

Ὁ συνάδελφός μου ἄρχισε μὲ ὑπομονὴ ἓνα μεγάλο τηλεγράφημα γιὰ τὴν ἐφημερίδα του. Πότε θὰ ἐπῆραινε τὸ τηλεγράφημά του, ἀφοῦ τὸ δικό μου πού τὸ εἶχα δώσει πρῶτος δὲν μποροῦσε νὰ φύγῃ ἀκόμῃ οὔτε τὸ μισό ;

Ἐκύτταζα τὸν συνάδελφό μου καθὼς ἔγραφε. Ἐφαίνετο περισσότερο στενοχωρημένος γιὰ τὴν διατύπωσι τοῦ τηλεγραφήματος παρὰ πού δὲν εἶχε φύγει τὸ δικό μου ἀκόμῃ. Αὐτός ὁ τηλεγραφητὴς τῶν Ἀθηνῶν, πρέπει νὰ ἦτο ἐλεεινὸς ὑπάλληλος. Διαρκῶς διέκοπτε καὶ διαρκῶς ἔλεγε «περίμενε». Καὶ ὁ καυμένος ὁ τηλεγραφητὴς τῆς Κατερίνης ἀγωνιοῦσε πρὸ πολὺ ἀπὸ ἐμένα. Ἡ μηχανὴ κτυποῦσε λίγους χτύπους κακοὺς, καὶ ὁ δικός μας τηλεγραφητὴς ἔκανε ἔτσι μὲ τὸ χειριστήριον.

— Τί-τι-τά-τά-τι-τι.

Αὐτὸ εἶναι ἐρωτηματικόν. Ἐρωτοῦσε καὶ ἐθαύμαζε γιὰ τὴν ἀργοπορίαν τοῦ ἄλλου. Τὸ μαρτύριον αὐτὸ δὲν ἄλλαξε πρὸ πολὺ καὶ ἀπὸ ἱερὰ ἐξέτασι. Δὲν ἔμοιαζε διόλου μὲ τὴν γλυκειὰν ἀναμνὴ τῆς Τζούλιας δταν ἀργοῦσε τὴν ὥραν πού τὴν ἐπερίμενα. Τότε ἐγὼ ἤμουν χαρούμενος στὴν ἀναμνὴ, ἐνῶ τώρα ἤμουν νευρισμένος. Καὶ ὁ καυμένος ὁ τηλεγραφητὴς μας νευρισμένος καὶ αὐτὸς πού δὲν μποροῦσε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὴν Ἀθῆνα, ἐφώναζε :

— Νὰ σὰς πάρῃ ὁ διάβολος... Εἶναι νὰ μὴν τοῦς πάρῃ ὁ διάβολος ;

Μέσα στὸ τηλεγραφεῖο ἤλθε τώρα ἓνα σπουδαῖον πρόσωπον. Ἐγίνε ξαφνικὰ σπουδαῖον. Ἦτο ἓνας χωριάτης ἀπὸ τὴν Καρύτσα. Ἦτο μάλιστα, ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος. Εἶχε τὸν ἡρωϊσμόν νὰ πᾶν τὰ λύτερα στοὺς ληστιάς. Μιλοῦσε κι' αὐτὸς λίγο, μὰ ἐφαίνετο εὐχαριστημένος γιὰ τὸν ρόλον πού ἐπαιξε. Κάθε ἀνθρώπος ἔχει τὴν φιλοδοξίαν του καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Καρύτσας δὲν μποροῦσε νὰ μὴν ἔχῃ τὴν δικήν του κι' αὐτός. Τὸν ἐθαύμαζα λίγο καὶ τὸν ἐζήλευα. Ἄν εἶχα

κι' ἐγὼ τὴν τύχη του ! Θὰ ῥημουν τώρα καὶ ἐγὼ σχεδὸν ἐνδοξος. Θὰ ἔπερνα συνέντευξι μὲ κανένα ληστή καὶ θὰ ἔβαζα τὸ ὄνομά μου στὴν ἐφημερίδα. Ὅταν ἐτελειώσαμεν ἐπὶ τέλους μὲ τὰ τηλεγραφήματα, ὁ πρόεδρος μᾶς παρακίνησε νὰ πᾶμε στὸν τόπον ποῦ εἶχε γίνει ἡ τελευταία ληστεία. Μᾶς ἤρρεν ὁ ἴδιος καὶ τὸ ἀμάξι.

Ὁ ἀμαξᾶς, ἓνας Θρακιώτης καλὸκαρδὸς καὶ πρόθυμος, μᾶς ἔλεγε κᾶθε τόσο, σὰν νὰ τοῦ ἐκάνουμεν ἀνάκρισι.

— Δὲν σᾶς λέω ψέματα. Αὐτὸ ξέρω, αὐτὸ σᾶς λέω.

Πήραμεν ἓνα δρόμον γεμάτο λάσπες. Ἦτο καὶ μιὰ γέφυρα χαλασμένη καὶ ἐπεράσαμεν ἀπὸ τὸ ποταμό, τὰ ἄλογα ὅμως ἦσαν γερά.

Ἐγὼ ἐχαιρόμουν ποῦ εἶχα μαζὺ μου ἓνα δέρμα λύκου, ποῦ τὸ ἀγόρασα ἀπὸ ἓνα χωριάτη, καθὼς φθάναμε τὴν γέφυρα. Εἶχε μιὰ μαύρη ράχι καὶ γι' αὐτὸ ἦτο πολὺ κομψό. Ἐφантаζόμουν πὼς θάχῃ ἡ Τζούλια μεγάλη χαρὰ νὰ τὸ στρώσῃ ἐμπρὸς στὸ κρεβάτι της καὶ νὰ τὸ πατᾷ.

Ὁ συνάδελφός μου εἶχεν ὄρεξι νὰ ἀστείευθῇ. Ἐγὼ ἐκλείνα τὰ μάτια μου καὶ προσπαθοῦσα πάλι νὰ φέρω τὴν Τζούλια μπροστά μου. Καὶ ὁ ἀμαξᾶς ἐπλεκε τὸ ἐγκώμιον τῆς δουλειᾶς μας. Δὲν ἔμοιαζεν αὐτὸς μὲ τὸν Ἰλαρχο.

— Ὡμορφη δουλειά, ἔλεγε, πολὺ ὡμορφη. Ἐγὼ εἶμαι ἀμαξᾶς, μὰ πέρνω τὴν ἐφημερίδα μου καὶ διαβάζω τόσα πράγματα. Σεῖς μοῦ δίνετε τόσα πράγματα μόνον μὲ μιὰ δραχμή. Ὑστερα ρώτησε.

— Εἰσθε παντρεμένοι ;

Ἐπῆρεν ἀπὸ μένα ἀρνητικὴν ἀπάντησι.

— Ποῦ νὰ παντρευθῆτε. Θὰ ἐδυσκολεύετο πολὺ ἡ δουλειά σας. Τώρα πηγαίνετε, κύριε, ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Εἰσθε ἐλεύθερος. Ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ θὰ σᾶς ἐμπόδιζαν. Καλὰ ἐκάνετε καὶ δὲν παντρευτήκατε.

Ὁ ἀμαξᾶς ἦτο πιά σοφὸς ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ἦξερε

τί πρέπει νά κάνη ἓνας δημοσιογράφος. Μὰ ὁ συνά-
δελφός μου ἀγαποῦσε τὴ γυναῖκά του καὶ δὲν εἶχε
τις ιδέες τοῦ ἀμαξᾶ.

— Εἶναι τόσο γλυκὸ νὰ ξέρης, ἔλεγε, πὺς ἀνησυ-
χοῦν γιὰ σένα μιὰ γυναῖκα καὶ ἓνα μικρὸ παιδί. Καὶ
γίνεται ἀλλοιώτικα γλυκὸ τὸ ἐκνευριστικὸ αὐτὸ ἐπάγ-
γελμα.

Ὁ ἀμαξᾶς τώρα μᾶς διέκοψε.

— Νὰ τὰ φτεροτόπια, εἶπε, θὰ σταματήσωμεν
ἐδῶ.

Κατεβήκαμεν ἀπὸ τὸ ἀμάξι. Τὰ πρόβατα εἶχαν
πιάσῃ ὅλο τὸν τόπο καὶ ἐδέλαζαν. Ὁ Ὀλυμπος στὴ
νοτιὰ καὶ ὁ Κίσσαβος στὴ δύσι μᾶς ἐκύτταζαν.

Ὁ κάμπος ἦτο γεμάτος παλιούρια καὶ φτέρες.

— Δὲν σᾶς λέω ψέματα, εἶπε πάλιν ὁ ἀμαξᾶς.
Γιατὶ νὰ σᾶς πῶ ; Ἡ ληστεία ἐγινεν ἐδῶ. Μπορεῖτε
νὰ φωτογραφίσετε τὸ μέρος. Ἀπὸ ἐδῶ πυροβολοῦσαν
οἱ λησταί. Στὸ μέρος αὐτὸ ἐγινε καὶ ἡ αἰχμαλωσία
τοῦ γιατροῦ

Ὁ συνάδελφος εἶπε στὸν ἀμαξᾶ νὰ διορθώσῃ τ'
ἄλογα. Θὰ φωτογραφίσαμε καὶ τὸ ἀμάξι.

— Τί χρειάζεται τ' ἀμάξι; ρώτησε μὲ ἀπορίαν ὁ
ἀμαξᾶς.

— Γιὰ τὸ λογιστήριον τῆς ἐφημερίδας, νὰ δικαιο-
λογήσουμε τὰ ἔξοδα «Εἰς τὸν τόπον τῆς ληστείας ἐφ'
ἀμάξης». Τριακόσες δραχμὲς εἶναι τὸ πειστήριον.

Ἐγὼ ἐπρόσεχα τὴν φύσιν, τὰ δένδρα, τὰ κλαδιά,
τις πέτρες, τὰ πρόβατα. Τὰ δένδρα εἶχαν μιὰν ἀπέ-
ραντην ὡμορφίαν καὶ μοῦ θύμιζαν τὴν ἡρεμία ποῦ
μοῦ εἶχε δόσει τόσες φορές ἡ Τζούλια. Οἱ δρυὲς αὐτὲς
ἦσαν θαῦμα ἡσυχίας καὶ ποιήσεως καὶ τὰ πρόβατα
ποῦ ἔβοσκαν κάτω χωρὶς θόρυβο, ἦσαν οἱ εὐλαβικοὶ
προσκυνηταὶ τῆς ἡρεμίας αὐτῆς.

Τὸ σούρουπο σιγὰ-σιγὰ ἔπεφτε στὸ δάσος.

Περνοῦσαν οἱ ἄνθρωποι ποῦ εἶναι προσκολλημένοι
περισσότερο ἀπὸ ἐμᾶς στὸν αὐθορμητισμὸ τῆς γῆς.

Ἐδούλευαν στὰ χωράφια ἢ ἔδοσκαν πρόβατα. Μιλοῦσαν καὶ γιὰ τοὺς λύκους καὶ γιὰ τὰ τσακάλια. Ἀλήθεια ὁ τόπος αὐτὸς ἦτο γεμάτος ἀπὸ ἀγρίμια. Ἦσαν καὶ ἀγριογούρουνα ἀκόμη καὶ κουνάδια καὶ ἀσβοὶ καὶ ἄλλα τέτοια ζῶα. Τὰ ἄλογα τοῦ ἀμαξᾶ ἐμύριζαν ἀνήσυχα καὶ φοβισμένα καὶ ὁ ἀμαξᾶς εἶπε.

— Νᾶναι κανέννας λύκος ἐδῶ τριγύρω ;

— Μπορεῖ νᾶναι καὶ τσακάλι, εἶπε ἓνας μικρὸς βοσκός. Δὲν κάνεις ν' ἀφίσσης τ' ἄλογα δῶ τὴν νύχτα. Τὸ πρωὶ θὰ τοὺς βρῆς τὰ πέταλα.

Περνοῦσε καὶ ἓνας ξανθὸς νέος μὲ παράστημα στρατιωτικόν. Ἦτο ἀπὸ τὸ χωριὸ τὸν Ἀη-Γιάννη. Δὲν ἤξερε γράμματα, μὰ ἐφαίνετο σὰν ποιητής. Εἶχε ἀφισμένα τὰ μαλλιά καὶ ἦτο ἱκανοποιημένος γιὰ τὸ χωριὸ του.

— Ὠμορφο χωριὸ ὁ Ἀη Γιάννης, καλλίτερο καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα σας. Ζοῦμεν ἀξένοιαστοι.

Τὶ θᾶλεγεσ Τζούλια ἂν ἐκαθόμαστε μὰ ὁδομάδα στὸ εὐτυχισμένο αὐτὸ χωριὸ ; Θὰ σὲ ἐπαιρναν εἰδησιν οἱ λησταὶ καὶ δὲν θὰ σὲ ἄφιναν. Θὰ ἐγίνεσο ἡρώδῃ καὶ σύ, ἓνα εἶδος Μαρίας Πενταγιώτισσας. Γι' αὐτὸ καλὰ εἶναι νὰ κάθῃσαι αὐτοῦ στὴν Ἀθήνα ποὺ κάθῃσαι.

— Ἐμεῖς στὴ Θράκη, δὲν ξέραμε ἀπὸ ληστές, εἶπε καὶ ὁ Θρακιώτης ἀμαξᾶς. Ἐδῶ ὅλοι εἶναι καπετανάχοι. Τὶ εἶνε αὐτό !

Τὰ πρόβατα ποῦ ἄρχισαν νὰ βελάζουν δυνατὰ μᾶς ἔκοψαν τὴν ὁμιλίαν. Ἐμαζεύοντο γύρω στὸ μικρὸ βοσκὸ καὶ στὰ σκυλιά. Εἶχαν πάθῃ σὰν ἓνα εἶδος τρέλλας. Καὶ τὰ μικρὰ ἀρνιά ἔτρεχαν καὶ αὐτὰ πίσω ἀπὸ τίς μαννάδες των καὶ ἔδγαζαν κᾶτι ἀλλοιώτικες φωνές.

— Μυρίζουν τὸ λύκο καὶ τὸ τσακάλι, εἶπεν ὁ μικρὸς βοσκός τῶν δώδεκα χρόνων ποῦ ἦτο σοφώτερος ἀπὸ ἑμένα. Ἄν δὲν τὰ πᾶμε τώρα στὴ στάνη θ' ἀρχίσουν νὰ κλαῖνε.

Αὐτὸς ὁ μικρὸς μιλοῦσεν ἐλάχιστα, μὰ τὰ λόγια του ἦσαν γνωστικά καὶ σπουδαῖα. Ἦξερε γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ λύκου πιδ πολλὰ ἀπὸ τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ μιλοῦσε μόνο γιὰ τὰ πράγματα ποὺ τὰ κατεῖχε καλά. Δὲν εἶχεν ὅμως περιέργεια νὰ ρωτᾷ. Ἐφαίνετο πῶς τοῦ ἄρεσε νὰ βρίσκῃ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων μόνος του. Γι' αὐτὸ δ,τι δὲν ἔξερε, δὲν τὸ ἔξερε, καὶ δ,τι ἔξερε τὸ ἔξερε πολὺ καλά.

Δίπλα τοῦ ἦρθε καὶ ὁ γέρο τσοπάνης καὶ στάθηκεν ἀμίλητος. Εἶχε σπουδάσει καὶ αὐτὸς στὸ σχολεῖο τῆς σιωπῆς. Μόνον δταν ἀνοιξε τὸ στόμα του εἶπεν αὐτά :

— Ἀνθρωποι μὲ κολλάρω σεῖς καὶ νᾶρθετε ἐδῶ ! Δὲν εἶναι καὶ τόσο φρόνιμο.

— Γιὰ τοὺς κλέφτες ;

— Γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ ἄλλα. Ὁ κόσμος δὲν εἶναι καλός.

Ἐγέλασα μὲ τὴν καρδιά μου γιὰτὶ θυμήθηκα πάλι τὴν Τζούλια καὶ σκέφτηκα.

— Νὰ ἦτο ἐδῶ ! Ὁ γέρο τσοπάνης θὰ μιλοῦσεν ἀλλοιῶτα. Θὰ ἔλεγε γιὰ τὸ κομπὸ αὐτὸ φουστάνι ποὺμποροῦσε τὸν ἴδιο νὰ τὸν κἀνῃ ληστή.

Ὁ ἀμαξᾶς καὶ αὐτός, φάνηκε συλλογισμένος.

— Εἶναι καιρὸς νὰ πηγαίνωμε, εἶπε. Ἄλλῃ ληστεία μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Ὀσσης δὲν εἶναι νὰ γίνεταί.

III

Ποὺ θὰ ἐπήγαινε ὅμως αὐτὸ τὸ ζήτημα τῶν ληστών ; Τὰ ἀποσπάσματα δὲν ἔκαναν τίποτα καὶ τὸ ἱππικὸ ἔφαγεν ὅλο τὸ ἄχυρο καὶ τὸ σανὸ τῶν χωρικών. Καὶ τὸ ξύλο στὰ χωριά ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα συνεχίζετο. Εὐτυχῶς ποὺ ὕστερα ἀπὸ τόσες ἡμέρες ἔξεκαθάρισε πιά καὶ ὁ οὐρανός. Ὑπῆρχε ἐλπίς νὰ ἔβλεπα τὴν Κατερίνη μιά ἄλλῃ φυσιογνωμία. Ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ ξενοδοχείου εἶδα τὰ χιόνια τοῦ Ὀλύμ-

που. Ἦτο τὸ βουνὸ σὰν μιὰ ἄσπρη τούρτα πασπαλισμένη στὴ ζάχαρι. Καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἄσπρη τούρτα ἐφαίνοντο οἱ λευκες ποὺ ἐστέκοντο ἐμπρὸς στὸ ξενοδοχεῖό μου. Ἡ ἡμέρα εἶχε πολὺν ἥλιο. Ἦτο μιὰ ἡμέρα χαρούμενη καὶ εὐτυχισμένη. Ὅλα ἦσαν χαρούμενα τριγύρω καὶ οἱ φωνές τῶν κοκόρων ἀλλοιώτικα διαπεραστικές. Ἐχαιρετοῦσαν τὴν καλὴν ἡμέρα μὲ ἐπίγνωσι καὶ πανηγυρισμόν. Ἐφώναζαν καὶ οἱ κάριες καὶ οἱ κότες ποὺ ἦσαν χαρούμενες γιατί ἐγέννησαν.

Νὰ λοιπὸν ποὺ καὶ οἱ κότες εἶναι ἀπέναντι στὴ φύσι σοφώτερες ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τῆς πόλεως. Ἐμεῖς δὲν χαιρετίζομε τίποτα σχεδὸν ἀπὸ τὴν φύσι. Μόνο σὰν ἀγαποῦμε τραγουδοῦμε λίγο καὶ χοροπηδοῦμε. Τὰ ζῶα ὅμως χοροπηδοῦν πιὸ πολὺ ἀπὸ ἐμᾶς.

Μὲ τὴν καλὴν ἡμέρα ἄρχισα νὰ καταλαβαίνω μιὰν ἀπότομην ὑγεία μέσα μου. Ἦτο κάτι σὰν χάδι καὶ σὰν φίλημα. Ἐβλεπα πάλι τὰ τριγύρω μου μὲ μάτι αἰσιόδοξο καὶ καλὸ καὶ ἡ ζωὴ ἐφαίνετο τόσο γλυκειὰ γιὰ μένα. Ἀρχισε τώρα καὶ ἡ μικρὴ αὐτὴ πολιτεία νὰ μὲ ἐνδιαφέρῃ ἀλλοιώτικα, γιατί ἐσκεπτόμουν τί ὥραϊα θὰ ἦτο νὰ ἐπινα τὸν καφέ μου ἐδῶ μαζὶ μὲ τὴν Τζούλια. Θὰ μᾶς ἐκύτταξεν ὁλος ὁ κόσμος καὶ θὰ ἤμουν ἐγὼ πρὸ πάντων ὑπερήφανος γι' αὐτό.

Μὰ νὰ ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶχα γνωρίσει στὸ καφενεῖο τὴν πρώτην ἡμέρα ποὺ ἔφθασα. Ἦλθε καλόκαρδος καὶ εὐγενικὸς νὰ μοῦ προτείνῃ νὰ τὸν συνοδεύσω σ' ἓνα κυνήγι ἀγριοχοίρων. Ἦτο μιὰ παρέα ἀπὸ φανατικούς κυνηγούς. Ἐδέχθηκα μὲ εὐχαρίστησι τὴν πρότασι. Μποροῦσεν ἔτσι γιὰ λίγες ὥρες νὰ ξεχάσω καὶ τίς ληστετείες καὶ τὰ ἀποσπάσματα.

Ἐπήραμε διάφορα τρόφιμα μαζὺ μας καὶ ἡ λιανὰ μᾶς ἐξέστεινε. Εἶχα ἀγοράσει καὶ ἓνα ζευγάρι ἀρβύλες σχεδὸν κομπές καὶ ἤμουν εὐχαριστημένος ποὺ περιπατοῦσα μὲ τὸ σίγουρο αὐτὸ παπούτσι.

Τὸ δάσος ἦτο ἀπὸ φτελιές, ἀπὸ μέλιες, λιτές, γκορτσές καὶ ἄγριες λεῦκες. Εἶχε καὶ φείδια φαρμακερά, ὅπως μοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους, ὁ Κόλιας.

Καὶ ἐπροχωρούσαμεν, ὅλο ἐπροχωρούσαμε. Τὰ σκυλιὰ τῶρα ἐγαύγιζαν ὅλο καὶ πιὸ πολὺ καὶ ἤθελαν νὰ σπάσουν τὰ λουριά των.

Τὰ πατήματα μέσα στὰ μονοπάτια τοῦ δάσους, ἀνθρώπων, ἡμερων ζώων καὶ ἀγριμιῶν ἐγίνοντο πιὸ πολλὰ καὶ πιὸ συχνά, καὶ οἱ χουγιαχταραῖοι ἄρχισαν ἀπὸ τῶρα τίς φωνές στὰ σκυλιὰ.

— ὦω, Μπάλιο !

— ὦω Τσόνα !

— Ντάαα !

Οἱ φωνές ἐγέμιζαν τὸ δάσος κι' ἐμεῖς ἡμεθα ἀκόμη στὴν ἀρχή του. Μὰ τὰ σκυλιὰ ποὺ ἐτάραζαν τὰ ρουθεῦνια των ἔγιναν ἀνήσυχα, καὶ ἡ μικροῦλα Λίτσα τοῦ Κόλια, ἐφάνηκε πῶς ἤθελε νὰ ριχθῇ στὴν λόχμη.

Ἦσαν ἔχνη πατημάτων ποὺ τὰ ἐμύριζαν τὰ σκυλιὰ μὲ ἀνησυχία καὶ ἐγαύγιζαν κι' ὅλας μὲ λύσσα.

— Νὰ ὁ λύκος, ἐφώναξεν ἑξαφνα ὁ Κόλιας. Ἐπέρασε τὸ βράδυ ἀπὸ ἐδῶ. Κι' ὁ τσάκαλος δίπλα του νὰ... νὰ... » Ὁ Κόλιας μοῦ ἔδειξε τὰ πατήματα μὲ τὰ τέσσερα ἀποτυπώματα τοῦ λύκου, καὶ τὰ μικρότερα ἀποτυπώματα τοῦ τσακαλιοῦ.

Τζούλια σὲ θυμόμουν αὐτὴν τὴν ὥρα. Θὰ διαβάσης κάποτε μιὰν ἥρωικὴ περιγραφὴ κυνηγιοῦ ἀγριμιῶν κι' ἐγὼ δὲν εἶχα μαζύ μου οὔτε σουγιά.

Ὁ Κόλιας ἦτο παληὸς κυνηγός. Αὐτὴ ἦτο σχεδὸν ἡ δουλειὰ του. Καὶ ἡ δουλειὰ πάει ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί. Εἶχε κυνηγήσῃ ἀπὸ ὅλα τὰ ἤδη τοῦ ἀγριμιοῦ, καὶ ἤξερα καλλίτερα ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τὴν ζωὴ των καὶ τὰ ἔθιμά των. Ἦρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μιλήσῃ γιὰ τὰ κατορθώματά του καὶ γιὰ τὰ κυνήγια αὐτὰ σ' ἓναν ἄνθρωπο, ποὺ μποροῦσε νὰ τὰ γράψῃ στὴν ἐφημερίδα

ἦ σὲ κανένα διδλίο. Ἦτσι ἐξεχνᾶτο ὁ Κόλιας καθὼς μιλοῦσε καὶ ἐπρόσεχε πιδό λίγο στὰ πατήματα τῶν ἀγριμιῶν καὶ στοὺς ἄλλους κυνηγοὺς ποὺ ἐφώναζαν καὶ στὴ Λίτσα ποὺ εἶχε χαθῇ τώρα καὶ τόσην ὥρα. Μοῦ ἔλεγε γιὰ τὰ κυνήγια του καὶ γιὰ τίς συνήθειες τῶν ἀγριμιῶν. Γιὰ τὸν ἀγριότραγο ποὺ σφυρίζει σὰν τσοπάνης καὶ μαζεύει τριγύρω του τίς ἀγριόγιδες δταν εἶναι κίνδυνος. Γιὰ τὸ ἐλάφι ποὺ τρώει ζωντανὰ τὰ φεῖδια σὰν εἶναι ἄρρωστο, καὶ γίνεται καλὰ. Γιὰ κάποια ἐλάφια ποὺ ἔχουν ἓνα σταυρὸ στὸ κούτελο καὶ ὅποιος βαρέσῃ κανένα τέτοιο ἐλάφι πεθαίνει στὸ χρόνο.

Γιὰ τὰ ζαρκάδια ποὺ κλαῖνε σὰν κυνηγοῦν τὰ μικρά των στὸν λόγγο τὰ σκυλιά. Γιὰ τοὺς λύκους ποὺ δσων χρόνων εἶναι τόσους γόρους ἔχουν τ' ἀντερά των.

Ὁ Κόλιας εἶχεν ὄρεξι νὰ μοῦ μάθῃ ὅλη τὴν ζωὴ τοῦ λόγγου· μὰ νὰ ξαφνικὰ φάνηκεν ἡ Λίτσα καὶ ἔπεσε καὶ κυλίστηκε στὰ πόδια τοῦ. Ὅλη τὴν ὥρα δὲν τὴν εἶχαμεν ἰδῇ. Ὑστερα ἔφυγε μερικὰ βήματα καὶ πάλι ξανάεπεσε. Εἶχε μαζέψει τὴν οὐρὰ της στὰ σκέλια καὶ τὰ μάτια της εἶχαν θολώσῃ. Ἐταράζετο καὶ ἀνάσαινε γρήγορα καὶ δύσκολα.

— Φαρμακώθηκε πάει τὸ σκυλί, φώναξεν ὁ Κόλιας, καὶ ἔπιασε τὴ Λίτσα ἀπὸ τὸν τράχηλο. Λίγες σταγόνες αἷμα ἐφάνησαν τὴν ἴδια ὥρα πάνω στὰ κλαδιά.

— Καμμιά ὄχια τὴν δάρεσε, εἶπε πάλιν ὁ καυμένος ὁ Κόλιας, καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἀνακαλύψῃ ἀπὸ ποῖο μέρος τοῦ κορμιοῦ της εἶχαν βγῇ τὰ αἵματα. Εἶδα δυὸ δάκρυα στὰ μάτια τοῦ Κόλια. Αὐτὸ τὸ μικρόσωμο σκυλί ἦτο πιδό ἔξυπνο καὶ πιδό ἐκφραστικὸ ἀπὸ ἄνθρωπος. Δώδεκα χρόνια τὸ εἶχε συντροφιά ὁ Κόλιας καὶ τώρα τὸ ἔχανε. Ἡ ὄχια ποὺ παραμόνευε πίσω ἀπὸ κανένα κλαδί χτύπησε τὸ ἄτυχο σκυλί καὶ τὸ ἐφαρμάκωσε.

Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ δὲν μὲ ἐλύπησε μοναχά, μὰ μοῦ ἐχάλασε καὶ τὴν ὄρεξι. Μοῦ ἄρεσε νὰ ὀρεθῶ ἐμπρὸς σὲ κανένα ἀγριογούρουνο, ὅχι ὅμως κι' ἐμπρὸς σὲ καμμιὰν ὀχιά.

Λένε πῶς τὸ κυνηγι τοῦ ἀγριοχοίρου εἶναι ἐπικίνδυνον. Ἐγὼ τὸ εὗρισκα καθαρὴ δολοφονία. Γι' αὐτὸ τὸ ἀγριογούρουνο δὲν φοβᾶται ποτὲ τοὺς λύκους φοβᾶται ὅμως καὶ ἕναν ἄνθρωπον καὶ φεύγει μακριά.

Σὲ κάθε τμήμα τοῦ δάσους ἐγένετο ὅλο ἡ ἴδια δουλειά. Οἱ κυνηγοὶ ἐκύκλωναν τὸ μέρος τὸ ἀντίθετον στὸν ἀέρα, καὶ οἱ χουγιαχταραῖοι ἐρρίχνοντο μέσα στὸ δάσος μὲ τὰ σκυλιά, μὲ φωνές, μὲ χτυπήματα τενεκέδων, μὲ πυροβολισμούς. Ὁ ἀέρας ποὺ φυσοῦσεν ἀπὸ τὸ μέρος τῶν χουγιαχταραίων θὰ ἔφερνε τὴν μυρουδιά τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν σκυλιῶν στὸ κρυμμένο ἀγριογούρουνο, καὶ αὐτὸ φοβισμένο, θὰ ἄφινε τὸ κρυσφύγετό του καὶ θὰ ἐρρίχνετο μὲ ἀσύλληπτη ταχύτητα πρὸς τὴν ἀντίθετη διεύθυνσι. Ἐδῶ ὅμως ἐπερίμεναν οἱ κυνηγοί. Τὸ ἀγριογούρουνο ἀπὸ κάποιον κοντὰ θὰ ἐπερνοῦσε καὶ ἕνα βλήμα θὰ τὸ ἐδέχετο. Αὐτὸ εἶναι τὸ κυνηγι τοῦ ἀγριογούρουνου.

Ἐβλεπα τοὺς κυνηγοὺς ποὺ ἐπερίμεναν μὲ ἀγριεμένο τὸ μάτι, μὲ τεντωμένα τ' αὐτιά, μὲ τὸ ὄπλο ἑτοιμό, τὸ γουροῦνι ποῦ κάποτε θὰ ἐξετρύπωνεν ἀπὸ τὴν κρύπτη του. Ἀνθρωποὶ καὶ σκυλιὰ ἐσήκωναν ἕνα ἀπέραντον θόρυβον, ἕνα πολεμικὸ θόρυβον. Ὑστερα ξαφνικὰ ἀκούστηκεν ἕνας πυροβολισμός, κάποιος ἄλλος εὐθὺς ἀμέσως, καὶ φωνὴ θριάμβου καὶ λαχῆς. Ἐτρέξαμεν ὅλοι πρὸς τὸ μέρος τοῦ πυροβολισμοῦ καὶ τῶν φωνῶν. Τὸ ἀγριογούρουνο τραβοῦσεν ἀκόμη ὁλόϊσα μὰ ξαφνικὰ σωριάστηκε, καὶ εἶπε πιά τὴν τελευταία του λέξι στὴ ζωὴ.

Ἦτο ἕνας μαυρόσταχτος ὄγκος ζώου μὲ μακρουλὸ μαῦρον ρύγχος καὶ μὲ λεπτὰ σουδλερὰ πόδια, ποὺ εἶχε πέσει μέσα σ' ἕνα μέρος γεμάτο λάσπες καὶ νερό. Ἀπὸ τὰ ρουθούνια του ἔτρεχε ποτάμι αἷμα

καὶ ἡ γλῶσσα εἶχε διπλώσει δαγκαμένη ἀπὸ τὰ δόντια του. Αὐτὴ ἦτο ἡ τελευταία ἀγωνία τοῦ δυστυχομένου ζῴου.

Γιὰ μένα πού πρώτη φορά ἔδλεπα κυνήγι ἀγριοχοίρου, τὸ σκοτώματό μου ἔκανε κακό, μὲ ἐξώργιζεν ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σκοτωμένο αὐτὸ ἀγριογούρουνο, ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα στὸ εἶδος του, θὰ ἐζύγιζε καμμιὰ ἐβδομηνταριά ὀκάδες καὶ ἀποτελοῦσεν ὁλόκληρη περιουσία. Ἀλλὰ ἐγὼ δὲν καταλάβαινα διόλου τὴν σημασίαν αὐτῇ τῶν ἀριθμῶν. Ἐμπρὸς μου ἦτο ἓνα ὥρατο ἀγρίμι, ἓνα ἀδάμαστο καὶ ἐλεύθερο ζῶο, πού δὲν ὑπέκυψε στὸν ἄνθρωπο, πού δὲν θέλησε ποτέ του νὰ ἐκφυλισθῇ ἐξημερωνόμενο τάχα ἀπὸ αὐτόν· ἓνα μοναδικὸ δεῖγμα ὑπερῆφανείας πού καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὸν θάνατο τραβοῦσε μόνον μπροστά. Κι' ἀκόμη αὐτὴν τὴν ὥρα ἦλθε πάλιν ἡ Τζούλια μπροστά μου κι' ἐγὼ τῆς εἶπα.

— Θυμᾶσαι πόσες φορές σοῦ ἔλεγα πὼς ἡ ἀγάπη εἶναι σὰν τὸ ἀγριογούρουνο ; Εἶχα πιὸ πολὺ ἀπὸ δέκη. Τὸ δικό μου ἀγριογούρουνο πρὶν χτυπηθῇ, κι' ὅταν χτυπήθηκε καὶ ἐζοῦσεν ἀκόμη, τραβοῦσεν ἴσια, ὁλόϊσα γραμμὴ. Δὲν ἐκύτταζεν οὔτε δεξιὰ οὔτε ἀριστερά. Κι' ἐγαύγιζαν τὰ σκυλιὰ καὶ οἱ κυνηγοὶ χτυποῦσαν. Δὲν πρόσεχε διόλου. Ὅστερα ἔπεσεν ἐξαντλημένο, νεκρό. Μάλιστα μπορῶ νὰ σοῦ πῶ τώρα πὼς ἱκανοποιήθηκα γιὰ τὸν κόπο μου νὰ ἔλθω σ' αὐτὸ τὸ κυνήγι. Θὰ μπορῶ ἔτσι νὰ σοῦ λέγω ταχτικά.

— Θυμᾶσαι τὸ ἀγριογούρουνο ; Τὸ εἶδα στὴν πραγματικότητα. Τὸ πρόσεξα μάλιστα κάπως ἐξεπτηδὲς γιὰ νὰ ἔχω νὰ μιλῶ. Τραβοῦσε μόνον ἴσια καὶ δὲν τὸ ἐνοιαζε γιὰ τίποτα.

Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀγάπη Τζούλια αὐτό.

Τὸ βράδυ, μετὰ τὸ γυρισμό, ἐφάγαμε μὲ μιὰ μεγάλη παρέα πού ἦτο μαζὺ καὶ ὁ ὥρατος Ἰλαρχος. Μιλούσαμε γιὰ τὸ ἀγριογούρουνο καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη.

Μόνον ὁ Ἰλαρχος δὲν ἔλεγε τίποτα. Τὰ μάτια του ὅμως ἦσαν ὕγρα καὶ ἐφαίνοντο γι' αὐτὸ πρὸ ρητορικᾶς.

— Δὲν μιλάτε καὶ σεῖς ; εἶπα κάποτε.

— Γιατί νὰ μιλήσω ! Εἶναι ἔξη μῆνες τώρα ποὺ ἔχω νὰ ἰδῶ τὴν γυναῖκά μου, μιὰ ποὺ γυρίζω πότε στὴν Θεσσαλία, πότε στὴν Μακεδονία νὰ κυνήγῳ ληστές. Δὲν συλλογίζομαι καὶ τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτήν. » Ἀγριογούρουνο καὶ ὁ ὠραῖος Ἰλαρχος, Τζούλια μου, ἀγριογούρουνο.

IV

Στὴν Κατερίνη ἦλθε τώρα νὰ παρακολουθήσῃ ἐπιτοπίως τὴν καταδίωξι τῶν ληστῶν καὶ ὁ ὑπουργός. Δὲν ἔμεινεν ὅμως πολὺ. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔφυγε γιὰ τὴν Λάρισα. Μαζὺ του ἔφυγαν καὶ οἱ δημοσιογράφοι. Ἐνα παλῆδ ἁμάξι μᾶς ὠδήγησε στὸ σταθμό. Τὸ ἁμάξι αὐτὸ ὅταν ἦτο πρὸ καινούργιο, θὰ ἦτο ἀχρηστο στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ ἐκουβάλησαν ἐδῶ.

Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος μπροστά μας, ἐμάλωναν στὰ σωστά. Μαλώνουν τόσες χιλιάδες χρόνια καὶ ὁ δημοτικὸς ποιητὴς δὲν ἔκανε τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ περιγράψῃ τὸ τσάκωμά των. Τὸ τραῖνα ἔφευγε γρήγορα. Ἦτο μιὰ κομψὴ τερεζίνα. Καὶ τὰ πλατάνια κολυμποῦσαν στὸν Πηνειό. Χρόνια καὶ χρόνια κολυμποῦν οἱ κορμοὶ τῶν πλατανίων στὸν Πηνειὸ καὶ θεριεύουν καὶ χονδραίνουν καὶ γίνονται τόσο δυνατοὶ ποὺ τὸ ποτάμι πιά δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς κινήσῃ.

Στὴν εἰσοδο τῶν Τερπῶν εἶναι ἕνας παλῆδς πύργος. Λένε πὼς εἶναι τὸ κάστρο τῆς Ὠριάς, μὰ ξέρω πὼς πολλὰ μέρη θέλουν τὸ κάστρο των, γιὰ κάστρο τῆς Ὠριάς.

Εἶναι γιὰ ζωγράφου ὅλο αὐτὸ τὸ μέρος, μὰ ὁ Πλαταμῶν, τὸ χωριουδάκι τῆς παραλίας, γιὰ ἑκατὸ ζωγράφους. Μόνο στὸ χωριουδάκι αὐτὸ μπορεῖ νὰ ξεχασθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον, κι' ἄς μὴν εἶναι ἐρωτευμένοι. Ὁ συνάδελφός μου, ποὺ ἀγαποῦσε τόσο τὴν γυναῖκά του, μοῦ εἶπεν ἐμπρὸς στὸ θέαμα.

— Παντρέψου, παντρέψου.

— Γιατί;

— Για να φέρης τὴ γυναῖκά σου ἐδῶ.

Νὰ μιὰ ὥραῖο ἰδέα, Τζούλια, πού ξεφύτρωσε κάτω ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο.

Καὶ ἔβλεπα τώρα τὴ μορφὴ σου πού ἦτο καθισμένη σ' ὅλα τὰ κλαδιὰ καὶ σ' ὅλους τοὺς βράχους καὶ μέσα στὸ νερό. Σ' ἔβλεπα παντοῦ, μόνο πού νὰ σ' ἀγκαλιάσω δὲν μποροῦσα. Μπροστά μου ἡ θάλασσα εἶχεν ἓνα γαλάζιο χρῶμα πού ἦτο σὰν νὰ ἔρριξαν ἐπάνω λίγο γάλα. Καὶ ἡ τερεζίνα κατέβαινε πιά τὴν παραλιακὴ γραμμὴ, ὅλο κατέβαινε. Στὴν θάλασσα ἐφαίνοντο τὰ βαπόρια πού ἐταξίδευαν ἓνα βαπόρι κοντά μας καὶ πιὸ μακριὰ δυὸ ἄλλα βαπόρια. Καὶ στὰ παράλια ἐπετοῦσαν οἱ γλάροι.

Τόσην ὥρα δὲν μιλοῦσα. Δὲν ἄκουα οὔτε τὸ τρίξιμο τῆς τερεζίνας, οὔτε τίς ὀμιλίες τοῦ ὑπουργοῦ. Ἦτο ἡ Τζούλια σὰν χυμένη πνοὴ παντοῦ. Καὶ τὴν ἀνάσαινα, καὶ τὴν ἀνάπνεα. Τώρα ἡ θάλασσα ἄρχισε νὰ θυμώνῃ. Πῶς ἄλλαξε σὲ τόση λίγην ὥρα; Ἀρχισε νὰ γίνεται τὸ χρῶμά της σὰν λαχανόφυλλο. Καὶ ἡ τερεζίνα ἀγκομαχοῦσε, γιατί περνοῦσεν ἀπὸ ἀνήφορο. Μὰ νά, στὴ θάλασσα καὶ καῖκια. Τὰ πιὸ μακριὰ ἐφαίνοντο πῶς ἤθελαν νὰ καθαλλικέψουν τὸν οὐρανό· τὰ πιὸ κοντινὰ ἐκρατοῦντο πιὸ πολ' κάτω ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὑπέκυπταν πιὸ πολὺ στὴν ἐπίδρασί της. Ὑστερα πῶς ἐγένεν αὐτό; Ἀρχισα νὰ ξεχνῶ ὅτι θρίσκομαι στὸ σιδηρόδρομο καὶ ἐτραβοῦσα γιὰ τὴ Λάρισα, καὶ ἐνόμιζα πῶς ἤμουν σὲ βαπόρι καὶ ἐταξίδευα γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Σὲ λίγο θὰ ἔρρίχναμε τὴν ἄγκυρα στὸ λιμάνι. Νά καὶ ὁ Πειραιᾶς. Τὰ σπίτια στὴν παραλία ἀψηλά. Τὰ ἐργοστάσια ἀψηλότερα, καὶ ἡ κάπνα θολὴ πάνω ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ τὰ ἐργοστάσια. Ἡ θάλασσα κάτω ἀπὸ τὸ βαπόρι μᾶς ἐγέμισεν ἀφρούς. Ἐφθάσαμε στὸ μῶλο καὶ κάναμεν ὀπισθεν. Δίπλα μας ἓνα βαπόρι, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλή πλευρὰν

ἄλλο, καὶ ὁλόγουρά μας βαπόρια. Καὶ δάρκες, βάρκες, σὰν σφήκες κάτω ἀπὸ τὸ βαπόρι μας.

Ἐκύτταζα νὰ ἰδῶ κάπου τὴν Τζούλια. Δὲν ἦτο οὔτε σ' αὐτὴ τὴν βάρκα, οὔτε σ' αὐτὴ, οὔτε σ' αὐτὴ, οὔτε σ' ἐκείνη πού ἤρχετο διαστικά. Τὸ βαπόρι ἐσφύριζε θυμωμένο, μὰ οἱ θαρκάρηδες ἐκύτταζαν μὲ τὰ μάτια ἀπληστα, ἔτοιμοι νὰ ἀναρριχηθοῦν ἀπάνω. Ἐφώναζαν, ὄλο ἐφώναζαν, κι' ἐγὼ δὲν ἐτολμοῦσα νὰ ρωτήσω κανένα ἂν εἶδε τὴ Τζούλια. Ἄλλοι ἐφώναζαν τὸ ὄνομά των, ἄλλοι τὸ ὄνομα τῆς δάρκας, ἄλλοι τὴν πατρίδα των. Κανένας δὲν ἐφώναζεν ὅμως, ἂν ἔχη μαζὺ του τὴν Τζούλια.

Ἀχ αὐτὸ τὸ δράμα τοῦ βαποριοῦ καταντοῦσε μαρτύριο. Δὲν μπορούσα ὅμως ν' ἀπαλλαχθῶ. Καὶ τὸ τραῖνο ὄλο ἔτρεγε καὶ ὄλο ἐσφύριζε καὶ ἀγκομαχοῦσε. Μὰ ὁ συνάδελφός μου μ' ἐτράδηξεν ἀπὸ τὸ μανίκι καὶ μοῦ εἶπε πάλι γιὰ τὴν γυναῖκά του.

— Θά φύγω πρὶν νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ δουλειὰ μὲ τοὺς ληστές. Δὲν μπορῶ νὰ λείψω πιὸ πολὺ».

V

Εἶδα τὴν Λάρισσα λιγώτερο ποιητικὴ ἀπὸ τὴν Κατερίνη. Ἦτο ὅμως πιὸ καθαρὴ καὶ πιὸ ἐνδιαφέρουσα. Οἱ δρόμοι δὲν εἶχαν τίς λάσπες τῆς Κατερίνης καὶ ὁ κόσμος ἦτο κομψότερος. Καὶ εἶχε καὶ ἓνα ἀριστοκρατικὸ ζαχαροπλαστεῖο στὴν πλατεῖα, καὶ ἐπήγαμε μὲ τὸν συνάδελφο νὰ πάρωμε μιὰ πᾶστα. Αἰσθανόμεθα τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνέσεως. Θὰ μπορούσαμε γιὰ λίγο νὰ μὴ μιλοῦμε καὶ νὰ μὴν κρατοῦμε σημειώσεις γιὰ τοὺς ληστές.

Ἀκούσαμε καὶ μιὰ γυναικεία φωνή. Μιὰ γυναῖκα μπήκε στὸ ζαχαροπλαστεῖο. Εἶχεν ἀθηναϊκὸ περπάτημα καὶ ντύσιμο. Σχεδὸν εἶχα ξεχάσει τὴν γυναικείαν κομψότητα. Ὅστερα καὶ πάλι, ἄλλη ἐκπληξίς. Δυὸ κορίτσια μπήκαν μὲ ἐλεύθερο περιπάτημα καὶ ἐκάθισαν σ' ἓνα τραπέζι. Οἱ ἄλλοι τριγύρω δὲν

ἐξηπλήσσοντο. Ἐγὼ ἀποροῦσα. Ὑπῆρχαν λοιπὸν ἐδῶ κομψές γυναῖκες ὅπως οἱ Ἀθηναῖες; Ἦσαν πολὺ πρὸς λίγο κομψές ἀπὸ τὴν Τζούλια, μὰ τίς συνέκρινα μὲ τίς γυναῖκες τῆς Κατερίνης. Γι' αὐτὸ τίς εὕρισκα τόσο κομψές.

Τὸν κ. ὑπουργὸν ὅμως τὸν ἐχάσαμε. Ἦτο πολὺς κόσμος στὴν πλατεῖα μαζεμένος. Φαίνεται πὺς ἐπερίμενε τὸν ὑπουργό. Σὲ μιὰν ἐπαρχίαν εἶναι πάντα παράξενο πρᾶγμα ἢ ἐμφάνισις ἐνὸς ὑπουργοῦ.

Ὁ συνάδελφός μου μοῦ μιλοῦσε πάλι γιὰ τὴν γυναῖκά του. Τὴν ἀγαποῦσε τόσο, ποῦ ὁ ἴδιος δὲν ἐπίστευε πὺς μπόρεσε κι' ἐφυγε, ἔστω καὶ γιὰ λίγες ἡμέρες καὶ ἄφινε τὴν γυναικοῦλά του.

Ἵστερα ἀπὸ τίς πάστες παραγγείλαμε καὶ τσάϊ. Καθὼς τὸ ἐπίναμε ἀκούσαμε καὶ τὸν ἐφημεριδοπώλη. Εἶχε σημερινές ἀθηναϊκές ἐφημερίδες. Ἐπῆρα ὅλες σχεδὸν τίς ἐφημερίδες καὶ τίς εἶδα μὲ χαρά, σχεδὸν μὲ ἀπληστία. Εἶχαν τόσο πολιτισμὸ μέσα των καὶ μ' ἐφερναν τόσο κοντὰ στὴν ἀγαπημένη Ἀθήνα. Ἐκύτταζα μήπως ἔγραφαν τίποτα γιὰ τὴν Τζούλια. Μὰ δὲν ἔγραφαν. Γιατί νὰ ἔγραφαν; Καὶ ὅμως τὸ ἐπίστευα καὶ ὅλο ἐκύτταζα, ἐκύτταζα τίς εἰδήσεις καὶ τὴν κοσμικὴ κίνησι.

Τὴν νύχτα στὸ ξενοδοχεῖο, ὁ συνάδελφος μὲ ξύπνησε καὶ μοῦ εἶπε:

— Πρέπει νὰ φύγω μὲ τὸ τραῖνο ποῦ θὰ περάσῃ. Θὰ φθάσω πρωΐ. Ἐχω καὶ τὸ κλειδί τοῦ σπιτιοῦ. Μπορεῖ νὰ τὴν ὁρῶ νὰ κοιμάται καὶ θὰ τῆς κάνω ἐκπληξί.

Ὁ συνάδελφός μου ἦτο νὰ μείνῃ ἀκόμῃ, γιατί ἡ δουλειὰ δὲν εἶχε τελειώσει, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ περισσότερο μακριὰ ἀπὸ τὴν γυναῖκά του. Ἔτσι ἔμεινα μόνος μὲ τὴν ἀικὴ μου ἀγάπη. Οἱ ἄλλοι συνάδελφοί μου εἶχαν σκορπίσει, ἄλλοι στὴν μιὰ κατεύθυνσι καὶ ἄλλοι στὴν ἄλλη, κυνηγῶντες καὶ αὐτοὶ τὰ ἔχνη τῶν ληστῶν. Τὰ νέα ὅμως ποῦ ἐφθάναν ἐδῶ

για τούς ληστές ἦσαν τὰ πιό πολλὰ ψέματα, καί τήν ἄλλην ὥρα διεψεύδοντο ἀπό ἄλλα νέα. Ὁλος ὁ Ὀλυμπος καί τὰ Χάσια εἶχαν γεμίσει ἀπό ἀποσπάσματα, καί τὰ χωριά ἀδειαζαν ἀπό τόν κόσμον πού τόν κατέβαζαν στή Λάρισσα γιά νά τόν φυλακίσουν ἢ νά τόν στείλουν ἐξορία στά νησιά. Τά χωριά ὑπέφεραν περισσότερο ἀπό τὸ Κράτος παρά ἀπό τούς ληστές. Μέσα στόν αὐλόγυρο τῆς ἀστυνομίας καί στά μπουδρούμια τῆς διαρκῶς καί ἐμαζεύοντο περισσότεροι χωρικοὶ στοὺς ὁποίους τὸ Κράτος δὲν ἔδινεν οὔτε ψωμί. Δὲν τοὺς ἔδινε τίποτα ἄλλο ἀπὸ ξύλο. Νά τώρα ἔφερναν τρεῖς χωριάτες μὲ τὰ σίδερα. Περιπατοῦσαν μὲ σηκωμένο κεφάλι. Ἐνα μικρὸ παιδί ἐφώναζε:

— Εἶναι κλέφτηδες. Θά τοὺς σκοτώσουν. Καί γελοῦσε.

Ἦτο ἓνα κοριτσάκι ὡς ἑπτὰ χρόνων.

Ἵστερα ἔτρεξεν ἀπέναντι στοῦ μπακάλικου νά φωνίσῃ.

— Φέρανε καί ἄλλους κλέφτηδες, εἶπεν ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ὁ μπακάλης κύτταζε τὴν δουλειά του καί δὲν βγήκε ἐξω. Ἦτο τόσο συνηθισμένο τὸ θέαμα γι' αὐτόν.

Τὸ κέντρο ὅμως τῆς καταδιώξεως δὲν ἦτο τώρα πιά οὔτε ἡ Λάρισσα οὔτε ἡ Κατερίνη. Τὰ περισσότερα ἀποσπάσματα εἶχαν συγκεντρωθῇ πρὸς τὴν Ἐλασσῶνα.

VI

Ἐλεγα πῶς θά ἔφευγα πιό γρήγορα ἀπὸ τὴν Λάρισσα γιά τὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ ἡ Ἐλασσῶνα μου ἐμάκραине πιό πολὺ τὸ ταξεῖδί μου.

Ἐκαγα πρὶν νά φύγω ἓνα δέμα τὸ δέμα τοῦ λύκου. Ἐρραψα μόνος μου τὸ δέμα γιά νά τὸ στελῶ στοῦ ταχυδρομεῖο. Ἦμουν εὐχαριστημένος πού τὸ ἔκανα αὐτό. Κουτσά στραβά τὰ κητιάφερα. Ὅταν θά ἐλάμβανεν ἡ Τζούλια τὸ δέμα θά ἐγελοῦσε μὲ τὸ

ράψιμο. Δὲν εἶχα κάνει ἄλλοτε τέτοια δουλειά, καὶ ὅταν ἐπῆγα νὰ ἀγοράσω μιὰ βελόνα καὶ κλωστή ἐν-
τρεπόμεν καὶ δὲν ἤξερα τί νὰ εἰπῶ. Τέλος πάντων
εἶχε τελειώσει καὶ αὐτό. Στὸ ταχυδρομεῖο ὁ ὑπάλλη-
λος ἔγραψε στὸ χαρτί τοῦ δέματος «ῥοῦχα». Μοῦ φά-
νηκε τόσο ἄστετο ποῦ εἶπα καὶ τὸ διώρθωσε.

— Βάλτε μιὰ γούνα τοῦ παράγγειλα, καὶ ὕστερα
πάλι μετάνοιwsα.

— Ὅχι, εἶναι ἓνα δέρμα, δέρμα ἀπὸ λύκο. Γράψτε
δέρμα.

Ὁ ὑπάλληλος εἶπε :

— Τὸ ἴδιο πράγμα εἶναι γιὰ μᾶς. Δέρμα, γούνα,
ῥοῦχα. Σημασία μόνον ἔχει ὁ ὄγκος καὶ τὸ βάρος.
Αὐτὰ ὑπολογίζονται γιὰ τὸ «πληρωτέον τέλος».

Θὰ ἐλάβαινε, λοιπόν, ἡ Τζούλια τὸ δέρμα αὐτὸ
ποῦ τὸ κουβαλοῦσα τόσες ἡμέρες μαζύ μου. Παρα-
πάνω ἂν εὑρισκα κανένα ὠμορφο κουνάδι θὰ τῆς τὸ
ἔστελνα. Θὰ μοῦ ἐφαίνετο ἀλλοιώτικα κομψὸ ἰὰ φορῇ
κάτι ποῦ θὰ τῆς τὸ εἶχα δώσει ἐγώ.

Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλασσῶνα ὁμῶς ἔπρεπε νὰ ἐπι-
σκεφθῶ τὸν Τύρναβο. Ἀπὸ ἐκεῖ μπορεῖ νὰ ἐπῆγαινα
καὶ στὸ Καρατζόλι, τὴν πατρίδα τόσων καπεταναίων.
Ἔτσι ἐπέρασα τὴν γέφυρα τοῦ Πηνειοῦ καὶ ὁ ἀέρας
μὲ δρόσιζε καὶ μὲ χτυποῦσεν εὐχάριστα στὸ πρόσωπο.
Ὁ Τύρναβος εἶναι στὰ παλιὰ σύνορα τοῦ 1912. Τὰ
φυλάκια ἐφαίνοντο ἀκόμη πάνω ἀπὸ τὴν πόλι στὰ
βουνά. Μὰ τὰ φυλάκια αὐτὰ τώρα ἦσαν χαλασμένα.
Δὲν ἔμεινεν οὔτε κεραμίδι. Μόνον οἱ τοῖχοι ἐφαίνοντο.
Ἀκολουθοῦσαν καὶ αὐτοὶ μιὰν παράδοσι καὶ μιὰν
ἱστορίαν.

Μέσα στὸ Τύρναβο ἀνέπνευσα πρὸς ἄνετα τὸν ἀέρα
τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Τύρναβος βγάξει κουκούλια, τὸ
περίφημο οὐζό του, καὶ σταμπωμένα ῥοῦχα, τὰ Τυρ-
ναδίτικα. Ἐχει καὶ μιὰ πλατεῖα μικρὴ καὶ περιποιη-
μένη καὶ ἓνα περίπτερο. Καὶ ἀπὸ ληστρικὲς ἱστορίες,

Ξσες ἤθελα καὶ ἐδῶ, γιατί καὶ ὁ Τύρναβος δὲν καθυστεροῦσε στὴν παραγωγὴ ληστῶν.

— Γιατί νὰ μὴ βγάλωμε κλέφτες; ἔκανεν ἕνας δικηγόρος. Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὰ μάτια μας εἶναι τὰ παλῆὰ σύνορα τοῦ 1912. Τὸ Λουσφάκι, ὁ Μενεξές, ὁ Προφήτης Ἡλίας. Τὸν εἶχαν πέρασμα τὸν Τύρναβο οἱ λησταί. Ἀπὸ τὸ Τούρκικο στοῦ Ἑλληνικό, καὶ ἀπὸ τὸ Ἑλληνικό στοῦ Τούρκικο. Καὶ ὁ Ὀλυμπος καὶ αὐτός, πάνω ἀπὸ τὸ μεφάλι μας.

Ἀπὸ τὸν Τύρναβο τὸ αὐτοκίνητο δὲν ἔκανεν οὔτε μιὰν ὥρα νὰ μᾶς φέρη στοῦ Καρατζόλι. Ὁ Ὀλυμπος μὲ τίς χιονισμένες κορυφές του ἔμοιαζεν ἐδῶ μὲ δαντέλλα. Ἀκριβῶς μὲ δαντέλλα. Στίς χαμηλότερες κορυφές, σὲ ἄλλες λοφοσειρές, τὰ παλῆὰ πάλι σύνορα. Καὶ ἐδῶ τὰ χαλασμένα φυλάκια ἐδιηγοῦντο ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Καλὰ ὅμως ποῦ δὲν ἄφιναν τὴν Τζούλια νὰ ἔρθη μαζί μου στοῦ ταξειδι αὐτό, γιατί τακτικὰ ὁ σωφὲρ ἐσταματοῦσε στοῦ δρόμο καὶ μοῦ ἔδειχνε τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος ποῦ εἶχε γίνῃ κάποια ληστεία ἢ κάποιον φονικό. Ἐνοιωθα κάθε τόσο κρῦο στὴ ράχι μου, καὶ ἔδιωχνα τὴν Τζούλια. Ὁ σωφὲρ ὅμως μὲ τὴν πιὸ μεγάλην ἀπλότητα συνέχιζε.

— Τὸν Λιδόλιο λοιπὸν τὸν ἐσκότωσεν ὁ Καντάρης, στοῦ μέρος αὐτό, γιατί εἶχεν ἀμνηστευθῇ ἀπὸ ληστῆς καὶ συνειργάζετο μὲ τὰ ἀποσπάσματα γιὰ νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Καντάρη. Ξερρίζωσε τὴν καρδιά του καὶ ἔφαγεν ὡμὸ ἕνα κομμάτι της.

Ἐλεγα τοῦ σωφὲρ νὰ βάλῃ ἐμπρός. Δὲν ἦτο καὶ τόσο φρόνιμο νὰ στεκώμεθα πιὸ πολύ. Μὰ παρακάτω ἄλλο σταμάτισμα.

— Εἶναι καὶ ὁ Μπάλιος ἀπὸ τὴν Βαλανιδιὰ ποῦ ὁ Καντάρης τοῦσχιζε καὶ ἐδάγκασε τὴν καρδιά του.

Τὸ ἐρημικὸ μέρος ἔκανε πιὸ ἄγριες τίς ἱστορίες τοῦ σωφὲρ, καὶ οὔτε ἄνθρωποι, οὔτε ζῶα ἐφάνοντο ἐλόγυρα.

Μόνο στο Καρατζόλι ηῤραμεν ἄνθρώπους, μὰ ὅλοι ἦσαν ἀμίλητοι καὶ σιγηλοί. Ἐκύτταζαν καχύποπτα τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ κολλάρο, καὶ δὲν ἤξερες ἂν μόνο δέκα ληστὰι εἶχαν βγῇ τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτό, ἢ ὅλοι οἱ κάτοικοι ἦσαν ληστὰι. Καὶ τί ἄλλο νὰ βγοῦν ὅσοι κάθονται κάτω ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο πού οἱ κορυφές του τοὺς φωνάζουν! "Ἄν ἦσο ἐδῶ τώρα Τζούλια κάποιος θὰ σὲ ἄρπαξε στὰ σίγουρα. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι δυνατότητες. Γιατί νὰ μὴ σὲ ἀρπάξῃ κανεὶς καὶ νὰ βγῇ στὸ κλαρί; "Ολοὶ ἐδῶ ἔχουν ἀλλοιωτικὴν ἀντίληψιν γιὰ τὴν κοινωνία καὶ γιὰ τὴν πολιτεία. Τὰ θεωροῦν καὶ τὰ δύο ἐχθρικά. Δὲν ὑποτάσσονται παρὰ μόνο στὸν θάνατο καὶ στὴν ἀγάπην. Καὶ σπάζουν κόκκαλα, ὅταν ἀγκαλιάζουν, μὲ φαίνεται.

Μὲ ποιὸν νὰ μιλοῦσα ὅμως στὸ χωριὸ αὐτό;

Στὴν πλατεῖαν οἱ ἄνδρες δὲν ἔδγαζαν τσιμουδιά, καὶ μόνο τὰ φύλλα τοῦ μεγάλου πλατάνου ἔθορυβοῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου.

Εἶδα στὴν πόρτα τοῦ κεντρικοῦ καφενεῖου τοῦ χωριοῦ, τὴν τρομερὴ προκήρυξιν τοῦ ὑπουργοῦ γιὰ τοὺς Καρατζολίτες.

"Ἄν ὡς τίς δέκα δὲν ἐξωντώνοντο οἱ συμμορίες, οἱ περισσότεροι Καρατζολίτες θὰ ἐφυλακίζοντο καὶ θὰ ἐξετοπίζοντο. Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ προκήρυξις, καὶ ὁ μήνας εἶχε τώρα ὀκτώ. Καὶ δὲν μιλοῦσαν, δὲν μιλοῦσαν οἱ λεβέντες αὐτοί. Ἦσαν πρὸ πολὺ ἔτοιμοι νὰ ἀνεβοῦν στὸν Ὀλυμπο καὶ νὰ ἀδξήσουν τὸν ἀριθμὸ τῶν ληστῶν, παρὰ νὰ ὑποκύβουν στὸ Κράτος. Καὶ προτιμοῦσαν τὸ κλαρί παρὰ τὴν φυλακὴν ἢ τὴν ἐξορία.

— "Ἀδικα πάει ὁ κόπος μας, εἶπεν ὁ σωφέρ, οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ μάθωμἐ, ἂν δὲν τὸ ξεύραμε.

Κι' ἐγὼ ἤθελα τοῦλάχιστον νὰ φωτογραφίσω τὰ σπίτια τῶν ληστῶν. Οἱ ἄνδρες ὅμως ἔμεναν ἀμίλη-

τοι, και οι γυναίκες είχαν βγῆ έξω στο δρόμο καὶ ἐφώναζαν τὰ παιδιά.

— Μποροῦν νὰ βρίσκωνται και μέσα στο χωριό, εἶπε πάλιν ὁ σωφέρ. "Αν δὲν ἐφορούσατε κολλάρο, κάτι θα ἐμαθαίνατε. Μὰ ἀποσπάσματα και ἄνθρωπος μὲ κολλάρο εἶναι γιὰ τὸν Καρατζολίτη ἓνα και τὸ αὐτό. Ποιὸς ξέρει γιὰ ποιὸν κατάσκοπο τοῦ Κράτους πού ἦρθε γιὰ κακὸ θα σὰς ἐπέρασαν».

Μὲ κόπο πολὺ κατῴρθωσα νὰ μάθω ἓνα ἀπὸ τὰ τρία-τέσσαρα σπῖτια τῶν ληστῶν. Μιὰ καλυβοῦλα στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, σ' ἓνα ἀντέρισμα τοῦ "Ολύμπου, σχεδὸν ψηλὴ ὡς τὸ κεφάλι μου. Καὶ δὲν εἶχεν ἐπιφάνεια οὔτε δώδεκα τετραγωνικὰ μέτρα. Τὶ νὰ ἔκανεν ὁ Πάντος Μπαμπάνης μέσα σὲ τέτοιοι ὀρθῶνα πού τὸν ἐπνιγε. Προτίμησε νὰ γίνῃ βασιλιάς κι' ἔκτισε πάνω στὸν "Ολυμπο τὰ ἀπέραντα παλάτια του.

Τὸ ἀεράκι πού φυσοῦσε και ἔκανε τὰ πλατάνια νὰ τραγουδοῦν, ἦτο τὸ μόνο πού μοῦ μίλησε σ' αὐτὰ τὸ χωριό. Τὸ ἴδιο τὸ ἀεράκι μοῦ εἶπε τὸ κατευόδιο δταν ἀφίσαμε τὸ Καρατζόλι. Καὶ ἄρχισα νὰ βλέπω τὸ ἓνα και τὸ ἄλλο μέρος. "Αρχισα νὰ βλέπω ἄλλα πράγματα καθὼς τὸ αὐτοκίνητο τραβοῦσε γιὰ νὰ βγῆ στο δρόμο τὸ μεγάλο.

Μόνον ἡ Τζούλια στὴν "Αθῆνα δὲν ἔβλεπεν ἄλλα καινούργια πράγματα. Συλλογιζόμουν πάλι τὴν ὥραν αὐτὴ τὰ μάτια της, τὰ καλὰ, τὰ ἀγαπημένα ματάκια. Ποτὲ δὲν τὰ εἶχα ἰδῆ τόσο καλὰ. "Αχ, ποτὲ δὲν τὰ εἶχα ἀγαπήσει ἔτσι. Τὰ μάτια ὅμως αὐτὰ ἦσαν πολὺ μακρὰ και στὴ ψυχὴ μου ἐστάλαζε βαθειὰ ἡ μελαγχολία γιὰ τὸν χωρισμό των. Καὶ κάτι μέσα μου και δλόγυρά μου εἶχε γίνῃ. "Ετσι νά, μοῦ ἐφαίνετο πῶς ἦμουν ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ μεγάλο ἄπειρος τοῦ κόσμου. Καὶ ὅλα τριγύρω μου ἓνα μὲ ἐμένα, μαζὺ μὲ τὸν κόσμο, σύνολο. Καὶ τὰ ἄσπρα χρώματα στὸν "Ολυμπον ἓνα σεντόνι πού θα ἐτύλιγε τὴν δική μου και τὴν δική της τῆς Τζούλιας ζωή.

Περάσαμε τὰ βουνά της Μελούνας. Περάσαμε τὸ παληὸ τελωνεῖο, τοὺς παληοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ χαλασμένα ἀπὸ τὸν πόλεμο χωριά, καὶ μόνο τὰ ἐνόματά των ἄκουα ἀπὸ τὸν σωφέρ. "Ολα αὐτὰ ἐβγαίναν σὰν ἀπὸ ὄνειρο κακὸ. "Ολα μοῦ ἔδιναν τὸ αἶσθημα τοῦ τέλους τῆς ζωῆς. Γυναῖκες, ἄνδρες, παιδιὰ, ἄλλοι δεμένοι μὲ σίδερα ἢ μὲ σχοινιά κι' ἄλλοι λυτοί, κατέβαιναν τὸν σκονισμένο δρόμο ἀνάμεσα σὲ ὀπλισμένα ἀποσπάσματα. Ἦτο σὰν μιὰ ἀτέλειωτη νεκρικὴ συνοδεία, σὰν ἓνας δρόμος πρὸς τὸν Γολγοθα. Κι' οὔτε μιλοῦσαν οἱ ἄνθρωποι μόνο κάθε τόσο μᾶς ἔρριχναν κάτω σβυσμένες ματιές.

— Κι' ἄλλοι... Κι' ἄλλοι... Κι' ἄλλοι ἔλεγεν ὁ σωφέρ. Κανένας δὲν θὰ μείνῃ στὰ χωριά. "Ολο τὸν κόσμον θὰ τὸν κουβαλήσῃ τὸ Κράτος γιὰ νὰ φανῇ πῶς κάτω κάνει μὲ τοὺς ληστές.

Μόνο στήν Ἐλασσῶνα ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη. Βρέθηκα σὲ ἓνα καφενεῖο ποὺ σχεδὸν δὲν τὸ ἔβλεπε τὸ φῶς. Καὶ ἐδῶ ὁμοῦς ἡ ἴδια ἱστορία. Ὁ καφετζῆς εἶχε δράσει στὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα καὶ εἶχε κάνει κάποιον ὄνομα. Μὰ πιδ πολὺ τὸν ἤξεραν γιατί στὸ καφενεῖό του εἶχε κολλήσῃ φωτογραφίες, κάρτ-ποστάλ, καὶ κομμάτια ἐφημερίδες μὲ ὅλους τοὺς ὀπλαρχηγοὺς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος καὶ ὅλους σχεδὸν τοὺς ληστές. Ἦτο μιὰ μοναδικὴ συλλογὴ. Ἔσκεπτόμουν πῶς ἐχρειάζετο ἀσφαλῶς γιὰ τὸ ἐθνολογικὸ μουσεῖο. Θὰ ἔδειχνε μιὰν ἐποχὴ. Μὰ πιδ πολὺ ἤθελα νὰ τίς ἔβλεπεν ἡ Τζούλια, ποὺ καμμιάν ἰδέα δὲν εἶχε γιὰ τέτοια πράγματα. Ἔτσι χωρὶς κανένα κόπο θὰ μάθαινε κάπως καὶ τὴν ζωὴ τοῦ πολέμου καὶ τοῦ βουνοῦ. Ἦσαν στίς εἰκόνες καὶ τρεῖς-τέσσερις γυναῖκες ἀντάρτισσες μὲ φουστανέλλα καὶ μὲ ὄπλο. Μιὰ κάρτ-ποστάλ ἔγραφε κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα. «Ἡ καπετάν Περιστερά ἢ Σαρακατσάνα. Ἡ ρωὶς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος».

Τὰ μάτια μου εἶχαν καρφωθῇ ἀπάνω της, καὶ ὁ καφετζῆς πού τὸ εἶδε ἐξεκόλλησε τὴν καρτ-ποστάλ καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε. Θὰ ἐλυπόταν μάλιστα πολὺ ἂν δὲν τὴν ἐπαιρνα. Μόνο μοῦ εἶπε μὲ ὑπερηφάνεια.

— Εἶχαμε πολεμήσει μαζὺ μὲ τὴν καπετάνισσα.

Ἦτο καὶ μιὰ φωτογραφία πού μοῦ ἔκανεν ἀλ-λιώτικην ἐντύπωσι. Δυὸ φουστανελλοφόροι, ἓνας ἄν-δρας καὶ μιὰ γυναῖκα, ἀπλωμένοι ὁ ἓνας πάνω στὸν ἄλλο. «Εἶναι ἡ Γεωργίτσα ἡ ληστρίνα μὲ τὸν σύντρο-φὸ της, εἶπε πάλιν ὁ καφετζῆς. Τοὺς ἡῦραν σκοτωμέ-νους σὲ μιὰ θυμωνιά. Τοὺς ἐφωτογράφισαν ὅπως τοὺς ἡῦραν ἔτσι ἀγκαλιασμένους νεκρούς. Αὐτὸ θὰ εἶπῃ ἀγάπη».

— «Ναὶ αὐτὸ θὰ πῇ ἀγάπη, σκέφτηκα κι' ἐγώ. Ἀγκαλιασμένοι στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο.» Μὰ τῆς Τζούλιας τὰ χεῖλη ἦσαν αἰνιγματικά καὶ δὲν ἀπάν-τησαν τίποτα. Ζήλεψα ἔτσι τὸ ἀγκάλιασμα τοῦ νε-κροῦ ληστρικοῦ ζευγαριοῦ, καὶ ἐγύρισα στενοχωρη-μένος ἄλλοῦ τὰ μάτια μου.

Κάτω ἀπὸ τὸ καφενεῖο ἔτρεχεν ὁ Ἑλασσωνίτικος ποταμός. Εἶχε λίγο νερό, μὰ μιὰ μεγάλη κοίτη γε-μάτη ἄμμο. Καὶ πάρα πέρα ἓνας κῆπος παρατημέ-νος. Ἡ Τουρκία τὸν εἶχεν ἐθνικὸ κῆπο. Τὸν ἔλεγε Μιλὲτ-Μπαχτσέ, τὸν ἐπεριποιεῖτο, καὶ στὸ κιγκλί-δωμα του ἐκρεμοῦσε τοὺς ληστὰς ἢ ἐξέθετε εἰς κοι-νὴν θέαν τὰ κεφάλια των. Δυὸ Τοῦρκοι ἀποσπασμα-τάρχαι πού ἔμεναν στὴν Ἑλασσῶνα ὡς τὸ 1912, εἶχαν μόνον αὐτοὶ ἐξοντώσῃ πάνω ἀπὸ εἴκοσι ληστὰς. Ἀ-λῆ-τσαοὺς Ἀράπης, ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ ἐνὸς Τούρκου, Καραμάν-Τσαοὺς τοῦ ἄλλου. Κατέβαζαν τὰ κορμιὰ ἢ τὰ κεφάλια των ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο καὶ ἀπὸ τὰ Χά-σια καὶ τὰ ἄπλωναν στὰ κάγκελα τοῦ κήπου. Ὑ-στερα ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν ἡ τουρκικὴ ἀστυνομία τὰ ἔθαπτε στὸ ἐλληνικὸ νεκροταφεῖο, γιατί οἱ λησταὶ ἦσαν Ἑλληνες, ἢ ἄφινεν τοὺς συγγενεῖς τῶν ληστῶν νὰ τὰ πάρουν νὰ τὰ θάψουν στὸ χωριὸ των.

"Ακουσε δμως, Τζούλια, γιά νά μαθαίνης, τί ἔγινεν ὕστερα ἀπό τό 1912.

Τό ἑλληνικό καθεστῶς πού ἔδωξε τοὺς Τούρκους ἡῦρε βάρβαρη τήν ἐκθεσι στὰ κάγκελα τοῦ κήπου. Μετέφερε, γι' αὐτό, τὸν τόπο τῆς ἐκθέσεως στοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τῆς ἀστυνομίας, πού τὸ μέρος ἦτο κεντρικώτερο ἀπὸ τὸν κήπο, καὶ ἀντικατέστησε τὸ νεκροταφεῖο μὲ τὸν ποταμό. Ἐγκατέλειψεν ἀπεριποίητο καὶ τὸν κήπο γιά νά συμπληρωθῇ ὁ πολιτισμός. Αὐτὰ ἐμάθαινα στὸ καφενεῖο. Μοῦ ἔλεγαν δμως πῶς εἶχε στοιχειώσῃ καὶ ὁ ποταμὸς ἀπὸ τὰ κεφάλια καὶ τὰ κορμιά τῶν ληστῶν πού εἶχαν θάψει στὴν ἄμμο του. Νύχτες-νύχτες ἠκούοντο κλάματα ἀπὸ τὸ μέρος πού ἔθαβαν τὰ κεφάλια.

Ἡ Ἐλασσῶνα τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχεν ὥς τέσσαρες χιλιάδες κατοίκους πού οἱ πιδ πολλοὶ ἦσαν πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Θράκη καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἦσαν καὶ ντόπιοι ἄθελα πρόσφυγες ἀπὸ τὰ χωριά τῶν Χασίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου, πού εἶχαν ἀφίσει τὰ μέρη τῶν ἀπὸ τὸν φόβο τῶν ληστῶν. Καὶ ἦσαν κάμποσοι κι' αὐτοί. Γι' αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα μπορούσε νά μοῦ δώσῃ πληροφορίες σωρό, ἕνας γέρος χωροφύλακας πού τὸν ἐφώναξεν ὁ καφετζῆς καὶ ἦρθε στὸ σκοτεινὸ καφενεδάκι μὲ τίς ζωγραφιές.

— Τί λέτε, τί λέτε ! εἶπεν ὁ γέρω χωροφύλακας. Ἀνέκαθεν τὸ μέρος ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά. Ὅλος ὁ καζᾶς τῆς Ἐλασσῶνος εἶναι ἕνας ληστοκαζᾶς.

— Γιατί αὐτό ;

— Τί θὰ πῇ γιατί ; Σ' αὐτὰ τὰ μέρη κάθονται πολλοὶ Ἕλληνες. Εἶναι τὸ Χάσια, ὁ Ὀλυμπος, τὰ Πιέρια βουνά. Ἀμα κυνηγοῦσαν οἱ Τούρκοι κανένα ἔβγαине στὸ Ἑλληνικό. Ἀμα κυνηγοῦσαν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ περνοῦσαν στὸ Τούρκικο. Τόχουν βλέπεις αὐτὸ πὸ καλὸ τὰ σύνορα καὶ τὰ βουνά.

Ὑστερα εἶπε.

— Καὶ τί κλεφτουριά ἐκεῖνα τὰ χρόνια ! Σωστοὶ ἔρματωλοί. Μόνο τὸ Λεωνίδα τὸν Χατζημπύρο νὰ συλλογίζεσαι. Ἐπάτησε τὴν Χρούπιστα ποὺ εἶχεν ἓνα Τούρκικο τάγμα καὶ αἰχμαλώτισε τὸν καϊμακάμη. Πατᾶ καὶ τὴν Φλώρινα καὶ παίρνει λύτρα ἓνα ταγάρι λίρες. Ἐμωρὲ καιρὸς ! Ὁ Γκούντας μὲ τὰ παιδιά του, τριάντα χρόνια ληστής. Ὁ Καραλής, ὁ Νταλάκας, ὁ Καρατζᾶς μὲ δεκαπέντε ὡς τριάντα παλληκάρια ὁ καθ' ἑνας».

Ἄκουα, ὄλο ἄκουα τὸν γέρω χωροφύλακα καὶ εἶχα ἀνοίξει καὶ τὸ σημειωματᾶριο. Ἡ Τζούλια μποροῦσε τώρα νὰ μένῃ λίγο μοναχὴ. Ἐμεῖς εἶχαμε νὰ κυττάξωμε καὶ λίγο τὸ ἐπάγγελμα. Ἄλλος μπάρμπα Γιάννης μὲ τόσες ἱστορίες δὲν μποροῦσε νὰ ξαναβρεθῇ.

Ἡ ὀμίλια γιὰ τοὺς παληοὺς ληστὰς ποὺ ἦσαν ἓνα μὲ τοὺς ἐθνικοὺς κλέφτες, ἐγένετο πιὸ θερμὴ. Σχεδὸν τοὺς ἀγαποῦσα τώρα, μὰ τοὺς ἐθαύμαζα κι' ὅλας πιὸ πολὺ. Ὅστερα ἐκεῖνο τὸν καιρὸ δὲν ἐσκοτώσαν οἱ ληστές. Καμμιά φορὰ μόνον ἔκοβαν τ' αὐτιά, ὅταν ὁ αἰχμάλωτος δὲν τοὺς ἔφερνε τὰ λύτρα. Ἐδγαιναν περισσότερο ἀπὸ ἐθνικὴ παράδοσι παρὰ γιὰ ἀρπαγὴ.

Μὲ ὄλο τὸ μικρὸ πληθυσμὸ ἡ κίνησις σ' αὐτὴ τῇ ληστρικῇ πολιτειοῦλα ἦτο πάντα μεγάλῃ, γιατί ἡ Ἐλασσῶνα εἶναι κέντρο διοικητικὸ καὶ ἐμπορικὸ σὲ ἐβδομήντα δύο χωριά. Καὶ τώρα τὰ ἀποσπάσματα ποὺ εἶχαν μαζευθῇ γιὰ τὸ κυνήγι τῶν ληστῶν, τῆς αὖξαναν τὴν κίνησι καὶ τὴν ζωηρότητα. Μὰ τίποτα δὲν ἔκαναν τὰ ἀποσπάσματα οὔτε ἐδῶ. Μόνο ποὺ ἄδειαζαν ἀπὸ τὸν κόσμον τὰ χωριά καὶ ποὺ δὲν ἄφιναν οὔτε ψωμί, οὔτε ἄχυρο, οὔτε κόττες, οὔτε αὐγά.

Ἐτράδηξα στὴν ἀστυνομία γιὰ νὰ μάθω τίς νέες εἰδήσεις. Ὅμως τίποτα βέβαιον δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ἐδῶ. Μέσα στὸ γραφεῖο τῆς ἀστυνομίας δὲν ὑπῆρχαν φωτογραφημένοι λωποδῦται. Ὑπῆρχαν φωτογραφημένα κεφάλια καὶ σώματα ληστῶν. Ἦτο καὶ ἡ φωτογραφία ἑνὸς ἀνθυπομοιράρχου ποὺ εἶχε σκοτωθῇ στὴν

πάλη με τούς ληστές. Τὴν εἶχαν κρεμάσῃ οἱ συνάδελφοί του γιὰ ἀνάμνησι καὶ γιὰ νὰ θυμοῦνται νὰ ἐκδικηθοῦν. Δίπλα ὁμως ἄλλες φωτογραφίες ληστών.

Στὸ χαγιάτι τῆς ἀστυνομίας ἦτο ξαπλωμένο κι ἓνα μεγάλο σκυλί. Ἐκάθητο με ἥσυχο σῶμα, με μάτι ὁμως λυπημένο. Εἶχε μιὰν ἀλλοιώτικη λύπη καὶ με ἐκύτταζε σὰν νὰ ἦτο ἄνθρωπος. Καμμιά φορὰ κανέννας κρότος αὐτοκινήτου ἠκούετο ἢ τρέξιμο ἀλόγου στὸ καλντερίμι καὶ ὁ σκύλος ἐτέντωνε τ' αὐτιά του καὶ ἐρρίχνετο ἔξω. Ὅστερα ἐγύριζε πάλι καὶ ἐκάθητο στὴ θέσι του καὶ τὰ μάτια του ἦσαν πιδὸ πολὺ λυπημένα.

— Οὐτε ἄνθρωπος νὰ ἦταν δὲν θὰ εἶχε τέτοια λύπη, εἶπεν ὁ ἀστυνόμος. Ἀπὸ τότε ποῦ χάθηκε τ' ἀφεντικό του εἶναι ὅλο ἔτσι.

Εἶχα περιέργεια νὰ μάθω τίνος ἦτο αὐτὸς ὁ σκύλος.

— Εἶναι τοῦ μακαρίτη τοῦ συναδέλφου μας, εἶπεν ὁ ἀστυνόμος. Αὐτοῦ ποῦ εἶδατε τὴν φωτογραφία του. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ τὸν σκότωσε ὁ Γιαγκούλας, τὸ σκυλί κυττάζει νὰ βρῇ τ' ἀφεντικό του. Γυρίζει με τ' ἀποσπάσματα καὶ ὕστερα ἐρχεται κουρασμένο καὶ ξαπλώνεται στὴν ἀστυνομία.

— Ἐχασεν ὁμως τὴν πρώτη του ζωηρότητα, εἶπεν ἓνας ἄλλος. Σχεδὸν ἐγινε αὐτὸ τὸ ἔξυπνο σκυλί ἓνα σκυλί μποῦφος. Δὲν ἀκούει πολλὰς φορές τὸ ὄνομά του.

— Εἶναι ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ εἶπα ἐγώ. Ἐχασε κάτι ποῦ ἀγαποῦσε τόσο καὶ ἐγινεν ἔτσι τὸ ἔξυπνο αὐτὸ σκυλί. Τὸ ἴδιο με τούς ἀνθρώπους καὶ τὰ σκυλιά.

— Σκυλιά σὰν κι' αὐτό, ἔκανεν ὁ ἀστυνόμος. Μὰ εἶναι τόσο σπάνια.

Αὐτὴ τὴν ὥρα μοῦ φάνηκε πῶς ἦλθε πάλι μπροστά μου ἡ Τζούλια. Δὲν πρόλαβα ὁμως νὰ τὴν ἰδῶ καλλίτερα καὶ νὰ εἰποῦμε κάτι γιὰ ἓνα ἐνδιαφέρον ζήτημα, γιὰτὶ στὴν ἀστυνομίαν ἔφεραν μιὰ οἰκογένεια.

νειαν για ὑπόθαλψι τάχα τῶν ληστῶν. Ἦτο μιὰ δου-
νήσια οἰκογένεια. Δύο γέροι καὶ τὰ παιδιὰ των. Ἐ-
τρεμαν καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ μιλήσουν. Τοὺς εἶχε
πιάσει ἡ ἀρρώστεια αὐτὴ πού ἐγὼ τὴν ἔλεγα κρατο-
φοβία. Μιὰ ἀρρώστεια πού ἔκανε τοὺς ἀνθρώπους στὰ
μέρη αὐτὰ νὰ προτιμοῦν χωρὶς λόγο νὰ εὐγαίνουν λη-
σταί, παρὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν στὸ χωριό των, καὶ
χωρὶς νὰ ψταῖνε σὲ τίποτα, ἓνα χωροφύλακα.

Τὴν ἴδιαν ἡμέρα ἔκανα μιὰν ὥραία πορεία ἀπὸ τὴν
Ἑλασσῶνα στὴν Τσαρίτσαινα, πού ὁ δρόμος δὲν ἦτο
πιδὸ πολὺ ἀπὸ ὥρα μὲ τὰ πόδια. Ὅ,τι ὅμως ἐδοκί-
μαζα στὴν μικρὴν αὐτὴ πολιτεία ἦτο ἄλλο πρᾶγμα.
Κάτω ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο καὶ μέσα στὶς πτυχές του,
τὸ 1912 οἱ στρατιῶτές μας, πού ἐπρωτόμπαιναν στὸ
τουρκικὸ ἔδαφος, εὐρίσκοντο μὲς τὴν Τσαρίτσαινα, τὴν
πρώτη πόλι πού κατέλαβαν, σὲ ἀπόλυτη συνέχισι τῆς
Ἑλλάδος. Αὐτὸ τοὺς ἔδωσε πίστι νὰ συνεχίσουν τὴν
προέλασί των στὴν Μακεδονία. Τὰ μάθαινα αὐτὰ
καὶ θὰ τᾶλεγα καὶ στὴν Τζούλια. Ἡ Τσαρίτσαινα
ἔπαθε στὸ 1813 μιὰ τρομερὴ καταστροφή ἀπὸ πα-
νώλη. Θὰ εἶχε τότε, ὅπως πιστεύουν οἱ σημερινοὶ κά-
τοικοι, ὡς τριάντα χιλιάδες, καὶ πέθαναν οἱ μισοί. Οἱ
ἄλλοι ἐσκόρπισαν σὲ ὅλη τὴν τουρκοκρατημένη τότε
ἐλληνικὴ γῆ. Στὶς Σέρρες, στὴ Νιγρίτα, στὴν Κα-
λαμίτα, στὴ Λάρισα. Ἐκεῖ μετέδωσαν τὴν τέχνη
τοῦ θαψίματος τῶν νημάτων καὶ τὴν ὑφαντουργικὴ.
Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη τὸ πιδὸ μεγάλο μέρος τῆς πο-
λιτείας ἔγινεν ἐρείπιο, καὶ μέσα στὰ χωράφια τῶρα
τὸ ὄνι τοῦ γεωργοῦ χτυπᾷ διαρκῶς στὶς πέτρες πού
εἶναι τὰ θεμέλια τῶν παλῶν σπιτιῶν. Τότε εἶχεν
ἐργοστάσια μεταξουργίας, βαφεῖα καὶ ἄλλες μεγάλες
δουλειές. Εἶχε συνεταιρισμοὺς τεχνιτῶν καὶ ἐμπόρων
πού συνηλλάσσοντο μὲ τὴν Βιέννη. Τῶρα ἡ Τσαρί-
τσαινα εἶναι μία συνηθισμένη μικρὴ πολιτεία. Βγάζει
γεωργοκτηνοτροφικὰ εἶδη καὶ ληστὰς.

Τὸ βράδυ ἔκανα ἄλλην ὥραία πάλι πορεία ἀπὸ τὴν

Τσαρίτσαινα στήν Ἐλασσώνα. Τὴν ἔκανα μόνος. Ἐφυγα ἄργά μὲ τὸ φεγγάρι ποὺ ἐφώτιζε τὸν δρόμο μου. Ἦτο μιὰ μαλακιὰ βραδεὶά ποὺ μ' ἔκανε νὰ θυμοῦμαι πὺ πολὺ τὴν Τζούλια. Τί κρῖμα ποὺ τὸν περίπατον αὐτὸ τὸν ἔκανα μόνος, ἐντελῶς μόνος. Μὰ ἂν ἦτο ἐδῶ ἢ Τζούλια θὰ εἶχε ἀλλοιώτικο φόβο. Τὰ μέρη ἦσαν γεμάτα ἀπὸ ληστὰς ποὺ δὲν ἤξερε κανεὶς ἀπὸ ποὺ μποροῦσαν νὰ ξετροπώσουν. Καὶ θὰ ἄρπαζαν τὴν Τζούλια, γιατί τὸν τελευταῖο καιρὸ οἱ λησταὶ εἶχουν προσβληθῇ ἀπὸ ὠραιопάθειαν ἀλλοιώτικη. Τοὺς συγκινοῦν οἱ γυναῖκες τῶν πόλεων καὶ κυκλοφοροῦν ἐδῶ τόσα ἀνέκδοτα γύρω ἀπὸ τέτοια ἐπεισόδια.

Ἔτσι Τζούλια θὰ εἶχες μεγάλον κίνδυνον νὰ κἀνηστὸν δρόμον αὐτὸ μαζύ μου. Ἀκριβῶς γιατί εἶναι τόσο ὠραῖος καὶ ποιητικὸς. Καὶ ἀκριβῶς γιατί οἱ τωρινοὶ λησταὶ εἶναι τόσῳ εὐαίσθητοι στὶς γυναῖκες τῶν πόλεων.

VII

Στὴν Ἐλασσώνα ὁμοῦς ἢ πληξὶς ἀρχίζε νὰ μὲ κυριεύῃ. Μιὰ ἀλλοιώτικη πληξὶς ποὺ μοῦ ἐχαλοῦσε τὸ ἠθικὸ καὶ μοῦ ἐτσάκιζε τὰ νεῦρα. Καὶ μετάνοιωνα τώρα γιατί δὲν εἶχα μιμηθῇ κι' ἐγὼ τὸν συνάδελφό μου νὰ φύγω μὲ τὸ ἴδιο τραῖνο. Ἡ νοσταλγία τῶν ματιῶν τῆς Τζούλιας, τῆς ἀγκαλιᾶς τῆς, τῆς συντροφιάς τῆς, μὲ εἶχε συνεπάρει. Ἡ Τζούλια ἤρχετο πάντα κοντά μου. Ἐπιανε τὰ χέρια μου καὶ ἀρχίζε νὰ φιλᾷ σιγὰ-σιγὰ τὰ δάχτυλά μου. Ὑστερα μοῦ ἐχάιδευε τὰ μαλλιά καὶ μὲ ἐκύτταζε στὰ μάτια.

— Πότε θὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ ταξεῖδι; μὲ ρωτοῦσαν τὰ μάτια τῆς.

— Ὅταν πάψω πιά νὰ ζῶ. Δὲν ξέρω πιά πότε θὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ ταξεῖδι.

Ἡ Τζούλια ἀρχίζε νὰ ταράζῃ τὴν καρέκλα μου. Σὲ κίνησα ἀπὸ τὴν θέσι σου, μοῦ εἶπε. Μὴ μιλᾷς γιὰ ἓνα ταξεῖδι ποὺ δὲν ἔχει τελειωμό».

Τί νά ἔκανα πιδ πολὺ στήν 'Ελασσώνα ; Οἱ λη-
σταὶ ἐγύριζαν στὰ χωριά καὶ στὰ λημέρια τῶν Χα-
σίων καὶ ἔπρεπε νά ἐπεκτείνω τὸν δρόμο μου ὥς ἐ-
κεῖ. Ἀπεφάσισε νά φύγω αὐτὴ τῇ νύχτα γιὰ νά ξη-
μερωθῶ τὸ πρωτὶ στὰ Χάσια, ἢ νά τραβήξω πρὸς τὸν
Ὀλυμπο, καὶ ἄς ἐκινουῖσεν ἡ Τζούλια ὅσο ἤθελε τὴν
καρέκλα μου. Μαζὺ μὲ τὴν νοσταλγία τῆς ἀγάπης
ἦτο ἡ ἀνάγκη τῆς δουλειᾶς καὶ ἔκαναν πόλεμο. Καὶ
πότε νικουῖσεν ἡ ἀγάπη καὶ πότε κυριαρχοῖσεν ἡ
δουλειά. Μπορεῖ μέσα στὰ κλεφτοχώρια νά ἐστεκό-
μουν πιδ τυχερός. Δὲν ἦτο ἴσως δύσκολο καὶ νά συ-
ναντηθῶ μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς πιδ τρομεροὺς ληστές,
ποὺ θὰ εἶχαν καὶ αὐτοὶ τὴν φιλοδοξία νά κάνουν στήν
ἐφημερίδα τίς δηλώσεις των.

Ποῦ τὸ εἶχε μάθει ὁμοῦς ὁ κόσμος ; Δὲν εἶχα εἰπῇ
σὲ κανένα τίποτα, καὶ πιστεύω οὔτε ὁ σωφὲρ. Μα-
ζεύτηκαν καὶ μᾶς ἐκύτταζαν καθὼς πιδ ἡμεθα ἐτοι-
μοι νά ξεκινήσωμε, μὲ ἐκπληξι. Ἄρχισαν κι' ὅλας
τὰ λόγια τῆς ἀποτροπῆς.

— Ὁλος ὁ κόσμος πηγαίνει τὴν ἡμέρα.

— Κάτι τέτοια ζητοῦν οἱ λησταί.

Καθὼς ὁ σωφὲρ ἔδινε κίνησι στὸ μοτέρ, ἕνας 'Ε-
λασσωνίτης στάθηκε μπροστά μου καὶ εἶπε.

— Θὰ πάρετε στὸ λαιμό σας καὶ τὸν ἄνθρωπο.

Ἄν τὸν ἄκουεν ὁ σωφὲρ ἦτο μεγάλος φόβος νά
σταματήσῃ. Μὰ τὸ αὐτοκίνητο εἶχεν ἀρχίσει νά τα-
ράζεται καὶ ὁ θόρυβός του ἔπνιξε τὴν μεγάλη φωνή.

Μπορεῖ ὁ ἴδιος ὁ θόρυβος νά ἔπνιξε καὶ τὴν φωνή
τῆς Τζούλιας, γιατί κάτι ψίθυρους χωρὶς ἔννοια μπο-
ροῦσα καὶ ἄκουα μόνον ἀπὸ αὐτὴν. Ἕνας κηρυγμέ-
νος πόλεμος διεξήγετο τόσες ἡμέρες τώρα μεταξὺ
Κράτους καὶ ληστῶν. Μεταξὺ ὀλίγων ἀτόμων καὶ
ὀλοκλήρου συγκροτήματος. Πεζοί, εὐζωνοὶ χωροφύλα-
κες, ἵππικὸ, εἶχαν διατεθῇ γιὰ τὸ κυνηγί των. Χω-
ριά ὀλόκληρα διετρέχοντο ἀπὸ τὸ στρατὸ καὶ ὑπέφε-
ραν ὅλα σχεδὸν τὰ δάσανα μιᾶς στρατιωτικῆς ἐπιδρο-

μης, δλόκληρες ἐπαρχίες ἦσαν ἀνάστατοι. Τὸ πανελλήνιον παρακολουθοῦσε καὶ περίμενε ἀπὸ τὸ δημοσιογράφο τίς εἰδήσεις καὶ τὰ νεώτερα τοῦ παραδόξου αὐτοῦ πολέμου μὲ περισσότερη συγκίνησι καὶ νευρικότητα ἀπὸ ὅ,τι ἴσως θὰ παρακολουθοῦσεν ἓνα ἀληθινὸ πόλεμο. Ὁ σωφέρ πὺ δὲν μιλοῦσε, μόνον ἔκανεν ἀδιάκοπα τὸ σταυρὸ τοῦ ἀπὸ τὴν ὥρα πὺ ξεκινήσαμε, ἔλυσεν ἐπὶ τέλους τὴν γλῶσσά του.

— Ὁ καπετὰν Φώτης ἔχει παντοῦ τοὺς πράκτοράς του. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ξέρετε.

Καὶ ἀπὸ ὥρα πάλι εἶπε.

— Εἶναι καὶ ὁ καπετὰν Πάντος. Δὲν χωρατεύει οὔτε αὐτός.

— Τί θὰ μᾶς πάρουν ἂν μᾶς πετύχουν! ρώτησα.

Ἡ μόνη μας περιουσία ἦταν δυὸ φλοκωτὲς κουδέρτες γιὰ τὰ πόδια καὶ δυὸ κάπες γιὰ τὸ κρῦο, πράγματα πὺ μᾶς τὰ εἶχαν δανείσῃ στήν Ἑλασσῶνα. Αὐτὰ σχεδὸν ἦσαν ἡ μόνη περιουσία μας.

— Τί νὰ μᾶς πάρουν! εἶπε καὶ ὁ σωφέρ. Οἱ λησταὶ δὲν εἶναι λωποδύτες.... Μὰ ξέρει κανεὶς, πῶς θὰ πάρουν τὴν παρουσία σας!

Τὸ αὐτοκίνητο ἀνέβαινε τοὺς λόφους τῆς Πλακόπετρας μὲ ἀγκομαχητό. Ὁ δρόμος γεμάτος ἀπὸ λάγκους καὶ πέτρες καὶ τὰ ξυλένια γεφύρια χαλασμένα καὶ ἔτοιμα νὰ καταρρεύσουν κάτω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο.

— Δρόμος εἶν' αὐτός! ἐδλαστήμισεν ὁ σωφέρ. Τὸν ἐπῆραμεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους φτιασμένο καὶ τὸν ἐκάναμεν ἄχρηστο....

Δεξιὰ ὁ Ὀλυμπος μᾶς ἐφώτιζε μὲ τὴν ἀνταύγεια τοῦ χιονιοῦ του, καὶ ἀριστερὰ τὰ Χάσια δὲν εἶχαν τὸ ἄσπρο φῶς τοῦ χιονιοῦ γιὰ νὰ μιλήσουν ἀνοιχτὰ στὴ ψυχὴ μας.

— Ὁ Ὀλυμπος καὶ τὰ Χάσια, εἶπεν ὁ σωφέρ, ἐβγάζαν καὶ βγάζουν τοὺς πιὸ πολλοὺς κλέφτες. Ὅλη σχεδὸν ἡ κλεφτουργιὰ καὶ ἐπὶ τουρκίας καὶ μὲ τὸ

ἑλληνικὸ ἦταν ἀπὸ τὰ δυὸ βουνά. Κάθε χωριὸ καὶ ἓνα ληστοχώρι. Τόχουνε βρῆ ἀπὸ τοὺς παποῦδές τους. Καὶ κανέννας δὲν τόχει σὲ κακό, μὰ μάλλον σὲ δόξα καὶ σὲ καύχημα.

Τώρα ὁ δρόμος κατέβαινε, ἔλο κατέβαινε καὶ τὸ ἄγριο μέρος ἔγινε στὸν κάμπο ἡμερώτερο.

Κάποιαν ὥραν ἐπὶ τέλους φάνηκε στὸ δάθος τοῦ δρόμου ἓνας σκοτεινὸς ὄγκος καὶ ὁ σωφὲρ ἐδυνάμωσε τὸν δρόμο τοῦ αὐτεκινήτου, ἐνῶ ἔκανε μὲ ἀνακούφισι τὸν τελευταῖό του σταυρό.

— Φθάσαμε, εἶπε. Νά τὸ χάνι δεξιά.

Ἦτο μιὰ ἀπλωμένη σ' ἓνα βαθούλωμα χαμοκέλλα πού μόλις ξεχώριζεν ἀπὸ τὴν γύρω ἔκτασι. Μέσα ὅμως τὰ ξύλα ἔκαιαν φιλόξενα καὶ πλούσια στὴ γωνιά, καὶ ἡ ζωὴ ἐφώλιαζε γιὰ μιὰ βραδεῖά, γιὰ νὰ ξεκινήσῃ τὴν ἄλλην ἡμέρα γιὰ τὸν ἀγῶνά της.

Ἦσαν κυρατζήδες ἀπὸ τὴν Κοζάνη, τὰ Σέρβια. τὸ Λειβάδι, τὴν Σαμαρῖνα. Κουβαλοῦσαν λάδι, ἐλῆγες, οὖζο, σταφίδες, σῦκα, χαρούπια, πανιά ἀπὸ τσίτι, μπακάμι, μπογιές, στίψι, νήματα. Κουβαλοῦν καὶ πουλοῦν μὲ τὰ μουλάρια τὸ ἐμπόρευμά των σὲ ὅλα τὰ χωριά, ἀπὸ τὴν Φλώρινα ὡς τὸν Τύρναβο καὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ χωριά, ἀντὶ γιὰ χρήματα, αὐγά, βούτυρο, τυρί, προδιές, μάλλινες φλοκωτές κουβέρτες, καὶ καμμιά φορὰ κατσίκια καὶ πρόβατα.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ τῶν ἀγωγιατῶν ἐμπόρων πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ ἐδῶ καὶ δυὸ-τρεῖς χιλιάδες χρόνια, ἀπὸ τὴν πιὸ παλῆαν ἀκόμη ἐποχὴ.

Ἐκαθίσσαμε καὶ μετὶς γύρω ἀπὸ τὴν ζέστη τῆς φωτιάς, καὶ μέναμεν ἀμίλητοι γιὰτὶ ἐγὼ ἐκρύωνα ἀκόμη καὶ ἡ Τζούλια ἦτο θυμωμένη γιὰ τὴν τελευταίαν αὐτῇ διαδρομὴ καὶ δὲν ἤθελε νὰ μὲ ζεστάνῃ. Καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα καχύποπτη, περισσότερο κακὸ μοῦ ἔκανε παρὰ καλὸ. Ὅλοι ἐδῶ ἦσαν μαθημένοι νὰ εἶναι σιγηλοὶ καὶ ὀλιγόλογοι καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ ὅλους ὁ δι-

ευθυντής του χανιού, ὁ γέρο Πρόκοβας, πού εἶχε μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάνι μιὰ δλόκληρη ζωή.

Μέσα στὸ χάνι κατάλαβα κι' ἐγὼ πὺς πολὺ ἀπὸ ὅ,τι εἶχα καταλάβει σ' ὅλη μου τὴν ζωὴ τὴν ἀξία πὺς ἔχει ἡ σιωπὴ. Ὁ γέρο Πρόκοβας ἐσυλλογίζετο μὲ νοσταλγία τὴν παλιὰν ἐκείνην ἐποχὴν, ἡ πιωπὴ ὁμῶς ἀποτελοῦσε κανόνα γιὰ τὴ ζωὴ του. Ἔτσι κατῴρθωσεν ὁ γέρο Πρόκοβας νὰ μείνῃ ἀπείραχτος ἀπὸ Τούρκους καὶ ἀπὸ Ἑλλήνας, ἀπὸ τοὺς στρατοὺς των, ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα, ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ ἀπὸ τοὺς ληστές. Καὶ οἱ κυρατζήδες δὲν μιλοῦσαν οὔτε γιὰ τίς δουλειές των σχεδὸν καὶ μὲ δυσκολίαν ἀπαντοῦσαν στίς ἐρωτήσεις μου. Μόνον ἓνας πὺς κινοῦσε διαρκῶς τὸ κεφάλι του ἔλεγε.

— Δύσκολη, δύσκολη ἡ ζωὴ. Χρειάζεται πονηράδα καὶ σβέρκος τοῦ λύκου γιὰ νὰ ζήσωμεν ἐμεῖς οἱ κυρατζήδες. Κάθε ἡμέρα πρέπει νὰ συλλογίζομαστε τὸ κεφάλι μας.

Τὸ χάνι ὅλην αὐτὴ τὴν νύχτα δὲν εἶχεν ἡσυχάσει ἀπὸ τὸν κρότο κι' ἀπὸ τὰ ποδοβολητὰ τῶν ἀλόγων, πὺς ἐπερνοῦσαν καὶ ἐστέκοντο καὶ ἔτρεχαν ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὸ χάνι. Τὰ ἀποσπάσματα πεζὰ καὶ ἔφιππα πὺς διέσχιζαν τὸν τόπο γιὰ τὸ κυνήγι τῶν ἀσυλλήπτων ληστῶν, εἶχαν γιὰ κόμπο τῆς δράσεώς των τὸ χάνι. Ἀπὸ ἐδῶ ἐξεπορεύοντο καὶ ἐσταματοῦσαν πάλιν ἐδῶ.

VIII

Ἐπὶ τέλους εἶχε ξημερώσει. Ὅλη τὴν νύχτα δὲν μπόρεσα σχεδὸν νὰ κλείσω μάτι τυλιγμένος μὲ τὴν κάππα δίπλα στὴ φωτιά. Καὶ ἔδλεπα, σὰν ἐκλεινα τὸ μάτι μου, ὅλο ληστές καὶ ἀποσπάσματα. Μόνο τὴν Τζούλια δὲν κατῴρθωσα νὰ ἰδῶ.

Ἀπὸ τὸ χάνι εἶχαν ἀρχίσῃ πιά νὰ ξεχωρίζουν μὲ τὸ ἀραίωμα τῆς πρωϊνῆς ὀμίχλης καὶ ἡ Βοῦρμπα καὶ ἡ Τσαπουρνιά, καὶ τὸ Φαρμάκι καὶ τὸ Γλύκοβο. Ἀηστοχώρια ὅλα καὶ λημέρια τῶν ληστῶν. Ἐπρεπε

νὰ τραβήξω καὶ ὅπου τὰ ἐβγαζεν ἡ ἄκρη. Μπορεῖ νὰ ἦτο κάποια τόλμη νὰ περάσω ἀπὸ βουνήσια μονοπάτια, ἀπὸ δάση ἀπὸ ρεματιές, ἀπὸ μανδριά, μὰ ἡξερά πὼς οἱ ληστὰι ποτὲ δὲν χτυποῦν σὰν δὲν ἔχουν κἀποιο λόγο. Καὶ ἦτο καὶ ἡ ἰδέα τοῦ γυρισμοῦ ποὺ με κινούσεν. Ἐνας νέος ἀγωγιότης θὰ ἀνέβαινε κι' αὐτὸς τὸν δρόμο μου.

Σὲ κάθε λαγκαδιά, σὲ κάθε ρευματιά, σὲ κάθε λόγγο ἐδῶ πάνω εἶχε στοιχειώσῃ μιὰ παράδοσις, ἕνας θρύλος, ἕνα τραγουδι ληστρικό. Ἐπροχωρούσαμε μέσα ἀπὸ θεώρατα πουρνάρια καὶ φηγούς καὶ ὁ θεὸς Πᾶν ἐκυριαρχοῦσε παντοῦ. Μιὰ ἀτελείωτη μουσικὴ ἀπὸ κουδουνίσματα κοπαδιῶν, ἀπὸ βελάσματα προβάτων, ἀπὸ γαυγίσματα σκύλων ἤκούετο. Καὶ ὁ ἀέρας ποὺ ἐφυσοῦσεν στὰ δένδρα καὶ τὰ νερὰ ποὺ ἐκυλούσαν, καλοῦσαν τὴν Τζούλια μὲ τὸ ὄνομά της. Σὲ μιὰ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, στὸν Ἀη Θανάση, εἶχε στοιχειώσῃ καὶ ὁ τελευταῖος θρύλος. Ἦτο ἕνα πλάτωμα πάνω σ' ἕνα αὐχένα ποὺ τὸ ἐσκίαζαν πανύψηλοι πρίνοι καὶ φηγοί. Τὴν πρώτη βδομάδα εἶχε σκοτωθῇ ἐκεῖ ἕνας ληστής, καὶ τὸ μέρος εἶχε πάρει κι' ὅλας, ὅπως τὸ εἶπεν ὁ νέος ἀγωγιότης, τὸ ὄνομα τοῦ σκοτωμένου ληστοῦ. Ὁ νέος ἀγωγιότης ἔκανε τὸν σταυρὸ τοῦ ἐμπρὸς στὸ τόπο τοῦ φόνου, κι' ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ. Ἡ λαϊκὴ ποίησις συνέχιζεν ἐδῶ πιστὰ τίς παραδόσεις τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν καὶ εἶχεν ἀποθανατίσει πιά κι' αὐτὴν τὴν ράχι.

Γιαγκούλας ἐλημέριασε
στὴ ράχι τ' Ἀη Θανάση
καὶ τοῦ Γκανάτσου ἔλεγε
καὶ τοῦ Γκανάτσου λέγει.

Ὁ ἀγωγιότης δὲν ἦτο πιὸ πολὺ ἀπὸ δεκαῆξη χρόνων, μὰ εἶχε ἀνάστημα μεστωμένου ἀνδρός, καὶ γνώσεις γέρω τσέλιγκα. Ἦξερε τὸν τόπο σπιθαμῇ

πρὸς σπιθαμή, καὶ ἤξερε ἀπὸ δῶ καὶ τριάντα χρόνια πόσους ληστὰς εἶχε βγάλει κάθε χωριὸ στὸν Ὀλυμπο καὶ στὰ Χάσια. Καὶ ἔδειχνε ὅλο ἔδειχνε, καθὼς ἀνεδαιναμε τὸ μονοπάτι καὶ ἐξεδιπλώνοντο ὁλόγυρά μας τὰ βουνά.

Ὁ πρωῒνὸς ἥλιος ἀνέβαινε σιγά-σιγά καὶ ἐγέμιζε μὲ φῶς τίς ράχες, τὰ δασωμένα ὅμως μέρη τριγύρω ἦσαν ἀκόμη σκοῦρα καὶ θολὰ ἀπὸ τὴν ὀμίχλη.

Ἄχ Τζούλια, Τζούλια. Ἡ ἀγάπη μου γιὰ σένα ἔγινεν ἄλλο πρᾶγμα ἐδῶ καὶ ἡ γλύκα τῆς μνήμης σου ἓνα πρᾶγμα σὰν ὄνειρο ἢ σὰν ἄρωμα. Ἡ φύσις εἶχε δώσει ὅλην τὴν καλωσύνη τῆς ἐδῶ, γι' αὐτὸ ἔγινεν ἄρωμα καὶ ἡ δική μου ἀγάπη. Δὲν ἤξερε τί ἔκανεν ἡ φύσις ἀπὸ ἀγάπη καὶ αὐτῇ. Τὴν εἶχε πιάσει τρέλλα, μὲ τὰ δένδρα, μὲ τὰ νερά, μὲ τὰ πουλιά, μὲ τὰ φειδάκια.

— Ἐχομε καρμιά ἐλπίδα, ρωτοῦσα τὸν ἀγωγιάτη νὰ συναντηθοῦμε μὲ τὸν καπετάνιο ;

— Θὰ ἐρχόταν μόνος του νὰ μᾶς βρῇ, γιὰτὶ ποῦ θὰ τοῦ τύχη ἄλλη φορὰ τέτοια εὐκαιρία. Μὰ τώρα τὸν ζώσανε τὰ ἀποσπάσματα. Καὶ δὲν θὰ βροῦμε καὶ ἄνδρες κἀτι νὰ μάθουμε»... Πραγματικὰ δὲν ἤυραμε σχεδὸν ἄνδρες οὔτε στὴ Βούρμπα, οὔτε στὸ Φαρμάκι, οὔτε στὸ Γλύκοβο, οὔτε στὴν Τσαπουρνιά. Αὐτὰ τὰ χωριά τῶν Χασίων τὰ εἶχαν ἀδειάσει τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς κατοίκους των. Ὅσο δὲν βρῖσκαμε ἕμως κατοίκους αὐτοῦ, τόσο βρῖσκαμε μιὰν ἀληθινὴ καταστροφή. Τὰ τελευταῖα ἀπομεινάρια τῶν ἀποσπασμάτων ἄρπαζαν ὅτι εἶχαν μείνῃ στὰ χωριά. Ἀρνιά, κότες, κριθάρι γεννήματα. Τὸ δρᾶμα τὸ μεγάλο τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν αὐτῶν ἐπαίζετο ζωντανὸ μπροστά μου. Ἐνα δρᾶμα ποὺ συνεχίζετο ἴσως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν πρώτων τῶν Ρωμαίων ἐπιδρομῶν σ' αὐτὰ τὰ ὄρεινά μέρη ποὺ οἱ ἄνθρωποι γιὰ πίστι μόνον ἔχουν τὴν πίστι τῆς ἐλευθερίας των.

Μέσα στο τελευταίο ληστοχώρι, στην Τσαπουρνιά, η νοσταλγία μου για την Τζούλια έγινε ξαφνικά αληθινή αρρώστεια. Πώς θα μπορούσα πιά να μείνω πιδ πολύ !

Θά είναι ως χίλια μέτρα ψηλά η Τσαπουρνιά στο βουνό. Τά σπίτια όλα είναι πέτρινα. Οί στέγες πέτρινες. Ή θεά πέτρινη. Όλα πέτρινα. Οί λύκοι κάθε βράδυ ουρλιάζουν. Μπαίνουν και μέσα στο χωριό, παλεύουν με τούς ανθρώπους και με τὰ σκυλιά. Τρῶνε τὰ πρόβατα, τὰ δόδια, τὰ γαϊδούρια, τὰ γουρούνια. Δέν μπορείς νὰ βγῆς τὴν νύχτα, οὔτε νὰ κάνῃς τὸ νερό σου. Οί ἀλεπούδες κάθε βράδυ πέρνουν τίς κότες, τὸ κοτέτσι χαλᾷ τὸν κόσμο ἀπὸ τίς φωνές. Τὸ χωριό ἔχει μεγάλη ζημία. Είναι μέσα σὲ δάση ἀπὸ δρύς καὶ κέδρα τὸ χωριό. Καὶ τὰ δάση ὁμῶς πάλι βγαίνουν σὲ ζημία του. Τ' ἀγριογούρουνα κρύβονται μέσα κοπάδι, καὶ κοπάδι βγαίνουν καὶ χαλῶν τὰ κριθάρια καὶ τὰ καλαμπόκια. Τὰ τρῶνε ἀπὸ τὴν ρίζα. Πολλοὶ δὲν θερίζουν τίποτα ἀπὸ τὸν πάγο, τὸ χιόνι. καὶ τὰ ἀγριογούρουνα. Ὑστερα παίρνουν τὸ ἐπλο καὶ γίνονται λησταί.

Αὐτὸς ἦτο ὁ τόπος ποὺ ἔκανε τὴ νοσταλγία μου ἀρρώστεια. Εἶχα κλείσῃ τὰ μάτια μου καὶ δὲν ἔβλεπα τίποτα, τίποτα πιά... Καὶ τί θὰ ἔκανα ἄλλο στὰ μέρη αὐτά !

Ἦτο δυνατὸ ποτὲ νὰ βρῶ τὸ μεγάλο μυστικὸ τοῦ βουνοῦ ; Καὶ τί τρέλλα ἀκόμη νὰ ἐπιμένω νὰ συναντήσω τούς ἀνικῆτους ἀνθρώπους ποὺ ἐζοῦσαν ἐπάνου στίς κορυφές του.

Χωρὶς νὰ εἰπῶ τίποτα, χωρὶς νὰ μιλήσω, ἀρχισα νὰ παίρνω γλήγορα, ἀγύριστα τὸν δρόμο ποὺ ἔδβαινε ἀπὸ τὰ βουνά. Μπρεστά μου ὁ Ὀλυμπος με ἐκύταζε σὰν νὰ ἐγελοῦσε μαζί μου χιονισμένος. Ἦτο μιὰ ἀσπράδα γεμάτη εἰρωνεία, μιὰ ἀσπράδα ποὺ

ἐκόβετο ἀπὸ μακρὸν ἄνοιγμα, σὰν τὸ χάος τοῦ στόματος κάποιου γίγαντα ποῦ γελᾷ.

Μὰ τὸ κακὸ αὐτὸ γέλιο τοῦ βουνοῦ δὲν ἦτο τίποτα γιὰ μένα. Ἡ Τζούλια εἶχεν ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά της, κι' ἐγὼ ἔφθανα, ὅλο ἔφθανα κοντὰ της.

ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

“Ενας μακαράς, κρουά-κρουά, άκουόταν συνεχώς. Άνέδαξαν τήν μπούμα του τρεχαντηριού που ήτο έτοιμο νά φύγη. “Οταν έσταμάτησεν ό μακαράς, τό μικρό λιμάνι έγέμισεν από ήσυχία.

Σέ λίγο, ό γέρο σφουγγαράς φάνηκε σέρνοντας τά παράλυτα πόδια του στο μώλο.

— Για ποϋ καπετάν Γιάννη! έφώναξε στο τρεχαντήρι.

— Για τόν Πειραιά, κάμποσα άγκωνάρια.

— “Ελεγα πώς είσαι για πιό μακρυνά.

— Οϋτε λόγος. Σέ δυό ήμέρες πάλι έδω.

“Επρόσεξα τόν άνήσυχο τόνο στο έρώτημα του άπόμαχου θαλασσινοϋ. Τρεΐς ήμέρες μās έχωριζαν από τά Χριστούγεννα. Τί είχε πάθη λοιπόν ό καπετάνιος; Νά έτοιμάζεται για ταξειδι τίς παραμονές; Μά ή φωνή, του καπετάνιου του τρεχαντηριού ήλθε καθησυχαστική. ‘Η δουλειά του, πηγαιμός και έπιστροφή μαζί με τό ξεφόρτωμα, θα βαστοϋσε δυό ήμέρες. ‘Η ζεστασιά του σπιτιού θα τόν έδέχετο πριν από τήν μεγάλην ήμέρα.

‘Ο γέρο σφουγγαράς έσυρε τά παράλυτα πόδια του κοντά μου, και κάθησε σέ μιá καρέκλα του παραλιακοϋ μαγαζιού. ‘Απέναντι ή μεγάλη στεριά έστέκετο σέ μιάν άπόστασι δυό-τρία μίλια, όχι περισσότερο.

Τά βουνά πανύψηλα σαν τοΐχος, και σκουροκόκκινα είχαν άλλοιιώτικην έπιβλητικότητα. ‘Υπήρχαν και άλλα βουνά πιό μέσα, πιό λευκά από τήν άπόστασι. ‘Ολη αϋτή ή άπέναντι μεγάλη στεριά, λές και είχε προέκτασι τό νησί.

‘Ο γέρο άπόμαχος κάτι άρχισε πάλι για τήν άρρώστεια του. Μιλεϋσε διαρκώς γι’ αϋτήν. “Ελεγε και

για τὴν ἀσυλλόγιστη ζωὴ τῶν σφουγγαράδων, ποὺ ὅσο εἶναι καλὰ, ὅλο στὰ γλέντια τῶχουνε. Τίποτα-τίποτα ἔξω ἀπὸ αὐτὰ δὲν σκέπτονται. Μιλοῦσε καὶ γιὰ τὸ τρεχαντήρι ποὺ εἶχεν ἀφίσει πιά τὸ λιμάνι, μὲ ποὺ θὰ γύριζε πρὶν ἀπὸ τὴν ἑορτὴ.

— Συλλογισμένοι ἄνθρωποι, οἱ καπετανατοὶ τῶν καϊκιῶν, εἶπε, ὅχι σὰν τοὺς σφουγγαράδες. Θεμελιῶνουν καὶ σπίτια καὶ κάνουν μιὰ ρίζα δένδρο. Συλλογισμένοι ἄνθρωποι.

Ἀπὸ μακριὰ ἀκούστηκαν πάλι τὰ τραγούδια καὶ τὰ βιολιά. Δὲν εἶχαν σταματήσει ὅλη νύχτα.

— Γλέντα μωρὲ σφουγγαρά, γλέντα, ὡς νὰ σὲ φάγ τὸ ψάρι, ἢ νὰ καταντήσης παράλυτος, φώναξεν ὁ γέρος. Σκόρπα μωρὲ τὰ λεπτὰ σου στὰ βιολιά, κι' ἄς μένουν οἱ γυναῖκες, οἱ ἀδερφάδες, τὰ παιδιὰ στὸ σπῆτα χωρὶς λάδι καὶ ψωμί. Γλέντα τοῦ διαβόλου ἐπάγγελμα». Ἦτο μιὰ παρέα βουτηχτάδων ποὺ τρεῖς ἡμέρες καὶ τρεῖς νύχτες τώρα, δὲν εἶχαν ἀφίση τὰ ἀμάξια, τὴν ταβέρνα καὶ τὰ ὄργανα.

Τριγύρω, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἄλλοι ἄνθρωποι ἀρχισαν νὰ μαζεύωνται στὴν παραλία καὶ νὰ σκορπίζωνται στὸ μῶλο ἢ στοὺς καφενέδες. Πολλοὶ ἦσαν σακατεμένοι, μισοπαράλυτοι, ἀπὸ τὴ δουλειὰ τοῦ βουτηχτή. Ἔσερναν μὲ δυσκολία τὸ ἓνα ἢ τὰ δυὸ πόδια των.

Αὐτὸ τὸ νησί ἦτο εὐκολο νὰ δημιουργήσῃ ἓνα σταθμὸ πλούτου τεράστιο. Ἀπέναντί του ἡ μεγάλη στεριά ἦτο μιὰ δρασκειλιὰ τόπος. Ἀπέραντο μέρος γιὰ κατανάλωσι. Αὐτὸ εἶχεν γίνει στὴν ἀρχαίαν ἐποχὴ. Τὸ μάτι τῆς παληᾶς Ἀθήνας εἶχε φοβηθῇ τὸ νησί. Κορφί τῆς ἐστέκετο. Μὰ καθὼς ἔβλεπα τώρα τόσο κόσμον φτωχὸ καὶ παράλυτο ἀπὸ τὴ δουλειὰ τοῦ σφουγγαρά, ἔλεγα πῶς τὸ ἀσυλόγιστο πνεῦμα τῆς σημερινῆς γενιᾶς μπορεῖ νὰ ἔχασε τὴ δραστηριότητα τοῦ παλαιοῦ προγονικοῦ πνεύματος, κυρίως ὅμως ἔχασε τὴν προβλεπτικότητα, καὶ τὴ σκέψι γιὰ τὸν χειμῶνα ποὺ ἔρχεται αὐριο.

— Είναι τὸ ἀτιμὸ τὸ ἐπάγγελμα τέτοιο, εἶπεν ὁ γέρος. Γλήγορα θαλαίνει τὸ χρῆμα, εὐκολὰ ξοδεύεται. Τὸ γλήγορο κέρδος χάλασε τὸν τόπο μας. Δὲν εἶναι τοῦ βουτηχτῆ ὁ παρὰς σὰν τῇ δύσκολῃ δεκάρα τοῦ ναύτη τοῦ τρεχαντηριοῦ ἢ τοῦ ψαρᾶ. Εἶναι χρῆμα τοῦ διαβόλου αὐτό.

Ὁ ἀπόμαχος τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ζωῆς, μιλοῦσε καὶ μιλοῦσε γιὰ τέτοια πράγματα. Μὰ νὰ τώρα τὰ γριγριά τῶν ψαράδων ἄρχισαν νὰ μπαίνουν στὸ λιμάνι καὶ ἔκοψαν τῇ συζήτησι γιὰ τὸ ἀσυλλόγιστο μυαλὸ τοῦ σφουγγαροῦ.

Ἔνα, δύο, τρία, ἔξη γριγριά. Ἦσαν βαρκοῦλες βαμμένες πράσινες μὲ μιὰ λευκὴ γραμμὴ ἐπάνω. Ἡ μεγάλη βάρκα φορτωμένη τὰ δίχτυα, καὶ οἱ μικρὲς δίπλα τῆς.

Βγήκαν καὶ οἱ ἄνθρωποι. Τὸ φορτίο ἦτο καλὸ, τὸ πρᾶγμα πολὺ, μὰ ἔπρεπε νὰ ξοδευθῇ ὅλο σήμερα καὶ ὁ πιὸ πολὺ κόσμος ἐνήστευε στὸ νησί.

— Τί γίνεται παιδιά ; ρώτησεν ὁ ἀπόπαχος.

— Μᾶς ἐβοήθησεν ὁ καιρὸς καὶ τὸ σκοτάδι.

Μὰ δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι. Ἀφιναν μιὰν ἢ πιὸ πολλὰς βλαστήμιες καθὼς μιλοῦσαν. Θὰ ἄραζαν γιὰ καμμιά ὁδομάδα. Δὲν ἐσκόπευαν νὰ ἀφίσουν τὴν ζεστασιά τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ τόπου, ἀμέσως τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπο τὰ Χριστούγεννα. Γι' αὐτὸ ὁμῶς βλαστημοῦσαν. Τὸ φεγγάρι ἦτο στὸ χάσιμό του. Σκοτάδι πολὺ τίς νύχτες καὶ μπονάτσα λάδι. Καιρὸς μοναδικὸς γιὰ τὰ γρι-γριά ποὺ δὲν θὰ τὸν ἐξεμεταλλεύοντο.

— Τόσο ψάρι μωρέ, θὰ μᾶς γλυτώσῃ. Φτοῦ.

Μὲ τίποτα ὁμῶς δὲν ἄλλαζαν τὴν γλύκα τοῦ σπιτιοῦ.... Καὶ βλαστημοῦσαν τὸν θησαυρὸ ποὺ ἀφιναν νὰ χαθῇ, μὰ ποὺ δὲν θὰ τοὺς κατὰφερνε κανεῖς, τίς ἡμέρες αὐτὲς νὰ τὸν πιάσουν.

Τὰ βουνὰ ἀπέναντι ἐδέχοντο τώρα τὴν λευκότητα τῆς ἡμέρας καὶ τὴν ἀσπράδα τῶν τὴν ἔστελλαν καὶ

στην θάλασσα. Όλα πιά ἐγέμιζαν ἀπὸ λευκότητα, γιατί τὰ ἄσπριζεν ὁ ἥλιος ποὺ κάπου εἶχε βγῆ.

Ὁ γέρο ἀπόμαχος ἔφερε τὴν καρέκλα του κοντά.

— Σὰν νὰ σώπασαν τὰ βιολιά καὶ τὰ λαβοῦτα εἶπε. Μὰ δὲν βαρυέσαι, πάλι θ' ἀκουσθοῦν. Καὶ ποὺ νὰ γίνονταν τώρα ὁ χαλασμός τοῦ κόσμου ἀπὸ τοὺς βουτηχτάδες ὅπως ἦταν ἄλλες χρονιές !

— Ἀλλάξαν λοιπὸν μυαλὰ οἱ σφουγγαράδες ;

— Ἡ περίστασις ἔκανε καὶ κάμποσους ν' ἀλλάξουν μυαλὰ. Ὅταν ἄρχισαν τὰ λεπτὰ νὰ βγαίνουν μὲ δυο κολία ἤρθαν στὰ συγκαλὰ τους. Πῆραν περιβόλια σπίτια, οἰκόπεδα. Τὸ ὄνειρό τους εἶναι τώρα νὰ φυλάξουν τὰ λεπτουδάκια τους, νὰ κάνουν μιὰ ρίζα δένδρο, νὰ ζήσουν στὴ στεριά. Οἱ ἄλλοι ὁμῶς ποὺ ἀντέχουν ἀκόμη τὰ κότσα τους, τὰ ἴδια μυαλὰ, τὸ ἴδιον διολί. Ὅσο πιὸ πολλὰ δγάζουν τόσο χαῖρι καὶ προκοπή δὲν ἔχουνε. Τόσο γιὰ κανένα ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τους δὲν νοιάζονται. Μόνο ἓνα σακάτεμα τοῦ δάξει μυαλό, μὰ εἶναι ἀργά.

Ἀραδιασμένα τὰ σφουγγαράδικα καῖκια στὸ λιμάνι ἐφαίνοντο σὰν νεκρά. Ἦτο μιὰ δουλειὰ καὶ ἐνὶ ἐπάγγελμα, ποὺ εἶχεν ἀκόμη τὰ γλήγορα κέρδη του. Μὰ τοὺς καλλιτέρους σφουγγαράδες τοὺς εἶχε τραβήξει ἡ Ἀμερική. Ἦσαν ἐκεῖ ἀναρίθμητοι σφουγγαράδες Αἰγινῆτες, Ὑδραῖοι, Κρανιδιώτες, Συμιακοί, Καλύμνιοι, Χαλκίτες, Ῥοδίτες, ὅ,τι δάξει ὁ νοῦς σου. Ὁ γέρο ἀπόμαχος μιλοῦσε γι' αὐτούς. Δὲν εἶχαν γνωρίσει ἀκόμη τὴ βαρυχειμωνιά.

— Πῶς θὰ περάσης τίς ἡμέρες αὐτές, μπάρμπ Νικόλα; ἐρώτησα.

— Μόνος καὶ μὲ ξερὸ ψωμί, κι' ἂν βρεθῇ κι' αὐτό.

— Δὲν θὰ σὲ θυμηθῇ κανεὶς ;

— Μπορεῖ καὶ νὰ μὲ θυμηθῇ, μπορεῖ καὶ νὰ μὲ ξεχάσῃ. Οἱ γεροὶ καὶ οἱ εὐτυχισμένοι δὲν ἔχουν

καιρό νά γυρίσουν πίσω τὸ μάτι καὶ νά ἴδουνε κάτι σκακατεμένους σὰν κι' ἐμᾶς.

Ἔστερα ὁ γέρο βουτηχτής, ἄρχισε :

— Μωρὲ ποιὸς μοῦ φταίει ! Τὰ λεφτὰ τὰ πετοῦσα σὰν νᾶταν ἐχτρός. Χρεωμένος ἔφευγα, χρεωμένος γύριζα. Καὶ στὸ σπίτι δεκάρα νὰ μὴν ἀφίνω, οὔτε γιὰ πετρέλαιο. Οἱ χιλιάδες ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὰ χέρια μου ! Ὅπου μαγαζὶ καὶ ξενῦχτι, ὅπου βιολιὰ καὶ καρρότσα, ἔλα δικὰ μας. Τώρα μὲ φθάνει λίγο ψωμάκι γιὰ νὰ περάσουμε τὰ Χριστούγεννα καὶ ἀπὸ κρασί, σκέτο νερό».

Ὁ γέρο σφουγγαράς ἐκαθόταν σ' ἓνα καλυδῶ-σπιτο. Τίς πιὸ πολλές ὥρες τίς ἐπερνοῦσε ξαπλωμέ-νος σὲ ἓνα πλατὺ σκαμνί. Κατέβαιναν ὅμως καὶ στὴν παραλία σέρνοντας τὰ πόδια του. Εἶχε πιάσει σφουγγάρια στὰ νησιὰ τῆς Ἰταλίας, στὴ Λαμπηδοῦσα, στὴ Μπαταλαρία, στὴ Μεσσήνα. Δὲν ἄφισε τὴν Καλλι-πολι, τὴ Βεγκάζα, τὴν Ἀραβία, τὴν Γάζα, τὴν Μπαρ-μπαριά, τὸ Σουέζ. Ὅπου καὶ νὰ βάλῃ ὁ νοῦς σου. Εἶχε τρυγήσῃ καὶ ὅλες τίς Ἑλληνικὲς θάλασσες. Ἐξηνταπέντε χρόνων τώρα καὶ πιασμένος εἴκοσι χρόνια. Καὶ εἶχεν ἀρχίσει τὴν δουλειὰ ἀπὸ μοῦτσος, δέκα χρόνων παιδί.

Ἡ παρέα τῶν σφουγγαράδων ἐπέρασε πάλιν ἀπὸ μπροστά.

— Καλημέρα, μπάρμπα Νικόλα.

— Καλῶς τὰ παιδιὰ.

— Τοὺς βλέπεις, εἶπεν ὁ γέρος, σὰν ἐτράβηξαν, δὲν κοιμήθηκαν ἀκόμη. Πᾶνε νὰ συνεχίσουνε τὸ γλέντι τους.

— Κανένας δὲν συλλογίζεται τὴν αὐριανὴν ἡμέ-ρα καὶ τοὺς ἄλλους σὰν σήμερα γλεντᾷ εἶπα στὸ γέρο. Τζιτζίκια, τζιτζίκια, μὰ θάρθῃ καὶ ἡ χειμωνιά.

— Τώρα μὴν περιμένῃς νὰ κοιμηθοῦν τὰ σκυλιὰ, ὥς τὰ Φῶτα ἔτσι θὰ γλεντοῦν. Ἔστερα θὰ τσουρ-μάρουν γιὰ τὴν Μπαρμπαριά. Καὶ θὰ γυρίσουν ἄλλοι

πιασμένοι, καὶ ἄλλοι δὲν θὰ γυρίσουν πιά. Μὰ τώρα γλεντοῦν, γλεντοῦν.»

Μάκραιναν, μάκραιναν σιγά-σιγά καὶ σβύναν ο
φωνές τῶν ξενοχτισμένων σφουγγαράδων καὶ ὁ μπάρ
μπα Νικόλας ἔλο ἔλεγε :

— Σὰν θὰ βάλουν μυαλό, θάβαι ἀργά. Κανείς δὲ
θὰ τοὺς δίνη μιὰ δεκάρα, γιατί θὰ εἶναι νικημένο
καὶ γιὰ ἔλους ἄχρηστοι. Σημείωσέ το αὐτὸ καλὰ.

Τὸ βαποράκι τῆς γραμμῆς ἀκούστηκε νὰ σφυρίξῃ
θυμωμένα κι' ἄγρια.

— Πρέπει νὰ πηγαίνω, γιατί μόλις προλαβαίνω
εἶπα στὸν ἀπόμαχο.

— Γιὰ τὸν Πειραιᾶ;

— Ναί, γιὰ τὴν Ἀθήνα.

— Καλὸ ταξεῖδι καὶ καλὰ Χριστούγεννα.

— Τὸ ἴδιο παππούλη, καὶ γιὰ λόγου σου.

— Μὴν τὸ λές, παιδί μου, μὴν τὸ λές. Δὲν ὑπάρ
χουνε Χριστούγεννα γιὰ ἓνα νικημένο σφουγγαρά.

Ἡ δάρκα μὲ ἔφερνε πιά γιὰ τὸ βαποράκι. Καὶ τ
τραγούδια τῶν ξενοχτισμένων σφουγγαράδων ἔλο μὲ
κραιναν, μάκραιναν, μὰ ἔλο μοῦ δοῦίζαν στ' αὐτιά

Ἄ Σφουγγαράδες. Μὰ δὲν ἦσαν μόνοι αὐτοὶ στ
ζωή.

ΑΡΡΩΣΤΗΜΕΝΟΣ

Τόσες ημέρες τώρα, δλος ο κόσμος περιωρίζετο στο δωμάτιο του "Αργη. Ήτο, λέει, άρρωστος. Αυτό δέν τό καταλάβαινε καί πολύ, μά έπρεπε νά πιστεύη τήν μητέρα του καί τούς γιατρούς πιδ πολύ από τόν έαυτό του.

Δίπλα του ή μητέρα του τοῦ κρατοῦσε συντροφιά. Καθάριζεν ένα πιάτο φακές καί ο "Αργης άκουε τό θρ... θρ... θρόου στο πιάτο, ένψ δέν έπρόσεχε τά λόγια της, ποῦ ήτο όμως άναγκασμένος νά τά άκούη.

— "Ηθελε πιά νά μάς συντρίψη, έλεγεν αυτή. Μά στο τέλος βγήκε σέ καλό μας. Ούτε σύ θα έφθανες σ' αυτό τό σημείο... Κανένας έμποράκος. Καί μπορεί καί νά μήν έπιτύχαινες... Είμαι μικροπρεπής, τόσος δά. Έκανε καί δημοσίους χορούς για κέρδος.

Η μητέρα του μιλούσε πάλι για τόν πατέρα της "Αννας, παληόν φίλο τοῦ σπιτιοῦ, ποῦ τόν θεωροῦσε για πολύ κακό φίλο, για έναν δλέθριον άνθρωπο.

Τάχε άκούσει τόσες φορές αυτά ο "Αργης από τό στόμα της μητέρας του. Τι καινούργιο νά άκουε πιά ; Τό θρ... θρ... θρόου τοῦ κρατοῦσε πιδ πολύ τήν προσοχή, μά κι' αυτό καταντοῦσε κουραστικό.

— Πότε θα τελειώσετε μ' αυτές τίς φακές ; ρώρησε.

— Δέν θ' άργήσω καί πολύ... "Ηθελες καλλίτερη τύχη ; Τό χέρι των δέν τρέμει. Θα είχατε πόσες δουλειές μαζί.

Ο "Αργης άρχισε νά μήν καταλαβαίνη. Φαίνεται

πῶς ἡ μητέρα του θὰ ἄλλαξε στὸ μεταξὺ τὸ θέμα της καὶ αὐτὸς δὲν τὸ εἶχε προσέξει.

Αὐτὴ τὴν ὥρα χτύπησε καὶ ἡ ἐξώπορτα.

— Θὰ εἶναι ὁ θεῖος, εἶπεν ἡ μητέρα. Ὁ καὐμένος, εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος ποῦ συνδέει τὸ σπῖτι μας μὲ τὸ παρελθόν.

Ὁ θεῖος, ἓνας ὠραῖος τύπος ἡλικιωμένου ἕως ἐξήντα χρόνων, ἐφαίνετο μόνον πενήντα. Στὰ νιάτα του θὰ εἶχε κάνει πολλές κατακτήσεις, καὶ τώρα ὁμως ποῦ ἦτο παποῦς, ἄρεσε πολὺ στὸ κύκλο τῶν γυναικῶν ποῦ ἐσύχναζε.

Ἐφερε καὶ μερικὰ νέα ἀπὸ ἔξω. Οἱ κομμουνισταὶ ἐτοίμαζαν φασαρίες πάλι, μὰ θὰ τοὺς ἐχτυποῦσεν ὁ στρατός. Δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ σηκώσουν κεφάλι.

— Εἶναι καὶ αὐτοὶ οἱ παλαιοὶ πολεμισταί, συνέχισε. Τί ζητοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; Βούλγαροι, Βούλγαροι, θὰ χτυπηθοῦν καὶ αὐτοί. Πέρα καὶ πέρα πουλημένοι. Νὰ τοὺς κρεμάσουνε στὴν πλατεῖα τῆς Ὁμονοίας, ἐκατό, διακόσους, τρακόσους. Νὰ πάη στὸ διάβολο αὐτὸς ὁ κομμουνισμός.

Ὁ Ἀργῆς ποῦ πρόσεχε τόσο τὸ θεῖό του ἄλλοτε, τώρα τὸν ἡσθάνετο κουραστικό. Δὲν εἶχε διάθεσι νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ. Δὲν πρόσεχε τί ἔλεγε. Τώρα ὁμως ὁ θεῖος κινεῖσε τὸ χέρι του. Μιλοῦσε γιὰ τὴν ἀρρώστεια του καὶ γιὰ τὴν σκέψι τῆς μητέρας του νὰ τὸν πᾶνε στὴν γειτονικὴ κλινικὴ.

— Δὲν βαρυνέσαι, δὲν βαρυνέσαι, ἔλεγε. Ἀνοησίες. Τί δουλειὰ νὰ γίνεται σὲ μιὰ συνοικιακὴ κλινικὴ! Κομπογιαντισμός καὶ ἐκμετάλλευσις. Πᾶς σ' ἓνα σοκκάκι κλινικὴ. Σ' ἓνα χαμόσπιτο κλινικὴ. Μακελεύουν τὸν κόσμον καὶ ἂν δὲν τὸν μακελεύσουν τὸν γδέρνουνε. Αὐτὲς εἶναι σήμερα οἱ κλινικές. Ἡ καλλίτερη κλινικὴ εἶναι πολλές φορὲς νὰ εἶσαι ξαπλωμένος σ' ἓνα ἡλιακὸ δωμάτιο, σὰν κι' αὐτό, καὶ νὰ πέρ-

νης μπόλικον ἥλιο. Κυρίως ὅμως νὰ μὴ σκέπτεσαι τίποτα.

Μὰ ὁ Ἀργῆς ἠσθάνετο τώρα καὶ τὸν ἥλιον ἀκόμη ποῦ τὸν χαϊδεύε κακὸ. Ἦτο ἓνας γλυκὸς φθινοπωρινὸς ἥλιος ἀπὸ ἐκείνους ποῦ δίνουν ἐλπίδα στὸν ἄνθρωπο καὶ δικαιολογοῦν τὴν ὑπαρξί τῆς ζωῆς του.

Τοῦ Ἀργῆ ὅμως ἡ αἰσιοδοξία εἶχε γίνει κομμάτια, καὶ ἤξερε καὶ τὸν ἥλιο ἀκόμη μαῦρο καὶ μοχθηρό.

— Δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω ἄλλο, εἶπε.

Ἐνα σκυλί ἐγαύγιζε στὴν δίπλα αὐλή, πότε βραχνὰ καὶ πότε μὲ στριγλίσματα.

— Τί νὰ αἰσθάνεται κι' αὐτὸ καὶ γαυγίζει; ἐσκέφθηκε. Καὶ τὸν ἀπασχολοῦσε τώρα πολὺ ὁ λόγος ποῦ ἐγαύγιζε τὸ σκυλί. Ὑστερα ἀκούστηκαν μακρύτερα ἄλλα γαυγίσματα ἀπὸ συμπάθεια ἢ ἀπὸ μίμησι στὸ σκυλί ποῦ ἐγαύγιζε. Μποροῦσε τώρα νὰ ἐσηκώνετο νὰ συναντήσῃ τὴν Ἄννα, καὶ κοντά της νὰ γίνῃ πάλι δυστυχημένος. Καὶ πάλιν ὅμως ἡ δυστυχία του θὰ ἦτο ἓνα πρᾶγμα πιὸ γλυκὸ καὶ πιὸ γερὸ ἀπὸ τὴν τωρινή κατάστασι. Μὰ δὲν τὸν ἄφιναν νὰ σηκωθῇ.

Ἐβλεπεν ἀπὸ τὸ παράθυρο τὰ σπίτια τρυγύρω του, ἄλλα μὲ ἀνοιγμένα τὰ παράθυρα καὶ ἄλλα κλειστά. Ἡ βοή τῆς πόλεως ἠκούετο ἀπόμακρη. Καὶ αὐτὸς σὰν νὰ ἀποτελοῦσε μέσα στὸ δωμάτιο του τὸ κέντρο μιᾶς ἐρημίας. Κι' ὁ ἥλιος εἶχε μιὰ νεκρὴ γλύκα, σὰν νὰ ἦτο ἄρρωστος καὶ νὰ ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ πεθάνῃ. Ὅμως ὁ ἥλιος ἦτο πολὺ μαλακός.

Τί νὰ ἔκανε τώρα ἡ Ἄννα; Θὰ ἐγελοῦσε καὶ θὰ ἐχόρευε καὶ θὰ ἐκύτταζε ξαναμμένη τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλο στὰ μάτια. Ἄν μποροῦσε λοιπὸν νὰ σπᾶσῃ σὲ συντρίμματα τὸ κορμί της. Μὰ πῶς; Καὶ πῶς θὰ περνοῦσαν οἱ ἡμέρες του χωρὶς νὰ τὴν βλέπῃ; Δὲν μποροῦσε πιά νὰ κρατηθῇ πιὸ πολὺ.

Ὁ θεὸς ἄρχισε πάλι νὰ λέγῃ γιὰ τὸν ἥλιο. Μὰ τώρα δὲν μιλοῦσε γι' αὐτὸν τὸν ἥλιο ποῦ ἦτο μέσα

στό δωμάτιο. Μιλούσε για τήν κίνησι έξω, για τόν κόσμὸν, για τήν ζωή.

—Εἶναι καὶ πολλὰς φορές, εἶπε, ποῦ γίνεται κανεὶς καλὰ μὲ τὸ τίποτα. Νὰ ἔτσι νὰ νοιώσῃ μόνον πῶς εἶναι ἐλεύθερος, πῶς δὲν ἔχει νὰ τὸν ἰδῇ κανένα γιατρόν.

Μπορεῖ τώρα νὰ ἔμπαινε βαθύτερα στὴν ψυχὴ τοῦ Ἄργη ὁ θεὸς του.

—Πόσοι γιατροὶ δὲν τὸν εἶδαν! εἶπεν ἡ μητέρα. Μὰ αὐτὴ ἡ ἐξάντλησις τῶν νεύρων δὲν μπορεῖ νὰ περάσῃ μὲ τίποτα.

Ὁ Ἄργης ἔβλεπε τὸ θεὸν του. Τὸν ἔβλεπε καὶ περίμενε πιά. Κάτι περίμενε.

—Εἶναι καὶ ἀρρώστειες ποὺ θέλουν ἄλλο γιατρό. Τ' ἀκοῦτε, ἄλλο γιατρό. εἶπεν ἀργὰ ὁ θεὸς στὴ μητέρα, σὰν νὰ μὴν ἤθελε νὰ τὸ εἰπῇ.

—Νὰ τὸν φωνάξωμε κι' αὐτόν, ἔκανε ἐκείνη, νὰ τὸν φωνάξωμε.

—Καλλίτερα ν' ἀφίσετε τὸν Ἄργη νὰ πάῃ μόνος του. Δὲν κάνουν στὰ σπίτια τοῦ ἀρρώστου ἐπισκέψεις ὅλοι οἱ γιατροί.

Ὁ Ἄργης εἶχε σηκωθῇ σιγὰ ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ ἄρχισε νὰ ντύνεται χωρὶς νὰ μιλᾷ. Δίπλα του στὴν καρέκλα ἡ μητέρα του εἶχε σκύψει πρὸς πολὺ στὸ πιάτο της, καὶ τὸ θρ...θρ..., θρόου ἦτο τώρα πρὸς γρήγορον καὶ πρὸς δυνατό. Μόνον ὁ θεὸς εἶχε φωτισμένον τὸ πρόσωπον, μὰ ἦτο ὁ ἥλιος ποῦ τὸν ἐσκέπαζε.

ΖΩΕΣ ΠΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΑΝ

Τὸν Πέτρο τὸν ἐφυσοῦσε τὸ θαλασσινὸ ἀεράκι, καὶ ἐδλεπε τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος.

Ἦτο καμμιὰ ὥρα ποῦ τὸ βαπόρι εἶχεν ἀφίστη τὴν Ἰθάκη. Πολὺ λίγο ὅμως ἐπρόσεξε τὸν τόπο καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ μπήκαν στὸ πλοῖο. Θυμόταν μόνον ἓνα νησάκι στὴ μέση τοῦ λιμανιοῦ μὲ κάτι χαλάσματα ἐπάνω, ποῦ δὲν ἐφρόντισε νὰ μάθῃ τί ἦσαν ἄλλοστε, καὶ ἓνα μάζεμα σπιτιῶν ἔξω μὲ κληματαριές, καὶ κάτι μισογκρεμισμένους ἀνεμομύλους στὰ ὑψώματα. Θυμόταν ἀκόμη πῶς τὸ μουράγιο ἦτο πολὺ μεγάλο καὶ πῶς στὴν παραλία ἦσαν στὸ μέρος ποῦ ξεκινοῦσαν οἱ βάρκες πολλοὶ ἀνθρωποι.

Αὐτὰ μόνον τοῦ ἤρχοντο στὸ νοῦ ἀπὸ τὴν Ἰθάκη, καὶ δὲν ἦτο μιὰ ὥρα ποῦ ἄφισαν τὸ λιμάνι της.

Μέσα στὸ βαπόρι μπήκαν κάμποσοι ἐπιβάτες. Ἦτο καὶ ἓνας ἄνδρας καλοδεμένος καὶ μιὰ γυναῖκα μαζὺ του νέα καὶ κομψή. Ἡ αἰσθησις τῆς γυναίκας τοῦ ἔφερε λύπη. Εἶδεν ἐμπρὸς του τὰ μάτια τῆς Λίνας, τὰ γλυκὰ καὶ ἀγαπημένα, καὶ τοῦ ἐφάνηκε πῶς καὶ τὰ μάτια τῆς Λίνας καὶ αὐτός, ἔγιναν ἓνα κομμάτι μυστήριον ποῦ εἶχε χυθῇ στὸ ἄπειρον μυστήριον τοῦ κόσμου. Καὶ ὅλα τριγύρω του ἦσαν κομμάτια ἀπὸ τὸ μυστήριον τὸ μεγάλο. Καὶ οἱ στεριᾶς καὶ ἡ θάλασσα μυστήρια μὰ μὲ συνολικὴ καὶ ὅχι κομματιασμένη ζωή. Ἡ μελαγχολία τοῦ Πέτρου, καθὼς ἐδλεπε τὰ χρώματα τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ἐπῆρε τὸ αἶσθημα ἑνὸς τέλους ζωῆς. Καὶ ἡ νεοφερμένη γυναῖκα αὖξανεν ἀλλοιωτικά καὶ αὐτὴ, καθὼς τὴν ἐκύτταζε, τὸ λυπημένον τοῦ αἰσθημα.

Ὁ ἄνδρας ὅμως ποῦ συνώδευε τὴν νέα γυναῖκα εἶχε φέρει μαζὺ του ἓνα φωνόγραφο. Τὸν ἔβαλε κι

Ελας νὰ παίξῃ καὶ κόσμος πολὺς μαζεύθηκεν ἐλὺ γυρα. Μὰ τὰ ἀστεῖα τοῦ Καραγκιόζη, τοῦ Μπάρμη Γιώργου καὶ τοῦ Χατζῆ Ἀϊιάτη εἶχαν καὶ αὐτὴν μελαγχολία των, καὶ ἄς γελοῦσαν οἱ ἄλλοι ἐπὶ δάτες καὶ ἡ νέα γυναῖκα. Ὁ Πέτρος λυπόταν κατὸν ἴδιον ἄνθρωπο ποῦ εἶχε τὸν φωνόγραφο καὶ ἔκανε τοὺς ἄλλους νὰ γελοῦν τόσο.

Ἡ Λίνα ἐστέκετο ἀκόμη στὸ μῶλο, ἔτσι τὴν ἔβλεπε, ἀνακατεμένη μὲ τὸ σκοτάδι. Ἐστέκετο ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ προσηλωμένη στὸ πλοῖο ποῦ ἔφευγε καὶ στὸν Πέτρο ποῦ τὸν ἔχανεν ἀπὸ τὰ μάτια της. Ἐστέκετο στὸ μῶλο σὰν νὰ εἶχε στερεώσῃ καὶ ἀπολιθώθηκεν ἐκεῖ.

Καὶ ἡ καλὴ των φίλη, ἡ Α., ἐστέκετο πάντοτε στὸ παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ της γιὰ τὸν ταχυδρόμο ποῦ δὲν ἤρχετο ἀκόμη καὶ ποῖος ξέρει πότε θὰ ἤρχετο. Ἦτο καιρὸς ποῦ ἐπανδρεύθηκε κρυφὰ ἀπὸ τοὺς δικούς της. Τὸ ὄμορφο παιδί ποῦ τὴν ἔκανε γυναῖκά του, ἔφυγεν ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες μετὰ τὸν γάμο γιὰ τὴν πατρίδα του, μὰ ἀπὸ ἐκεῖ δὲν ἔγραφε στὴν Α. Καὶ ὁ Πέτρος τὴν ἔβλεπε, καθὼς ἐπερνοῦσε μὲ τὴν Λίνα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της, νὰ στέκεται πάντα στὸ παράθυρο καὶ νὰ περιμένῃ τὸν ταχυδρόμο.

Πρὶν ἀπὸ πολλὰς ὥρας σὰν ἦτο ἀκόμη βαθεῖα αὐγή, τὸ βαπόρι εἶχε φθάσει στὸ μεγάλο λιμάνι. Ὁ Πέτρος εἶχε νὰ ταλειώσῃ μιὰ παράκλησι καὶ μιὰ ἐντολή. Ἐτράβηξε γιὰ τὸ σπίτι τοῦ νέου. Ἡ Α. τοῦ εἶχε ἔδωκε ἓνα γράμμα γι' αὐτὸν καὶ τοῦ παράγγειλε νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τοῦ μιλήσῃ. Καὶ ὁ νέος πῆρε τὸ γράμμα, τὸ ἄφισε σὲ μιὰ ἄκρα, καὶ δὲν πε τίποτα. Καὶ ὁ Πέτρος ἔβλεπε πάλι τὰ μάτια της Α. νὰ κυττάζουν ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ της, πότε θὰ φανῇ ὁ ταχυδρόμος νὰ φέρῃ τὴν ἀπάντησι καὶ τὸ γράμμα ποῦ δὲν θὰ ἤρχετο ποτέ.

Ὁ φωνόγραφος ποῦ εἶχε γιὰ λίγο σταματήσει,

ἄρχισε πάλι. Δὲν τὸν ἐνοιαζεν ὁμως πιά τὸν Πέτρο γι' αὐτόν.

Τὸ νησί τῆς Λευκάδος ἐπλησίαζε τώρα ὅλο καὶ πιὸ πολὺ, γεμάτο ἀπὸ ἐλαιόδενδρα. Ἡ πνοὴ τῶν ἀνθρώπων ποῦ διακόσια τριακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ ἐδῶ, ἐφύτευαν αὐτὰ τὰ δένδρα, εἶχε στερεώσει καὶ αὐτὴ καὶ εὐρίσκετο μέσα στοὺς ἐλαιῶνας κάνοντας συντροφιά στὰ δένδρα. Ὁ μῶλος δὲν θὰ ἦτο πιὸ πολὺ ἀπὸ διακόσια μέτρα ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἐσταμάτησε τὸ βαπόρι. Ὁ Πέτρος ὁμως δὲν θὰ ἐπρολάβαινε νὰ πεταχθῇ ἔξω μιὰ στιγμή. Ὁ καπετάνιος ἐδιάζετο νὰ συνεχίσῃ τὸ ταξεῖδι καὶ ἐφώναζε στοὺς βαρκάρηδες.

— Λόρδοι γινίκατε !

— Γρήγορα κάντε καὶ δὲν θὰ ρίξω ἄγκυρα.

Ἵστερα ἀπὸ λίγο ὁ καπετάνιος ἀνέβηκε στὴ γέφυρα, παράγγειλε στὸν τιμονιέρη «δεξιὰ» ἐφώναξε σὲ μιὰ βάρκα «ἀθάρα» καὶ τὸ βαπόρι ἄρχισε νὰ κινῆται. Τὸ ἀγκομαχητό του ἦτο ἐλαφρὸ μὰ θὰ ἐδυνάμωνε γρήγορα.

Καὶ ἐδῶ, σὰν τὸ ἄλλο νησί, ἦσαν μύλοι στὴν παραλία, ποῦ ἓνας μόνον εἶχε ἀντένες. Οἱ ἄλλοι ἦσαν χαλασμένοι.

— Ἐπέρασε καὶ αὐτῶν ἡ ἐποχή, εἶπεν ὁ κύριος τοῦ φωνογράφου... Ναὶ ἐπέρασε, εἶπε πάλι στὸν Πέτρο. Τί λέτε σεῖς ;

— Τίποτε δὲν περνᾷ ἀπάντησεν ὁ Πέτρος. Ἔτσι μοῦ φαίνεται.

Αὐτὸς ἐβλεπε τοὺς ἀνεμομύλους μὲ πανιὰ καὶ ἀντένες νὰ γυρίζουν καὶ νὰ ἀλέθουν ὅπως τὰ πιὸ παλὰ χρόνια. Ἡ ψυχὴ των ζωντανῇ καὶ ἡ κίνησίς των εἶχε στερεώσῃ στὰ τωρινὰ των χαλάσματα καὶ δὲν ἐξεκολλοῦσεν ἀπὸ ἐκεῖ.

Ἦσαν καὶ ἄλλα πράγματα ποῦ ἀπελιθώνοντο καὶ ἔκαναν τὸν Πέτρο νὰ πιστεύῃ ὅτι καὶ οἱ ἐκφράσεις μας, καὶ τὰ αἰσθήματά μας, καὶ οἱ κινήσεις μας, καὶ

κάθε σικηνή τῆς ζωῆς μας δὲν περνοῦν καὶ δὲν χάνονται, μὰ στοιχειώνουν καὶ μένουν καὶ στέκονται μὲ ξεχωριστὴ τὸ κάθε ἓνα ὀντότητα στὸ ἀπειρο τοῦ κόσμου.

Ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν κύριο τοῦ φωνογράφου τὴν ὥρα. Ἦτο πέντε πιά τὸ ἀπόγευμα, ἡμέρα Πέμπτη. Τὴν ὥραν αὐτὴν ἀκριδῶς ἠσθάνετο πῶς ἔχι μόνον ὁ ἄνθρωπος ἔχει ψυχὴ ποῦ χωρίζεται ἀπὸ τὸ σῶμα ὅταν πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, μὰ καὶ ὅταν ζῇ. Τώρα τὸ ἐνοιωθε πῶς ἡ ψυχὴ τῆς Λίνας ἐταξίδευε μαζὺ του, πῶς ἦτο κεντὰ του, πῶς τὸν ἐσυντρόφευε. Καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀχώριστου φίλου του καὶ οἱ θεατρῖνοι εἶχαν κολλήσῃ στὴν ταβέρνα καὶ δὲν ἐννοοῦσαν νὰ τραδηχθοῦν ἀπὸ ἐκεῖ. Καὶ ἡ ἀδελφὴ του δὲν ἦτο τρόπος καὶ αὐτὴ νὰ φύγῃ μὲ τὸν ἄνδρα τῆς ἀπὸ κάποια τῆς ἐπίσκεψι. Καὶ ἡ Α. εἶχε μείνῃ πιά γιὰ πάντα ἐκεῖ στὸ παράθυρο, καὶ δὲν θὰ ἔφευγε ποτέ.

—Καταλαβαίνετε λοιπὸν πῶς τίποτα δὲν περνᾷ, εἶπεν ὁ Πέτρος στὸν ἄνθρωπο τοῦ φωνογράφου καὶ στὴν γυναῖκά του. Μέσα καὶ ὁλόγυρα στοὺς χαλασμένους ἀνεμομύλους μπορεῖ νὰ στερέωσαν ἢ νὰ στοίχειωσαν οἱ μυλωνάδες καὶ τὰ πρόσωπα ποῦ χρόνια καὶ χρόνια ἔφερναν νὰ ἀλέσουν τὸν καρπὸ. Δὲν βλέπετε σεῖς τίποτα;

—Μόνο οἱ σαββατογεννημένοι, ἔχω ἀκούσῃ, πῶς βλέπουν κάτι τέτοια πράγματα, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ φωνογράφου. Αὐτὸ ἔχω ἀκουστά.

Καὶ ἡ νέα γυναῖκα κύτταξε μὲ ἀλλοιώτικα μάτια τὸν Πέτρο. Μὰ ἐφαίνετο πῶς οὔτε αὐτὴ δὲν ἐβλεπε τίποτα.

Η ΑΔΕΛΦΗ

Ὁ Γεράντης ποτὲ δὲν θυμόταν τὴν μεγάλη του ἀδελφὴ καλὴ ὅταν στὸ σπῖτι ἐπρόκειτο νὰ ληφθῇ καμμιὰ σοδαρὰ ἀπόφασις γιὰ ἓνα ζήτημα. Ἡ ἄρνησις της ἐφθανε τὴν μανία. Ἐφώναζε καὶ καταριόταν σχεδὸν σὰν καμμιὰ πρόστυχη γυναῖκα.

Ἔτσι εἶχε ζήση ὅλο τὸν καιρὸ μὲ τὸν καυμένο τὸν πατέρα του ποῦ πέθανε καὶ ἡσύχασε. Ἔτσι εἶχε ζήσει καὶ μὲ τὸν ἀδελφὸ του τὸν πιὸ μεγάλο. ποῦ ἀναγκάστηκε στὸ τέλος νὰ ζητήσῃ δουλειὰ στὴν ἐπαρχία, γιὰ νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ αὐτήν. Ἔτσι μὲ τὴν ἄλλη ἀδελφή, ὡς ποῦ παντρεύτηκε αὐτὴ καὶ δὲν γύρισε νὰ τοὺς ξαναῖδῃ. Ἔτσι τώρα καὶ μ' αὐτόν.

Ὁ Περικλῆς Γεράντης ἐσυλλογίζετο τώρα, πῶς θὰ ἐγίνετο μὲ τὴν μεγάλη του ἀδελφή. Δὲν τὴν ἀγαποῦσε καὶ δὲν τὴν ἐσέβετο διόλου, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἀγαποῦσε μόνον τὸν ἑαυτὸ της καὶ δὲν ἐσέβετο κανένα, δὲν μποροῦσε ὁμῶς ἔτσι εὐκόλῃ νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τίς φωνές της καὶ ἀπὸ τίς κατάρεις της.

Καθὼς ἔπινε στὴν τραπεζαρία, ποῦ ἐχρησίμευε καὶ κοιτῶνας τῆς ἀδελφῆς του, τὸν πρωῒνό του καφε τὴν ἐδλεπε μὲ μῖσος μὰ καὶ μὲ κάποια εὐχαρίστησι, γιατί τὴν ἔκανε καὶ ὁ ἴδιος τώρα νὰ ὑποφέρῃ, νὰ κοιμᾶται σκεπασμένη ὡς πάνω ἀπὸ τὸ μέτωπο.

Ὅχτῶ ἡ ὥρα καλοκαιρινῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουνίου καὶ αὐτὴ δὲν εἶχε σηκωθῇ ἀκόμη. Ὁ Περικλῆς ἤξερε πῶς δὲν ἐκοιμᾶτο, μὰ πῶς ἐπειδὴ ἦτο θυμωμένη, δὲν ξυπνοῦσεν ἀκόμη καὶ δὲν θὰ ξυπνοῦσεν ἴσως οὔτε ὡς τὸ μεσημέρι. Τὸ σπῖτι τὸ εἶχε ἀφίσει ἑπτὰ ἡμέρες τώρα ἄνω κάτω, καὶ γόγκυζε στὸ

κρεββάτι της χωρίς νά ἔχῃ τίποτα, καί δὲν ἤθελε σηκωθῇ.

Τώρα τὴν ἄκουσε νά βήχῃ στεγνά, μὰ τὸ ἀνά της δὲν τὸ ἄκουε διόλου. Εἶχε κρύψει καί τὸ τὸ ἀνάσο της. Τοῦ ἤλθε νά πάρῃ ἓνα ποτήρι νεῖ καί νά τὴν καταβρέξῃ, μὰ ὕστερα σταμάτησε. Αὐτὸ θὰ ἔβαζε τὶς φωνές καί θὰ τὴν ἄκουαν πάλι στὴ αὐλή.

Τόσα χρόνια γιὰ νά εἶναι ἡσυχος ἔλεγε στὴ μεγάλη του ἀδελφῇ πῶς δὲν θὰ ἐπαντρεύετο, πῶς ἦτο μισογύνῃς, πῶς οἱ γυναῖκες του ἔκαναν κακὰ. Μὰ τώρα πιά τὸ πρᾶγμα δὲν μπορούσε νά κρυφθῇ. Σχεδὸν εἶχε δώσει τὸν λόγο του στὸ σπῆτι τῆς "Εὐλῆς καί ἡ μεγάλη του ἀδελφῇ δὲν μπορούσε νά μὴ τὸ μάθαινε. Τὸ εἶχε σχεδὸν μάλιστα μάθῃ, καί γι' αὐτὸ ἐφαίνετο χειρότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ὅλο αὐτὸν τὸν καιρό.

Ὁ Περικλῆς ἤπιε γρήγορα τὸν πρωῒνό του καφὲ καί σηκώθηκε νά φύγῃ. Ἄν δὲν ἐγίνετο τὸ πρωῒ καμμιὰ σκηνή, θὰ ἐγίνετο τὸ μεσημέρι ἢ τὸ ἀπογευμα. Ἦσαν τόσο συνηθισμένα πράγματα αὐτὰ.

Μέσα στὴν κουζίνα ἤῤυρε ζαρωμένο πάνω στὸ τζάκι ἓνα τηλεγράφημα. Ἦτο κάποιου φίλου ποὺ τοῦ ἀνήγγελλε τὸν ἐρχομό του.

Ἦτο καί αὐτὸς ἓνας τρόπος ἀπὸ τὶς ἐκδικήσεις τῆς μεγάλης του ἀδελφῆς. Ἐνας πρόστυχος καί γελοῖος τρόπος ποὺ στὸ τέλος δὲν εἶχε κανένα σκοπὸ. Τώρα σκέφθηκε πῶς κάποτε τοῦ εἶχε σπάσει τὸ συρτάρι του, τοῦ ἐπῆρε ὅσα γράμματα εἶχεν ἀπὸ φίλους του καί τὰ ἔβαλε στὸ ἀποχωρητήριο. Ἐγέλαλεν ἀντὶ νά θυμώσῃ. Ὁ θυμὸς του καλλίτερα ἐξέσπασε σὲ γέλοια.

— Τιποτένια ! εἶπε.

Ἐδιάζετο νά βγῇ ἔξω καί ξαναπέρασεν ἀπὸ τὴν τραπεζαρία. Ἡ ἀδελφῇ του ἐξακολουθοῦσε νά μένῃ στὸ κρεββάτι. Ἐδλεπε νά βγαίνῃ ἀπὸ τὰ σκεπὰς—

ματα ένα κομμάτι από τὸ κεφάλι της, καὶ τοῦ φάνηκε σὰν κεφάλι βατράχου ποῦ ἔχει καὶ μαλλιά. Καμμιά φορά ὁ Περικλῆς ἐνοιωθε καὶ λύπη γιὰ τὴν ἀδελφή του καὶ ἔλεγε;

— «Εἶναι καὶ νὰ τὴν λυπᾶσαι. Ποιὸς ξέρει ἂν θά ἦτο ἔτσι ἂν τὴν παντρεύαμε». Αὐτὸ τὸν καιρὸ ὁμως ἐπαναστατοῦσε πολὺ τὸ ἐγὼ του καὶ ἐσκέπτετο πῶς δὲν εἶχεσθὲ τέλος καμμίαν ὑποχρέωσινὰ ὑφίσταται τὴν κακία της καὶ τὸν ἐγωϊσμό της, καὶ νὰ γίνεται δυστυχισμένος χωρὶς νὰ εἶναι ὑπεύθυνος σὲ τίποτα.

Τί θὰ ἐγίνετο ὁμως μ' αὐτὴ τὴ δουλειά; Ἐπτὰ μέρες τώρα ἔμενε στὸ κρεβάτι χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε, καὶ ἦτο ἱκανὴ νὰ μείνῃ ἄλλες ἑπτὰ ἀκόμῃ ἢ καὶ ἄλλες δέκα ἑπτὰ. Τὸ πείσμα της ἔφθανε σὲ βαθμὶ ἐξωφρενικό.

Τὴν ἐκύτταζε καὶ πάλι ἔτσι στὸ κρεβάτι κουλουωμένη καὶ τοῦ ἐφάνηκε σὰν μούμια ἢ σὰν κακοφτιασμένο ξόανο. Καὶ εἶχε τέτοιαν ἀντιπαθητικότητὰ ἀκόμῃ στὸν τρόπο ποῦ ἔκανε πῶς κοιμᾶται. Εἶχε κλεισμένα τὰ μάτια της καὶ τώρα ἔλεγε:

— Ἀμα δὲν συνεννοῆται κανεὶς σὲ μιὰ δουλειά, καὶ τέτοια δουλειὰ μάλιστα, χτυπᾷ τὸ κεφάλι του στὸν τοῖχο.

Ὑστερα ἄρχισε νὰ μιλᾷ πιὸ σιγὰ καὶ κομμένα, νὰ φαίνεται πραγματικὰ ἄρρωστη, καὶ τὰ πιὸ πολλὰ λόγια της ἔμεναν μέσα στὸ στόμα της.

Μέσα ἀπὸ τὴν κουζίνα ἠκούετο θόρυβος τῶν πιάτων καὶ τῶν πηρουγιῶν. Ἡ ὑπηρετροῦλα ἢ Φρόσω ἔπλενε τὰ πιάτα στὸ νεροχύτη.

Ὑστερα ἡ Φρόσω ἦρθε στὴν τραπεζαρία.

— Τὸν καὶ μένο τὸν σκουπιδιάρη τὸν λυπήθηκα, εἶπε.

— Τί ἔπαθε, τί ἔπαθε: Ρώτησεν ὁ Περικλῆς.

— Νὰ πέθανε πάνω στὸ κάρρο μὲ τὰ σκουπίδια. Πρέπει νὰ τοῦ ἦλθε συγχοπή.

Ἡ ἀδελφή τοῦ Περικλῆ πρέπει νὰ ἄκουε, χωρὶς.

νά μιλά ὁμως. Ἀλλες φορές θά ἔκανεν ὁλόκληρη συζή-
τησι μέ τήν Φρόσω καί θά ἔβγαινε ἐξω στό δρόμο νά
μάθη καί λεπτομέρειες. Τώρα δὲν ἔβγαλε οὔτε κίχ-

Οἱ φωνές τῶν πωλητῶν δυνάμωναν ἐξω στό δρόμο.
Ἀκουεν ὁ Περικλῆς καί τὸν θόρυβο τοῦ διτρόχου τοῦ
μανάβη ποῦ ἐφώναζε «κουκιά καί ἀγκινάρες» καί τήν
καθαρά φωνή τῆς αὐγουλοῦς καί τὸν ἐφημεριδοπώλη.
Καί ἀπέναντι ἀπὸ τήν αὐλή τήν γρηά ὑπηρέτρια, τήν
κυρά Λένα, ποῦ ἐφώναζε:

— «Τράβα, τράβα, δὲν ἔχει τὸ τεπόζιτο ἄλλο
νερό». Τώρα γίνηκε γιὰ κάμποση ὥρα σιγή, μὰ ὅταν
ἔβγαινε πιά στήν ἐξωτερικὴν αὐλή ἄκουσεν ὁ Περικλῆς
τήν ἀδελφή του ποῦ ἐφώναζε στήν ὑπηρέτρια.

— «Ἐλα μέσα, ἔλα μέσα, τί εἶνε ἡ δουλειά σου στήν
αὐλή. Ἐλα πάστρεψε τίς πατάτες.

— Τίς πατάτες;

— Ναί τίς πατάτες καί τὰ κολοκυθάκια ποῦ σοῦ
εἶπα.

Στό δρόμο ὁ Περικλῆς ἐσυλλογίζετο τοὺς κοινω-
νικοὺς θεσμοὺς ποῦ ἐφτιασαν τήν οἰκογένεια καί ἔκα-
ναν τοὺς ἀδελφοὺς νά εἶναι δεμένοι, ἀπὸ ἀδελφές ποῦ
τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ δυστυχία στή ζωὴ των δὲν τοὺς
προσέφεραν. Γιατί νά εἶναι ἔτσι οἱ οἰκογενειακοὶ κα-
οἱ κοινωνικοὶ θεσμοί; Καμμιά ἀπάντησι ὁμως δὲν
εὔρισκε στό ἐρώτημά του.

Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ του τὸν ἐβάραινε καί
τὸν ἐπνιγε.

Μέσα στό σπίτι ἐγίνετο ἓνας ἐκμηδενισμένος
ὀργανισμός, ἓνα τίποτα, αὐτὸς ποῦ ἐξω τόση δραστη-
ριότητα ἀνέπτυσσε γιὰ τήν δουλειά.

Τί ἦτο ὅλη ἡ ζωὴ τῆς ἀδελφῆς του; Δὲν ταίριαζε
μέ κανένα, καί στίς χαρὲς καί στίς λύπες τοῦ σπιτιοῦ
των εἶχε τήν ἴδια κακότροπη στάσι, τήν ἴδια κακορ-
ριζικά.

Τὸ βράδυ τῆς ἔκλεισε τήν πόρτα γιατί τοῦ ἐφώ-
ναζε καί ἄρχισε νά τὸν καταριέται. Ἐκλεισε τήν

πόρτα τοῦ δωματίου του καὶ ἔτσι ἐγλύτωσε ἀπὸ τῆς
πιὸ πολλὰς φωνῆς τῆς.

Τὸ ἄλλο πρωῒ ὅμως, θὰ εἶχε πάλι ἄλλες ἱστορίες.
Καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα, καὶ τὴν ἄλλη ἄλλες. Καὶ κάθε
ἡμέρα θὰ εἶχε τῆς ἴδιες σκηνές, ὡς νὰ ἐτελείωνε καὶ
αὐτὸς μὲ τὴν ὑπόθεσι τοῦ γάμου του, καὶ νὰ ἄφινε
καὶ τὸ σπῖτι αὐτὸ ποῦ ἡ ἀνύπανδρη ἀδελφή του εἶχε
ρίξει τὴν δυστυχία καὶ τὴν κατάρρα τῆς.

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΜΟΥ

Ἦρθεν ἡ Ἀριάδνη σήμερα πάλι σπίτι μου. Τὸ κορίτσι αὐτὸ εἶνε γεμάτο δροσιὰ χάρι καὶ γέλιο. Τὸ πρόσωπο τῆς λάμπει ἀπὸ εὐτυχία.

Τὴν κυττάζω, ἐνῶ μιλά μετ' ἡ μητέρα μου. Δὲν σκέπτεται διόλου γιὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τῆς καὶ γελᾷ, ὅλο γελᾷ. Γελοῦν καὶ τὰ μαλλιά τῆς καὶ τὰ ροῦχά τῆς καὶ τὰ δάκτυλά τῆς. Ὅλη ἡ ὑπαρξὶς τῆς Ἀριάδνης γελᾷ, ἐνῶ ἡ μητέρα μου τὴν κυττάζει μετὰ μικρὰ τῆς μάτια τὰ χωμένα στὶς κῶχες σὰν νὰ θέλῃ νὰ τὴν τρυπήσῃ. Πάντα φοβοῦμαι τὰ μικρὰ καὶ χωμένα στὶς κῶχες μάτια τῆς μητέρας μου.

Τὰ φοβοῦμαι ἀπὸ μικρὸ παιδί καὶ τώρα ποῦ εἶμαι μεγάλος τὰ φοβοῦμαι ἀκόμη περισσότερο. Ἐχει ἓνα περίεργο τρόπο ἡ μητέρα μου ὅταν κυττάζῃ τὰ νέα κορίτσια, ποῦ ἔρχονται σπίτι μας, καὶ μοῦ φαίνεται σὰν νὰ ζητᾷ μετὰ τὰ μάτια τῆς νὰ τοὺς ρουφήξῃ τὴν ζωή.

Φοβοῦμαι πῶς στὴν Ἀριάδνη θὰ συμβῇ πολὺ γλήγορα κάποιο κακό, κάποιο πολὺ μεγάλο μάλιστα κακό. Νὰ θὰ πεθάνῃ ἡ Ἀριάδνη, θὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὰ μάτια τῆς μητέρας μου. Μέσα στὰ μάτια τῆς μητέρας μου φωλιάζει ὁ θάνατος, ὁ θάνατος τῆς Ἀριάδνης.

Μὰ γιατί λοιπὸν ἔρχεται τόσο συχνὰ τὸ κορίτσι αὐτὸ στὸ σπίτι μας; Γιατί δὲν φοβᾶται τὰ μάτια τῆς μητέρας μου; Ἴσως νὰ συμπαθᾷ ἴσως νὰ μ' ἔχῃ ἀγαπήσῃ πιά ἡ Ἀριάδνη, καὶ γι' αὐτὸ ἔρχεται σπίτι μας. Μὰ ἐγὼ δὲν θέλω ν' ἄρχεται, γιατί ἀπὸ τὸ σπίτι μας θὰ τῆς συμβῇ κάποιο κακό. Τῆς λέγω τὴν ὥρα

ποῦ ἡ μητέρα μου μᾶς ἄφισε γιὰ μιὰ στιγμή ἀπὸ τὴ
θάλα καὶ πῆγε στὴν τραπεζαρία.

— Γιὰτί ἔρχεσαι σπíti μας Ἀριάδνη;

— Ἐρχομαι νὰ κάνω συντροφιά τῆς μητέρας
σας ποῦ εἶναι μόνη.

— Καὶ δὲν τὴν φοβᾶσαι τὴν μητέρα μου Ἀριάδνη;

Ἡ Ἀριάδνη βάζει τὰ γέλια.

— Ἀκούτε, κύριε Δῆμο, νὰ φοβοῦμαι τὴν μητέρα
σας! Μὴν τὸ ἀκούσῃ καὶ ἡ ἴδια καὶ λυπηθῇ. Νὰ
λέτε σεῖς τέτοια λόγια γιὰ τὴν μητέρα σας!

Θέλω νὰ δικαιολογηθῶ. Θέλω πρὸ πάντων νὰ τῆς
δώσω ἐξηγήσεις, νὰ τῆς μιλήσω γιὰ τὰ μάτια τῆς
μητέρας μου ποῦ κρύβουν τὸν θάνατον μέσα των,
ἀλλὰ δὲν τολμῶ. Φοβοῦμαι πῶς ἡ Ἀριάδνη δὲν θὰ
ξανάρθῃ πιά σπíti μας, καὶ γὼ δὲν θέλω νὰ χάσω τὴν
συντροφιά της.

Ἄς πεθάνῃ λοιπὸν ἡ Ἀριάδνη, ἀφοῦ δὲν βλέπει
τὸν θάνατο ποῦ φωλιάζει στὰ μάτια τῆς μητέρας μου
καὶ δὲν θέλει νὰ προφυλαχθῇ ἀπ' αὐτόν.

Ἄς πεθάνῃ. Καμμιά βοήθεια δὲν μπορῶ νὰ τῆς
δώσω. Δὲν μπορῶ καθόλου, δὲν μπορῶ νὰ τὴν προφυ-
λάξω ἀπὸ τὰ μάτια τῆς μητέρας μου.

ΚΑΠΟΙΑ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Πρὸ δύο μηνῶν, ἓνα βράδυ τοῦ Δεκεμβρη, σταντήθηκα μὲ τὸ φίλο μου Ρ. στὸ Μοναστηράκι, στὴ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ Μιαούλη. Ὁ καιρὸς κρύος καὶ βροχερός. Οἱ διαβάτες ζαρωμένοι πῆγαιναν γλήγορα καὶ τὰ λίγα φῶτα τῶν τριγύρω καταστημάτων δισταματοῦσαν σχεδὸν κανένα. Ἦτο ἐπτὰ μὲ ἑπταμυρία, καὶ ἄρχιζαν τὰ περισσότερα καταστήματα νὰ κλείνουν.

— Περιμένω τοῦ εἶπα.

— Περιμένεις; Τὸ λές μὲ τέτοιο τρόπο!

— Ναί, μένε μαζί μου. Εἶναι στὸ πλαγινὸ φεγγάρι καὶ ἐτοιμάζονται νὰ κλείσουν. Μιὰ μοδιστροῦλα χροιωμένη, καλὴ καὶ εὐκολή.

Σὲ λίγο ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ μαγαζιοῦ πετάχτην ἓνα μικρὸ παληοκόριτσο τυλιγμένο σὲ κόκκινο ἀκανθώστατο σάλι. Ἦθελε νὰ τραβήξῃ πάλι ἀπὸ κειμενὶ ποῦ ἦρθε. Τὴν πλησίασα.

— Δὲν μοῦ λές, τῆς εἶπα, ἡ Μαρίνα θὰ σὺ λάσῃ;

— Ναί, τὸ ἀφεντικὸ θὰ σῶσῃ τώρα τὰ φῶτα.

— Πές της πῶς περιμένει στὴ γωνιὰ ἀπὸ κειμενὶ μπροσὴν ὧραν ὁ Κώστας.

— Ναί, θὰ τὸ πῶ, πῶς τὴν περιμένει ὁ Κώστας. Εἶπα στὸ φίλο μου:

— Ξαναγυρίζομε λοιπὸν πάλι στὰ περασμένα. Εἶδες ἡ σκηνὴ αὐτὴ πόσο μοιάζει μὲ τὴν παλιὰ μαζὶ ζωὴ; Ποιὸς τόλεγε πάλι πῶς θὰ βρισκόμασταν ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια στὴν ἴδια κατάστασι!

— Φαίνεται πῶς δὲν γεράσαμεν ἀκόμη. Μοῦ

ἔκανε τὴν ἴδια καὶ σὲ μένα ἐντύπωσιν αὐτῇ ἢ σκηνῇ τῆς ἀναμονῆς μας ἐδῶ, καὶ ἡ παρέμβασι αὐτῆς τῆς μικρᾶς.

— Τῆς μικρᾶς, μὰ διαβόλισσας. Ποιὸς ξέρει ἂν δὲν ἔχῃ καὶ αὐτὴ ἀπὸ τώρα τὸν δικό της! Μὰ ποῦ εἶναι ἐπὶ τέλους αὐτὴ ἡ Μαρίνα;» Τὰ φῶτα ἐφαίνοντο νὰ ἐλαττώνωνται. Γίνηκε ὕστερα μέσα στὸ μαγαζὶ σκοτάδι, καὶ ἕνας ἀνδρικός ὄγκος πέρασε ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ἡ Μαρίνα ἦλθε μὲ τὸ κλείσιμο τοῦ μαγαζιοῦ γλήγορη καὶ χαρούμενη. Τὴν χαιρέτησα σφίγγοντάς της τὰ δύο χέρια, καὶ ὅταν προχωρήσαμε λίγο τῆς σύστησα τὸ φίλο μου. Κεῖνο τὸ βράδυ πήγαμε καὶ οἱ τρεῖς μαζί σ' ἕνα δωμάτιο μιᾶς μάντρας τῆς ὁδοῦ Πατησίων. Ἦπιαμε καὶ ἀρκετὸ κρασί. Ξαναθυμηθήκαμε ἔτσι πάλι μιὰ παληὰ ζωὴ καὶ κάποια παρόμοια ἐπεισόδια. Ἀλήθεια, πόσα λίγα παρόμοια ἐπεισόδια εἶχαμε τότε, καὶ πόσο ἤμαστε εὐχαριστημένοι καὶ εὐτυχεῖς γιὰ καθένα ἀπὸ αὐτά.

Ἡ φιλία μου μὲ τὴν Μαρίνα βάσταξε σχεδὸν ἕνα μῆνα. Περάσαμε πολλὰς ὥρες μαζί καὶ ἦτο ἀλήθεια σχεδὸν χαριτωμένο κορίτσι.

Θυμοῦμαι μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὴ φρασεολογία τῆς Μαρίνας, ποὺ μὲ κάνουν ἀκόμη νὰ ἐκτιμῶ τὴν ἀκαλλιέργητὴ της ἐξυπνάδα. Ὅταν ἔξω στὴν ἐξοχὴ τῆς ἔλεγα καὶ ἔβαζε τὴν σταχτυὰ μου ρεμπούμπλικα, ἐφαίνετο ἐξαιρετικὰ χαριτωμένη καὶ εὐγενική. Ἔτσι σπάνια τὴν ἄφينا νὰ μὴ φορῇ τὸ καπέλλο μου, ἐνῶ ἐγὼ καθόμουν ἢ περιπατοῦσα μὲ γυμνὸ κεφάλι. Δὲν ἔφερε ποτὲ καμμιά ἀντίρρηση στίς κινήσεις μου, καὶ ἡ εἰλικρίνειά της τὴν ἔκανε ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ νὰ μοῦ πῇ τὸ ἀληθινὸ της ὄνομα καὶ τὸ ἐπίθετο. Τὸ στῆθός της μᾶλλον μέτριο, ἀλλὰ σφιχτό, δὲν ἦτο καθόλου δύσκολο σὲ κανένα χάϊδεμα, καὶ τὰ χεῖλη της καμμιά ἀντίρρηση δὲν εἶχαν νὰ δίνουν τόσα φιλήματα ὅσα ἔπαιρναν.

“Ένα υπόγευμα τὴν εἶδα μὲ ἕνα ναύτη νὰ κατεβαίνει τὴν ὁδὸν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ τὸ βράδυ μοῦ ἔκανε παρατηρήσεις καὶ ἄρχισε τὶς διαμαρτυρίες γιατί τάχα τὴν ξέχασα. Δὲν κάθησα νὰ τῆς πῶ ὅτι τὴν εἶδα μὲ ἄλλους καὶ νὰ τῆς φανερώσω τὶς ἀπιστίες τῆς, ἀφοῦ ποτὲ δὲν τῆς ζήτησα νὰ μοῦ εἶναι πιστή. Προσπάθησα τὸ ἐναντίον νὰ τῆς ἀποδείξω τὸ λάθος τῆς καὶ ὅτι δὲν θὰ πάψω ποτὲ νὰ τὴν ἀγαπῶ. Ὅσον τὴν βεβαίωνα γιὰ τὴν ἀγάπη μου, τόσο αὐτὴ δυνάμωνε τὴν πολεμικὴ τῆς. Ἔτσι ἄλλαξα καὶ γὰρ τὴν τακτικὴ μου, ἔφερα τὴν ὁμιλίαν μου ἄλλοι καὶ τὴν πῆγα σὲ ἕνα κινήματογράφο. Γινήκαμε πάλι φίλοι.

Περισσότερο καιρὸ ὅμως δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Ἵστερα, τὸν τελευταῖο καιρὸ φαίνεται πῶς ἔπιασε καὶ ἄλλους καινούργιους φίλους, καὶ μιὰ βραδεὶά εἶδα νὰ τὴν περιμένῃ ἔξω ἀπὸ τὸ κατὰστημά της, μιὰ μεσόκοπη γυναῖκα. Ἀπὸ τότε δὲν πέρασα ἀπὸ τὸ κατὰστημά της, καὶ οὔτε ξεύρω τί γίνεται.

Προχτὲς μὲ ἐρώτησε ὁ Ρ.

— Πέρασες, ἀλήθεια καθόλου ἀπὸ τὸ Μοναστηράκι;

— Νὰ κάνω τί; ἀπάντησα.

— Ἀλήθεια! Τί νὰ κάνης τώρα πιά!

Ἵστερα ὅμως ἀπὸ λίγο θυμήθηκα ὅτι ἐννοοῦσε τὸ μοδιστράκι τῆς ὁδοῦ Μιαούλη καὶ γέλασα.

ΜΑΡΙΚΑ

Στὸ δωμάτιό του μέσα ἀνάσαινεν ἀκόμη ἡ ὑπαρξίς της.

Δύο μαξιλάρια πεταγμένα στὸ πάτωμα, τὰ βιβλία του ἄνω κάτω, τὰ σενδόνια τοῦ κρεβατιοῦ του σ' ἓνα σωρό, καὶ μόνον οἱ λίγες γλάστρες τοῦ παραθύρου περιποιημένες καὶ σκαλισμένες. Ἐνα βάζο ποῦ εἶχε μενεξέδες, ἔμενε τώρα μὲ μόνον ἓνα πρασινοκίτρινο νερό.

Ἀκόμη στ' αὐτιά του ἐδόυζεν ἡ τελευταία της δωμολοχία, καὶ ἡ ὑπερήφανη νεανική της παράστασις συνωδεύετο στὸ νοῦ του, μὲ κάποιαν ἀπὸ τίς συνηθεισμένες ἄσεμνες χειρονομίες της.

Πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος, στήν αἴσθησι ἐνὸς συννεφιασμένου πρωῒνου, τὴν σηνάντησε στήν ὁδὸ Πατησίων. Τοῦ ἔκανεν ἀπὸ τὴν πρώτη ματιὰ ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσι τὸ μεγαλόπρεπὸ της ἀνάστημα καὶ τὸ παιδικό της πρόσωπο μὲ τὰ καθαρὰ καστανὰ μάτια, τὰ θαυραῖα ξανθὰ μαλλιά, τὰ καμαρωτὰ μαῦρα φρύδια.

Ἐκρατοῦσεν ἓνα μεγάλο μάτσο λουλούδια καὶ τὸ περιπάτημά της δὲν ἐφαίνετο διόλου βιαστικό. Δὲν ἐδάσταξε στήν ἐμφάνισι ἐκείνη νὰ μὴ ξεσπάσῃ σὲ κάτι σὰν θαυμασμό καὶ σὰν πείραγμα καὶ τῆς εἶπε:

— Εἶσαι πολὺ ὠμορφη, μικρή μου.

— Ἀλήθεια! ἔκανεν ἐκείνη μὲ εἰρωνικὴν αὐθάδεια.

— Πιὸ πολὺ ἀπὸ ἀλήθεια. κορίτσι μου. Εἶσαι ἕνας ξανθὸς ἄγγελος.

— Δὲν λές ἕνας διάβολος καλλίτερα.

Τοῦ ἐφαίνετο πολὺ πρόθυμη γιὰ ὁμιλία καὶ εἶδεν ὅτι τὸ ἀργό της περιπάτημα εἶχε σταματήσει.

— Για ποῦ πᾶς ἀπ' ἐδῶ; Τὴν ἐρώτησε.

— Για τὸ Τάμ—Τοῦμ ποῦ πιάνουν μαϊμούδες.

— Ν' ἄρθω μαζί σου;

— Τὸ ἴδιο τῶχω καὶ ν' ἄρθῃς καὶ νὰ μὴν ἔρθῃς.

Ἦστερα χωρὶς νὰ τῆς ζητήσῃ αὐτὸς τίποτα, ἐξεχώρισεν ἀπὸ τὸ μπουκέτο δύο τρεῖς ἄγριες μαργαρίτες καὶ τοῦ τίς ἔδωσε.

— Πάρτε, κύριε λιμοκοντόρο.

— Εὐχαριστῶ θὰ σὲ θυμοῦμαι.

— Κάτι μᾶς εἶπες καὶ τοῦ λόγου σου.

Ἀρχισε νὰ τὴν κυττάζῃ μὲ πιὸ μεγάλη προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον.

Ἄν καὶ φτωχοντυμένη, τὸ σύνολό της ἦτο εὐγενικό, ἀριστοκρατικό μάλιστα, καὶ τὸν ἐθάμπωνε. Ἐσκέφθηκε :

— Τὶ παράξενη εὐτυχία ἂν τὴν κατάφερνα νὰ πᾶμε λίγο δρόμο μαζί!

Καὶ τῆς εἶπε μὲ κάποιο δισταγμό.

— Δὲν πᾶμε λίγο παρακάτω;

— Πᾶμε γιὰ νὰ μὴν ἀνοίξωμε πηγάδι αὐτοῦ.

Μιὰ μεγάλη χαρὰ τὸν ἔκανε πιὸ ἀνάλαφρο. Ἦρθε πιὸ κοντά της καὶ ἐτράβηξαν τὸ μάκρος τοῦ δρόμου. Ἦστερα ἐπῆραν τὸ τράμ καὶ ἐβγήκαν μακριὰ στὸ τέρμα. Μέσα στὸ τράμ αὐτὴ ἐμιλοῦσε δυνατὰ καὶ ἐκύτταζε μὲ αὐθάδεια καὶ προκλητικότητα τοὺς ἐπιβάτες καὶ τὸν ὑπάλληλο.

Ὅταν ἐβρέθηκαν μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμον στὰ χωράφια, ὁ νέος ἀναστέναξε σὰν νὰ τοῦ ἔφυγεν ἓνα μεγάλο βάρος.

— Μλοῦσες πολὺ δυνατὰ καὶ τὰ λόγια σου δὲν ἦσαν διόλου συμμαζεμένα, τῆς εἶπε;

— Ἀγάπη μου. Ἐκανε αὐτὴ.

Ἦστερα ἔφερε τὸ πρόσωπό της κοντά του καὶ ἐνοιωσε τὸν γλήγορό της ἀνασασμὸ νὰ τοῦ ζεσταίνῃ τὰ χεῖλη.

— Ἐλα, ἔλα, τοῦ εἶπε μὲ σιγανὴ φωνή καὶ μισόκλειστα τὰ μάτια.

Ἐφιλήθησαν μὲ δύναμι· καὶ πολλὰς φορές.

— Μωρὲ μήπως εἶσαι καμμιὰ κοκότα; ἐρώτησεν ὅταν ουνήλθεν ἀπὸ τὸ τράνταγμα τοῦ τοῦ ἔφεραν τὰ φιλήματά της.

— Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ, τοῦ ἀπήντησε μὲ ἀλλοιώτικην ἀδιαφορίαν,

Ἀπὸ τίς ὁμιλίες των μέσα στὸ τράμ κάτι εἶχε μάθῃ γι' αὐτήν.

Τῆς ἐζήτησε τώρα πὶο πολλὰς πληροφορίες καὶ ἄκουσε.

— Ἐφυγα σήμερα τὸ πρωτὶ ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ τὸ χατήρι ἐκείνης τῆς πόρνης τῆς ἀδελφῆς μου.

— Πάψε λοιπὸν μὴ μιλάς ἔτσι.

Τοῦ ἐτίναξε στὸ πρόσωπο μιὰ χυδαία βρυσιά τοῦ τὸν ἔκανε νὰ θυμώσει καὶ νὰ τῆς δώσει μιὰ δυνατὴ σπρωξιά. Ὅταν ἦλθε πάλι κοντά του, τὴν εἶδε μὲ πὶο ἀναμμένο τὸ πρόσωπο νὰ μισοκλείνῃ τὰ μάτια της καὶ νὰ ἀνασαινῇ κολλητὰ στὸ λαιμό του. Ἐξέχασεν ὅλη τὴν σκηνὴ καὶ τὴν ἀγκάλιασε μὲ δύναμι, μὲ ἀληθινὸ πάθος.

Ἐτράβηξαν ἀκόμη κάμποσο στὰ χωράφια. Αὐτὴ ἔτρεχεν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐμάζευνεν ἀγριο-λούλουδα. Μιὰ συντροφιά ἀπὸ λίγες ἀνεμῶνες τῆς ἐσήκωσεν ἀναφωνητὰ ἀπὸ ἐνθουσιασμό.

— Εἶρεῖς ποῦ ἔχει πολλὰς ἀνεμῶνες; τὸν ἐρώτησε.

Τῆς ἔδειξε μακρὰ στὸ βάθος τοὺς πρόποδας τοῦ Πάρνηθος.

— Πᾶμε, πᾶμε ἔκανεν ἐκείνη μὲ προθυμία καὶ τὸν ἐτραβοῦσε.

Αὐτὸς ἀπήντησε κάνοντας τὸ σταυρό του ἀπὸ ἐκπληξι.

— Δὲν εἶσαι καλὰ κορίτσι μου.

Τὸν ἔλουσε μὲ ἄλλη πὶο χυδαία βρυσιά ἀπὸ τὴν

πρώτη, μὰ τὸ πρόσωπό της ὅλο γελοῦσε καὶ μέσα ἀπὸ τὰ χεῖλη της ἐφαίνοντο ὀλόασπρα καὶ θαυμαστά τὰ δόντια. Σιγὰ-σιγὰ κατώρθωσε νὰ μαζέψῃ τὰ κομμάτια τῆς ἱστορίας της καὶ νὰ σχηματίσῃ τὸ σύνολο, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ πολὺ βέβαιος γιὰ τὴν ἀλήθειαν ὄλων αὐτῶν.

Ἔτσι ἔμαθε πῶς ὁ πατέρας της ἦτο κάποιος μάστορ Στάθης χτίστης καὶ ὅτι εἶχαν σπίτι στὸ Κρυφοχώρι πίσω ἀπὸ τὸ Πολύγωνο. Ἡ μάνα της ἦτο μακαρίτισσα, εἶχεν ὅμως τὴν πιὸ μεγάλη της ἀδελφή τὴν Μαργαρίτα, μιὰ κατσίκα καὶ μισή, γεροντοκόρη ἀσχημη κοντόχοιδρη, μὲ στραβὴ μύτη, καὶ ὅλο μ' ἓνα κουτάλι στὸ στόμα.

Ἡ ἀδελφή της τὰ ἐμαρτυροῦσε ὅλα στὸ γέρο καὶ δὲν τὴν ἄφινε νὰ κυττάξῃ κανένα ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς. Τὸν τελευταῖο καιρὸ ἡ ἀδελφή της ἔμπαζε σπίτι τὸν Μιχάλη τοῦ Δραγῶνα τὸν ἀμαξά ποῦ κάθε καλοκαίρι τοὺς ἐπήγαινε μὲ τὸ μακρὸ κάρρο του στὸ Φάληρο.

Ἡ ἀδελφή της πῆγαινε γιὰ μέλλον μὰ ἀπὸ λίγο νὰ τῆς τὸν κλέψῃ τὸν Μιχάλη αὐτῇ.

— Τᾶχαμε ψήση, εἶπε μὲ γέλοιο.

— Καὶ πῶς τὰ κατάφερες; τὴν ἐρώτησε.

— Τοῦρριξα μάγια...Γιατί; Μὰ δὲν ἦταν καὶ σπουδαῖα λάχανα. Κάτι σαχλαμάρες φιλήματα. Μὰς τσάκωσεν ὅμως ἡ ἀδελφή μου, τῶπε τοῦ γέρου πῶς τὸ καὶ τό, ὅ,τι θάζει ὁ νοῦς σου, καὶ ὁ γέρος μ' ἄφισε ξερὴ ἀπὸ τὸ ξύλο. Χθὲς τὸ βράδυ ἔγιναν αὐτά. Ἐσήκωσε τὸ μανίκι της καὶ ἔδειξε δυνατὲς μελανάδες στὴν ἀσπρη της σάρκα. Σ' ἓνα μέρος ψηλὰ στὸ μπράτσο ἦσαν καὶ σημάδια ἀπὸ δόντια.

— Καὶ αὐτὰ ἐδῶ πέρα; Τὴν ἐρώτησε.

— Εἶνε τῆς σκύλλας τῆς ἀδελφῆς μου. Ὁ γέρος νὰ βαρᾷ κλωτσιὲς καὶ αὐτὴ νὰ μὲ σέρνῃ ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ νὰ μὲ δαγκάνῃ σὰ λυσσάρικη.

— Βρὲ τὴν φουκαριάρα!

— Δὲν παρατᾶς χάμου τὰ παχυὰ λόγια! Μιά καὶ δὲν θὰ μπορούσα νὰ μεταῖδῶ τὸν Μιχάλη, τὸ ἐπῆρα κι' ἐγὼ στήν ἀπόφασιν νὰ τοὺς ξεπορτίσω. Τῆσκασα σήμερα πρωτὶ — πρωτὶ καὶ τοὺς ἐκλείδωσα καὶ ἀπὸ μέσα. Θὰ σκάσῃ τὸ τουλοῦμι ἀπὸ τὰ γέλια.

Τὸν ἐπῆραν καὶ αὐτὸν τὰ γέλια γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἐβλεπε αὐτὸ τὸ κορίτσι τὴν τραγωδία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἑαυτοῦ τῆς.

— Καὶ τώρα πότε θὰ γυρίσῃς σπίτι σου.

— Τοῦ "Αἴ ποτε τοῦ Τσιφούτη.

— Καὶ τί θὰ κάνῃς ἔτσι;

— Θὰ ἐρῶ κανένα νέο σὰν καὶ σένα νὰ μὲ πάρῃ.

— Μὲ στεφάνιν;

— Μὲ στεφάνιν ἀπὸ κρομμυδόφυλλα, ὅπως ὁ ἀμαξᾶς ὁ Μιχάλης τὴν ἀδελφή μου. Τῆς σκάρωσε ὅμως μιὰ ἱστορία!

— Τί ἱστορία;

— Ἐννιαμηνίτικη τὴν λένε. Τὸ ἴδιο πήγαινε καὶ σὲ μένα, μὰ ἂς εἶνε καλὰ ἡ ἀδελφή μου.

— Γιατί; θὰ σᾶρεσε;

— Ὡμορφο πρᾶμα.

Τὸ εἶπε μὲ ἀναπάντεχην εἰλικρίνεια. Ὁ σύντροφός τῆς ἔκανε πῶς ἐμονολογοῦσε.

— Δὲν ἦτο αὐτὸς ἄλλος θὰ βρεθῇ

Αὐτὴ ἐσήκωσε τὸν ἄγκωνά τῆς σὲ σημεῖον ἀρνήσεως καὶ ἐμισόκλεισε τὸ μάτι.

Παρ' ὅλην τὴν χυδαιότητα ποῦ μετεχειρίζετο εἰς τίς λέξεις τῆς καὶ κινήσεις τῆς, ἡ εὐγενικότης τοῦ προσώπου τῆς, τῆς κορμοστασιάς τῆς καὶ τοῦ γέλιου τῆς ἐνικοῦσαν καὶ τὸν ἄφιναν μὲ τὴν αἴσθησιν μόνο τῆς χαρᾶς καὶ τῆς καλῆς ἐντυπώσεως.

Τὴν ἐπῆγε στὸ καμαρίνι μιᾶς ἐξοχικῆς μπυραρίας. Ἀπὸ τὸ παραθυράκι ἐφαίνετο ὁ Ποδονίφτης νὰ κυλᾷ τὰ θολὰ του νερὰ καὶ ἠκούετο τὸ βραχνὸ τραγοῦδί του. Τὸ γκαρσόνι ἦλθε φέροντας σ' ἓνα δίσκο τὸ ψητὸ, τὴν σαλάτα, τὸ τυρὶ καὶ τὸ κρασί.

Αὐτὴ ἐσηκώθη ἐπάνω καὶ ἐδοηθοῦσε μὲ προκλη-
τικὰς κινήσεις τὸ γκαρσόνι. Κάποτε τοῦ εἶπε :

— Πουλάκι μου.

Ἦστερα ὅταν ἐκλείσεν ἡ πόρτα εἶπε στὸν συν-
τροφό της.

— Τὸν εἶδες τί παῖδαρος ! Σχλαμάρα νὰ μὴν
τοῦ δώσω στὸ μάγουλο μιὰ δαγκωνιά. Νὰ ἔτσι.

Ἐσκυψε καὶ ἐδάγκασε τὸν σύντροφό της μὲ τὴν
πιὸ ἡδονικὴ λύσσα ποῦ ἤμποροῦσε κανεῖς νὰ περι-
μένῃ ἀπὸ ἓνα κορίτσι ὅχι μεγαλειότερο ἀπὸ δέκα ἐ-
πτὰ χρόνων. Αὐτὸς ἐφώναζε ἀπὸ τὸν δυνατὸ καὶ ἐ-
ξαφνικὸ πόνο, καὶ ἡ Μαρίκα, ἔτσι ἦτο τὸ ὄνομά της,
ἄρχισε νὰ τὸν φιλεῖ καὶ νὰ τοῦ γαϊδεύῃ στὸ πονεμέ-
νο μέρος.

Στὸ τραπέζι ἦτο ἀδύνατο νὰ τὴν καταφέρῃ νὰ
φάγῃ δυὸ μπουκιές, στὴν σειρά. Μὲ φουσκωμένο τὸ
στόμα ἀπὸ τὸ φαγητό, ἐμισοσηκώοντο ἀπὸ τὸν κα-
ναπὲ καὶ τοῦ ἔλεγε :

— Ἐλα, ἔλα.

Ἦτο ἀχόρταγη γιὰ φιλήματα καὶ ὅσο δὲν ἔτρωγε
τόσο ἔπινε περισσότερο. Τὸ παιδικὸ της πρόσωπο εἶ-
χεν ἀνάφη καὶ εἶχε χρωματισθῇ σὰν φρεσκοψημένο
ψωμί. Μιὰ μυρουδιὰ ἀνέγγιχτης παρθενικῆς σάρ-
κας ἐσηκώοντο ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τοῦ λαιμοῦ της καὶ
τὸν ἐρέθιζε. Μέσα ἀπὸ τὴν ζακέττα ἐμαντεύετο τὸ
στῆθος, ὕψηλό, πλούσιο, καὶ ἀδάμαστο. Τὸ τραγοῦδι
τῆς νεότητος τὸν ἐμεθοῦσε καὶ τὸν ἐζάλιζε.

Ἦστερα ἀπὸ λίγο ἡ Μαρίκα ἦλθε καὶ ἐκάθισε
στὰ γόνατά του.

— Μιχάλη μου, Μιχάλη μου, τοῦ ἐφώναζε.

— Πάλι Μιχάλη, καὶ Μιχάλη ! Δὲν σοῦ εἶπα
μὲ λένε Γιώργο.

— Γιώργό μου, Γιώργό μου. Μὰ ὅλο τὸν Μιχάλη
θυμοῦμαι.

Τὸν ἐφιλοῦσε, τοῦ ἐτραβοῦσε τὰ μαλλιά, τοῦ ἔ-

σφιγγε τὸ σακκάκι, τοῦ ἐξεκούμπωνε τὸ γελέκο. Καὶ ἔλο ἔπινε, χωρὶς σχεδὸν νὰ τρώγῃ.

Θὰ μεθύσῃς πολὺ γλήγορα τῆς εἶπε.

— Τὸ νοῦ σου μὴ μεθύσῃς σύ. Ἡ Μαρίκα ἐμέθυσε μιὰ φορὰ ἓνα χασάση.

Πραγματικὰ τὸ κρασί πολὺ ὀλίγο ἐφαίνετο νὰ τὴν πειράζῃ. Ἀδειαζε τὰ γεμάτα ποτήρια τῇ ρετσί-
να σὰν νὰ ἔπινε καθαρὸ νερό. Τὸ πρόσωπό της ὁμως
ἔλο καὶ ἐκοκκίνιζε. Ἦτο φανερό πῶς κάποια ἡδονικὴ
ζαλάδα τῆς ἐζωήρρευε τίς φλέβες καὶ τὴν φαντασία.

Ὅταν ἐγύρισε ὁ Γιώργος τὸ κεφάλι στὸ τραπέζι
ἀπὸ τὴν πόρτα, ποῦ τὸ εἶχε στρέψῃ ἀκούων ἔξω
κάποιο θόρυβο, εἶδε τὴν Μαρίκα μὲ ξεκούμπωτο τὸ
πουκαμισάκι της καὶ μὲ τὸ ἀνοιγμα τοῦ στῆθους
σχεδὸν ὁλόκληρο. Κάποιο μαγικὸ ὄραμα ἀνεταράζε-
ἐμπρός του. Ποτὲ δὲν εἶχε σκεφθῇ σὲ τόσῃν ἀλή-
θεια, καὶ ποτὲ δὲν ἐνόμισεν ὅτι τὸ στῆθος μιᾶς Ἀ-
φροδίτης, ὅπως τὸ ἔβλεπε στὰ ἀγάλματα καὶ στίς
εἰκόνες, ἦτο δυνατόν νὰ ἔχῃ τὸ ὁμοίον του στὴν
πραγματικότητα. Μὰ ἡ πραγματικότης ποῦ ἐσηκώ-
νετο θριαμβευτικὰ ἐμπρός του, ἦτο ἀκόμη πιὸ ἄspi-
λη, πιὸ τρανταχτικὴ, πιὸ ἅγια καλλιτεχνικὴ. Τῆς
εἶπε :

— Ἀφισέ με, ἄφισέ με.

Καὶ ἐσταμάτησε τὰ μάτια του μὲ θαυμασμὸ ποῦ
ἦτο ἀνακαταμένος μὲ ἓνα εἶδος σεβασμοῦ καὶ φόβου.

Ὁλόκληρο τὸ σῶμά της δὲν ἄργησε νὰ τοῦ πα-
ρουσιασθῇ εὐγενικὸ ἄσπιλο καὶ θαυμαστὸ σὰν νὰ
ἐδγῆκεν ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ μαρμάρου καὶ ἀπὸ τὰ ἐμ-
πνευσμένα χέρια τεχνίτου, καὶ ὅχι σὰν νὰ ἦτο ἓνα
τυχαῖο κατασκευάσμα τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς.
Ἡ ὑπερρφάνεια καὶ τὸ ἀνίκητο τῆς αἰωνίας νεότη-
τος εἶχαν δόσει ὅλα τὰ χαρίσματά των στὸ σῶμα
ἐκεῖνο τοῦ κοριτσιοῦ τῶν δεκαεπτὰ χρόνων.

Σὲ μιὰ στιγμὴν ὁμως ὁ Γιώργος ἐτραβήχθη
ὀπίσω.

— Μὰ σὺ εἶσαι κόρη, τῆς εἶπε μὲ ἐκπληξί, ποῦ πᾶς νὰ μὲ ρίξης!

Ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ τοῦ λέγῃ.

— Δὲν εἶναι δικό μου τὸ φταιξιμο. Ἐκείνου τοῦ Μιχάλη ποῦ ἐφοβόταν τὴν ἀδελφή μου. Γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ βρῶ κανέναν ἄλλον. Νά:

— Εἶσαι πιὸ αἰσχυρὴ ἀπὸ ὅτι ἐνόμιζα.

Τὸ κλάμα τῆς ἄρχισε νὰ ἀλλάζῃ σὲ ἀναφυλλητὰ καὶ νὰ τῆς κόβῃ τὴν ἀναπνοή. Αὐτὸς προσεπάθει νὰ τὴν φέρῃ στὰ σύγκαλά τῆς καὶ τῆς ἔλεγε:

— Μὴν εἶσαι λοιπὸν κουτὴ. Αὐτὸ ποῦ ζητᾷς δὲν γίνεται. Δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ σὲ θυσιάσω γιατί σὲ ἤυρα σὲ μιὰ τέτοια στιγμὴ καὶ μεθυσμένη.

Ἐκτυποῦσε τὰ πόδια τῆς καὶ τὸν ἔσπρωχνε θυμωμένη ὅταν ἐπήγαινε νὰ τῆς χαϊδεύσῃ τὰ μαλλιά καὶ τὸ πρόσωπο. Κάποτε ἔσηκώθη ἀπάνω ἀποφασιστικὴ καὶ τοῦ εἶπε:

— Ναὶ ἢ ὄχι;

— Σοῦ εἶπα δὲν μπορῶ...

Ἐτράβηξε κατὰ τὴν πόρτα νὰ τὴν ἀνοίξῃ.

— Ποῦ πᾶς τώρα; Τῆς ἔκανε ἐκεῖνος μπαίνοντας ἐμπρός.

— Πάω νὰ βρῶ τὸ γκαρσόνι. Κάνε πέρα γιατί θά φωνάξω

— Εἶναι περιττὸ, ἔχεις δίκαιο. Εἶμαι ἓνα βόδι καὶ μισό.

Τὴν ἔσήκωσε καὶ τὴν ἔφερε στὸν καναπέ. Αὐτὴ εἶχε βυθίσῃ τὰ δάχτυλά τῆς στὸ στήθος του καὶ τὸν ἐκύτταζε μὲ τὸ ἀνοιχτὸ καστανὸ τῶν ματιῶν τῆς πλημμυρισμένο στὸ γέλιο τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὸ ἐξοχικὸ μαγαζὶ εἶχε σουρουπώσει. Τὸ πρόσωπο τῆς Μαρίας ἐρροδίζετο ἀπὸ τὸ ἡλιοβασίλεμα καὶ ἐκοκκίνιζε πιὸ πολὺ. Τὸ περιπάτημά τῆς ἦτο κάπως δύσκολο καὶ ἀργό, μὰ ἡ ὁρε-

ξίς της για τὸν κίνησι καὶ τὴν χαρὰ εἶχε πάρει καινούργιο δρόμο. Ἐστηρίζετο στὸ χέρι τοῦ συντρόφου της, καὶ φορὲς-φορὲς τὸν ἐπείραζε μὲ ἀσέμνους κινήσεις ἢ αἰσχρολόγια. Αὐτὰ τὰ δύο ἦσαν ἡ μόνη φιλολογία της. Ὁ νέος ἐπήγαινε κουρασμένος μὰ ὑπερήφανος καὶ ἱκανοποιημένος. Μέσα στὴν πόλι στὴν Πλατεῖα τῆς Ὁμονοίας τὴν ἐρώτησε :

Τώρα θέλεις νῆ ἔρθης μαζί μου στὸ δωμάτιο ;

— Θὰ τὸ σκεφθῶ αὐτό.

Ὅμως τὸ βράδυ τὴν ἔφερε στὸ δωμάτιό του. Πρὶν πέσουν νὰ κοιμηθοῦν, τοῦ ἔκανεν ὅλο τὸ δωμάτιο ἄνω κάτω, καὶ μόνο τίς γλάστρες μὲ τὰ ἄνθη ἐσεδιάσθη καὶ ἐπρόσεξε. Ὁλην τὴν νύκτα τὴν ἐνοιωθε νὰ ἔχῃ πυρετὸ καὶ νὰ καίῃ μὲ τὸ πρόσωπό της τὸ πρόσωπό του. Ὁ σφυγμός της ἐχτύπα γλήγορα-γλήγορα. Τὸ ἴδιον, ἡ ἀναπνοή της, ἦτο γλήγορη καὶ βαθειά. Δὲν τὸν ἄφισεν οὔτε μιὰ στιγμή νὰ κοιμηθῇ, καὶ ὅταν αὐτὸς ἔδειχνε τὴν κούρασί του αὐτὴ ἔκλαιε καὶ τὸν παρεκάλει. Ἔτσι αὐτὸς πότε παρεδίνετο στὸ μεθύσι τῆς ἀκούραστης ὄνειρεμένης σάρκας της, πότε ἐθύμωνε, καὶ πότε τὴν ἔβλεπε λυπημένος. Τίς πρωῒνες ὥρες ἡ ἐπιμονή της ἄρχισε νὰ τοῦ γίνεται μαρτύριο. Τὰ μάτια του ἔκαιαν ἀπὸ τὴν κούρασι καὶ τὴν ἀγρύπνια, ἐνῷ στὴν Μαρίκα ἐκτὸς ἀπὸ κάποιον ἐλαφρὸ σκούρεμα σκιάς κάτω ἀπὸ τὰ μάτια, τίποτε ἄλλο δὲν ἔδειχνε τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν κούρασι. Ἐσηκώθη πρώτη ἀπὸ τὸ κρεβάτι. ἐπλύθη, ἐπότισε τίς γλάστρες καὶ ἄρχισε νὰ τραβᾷ τίς κουβέρτες καὶ νὰ πειράζῃ τὸν σύντροφό της. Αὐτὸς τῆς ἐπέταξε ἓνα μαξιλάρι καὶ τὴν εἶδε νὰ τὸ πιάνῃ στὰ χέρια, νὰ τὸ σφίγγῃ στὴν ἀγκαλιά της καὶ νὰ λέγῃ ἐνῷ τὸ κουνοῦσε :

— Τί καλὰ νὰ ἦταν δικό μου μωρό !

Ὅσο ἐπερνοῦσαν οἱ μέρες ἡ ἀνθισις τῆς νέας της σάρκας ἀντὶ νὰ κουράζεται τόσο περισσότερο ἐβλάστανε εἰς ἀπαιτήσεις ποῦ ἔφθαναν καὶ ἐπερνοῦσαν τὴν βουλιμία. Γιὰ τὸ φαγητὸ οὔτε ἐπρόσεχε διόλου

καὶ μποροῦσε νὰ μείνῃ ὅλην τὴν ἡμέρα νηστική. Μόνο τὸ πρῶτ' στὸ ξύπνημά της, ἐπεινοῦσε πολὺ καὶ ἤθελε νὰ φάγῃ ἀδιάφορο ὅ,τι. Γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα καὶ πράγματα τοῦ κόσμου, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄνθη, δὲν ἔδινε καμμιά φροντίδα. Ἡ ἀγάπη της ὅμως γιὰ τὴν φυτική βλάστησι ἦτο ἡ ἴδια αἰσθητική καὶ αὐθόρμητη, ὅπως ἦτο καὶ ἡ ἀγάπη της γιὰ τὴν διπλῇ ἀνθισι τοῦ στήθους της, ποῦ δὲν εὑρίσκε λόγια νὰ τοῦ εἰπῇ καὶ χαϊδέματα νὰ τὸ ἐκανοποιήσῃ. Τὴν τετάρτην ἢ πέμπτην ἡμέραν τῆς περιεργῆς ἐκείνης συμβιώσεως ἡ Μαρίκα ἄρχισε νὰ δείχνεται στενοχωρημένη καὶ λυπημένη. Ἡ ἀνησυχία της ἦτο φανερά.

— Δὲν μοῦ λές, εἶπε στὸ φίλο της, ὅλοι οἱ νέοι σὰν καὶ σένα εἶναι ;

— Μοῦ φαίνεσαι πῶς εἶμαι ἀπὸ τοὺς πιὸ δυνατούς.

— Βρὲ τὸν μπακαλιάρο.

— Δὲν μοῦ λές καὶ σύ, ὅλα τὰ κορίτσια σὰν καὶ σένα εἶναι ;

Τοῦ ἐπέταξε μιὰ κυριολεξία χειρότερη ἀπὸ τίς πρῶτες.

— Καὶ τώρα τὸ σκέπτεσαι νὰ κάνῃς, τὴν ἐρώτησε, θὰ πᾶς σπίτι σου ;

— Ναί θὰ πάω σὲ κάποιον σπίτι.

Καὶ μὲ τὴν πιὸ ἐκφραστικὴν χειρονομία τοῦ ἔδειξε σὲ πιὸ σπίτι ἐννοοῦσε νὰ πάῃ. Αὐτὸς προσεπάθησε νὰ τὴν συμβουλεύσῃ.

— Δὲν εἶσαι στὰ καλά σου κορίτσι μου, οὔτε ἔχεις καμμιάν ἰδέαν τί εἶναι τὰ σπίτια αὐτὰ ποῦ σοῦ κάπνισε νὰ πᾶς. Ἄν ἤθελες νὰ μείνῃς μαζί μου.

— Τί νὰ σὲ κάνω μωρὲ Γιώργο ; Τὸ σκέφθηκες καλά ; Ἐσὺ πέντε μέρες μ' ἔχεις κοντὰ σου καὶ ἐγίνες σὰν ὀξεῖα.

— Καὶ πῶς εἶμαι πάλι σὰν ὀξεῖα, καὶ πῶς στέκομαι στὰ πόδια μου, ἀπορῶ κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος.

— Βλέπεις λοιπόν ποῦ δὲν μοῦ κάνεις. Ἐκεῖ πέρα τοῦλάχιστον θὰ ἔχω ἄνδρες ἓνα σωρό.

— Μὰ μόνο γι' αὐτὸ θὰ γίνης μιὰ...

— Σώπα βρέ. Μιὰ φορὰ λίγα χρόνια θὰ βαστάξουν τὰ νειάτα μου. Ἄν δὲν τὰ γλεντήσω τώρα νὰ τὰ παστώσω ὕστερα.

Ἐτινάχθηκε ἐπάνω του καὶ ἄρχισε νὰ τὸν φιλά στα μάτια, στὰ χεῖλη, στὰ μαλλιά καὶ νὰ τὸν δαγκάνῃ. Αὐτὸς σαστισμένος ἀπὸ τὸν ἄνισο πόλεμο καὶ τὴν ἀγρύπνια τὴν ἐδιωχνε καὶ δὲν τὴν ἄφινε.

— Νὰ μωρέ, ἔκανεν ἐκείνη θυμωμένη. Καὶ θέλεις νὰ κρατᾷς σπιτωμένη γυναῖκα.

Ἦστερα πάλι ἄρχισε νὰ τὸν παρακαλᾷ, νὰ κλαίῃ, νὰ τὸν χαϊδεύῃ καὶ νὰ τοῦ λέγῃ :

— Ναί τώρα, τώρα θέλω νὰ μέ πᾶς. Τώρα ὅσο εἶναι ἀκόμη πρωῒ.

— Μὰ τί λὲς κορίτσι μου ! ἔλεγεν ὁ Γεώργιος μὲ διαμαρτυρία.

Ἀρχισε νὰ τὴν ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὴν λυπᾷται καὶ νὰ ἐκτιμᾷ ἀληθινὰ τὴν ἄδολη κίνησι σ' ὅλες αὐτὲς τίς ἐνέργειές της. Ἐβλεπε στὸ ἄτομό της τὴν ἀνίκητη νέα φύσι καὶ ἐγνώριζε τὴν μεγαλουργὸ καὶ ὑπέροχο ἐπανάστασι τῆς γερῆς κοριτσιίστικης σάρκας, ποῦ μόνον τὸ ἔνστικτό της εἶχε γιὰ ὁδηγὸ καὶ μόνη τὴν διαιώνισι τοῦ εἴδους γιὰ σκοπὸ καὶ κατεῦθυνσι. Τὴν ἐθαύμαζεν ἔτσι καὶ τὴν ἐξετιμοῦσε περισσότερο. Ἐστέκετο ταπεινὸς προσκυνητὴς στὴν μεγαλόπνοη φωνὴ τῆς σάρκας αὐτῆς καὶ τὴν ἐπίστευε γιὰ τὸν μόνον θεὸ της. Ἐτσι ἐκαταλάβαινε καὶ ὁ ἴδιος πῶς ἦτο ἀδύνατο νὰ μείνῃ ἡ Μαρίκα περισσότερο ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρες ἀκόμη μαζί του.

Κάποια χτυπήματα ἀκούσθησαν στὴν πόρτα τῆς κάμαράς του καὶ ἐμπήκε τώρα ἓνας φίλος του ποῦ τὸν ἐπεσκέπτετο κάθε ἡμέρα.

Ἡ Μαρίκα ἔτρεξε καὶ ἐχύθηκε στὸ λαιμό του καὶ τὸν ἐπνίξε στὰ φιλήματα. Ὁ νεοφερμένος ἐκοκ-

κίνησεν ἀπὸ τὴν στενοχώρια του καὶ ἐνοιωσε νὰ βρῆσκειται σὲ πολλὴ δύσκολη θέσι.

— Δὲν θαρρεύσαι τοῦπε ὁ Γιώργος. Ἄν δὲν γίνῃ σήμερα θὰ γίνῃ αὐριο, καὶ ἂν δὲν γίνῃ μὲ σένα θὰ γίνῃ μὲ ἄλλους.

Τοὺς ἄφισε καὶ ἐβγήκαν μαζί ἔξω καὶ αὐτὸς ἐπῆγε στὴ δουλειά του.

Ὅταν ἐγύρισε τὸ βράδυ ἦρε τὴν Μαρίκα στὸ θωμάτιο μὲ κόκκινα τὰ μάτια ἀπὸ τὸ κλάμα. Τὸν ἐφίλησε πολλὰς φορές καὶ τοῦ εἶπε.

— Καὶ αὐτὸς τὰ ἴδια καὶ χειρότερα ἀπὸ σένα. Ὅλοι οἱ λιμοκοντόροι δὲν ἀξίζετε ἓνα μάτσο ρεπανάκια.

— Θὰ σοῦ φέρω ἓνα μάτσο ραπανάκια νὰ ἱκανοποιηθῇς τῆς ἀπάντησε.

Τὸ ἄλλο βράδυ εἶχαν μιὰ διασκέδασι πεντέξη φίλοι σὲ μιὰν ταβέρνα τῆς Κολοκυθοῦς. Ἡ Μαρίκα ἔκανε σὰν τρελλή, καὶ ἂν δὲν τῆς ὑπέσχετο ὅτι θὰ ἔπαιρνε καὶ αὐτὴν θὰ ἔφευγεν ἀπὸ τὴν ἴδιαν ὥρα καὶ οὔτε θὰ τὴν ἐβλεπε πιά.

Ἦναγκάσθη καὶ τὴν ἐπῆρε μαζί του. Στὸ γλέντι, πρώτη φορά, τὴν εἶδε τόσο εὐθυμῇ καὶ γελαστή. Ἐφρόντισε μόνῃ της γιὰ τὸ τραπέζι καὶ γιὰ ὅλα τοῦ τραπεζιοῦ. Μιὰ φεγγαροποτισμένη βραδυὰ ἐπλεκε τὴν εὐγενικὴ της μελαγχολία στὰ κλαδιὰ τοῦ κήπου ποῦ εἶχαν καθίση. Ἀπὸ τοὺς πεντέξη συντρόφους τῆς παρέας ἡ Μαρίκα κανένα δὲν ἄφισε παραπονεμένο. Τοὺς ἐφιλοῦσε ὅλους τοὺς ἐπείραζε καὶ ἐκάθητο στὰ γόνατά των. Ἀπὸ τὴν παρέα, ἓνας πιὸ ἐπιτήδειος στοὺς στίχους ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐσχεδιάσε πρόχειρα αὐτὸ τὸ ποίημα, καὶ τῆς τὸ ἐχάρισε.

*Δὲν ἀπαρνήθης τὸν Θεὸ μὰ οὔτε τὴν ἀγάπην
ἀφοῦ τὰ λούλουδα ἀγαπᾷς καὶ τὶς καλὰς καρδιὰς
καὶ ἂν τὴ σάρκα σου σκορπᾷς καὶ μοιάζεις μὲ δροσάκι
κάποιες φεγγαροφῶτιστες αἰσθάνθηκες βραδεῖες.*

Μέσ' στὸν κηπᾶκο ἐκάθησες κοντὰ στοὺς μενεξέδες
καὶ ὅλους μας μᾶς ἔβριζες μὲ αἰσχρότη περισσή.

Ἔδινες λάγνα τὰ φιλιὰ μαζὺ μὲ τοὺς μεξέδες
μὰ ἀπὸ χίλιες τίμιες πιὸ τίμια ἦσουν σύ.

Τὸ γλεντοκόπημα, ὅσο ἐπροχώρει ἡ ὥρα, τόσο ἐπήγαινε καὶ ἀναθε. Μεθυσμένοι οἱ φίλοι τοῦ Γιώργου ὅλο μὲ τὴν Μαρίκα τὰ εἶχαν καὶ ἔψαλλαν τίς εὐμορφίες της καὶ τὴν ζωὴ πεῦ θὰ τῆς ἐχάριζαν ἂν ἤθελε νὰ μείνῃ μαζὶ τῶν. Ποιηταὶ καὶ ζωγράφοι θὰ τῆς προσέφεραν τὸν θαυμασμό των καὶ νέοι καὶ γέροι ξετρελλαμένοι θὰ ἐκρεμῶντο γιὰ τὰ δύο ἄστρα τῶν ματιῶν της ἐμπρὸς στὴν πύρτα της.

Ἔστερα, ὅσο ἐξημέρωνεν ἡ ὥρα καὶ κατεκάθιζαν οἱ καπνοὶ τοῦ μεθυσιοῦ, ἡ χαρὰ τοῦ γλεντιοῦ εἶχεν ἀλλάξῃ σ' ἓνα εἶδος μελαγχολίας.

Ὁ Γιώργος μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ τὴν συγκίνησί του ποῦ ἦτο ἔτοιμη νὰ ξεσπάσῃ σὲ κλάμα. Ἡ Μαρίκα ἤρθε κοντά του, ἐκάθισε στὰ γόνατά του καὶ τὸν ἐφιλοῦσε.

— Ὅχι δὲν πρέπει νὰ φύγῃς ἀπὸ ἐμᾶς, τῆς εἶπε κάποιος ἀπὸ τὴν παρέα.

— Τῆπανε καὶ ἄλλοι αὐτὸ μὰ νά.

Ἔδειξε τὸ ἓνα της αὐτὶ καὶ ὕστερα τὸ ἄλλο.

— Ὅστε ἀπὸ τὸ ἓνα τὰ βάζεις καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ βγάζεις;

Ἡ συζήτησις ὅσο ἐπήγαινε ἀρχίζε νὰ ζωνθεύῃ καὶ δύο τρεῖς ὑπεστήριζαν πῶς ἔπρεπε νὰ κρατήσουν τὴν Μαρίκα μὲ δία, νὰ τῆς ἐνοικιάσουν δύο δωμάτια, νὰ τὴν ντύσουν πλούσια καὶ κομψά καὶ νὰ τὴν κάνουν μιὰ ἀριστοκρατικὴ μαιτρέσσα των. Ἡ Μαρίκα χωρὶς νὰ νοιάζεται γιὰ τίς λεπτομέρειες τῆς συζητήσεως ἀνεκατεύετο καὶ αὐτὴ μὲ τὸν δικό της τρόπο. Ἐρριχνε στὴ μέση τίς δωμολοχίες της καὶ τίς ἄσεμνες χειρονομίες της. Ὅταν τίς πρωῒνές πιὰ ὥρες ἄφισαν τὸν ἐξοχικὸ κῆπο ἐντελῶς ξεμέθυστοι

καὶ ἐτραβοῦσαν ἀγκαλιασμένοι τὸ δρόμο, ἡ παρέα ἐμάζευσε μὲ τρόπο πεντακόσιες δραχμὲς καὶ κάποιος ἐφώναξε παράμερα τὴν Μαρίκα νὰ τίς δώσῃ. Ἐκείνη ἀπάντησε μὲ διπλῇ χαρακτηρηστικὴν ἄρνησι τῆς γλώσσας καὶ τοῦ χεριοῦ, καὶ πότε μιὰ βωμολοχία καὶ μιὰ ἄσεμνη κίνησις δὲν ἐσηκώθησαν σὲ τόσο ὕψος ἠθικῆς. Ὁ ἄλλος ἐπέμενε καὶ ἡ παρέα τὴν ἄκουσε σὲ μιὰ στιγμὴ νὰ τοῦ λέγῃ.

— Δὲν ἄρχισα, μωρέ, ἀκόμη νὰ μαζεύω τὰ εἰκοσιπεντάρικα ἀπὸ τοὺς ἀγαπητικούς.

Οἱ βωμολοχίαι τῆς τώρα ἀντὶ νὰ τὴν κατεβάζουν, περισσότερο τὴν ἐσήκωναν στὴν συνειδήσί των.

— Ποῦ θὰ σὲ ξαναἰδοῦμε Μαρίκα; Τὴν ἐρώτησεν ἡ παρέα ὅταν ἀπεχωρίζοντο σφίγγοντάς της μὲ συγγίνῃσι τὰ χέργια.

— Περᾶστε ὅλα τὰ σπίτια τῆς Ἀθήνας μὲ τὰ κόκκινα φαναράκια καὶ κάπου θὰ μὲ βρῆτε καὶ μένα.

Ἐτράβηξαν ἡ Μαρίκα καὶ ὁ Γιώργος μαζὶ καὶ ἔφθασαν ὡς ἔξω στὴν Διεύθυνσι τῆς Ἀστυνομίας.

— Τὸ ἀπεφάσισες λοιπόν; Τὴν ἐρώτησεν ὁ Γιώργος θέλοντας νὰ τὴν σταματήσῃ πρὶν περάσῃ τὴν μεγάλην ἐξώπορτα.

— Δὲν μπορῶ νὰ κάνω ἀλλοιώτικα.

— Πηγαίνεις;

— Τί σήμερα τί αὔριο Γιώργο! Μιὰ φορὰ ἐκεῖ μὲ τραβᾷ ὁ δρόμος μου. Ἀφισέ με τώρα νὰ πάω.

Ἐσταμάτησε στὴν μέσῃ τῆς μεγάλης ἐξώπορτας καὶ αὐτὸς ἀμίλητος, χωρὶς νὰ λέγῃ λέξι, τὴν ἄφισε νὰ προχωρῇ καὶ νὰ ἀναβαίνει τὰ σκαλοπάτια τῆς Ἀστυνομίας. Στὰ μισὰ ἐγύρισε τὸ κεφάλι της πίσω. Εἶδε τὰ μάτια τῆς κόκκινα καὶ τὸ μανδῆλι της ποῦ τὸ ἔφερνε γιὰ νὰ σκουπίτῃ κᾶτι σὰν δάκρυα. Ὑστερα ἐξηκολούθησε τὸ ἀνέβασμά της στὶς σκάλες, ἐπροχώρησε στὴ μεγάλη πόρτα καὶ ἐκεῖνος σιγὰ-σιγὰ τὴν ἔχασε.

Ο ΓΝΩΡΙΜΟΣ

ΜΙΑΣ ΒΡΑΔΕΙΑΣ ΘΕΑΤΡΟΥ

Τὸν ἐγνώρισα μιὰ βραδεῖα τοῦ περασμένου καλοκαιριοῦ στὸ μελόδραμα. Δὲν ἔμαθα ὅμως τὸ ὄνομά του. Ἦτο στὸ διπλανό μου κάθισμα καὶ μοῦ ἔπιασεν ἀμέσως ὁμιλία. Σὲ μιὰ στιγμή ἐπῆρεν ἀπὸ τὰ χέρια μου τὴν ἐφημερίδα ποῦ εἶχα ἀνοίξη στὸ διάλειμμα, τὴν ἐδίπλωσε μὲ ἡσυχία, μοῦ τὴν ξανάδωσε καὶ μοῦ εἶπε :

— Διαβάζετε βλέπω στὰ διαλείμματα.

— Τὸ ἔχω συνήθεια. Τοῦλάχιστον δὲν πάει ὁ καιρός μου χαμένος. Καὶ σεῖς ;

— Ἐγὼ παρατηρῶ. Τὰ διαλείμματα καὶ ἡ παράστασις μοῦ δίνουν ἀφορμὴ σὲ χίλιες μικροπαρατηρήσεις ποῦ μὲ διασκεδάζουν καὶ μὲ ἱκανοποιοῦν.

Τὸν ἄφισα νὰ μιλᾷ. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἄρχισε νὰ μ' ἐνδιαφέρῃ ἡ ὁμιλία του.

— Εἶδα πῶς ἔρχομαι στὸ θέατρο, ἐξακολούθησε μὲ διπλὸ σκοπό. Αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψιν ἔκανα. Τὸν σκοπὸ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀπολαύσεως, καὶ τῆς ἀνάγκης ποῦ αἰσθάνομαι νὰ ἰδῶ βαθύτερα τὰ τριγύρω μου. Εἶναι μιὰ φιλοδοξία καὶ αὐτή.

— Ἄν κρίνω ἀπὸ τὰ δείγματα ποῦ μοῦ ἐδόσατε, τοῦ εἶπα, πιστεῦω ὅτι ἡ φιλοδοξία σας ἐξεπληρώθη κι' ὅλας.

— Ναί, πρέπει νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ θέατρο ἀπὸ τὴν πιὸ ἐσωτερικὴν του ὄψι καὶ τότε θὰ ἰδῇ μὲ ἐκπληξί του πόσα σημάδια ἄγνωστα καὶ ἀπρόοπτα κλείνει.... Τὴν εἶχατε προσέξῃ ἐκείνη τὴν κορίστα, τὴν προτελευταία δεξιὰ, τὴν πιὸ μικρὴ ἀπ' ὅλες ; Πρὸ τριῶν ἀκόμῃ μηνῶν ἦτο πλασέζ ἐδῶ. Τίμιο καὶ φρόνιμο κορίτσι μὰ πολὺ ἀθῶο. Ἐνα βράδυ τὴν ξεγέλασε μιὰ παιδερὴ παρέα γλεντζέδων ποῦ διέθετε καὶ αὐτοκί-

νητο. Ἡ μικροῦλα πλασσέζ ἐγύρισεν ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες στὴν θέσι της. Δὲν μπορούσαν ὁμοῦς νὰ σταθῇ ὡς πλασσέζ ὕστερα ἀπὸ τὸ πάθημά της, καὶ ὁ ἱμπρεσσάριος τῆς ἐπρότεινε ν' ἀνεβῇ στὴ σκηνή. Σχεδὸν ἔτσι ἀποκαταστάθηκε στὴν τιμὴ της. Εἶνε βλέπετε ἡ φύσις τῆς κορίστας τέτοια.

Στὴν πλατεῖαν οἱ θεαταὶ ἄλλοι καθισμένοι, ἄλλοι σηκωμένοι ἐπάνω, μιλοῦσαν ἢ ἔρριχναν ἐξερευνητικὰ τὰ μάτια των ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Στὴν μπροστινὴν μετὰ σειρά μιὰ γρηοῦλα μὲ ἕνα μεσόκοπο σοβαρὸν ἀνθρώπο τοῦ λαοῦ ἐκάθοντο συμμαζεμένοι.

Ὁ παρατηρητικὸς κύριος ἡῦρε πάλι καινούργια ἀφορμή.

— Κυττάξτε λοιπὸν στὸ μπροστινὸ μας κάθισμα. Πόση ἱστορία! Αὐτὴ ἡ γρηοῦλα εἶνε μητέρα τοῦ μεγάλου μας βαρυτόνου. Καὶ ὁ διπλανὸς αὐτὸς ἀνθρώπος εἶνε ὁ ἀδελφὸς του, ὁ μεγαλύτερος.

Μιὰ βραδεῖά, ποῦ ὁ δοξασμένος της γυιὸς χόρευε μὲ τὴν πρωταγωνίστρια σὲ μιὰ παράστασι τῆς Εὔας, τὴν ἄκουσα τὴν γρηοῦλα νὰ λέγῃ σ' αὐτὸν τὸν γυιὸ της.

— Καλὰ στὸ ἔλεγα ἐγὼ πῶς ἔπρεπε νὰ τὸν μάθωμε μιὰ τέχνη τίμια καὶ νὰ τὸν παντρεύωμε μὲ κανένα νοικοκυρεμένο κορίτσι. Δὲν ἤθελε νὰ μάθῃ μαραγκὸς καὶ κατάντησε στὸ θέατρο παλιάτσος. Ἀκοῦς ντροπὴ! νὰ χορεύῃ μπροστὰ σὲ τόσο κόσμον μὲ τίς θεατρίνες!

Ἡ γρηὰ ἄρχισε νὰ κλαίῃ τόσο ποῦ ὁ γυιὸς της σηκώθηκε καὶ τὴν ἐπῆρε καὶ ἔφυγαν. Μὲ ὅλην τὴν γρίνια της ὁμοῦς φαίνεται πῶς δὲν παύει νὰ ἔρχεται νὰ βλέπῃ τὸ γυιὸ της ποῦ χορεύει μὲ τίς «θεατρίνες».

Τὸ κλάμα τῆς γρηᾶς, ἐξακολούθησεν ὁ σύντροφός μου, μοῦ φέρνει στὸ νοῦ ἕνα ἄλλο κλάμα ἐντελῶς ὁμοῦς ἀλλοιωτικόν.

Μιὰ βραδεῖά στὸ μελόδραμα. Στὸ διπλάνό μου κάθισμα ἕνα πολὺ ἀδύνατον κορίτσι. Τὸ χρῶμά του εἶχε

τὴν λευκότητα χαρτιοῦ καὶ ἔδῃχε, διαρκῶς ἔδῃχε. Πάνω στὴν σκηνὴ ἔπαιζαν Τραβιάτα, καὶ ἡ Βιολέττα πέθαινε φθισικῇ. Κάτω ὁ κόσμος ἔκλαιε καὶ μαζὶ καὶ τὸ λευκὸ κορίτσι ποὺ διαρκῶς ἔδῃχε. Παρετήρησα τὸ κλάμα ἐκεῖνο καὶ τὸ ρίγος μου ἔρχεται καὶ τώρα στὸ δέριμα. Δὲν ἔμοιαζε διόλου μὲ τὸ κλάμα τῶν ἄλλων θεατῶν. Μοῦ φαίνεται πῶς ἔκλαιε στὸν ἑαυτὴ της μιὰν ἄλλη Βιολέττα ποὺ πεθαίνει φθισικῇ.

Ἡ αὐλαία σηκώθηκε γιὰ τὴν τρίτη πρᾶξι καὶ ἡ ὀμιλία κόπηκε γιὰ λίγο.

Μιὰ μεσόκοπη, περασμένη μάλιστα στὰ χρόνια ἡθοποιός, παρίστανε τὴν κυρὰ Μάρθα στὸν Φάουστ. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα εἶχε μανία νὰ παίξῃ πάντα πρὸς σωπα νέα, πρᾶγμα ποὺ ἔφερνε στὸ θεατὴ τὴν ἀπέχθεια. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως ὁ ρόλος τῆς κυρὰ-Μάρθας ἦτο σύμφωνος μὲ τὴν ἡλικία της.

Ὁ κύριος τοῦ διπλανοῦ καθίσματος, μὲ ἔκανε νὰ προσέξω.—Κυττάξτε, εἶπε. Ἐχει ζωγραφίσει μὲ μαύρη βαφὴ ρυτίδες στὰ μάγουλά της καὶ στὸ σαγόνι. Καυμένη γυναῖκα! Ἐχὼ ἀκούσει πῶς εἶχε φωτιὰ στὰ νιάτα της, καὶ τώρα ἡ αὐταπάτη της ὅτι δὲν ἐγήρασε, ὅτι εἶνε νέα ἀκόμη, δείχνεται στίς ρυτίδες ποὺ ἐζωγράφησε ψεύτικες γιὰ νὰ παραστήσῃ τὴ μεσόκοπη Μάρθα.

Ρυτίδες περιττὲς πιά, ἀφοῦ ὑπάρχουν οἱ δικές της, ἀληθινὲς ρυτίδες....»

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μου μίλησεν ὡς τὸ ἀνοιγμὰ τῆς πέμπτης αὐλαίας ὁ κύριος ποὺ εἶχα γνωρίσῃ στὸ μελόδραμα ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Ἀπὸ τότε ὅμως δὲν τὸν ξανα συνάντησα πιά.

Καὶ τώρα, μοῦ ἔχει γίνῃ μιὰ συνήθεια καὶ μιὰ ἀνάγκη νὰ ψάχνω γι' αὐτόν, ὅταν εἶμαι στὸ θέατρο, ὀλόγυρά μου.

Τὶ νὰ ἔχῃ γίνῃ τάχα ;

ΣΑΔΙΣΜΟΣ

Ὁ Μαρέντης ἔσπρωξεν ἀπότομα στή γῆ τὴν γυναῖκα, τῆς ἐτίναξε στὸ πρόσωπο μιὰ θρυσιά, καὶ ἄρχισε νὰ τρέχῃ χωρὶς νὰ γυρίσῃ πίσω τὸ κεφάλι του στή φωνή τῆς Μαίρης ποῦ τὸν καλοῦσε.

Μέσα στὸ κρανίο του τοῦ ἐφάνηκεν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἀπολύτως τίποτε. Ἡ σκέψις του εἶχεν ἐξατμισθῇ καὶ ἡ νόησίς του εἶχε στεγνώσῃ.

Ἦτο ἄδειος καὶ στεγνός. Ὑστερα ἀπὸ ὥρα, στὸν ἀνοιχτὸ ἀέρα τῆς ἀπλωμένης χωρὶς σπίτια γῆς, ἄρχισε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ θυμᾶται.

Τὰ πράγματα κύλησαν, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ καταλάβῃ ἀκόμη καὶ μὲ τὴν τωρινή του προσπάθεια, τὴν λογικὴ των ἐξέλιξι. Εἶχε βάλει στὴν ἀρχὴ τὸ χέρι του στὸ δικό της, καὶ ἐκείνη τὸ τράβηξε θυμωμένη, ἐνῶ ἐτυλίγετο στὸν ἑαυτὸ της καὶ δὲν τὸν ἄφινεν οὔτε νὰ τὴν φιλήσῃ, οὔτε νὰ τὴν χαϊδέψῃ, οὔτε νὰ ἀπλώσῃ τὸ χέρι του στὰ μαλλιά της.

Ἡ ἀπορία τοῦ Μαρέντη γιὰ τὸ ἀπότομο αὐτὸ ξέσπασμα τῆς ἀδιαφορίας, τῆς ψυχρότητος, τῆς ἀναισθησίας τῆς Μαίρης, δυνάμωσε σὲ θυμὸ, καὶ τὴν ἔσπρωξε μὲ χυδαιότητα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ στόμα του ἐβγαίναν λέξεις ποῦ ἄλλοτε δὲν τις εἶχε μεταχειρισθῇ γι' αὐτήν. Φοβήθηκε πῶς θὰ εὕρισκετο ἐμπρὸς σὲ μιὰ Μαίρη ἀγανακτισμένη, ἐπαναστατημένη ἀπὸ τὸν τρόπο του, μὰ αὐτὴ ἐγελοῦσε καὶ ἡ χυδαιότης του αὐξανε τὸ γέλιο της. Ὑστερα τὴν εἶδε νὰ μαζεύῃ τὸ καπέλλο της ποῦ ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὸ πάλεμα, μὲ ἡρεμία καὶ χωρὶς θυμὸ, νὰ σειάχνη τὰ χαλασμένα της μαλλιά μὲ τὸν πιὸ φυσικὸ τρόπο, καὶ τὴν ἄκουσε νὰ τοῦ μιλᾷ σὰν νὰ μὴν εἶχε γίνῃ τίποτα μεταξὺ των. Αὐτὸς τῆς εἶπε φρενιασμένος.

— Τώρα αὐτὴ τὴν ὥρα δὲν ἐκτιμῶ τὴν ἠθικὴ σου περισσότερο ἀπὸ τὴν ἠθικὴ μιᾶς γυναίκας τοῦ δρόμου.

Τέτοια σὺ στὴ ψυχὴ, καμμιά σχέσι δὲν ἔχει ἂν τὸ σῶμά σου εἶνε ἓνα ἀνάγκιχτο σῶμα κοριτσιοῦ.

Ἡ Μαίρη χωρὶς νὰ στενοχωρῆται ἀπὸ τὰ λόγια, τοῦ ἀπαντοῦσε πῶς καταλάβαινε τῶρα πιά ὅτι δὲν μποροῦσε ν' ἀγαπήσῃ, ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ τὸν ἀγαπήσῃ αὐτόν, ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ τὸν αἰσθανθῇ ἄλλο ἀπὸ ἓνα φίλο.

Καὶ ὁ Μαρέντης ἐννοιωθεν ὅλο καὶ δυνατώτερα μιὰ παράξενην ἐπίδρασι, μιὰ ἐπίδρασι ποῦ πρώτη φορὰ τὴν ἐδοκίμαζε, νὰ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Μαίρης, νὰ ποτίζῃ τὸ δικό του σῶμα καὶ νὰ τοῦ δημιουργῇ πρωτογνώριστες ἰδέες καὶ αἰσθήματα. Ἄρχισε νὰ τῆς λέγῃ, ἐνῶ αὐτὴ τὸν ἄκουε χωρὶς νὰ τὸν κόβῃ, χωρὶς νὰ διαμαρτύρεται, χωρὶς νὰ δείχνῃ ὅτι δὲν συμφωνεῖ.

— Μαίρη, μοῦ φαίνεται, ἔτσι τὸ καταλαβαίνω τῶρα, ὅτι αἰσθάνεσαι ἡδονὴ νὰ πονᾷς. Μὴν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα σὲ σένα ὁ ψυχικὸς καὶ ὁ σωματικὸς πόνος, καὶ μήπως πρέπει νὰ σὲ βασανίζῃ κανένας γιὰ νὰ σὲ κάνῃ νὰ αἰσθανθῇς τὴν ἀγάπη ;... Καθὼς σωπαίνεις, Μαίρη, μοῦ φαίνεται αὐτὴ τῇ στιγμῇ πῶς θὰ ἤθελες νὰ σοῦ δώσουν καὶ μιὰ μαχαιριὰ στὸ στῆθος καὶ νὰ ἡδονιστοῦν οἱ ἄλλοι μέσα στὴ πληγὴ σου.

Ἡ Μαίρη ἄκουε χωρὶς νὰ μιᾷ, καὶ ὁ ἄνδρας ποῦ ἐπερίμενε ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ δῇ τὴν ἄρνησί της, αἰσθάνθηκεν ἄλλο δυνατώτερο ρεῦμα μιᾶς κόκκινης, γεμάτης αἵμα ἐπιθυμίας νὰ γεμίζῃ τίς φλέβες του, καὶ τῆς εἶπε, ἐνῶ μάταια προσπαθοῦσε νὰ τραδῇξῃ τὸ σῶμά της, κοντὰ του.

— Δὲν εἶδα ποτὲ τὸ σῶμά σου γυμνό, μὰ φαντάζομαι πῶς θὰ σὲ μεθοῦσε μόνον ὁ ἄχνος ποῦ θάβγαιεν ἀπὸ τὸ δαρμένο κόκκινο πετσί σου. Στὴν ζωὴ μου ἐγνώρισα πολλὰς γυναῖκες ποῦ ἀγαποῦσαν μόνον τοὺς χυδαίους ἄνδρες, ἀλλὰ οἱ γυναῖκες ἐκεῖνες ἦσαν τοῦ λαοῦ, ἐνῶ σὺ εἶσαι ἄλλο πράμα. Ἡ μόρφωσις λοιπὸν καὶ ἡ τάξις δὲν παίζει κανένα ρόλο στὸ ζή-

τημα αὐτό, καὶ μόνο τὸ αἷμα καὶ ἡ γενιὰ κυβερνοῦν.

Ἡ Μαίρη ἐστήλωσε τὰ μάτια τῆς ἀπάνω του, ὕστερα τὰ χαμήλωσε ντροπιασμένη. Καὶ ὁ ἄνδρας συνέχισε ταραγμένος καὶ μὲ σφιγμένα τὰ νύχια του στὶς σάρκες τῶν χειρῶν του.

— Θὰ σοῦ πῶ τί μὲ κάνεις νὰ αἰσθάνωμαι τώρα, ὅπως εἶσαι, γιὰ σένα. Θέλω νὰ σὲ ρίξω κάτω καὶ νὰ σὲ πατήσω κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου. Κι' ὕστερα μ' ἓνα μαχαῖρι νὰ σοῦ τραβήξω γραμμὲς-γραμμὲς στὸ πετσί σου καὶ νὰ σὲ γεμίσω αἷματα. Αὐτὸ μὲ κάνεις νὰ νοιώθω πῶς ἤθελα γιὰ σένα.

Ἡ Μαίρη σηκώθηκεν ἀπάνω, τὸν ἄρπαξε γερὰ σὰν τανάλια ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ προσπάθησε νὰ τὸν φέρῃ ὅλον κοντά τῆς, ἀπάνω τῆς. Καὶ ὁ ἄνδρας ποῦ εἶχαν σκοτεινιάσῃ τὰ μάτια του καὶ δὲν ἔβλεπε τίποτα ἄλλο ἐμπρὸς του παρὰ σάρκες κόκκινες καὶ ὅλα αἷματα, τινάχτηκεν ἀπάνω τρομαγμένος ἐμπρὸς στὴ φωνή τοῦ ἐγκλήματος, ποῦ ζωντανὸ τὸν ἐκαλοῦσε. Ἐσπρωξε τὴν γυναῖκα μὲ θυμὸ στὴ γῆ καὶ ἄρχισε νὰ τρέχῃ, χωρὶς νὰ γυρίζει πίσω τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνή τῆς ποῦ τὸν καλοῦσε.

ΚΑΙ ΕΒΡΕΧΕ

Τὴ νύχτα εἶχα φθάσει στὸ Δ, καὶ τώρα τὴν αὐγὴ προσπαθοῦσα ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τοῦ τσαντηριοῦ νὰ ἰδῶ ἔξω τὸν τόπο. Μόλις ὅμως ξεχώριζαν τὰ σπίτια καὶ τὰ δένδρα ἀπὸ τὴ γῆ.

Τί βροχή καὶ ἡ χθεσινή!

Ἐβρεχόμουν πέντε ὥρες ὥς τὸ κόκκαλο. Εἶχα φύγει ἀπὸ τὸ Π. μὲ συννεφιασμένο τὸν καιρό, μὰ ἐδιαζόμουν νὰ φύγω. Ἐπρεπε νὰ τελειώσω γλήγορα μὲ αὐτὸ τὸ ταξίδι σὲ ἓνα τόπο τόσο ἀφιλόξενο. Ἔτσι ἀπεφάσισα ν' ἀφίσω τὸ Π. Εἶχα παρέα τέσσερις Γύφτους. Δὲν εἶχαν δουλέψει στὸ Π. διόλου καὶ δὲν εἶχαν χρήματα νὰ γυρίσουν πίσω μὲ αὐτοκίνητο. Κι' ἐγὼ προτίμησα τὴν παρέα τῶν Γύφτων κι' ἓνα γερὸ δρόμο μὲ τὰ πόδια παρὰ νὰ πάρω τὸ αὐτοκίνητο ποῦ ἔφευγεν αὔριο. Ὅπως ἤρχοντο τὰ πράγματα δὲν τὰ εὗρισκα ἄσχημα. Τὸ πᾶν νᾶφευγα ἀπ' αὐτὸ τὸν τόπο.

Ἀπὸ τοὺς Γύφτους, οἱ τρεῖς ἦσαν χριστιανοί, ὁ ἄλλος, ὁ Ἀμπετὶν Τσαμίλ, τουρκόγυφτος. Μαῦρος σᾶν ξύλο καπνισμένο καὶ μὲ μάτια ποῦ γυαλίζανε ἀλλοιώτικα. Ἀτσίγγανος ἀπὸ τοὺς μαύρους ποῦ δὲν ἔχουν ὅμως γλύκα μόνον οἱ χορδὲς τοῦ ὀργάνου των.

Τὸ μεσημέρι τοὺς εἶχα κάνει τὸ τραπέζι ἐγὼ, καθὼς δὲν εἶχαν μαζέψει οὔτε γιὰ τὰ τσιγάρα των, καὶ αὐτοί, γιὰ εὐγνωμοσύνη ἱσως, βάλθηκαν νὰ μοῦ παίξουν ὅλα τὰ τραγούδια των. Μοῦ ἐπαιξαν ἀκόμη καὶ δικούς των σκοπούς.

Δέκα λεπτὰ ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ μᾶς ἐπιασεν ἡ βροχή.

— Τώρα νὰ γυρίσωμε πίσω, δὲν μπορούμε, εἶπεν ὁ Λουκᾶς ποῦ ἐπαιζε τὸ λαβούτο, καὶ οὔτε μπορούμε νὰ προχωρήσωμε ἐμπρός. Στὴν πρώτη γέφυρα θὰ πᾶμε κάτω ἀπὸ τὸ θόλο της.

Ἡ βροχή ἦτο σωστὸς κατακλυσμός, καὶ οἱ Γύ-

φτοι, ντυμένοι με κάτι φιλάχιλιοστρυπημένα και χιλιομπαλωμένα ρούχα, έτουρτούριζαν. Τους ένοιαζεν όμως πιο πολύ πως να προφυλάξουν τὰ όργανα.

Τό ντέφι του νέου 'Αμπατζή είχε νοτισθῆ και τό βισλί του 'Αμπετίν πήρε νερά. Μά αυτός δέν μιλούσε. Ήτο σιωπηλός, όπως έλοι οί άνθρωποι τῆς ράτσας του.

Και ἡ βροχή, που τότε σταματούσε για να μάς γελάσει και τότε έγίνετο κατακλυσμός, μάς έκανε τότε να τρέχουμε για να φυλαχθούμε κάτω από τους θόλους των γεφυριών, τότε να τρέχουμε για να κερδίσαμε δρόμο πριν έρθη ἡ ἄλλη βροχή.

Τὰ δικά μου παπούτσια και τό παλτό μου και τό παντελόνι μου είχαν γίνει μούσκεμα. Μόνο μέσα τό σακκάκι μου άντεχε και με κρατούσε ζεστό.

Σ' έναν άνήφορο, έμπρός από μιὰ χαράδρα, οί Γύφτοι σταμάτησαν και άρχισαν να μιλούν σιγά και μόνοι των. Έγώ που ἤξερα πως όλα αυτά τὰ μέρη ἦσαν λημέρια ληστών και πως καθέννας χωριάτης μπορεί να γίνη και ληστής, άρχισα να μετανοιώνω για τὴν παράξενην άγνωστη παρέα, που με τόσην έλαφρότητα εδιάλεξα για τό δρόμο μου. Σε μιὰ στιγμή ο γέρο 'Αμπατζής έδειξε κάτω προς τὴ χαράδρα και ο νέος 'Αμπατζής, τό παιδί του, έτρεξε γρήγορα σε μένα που είχα μείνει πίσω.

—Αυτοῦ έπιασαν, εἶπεν ο νέος 'Αμπατζής, τόν πατέρα μου οί λησταί, έδω και εἴκοσι πέντε χρόνια.

—Που ακριβώς.

—Έδω στό δρόμο και τόν κατέβασαν κάτω στό ξεροπόταμο, γιατί περνούσαν κείνη τὴν ώραν οί Τουρκοί χωροφύλακες.

—Σταθήκαμε να σὰς δείξω τό μέρος, εἶπε και ο γέρο 'Αμπατζής. Τό ίδιο μπορεί να μάς γινόταν και τώρα, μὰ σήμερα εμεῖς οὔτε τό μεροκάματο δέν δγάλαμε... Τότε γύριξα από τό γάμο ενός μπέη και είχα πολλά λεπτά.

—Ποῦ εἶναι τώρα οἱ Μπέηδες, στέναξεν ὁ Λουκάς. 'Απὸ τότε ποῦ φύγανε, οἱ ὀργανοπαῖχτες χάσανε τὸ μισὸ τους φωμί».

'Απὸ τῇ χαράδρᾳ στρίψαμεν ἀριστερά. 'Αφίσταμε τὸ δημόσιο δρόμο καὶ πήραμεν ἓνα μονοπάτι στὸ βουνό, γιὰ νὰ ἔγουμε πιδ γλήγορα στὸ Δ.

Ὁ τόπος γεμάτος παρθένα ρουμάνια καὶ δάση, δὲν μοῦ ἔκανε διάθεσι νὰ τὰ θαυμάσω. Τουρτούριζα σύγκορμος καὶ ἔνοιωθα τῇ βροχῇ ὡς τὸ κόκκαλο.

—Θὰ βρῆτε λίγη φωτιά, πιστεύω, μοῦ ἔλεγεν ὁ Λουκάς, ποῦ ἤρχετο πιδ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους μὲζέ μου. Θὰ βρῆτε, πιστεύω, καὶ ἀνθρώπους, κύριε, αὐτοῦ. Τὸ Δ. εἶναι ἄλλο πρᾶμα ἀπὸ τὸ Π.

Εἶχεν ἀλλοιωτικὴ γλύκα ψυχῆς καὶ κᾶτι μάτια ποῦ πάντα ἔρριχναν σὲ μένα φῶς ἀπὸ καλωσύνη.

Ὅταν πικὰ φθάσαμε στὸ Δ, οἱ Γύρτοι μοῦ ἔδειξαν τὰ τσιντήρια τους καὶ ὁ Λουκάς μοῦ ἀναψεν φωτιά, καὶ ἔβαλε νὰ βράσῃ κᾶποιον ζεστό.

Καὶ ἔξω ἔβρεχε.

Η ΑΝΘΗ

Στὸ ἀνοιγμα τῆς ταβέρνας φάνηκεν ἓνας πλανόδιος μουσικὸς μὲ τὸ βιολί. Καὶ κοντὰ του ἓνα κοριτσάκι, ὡς δώδεκα χρονῶν, ποῦ ἔπαιζε κιθάρα. Τὸ γαλανὸ τῶν ματιῶν του, καθαρὸ, γεμάτο ἀκούραστη φωτιά, καὶ ρευστὸ σὲ αἰώνια κίνησι ζωῆς, καλοῦσε ἓνα δλόκληρο μέλλον ποῦ θὰ ἀνθίζε σιγά-σιγά, γεμάτο δνομα, καὶ δόξα, καὶ φήμη καὶ πλοῦτο ἀκόμη.

Ὁ φίλος μου σταμάτησεν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμῇ τὸ βλέμμα ἀπάνω της, τὴν κύτταξε γιὰ πολλὴν ὥρα μὲ συμπάθεια, μὲ ἐξαιρετικὴ συμπάθεια, καὶ ὕστερα εἶπε.

—Φοβοῦμαι πῶς κάποια βραδυὰ δὲν θὰ τὴ δοῦμε νὰ φανῇ στηριγμένη στὴν κιθάρα της. Τὰ μάτια της κλείνουν τὸν θάνατο ὅπως καὶ στὴ μικρὴ μας Ἀνθή». Τὸ πλανόδιο δὺο ἄρχισε τὴν ἐκτέλεσι κάποιου πετχτοῦ φῶξ τῆς ἐποχῆς, καὶ ὁ φίλος μου ἐξακολούθησε.

—Ἦτανε ἓνα μικρὸ πλασματάκι σὰν κι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐδῶ. Τῇ γνώρισα γιὰ πρώτη φορά, σὲ μιὰ ἐκδρομὴ πέρυσι στὸ Χαλάνδρι. Ἦμαστε μιὰ μεγάλη παρέα ἀπὸ νέους καὶ νέες. Καὶ μαζὺ καὶ μερικὲς μητέρες. Ἡ Ἀνθή ἀποτελοῦσε τὸ μικρότερο ζωντανὸ σημεῖο τῆς ἐκδρομῆς. Ἐνα τοσοδούτικο σωματάκι σὰν πουλί. Τὰ μάτια της τράβηξαν ἔλων τὴν προσοχή. Μὰ καὶ τὸ ὄλον της ἦτανε κάτι ἀσύλληπτο. Εἶχε μέσα της τὸ αἰκίνητο τῆς νεότητος καὶ τοῦ παντοτεινοῦ. Ἡ ζωὴ πλημμυροῦσε στὰ μάτια της, τὴν ἐπίεζε, τὴν τυραννοῦσε, τὴν ἐστενοχῶρει ἀπὸ τὴν πληθώρα της, καὶ τὴν ἀνάγκαζε σὲ μιὰν ἀτέλειωτὴ κίνησι.

Ἡ προθυμία ἦτανε γι' αὐτὴν ἡ ἀσφαλιστικὴ δικλείς. Ἦτανε ἡ ἐξάτμισις. Ἀλλοιότικα θᾶσκαζε ἀπὸ τὴν πληθώρα τῆς ζωῆς....»

Οἱ δύο μουσικοὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ σκορπίζουν τὶς αἰώνιες νότες τοῦ παιξίματός των. Τὰ μάτια τοῦ μικροῦ κοριτσιοῦ ἐπυρπολοῦσαν. Ἡ κιθάρα ἐφαίνετο σὰν ἀναμμένη καὶ ἐβγαζε φλόγες. Ἡ θερμότης τῆς ἐγέμιζεν ὅλο τὸ ἰσόγειο τῆς ταβέρνας καὶ οἱ νότες ἐβγαίναν ἀπὸ κεῖ ὅχι σὰν αἰσθησις ἤχου, ἀλλὰ σὰν αἰσθησις θερμότητος. Ἦτο σὰν νὰ ξεχείλισεν ὁ χεῖμαρρος τῆς πυρκαϊᾶς ἀπὸ τὰ μάτια, καὶ νὰ ἔκαψε τὸ μικρὸ σωματάκι τοῦ κοριτσιοῦ, τὴν κιθάρα, τοὺς ἤχους καὶ ὅλο τὸ δωμάτιο. Ὁ φίλος μου ἐξακολούθησε.

—Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς καὶ ἡ Ἀνθή. Θυμοῦμαι ἐκείνη τὴν ἐξαιρετικὴν γοητεία ποῦ ἐδοκιμάσαμεν, ὅλοι μας. Ἦτανε κάτι δυσκολοπερίγραπτο. Ἔτσι, νὰ... Στὸ τέλος ἤμαστε ὅλοι μεθυσμένοι ἀπὸ ἐλπίδα, ἀπὸ ζωή, ἀπὸ φῶς. Κάποιος φώναξε.

—Ἀνθή, ποτὲ δὲν θὰ πεθάνῃς.

Καὶ κείνη μὲ τὴν ἴδια πεποίθησι εἶπε. «Ναὶ τὸ ξέρω, ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνω». Καὶ ὅμως πέθανε. Πᾶνε καμμιά εἰκοσαριὰ μέρες τώρα, ὅταν ὁ ἀδελφός μου στὸ τραπέζι, μὲ μιὰ συγκίνησι, ἀνάγγειλε: «Τῇ θυμᾶστε τὴ μικρὴ Ἀνθὴ τῆς ἐκδρομῆς μας στὸ Χαλάνδρι, μὲ τὰ γαλανὰ μάτια; Πέθανε τὸ κακόμοιρο κορίτσι φθισικό. Ἐνα κορίτσι δώδεκα χρονῶν μὲ τὰ μάτια τῆς Ἀνθῆς, καὶ νὰ πεθάνῃ φθισικό!».

—Ἀδύνατον, φωνάξαμε ὅλοι μας». Καὶ ὅμως εἴτε φθισικὴ ἢ ἀπὸ μαρασμό, πέθανεν ἀπὸ τὴ δύναμι τῆς ζωῆς τῶν ματιῶν τῆς. Κάποιος γιατρός, φίλος μας, ποῦ παράστεκε στὴν ἀρρώστια τῆς Ἀνθῆς, μοῦ ἔλεγε πῶς ὅσο τὸ σῶμά τῆς ἐξασθενίζε καὶ ἐξαυλῶνοταν, τόσο τὰ μάτια τῆς δυνάμωναν σὲ φλόγα, καὶ ροφούσαν τὴ ζωή. Τὶς τελευταῖες μέρες, δὲν εἶχε μείνει τίποτα ἄλλο παρὰ μόνον τὰ δύο τῆς μάτια. Στεκότανε ἀδύνατο πιά νὰ τὰ ἀντικρύσῃ κανεὶς.

Τώρα τὸ τραγοῦδι τῶν πλανοδίων μουτικῶν εἶχε:

σταματήσει. Ἡ μικρὴ μὲ τὴν κιθάρα ἔβγαλε κάποιο πιατάκι ἀπὸ τὴν ποδιά της, καὶ πρὶν προχωρήσει στάθηκε μιὰ στιγμὴ ρίχνοντας τὰ μάτια της στὸ σύνολο τοῦ δωματίου· ὕστερα προχώρησε πρὸς τὸν κόσμον. Καὶ δὲν ἔλεγε μιὰ λέξι, μόνο κύτταζε τὸν κάθε ἓνα στὰ μάτια.

Ὅταν ἔφθασε μπροστά μας, καὶ στήλωσε τὴ γαλανὴ φωτιὰ τῶν ματιῶν της ἀπάνω μας ζητώντας τὴν δεκάρα μας, εἶδα τὸν φίλον μου νὰ ταράζεται ἀπὸ κάποιο κλονισμό καὶ νὰ στηρίζεται στὸ τραπέζι. Ὅστερα, ὅταν ἡ μικρὴ τράβηξε στὰ ἄλλα τὰ τραπέζια, εἶπε.

— Ἀντίκρισα τὰ μάτια τῆς Ἀνθῆς. Μπορεῖ μάλιστα νὰ εἶνε καὶ ἡ ἴδια. Ποιὸς ξέρει! Ἡ ἴδια φλόγα, ἡ ἴδια πυρκαϊά, καὶ στὸ βάθος, γιὰ μένα, ὁ ἴδιος ὁ γλήγορος καὶ ἄδικορ, ἀπὸ μχρασμὸ ἢ ἀπὸ φθίσι θάνατος. Τὰ ἴδια μάτια ποὺ θὰ σκοτώσουν πολὺ γλήγορα τὸ ἄλλο σῶμα.

Κεῖνη τὴ βραδεῖα ἀφίσαμε μιὰν ὥραν ἀρχίτερα τὴν ταβέρνα. Ἐρχόμαστε ὁμῶς ταχτικὰ ἀπὸ τότε κάθε δράδου, γιὰ νὰ ἀντικρύζουμε τὰ μάτια τῆς καινούργιας Ἀνθῆς—τὴν εἶχαμε θαπτίσει Ἀνθὴ—καὶ νὰ βεβαιωθοῦμε πῶς δὲν ἔχει πεθάνει ἀκόμη. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν ματιῶν της, ὁ φίλος μου καὶ γώ, εἶχαμε γίνει ἄλλοι πιά ἄνθρωποι. Ἐνα μαρτύριο ποῦ βάσταξε κάπου δύο μῆνες. Μαρτύριο ἀληθινό, φοβερό, μαρτύριο ποῦ μᾶς ἔκανε νὰ ρωτοῦμε τὸν ἑαυτὸ μας μήπως εἶχαμε τρελλαθῇ. Ὅταν ἀργοῦσε νὰ φανῇ κάποτε, ὅταν περνοῦσαν λίγες ἡμέρες καὶ τὸ βῆμά της τοῦ πουλιοῦ μὲ τὸ βῆμα τὸ συρμένο τοῦ πατέρα της δὲν ἀκούótανε στὸ πεζοδρόμιον, κυττάζαμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ λύπη καὶ ρωτούσαμε.

Ὅστερα τὸ διπλὸ δῆμα ἀκούótαν στὸ πεζοδρόμιον, ἡμεῖς ἡσυχάζαμε, καὶ ἡ νέα Ἀνθὴ φαινόταν σὲ λίγο στὸ ἀνοιγμα τῆς ταβέρνας καὶ οἱ ἤχοι τῆς κι-

θάρας της ἄρχιζαν πάλι νὰ γεμίζουν μὲ τὸ αἶσθημα τῆς θερμότητος, ὅλο τὸ δωμάτιο.

Μὰ τὴν ἄλλη βραδυά, τὸ ἴδιο πάλι μαρτύριο, καὶ οἱ ἴδιες τυραννικὲς λέξεις ἐρχότανε στὰ χεῖλη μας.

Ἔτσι πέρασαν βραδεῖς καὶ βραδεῖς.

Καὶ κάποτε πάλι, μιὰ βραδεῖά, στὴ συνηθισμένη ὥρα, ἀκούσαμε τὸ ἴδιο συρμένο βῆμα τοῦ πατέρα μόνο του, χωρὶς νὰ τὸ ἀκολουθῇ τὸ δῆμα τοῦ πουλιοῦ. Ὑστερα φάνηκε καὶ ὁ γέρος μὲ τὸ βιολί του.

Δὲν εἶχαμεν ἀνάγκη νὰ τὸν ρωτήσωμε, μὰ κεῖνος πλησιάζοντας εἶπε.

— Ἡ μικρή σας Ἀνθὴ πιά δὲν θὰ ξαναπαίξῃ.

ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΩΝ ΑΡΡΩΣΤΩΝ

Μιά πρωτομαγιά τὴν ἐπεράσαμε στὸ φθισιατρεῖο.
Ἦτο μιὰ παράξενη ἐορτὴ ἀρρώστων καὶ γερῶν.
Οἱ ἀρρωστοὶ προσκαλοῦσαν τοὺς γερούς καὶ οἱ γεροὶ
θὰ ἐπερνοῦσαν μιὰν ἡμέρα μὲ τοὺς ἀρρώστους. Ὁ νεα-
ρὸς φίλος μου μὲ ρωτοῦσε τακτικὰ στὸ δρόμο.

— Πῶς θὰ εἶνε οἱ φθισικοί ;

— Εἶναι φόβος νὰ μὴν κολλήσωμε τίποτα ;

— Τί θὰ εἶναι ἓνα φθισιατρεῖο ;

Τὸ φθισιατρεῖον ἦτο στὴν ἐξοχὴ καὶ τὸ τράπεζι
εἶχε στρωθῇ κάτω ἀπὸ τὰ πεῦκα. Ἦτο ἓνα μεγάλο
τραπέζι σὲ σχῆμα Π. Εἶχαν ὀρίσει καὶ τίς θέσεις καὶ
σὲ κάθε θέσι εἶχαν βάλῃ τὸ ὄνομα τοῦ καθενός. Οἱ
ἀρρωστοὶ ὅσοι δὲν ἦσαν κρεββατωμένοι, ἐχόρευαν, τρα-
γουδοῦσαν, γελοῦσαν μέσα στὴν ἀνοιξιὰτικὴ φύσι καὶ
ἐφαίνοντο πιὸ ζωηροὶ καὶ μὲ πιὸ ζωτικότητα ἀπὸ
τοὺς γερούς.

Τὸ τραπέζι ἦτο χαρούμενο καὶ ἀλλοιώτικα εὐθυ-
μο. Ἦτο γεμάτο ζωή.

— Φοβοῦμαι τώρα λιγώτερο τοὺς φθισικούς, μοῦ
εἶπεν ὁ φίλος μου. Καλὰ ἔκανες καὶ μ' ἔφερες ἐδῶ.

— Αὐτὴ εἶναι χαρούμενη ὄψις τῆς ἀρρώστιας τοῦ
εἶπα. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ πολὺ λυπηρά. Εἶναι οἱ
ἀρρωστοὶ ποῦ βρίσκονται κατὰκειτοι στὸ κρεββάτι
καὶ δὲν μποροῦν νὰ σηκωθοῦν. Θέλεις νὰ πάμε νὰ
τοὺς ἰδοῦμε ; Ὁ φίλος μου δέχθηκε.

Μέσα στὰ δωμάτια ποῦ ἦσαν οἱ βαρεῖα ἀρρωστοὶ
τὰ πράγματα ἦσαν ἀλλοιώτικα. Ἐδλέπαμε τὸν θάνα-
το ποῦ φύλιαζε παντοῦ καὶ παραμόνευε. Ὁ φίλος
μου φοδισμένος στηρίχθηκεν ἐπάνω μου. Ἐνα κορί-
τσι ἐνὸς κοινοῦ φίλου, εἶχε γίνει ἀπὸ τὴν ἀρρώστια
σὰν μιὰ κερένια κοῦκλα, ποῦ ὀλο λυώνει ἀπὸ τὴ ζέστη.

Ἦτο στὸ τελευταῖό της στάδιο, στίς τελευταῖες ἡμέρες της.

Τὰ μάτια της ὅμως ἔλαμπαν. Δὲν μᾶς ἤξερε καὶ τῆς εἶπαμε πῶς εἴμεθα γνωστοὶ τοῦ πατέρα της καὶ πῶς ἤλθαμε γι' αὐτὸ νὰ τὴν ἰδοῦμε

Ἡ ἄρρωστη εἶχεν ἀκούσει τὸ δικό μου ὄνομα. Ἔτσι μὲ ἤξευρε χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζῃ.

Ἡ φωνή της μόλις ἤκούετο. Σχεδὸν δὲν εἶχε φωνή. Ἐνας βαθὺς ἀέρας, εἶδος φωνῆς ἔβγαινε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ εἶνε της. Καὶ τί μᾶς ἔλεγε; Θὰ ἐπαντρεύετο μόλις ἔβγαινε ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο. Δὲν θὰ ἀργοῦσε καὶ πολὺ νὰ γίνῃ καλὰ. Ἦτο ἀρραβωνιασμένη δύο χρόνια καὶ δὲν μπορούσε νὰ περιμένῃ περισσότερο.

Ὁ φίλος μου εἶχε γυρίσει τὸ πρόσωπό του πρὸς τὸ παράθυρο τοῦ κήπου. Τοῦ ἔκανε τόσο κόπο νὰ βλέπῃ καὶ προπάντων νὰ ἀκούῃ. Ἐγὼ ὅμως ἀκουᾷ καὶ τῆς ἀπαντοῦσα. Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα τῆς μελλοθάνατης μοῦ ἔδειχνε τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ κρατᾷ τὸ ἀνθρώπινο εἶδος στὴ ζωή.

— Πρέπει νὰ γίνῃς πολὺ γρήγορα καλὰ, γιὰ νὰ παντρευτῇς, τῆς εἶπα.

— Ἔτσι λένε καὶ οἱ γιατροί, εἶπεν ἡ ἄρρωστη, δὲν θ' ἀργήσω.

Ὅταν βγήκωμεν ἀπὸ τὸ διαμέρισμα, ἀφοῦ περάσαμε καὶ τοὺς ἄλλους θαλάμους καὶ δύο τρία δωμάτια, ὁ φίλος μου μοῦ εἶπε :

— Εἶναι τόσο ψεύτικο πρᾶγμα ἡ ἀρρώστια αὐτή. Τόσο μπορεῖ νὰ μᾶς γελά. Μοῦ φαίνεται ἀπίστευτο.

— Οὔτε ἐγώ, τοῦ εἶπα, δὲν θὰ τὸ πίστευα.

Κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦωματίου τῆς μελλοθάνατης, εἶδαμεν, ὅταν δγαίναμεν ἔξω, μιὰ παρέα μεθυσμένη ἀπὸ νέους ἀρρώστους καὶ νέες νὰ κάνουν καντάδα μὲ μανδολίνα καὶ μιὰ κιθάρα.

— Τί κάνετε ἐκεῖ! εἶπεν ὁ φίλος μου μὲ φρίκη. Αὐτὸ εἶναι τερατῶδες.

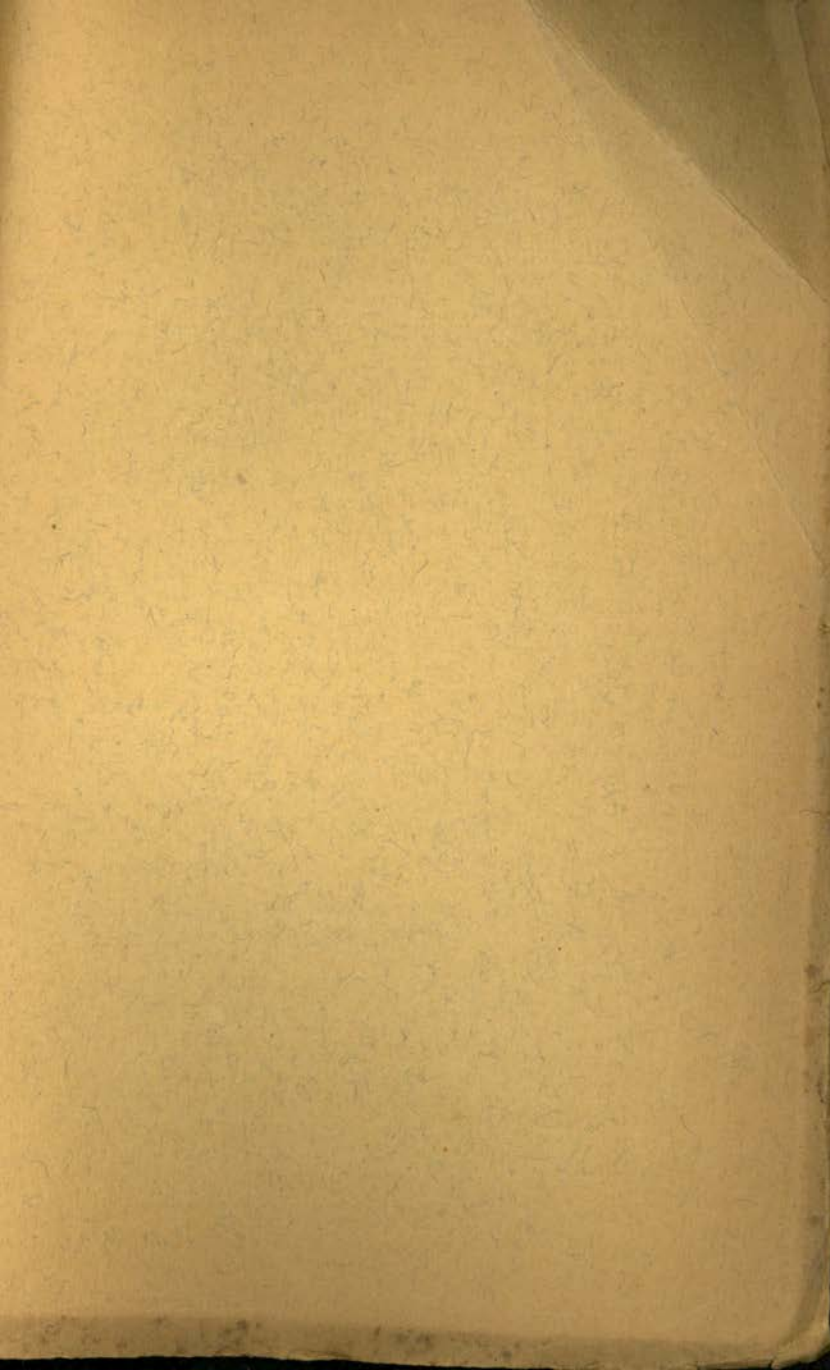
— Για μᾶς ὅχι, εἶπεν ἡ ἄρρωστη ποῦ ἔπαιζε τὴν κιθάρα. Τῆς παίζουμε ἓνα χαρούμενο τραγοῦδι.

— "Ενα τραγοῦδι τοῦ γάμου, εἶπεν ἡ ἄλλη, κύριε.

— Δὲν ἀξίζει πιά τὸν κόπον εἶπε μία νοσοκόμα ποῦ ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἦρθεν ἀπὸ πάνω. Τῆς ἦλθε αἷμα καὶ τελειώνει.

— "Ας συνεχίσωμε κάπου ἄλλου, ἔκανεν ἓνας ἀπὸ τὴν παρέα. "Ας συνεχίσωμε κάπου ἄλλου.

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

- Ναυτικά ανέκδοτα—Δύο τόμοι.
- Ὁ θάνατος τῆς ἀδελφῆς μου—Διήγημα.
- Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἑλλης—Ἱστορημα.
- Ἡ γρίπη στὴ Σκῦρο—Χρονικόν.
- 29 Μαΐου 1917—»
- Ἀργία—Διήγημα.
- Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τεῦχοι—Ἀφηγήματα.
- Ἐξομολόγησις κοριτσιοῦ—Διήγημα.
- Χαρίλαος Φαρέλης—Μυθιστόρημα.
- Οἱ παραστρατημένοι—»
- Ἱστορίαι τοῦ караβιού—Διηγήματα.
- Ταξειδί μετὰ τὴν Τζούλια—»

ΜΕΛΕΤΑΙ

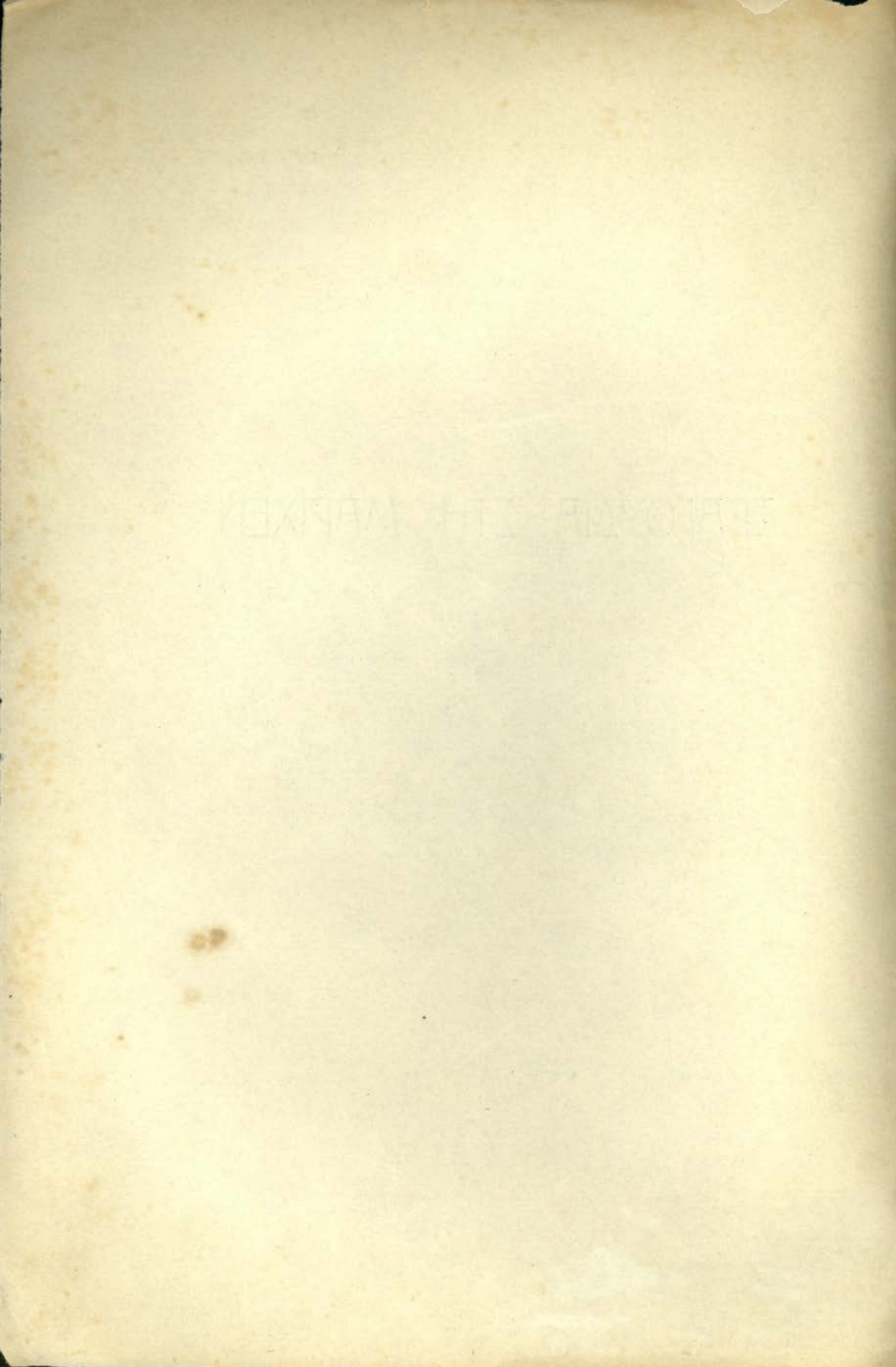
- Τὸ νοῦ μας στὴν Μακεδονία.
- Δαιμόνια πάρκα καὶ παιδικαὶ ἐξοχαί.
- Οἱ ἐχθροὶ τοῦ δένδρου.
- Τὸ πρόβλημα τοῦ δημοτικοῦ μας Τραγουδιοῦ—Ἑλληνικὸ ἢ γυφτικόν ;
- Τσιγγάνοι καὶ Ὀρφεύς.
- Τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Τσιγγάνων.
- Γλώσσα καὶ φωτιά.
- Ἡ κίνησις εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς γλώσσης.
- Ἡ ἀρχαιότης τῆς λεγομένης νεοελληνικῆς γλώσσης.
- Οἱ πλανόδιοι Ἑπειρώται καὶ ἡ ἐθνικὴ μας ὑπέθεσις.
- Ὁ Ἅγιος Κοσμάς εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ.
- Οἱ Ἑπειρώται ποῦ ξενιτεύονται.
- Ἡ Παναγία ἡ Ἐλεημονήτρια τῆς Σκύρου.
- Τὸ κρασί.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΤΗ ΜΑΡΙΧΕΝ

ΑΘΗΝΑΙ, 1937

ΦΙΛΙΚΗ ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ

Μενεξέδες στὰ μαλλιά σου
—σμαραγδένια μάτια μου—
μενεξέδες καὶ ζουμπούλια
καὶ ἀχνά, μελένια, γιούλια,
εἶναι στὰ μαλλάκια σου.

Τὰ λουλούδια τῶν μαλλιῶν σου,
οἱ ἀχτῖδες τῶν ματιῶν σου,
μᾶς ἐγέμισαν χαρά,
εἶσαι πλᾶσμα,
θεῖον ᾄσμα,
δός μου μιὰ κιθάρα,
μὲ λαχτάρω,
νὰ σὲ τραγουδῶ.

Κάθησες. Δέν εἶσαι μιὰ γατίτσα.
Μὰ ἡ χάρι ποὺ ἔρχεται ἀπὸ σένα,
σὲ κάνει πιὸ ναζιάρα,
πιὸ κομψή.

Τὰ μάτια σου, Μαριῖχεν, ψιχαλίζουν·
κι' ἡ μυτίτσα,
τὰ ἄβαφα χεῖλη, μὰ ζωγραφισμένα,
ὅλα σὲ σένα,
εἶναι σὰν ψέμα,
καὶ σὰν ἀληθινὰ μαζύ.

Τὰ μάτια σου, Μαριῖχεν, ψιχαλίζουν πάλι,
πὼς ψιχαλίζουνε τὰ μάτια αὐτά!
Σμαράγδια εἶναι,
μὰ κι' ἂν δέν εἶναι,
πετράδια εἶναι ζωντανά.

Πὼς μᾶς γελοῦνε λουλουδένια,
αὐτὰ τὰ μάτια γὰ δαντελλένια;
Χίλια κομμάτια,
τέτοια μάτια,
σφάζουν καὶ κάνουνε τὸν καθένα,
μὰ ἐμένα,
χαϊδεύουνε ἀδελφικά.

III

Στὸν οὐρανὸν ἀπάνω Σύ,
σιμά μας Σύ,
καὶ μεῖς,
ἓνα κομμάτι, κάτι τίποτα δικό σου,
καθρεφτιζόμεθα μέσ' στὸ σμαράγδι τῶν
[ματιῶν σου.

Πῶς νὰ τὸν εἰπῶ τέτοιον σκοπό,
πῶς νὰ τὸ μολογήσω, σὰν ἀρχίσω,
πάλιν ἐσένα νὰ τραγουδῶ,
τοῦ ἡλίου τὰ τέλια θᾶθελα ἐγώ·
καὶ τὸ φεγγάρι νὰ εἶχα τέφι,
καὶ μιὰ κιθάρα νᾶταν τὰ νέφη,
κι' ἡ πούλια νᾶπαιζε μὲ κέφι
τὶς καστανιέττες τῆς τὶς μικρές.

Πῶς νὰ τὸ εἰπῶ, πῶς νὰ τὸ μολογήσω,
τέτοιον σκοπό, ἴθελα νὰ ἀρχίσω,
μὲ τέτοιον τρόπο νὰ σέ τραγουδῶ.

IV

Η Μαρίχεν, ή ώνειρεμένη κόρη,
 ἔχει μάτια ποῦ παιδεύουν τοὺς διαβάτες,
 μαλλιά μεταξωτά, μαλλιά χυτά
 μαλλιά φειδίσια· ὄχι ὀχρές.

Γιατί Μαρίχεν, δὲν γυρνᾷς τίς στράτες,
 νὰ βασανίζης τοὺς διαβάτες
 νὰ σκορπᾷς τριγύρω σου φωτιές;

Μαρίχεν, ἀβασάνιστο παιδί,
 γλυκύτατο λουλοῦδι, μπουμποῦκι ἀκόμα,
 ποιά παραδεισένια θὲ νὰ βγῇ πνοή,
 στὸν πρῶτο σου ἐρωτικό παλμό,
 ἀπ' τὸ δικό σου στόμα!

V

Αν ἤμουν ἓνας βασιληᾶς
 καὶ σὺ μιὰ βοσκοπούλα
 θὰ ζήταγα ἀπ' τὴ μάννα σου,
 βρὲ Μονεμβασσοπούλα,

τὸ χέρι τὸ χεράκι
νὰ τό κανα ταιράκι.
Κι' ὕστερα θὰ γινόμουνά
μικρὸ περιστεράκι,
καὶ ἀπὸ τὰ χεράκια σου
νὰ πέρνω τὸ φαγάκι.

VI

Χέρι, χεράκι
φιλντισένιο χέρι,
σὲ κάποια μέρα θὰ μᾶς φέρῃ
ποὺ ἡ ζῆσι εἶναι πιὸ γλυκειά.

Τὸ χέρι σου Μαρίχεν
πανάκι εἶναι μιᾶς βαρκούλας
πού φεύγει ἀπ' τὸ λιμάνι
καὶ σ' ἄλλα μέρη πιάνει,
καὶ μᾶς τραβᾷ.

VII

Ένα ποίημα, κι' ἄλλο ποίημα
 στὰ χεράκια, στὰ χειλάκια,
 μία ρίμα, κι' ἄλλη ρίμα,
 στὰ μαλλάκια, στὰ ματάκια,
 βάλθηκα πάλι νὰ εἰπῶ,
 δὲν ἀλλάζω τὸν σκοπό.

Σὰν ρυάκι λουλουδένιο
 νὰ περάσῃ ἡ ζωὴ σου,
 τό κορμὶ καὶ ἡ ψυχὴ σου,
 τὸ κορμὶ τὸ ἀερένιο,
 λύπη πίκρα νὰ μὴ ἴδῃ.

Κι' ἓνας ἄξιος νηὸς ποὺ νᾶναι
 ἄγγελος εὐγενικός,
 νὰ ἐνώσῃ τὴ ζωὴ του
 μὲ ἐσένανε Μαρίχεν,
 καὶ στοὺς γάμους σου ν' ἀνθίσῃ
 πέρα ὡς πέρα ὅλη ἡ γῆ,
 πέρα ὡς πέρα ὅλη ἡ φύσι
 σὰν τρελλὴ νὰ τραγουδήσῃ

καὶ ὁ κόσμος νὰ γεμίση
ἀπὸ μῦρο κι' ἀπὸ φῶς.

Κι' οἱ νεράϊδες τῶν λειμῶνων
ποὺ ἐζοῦσαν μιὰ φορά,
ζωντανές νάρθοῦνε πάλι
στὴ δικιά σου τὴ χαρά,
καὶ νὰ ράνουν τὸ κεφάλι,
τὸ καλὸν ὦριο κεφάλι,
μὲ ἀμάραντα λουλούδια
καὶ ἀθάνατα τραγούδια
νὰ σοῦ πλέξουν, νὰ σοῦ εἰποῦν.

. . . . .

VIII

Μᾶς ἦλθες πάλι καὶ ἀπλώθηκε,
ὀλόγυρά μας φῶς,
καὶ στὴν ψυχὴ μας οὐρανοί,
γαλάζιοι, γαλανοί,
ἀνοιξανε καθῶς,
χρυσῇ κολῶνα σύ,
ἐστάθηκαν μπροστά μας.

Μπροστά μας, σάν ἀγαλματένιο φῶς,
σάν κυπαρίσσι μέσ' στήν ἔκτασι τοῦ ἀπείρου,
σάν μιὰν αὐγὴ ποὺ ἀνοίγει ξαφνικά,
καὶ μὲ τὸν πέπλο μᾶς τυλίγει τοῦ ὀνείρου.

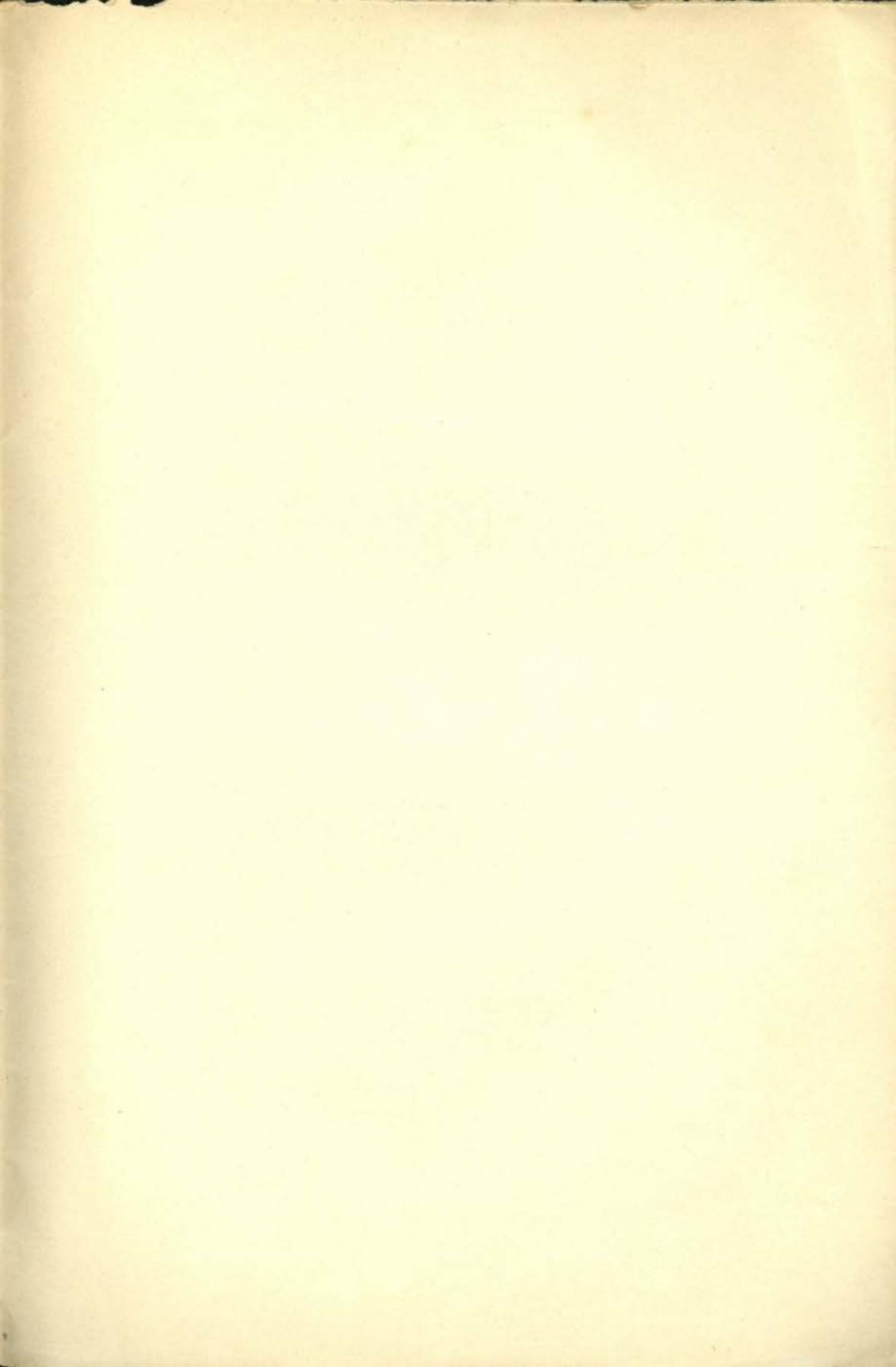
Ἔτσι μαζὺ μας λίγο στάθηκες,
κι' ἡ συντροφιά σου ἦτανε σάν μῦρο,
καὶ τὰ μαλλιά σου ἐκκλησία.
Γύρω—τριγύρω ἡσυχία.

Ἐνας ποὺ θέλησε κάτι νὰ εἰπῇ,
σκεπάστηκεν ἀπὸ τὴν σιωπὴ
κι' ἔγινεν ἄυλος—μιὰ προσευχή—
καθὼς βυθίστηκε
στῶν σμαραγδένιων σου ματιῶν,
τὴν ἀρμονία.

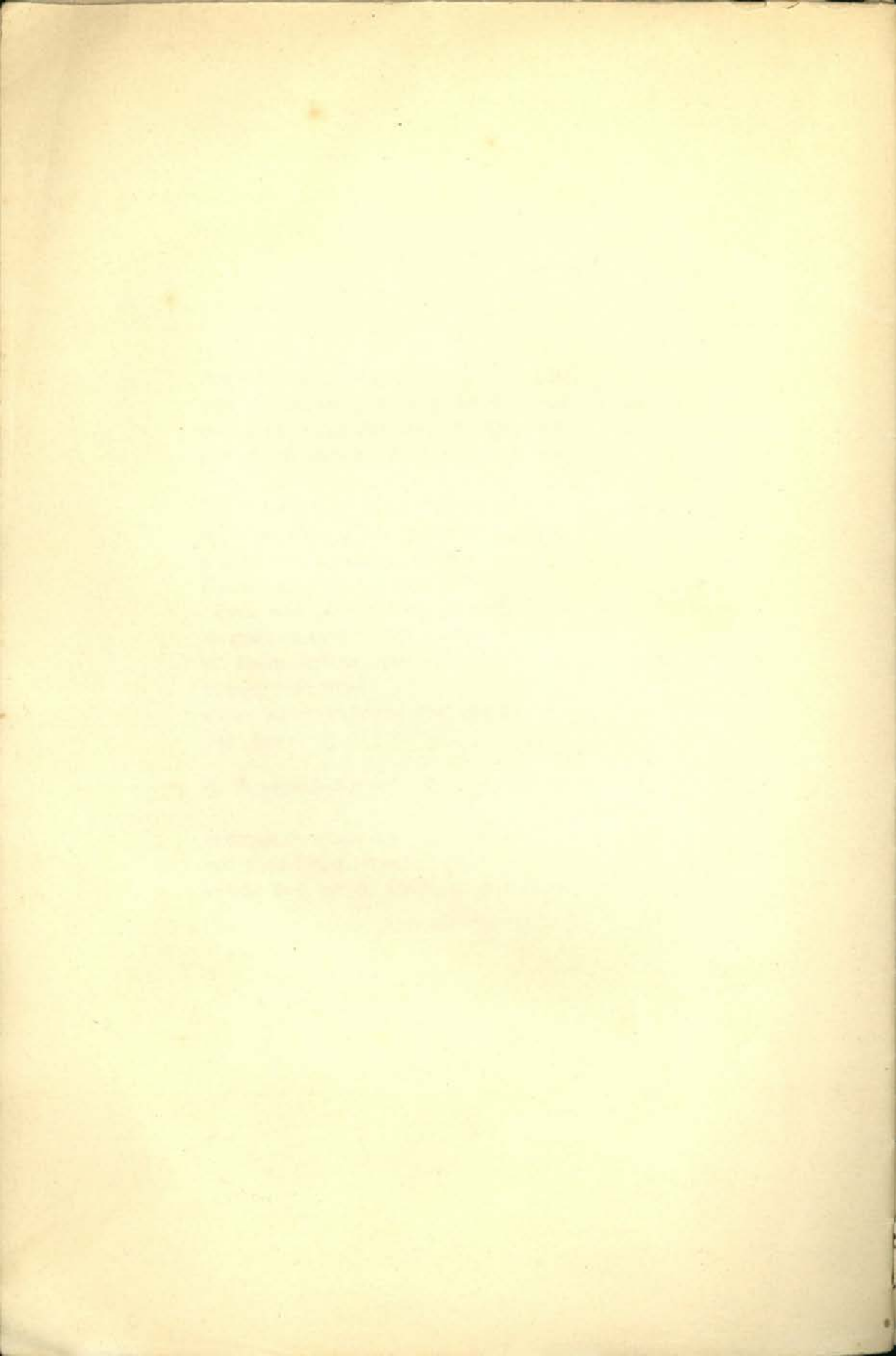
Κι' ὕστερα διάβηκες, καὶ ἡ ψυχὴ μας μιὰ χρυ-
σοπηγὴ

ἐπότισε τὸ χῶμα ποῦ πατοῦσες
καὶ ἅγιο βῆμα γίνηκεν ἡ γῆ,
καθὼς ἐσύ, ἀργά, ἐπίσημα, περνοῦσες.

Τύποις Ζάκα Ἀπελλοῦ 2

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΟΛΩΝΟΥ

“Ο ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ,”

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1938

ΓΡΑΦΕΙΑ—ΑΙΘΟΥΣΑ ΟΔΟΣ ΑΔΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ 28α

ΑΡΙΘ. 1

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

«Διάλεξις θεθείσα ἐν τῇ αἰθούσῃ
τοῦ Συνοικιακοῦ Συλλόγου Κο-
λωνοῦ ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος
ἐν ἔτει 1940». = = = = =

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ “ΦΟΙΝΙΚΟΣ,” ΛΕΟΝΝΑΤΟΥ 4
1941

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΟΛΩΝΟΥ

“Ο ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ,,

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1938

ΓΡΑΦΕΙΑ—ΒΙΘΟΥΣΑ ΟΔΟΣ ΑΔΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ 28α

ΑΡΙΘ. 1

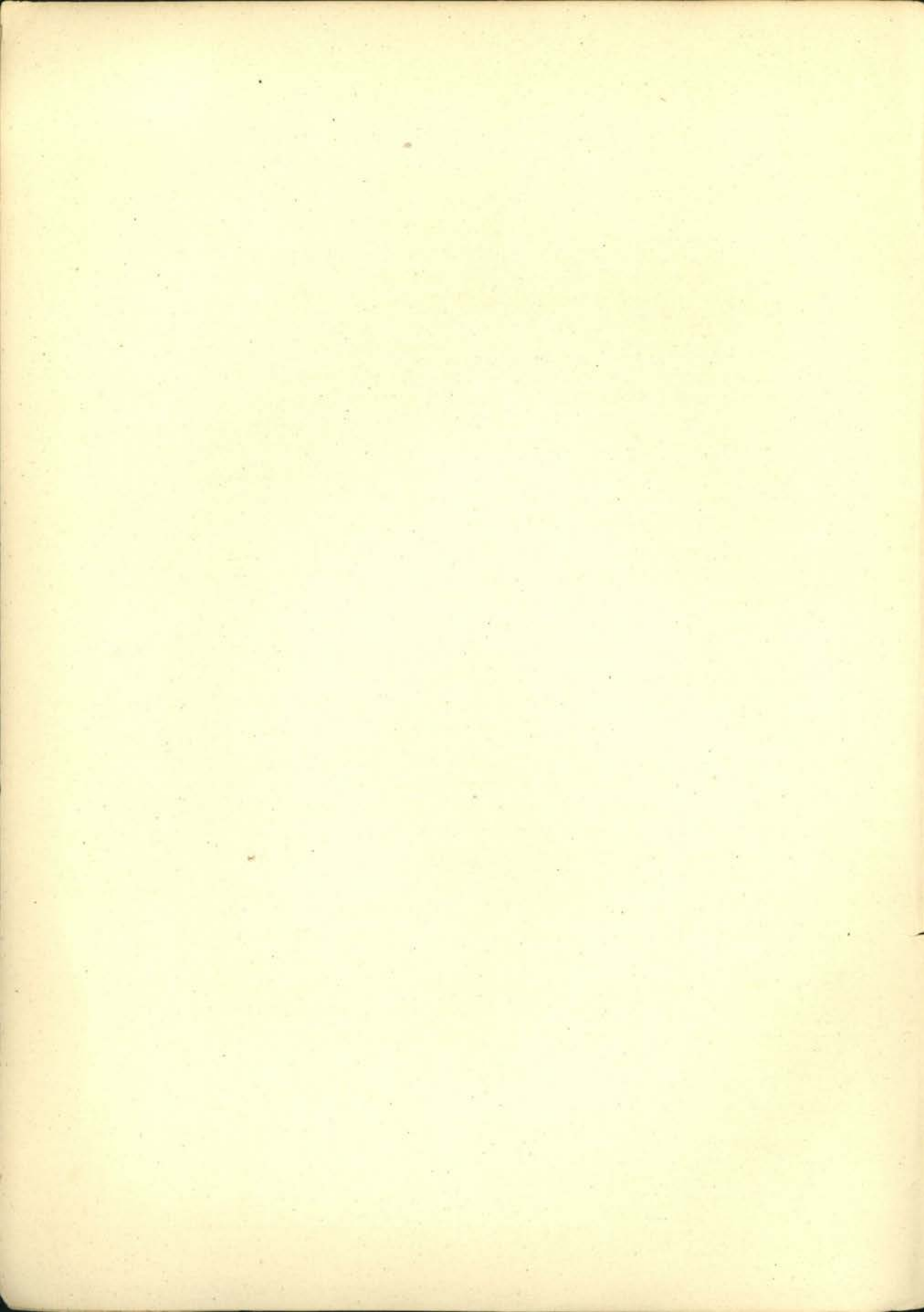
Κ. ΦΑΛΤΑΤΣ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

«Διάλεξις δοθείσα ἐν τῇ αἰθούσῃ
τοῦ Συνοικιακοῦ Συλλόγου Κο-
λωνοῦ ὁ “Ἅγιος Κωνσταντῖνος
ἐν ἔτει 1940». = = = =

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ “ΦΟΙΝΙΚΟΣ,, ΛΕΟΝΝΑΤΟΥ 4
1941

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετοξὺ τῶν σκοπῶν τοῦ «Συνοικιακοῦ Συλλόγου Κολωνοῦ ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος» σύμφωνα μὲ τὸ Καταστατικόν του (ἄρθρον 2) εἶναι καὶ ἡ «Μέριμνα διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, καὶ γενικῶς τῶν διαβιούντων ἐν Κολωνῷ, τὴν προσέλευσίν των εἰς τὸ κήρυγμα καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν γένει διὰ τὴν βιωτικὴν, ἠθικὴν καὶ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ἐξυψώσιν αὐτῶν». — Ἐφαρμόζων τὴν διάταξιν ταύτην τοῦ Καταστατικοῦ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἤρchiσε ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1939 νὰ διοργανώῃ καθ' ἑβδομάδα διαλέξεις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου μορφωτικοῦ περιεχομένου ὑπὸ διακεκριμένων ὁμιλητῶν.

Τὸ παρελθὸν ἔτος 1940, εἶχα τὴν τιμὴν, ὡς Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον τῆς ἀσφυκτικῶς πλήρους ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου αἰθούσης τοῦ Συλλόγου, τὸν διακεκριμένον Δημοσιογράφον Κωνσταντῖνον Φαλτάιτς προκειμένου ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἀνὰ χεῖρας διάλεξίν του. Τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμιλίας καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν τὴν ἀνέπτυξεν κατεγοήτευσε τόσον τὸ ἀκροατήριον, ὥστε ἐξέφρασε τοῦτο τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἡ διάλεξις τύχῃ εὐρυτέρας δημοσιότητος.

Ἡ ἄδικος, ἀδικαιολόγητος καὶ ἄφρων ἐπίθεσις τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας ἐναντίον τῆς εἰρηνικῆς χώρας μας, ἡ ὁποία ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ θρησκευτικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὅπως τὴν ἀναπτύσσει ὁ κ. Φαλτάιτς, μὲ ἔκσμαν νὰ νομίσω, ὡς λίαν κατάλληλον τὴν περίστασιν, διὰ νὰ δημοσιευθῇ ἡ ἀνὰ χεῖρας διάλεξις.

Πιστεύων ἀκραδάντως, ὅτι ὁ κατευθύνων νοῦς τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ τὸν ροῦν τῆς Ἱστορίας τῶν ἀνθρώπων, ὁδηγεῖ τὴν Ἑλλάδα μας εἰς νέας λεωφόρους ἐξυψώσεως πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς παραδίδω τὴν διάλεξιν εἰς τοὺς Ἕλληνας μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι θὰ τοὺς ὠφελήσῃ εἰς τὴν προσπάθειάν των διὰ τὴν ἀρξαμένην θρησκευτικὴν των ἀνάτασιν.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Δὲν ἐτράβηξαν οἱ Ἕλληνες τὸν δρόμον των τὸν ἱστορικόν, καὶ κατὰ τὴν χριστιανικὴν περίοδον καὶ κατὰ τὴν προχριστιανικὴν, ἐπικαλούμενοι τὴν θρησκείαν διὰ νὰ καταβροχθίσουν ἐν ὀνόματί της ἄλλους λαούς. Δὲν ἐκάναμεν ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας σταυροφορίας διὰ νὰ κατακτήσωμεν πάλιν Χριστιανούς, ὥπως οἱ Φράγκοι, οἱ ὅποιοι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν κατέλυσαν τὸ Βυζάντιον. Δὲν ἔγιναν εἰς ἡμᾶς ἐγκλήματα ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας.

Δικαίως ἐλέχθη ὅτι καθρέπτης τοῦ χαρακτῆρος ἐκάστου λαοῦ εἶναι ἡ θρησκεία του. Διότι κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικήν των, ἐφαντάσθησαν ἢ ἐπλασαν συνήθως οἱ ἄνθρωποι καὶ τοὺς ἁγίους των καὶ τοὺς θεοὺς των. Προσπαθοῦντες ἐπομένως νὰ εὐρωμεν τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα, θὰ καταφύγωμεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἕλληνος ἐναντι τῆς θρησκείας. Εἰς τὸν Ἕλληνα σπανίως ἡ θρησκεία κατακτητικὴν εἶχε μορφήν. Ὅχι διὰ νὰ ὑποτάξωμεν ἢ καταστρέψωμεν ἄλλους ἐχρησιμοποίησαμεν τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ διὰ νὰ σωθῶμεν.

Τὸ ἴδιον δὲ πνεῦμα ἐναντι τῆς θρησκείας ὥς ἀμυντικῆς καὶ ὄχι ἐπιθετικῆς δυνάμεως, διέπει τὴν μακράναια ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν χριστιανικὴν καὶ κατὰ τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν. Τὰ παραδείγματα χρησιμοποίησεως τοῦ προσχήματος τῆς θρησκείας πρὸς καταστροφὴν τῶν ἄλλων, εἶναι εἰς τοὺς Ἕλληνας ὀλίγα. Ἀφθονοὺν ὅμως εἰς τὴν ἱστορίαν πλείστων λαῶν.

Πρὸ ἐτῶν, ὄχι πολλῶν, ποὺ ἡ ληστεία ἦτο τόσῃ ἐξηπλωμένη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔτυχε νὰ ταξειδεύω εἰς τὰ χωριὰ τῶν Χασιῶν ὁρέων τῆς Θεσσαλίας. Λέγονται κλεφτοχώρια ἢ ληστοχώρια τὰ χωριὰ αὐτά. Ἦσαν καταφύγια ληστῶν. Ἦκουσα λοιπὸν τὴν ἐξῆς ἱστορίαν.

Ὁ περίφημος ληστής Γιαγκούλας εἶχε δώσει ἕνα ποσὸν χρημάτων εἰς τὸν παπᾶ τοῦ χωριοῦ του γιὰ νὰ κτίσῃ ἕνα προσκυνητάρι. Εἶχεν ἐπικαλοθῆ, φαίνεται, τὴν βοήθειαν κάποιου ἁγίου ὁ τρομερὸς ληστής, καὶ ἐπειδὴ ἡ ληστρικὴ ἐπιχειρήσις ἐπέτυχε, ἐθεώρησε τὸν ἑαυτὸν του ὑποχρεωμένον νὰ προσφέρῃ ἕνα μέρος τῆς ληστείας εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς ἐπρωτίμησεν ἴσως νὰ δόσῃ τὰ χρήματα εἰς τοὺς πτωχοὺς, ὁ δὲ Γιαγκούλας τοῦ ἔκοψε τὸ κεφάλι.

Τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας μεταξὺ τῶν ληστών καὶ τῶν κακοποιῶν. Ἐπικαλοῦνται τὴν θρησκείαν διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ εἰς τὸ κακόν, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας κόβουν κεφάλια κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Γιαγκούλα. Ἡ δὲ ἐν Ἰσπανίᾳ Ἱερὰ Ἐξέτασις ἔκαψεν καὶ ἐδασάνισεν ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀνθρώπων ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας. Πᾶς αἵρετικὸς ἢ ἄπιστος εἰς πῦρ ἐθάλλετο. Ὑπῆρξεν οὕτω εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἡ θρησκεία ὄργανον ἐξοντώσεως καὶ ὄχι ὄργανον ἀγαθοεργίας. Ὅταν δὲ οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλλοι ἀνεκάλυψαν καὶ κατέκτησαν τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὸ Μεξικόν, ἑκατομύρια Ἐρυθροδέρμων, ποῦ ἦσαν οἱ γηγενεῖς κάτοικοι, ἐξοντώθησαν, διότι, λέγει, ἦσαν εἰδωλόλατραι. Ἀπὸ τότε ἐλάχιστος ἀριθμὸς Ἐρυθροδέρμων ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Εἶχον δὲ καὶ πολιτισμὸν μεγάλον τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Μεξικοῦ καὶ τοῦ Περού, καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς κατεστράφη καὶ πάλιν ἐν ὀνόματι τῆς ἀγαθωτάτης τῶν θρησκειῶν, τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς Εὐρωπαίους.

Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς δὲν κατέστρεφον ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας. Ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς καὶ κατὰ τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὴν χριστιανικὴν, μικρὰ παραδείγματα ἐξάφως ἔχει. Ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν Ἰλιάδα ἐμφανίζει τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου διηρημένους εἰς δύο στρατόπεδα. Ἄλλοι ἦσαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἄλλοι μὲ τοὺς Τρῶας. Εἰς τὸ μέσον ὁμῶς ἵσταται ὁ ὑπέρτατος Ζεὺς, τῆρῶν οὐδετερότητα.

Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κἀνῃ ὁ Ὅμηρος ἐνῷ ἦτο Ἕλλην, τὸν Δία μὲ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων; Ἀλλὰ ἀκριβῶς, τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ποῦ τόσῃ φιλοσοφικῶς κυριarchεῖ εἰς τὸν Ὅμηρον, δὲν ἠθέλησε τὸν ὑπέρτατον τῶν θεῶν μεροληπτοῦντα ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου λαοῦ.

Βλέπομεν δὲ ἐδῶ καὶ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ πνεύματος.

Διότι οἱ μὲν Ἕλληνες εἶχον ὑπέρτατον θεὸν τὸν Δία, θεὸν τοῦ νοῦς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς φρονήσεως σὺν τῇ δυνάμει, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἀπέδιδον εἰς τὸν Ἄρη τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, τιμὰς σχεδὸν ἰσαξίους πρὸς τὸν Δία. Ἦτο ὑπέρτατος θεὸς παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ὁ Ἄρης. Προήρχετο τοῦτο ἀπὸ τὸ κατακτητικὸν πνεῦμα τῶν Ρωμαίων. Εἰς τοὺς Ἕλληνας τοῦναντίον ὁ Ἄρης, καίτοι θεὸς τοῦ πολέμου ἡττᾶτο ἀπὸ ἀνθρώπους. Ὁ Αἴας εἰς τὸν τρωϊκὸν πόλεμον τραυματίζεται τὸν Ἄρη, τὸν ὁποῖον εἰς ἄλλην ἐποχὴν εἶχε κτυπήσῃ καὶ ὁ Ἡρακλῆς. Ἀποτελεῖ τοῦτο τρόπον τινὰ εἰρωνεϊάν, πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν σκληρῶν πολεμικῶν κατακτήσεων, τὸ μὴ συνᾶδον μὲ τοὺς Ἕλληνας.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν θρησκείαν, ὁ ὑπέρτατος Ζεὺς συμβολίζει τὴν μετὰ σοφίας καὶ περισκέψεως δύναμιν καὶ ἀμεροληψίαν. Εἶναι σοφὸς ὁ Ζεὺς καὶ ἰσχυρὸς, ἀνευ φανατισμοῦ, ἡ δὲ ἀνύψωσις τοῦ εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὑποδηλοῖ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ καλλαισθήτου καὶ ἡμέρου ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἠνείχετο τὴν μετὰ τῆς ἀσχημίας ἀναμειγμένην κακίαν καὶ δύναμιν. Ἦτο δὲ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ κατὰ πάσης θρησκευτικῆς ἀνθρωποθυσίας, τὴν ὁποίαν εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας θρησκείας ἀντιπροσώπευεν ὁ τρώγων τὰ τέκνα τοῦ Κρόνου. Διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Διὸς εἶχον ἀποκρουστικὴν πλεῖστοι θεοὶ ἐμφάνισιν. Ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως ὅμως τοῦ Διὸς δημιουργοῦνται οἱ τύποι τῶν ὡραιότατων ἐκείνων θεῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας βλέπομεν εἰς τὰ ἀρχαία ἑλληνικὰ ἱγάλματα. Αἱ τερατώδεις θεότητες ρίπτονται εἰς τὰ Τάρταρα καὶ βυθιζοῦνται λησμονοῦνται. Ὅσαι διετηρήθησαν, μικρὰς τιμῆς ἤξιοι ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας. Ὅπου δὲ ὑπῆρχεν ἀνάγκη τῆς διατηρήσεως τερατωδῶν θεοτήτων, αὗται ἦσαν συνυφασμένοι μετὰ τὴν τιμωρίαν τῶν κακῶν. Τοιαῦται εἶναι αἱ Ἑρινύες, αἱ ἔχουσιν πλοκάμους ἀπὸ φείδια, μάτια στάζοντα αἷμα καὶ μορφὴν ἐδελυρωτάτην. Ἀποστολὴ τῶν εἶναι ἡ καταδίωξις τῶν ἐγκληματιῶν. Μισοῦνται ὅμως ἀπὸ θνητοῦς καὶ ἀθανάτους καὶ ἔχουν τόπον διαμονῆς τὰ Τάρταρα. Ἐν τούτοις τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐν τῇ εὐαισθησίᾳ τοῦ τὰς ὀνόμαζε πολλάκις Εὐμενίδας καὶ Σεμνάς, οἱ δὲ Ἑλληνες γλύπτει, ἀποστρεφόμενοι τὸ ἀσχημον, κατήντησαν νὰ τὰς παριστάνουν ὄχι γραίας, ἀλλὰ πτερωτὰς παρθένους, αἱ ὁποῖαι ἐκράτουν δαΐδας καὶ ὄφεις εἰς τὰς χεῖρας.

Τὸ αὐτὸ πνεῦμα τοῦ ὡραίου ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν οἱ Ἑλληνες ἀρχαιότερον ἐνεστερνίσθησαν. Ἰστοροῦνται ἐκπύλου καλλονῆς καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία οὕτω ἀπεικονίζονται. Ἐπίσης καὶ οἱ ἄγγελοι. Δι' αὐτὸ λέγομεν περὶ μιᾶς κόρης σεμνῆς καὶ ὡραίας: «ὡραία ὡς Παναγία». Καὶ ἓνα σεμνὸν καὶ ὡραῖον νέον τὸν λέγομεν «ἄγγελον». Διὰ δὲ τὸν Χριστὸν ἡ ἑλληνικὴ θρησκευτικὴ ὑμνωδία εἶπε: «Ὁ ὡραῖος κάλλει παρὰ πάντας ἄνθρωπους.» Ὡς δὲ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία παρίστα τὰς ἐν ὀργῇ Ἑρινύδας μαύρας καὶ τὰς ὀνόμαζε καὶ Μανίας, ὡς προκαλοῦσας τὴν μανίαν, οὕτω καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία παριστᾷ μαῦρον τὸν διάβολον, καὶ τὸν θεωρεῖ εἰσάγοντα εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν μανίαν, ἡ ὁποία ἐνεκα τούτου λέγεται καὶ «δαίμόνιον.» Ἐν τούτοις εἰς ἄλλας θρησκείας ἐλατρεῦθησαν μόνον αἱ τερατόμορφοι θεότητες αἱ προξενῶσαι τὸ κακόν, καὶ εἰς αὐτὰς προσεφέροντο ἐξιλαστήρια θυσίαι. Ἐσκέπτοντο δὲ οἱ

λαοὶ οἱ λατρεύοντες τὰς κακὰς ἀσχήμους θεότητας, ὅτι οἱ κακοὶ θεοὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τιμῶνται διὰ τὸ μὴ κάνουν τὸ κακόν, ἐνῶ οἱ ἀγαθοὶ θεοὶ ὅπως δὴποτε δὲν ἐλάπτουν. Ἡ λατρεία τῶν θεῶν τοῦ κακοῦ, φαίνεται ὅτι θὰ ἐπεκράτει καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα χιλιάδας ἔτη πρὸ τοῦ Διὸς, ὅτε δὲν εἶχεν ἔτι κυριαρχήσῃ πολιτικῶς ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ. Ἡ ἐπικράτησις τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, πρέπει ἐπομένως νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἐπικράτησις τοῦ ἡμέρου πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὡς ἐκτόπισις τῶν σκληρῶν καὶ ἀγρίων θρησκευτικῶν ἐθίμων, τὰ ὅποια εἶχον ἄλλοι λαοὶ θάρβαροι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπίσης κατοικοῦντες καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τελικῶς δαμασθέντες. Ἐκεῖ δὲ ὅπου τυχόν ἐλέπομεν ἴχνη σκληρότητος εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν θρησκείαν, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ταῦτα ὅχι ἀνήκοντα εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ ὑπόλοιπα τῶν θρησκευτικῶν ἀγρίων ἐθίμων ἄλλων λαῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς Ἑλληνας ἀνέμιχθησαν. Καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη εἰς ἀγρίους ἢ καὶ θάρβαρους λαοὺς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας εὐρίσκομεν πλεῖστα σημεῖα λατρείας τῶν θεῶν τοῦ κακοῦ. Ἄλλοι δὲ λαοί, λεγόμενοι χριστιανικοὶ καὶ πεπολιτισμένοι, δὲν λατρεύουν μὲν τοὺς θεοὺς τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ κάνουν κάτι τι χειρότερον· χρησιμοποιοῦν τὸν χριστιανισμόν ὅπως κάνουν τὸ κακὸν καὶ ὅπως κατακτῆσονται τοὺς ἄλλους. Ὁ δὲ μουσουλμανισμὸς ὑπῆρξε καθαρῶς κατακτητικὴ θρησκεία.

Ἡ ἀντίληψις τοῦναντίον τῆς θεότητος ὡς βοηθοῦ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀδικουμένων καὶ κινδυνευόντων, ἐπικρατεῖ εἰς τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα. Αὕτῃ ἡ ἀντίληψις μᾶς ἐχάρισε καὶ τὴν γλυκυτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν τῶν Χαιρετισμῶν. Ψάλλονται κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὕμνοι κατανυκτικῶτατοι πρὸς τὴν ὑπέρμαχον στρατηγόν, τὴν Παναγίαν, ὡς λυτρώσασαν τὴν κατ' ἐξοχὴν πόλιν, τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς τρομερᾶς ἐπιδρομῆς τῶν Ἀβάρων. Ἦσαν μογγολικῆς καταγωγῆς οἱ Ἀβανοὶ καὶ αἱ ἐπιθέσεις των κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ γενικῶς κατὰ τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης διήρκεσαν ἀπὸ τοῦ 6ου μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος. Ἐσυρον δὲ καὶ πλείστους ἄλλους λαοὺς θάρβαρων μαζύ των. Ἰδίως ὅμως ἐκινδύνευσεν ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου. Ἐθεωρήθη δὲ ὅτι ἐσώθη τῇ βοηθείᾳ τῆς Παναγίας, πρὸς τὴν ὅποιαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας, ὁ τότε Πατριάρχης Σέργιος, συνέθεσε τοὺς λεγομένους Ἀκαθίστους Ὑμνοὺς. Ἀπὸ τοῦ 626, ὅτε ἐγένεν ἡ τρομερὰ ἐκείνη πολιορκία, μέχρι σήμερον, ψάλλονται οἱ Ἀκάθιστοι Ὑμνοι καταπρέζοντες τὸ ἐλληνικὸν θρησκευτικὸν πνεῦμα. Ἄλλ' ὁ νικητὴρ ὕμνος ὁ συντεθεὶς καὶ ψαλμὸς ἀμέσως μετὰ τὴν λύσιν τῆς

πολιορκίας ἀποτελεῖ τὴν ἔξαρσιν τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων. Ἦτο ἐν εἶδος εὐχαριστηρίου ψήφισματος, τὸ ὁποῖον ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Ὑπερμαχὸν Παναγίαν, θεωροῦσα Αὐτὴν δημιουργὸν τῆς σωτηρίας. Ἄν καὶ τόσῳ γνωστοί οἱ στίχοι τῆς Ὑπερμάχου, πρέπει νὰ ἐπαναληφθοῦν ἐδῶ, διὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ λεπτότης τοῦ αἰσθήματος τῶν Ἑλλήνων ἐναντι τῆς θεότητος.

Τῇ ὑπερμάχῃ στρατηγῷ τὰ νικητήρια
ὥς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου Θεοτόκε.
Ἄλλ' ὥς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω Σοι χαῖρε νύμφη, ἀνύμφευτε.»

Εἶναι εἰς αὐτὸν τὸν ὕμνον ἡ παιάνα ὡς νὰ ὁμιλῇ ἡ ἰδία ἡ Πόλις, δηλαδὴ ἡ Κωνσταντινούπολις, πρὸς τὴν Παναγίαν. Ἀποδίδει τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας εἰς Αὐτὴν καὶ τῆς λέγει. «Πρὸς Σὲ τὴν ὑπερμαχὸν στρατηγὸν, ἐγὼ ἡ λυτρωθεῖσα πόλις ἀπὸ τὰ δεινὰ, ἀναγράφω εὐχαριστῶσα τὸ νικητήριον τοῦτο ψήφισμα. Σὲ παρακαλῶ δὲ, ὅπως μὲ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμίν σου, μὲ ἐλευθέρωσῃς ἀπὸ τοὺς παντοίους κινδύνους ποῦ μὲ περιβάλλουν.» Παριέβαλλον δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν πράγματι παντοῖοι κίνδυνοι, διότι ὁ ἀρχηγός, ἡ ὅπως ἐλέγετο ὁ Χαγᾶνος τῶν Ἀδάρων, εἶχε μὲν λύσει τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ ἠπεῖλει ὅτι θὰ ἐπέστρεφε πάλιν ἐνισχυόμενος. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλήν του. Τὸ αὐτὸ πνεῦμα παρατηροῦμεν καὶ κατὰ τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν. Ὑπάρχει μεγάλη ὁμοιότης μεταξὺ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Παναγίας ὅπως σωθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Ἀθηνᾶς τῆς προστάτιδος τῶν Ἀθηνῶν ὅπως σωθῶν αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν ἐπὶ τοῦ Ξέρξου. Χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς ἀναφέρουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς, μεσολάβησιν καὶ παράκλησιν πρὸς τὸν Δία. οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν εἰς τὴν Σιλαμῖνα, καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἐσώθησαν καὶ ἐσώθη καὶ ὅλος ὁ ἑλληνισμός· διόλου δὲ ἀπύθανον καὶ ὁ πολιτισμός μέχρι σήμερον. Ἐκτισαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τὸν ἑκπαγλὸν ναὸν τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον Παρθενῶνα ὠνόμασαν, καὶ ὅστις κατόπιν ἐγίνε ναὸς τῆς Παρθένου Παναγίας.

Ἀλλὰ ἔχομεν ἅπειρα δείγματα κατανυκτικότητος, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες παρεκάλουν τὴν θεότητα ὅπως τοὺς λυτρώσῃ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἐπιδρομεῖς. Πολλάκις ἀπέδωσαν τὴν ἀπώθησιν καὶ τὴν συντριβὴν τῶν βαρβάρων εἰς τιμωρίαν τῶν θεῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ

ξένοι επιδρομεῖς ἀπεθῶς καὶ ὕβριστικῶς προσηνέχθησαν. Τότος δὲ ἦτο ὁ σεβασμὸς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πρὸς τὴν θεότητα, ὥστε πᾶσα πράξις ἤρχιζεν ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατέληγεν εἰς τὸν Θεόν. Γενικῶς ἐσέβοντο πᾶσαν θεότητα, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἦτο πλήρης θωμῶν καὶ ναῶν ἀφιερωμένων εἰς θεοὺς ξένους ἢ παρεισάκτους· θεοὺς τῶν Συρίων, τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Φοινίκων. Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας, ὑπῆρχε καὶ θωμὸς «τῇ ἀγνώστῃ θεῷ» διότι, ἐσκέφθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι ὅχι μόνον οἱ γνωστοὶ θεοί, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγνωστον θεῖον ἔπρεπε νὰ τιμᾶται. Δὲν συνεχώρουν δὲ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ ἐστιγματίζον μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα, οἷανδὴποτε πράξιν ἀσεβείας πρὸς τὴν θρησκείαν, ὅθεν δῆποτε προερχομένην. Μάλιστα, ἂν ἐτύγχανεν Ἕλλην ἀσεβῶν πρὸς πρόσωπα βαρβάρων μετὰ τῆς θρησκείας καὶ τινος ἱερᾶς ἀποστολῆς συνδεόμενα, περισσότερον ἐστιγματίζετο. Αὐτὸς ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ θεῖον, ὑπῆρχεν, ὡς νομίζω, ὁ κυριώτερος παράγων τῆς δημιουργίας τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, ὁ ἐλληνικὸς χαροκτῆρ ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀπέρρεεν ὁ σεβασμὸς. Δὲν εἶναι ἐπομένως τυχαῖον τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ὑπάρξεώς της, ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ὡς ὄργανον μεταδόσεως καὶ ἐξαπλώσεώς της, καὶ οὔτε τυχαῖον τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χριστὸς ἰδὼν κάποτε μετὰ τοῦ ἀκροατηρίου του καὶ Ἕλληνας, ἀνεφώνησε· «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» Τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐγνώριζεν ὅτι μόνον οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῶν καὶ νὰ αἰσθανθῶν τὴν θρησκευτικὴν του διδασκαλίαν, ἡ ὁποία εἶχε μορφήν ἀγάπης καὶ συγχωρήσεως. Ἦτο ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Χριστοῦ τελείως ἀντίθετος πρὸς τὸ ἰουδαϊκὸν δόγμα, τὸ ὁποῖον ἐκήρυσσεν «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ», ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.» Ἐγράψαν οὕτω καὶ τὰ Εὐαγγέλια ἐλληνιστί, ὅχι μόνον λόγῳ τῆς τότε μεγίστης ἐξαπλώσεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ, ὡς νομίζω, καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἢ μὴ ἔχουσα φυλετικὸν φανατισμὸν θρησκευτικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, μόνον μὲ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα συνεδιδάξετο.

Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἢ τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς ἦτο πλησιέστατον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ δὲ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἦτο τελείως ἀντίθετος πρὸς τὸν ἰουδαϊκὸν θρησκευτικὸν σωβινισμόν. Καὶ αὕτη ἄλλωστε ἡ καταγωγή τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζων ἀνάμεικτοι φυλαί, φυλαὶ μὴ καθαρῶς ἰουδαϊκαί, εἶναι χαρακτηριστικὴ. Τρεῖς τῶν ἐκ τῆς Γαλιλαίας μαθητῶν του, ὁ Σίμων Πέτρος, ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Φίλιππος φέρουν ἐλληνικὰ

ὀνόματα Γλῶσσα ἀραμαϊκή, διαφέρουσα ἀρκετὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς, ὡμολεῖτο εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ Ἡσαΐας, ἐν Η, 23, καλεῖ τὴν Γαλιλαίαν «Γαλιλαίαν Ἐθίων». Θεωρεῖ δηλαδὴ αὐτὴν μὴ γνησίως Ἰουδαϊκὴν φυλετικῶς καὶ θρησκευτικῶς περιοχὴν. Καὶ ὁ ἐκ τῶν θερμότερων μυστικῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, Νικόδημος, φέρει ἐπίσης ἑλληνικὸν ὄνομα. Οἱ ἴδιοι ἄλλωστε οἱ Ἰουδαῖοι ὑποψιάζοντο τὸν Χριστὸν καὶ ἐπὶ ἑλληνικότητι, ὥς φαίνεται τοῦτο ἐκ τοῦ Ζ, 35 τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου· «Εἶπον λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους· ποῦ μέλλει αὗτος νὰ ὑπάγῃ ὥστε ἡμεῖς δὲν θέλομεν εὖρη αὐτόν; Μήπως μέλλει νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς διεσπαρμένους μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς Ἑλληνας;»

Μία ἐπίσης τῶν γυναικῶν αἱ ὁποῖαι ἐξαιρετικῶς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, ὡς λέγει ὁ Μάρκος, ἐν Ζ, 26, ἦτο Ἑλληνίς. Γενικῶς ἄλλωστε παρατηροῦμεν ὅτι μεγάλη πλειονότης τῶν Γαλιλαίων ἦσαν φυλαὶ μὴ Ἰουδαῖαί, αἱ ὁποῖαι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶχον τελείως θρησκευτικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἐξεβραϊσθῇ. Δι' αὐτὸ φαίνεται ὅτι πολλοὶ τῶν πληθυσμῶν τούτων, ἐκ φόβου καὶ διὰ τὸ θεαθῆναι προσεποιούντο ὅτι ἐπίστευον τὰ Ἰουδαϊκὰ θρησκευτικὰ δόγματα.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ἄλλας θρησκείας, διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ἀκόμῃ ἐντονώτερον πῶσον τὸ ἑλληνικὸν θρησκευτικὸν πνεῦμα εἶναι ἀπηλλαγμένον αἰμοφορίας καὶ σωδινισμοῦ. Καὶ ἐκεῖ δὲ δπου κατ' ἀνάγκην ὑπάρχουν περιστατικὰ χύσεως αἵματος, γίνεται προσπάθεια ὅπως μὴ τοῦτο ἐν ᾧδαῖς ἐξαγγελθῇ.

Ὅτε ὁ εἰδωολάτρης Λιαῖος προεκάλει τοὺς χριστιανούς εἰς τὸ στάδιον τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ χριστιανὸς Νέστωρ δέχεται. Διὰ τῶν εὐχῶν δὲ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσε τὸν Νέστορα. Τὸ τροπᾶριον ὅμως τοῦ ἁγίου Δημητρίου μετὰ μεγίστης λεπτότητος καὶ λίαν ἀορίστως ἀναφέρει τὸ γεγονός τοῦτο. Λέγει δὲ τὸ τροπᾶριον·

«Μέγαν εὖρατο ἐν τοῖς κινδύνοις

σὲ ὑπέρμαχον, ἡ Οἰκουμένη

ἀθλοφόρε, τὰ ἔθνη τροπούμενον.

Ὡς οὖν Λιαίου, καθεῖλες τὴν ἔπαρσιν

ἐν τῷ σταδίῳ θαρρύνας τὸν Νέστορα»...

Ἐθνη, νοοῦνται εἰς τὸ τροπᾶριον οἱ εἰδωολάτραι.

Διεδάζοντες τοὐναντίον τὴν Παλαιὰν Γραφὴν ἐκπληροσώμεθα διὰ τὸν φυλετικὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν ὁ ὅποτος τὴν διαπνέει. Φύνοι καὶ σφαγαὶ συνεχεῖς καὶ σκληρόταται ἐξοντώσεις ἐτεροδόξων περιγράφονται ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας καὶ τοῦ Θεοῦ. Τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐλέ-

πομεν καὶ εἰς τὸ Κοράνιον τὸ ἔποϊον ἔχει πολλά δανεισθῇ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

Οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες εἰς οὐδέν ὄραμα των εἰσήγαγον ἐντὸς τῆς σκηνῆς, σκηνὴν φόνου. Ἀναγγελία μόνον τούτου γίνεται. Καὶ οὕτε εἶχον στάδια ὡς οἱ Ῥωμαῖοι θηριομαχιῶν. Τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι συμφωνότατον πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀνσχὴν τῶν ἑτεροδόξων, καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφοῦσαν ἀγαθότητα. Βαθυτέρα μελέτη καὶ ἐρευνα τῆς συστάσεως τῶν πληθυσμῶν τῆς Γαλιλαίας, θὰ μᾶς ἀπεκάλυπτε, πιστεύω, τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ καὶ παλαιωτάτων ἑλληνικῶν ἢ συγγενῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας πληθυσμῶν, καὶ πολὺ πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του, κατακτῆσεως τῶν μερῶν.

Ἔστι ηὐτεύετο εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ ὁ φαρισαϊσμός· ὁ γὰρ ἡθελᾷ ἢ προσωποποιήσῃ καὶ ἢ διὰ τὸ θεαθῆναι προσήλωτις εἰς τοὺς τύπους. Τὸ δὲ ἑλληνικὸν πνεῦμα εἶναι ἐλεύθερον καὶ ἄνευ προσωποποιήσεων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ αὐτὰ μέρη ποὺ εἶναι σήμερον ἀνδριμένον εἰς πλεῖστοι χριστιανικοὶ ναοί, ὑπῆρχον οἱ ναοὶ τῆς προχριστιανικῆς θρησκείας. Ἐπίσης πλεῖστα ἀκίνητα κτήματα τῶν προχριστιανικῶν θρησκευτικῶν ἱδρυμάτων, μετεδιδάσθησαν εἰς τὰ χριστιανικά, ἀποτελεσθεῖσης οὕτω μᾶς θρησκευτικῆς τοπικῆς καὶ περιουσιακῆς συνεχείας διατηρουμένης ἀπὸ χιλιᾶδων ἐτῶν μέχρι σήμερον.

Πράγματι, ἐλέπομεν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς τεμάχια μαρμάρου ἢ λίθου προχριστιανικῶν ναῶν εἰς τὰ αὐτὰ μέρη εὐρεθέντα. Εἰς πλεῖστα δὲ ἐκκλησιαστικά κτήματα, (ἀγροὺς, ἀμπέλους, ἐλαιώνας, κήπους κλπ.) ἀποκαλύπτομεν ἀρχαιότητα τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς. Ἐνέχει δὲ τὸ γεγονός τοῦτο μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τοὺς ἀρχαιολόγους οἱ ὅποιοι ἀνασχάπτοντες εἰς ἐκκλησιαστικά κτήματα, δύνανται, ἐφ' ὅσον θὰ εἶχον τοῦτο ὑπ' ὄψιν, νὰ καθορίσουν τὰς θέσεις ἱερῶν προχριστιανικῆς θρησκείας εἰς τὴν χριστιανικὴν μεταδιδασθέντων. Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἐνότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν γηγενισμόν τῶν ἡδὴ Ἑλλήνων. Καταρρίπτεται δέ, καὶ διὰ τοῦ φαινομένου τούτου, (ὑπάρχουν ὅμως ἄπειρα στοιχεῖα καταρρίψεως) ἢ ὑπὸ τινων Εὐρωπαίων ἐπιπολαίως ἀναπτυχθεῖσα θεωρία ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες δὲν εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἀπόγονοι μεταγενεστέρως κατελθόντων βαρβάρων οἱ ὅποιοι ἐξελληνίσθησαν. Οἱ ταξειδεύοντες τὴν ὑπαίθρον καὶ ἐρχόμενοι εἰς ἐπικοινωνίαν με τοὺς χωρικοὺς μας, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἀγνήν καὶ ἀδιάρητον ἑλληνικότητα τῶν πληθυσμῶν μας. Τὰ δὲ παραδείγματα

ὁμοίων θρύλων οἱ ὅποιοι μετεβιβάσθησαν ἀπὸ τῆς προχριστιανικῆς θρησκείας εἰς τὴν χριστιανικὴν εἶναι ἀφθονώτατα.

Ἰδοὺ ὁ θρόλος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ὅποιος φονεύει τὸν δράκοντα ποῦ φυλάσσει τὸ νερό, καὶ ἀπελευθερώνει τὴν βασιλοπούλα. Θὰ ἴδωμεν τὸν ἴδιον θρόλον καὶ εἰς τὰς προχριστιανικὰς παραδόσεις εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Περσέως, καὶ τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Οἰδίποδος. Εἶναι τὰ ἴδια, ἢ σχεδὸν τὰ ἴδια περιστατικά.

Κατὰ τὰ δημώδη ποιήματα ἓνας δράκοντα, ποῦ ἦτο τὸ στοιχειὸς τοῦ νεροῦ ἤθελε κάθε ἡμέραν ἓνα ἀνθρώπινον θῦμα, γιὰ νὰ ἀτίσῃ τὸ νερό καὶ νὰ πιῇ ἡ πόλις. Διὰ κλήρου ὠρίζαν τὸ καθημερινὸ θῦμα. Λέγει δὲ τὸ τραγοῦδι:

«Ἄν δὲν πηγαῖναν ἄνθρωπο, νὰ φάῃ νὰ δειπνήσῃ
σταλιά νερό δὲν ἔδινε τὸν κόσμον νὰ δροσίσῃ.

Καὶ ρίξανε τὰ μπουλλετιά σὲ μιὰ βασιλοπούλα
ὅπου τὴν εἶχε ἡ μάνα τῆς μικρῆ καὶ μοναχοῦλα».

Ἐφεραν τὴν κόρην εἰς τὸ πηγᾶδι γιὰ νὰ τὴν φάῃ ὁ δράκοντα. Τότε παρουσιάζεται ἓνας ὠραίος νέος καθαλλάρης ἀρματωμένος μὲ σπαθὶ καὶ μὲ ἀργυρὸ κοντάρι. Ἡ κόρη, ἂν καὶ κινδυνεύῃ, ἀποκρούει τὸν νέον, νομίζουσα ὅτι αὐτὸς τῆς κάνει αἰσθηματικὴν ἐξομολόγησιν. Ἀλλὰ ὁ καθαλλάρης μένει. Φονεύει τὸ θηρίον καὶ ὅταν αὐτὴ τὸν ἐρωτᾷ:

«Παρακαλῶ σε ἄρχοντα, γιὰ πὲς μου τὸ ὄνομά σου
γιὰ νὰ σοῦ κάνῃ ὁ κύριός μου, χατήρι τῆς ἀφεντιάς σου.»
Αὐτὸς λέγει:

«Γιώργη μὲ λένε στρατηγὸς, ἀπ' τὴν Καπαδοκίαν,
παρακαλῶ σας κάνετε σὲ μένα ἐκκλησίαν.»

Ἐδῶ μένομεν ἐκστατικοὶ ἔμπρὸς εἰς τὴν λεπτότητα τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων. Ὡς μόνον ἀνταπόδοσιν, ὁ ὠραίος καθαλλάρης, ποῦ ἀποκαλύπτει τὴν ταυτότητά του, παρακαλεῖ νὰ τοῦ κάνουν μίαν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲ αὐτήν, καὶ ἔμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα του, δὲν θὰ ζητήσουν μόνον βοήθειαν οἱ αἰχμάλωτοι καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ αἱ νέαι ποῦ ἀγαποῦν. Φαντάζεται ἡ λαϊκὴ παράδοσις ἐρχόμενον τὸν Ἅγιον Γεώργιον ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν Καπαδοκίαν τοῦ Πόντου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Αἰθιοπίαν ἢ Ἀραπιά. Δι' αὐτὸ ἡ κόρη ποῦ ἀγαπᾷ καὶ τῆς ὁποίας ὁ μνηστὴρ εἶναι εἰς τὴν ξένην ἢ εἰς τὸν στρατόν, παρακαλεῖ μὲ αὐτὸ τὸ ποίημα:

«Ἄγιε μου Γιώργη ἀράπη μου,
φύλαγε τὴν ἀγάπη μου.»

Εἶναι εἰς τὴν Σκυρον ἡ ἐπισημοτέρα μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Λέγει δὲ καὶ ἓνας ἄγνωστος, γλυκύτατος ὅμως, τοπικὸς ποιητής·

«Μπρὸς σὴν εἰκόνα τοῦ Ἁ Γεωργίου τὴν ἀσημοδεμένη
ἀνάβουν τὰ κεράκια τοὺς καὶ χῆρες κι' ὀρφανὰ
καὶ χύνουν δάκρυα θερμὰ ἀνθρώποι πικραμένοι
καὶ τὸν θερμοπαρακαλοῦν μὲ λόγια ταπεινά.»

Μαῦρον δὲ ὡς Αἰθίοπα παριστᾷ μία ἀρχαιοτάτη εἰκὼν τῆς μονῆς
τὸν Ἅγιον.

Καὶ ὁ μῦθος δὲ τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδας τὰ ἴδια περιστατικά πραγματεύεται καὶ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἐξελλίσσεται. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν ἔχει τὰς αὐτὰς σχεδὸν ἰδιότητας, οἱ ἐκ τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς μεταβιβασθέντες εἰς τὴν χριστιανικὴν θρύλοι, παρουσιάζονται ὑπὸ συγγενεστάτην μορφήν. Εἶναι ἢ μορφὴ αὐτή, ἢ δοξθεία τῶν ἀδυνάτων καὶ κινδυνευόντων, ἢ αὐτόθυσία, ὁ φιλαδελφισμός, ὁ κίνδυνος τῶν ὀλίγων ὑπὲρ τῶν πολλῶν.

Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἦτο πρὸ χιλιάδων ἐτῶν βασιλεὺς ὁ Κηφεύς, καὶ εἶχε κόρην τὴν Ἀνδρομέδαν. Ἐνὰ θαλάσσιον τέρας ἐλυμαίνετο τὸν τόπον καὶ ἐπροξέει μεγάλας καταστροφάς. Τὸ μαντεῖον εἶπεν οὖτις διὰ νὰ ἀπαλλαχθῇ ὁ τόπος ἀπὸ τὸ κῆτος ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸ ἡ κόρη τοῦ βασιλέως εἰς θυσίαν. Ὁ βασιλεὺς ἔδωσε τὴν Ἀνδρομέδαν διὰ νὰ σώσῃ τὸν λαόν του, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὴν βασιλοπούλαν τοῦ θρύλου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐνῷ ὅμως ἡ κόρη δεμένη εἰς ἓνα βράχον ἐπερίμενε τὸ θαλάσσιον θηρίον, ἐμφανίζεται ὁ ἥρωας Περσεύς. Φονεύει τὸ θηρίον, σώζει τὴν κόρην καὶ τὴν πέρνει σύζυγον. Ἡ Αἰθιοπία ἡλευθερώθη ἀπὸ τὸ κῆτος. ὁ δὲ Περσεὺς ἔφερε τὴν Ἀνδρομέδαν εἰς τὴν Σέριφον, ὅπου εἶχε τὴν διαμονήν του. Καὶ σήμερ ἀκόμη ἔπειτα ἀπὸ τόσες χιλιάδες χρόνια, οἱ Σεριφιῶται διηγούνται διάφορα ἀνέκδοτα τοῦ συμπατριώτου των Περσέως καὶ ἀναφέρουν τὰ γεγονότα αὐτὰ ὡς νὰ ἦσαν χθεσινά. Τόσῳ δὲ διατηρεῖται συνεχῆς ἡ παράδοσις, ὥστε εἰσῆλθαι αὐτὴ καὶ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Καραγιόζη, ὅπου ἐμφανίζεται ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, σώζων μίαν βασιλοπούλαν τὴν ὁποῖαν εἶχον δόσει διὰ νὰ τὴν φάγῃ τὸ κῆτος, ἢ ὅπως λέγει ὁ Καραγιόζης «τὸ κῆτον». Βλέπομεν δὲ πλείστους θρύλους τοῦ προχριστιανικοῦ ἐλληνισμοῦ ἔχοντας τὸ αὐτὸ θέμα. Ἄνδρες ἡρωϊκοὶ θεωρηθέντες κατόπιν ὡς ἡμίθεοι, ἐξοντώνουν θηρία εἰς τὰ ὅποια προσεφέροντο ἀνθρώπινα θύματα. Εἶχον δὲ πρᾶγματι αἱ θρησκεῖαι ἄλλων λαῶν αἱματηρὸν χαρακτήρα καὶ προσεφέροντο θυσίαι ἀνθρώπων, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες ἡσθάνοντο ἀποστρεφθῆναι εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτὰς ἀνθρωποθυσίας. Ἴσως ἡ κατάργησις τῶν ἀνθρωποθυσιῶν συντελεσθεῖσα διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἐλληνικοῦ

πνεύματος, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν θρύλων περὶ ἐξοντώσεως ἀπὸ μέρους Ἑλλήνων ἡρώων ἀνθρωποδόρων τεράτων. Φαίνεται δὲ ὅτι τῷ ὄντι ἡρωϊκοὶ ἄνθρωποι, ἐλληνικῆς καταγωγῆς ἢ ἀνήκοντες εἰς φυλὰς συγγενεῖς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐφόνευσαν εἰς παν ἀρχαιοτάτας ἐποχὰς θηρία θεωρούμενα ὑπὸ ἄλλων λαῶν ὡς ἱερὰ, καὶ εἰς τὰ ὅποια προσεφέροντο ἀνθρώπιναι θυσίαι. Οὕτω διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῶν θηρίων τούτων, ἡλευθεροῦντο οἱ τόποι, καὶ ἡμερώτεραι θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις μετεδίδοντο. Ἰσως δὲ ἔτι καὶ λαοὶ ὑποτελεῖς ἡναγκάζοντο νὰ ἀποστέλλουν εἰς ἄλλους λαοὺς κυριάρχους ἀνθρώπινον φόρον. Οἱ δὲ στελλόμενοι νέοι ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν συνήθως τοῦ ὑποδούλου λαοῦ, ἐρρίπτοντο ὡς ὄρνιθες εἰς τὰ ἱερὰ θηρία τῶν κατακτητῶν. Βλέπομεν οὕτω τῶν Ἡρακλέα ἀπαλλάσσοντα τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ πλείστα θηρία κατόπιν δὲ θεοποιούμενον. Καὶ ὁ Θησεύς, φρονεῖ τὸν Μινώταυρον ἐνεργήσας θαλασσίαν ἐκστρατείαν μέχρι τῆς Κρήτης, καὶ ἀπαλλάσσει τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν φόρον τοῦ αἵματος τῶν ἐννέα νέων καὶ τῶν ἐννέα κόρων, αἱ ὅποιαι προσεφέροντο εἰς τὸ θηρίον. Ἐθεοποιήθη δὲ κατόπιν καὶ ὁ Θησεύς ὅπως ἐθεοποιήθη καὶ ὁ Ἡρακλῆς. Καὶ ὁ Οἰδίπους ἐφόνευε καὶ αὐτὸς τὴν Σφίγγα, ἣ ὅποια ἐλυμαίνετο τὴν περιφέρειαν τῶν Θηβῶν, ἡπαιτούσα διαρκῶς ἀπὸ ἑνα θῦμα. Ὡς δὲ ὁ Μινώταυρος ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ ταῦρος καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνθρωπος, οὕτω καὶ ἡ Σφίγξ εἶχε πρόσωπον καὶ στήθος κόρης, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα λέοντος. Φαίνεται δὲ ὅτι, κατὰ προτίμησιν ἐρρίπτοντο ἀνθρώπινα θύματα εἰς θηρία τῶν ὑδάτων, θεωρούντων ἰσως τῶν παλαιῶν λαῶν ἔτι θὰ κατῴρωνον καὶ νὰ τὰ ἐξέλκωσιν. Βλέπομεν δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου μεγάλη ἡ λατρεία τῶν Σφιγγῶν, σεβασμὸν καὶ πρὸς τοὺς κορκοδείλους τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἔθιγε. Καίτοι τὰ ἀμφίβια αὐτὰ θηρία ποῦ τρέφονται καὶ ἀπὸ ἀνθρωπίνους σάρκας μεγίστην φθορὰν ἐπροξένουν εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον, ὁ φρονεῦν κροκόδειλον ἐθεωρεῖτο ἱερόσυλος. Ἀλλὰ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα προτιμᾷ τὸν φόνον τῶν ἐπικινδύνων θηρίων καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἀνθρώπων. Δὲν προσφέρουν οἱ Ἕλληνες ματαίως ἀνθρωπίνους θυσίας εἰς τὰ θηρία, ἀλλὰ τείνουν νὰ ἀπαλλάξουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ θηρία, ὅπως οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἀπήλλαξαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰς τερατώδεις θεότητας.

Καὶ ἡ Σφίγξ δὲ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀμφίβιον τέρας. Τὸ μέρος ποῦ ἔμενεν εἶναι παρὰ τὸ σημερινὸν χωρὶς Βάγια τῶν Θηβῶν. Πλησίον δὲ καὶ ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς ὁ ὅποιος ὀνομάζεται Σφίγξ. Ὀλίγον βορειότερον ἦτο ἡ ἀποξηρανθεῖσα Κωπαῖς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὁ θρύλος τῆς Σφιγγὸς τῶν Θηβῶν νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὴν ὑπαρξίν εἰς τὴν Κω-

παῖδα τεραστίων προκατακλυσμαίων σαυρῶν, πρὸς τὰς ὁποίας οἱ παλαιολιθικοὶ ἄνθρωποι ἴσως προσέφερον καὶ ἀνθρωπίνους ἐξιλαστήριους ἡυσίας, διότι τεράστια σαυροειδῆ ὑπῆρχον πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ εἰς τὴν γῆν. Οἱ κατορθώνοντες νὰ ἐξοντώσουν ἓνα ἀπὸ τὰ θηρία αὐτά, ἀνακηρύσσοντο μέγιστοι ἥρωες καὶ θαυμάζοντες ἐθεοποιούντο. Ἡ δὲ ἀνάμνησις τῆς ἐξοντώσεως ταιούτων θηρίων, διατηρουμένη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἔφθασε μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Οἰδίποδος καὶ συνεμίχθη μὲ τὴν δρᾶσιν καὶ τούτου. Ὁ Οἰδίπους, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Λαῖου, προσεφέρθη νὰ λύσῃ τὸ αἰνίγμα ποῦ ἐπρότεινεν ἡ Σφίγξ, καὶ τὸ ὅποιον ἐχρησίμευεν εἰς τὸ τέρας ὡς ἀφορμὴ διὰ νὰ τρώγῃ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπαντᾷ ὅτι τὸ αἰνίγμα «τί τετράπουν, δίπουν, τρίπουν» εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποῦ μικρὸς βαδίζει μὲ τὰ τέσσερα, ἔπειτα μὲ τὰ δύο, καὶ διὰ τὴν γηράσῃ πέρνει καὶ ἓνα ραβδί· καὶ ἡ Σφίγξ ἔπεσε καὶ ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὸν βράχον ποῦ ἐκάθητο. Οἱ κάτοικοι τῶν Βαγιῶν δείχνουν τὸν βράχον καὶ διηγούνται διάφορα ἀνέκδοτα διὰ τὴν Σφίγγα, ποῦ τὰ διατηροῦν κατὰ παράδοσιν ἀπὸ πάππου εἰς ἐγγονον.

Εἶναι λοιπὸν οἱ ἥρωες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖστοι ἐθεοποιήθησαν, ἀγαθοποιοὶ καὶ ὄχι αἰμοδόροι. Κινοῦνται παντοῦ ὅπως κάνουν τὸ καλὸ Φονεύουν ληστές, τέρατα, ἐξυγιαίνουν τὸν τόπον, βοηθοῦν τοὺς ἀδυνάτους, ἀπελευθερώνουν αἰχμαλώτους. Ἡ δὲ χριστιανικὴ θρησκεία, ἐφαντάσθη εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον ἰδίαν, ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἡρωϊκὰς ἀγαθοεργούς ἰδιότητας, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ προχριστιανοὶ Ἕλληνες ἥρωες. Προστατεύει ὁ Ἅγιος Γεώργιος τοὺς χριστιανικοὺς στρατοὺς, τῶν ὁποίων θεωρεῖται στρατηλάτης εἰς τοὺς ἀγῶνάς των κατὰ τῶν βαρβάρων. Αἱ σημαῖαι τῶν ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν συνταγμάτων ἔχουν ἀπεικονισμένον τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸν κτυπῶντα τὸ θηρίον, δηλαδὴ τὸ κακόν. Τὸ δὲ τροπάριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου δείχνει πόσο τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἐθεώρησε τούτον ἀγαθοεργόν.

«Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς,
καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς,
ἀσθενούντων ἱατρός,
βασιλέων ὑπέρμαχος,
τροπαιοφόρε μεγαλομάρτυς Γεώργιε,
πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ,
σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.»

Εἶναι ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς τὴν ἐλληνικὴν χριστιανικὴν συνείδησιν, ὅτι ἦτο εἰς τὴν προχριστιανικὴν ὁ Ἡρακλῆς ἢ ὁ Θησεύς ἢ ὁ Περσεύς. Ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀπὸ τὰ αἰμοδόρα τέ-

ρατα, ἀπὸ τοὺς ληστές, τοὺς κακοποιούς, τοὺς ἀδίκους, θεωρεῖται ἔργον τῶν λεγομένων ἡρώων. οἱ ὅποιοι θαυμάζον ἀνεκηρύχθησαν ἡμίθεοι καὶ κατόπιν ἀνῆλθον εἰς τὴν τάξιν τῶν θεῶν. Ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, εἶναι οἱ δύο κατ' ἐξοχὴν Ἕλληνας ἥρωες τῆς εὐεργετικωτάτης ταύτης μορφῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἄθλων, οἱ ὅποιοι ἀπεδίδοντο εἰς αὐτούς, εἶναι καὶ ἡ τέλεις ἐξυγιαντικῶν ἔργων. Οὕτω, ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ἡρακλέα ὁ καθαρισμὸς τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἡλίδος Αὐγείου ἀπὸ τὴν κόπρον μιᾶς ἀγέλης τριῶν χιλιάδων βοῶν. Ἐμεινεν ὁ τόπος ἐπὶ τριάντα χρόνια ἀκαθάριστος. Ὁ Ἡρακλῆς ἤνοιξε μίαν τάφρον καὶ ἔρριψε μέσα τὰ νερά τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Πηνειοῦ. Εἰς εἴκοσι τέσσαρας ὥρας ἐκαθαρίσθη ὁ τόπος.

Ἐπρόκειτο προφανῶς περὶ τινος μεγάλου ὑδραυλικοῦ ἔργου τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡλίδος. Τοῦτο συνετελέσθη ἀπὸ πολλὰ χέρια, οἱ δὲ κατόπιν τὸ ἀπέδωσαν εἰς τὸν Ἡρακλέα.

Καὶ σήμερον οἱ δύο μεγαλύτεροι ποταμοὶ τῆς Πελοποννήσου, ὁ Πηνειὸς καὶ ὁ Ἀλφειὸς, πολλὰς καταστροφὰς προξενοῦν καὶ μεγάλα ὑδραυλικά ἔργα εἶναι ὑπὸ μελέτην ὥπως γίνουν, διὰ τὰ ἐλευθερωθῇ ἡ περιοχὴ τῆς Ἠλείας καὶ Ὀλυμπίας ἀπὸ τὰς πλημμύρας καὶ διὰ τὰ ἀποδοθῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ νέαι γαῖαι. Πρέπει δὲ τὰ σημεῖωσθαι ὅτι καὶ εἰς τὴν Κωπαΐδα, ὅχι μακρὰν τῆς ὁποίας παρεμόνευσεν ἡ Σφίγξ, εἶχον γίνῃ μεγάλα ὑδραυλικά ἔργα, πολὺ πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὅτε ἐκυριάρχουν εἰς τὸν τόπον οἱ ἔχοντες ἐξαιρετικὸν πολιτισμὸν Μινῶαι. Μεγάλαι ἐκτάσεις τῆς Κωπαΐδος, φαίνεται ὅτι τότε ἐκαλλιέργουντο. Ἐπειτα οἱ ἀνοιχθέντες αὐλακες καὶ τὰ στόμια ἐκλείσαν, καὶ ἡ Κωπαῖς ἔγινε καὶ πάλιν μία τεραστία λίμνη, βλάπτουσα καὶ ὅχι ὠφελοῦσα.

Πρὸ πενήντα δὲ ἐτῶν ἤρχισεν ἡ ἀποστράγγισις τῆς λίμνης, καὶ μέγιστα ἐκτάσεις ἀπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν παλαιωτάτην ἑλληνικὴν ἐποχὴν, ἡ ἐκτέλεις δημοσίων ἔργων κοινῆς ὠφελείας, περιεβάλλετο θεϊκοῦς ἢ ἡρωϊκοῦς θρύλους καὶ θαυμάζον τὰ ἔργα αὐτὰ ἐθεωροῦντο ὑπὸ θεῶν ἢ ἡμιθέων ἐκτελεσθέντα,

Ὅπως δὲ οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ θεοῦ εἶχον θαυμάσιαν θεοποίησιν, καὶ ἐλάτρευον ἄλλα πρόσωπα ὡς θεοὺς, ἄλλα ὡς ἡμιθέους, καὶ ἄλλα ὡς ἥρωας, διὰ τῆς παρελεύσεως δὲ τῶν ἐτῶν, ἡ λατρεῖα τῶν ἡρώων μετεβάλλετο εἰς λατρεῖαν ἡμιθέων, καὶ οἱ ἡμίθεοι ἀνῆρχοντο εἰς τὴν τάξιν τῶν θεῶν, οὕτω καὶ εἰς ἡμᾶς διαβάθμισις ἀγιωσύνης ἐπικρατεῖ.

Ἐχομεν τοὺς ἄγίους, τοὺς μάρτυρας, τοὺς δόσιους. Προσέτι ἔχο-

μεν τοὺς τοπικοὺς ἁγίους ἢ νεομάρτυρας. Οἱ δὲ τοπικοὶ ἅγιοι διὰ συνδικῆς ἀποφάσεως εἰσέρχονται εἰς τὸ ἐπίσημον τῆς ἐκκλησίας μαρτυρολόγιον. Πρὸ τῆς ἀποφάσεως τῆς Ὁρθοδόξου Συνόδου, παραμένουν ὡς τοπικοὶ ἅγιοι καὶ δὲν εἶναι γεγραμμένοι εἰς τὸ ἐπίσημον ἑορτολόγιον. Δὲν ἑορτάζονται ἐπομένως εἰς ὅλον τὸν ἑλληνισμόν. Τοὺς ἑορτάζουν οἱ τόποι ὅπου ἐμαρτύρησαν ἢ ἀπὸ ὅπου κατάγονται. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πλεῖστοι ἥρωες τῆς προχριστιανικῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἀνῆλθον βαθμῆδόν τὴν βαθμίδα τῶν ἡμιθέων καὶ τελικῶς ἀνεγνωρίσθησαν ὡς πανελλήνιοι θεοί. Ὑψίστην δὲ θέσιν κατέλαβεν ὁ Ἡρακλῆς. Λόγῳ τῶν εὐεργεσιῶν τὰς ὁποίας ἔκανε, ἀπαλλάσων τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ θηρία καὶ ἀπὸ τοὺς κακοὺς, ἡξιώθη τῆς τιμῆς νὰ γίνῃ ἀθάνατος καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν Ὀλυμπον. Καὶ ὅσους δὲ ἥρωας οἱ Ἕλληνες δὲν ἔθεοποίησαν, ὅμως διὰ τὴν ὑπέροχον τῶν ἡρώων τούτων φύσιν, ἐθεώρουν αὐτοὺς πολλάκις ἐκ θεῶν καταγομένους. Οἱ δὲ ἀπόγονοι τῶν ἡρώων τούτων, γνωρίζοντες τὴν ὑψηλὴν καταγωγὴν των, ἡμιλλῶντο εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ καλοῦ, καὶ ἔτεινον νὰ γίνουν ἰσάξιοι τῶν προγόνων των. Οὕτω, ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, ἐκαλλιεργεῖτο διαρκῶς καὶ ἐβελτιοῦτο, ὀφειλουσα μέγα μέρος τῆς ἀξίας της εἰς τὸν πρὸς τοὺς προγόνους σεβασμὸν ὁ ὁποῖος ἔφθανε τὴν μορφήν θείας λατρείας. Τὰ ἔργα δὲ τὰ ὁποῖα ἀνήγειρον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἔργα τὸσφ ἰδιωτικῆς ἀνέσεως, ὅσφ ἔργα ἀφιερωμένα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ μνημεῖα πρὸς τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς προγόνους. Τὰ δὲ ἄλλα δημόσια ἔργα συνετέλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τοῦ καλοῦ καὶ τῆς υἱείας, διότι ἦσαν στάδια, γυμναστήρια, βιβλιοθήκαι, ἀγοραὶ ἔνθα οἱ πολῖται συνεζήτουν τὰ κοινά. Οἱ δὲ οἴκοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν φαίνεται νὰ εἶχον τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν βαρεῖαν ἐπιβολὴν τῶν οἴκων τῶν Ῥωμαίων. Ἐκληρονόμησαμεν δὲ τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων μας καὶ ἡμεῖς. Αἱ ἐκκλησίαι μας εἶναι ἔργα ἰδιωτικῶν προσφορῶν κατὰ μέγιστον μέρος, τὰ δὲ παραδείγματα ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ἐν μεγίστῃ λιτότητι, ἀφιερῶσαντες τὸν πλοῦτόν των ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ πρὸς ἀνέγερσιν δημοσίων ἰδρυμάτων, εἶναι ἀθθονα καὶ καθημερινά.

Ἀνέκαθεν δὲ ἡ ἐκτέλεσις ταιούτων ἔργων ἐθεωρεῖτο πράξις μετέχουσα θείας τιμῆς, καὶ πολλάκις ἐθεοποιοῦντο, κατὰ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, ἢ ἡγιοποιοῦντο κατὰ τὴν χριστιανικὴν καὶ οἱ ἔργα μεγάλῃς κοινῆς ὠφελείας τελοῦντες. Καὶ σήμερον δὲ πλεῖστα εἶναι τὰ παραδείγματα ἱερωμένων τῆς καθ' ἡμᾶς θρησκείας οἱ ὁποῖοι πρωτοστατοῦν εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν πρόοδον, καὶ συντελοῦν εἰς τὴν ἀνέγερσιν ὅχι

μόνον ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ σχολείων, βιβλιοθηκῶν, ἔργων ὑδρεύσεως, ἀγρο-
κηπίων, γεφυρῶν, οἰκῶν γερόντων καὶ πτωχῶν, νοσοκομείων κλπ.
Πολλοὶ δὲ κληρικοὶ τῶν τελευταίων αἰώνων, ἀνεβιδάσθησαν ὑπὸ τῆς
κοινῆς συνειδήσεως εἰς τὴν ἀγιωσύνην, λόγῳ τῆς κοινωφελοῦς τῶν ταύ-
της δράσεως. Τὸ συναξάριον τοῦ Ἁγίου Βησσαρίωνος, τοῦ κατὰ τὰ
μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος μητροπολίτου Λαρίσσης λέγει:

«Πολλὰς γεφύρας καὶ δρόμους πολλοὺς ᾠκοδόμησε καὶ κατεσκεύα-
σεν ὁ ἅγιος, εἰς ὅλην τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἄλλα μὲν ἀνεκαίνισε μόνον
καὶ ἐστερέωνεν, ἄλλα δὲ καὶ ἐκ θεμελίων ἔκτισε καὶ τοιουτρόπως ἔγι-
νεν εἰς ὅλους παντοδαπὸς εὐεργέτης καὶ προθυμότατος ἀντιλήπτωρ
καὶ βοηθός.»

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Πόρταν τῶν Τρικκάλων ὁ Βησσαρίων περὶ τὸ
1490, ἀφιερωθείς δὲ εἰς τὴν θρησκείαν, ἀνήγειρε καὶ τὴν ἄνωθι τῆς
Πόρτας ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Δουσικοῦ. Ὁλόκληρος ἡ Θεσσαλία διατη-
ρεῖ μέχρι σήμερον τὴν μνήμην τοῦ εὐεργετικωτάτου καὶ ἀγιωτάτου
ἐκείνου ἀνδρός, τοῦ πρωτοστατήσαντος εἰς πᾶν ἔργον κοινῆς ὠφελείας.
Λέγεται παρὰ τῷ λαῷ Ἁγιος Βησσάριος καὶ θεωρεῖται μετὰ τοῦ
Ἁγίου Ἀχιλλίου, ὅστις ἤκμασε χίλια ἔτη παλαιότερον, ὡς κατ' ἐξο-
χὴν Θεσσαλὸς ἅγιος. Δημωτελέσταται ἑορταὶ τελοῦνται κατὰ τὴν μνή-
μην τῶν δύο τούτων ἁγίων εἰς ὅλην τὴν Θεσσαλίαν.

Ἡ καθιέρωσις ἐνὸς ἁγίου γίνεται συνήθως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, κατόπιν
δὲ ἔρχεται ἡ ἐπίσημος ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐγκρίνει τὴν ἀγιοποίησιν.
Καὶ κατὰ τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐγένετο συνήθως
ἡ ἐκ τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς ἡμιθέους καὶ τοὺς θεοὺς καθιέρωσις. Ἡκο-
λούθει δὲ τὸ ἐπίσημον κράτος.

Εἰς τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Γερασίμου τοῦ πολιούχου Κεφαλληνίας
ὅστις ἤκμασε τὸν 16ον αἰῶνα, καὶ τοῦ γένους τοῦ ὁποίου, ὅπως καὶ
τοῦ γένους τοῦ Διονυσίου τῆς Ζακύνθου, ὑπάρχουν μέχρι σήμερον ἀπό-
γονοι, ἐλέπομεν τοῦτον τιμηθέντα ὑπὸ τῶν Κεφαλλήνων πρῶτον ὡς
ἅγιον. Ἡ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅμως εἶχεν ἀντιρρήσεις,
τέλος δὲ πείθεται. Αἰτῆσαι τῶν Κεφαλλήνων ἡ ἐν Κωνσταντινουπό-
λει Ἱερὰ Σύνοδος, συνεδρευόντων καὶ τῶν Πατριαρχῶν Ἀντισχείας
καὶ Ἱεροσολύμων θεσπίζει ὅπως «ἐτησίαις ἱεροτελεστείαις τιμῶτο καὶ
ᾠμοῖς ἐγκωμίων γεραίροιτο καὶ ἐν ἀριθμῷ τῶν ὁσίων καὶ ἁγίων
ἀνδρῶν καταλέγοιτο, οὐ μόνον ἐν τῇ νήσῳ τῶν Κεφαλλήνων, ἀλλ' ἐπὶ
πάσης τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης τῶν εὐσεβῶν
Ἐκκλησίας.»

Ὡς ἀναφέραμεν οἱ τοπικοὶ ἅγιοι ἢ νεομάρτυρες διὰ συνοδικῆς

ἀποφάσεως εἰσέρχονται εἰς τὸ ἐπίσημον τῆς ἐκκλησίας μαρτυρολόγιον. Πρὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παραμένουν ὡς τοπικοὶ ἅγιοι καὶ δὲν εἶναι γεγραμμένοι εἰς τὸ ἐπίσημον ἑορτολόγιον. Τοὺς ἑορτάζουν καὶ τελοῦν τὴν μνήμην των οἱ τόποι ὅπου ἐμαρτύρησαν. Ἀλλὰ ἡ μνήμη των ἐξαπλοῦται συνεχῶς. Σύγχρονον παράδειγμα τοπικοῦ ἁγίου ὁ ὁποῖος βαθμηδὸν τείνει νὰ γίνῃ γενικὸς ἅγιος, εἶναι τὸ τοῦ νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Τελεῖται ἡ μνήμη του τὴν 17 Ἰανουαρίου. Ὁ νεομάρτυς ἅγιος Γεώργιος ὁ ὁποῖος κοινῶς λέγεται Ἡπειρώτης ἱστορεῖται εἰς τὰς εἰκόνας μὲ φουστανέλλαν καὶ φέσι. Εἰς τὰ Ἰωάννινα σώζεται ἔτι ἡ οἰκία του, ὑπάρχουν δὲ καὶ συγγενεῖς του. Πρὸ ἐτῶν ὄχι πολλῶν, ὅτε ἐπεσκέφθην τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀγίου εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἔλαβα πληροφορίας καὶ ἐγὼ περὶ αὐτοῦ ἀπὸ μίαν ἀνεψίαν του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀφοσιωθῇ φυλάσσουσα τὴν οἰκίαν τοῦ νεομάρτυρος. Ἐμαρτύρησεν οὗτος εἰς τὰ Ἰωάννινα τὴν 17 Ἰανουαρίου τοῦ 1838 κατόπιν πολλῶν βασάνων, ἀπαγχονισθεὶς, διότι δὲν ἤθελε νὰ ἀλλάξῃ τὴν πίστιν του καὶ νὰ γίνῃ μουσουλμᾶνος. Φῶς ἐφαίνετο τὴν νύκτα εἰς τὸ σῶμα του ποῦ ἔμενεν κρεμασμένόν καὶ διάφορα θαύματα ἐσημειώθησαν.

Τὸ πρᾶγμα βαθμηδὸν ἐκοινολογεῖτο καὶ ἡ ἁγιοποίησις συνετελεῖτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὸν παράγοντα τῆς κοινῆς συνειδήσεως. Εἰς τὴν προσωπογραφίαν του, ἡ ὁποία παριστᾷ ἕναν φουστανελλοφόρον νέον, τριακονταετῇ περίπου, ἤναπταν κεριὰ καὶ ἔκαιαν κανδύλι. Ἀλλὰ εἰκόνας, ἀντίγραφα τῆς πρώτης ἔγιναν. Οἱ Ἡπειρώται οἱ ὅποιοι εἶναι ταξιδευτικώτατοι, ἤρχισαν νὰ τὸν θεωροῦν ὡς προστάτην των ἁγίων καὶ ἔπου σχεδὸν ὑπάρχει Ἡπειρωτικὴ παροικία θὰ ἴδωμεν καὶ λατρεῖαν τοῦ νεομάρτυρος Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Ἡπειρώτου. Καθιερωθεὶς δὲ ἀπὸ τὴν ἐν Ἰωαννίνοις κοινὴν γνώμην ἐπεξετάθη εἰς τὴν Ἡπειρον, τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα διὰ τῶν ἐτῶν. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετὰ ἔτη ἀνεγνώρισεν ἐπίσημως τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ καθιερωθεῖσαν ἁγιοποίησιν καὶ σήμερον ὁ νεομάρτυς Γεώργιος περιέχεται εἰς τὸ ἑορτολόγιον τῆς ἐκκλησίας. Διὰ τῶν Ἡπειρωτικῶν δὲ παροικιῶν τείνει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς ἅγιος πανελλήνιος. Ἡ ἐν Ἀθήναις Πανηπειρωτικὴ Ἀδελφότης, τελεῖ ἐκάστην 17ην Ἰανουαρίου ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ἱ. ναὸν τῆς Χρυσοσπηλαιωτίσεως εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν καὶ πλεῖστοι Ἡπειρωτικαὶ παροικίαι τελοῦν λειτουργίαν εἰς μνήμην του.

Ἦτο ὁ νεομάρτυς Γεώργιος ἕνας πτωχὸς ἀγράμματος χωρικός.

Ἄλλὰ ἡ πίστις τοῦ ἀκλόνητος. Ἡ ἐργασία τοῦ ἡτο ἱπποκόμος. Μεγάλα ὅμως τὰ ἔργα τῆς πίστεως καὶ εὐεργετικὰ παρὰ τοῖς Ἑλλησι. Διότι ἡ πίστις τῶν Ἑλλήνων, ἡ τὸ θρησκευτικὸν των πνεῦμα, εἶναι μορφῆς ἀπηλλαγμένης ἐθνικιστικοῦ σωδινισμού. Δὲν ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἕλληνες τὴν θρησκείαν ὡς ὄργανον σφαγῆς καὶ κατακτήσεων ἄλλων λαῶν. Εἴτε εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀποβλέψωμεν εἴτε εἰς τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν, θὰ εὐρωμεν τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπικαλούμενον τὴν θρησκείαν, διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς φυλῆς, ὅχι διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς φυλῆς ἐπὶ ἄλλων λαῶν. Παραδείγματα θρησκευτικῶν ἐκστρατειῶν, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες εἴτε μὲ τὸ σύμβολον τοῦ χριστιανικοῦ σταυροῦ, εἴτε μὲ σύμβολα τὸν αἰτὸν τοῦ Διός, ἐξώρμων διὰ νὰ σφάζουν καὶ ὑποτάσσουν ἑτεροθρήσκους λαούς, δὲν ἔχουμεν εἰς τὴν μακράϊωνα ἱστορίαν μας. Βεβαίως ὑπῆρξαν καὶ εἰς ἡμᾶς θρησκευτικαὶ ὑπερβολαί, ἀλλὰ αἱ ὀλιγώτεροι ἀπὸ πᾶν ἄλλο ἔθνος τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς.

Ἐχοντες λεπτοτέραν καὶ πλέον καλλιεργημένην ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν διάθεσιν οἱ Ἕλληνες, δὲν ἐζήτουν νὰ ἐπιβληθῶν τῶν ἄλλων λαῶν διὰ βιαιῶν προσηλυτισμῶν. Δὲν ἐγενίσαροποιούν, οὔτε ἔσφαζον τοὺς μὴ πιστεύοντας τὰ ἰδικὰ των θρησκευτικὰ δόγματα. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἦτο πεδῖον ἐλεύθερον πάσης θρησκείας. Οἱ σεβόμενοι τόνον, τοὺς πατρώους θεοὺς Ἕλληνες, ἄφιναν τοὺς ἐν Ἑλλάδι ξένους νὰ ἰδρύνουν ἰδικούς των ναοὺς καὶ μάλιστα νὰ προσηλυτίζωσιν. Δὲν ἐφοβούντο τὰς ξένας θρησκείας, διότι ἡ ἰδική των ἦτο πνευματικωτέρα. Καὶ εἶχον τόσα ἄλλα μέσα ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων λαῶν. Ὑπεροχὴν εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας, τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν, τὸν ταξειδιωτισμὸν, τὴν προσωπικὴν ἔτι ἐμφάνισιν. Κατέκτων μὲ αὐτὰ τὰ μέσα καὶ ἀφωμοίωσαν. Μάλιστα δὲν ἠρέσκοντο καὶ πολὺ εἰς τὴν ἀφομοίωσιν. Δι' αὐτὸ βλέπομεν μόνον τοὺς ἐλευθέρους πολίτας εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα πολεμοῦντας. Οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι σπανιῶτατα ἐλάβανον μέρος εἰς τοὺς πολέμους. Εἰς τοὺς βαρβάρους, τοῦναντίον, ὑπῆρχε τὸ σύστημα τῆς στρατολογίας τῶν ὑποδούλων. Ἡ τρομερὰ στρατιὰ τοῦ Ξέρξου καὶ τῆς ὁποίας τὰς δυνάμεις ὑπολογίζει ὁ Ἡρόδοτος ὅτι ἔφθαναν τὰ πολλὰ ἑκατομμύρια, ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἀπὸ ὑποδούλους. Ἐλάχιστος σχετικῶς ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν Περσῶν. Καὶ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περιόδον, ἥτις εἶναι περίοδος καθαρῶς πολιτικοθρησκευτικῆ, οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες διεξήγων συνήθως πολέμους ἀπελευθερωτικούς. Προσηλυτισμοὶ θρησκευτικοὶ τῶν κατακτωμένων λαῶν δὲν γίνονται διαίως. Ἄν ἤθελαν προσήρχοντο εἰς

τὴν χριστιανωσύνην ἢ τὴν Ὀρθοδοξίαν οἱ ἄλλοι λαοί. Ἡ δὲ ἐλευθερία αὕτη φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν πέντε ἐλληνικῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων, αὐτοκεφάλων, ἐνῶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης μία μόνον κεφαλὴ ὑπάρχει. Ὁ Πάπας εἶναι ἡ υπερτάτη ἀρχὴ τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου καθολικῶν, εἰς οἵονδήποτε κράτος καὶ ἂν εὐρίσκωνται αὐτοί. Πάντοτε δὲ ἔτεινον οἱ Πάπαι, ὅπως τὴν θρησκευτικὴν τῶν ἀρχῆν, μεταβάλουν εἰς πολιτικὴν συγχρόνως, ἔχοντες στρατοὺς καὶ ἐνεργοῦντες ἐκστρατείας. Ἡ ἐλληνικὴ ἐκκλησία ὅμως δὲν ἔκανεν ἐκστρατείας ὡς πολιτικὴ ἐξουσία, ἀλλὰ ἡθικῶς μόνον ἐνίσχυε τὸ Κράτος εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἀγῶνάς του τὸ δὲ πνεῦμα αὐτὸ τῆς ἐλευθεριότητος τὸ βλέπομεν καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν καὶ πολλῶν ἄλλων Ὀρθοδόξων κατὰ λαοὺς Πατριαρχείων, ὡς εἶναι τὸ Ρωσικόν, τὸ Ἀρμενικόν, τὸ Ρουμανικόν, τὸ Σερβικόν. Ὅλα αὐτὰ τὰ Πατριαρχεῖα ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία δὲν ἐξήσκει ἐπὶ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τὴν πίεσιν τὴν ὁποίαν ἐξήσκει ὁ καθολικισμός, θέλων νὰ κρατήσῃ ὑπὸ μίαν ἐξουσίαν αὐστηροτάτην τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Ἡ δὲ πίεσις αὕτη τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας ἔγινεν ἀφορμὴ, ὥστε νὰ ἀναγκασθοῦν τὰ κράτη, ὅπου ὁ καθολικισμός, νὰ χωρίσουν τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν Πολιτείαν, ἐνῶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὀρθοδοξίαν Ἐκκλησίαν Ἐκκλησία καὶ Κράτος παραμένουν σφικτώτατα ἡνωμένα καὶ συνεργαζόμενα, τὸ δὲ Κράτος ἐποπτεύει καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι κατέκτησαν ὅλον τὸν τότε κόσμον διὰ τοῦ Ἄρεως, διὰ τοῦ πολέμου δηλαδὴ· ἐνῶ οἱ Ἕλληνες κατέκτησαν καὶ τοὺς κατακτήσαντας αὐτοὺς Ρωμαίους διὰ τῆς Ἀθηνᾶς, δηλαδὴ διὰ τοῦ πνεύματος. Τὸ δὲ Βυζαντινὸν Κράτος, ἰδρυθὲν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ Ρωμαϊκὸν ὄν ἀρχικῶς, ἔγινε ἡσύχως καὶ βαθμηδὸν ἐλληνικόν, διότι ἐκυριάρχησε τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα.

Εἶναι ἀπὸ τὰ μοναδικώτερα φαινόμενα τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου, τὸ φαινόμενον τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία ἐκυριάρχησε διὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς καὶ τῆς υπερτέρας τῆς σκέψεως, καὶ ἄφησε τὴν θρησκείαν συνήθως μακρὰν τῆς ἐπιθετικῆς κατακτῆσεως τῶν ἄλλων λαῶν. Ἐχρησιμοποιοῖ ὁ Ἕλλην τὴν θρησκείαν πρὸς σωτηρίαν καὶ ἄμυναν, ὄχι πρὸς κατακτήσεις.

Πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος περιήρχετο τὰ χωρία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου, ἕνας κοντὸς καλόγηρος. Ἐλέγετο Πάτερ Κοσμᾶς, ἢ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός. Ἄνοιγε σχολεῖα καὶ ἐδίδασκε τὸν κόσμον νὰ μένῃ εἰς τὴν ἐλληνικὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλληνικὴν ἐθνότητα. Κατῴρθωσε νὰ ἰδρῦσῃ ἄνω ἀπὸ

διακόσια σχολεία, ἐνθουσιάζων τὸν κόσμον. Προσηλυτισμοὶ πολλοὶ ἐγίνοντο τότε, καὶ ὁ κόσμος ἐτούρκευε γιατί ἦτο τρομοκρατημένος. Ἦτο ἡ ἐποχὴ ἢ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, τὴν λεγομένην τοῦ Ὁρλώφ, ὅτε ἡ Ρωσσία ἀφ' οὗ ἐξεσκήκωσε τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Τούρκων, τοὺς ἐγκατέλειψε. Οἱ Τούρκοι ἤρχισαν τὰς ἀντεκδικήσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ πολλοὶ ἐξισλαμίζοντο τότε ἀπὸ φόβου. Ὁ ἅγιος ἐκεῖνος καλόγηρος ἤρχισε νὰ περιέρχεται τὸν Ἑλληνισμόν καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν του ἐσταμάτησεν ἡ ἀλλοξοπιστία. Ἦνοιξε τὸ ἐλληνικὸν φῶς εἰς τὸν κόσμον. Λὲν ἴδρυν ἐκκλησίας, σχολεῖα ἴδρυε. Ἐσταμάτησεν οὕτω τὸ κακόν, τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα εἰσῆρχετο παντοῦ. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Τούρκοι τὸν ἐπίστευαν ὡς ἅγιον. Ὅταν δὲ τὸν ἐφόνευσεν ὁ Κούρτ πασᾶς τοῦ Βερατίου, κατόπιν διαβολῶν, ἦλθεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὸν ἀνεκήρυξεν ἅγιον, παραγγείλας ὅπως κτισθῇ ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματί του εἰς τὸ Καλικόντασι τοῦ Βερατίου, ὅπου ἐφονεύθη. Ὁ Πάτερ Κοσμάς ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν νεομαρτύρων οἱ ὅποιοι θαυμηδὸν ἐπιβάλλονται καὶ τῶν ὁποίων ἡ λατρεία διαρκῶς ἐξαιπλοῦται. Εἶναι μεγίστη ἐλληνικὴ φυσιογνωμία, ὁμοίαν τῆς ὁποίας ὀλίγας ἔχομεν. Θὰ εἰσέλθῃ δέ, πρέπει νὰ πιστεύωμεν, εἰς τὴν χορείαν τῶν κανονικῶν ἁγίων.

Εἶναι τόση ἡ δύναμις τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ὥστε, νὰ κατακτᾷ καὶ τοὺς ἐτεροδόξους, ὅχι διὰ τῆς τρομοκρατίας καὶ τῶν κατακτητήσεων, ἢ τῆς δολοπλοκίας καὶ τῆς κουτοπονηρίας ἀλλὰ διὰ τῆς φωτεινότητος. Τὸν Ἕλληνα δὲν τὸν ἐγνωρίσαμεν, δὲν τὸν ξεύρομεν, διότι ἀγνοοῦμεν τοὺς ἄλλους λαοὺς. Ἐπειτα ἀπὸ ἑκατὸν καὶ πλέον ἐλευθέρων πολιτικῶν ζώων, πλήρη καὶ πάλιν ἀγώνων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὑπολοίπου Ἑλληνισμοῦ, δὲν κατωρθώσαμεν νὰ εὐρωμεν ἀπολύτως τὸν δρόμον ποῦ ἐχάραξαν οἱ πρόγονοί μας, μέσα εἰς τὸ διάστημα σαράντα τουλάχιστον αἰώνων ἐλληνικῆς ζωῆς. Ἐν τούτοις ἐγάζομεν τὰ ἐμπόδια καὶ τὰ ἐπισωρευθέντα ἐπὶ ἔτη ξένα ὕλικά. ΟΤΑΝ ΔΕ ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΒΑΔΙΖΗ· ΗΝΩΜΕΝΟΝ, ΟΠΩΣ ΣΗΜΕΡΟΝ, ΤΑΧΥΤΑΤΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΤΟΝ ΠΡΟΓΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥΡΓΕΙ. Τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι ἀγαθοποιὸς καὶ ὅχι κακοποιὸς δύναμις, δύναμις ἀμυντικὴ καὶ ὅχι ἐπιθετικὴ, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πνεῦμα καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἕλληνος. Ὡς τοιοῦτος ὁ Ἕλλην ἐσταδιοδρόμησε καὶ ἐδημιούργησε τὴν μακραίωνα ἱστορίαν του, ἡ ὁποία ἐγνωρίσεν ὅτι λεπτότερον καὶ εὐγενέστερον ἐδημιούργησεν ὁ ἀνθρώπος. Ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ πρὸ αὐτοῦ, μέχρι σήμερον, ἀμυντικὴ καὶ ὅχι κατακτητικὴ. κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἐλληνι-

κῆς φυλῆς, ὑπῆρξεν ἡ θρησκευτικὴ πεποιθήσις τῶν Ἑλλήνων.

Πολιτισμὸν καὶ ἀγαθότητα καὶ εὐγένειαν καὶ εὐφυΐαν ἔχει ὁ Ἑλλη-
λην. Φιλοσοφεῖ κινούμενος ἀνὰ τὸν κόσμον. Τὸ ξηρὸν κλίμα τῆς Ἑλ-
λάδος, τὸ πετρῶδές της ἔδαφος, ἔδωσαν ἀφορμὴν ν' ἀναπτυχθῇ πνεῦμα
πολιτισμοῦ καὶ θρησκείας, πλήρες ἀγαθότητος.

Πρέπει νὰ ἀτενίζωμεν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς
σταδιοδρομίας μας καὶ νὰ μὴ μεμφιμοιρῶμεν διὰ τὰς παροδικὰς πτώ-
σεις της.

Εἰς τὴν ἐκλεκτὴν αὐτὴν ὁμήγουριν, ἡ ὁποία κοσμεῖ τὴν φιλόξενον
αἵθουσαν τοῦ "ΣΥΝΟΙΚΙΑΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΟΛΩΝΟΥ Ο ΑΓΙΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ,, δὲν θὰ ἤθελα νὰ παραδιάσω τὴν φιλοξενίαν ἐκ-
τεινόμενος περισσότερον. Ὅλη ἡ Ἑλλὰς εἶναι γεμάτη ἐξωκλήσια. Τὰ
περισσότερα ἀπὸ αὐτά, ὅπως εἴπωμεν, εἶναι ἀνδρουμένα εἰς τοὺς ἰδίους
τόπους ποῦ ἦσαν ἄλλοτε προχριστιανικὰ ἱερά. Ἡρώες ἐθνικῆς ἀμύνης.
ὅχ: ἐπιθέσεως, ἦσαν οἱ θεοποιηθέντες κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Καὶ
ὁ ἑλληνικὸς χριστιανισμὸς ἡγιοποίησε τοὺς ἀμυνομένους ὑπὲρ τῆς
φυλῆς.

Ὑπάρχει παρὰ τὰ Φάρσαλα ἓνα ἱερὸν Μουσουλμάνων Δερβισσῶν.
Λέγεται Τεκές τοῦ Τουραλί. Σπάθαι, ζάσγανα, πελέκεις, δόρατα
ἀλύσεις μὲ τὰς ὁποίας ἐδέοντο οἱ χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι, εἶναι τὰ
ἀφιερῶματα τοῦ ἱεροῦ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι Δερβίσσαι ἦσαν οἱ πολεμι-
κοὶ ἱερεῖς τῶν Μωαμεθανῶν. Ἀνάλογα ἀφιερῶματα δὲν γνωρίζω νὰ
εἶναι ἀνεγνὰ εἰς τὰ ἑλληνικὰ χριστιανικὰ ἱερά.

Εἰς ἓνα στενὸν δρομάκον τῆς Λαμίας εἶναι ἓνα μικρὸν κιγκλιδω-
μένον γήπεδον. Ἄνθη, μία προτομή, ἓνας σταυρὸς, ἓνα μνημεῖον καὶ ἓνα
κανδύλι ἀκοίμητο. Αὐτοῦ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἀθανάσιος Διάκος σουβλι-
σθεὶς διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Μοῦ ἀρέσει νὰ σκέπτομαι,
σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία ἀμυντικὴν κυ-
ρίως ἐθεώρησε τὴν θρησκείαν, ὅτι κάποτε θὰ ἰδρῇ καὶ αὐτοῦ ἓνα
ἐκκλησάκι. Καὶ ὁ κόσμος ποῦ θὰ περνᾷ θὰ σταυροκοπῇται καὶ θὰ
ἀνάδη ἓνα κερὶ, ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ μάρτυρος Ἀθανασίου τοῦ
Διάκου.

Ἀ πό σ π α σ μ α ἐγκεκριμένου Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου

.....

Ἄρθρον 2^{ον}

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου εἶναι :

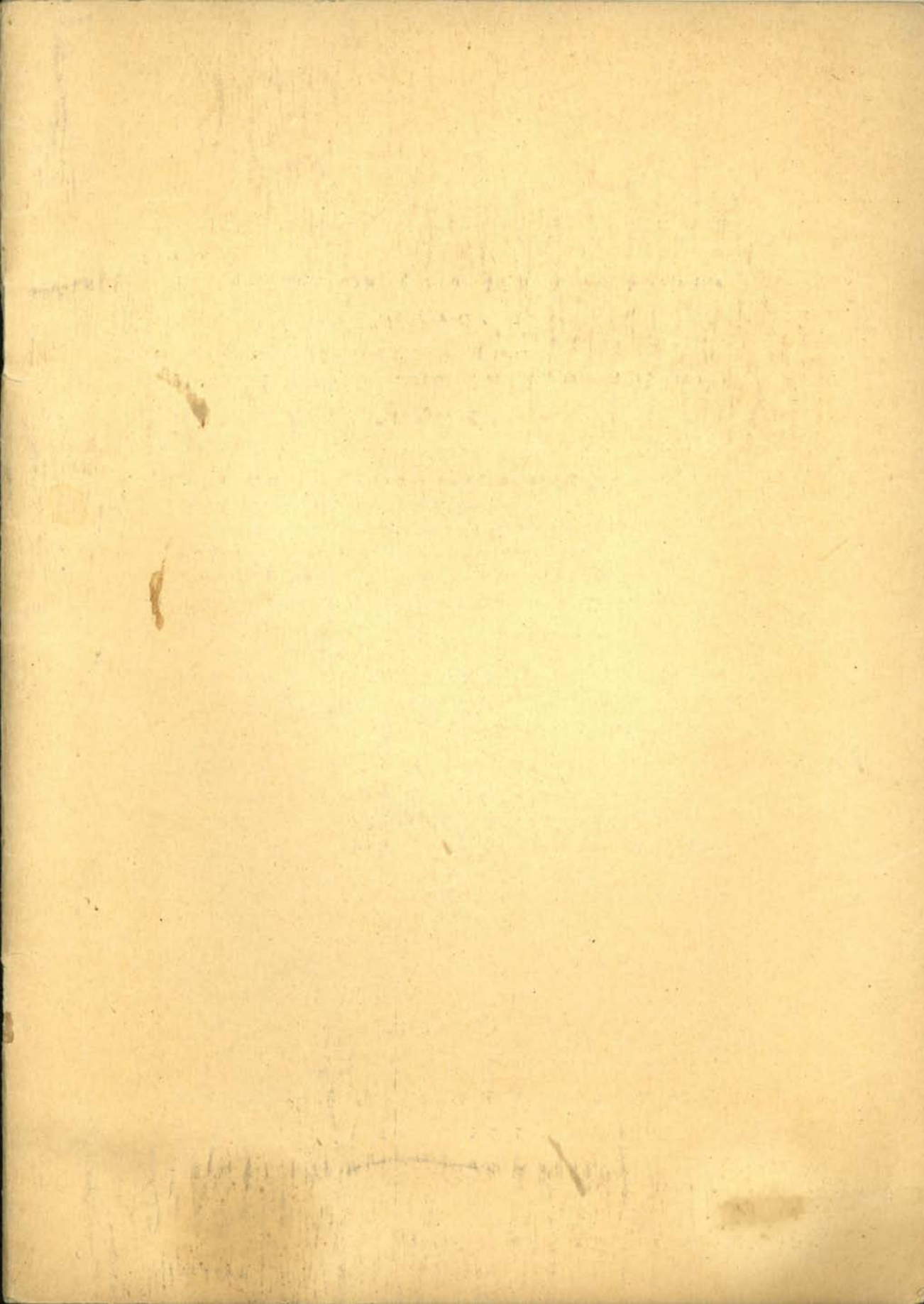
- 1) Ἀποπεράτωσις τοῦ νέου Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου Κολωνοῦ καὶ καλλωπισμὸς αὐτοῦ.
  - 2) Τακτικὸν κήρυγμα τοῦ Θεοῦ λόγου.
  - 3) Ἐνίσχυσις ἡθικῶς τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.
  - 4) Ἐνίσχυσις ἡθικῶς καὶ ὕλικῶς τοῦ Ἑνοριακοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου Κολωνοῦ.
  - 5) Φιλανθρωπία (Χρηματικὴ καὶ ὠνιακὴ ἐνίσχυσις ἐνδεῶν καὶ ἀπόρων).
  - 6) Φιλαλληλία.
  - 7) Ἀνάπτυξις ἀγαθῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ γενικῶς τῶν κατοίκων τῆς συνοικίας Κολωνοῦ.
  - 8) Ἱατρικὴ, Φαρμακευτικὴ καὶ Νοσοκομειακὴ περίθαλψις τῶν ἀπόρων.
  - 9) Ἐκδρομαί.
  - 10) Μέριμνα διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ γενικῶς τῶν διαβιούντων ἐν Κολωνῷ, τὴν προσέλκυσίν των εἰς τὸ κήρυγμα καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν γένει διὰ τὴν βιωτικὴν, ἡθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξύψωσιν αὐτῶν.
  - 11) Ἐξωραϊσμὸς τῆς συνοικίας Κολωνοῦ.
  - 12) Προστασία τῶν ἀρχαιοπλήκτων τῆς συνοικίας Κολωνοῦ.
- .....

Ἄρθρον 4^{ον}

Μέλη τοῦ Συλλόγου καθίστανται οἱ συμπληρώσαντες ἑξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων τὸ 16^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας των.

Ἄρθρον 5^{ον}

Τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου καταβάλλουσι διὰ μηνιαίαν συνδρομὴν των δραχ. 5.

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

✦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ✦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ: Η ΑΠΕΡΓΙΑ
Α. ΔΟΞΙΑΔΗΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑ-ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
G. GABORY: Ο ΓΑΛΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
R. GUENON: Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
Ε. ΡΩΤΑ: ΔΑΣΚΑΛΕΣ (Διήγημα)
Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ: ΚΑΠΟΤΑΔΕΣ-ΤΕΡΖΗΔΕΣ-ΚΑΖΑΖΗΔΕΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Λόγια και πράγματα—Γόρσ από τὰ βιβλία (Β. Ρώτας)—Τὸ Θεά-
τρο (Δ. Ροντήρης)—Γράμματα πρὸς τὴ διεύθυνση—Βιβλιογρα-
φικὸ δελτίο—Μαργαριτάρια ἀπὸ παντοῦ.

ΧΡΟΝΟΣ Β'—ΤΟΜΟΣ Γ'

ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΘΗ ΠΛΕΟΝ

ἀπὸ ὅλας τὰς Κυρίας καὶ Δας ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ μόνου ἀβλαβοῦς
Ἀμερικανικοῦ Ἀντι - Ἰδρωτικοῦ

ODO - RO - NO

ἐπιτυγχάνουσι τὴν ἀπόλυτον καθαριότητα, τὴν ἀμεμπτον ἐμφάνισιν των
καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐνδυμάτων των. Πωλεῖται παντοῦ.

Πώλησις Διανική, καὶ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ χονδρική
δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Καταστήματα ἀρωμάτων Μ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ

Βουλῆς 14 τηλ. 13—45 ν.—ΑΘΗΝΑΙ—Κανάρη 10 τηλ. 21—68

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΔΙΤΗΣ, Πυώδης οὐλίτις, στοματίτις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παθήσεις
τῶν οὐλῶν καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ

SANOGYLE

Τοῦ ἐν Παρισίοις ἰνστιτούτου «LABIOTHERAPIE»

Εἶναι ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ ὀδοντόπαστα ποὺ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας
καὶ προλαμβάνει τὰς παθήσεις τῶν οὐλῶν.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ Φαρμακεία Δείγματα δωρεὰν ζητήσατε παρὰ τῷ
κ. Γ. ΚΑΤΑΠΟΔΗ Μακρᾶς Στοᾶς 47—Πειραιᾶ.

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΧΗΜΙΚΩΝ — ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ — ΦΥΣΙΚΩΝ — ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ
— ΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ —

(Μετὰ Τμημάτων Ἑλευθέρων Ἐμπορικῶν Σπουδῶν)

ΑΠ. ΧΡ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ : Ὁδὸς Κάνιγγος 15 (Μέγαρον Καναβαριάτου)

Πλατεῖα Κάνιγγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : Ὁδὸς Βερανζέρου 1 (Μέγαρον Ρουσσοπούλου)

Ἀθήναι

Καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα ἀρχοῦναι τμήματα προπαρασκευαστικὰ διὰ τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις ὅλων
τῶν Σχολῶν τοῦ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ, τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς τῆς Ἀ-
νωτέρας Γεωπονικῆς Σχολῆς, τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, Ναυτ. Δοκίμων καὶ τῶν
ὑπενωμοταρχῶν.

ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΗΓΓΥΗΜΕΝΗ — ΔΙΔΑΚΤΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ

Ο ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΕΝΔΥΕΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΙΚΟΝ ΟΙΚΟΝ

N. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ 7

ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ

*Ας ήσυχάσουν όλες η κυρίες και δεσποινίδες από τὰ βάσανα τοῦ καλοκαιριοῦ ιδρώτος μετὰ τὸ

“OMNIDROL.”

Τὸ περίφημον αὐτὸ ἐπιστημονικῶς ἀβλαβὲς προϊόν ἐμελετήθη ἵνα ἐπιτευχθῇ διπλοῦς σκοπὸς

1) Ἡ καταστολὴ τῆς ὑπερβολικῆς ἐφιδρώσεως τῆς ἐπιδερμίδος καὶ

2) Ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐκ τῆς ἐφιδρώσεως δυσἀρέστου κακοσμίας.

*Ἡ χρῆσις τοῦ δὲν ἀπαιτεῖ καμμίαν προπαρασκευὴν. Εἶναι κρέμα ἀρωματικῇ. Οὕτε λίπος ἀφήνει, οὕτε λερώνει τὴν ἐπιδερμίδα, τοῦναντίον τὴν μαλακώνει καὶ τὴν τονώνει.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ Φαρμακεία καὶ Μυροπωλεῖα.

Γεν. Ἀντιπρόσωποι διὰ τὴν Ἑλλάδα: **ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΝΖΟΥΧ**

Στοῦ Πεσματζόγλου — Ἀθῆναι

Ἐὰν θέλετε νὰ καταστήσετε μίαν γυναῖκα εὐτυχὴ προσφέρατε εἰς αὐτὴν τὸ ἀποψιλωτικὸν ὑγρὸν

ΝΤΙΞΟΡ

Τὸ ἀποτριχωτικὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀποτριχάνει ἐντὸς λεπτοῦ τὴν ἐπιδερμίδα, εἶναι καὶ τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δὲν ἐρεθίζει τὸ δέριμα

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ φαρμακεία καὶ μυροπωλεῖα

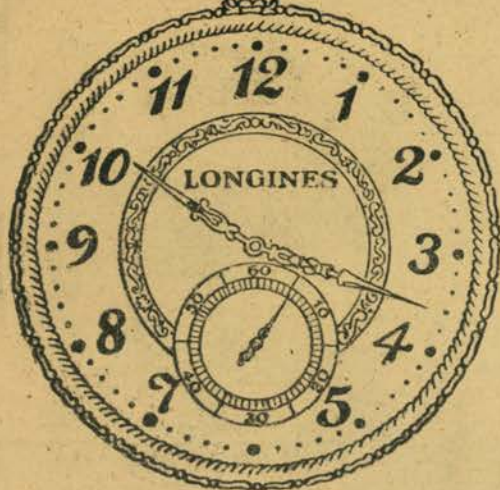
Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος **ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΝΖΟΥΧ**

Στοῦ Πεσματζόγλου — Ἀθῆναι

ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

CHRONOMETRES

Longines

LONGINES

9 GRANDS PRIX

309 ΠΡΟΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΑΔΕΛΦΟΙ Π. ΖΕΝΕΤΟΥ
ΑΔΑΜΑΝΤΟΥΠΟΛΙΣ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 42

ΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ
ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΝ

— **Ο ΗΛΙΘΙΟΣ** —

Τὸ Ἀριστούργημα τοῦ Ντεστογιέρσκι

Τόμοι 1—4 Δραχ. 60

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ

ΣΙΓΓΕΡ

ΡΑΠΤΕΤΕ ΔΙ' ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

Ἐφοδιάσατε τὴν ραπτομηχανὴν σας
(χειροκίνητον ἢ ποδοκίνητον)
μὲ τὸν ἡλεκτροκίνητῃρα
ΣΙΓΓΕΡ (μιά βίδα
τὸν στερεώνει).

ΡΑΠΤΕΤΕ ΧΩΡΙΣ ΚΟΠΟΝ

Ζητήσατε πληροφορίας παρὰ τῶν
Καταστημάτων ἢ ὑπαλλή-
λων τοῦ ΣΙΓΓΕΡ.

ΣΤΟΙΧΙΖΕΙ ΕΛΑΧΙΣΤΑ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΙΠΛΩΝ

Δ. ΜΟΙΡΑΣ

&

Β. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 28

ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΥΠΕΡΙΔΟΥ 29

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΙΜΑΣ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΓΩΓΙΣΜΟΥ

ΕΥΚΟΛΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Τὸ πρῶτον τοῦ κόσμου
εἰς ποιότητα καὶ εὐρείαν διάδοσιν

ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΝ

ΜΠΛΑΚ-ΦΛΑΓΚ

40 ἔτη ὑπάρξεως ἐγγυῶνται τὴν ὑπε-
ροχὴν τοῦ εἰς τὴν ἀλάνθαστον ἐξο-
λῶθρευσιν παντὸς ἐντόμου Ψεκά-
ζοντες ἀπλῶς τὸ ΥΓΡΟΝ ΜΠΛΑΚ
— ΦΛΑΓΚ διὰ τοῦ ψεκαστήρος ἢ
ἐκτοξεύοντες εἰς λεπτὰ μόρια τὴν κό-
κιν ΜΠΛΑΚ — ΦΛΑΓΚ, διὰ τοῦ οι-
κείου ψυσητήρος ὅπουδήποτε παρα-
τηρεῖτε συνήθη κίνησιν ἐντόμων,
(Ράφια — Ἐρμάρια — Κλῖναι κλπ.) δύ-
νασθε νὰ εἰσθε βέβαιοι περὶ τῆς ἐξα-
λήψεως τῶν κατόπιν ὀλιγοημέρου
τακτικῆς χρήσεως

Ἔχει ὁσμὴν Λεμονιοῦ καὶ οὐδὲν δη-
λητηριώδες ἢ ἀβρανὲς συστατικὸν
περιέχει Ζητεῖτε τὰ ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΟ-
ΧΕΙΑ μὲ τὴν ΜΑΥΡΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ
ἅτινα πωλοῦνται παντοῦ εἰς διάφορα
μεγέθη.

THE BLACK-FLAG C^o OF BALTIMORE

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι

ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗΣ, ΦΩΚΑΣ & ΣΙΑ

ΗΠΕΙΡΟΥ 45. Τηλεφ. 11-71

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ 180
ΕΞΑΜΗΝΟΣ 100
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΛΙΡ. ΑΓΓΛΙΑΣ 1
ΟΙ ΧΡΥΣΟΔΕΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΜΑΣ ΔΡ. 130

“Οποιοι επιθυμούν ν’ αναλάβουν την αντιπροσωπεία μας στις επαρχίες ως μās ζητήσουν ταχυδρομικώς δρους και οδηγίες.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΑΝ ΥΠΗΡΧΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Οί καπνεργάτες είναι τὸ ἐργατικὸ στοιχείο πού περισσότερο ἀπ’ ὅλα τὰλα διακείται φιλικῶς πρὸς τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα. Οἱ καπνεργάτες εἶναι ἡ ἐργατικὴ τάξη πού σχεδὸν κάθε χρόνο ἀπειλεῖ μὲ ἀπεργία ἢ καταφεύγει σ’ αὐτὴν καὶ πού κάθε χρόνο ἔχει κι’ ἕνα πῖνακα αἰτημάτων πού ζητεῖ τὴν ἀποδοχὴ τους. Κι’ ὅμως ἡ καπνεργατικὴ τάξη περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην κατηγορία καὶ καλλώτερα ἀμοίβεται καὶ ἀποζημιώσας σοβαρὲς ἔχει πάρει καὶ ἀπολαύει μιᾶς ἰδιαίτερας προστασίας. “Αν θελήσωμε νὰ ἐξηγήσωμε τὸ πρῶγμα δὲν θὰ πρέπει νὰ ῥίξωμε ὅλο τὸ ἀδικιο στοὺς καπνεργάτες. Γιατὶ ὅσο καὶ ἂν κρατικὴ φροντίδα ὑπῆρξε γι’ αὐτοὺς ἐκτετατὴ καὶ ἐν τούτοις ὑπάρχουν καπνεργάτες πού δυστυχοῦν. Καὶ τοῦτο σημαίνει πὼς οἱ φροντὶ δε; τοῦ κράτους δὲν ἦσαν ἀνάλογες μὲ τὴ δυστυχία αὐτῆς τῆς τάξης. “Αν ὅμως θυμηθοῦμε ὅτι ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια τὸ κράτος ἀδιάκοπα ἀντικρούει, καπνεργατικὸ πρόβλημα, θὰ ἴδωμε ὅτι τὸ καπνεργατικὸ ἐπάγγελμα βρίσκεται ὑπὸ κρίση ἀπὸ καιρὸ. Κι’ ὅταν πληροφορηθοῦμε ὅτι ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τῶν καπνεργατῶν εἶναι πενταπλάσιος ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν καπνεργατῶν τοῦ 1914, τότε πολὺ δικαίως θὰ ρωτήσωμε πὼς καὶ γιατί τὸ κράτος ἐπέτρεψε ν’ αὐξηθῇ τόσο πολὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν σ’ ἕνα ἐπάγγελμα πού ἀντιμετώπιζε τὴν κρίση ἐδῶ καὶ χρόνια. “Αν ἀπὸ τότε ἀναγνωρίζοντες τὴν καπνεργατικὴ ὁμοσπονδία ζητοῦσε ὀνομαστικὸ κατάλογο τῶν μελῶν τῆς καὶ ἀπαγόρευε τὴν εἴσοδο ἄλλων μελῶν σ’ ἕνα ὑπὸ κρίση ἐπάγγελμα καὶ οἱ καπνεργάτες θὰ περνοῦσαν καλλώτερα καὶ τὸ πρόβλημα δὲν θὰ ἦταν τόσο περίπλοκο ὥστε νὰ δυσκολεύεται σήμερα τὸ κράτος νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ. “Αν μάλιστα τὸ μέτρο αὐτὸ τὸ ἐγενί-

κευε περισσότερο ἢ κυβέρνηση καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ μιὰ πραγματικὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ, ἐπιχειροῦσε νὰ διοχετεύσῃ ὀρισμένες ἀστικές μάζες πρὸς τὴν ὑπαιθρο, τότες μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ εἶχε λύσει ἀποτελεσματικὰ τὸ πρόβλημα, θὰ εἶχε μεταβάλλει μάζες ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου σὲ ἀγρότες μικροῖδιοκτῆτες, σὲ στοιχεῖο φύσει ἀντικομμουνιστικὸ καὶ θὰ μποροῦσε νὰ πῇ πὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ φανέρωσε μιὰ μελετημένη καὶ συνειδητὴ πολιτικὴ στὸ κοινωνικὸ ζήτημα. “Αντιθέτως τὸ κράτος παρουσιάζεται ἀδιάκοπα ἀμελέτητο, συλλαμβάνεται διαρκῶς νὰ χειρολογῇ καὶ νὰ προσπαθῇ μὲ μπαλώματα νὰ διορθώσῃ καταστάσεις πού ἀπὸ τὴ φύση τους ἀπαιτοῦν βασικὲς λύσεις καὶ ξεκαθαρισμένη πολιτικὴ κατεύθυνση. Τονίσαμε πολλὰς φορὲς πὼς ἡ ἀστυνομία δὲν εἶναι τὸ κατάλληλο μέσο νὰ ξεριζώνῃ ἰδεολογίες πού ξεπηδοῦν ἀπὸ κάποιες ἀνάγκες. “Οποῖος θέλει νὰ πολεμήσῃ τὸν κομμουνισμό πρέπει νὰ ἐξαφανίσει πρῶτα τὶς οἰτίες πού τὸν γεννοῦν, νὰ δώσῃ ἕνο ἄλλο φάρμακο στὴ δυστυχία τῆς μάζας. “Ο ὑποκόπανος ὅμως τῆς χωροφυλακῆς μᾶς φαίνεται ἡ χειρότερη κοινωνικὴ πολιτικὴ πού μπορεῖ ν’ ἀσκήσῃ ἕνα κράτος, ὅταν, ἰδίως, δὲν ἔχει, ἔξω ἀπὸ τοὺς ὑποκόπανους, νὰ ἐπιδείξῃ τίποτε ἄλλο.

ΜΙΚΡΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Στὴν τελευταία «Νέα Ἐπιθεώρηση» ὁ κ. Πικρὸς κρίνει τὸν Ταῖν καὶ ὁ κ. Μπαρμπὺς τὸν Ἰψεν. Τόσο ὁ Ἰψεν ὅσο καὶ ὁ Ταῖν εἶναι πιότερο λευκά ἀνθὲς τῆς Μπουρζουαζίας παρὰ κόκκινα. Μόλον τοῦτο ὁ κ. Μπαρμπὺς ξέρει νὰ κρίνῃ καὶ νὰ σέβεται. “Ο κ. Πικρὸς ὅμως οὔτε νὰ κρίνῃ ξέρει οὔτε νὰ σέβεται.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

“Ο κ. Γ. Ν. Πολίτης, γράφοντας στὸ προηγούμενο φύλλο γιὰ τὴ μετάφραση ἀπὸ τὸν κ. Παῦλο Γνευτὸ μερικῶν ἐπιγραφμάτων τοῦ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "ΠΑΡΗΣΣΟΣ,"

A. ΣΥΡΙΓΟΥ & ΣΙΑ

ΓΩΝΙΑ ΟΔΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΝΙΓΓΟΣ

A Θ Η Ν Α I

ΕΠΙΣΠΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΣΑΣ

ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑΝ ΑΥΡΙΟΝ!!

Ζητήσατε πρὸς τοῦτο

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΜΑΣ

ὅλα τὰ κάτωθι ὠφέλιμα ἔργα

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΙΣΣΑΝΟΥ

Καὶ θὰ ἔχετε:

Δυνάμεις, ἐπιτυχίαν, ὑγείαν — εὐτυχίαν.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΥΠΝΩΤΙΣΜΟΥ

Ἀντ. Πισσάνου

Τὸ καλλίτερον καὶ πρακτικώτερον βιβλίον τῶν ὁσων ἐξεδόθησαν μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Περιλαμβάνει, μεθόδους διὰ τὰ ὑπνωτίζετε, μαγνιτίζετε, γοητεύετε.

Δραχ. 50.

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ἀντ. Πισσάνου

Ὁ συγγραφεὺς ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα δίδει νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὸ πρὸς πνευματισμοῦ ζήτημα.

ΔΡΧ. 50

ΠΩΣ ΝΑ ΚΥΡΙΑΡΧΗΤΕ

Ἀντ. Πισσάνου

Ἡ δύναμις τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ σας καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐφόδιον διὰ τὰ διανύσετε ἐπιτυχῶς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ περιλαμβάνονται οἱ τρόποι γιὰ τὰ θεραπεύετε τὸν θυμὸν, τὸν φόβον, τὴν δειλίαν, τὴν ἀνυπομονήσαν, τὰς κακὰς ἔξεις κτλ.

ΔΡΧ. 10

ΠΩΣ ΝΑ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΤΕ

(Anderson—Μετὰφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Τὸ ἔργον αὐτὸ διδάσκει τὸ πῶς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς τὴν ζωὴν του ὅς ἕκαστος του ὑπόθεσιν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὴν κατάλληλον ψυχικὴν διάθεσιν.

Δραχμ. 30

ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

(Caritsoudein—Μετὰφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι γραμμένον μὲ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅχι μόνον τὸν σοβαρὸν ἐπιστήμονα καὶ διανοούμενον ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπον πού θὰ ἤθελε νὰ παρουσιάσῃ χάριν διασκεδάσεως διάφορα φαινόμενα μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως.

ΔΡΧ. 25.

Η ΣΩΛΟΜΩΝΙΚΗ

Ἀντ. Πισσάνου

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι μιὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πού προσπαθεῖ νὰ ἐξχωρίσῃ τοὺς θρόνους ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἡ μαγεία δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἡ παλαιὰ ἐπιστήμη καὶ σοφία τῶν Ἀρχαίων οἱ ὁποῖοι ἐγνώρισαν καὶ ἐξυπομνησίονσαν τὰς ἀγνώστοις δυνάμεις τῆς φύσεως.

ΔΡΧ. 50

Η ΜΑΓΝΗΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ

ΤΗΣ ΑΝΑΠΝΟΗΣ

(Γιόγκι Ραματσάρκα — Μετὰφρ. Ἀ. Πισσάνου)

Ὁ ἔξυρωπαισθεὶς συγγραφεὺς τοῦ Γιόγκι (φακίρης) ἀποκαλύπτει τὰ μυστικὰ διὰ τῶν ὁποίων οἱ φακίροι ἀποκοτῶν τὰς θαυμασίας καὶ παραδόξους δυνάμεις τῶν.

ΔΡΧ. 25

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

(Marden—Μετὰφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Διὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκφρασθῇ, μὲ λίγα λόγια γιὰ τὰ σπουδαῖα διδάγματα πού περιλαμβάνει. Κάθε λέξις του εἶναι ἓνα διαμάντι διανοήσεως πού ἐρχεται νὰ χαρίσῃ καινούργιον κόσμον στὸν ἀναγνώστην.

ΔΡΧ. 50

ΚΑΡΔΙΑ ΚΑΙ ΘΕΛΗΣΙΣ

(H. Durville—Μετὰφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Ὁ συγγραφεὺς διδάσκει τὸ τί πρέπει κανεὶς νὰ ἀναπτύξῃ μέσα του ὡς λ. χ. δυνάμεις τοῦ πνεύματος, ιδιότητας τῆς καρδίας, ἀλτρουϊστικὰ αἰσθήματα, ἰσχὺν σκέψεως, κλπ.

Δραχμ. 6

ΔΙΑ ΝΑ ΕΙΣΘΕ ΥΓΙΕΙΣ

ΚΑΙ ΝΑ ΖΗΤΕ ΠΟΛΛΑ ΧΡΟΝΙΑ

(Leynard—Μετὰφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὸ ζήτημα ὅχι μόνον ἀπὸ ὕλοισις ἀπόψεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πνευματικῆς τοιαύτης.

Δραχ. 25.

Γκαίτε, εἶνε παραθέσει καὶ τὸν στίχο «So unter andern, gemeinen Liedern κλπ.» μεταφράζοντας τὸν συνάμα πρόχειρα: «ἔτσι, ἀνάμεσα σ' ἄλλα συνηθισμένα τραγούδια κτλ.» Διαβάζοντας ὁμως ὑστερα τὸ ἄρθρο τοῦ τυπωμένου, εἶδε πὺς σύμφωνα μὲ τὸ ὅλο νόημα τοῦ ἐπιγράμματος, ἡ λέξις *gemein*, ποῦ ἔχει δυὸ σημασίες «κοινός, συνηθισμένος», ἀλλὰ καὶ «πρόστιχος», ταίριαζε δὴ πὺς καλὰ νὰ παρθῇ στὴ δευτέρῃ σημασίᾳ της. Ἡ ὑστερότερη αὐτὴ σκέψις του εἶναι, καθὼς μᾶς εἶπε, ἄλλη μὴ ἀπόδειξις πόσο δύσκολη δουλειὰ εἶναι μὴ καλὴ μετάφραση καὶ πόση προσοχὴ χρειάζεται ἀπὸ τὸν μεταφραστὴ γιὰ ν' ἀποδίδεται πιστὰ τὸ νόημα ἐνὸς κειμένου.

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ὙΠΑΛΛΗΛΙΚΟ

Ὅπως μὲ κάθε ἀφορμῇ, τώρα μὲ τὰ ἐργατικά ξαναφάνηκε στὴ μέση τὸ ζήτημα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Τακτικά θὰ γίνεται αὐτὸ ὅσο δὲν πέρνει τέλος. Βλέποντας τις ἀπαιτήσεις τῶν μισθῶν μὲ τὰ μάτια ὁχι εἰδικοῦ, ἀλλὰ συνεθισμένου πολίτη, βρίσκομε πὺς εἶνε πολὺ δίκιο ὅ,τι γυρεύουν, μὲ τὴ διαφορὰ πὺς ἔπρεπε ταυτόχρονα νὰ γίνῃ ἐκκαθάρισις καὶ νὰ λιγοστέψῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν. Ἔτσι καὶ ὅσοι μέναι θὰ πληρωόνταν καλλίτεροι καὶ τὸ κράτος δὲν θὰ εἶχε ἐπιβάρυνση καὶ ἡ δουλειὰ θὰ γινόταν καλλίτερα.

Ὅσοι ἔτυχε—καὶ ποίος δὲν τὸ ἔπαθε—νὰ χρειασθοῦν νὰ ἔλθουν σὲ συνάφεια μὲ δημόσια ὑπηρεσία, ἐδημιούργησαν τὴν κοινὴ πεποίθησιν πὺς στὰ δάχτυλα εἶνε οἱ ὑπάλληλοι ποῦ εἶνε στὴ θέση τους. Τοὺς ἄλλους δέχνη ἡ τεμπελιά, ἀνικηλία, ἄγνοια καὶ τὸ παρακολούθημά της νὰ κάνουν τὸν καμπόσο καὶ νὰ νομίζουν πὺς προσφέρουν μεγάλη χάρι, ὅταν κάνουν τὴ δουλειὰ γιὰ τὴν ὁποία πληρώνονται. Ἄν συνέβαινε νὰ ἀναλάβῃ καμμιά ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις κανένα μέρος τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ εἶνε βέβαιο πὺς πολὺ λίγους ὑπαλλήλους θὰ κρατοῦσε ἀπὸ τους παλαιοὺς. Μεγαλύτερη βάσανος ἀπὸ αὐτὸ δὲν γίνεται.

Καμμιά κυβερνήσις ὁμως ὡς τώρα δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ κἀν αὐτὴ τὴν ἐκκαθάριση. Τὸ ἐνάντιο, ἂν δόσουμε πίστη σὲ ὅσα γράφονται, σιγά—σιγά ἀντὶ νὰ λιγοστέβῃ μεγαλώνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαλλήλων. Ἀπὸ μᾶς κρίνεται ἔτσι φυσικὰ ἡ λύσις τοῦ προβλήματος καὶ μένει ἕνα ἀξιοθρήνητο συμπέρασμα. πὺς οἱ κυβερνήσεις μας δὲν ἔχουν τὸ θάρρος τῶν εὐθυνῶν. Πρέπει ὁμως τότε νὰ κυβερνοῦν;

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ε. Π. Παπανούτσου. Ἡ Τρίλογία τοῦ Πνεύματος.—Ἕνα ἀληθινὸ σοφὸ βιβλίον, γραμμένο μὲ σαφήνεια, ἀκρίβεια καὶ πληρότητα,

μὲ μαστορικὴ ταξινόμησις τῆς ὕλης, μὲ φωτεινὴ καὶ μεθοδικὴ σειρὰ σκέψεων, μὲ ὁμορφὴν καὶ πλούσια γλώσσιν, μὲ θάρρος καὶ πρωτοτυπία Ἀντικείμενο τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι οἱ τρεῖς ἐκδήλωσις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἡ Τέχνη, ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Ἠθικὴ, ποῦ ὁ συγγραφεὺς τις παίρνει σὺν τρεῖς ἐκδήλωσις μίᾳς καὶ τῆς ἰδίας νοητῆς οὐσίας, τοῦ Πνεύματος.

Γράφει στὸ τέλος τὸ «Πνεῦμα γιὰ μένα εἶναι ἕνας τύπος νοητός, μὴ ἔννοια. Μὴ ἔννοια, ποῦ ἔπλασα γιὰ νὰ κλείσω μέσα της ἕνα σωρὸ «φαινόμενα ἄλλης τάξης»—φαινόμενα δηλαδὴ ποῦ οὔτε μὲ τὰ «φυσικά» μποροῦν νὰ μποῦν στὴν ἰδία μοῖρα, οὔτε μὲ τὰ «ψυχολογικά»—ἐπειδὴ νομίζω ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ μ' ὅλη τὴν ποικιλίαν τῶν ἔχουν στὸ βάθος ὁμοιότητες τόσο θεμελιακές, ποῦ, μόνον ὅταν μὲ τὴν ἐξάρσι τῶν κοινῶν στοιχείων τοὺς ὑποταχτοῦν σ' ἕναν τύπο γενικό, γίνονται νοητὰ ἀκόμα καὶ στὶς διαφορὰς τῶν. Τοῦτο μ' ἔκαμε νὰ θεωρήσω τὸ χωρισμὸν Ἐπιστήμης, Τέχνης καὶ Ἠθικῆς ἀπλὴ διάκρισις «τροπικῆ» (modale). Στὴν «οὐσία» του (ποῦ θὰ πεί! ἰδιολογικὰ), τὸ Πνεῦμα εἶναι ἑνιαῖο καὶ μοναδικό. «Ὑποστάσεις» (ποῦ θὰ πεί! τρόπους σύλληψης) ἔχει τρεῖς: τὴν Τέχνην, τὴν Ἠθικὴν καὶ τὴν Ἐπιστήμην.»

Καὶ συμπεραίνει: «Τὴν ὁργανικὴν σύνθεσιν τῶν τρόπων τοῦ Πνεύματος σὰ μιὰν ἱστορικὴν στιγμὴ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ὅταν εἶναι φαινόμενον ὁμαδικό, τὸν ὀνομάζω θρησκεία.

Εἶναι ἐποχὲς ποῦ ἐπιδημικὰ, θαρρεῖς, πιάνει τὸν ἀνθρώπο θεία μανία. Μὴ ἰδέα τοῦ πέμπτου ἐπιπέδου—τοῦ Θρησκευτικοῦ,—παίρνει τὴν δύναμιν καὶ τέτοιο πλάτος, ποῦ κλείνοντας μέσα της διαφέρει μὲ τὴν πνοὴ της καὶ τοὺς τρεῖς τρόπους τοῦ πνεύματος σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ φανερώματός τῶν. Ἐπιστήμην, Τέχνην καὶ Ἠθικὴν, καὶ τοῦ Φυσιολογικοῦ, καὶ τοῦ Ἑρωτικοῦ, καὶ τοῦ Κολεκτιβικοῦ, καὶ τοῦ Ἐγωϊστικοῦ σταθμοῦ, φωτίζονται ἄξια καὶ σφοδρὰ ἀπὸ ἕνα φῶς. Ἐμψυχώνονται σταθερὰ καὶ ἔντονα ἀπὸ ἕνα πάθος. Ἀπὸ τὸ φῶς καὶ τὸ πάθος μίᾳς ἰδέας Θρησκευτικῆς, ἐνὸς δηλαδὴ μυστικοῦ ὁραματισμοῦ τῶν σχέσεων Ἀνθρώπου καὶ Κόσμου.

Τέτοιοι χρόνοι πρέπει νὰ ὀνομάζονται κλασικοὶ στὴν ἱστορίαν. Εἶναι καιροὶ καθολικῆς σύνθεσης. Καιροὶ ἀρτίας ὁλοκληρώσεως τοῦ Πνεύματος.

Μᾶς λείπει ἡ μὴ καὶ μόνη θρησκευτικὴ ἰδέα. Ἡ ἰδέα ποῦ θὰ μπορούσε νὰ κυριέψῃ βαθιὰ καὶ μὲ πάθος τὸ Πνεῦμα ὁλόκληρο, νὰ ταιριάξῃ συμμετρικὰ τοὺς τρόπους του σὲ τρίπλευρη πυραμίδα, νὰ θρονιασθῇ ἡγεμονικὰ στὴν κορυφὴν της καὶ δεσποτικὰ νὰ βασιλέψῃ μέσα σὺν στήθεος τοῦ ἀνθρώπου.

Δυὸ τέτοιες ιδέες πλάσαμε καὶ συντρίψαμε ἴσαμε σήμερον. Τὴν προσελληνικὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν.

Τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν δείχνουν πὺς κυφορεῖται μὴ τρίτῃ, καὶ μὴ τέταρτῃ.

Δὲν τις γεννᾷ ἡ Εὐρώπη—ὁ κόσμος τῶν Ἑλληνολατίνων καὶ τῶν Γερμανῶν. Ἡ Εὐρώπη τις πολεμᾷ καὶ θέλει, βρέφῃ ἀκόμα, νὰ τις

✧ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✧ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✧

ΤΟΜΟΣ Γ' ΑΡΙΘ. 2 - (26)

1^η Ιουλίου 1928

ΓΑΛΑΝΗ

Η ΜΗΤΕΡΑ

πνίξη. Ἡ Εὐρώπη τις ὑπονομεύει, ὅπως τὸ ἐλ-
ληνορωμαϊκὸ πνεῦμα ὑπονόμει τοῦ Χριστιανι-
σμοῦ στὸ Βυζάντιο.

Τις γεννοῦν ἄλλοι λαοί. Ἀσπροι καὶ χρω-
ματιστοί. Τις γεννοῦν καὶ ὄργανοι νὰ τις
ἐπιδείξουν μέσα στὸ γεμάτο φρίκη στίβο τῆς
ἱστορίας. Ἀπ' αὐτοὺς ἄλλοι εἶναι κίόλας στὴν
εἰσοδὸ τῆς καλαίστρας. Ἄλλ' οἱ πῶς πίσω περι-
μένουν κ' ἐτοιμάζονται. . .

Ἔτσι τελειώνει τὸ βιβλίον. Νομίζω ὅμως
ὅτι τὸ συμπέρασμα αὐτὸ εἶναι περισσότερο
προχωρημένο, ἀπὸ ὅσο τοῦ ἐπιτρέπουν τὰ ἐπι-
χειρήματα πρὸς τὸ ἐκσυφορῆσαν, βγήκε ἔξω ἀπὸ
τὸν κύκλο του καὶ σὰ νὰ περπατεῖ μονάχο του.
Ὁ λόγος τοῦ ἐκτροχιασμοῦ αὐτοῦ εἶναι, θαρ-
ρῶ, ἓνα μικρότατο λάθος πρὸς ὃν ἔχει κάνει ὁ συγ-
γραφέας στὴ σύνθεσιν τῆς μελέτης του. Στὰ
περισσότερα σημεῖα συμφωνῶ μαζί του, πρᾶμα
πρὸς ὃ θὰ μπορούσε ἴσως κανεὶς ν' ἀνακαλύψῃ,
ρίχνοντας μιὰ ματιά σὲ δύο μὲν μελέτες ποὺ
δημοσιεύτηκαν, ἡ μιὰ στὴν «Ἀναγέννηση» (φυλ.
B. 4. Δεκ. 1917) «ἓνα μετακομμουνιστικὸ Πι-
στεύμα», ἡ ἄλλη στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα»
(φυλ. 1—2 Δεκ. 1927) «Ἡ Κοινωνία καὶ τὸ
Θέατρο». Ὁμολογῶ πὺς καὶ στίς διό μου αὐ-
τὲς μελέτες δὲν κατάφερα νὰ ἐκφράσω σαφῶς,
ἀκριβῶς καὶ πληρόνως τὴν σκέψιν μου.

Τώρα, ἀπὸ ὑποχρέωσιν στὸν ἀναγνώστη
μου καὶ στὸν συγγραφέα τῆς «Τριλογίας τοῦ
Πνεύματος» θὰ προσπαθῶ νὰ ἐκφράσω ὅσο
μπορέσω καθαρότερα τις ἀντίρροπες πρὸς ἔχω
στὰ παραπάνω συμπεράσματα. Τὸ μικρότατο
λάθος στὴ σχέσιν τοῦ Παπανούτσου, θαρρῶ,
εἶναι τοῦτο: Παραδέχεται ὅτι τὸ Πνεῦμα βρί-
σκεται σὲ μιὰ κατάστασιν ἀγωνίας καὶ χαμοῦ
πελαγωμένο μέσα στὸ ἄμορφο χάος τῶν πραγ-
μάτων καὶ πὺς ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν αὐτὴ καὶ τὸ
χαμὸ λυτρώνεται, ἅμα πραγματοποιήσας τὴν
ἐνότητά του, δηλαδὴ τὴ μιὰ καὶ μόνη θρη-
σκευτικὴ ιδέα. Ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ Πνεῦμα
βρίσκεται σὲ μιὰ κατάστασιν λαχτάρας καὶ πά-
λης ἀγκαλιάζοντας τὸ ἄμορφο χάος τῶν πραγ-
μάτων καὶ δημιουργώντας ὁλοένα. Τῇ δημι-
ουργίᾳ αὐτῇ τὴν κατορθώνει ἅμα πραγματο-
ποιήσει τὴν ἐνότητά του δηλαδὴ τὴ μιὰ καὶ
μόνη ιδέα. Δὲ νομίζω πὺς ὁ νοῦς μου σφι-
στεύεται ἀλλάζοντας: τὴ λύτρωση μὲ τὴ δημι-
ουργία. Κι' ἀκόμα λιγώτερον ὅταν δίνει περισ-
σότερη σημασίαν στὸ ἂν ἢ πραγματοποίησιν
αὐτῆς τῆς ἐνότητος εἶναι μερικὴ ἢ ὁμαδική.
Πιστεύω πὺς ἡ ἐνότητις αὐτὴδὲν χαλιεῖται παρὰ
ἀπὸ ἀνάγκη γιὰ νέα δημιουργία, ὅπως τὸ προ-
ζῆμι πρὸς ὃ πρέπει ν' ἀνακατευθῇ μὲ τὸ ἄλευρό
καὶ τὸ νερό. Ἔτσι διαλύθηκαν οἱ Ἕλληνες μέ-
σα στὴν Εὐρώπην κ' ἔτσι ἡ Εὐρώπη διαλύεται
σήμερον μέσα στὸν Κόσμον.

Ὁ ὁρισμὸς ποὺ ἔδωκε ὁ Παπανούτσος πα-
ραπάνω: «τὴν ὁργανικὴν σύνθεσιν τῶν τρόπων
τοῦ Πνεύματος σὲ μιὰ ἱστορικὴ στιγμή τῆς
ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ὅταν εἶναι φαινόμενον
ὁμαδικό, τὴν ὀνομάζω *Θρησκείαν*» τὸν ὑποχρέ-
ωσε νὰ τραβήξῃ στὸ σφαλερὸν δρόμον, πιστεύ-
οντας πὺς ἀπὸ τὴν ὁργανικὴν σύνθεσιν τῶν
τρίων τρόπων τοῦ Πνεύματος γεννιέται μιὰ
ἄλλη ιδέα, μιὰ ιδέα τοῦ τέμπετος ἐπιπέδου κα-

θὼς λέει, καὶ ποὺ δύσκολα περπατεῖ μὲς τὸ
φύρεμα ποὺτὴν ντύνει τῆς μανίας, ἔστω καὶ ἂν
μιλήσουμε γιὰ Θεία μανία.

Ἡ θρησκευτικὴ μανία ποὺ πιάνει τὸν ἄν-
θρωπον εἶναι, κατὰ τὴ γνώμην μου ἡ ἴδια ἢ
μανία τῆς Τέχνης, δηλαδὴ τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς
τρεῖς τρόπους ποὺ εἶπαμε, τοῦ μόνου ἀπὸ τοὺς
τρεῖς ποὺ προκαλεῖ *μανία*, καὶ τοῦτο γιὰτι
ἔδω δρᾷ ἡ φαντασία. Καί, ἀκριβῶς, μὲ τὴ
θρησκευτικὴ μανία ἀρχίζουν οἱ ρωμαντικοὶ και-
ροί. Ἡ φαντασία δημιουργεῖ στὸν ἄνθρωπον
τὴν εὐτυχία καὶ—κατ' ἀνάγκην—τὴ δυστυχία.
Γιὰτι μόλις λάμπει τὸ φῶς τῆς εὐτυχίας, φανε-
ρῶνται καὶ τὸ σκοτάδι τῆς δυστυχίας.

Καὶ τί εἶναι εὐτυχία; Εὐτυχία εἶναι ἓνα
σχέδιο. Κάτι ποὺ δὲν ὑπάρχει μὰ πρέπει νὰ
δημιουργηθῇ. Τὸ λένε καὶ ἰδανικό. Εἶναι τὸ
ὁλοένα καλύτερον. Φάντασμα τοῦ πραγματικοῦ
ποὺ πρόκειται νὰ δημιουργηθῇ στὸ μέλλον.
Τὸ σχέδιον αὐτὸ τὸ φτεῖναι ἢ φαντασία καὶ
μόλις γεννηθῇ, ἀρχίζει ὁ πόθος γιὰ τὴν πραγ-
ματοποίησίν του. Ὁ ἔρως πρὸς δημιουργίαν
μελλοντικῆς ζωῆς. Ἔτσι στὰ μάτια τοῦ ἀνθρώ-
που λάμπει διαρκῶς μιὰν ἄφραστη εὐτυχία
ποὺ κοντοζυγώνει ἢ ἀποτραβιέται ἀνάλογα μὲ
τὴ δύναμιν τῆς φαντασίας ποὺ τὴ γενεῖ.
Ὅταν πεθάνει ἢ φαντασία, πεθαίνει καὶ ἡ εὐ-
τυχία, γιὰτι δὲν ὑπάρχει πιά μελλοντικὴ δημι-
ουργία. Ὁ ἔρως σβύνει. Τὸ σκοτεινὸ χάος τοῦ
πεσσιμισμοῦ σκεπάζει τὴ ζωὴν.

Νὰ λοιπὸν ἡ φαντασία ποὺ δημιουργεῖ
τοὺς θεοὺς, τὰ καλύτερα πρότυπα καὶ βάνει
ἄθλους στὸν ἄνθρωπον. Ἡ μανία ποὺ τὸν πιά-
νει εἶναι ἡ μανία τῆς δημιουργίας, τῆς τέχνης.
Γιὰτι ἡ τέχνη εἶναι μιὰ νίκη, ἓνα κατορθῶμα,
ἓνα σχέδιον, μιὰ μορφοποίησιν τοῦ μέλλον-
τος (κι' ὄχι μονάχα στοργγύλεμα τοῦ πραγμα-
τικοῦ). Ἡ φαντασία φτεῖναι τὴν τέχνην καὶ ἡ
ζωὴ συμμορφώνεται μὲ τὸ σχέδιον. Μὰ γιὰ νὰ
συμμορφωθῇ ἡ ζωὴ μὲ τὸ σχέδιον τῆς φαντα-
σίας, χρειάζεται μιὰ ὁμαδικὴ πίστις σ' αὐτό,
γιὰτι ἡ τέχνη δὲ γίνεται ἀπὸ ὅλους, ὅμως πρὲ-
πει νὰ τὴ νοιώσουν ὅλοι. Κ' ἔδω εἶναι ποὺ
μπαίνει ἡ θεΐα χάρις ἢ ἡ μαγεία στὴ μέσιν,
δηλαδὴ ἡ χρησιμοποίησιν στὴ ζωὴ ἐνὸς ἔργου
τῆς Τέχνης ἅμα καὶ ὄχι ἕμμεσα. Ἀντί π. χ.
ἡ θεὰ τῆς εἰκόνας ἐνὸς ὠροῦν τοῦ θεοῦ ἢ τὸ ἄκου-
σμα ἐνὸς ὕμνου νὰ συγκινήσῃ τὸν ἀκροατὴν
καὶ νὰ γεμίσῃ τὴ ψυχὴν του μὲ πόθον γιὰ τὸ
καλύτερον, χρειάζεται νὰ φιληθῇ ἢ εἰκόνα ἢ
νὰ διαβαθῇ ὅπως ὁ ὕμνος ἀπάνω ἀπὸ
τὸ κεφάλιν του. Ἔτσι οἱ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι,
διαάζοντας ἓνα διήγημα, ρωτοῦν ἂν ἀλήθεια
ἔγιναν αὐτὰ ποὺ διαβάζουν καὶ στενοχωροῦνται
φοβερὰ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοὺς σβύνει, ὅταν
μάθουν ὅτι εἶνε ψέμματα. Καὶ τοῦτο γιὰτι οἱ
ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι δὲ μποροῦν ν' ἀπολάψουν
ἓνα ἔργον τέχνης παρὰ μὲ τὴ βοήθειαν τῆς
μαγείας.

Ἔτσι, νομίζω, ὅτι ἡ χρησιμοποίησιν τοῦ ὅρου
θρησκεία κάπως σκοτιέει τὰ πράγματα. Κι'
οὔτε πρέπει νὰ μιλήσωμε γιὰ *ὁργανικὴν* παρὰ
γιὰ *ἀρμονικὴν* σύνθεσιν τῶν τριῶν τρόπων τοῦ
Πνεύματος δηλαδὴ τῆς Τέχνης (θρησκείας),
τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἠθικῆς.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δηλώνουν πὼς δὲν ἔχουν καμμιά ἐξάρτηση ἀπὸ κανένα πρόσωπο οὔτε ομάδα, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ὄργανισμὸ ἀνεξάρτητο ποὺ ἴδρυσαν οἱ διευθυντὲς τοὺς ἔχοντας ὑπ' ὄψει τοὺς ἔναν συνειδητὸ πόθο μιᾶς μεγάλης μερίδας νέων ἀνθρώπων ποὺ ζητοῦσαν ἓνα ξεκαθάρισμα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς καὶ ποὺ τὸ περιοδικὸ μὲ εἰλικρίνεια καὶ ζῆλο ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχῃ.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Στηρίζουν τὴν ἐπιτυχία τοὺς στὴν εἰλικρίνεια μὲ τὴν ὁποία χειρίζονται τὰ θέματά τους, στὸ κοινὸ τῶν νέων ἀνθρώπων ποὺ τὰ διαβάζουν καὶ τὰ στηρίζουν μὲ τὴ συνδρομὴ τοὺς καὶ στὴν ἐνιαία γραμμὴ ποὺ τηροῦν.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ συνεργάζονται μὲ κάθε σοβαρὸ πνευματικὸν ἄνθρωπο καὶ ἐνισχύουν κάθε πνευματικὴ προσπάθεια ποὺ γίνεται μὲ εἰλικρίνεια καὶ συμφωνῶν μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν ποὺ τὶς ἔχουν σαφέστατα ἐκθέσει στὰ ἄρθρα τοὺς καὶ στὰ λακωνικά τους.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δὲν δεσμεύονται ἀπὸ τὴν καθορισμένη θέση τοὺς ἀλλὰ παρῆχουν στὸ ἀναγνωστικὸ τοὺς κοινὸ ὅσο εἶναι δυνατόν πρὸς ἀντικειμενικὰ τὴν κίνηση καὶ τὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν, τὶς κατακτήσεις τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ πλέον ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα τῆς ξένης καὶ τῆς δικῆς μας λογοτεχνίας καὶ κρίνουν τὴν κάθε πνευματικὴ ἐπικαιρότητα.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δημοσιεύουν κάθε ἀξιολογὴ ἐργασία ποὺ προδίδει μόχθο καὶ εἰλικρίνεια καὶ ἀδιαφοροῦν τελείως γιὰ τὶς φήμες. Ἰδιαιτάτα ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά μέρη τοῦ προγράμματος τῶν, εἶναι νὰ ὑποστηρίζουν τοὺς νέους ἐκείνους ποὺ φανερόνουν ἀληθινὸ πόθο γιὰ τὴν τέχνη καὶ γενικὰ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐργασία. Ἰδιαίτερος πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι οἱ πολιτικὲς πεποιθήσεις τοῦ καθενὸς δὲν ἀποτελοῦν ἐμπόδιον γιὰ τὴ συνεργασία του.

Ἡ ἁρμονικὴ αὐτὴ σύνθεση πετυχαίνεται στοὺς κλασικοὺς καιροὺς καὶ νῆ: Αἰσχύλος καὶ ἡ ἐποχὴ του, Νεοβίντιν καὶ ἡ ἐποχὴ του, Γκαίτε καὶ ἡ ἐποχὴ του. Σήμερα τὸ προξέμν τῆς Εὐρώπης ἀνακατώνεται μὲ πολὺ μεγαλύτερη μᾶζα καὶ πολὺ πῶδ δύσκολα γιὰτὶ ἡ μαγεία δὲν ἔχει τόση πέρας. Ἡ φαντασία μάχεται νὰ πλάσῃ τὰ καλύτερα πρότυπα μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ μᾶζα οὐδέτερης ὕλης. Μὲ τὴν καθολικὴ ἐκπαίδευση καὶ στρατολογία, τὸν πόλεμο, τὴν ἐφημερίδα, τὸν κινηματογράφο καὶ τὰ ραδιο-τηλεγραφήματα, ἐδημιουργήθηκε μιὰ μεγάλη δυσαρμονία στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Πολὺ ἐπιστήμη, λίγη ἠθικὴ καὶ τέχνη ρωμαντικὴ, δηλαδὴ λαχτάρα γιὰ τὴν ἁρμονία. Πρὸς τί ἡ ἐκφραση «μέσα στὸ γιομάτο φρίκη στίβο τῆς ἱστορίας»: Τὴν ἀναφέρω τῇ φράση αὐτὴ γιὰτὶ ἔχει μέσα τῆς κατὶ σὺν μαγεία.

Ὅλες οἱ *Θρησκείες* μοιάζουν στὴν *Ἰδέα*— ὅλες ζητοῦν νὰ προκόψουν τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία καὶ διαφέρουν στὴν ἔκταση πού ἀγκαλιάζει ἡ *Ἰδέα* τους. Ἡ Χριστιανικὴ *Ἰδέα* πρῶτῃ πῆρε τὴ μεγαλύτερη ἔκταση ἐπειδὴ ἀγκάλιασε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅλη τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Μὰ οἱ *Θρησκείες* γιὰ νὰ πετύχουν τὸ σκοπὸ τους, τὴν προκοπὴ τῆς κοινωνίας (τὴν προκοπὴ ὅχι τὴν εὐτυχία, εὐτυχία δὲν ὑπάρχει παρὰ σὺν ἀκολούθημα τῆς προκοπῆς, ὅπως ἡ εὐχαρίστηση πού ἀκολουθεῖ τὴ γλήγορη προοδευτικὴ κίνηση) ἐκμεταλλεύθηκαν τὴ συγκίνηση πού προκαλεῖ ἡ Τέχνη, ὅπως καὶ τὴ συγκίνηση πού προκαλοῦν τὰ στοιχεῖα (θάνατος—σεισμοὶ—ἀνομβρία) καὶ στηρίχθηκαν πρὸ παντός στὴν *πίστη*, δηλαδὴ στὴν ἄμεση χρησιμοποίηση τῶν συμβόλων. Κι' αὐτὸ εἶναι μαγεία.

Δὲ νομίζω ὅτι μιὰ τέτοια χρησιμοποίηση ἔχει κέρραση σήμερα. Ὅμως πιστεύω ὅτι τὴν ἁρμονία ἠθικῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης θὰ τὴν πετύχουμε. Πότε; πολλὰς φορές. Κάθε καινούργια ἰδέα φέρνει μαζί τῆς εὐτυχίας καὶ δυστυχίας. Μὰ τῶρ, τὸν καιρὸ πού ζοῦμε πρέπει ὅλη ἡ ταραγμένη μᾶζα νὰ χορτάσει ἀπὸ σοφία καὶ πείρα καὶ ν' ἀσκήσει τὴν ἠθικὴ. Τὸ τελευταῖο τοῦτο ἡ ἀσκήση τῆς ἠθικῆς εἶναι τὸ ἐπιτακτικὸ χρέος κάθε ἀτόμου. Καὶ τώρα καὶ πάντα. Γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ζωῆς. Ὅπως ἡ τέχνη δὲ μπορεῖ νὰ κινήθῃ παρὸ μέσα σὲ σύνορα καὶ μὲ συμβατικά μέσα τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ὅμως τέχνη ἡ ἐπιστήμη ἔχουν ἀπειρους συνδυασμοὺς μέσα στὰ συμβατικά τους μέσα. Ἡ πρῶτὴ τυπὸς μας κ' ἡ δημιουργία μας εἶναι οἱ κρινόμενοι συνδυασμοί. Ἡ τέχνη ἐφευρίσκει ἡ ἐπιστήμη ἀνακαλύπτει, ἡ ἠθικὴ ἐφαρμόζει. Κι' ὅλα γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ζωῆς.

B, ΡΩΤΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἡ παράσταση τῆς *Ἀντιγόνης* στὸ Θέατρο Ἡρώδου τοῦ Ἀγικου.— Ἀναφέρουν πὺς ὅταν πρωτοδιδάχθηκε ἡ *Ἀντιγόνη* τόσοι ἦσαν ὁ θαυ-

μασμός καὶ ἡ συγκίνηση τῶν Ἀθηναίων γιὰ τὴ θαυμαστὴ σύλληψη καὶ τὴν τελειότατη δημιουργία τῆς τραγωδίας αὐτῆς, ὥστε γιὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν ἐκτίμησή τους στὴ μεγαλοφυΐα τοῦ ποιητῆ, τὸν διορίσανε στρατηγὸ καὶ τὸν στείλανε στὴ Σάμο, ἔχοντας τὴν πεποίθηση πὺς μὲ τὸ ἴδιαι κανεὶς μεγάλος ποιητῆς σημαίνει πὺς μπορεῖ νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ στὴ στρατιωτικὴ τέχνη. Ἐννοεῖται, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἡ στρατηγία αὐτὴ ὁπότευχε.

Φαίνεται ὅμως πὺς δὲν ἔχανε ἄδικο οἱ Ἀθηναῖοι πού ἐνθουσιάζτηκαν τόσο πολὺ, ἀπ' τὴν τραγωδία αὐτὴ καὶ τὴν ἐκτίμησαν ὡς μιὰ ἀπ' τὰς ὑπεροχώτερες ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης τοῦ Σοφοκλή. Ἡ παράσταση τῆς *Ἀντιγόνης* ἦταν μιὰ ἀποζύλωση.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ὑπῆρχαν βέβαια ὅλες οἱ περιφημες ἀρετὲς τοῦ μεγάλου τραγικοῦ—τέλεια διαγραφή χαρακτήρων, φυσικὴ καὶ ἀβίαστη ἐξέλιξη τῆς δράσης, λυρικώτατα χορικά, ἐνδιαφέρον συγκινητικὸ καὶ παθητικὸ—μὰ ὑπῆρχε καὶ κατὶ καινούργιο. Σχεδὸν γιὰ πρῶτῃ φορὰ ἡ ἀρχαία τραγωδία, μᾶς παρουσιάζει τὴ μορφή τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀπόλυτα ἠθικὰ ἐλεύθερου, πού προκειμένου νὰ ἐκπληρώσῃ κάποιο ἠθικὸ νόμο, κάποιο ἰδανικὸ, ὅχι μονάχα «δέχεται καὶ ὑπομένει τὴ δυστυχία, μὰ πηγαίνει ζητῶντας τὴν», θυσιάζει θεληματικὰ τὸν ἑαυτό του, κι' ἔτσι μ' αὐτὸ τὸ ὑπέροχο φέροισμὸ τὴν ὑψώνει σὲ σύμβολο αἰώνιο «πού δίνει ἀξία στὴ ζωὴ καὶ σὺν προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπάνω στὴ γῆ». Ἡ *Ἀντιγόνη*, αἰώνιο σύμβολο τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, κινήμενη ἀπὸ αἰσθημὰ τῆς αὐτοῦ, ἀποφασίζει νὰ ἐκπληρώσῃ ὅτι τῆς ἐπιβάλλει ὁ θεὸς νόμος πού βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν προσταγὴ τοῦ ἀρχοντα. Ἔρει πὺς ἀπ' τὴ συγκρούση αὐτὴ τὴν περιμένει ὁ θάνατος, μὰ δὲ δειλιάζει. Ἀγωνίζεται, νικάει τῆς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, ὑψώνεται πάνω ἀπ' τὸ φυσικὸ πόνο καὶ προσφέρει τὴ ζωὴ τῆς θυσία τοῦ καθήκοντος τῆς.

Αὐτὴ τὴν ἡρώικη μορφή τῆς *Ἀντιγόνης* θέλησε νὰ ζωντανέψῃ ἡ δ. Κωτσάλη σὲ μιὰ παράσταση πού δόθηκε στὸ Θέατρο τοῦ Ἡρώδου γιὰ τοὺς πλημμυροπαθεῖς. Εὐγενικὸς ὁ πόθος τῆς κ' ἀξέπνινο: ὁ καλλιτέχνης πού βάσει σκοπὸ στὴ ζωὴ του νὰ ἐρμηνεύῃ ὅτι πῶς ὑψηλὸ καὶ πῶς ἐκλεκτὸ ὑπάρχει στὴν παγκόσμια δραματικὴ ποίηση. Μὲ δὲ φτάνει μονάχα νὰ ποθήσῃ κανεὶς κατὶ. Γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν πόθο του χρειάζεται πρῶτα—πρῶτα νὰ καλοσκεφτῇ τί πρόκειται νὰ λάβῃ μέσα του καὶ νὰ ἐλέγξῃ, τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ δῇ ἂν εἶναι πραγματικὰ ἱκανὸς γιὰ μιὰ τέτοια προσπάθεια καὶ ὕστερα νὰ δουλέψῃ, νὰ δουλέψῃ γερά. Ἡ δ. Κωτσάλη, μὲ τὸν τρόπο πού ἐρμηνεύει τὴν ἡρώίδα τοῦ Σοφοκλή, μᾶς ἀπόδειξε πὺς δὲν πῆρε τὸ πρῶμα στὰ σοβαρά. Ἐπιπολιώσῃ βασιλέψῃ ἀπ' ἀρχῇ σ' ἄκρη. Μᾶς παρουσιάζει μιὰν Ἀντιγόνη ψεύτικη, ἄψυχη καὶ ξεροή, χωρὶς καμιά συγκίνηση, χωρὶς κανένα πάθος, χωρὶς δραματικὲς μεταπτώσεις. Καμιά ποικιλία στὸ παίξιμο. Ρητορεία ἀβάσταχτη ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Τόσο βεβια-

Κ. Μ ΠΑΣΤΙΑ

Η ΑΠΕΡΓΙΑ

«La société moderne reculera devant une entreprise aussi indéterminée et aussi creuse que la grève générale (1).

Jean Jaurès.

Τὸ τραγικὸ μιᾶς ἀπεργίας στὸν τόπο μας ὅπως καὶ κάθε κοινωνικοῦ φαινομένου δὲν εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ φαινόμενο ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀρμόδιες κρατικὲς ἀρχὲς καθὼς καὶ ἐκαῖνοι ποὺ θέλουν νὰ λέγονται κοινωνιολόγοι δὲν ξέρουν ποτὲ τὰ βαθύτερα αἷτια τῶν φαινομένων καὶ δὲν ἔχουν ξεκαθαρίσει στὸ μυαλό τους τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα, τίς ἰδέες καὶ τὰ κινήματα.

Γιὰ τὴν ἀπεργία στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει μιὰ πολὺ συγκεχυμένη γνώμη. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῇ πὼς ἡ σύγχυση θρῖσκεται βαθύτερα, καὶ πὼς ἡ ἴδια παρεξήγηση ποὺ ὑπάρχει γύρω ἀπὸ τὴ λέξη «Σοσιαλισμός» ἡ ἴδια ὑπάρχει καὶ γύρω ἀπὸ τὴ λέξη «Ἀπεργία». Καὶ ὅπως ὑπάρχουν, ἀκόμα καὶ σήμερα, ἄνθρωποι ποὺ πιστεύουν πὼς σοσιαλιστὴς, γενικὰ καὶ ἀκαθόριστα, μπορεῖ νὰ διορασθῇ ὁ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ποθεῖ τὴν καλύτερη τῆς κοινωνίας, ἔτσι καὶ γιὰ τὴν ἀπεργία ἐπικρατεῖ σ' ἄλλους ἢ γνώμη πὼς εἶναι μιὰ ἐπαναστατικὴ ἐκδήλωση τοῦ προλεταριάτου καὶ σ' ἄλλους πὼς εἶναι τὸ μοναδικὸ ὄπλο ποὺ

ἔχει στὰ χέρια του ὁ ἐργάτης γιὰ νὰ πετύχει τὴν καλύτερή του ζωὴς του.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι. Ἡ ἀπεργία δὲν εἶναι ἓνα κίνημα ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξετασθῇ καὶ νὰ κριθῇ μεμονωμένα. Δὲν μπορούμε νὰ τὸ ἀπομονώσουμε ἀπὸ τὸ ὅλο κοινωνικὸ πρόβλημα ποὺ ἡ ἀπεργία εἶναι μιὰ ἐκδήλωσή του. Γιὰ τοῦτο ὁ χαρακτηρισμὸς ποὺ κάνει ὁ καθένας τῆς ἀπεργίας πρέπει νὰ εἶναι συνεπὴς μὲ τὴ θέση ποὺ κρατᾷ ἀντικρὺς στὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Ἄλλη μορφή, ἄλλο περιεχόμενο καὶ ἄλλο σκοπὸ ἔχει ἡ ἀπεργία γιὰ τὸν ὀρθόδοξο μαρξιστὴ ἢ τὸν ἐπαναστατικὸ συνδικαλιστὴ καὶ ἄλλον γιὰ τὸν κρατικὸ σοσιαλιστὴ, ἢ τὸν χριστιανό, ἢ τὸν ἀστό.

Καὶ στὸ σημεῖο τοῦτο θρῖσκεται ὅλη ἡ σύγχυση.

Ἐδῶ καὶ λίγες μέρες θρέθηκα ἀνάμεσα σὲ προοδευτικοὺς νέους, σὲ ἀριστεροὺς, σὲ κατὰ φαντασίαν μαρξιστὲς καὶ τοὺς ἄκουσα νὰ μιλοῦν γιὰ τὴν ἀπεργία. Εἶχαν ἐπιτεθεῖ ἐναντίον ἐδὼς ἀστοιχείωτου ἐπαγγελματία ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἀνύπαρκτο μυαλό του χαρακτηριστίζει τὴν ἀπεργία φαινόμενο ἀ-

1) J. Jaurès: Etudes socialistes—Σ. 107

τανε ἔξω ἀπ' τὸ ρόλο της, ὥστε πολλές φράσεις τὶς τόνιζε ἔτσι πού δὲν ἐβγαζες κανένα νόημα.

Ἀλλὰ ἄς ἐξετάσουμε τὴν ἀποτυχία αὐτῆς μὲ κάθε δυνατὴ λεπτομέρεια πού μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χώρος τοῦ σημειώματός μας.

Χαρακτηριστικὸ τῶν ἔργων τοῦ Σοφοκλῆ εἶναι ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποίαν αἰχμαλωτίζει εὐθὺς ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ καὶ προκαλεῖ τὴ συγκίνησή του. Ἡ Ἀντιγόνη ξεχωρίζει γιὰ τὴ ζωηρότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει. Εἶναι τέτοια ἡ θέση τῆς ἡρωίδας καὶ ἡ συγκίνησή της καὶ ἡ βιασύνη της, καθὼς βγαίνει ἔξω ἀπ' τὸ παλάτι καὶ περιμένει τὴν ἀδερφή της, ὥστε τὴν ἀνάλογη ἐκφραση πρέπει ἔχουν οἱ κινήσεις καὶ τὰ λόγια της.

Ἄλλως καὶ τὸ κείμενο μᾶς τὸ λέει καθαρά:

Οὐδὲν γὰρ οὐτ' αἷμιον οὐτ' αἵτης ἄτερ
οὐτ' αἰσχρὸν, οὐτ' αἷμιον ἐσθ' ὅποιον οὐ
τῶν σῶν τε καμῶν οὐκ ὅλω π' ἐγὼ κακῶν

ἔχεις τι κι' εἰσήκουσας; ἢ σὲ λονθάνει κλπ.

Ἡ δ. Κωτσάλη τὰ λόγια αὐτὰ τὰ εἶπε ἀργό, χωρὶς καμιά συγκίνηση, σὰν νὰ μὴ τῆς συνέβαινε τίποτα.

Τὴν ἴδια ἀπάθειαν ἔδειξε στὸ γοργὸ καὶ σφοδρὸ διάλογο μὲ τὴν ἀδερφή της, πού ἀκούσθαι ἀμέσως κατόπιν καὶ ὅπου χαρακτηρίζονται στὴν ἐντέλεια οἱ δύο ἀδελφές.

Ἐδὼ ἔπρεπε νὰ μᾶς δώσῃ ὅλη τὴ πίστιν της στὴν ἱερότητα τῆς πράξης της, ὅλη τὴ θέρη τῆς καρδιάς, τῆς πλημμυρισμένης ἀπ' ἀδελφικὴ στοργή, ὅλο τὸν περήφανο ἐνθουσιασμό, ὅπως δεικνύουν οἱ φράσεις της:

οὐ γὰρ δι' προδοῦσ' ἀλώσομαι
ἀλλ' ἴσθ' ὅποια σοι δοκεῖ κείνων δ' ἐγὼ
θάψω. Καλὸν μοι τοῦτο ποιούσῃ θανεῖν.
φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μέτα,
ὅσα πανουργήσασα' ἐπεὶ πλείων χρόνος κλπ.

καὶ τὴν περὶ φρόνησιν στὸν κίνδυνον μὲ τοὺς στίχους:

μὴ μοῦ προτάρβει τὸν σὸν ἐξόρθου πόμον
Οἵμοι' καταύδου, πολλὸν ἐχθίων ἔση,
σιγῶσ' ἐάν μὴ πᾶσι κηρυξῇς τάδε.

Ὅσο γιὰ τὸν τρόπο πού μιλάει στὴν ἀδερφή της εἶναι βέβαια σκληρὸς καὶ κάπως λιγυρηντικὸς, καθόλου ὅμως πρόστυχος, ὅπως ἔκανε ἡ δὲ Κωτσάλη, πράγμα πού δὲν ταιριάζει σὲ μὴ τέτοια φύση.

Ἐπειτα σὸ σημεῖο πού ὁ φύλακας τῆς φέρνει μπροστά στὸν Κρέοντα γιὰ νὰ δώσῃ λόγο γιὰ τὴν πράξη της, πού ἦταν ἡ ὑπερήφανη καὶ ἡρεμὴ σταθερότητα της στὴν ἀντίφασιν, ἡ ἀλαφριά εἰρωνεία πρὸς τὸν ἄρχοντα πὺ νομίζει οἱ οἱ νόμοι του μπορεῖ νὰ σταθοῦν πάρα πάνω ἀπ' τοὺς ἄγραφους καὶ ἀσαφεῖς θεῶν νόμους, πού ὁ συγκρατημένος καὶ βουβὸς της πόνο; Καμιά ὑπερβολή, καμιά παρανομιὰ. Τὶ χρειάζοντουσαν ἐκεῖνες οἱ κραυγές διὰ νὰ λέει:

σχεδὸν τι μῶρφ μωρίαν ὀφλισκάνω

Θὰ μοῦ πεῖ μὰ τότε πῶς δικαιολογῶνται τὰ λόγια τοῦ χοροῦ:

δηλοῖ τὸ γέννημ' ὦμόν ἐξ ὦμοῦ πατρός.
τῆς παιδός; εἵκειν δ' οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.

καὶ ἀπαντᾷ πῶς ἴσα—ἴσα ἀπ' τὸ νόημα αὐτῶν τῶν στίχων βγαίνει τὸ συμπέρασμα πῶς δὲν γίνεται λόγος γιὰ καμιά παραφορά τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀλύτῃ σταθερότητά της πού δὲν ὑποχωρεῖ στα δεινά.

Καὶ τώρα ἄς ἐρθoυμε στὴν σκηνὴ τοῦ κομποῦ ὅπου ὁ ποιητὴς μᾶς παρουσιάζει καὶ τὴν ἄλλη ὄψη τῆς ἡρωίδας, τὴν ἐντὶ λῶς γυναικεία. Γιατί ἡ δὲ Κωτσάλη ἀρνήθηκε ἐπίμονα νὰ κλάψῃ; Μήπως θ. ὥρῃς πῶς ἦταν ταπεινωτικὸ γιὰ τὴν Ἀντιγόνη ν' ἀρχίσῃ τὰ κλάμματα ὅταν βλέπῃ τὴν πλησιάζει ὁ θάνατος; Μὰ οἱ ἡρωεῖς τῆς ἀρχαιότητος; «στὶ πράξεις τοὺς ἦτανε πλάσματα ἀνώτερα, στὰ συναισθηματικά τοὺς ἀληθινοὶ ἄνθρωποι». Δὲν αἰσθανόντουσαν ντροπὴ γιὰ τὶς ἀθρόωνες ἀδυναμίες, καμιά ὁμως δὲν ἦταν ἱκανὴ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀπ' τὴν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τοὺς.

Οἵμοι, θανάτου τοῦτ' ἐγγυτάτω τοῦπος
[ἀφίεται]

φωνάζει μ' ἀπελπισμένο πόνο, γιατί ἔτσι τὸ θέλει ἡ φύση, μὰ μὲ τοῦτο δὲ θὰ πῇ πῶς θ' ἀλλάξῃ ἀπόφασιν. Κι' ἔτσι ἡ θυσία της παίρνει μεγαλύτερη ἀξία, γιατί δὲ μᾶς παρουσιάζεται ὡς ἀντιτέλεσμα σωτικῆς ἀπάθειας...

Ἡ δὲ Κωτσάλη προχώρησε μεγαλοπρεπέστατα καὶ μὲ ἀπόλυτη ἡρεμία ἔφτασε στὴν ὀρχήστρα καὶ ἄρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ μὲ στόμφο τοὺς θρήνους της, χωρὶς νὰ χύσῃ δάκρυ. Στους τελευταίους στίχους στήλωσε τὰ πόδια της, γούρλωσε τὰ ματια της, κούνησε κάνα δυὸ φορές σπασμωδικὰ τὸ κεφάλι της καὶ ἀφ' οὗ ἐφώνασε μ' ὀση δύναμιν εἶχε στὸ πλεμόνιόν της, ἔφυγε γιὰ νὰ πάῃ νὰ πεθάνῃ.

Ὁ κ. Δεστούνης σὸ ρόλο τοῦ Κρέοντα μᾶς ἔδειξε βέβαια ὅτι ἔχει ἀρκετὰ προσέοντα γιὰ νὰ παίξῃ ἀρχαῖες τραγωδίες, ὥραια καὶ θερμὴ φωνή, μορφὴ ἀδρὴ καὶ ἐκφραστικὴ, δὲν μπόρεσε ὅμως ν' ἀποδώσῃ τὸ βίαιον καὶ σκληρὸν τύραννον, τὸν παράφορον κι' ἐγωιστὴ πού ἀσβεῖ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ γιὰ τὴν ἁμαρτία του αὐτὴ τιμωρεῖται. Τὸν ἔφαγε κι' αὐτὸν ἡ ἀξιοπρέπεια. Ἀρῆσε καὶ χάθηκαν ὅλες ἐκεῖνες οἱ χαρακτηριστικὲς σκηνές—μὲ τὸ χορὸ, τὸν Αἷμονα, τὸν Τειρεσίαν—πού φαίνεται ὁ ἐγωιστὴς, ὁ ὁποῖος παραφύεται ὡς τὸ σημεῖο νὰ ἔστω μίση καὶ βλασιὲς ἀκόμα, ὅταν ἀμέσως βλέπει πῶς δὲ συμφωνᾷ καὶ οἱ ἄλλοι μαζί του, ἢ δὲν τοῖς ἔχουν διχρη.

Ἐκτὸς αὐτοῦ σ' ὅλο τὸ παίξιμό του καὶ πρὸ πάντων στὴν τελευταία σκηνὴ ἔδωκε ἓνα τόνο πολὺ ρεαλιστικὸ, πράγμα πού δὲν συμβιβάζεται καθόλου μὲ τὴν τραγωδίαν.

Πλὴν καλὸς ὁ κ. Βολάνης σὸ ρόλο τοῦ μάντη Τειρεσία καὶ ὡς παρουσιαστικὸ καὶ ὡς παίξιμο.

Ἡ μόνη πραγματικὴ συγκίνηση πού νοιώσαμε ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν παράσταση, ἦταν ἡ ἐμφάνιση τριῶν νέων ἡθοποιῶν. Τῆς δίδος Σα-

ναρχικό. Οἱ νέοι πολέμουσαν στὰ σω-
στὰ νὰ τὸν πείσουν πὼς ἡ ἀπεργία
εἶναι τὸ νόμιμο ὄπλο τοῦ ἐργάτη γιὰ
νὰ πετύχει τὴν καλυτέρεψή τῆς θέ-
σης του. Πάνω στὴν ἐρμηνεία αὐτὴ
τῆς ἀπεργίας φαίνονταν ὅλοι τοὺς
σύμφωνοι. Φώναξα τὸ ζωηρότερο καὶ
τὸν ῥώτησα ἂν εἶναι κομμουνιστής.
Δὲν ἐδίστασε νὰ μὲ βεβαιώσῃ καὶ πὼς
ἦταν κομμουνιστής, καὶ πὼς πιστεύει
βαθεῖα στὸ μαρξισμό καὶ πὼς τὸν γνω-
ρίζει ἐπίσης βαθύτερα. Μὲ βεβαίωσε
ἀκόμα πὼς αὐτὸς ἀτομικά νομίζει
πὼς μὲ τὸν πιὸ ἀδιάλλακτο ἐπανα-
στατικὸ συνδικαλισμὸ μπορεῖ νὰ προ-
χωρήσῃ ἡ ἐργατικὴ ὑπόθεση. Λίγες
φορὲς στὴ ζωὴ μου εἶχα ἀπαντήσει
ἀντιπροσωπευτικώτερο τύπο τῆς κα-
τηγορίας ἐκείνης τῶν νέων, ἀπὸ 18
χρόνων ἕως 28, ποὺ παριστάνουν μὲ
θάρρος, μὲ θράσος, μὲ φανατισμό, μὲ
ἀσυζήτητη πολεμικότητα, τὸν κοινω-
νικὸ ἀναμορφωτὴ καὶ τὸ νεοῖδεάτη
στὸν τόπο μας! Χάρηκα τὸν ἐνθουσια-
σμό του μὰ δὲν μπόρεσα νὰ κρατήσω
ἓνα χαμόγελο. Τὸν κοίταξα ἀπὸ πάνω
ἕως κάτω καὶ σκέφθηκα, πὼς κα-
νένας θεωρητικὸς Μαρξιστὴς δὲν θὰ
φαντάσθηκε πὼς τέτοιος μπορεῖ νὰ
εἶναι ὁ ἐπαναστατικὸς συνδικαλισμὸς
στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅμως αὐτὸς εἶναι
καὶ ὄχι ἄλλος: "Εἷνας ἀπλὸς ἐνθου-
σιασμὸς ἀπὸ ἀντανάκλαση ξένη, οὐ-
σιαστικὰ ἀνεδαφικός, μὲ δίχως βα-
θύτερο θεωρητικὸ στήριγμα, φεύγον-
τας ἀπὸ τὴν ἀπραξία κι' ἐξορμώντας
πρὸς τὴν δράση!

Εἶπα ὅτι αὐτὸς εἶναι καὶ ὄχι ἄλ-
λος γιατί ἂν προσέξει κανεὶς τὴν ἀρ-
θογραφία τοῦ «Ριζοσπάστ» θὰ εἰδῇ
καὶ σ' αὐτὸν ἀκόμα πολλὰς φορὲς
στοιχεῖα γιὰ νὰ κατηγοροῦσε τὸ ἐ-
πίσημο ὄργανο τοῦ Κομμουνιστικοῦ

κόμματος ὡς αἵρετικὸ μπροστὰ σ' ἓνα
αὐστηρὸ Μαρξικὸ δικαστήριο. ἴσως
μάλιστα ἂν μεῖνῃ κάποτε ὁ καιρὸς νὰ
ἐπιχειρήσω μιὰ τέτοια κρατικὴ, νὰ
μεταχειριστῶ δηλαδὴ τὴν Μαρξικὴ
κριτικὴ γιὰ νὰ κρίνω τίς ἐκδηλώσεις
τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνισμοῦ, ἐργα-
σία ἀπ' τὴν ὁποία δὲν πιστεύω νὰ βγῇ
τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα πολὺ ὠφε-
λημένο.

Ἀλλὰ ἄς γυρίσωμε στὴν ἀπεργία.

Γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ συνδικαλισμὸ
ἡ ἀπεργία εἶναι ὄργανο καταστροφῆς
"Ο Γεώργιος Σορέλ — καὶ δὲν ἔχω
γνωρίσει πιὸ ἀδυσώπητον ὀρθολογισμὸ
ἀπὸ τὸν δικόν του — λέει, πὼς ἡ γενικὴ
ἀπεργία κλείνει μέσα τῆς ὁλόκληρο
τὸ Σοσιαλισμό. Κάθε ἀπεργία εἶναι
μιὰ προετοιμασία, μιὰ ἀσκήση, ἓνα
βῆμα πρὸς τὴν τελικὴ ἀνατροπὴ.
"Ὅλο τὸ δράμα τοῦ Σοσιαλισμοῦ παι-
σιώνεται μέσα στὴ γενικὴ ἀπεργία.
"Ο Σοσιαλισμὸς εἶναι θεωρία κατα-
στροφικὴ ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ
τὸ μέλλον. Ζητᾷ τὴν ἀνατροπὴ, ζητᾷ
τὸ χάος μὲ τὴν πεποίθησιν πὼς μέσα
ἀπὸ τὸ χάος θὰ ξεπηδήσῃ μιὰ νέα
τάξη πραγμάτων, μιὰ νέα μορφὴ ζωῆς
ποὺ βασικά θὰ διαφέρει ἀπὸ τὴν πα-
λιά, ποὺ δὲ θὰ ἔχῃ καμιά σχέση μα-
ζί της. Καὶ ἡ στιγμὴ τῆς καταστρο-
φῆς, τῆς ἀνατροπῆς θὰ εἶναι ἡ στι-
γμὴ ποὺ θὰ χωρίσῃ ὀριστικὰ δύο με-
γάλες ὥρες τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.
Τὸ χρέος τοῦ ἐπαναστάτη εἶναι νὰ
βαδίσῃ θαρρετὰ πρὸς τὸ χάος, νὰ δου-
λέψῃ γιὰ τὴν καταστροφὴ ἀδιαφο-
ρῶντας γιὰ τὸ τί θὰ βγῇ. Κάθε σκέ-
ψη γιὰ τὸ μέλλον ἀφαιρεῖ δυνάμεις,
ἀπὸ τὸ παρόν. Τόσο μάλιστα ὁ Μαρ-
ξισμὸς εἶναι κατηγορηματικὸς σ' αὐτὴ
τὴ θέση ὥστε τρέφει βαθύτατη ἀπέ-
χθεια πρὸς τοὺς διανοουμένους ποὺ

γ.άνου καὶ τῶν κ.κ. Παπαδάκη καὶ Φαρμάκη. Μ' συμπάθεια καὶ ἀγάπῃ τοὺς παρακολούθησαν καὶ καὶ μετὰ μεγάλη χαρὰ διαπιστώσαμε πὺς ἔχον ὅτι χρειάζεται γιὰ νὰ πᾶνε μπροστὰ καὶ νὰ ἱκανοποιῦν. Τὸ ἀληθινὸ μας ἐνδιαφέρον γι' αὐτοὺς μᾶς ἐπιβάλλει νὰ τοὺς ποῦμε μερικὲς παρατηρήσεις ἀπάνω στὸ παίξιμό τους.

Κα' πρῶτα—πρῶτα ἡ δις Σαγιάνου, μ' ὅλο πού δ' ν' εἶναι πλασμένη γιὰ τραγωδίες καὶ ἐν τούτοις κατέβαλε εὐγενικὴ προσπάθεια γιὰ νὰ ζωντα ἐψηρὴν τὴν τρυφερὴ καὶ ἀπαλὴ Ἰσμήνη. Ὑστέρησε μονάχα στὴν ἀρχὴ τῆς σκηνῆς πού θέλει νὰ μοιρασθῇ τὴν τύχῃ τῆς ἀδελφῆς της. Ἐπρεπε νάναί πιὸ σταθερὴ καὶ πιὸ ἀντρίκια.

Ὁ γ. Φαρμάκης στὸν Αἰμίονα μιά δημορφὴ καὶ εὐγενικὰ ἐμφάνισι. Κινήσεις ἀρμονικὲς καὶ μετρημένες, ἀρθρωση καθαρὴ, φωνὴ κατὰλληλῃ γιὰ τραγωδία. Στὴ στιχομυθίᾳ μὲ τὸν πατέρα του δὲν ἔδωσε τὴ δύναμιν πού χρειάζότανε. Ἀπ' τὴ φράση του:

«ἢ δ' ὄν θανεῖται καὶ θανούσ' ὅλεϊ τίνα» πού ἔχει τὸν τόνο ἀπειλῆς, ἦτανε φυσικὸ ν' ἀρχίσῃ νὰ δείχνεται ὁ θυμὸς του πού ὡς τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ τὸν συγκρατοῦσε ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ πατέρα του καὶ νὰ ξεσπᾷ πιὸ ὅταν βρίζουν τὴ μνηστῆ. Σ' αὐτὸ ὅμως μπορεῖ νὰ μὴ φταίῃ καὶ ὁ ἴδιος γιὰτὶ μᾶς ἔδωσε νὰ καταλάβουμε πὺς ἦτανε πρὸς τὴν ἀποδόσιν τέλεια τὸ ρόλο του, φτάνει νὰ βρισκότανε κάποιος γιὰ τὸν ὁδηγήσῃ.

Στὸν κ. Παπαδάκη πού ἐπαίξε πολὺ θερμὰ καὶ μετ' ἰσῆ καὶ τοὺς δύο ρόλους τοῦ ἀγγέλου καὶ τοῦ ἐξαγγέλου, ἔχουμε νὰ συστήσουμε νὰ προσέξῃ ὅταν θέλῃ νὰ βγάλῃ δυνατὰ κλάματα. Γιὰ νὰ εἶναι πιὸ παθητικὴ καὶ πιὸ συγκινητικὴ ἢ φωνὴ του πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ τὴ βγάλῃ ἀπ' τὸ στήθος, ἀφοῦ πρῶτα πάρει μιὰ καλὴ ἀναπνοή.

Διὰ λόγια καὶ γιὰ τὴ σκηνοθεσίᾳ. Δὲν μπορέσαμε νὰ καταλάβουμε γιὰτὶ πῆγαν καὶ κόλλησαν στὸ πλῆθ ἐκεῖνο τὸ ἀντιασθητικὸ πρᾶγμα πού ἤθελε νὰ παραστήσῃ εἰσοδο παλατιοῦ, ἐνῷ μπορούσαν περιφραγὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ ἴδιο τὸ θέατρο, ὅπως εἶναι καὶ βρίσκεται.

Στὸ παίξιμο τῶν ἡθοποιῶν δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἐνότητι. Ὅσο γιὰ τὸ χορὸ ἐκεῖ δὲ φανερώθηκε τὸ τυχαῖο καὶ τὸ πρόχειρο. σ' ὅλην του τὴ μεγαλοπρέπεια. Τὸ ξέρουμε πὺς ὁ χορὸς ἀπ' τὴ στιγμῇ πού τοῦ ἔλλειψε ἡ σινωδεῖα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ὁρχήσης, ἔγινε ἓνα νεκρὸ πρᾶγμα, στοιχεῖο ξένο πρὸς τὴν τραγωδίᾳ, πού κόβει τὴ δράσιν καὶ ψυχραίνει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατοῦ. Νοιώθουμε ἐπομένως τῆς δυσκολίας μὲ τίς ὁποῖες ἔχει νὰ παλαίψῃ ὁ σκηνοθέτης, ὅταν θελήσῃ νὰ τὸν ζωντανέψῃ μὲ τὰ μέσα πού τοῦ παρέχει ἡ γύρω του πραγματικότητα. Μὰ δὲ ζητᾶμε τίποτα ἄλλο παρὰ λίγη φαντασία καὶ κάποια σκέψη καὶ μελέτη. Κι' αὐτὸ δὲν τὸ εἶδαμε. Ἐκτός ἀν ἦτανε ἀποτέλεσμα σκέψης τὸ νὸ βγῇ ὁ χορὸς σὺν στρατιωτῶν ἀπ' τὴν ἀριστερὴν πᾶροδο. Θάτανε καλλίτερο νὰ κἀνῃ κλίση ἐπ' ἀριστερὰ καὶ μὲ τὸ πρόσωπο κολλημένον σχεδὸν στὸν τοῖχο ν' ἀρχίσῃ νὰ λέγῃ μὲ τὸ ρεαλιστικώτερο τρόπο τὸ πρῶτο χορικὸ ἢ τὸ νὰ τοποθετηθῇ ὁ

χορὸς πίσω ἀπ' τοὺς ἡθοποιούς, πρᾶγμα πού τοὺς ἀνάγκασε ὅταν ἵχανε νὰ μιλήσουν ἢ νὰ γυρίζουν τίς πλάτες τους στὸ κοινὸ ἢ νὰ ρίχνουν λίγο πίσω τὸ κεφάλι.

Τὸ συμπέρασμα τοῦ σημειώματός μας αὐτοῦ εἶναι πὺς δὲν προτιμούσαμε νὰ μὴν παίζονται ἀρχαῖα δράματα, προκειμένου νὰ ἐμφανίζονται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Ἔτσι θάχουμε τοῦλάχιστο τὸ κέρδος, ὅτι δὲ θὰ χαλάμε τὴν αἰσθητικὴ τοῦ κοινού.

*

Θέατρο «Κεντρικόν» «Θηριοτροφεῖο».—Στὸ «Κεντρικόν» ὁ θίασος τοῦ κ. Ἀργυροπούλου μᾶς παρουσιάσας ἓνα ἔργο τοῦ Γερμανοῦ συγγραφέα Κούρτ Γκέτε «Τὸ θηριοτροφεῖο» πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα αὐτοτελῆ μέρη ἢ τέσσερες ἀσκήσεις κατὰ τὸν συγγραφέα.

Τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν ἔχει ἀξιώσεις τέχνης, εἶναι ὅμως ἀπὸ ἑκεῖνα πού μπορούν νὰ κρατήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινού καὶ νὰ τὸ κἀνουν νὰ περάσῃ μιὰ εὐχάριστη βραδεία, χωρὶς τὸ φόβο νὰ βγῇ ἀπὸ κεῖ μέσα ζημιωμένο. Καλὸ κι' αὐτὸ. Ὑπερὰ ἀπὸ ὅλο αὐτὸ τὸ σωρὸ τ' ἀνοῦσια, ἀκαλαίσθητα καὶ βρωμερὰ κατασκευάσματα πού μᾶς σεβρίζουν χρόνια τώρα οἱ διάφοροι θίασοι. Ἀν ἀφαιρέσῃ κανεὶς τὸ πρῶτο μέρος, ὅπου ὁ συγγραφέας πασιάζει, σὲ μιὰ ῥηχὴ καὶ κατώτερη κουβέντα τῶν καφφενείων, πού γίνεται μεταξὺ ἐνὸς ἐγγληματία καὶ τοῦ ἡλιθιώτερου ἀββᾶ πού ὑπάρχει στὸν κόσμον, νὰ φιλοσοφήσῃ ὅπάνω στὴ θεῖα καὶ τὴν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη, τὰ ἄλλα τρία καὶ πρὸ πάντων τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον εἶνε πολὺ ἐξυπνὲς καὶ κυλογραμμένες σκηνῆς τῆς ζωῆς. Μάλιστα στὸ τρίτον ἢ σκηνῇ πού ὁ γιαιτρός γελοιοποιεῖ τὸν ἑραστὴ τῆς γυναίκας του μπροστὰ μᾶτια της εἶναι ἀρκετὰ πετυχημένη.

Ἀνάλυσιν τῆς ὑπόθεσης κάθε μέρους δὲν θεωροῦμε ἀπαραίτητη. Ἀς ἐξετάσουμε τὴν ὑπόκρισιν τῶν ἡθοποιῶν.

Ὁ κ. Ἀργυρόπουλος ἦτανε πολὺ καλὸς καὶ στοὺς τέσσερους διαφορετικοὺς ρόλους πού εἶχε ἀναλάβει. Στὸ ρόλο πού πάντων τοῦ καθηγητῆ μᾶς ἔδειξε τί μπορεῖ νὰ κἀνῃ ἓνας καλὸς ἡθοποιὸς, ὅταν θέλει νὰ μείνῃ μέσα στὰ ὅρια τῆς τέχνης. Κρίμα πού δὲν τὸ καταλαβαίνει πόσο πιὸ κερδισμένους θάβγαινε ἀν δὲν ἀφηνότανε νὰ παρουσθεῖ πολλές φορές σὲ ὑπερβολὲς καὶ χοντροκοπιές, γιὰ νὰ ἱκανοποιῇ τὸ κατώτερο γούστο τοῦ κοινού καὶ ν' ἀποσπᾷς τὰ χειροκροτήματά του.

Ὁ κ. Ταβουλάρης στὸ ρόλο τοῦ Μπαλταζάρ εἶχε ἄνεσιν στὸ παίξιμό του, τὸ μέρος ὅμως τοῦ Τιτόρι τὸ ἀπόδωσε μένα τρόπο ἀκατανόητο. Ἐκεῖνα τὰ ξεφωνητὰ πού ἔβγαζε τὴ στιγμῇ πού ὁ γιαιτρός περιποιότανε τὸ χερί του καὶ τὰ διάφορα τρεμουλιασμάτα πού ἔκανε ὅταν μαθαίνει πὺς τὸ σκελί πού τὸν δάγκωσε ἦτανε λυσσασμένο, ἦτανε ἰόσο ἐκκρόλλητα, τόσο ὑπερβολικά, ὥστε δὲν δικαιολογοῦνται οὔτε στὴν πρὸ χινητὴ φράσα.

Γιὰ τὸ γυναικεῖο προσώπικὸ τοῦ θιάσου καλλίτερα νὰ μὴ μιλήσουμε.

Δ. PONTHEPS

ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὸ θάρρος ν' ἀντι-
κρύσουν θαρρετὰ τὸ καταστροφικὸ μόν-
ο ἔργο τοῦ σοσιαλισμοῦ προσπαθοῦν
νὰ δημιουργήσουν συνθέσεις οὐτοπι-
κὰς γιὰ τὴ μορφή τῆς μελλοντικῆς
κοινωνίας. Αὐτὸ ὁμῶς ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ
τῷ χε: χαρακτήρησε ἀντίδραση. Ὁ
καθηγητὴς Brentano ἀναφέρει πὺς
στὰ 1869 ὁ Μάρξ ἔγραφε στὸ φίλο
του Beesly (ποῦ εἶχε δημοσιεύσει ἓνα
ἄρθρο σχετικὸ μὲ τὸ μέλλον τῆς ἐργα-
τικῆς τάξεως) ὅτι ἐνῶ τὸν θεωροῦσε ὡς
ἐκείνη τὴν ὥρα γιὰ τὸ μοναδικὸ Ἄγ-
γλο ἐπαναστάτη, μετὰ τὸ διάβασμα
τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ τὸν θεωρεῖ ἀντιδρα-
στικὸ γιὰτὶ κατὰ τὴ φράση τοῦ Μάρξ
«...Ὅποιος συνθέτει ἓνα πρόγραμμα
γιὰ τὸ μέλλον εἶναι ἀντιδραστικὸς» (1).
Ὁ Μαρξισμὸς δὲν χρειάζεται προγράμ-
ματα γιὰ τὸ μέλλον.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς εἶναι ἀρκετὲς μοῦ
φαίνεται γιὰ νὰ μᾶς κάμουν νὰ κατα-
νοήσωμε ποῖο περιεχόμενο δίνει ὁ
Μαρξισμὸς στὴν ἀπεργία. Οἱ ἐργάτες
ποῦ κάνουν ἀπεργία δὲν ἀπεργοῦν μόν-
ο γιὰ νὰ πετύχουν μερικὰς παραχω-
ρήσεις, οὔτε γιὰ νὰ ἐπιβάλουν στὸν
ἐργοδότη σχέδια καλύτερης ὀργάνω-
σης τῆς ἐργασίας, πρᾶγμα ποῦ στὸ
βάθος θὰ τὸν βοηθοῦσε νὰ κανονίσῃ
καλλίτερα τῆς δουλιῆς του, οὔτε γιὰ
ν' ἀρχίσουν συζητήσεις καὶ νὰ καθι-
ερῶσουν ἓνα εἶδος διομηχανικοῦ κοι-
νοβουλευτισμοῦ ποῦ συμφέρει στοὺς
πολιτικοὺς καὶ στοὺς διανοομένους
δηλαδὴ σ' ἐκείνους ποῦ θεωροῦν ἐπάγ-
γελμά τους, νὰ σκέπτονται καὶ νὰ φρο-
ντίζουν γιὰ τὸ προλεταριάτο. Κα-
τὰ τὸ Μαρξισμὸ ὅπως καὶ κατὰ τὸν ἐ-
παναστατικὸ συνδικαλισμὸ ἡ γενικὴ
ἀπεργία πρέπει νὰ σημαίνει τὸ ἀντί-
θετο ἀπ' ὅλα αὐτά. Ἡ γενικὴ ἀπερ-

γία εἶναι μιὰ καθαρὴ ἐπανάσταση
προορισμένη νὰ χωρίσῃ μιὰ γιὰ πάν-
τα δυὸ ἱστορικὰς ὥρες, εἶναι ἓνα σκλη-
ρὸ καὶ ἀδυσώπητο κίνημα ποῦ δὲν
μπορεῖ νὰ θεωρήσῃ δικούς του οὔτε
τοὺς κοινωνιολόγους, οὔτε τοὺς κοι-
νωνικοὺς μεταρρυθμιστὲς οὔτε τοὺς
διανοομένους.

Μπροστὰ στὴν τέτοια ἐκδοχὴ τῆς
γενικῆς ἀπεργίας τρέμαξαν οἱ περισ-
σότεροι σοσιαλιστὲς, ἐκτὸς λιγοστών,
γιὰτὶ εἶναι στατιστικὰ παιὰ ἐξακρι-
βωμένο πὺς ἐλάχιστοι θεωρητικοὶ βρί-
σκονται πραγματικὰ μέσα στὸ Μαρξι-
κὸ πνεῦμα. Ἡ θεωρία τοῦ Σορέλ ποῦ
θεωρεῖ τὴν ἀπεργία μῦθο, ἱκανὸ ὁμῶς
νὰ ἀγκαλιάσῃ ὅλο τὸ σοσιαλισμὸ νὰ ξε-
καθαρίσῃ τὰ πράγματα, νὰ φανατίσῃ
τὸν ἐργάτη, νὰ δώσῃ σάρκα στὴ θεω-
ρία τῆς πάλης τῶν τάξεων, νὰ πραγ-
ματώσῃ τὴ διχοτομικὴ θεωρία τοῦ
Μάρξ χωρίζοντας τὴν κοινωνία σὲ δύο
καὶ μόνον σὲ δύο ἀντίπαλα στρατόπε-
δα εἶναι συνεπὴς μὲ τὰ δόγματα τοῦ
ὀρθοδόξου Μαρξισμοῦ. Κεῖνο μονάχα
ποῦ θὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμε πρὶν νὰ
μποῦμε στὴ δική μας ἀποφῆ εἶναι
νὰ δοῦμε ἂν ἡ θεωρία αὐτὴ ἡ ὑπερ-
ορθολογιστικὴ ἔχει καὶ τὴν παρα-
μικρότερη σχέση μὲ τὴ ζωὴ.

Ἡ θέση τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδι-
καλισμοῦ προϋποθέτει ὡς δεδομένα
τὰ ἐπαναστατικὰ ἔνστικτα τοῦ ἐργά-
τη. Τὸ δεδομένο ὁμῶς αὐτὸ δὲν ὑπάρ-
χει: Ἀντίθετα ἡ ἐργατικὴ ψυχολογία
ἔχει τόσες φορὰς φωραθεῖ νὰ προσαρ-
μόζεται εὐκολὰ καὶ πρὸς τίς πιὸ ἐντο-
νες καπιταλιστικὰς μορφές ὥστε γεννιέ-
ται ἡ ἀμφιβολία ἂν μπορῇ νὰ πάρουμε
στὰ σοβαρὰ ἓνα τέτοιο σχεδὸν ἀνύπαρ-
κτο ψυχολογικὸ δεδομένο. Ὁ Gus-
tave le Bon 1) ἰσχυρίζεται πολὺ

1) Βλέπε G. Sorel: Reflexions sur la violence

G, Le Bon: La psychologie du socialisme,

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Φίλε κ. Μπαστιά,

Ἄν καὶ Σεῖς ὁ ἴδιος ἄλλοτε σὲ κύριο ἄρθρο τῶν «Ἑλλ. Γράμμάτων» (15 Αὐγ. 1927) ὥρισατε πολὺ καθαρό τὴ θέσιν τῶν συνεργατῶν Σας στὸ περιοδικό, ἐπειδὴ σ' ἕνα σημείωμά του ἔγινε ἰδιαίτερος λόγος γιὰ μὲν μὲν τρόπο πού μπορεῖ νὰ παρεξηγηθῇ, εἰμὶ ὑποχρεωμένος νὰ γράψω δυὸ λόγια γιὰ νὰ ἀποφύγω κάθε παρεξήγηση. Στὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ περιοδικοῦ διαβάζω σ' ἕνα σημείωμά Σας καὶ τ' ἀκόλουθα: «...Ἐπειτα ἡ Ν. Ἑστία διαβεβαιώνει τοὺς ἀναγνώστες της πὼς ὁ κ. Δελμούζος «ἀπεχώρησε τῆς συντάξεως» τῶν Ἑλλ. Γραμμάτων. Τὴν ἐμπρακτικὴ διάφευση τῆς σκόπιμης αὐτῇ: πληροφορίας τὴν παίρνει στὸ σημερινό μας φύλλο»—ὅπου δημοσιεύεται μιὰ μελέτη γιὰ τὴν ἱστορία. Τὸ μέρος ὅμως αὐτὸ ὅπως εἶναι μπερδεμένο μὲ τὴ φράση τῆς Ν. Ἑστίας χωρὶς νὰ τὸ θέλετε θὰ δώσει ἀφορμὴ γιὰ τὰ νομίσουν μερικοὶ πὼς ἀνῆκω *στὴ συντάξιν τοῦ περιοδικοῦ*. Ἀλλὰ τέτοια γνώμη οὐτε μὲ τὴ δικὴ Σας ἀντίληψη θὰ συμφωνοῦσε οὐτε καὶ μὲ τὴ δική μου Ἐπειδὴ τὰ «Ἑλλ. Γράμματα» εἶχαν καὶ ἔχουν βασικά σημεῖα μὲ τὰ ὁποῖα συμφωνῶ καὶ τὰ νομίζω πολὺτιμα γιὰ μιὰ κίνηση πνευματικῇ, προτίμησα πάντῃ νὰ δίνω σ' αὐτὰ τὴ συνεργασία μου σὲ ζητήματα παιδαγωγικά ὅποτε καὶ ὅπως μπορούσα. Ἐτοί εἶδωσα ὡς τώρα ἀρκετὰ ἄρθρα καὶ μελέτες πού ὅλα ὅμως ἔχουν τὴν ὑπογραφή μου ἐκτός ἀπὸ 4 ἢ 5 νομίζω λαϊκινικά, μιὰ ἱατρικὴ συμβουλὴ καὶ τὴ «λαχανιασμένη φευγάλα», πού κι' αὐτὰ δὲ θὰ δυσκολευόμουν νὰ τὰ ὑπογράψω καὶ σήμερα ἀκόμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ συμβολή μου στὴν προσπάθεια τῶν «Ἑλλ. Γραμμάτων» πού δὲν μπορῶ νὰ τὴ χαρακτηρῶ ὡς διαφορετικὰ—παρὰ ὅτι εἶναι δηλ. *συνεργασία*. Ἄλλο ὅμως συνεργασία καὶ ἄλλο συντάξις γιὰ τὴ δική μου τουλάχιστο γνώμη. Γιατὶ ἂν ἦμουν *στὴ συντάξιν τοῦ περιοδικοῦ*, θὰ ἔπρεπε νὰ συμφωνῶ μαζί του καὶ σὲ σημεῖα πού δὲν τὰ δέχομαι καθόλου. Ἐτοί γὰ νὰ φέρω ἕνα παράδειγμα δὲν μπορῶ ποτὲ νὰ δεχτῶ ὅσα γράφθηκαν στὰ «Ἑλλ. Γράμματα» γιὰ τὸν κ. Παπαντωνίου καὶ τὸ ἔργο του, γιὰ ἕναν ἐργάτη πολυτιμότητα στὴν πνευματικὴ μας κίνηση, πού πολὺ πρὶν βγοῦν τὰ «Ἑλλ. Γράμματα» ζήτησε μὲ τὸ δικό του τρόπο ὅ,τι κι' αὐτὰ ζητοῦν, δηλαδὴ «ν' ἀνοίξωμε τὰ μάτια μας *στὴ δική μας ζωὴ* καὶ νὰ σταθοῦμε στὰ δικά μας πόδια καὶ ὄχι σὲ ξυλοπόδαρα». Καὶ γιὰ νὰ τελειώω παίρνω ἀκόμα ἕνα παράδειγμα ἀπὸ τὸ *ἀνυπόγραφο* κύριο ἄρθρο γιὰ μιὰ δίκην ἀνελεύθερη καὶ πού δημοσιεύεται στὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ περιοδικοῦ. Ἄν ἦμουν *στὴ συντάξιν* του δὲν θὰ δέχομουν νὰ γραφῇ πὼς ὁ «σοσιαλισμὸς περιορίζεται στὸν αἰσθηματικὸ ἢ τὸ χριστιανικὸ σοσιαλισμὸ καὶ πὼς κομμουνισμὸς καὶ συνειδητὸς μαρξισμὸς» εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο, γιὰ δὲν τὸ βρίσκω ἴσως. Καὶ δὲ θὰ εἶχα κανένα δικαίωμα ν' ἀποκρούσω μὲ ἀγανάκτηση ὅ,τι γράφεται

στὸ ἴδιο ἄρθρο γιὰ τὸν κ. Παπαναστασίου—ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται τ' ὄνομά του—, γιὰ ἕναν ἄνθρωπο δηλ. πού ἔχει ἀληθινὴ κοινωνιολογικὴ μόρφωση καὶ ὄχι μάθηση, καὶ πού πῶς πολὺ ἀκόμα εἶχε καὶ ἔχει πάντα τὸ θάρρος νὰ λέῃ καθαρά καὶ ξάστερα ὅ,τι πιστεύει. Γιὰ ν' ἀποφύγω τέτοιες καὶ ἄλλες παρόμοιες παρεξηγήσεις πού θὰ μοῦ ἔδινε ὁ τίτλος τοῦ συντάκτη νόμισα χρέος μου ὕστερα ἀπὸ τὸ τελευταῖο σημείωμα νὰ δώσω αὐτὲς τὲς ἐξηγήσεις καὶ θὰ μὲ ὑποχρεώσετε ἂν θελήσετε νὰ τὶς δημοσιεύσετε.

Μετὰ τιμῆς

Α. Π. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

Σ.Ε.Γ. Ὁ κ. Δελμούζος μᾶς πρόλαβε. Ὅταν καὶ μεῖς μάθαμε ἀπὸ τὶς ἴδιες—καθὼς πιστεύομε—πηγὲς πὼς τὸ ἄρθρο μας εἶχε παρεξηγηθεῖ καὶ εἶχε δώσει σὲ μερικοὺς τὴν ὑπόνοια ὅτι θίγεται ὁ κ. Παπαναστασίου, δοξιμάσαμε μιὰ κατάπληξη, γιὰ δὲν ἔχει περάσει μῆνας πού ἔξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Πάλλη, τὸ περιοδικό εἶχε καθαρά ἐκφραστεῖ γιὰ τὸν κ. Παπαναστασίου. Στὴ δίκην ὅμως τοῦ κ. Γληνοῦ, πολιτικὸς μάρτυς δὲν ἦταν μόνο ὁ κ. Παπαναστασίου.

Ὅσο γιὰ τὴ «Νέα Ἑστία» ἔχομε τὴν γνώμη πὼς ὅταν ἔγραψε «ἀπεχώρησε τῆς συντάξεως» ἐννοοῦσε ὅτι ὁ κ. Δελμούζος ἔπαψε νὰ συνεργάζεται. Καὶ τὴν ιδέα μας αὕτη τὴν ἐνισχύει καὶ ἡ ἐξηγήσις πού ἔδινε πῶς κάτω ἡ ἴδια ἡ «Ν. Ε.» ὅταν ἐδικαιολογοῦσε τὴν πληροφορίαν της μὲ τὸ ὅτι εἶχε κάμποσο διάστημα νὰ δῇ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Δ. ἔκει πού ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα τῶν συνεργατῶν. Ὑστερα ὁ κ. Ξενοπούλος δὲν μπορούσε νὰ ἐννοοῦσε ἄλλο πρῶμα, γιὰ ξέρει πολὺ καλὰ πὼς τὰ Ἑλληνικά περιοδικὰ δὲν ἔχουν ἀκόμα ἀποκτῆσει συντάχτες ἢ ἔχουν ἀπλῶς συνεργάτες. Συντάχτες ἔχουν μόνο οἱ ἐφημερίδες καὶ ὄχι τὰ περιοδικὰ Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα εἶχαν, τοῦτο δὲν σημαίνει πὼς οἱ συντάχτες φέρουν εὐθύνη ἔξω ἀπὸ ὅσα αὐτοὶ ὑπογράφουν. Ὁ κ. Δ. ἐθεωρήθη πάντα συνεργάτης τῶν «Ἑλλ. Γραμμ.» στὸ παιδαγωγικὸ ἐπίπεδο. Σ' αὐτὸ πάντα ζητήθηκε ἡ γνώμη του, γιὰ ὅ,τι αὐτὸ ἔχει, ὅσο κανεὶς ἄλλος, ἀρμοδιότητά. Γιὰ τὰ ἄλλα ὅμως (τιολογικὲς κριτικὲς, ἡ γνώμη γιὰ τὸν κ. Παπαντωνίου κ. ἄ.) δὲν μπορούσε οὐτε κἂν νὰ ἐρωτηθῇ, γιὰ αὐτὰ, ἦσαν ζητήματα τῆς ἀρμοδιότητος ἄλλων.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιὰ περικοπὴ στὴν ἐπιστολή τοῦ κ. Δ. πού δὲν τὴν καταλαβαίνουμε διόλου.

Ἐμεῖς στὸ ἄρθρο αὐτὸ ἐγράψαμε ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς:

«Ὁ κ. Γληνός)...ἐδήλωσε πὼς δὲν εἶνε κομμουνιστὴς κι' ὅμως ὅλη ἡ διάθεσί του εἶνε κομμουνιστικὴ κι' ὅταν μιλά γιὰ σοσιαλισμὸ δὲν μιλά γιὰ αἰσθηματικὸ σοσιαλισμὸ, οὔτε βέβαια γιὰ χριστιανικὸ σοσιαλισμὸ, ἀλλὰ γιὰ συνειδητὸν μαρξισμό».

Εἶναι ἀκατανόητο πὼς ἀπὸ τὴν περικοπὴ αὕτη πού ὑποτιρίζει πὼς ὁ κ. Γληνός εἶναι συνειδητὸς Μαρξιστὴς ἄλλ' ὅτι φοβάται νὰ

σωστά πῶς γελειοῦνται ὅσοι πιστεύουν στὰ ἐπαναστατικά ἔνστικτα τῆς μάζας ποὺ ἀντίθετα ἔχει ἀποκλίσεις μᾶλλον συντηρητικές καὶ ὅτι ὅλη ἡ δύναμη τοῦ σοσιαλισμοῦ ξεπηδᾷ ἀπὸ τῆ διανοητικῆς κατάστασης, τὴν ὅχι καὶ τόσο ὀμαλὴ τῆς Μπουρζουαζίας. Ὁ G. Le Bon πιστεύει πῶς οἱ μάζες θὰ ἀφοσιώνονται πάντοτε σὲ ἓναν Καίσαρα.

Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ παρακολουθήσωμε τέτοιες ὀρθολογιστικές ἀκρότητες ἢ νὰ μποῦμε στὴ σφαῖρα ἐνὸς ἀκρατοῦ ἐπαναστατικοῦ μυστικισμοῦ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μὲ τίς λογικὲς ἀφαιρέσεις τους δὲν μπόρεσαν παρὰ νὰ συλλάβουν μιὰ στατική στιγμή τῆς ζωῆς. Μόνο στατικές καταστάσεις συλλαβαίνει ἡ λογικὴ ἐνῶ ἡ ζωὴ σ' ὅλη τῆς τῆ ρευστῆ ἐναλλαγὴ δὲν τὴ νοιώθουμε ποτὲ παρὰ μονάχα ἀκολουθώντας ἄλλους δρόμους.

Συνεπεῖς λοιπὸν καὶ μεῖς πρὸς τὴ κοσμοθεωρίαν μας καὶ συνεπεῖς πρὸς τὴν ὅλη θέσιν ποὺ κρατᾷμε ἀντικρυς στὸ κοινωνικὸ ζήτημα δεχόμεστε πῶς ἡ ἀπεργία εἶναι δικαίωμα νόμιμο τοῦ ἐργάτη.

Ἐχει δικαίωμα ὁ ἐργάτης νὰ ἀπεργήσῃ ὅταν ἔλῃς τὸ συμβόλαιον τῆς ἐργασίας του καὶ θέλει νὰ πετύχῃ καλλίτερους ὅρους ἀνανέωσης. Ἐχει τὸ δικαίωμα ὁ ἐργάτης νὰ ἀπεργήσῃ ὅταν ὁ ἐργοδότης παραβαίνει τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας. Ἐχει τὸ δικαίωμα ὁ ἐργάτης νὰ ἀπεργήσῃ ὅταν μέσα στὴ συμφωνία ὑπάρχουν ὅροι ἀντίθετοι πρὸς τὸν ἀνθρωπισμὸ καὶ γενικὰ βλαβεροὶ στὴ σωματικὴ καὶ ἠθικὴ του ὑπόστασι. Ἐχει τὸ δικαίωμα ὁ ἐργάτης νὰ ἀπεργήσῃ ὅταν ἀδικηθῇ ἢ καταπατιέται τὸ δίκιο του. Ὅταν ὅμως δεχόμεστε νόμιμο τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας τὸ δεχόμεστε μὲ τὴν προϋ-

πόθεσιν πῶς εἶναι ἓνα νόμιμο ὄπλο ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ φυσικὸ δίκαιο καὶ ποὺ προστατεύει τὸν ἐργάτη καὶ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ καλλιτερέψῃ τὴ θέσιν του. Ἐξῶ ἀπ' αὐτὸ κανένα ἄλλο περιεχόμενο δὲν δίνουμε στὸν ὅρο καὶ ὅσο μιὰ ἀπεργία ἔχει τέτοιες διενδικήσεις, ἐργάτες πνευματικοὶ καὶ μεῖς, εἴμαστε πάντα στὸ πλευρὸ τῆς.

Τὸ πρόβλημα ὅμως εἶναι ὅτι στὸν τόπο μας ἡ θέσιν τῶν ἀνθρώπων ἢ καὶ τῶν ὁμάδων ἐναντι τῶν προβλημάτων ὅχι μόνο καθορισμένη δὲν εἶναι ἀλλὰ τὰ πάντα συντελοῦν ὥστε νὰ ἐπικρατῇ γενικὴ σύγχυσις καὶ νὰ ἀκούῃ κανεὶς ἀνθρώπους ποὺ λέγονται ἐπαναστατικοὶ Μαρξιστὲς νὰ πέρνουν θέσεις ἀντίθετες πρὸς τὰ βασικώτερα δόγματα τῆς θεωρίας τους.

Καὶ ἡ στάσις τοῦ κράτους θὰ ξεπηδήσῃ ἀπὸ τὸ ποιά μορφή τῆς ἀπεργίας υἱοθετεῖ. Γιὰ τοὺς Μαρξιστὲς δὲν χρειάζεται καμιά σοβαρὴ αἰτία γιὰ νὰ κηρυχθῇ ἡ πανεργατικὴ ἀπεργία. Καὶ ἓνα ἀσήμαντο πρόσχημα μπορεῖ νὰ σταθῇ ἀφορμὴ ἀφοῦ ὁ κύριος, ὁ βασικὸς σκοπὸς δὲν εἶναι ἡ βελτίωσις τῆς θέσης τοῦ ἐργάτη ἀλλὰ ἡ τελικὴ ἀνατροπὴ, ἡ πραγμάτωσις τῆς ιδέας τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἡ πραγματοποίησις τῆς κοινωνικῆς διχοτόμησης, ἡ ψυχολογικὴ παρασκευὴ τοῦ ἐργάτη στὸν ἀγῶνα, ἡ κρούσις τοῦ μετώπου, τὸ βῆμα πρὸς τὸ κοινωνικὸ ἄγνωστο

Γιὰ μᾶς ὅμως χρειάζεται ἀφορμὴ καὶ ἡ ἀφορμὴ αὕτῃ πρέπει νὰ εἶναι καὶ σοβαρὴ καὶ δίκαιη. Ἡ βελτίωσις τῆς θέσης τοῦ κάθε ἀνθρώπου καὶ πιότερο ἀπὸ κάθε ἄλλου τῶν ἀδικημένων εἶναι ὑπόθεσις ἱερὴ ποὺ δικαιολογεῖ κάθε κίνημα ὅταν ἡ καπιταλιστικὴ τάξις δὲν νοιώθῃ τίς βαρεῖες ὑποχρεώσεις ποὺ

φανερωθῇ καὶ τίποτα περισσότερο βγῇκε τὸ συμπέρασμα τῆς «ὁ σοσιαλισμός περιορίζεται στὸν αἰσθηματικὸ ἢ τὸ χριστιανικὸ σοσιαλισμὸ καὶ πὼς Κομμουνισμὸς καὶ συνειδητὸς Μαρξισμὸς εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο». Ἀναφέρουμε δυὸ εἶδη σοσιαλισμοῦ γιατί δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος ν' ἀναφέρουμε περισσότ' ἄλλους. Τὸ ζήτημα δὲ ἂν κομμουνισμὸς καὶ συνειδητὸς Μαρξισμὸς εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο πρᾶμα εἶναι μιὰ ἔρευνα στὴν ὁποία ποτὲ δὲν μπήκαμε μὲ τὸ παραπάνω ἄρθρο μας. Ὅτι ὅμως ἕνας συνειδητὸς μαρξιστὴς μπορεῖ νὰ ἔχει διάθεση κομμουνιστικὴ αὐτὸ εἶναι τὸ φυσικότερο πού ὑπάρχει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Καζαντζάκη Ν.** — Τὶ εἶδα στὴ Ρωσσία. Τόμ. 3(—4). «Στοχαστής». Σελ. 214.
Καλύβη Κ. Διοιγήματα. Ἡ Ζωὴ στὰ χωριά. Σελ. 96, 16^ο.
Λαφαργκ Π. — Ἡ Καταγωγή τῆς ιδέας τῆς ψυχῆς. Μετ. Στ. Φερντίνου. «Κ. Γκοβότσκης». Σελ. 101.
Ουάιλντ Όσκαρ — Τὸ φάντασμα τοῦ Κάντερβιλ. Μετ. Γ. Σημηριώτη Λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη]. Ἐκδόσεις «Δάφνης». Σελ. 53.
Πασσά Γ. — Ἡ ἀγωνία ἐνὸς Ἑθνους Τόμ. 2, ἔκδ. 2α Τυπ. Καρανάσου Σελ. 304.
Ποταμιάνου Σπ. — Τὸ Ἀγκάθι, ἔκδ. Γαλαν. Σελ. 208.
Τσάτσος Κ. — Der Begriff des positiven Re-
 chtes. Heidebberg. Σελ. 193.
Τσουντας Χρ. — Ἰστ' οἷα τῇ Ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ Τέχνῃ. ἔκδ. «Ἀθηνᾶ» σελ. 592.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

— «Θυμάστε τὸν «Μπουρζουὰ στὴ Φεουδαρχία» τοῦ Μολιέρου» (ὁ καυμένος ὁ «Bourgeois Zentilhomme», ὁ «Ἀρχοντοχωριάτης» πὼς κατάντησε στὸ χέλια ἐκεινῶν πού παντοῦ καὶ πάντα ὀπτασιάζονται μπουρζουάδες καὶ φεουδαρχίαι!) *Νέα Ἐπιθεώρησις* ἀρ. 6 σελ. 178 α'. — Ἀποτανθήκαμε σὲ κάθε τίμιον ἄνθρωπο...» αὐτ. σελ. 190 α'. —

«Ἡ Κιβάλῃς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῆς σκέψεως...» [ἔτσι μεταφράζεται τὸ Cerebral, πού παρατίθεται κιόλα σὲ παρένθεση]. *Ν. Ἐστία* 1 Ἰουν. σ. 521α. — ὡς ποιητὴς συγκινεῖται καὶ θαυμάζει ἐν πνεύματι... [ὑποθέτουμε πὼς μεταφράζεται εἰς τὸ en esprit]. αὐτ. — «Ἀπάντησε μόνος σου, κύριε». *Ἐστία* 28 Μαΐου σ. 3 στήλη 3. — «Οἱ ἐξερευνηταὶ τοῦ ποταμοῦ "Ερωτος, ὁ ὁποῖος περιβλέπει τὴν βόρειον Μαντζουρίαν...» [φανερὸ λοιπὸν πὼς προκειται γιὰ τὸν ποταμὸ Ἀμούρ]. *Πρωτὰ* 5.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ δυὸ κυριότερα πολιτικὰ γεγονότα τοῦ δεκαπενθήμερου ἡ μὲν καπνεργατικὴ ἀπεργία ἐξετάζεται σὲ εἰδικὸ ἄρθρο ἡ δὲ κυβερνητικὴ κρίσις ἀρχισε τὴ στιγμὴ πού ἐμεῖς τυπονομάσμε γιὰ τοῦτο στὸ ἐρχόμενον φύλλο θὰ δώσωμε πλατύτερον πολιτικὸ δελτίον καὶ κριτικὴ τῶν τελευταίων πολιτικῶν γεγονότων.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΥΡΣΟΣ Α.Ε.

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς Νεοελληνικῆς ἑκατονταετίας.
 Συντάσσεται ὑπὸ 700 Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογίων καὶ συγγραφέων.
 Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ διὰ τοὺς 4 πρώτους χρυσοδέτους τόμους πρὸς

Δραχ. 1000 εἰς 10 μηνιαίας δώσεις.

== Ζητήσατε ἐγκύκλιον ἐγγραφῆς καὶ δείγμα δωρεάν. ==

τῆς ὑπαγορεύει ἡ θέσις τους. Σ' ἓνα κίνημα λοιπὸν μὲ τέτοιο περιεχόμενο ἀξίζει: κάθε ὑποστήριξη ἀπὸ μέρους ὧν καὶ ἰδιαιτάτα ἀπὸ τὸ κράτος ποὺ δὲν πρέπει νὰ παίρνει τὸ μέρος κανενός. Τὸ κράτος οὔτε μπορεῖ, οὔτε ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἶνε ἐναντίον τῶν ἀπεργῶν παρὰ μόνον ὅταν ἡ ἀπεργία ἔχει ἀφορμὲς ποὺ ξεπηδοῦν μέσα ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδικαλισμοῦ, ἢ ὅταν ἡ ἀπεργία στρέφεται ἐναντίον τῆς δημοσίας τάξεως ποὺ τὸ κράτος ἔχει ὑποχρέωση νὰ προστατέψῃ, ἢ ὅταν στρέφεται ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας, ποὺ εἶναι δικαίωμα φυσικὸ καὶ ἀναφαίρετο. Γιατὶ ὅπως ἀναγνωρίζομε στὸν ἐνανεργάτῃ τὸ δικαίωμα ν' ἀπεργῇ ἔτσι ἀναγνωρίζομε καὶ στὸν ἄλλον τὸ δικαίωμα νὰ ἐργασθῇ ὅταν θέλει. Κι' ὅπως δὲν ἐγκρίνομε κανένα διωγμὸ τοῦ ἀπεργοῦ ἔτσι δὲν μπορούμε νὰ ἐπικροτήσωμε τὴν ἄσκηση βίας ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ὅπωςδήποτε θέλουν νὰ δουλέψουν καὶ νὰ τῇ θεωρήσωμε δικαιολογημένη.

*

Καὶ τώρα γεννιέται φυσικὸ τὸ ἐρώτημα:

Τὶ εἶναι ἡ τελευταία ἐλληνικὴ ἀπεργία;

Ἄν θελήσωμε νὰ μποῦμε βαθύτερα καὶ νὰ δοῦμε κάπως ὦρὰ τὰ πράγματα θὰ δοῦμε πὼς ὄχι μονάχα δὲν ἔχουν πάρει ποτὲ σαφὴ θεωρητικὴ θέσις ἀντικρουστὰ φαινόμενα κοινωνιολόγοι καὶ κράτος, ἀλλὰ καὶ στὴν τελευταία ἀπεργία δὲν μπόρεσαν νὰ δοῦν τὰ βαθύτερά της αἷτια.

Ἐναντίον τίνος στρέφεται ἡ ἀπεργία αὐτή; Ποιὸς πραγματικὰ τὴν ὀργάνωσε; γιατί κηρύχθηκε τὸν Ἰούλιο καὶ δὲν κηρύχθηκε τὸ Μάη, ἢ

δὲν ἄφησαν νὰ κηρυχθῇ ὕστερ' ἀπὸ δυὸ μῆνες; Τὶ θετικὸ κέρδος περιμένουν ἀπ' αὐτήν;

Εἶναι ἐρωτήματα αὐτὰ ποὺ θάπρεπε ἀπὸ καιρὸ νά'χαν ἀπασχολήσει τὸ κράτος καὶ τοὺς θεωρητικούς.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ὅσο κι' ἂν οἱ καπνεργάτες ἔχουν ἐκκρεμεῖς δικηδικήσεις κι' ὅσο κι' ἂν ξέρουν πὼς ἔχουν ἀκόμα πολλὰ νὰ ζητήσουν, ξέρουν ἐπίσης πολὺ καλὰ πὼς ἡ τωρινὴ στιγμή ἦταν ἡ πειρὸ ἀκατάλληλη νὰ ζητήσουν γιατί —αὐτὸ τὸ ξέρουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ— τὸ καπνεμπόριο περνάει δυνατὴ κρίση, σὲ τρόπο ποὺ νὰ μὴν μπορῇ νὰ ἱκανοποιήσῃ νέες ἐργατικὲς ἀπαιτήσεις, γιὰ τὴν ὥρα τοῦλάχιστον. Κάθε λοιπὸν ἀναβολὴ καὶ δικαιολογημένη θά'ταν καὶ σκόπιμη. Ἐνα ἄλλο ἐπίσης φαινόμενο ποὺ παρουσιάζεται στὴν ἀπεργία αὐτὴ εἶναι πὼς τῇ διευθύνουν δυὸ κέντρα. Καὶ τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα καὶ ἡ συντηρητικὴ διοίκηση τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας. Γιατί ὅμως καὶ οἱ δύο «ἐπὶ τῷ αὐτῷ» καὶ πρὸς ποῖο σκοπὸ; Τὸ πρᾶγμα φαίνεται παράξενο γιατί ἐδῶ κι' ἓνα μῆνα τὸ πανελλαδικὸ ἐργατικὸ συνέδριο κατὰ τρόπο πανηγυρικὸ ἀπέκλεισε τίς κομμουνιστικὲς ὀργανώσεις. Καὶ ὅταν κανεὶς δὲν συνεργάζεται μ' ἓναν ἄλλον στῆ σάλα ἐνὸς συνεδρίου, πὼς ὕστερ' ἀπὸ ἡμερῶν διάστημα ξεκινᾷ ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸ χτεςινὸ ἀποδιοπομπαῖο τράγο γιὰ ἓναν σκληρὸ κι' ἀβέβαιον ἀγῶνα;

Ὅλα τοῦτα λοιπὸν ποὺ ὁ κ. Βελέντζας νόμισε πὼς δὲν χρειάζεται νὰ ξέρῃ καὶ πὼς τοῦ φτάνει ἡ πονηρία Ἀμφισέως δικολάβου γιὰ νὰ διευθύνῃ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ὑπουργεῖα τοῦ τόπου —μᾶς κάνουνε νὰ βλέπουμε ἄλλου τίς ἀφορμὲς κι' ὄχι ἐκεῖ ποὺ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ · ΤΗΛΕΦ. 11-48

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ιστορία του μεγάλου πολέμου 1914-1918 και η κριτική αὐτοῦ μετ' ἐκδότων καὶ χαρτῶν ὑπὸ Πατρόκλου Κοντογιάννη ὑποστρατήγου. Ἔκδοσις Β' ἀναθεωρηθεῖσα καὶ ἐκτένεια ἐπανεξεθεῖσα. Χρυσόδ. Δραχμ. 175-ἀδετός 150.-

Ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ ἔργου δημοσιευθεῖσα εὐθὺς μετὰ τὴν λήξιν τοῦ τεραστίου πολέμου, διατυπωθεῖσα δὲ ἐν στενοτάτῳ πλαίσῳ μεγάλης συντομίας ἦτο ἐκόμενον νὰ μὴ διαφωτίξῃ ἐπαρκῶς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ πολέμου τούτου. Ἡ εὐρύνσις συνεπῶς τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὑποβοηθουμένη ἐκ τῆς ἐκτοτε δημοσιεύσεως ἔργων αὐθεντικῶν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν συγγραφεὰ ἅψ' ἐνὸς μὲν νὰ διαλευκάνῃ ἐν αὐτῇ, ὅσα γεγονότα δὲν ἦσαν ἐπαρκῶς γνωστά κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἅψ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ ἄλλων, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα. Ἡ παραμονὴ τοῦ συγγραφέως ὡς ἀρχηγοῦ τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς αἰστολῆς ἐν τῷ Ἀντικῷ Μετώπῳ ἐν ᾧ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ Μεγάλου Πολέμου δὲν ἀπέβη ματαιὰ πρὸς τὴν περὶ ἧς πρόκειται ἐξιστορήσιν, ἥτις περιορίζεται εἰς τὴν ἀφήγησιν μόνον τῶν πολεμικῶν γεγονότων, ὧν πάλιν τὰ ἐνδιαφέροντα ἡμᾶς ἀμεσώτερον, ὥς αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Βαλκανικοῦ Μετώπου καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Λαρδανελλίων ἐκτίθενται ἐκτενέστερον.

Γ. Ν. Παλαιολόγου. Σκέψεις τινὲς περὶ ὁργαν. ἐκπαιδεύσεως	Δρ. 30
R. Kjeelen. Τὰ αἰτία τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου	„ 35
Zifinski. Ἡμεῖς καὶ οἱ ἄρχαί	„ 50
Π. Δημητράκοπούλου. Ὁ Πνευματισμός (Ζωὴ καὶ ἐπίγῃσις)	„ 60
Κ. Χολέβα. Ὁδηγὸς τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ	„ 30
J. Collin. Πρωτοπόροι Φιλόσοφοι	„ 30
N. Ἐξαρχοπούλου. Ἡ Ψυχολογία ἐν τῷ σχολείῳ	„ 30
Πλάτωνος Πολιτεία. Ἔκδοσις Στερεότυπος ὑπὸ Γ. Γαρόδικα	„ 20

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 56

Πώλησις καὶ ἔκδοσις παντὸς εἶδους Ἑλληνικῶν βιβλίων: Νομικῶν, ἱατρικῶν καὶ φιλολογικῶν εἰς εἴκοσι μηνιαίας δόσεις.

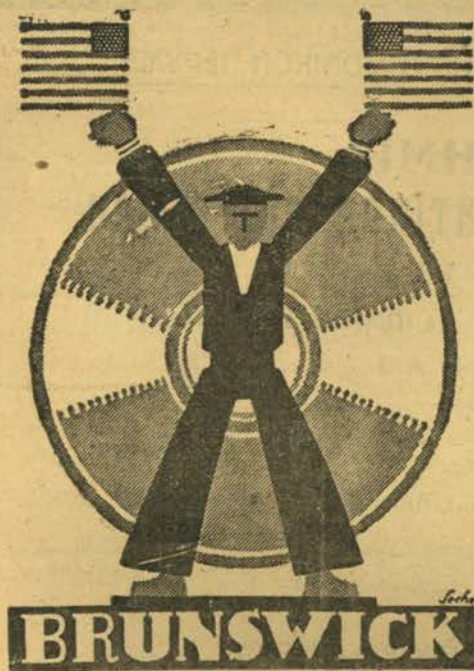
ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ὁδὸς Φράττυ καὶ Ριτσιώτη Γαριβάλδη

Αἱ ἐγκαταστάσεις μας ἀπὸ τὰς τελειοτέρας τοῦ εἶδους. Περιλαμβάνουν 40 διάφορα μηχανήματα καὶ τὰ ἀκόλουθα τμήματα:

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΙΟΝ
ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἶδους ἐργασίαι, τυπογραφικαὶ λιθογραφικαὶ, βιβλιοδετικά.

The best American Dance Record

BRUNSWICK
ΓΡΑΜΜΟΦΩΝΑ-ΔΙΣΚΟΙ

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΑΛΕΞ. ΚΟΚΟΛΗΣ & ΣΙΑ
ΑΘΗΝΑΙ. ΒΟΥΛΗΣ 9

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ 130
ΘΕΣΣΟΝΙΚΗ: ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 3

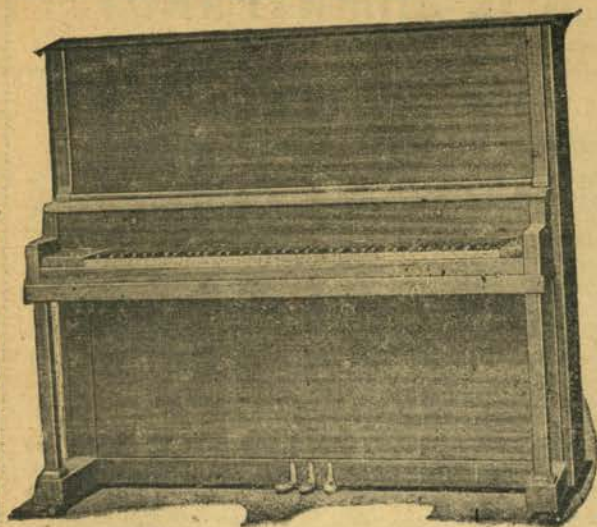

φαίνονται ή πού τις τοποθετεί ό τύπος. Οί άφορμές τής άπεργίας είναι καθαρά ένδοσωματειακές. Είναι ή πολιτικότατη και πετυχημένη revanche πού πολύ σύντομα πέρνει τό Κομμουνιστικό κόμμα άπο τούς συντηρητικούς ήγέτες τής όμοσπονδίας για τον άποκλεισμό τών όργανώσεων πού κομμουνίζουν άπο το τελευταίο συνέδριο. 'Η πράξη τής διοίκησης τής όμοσπονδίας πού απέκλεισε άπο το συνέδριο όργανώσεις ήταν πράξη πολιτικού περιεχομένου, γιατί με τον άποκλεισμό αυτόν ή διοίκηση τής όμοσπονδίας έπαιρνε στά χέρια της όλο το εργατικό ζήτημα τής χώρας, κέρδιζε μερικά ζητήματα άπο το κράτος, με το κέρδος αυτό κέρδιζε τήν έμπιστοσύνη τών εργατικών όργανώσεων και καταδίκασε το κομμουνιστικό κόμμα σέ άπραξία, σέ πολιτική άφάνεια άφου το άπεγύμνωνε άπό τήν έπιρροή του στις εργατικές μάζες. 'Ηταν πολύ φυσικό τό Κομ. κόμμα ν' αναγωνιστή για νά μή χάση όριστικά τήν ύπόθεση.

'Ετσι όργάνωσε, κι' έσπρωξε τις καπνεργατικές όργανώσεις προς τήν άπεργία δίχως καν αυτό νά φαίνεται. 'Η άπεργία κηρύχθηκε στην Καβάλα όπου οί συντηρητικοί με τούς κομμουνιστές είναι κάπως μπερδεμένοι. Κι' όσο κι' αν οί συντηρητικοί φαίνονται πώς κήρυξαν τήν άπεργία τό κομμουνιστικό κόμμα με τούς εκεί πυρήνες του όχι μονάχα δέν είναι άμέτοχο αλλά συνειδητά και άσυνείδητα έτοίμασε τις προϋποθέσεις, έσπρωξε τά πράγματα, εξετίμησε σωστά τήν ώρα κι' έπροχώρησε γνωρίζοντας πώς ή άπεργία δέν θά τό βλά-

ψη σέ τίποτα. Βιάστηκε νά δώσει τή μάχη γρήγορα ώστε ή διοίκηση τής συνομοσπονδίας νά βρεθής προ τελεσμένου γεγονότος και νά πέσει όπως δήποτε σέ μειονεκτική θέση. Γιατί είναι φανερό πώς είτε πετύχει είτε άποτύχει ή άπεργία, είτε λάβει σ' αυτήν μέρος ή 'Όμοσπονδία είτε δέν λάβει πάντα χαμένη θά βγής. Και τό πράγμα είναι άπλό. 'Αν βγής κι' αυτή στην άπεργία δέν θά μπορή πιά νάχη άπέναντι τού κράτους τό άτοϋ τής συντηρητικότητας πάνω στο όποιο στηρίζει τήν έπιτυχία όρισμένων εργατικών διεκδικήσεων. 'Αν δέν βγής στον άγώνα θά κατηγορηθής ως ύπεύθυνη τής άποτυχίας και σύμμαχος τού κεφαλαίου. Κι' έτσι λοιπόν κι' άλλοιως άπό τήν ύπόθεση τής άπεργίας ή διοίκηση τής συνομοσπονδίας θά βγής όπως δήποτε ζημιωμένη και ή πολιτική άπάντηση τού κομμουνιστικού κόμματος δέν μπορεί παρά νά θεωρηθής πετυχημένη ως προς τό σημείο τούτο. Τό κράτος βέβαια είναι τό μόνο πού θά μπορούσε νά τήν σώσει συζητώντας μ' αυτήν και δίνοντας της έστως και μια μικρή κι' ασήμαντη νίκη. Θά τή σήκωνε έτσι στα μάτια τών εργατικών όργανώσεων. 'Ο κ. Βελέντζας όμως λησιμονώνοντας πώς ή άπεργία είναι νόμιμο δικαίωμα, αρνήθηκε νά συζητήσει και περίμενε νά λυθής πρώτα ή άπεργία. 'Από τέτοια όμως γενική σύγχυση και γενική παρεξήγηση τίποτα σωστό και καλό δέν μπορεί νά ξεπηδήσει και κανείς δέν θά βγής όφελιμένος ούτε και ή φτωχή εργατική τάξη παρ' όλα τα θύματά της και τις θυσίες της.

ΠΙΑΝΑ

ΕΧΕΤΕ ΑΝΑΓΚΗΝ ΠΙΑΝΟΥ;

Κάμετε την εκλογήν σας από την πλουσιωτέραν συλλογήν εν Ελλάδι όπου θά εβρητε ασφαλώς ένα ΠΙΑΝΟ πού νά εξυπηρετή τας ανάγκας σας, τὰ γούστα σας, τὸ βαλάντιόν σας.

Ἡ πλήρης ικανοποίησις σας εἶναι ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς πρακτικῆς ἐγγυήσεως πού παρέχομεν, δοκιμάζοντες τὸ ΠΙΑΝΟ τῆς ἐκλογῆς σας εἰς βάρος μας.

Ἐπισκεφθεῖτε τὴν ἐκθεσὶν μας καὶ θὰ σὰς δώσωμεν τὰς ἀπαιτουμένας ἐξηγήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγγυήσιν μας, τὸ σύστημά μας τῶν πωλήσεων μὲ δόσεις κτλ. κτλ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΙΑΝΩΝ STARR Richmond, Ind U.S.A.

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΟ 1872

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΘΗΝΩΝ
Στοὰ Ἀρσακείου 12

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Ὁδὸς Φίλωνος 40

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΟΝ. Μ. ΓΙΑΤΡΑ

ΟΔΟΣ ΤΖΩΡΤΖΗ ΑΡΙΘ. 14 (Πλατεία Κάνιγγος)

ΑΘΗΝΑΙ

Καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα ἀρχονται νέα τμήματα προπαρασκευῆς ὑποψηφίων διὰ τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις ὅλων τῶν σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Πολυτεχνείου, Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, Στρατ. Σχολῆς Εὐελπίδων κτλ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ

ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΘΣΙΑΔΗ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ένα από τὰ μεγάλα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τοὺς πολιτικούς εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς: Ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κρατικῆς πολιτικῆς; Σύμφωνα μὲ τὶς ἐποχὰς πού ἐγεννᾶτο αὐτὴ ἡ ἐρώτηση, ἦτο καὶ ἡ ἀπάντησις. Τὰ θεοκρατικά, τὰ δεσποτικά, τὰ ὀλιγαρχικά πολιτεύματα προσπαθοῦσαν νὰ ἱκανοποιήσουν ἐκείνους πού τὰ διηύθυναν. Τώρα ὅμως μὲ τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα πού κάθε ἡμέρα εἰσχωρεῖ καὶ βαθύτερα μέσα στὴν ψυχὴ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἔθνους, θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἡ ἀπάντησις θὰ ἦταν εὐκόλη. Δηλαδή θὰ ὀρίζετο ὡς σκοπὸς τῆς κρατικῆς πολιτικῆς ἡ «ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα εὐμάρεια καὶ εὐτυχία εἰς ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλότερο μέρος τοῦ λαοῦ ἐὰν δὲν εἶναι δυνατόν ὁλοκλήρου». — Καθ' ἕνα ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ υἱοθετήσῃ μὲ ἐνθουσιασμὸ τὴν πολὺ ἄλλως τε ἐλκυστικὴ αὐτὴ ἀρχή. Ἀμα ὅμως θελήσει νὰ μελετήσῃ λίγο βαθύτερα θὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ εὐδαιμονία εἶναι κάτι τι πολὺ σχετικὸ καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ σημασίαν μόνον γιὰ τὴ γενεὰ τῆς σημερινῆς ὅχι ὅμως καὶ γιὰ τὴν αὐριανὴν καὶ ὅτι τὶς περισσότερες φορὰς ἐκεῖνο πού προξενεῖ

εὐτυχία στὸ λαὸ πού ζεῖ σήμερα ἡμπορεῖ νὰ προξενήσῃ δυστυχία μέχρι κατατροφῆς στὸ λαὸ τῆς αὔριου.

Καὶ ἂν ὑποθέσωμε ἀκόμη ὅτι θὰ ἦταν δυνατόν ἡ σημερινὴ γενεὰ νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εὐμάρειαν τῆς μελλούσης, πάλιν δὲν θὰ ἡμπορούσαμε νὰ καταλήξωμε εἰς σαφῆ συμπεράσματα γιὰ τὴν εἴχαμε ὡς βίση μόνον συναισθημάτων τὰ ὅποια ἐκτὸς ὅτι εἶναι ἀπολύτως ὑποκειμενικά δὲν ἡμποροῦν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς κριτὲς γιὰ ἕνα τόσο σοβαρὸ ζήτημα.

Ποιὸς τότε ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἄλλος σκοπὸς; ἡ ἠθικοποίησις τῆς σημερινῆς κοινωνίας; Ποία τότε ἡ σημερινὴ ἡθικὴ; Ὁ τελειότερος ἐκπολιτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου; Τὶ εἶναι ὅμως πολιτισμὸς;

Μέσα σ' αὐτὸν τὸ λαβύρινθα τῶν προβλημάτων ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁποία βλέπει ὅτι μαζὺ μὲ τὸ ζήτημα τοῦ σκοποῦ τῆς κρατικῆς πολιτικῆς εἶναι σφικτὰ συνδεδεμένο καὶ τὸ ἄλλο αἰώνιο ζήτημα τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς γενικά, ζητᾷ κάποιον στήριγμα ἐπάνω στὸ ὁποῖο νὰ βασισθῇ καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ ξεκι-

"ΒΟΤΡΥΣ,"

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικόν και 'Αποθεματικόν
Δρ. 57,500,000 τήν 31 Δεκεμβρίου 1926.

Κεντρικόν Πρατήριον:
'Οδός 'Αθηνᾶς ἀριθ. 27^α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μοςχάτοι,
ΟΙΝΟΙ ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ: 'Επιτραπέζιοι
ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί.
ΒΕΡΜΟΥΤ: 'Εκ παλαιού μοςχάτου
Οίνου.
ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ. 'Απαράμιλλος
ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ "ΒΟΤΡΥΣ,"
ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

'Εφόμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ.
Ποιοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΖΗΤΗΣΑΤΕ

ΠΑΝΤΟΥ ΤΟΝ
ΕΚΛΕΚΤΟΝ
Σ Α Π Ω Ν Α

Coronel

ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΤ'Α
GEO LE JEUNE
& C^ο

ΧΡΥΣΟΧΟΕΙΟΝ & ΩΡΟΛΟΓΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΜΙΧΑΗΛ Ν. ΓΕΡΟΥΜΑΤΟΥ

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 46

Παντατίφ, Κολλιέ, Δαντυλίδια, Βραχιόλια Σκουλαρίκια.

'Ωρολόγια: τσέπης, χειρός, τοίχου, επιτραπέζια, ἐγερτήρια.

'Αγορά και πώλησις πολυτίμων λίθων.

'Επισκευαί Κοσμημάτων και ὥρολογίων τσέπης ἡγυρημένοι.

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

ΟΜΗΡΟΥ ΚΟΥΡΚΟΥΛΗ

ΟΔΟΣ ΜΑΡΝΗΣ 44

Πλούσια συλλογή ὑφασμάτων.
'Εφαρμογή τελεία
και με εὐκολίαν πληρωμῆς.

ΙΩΣΗΦ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

'Ο κ. 'Ιωσήφ Σφακιανάκης διδάτωρ τῆς
'Ιατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βερολίνου, ἐπὶ
ἰδίαν ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθεὶς θεραπεύει
ἅπαντα τὰ Γυναικολογικά, Μαιευτικά, Οὐ-
ρολογικά, Δερματικά και Μεταδοτικά νο-
σήματα. 'Εγχειρήσεις γυναικολογικά ἐπιτυχέ-
σταται. Δέχεται 10—12 π. μ. και 4—8 μ. μ.

'Οδός 'Αγ. Κωνσταντίνου 29

ΒΙΒΛΙΟΤΩΛΕΙΟΝ

Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 49

Βιβλία 'Ιατρικά—Νομικά—Φιλοσο-
φικά—Λογοτεχνικά—Λεξικά κτλ.
ΜΕ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΦΩΤΟ - ΡΙΖΟΣ

ΓΩΝΙΑ ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ—ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

νήση για να εξετάση, να ερευνήση και ν' αποφασίση.

Και ἐδὼ ἀναγκάζεται νὰ ἀνατρέξῃ στὴ βιολογία, δηλ. στὴν ἐπιστήμην ἐκείνην ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἀναλάβῃ νὰ ἀναδιφύσῃ νὰ παρακολουθήσῃ τὴ ζωὴ καὶ ἀπὸ τοὺς νόμους ποὺ τὴν κυβερνοῦν νὰ βγάλῃ ἀλήθειες τὶς ὁποῖες ἔπειτα νὰ ἐφαρμόσῃ στὴν κοινωνία.

Τὶ μᾶς διδάσκει ἡ βιολογία ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητας; τόσον τοῦ ατόμου, ὅσον καὶ τῶν συγκροτημένων ομάδων τῶν λαῶν, τῶν ἐθνῶν, τῶν φυλῶν, τῶν κρατῶν, τὸ ἐξῆς: Ὁ «περὶ ὑπάρξεως ἀγών» εἶναι ὁ μοχλὸς τῆς κίνησεώς μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπικρατήσεως, τὸ ἐλπιόμενον τῶν προσπαθειῶν, ἡ ὁρεξὶς γιὰ δύναμιν, πλοῦτον, δόξαν, εἶναι ἡ φωτιά ἐκείνη ποὺ διαρκῶς θερμαίνει τὴ δράσιν μας, καὶ συγχρόνως ὁ δαίμων ἐκεῖνος ποὺ διαρκῶς κατατρώγει τὶς σάρκες μας. Τὸ ἄτομον ἐκεῖνο ποὺ ἔχει μέσα του κεφάλαια γερά θὰ νικήσῃ τὸ κράτος ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ καὶ γερά μέλη θὰ ἐπικρατήσῃ, τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ποὺ ἔχει πυρῆνες ἀκμαίους καὶ πολλοὺς θὰ θριαμβεύσῃ.

Καὶ ἐφ' ὅσον ἡ κρατικὴ πολιτικὴ προσπαθεῖ μέσα στὸ μεγάλο καὶ ὄχι πάντα ἀντιληπτὸ συναγωνισμὸ νὰ στερεώσῃ καὶ ἀναδείξῃ τὸ ἔθνος ποὺ κυβερνᾷ ὀφείλει νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὶς ἀρχὰς τῆς βιολογίας. Δυστυχῶς ὅμως δὲν λαμβάνεται καθόλου ὑπ' ὄψιν. Οἱ κυβερνήτες κηρύσσουν κατὰ καιροὺς τὴν πολιτικὴν της ἀπαγγέλονται οἰκονομικὰς ἀνορθώσεις, συγκοινωνιακὰς εὐκολίας στρατιωτικὰς παρασκευάς, ἐργατι-

κὰς μεταρρυθμίσεις, καὶ ὡς βάση λαμβάνουν μόνον τὰ ἄψυχα κεφάλαια, τὰ τουφέκια, τὰ κανόνια, τὰ θωρηκτά, τοὺς σιδηροδρόμους, τοὺς φόρους, τὰ ταμεῖα, γιὰ τὰ ἔμψυχα ὅμως ποτὲ δὲν σκέπτονται. Καὶ ἂν καμμιά φορὰ ρίξουν μιὰ ματιὰ στὸν κόσμον ποὺ ζεῖ περιορίζονται νὰ φροντίσουν τὸ πολὺ πολὺ, καὶ αὐτὸ ὄχι βέβαια ἐδὼ, γιὰ κείνους ποὺ ζοῦν καὶ καυχώμενοι ὅτι κάνουν πραγματικὴν πολιτικὴν νομίζουν ὅτι ὑπερτεροῦν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους οἱ ὁποῖοι ἂν καὶ πολὺ λίγοι, ἀκόμα ὑπάρχουν καὶ ἐπεκτείνουν τὸ βλέμμα τους λίγο πέρα πέρα ἀπὸ τὴν ἐφήμερὴν ζωὴ ἐνὸς ατόμου.

Ἄν ἤθελαν νὰ μελετήσουν οἱ πολιτευτὲς τὴ φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας καὶ ἂν ἤθελαν νὰ ἀναζητήσουν τὰ βαθύτερα αἷτια τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς λαῶν καὶ ἐθνῶν θὰ ἐμάθαιναν ὅτι πολλὰ ἔθνη ἦλθαν καὶ πέρασαν, ἀλλὰ ἀφοῦ νικήθηκαν στὸν πόλεμον ἄλλα ὅμως καὶ χωρὶς αὐτὸ, ἢ ἐξηφανίσθησαν καὶ γιὰ τὴν καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δευτέρως παραβλεψαν τοὺς βιολογικοὺς νόμους οἱ ὁποῖοι εἶναι τὰ θεμέλια ἐνὸς στερεοῦ κρατικοῦ ἢ ἐθνικοῦ οἰκοδομήματος.

Σήμερον δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς κρατικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἐξῆς θέμα: Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παρασχεθῶν εἰς ἓνα κρατικῶς ὁργανωμένον ἔθνος τὰ μέσα καὶ νὰ δημιουργηθῶν εὐνοϊκὰς συνθήκας πρὸς αὐτοσυντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν. Ὅλα τὰ ἐκάστοτε λαμβανόμενα μέτρα, νομοθετικὰ ἢ ἄλλα, τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ συντελοῦν ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐκτικότητα γιὰ μακρόχρονη ζωὴ.

ΑΣΤΡΑΠΗ

“Η ΑΣΤΡΑΠΗ,,
Ι. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 11
 Τηλ. ν. 52

ΠΩΛΕΙ 4.000 ΣΠΗΤΙΑ καὶ Οικόπα-
 θα, ἐξ ὧν πολλὰ μοναδικῆς εὐκαι-
 ρίας κεντρικά καὶ μεγάλου εἰσο-
 δύματος πάσης ἀξίας ἀπὸ
 500.000—1—50.000. 00

ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΑΙ

ἀφαντάστου πολυτελείας κήπων
 κλπ. Α Κηφισίας Κολωνάκι—Πα-
 τησίων κλω. ἀπὸ 1 — 35 ἑκατομ.

ΟΙΚΟΠΕΔΑ

Σταδίου—Ἐιρεῦ—Κολωνάκι
 Πατησίων

ΔΑΝΕΙΑ ἐνυπεθήκα

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΟΜΒΡΕΛΛΩΝ
 ΑΝΔΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ
Γ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑ

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ
 ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΗ

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 48

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Πανελλήνιον ἐργαστήριον ἐλευθέρων θεωρητικῶν
 καὶ πρακτικῶν σπουδῶν κοπτικῆς γαλτικῆς καὶ
 ὧλων τῶν κλάδων τῆς ὑποδηματοποιίας.

Ο «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ»

Διευθυντὴς καὶ Ἰδρυτὴς :

ΒΑΣΙΛΙΟΣ Η. ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ

Ὅδὸς Β. Οὐγκώ καὶ Μενάνδρου (Γωνία)

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ **ΖΗΚΑΚΗ**

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Λοῦβαρη: Νίτσε—Ὁ προφήτης μίας νέας θρησκείας
 » Ἡ θρησκεία τοῦ Βάγκερ.
 » Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν χιλιῶν λιμνῶν
 » καὶ τῶν παραμυθιῶν (ἐντυπώσεις ἀπὸ
 τῆ Φιλανδία)
 Ζαΐξη: Χειμωνιάτικο παραμῦθον μεταφράσεις
 Κωστ. Οἰκονομίδου.
 Σ Προκοπίου: Ἑλλήν εἰς τὰ ἔθνη τοῦ Ἰσλάμ.
 Παναγιωτοπούλου: Γεν. Ἱστορία τῆς Τέχνης.
 Εὐστρατίου: Αἱ Τράπεζαι.
 Δ. Ροδίου: 30 τραγῳδία τετραφώνων χωρῶν
 ἀνδρῶν.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΑΞΙΩΝ

“Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΟΣ,,

Σοφοκλέους 1 β

Πώλησις Λαχ. Ὁμολογίων ἐπὶ πιστώσει. Μόνον
 μὲ 50 δραχμὰς μηνιαίως ἀποκῶνται 5—10 Λαχ.
 Ὁμολογίας τοῦ Κράτους ἢ τῆς Ἐθνικῆς.

Ὅλος ὁ κόσμος μαρτυρεῖ ὅτι ἡ δύναμη ἑνὸς κράτους ἢ ἑνὸς ἔθνους ἐξαριῖται ἀπὸ τῆ βιολογικῆ ἀξίας τῶν ὑπηκόων του ἢ ὅποια φανερώνεται τόσο ποιοτικῶς ὅσο καὶ ποσοτικῶς μὲ τὴ ζωτικὴ δύναμη τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ συνόλου. Ἐθνη ποὺ δὲν ἐστηρίχθησαν στὸν παράγοντα αὐτὸν καὶ ἂν γιὰ μιὰ στιγμή ἐπεκράτησαν μὲ μιὰ νίκη ἐναντίον τοῦ ἀντιτάλου των, μὲ τὸν καιρὸν χάθηκαν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Καὶ ἔθνη ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα δὲ θὰ προσέξουν τὴν ἀρχὴ αὐτὴν θὰ ὑποστοῦν τὴν ἰδίαν τύχην. Ἀργὰ ἢ νωρὶς θὰ ὑποκύψουν στὸν συναγωνισμό μὲ τοὺς γείτονές των, τοὺς φίλους των ἢ τοὺς ἐχθρούς των.

Γιὰ τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ μελετηθῇ σοβαρὰ ἀπὸ τοὺς ἰθύνοντες τὰ κοινὰ ἢ κοινωνικὴ βιολογία δηλ. ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη ποὺ μελετᾷ τοὺς ὁρμούς καὶ τὶς συνθήκες τῆς ζωῆς πάνω στὶς ὁποῖες εἶναι δυνατόν νὰ στηριχθῇ ἡ κοινωνία καὶ μὲ τέτοια πορίσματα νὰ ἐγκαινιασθῇ ἡ νεώτερη πολιτική, ἡ βιολογικὴ πολιτική, ποὺ θὰ ἀποβλέψῃ στὴν ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων ἐκείνων τὰ ὅποια καὶ τὸν ἀναγκαῖο ἀριθμὸ τῶν ἀτόμων θὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ γιὰ τὴ βιολογικὴ ἀξίαν τοῦ καθενὸς θὰ ἐγγυᾶται.

Ἴσως νὰ θελήσῃ κανεὶς ν' ἀντικρούσῃ καὶ νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται ἀδιάκοπα νὰ μιλοῦμε γιὰ συναγωνισμό καὶ ἀνταγωνισμό ἔστω καὶ εἰρηνικὸ καὶ ὅτι πρέπει μιὰ μέρα ὅλα τὰ ἔθνη νὰ ἀδελφωθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἓνα πανευρωπαϊκὸ ἢ παγκόσμιον κράτος μέσα στὸ ὁποῖο ὅλοι οἱ κάτοικοι χωρὶς νὰ φοβοῦνται τὸν πλησίον τοὺς θὰ μποροῦν νὰ καταγίνωνται καὶ μόνον

τοὺς καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς πολιτείας στὴν εὐτυχία των. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ φθάσωμε σὲ μιὰ τέτοια κατάσταση; Πῶς ἄλλοιῶς εὐκολώτερα παρὰ μὲ τὴν καλλιέργεια τῶν βιολογικῶν αὐτῶν ἀρχῶν οἱ ὁποῖες ἐξασφαλίζουν στὸν καθένα δύναμη καὶ ἀντοχή, σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ὑγεία ποὺ θὰ ἐμπνεύσουν συγχρόνως ἀρχὲς ὑγιέστερες καὶ ἀντιλήψεις ἀνθρωπινώτερες περὶ τῶν ἀμοιβαίων δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων καθὼς καὶ περὶ τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἀπομένει νὰ ἐξηγηθῇ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ βιολογικὴ πολιτικὴ καὶ πῶς αὐτὸ ἡμπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ στὴ δική μας ἐποχὴ. Δὲν εἶναι βέβαια εὐκολο τὸ πρᾶγμα καὶ οὔτε πιθανὸν νὰ γίνῃ σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα. Ἀλλ' ἡ ἀρχὴ πρέπει νὰ γίνῃ.

Πρέπει ὅμως πρωτίτερα νὰ διασαφηνισθοῦν μερικὰ ζητήματα γιατί σὲ κάθε ἓνα ἀπ' αὐτὰ ὑπάρχουν τόσες ἀντιρρήσεις ὥστε ἐὰν δὲν καταπολεμηθοῦν θὰ νομισθῇ ὅτι γράφονται θεωρίες καὶ διασαλπίζονται ουτοπίες ποὺ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα.

Καὶ πρῶτα πρῶτα ἔρχεται τὸ ζήτημα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πολιτῶν ἢ τοι ἡ ἀναπλήθυνση μιᾶς χώρας καὶ δεύτερο τὸ ζήτημα τῆς βιολογικῆς ἀξίας τῶν ἀτόμων ἢ τοι τῆς εὐγονίας ἑνὸς λαοῦ. Εἰς ποῖο σημεῖο εὐρίσκεται ἡ ἀναπλήθυνση στὴ χώρα μας καὶ ἄλλου, ποία πολιτικὴ ἀκολουθήσαμε καὶ ποία ὀφείλομε νὰ ἀκολουθοῦμε καθὼς καὶ τί πρέπει νὰ ἐπιχειρήσωμε διὰ νὰ ἐξευγενίσωμε τὴ φυλὴν μας καὶ τί γίνεαι ἄλλου. Σχετικὰ ὅμως μὲ αὐτὰ θὰ μιλήσωμε στὸ ἐρχόμενο φύλλο.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΧΥΤΗΡΙΟΝ "Ο ΦΟΙΝΙΞ"

ΙΔΡΥΘΕΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1905

ΠΑΝΑΓ. Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7 (ΣΤΟΑ ΠΑΠΠΟΥ)

ΑΘΗΝΑΙ

Πλουτισθὲν διὰ καινουργῶν χυτικῶν μηχανῶν ὥς καὶ μητρῶν νικελίνων ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ κατέστη ἐφάμιλλον τῶν Εὐρωπαϊκῶν τοιούτων.

Ἡ γνησότης τῶν ὑλικῶν του πιστοποιουμένη ἐκάστοτε διὰ χημικῶν ἀναλύσεων ἐγγυᾶται τὴν εὐσυνείδητον καὶ ταχυτά ἡν ἐκτέλεσιν πάσης παραγγελίας καὶ ὑπὸ τοὺς καλλυτέρους ὅρους.

ΣΩΚΡ. ΛΟΥΙΖΙΔΗΣ

Ἰατρός

Συφιλιδολόγος — Οὐρολόγος
Γυναικολόγος

Σπουδάζας ἐπὶ μακρὸν ἐν Παρίσις, εἰς τὰ τε-
λειώτερα Νοσοκομεία (St Louis, Necker La-
riboisière) τὰ Συφιλιδολογικά, Οὐροποιογεννη-
τικά, Γυναικολογικά Νοσήματα

Δέχεται 9 π. μ. — 1 1/2 μ. μ.
καὶ 4 1/2 — 8 1/2 μ. μ.

58 ὁδὸς Σωκράτους (Ὁμόνοια)

Ε. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

Παιδίατρος — Παθολόγος

Ἐν Παρίσις καὶ Ἀθῆναι ἐπὶ τριετία εἰδικῶς
ἐκπαιδευθεὶς. Δέχεται ἐν τῷ ἱατρῷ του
9—11 π. μ. καὶ 4—6 μ. μ.

Ὁδὸς Σόλωνος 103.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΑΚΤΥΠΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ

Μαιευτὴρ-Γυναικολόγος

Ἐπιμελητὴς Δημοτικοῦ Μαιευτηρίου

Ὁδὸς Τζωρτζη 12 (Πλατεῖα Κάνιγγος)

Ἐπισκέψεις 4—6 μ. μ.

ΙΩΑΝ. Γ. ΛΟΥΥΖΙΔΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Διπλωματοῦχος τῆς ὁδοντ. Σχολῆς Παρίσιον
Ε. Δ. Ρ. Ἐπὶ τετραετίαν εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς
ἐν Παρίσις. Ἔργασθεις ἐπ' ἀρκετὸν ἐν τοῖς
νοσοκομείοις τῶν Παρίσιον Lauboisiere st
Antoine καὶ Pitié. Ὀλιγοήμερος ἀνώδυνος
καὶ ἡγυημένη θεραπεία παθήσεων στόματος
καὶ ὁδόντων. Ἐπιστημονικὴ ἐφαρμογὴ Γεφυ-
ρῶν καὶ ὁδοντοστοιχῶν. Τελεῖα καὶ ριζικὴ
θεραπεία Οὐλίτιδος Πυορροίας καὶ δυσσομίας.

Χαλκοκονδύλη 44 (Ὁμόνοια)

Ο ΙΑΤΡΟΣ Χ. Ι. ΚΑΜΑΡΙΩΤΗΣ

Εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρίσις εἰς τὰ
Ἀφροδίσια, Συφιλιδικά, Οὐροποιογεννητικά

Δέχεται 9 — 1 καὶ 4 — 9 μ. μ.

Ὁδὸς Γερανίου 17 (Ὁμόνοια)

Ἰδιαιτερά αἰθουσα κυριῶν

COMPRESSES

ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΡΚΑΣ

"ΕΤΟΙΛΕ,"

ΑΙ ΑΝΩΤΕΡΑΙ ΟΛΩΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

ΓΑΛΑΝΗ

Κομμάτι από την οικογένεια του Ζωγράφου

GEORGES GABORY

Ο ΓΑΛΑΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ἡ Ζωγραφικὴ θὰ ἔχη πάντα τὶς δυὸ ἐκείνες κατευθύνσεις πού τὶς ἀντιπροσωπεύουν ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν τὴ μορφὴ κι' ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν τὸ χρῶμα. Ὁ Γαλάνης πρέπει νὰ τοποθετηθῇ στὴ πρώτη κατηγορία γιατί σὸ ἔργο του κυριαρχεῖ ἡ ἐπίδραση τοῦ πλαστικοῦ πνεύματος. Ὅμοια μὲ τοὺς θαλασσοπόρους προγόνους του ὁ Γαλάνης ἔπρεπε νὰ πάρῃ τὸ βάπτισμα τῆς γραμμῆς καὶ μέσα σ' ἓναν πίνακα ἡ γραμμὴ εἶν' ἐκεῖνο πού τὸν ἀπασχολεῖ περισσότερο ἀπὸ τὸ χρῶμα. Ὁ Γαλάνης ἔχει τὸν ἔρωτα τοῦ σχεδίου, τῆς μορφῆς. Ἡ ζωγραφικὴ του ἰδιοσυγκρασία εἶναι τῆς ἴδιας τάξης μὲ τοῦ Picasso, ἀντίθετα μὲ τοῦ Matisse, τοῦ Dufy, πού δείχνουν τὴ χρωματιστικὴ πλευρὰ τῆς σημερινῆς ζωγραφικῆς, ἐνῶ ἕνας Derain ξέρεי κάποτε νὰ ἐνδιαφέρεται ὅμοια καὶ γιὰ τὸ χρωματισμὸ καὶ γιὰ τὴ σύνθεση.

Ἡ σύνθεση εἶναι ἡ μεγαλύτερη φροντίδα τοῦ Γαλάνη καὶ ἀναγκαστικὰ τὸν κάνει κάποτε νὰ παραμελήσῃ τὸ χρῶμα. Ἡ σύνθεση, ἡ ἰσορροπία τῶν σχημάτων εἶναι γι' αὐτὸν ἡ οἰκονομία τῆς ἐπιφανείας τοῦ πίνακα κι' αὐτό, δίχως ἀμφιβολία, γιατί τὸ Ἑλληνικὸ του πνεῦμα, μὲ τὸν ἔρωτα τῆς λογικῆς καὶ τῆς τάξης

προσηλώνεται ἐκεῖ εἰδικὰ Ὁ Γαλάνης ξανάφερε μερικὰ ἐξοστραχισμένα χρώματα τῆς ἱμπρεσιονιστικῆς παλέττας, ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ὅμως θυσίασε κάποια ἄλλα, πολὺ ἀγαπητὰ σὲ μερικοὺς δασκάλους, ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, πού ἡ ἀγάπη τοῦ χρώματος τοὺς εἶχε φέρει ὅχι μόνον στὴν παραμέληση τοῦ σχήματος, τῆς μορφῆς, ἀλλὰ καὶ στὴν καταστροφὴ του. Εἶναι γνωστὸ πὺς οἱ σκοποὶ τῆς ἱμπρεσιονιστικῆς σχολῆς εἶναι ὁλότελα διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς σύγχρονης σχολῆς. «Οἱ ἱμπρεσιονιστὲς» εἶπε ὁ Γαλάνης χρησιμοποιοῦσαν-μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς-μιά παλέττα «φυσική», θέλονμε ἡ δική μας νὰ εἶναι «ἀνθρώπινη». Οἱ σημερινοὶ ζωγράφοι, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς κι' ὁ Γαλάνης, δὲν γυρῆβουν νὰ πετύχουν τὸ καθαρὸ χρῶμα καὶ ἡ ἁρμονία τῶν πινάκων τοὺς ὑποχρεώνει ν' ἀρκεστοῦν σ' ἓναν τυπικὸ χαρακτῆρα, δοσμένο στὰ πρόσωπα ἢ στὰ πράγματα. Τὰ ζωγραφικὰ στοιχεῖα δὲν ὑπάρχουν παρὰ ἐξ' αἰτίας μιᾶς δημιουργημένης συνθήκης, πού ὁ καλλιτέχνης τὴν δέχεται, μιὰ πού δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ζωγραφίσῃ σὸ διάστημα οὔτε νὰ πελεκήσῃ ἓνα ἄγαλμα μέσα σ' ἓνα σύννεφο.

Τὰ χρώματα, λένε, εἶναι τρελλά. Δὲν

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχναι Φιλότεχνοι κλπ. ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματικὴ, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ σύστημα Dalcroze).

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτικά παραρτήματα Ἀθηνῶν

ΜΗΝΑΣ ΔΗΛΟΝΟΠΟΥΛΟΥ καὶ Σίας Μ. Ἀλεξάνδ. 14
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΜΑΝΟΥΝΑ Ἀχαρνῶν-Σουρμελῇ
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ Κεραμῶν - Ἐλευσινίων
ΔΕΟΝΤΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ - Τέρμα Πατησίων
ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ - Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ - Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ-ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ - Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ - Κηφισσία
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ - Πειραιᾷ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ - Πειραιᾷ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ - Ν. Φαλήρου
Α. ΦΑΛΤΩΦ - Νέα Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
" " Χ. ΛΑΚΙΑΔΟΣ
" " ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
" " ΒΟΛΟΥ
Μέσος ὁδὸς φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ BLUTHNER CROTRIAN-STEIN
WEG NEUMEYER, SOPH K.A.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

"Όλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικά καὶ νεώτερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαίτεροι παραγγελίαι. Συνεργασία μετὸς μεγαλυτέρων ἐκδοτικῶν οἰκῶν τῆς Εὐρώπης.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντέλλα, κοντραπάσσα, μανδολίνα, κιθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων, ἑξαρχήματα παντὸς εἶδους, μάλιστα φιλαρμονικῶν, ῥόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα. κλπ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσὶν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΑΙΣΜΑΤΩΝ
Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πάντα, πιανόλες, καὶ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

“ΨΥΧΗ,,

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟΨΥΧΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΝ

ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ:

Ὑπνωτισμός, Πνευματισμός, Μαγνητισμός, Τηλεπάθεια, Ὑποσυνείδητον κλπ.—Θέλησις, Ἐνεργητικότης Ρητορικὴ, Μνήμη Ἐπιτυχία κλπ.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἰδρυθεῖσα τῷ 1841

Κεφάλαιον μετοχ. Ἀποθεμ. Δρ. 330.000.000

Ἔδρα ἐν Ἀθήναις

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Καταθέσεις ἐν ὄψει ἀπλᾶι καὶ εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμὸν.—Καταθέσεις διαρκεῖς καὶ ἐπὶ προσθεσίᾳ.—Καταθέσεις Ταμιευτηρίου.—Προεξοφλήσεις.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑπόθηκῃ.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ Ἑλληνικῶν τίτλων.—Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ πολυτίμων μετάλλων.—Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων καὶ ἐνεχυρογράφων.—Πιστώσεις ἐναντι φορτωτικῶν.—Δάνεια πρὸς Δήμους, λιμένας καὶ ἕτερα νομικὰ πρόσωπα.—Συμμετοχὴ εἰς ἀνωνύμους Ἑλληνικὰς Ἑταιρείας.—Ἐκδόσεις καὶ πληρωμὴ τῶν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν καὶ ἐντολῶν πληρωμῆς.—Ἐκτέλεσις ἐντολῶν Χρηματιστηρίου.

εἶναι πάντοτε ἀκίνδυνα καὶ μποροῦν νὰ μᾶς παραπλανήσουν τόσο μακρυνά, ὅσο στὴ λογοτεχνία οἱ λέξεις. Οἱ λέξεις καὶ τὰ χρώματα στήνουν στὸν ποιητὴ καὶ τὸν ζωγράφο εὐχάριστες παγίδες ποὺ δὲν εἶναι πάντα εὐκόλο νὰ τὶς ἀποφύγῃ. Ὁ Γαλάνης ξέφυγε ἀπὸ τὰ θέληγτρα τῶν χρωμάτων τοῦ οὐράνιου τόξου. Ἀφοῦ, στὴν ἀρχὴ τῆς καριέρας του, περιφρόνησε τὴ δόξα ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τοῦ δώσῃ ἡ πρώτη τεχνοτροπία του ἢ θερμὴ καὶ σκιερὴ—περιβόλια γεμάτα γαλάζια πουλιὰ καὶ τριαντάφυλλα τῆς Γρενάδης— ὁ Γαλάνης γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ζήσῃ ἔκανε σκίτσα γιὰ σατυρικὲς ἐφημερίδες, ὅχι χωρὶς ἓνα ἀξιοπαρατήρητο ταλέντο, καὶ ἡ φήμη ποὺ ἀπλόκησε ὡς σχεδιαστής τοῦ ἔγινε ἓνα πρόσωπο, ποὺ πίσω του ετοίμασε σιγὰ σιγὰ τὸ ζωγραφικὸ καὶ ξυλογραφικὸ ἔργο του.

Καὶ τὸ πινέλο του γίνεται τὸ καμσίκι

τῆς Σάτυρας, θὰ ἔγραφε, δίχως ἄλλο, ἓνας χρονογράφος τοῦ αἰῶνα μας, ἂν ὁ καιρὸς προχωροῦσε μὲ πισοδρομήματα κι' ἂν ἀπὸ δέντρα στὶς δενδροστοιχίες μας, ἔπεφταν τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα τοῦ Ῥωμαντισμοῦ ποὺ ὁ Γαλάνης ξέρει νὰ μᾶς τὸν θυμίσῃ, δίχως ἀρχαϊσμὸ καὶ δίχως δουλικότητα στὶς χαλκογραφίες ποὺ ετοίμασε γιὰ τὶς «Νύχτες τοῦ Ὀκτώβρη».

Τὰ σκίτσα ποὺ δημοσίευε στὰ περιοδικὰ ἦταν γιὰ τὸν Γαλάνη μιὰ μακροχρόνια μελέτη τοῦ σχεδίου, ποὺ ἦταν πάντα τὸ πάθος του, μὰ ποὺ τὸ κοινὸ δὲν τόνοιωσε διόλου, ὅπως δὲν μπορούσε νὰ ἰδῇ τὸν αἰώνιον ἀνθρώπινο σκελετό, τὸ μοντέλλο τοῦ ζωγράφου, κάτω ἀπὸ τὰ ροῦχα καὶ τὴ μάσκα, λ. χ. τῶν ζιγκολὸ τοῦ Moulin-Rouge, ἐμψυχωμένων γενναιόδωρα ἀπὸ τὸ μολύβι του.

Τὰ φύλλα τῆς Assiette au Beurre ἔχουν

ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἔτος ιδρύσεως 1926

== Κεφάλαιον. Δραχμ. 10.000.000 ==

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου 55. Τηλ. 12-69

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Πειραιεὶ Μακρῶς Στοᾶς 39. Τηλ. 2-9

Πρακτορεῖα: Ἐν Χαλανδρίῳ καὶ Μαραθῶνι

Πρόεδρος Δ. Συμβουλίου ΚΩΝ. Η. ΠΟΛΥΓΕΝΗΣ

Ἀντιπρόεδρος ΕΥΣΤ. ΨΗΜΕΝΟΣ

Γεν. Διευθυντὴς ΔΙΟΝ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ 50.000—100.000

Ἀφορολόγητον μετὰ τοὺς καλλιτέρους τόκους.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μικροῦ κεφαλαίου
μέχρι δραχ. 25.000, 8 ο/ο.

Ταχίστη ἐξυπηρέτησις τῶν πελατῶν.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΙΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4

ΕΤΟΣ ΔΡΥΣΕΩΣ 1919

Ἐκτελέσεις πάσης τραπεζικῆς
ἐργασίας.

Καταθέσεις ἐν ὄψει

εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα
πρὸς 5 ο/ο ἐτησίως.

Ταμιευτήριον

Μέχρι δραχ. 75.000 πρὸς 6 ο/ο ἐτησίως
ἀπηλλαγμένον φόρου.

Τελεῖα ἐγκατάστασις Θησαυροφυλα-
κείου. — Θυρίδες πρὸς ἐνοικίασιν
ἀπὸ δραχ. 150 ἐτησίως καὶ ἄνω.

Ἀνοικτὸν 8.30—1 καὶ 3—7 μ.μ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Καταβεβλημένον Δρ. 25.500.000

Ἀποθεματικὸν Δρ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛῳ

ὑποκαταστήματα ἐν Ἀθήναις

F I L I A L E S

Τράπεζα Λαρίσης—Λάρισσα

Τράπεζα Τρικάλων—Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχμῶν
μετὰ 7 ο/ο. — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τρα-
πεζικὰς ἐργασίας.

ΚΥΚΛΑΔΙΚΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝ. ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

(Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν 5)

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΘΑΛΑΣΣΗΣ - ΠΥΡΟΣ

Κεφάλαια καὶ ἀποθεματικά
τῆς Ἐταιρείας ὡς καὶ τῶν μετ' αὐτῆς
συνεργαζομένων Ἀντασφαλιστῶν

Δραχ. 4.000.000.000

ἐξαντληθῇ καθὼς και τ' ἄλλα πού ἐστολί-
σε ὁ Γαλάνης: «Φαρμακοποιός, Rue de
la Paix» κ.λ.π. και πού βγῆκαν πάνω-κά-
τω στὰ 1907. Ἐπίσης ἐκεῖνα πού ἔκαμε
γυρίζοντας ἀπ' τὴ Γερμανία ὅπου, ἀνά-
μεσα σ' ἄλλες ντόπιες ἐκδόσεις τὸ περί-
φημο *Simplicissimus* τοῦ Μονάχου πῆρε
τὴ συνεργασία του: Ἐκεῖ πρωτοφάνηκαν
ἡ Μπαλλάντα τῆς κίμπάνας, Φτωχὸ Πάσ-
χα, Νεκροθάφτες, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου
κ. λ. π. κ' ἐκεῖνα κ' αὐτὰ, ἀριὰ και πού
ἀνακαλύπτονται ἀπὸ περιπατητὲς τῆς προ-
κυμίας. Πολλὲς φορὲς ὁ Γαλάνης εἶχε ἐκ-
θέσει σατυρικά σκί-
τσα στὸ *Salon des*
Humoristes, στὴν
galerie Weil. Ἐσκό-
πευε νὰ μαζέψῃ με-
ρικά σ' ἓνα ἀλ-
μπόμ. Τὸ ἔργο του,
ἄλλωστε, ἐνδιαφέ-
ρει ἀρκετὰ ὥστε νὰ
προσέξῃ κανεὶς ὅλες
του τίς περιόδους
κ' ἀκόμα τότε, ἀπὸ
τὴν περίοδο ἐκείνη
τῶν χιουμοριστικῶν
ξύλογραφῶν εἶχε
φανερῶθεϊ ὡς ἓνας
ἀπὸ τοὺς πειὸ ἀξι-
οσημεῖωτους σύγχο-
ρονους ζωγράφους
κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς
πρώτους σύγχο-
ρους χαρακτές.

Ὁ Γαλάνης εἶναι
χαράκτης ὅπως εἶναι
ζωγράφος, με τὰ
ἴδια χαρακτηριστικά
προτερήματα, τὴ σχηματικὴ και γραμμικὴ
ἰσοροπία, τὸ αἶσθημα τῆς ἁρμονίας·
εἶναι χαράκτης ἐπειδὴ εἶναι ζωγράφος. Οἱ
χαλκογραφίες κ' οἱ ξύλογραφίες του ἀρέ-
σουν γιατί μέσα σ' αὐτὲς βρίσκει κανεὶς
τὸν σχεδιαστὴ πού ἀνησιγχεῖ πρὸ πάντων
γὰ τὴ μορφή. Ὁ Γαλάνης δημοσίευσε
στὰ 1919 ἓνα ἄλμπόμ με τέσσερες εἰκό-
νες σκαλισμένες σὲ ξύλο, πού δείχνουν τὴν
πραγματοποίησιν κάποιων σκοπῶν πού σ'
αὐτοὺς ὁ τεχνίτης ἔφτασεν ὕστερ ἀπὸ προσ-
πάθεια ἐπίμονη και μακροχρόνια. Οἱ τέσ-
σερες ξύλογραφίες τοῦ ἄλμπόμ - *natures*

mortes πού ἡ μιὰ τοὺς ἔγινε ἀπὸ μιὰ ἀ-
κουαρέλλα τοῦ Picasso· εἶναι συνθεμένες
με τὴ σκοτεινὴ ἐκείνη τεχνοτροπία πού ὁ
Γαλάνης τὴν ἔκαμε δική του μόλις πρω-
τοφανερῶθηκε στὴν ξύλογραφία. Μέσα
στὶς καλλίτερες ἐκείνης τῆς τεχνοτροπίας
πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἡ ξύλογραφία τοῦ
Μεγάλου τῶν Παπῶν πού τὴν ἔκαμε στὸ
Avignon στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, στρατω-
νισμένος μέσα σ' αὐτὸ τὸ μέγαρο πού ἔνας
βασιλεὺς τῆς Γαλλίας τὸ εἶχε κάμει κα-
τοικία τοῦ Πέτρου κ' ἡ Δημοκρατία μιὰ
στρατιωτικὴ ἀποθήκη, και ὅπου μαζί με

ἄλλους στρατιῶτες
ἐτοιμαζόταν νὰ φύ-
γει γὰ τὸ μέτωπο.
Τὰ μαῦρα και τὰ
ἄσπρα παίζουν με
εἰλικρίνεια χωρὶς τί-
ποτα τὸ περίτεχνο.
Τὸ φῶς ἀγκαλιάζει
τὰ πρόσωπα ἢ τὰ
πράγματα πού ἡ
σκιά τὰ ξεχωρίζει.
Ὁ Γαλάνης ξέρει
τὴ χαρακτικὴ τῆς
Lyonnaise τῆς Γερ-
μανικῆ τοῦ 15ου και
16ου αἰῶνα, μὰ ἂν
θαυμάζῃ τοὺς ἀρ-
χαίους δασκάλους
δὲν ἔχει τὴν ἀδυνα-
μία νὰ τοὺς μιμη-
θῇ και ἡ πρώτη του
ξύλογραφικὴ τεχνο-
τροπία ἡ τόσο σο-
φή εἶναι, ὅτι κ' ἂν
λένε, πηγαία.

Ἡ δευτέρα δὲν
εἶναι λιγώτερο ἐνδιαφέρουσα Ὁ Γαλάνης
φανερώνεται ἐδῶ πειδὲπιτῆδεις στὰ παι-
γνίδια τῆς χαρακτικῆς και κανένα μυστικὸ
τοῦ ἐπαγγέλματος δὲν τοῦ εἶναι ἄγνωστο.
Ξέρει νὰ ὑποτάσῃ τὸ ταλέντο του στὶς πε-
ριορισμένες διαστάσεις ἐνὸς κοσμήματος
και τὸ σταθερὸ ταλέντο του στολίζει πολ-
λὰ περιοδικά.

Ξέρει νὰ εἰκονογραφῇ ἓνα κείμενο εἴ-
τε ἀκολουθώντας κάποιον ἀνέκδοτο, εἴτε
σκιτσάροντας ἓνα τοπεῖο ἢ ἓνα πορτραῖτο
προικισμένο ἀπὸ τὴ φαντασία του με τὴ
δευτέρη καλλιτεχνικὴ ζωή.

ΓΑΛΑΝΗ

Τὸ παιδί καθάλα
στὸ ψεύτικο αἶτι.

KONIAK

Σ. Η. Α. ΜΕΤΑΞΑ

Ὁδὸς Ἀριστοῦ 7

ΠΛΑΤΕΙΑ

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

COGNAC S. H. A. METAXA
LE PIREE-GREECE
KONIAK-METAXA

ΛΑΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΛΥΤΕΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΜΕΧΡΙ ΔΡΑΧ. 100.000

ΚΑ ΜΕ ΤΟΚΟΝ 5 %

Α. Ε ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Ὁδὸς Παπαρηγοπούλου 9

Ἐκάστη κλήρωσις τοῦ Μεγάλου Λαχείου εἶναι αὐτοτελής 5.250 λαχ. οἱ κερδίζοντες εἰς ἑκάστην κλήρωσιν δρχ. 5.500.000.

ΠΙΝΑΞ ΚΕΡΔΩΝ

Κλήροι	1	2.000.000	πρὸς Δρχ.	2.000.000
>	1	400.000	>	400.000
>	1	250.000	>	250.000
>	1	200.000	>	200.000
>	1	100.000	>	100.000
>	1	50.000	>	50.000
>	1	20.000	>	20.000
>	1	15.000	>	15.000
>	1	10.000	>	10.000
>	1	9.000	>	9.000
>	1	8.000	>	8.000
>	1	7.000	>	7.000
>	1	6.000	>	6.000
>	2	5.000	>	10.000
>	10	4.000	>	40.000
>	25	3.000	>	75.000
>	100	2.000	>	200.000
>	100	1.000	>	100.000
	250			3.500.000
	5000	400		2.000.000
	5250			5.500.000

Ἀριθμὸς τῆς κερδίζων εἰς μίαν κλήρωσιν ὡς ἐκ τοῦ συστήματος τῆς διανομῆς τῶν κερδῶν, πλείονα τοῦ ἐνὸς κέρδη, λαμβάνει πάντα τὰ κέρδη ταῦτα.

Τρίτη κλήρωσις 25 Ιουνίου

Ἐκαστον Γραμμάτιον διαφεύγει εἰς 4 τμήματα πωλούμενα ἀντὶ 50 δραχμῶν καὶ παρέχοντα δικαίωμα εἰς τὸ τέταρτον τῶν ὡς ἄνω κερδῶν.

ΠΟΥΡΗΣ

KONIAK ΟΥΖΟ ΗΔΥΠΟΤΑ

Οἶκος ἱδρυθεὶς τὸ 1868
ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

ΓΑΛΑΝΗ

Λέντορα στον Άγιο Παράηλ

Μύησα πάρα πάνω για τὸν Gérard de Nerval, ὁ Γαλάνης τὸν θυμίζει τέλεια, ὅπως καὶ τὴ μικρὴ Laurette de Vigny. Διατηρεῖ τὸ στυλ του μέσα στὸ χρόνο εἴτε κάνει βινιέτες γιὰ τὰ ροντά του Brébeuf, hors-texte καὶ κοσμήματα γιατί τὴ Νύχτα τοῦ Ἀγίου Βαρνάβα» τοῦ Alexandre Arpoux ἢ χαλκογραφίες γιὰ τὶς δικές του «Καρδιές γιὰ κατάκτηση» εἶναι πάντα ὁ ἴδιος, πάντα ἀρμονικὸς καὶ γοητευτικὸς. Ἀλλὰ τὸ σκάλισμα, ἡ χαρακτηριστικὴ δὲν εἶναι-μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς-παρὰ συνέπεια τοῦ ταλέντου τοῦ Γαλάνη καὶ τὰ προτερήματά του φανερώνονται περὶ ἄνετα στὴ ζωγραφικὴ. Ὅταν μπόρεσε νὰ κυριαρχήσει τὸν ἑαυτό του ὁ Γαλάνης ἔδωσε τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων του ἀναζητήσεων στὸ Salon des Humoristes παρατώντας τὴν Nationale, ποὺ εἶχε δώσει καταφύγιο σὶὰ προϊόντα τῆς παλῆς του τεχνοτροπείας. Ἀναγνωρίζουν τώρα ἓνα ζωγράφο, ἓνα ζωγράφο μὲ πο-

λὺ δυνατό ταλέντο κι' ὁ πίνακας ποὺ ἔστειλε στὴν Ἐκθεση τῶν Humoristes στὴν Κοπεγχάγη χαιρετίστηκε ἀπὸ τὸν André Salmon, ποὺ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἔστρεψε τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ πρὸς ἓνα νέο ζωγράφο μὲ ταλέντο.

Ἀφοῦ μὲ τὰ δικά του μέσα ὁ Γαλάνης ὑπομονετικὰ ἐφώτισε τὸ μυστήριό του Cezanne, τὴ μεγάλη μυσταγωγικὴ δοκιμασία τῶν συγχρόνων ζωγράφων, ἡ σύνθεση δὲν εἶχε πειὰ μυστικὸ γι' αὐτόν, οἱ ὄγκοι κι' οἱ ἐπιφάνειες δὲν εἶχαν τίποτα νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν. Τὴν ἐσχὴ ποὺ κάποιοι καλλιτέχνες ταξίδευαν στὴ χώρα τῆς τέταρτης διάστασης τοῦ φάνηκαν ἀρετὲς οἱ ἄλλες ἰσθεῖς διαστάσεις τοῦ «ὀλικοῦ» κόσμου, ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀποκρυφιστές, κι' ἐκανόνισε μὲ σοφία τὴν ἀρμονία τους. Μὰ ἂν δὲν ἔδωσε στὴ ζωγραφικὴ ἓναν ὁποιοδήποτε ἀλληγορικὸ τύπο, ὅμως ἡ μελέτη τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀκρίβειας ποὺ εἶχε κάμει ὅταν ἦταν παιδί, δὲν τοῦ ἔδωκε

Ὁ στόμαχος θὰ προφυλαχθῇ
ὅπως ὁ φυλάργυρος φυλάττει
τὸ χρῆμα του

διὰ τῆς
τακτικῆς χρήσεως
τῆς

ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

Σ. ΠΕΛΛΕΓΡΙΝΟ

ΤΟ ΠΛΕΟΝ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΝ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΤΙΚΩΝ

ἄχρηστη γιὰ τὶς τέχνες πὺν καταπίσθηκε ὅταν ἦτο νέος κι' ἴσως πρέπει νὰ ἰδοῦμε μέσα σ' αὐτὴ τὴ μελέτῃ τὴν καταγογὴ τῶν βαθειῶν χαρακτηριστικῶν προτερημάτων πὺν παρουσιάζει ἡ ζωγραφικὴ του σύνθεσι. Ὁ Γαλάνης ἐσπούδασε μαθηματικὰ στὸ πρακτικὸ Λύκειο τῆς Ἀθήνας. Ἡ οἰκογενεὶά του ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ μηχανικὸ κι' ὅταν ἔγινε δεκαοχτῶ χρονῶν τὸν προετοίμασε γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἀγαποῦσε παρὰ τὴ ζωγραφικὴ. Πάντα αὐτὴ ἡ ἴδια ἱστορία :

Ἡ κλίσιν πὺν τὴν ἐμποδίζουν. Ὁ Γαλάνης ἤθελε νὰ γίνῃ ζωγράφος, κι' ἔγινε, μάλιστα ἦταν, καὶ μόνο παροιμίες ὅπως «Τ' ἀγριόχορτα πληθαίνουν πάντα μόνα τους» ἢ καλύτερα : «Διώχνετε τὸ φυσικὸ καὶ ξαναγυρίζει καλπάζοντας» θὰ μπορούσαν νὰ παρηγορήσουν τοὺς γονεῖς.

Ἐν τούτοις ὁ Γαλάνης δὲν ζημιώθηκε ἀπὸ τὴ μελέτῃ τῆς Γεωμετρίας, ἀντίθετα βρῆκε μέσα σ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστῆμην κάποιον θέλγητρο ἱκανὸ νὰ κρατήσῃ ἕνα πνεῦμα λογικὸ καὶ ἥσυχο ὅπως τὸ δικό του.

Ὁ Γαλάνης ἔφτασε στὸ Παρίσι. Ἐκεὶ βρῆκε φίλους.

Ἦταν κατὰ τὸ 1900. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὶς παρέες τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς δὲν ὑπάρχουν πειά. Ἡ Closerie des Lilas παραδείγματος χάρι ἄλλαξε κοινό. Συναντοῦσε κανεὶς τότε τὸν Derain, τὸν Picasso, τὸν Moréas, τὸν Salmon, τὸν Jarry τὸν Apollinaire, τὸν Max Jacob, τὸν Manolo καὶ ἄλλους. Τώρα μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν πεθάνει γιὰ νὰ ἐπικυρώσουν τὶς ἀστείες μακάβριες προβλέψεις τοῦ Maurice Gremlitz, ποιητῇ σπάνιου καὶ πολῦτιμου, πὺν δημοσίευε τότε τὶς πρώτες μέρες τοῦ Γενάρη τὸν κατάλογο τῶν πιθανῶν θανάτων τῆς χρονιάς. Μερικοὶ πέθαναν, ἔμειναν ὅμως ἄλλοι πὺν τοὺς ἐκτιμοῦν οἱ ἀγνότεροι καλλιτέχνες ἢ τὰ πειὸ ἀφοσιωμένα πνεύματα. Ἀλλὰ ἀτελιέ, ἄλλα σαλόνια, ἄλλα καφενεῖα, τοὺς δέχονται καὶ μαζὺ μ' αὐτοὺς δέχονται καὶ νέοις τῆς ἡλικίας μου πὺν δὲν σίχναζανσ' αὐτὰ τὰ κέντρα, μὰ πὺν μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν γιὰ καλὴ τους τύχη, τὴ φιλία καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν παλαιῶν τους θαμνῶν. Ἐτοί ἡ ἐνθύμησις τοῦ André Derain ἢ τοῦ André Salmon διατηρεῖ μίαν εὐχάριστη

εἰκόνα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς πὺν δὲν εἶναι πειά παρὰ μιά ἀνάμνησις. Τότε εἶχε ὁ Γαλάνης τὶς δυὸ μεγάλες ἀποκαλύψεις πὺν καθόρισαν τὴν καλλιτεχνικὴν του ζωὴν, τὸν Cezanne καὶ τὸν Renoir, ζητοῦσε, ὅπως ἄλλοτε, ἄλλους νέους—πὺν εἶναι τώρα μεγάλοι ζωγράφοι—αὐτὸ πὺν δὲν εὗρισκε στοὺς πρώτους ἱμπρεσιονιστὲς καὶ πὺν τὸ βρῆκε μέσα στὴ σπηλιά ἐκείνη ὅπου ὁ κ. Vollard ἐφύλαγε τὸ πολυτιμώτερο κρᾶσι τοῦ μέλλοντος.

Ὅταν τελείωσε ὁ πόλεμος ὁ Γαλάνης ξαναβρῆκε τὸ πινέλο πὺν τὸ εἶχε παρᾶ τῆς ἐξ αἰτίας τοῦ τουφεκιοῦ καὶ στὰ κολλιτεχνικὰ κέντρα ἀπόκτησε κάποια δόξα πολὺ καλῆς ποιότητος.

Ἐκθεσι τῶν ἔργων του ἔκαμε στὴν Galerie Weil, σὶδ Salon d'Automne στοὺς Indépendants καὶ οἱ πίνακές του καὶ τὸ πορτραῖτο τῆς δεσποινίδας Schwartz «ἡ τριανταφυλλόχρωμη χορευτρία» ἢ «τὸ παιδί μὲ τὸ ξύλινο ἄλογο» παραδείγματος χάρι φανερόνουν ἕναν καλλιτέχνη λιτό, κλασσικὸ, πρωτότυπον ἂν καὶ τὰ ἔργα του θυμίζουν Gréco ἢ André Derain. Ἡ ἀξιολογία τῆς σύνθεσι, σὶν ὅποια ἐπέμεινα τόσες φορές, ἡ ἰσορροπία καὶ ἡ ἁρμονία νὰ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἔργων τοῦ Γαλάνη. Τοπεία, *natures mortes* ὅπου τὸ ταλέντο του ξαναγυρίζει συχνὰ στὴν ἀπλότητα τῶν μέσων καὶ τὴ λιτότητα τοῦ χρώματος τῶν primitifs, δίχως νὰ χάνῃ ποτὲ τὴ χάρι του.

Κατὰ τὸν Γαλάνη στὸ πορτραῖτο φανερόνεται ὁ ζωγράφος. Ὁ τρόπος σὶν ἐκτέλεσι ἐνὸς πορτραῖτου δίνει τὸ μέτρο τῆς ἀξίας τοῦ καλλιτέχνη κι' ὁ Γαλάνης ἔκαμε ἕνα πορτραῖτο τῆς γυναίκας του καὶ τοῦ παιδιοῦ του, κομμάτι πολὺ ὡμορφο πὺν θὰ πάρῃ τὴ θέσι του σ' ἕναν μεγάλο πίνακα πὺν ἐτοιμάζεται, τὸ «Ἀτελιέ» ὅπου ὁ ζωγράφος θὰ φέρῃ σὲ συνάντησι μερικοὺς φίλους. Θὰ εἶναι τὸ πρῶτο μεγάλο ἀτελιέ πὺν θὰ ἔχει ἰδεῖ κανεὶς ὕστερ' ἀπὸ τοῦ Courbet καὶ δίχως ἄλλο οἱ φίλοι πὺν ξαναβρίσκονται ἀνάμεσα στοὺς τέσσαρους γαλαζίους τοίχους τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ζωγράφου θὰ εἶναι μιά μέρα στὸ Μουσεῖο.

Ὁ Γαλάνης ἔχει ἀκόμα μίαν ὁμοιότητα μὲ τὸν Ingres πὺν τοῦ ἔχει κληροδοτήσῃ ἴσως ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν πνευμα-

Ὁ ἀπαραίτητος σύντροφος
κάθε ωραίας κυρίας
εἶναι ἓνα

KODAK

Υπάρχουν μονέλλα για κάθε βαλάντιο
— και για κάθε γούστο —

τική του κληρονομιά: εἶναι Μουσικός.

Τὸ ὄργανο τοῦ Γαλάνη εἶναι τὸ βιολι τοῦ Ingres.

Σὲ μιὰ γωνιά τοῦ ἀτελιέ κοιμᾶται ἓνα Γερμανικὸ ἀρμόνιο (ὄργανο) ποὺ ὁ ζωγράφος μουσικὸς τὸ ξυπνάει κάποτε-κάποτε, ὅταν ἔχει δουλέψει πολὺ ἢ ὅταν δὲν ἔχει κέφι. Παίξει ἓνα χορικὸ τοῦ Luther, μιὰ ᾠδὴ τοῦ Bach ἢ τοῦ Haydn μὲ ἓνα ταλέντο ποὺ δείχνει τὴν γνώση καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴ Μουσική. Μὰ ἓνας ζωγράφος δὲν ξεχωρίζει συνήθως τὴν ὕλη ἀπὸ τὸ πνεῦμα. Μουσικὸς ὁ Γαλάνης εἶναι ὄργανοποιὸς κι' ἔχει φτιάσει ἓνα χαριτωμένο μικρὸ πράσινο ἀρμόνιο μὲ ἀδύνατους ἤχους, καμωμένο λὲς γιὰ τὰ διάφανα χέρια κάποιας πεθαμένης ἀρραβωνιαστικίᾳς, σ' ἓνα παραμῦθι τοῦ Achim d'Arnim.

Στὸν τοῖχο, πλάι στὸ μικρὸ ἀρμόνιο εἶναι κρεμασμένη μιὰ ἀντιγραφή τοῦ «παιδιοῦ μὲ τὸ ξύλινο ἄλογο» ποὺ εἶναι ὁ σημαντικώτερος πίνακας τοῦ Γαλάνη ἢ καλλιτέρεῳ του ἔκφραση. Ἡ Ἰθάκη ποὺ τὴν ξαναβρῆκε αὐτὸς ὁ φρόνιμος Ὅδυσσεας ποὺ δὲν ἔπese ἀπὸ τὴ Σκύλλα στὴ Χάρυβδη καὶ ποὺ δὲν ἄκουσε τὸ τραγοῦδι τῶν Σειρήνων (Μ' ἄρέσει νὰ φαντάζομαι τὸν Γαλάνη μὲ τὴν μορφὴ ἑνὸς θαλασσινοῦ καπετάνιου μὲ γκριζὰ μαλλιά, ποὺ ὀδηγᾷ τὴ βάρκα του ἀνάμεσα στοὺς σκοπέλους).

Μέσα στοὺς σημερινοὺς ζωγράφους ὁ Γαλάνης ξεχωρίζει γιὰ τὴν φροντίδα του νὰ κάμῃ μ' ἓναν πίνακα μιὰ συμπληρωμένη, κλειστὴ ἀρμονία, ὅπου τίποτα δὲν μπορεῖ πειὰ νὰ μπῇ. Παραμελεῖ τὸ τυχαῖο, τὴ λεπτομέρεια, καὶ δὲν κρατᾷ παρὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα, γιὰ ἰσορροπία τοῦ ἔργου του. Θέλει νὰ δώσῃ σημασία στὶς μορφές ποὺ ἔχουν μπεῖ κάτω ἀπὸ συμβατικούς νόμους, διατυπωμένους ἀπὸ κάποιους ζωγράφους τῆς κατηγορίας

του. Ὁ Γαλάνης εἶναι ἀπὸ ζωγράφους ποὺ ἀψηφᾷ τὴν ὁρασίη τους καὶ δὲν θέλουν νὰ παρουστήσουν τὰ πράγματα μὲ τὴ μορφὴ ποὺ τοὺς παρουσιάζονται. Δὲν θέλει νὰ κάμῃ ἀπλὲς μικροπροσθήκες, κομμάτια τῆς φύσης. Ἡ Τέχνη εἶναι μιὰ δευτέρη φύση καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γαλάνη εἶναι καθέννας ξεχωριστὸς κόσμος, ἓνα ἔργο ὁλοκληρωμένο καὶ πραγματοποιημένο ποὺ δὲν περιμένει καμιά βοήθεια ἀπ' ἔξω καὶ ποὺ τοῦ ἀρκεῖ ὅτι ἔχει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν. Τὰ χαρακτηριστικὰ ἑσωτερικὰ

προτερήματα: ἡ ἰσορροπία, ἡ ἀρμονία καὶ ἡ σταθερότητα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ θαυμάζει κανεὶς περισσότερο στὸν Γαλάνη ποὺ τὸ ἔργο του ἀποδείχνει εἰδικὰ πὼς ἡ νέα γαλλικὴ ζωγραφικὴ ἀγγίζει στὸ ἀπὸγειο τοῦ πλαστικοῦ πνεύματος.

Μετάφραση Δ.Π.

ΓΑΛΑΝΗ

Πορτραῖτο παιδιοῦ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΩΝ ΤΣΙΡΜΠΙΝΟΥ - ΑΑΣΚΑΡΗ

ΑΡΙΘ. ΓΕΝ. 1844

ΕΙΔ.

25
Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

29 ΜΑΪΟΥ

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΑΙ ΗΜΕΡΑΙ
ΤΗΣ ΒΙΑΙΑΣ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΕΩΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟ
ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Β.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

R. GUÉNON

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σημ. Ε. Γ. Περισσότερο από άλλοτε συζητείται σήμερα στην πατρίδα μας και από τους νέους και από τους ώριμους διανοούμενους το περίφημο πρόβλημα της «προόδου». Πότε είναι κανείς προοδευτικός και πότε δεν είναι; Τι είναι πρόοδος; Τι είναι αντίδραση; Όλα αυτά είναι ερωτήματα που βασανίζουν όχι μόνο την Έλληνική αλλά και την παγκόσμια σκέψη. Η θρησκευτικές φιλοσοφίες, ο ρασιοναλισμός, ο υλισμός, ο ήθικολογισμός, ο λαϊκισμός, η δημοκρατία, όλα αυτά και άλλα πολλά βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο της προόδου ή όχι, και πώς; Η εποχή μας, είναι εποχή φωτεινή ή σκοτεινή; Η ιστορική ώρα που περνούμε πότε αρχίζει και πότε τελειώνει; Τι ρόλο παίζει η παράδοση και ποιά η σχέση της, με την πρόοδο; Ποιός ο ρόλος του ανατολικού πνεύματος και ποιός του δυτικού; Σε όλα αυτά τα βασικά, τα κεφαλαιώδη ερωτήματα άπαντα ο Guénon, μία από τις ισχυρότερες φιλοσοφικές διάνοιες του σύγχρονου κόσμου, με σαφήνεια και με σπανία δεξιότητα στο έργο του που δημοσιεύουμε και καταφέρει να εισαγάγει στη σφαίρα και στην κατανόηση των προβλημάτων αυτών και όσους ακόμα δεν έχουν καμία πνευματική προϋπόθεση για τη μελέτη των τέτοιων ζητημάτων. Το τελευταίο του έργο «Η Κρίση του σύγχρονου κόσμου» μέσα στο οποίο εξετάζεται, ανιχνεύεται και φωτίζεται όλο το σύγχρονο πνευματικό δράμα της ανθρωπότητας, και το οποίο θα δημοσιεύσουν σε 8 συνεχή φύλλα τους τα «Ελληνικά Γράμματα» είναι ένα αληθινό αριστούργημα που πρέπει να παρακολουθήσει κάθε άνθρωπος που όπως δήποτε σκέπτεται.

Όταν, εδώ και κάμποσα χρόνια, είχαμε γράψει την «Ανατολή και Δύση» νομίζαμε πως είχαμε δώσει, για τα ζητήματα που ήταν το αντικείμενο εκείνου του βιβλίου, όλες τις χρήσιμες πληροφορίες, τουλάχιστο για τότε. Από τότε όμως τα γεγονότα ήρθαν αλλεπάλληλα με μία γρηγοράδα που διαρκώς μεγάλωνε και, δίχως να μας κάμουν να αλλάξουμε και μια λέξη απ' όσα είλαμε τότε, κάνουν επίκαιρες μερικές συμπληρωματικές εξηγήσεις και μας φέρνουν στο να αναπτύξουμε κάποιες απόψεις που πάνω σ' αυτές δεν είχαμε νομίσει αναγκαίο να επιμείνουμε αμέσως από την αρχή. Αυτές οι εξηγήσεις επιβάλλονται ακόμα περισσότερο, γιατί είδαμε να θεβαίνονται, σ' αυτά τα τελευταία χρόνια

και με αρκετά επιθετική μορφή, μερικές από τις συγχύσεις ακριβώς εκείνες που είχαμε θαλθεί να διαλύσουμε. Αν και φροντίζοντας να κρατηθούμε μακριά από κάθε ανακρίσιμα μας σε οποιαδήποτε πολεμική, όμως εκρίναμε καλό να ξαναβάλουμε τα πράγματα στη θέση τους, μια φορά ακόμα. Υπάρχουν, μέσα σ' αυτή τη θέση των πραγμάτων, σκέψεις και στοιχειώδεις ακόμα, που φαίνονται όμως τόσο παράξενες στην ατελείωτη πλειονότητα των συγχρόνων μας, ώστε για να τους κάμει κανείς να τις καταλάβουν δεν πρέπει να αποκάμει ξαναγυρίζοντας πάλι και πάλι σ' αυτές, παρουσιάζοντάς τις στις διάφορες όψεις τους και εξηγώντας πειθό τέλεια, όσο οι περιστάσεις το επιτρέπουν, κάθε τι που θα

Σήμερα 5 Φεβρουαρίου 1930. ἡμέ-
ρα βελόκλη 3 ὥρα 5 διαρκεί 10
ἐμὴ ἡ Bebeke τραγουδοῦσαν
γίνω; Τι ναὶ μάτηρ πόρε ἰκέτα

Παρμένο ἀπὸ ἀπολύτως προσωπικὰς ἐντυ-
πώσεις καὶ ἀναμνήσεις τὸ **Χρονικὸ** αὐτὸ προσ-
παθεῖ νὰ ἀναπαραστήσῃ μὲ κάθε ἀντικειμενι-
κὴν εἰλικρίνεια τὴν κατάστασι μιᾶς ἐποχῆς.

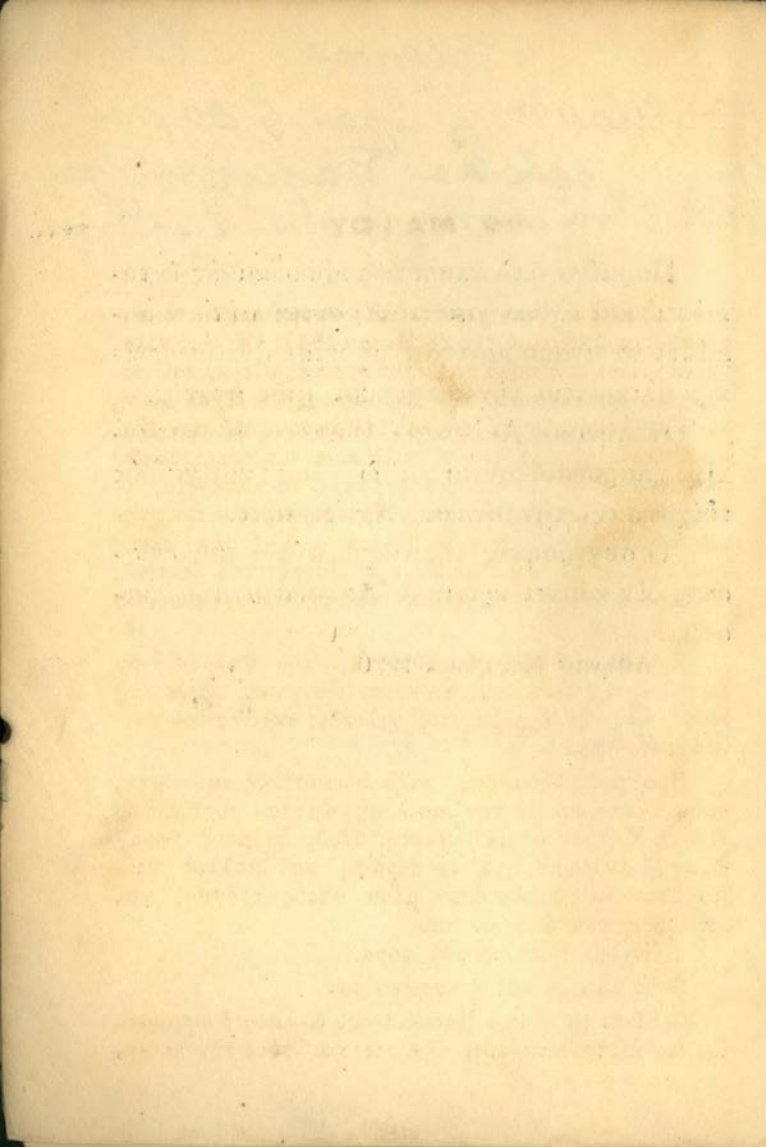
Ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς καὶ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταν-
τῖνος παρουσιάζονται καθὼς ἦσαν καὶ καθὼς
ἐδέχθησαν τὴν θέλησι τῆς Ἀντάντ.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς μικρᾶς αὐτῆς μονογρα-
φίας δὲν κάμνει κριτικὴν. Ἀπλούστατα ζωγρα-
φίζει.

Ἀθῆναι· Νοέμβριος 1920.

σοὶ δεῖ δουλεύειν; ; ; ;

Κ. Φ.
Ε. Θεαν

29 ΜΑΪΟΥ

Τὰ κέντρα ἦταν γεμάτα ἀπὸ κόσμον ἐκεῖνο τὸ κυριακάτικο ἀπόγεμα τῆς 28 Μαΐου 1917. Οἱ Ἀθηναῖοι πεινασμένοι πρὸ πολλοῦ ἀπὸ κάθε φορά, ἐξ αἰτίας τοῦ πολυμήνου ἀποκλεισμοῦ τῶν Συμμάχων, δὲν εἶχαν χάσῃ πολὺ ἀπὸ τὴν εὐθυμία των καὶ τὴν ἀφροντισιά των. Καὶ εἶναι περίεργο ἀληθινὰ τί συνέβαινε στὴ ψυχὴ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ κινηματογράφοι, τὰ καφενεῖα, οἱ ταβέρνες, οἱ μύρες γεμάτες. Ὑστερα περισσεύαν χρήματα καὶ διάθεσι γιὰ τὸ θέατρο μ' ὅλη τὴν ἀκρίβεια τῆς ζωῆς, τὴν ἔλλειψι τὴν ὀλότελη τοῦ ψωμιοῦ, τὴν ἀοριστία γιὰ τὸ μέλλον καὶ τὴ στενοχώρια ποῦ εἶχε τὸ παρόν.

Παντοῦ γιὰ ἐξήγησι εὗρισκες τὴν ὑπαρξί ἐνὸς Βασιλιᾶ, τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ποῦ ἔδινε τὴ θερμὴ καὶ τὴν ἐλπίδα στὶς χιλιάδες ἐκεῖνες τοῦ πεινασμένου λαοῦ.

Πρὸ μιᾶς βδομάδας, στὴν ὀνομαστικὴ του ἑορτῇ, καθὼς περνοῦσε μὲ τὴν βασιλικὴν ἄμαξα γυρίζοντας ἀπὸ τὴ Μητροπολιτικὴ τελετῇ, στοὺς δρόμους γονάτιζαν οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ περάσῃ καὶ πολλοὶ κινδύνευσαν νὰ μπερδευθοῦν μέσα στοὺς τροχοὺς καὶ στὰ πόδια τῶν ἀλόγων του.

— Ἐχομε Βασιλιᾶ μιὰ φορά !

— Τὸ καμάρι καὶ ἡ κορῶνα μας.

— Εἶναι μὲ τέτοιο Βασιλιᾶ ποῦ ὁ λαὸς δυναμώνει καὶ δὲν αἰσθάνεται οὔτε τὴν στέρησι οὔτε τὴν πείνα.

μποροῦσε νὰ δώσῃ ἀφορμὴ σὲ δυσκολίες, ποὺ δὲν εἶναι πάντα δυνατόν νὰ τίς προβλέψῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Ὁ τίτλος ἀκόμα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου χρειάζεται κάποιες ἐξηγήσεις, ποὺ πρέπει νὰ τίς δώσωμε πρὶν ἀπὸ κάθε τί ἄλλο. γιὰ νὰ ξέρῃ κανεὶς πὼς τὸν πέρνουμε καὶ γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχῃ πάνω σ' αὐτὸ τίποτα τὸ διφορούμενο. Ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ μιλήσῃ γιὰ μιὰ «κρίση» τοῦ σημερινοῦ κόσμου, πέρνοντας αὐτὴ τὴ λέξη «κρίση» στὴν περὶ συνειθησμένη τῆς ἐννοια, αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ γιὰ πολλοὺς δὲν εἶναι πειὰ ἀμφίδολο καὶ σ' αὐτὸ τοῦλάχιστον δημιουργήθηκε μιὰ ἀρκετὰ φανερὴ μεταβολή: μὲ τὴν ἐπίδραση τῶν ἰδίων τῶν γεγονότων κάποιες ψευδαισθήσεις ἀρχίζουν νὰ χάνωνται καί, ἀπὸ τὴ δική μας μεριά, δὲν μπορούμε νὰ μὴ συγχαροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας, γιατί ὑπάρχει ἐδῶ, παρὰ κάθε τί, ἓνα σύμπωμα ἀρκετὰ εὐνοϊκό, μιὰ ἐνδειξη πὼς ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νὰ ἀνορθωθῇ ἡ σύγχρονη νοστορπία, πρᾶγμα ποὺ φανερώνεται σὰν ἓνα χλωμὸ φέγγος μέσα στὸ σημερινὸ χάος. Ἔτσι ἡ πίστη, σὲ μιὰ «πρόοδο» ἀτελείωτη, ποὺ τὴν ἔπερναν ὡς χτὲς ἀκόμα σὰν ἓνα εἶδος δόγματος ἀδιαφιλονείκητου ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀγγίσῃ κανένας, δὲν γίνεται πειὰ δεκτὴ τόσο γενικά.

Μερικοὶ διαδίδουν περισσότερο ἢ λιγώτερο ἀόριστα, περισσότερο ἢ λιγώτερο συγκεχυμένα ὅτι ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς, ἀντὶ νὰ πηγαίνῃ πάντα συνεχίζοντας τὴν ἐξέλιξή του μέσα στὴν ἴδια κατεύθυνση, θὰ μπορούσε θαυμάσια νὰ φτάσῃ σὲ κάποιο τέρμα ἢ ἀκόμα καὶ νὰ βουλιάξῃ ὀλοκληρωτικὰ μέσα σὲ κάποιον κατακλυσμὸ. Ἴσως αὐτοὶ ἐδῶ δὲν βλέπουν, καθαρὰ ποὺ εἶναι ὁ κίνδυνος καὶ οἱ χιμαιρικοὶ καὶ παιδιᾶτικοὶ φόβοι ποὺ ἐκδηλώνουν κάποτε, δείχνουν ἀρκετά, πὼς πολλὰς πλάνες ὑπάρχουν μέσα στὸ πνεῦμα τους. Ἀλλά, ἐπὶ τέλους, εἶναι κάτι τὸ νὰ νοιώθουν πὼς ὑπάρχει κάποιος κίνδυνος, μάλιστα ἀν τὴν αἰσθάνονται περισσότερο ἀπ' ὅσο τὸν καταλαβαίνουν πραγματικά, καὶ τὸ νὰ φτάνουν στὴν ἀντίληψιν ὅτι αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς, ποὺ γι' αὐτὸν ἔχουν τόση εὐνοϊκὴ προκατάληψη οἱ σύγχρονοί μας, δὲν ἔχει μιὰ προνο-

μιακὴ θέση μέσα στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, ὅτι μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια τύχη ποὺ εἶχαν τόσοι ἄλλοι, χαμένοι πειὰ σ' ἐποχὰς περισσότερο ἢ λιγώτερο μακρινὰ καὶ ποὺ, μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς, δὲν ἀφήσαν πίσω τους παρὰ τιποτένια ἴχνη, εἰς πια ποὺ μόλις φαίνονται ἢ δύσκολα ἀναγνωρίζονται.

Ὅταν, λοιπόν, λέει κανεὶς πὼς ὁ σύγχρονος κόσμος περνáει μιὰ κρίση, ἐκεῖνο ποὺ ἐννοεῖ τίς περισσότερες φορὲς εἶναι ὅτι ἔφτασε σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή ἢ, ἀλλοιῶς, ὅτι μιὰ μεταμόρφωση περισσότερο ἢ λιγώτερο θαθεῖα πρόκειται νὰ γίνῃ, ὅτι μιὰ ἀλλαγὴ προσανατολισμοῦ σύντομα θὰ συμβῇ, θεληματικὰ ἢ μὲ τὴ βία, μὲ τρόπο περισσότερο ἢ λιγώτερο ἀπότομο, μὲ καταστροφὴ ἢ δίχως καταστροφὴ. Αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ εἶναι πολὺ διακαιολογημένη καὶ ἀνταποκρίνεται σωστὰ σ' ἓνα μέρος ἐκεῖνου ποὺ κι' ἐμεῖς σκεπτόμαστε, σ' ἓνα μέρος ὁμῶς, γιατί, γιὰ μᾶς, καὶ ἀπὸ μιὰ γενικώτερη ἀποψη, ὀλοκληρὴ ἢ σύγχρονη ἐποχὴ, στὸ σύνολό της, ἀντιπροσωπεύει μιὰ περίοδο κρίσης. Φαίνεται ἄλλως τε ὅτι πλησιάζουμε στὴ λύση τῆς κρίσης κι' αὐτὸ εἶν' ἐκεῖνο ποὺ κάνει, σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορὰ, φανερὸ τὸν ἀνώμαλο χαρακτήρα αὐτῆς τῆς πραγματικῆς κατάστασης ποὺ βαστάει κάμποσους αἰῶνες τώρα μὰ ποὺ οἱ συνέπειές της δὲν εἶχαν γίνῃ ποτὲ τόσο φανερὰ ὅσο σήμερα. Γι' αὐτὸ, ἀκόμα, τὰ γεγονότα ξετυλίγονται μ' αὐτὴ τὴ γρηγοράδα ποὺ ὀλοένα γίνεται μεγαλύτερη καὶ ποὺ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ἀναφέραμε Δίχως ἀμφιβολία αὐτὸ μπορεῖ νὰ κρατήσῃ ἔτσι κάμποσο καιρὸ ἀκόμα, ὅχι ὁμῶς ἀτελείωτα κι' ἐπίσης, χωρὶς νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ βάλῃ ἓνα ὄριο ἀκριβῶς ὠρισμένο, ἔχει τὴν ἐντύπωση πὼς δὲν μπορεῖ πειὰ νὰ βαστήξῃ πολὺν καιρὸ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ λέξη «κρίση» ἔχει κι' ἄλλες σημασίες ποὺ τὴν κάνουν πειὰ κατάλληλη γιὰ νὰ ἐκφράσῃ ἐκεῖνο ποὺ θέλουμε νὰ ποῦμε. Ἡ ἐτυμολογία της, ποὺ τὴν ξεχνáει κανεὶς συνήθως στὴν καθημερινὴ χρῆση, ἀλλὰ ποὺ πρέπει νὰ τὴν φέρνουμε μπροστὰ μας—πρᾶγμα ποὺ πρέπει νὰ τὸ κάνῃ κανεὶς κάθε φορὰ ποὺ θέλει νὰ δώσῃ σ' ἓναν ὄρο τὴν πλη-

Σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀκολουθοῦσαν αἱ ὁμίλῃαι τοῦ κόσμου τὸ πέρασμά του.

Τὸ βράδυ σχηματίστηκαν πλῆθος διαδηλώσεις ποῦ τραβοῦσαν στὰ παλάτι τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου καὶ ἡ Ὀμόνοια καὶ τὸ Σύνταγμα φωταγωγήθηκαν, ὕστερα ἀπὸ μῆνες καὶ μῆνες τώρα, μὲ τὸ πενιχρὸ φῶς λίγων ἡλεκτρικῶν λαμπτήρων, ποῦ φαίνονταν ὅμως νὰ λάμπουν πρὸ πλούσια καὶ δυνατὰ ἀπὸ τὴν πρὸ μεγάλη καὶ φασμαγορικὴ φωταγωγῆσι. Ἦταν στὴν γενικὴν ἑλλειψι καὶ τὸ λίγο αὐτὸ φῶς, μιὰ μοναδικὴ καὶ ἀφάνταστη πολυτέλεια ποῦ θάμπωσεν ὅλων τὰ μάτια.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ βδομάδα, ἡμέρα Κυριακὴ πάλι, οἱ Ἀθηναῖοι στὰ κέντρα καὶ στοὺς περιπάτους ἦσαν σὰν μεθυσμένοι ἀκόμη ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Βασιλεῖα καὶ ἡ χαρὰ των πετοῦσε μαζὶ μὲ τὸ πέταγμα τῶν ὀργανέτων τοῦ δρόμου ποῦ ἀδιάκοπα, ἀτέλειωτα, ἀκούραστα, πάντα χτυποῦσαν τὸ ἐμβόατήριον τοῦ Κωνσταντίνου, χτυποῦσαν τοῦ «Ἀητοῦ τὸ Γυιό».

Ἦταν ἓνα χτύπημα πεισματικόν, μεθυσμένο, μαγνιασμένο καὶ οἱ νότες τοῦ τραγουδιοῦ εἶχαν πιά γεμίσει ὅλο τὸν ἀέρα τῆς Ἀθήνας, εἶχαν ἀπολιθωθῇ παντοῦ.

Τίποτα ἄλλο σὲ κάθε στιγμῇ, σὲ κάθε σκέψι, σὲ κάθε τόπο, σὲ κάθε συγκέντρωσι, ἀπὸ τὸ Γυιό τοῦ Ἀητοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἀγιάτρευτα τρελλοί, ἀδιάκοπα μεθυσμένοι ἀπὸ τὰ λόγια καὶ ἀπὸ τὴν νότες του.

Ἐπειτα ἡ διπλωματικὴ κατάστασι δὲν ἐφαίνετο τόσο ἀσχημῇ. Ὁ κόσμος περίμενε τῶν ἀντιπρὸσωπο τῆς Ἀντάντ, τὸ Γάλλο διπλωμάτη Ζοννάρ, ποῦ θὰ ἐφθάνε στὴν Ἀθήνα, ἀφοῦ πρῶτα εἶχε πε-

ράση ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης, γιὰ ν' ἀκούσῃ καὶ ἐδῶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, νὰ κρίνῃ καὶ ν' ἀποφασίσῃ. Καὶ ὅσα ἡ μεγάλη πλειονοψηφία τοῦ κόσμου ἔδλεπε τὸ δίκαιον νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ μὴ ἐπαναστατημένου Κράτους, τόσα καὶ ἡ ἀναμονὴ τοῦ Γάλλου διπλωμάτου ἔδινε σ' ὅλους σχεδὸν πολλὴν ἐλπίδα καὶ λίγην ἀνησυχία ἢ στενοχώρια. Ὑστερα καὶ αἱ ἐφημερίδες, ἐρμηνεύοντας τὴν ἐπίσημην γνώμην, φανέρωναν στὸν κόσμον τὴν αἰσιοδοξίαν ἢ ὅποια κατεῖχε καὶ τὴν Κυβέρνησι. Ἔτσι ὅλα φαίνονταν πῶς πηγαινάν καλὰ. Πολλοὶ λίγοι ἦσαν οἱ φοβισμένοι, καὶ ἡ ἄφιξι τοῦ Ζοννὰρ ἐδένετο καὶ ἐσχετίζετο μὲ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, τὴν διάλυσιν τῶν παρεξηγήσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀντάντ, καὶ τὴν ἀνατολὴν καινούργιων ἡσυχῶν καὶ ἐλεύθερων ἡμερῶν.

Καὶ ὅσα τὸ κυριακάτικον ἐκεῖνο ἀπόγευμα τραδοῦσε πρὸς τὸ βράδυ, τόσο ἡ ἀφροντισιὰ τῶν Ἀθηναίων ξεθύμαινε ἀνάλαφρην καὶ χαρούμενην στὶς μπύρες μὲ τὴ ξυνὴν ἀζύμωτην μπύραν, στὶς ταβέρνας ποῦ ἔδιναν χόρτα καὶ τυρὶ χωρὶς ψωμί, στὰ ζαχαροπλαστεῖα μὲ τὶς χαρουπένιες πάστες, καὶ στὰ πεζοδρόμια τῶν καφενείων μὲ τὰ ἀπλωμένα ἄδεια τραπέζια ὡς τὶς ὁχθεὶς τῶν δρόμων.

Οἱ κύκλοι ὅμως τῶν ρεπόρτερ τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων κάτι εἶχαν μυρισθῇ. Τί δὲν ἔλεγε κανένας γιὰτὶ κανένας ἀκριβῶς δὲν ἤξερε τί. Μερικοὶ πολῖται ποῦ εἶχαν ἀνέβῃ ἀπὸ τὸ Φάληρον ἐκυκλοφόρησαν τὴν εἰδήσιν ὅτι τέσσερα πλοῖα — πιθανῶς μεταγωγικά — εἶχαν περάσῃ ὅχι πολὺ ἀνοιχτὰ στὸ Σαρωνικόν, μαζὶ μὲ τὴν συνοδείαν ἀρχικῶν πολεμικῶν. Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνον αὐτά. Οἱ ὑπουργοὶ ποῦ ἐσχημάτιζαν τὴν ὀλιγόλογον Κυβέρνησιν τοῦ Ζαῆμη, δὲν

ρότητα τῆς σημασίας του καὶ τῆς ἀρχικῆς του ἀξίας—ἡ ἐτυμολογία τῆς, λέμε, τὴν κάνει μερικὰ συνώνυμη μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «κρίνειν» ἢ τῆς διάκρισης.

Ἡ φάση πού μπορεί κανεῖς νὰ τὴν πῇ ἀληθινὰ «κρίσιμη» σὲ μιὰν ὅποιανδήποτε κατάστασιν τῶν πραγμάτων, εἰν' ἐκεῖνη πού καταλήγει ἄμεσα σὲ μιὰ λύσιν εὐνοϊκὴ ἢ ὄχι, ὅταν πέρνεται ἢ ἀπόφαση γιὰ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη κατεύθυνσιν. Τότε συνεπῶς εἶναι δυνατό νὰ κρίνῃ κανεῖς τ' ἀποτελέσματα πού ἔχουν πραγματοποιηθῇ, νὰ ζυγίσῃ τὰ «ὑπὲρ» καὶ τὰ «κατὰ» κáνοντας ἓνα εἶδος κατáταξης, αὐτὰ θετικὰ, ἐκεῖνα ἀρνητικὰ, καὶ νὰ ἰδῇ ἔτσι ἀπὸ πειρ μέρος γέρνει ὀριστικὰ ἢ ζυγαριά. Ἐννοεῖται πὼς δὲν ἔχομε ὅλως δι' ὅλου τὴν πρόθεσιν νὰ κάμωμε μ' ἓνα τόσο τέλειον τρόπο μιὰ τέτοια διάκριση πρᾶγμα πρόωρον ἄλλως τε ἀφοῦ ἡ κρίσις δὲν λύθηκε ὡς τώρα καθόλου κι' ἴσως δὲν εἶναι ἀκόμα δυνατό οὔτε νὰ ποῦμε πότε καὶ πὼς θὰ λυθῇ, μάλιστα ἀφοῦ εἶναι πάντα προτιμώτερον νὰ κρατήσῃ κανεῖς τὸν ἑαυτὸ του μακριὰ ἀπὸ κάποιες προβλέψεις πού δὲν θὰ στηρίζονταν σὲ λόγους πού νὰ μπορῇ καθένας πολὺ εὐκολὰ νὰ τοὺς καταλαβαίνει καὶ πού, ἐπομένως, θὰ ριψοκινδύνευαν πάρα πολὺ νὰ ἐξηγηθοῦν κακὰ καὶ νὰ προσθέσουν ἔτσι στὴ σύγχυσιν ἀντὶ νὰ τὴν γιαιτρέψουν.

Ὁλος μας λοιπὸν ὁ σκοπὸς δὲν μπορεί νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ νὰ βοηθήσωμε ὡς ἓνα ὀρισμὲνο σημεῖο κι' ὅσο τὰ μέσα πού διαθέτουμε μᾶς ἐπιτρέπουν, στὸ νὰ δοθῇ, σὲ ὅσους εἶναι ἱκανοὶ γι' αὐτό, ἡ συνείδησις κάποιων ἀποτελεσμάτων πού φαίνονται πὼς ἀπὸ τώρα ἀκόμα ἔχουν δημιουργηθῇ καὶ στὸ νὰ ἐτοιμαστοῦν ἔτσι, βέβαια μὲ τρόπο πολὺ μερικὸ καὶ ἀρκετὰ ἔμμεσο, τὰ στοιχεῖα πού διαδοχικὰ θὰ χρησιμεύουν γιὰ νὰ γίνῃ ἀργότερα ἡ κρίσις πού κατόπι τῆς θ' ἀνοίξῃ μιὰ καινουργία περιόδου τῆς ἱστορίας τῆς γῆινης ἀνθρωπότητος.

Μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐκφράσεις πού χρησιμοποιοῦμε θὰ φέρουν, δίχως ἀμφιβολία στὸ νοῦ μερικῶν τὴν ἰδέαν ἐκείνου πού λένε «δευτέρα παρουσία» καί, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθειαν, ὄχι ἀδίκως. Τὸ ἂν θὰ πάρουν τώρα τὴν ἔννοια αὐτὴ γραμματικὰ

ἢ συμβολικὰ ἢ καὶ μὲ τοὺς δύο τρόπους μαζύ, — γιὰτὶ στὴν πραγματικότητα αὐτοὶ οἱ δύο τρόποι δὲν ἀποκλείουν καθόλου ὁ ἓνας τὸν ἄλλο — αὐτὸ λίγο (μᾶς) ἐνδιαφέρει ἐδῶ καὶ δὲν εἶναι τώρα οὔτε ὁ τύπος οὔτε ἡ στιγμή γιὰ νὰ ἐξηγηθοῦμε ὁλοκληρωτικὰ πάνω σ' αὐτό. Ὅπως δὴποτε αὐτὸ τὸ ζύγισμα τῶν «ὑπὲρ» καὶ τῶν «κατὰ» αὐτὴ ἢ διάκρισις τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀποτελεσμάτων πού γι' αὐτὴ—μῖλουσαμε πρωτότερα μποροῦν ἀσφαλῶς νὰ κάμουν τὸ νοῦ μας νὰ πάῃ στὸ ξεχώρισμα τῶν «ἐκλεκτῶν» ἀπὸ τοὺς «καταδικασμένους» σὲ δύο ὁμάδες ἀμετάβλητα ὀρισμένους ἀπὸ δῶ καὶ πέρα. Ἀκόμα κι' ἂν δὲν ὑπάρχει ἐδῶ παρὰ μόνο μιὰ ἀναλογία πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμε πὼς εἶναι τοῦλάχιστο μιὰ ἀναλογία πού ἀξίζει καὶ πού εἶναι καλὰ θεμελιωμένη, σύμφωνα μὲ τὴ φύσιν τῶν πραγμάτων κι' αὐτὸ θέλει κάμποσες ἐξηγήσεις.

Δὲν εἶναι, βέβαια, τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι σὲ τόσων τὰ πνεύματα ὑπάρχει ἡ ἰδέα τοῦ «τέλους τοῦ κόσμου». Μπορεῖ νὰ τοὺς λυπηθῇ κανεῖς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, γιὰτὶ οἱ παραλογισμοὶ πού δημιουργεῖ αὐτὴ ἡ ἰδέα, ὅταν ἄσχημα τὴν καταλάβει κανεῖς, οἱ «μεσσιανικοὶ» παραλογισμοὶ πού εἶναι συνέπειές τῆς σὲ διάφορες σφαῖρες, ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις πού προέρχονται ἀπὸ τὴ διανοητικὴ ἀνισορροπία τῆς ἐποχῆς μας, δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ χειροτερεύουν ἀκόμα τὴν ἰδία ἀνισορροπία, σὲ ἀναλογίαν πού δὲν μπορεί κανεῖς νὰ τὴς παραμελήσῃ ὁλόκληρα. Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους δὲν εἶναι λιγώτερο βέβαιον πὼς ὑπάρχει ἐδῶ ἓνα περιστατικὸ πού κανένας δὲν μπορεί νὰ μὴν τὸ λογαριάσῃ. Φυσικὰ ἢ πειρ ἀνετηστάσι πού μποροῦμε νὰ πάρουμε μπροστὰ στὰ πρᾶγματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ἀπλούστατα νὰ τὰ ἀπορρίψουμε ἀπόλυτα, χωρὶς καμιά περισσώτερη ἐξέτασιν. νὰ τὰ μεταχειριστοῦμε σ' ἑνὶ πλάνῳ ἢ φαντασιολογίᾳς δίχως ἐνδιαφέρον. Ἐν τούτοις σκεπτόμαστε ὅτι, κι' ἂν ἀκόμα εἶναι πραγματικὰ πλάνες, εἶναι προτιμώτερον, λέγοντας κανεῖς πὼς εἶναι πλάνες, νὰ ζητήσῃ τοὺς λόγους πού τὶς προκάλεσαν καὶ τὸ μέρος τῆς ἀλήθειας, περισσώτερον ἢ λιγώτερον παραμορφωμένης, πού, μπορεί νὰ βρεθῇ μέσα τοὺς,

ἐφαίνοντο πουθενά. Εἶχανε πάθη τελείαν ἐκλειψι. Ἕνας ἀπὸ τοὺς Ὑπουργούς, ὁ Γ. Ράλλης, παίρνων τὸν ἀπογευματινὸ τοῦ περίπατο στὴν πλατεία τοῦ Συντάγματος, καὶ ἀρπαζόμενος ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο δημοσιογράφου, δὲν φαίνονταν ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα. Τί εἶχε γίνη ὁ Ὑπουργός; Οἱ δημοσιογράφοι ἀνησύχησαν, συνεδύασαν τὴν ἐξαφάνισι μὲ κάποιες ἀόριστες ὁμιλίες ποῦ ἄκουσαν στὸ Γραφεῖο τοῦ Τύπου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ριχτήκαν σὲ ἀναζήτησι. Κάτι ἀπολύτως κρίσιμο καὶ σοδαρὸ ἔπρεπε νὰ συμβαίῃ. Κινήθηκαν ἀπὸ κάθε μεριὰ γιὰ νὰ μάθουν, ἔτρεξαν παντοῦ. Στὰ σπίτια τῶν Ὑπουργῶν, στὰ κλειστὰ Ὑπουργεῖα, στὸ Παλάτι, ἐτηλεφώνησαν στὸν Πειραιᾶ, ρώτησαν ἄλλα πρόσωπα καλῶς συνήθως πληρωφορημένα, καὶ ἔδγαλαν μόνοι τῶν τὸ συμπέρασμα, συμπέρασμα ποῦ δὲν ἄργησε νὰ ἀποκρυσταλλωθῇ σὲ παράρτημα, τὸ ὅποιον ὁ Γαβριηλίδης ἀπὸ τὴν «Ἀκρόπολι» δὲν ἄργησε νὰ σφενδονίσῃ σὰν ἐκρηκτικὴ βόμβα στοὺς ἀξένοιστους Ἀθηναίους.

Ὅριστε τί ἔγραφεν ἀκριδῶς τὸ παράρτημα.

«Τὴν 5ην ἀπογευματινὴν ὁ ἑκτακτος ἀπεσταλμένος τῶν Συμμάχων κ. Ζοννὰρ ἔφθασεν ἐνταῦθα. Συνηνητήθη ἀμέσως μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Ζαῖμη, μετὰ τοῦ ὁποῦ ὠμίλησεν ἐπὶ ὥραν. Μετὰ τὴν συνομιλίαν ὁ κ. Πρωθυπουργός ἀνῆλθεν ἐσπευμένως εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

Μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ κ. Ζοννὰρ κατέπλευσαν εἰς Πειραιᾶ πέντε μεταγωγικὰ πλήρη στρατοῦ. Λέγεται ὅτι ὁ κ. Ζοννὰρ εἶναι κομιστὴς νότας».

Ὁ κόσμος ἀναστατώθηκε ἀπὸ τὸ παράρτημα. Τὰ προμηνύματα δὲν ἦσαν διόλου καλὰ. Τὰ μεταγωγικὰ ποῦ τὰ εἶχαν δῆ πιὰ πολλοὶ δὲν ἦσαν βέβαια φορ-

τωμένα με σιτάρι καὶ τρόφιμα. Καὶ ἡ νότα ποῦ διαδίδοταν ὅτι ἔφερεν ὁ ἐπίσημος ἀπεσταλμένος, δὲν μύριζε ἀσφαλῶς ἄνθη εἰρήνης καὶ ἡσυχίας.

Κύκλοι-κύκλοι ἀνθρώπων ἄκουαν κάποιον ποῦ διάβαζε τὸ παράρτημα, καὶ σχόλια-σχόλια τινάζονταν ἀπὸ τὰ στόματα. Πολὺ λίγοι ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ξαφνιασμένα πλήθη, ἦσαν ἐκείνοι ποῦ βίαζαν τὴν κλισιοδοξία των ἢ τὴν ἐλπίδα των, γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ εὐχάριστα συμπεράσματα.

“Ολοι ὅμως οἱ ἄλλοι ἔλεγαν :

— Τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔδειξαν τὸ δρόμον των. Ὅριστε ὁ Ζοννὰρ πηγαίνει πρῶτα στὴ Θεσσαλονίκη, συνεννοεῖται μὲ τὸ Βενιζέλο, καὶ ἔρχεται ὕστερα στὴν Ἀθῆνα μὲ στόλο καὶ μεταγωγικά.

— Αὐτὸ ἀκριδῶς μπορεῖ νὰ βγάλῃ κανένας ἀπὸ τὸ παράρτημα . . . Νὰ δοῦμε ὅμως τί θὰ μᾶς λέῃ αὐτὴ ἡ νότα.

— “Ο,τι καὶ νὰ λέῃ νότα εἶναι. Καμμιά νότα δὲν μᾶς συνήθισε στὴν καλωσύνη τῶν δυνατῶν... Σὰν ἀστραπὴ γρήγορες ἄρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν αἱ διάδοσεις, αἱ τερατολογίαι, τὰ παραφουσκώματα τῆς ψευτιᾶς. Καὶ ὁ καθένας κάτι εἶχε τώρα νὰ ἀνακοινώσῃ. Κἀτι ποῦ ἤξερεν ἀπὸ τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ἐπίσημη ἢ ἀσφαλὴ πηγὴ. “Ολοι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἴδιαν ᾠρὰ εἶχαν μιλήσῃ μὲ τὸ τάδε ἐπίσημο πρόσωπο καὶ ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἤξευραν καὶ ἀνεκοίνωναν πράγματα τὰ ὅποια εἶχαν καὶ ἀπὸ μιὰν ἀλοιώτικη ἐκδοχή.

II

Ἀλλὰ πῶς παρουσιάζοταν στὶς γενικὲς τῆς γραμμῆς, καὶ στὰ μάτια τοῦ κόσμου ὅλη ἡ κατάστασις ἐκείνων τῶν ἡμερῶν ;

γιατί, ἀφοῦ ἡ πλάνη στὸ σύνολό της δὲν ἔχει παρὰ ἓνα καθαρὰ ἀρνητικὸ τρόπο ὑπαρξῆς, ἡ ἀπόλυτη πλάνη δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῇ πουθενὰ κι' εἶναι μόνο μιὰ λέξη δίχως νόημα. Ἄν δεῖ κανεὶς τὰ πράγματα μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θ' ἀντιληφθῇ ἄκοπα πὼς αὐτὴ ἡ ἀπασχόληση μὲ τὸ «τέλος τοῦ κόσμου» εἶναι στενὰ δεμένη μὲ τὴν κατάστασιν αὐτῆς τῆς γενικῆς ἀρρώστειας, πού μέσα της ζοῦμε σήμερα: σκοτεινὴ προαίσθησις πὼς κάποιο πρᾶγμα θὰ βρεῖται ἀληθινὰ στὸ τέλος του, δταν ἀφίεται ἀχαλίνωτη νὰ ἐνεργήσῃ μέσα στὴ φαντασία μερικῶν, δημιουργεῖ, φυσικά, παραστάσεις μπερδεμένες καὶ τὶς περισσότερες φορές ἄτεχνα καὶ χοντρικά ὑλοποιημένες πού, μὲ τὴ σειρὰ τους, ἐκφράζονται ἐξωτερικά μὲ τοὺς παραλογισμοὺς πού ἀναφέρουμε. Ἄλλως τε αὐτὴ ἡ ἐξήγησις δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ τὶς δικαιολογήσῃ. Ἡ, τοῦλάχιστο, ἂν μπορεῖ κανεὶς νὰ δικαιολογήσῃ ἐκείνους πού δίχως νὰ τὸ θέλουν πέφτουν στὴν πλάνη, ἐπειδὴ ἔχουν τέτοια προδιάθεσις, ἐξ αἰτίας μιᾶς διανοητικῆς κατὰστασης πού δὲν ἔχουν αὐτοὶ τὴν εὐθύνη της, αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ποτέ τις λόγος γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τὴν πλάνη τὴν ἴδια. Κι' ἀκόμα, ὅσον ἀφορᾷ ἐμᾶς, ἀσφαλῶς δὲν θὰ μπορέσουν νὰ μᾶς κατηγορήσουν πὼς δεῖχνουμε γιὰ τὶς «ψευτοθησκευτικὲς» ἐκδηλώσεις τοῦ συγχρόνου κόσμου μιὰν ἐξαιρετικὴ ἐπιείκεια, μεγαλύτερη ἀπὸ ἀπὸ τὴν ἐπιείκειά μας μπροστὰ σὲ ὅλες γενικά τὶς σύγχρονες πλάνες. Ξέρουμε μάλιστα πὼς μερικοὶ θὰ ἤθελαν μᾶλλον νὰ μᾶς κατηγορήσουν γιὰ τὸ ἀντίθετο καὶ ἴσως αὐτὰ πού λέμε ἐδῶ θὰ τοὺς κάμουν νὰ καταλάβουν καλύτερα πὼς ἀντιμετωπίζουμε τὰ πράγματα, προσπαθῶντας νὰ τοποθετηθοῦμε ἔτσι πού νὰ τὰ βλέπουμε ἀπὸ τὴ μὲν ἀποψη πού μᾶς ἐνδιαφέρει, τὶς ἀμερόληπτης ἀλήθειας πού δὲν ζητάει νὰ κερδίῃ τίποτα.

Δὲν τελειώσαμε μιὰ ἀπλὰ «ψυχολογική» ἐξήγησις τῆς ἰδέας τοῦ «τέλους τοῦ κόσμου» καὶ τῶν σημερινῶν της ἐκδηλώσεων, ὅσο σωστὴ κι' ἂν εἶναι στὸν ἑαυτὸ της, δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῇ ἐντελῶς ἀρκετὴ. Τὸ νὰ σταματήσῃ κανεὶς ἐδῶ θὰ ἐσήμαινε πὼς ἀφίει νὰ τὸν ἐπιρρέασῃ μιὰ ἀπὸ κείνες ἀκριβῶς τὶς σύγ-

χρονες αὐταπάτες πού χτυπάμε σὲ κάθε εὐκαιρία. Εἶναι μερικοὶ, ἐλέγαμε πού νοιώθουν πὼς ὁλοένα μᾶς ζυγώνει τὸ τέλος κάποιου πράγματος πού δὲν μποροῦν νὰ ὀρίσουν ἀκριβῶς τὴ φύσιν καὶ τὴν ἀξία του. Πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμε πὼς σ' αὐτὸ ἔχουν μιὰν ἀντίληψιν πολὺ σωστὴ, ἔστω κι' ἂν εἶναι ὁρίστη καὶ τέτοια πού νὰ σηκῶν πολλὰς σφαλερὲς ἐξηγήσεις ἢ φανταστικὰς παραμορφώσεις, γιατί, ὅ,τι κι' ἂν εἶναι αὐτὸ τὸ τέλος, ἡ κρίσις πού πρέπει ἀναγκαστικά νὰ ἐκσπάσῃ, εἶναι ἀρκετὰ φανερὴ, καὶ πὼς ἔνα πλῆθος σημάδια, πού εὐκολα φαίνονται καὶ πού δὲν εἶναι διφορούμενα, φέρνουν ὅλα μὲ σύμφωνο τρόπο στὸ ἴδιο συμπέρασμα. Δίχως ἄλλο, αὐτὸ τὸ τέλος δὲν εἶναι τὸ «τέλος τοῦ κόσμου» μὲ τὴν καθολικὴν σημασίαν πού θέλουν νὰ τὸ πέρνουν μερικοὶ, εἶναι ὅμως, τοῦλάχιστο, τὸ τέλος κάποιου κόσμου. Κι' αὐτὸ πού θὰ τελειώσῃ εἶναι ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς στὴ σημερινή του μορφή. Καταλαβαίνει κανεὶς πὼς ἐκεῖνοι πού συνείθισαν νὰ μὴ βλέπουν τίποτα ἔξω ἀπ' αὐτὸν καὶ νὰ λένε πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ «πολιτισμὸς» δίχως ἐπίθετα, εὐκολα πιστεύουν πὼς τὸ κάθε τι θὰ τελειώσῃ μαζὺ του καὶ πὼς τὸ νὰ χαθῇ, αὐτὸς θὰ εἶναι τὸ «τέλος τοῦ κόσμου».

Λέμε λοιπόν, γιὰ νὰ ξαναφέρουμε τὰ πράγματα στὶς σωστὰς ἀναλογίας τους, ὅτι φαίνεται καθαρὰ πὼς πλησιάζουμε ἀληθινὰ τὸ τέλος κάποιου κόσμου, δηλαδή τὸ τέλος μιᾶς ἐποχῆς ἢ ἐνὸς ἱστορικοῦ κύκλου, πού μπορεῖ, ἄλλωστε, νὰ ἔχει σχέση μ' ἓναν κοσμικὸ κύκλο, σύμφωνα μ' ὅσα λένε πάνω σ' αὐτὸ ὅλα τὰ δόγματα τῆς παράδοσης. Ἐγιναν ὥς τώρα στὸ παρελθὸν πολλὰ περιστατικὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους καὶ δίχως ἀμφιβολία θὰ συμβοῦν κι' ἄλλα στὸ μέλλον περιστατικὰ, ἄλλωστε, πού δὲν ἐνδιαφέρουν ὅλα τὸ ἴδιο γιατί μ' αὐτὸ ἐκλείσαν περίοδοι χρονικά μεγαλύτερες ἢ μικρότερες καὶ πού ἀφοροῦν εἴτε τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο μέρος της, μιὰ φυλὴ ἢ ἓναν ὀρισμένο λαόν. Πρέπει νὰ ὑποθέσωμε, στὴ σημερινὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου, πὼς ἡ ἀλλαγὴ πού θάρθῃ θάχῃ πολὺ γενικὴ σημασίαν καὶ πὼς ὅποιον κι' ἂν εἶναι ἡ μορφή πού θὰ πᾶ-

Ὁ βασιλικὸς καὶ ὁ βενιζελικὸς τύπος φανέρωνεν ἀπὸ καιρὸ τῶρα τὴν κατάστασι στὴν ἀρθρογραφία του, στὰ τηλεγραφήματά του, στὶ παραμικρότερες καὶ πιὸ ἀσήμαντες ἀκόμη εἰδήσεις.

Ἡ Ἀντάντ ζητοῦσε νὰ τελειώσῃ μιὰ καὶ καλὴ μὲ τὰς ἀπέναντι τῆς βασιλικῆς Ἑλλάδος διαφορὰς τῆς, καὶ ἔστελνε γενικὸ ἀντιπρόσωπό της καὶ ὑπατο πληρεξούσιο τὸν Γάλλο πολιτικὸ Ζοννάρ, ὁ ὁποῖος θὰ κανόνιζε τελειωτικὰ πιά τὴν διαφορὰ. Καὶ ὁ κόσμος ἤλπιζε. Τὸ δίκιο ἦταν, ὅπως ὀλοφάνερα τὸ ἔβλεπεν αὐτός, μὲ τὸ μέρος τῆς ἐπιστήμου Ἑλλάδος. Αἱ βενιζελικαὶ ὅμως ἐφημερίδες, ἀπὸ μέρες ἀπειλοῦσαν, καὶ ἐρμηνεύοντας τὰς γνώμας τῆς Θεσσαλονίκης ἢ τῶν Ἀνταντικῶν πρεσβειῶν, ἔστελναν κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους τοῦς μύδρους των. Αἱ προφάσεις, αἱ δικαιολογίαι, τὰ προσχήματα, ἡ σκεπασμένη ἀκόμη διπλωματικὴ φρασεολογία εἶχαν τεθῇ κατὰ μέρος.

Ἡ Ἀντάντ ἔπρεπε νὰ ἱκανοποιηθῇ καὶ οἱ λαοὶ τῆς ἔπρεπε νὰ ἐκδικηθοῦν γιὰ τὸ αἷμα ποῦ χύθηκε στὰς 18 Νοεμβρίου κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι.

Ἀλλὰ τὸ σχεδιάγραμμα, σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ζήτημα, ἦταν περισσότερο ἀκόμη ἀπλωμένο καὶ υπερδεμένο.

Ὁ Κωνσταντῖνος κατηγοροῦταν ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ὡς περισσότερο γερμανόφιλος, καὶ παρουσιάζοταν ὅτι ἐν ὧσφ βασίλευεν αὐτός, ποτὲ δὲν θὰ κατῴρθωνεν ἢ Ἀντάντ νὰ φέρῃ τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸ μέρος τῆς, νὰ τὴν κἀνῃ νὰ πολεμήσῃ μαζί της.

Ἡ δικαιολογία τῶν νώτων τῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Σαραΐγ ποῦ ἤθελαν ἐξασφάλισι ἀπὸ τυχὸν ἐπίθεσι ἐκ μέρους τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ὑπῆρχε πιά. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἀνταντικοὶ δὲν μιλοῦσαν πιά γιὰ παρομοία ἐξασφάλισι. Στὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα δὲν βρίσκοταν οὔτ' ἓνα σκουριασμένο ὄπλο.

Εἶχαν σταλῆ ὅλα καὶ κλείστηκαν στὴν Πελοπόννησο. Ἀκόμη κι' ἕνας σωρὸς ἀπὸ σωλῆνες καὶ ὑποκοπάνους καριοφυλιῶν καὶ καρραμπινῶν ποῦ εἶχαν πωληθῇ γιὰ παλιοσιδερίκᾳ στὸ ἐργοστάσιον τοῦ Μηνᾶ Καψάνη στὴν Καλλιθέα, εἶχε κι' αὐτὸς τραθήξῃ τὸ δρόμον τῆς Πελοποννήσου.

Τὰ τελευταῖα ὅπλα ποῦ βρέθηκαν κρυμμένα σὲ κάποιους ἀχυρῶνες στὸ Χαλάνδρι, ἦταν κρυμμένα ἀπὸ ἰδιῶτες. Τὸ ἐπίσημον Κράτος παρέδωκεν ἀκόμη καὶ ὅλε σχεδὸν τὸν ὀπλισμὸ τῶν χωροφυλάκων, καὶ τὸν ὀπλισμὸ τῶν μαθητῶν τῶν στρατιωτικῶν Σχολῶν. Ὅλα τὰ ἐλληνικὰ ὅπλα βρισκόνταν στὴν Πελοπόννησο, καὶ στὴν 21 Μαΐου, ἡ Ἀθῆνα δὲν εἶχεν οὔτε ἕνα μικρὸ πυροβόλον, γιὰ νὰ ρίξῃ τίς τιμητικὰς ἀσφαίρες βολὰς στὴν ἐορτὴ τοῦ βασιλεῖα της.

Αἱ βασιλικαὶ ἐφημερίδες ἔγραφαν, καὶ ἔτσι καὶ ὁ κόσμος ἔβλεπε, πῶς ὅλοι αἱ ἀπαιτήσεις τῆς Ἀντάντ, ἀπαιτήσεις διατυπούμεναι σὲ τελεσίγραφα, ἀτέλειωτα συμπληρωματικὰ σημειώματα, προφορικὰς ἀκόμη ἐπιταγές, εἶχαν γίνῃ, καὶ τὸ Κράτος βρισκόταν σ' ὅλες σχεδὸν τίς διοικητικὰς καὶ στρατιωτικὰς τοῦ λειτουργίας, κάτω ἀπὸ τὸν βαρὺν συμμαχικὸν ἔλεγχον. Ἐλεγχον στὸ στρατό, ἔλεγχον στοὺς σιδηροδρόμους, ἔλεγχον στὰ γράμματα καὶ τηλεγραφήματα, ἔλεγχον στὴν Ἀστυνομία, ἔλεγχον στὰ λιμάνια καὶ στὰ τελωνεῖα, ἔλεγχον στὸ Ναύσταθμον καὶ στὰ παροπλισμένα θωρηκτικά, ἔλεγχον παντοῦ.

Καὶ ὁμως ὁ ἀποκλεισμὸς ἐξακολουθοῦσε, ἐξακολουθοῦσε ἀπὸ ἕξῃ μῆνες καὶ περισσότερο, ὅλοι δὲ ἔβλεπαν πῶς τὰ πράγματα ἀναγκαστικὰ πιά ἐπρεπε νὰ φθάσουν ἢ σὲ ἄρσι τῶν παρεξηγήσεων καὶ ἀποκατάστασι τῶν φιλικῶν σχέσεων τοῦ ἐπισήμου Ἑλληνικοῦ Κράτους μὲ τὴ Συνεννόησι ἢ σὲ ρήξι.

ρη καὶ πού δὲν σκοπεύουμε νὰ τὴν ὀρίσωμε, θὰ συγκινήσῃ περισσότερο ἢ λιγώτερο δλόκληρη τῇ γῇ. Ὅπως κι' ἂν εἶναι, οἱ νόμοι ποὺ κανονίζουν τὰ τέτοια περιστατικά ἐφαρμόζονται ἀνάλογα σὲ ὅλους τοὺς βαθμοὺς. Ἀκόμα κάθε τι ποὺ λέει κανεὶς γιὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου μὲ τὴν πλατύτερη σημασία ποὺ μπορούμε νὰ τοῦ δώσουμε καὶ ποὺ στὸ κάτω—κάτω, τίς περισσότερες φορές τὸ πέρνουν σὺν τέλος τοῦ γήινου κόσμου μονάχα, εἶναι ὅμοια ἀληθινά, ἂν κρατᾶμε τίς ἀναλογίες, κι' ὅταν πρόκειται μόνο, γιὰ τὸ τέλος ἑνὸς ὁποιοῦδήποτε κόσμου ποὺ τὸν πέρνουμε μὲ πολὺ πειὸ περιωρισμένο νόημα.

Αὐτὲς οἱ προεισαγωγικὲς παρατηρήσεις θὰ βοηθήσουν γιὰ νὰ καταλάβῃ ὁ ἀναγνώστης τίς σκέψεις ποὺ θ' ἀκολουθήσουν. Εἴχαμε ὡς τώρα, σὲ πολλὰ ἔργα, τὴν εὐκαιρία νὰ κάμωμε λόγο γιὰ τοὺς «κυκλικούς νόμους». Θὰ ἦταν, ἄλλωστε, ἴσως δύσκολο ν' ἀναπτύξῃ κανεὶς τέλεια αὐτοὺς τοὺς νόμους, σὲ μορφή ποὺ νὰ εἶναι εὐκολοπρόσιτη στὰ δυτικὰ πνεύματα, ἀλλὰ, τοῦλάχιστον πρέπει νάχωμε κάποια στοιχεῖα πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἂν θέλωμε νάχωμε μιὰν ἀληθινὴν ἰδέαν τοῦ τι εἶναι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ καὶ τοῦ τι ἀντιπροσωπεύει μέσα στὸ σύνολο τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ θ' ἀρχίσωμε μὲ τὸ νὰ δείξουμε ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶναι πραγματικὰ ἐκεῖνα ποὺ τὰ δόγματα τῆς παράδοσης εἶπαν πὼς θά'χῃ ἡ ἀντίστοιχὴ τῆς κυκλικῆς περιόδου. Κι' ἔτσι θὰ δείξωμε μαζὶ πὼς ἐκεῖνο ποὺ εἶνε ἀνωμαλία καὶ ἀταξία ἀπὸ μιὰν ὀρισμένη ἀποψη εἶναι

ἐν τούτοις ἀπαραίτητο στοιχεῖο μιᾶς πλατύτερης τάξης, μιὰ ἀναγκαία συνέπεια τῶν νόμων ποὺ κανονίζουν τὴν ἐξέλιξη κάθε ἐκδήλωσης. Ἀκόμα, τὸ λέμε εὐθύς—ἀμέσως, αὐτὸ δὲν εἶναι λόγος γιὰ νὰ ὑπομείνωμε παθητικὰ τὴν ταραχὴ καὶ τὸ σκοτάδι ποὺ φαίνονται νὰ θριαμβεύουν γιὰ μιὰ στιγμὴ, γιὰτὶ, ἂν ἦ-αν ἔτσι, δὲν θά'χαμε παρὰ νὰ σωπάσωμε. Ἀντίθετα, εἰν' ἕνας λόγος γιὰ νὰ δουλέψωμε ὅσο μπορούμε, γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπ' αὐτὴ τὴ «σκοτεινὴ ἐποχὴ» ποὺ τὸ τέλος τῆς πολλὰ σημάδια μᾶς κάνουν νὰ μπορούμε νὰ τὸ διακρίνουμε περισσότερο ἢ λιγώτερο γρήγορο, ἂν ὅχι φτασμένο σχεδὸν κιόλας. Κι' αὐτὸ, ἀκόμα εἶναι μέσα στὴ γενικὴ τάξη, γιὰτὶ ἡ ἱσορροπία εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ταυτόχρονης ἐνέργειας δυὸ τάσεων ποὺ ἡ μιὰ εἶν' ἀντίθετη στὴν ἄλλη, ἂν ἡ μιὰ ἢ ἡ ἄλλη μπορούσε νὰ πάψῃ ὁλοκληρωτικὰ νὰ ἐνεργῇ, ἡ ἱσορροπία δὲν θὰ μπορούσε νά'ξαναβρεθῇ πειὰ ποτὲς κι' ὁ κόσμος ὁ ἴδιος θὰ χανόταν ὅμως αὐτὴ ἡ ὑπόθεση εἶναι ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ γιὰτὶ τὰ δυὸ μέρη μιᾶς ἀντίθεσης δὲν πέρνουν νόημα παρὰ μόνο μέσα στὴν ἀντίθεσή τους, καί, ὅτι κι' ἂν γίνεται ἀπ' ἑξῶ, μπορούμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι πὼς ὅλες οἱ μερικὲς καὶ περαστικὲς ἀνισορροπίες συντρέχουν στὸ τέλος στὴν πραγματοποίησιν τῆς γενικῆς ἱσορροπίας.

Μετάφραση Δ. ΠΟΘΟΥ

Στὸ ἐρχόμενο:

R. GUÉNON

Μιὰ σκοτεινὴ ἐποχὴ

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΦΥΛΛΑ ΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΟΥΝ ΤΑ ΕΞΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ

Κ. Α. Π. ΔΟΥΞΙΑΔΗ

- 1) Βιολογικὴ πολιτικὴ μὲ βάση τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.
  - α) Αὐξηση τῆς γονιμότητος
  - β) Ἐλάττωσις τῆς θνητότητος
- 2) Βιολογικὴ πολιτικὴ μὲ βάση τὴν καλλιέργειαν τῆς φυλῆς.
  - Εὐγονία. α) Θετικὴ Εὐγονία. β) Ἀρνητικὴ εὐγονία
- 3) Νομοθεσία ἐμπνευσμένη ἀπὸ τίς ἀρχὰς τῆς Βιολογίας.

Ἀλλὰ ἡ Ἀντάντ ἀφοῦ ἱκανοποιήθηκε ὁλοκληρωτικῶς αὐτῇ, καὶ ἱκανοποίησε καὶ τοὺς λαοὺς τῆς, ποῦ ἐμάθαιναν καθημερινῶς ὅτι ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς εἶχε φθάσῃ στὸ ἀπροχώρητο τῶν στερήσεων, τρεφόμενος μὲ χόρτα καὶ μὲ χῶμα, καὶ λιγοστεύων διαρκῶς ἀπὸ τοὺς θανάτους ἐξ ἀιτίας, σηκώνοταν τώρα συνήγορος τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, καὶ ἐζήτει τὴν ἱκανοποίησιν καὶ αὐτῶν, διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς κανονικῆς λειτουργίας τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον, λέγει, εἶχαν ἐγυηθῇ αἱ ἀνταντικαὶ Δυνάμεις.

Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ποῦ τὸ πρόσωπό του εἶχε μεταβληθῇ σὲ θρησκεία καὶ λατρεία γιὰ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὁ Βασιλεὺς—θρύλλος, κατηγορεῖτο τώρα ὅτι παρεδίδεκε τὸ Σύνταγμα κι' ἐπείχε τὸ Λαόν, ἕνα Λαὸν ποῦ εἶχε γίνῃ ὁ εἰδωλολάτρης του.

Καὶ ὁ Ζοννὰρ θάλεγε τὴν τελευταία λέξι καὶ θᾶφενε τὰς τελευταίας προτάσεις του, τοὺς τελευταίους ὅρους τῆς Ἀντάντ πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁλος ὁ κόσμος περίμενε τὰς προτάσεις αὐτὰς μὲ ἀισιοδοξία, μὲ τέτοιαν ἀισιοδοξία μάλιστα, ὥστε στὰς διαφόρους εἰδήσεις ποῦ κυκλοφοροῦσαν κεῖνες τὶς ἡμέρες περὶ προόδου τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐπὶ τῇ Θεσσαλίᾳ, περὶ καθόδου τῶν ἐπὶ τὴν Δάρισσα, περὶ ἀποδάσεώς των σὲ διαφόρους ἀκτὰς τῆς Στερεᾶς, ὑπῆρχαν πολλοὶ ποῦ ἀπαντοῦσαν :

— Μὰ πῶς μπορεῖ νᾶναι ἀλήθεια ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ὁ Ζοννὰρ δὲν ἤρθεν ἀκόμη, κι' ἀφοῦ ἡ κατάστασις μόνον ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄφιξίν του θὰ καθορισθῇ; Ἡ καλὴ πίστις τοῦ Λαοῦ ἐφαίνετο ἔτσι ἀπόλυτη. Οἱ ἡμιοπίσημοι ὁμῶς κύκλοι ἔβλεπαν μὲ ἀπαισιόδοξο μᾶτι τὴν κατάστασιν, ἐνῶ οἱ ἐπίσημοι κύκλοι, τὰ

μέλη δηλαδή ποῦ ἀποτελοῦσαν τὴν Κυβέρνησι Ζαΐμη, σιωποῦσαν τὴν σιωπὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν.

Καὶ ἐξερράγη γ, βόμβα τῆς εἰδήσεως τῆς ἀφίξεως τοῦ Ζοννὰρ στὸν Πειραιᾶ, καὶ τῆς καθόδου τοῦ Ζαΐμη ἐκεῖ γιὰ νὰ τὸν συναντήσῃ.

Συγχρόνως ἦταν γνωστὸ πῶς οἱ πρεσβευταὶ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας εἶχαν ἀφίση καὶ πάλι τὰ μέγαρα τῶν πρεσβειῶν τῶν, καὶ ἔμεναν ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέρα στὰ συμμαχικὰ πολεμικὰ τοῦ Κερατσινιοῦ.

Ὅλα αὐτὰ ἦσαν σημεῖα ὅχι εὐχάριστα, ἀλλὰ ὁ πολὺς κόσμος ἦ δὲν τὰ ἤξευρε ἦ δὲν ἦτο σὲ θέσι νὰ βγάλῃ ἀπ' αὐτὰ τὰ λογικὰ συμπεράσματα.

Κάποια ὁμιλία μεταξὺ δημοσιογράφου καὶ τοῦ ὑποναυάρχου Δούσμανη εἶναι χαρακτηριστικὴ. Ὁ δημοσιογράφος ἀνάγγειλε στὸν ἀνώτερον ἀξιωματικὸ τὴν εἰδησι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ζοννὰρ καὶ τῆς καθόδου τοῦ πρωθυπουργοῦ Ζαΐμη στὸν Πειραιᾶ. Τὰ ἀνάγγειλεν ὅλα αὐτὰ ὅχι μὲ βεβαιότητα, ἀλλὰ ὡς φήμην ποῦ ἐκυκλοφορεῖ.

Καὶ ὁ ἀνώτερος ναυτικὸς ποῦ ἦτο συγχρόνως ἄνθρωπος ξεύρων πολὺ καλὰ ἀπὸ διπλωματικοὺς τρόπους καὶ διπλωματικὴν ἐτικέττα, ἀπάντησε :

— Περίεργο, πολὺ περίεργο ! Πῶς εἶναι δυνατόν αὐτό ! Νὰ διατάξῃ ἀπεσταλμένος ξένων Κρατῶν, τὸν πρωθυπουργὸν ἐλευθέρου Κράτους, νὰ κατέλθῃ σὲ πολεμικὸ καράδι γιὰ νὰ τὸν συναντήσῃ!.. Παράδοξη διπλωματικὴ εὐγένεια... Ἄν καὶ ὅλα πρέπη νὰ τὰ περιμένωμε τώρα ἀπὸ τοὺς κυρίους Συμμάχους.

Κάποια ἔγκυρος ἀνακοίνωσις στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τοὺς δημοσιογράφους, ἀπὸ διπλωματικὸ ὑπάλληλο, καθώριζεν ἐπὶ τέλους τὴν κατάστασι.

Ἡ ἀνακοίνωσις ἐβεβαίωνε τὴν ἀφίξι τοῦ Ζοννὰρ

ΕΛΕΝΗΣ ΡΩΤΑ

ΔΑΣΚΑΛΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΣΗΜ. Ε. ΓΡ. — Μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰ δημοσιεύουμε τὸ διήγημα τῆς δ'νίδος Ἑλένης Ρώτα. Οἱ «Δασκάλες» εἶναι ἓνα ἔργο γραμμένο μὲ εἰλικρίνεια, εἶναι βγαλμένο ἀπὸ πραγματικὴ ζωὴ, εἶναι ἓνα ἔργο ἀληθινὸ καὶ ἡ ζωὴ τῶν νέων κοριτσιῶν ποὺ ἀφιερώνονται στὸ ἐπάγγελμα, μὲ τὶς χαρὰς τους καὶ μὲ τὶς πίκρας τους, μὲ τὶς αἰσθηματικὰς λαχτάρας καὶ τὶς ἀπογοητεύσεις ἄνευτων ἐρώτων, μὲ σωστὴ ψυχικὴ τραγωδία εἶναι οἱ «Δασκάλες» τῆς δ'νίδος Ρώτα. Ἄν ὑπάρχουν κάποιοι τεχνικὲς ἀδεξιότητες, φυσικὲς σὲ νέα συγγραφέα, χάνονται μπροστὰ στὴν εἰλικρίνεια μὲ τὴν ὁποία ἀντικρῦζει τὸ θέμα τῆς καὶ μπροστὰ στὸ βαθὺ αἰσθηματὶκὸν τῆς νέας ποὺ τὸ ἔχει γράψει καὶ ποὺ πλημυρίζει ὁλόκληρο τὸ ἔργο. Οἱ Δασκάλες θὰ κρατήσουν 5—6 φύλλα τοῦ περιοδικοῦ.

— Μὴ μοῦ στερεῖτε τὸ ψωμί μου, Κύριε Ἐπιθεωρητά, φώναξε, μισοπαράκλητικά, μισοθυμωμένα, ἡ δασκάλα, καὶ σηκώθηκε. Ἔχω ἀνάγκη νὰ ἐργασθῶ.

Ὁ ἐπιθεωρητὴς τὴν κοίταξε θυμωμένος μὰ φαίνεται πὼς καὶ αὐτὸς φροντίζοντας γιὰ τὸ δικό του ψωμί, ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ φανῇ σκληρὸς στὸ ἀδύνατο πλάσμα.

— Δυστυχῶς, κυρία μου, τῆς εἶπε, δὲν μπορῶ νὰ σὰς φανῶ χρήσιμος. Πηγαίνετε πάλι νὰ ἰδῇτε τὸ γιατρὸ ἴσως σὰς δώσει ἄδεια. Μὰ βλέπετε ὁ νέος νόμος...

Ἡ δασκάλα χαϊρέτησε μηχανικὰ καὶ ἄνοιξε τὴν πόρτα.

— Ἀντιοῦμαι πολὺ, κυρία μου ἀκούστηκε ἀκόμη ἡ φωνὴ τοῦ ἐπιθεωρητῆ καὶ ἡ πόρτα ἔκλεισε.

Ἦταν ἕνας ψηλὸς γεμάτος ἄνδρας μεσόκοπος μὲ ἄσπρα μαλλιά. Ἦξαιε τὰ βόσανα τοῦ δασκάλου γιατί εἶχε δουλέψει χρόνια στὸ σχολεῖο, μὰ σὰν ἔγινε ἐπιθεωρητὴς φαίνεται πὼς τὰ λησμόνησε λίγο.

Σὰν ἔφυγε ἡ ἄρρωστη δασκάλα, στάθηκε λίγο συλλογισμένος ὑστερα βυθίστηκε πάλι στὰ γραφίματα τῆς ὑπηρεσίας του. Μὰ σὲ λίγο ἄλλη δασκάλα ἦρθε νὰ τὸν διακόψῃ. Ἦταν μὲ νέα ὡς 18 χρόνων

ξανθιά καὶ γελαστή. Καθὼς μπῆκε χαϊρέτησε θαρρετὰ καὶ ἐκάθησε. Ὁ ἐπιθεωρητὴς ἔσκυψε γιὰ μὴ στιγμὴ πάλι στὰ χαρτιά του. Ἐκεῖνη τὸν παρατηροῦσε καὶ περῶμενε. Ἦταν χλωμὸς μὰ συμπαιδικὸς φαινόταν κουρασμένος.

— Δουπόν, τί ἔχουμε; τὴ ρώτησε σηκώνοντας τὸ κεφάλι του.

— Κύριε, ἄρχισε, ἡ νέα, δὲ μπορῶ νὰ μείνω σ' αὐτὸ τὸ χωριό, δὲ μπορῶ νὰ ἐργασθῶ, δὲ μ' ἀφήνουν σὲ ἥσυχία. Πότε μοῦ πετοῦν λουλούδια μέσα στὴν τάξη τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος, πότε ραβασάκια, πότε μοῦ κάνουν καντάδες καὶ οἱ μικρὲς μου μαθήτριες πάφανε πιά νὰ μὲ σέβονται.

Ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀνασηκώθηκε στὴν καρέκλα του καὶ διώρθησε τὴν χωρίστρα του.

— Σας παρακαλῶ θέλω νὰ μὲ μεταθέσετε.

— Καὶ εἶσθε βεβαία δεσποινίς, ἐκεῖ ποὺ θὰ πάτε πὼς δὲ θὰ γίνοντὰ ἴδια;

— Ὁχι Κύριε, αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ δὲν ὑποφέρουν. Ἐγὼ δὲν τοὺς ἐνοχλῶ, ἐγὼ κοιτάζω τὴν ἐργασία μου. Αὐτοὶ μὲ ἐνοχλοῦν διαρκῶς.

— Ἀκουσε, παιδί μου, εἶπε τώρα ὁ ἐπιθεωρητὴς κοιτάζοντάς την καλά. Πρέπει

στὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν κάθοδο τοῦ Ζαΐμη. Ἦτο ἑπτὰ καὶ εἴκοσι ἀκριβῶς. Ὡς τὴν ὥραν ἐκείνη ὁ Ζαΐμης δὲν εἶχεν ἀνέλθῃ στὰς Ἀθήνας.

Ἐπειτα τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν ἐκλείσσε, καὶ οἱ δημοσιογράφοι ἔτρεξαν στὰς Ἀνάκτορα. Ὁ Ζαΐμης ὅμως τοὺς πρόλαβε. Εἶχε προλάβῃ ὅλο τὸν κόσμον. Κανεῖς δὲν τὸν εἶδε. Στὰς ὀκτὼν παρὰ εἴκοσι εἶχεν ἀνέλθῃ στὰς Ἀνάκτορα καὶ ἐγένεν ἀμέσως δεκτός ἀπὸ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον· ἔμεινεν ἐκεῖ λίγο περισσότερον ἀπὸ μισὴν ὥρα. Ἐπειτα ἔφυγε. Ἐκάλεσε τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ συνεννοήθη διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Οἱ ἄλλοι Ὑπουργοὶ δὲν ἤξευραν σχεδὸν τίποτε. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Λεμερτζῆς κληθεὶς εἰς τὰς δέκα τὴν νύκτα τηλεφωνικῶς εὗρέθη νὰ κοιμᾶται. Ἄλλος ὕπουργός ἐθεάθη ροφῶν ἀμέριμνα τὸ παγωτό του σὲ κάποιο σοβαρὸ κέντρο. Εἰς τὸ διάστημα ὅμως αὐτὸ ἡ τύχη τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἀποφασισθῇ. Ἐκείνας τὰς ὥρας ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπέραν τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ θρόνου του.

III

Ἡ βραδεῖα ἐκείνη τῆς 28 Μαΐου ἦτο ἡ πιὸ μυστηριώδης, ἡ πιὸ σκοτεινὴ βραδεῖα ἀφ' ὅσας ἴσως ἐγνώρισεν ὁ πολιτικὸς ὀρίζων τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος. Πολλοὶ μάλιστα παρατήρησαν ὅτι καὶ ἡ Ἰδία ἡ νύκτα εἶχε σκεπασθῇ ἀπὸ τὰ πιὸ πυκνὰ καὶ σκοτεινὰ νεφελώματα. Τὰ ἄστρα δὲν ἐφαίνοντο διόλου. Στὸς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, μόλις φωτιζομένους ἀπὸ πενιχρὰ βρῶμερὰ ἀσετυλίνη, ἐκινούντο αἱ σκιαὶ τῶν πολιτῶν ἀμίλητες, ἀνήσυχες καὶ σιγαληνές. Ὁ κόσμος ἤξευρε λίγα, ἀλλὰ ὅλα τὰ σημεῖα ἔδειχναν ὅτι ἐγκυμονοῦντο πολλὰ.

Καὶ ὅσο περνοῦσαν αἱ ὥραι, αἱ διαδόσεις καὶ αἱ

νά εἶσαι σοβαρή νά μὴν κουβεντιάξης μὲ ὅποιον δῆποτε καὶ νά μὴν γελᾷς πολύ. Ἡ μητέρα σου εἶναι πάντοτε μαζί σου ;

— Ὅχι κύριε γιὰ λίγο διάστημα ἔμεινα μόνη μου, γιατί ἀρρώστησε ἡ ἀδελφή μου καὶ ἡ μητέρα μου ἀναγκάστηκε νά πάη στήν Ἀθήνα. Τώρα ἔχω μαζί μου τὴ θεία μου.

— Καλὰ, τώρα δὲ μπορῶ νά σοῦ κάμω μετάθεση. Περιμένε ὡς τὸ καλοκαίρι καὶ κοίταξε νά εἶσαι σοβαρή. Θὰ ἔρθω ἴσως τὴν ἐρχομένη ἐβδομάδα στὸ σχολεῖο σου.

Ἡ νέα σηκώθηκε χαϊρέτησε κι' εἶπε.

Περισσότερο μὲ ἐνοχλεῖ ὁ γιὸς τοῦ Δημάρχου ὅταν θάρρете σᾶς παρακαλῶ νά μιλήσετε στὸν κ. Δήμαρχο.

— Καλὰ, καλὰ, πῆγαντε καὶ νά εἶσαι σοβαρή — εἶπε ὁ ἐπιθεωρητὴς καὶ χαμογέλασε.

Αὐτὴ ἔφυγε καὶ ἀκούστηκε πὺν κατέβαινε πηδητὴ τὰ σκαλοπάτια.

Καθμένα ριάτα σκέφθηκε ὁ ἐπιθεωρητὴς καὶ ἔμεινε συλλογισμένος.

Εἶχε πάρει κάτι καταγγελίες ἀπὸ τὸ χωριό, γιὰ τὴν δασκάλα, πὺς τοῦτο καὶ κείνο.

Τι φταίει τώρα τὸ κορίτσι, σκεπτόταν. Στὸν καιρὸ του εἶναι, εἶναι κι' ὦμορφο. Μετάθεσι λέει, τώρα δὲ γίνεται, ὁ γιὸς τοῦ Δημάρχου λέει; Τὸν ἔξαιρεκαλὰ εἶχε μείνει πολλές φορὲς στὸ σπίτι τοῦ Δημάρχου καὶ γινώριζε καὶ τὸ νεαρὸ φοιτητὴ. Ὁραῖο ζευγάρι σκέφθηκε, ἡ δασκάλα καὶ ὁ γιὸς τοῦ Δημάρχου!

Χαμογέλασε κι' ἔσκυψε στὰ χαρτιά του.

Μὰ ἂν κοιτοῦσε ὁ ἐπιθεωρητὴς αὐτὴ τὴ στιγμή ἀπὸ τὸ παράθυρο θὰ ἔβλεπε, τὴ μικρὴ νά μιλᾷ θυμωμένη μὲ ἓναν νέο πολεῖχε μισομπεῖ στὴν εἴσοδο καὶ πὺν φαινονταν μόνον λίγο ἡ ἄκρη τοῦ παλτοῦ του.

— Πηγαίνετε, κύριε, καὶ πῆτε ὅτι θέλετε, ἔλεγε ἡ μικρὴ θυμωμένη.

Ἦταν ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ πὺν ἐρχόταν καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του στὸν ἐπιθεωρητὴ.

Ἀγαποῦσε τὴ μικρὴν δασκάλα μὰ αὐτὴ τὸν περιφρονοῦσε, καθὼς περιφρονοῦσε καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους πὺν τῆς ἔκαναν χίλιες δυὸ ἐνοχλήσεις στὸ χωριό.

Ἦταν κορίτσι φτωχὸ μὰ τίμιο. Ὁ πατέρας τῆς εἶχε πεθάνει καὶ αὐτὴ τώρα συντηροῦσε τὴν οἰκογένεια. Ἡ μικρὴ τῆς

ἀδερφὴ σπούδαζε καὶ ἡ μητέρα τῆς ἐργαζόταν ὅτι μποροῦσε, μὰ τὸ στήριγμα τοῦ σπιτιοῦ ἦταν ἡ δασκάλα. Ἦταν ἀνοιχτόκαρδη καὶ δὲν ἔβαζε κακὸ μὲ τὸ νου τῆς. Οἱ μαθήτριοι τῆς τὴν ἀγαποῦσαν μὰ καὶ τὰ ἀγοράκια τοῦ χωριοῦ σὰν σχολοῦσαν νωρίτερα περνώντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο τῶν κοριτσιῶν στεκόνταν καὶ ἀκουαν τὴ μικρὴν δασκάλα. Δηγόνταν πολὺ ὦμορφο καὶ τραγουδοῦσε ὠραῖα στὶς ἐκδρομὰς τὴν ἀκολουθοῦσαν πολλές φορὲς καὶ ἀγοράκια τοῦ χωριοῦ. Ἐκαναν τόσα νόστιμα παιχνίδια καὶ χόρευαν τόσο ὠραῖα στὴν ἐξοχὴ μὲ τὴν δασκάλα.

Μὰ οἱ χωριάτες πάντα λέγανε : Τῆς ἀρέσουν τῆς δασκάλας τὰ γλέντια καὶ οἱ περίπατοι. Αὐτοὶ δὲ ρωτοῦσαν ἂν τὸ πρόγραμμα διατάζει τίς ἐκδρομὰς. Αὐτοὶ φέρανε τὴν δασκάλα στὸ χωριὸ τους νά μάθῃ τὰ κορίτσια τους γράμματα, ὅχι, χοροὺς καὶ τραγούδια καὶ περιπάτους στὰ χωράφια.

*

— Θεία ἄφησέ με ἡσυχὴ σὲ παρακαλῶ.

Μίλησε ἡσυχᾶ ἡσυχᾶ ἡ Νίτσα κι' — ἔξακολουθῆσε νά διορθώῃ τὰ τετράδια.

Μὰ ἡ θεία μὰ καὶ ἄρχισε ἔπρεπε νά τελειώσῃ. Εἶπε λοιπὸν πάλι :

— Ἀκουσε παιδί μου, ὁ Παῦλος εἶναι καλὸ παιδί καὶ ὁ ἀγαπᾷ. Εἶναι νοικοκυρόπουλο καὶ καθὼς λένε ἔχει περικοσία. Γιατί δὲ θέλεις νά γράψουμε τῆς μητέρας σου ρᾶρρη νά τελειώσῃ τὸ ζήτημα. Δάσκαλος καὶ δασκάλα θὰ ζήσετε εὐτυχισμένοι.

— Καὶ ὅποτε σεις τί θὰ κάνετε, εἶπε ἡ Νίτσα.

Ἐμεῖς ; ἐμᾶς παιδί μου, μὴ μᾶς συλλογιέσαι νά κοιτάξῃς τὸ μέλλον σου. Σοῦ λέω ὁ Παῦλος εἶναι καλός. Ἐ καὶ μᾶς δὲ θὰ μᾶς πετάξετε.

Ἄν ἡ Μαρή δὲν τελειώσῃ τὴ σπουδὴ τῆς ἐγὼ δὲν παντρεύομαι νά τὸ ξαίρῃς θείτσα καὶ νά μ' ἀφήσῃς ἡσυχᾶ. Αὐτὸ σοῦ τὸ εἶπα πολλές φορὲς.

Ἄφησε τὸ διόρθωμα καὶ βγῆκε στὸ μπαλκόνι. Ὁ ἥλιος ἔγερνε. Θανμασία δύσῃ ἔχυνε ὁ ὅλη τὴν ἀτμόσφαιρα γλυκὸ φῶς. Ἡ μυρωδιὰ τῆς θάλασσας μεθοῦσε.

Ἀναστéναξε, βαθεῖα, καὶ στάθηκε κοιτώντας πέρα. Κουβέντες τὴν ἔκαναν νά

ὑποθέσεις τραβούσαν διαφόρους δρόμους. Οἱ διευθυνταὶ τῶν βενιζελικῶν ἐφημερίδων ἀπὸ τὴν πρώτη νύχτα εἶχαν φύγη, κι' ἐτράβηξαν στὰ αγγλογαλλικὰ πλοῖα τοῦ Κερατσινιοῦ. Πολλοὶ ἀκόμη βενιζελικὰ οἰκογένεια δὲν ἐφάνησαν ἀπὸ τὴν πρώτη νύχτα στὴν Ἀθήνα.

Ἡ τρικυμία ἐμαίνεται ἀπὸ μακρὰ. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀρχισαν νὰ φθάνουν στὴν πόλι. Κανεὶς ἀπο ὅσους μισοῦσαν νὰ ξεύρουν, δὲν ἤξευρε, ἂν θὰ ἐξημέρωνε καμμιά νέα 18 Νοεμβρίου.

Τὰ γραφεῖα τῶν βενιζελικῶν ἐφημερίδων εἶχαν κλείσει. Οἱ συντάκται των, παραιτημένοι ἀπὸ τοὺς διευθυνταῖς των, εἶχαν μεταφέρει ἀπὸ πρόνοια τὴν ἐργασία των στὰ τυπογραφεῖα.

Ἀπὸ τὰς δέκα τὴν νύχτα καὶ ἔπειτα αἱ διαδόσεις καὶ αἱ φῆμαι ἐτράβηξαν περισσότερο δρόμο ἀκόμη. Ὑπῆρχαν διαδόσεις ὅτι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εὐρίσκοντο δύο ὥρας ἔξω ἀπὸ τὴν Λάρισα, ἐνῶ ἄλλαι φῆμαι ἔφερναν ὡς γεγονὸς τὴν κατάληψιν τοῦ Ἰσθμοῦ.

Καὶ τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Κωνσταντίνου κλειστά. Κλειστά μὲ ὄψιν θανάτου.

Περασμένα μεσάνυχτα καὶ στὸ Τούριστ Ξενοδοχεῖον ὅπου ἔμεναν ὁ πρῶτος πρωθυπουργὸς Δημήτριος Γούναρης, ἔξω πολλὰ αὐτοκίνητα καὶ ἁμάξια, καὶ μέσα πολὺ φῶς, κίνησις καὶ ἀνησυχία. Ἡ μεγάλη πολιτικὴ προσωπικότης, θὰ ἦτο θέταια σὲ θέσιν ἂν ἀνακοινώσῃ ἂν ὄχι ἀρκετά, πάντοτε ὅμως πολλὰ, γιὰ τὴν διευκρίνησιν τῆς καταστάσεως.

Πολλοὶ βουλευταὶ, πολλοὶ πολιτευόμενοι, πολλοὶ ἄλλοι πολῖται πιστότατοι καὶ ἀφοσιωμένοι στὸ αἷμα, καὶ ποῦ ὑπεστήριξαν μὲ διαρκὴ κίνδυνον τῆς προσωπικῆς των ἀσφαλείας καὶ τῆς ζωῆς των τὴν Δυναστεία, ἦσαν ἐκεῖ. Ἀκόμη καὶ δυὸ-τρεῖς διευθυνταὶ

βασιλικῶν ἡφημερίδων καὶ βασιλικοὶ δημοσιογράφοι, ποῦ ἡγωνίζοντο τὸν μεγάλον ἀγῶνα τοῦ δικαίου μετὰ ἀδικουμένης Πατρίδος.

Ἐπρόκειτο νὰ γνωσθοῦν ποιοὶ ἦσαν οἱ ὄροι τοῦ Ζοννάρ, ἢ τοῦλάχιστον ποιά ἦτο ἡ ἔκτασις των.

Ἡ ἀνησυχία ἦτο φθασμένη στὸ κατακόρυφο. Ὅλοι ἐκεῖ ἐπερίμεναν μὲ τὴν ψυχὴν στὰ δόντια ν' ἀκούσουν τὴν πολιτικὴν προσωπικότητα νὰ ὁμιλήσῃ.

Ἐπρόκειτο περὶ τῆς τύχης ὧν.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὥρα, ὁ Δ. Γούναρης ὡμίλησε :

— Κύριοι, εἶπε, ἡ κατάστασις εἶναι κρισιμωτάτη. Καθὰ δύναμαι νὰ σᾶς ἀνακοινώσω ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Ζαῖμη μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ περιετράφη εἰς γενικότητος. Αὐτὸ εἶναι βεβαιότατον. Ὁ κ. Ζαῖμης θὰ κατέλθῃ αὔριον τὸ πρωῒ καὶ πάλιν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ θὰ συναντηθῇ ἐπὶ τοῦ «Μπροῦξ» μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ.

— Πρόκειται περὶ τελεσιγράφου ; ρώτησε ἓνας ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους.

— Ἀκριδῶς.

— Καὶ οἱ ὄροι του ; Ἐγνώσθησαν οἱ ὄροι του ;

— Ἀκριδῶς ὅχι. Ὁ κ. Ζοννάρ περιωρίσθη εἰς γενικότητος. Ἀπὸ αὐτὰς ὅμως προκύπτει φοβερώτατο τὸ συμπέρασμα. Ἡ Ἀντάντ, ἀποστέλλουσα ἐδῶ τὸν κ. Ζοννάρ δὲν κάνει τίποτε περισσότερο, τίποτε ὀλιγώτερο ἀπὸ τοῦ νὰ ζητῇ αὐτὴ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Κράτους.

Ἄλλος ἀπὸ τοὺς παρισταμένους, ὁ ἄλλοτε δῆμαρχος Ἀθηνῶν Σ. Μερκούρης, ρώτησε :

— Ἀλλὰ θὰ δεχθῇ τάχα ὁ Βασιλεὺς ;

Ὁ Δ. Γούναρης δὲν ἀπήντησε, καὶ μόνο ρώτησε γιὰ τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ.

Μποροῦσε ὅμως νὰ ὑπάρχῃ καμμιὰ ἀμφιβολία γιὰ

γυρίση· ἐρχόνταν πρὸς τὰ ἐκεῖ δυὸ νέοι. Τὴν εἶδαν στὸ μπαλκόνι καὶ κονιοσταύθησαν. Ὑστερα ὁ ἓνας ἔβγαλε τὸ καπέλλο του καὶ χαϊρέτησε, ὁ ἄλλος εἶπε. «Τὸ μπαμποῦνι τιγανίζεται μὲ βούτυρο καυμένε» καὶ γέλασε. Ὁ φίλος του αὐτὸ εἶπε σιγὰ καὶ προχώρησαν μὰ σὰν ἔφτασαν στὴ γωνία ξαναγύρισαν καὶ κοίταξαν. Ἡ νέα μπῆκε μέσα καὶ ἔκλεισε τὴν πόρτα.

— Δὲν πᾶμε λίγο περίπατο, εἶπε ἡ θεία. Ὅλο πιά μὲ κεῖνα τὰ τετράδια, δὲν ξεγλυτώνεις πιά!

Πᾶμε νὰ πάρουμε λίγο ἀέρα.

— Δὲν πάω πονθενά, ξαίρεις τί μοῦπε χιτὲς ὁ ἐπιθεωρητής; Νὰ εἶμαι λέει σοβαρή, σὰν νὰ κάνω καὶ γὼ δὲν ξαίρω τί τρέλλε· σὲ τοῦτο τὸ διαβολοχωριό.

— Κυρία ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ἔξω, Κυρία Νίτσα.

— Ἡ θεία ἀνοίξε τὴν πόρτα. Μιὰ μικρὴ μὲ μιὰ μπουτίλια κρασί στὸ χέρι, μπῆκε μέσα ντροπαλὰ καὶ εἶπε:

— Κυρία, μοῦ τᾶδωσε ἡ μητέρα μου καὶ μοῦ εἶπε νᾶρθετε νὰ καθήσετε λίγο ἂν θέλετε. Ἡ Νίτσα πῆρε τὴν μπουτίλια, τὴν ἄδειασε καὶ εἶπε στὴ μικρὴ:

— Εὐχαριστῶ πολὺ νὰ πῆς τῆς μητέρας σου. Ἀπόψε δὲ μπορῶ νᾶρθω γιατί ἔχω πολλὴ ἐργασία. Ὅταν ἡ μικρὴ ἔφυγε, ἡ θεία τῆς εἶπε:

— Γιατὶ δὲ θέλεις νὰ πᾶμε στὴν κυρὰ Στάθαννα, ξαίρεις ὅτι εἶναι καλὴ γυναίκα σοῦχει στεῖλει καὶ τόσα πράματα.

Δὲν μπορῶ, εἶπε ἡ Νίτσα, ἔχω ποнокέφαλο, καὶ ξάπλωσε στὸ κρεβάτι ἔβαλε τὰ χέρια τῆς πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς, στήλωσε τὰ μάτια τῆς στὸ ταβάνι καὶ ἔμεινε ἔτσι ἀκίνητη.

Μὰ σὲ λίγο ἄλλη φωνὴ ἀπέξω τὴν ἔκανε νὰ πεταχτῇ ἦταν ἡ Μαρία ἡ κόρη τοῦ Δημάρχου πὺν φώναζε.

— Κυρία! Κυρία!

Ἡ Νίτσα βγήκε στὴν ταράτσα καὶ τῆς εἶπε:

— Ἐλα πάνω Μαρία. Ἐλα θὰ καθήσουμε στὸ μπαλκόνι.

— Ὅχι ἀκούστηκε ἀπὸ κάτω. Ἄν θέλεις ἔλα νὰ πᾶμε περίπατο.

Ἡ Νίτσα ἀγαποῦσε τὴ Μαρία γιατί ἦταν κορίτσι εὐγενικό καὶ γλυκομίλητο, πηγαιναν συχνὰ μαζί περίπατο καὶ πολλὲς φορές κάθονταν μαζί στὸ τζάκι καὶ κεν-

τοῦσαν. Μὰ ἀπὸ τὴν ἡμέρα πὺν ἦρθε στὸ χωριό ὁ ἀδερφός τῆς ὁ Μίμης, ὁ γιατρός καθὼς τὸν ἔλεγαν, ἂν καὶ δὲν εἶχε πάρει ἀκόμα τὸ δίπλωμά του, ἡ Νίτσα ἀπόφρευε νὰ πηγαῖν στὸ σπίτι τοῦ Δημάρχου συχνά. Ἡ μητέρα τῆς τὴν εἶχε καλὰ δασκαλέψει καὶ φοβόταν τῆς χωριάτικες κουρकुσουριές.

«Κοίταξε τὴ δουλειά σου παιδάκι μου» τῆς ἔλεγε: «Ἐδῶ καλὰ οἰκονομηθήκαμε. Πρόσεξε ὥς πὺν νὰ πάρη καὶ ἡ ἀδελφή του τὸ δίπλωμά τῆς καὶ ὕστερα κάμε ὅτι θέλεις, θάσαι πιά ἐλεύθερη. Φυλάξον παιδάκι μου, γιατί ὁ φτωχὸς σὲ τοῦτο τὸν κόσμο δὲν ἔχει μοῖρα ἅμα παραπέσει».

— Κυρία θάρρεις; ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τῆς Δημαρχοπούλας.

— Ἐλα ἀπάνω καυμένη Μαρία, θὰ κάτσουμε στὸ μπαλκόνι, ἔχω καὶ λίγο ποнокέφαλο.

— Ὁφ, πιά καὶ σὺ ὅλο ποнокέφαλο ἔχεις, εἶπε ἡ Μαρία ἀνεβαίνοντας.

— Μὲ ζάλισαν πάλι σήμερα αὐτὰ τὰ παιδιά, πές, πές ὅλη τὴν ἡμέρα πιά.

— Καλὰ, καλὰ. Μὲ τὸ βοναβὰ κουράστηκες πάλι τὴν πείραξε ἡ Μαρία.

Μὰ ἡ Νίτσα δὲ μίλησε πῆρε καρέκλες καὶ κάθησαν ἔξω.

— Νὰ σοῦ πῶ καὶ τὰ νέα λέει ἡ Μαρία. ὁ Μίμης εἶπε πὺς διοργανώνει μιὰν ἐκδρομὴ τὴν Κυριακή. Θὰ πᾶμε μὲ τὴ βάρκα στὸ νησί καὶ θάξῃ λέει δυὸ κότες ψητές, θὰ εἶναι καὶ ὁ κύριος Παῦλος καὶ ἡ γιατρίνα μὲ τὴν κόρη τῆς καὶ ἡ Μαργαρώ τῆς κυρὰ Στάθαννας.

Ἡ ἐκδρομὴ φαινόταν καλὰ διοργανωμένη καὶ στὴ δασκάλα ἦταν δύσκολο νὰ ἀρνηθῇ. Ὅμως εἶπε:

— Ξέρεις καυμένη Μαρία, περιμένω τὴ μητέρα μου τὴν Κυριακή καὶ δὲ θὰ μπορέσω νᾶρθω.

— Ἐ, τότε θὰ πῶ τοῦ Μίμη, νὰ ἀναβάλουμε τὴν ἄλλη Κυριακή, εἶπε ἡ Μαρία.

— Μπορεῖτε δὰ νὰ πᾶτε καὶ χωρὶς ἐμένα.

— Ἀστα τώρα, καυμένη, εἶπε ἡ Μαρία ξαίρεις ὅτι χωρὶς ἐσένα δὲ γίνεται τίποτα. Ἄν δὲν ἔρθῃς θὰ σοῦ θυμώσω.

Κάθησαν ἀρκετὰ στὸ μπαλκόνι. Μὰ σὰν ἔφυγε ἡ Μαρία, ἡ Νίτσα φώναξε.

Ἄς κάνουν ὅτι θέλουν. Ἐγὼ δὲν πάω πονθενά.

τὸ φρόνημα καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ Λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν !

Καὶ ἡ νύχτα ἐπροχώρει, ὅλο ἐπροχώρει, καὶ ὁ ὀρίζων ἄρχισε νὰ χρωματίζεται ἔξω μὲ τὸ πρῶτο αἰνίγμα τοῦ ροδίσματος μιᾶς ἐρχομένης ἀπὸ μακριὰ αὐγῆς.

Ἐημέρωνεν ἡ 29 Μαΐου τοῦ 1917. Τὴν ἰδίαν ἡμέρα εἶχε πέσῃ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ κατελύετο τὸ Ἑλληνοβυζαντινὸ Κράτος.

Αἱ συμπτώσεις ἦσαν πολὺ κακὰ προμηνύματα.

IV

Ἡμέρα Δευτέρα ἡ 29 Μαΐου, καὶ τὸ ξετύλιγμα τῶν πραγμάτων ἔλαβε τὸν δρόμον αὐτό.

Τὸ πρῶτ' στὰς ἐννέα καὶ μισή ὁ πρωθυπουργὸς Ζαΐμης κατήλθε στὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ γαλλικὴ ἀτιμάκατο διεπεραιώθη στὸ γαλλικὸ θωρηκτό.

Ἡ συνομιλία τοῦ Γάλλου ἀπεσταλμένου καὶ τοῦ Ἑλλήνου πρωθυπουργοῦ ἦτο σαφής. Ὁ Ζοννὰρ δὲν εἶχε νὰ συζητήσῃ καὶ ὁ Ζαΐμης ν' ἀντικρούσῃ. Ὁ ἕνας ἔδινε τὸ κτύπημα μὲ τελεσίγραφον. Ὁ ἄλλος ἐδέχετο τὸ κτύπημα μὲ σκυμμένη κεφαλὴ. Ἦτο συζητήσις χωρὶς ὅρους ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' εἰς τὸ ναυαρχικὸ διαμέρισμα τοῦ γαλλικοῦ θωρηκτοῦ καὶ ὁ νικητὴς ἐξέχωρισεν ἀμέσως τὴν θέσιν του, καὶ ἐχρωμάτισε τὸν νικημένο.

Ὁ Ζοννὰρ ἐδήλωσε σαφέστατα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπρεπε νὰ παραδεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς Ἀντάντ χωρὶς καμμιᾶ ἀντίρρηση καὶ ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων, ἂν ἤθελε νὰ σωθῇ. Ἀλλως τὴν ἐπερίμενεν ἡ καταστροφὴ τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ σιδήρου. Οἱ Σύμμαχοι εἶχαν ὅλα τὰ μέσα νὰ ἐνεργήσουν. Ἄν ἀντετάσσετο ἄρνησις ἀπὸ

τὸ ἐπίσημο Κράτος ἢ ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἢ ἐπιβολῇ τῆς θελήσεως τῆς Ἀντάντ θὰ ἐγίνετο μὲ τὴν βίαν. Ἡ πρωτεύουσα θὰ ἐσομδαρδίζετο ἀπὸ τὰ Ἀνταντικὰ θωρηκτά, καὶ οἱ συλλαμβανόμενοι πολῖται καὶ στρατιῶται ἀπὸ τὰ ἀνταντικὰ στρατεύματα ποῦ θὰ κατελάμβαναν τὴν Ἀθίνα καὶ τὸν Πειραιᾶ, μὲ ὅπλα στὰ χέρια, θὰ ἐτουφεκίζοντο.

Οἱ ὅροι τοῦ Συμμαχικοῦ τελεσιγράφου ἦσαν πραγματικά βαρύντατοι. Κατέλυαν τὴν ἴδια τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Κράτους, ἀφοῦ κυρίως ἐξήτουν τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως του.

Αὐτὸ ἦτο τὸ τελεσίγραφο, καὶ ὁ Ζοννὰρ μὲ τὴν γαλατικὴν του εὐγένεια ἐδικαιολόγει πρὸς τὸν Ζαῆμη κάθε ὅρον του ὡς γινόμενον γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ συμφέρον τοῦ τόπου. Ὑστερα, καθὼς ἀναφέρουν αἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, ἐτελείωσεν ἔτσι :

— Κατάγομαι, κύριε Ἠρόεδρε, εἶπεν, ἀπὸ τὸ Ἀρράς καὶ εἶδα τὴν πατρίδα μου τελείως κατεστραμμένην ἀπὸ τὸν βομβαρδισμόν. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἰδῇτε καὶ σεῖς τὴν πατρίδα σας εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν μὲ τὴν ἰδικήν μου. Εὐχομαι εἰλικρινῶς νὰ ἀποφύγῃ ἡ Ἑλλάς τὴν δεινὴν αὐτὴν περιπέτειαν, ἀλλὰ ἔρχομαι κομίζων ὀριστικὰς ἀποφάσεις, ἢ ἀποδοχὴ τῶν ὁποίων καὶ μόνη θ' ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν ἀπὸ μέγιστα καὶ ἀνεπανόρθωτα δεινά.

Καὶ ὁ Ἕλλην πρωθυπουργὸς κατῆλθε τῇ σκάλα τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ μ' ἓνα λευκὸ φάκελλο στὴν τσέπη ποῦ ἔκλεινεν ἓνα μελανὸ τελεσίγραφο.

Ἐνῶ ὅμως ἡ κατάστασις ἦτο τόσο ἀπελπιστικὴ καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐλάμβανεν ἑκτακτά στρατιωτικὰ μέτρα γιὰ τὴν Πρωτεύουσα, τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου, ἔδινεν ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ ἓνα παράδοξο, γεμάτο ἀπὸ αἰσιοδοξία ἀνα-

—Τι λές ; τῆς λέει ἡ θεία τῆς, τι μολογᾷς ;

Ἔλα νὰ φᾶμε καὶ κρύωσε ἡ σούπα.

Ἐφαγαν ἀμίλητες καὶ σὲ λίγο πέσανε νὰ κοιμηθοῦνε. Μὰ θὰ ἦταν ἀκόμη στὸν πρωτὸν ὕπνο ποὺ τὶς ξύπνησαν οἱ καντιδόροι. Ἡ δασκάλα γύρισε ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρὸ καὶ ἡ θεία εἶπε.

—Δὲ μᾶς ἀφήνουν πιά ἡσυχους καὶ αὐτοὶ μὲ τὶς καντιάδες τους.

Ξεχώριζε ἡ φωνὴ τοῦ Μίμη τοῦ γιὰ τοῦ μὲ πολλὰ φάλτσα.

—Θὰ σηκωθῶ νὰ τοὺς ρίξω νερὸ εἶπε ἡ θεία.

—Νὰ κάτσης φρόνημα φώναξε ἡ δασκάλα καὶ μὴ θέλεις νὰ γίνουν περισσότερα.

Οἱ φωνὲς ἀπομακρύνθηκαν μὰ ὁ ὕπνος καὶ τῶν δύο κόπηκε. «Ὁχι δὲ θὰ πάω στὴν ἐκδρομὴ» ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ τῆς ἡ δασκάλα. «Ἄς μοῦ θυμώσουν.»

Τὸ Σάββατο ἔδωξε τὰ παιδιὰ νωρὶς καὶ τοὺς εἶπε :

—Πηγαίνετε εἶμαι ἄρρωστη, ἔχω πονοκέφαλο· τὴ Δευτέρα νᾶρθετε καθαρὲς καὶ νὰ ξέρετε καλὸ μάθημα.

—Ἀκουσε, εἶπε στὴ θεία τῆς, ἂν ἔρθῃ ἡ Μαρία, νὰ τῆς πῆς ὅτι εἶμαι στὸ κρεβάτι ἄρρωστη ἔχω πυρετό.

Ἡ ἐκδρομὴ ἔγινε δίχως τὴ δασκάλα μὰ καὶ τὰ σχόλια ἔδωσαν καὶ πῆραν καὶ ἡ δασκάλα ἔχασε τὴν καλλίτερη φιλενάδα τῆς.

Τὴ Δευτέρα πρωτὶ πρωτὶ ἔλαβε γράμμα μὲ πολλὰ παράπονα, μὰ τὸ βράδυ οἱ καντιάδες ἐνόχλησαν τόσο πολὺ τὴ γειτονιά ποὺ τὴν ἄλλη μέρα ἔγιναν παράπονα στὸν ἀστυνόμο.

Τὸ χωριὸ εἶχε μοιρασθῇ στὰ δύο· οἱ μισοὶ τᾶχανε μὲ τὴ δασκάλα, ὅτι τῆς ἄρεσουν τὰ παιχνίδια, κ' οἱ ἄλλοι λέγανε πὺς τὸ χορῖτσι κάνει τὴ δουλειά του. Τὶ φταίει ἂν τὸ πειράζουν οἱ ρεμπέτες ;

Πλησίαζαν οἱ ἐξετάσεις. Ἡ δασκάλα ὅλο ἐτοίμαζε τὶς μαθήτριες γιὰ τὴν ἐτήσια γιορτὴ. Τραγοῦδια, ποιήματα, ἐργόχειρα.

Ὁ Μίμης μὲ τοὺς φίλους του εἶχε καὶ αὐτὸς τὸ σχέδιο του.

—Παιδιὰ θὰ πᾶμε στὴ σχολικὴ γιορτὴ.

—Χωρὶς νὰ μᾶς καλέσουν ; εἶπε ὁ Γιώργος ὁ γραμματικὸς.

—Ἐχω τὸ σχεδιά μου, εἶπε ὁ Μίμης.

—Κυριακὴ, ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία ἄρχισαν λίγοι λίγοι νὰ κατευθύνωνται στὸ σχολεῖο. Στὶς δέκα ἡ μικρὴ ἀδελφὴ τοῦ σχολείου ἦταν γεμάτη κόσμος. Ἡ δασκάλα δεχόταν γελαστὴ εὐγενικὰ πάντα. Ἦρθε ὁ Δήμαρχος ἦρθε καὶ ὁ Παπὰς καὶ ἡ γιορτὴ ἄρχισε.

Οἱ μικροῦλες τραγοῦδῃσαν, ἀπήγγειλαν ὠραῖα καὶ χόρευαν. Ὁ Μίμης μὲ τοὺς φίλους του χειροκροτοῦσε διαρκῶς. Φώναζε μπράβο, μπράβο καὶ ἔκανε πάντα τὴν ἀρχὴ στὰ χειροκροτήματα. «Ὅλοι ἦσαν ἐνθουσιασμένοι. Καὶ ὅταν οἱ μαθήτριες ἔφωλλαν τὸν ἐθνικὸ ὕμνο ὅλοι σηκώθηκαν ὄρθιοι καὶ συγκινημένοι, στὸ τέλος χειροκρότησαν καὶ φώναξαν «μπράβο, μπράβο, κορίτσια νὰ ζήσετε» καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χρόνου». Ἡ δασκάλα τότες σηκώθηκε καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς :

—Κυρίες καὶ κύριοι. Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὰ παιδιὰ σας. Ἦταν πάντα προθύμα, τοὺς ἄρεσουν τὰ γράμματα καὶ θὰ ἦταν ὠραῖο τοῦ χρόνου νὰ ἔχουμε καὶ ἄλλη μιὰ δασκάλα γιὰτὶ ἐγὼ μόνη μου δὲν εἶμαι ἀρκετὴ γιὰ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι κορίτσια τοῦ χωριοῦ.

Ζήτω, Ζήτω ἡ δασκάλα, Ζήτω ἀκούσθηκαν κ' ἀπὸ τὰ τελευταῖα καθίσματα ὅλοι σηκώθηκαν ὄρθιοι καὶ φώναξαν Ζήτω.

Ὁ Παπὰς καὶ Δήμαρχος χαιροῦντο καὶ ἔφωγαν, ὕστερα λίγοι λίγοι οἱ γονεῖς εὐχαριστοῦσαν τὴ δασκάλα.

Ἐκεῖ μπῆκε στὴν πόρτα ἓνας νέος κρατῶντας ἓνα ταψὶ μπακλαβά. Πῆγε στὴ μέση καὶ τὸ ἄφησε στὸ τραπέζι, ἔδωσε στὴ δασκάλα μιὰ κάρτα ποὺ ἔγραφε. «Τὸ χωριὸ στὴ μικρὴ του δασκάλα».

Πλησίασε καὶ ὁ Μίμης.

—Δεσποινὶς Νίτσα σᾶς συγχαίρω τῆς εἶπε, βλέπετε δὲ σᾶς κρατῶ κάρτα. Ἐσεῖς στὴν ἐκδρομὴ δὲν ἦρθατε ἀλλὰ ἐγὼ ἦρθα στὴ γιορτῆ σας.

—Εὐχαριστῶ πολὺ εἶπε κείνη. Ἦθελα μόνο νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὴ μὲ ἐκθέτετε—πρόσθεσε σιγότερα.

Μιὰ γυναίκα μὲ τὴν κόρη τῆς πλησίασε καὶ τοὺς διέκοψε. Ὁ Μίμης θὰ ἤθελε ἐκεῖ ἀκόμη πολλὰ νὰ πῇ, δὲ θᾶβρῖσκε ἴσως πιά εὐκαιρία, μὰ ἡ δασκάλα εἶχε κόσμος καὶ οἱ φίλοι του τὸν τράβηξαν.

—Κυρίες σᾶς παρακαλῶ νὰ καθήσετε νὰ πᾶρετε ἀπὸ λίγο γλυκὸ εἶπε ἡ δασκά-

κοινωθέν, τὸ ὁποῖον ὅταν ἐδημοσιεύθη στὰς ἀπογευματινὰς ἐφημερίδας, ἔκαμε τὸν κόσμον νὰ δῇ τὰ πράγματα μὲ τὴν πιὸ καλὴ καὶ αἰσιόδοξό των ὄψιν.

Τὸ περίεργον αὐτὸ κατασκευάσμα, τὸ ὁποῖον, ἐδικαιολογήθη ἀργότερα ἡ Κυβέρνησις, ὅτι τὸ ἔδωσε γιὰ τὴν καθυσύχασιν τοῦ κόσμου, ἔλεγε :

« Κατ' ἀνακοίνωσιν τῆς Κυβερνήσεως, πᾶσαι αἱ διαδόσεις περὶ γενομένης ἤδη πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀνακοινώσεως ὠρισμένων ραρέων αἰτημάτων τῶν Δυνάμεων εἶνε ἀνακριθεῖς.

» Οὐδὲ διέγνωνεν ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἐκ τῆς χθεσινῆς ὁμιλίας του μὲ τὸν ἀντιπρόσωπον τῶν τριῶν Δυνάμεων κ. Ζοννὰρ κινδύνου· διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Χώρας, τὴν Δυναστείαν ἢ τὸ Πολίτευμα.

» Τοῦναντίον ὁ κ. Ζοννὰρ ἐξέφρασε τὴν θέλησιν τῶν Δυνάμεων ὅπως ἡ Ἑλλάς εἶνε μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἀπολύτως ἀνεξάρτητος.

» Ἐπομένως ὁ Λαὸς δύναται καὶ ὀφείλει νὰ παραμένῃ ἀτάραχος, πεποιθὼς εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ βέβαιος, ὅτι διὰ τῆς ἡσυχίας του θέλει συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου αὐτῶν ».

Τὰ ῥόδα ὁμῶς ποῦ ἐσκόρπισε γιὰ λίγας ὥρας τὸ ἀνακοινωθέν αὐτό, δὲν ἐσταμάτων ἐδῶ.

Αἱ ἴδιαι ἀπογευματινὰ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν δεῦτερον ἀνακοινωθέν τοῦ ἐγκαταστημένου τότε στὰς Ἀθήνας Γαλλικοῦ εἰδησεογραφικοῦ πρακτορείου Ραδιό, τὸ ὁποῖον ἔκανεν ὅλον τὸν κόσμον νὰ χορεύῃ σχεδὸν ἀπὸ τὴν χαρὰ του. Μέσα ἀπὸ τὰς γραμμάς του ἔτρεχε σὰν μέλι σχεδὸν ἡ εὐτυχία, ἡ χαρὰ, καὶ τὸ χρυσὸ μέλλον γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Σύννεφα εἰς τὸ στερέωμα δὲν ὑπῆρχαν, παρὰ μόνον ἥλιοι, πολὺ φῶς καὶ κελαῖδισμοὶ μιᾶς θείας παραδεισιακῆς σχεδὸν ζωῆς.

«Κατὰ πληροφορίας προερχομένας ἐκ τῆς μᾶλλον ὑψηλῆς πηγῆς, ἔλεγε τὸ ἀνακοινωθέν, νομίζομεν, ὅτι δυνάμεθα νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἐὰν ἡ παρούσα κρίσις ἦν διέρχεται ἡ Ἑλλὰς λυθῇ εἰρηνικῶς, αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις θὰ φροντίσωσι διὰ τὴν διατροφήν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Θὰ ἄρουν τὸν ἀποκλεισμόν.

Θὰ διαφυλάξουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ περιουσίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἄνευ διακρίσεως.

Θὰ ἀντιταχθῶσιν εἰς πᾶσαν ἐνάσκησιν ἀντιποίνων,

Θὰ μεριμνήσουν περὶ τῶν ὅρων γενικῆς ἀμνηστίας.

Αἱ Δυνάμεις δὲν προτίθενται ν' ἐξαγάγουν τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Αἱ Δυνάμεις δὲν ἔχουν σκοπὸν παρὰ νὰ ἐργασθῶσι πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς συνταγματικῆς ἀληθείας.

Δὲν θέλουν εἰμὴ μόνον τὸ καλὸν τῆς Χώρας, πρὸς τὴν ὁποίαν τὰς ἐνώνουν τόσοι παλαιοὶ δεσμοί.

Βασίζονται ἐπὶ τῆς σωφροσύνης καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ διὰ νὰ τύχουν τῆς βοήθειας τῶν ἐν τῷ ἔργῳ, τὸ ὁποῖον τείνει οὐσιαστικῶς εἰς τὴν σύστασιν Ἑλλάδος ἐνιαίας, ἰσχυρᾶς καὶ ἀνεξαρτήτου.

Ἐὰν ὅμως αἱ γενναιόφρονες καὶ φιλελεύθεροι διαθέσεις τῶν παραγνωρισθῶν καὶ ἐὰν ἤθελε σημειωθῇ καὶ τὸ παραμικρότερον ἐπεισόδιον, αἱ Προστάτιδες θὰ ἐπέμβουν ἐνεργῶς διὰ τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας διαθέτουν. Καὶ τότε ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀνελάμβανεν ἀπέναντι τῆς ἱστορίας τὴν εὐθύνην τῶν γεγυγνόντων, ἅτινα ἤθελον ἐπακολουθήσῃ».

Κι' ἐνῶ ἡ αἰσιοδοξία καὶ ἡ ἐλπίδα ἐσκορπίζοντο μὲ τὸν πιὸ σπάταλον αὐτὸ τρόπο στὸν κό-

λα. Βλέπετε γὰρ τὴν γιορτὴ μου ἔστειλαν αὐτὸν τὸν μπακλαβά.

— Ποῖός, ποῖός ρώτησαν περιέργως οἱ χωριάτιδες;

— Νὰ σὰς πῶ ποῖός ἀκριβῶς, δὲν ξαίρω. Ἡ κάρτα γράφει «τὸ χωριὸ στὴ μικρῇ του δασκάλα».

— Αὐτὰ τὰ κάνει ὁ Μίμης, φώναξε μὰ γειτονοπούλα, τοῦ Δήμαρχου. Μιὰ γλωσσοῦ πὺν τῆς ἄρεσε ὁ Μίμης μὰ πὺν ἐκεῖνος δὲν τὴν πρόσεχε.

— Ναί, ὁ Μίμης πὺν τὸν ξεμυάλισες ἐοὺ κυρὰ δασκάλα καὶ δὲν ἔχει πιά νου γιὰ τὴ σπουδὴ του. Ὅλο δίνει ἐξετάσεις γιὰ τὸ δίπλωμά του μὰ δίπλωμα πονθενά. Μελετᾷ βλέπεις τὸ παιδί, μελετᾷ σεργιανῶντας τὶς ρούγες τοῦ σχολείου.

Ἡ δασκάλα δὲ μίλησε μὰ ἔγινε κατακίτρινη. Ὅτι φοβόταν νὰ τῶρα ξέσπασε. Ἡ θεία της, θυμωμένη ἔκοψε τὴν κουβέντα.

— Ἡ Νίτσα κάνει τὴ δουλειά της. Τί φταίει ἂν ὁ Μίμης δὲν ἔχει νου γιὰ γράμματα;

Μὰ ἡ χωριατοπούλα, ἀφοῦ εἶπε τὸ λογάκι της ἔφυγε. Ἐφυγαν καὶ οἱ πιδ πολλὰς χωρικοὺς σχολιάζοντας τὸ ἐπεισόδιο.

Ἡ Νίτσα κουρασμένη καὶ ταραγμένη ἔπεσε σὲ μιὰ καρέκλα. Μιὰ χωρική πλησίασε.

— Μὴν ἀκοῦς κυρὰ δασκάλα, αὐτὴ τὴ γλωσσοῦ. Τὴν πονάει, βλέπεις τὸ δοντάκι της γιὰ τὸ γιατρό.

Ἐγὼ τοῦ χρόνου δὲ θὰ εἶμαι πιά ἐδῶ εἶπε ἡ Νίτσα, καὶ ἔτσι θὰ βρῇτε ὅλοι πιά τὴν ἡσυχία σας.

— Σῶπα κυρία, ἐμεῖς σὲ θέλουμε, τέτα καλὴ δασκάλα πὺν ἔμαθε στὰ παιδιὰ μας τόσα πράματα.

— Δὲν πειράζει, ὅποια νῆρθη θὰ τὰ μάθῃ τὰ παιδιὰ σας καὶ ἐγὼ θὰ βρῶ τὴν ἡσυχία μου ἄλλου.

* * *
Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς τὸ εἶχε τάξει. Τὸν Αὐγουστο θὰ τὴν ἔστειλε σ' ἄλλο χωριὸ.

— Δὲν εἶναι δυνατὸν στὴν Ἀθήνα, κύριε ἐπιθεωρητὰ, νὰ μένω στὸ σπίτι μου παρακάλεσε δεῖλά.

— Ἀδύνατο δεσποινίς, ὅλες οἱ θέσεις εἶναι πλήρεις.

— Βέβαια, ξαίρω, σκέφθηκε ἡ μικρὴ εἶπε πλήρεις. Καὶ ἔτσι ἐτοίμασε πάλι τὰ

μυογάκια της γιὰ τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας.

Ἀκρὲς μέσες ἔμαθε πὺς ἦταν ἕνα χωριὸ ἀρβανίτες μὰ φιλόξενοι ἄνθρωποι. Θὰ πῆγαινε τῶρα μόνη της γιὰτὶ ἡ θεία βρῆκε κάποια θεοσούλα, ταμίας σὲ ἐμπορικὸ καὶ θὰ οἰκονομοῦσε καὶ ἔκινῃ τὸ μερδικὸ της. Ἀργότερα θὰ πῆγαινε ἡ μητέρα της καὶ κοντὰ εἶναι καὶ τὰ Χριστούγεννα θὰ πῆγαινε δεκαπέντε ἡμέρες στὴν Ἀθήνα.

— Σῶπα καὶ θὰ τελειώσω καὶ γώ, θὰ διοριστοῦμε στὸ ἴδιο σχολεῖο καὶ θὰ ἰδῆς, τῆς ἔλεγε ἡ ἀδερφή της.

Ἡ δασκάλα ἔδενε τίς βαλίτσες της. Ἐνας κόμπος τῆς ἔσφιγγε τὸ λαιμὸ ἠθέλε νὰ κλάψῃ, νὰ κλάψῃ νὰ φωνάξῃ «δὲν πιάω πονθενά» νὰ λύσῃτὰ μυογάκια καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ κοντὰ στὴ μητερούλα της. Μὰ χρειάζοτανε θάρρος στὴ ζωὴ ἔλεγε μέσα της, καὶ ξανάλεγε τὰ ρητὰ πὺν εἶχαν μάθει στὸ σχολεῖο καὶ πὺν τῶρα ἔπρεπε νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ. Φίλησε τὴ μάννα της καὶ τὴν ἀδερφή της καὶ μπῆκε στὸ αὐτοκίνητο; καὶ τῆς εἶπε.

— Σιτοῦ παπὰ μονάχα νὰ πᾶς. Ἀκουσες; Σχέσεις; νὰ μὴν κάνῃς μὲ κανένα. Τὴ δουλειὰ σου, καὶ νὰ μᾶς γράφῃς ταχυκά. Ἄν δῆς καὶ στενοχωριέσαι νὰ μοῦ γράφῃς νὰ ρθῶ.

Ἡ καὶ μὲν ἡ θεία τὴν ἀγαποῦσε τὴ δασκάλα καὶ ἤξερε πάλι τὴν περίμενε ἐκεῖ πὺν θὰ πῆγαινε στὰ ἀρβανιτόπουλα. Εἶχε μετανιώσει γιὰ τὴ θέσῃ πὺν πῆρε στὸ ἐμπορικὸ, ἀλλὰ βλέπεις τὸ εἶχε καὶ ντροπὴ νὰ περιμένουν ὅλοι ἀπὸ τὴ δασκάλα νὰ ζήσουν.

— Καλά, καλά, εἶπε ἡ δασκάλα κούνισε ἀκόμη μὰ τὸ χέρι της καὶ τὸ αὐτοκίνητο ξεκίνησε.

Τρεῖς ὥρες, δρόμο!

Γοήγορα πὺν περνοῖν ὅλα γύρω της. Νὰ τῶρα ἕνα ὥραϊο δάσος τραβάει τὴν προσοχή της!

— Ἀχ τί ὥραϊο δάσος! φώναξε

— Τὸ δάσος τοῦ χωριοῦ μας κυρὰ, εἶπε ἕνας χωριάτης πὺν καθόγταν δίπλα της.

Καὶ μιὰ χωριάτισσα πρόσθεσε.

— Θὰ πηγαίνεις περίπατο μὲ τὰ κορίτσια σου, ἕνα τέταρτο εἶναι ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Νὰ φθάσαμε.

σμο, Κυδέρνησις καὶ ἐπίσημοι, ἐκάθηντο σὲ κάρδουνα ἀναμμένχ.

Τὰ ἀπογευματινὰ φύλλα τῆς Δευτέρας δὲν ἔγραφαν ἀπολύτως λέξι περὶ τελεσιγράφου, ὅχι γιατί οἱ δημοσιογράφοι δὲν κατώρθωσαν νὰ μάθουν τὸ κρίσιμο τῆς καταστάσεως, ἀλλ' ἀκριδῶς γιατί ἡ κατάστασις ἦτο τόσο κρίσιμος καὶ ἀπελπιστική, ὥστε οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐφημερίδων νὰ προτιμήσουν μιὰ μεγάλη δημοσιογραφική ἀποτιχία, παρὰ μιὰ ἐπιτυχία ποῦ θὰ σήκωνε τὸν κόσμος σὲ ἀληθινὴ ἐπανάστασι.

Εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Κωνσταντίνου συνεκροτεῖτο ἀπὸ τὸ μεσημέρι τῆς Δευτέρας Συμβούλιο τοῦ Στέμματος, τὰς λεπτομερείας τοῦ ὁποίου, μόνον αἱ πρῶναι ἐφημερίδες τῆς Τρίτης ἀνέγραφαν.

Ὁ τόνος καὶ τὸ πνεῦμα τῆς περιγραφῆς τῶν γεγονότων τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος, ἦτο ἐπάνω κάτω αὐτός.

«Ἀμα ὡς ὁ κ. Ζαῖμης ἐπέστρεψεν ἐκ Πειραιῶς, ἔγραφαν αἱ ἐφημερίδες, κατηυθύνθη εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ παρέμεινε συνεργαζόμενος μετὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἐπὶ 20' λεπτὰ τῆς ὥρας.

Ἀναχωρήσας ὁ κ. Ζαῖμης ἐκ τῶν Ἀνακτόρων κατηυθύνθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν πρεσβείαν, ὅπου ἔσχεν ὀλιγόλεπτον συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας κόμητος Μποσδάρι.

Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς πρεσβείας ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μετέδῃ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πρεσβείαν καὶ συνωμίλησε μετὰ τοῦ α' γραμματέως αὐτῆς, ἀπουσιάζοντος, ὡς γνῶστόν, τοῦ σερ Φρ. Ἐλλιott.

Κατόπιν ἐκφρασθεῖσης ἐπιθυμίας ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Ζαῖμη, ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς συγκατετέθη ὅπως συγκροτηθῇ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις Συμβούλιον

τοῦ Στέμματος. Εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κομμάτων ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ἀδλαρχείου προσκλήσεις, ὅπως προσέλθωσιν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τὴν 11 1)2 π. μ. ὥραν. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ὥραν προσήλθον πράγματι κατὰ σειράν οἱ κ. κ. Γούναρης, Σκουλούδης, Δημητρακόπουλος, Καλογερόπουλος, Λάμπρος, Στράτος, Δραγούμης καὶ Ράλλης, εἰσήχθησαν δὲ εὐθὺς παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ.

Καθ' ἣν ὥραν συνεδρίαζε τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος ἐκλήθη εἰς τὰ Ἀνάκτορα ἐσπευμένως, ὁ ἐκ τῶν διευθυντῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Καρατζᾶς καὶ κατόπιν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου κ. Στρατηγός. Οἱ ἀνωτέρω ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Συμβουλίου, ἀφοῦ ἔδωκαν τὰς ζητηθείας πληροφορίας.

Τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος ἔληξε εἰς τὰς 2 παρὰ 1)4 μ. μ. Πάντες οἱ πρῶην πρωθυπουργοί, εἶχον ἐπὶ τῆς μορφῆς των καταφανῇ τὰ σημεῖα σφοδροτάτης συγκινήσεως. Οὐδεὶς ὅμως ἠθέλησε ν' ἀνακοινώσῃ τι, ὥς πρὸς τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις.

Ὁ κ. Ζαῖμης, κατελθὼν ὀλίγον βραδύτερον ἐκ τῶν Ἀνακτόρων ἐν προφανεῖ ψυχικῇ ταραχῇ, εἶπε μόνον, ὅτι αἱ ἀποφάσεις αἱ ληφθεῖσαι κατὰ τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος, θὰ γνωστοποιηθοῦν πρὸς τὸν Λαὸν δι' ἀνακοινωθέντος.

Ποιαὶ ἦσαν αἱ ἀποφάσεις; Νὰ γίνῃ δεκτὸ τὸ τελεσίγραφο καὶ νὰ φύγῃ ὁ Βασιλεὺς. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐτόλμησε νὰ τὰς ἀνακοινώσῃ ἀμέσως στὸν κόσμον.

V

Μεγάλη ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ ἀοριστία ἐπλανῶντο στὴν πόλιν τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς Δευτέρας. Ἀνησυχία καὶ ἀοριστία τοῦ ξεχειλίζε καὶ φανερώνατο στὸ πλῆθος τοῦ κόσμου ποῦ εἶχε γεμίσῃ τὰ κέντρα, τοὺς δρόμους καὶ τὰς πλατείας. Ἡ ψυχὴ τῶν

Πραγματικά εἶχαν φθάσει. Κατέβηκε μισοζαλισμένη ἀπὸ τὸ κούνημα. Γύρω στὸ αὐτοκίνητο εἶχαν μαζευτεῖ κίβλας ἕνα σωρὸ, χωρικοί, χωρικές, παιδάκια, ποὺ περίμεναν τοὺς δικούς τους. Ἄλλοι νὰ πάρουν ἐφημερίδες καὶ ἄλλοι τῆς παραγγελίες τους. Τραβηγμένοι στίς δουλειές τους ὅλη τὴν ἡμέρα, οἱ χωρικοὶ περιμένα· κάθε βράδυ τὸ αὐτοκίνητο ποὺ θὰ τοὺς ἔφευγε τὰ νέα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πῆ χώρα καθὼς τὴν ἔλεγαν.

— Ἡ δασκάλισσα μωρή, φώναξε ἡ χωριάτισσα σὲ κάτι κοριτσάκια ποὺ στέκονταν πάρα κεῖ, καὶ κοίταζαν. Πᾶρτε τίς βαλίτσες τῆς νὰ τὴν πᾶτε στὸ σχολεῖο.

— Ἐλενιώ, Ἐλενιώ, Κυρία, νὰ σοῦ δείξω καὶ τὴν κόρη μου. Ἐλενιώ ἔλα δὼ, φώναξε πάλι ἡ χωριάτισσα. Ἡ κυρία σου, χαιρέτησέ τὴν, φίλησέ τῆς τὸ χέρι.

Τὸ κοριτσάκι πλησίασε δειλὰ καὶ φίλησε τὸ χέρι τῆς δασκάλας. Εἶχε γίνει κιόλας ὁ κύκλος. Ὅλοι φαινονταν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸ νεαρὸ καλόκαρδο πρόσωπο τῆς δασκάλας.

Καὶ σὰν ἐκείνη προχώρησε γιὰ τὸ σχολεῖο μὲ τὰ κοριτσάκια, ἡ γενικὴ κουβέντα στὴ πλατεῖα ἦταν γιὰ τὴ νέα δασκάλα.

Δόξα σοι ὁ Θεός, γλυτώσαμε πιά ἀπ' τὴν παληόγρηνα εἶπαν κάτι νεαροί. Τούτῃ ἡ δασκάλα μάλιστα. Δασκάλα μιὰ φορὰ καὶ μισόκλεισαν καὶ τὸ μάτι.

— Νὰ κυρία τὸ Σχολεῖο, φώναξε ἡ Ἐλενιώ, δείχνοντας ἕνα χαμηλὸ παληόσπιτο. Μπῆκαν ἀπὸ μιὰ μισοχαλασμένη ἀνλόπορτα σὲ μιὰ μεγάλη, αὐλή.

Στὸ βάθος δύο σκαλάκια ἀνέβαζαν στὸ σχολεῖο. Μιὰ μεγάλη αἶθουσα μὲ χαρβαλωμένα παράθυρα δίχως τζάμια καὶ λιγοσιὰ θροανία καὶ ὅστερα μιὰ μικρὴ κάμαρη μ' ἕνα μεγάλο μαῦρο τζάκι.

— Κυρία, ἐδὼ καθόταν ἡ κυρία Φανή. Ἐδὼ κάναμε μάθημα.

— Δὲ θὰ ξανάρθῃ πιά ἡ κυρία Φανή; Ρώτησε ἡ ἄλλη μικρὴ.

— Τώρα θάχετε ἐμένα δασκάλα εἶπε, ἡ νέα καὶ ἄνοιξε τὰ παράθυρα νὰ ἀερίσῃ τὸ δωμάτιο.

Μιὰ γειτόνισσα ἀπέναντι εἶδε τὴν κίνησιν στὸ σχολεῖο καὶ ἔφθασε βιασικῇ.

— Κυρία καλῶς ὦρισες. Μόνη σου εἶσαι; Δὲ φοβᾶσαι;

— Τὶ νὰ φοβηθῶ; λέει ἡ δασκάλα.

— Νὰ ξαίρω καὶ γώ, νὰ πάρῃς καμμιὰ μικρὴ νὰ σοῦ κάνῃ συντροφιά. Θέλεις νὰ σοῦ στείλω τὴν κόρη μου, εἶναι κιόλας μαθήτρια στὴν τετάρτη τάξη.

— Εὐχαριστῶ πολὺ εἶπε ἡ νέα καὶ ἄνοιξε τὴ βαλίτσα τῆς, ἔβγαλε μιὰ μικρὴ λαμπίτσα καὶ τὴν ἄναψε.

Ἡ γειτόνισσα ἔκανε νόημα στὴν κόρη τῆς.

— Φῶτω, φέρε τὴ σκουπὰ νὰ σκουπίσῃς λίγο. Νὰ πάρῃς καὶ ροῦχα νῶρθῃς νὰ κοιμηθῇς ἐδὼ μὲ τὴ δασκάλα σου.

Μὲ κανόνισαν κιόλας σκέφθηκε ἡ νέα καὶ ἄφησε τὴ γειτόνισσα νὰ διατάξῃ, βγῆκε στὸ χαγιάτι καὶ στάθηκε.

Ὁ ἀποσπερίτης λαμποκοποῦσε στὸν βροδυνὸν οὐρανό.

Ἀναστέναιξε ἡ κοπέλλα βλέποντας τὸ ἄστρο.

— Θεέ μου ἄς πᾶει καλὰ τοῦτος ὁ χρόνος σὲ τοῦτο τὸ χωριό.

Μιὰ ἡσυχία βασίλευε γύρω καὶ ἡ βραδυνὴ δροσιὰ ἔκανε τὴ νέα νὰ μπῇ μέσα.

Ἡ Φῶτω εἶχε κιόλας σκουπίσει καὶ κουβαλοῦσε τώρα ροῦχα γιὰ νὰ στρώσῃ.

Ἡ νέα ἔλυνε τὸ μεγάλο μπόγο ἐστρωσε κι' αὐτὴ χάμω σὲ μιὰν ἄκρη, ἄπλωσε καθαρὰ σεντόνια ἔβαλε ἕνα μαξιλάρι καὶ ἔκανε τὸ στानρό τῆς. Ἡ Φῶτω εἶχε ἀνοίξει τὰ μάτια καὶ κοίταξε χωρὶς νὰ μιλᾷ.

Μὰ νὰ στὴν πόρτα φάνηκε πάλι ἡ γειτόνισσα φέροντας μιὰ σιάμνα νερό.

— Κυρία φρέσκο νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση νὰ πιῇς, νὰ δροσιστῇς. Ἐρχεται ἀπὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸ βουνό, τὸ καλλίτερο νερὸ τοῦ τόπου.

Ἡ νέα δὲ μίλησε, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσάντα τῆς δύο ἀχλάδια καὶ τὰ πρόσφερε στὴ γειτόνισσα. Ἐκείνη τὰ πῆρε καὶ λέγοντας στὴ Φῶτω νὰ σκεπασθῇ καλὰ νὰ μὴν κρυώσῃ ἔφυγε καλονυχτίζοντας.

Ἐφαγαν καὶ ξάπλωσαν σιωπηλές.

Τὸ νέο περιβάλλον καὶ ἡ κούραση τοῦ ταξιδιοῦ τὴν κοίμησαν ἀμέσως.

(Ἀκολουθεῖ)

Ἀθηνῶν εἶχεν ἀφίστη τὸ κλείσιμο τοῦ σπιτιοῦ, καὶ ἔδειχνε τὴν ἀνησυχία καὶ ἀγωνία τῆς σὲ μεγάλας συγκεντρώσεις κόσμου, σὲ κατεδασμένα χαρακτηριστικὰ προσώπων, σὲ ἀναφωνήσεις, σὲ σχόλια.

Ἡ κίνησις στὴν Πλατεία τοῦ Συντάγματος ἦτο ἐξαιρετική. Οἱ ἄνθρωποι ποῦ περπατοῦσαν δὲν ἔπερναν τὸν ἀέρα των. Ἀνέπνεαν τὴν φωτιά καὶ τοὺς ἀτμοὺς τῆς προαισθήσεως κάποιου μεγάλου κακοῦ. Καμμιά ὅμως ἀκόμη εἰδησις, καμμιά γνῶσις ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον κυρίως ἐζήτει ἡ Ἀντάντ, ἦτο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως.

Παρ' ὅλο τὸν καθησυχαστικὸ τόνο ποῦ εἶχαν τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Ραδιοῦ, ἡ διαίσθησις τοῦ πλήθους, ἡ μυστηριώδης καὶ προφητικὴ αὐτὴ διαίσθησις, προεμάντευε τὸ κακό.

— Πρέπει νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Ραδιοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἔλεγαν οἱ αἰσιόδοξοι ὅτι θὰ ἐπέλθῃ συμφωνία, καὶ ὅτι δὲν θὰ πειραχθῇ ὁ Βασιλεὺς.

— Ἄν ζητοῦν μόνο νὰ φύγουν ὠρισμένα πρόσωπα, καὶ ἂν ζητοῦν κατάληψιν ὠρισμένων σημείων καὶ ἐνοποιήσιν τοῦ Κράτους, θὰ τὰ δεχθούμε.

— Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ δοῦμε καὶ μεῖς ἐπιτέλους ἡσυχία, καὶ νὰ τελειώσουν τὰ βάσανά μας, αἱ παρεξηγήσεις, καὶ ἡ πείνα.

Οἱ ἄνθρωποι ὅμως τῆς διαισθήσεως ἐξέφραζαν τὴν δυσπιστίαν των στὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

— Δὲν εἶναι δυνατό, δὲν εἶναι δυνατό, ἔλεγαν. Κάποιο λάκκο ἔχει ἡ φάβα. Σύμφωνα μ' αὐτὰ ποῦ διαβάζουμε ἡ Ἀντάντ, περισσότερη εὐεργεσία παρὰ κακὸ θέλει νὰ μᾶς κάνῃ.

— Ἄν ἦταν νᾶρχεται ὁ Ζοννάρ γιὰ καλὸ μας, τί τὰ ἤθελε τὰ μεταγωγικά μὲ τὸ στρατό, καὶ γιὰτί ἔφυγαν οἱ πρεσβευταὶ καὶ οἱ μεγάλοι βενιζελικοὶ !

— Ἡ κατάστασις πρέπει νᾶναι ἀλλοιότικη καὶ μᾶς τὴν κρύβει ἡ Κυβέρνησις.

— Νὰ δοῦμε... Νὰ δοῦμε.

Καὶ τὰ πλήθη ἐκινουῦντο μὲ ἀνησυχία, μ' ὀλοφάνερον τὴ συγκίνησι.

Δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ κανεὶς, νὰ πῇ μιὰ λέξι, νὰ κάνῃ κάποια χειρονομία, καὶ τριγύρω του ἐμαζεύοντο τὴν ἴδια στιγμὴ ἄλλοι, καὶ ἄλλοι· ἐστέκοντο, ἄκουαν, ἢ ρωτοῦσαν.

— Τί ; Τί ;

— Εἶναι τίποτα νεώτερο ;

— Ἐγνώσθη τίποτα θετικό ;

— Τὸ περιεχόμενο λοιπὸν τοῦ τελεσιγράφου ;

— . . . Ποιά ; Ἡ κτοχή ; Ἀλλὰ αὕτῃ φαίνεται πῶς θ' ἀποσοδηθῇ.

— Κανένα βέβαιον συμπέρασμα δὲν μπορούμε νὰ βγάλωμε ἀκόμη... Ἡ Κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ μᾶς τὰ πῇ θετικά καὶ ὠρισμένα.

— Πολὺ κακὴ ὑπηρεσία προσφέρει στὸν κόσμον μὲ τὴ σιωπὴ τῆς.

Ἐλὸγυρα στὴν πόλιν ἡ καλοκαιρινὴ φύσις ἐχαίρετο τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ Ἀττικοῦ δειλινοῦ. Τὰ μέρμαρα τῆς Ἀκροπόλεως ἐχρυσόρροδιζαν καὶ ἡ δόξα τοῦ ἡλίου τὰ ἐττεφάνωνε. Ἡ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀπέραντη πλάκα ἡλιόφωτος, καὶ πέρα βαθεία, τὰ βουνὰ τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Πελοποννήσου, σωρὸ ἀπὸ μενεξέδες ποῦ καλοῦσαν τὸν λογισμό τοῦ κόσμου στὴν ἀπόλαυσιν μιᾶς ἡρεμῆς, γεμάτης καλωσύνης καὶ λυρισμοῦ ζωῆς.

Πέρα ἀπὸ τὰς στήλας τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλύμπου,

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΚΑΠΟΤΑΔΕΣ - ΤΕΡΖΗΔΕΣ ΚΑΙ ΚΑΖΑΖΗΔΕΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μέσα στις πλανόδιες τέχνες που έπαιξαν σπουδαιότατο ρόλο στην ελληνική ζωή των τελευταίων αιώνων πρέπει να θεωρήσουμε πως κατέχουν ιδιαίτερη θέση και οι τέχνες των καποτάδων, και κεντητάδων. Οι καποτάδες που λέγονταν και ραφτάδες ήταν Έλληνες Βλαχόφωνοι από τα χωριά της Πίνδου, του Συράκου, του Μκτσουκίου, των Καλαρρυτών, της Σαμαρίνας. Οι κεντητάδες ήταν Έλληνες Γιαννιώτες και Ζαγορίσιοι. Λέγονταν από τον πολύ κόσμο τερζήδες και έτσι τους λένε ακόμη σε πολλά μέρη. Από τις τέχνες και τους τεχνίτες αυτούς βγήκαν και τα τόσο συνειδησμένα στην Ελλάδα επίθετα Καποτάς, Ράφτης, Τερζής, Τερζόπουλος, Τερζάκης και άλλα παράγωγα.

Τα επαγγέλματα του Καποτά και του Τερζή απασχολούσαν άλλοτε χιλιάδες άντρες και τα θεωρούσαν άριστοκρατικά επαγγέλματα, στα μέρη που είχαν ακόμη, καθώς επίσης τα θεωρούσαν περήφανα και τίμια. Στο Συράκο, λ. χ. που ο περισσότερος άντρικός πληθυσμός του έκανε το ράφτη και καποτά είχε φθάσει η δουλειά σε τέτοια περιωπή, ώστε κάθε πλούσιον άνθρωπο, κάθε έμπορο ή επιστήμονα να τον λένε οι Συρακινώτες ράφτη. Και τώρα ακόμη διατηρείται στον τόπο, αυτή η φράση για να χαρακτηριστεί ένας έπιστήμονας ή ένας άριστοκράτης: «Αυτός είναι από το κόμμα των ραφτάδων».

Από το κόμμα αυτό από οικογένειες δηλαδή καποτάδων και ραφτάδων ήταν και ο Συρακιώτης Ι. Κωλέτης ο πρωθυπουργός, ο Συρακιώτης Ζαλοκώστας, ο ποιητής και τελευταία ο Κρυστάλλης. Οι Συρακιώτες καποτάδες σκορπίζονταν σε όλη τη Βαλκανική και στα παράλια της Αδριατικής. Οι Γιαννιώτες και Ζαγορίσιοι

Τερζήδες πήγαιναν και αυτοί παντού με πιο πολύ έμεναν στα Γιάννενα και δούλευαν και από εκεί πήγαιναν το κεντημένο έμπορεύμα των στα πανηγύρια της Βαλκανικής και της Πόλης.

Σήμερα η τέχνη του τερζή δεν ακμάζει πια στα Γιάννενα, και ως πέρυσι-τώρα δεν ξέρω ένας τερζής μόνο υπήρχε, ο γέρο Κατσικάρης. Τερζήδες όμως Ήπειρώτες οι περισσότεροι βρίσκονται ακόμη εδώ κι εκεί σε μερικά αστικά κέντρα που εφοδιάζουν με έγχώριες στολές τα τριγύρω χωριά. Τερζήδες ακόμη βρίσκονται αρκετοί στην Αλβανία που διατηρούνται περισσότερο από την Ελλάδα τα κεντημένα με μπρισίμι ανδρικά και γυναικεία φορέματα. Αλλά και η Κρήτη έχει ακόμη τερζήδες γιατί και εκεί διατηρείται η έγχωρια ανδρική φορεσιά ή κεντημένη με μπρισίμι, και η Δυτική Θράκη, ιδίως η Κομοτινή και η Ξάνθη έχουν τους δικούς τους, γιατί οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης κρατούν με φανατισμό τη μόδα των κεντημένων γελέκων και σαλβαριών.

Οι τερζήδες δούλευαν και δουλεύουν ακόμη με χρυσόνημα και με μπρισίμι μαύρο ή κόκκινο, τα πολύχρωμα μπρισίμια ήταν πιο σπάνια. Το κόκκινο όμως μπρισίμι το μεταχειρίζονταν πολύ, γιατί με αυτό έκεντούσαν τα σεγκούνια των γυναικών του Ζαγοριού, της Κόνιτσας, των Κορνέντων και άλλων μερών. Κυρίως μπρισίμια πολύχρωμα έμπαιναν στις περιφημες Γιαννιώτικες ποδιές που έπηραν τέτοια διάδοση και που κάποτε κάποτε φοριούνται και τώρα ακόμη από καμιά Ήπειρώτισσα ή Ρουμελιώτισσα. Είνε χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ενώ Έλληνες ήταν οι αποκλειστικοί σχεδόν τερζήδες, δεν ήταν Έλληνες και αυτοί που έφτιαχναν τα μπρισίμια. Η τέχνη αυτή ήταν

μέσα ἀπὸ τὸν πράσινον ὄγκο μὲ τὰ ἄσπρα κομμάτια ποῦ ἔδειχνε καὶ σχημάτιζε τὸ ἥσυχο νεκροταφεῖο των Ἀθηνῶν, ἡ καμπάνα ἀργὰ-ἀργὰ συνώδευε τὴν ταφὴν ἐνὸς νεκροῦ...

Δυὸ ἄνθρωποι φάνηκαν νὰ βγαίνουν κείνη τὴν ὥρα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἀπὸ τὸ βασιλικὸ παλάτι. Ἔτρεχαν μ' ὅλη τὴ δύναμί των, σὰν κάποιο κακὸ νὰ τοὺς κυνηγοῦσε καὶ φώναζαν:

— Βοήθεια, βοήθεια. Θέλουμε νὰ διώξουμε τὸ Βασιλιά μας.

Ἐνα ρῖγος, ἓνα δυνατὸ ἀνατρίχιασμα, πέρασεν ἀπὸ τὰ πλήθη ποῦ ἔμειναν μουγγὰ κάτω ἀπὸ τὴ φοβερὴ κραυγὴ. Ὑστερα ὅλοι τρέξανε πρὸς τοὺς δυὸ ἀνακτορικοὺς ἀνθρώπους. Ἡ εἰδησις τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, εἶχε μέσα στὴν ἴδιαν ὥραν ἀπλωθῇ.

Καὶ τότε τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους τοὺς ἔπιασεν ἓνα δυνατὸ παράπονο, τοὺς συνεπῆραν οἱ λυγμοί. Τὰ πρόσωπά των πῆραν τὸ χρῶμα τοῦ χαρτιοῦ, πολλοὶ στηρίχθηκαν κάπου γιὰ νὰ μὴ πέσουν κάτω, καὶ ὅλοι κύτταξαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μ' ἐκπληξι γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῶν χαρακτηριστικῶν.

Ἦσαν κυρίαι καὶ κόραι τοῦ καλλιτέρου κόσμου ποῦ ἔπιασαν καὶ τραβοῦσαν τὰ μαλλιά των, καὶ ἄνδρες ποῦ ἐκλαιαν σὰν μωρά, καὶ μικρὰ παιδιὰ ποῦ εἶχαν σὲ μιὰ στιγμὴν δυνάμωσιν σὲ συνείδησιν καὶ ρωτοῦσαν τοὺς μεγάλους μὲ στόμα σοφὸ καὶ ἤθελαν νὰ μάθουν γιὰτὶ ὁ Βενιζέλος ἔδιωχνε τὸν Βασιλιά.

Τ' ὄνομα τῶν Ἀνταντικῶν Δυνάμεων, τοῦ Ζοννάρ, τοῦ Βενιζέλου, ἐξεχύνετο ἀπ' ὅλων τὸ στόμα, συνοδευμένο μὲ βρυσιές, κατάρες, ἀναθεματισμούς. Πολλοὶ

δὲν τοὺς ἔλεγαν μὲ τὸνομά των. Ἐσφιγγαν τὰ δόντια. μάζευαν τὶς γροθιᾶς καὶ γρύλλιζαν.

— Αὐτοί... Αὐτοί... Αὐτός...

Ἦστερα, κάποια δυνατὴ φωνὴ ἀκούστηκε πάνω ἀπὸ τὴ γενικὴ βοή, καὶ βασίλευσε γιὰ λίγες στιγμῆς.

— Στὸ παλάτι! Στὸ παλάτι!... Ὅλοι στὸ παλάτι νὰ ἐμποδίσωμε νὰ φύγῃ ὁ Βασιλιᾶ.

Καὶ πλόκαμοι, πλόκαμοι τῆς βοῆς καὶ τοῦ σάλου τοῦ κόσμου, τινάχτηκαν σὲ ἀπήχησι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

— Στὸ παλάτι. Στὸ παλάτι.

Τὰ χέρια σηκώθηκαν ἐπάνω σὲ κινήματα ἀπελπισίας, ἀγανακτήσεως, ψυχικοῦ σεισμοῦ, καὶ τὸ πλῆθος τράδηξεν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δένδρα πρὸς τὴν διεύθυνσι τοῦ παλατιοῦ, ἐνῷ ἀτέλειωτο τὸ μοιρολόγι τῶν γυναικῶν συνώδευε τὴν πομπή....

VI

Ἐξαφνα στὴν Πλατεῖα τοῦ Συντάγματος κάτω πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, ἓνας ἀπότομος θόρυβος σηκώθηκε σὰν σκόνῃ καὶ βοή, καὶ φάνηκαν ἄνθρωποι πολλοὶ ποῦ ἔφευγαν κι' ἔτρεχαν γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ μεγάλο κίνδυνον καὶ ξαφνικόν. Ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, ἀπὸ τὰς τρυγύρω παρόδους, ὁ πανικὸς ξαπλώνοταν πρὸς ὅλη τὴν Πλατεῖα τοῦ Συντάγματος, πρὸς τὴν ἄλλη πόλιν καὶ μαζί μὲ τὴν ταραχὴ καὶ τὴν βοή τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἔτρεχαν κέρινοι στὸ χρώμα καὶ φοβισμένοι ἐνώνετο ὁ μεγάλος θόρυβος καὶ οἱ κρότοι τῶν καταστιμμάτων ποῦ ἔκλειναν καὶ κατέδαζαν μὲ βία τὶς σιδερένιες των πόρτες.

Γιατὶ ἔτρεχεν ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος καὶ ποῦ πῆγαινε κανεὶς δὲν ἤξευρε. Πιὸ θαρρετοὶ μερικοί, πιὸ περίεργοι, ἐστέκοντο γιὰ νὰ ῥωτήσουν, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ τοὺς ἔπερναν τὰ ρεύματα τοῦ πλῆθους ἢ ὁ

ἀποκλειστικό μονοπώλιο τῶν Ἑβραίων. Οἱ ἑβραῖοι τοὐλάχιστον τῶν Ἰωαννίνων ζοῦσαν ἀποκλειστικά σχεδὸν ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς κατασκευῆς τῶν μπρισιμιῶν. Πολὺ λίγοι ἑλληνες ἔκαναν τὴν δουλειὰ τοῦ μεταξουργοῦ στὴν Ἠπειρο, τὴν δουλειὰ, ὅπως λέγεται ὁ μεταξουργὸς τοῦ **καζάζη**. Γι' αὐτὸ στὰ Γιάννενα ποὺ ἦταν σημαντικώτατο κέντρο ἐπεξεργασίας μεταξιοῦ καὶ κατασκευῆς μπρισιμιῶν θὰ ἰδῇ κανεὶς καὶ τώρα ἀκόμη πολλοὺς ἑβραίους ποὺ ἔχουν ἐπίθετο Καζάζης ὅχι ὁμῶς καὶ ἐπίθετο Τερζής.

Ἀπὸ τοὺς ἑβραίους τὰ μπρισίμια στέλλονταν σὲ ὅλη τὴν Ἠπειρο, τὴν Ἀλβανία, τὴ Μακεδονία. Κυρίως μεγάλη ἐξαγωγή κάνανε στὸ Βεράττη καὶ στὴ Θεσσαλονίκη. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη οἱ ἑβραῖοι ἔμποροι τὸ στέλλανε στὴ Μακεδονία, στὴ Θράκη καὶ στὴν Πόλη.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς δυὸ ἑβραίους καταστηματοῦ καζάζηδες ποὺ ἔμειναν στὴ Γιάννενα, ὁ Γιουσελὲν Λεβή, μοῦ ἔλεγε, κλαίγοντας τὴν κατάντια τῆς τέχνης του.

—Εἶνε ζήτημα ἂν ἡ δουλειὰ μας θὰ βαστήξῃ ὀχτὼ ὡς δέκα ἀκόμη χρόνια. Ἡ πελατεία λιγοστεύει πολὺ, οἱ γυναῖκες μας ποὺ δουλεύουν τὸ μετάξι ἀλλάζουν δουλειὰ ἢ πεθαίνουν, οἱ τεχνῆτες τοῦ μπρισιμιῦ οἱ ἄνδρες ἕνας-ἕνας γενοῦν καὶ χάνονται. Σήμερα κάτι λίγο πρᾶγμα βγάζουμε μόνο στὴν Ἠπειρο τὴν Ἑλληνική καὶ τὴ Βόρειο καὶ στὴν Αἰτωλοακαρνανία τοῦ χρόνου ποὺς ἔχει ἂν θὰ χρειάζεται μπρισίμια ἀφοῦ κανένας πιά σχεδὸν δὲν κεντᾷ τὰ ρούχα του».

Τὸ παράπονο τοῦ Γιουσελὲν Λεβή θὰ τὸ ἀκούσετε, σὲ ὅποιο μέρος καὶ ἂν πάτε τῆς Ἑλλάδας, καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς παλιούς τεχνῆτες, ποὺ δὲν εἶναι πειὰ τῆς μόδας ἢ ποὺ ἀντικατάστησε ἡ μηχανή. Καὶ οἱ **καποτάδες**, καλοὶ **τερζήδες**, καὶ οἱ **χρυσικοί**, καὶ οἱ ἀγιογράφοι καὶ οἱ **ταλιαδόροι** καὶ οἱ **κουδουνάδες** καὶ οἱ **ἀνυφαντάδες** καὶ οἱ **σαρουχάδες** καὶ οἱ **τουφεζήδες** καὶ τόσοι ἄλλοι κλαῖνε τὴν τέχνη τους ποὺ ξεφύττει ποὺ χαλᾷ, ποὺ χάνεται.

Οἱ καζάζηδες εἶχαν τὰ ἐργαστήριά τους στὰ σπίτια τους ὅπως τὰ εἶχαν παλιότερα ὅλοι οἱ τεχνῆτες ποὺ στὴ δουλειὰ χρησιμοποιοῦσαν καὶ τὶς γυναῖκες. Τέτοιες τέχνες ἦσαν τοῦ **γουνναρά** ἢ **γουνναρή**

τοῦ **δερματᾶ** ἢ **ταμπάκη** τοῦ **ἀνυφαντῆ**, καὶ ἄλλες. Κυρίως οἱ ἑβραῖοι καζάζηδες ἦσαν μέσα στὸ φρούριο στὰ Γιάννενα γιατί φαίνεται πὼς εἶναι οἱ πιὸ παλιοὶ κάτοικοι τοῦ μέρους καὶ βρίσκονται στὰ Γιάννενα τοὐλάχιστον ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια. Καὶ τώρα ἀκόμη θὰ ἰδῇτε στοὺς δρόμους τοῦ Κάστρου τὶς ἑβραῖες νὰ κάθονται στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τους καὶ νὰ ἀσχολοῦνται στὸ γνέσιμο τοῦ μεταξιοῦ ἢ στὸ βάψιμό τους ἢ στὸ βράσιμο.

Ἀπὸ τὸ μετάξι αὐτὸ ἔκαναν οἱ ἑβραῖοι **μπρισίμια**, **γαϊτάνια**, **δουὰ**, **χρυσόνημα** καὶ **χρυσογαϊτάνο**. Ὅσο γιὰ τοὺς καποτάδες, ἡ τέχνη αὐτὴ κρατιῶνται μέχρι πρὸ ἐξήντα—ἑβδομηττα ἀκόμη χρόνων σὲ πολὺ μεγάλη ἀκμὴ. Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν τῆς Πίνδου φαίνεται πὼς ἀνέκαθεν ἦσαν ἀνυφαντάδες, ράφτες καὶ ἔμποροι τοῦ μαλλιῦ καὶ τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων. Οἱ ὄρειοι αὐτοὶ βλαχόφωνοι πληθυσμοὶ μὲ τὴν ἐλληνικωτάτη συνείδηση, ἦσαν καὶ εἶναι κτηνοτρόφοι, ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμη ἦσαν καὶ εἶναι ὑφαντουργοί, ἀγωγιάτες ἔμποροι καὶ τεχνῆτες κάθε τέχνης.

Οἱ Συρακιώτες ὑφαντοραφτάδες ποὺ ἦσαν παλιότερα γνωστοὶ ὡς καποτάδες βρίσκονται πρὸ διακοσίων χρόνων σκορπισμένοι στὴ Βενετία, στὸ Τριέστη, Μασσαλία, καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα παράλια μέρη τῆς Μεσογειακῆς Εὐρώπης. Οἱ ἴδιοι φαίνεται πὼς ἐπήγαιναν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ στὰ νησιά τῶν δύο ἐλληνικῶν θαλασσῶν, γιατί δὲν βλέπομε ἄλλους καποτάδες στὰ μέρη αὐτά, ἐνῷ ἡ κάπα ἢ ναυτικὴ ἦταν τόσο ἀναγκαία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στοὺς θαλασσινοὺς πληθυσμοὺς πραγματικά τότε ἢ κάπα ἀντικαταστοῦσε τὰ ἀδιάβροχα κηρωτὰ ὑφάσματα ποὺ λέγονται τώρα ἀπλῶς «ἀδιάβροχα» ἢ **νιτσεράδες**. Καὶ σήμερα ὁμῶς ἀκόμη στὴν Πρέβεζα οἱ ναυτικοὶ φοροῦν ἀντὶ γιὰ νιτσεράδες καπότες μάλλινες ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐγκαταστημένων ἐκεῖ Συρακιωτῶν καποτάδων, ἴσως μάλιστα καπότες ναυτικὲς νὰ φοροῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Πρέβεζα καὶ οἱ ναυτικοὶ πληθυσμοὶ ἄλλων ἐλληνικῶν μερῶν.

Οἱ Συρακιώτες καποτάδες, καθὼς καὶ οἱ Καλαρρυτιῶτες, καὶ οἱ Ματσοικιώτες, καὶ οἱ Σαμαρινιώτες ἐγύριζαν κάθε χρόνο, ἢ κάθε δεύτερο ἢ τρίτο ἢ τέταρτο χρόνο

πανικός, κι' ἔτρεχαν κι' αὐτοὶ τὸ μανιασμένο δρόμο γιὰ νὰ σωθοῦν.

Κι' ὁ πανικός χιλιόπτερος καὶ χιλιοπλόκαμος ξαπλώνοταν ὅλο ξαπλώνοταν θαμπὸς κι' ἀτέλειωτος καὶ σκέπαζε τὴν πόλι. Καὶ μαζί με τὸν πανικό, νὰ οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν, ποῦ ἄρχισαν ἓνα γρήγορο, φοδισμένο χτύπημα, καὶ σκόρπιζαν περισσότερο τὸν θύρυδο, τὴν ἀνησυχία, τὴν ἰδέα τοῦ ἀγνώστου, τοῦ ἀδίκου, τοῦ μεγάλου κακοῦ.

Ὁ πανικός ἐκεῖνος ποῦ συνεπῆρε καὶ ἄδραξεν ὅλη τὴν πόλι, ἦτο τὸ πρῶτο μήνυμα τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλεῖα . . . Ὁ κατακλυσμὸς ἢ τὰ προμηνύματα κάποιου μεγάλου ταραγμοῦ τῆς γῆς, φαίνεται πῶς με τὸν ἴδιο τρόπο θὰ ἐφανερώνοντο, καὶ τὸν ἴδιο πανικό θὰ ἐφερναν στοὺς πρωτογόνους κατοίκους τῆς Γῆς.

Καὶ ὅταν μαζί με τὸ πέρασμα τοῦ πανικοῦ ἄρχισαν νὰ κατακάθωνται καὶ νὰ ξεκαθαρίζουν τὰ πράγματα, καὶ ἄρχισαν αἱ διαδόσεις νὰ πέρνουν ὠρισμένη μορφή, καὶ νὰ παρουσιάζωνται πιὸ θετικαί, πιὸ ὠρισμέναι, ὅλη ἡ Ἀθήνα, σ' ἓνα σύγκορμο συναγερμὸ κλάματος καὶ λυγμῶν χύθηκε πρὸς τοὺς δρόμους τοῦ Παλατιοῦ, ἐνῶ οἱ καμπάνες νεκρικές, πένθιμες, ἀτέλειωτες, ἐξακολουθοῦσαν νὰ ραγίζουν τὸν ἀέρα καὶ νὰ βογγοῦν στὸν κόσμον τὸ μεγάλο κακό.

Σὲ πέντε λεπτὰ μέσα εἶχε μάθη ἡ πόλις τὸ παγερὸ ἄγγελμα. Σὲ πέντε λεπτὰ μέσα ἡ Ἀθήνα ἦτο ἡ ὀρφανὴ ποῦ τῆς ἔπερναν τὸν προστάτη τῆς καὶ πατέρα.

Καὶ τὸ προσκύνημα ἄρχισε μεγάλοστομο, ἀφάνταστο, μνημιῶδες.

Τὸ κάθε ἄτομον τοῦ πλήθους, σύμφωνα με τὸν χαρακτήρα του, σύμφωνα με τὴν κατασκευὴ τῆς αἰσθηματικότητός του, κινουταν ἢ μιλοῦσε, ἢ ἐέχυνε τὴν

πλημμύρα ποῦ τοῦ ἔπνιγε τὸ στήθος, ποῦ τοῦ πλάκωνε τὴν ψυχή.

Ἦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ παλατιοῦ, γυναῖκες καὶ ἄνδρες κάθε τάξεως καὶ κάθε ἡλικίας ποῦ ἔκλαιαν, ποῦ ἔδριζαν, ποῦ βλαστημοῦσαν, ποῦ ἔστελναν τὴν προσευχή των στὸ Θεό, ποῦ χειρονομοῦσαν, ποῦ καταριόταν, ἢ ποῦ στυγνοὶ σὲ μιὰν ἄκρη ἢ μιὰ γωνιά, μοναχικοί, ἄφιναν τὸ ξέσχισμα τῆς ψυχῆς των νὰ χύνεται στὴ σπαράσσουσα μουσικὴ τῆς σιωπῆς.

Ἐμπρὸς ἀπὸ τὶς ἀνακτορικὲς θύρες, οἱ εὐζωνοὶ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς πυκνοὶ σ' ἓνα ὄγκο ἀπογνώσεως καὶ συντριβῆς, κρατοῦσαν ἀμίλητοι τὸν κόσμον γιὰ νὰ μὴ χυθῇ στὴν αὐλὴ καὶ τὸν κήπο τοῦ παλατιοῦ.

Τακτικὰ κάποιο ἐπίσημο ἢ κάποιο μεγάλο πρόσωπο ἐφαίνετο νᾶρχεται μὲ ἄμαξα ἢ μὲ αὐτοκίνητο. Ἀπὸ τὸ ὄχημα τότε ἐφώναζαν «τόπο! τόπο!». Παρακαλοῦσαν τὸν κόσμον νὰ παραμερίσῃ. Τὸ ὄχημα προχωροῦσε σιγὰ-σιγὰ, καὶ ὁ κόσμος κύτταζε μὲ ζήλεια ἢ καὶ μὲ κακία τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτὰ ὑποκείμενα γιὰ τὰ ὁποῖα τὸ παλάτι ἦτο ἀνοιχτό.

Καὶ ὅταν ἄλλα πρόσωπα ἐφαίνοντο νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ παλάτι, ὁ κόσμος παραμέριζε πάλι γιὰ μιὰ στιγμή, μὰ τὴν ἴδια στιγμή πάλιν ἔκανε κύκλο καὶ ἔσφιγγε, κι' ἐπῆζε, κι' ἐγίνετο μιὰ μάζα γύρω ἀπὸ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, καὶ ρωτοῦσε χίλιες ἐρωτήσεις κι' ἔβγαζε χίλιες φωνές.

— Τὸν εἶδατε; τὸν εἶδατε;

— Εἶναι μέσα; εἶναι μέσα ὁ Βασιλεὺς;

— Ἔρει πῶς δὲν θὰ τὸν ἀφίσωμε νὰ φύγῃ.

— Εἴμαστε ὅλοι μαζί του καὶ θὰ μείνωμε νὰ τὸν φυλάγωμε ἄγρυπνοὶ σκοποί.

στην πατρίδα των. Εγύριζαν τὸ καλοκαίρι στὰ ὄρεινὰ δροσερὰ χωριά των καὶ ἐτοιμάζαν τὰ ὑλικά. Ἀγόραζαν πρῶτα-πρῶτα τὸ μαλλί, ὕστερα τὸ ἐλανάριζαν, τὸ ἐγγεθάν, τὸ ὕφαιναν, τὸ περνοῦσαν ἀπὸ τῇ νεροτριβῇ. Τὸ πανὶ ἔτσι πιά ἦταν ἐτοιμο γιὰ νὰ ραφτῇ. Ἡ δουλειὰ τοῦ λα ναρίσματος, τοῦ γνεσίματος καὶ τῆς νεροτριβῆς ἐγένεταν ἀπὸ τὶς γυναῖκες. Οἱ ἄντρες ἦσαν οἱ ἀνυφαντές: ὕστερα ὅταν ἄρχιζαν τὰ κρῦα ἐγινόταν ἡ ἐξοδος τοῦ ἀντρικοῦ πληθυσμοῦ, τὸ πρᾶγμα φορτώνονταν σὲ ζῶα καὶ τράβαγαν διὰ ξηρὰς πρὸς τὰ κέντρα ποὺ εἶχαν στρώσει τὴν δουλειὰ τους οἱ καποτάδες. Ὅσοι πιά εἶχαν γεράσει καὶ εἶχαν ἀνέβει στὰ χωριά των γιὰ νὰ πεθάνουν δὲν ἔκαναν ἄλλο ταξίδι. Μένανε καὶ ὕφαιναν, ὅσο ἄντεχαν, χράμια, βελέντζες κιλίμια γιὰ τὴν χρῆσιν τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ κόσμος πολὺ κακὰ νομίζει ὅτι οἱ βλάχοι οἱ βλαχόφωνοι δηλαδὴ πληθυσμοὶ τῆς Ἑλλάδας εἶναι κυρίως νομάδες κτηνοτρόφοι. Γιαυτὸ μεταχειρίζεται τὴν ἔκφραση Βλάχος, ἀντὶ γιὰ πλανόδιος τσοπάνης. Καὶ ὅμως ἂν ἐξαίρεση κανέναν τοὺς ἡμινομάδες Ἀρβανιτόβλαχους ποὺ ἔχει ὁ τόπος μας, κανέναν βλαχόφωνον δὲν εἶναι κτηνοτρόφος νομάς. Οἱ βλαχόφωνοι πληθυσμοὶ εἶναι πληθυσμοὶ τεχνιτῶν, ἐμπόρων, ἀγωγι-

τῶν καὶ κτηνοτρόφων ποὺ μένουν στὰ ὄρεινὰ χωριά τῆς ραχοκοκκαλίας τῆς Πίνδου, ἀλλὰ καὶ στὸν Ὀλύμπο καὶ στὰ Χάσια, καὶ στὸ Μπέλες καὶ ἄλλου, καὶ ποὺ ἀφίουν τὸν χειμῶνα τὰ μέρη τους καὶ δουλεύουν στὰ πεδινὰ μέρη ἢ βόσκουν τὰ πρόβατά τους στὰ χειμαδιά. Ἀπὸ τὴν μετακίνηση ὅμως αὐτὴ ὡς τὸ νομαδισμό ὑπάρχει τεράστια διαφορὰ. Ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ διπλῆς κατοικίας χειμωνιάτικης καὶ καλοκαιρινῆς ὡς τὴν ἀνυπαρξίαν μόνιμης

κατοικίας τὸ πρᾶγμα διαφέρει πολὺ. Εἶναι περίεργο μάλιστα πῶς καὶ ὅσοι ἔγραψαν γιὰ τοὺς κουτσόβλαχους τῆς Ἑλλάδας δι-κοί μας καὶ ξένοι θεωροῦν τὴν πλειονότητά τους ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ νομάδες κτηνοτρόφους ἐνῷ οὔτε ἓνας κουτσόβλαχος κτηνοτρόφος δὲνεῖναι νομάς. Νομαδικὴ ζωὴ ἔχουν στήν Ἑλλάδα μόνον οἱ Σαρακατσάνοι σκορπισμένοι καὶ στήν Ἀλβανίαν ἀκόμη καὶ τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν ποὺ ἄλλην γλῶσσαν δὲν ξέρουν ἀπὸ τὴν ἐλληνική καὶ ποὺ οἱ ἴδιοι αὐτονομάζονται «σκηνίτες». Μὲ αὐτοὺς ὁ κόσμος μπερδεύει τοὺς

Βλάχους κτηνοτρόφους ποὺ ἔχουν διπλὴ κατοικία καὶ ἔτσι κατάντησε στὴ κοινὴ γνώμην ἡ λέγεται βλάχος κάθε τσοπάνης καὶ βλαχοποδλα τσοπάνισσα.

Ἡ διευκρίνιση αὕτη εἶναι ἀναγκαία γιὰ νὰ κατονοηθῇ πῶς οἱ βλαχόφωνοι μας πληθυσμοὶ φθάσανε σὲ τέτοια ἀκμὴ στήν ὑφαντουργική καὶ ραπτική τέχνη καθὼς καὶ στὸ ἐμπόριο καὶ στήν ἐπιστήμην καὶ καὶ στὸν στρατὸ πρᾶγμα ποὺ ἦταν ἀδύνατον νὰ γίνῃ, ἂν αὐτοὶ ἦσαν νομαδικοί.

Οἱ Σαρακατσάνοι τὸ ἐναντίον μὲ τὸ νὰ ζοῦν νομαδικὴ ζωὴ, οὔτε τεχνί-

τες, οὔτε ἐμποροὶ, οὔτε ἐπιστήμονες, οὔτε στρατιωτικοὶ γίνονται, ἂν καὶ εἶναι οἱ πρὸ εὐγενικῆς, πρὸ ἔξυπνης, καὶ πρὸ φιλόδοξης ράτσας μας. Εἰγὼ τοῦλάχιστον ἓνας φοιτητῆς Σαρακατσάνου μόνο ἔχω μάθει ὅτι ὑπάρχει, ἀλλ' καὶ αὐτὸς ἀνῆκει σὲ οἰκογένειαν ποὺ ἀφισε τὴν νομαδικὴν ζωὴ. Τὸ ἐναντίον οἱ βλαχόφωνοι ἐπιστήμονες ἀριθμοῦνται σὲ χιλιάδες στήν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ οἱ ἐμποροὶ καὶ οἱ τεχνίτες. Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς δὲν ὑπάρχει μέρος

Ὁ Γέρον ΚΑΤΣΙΚΑΡΗΣ
ὁ τελευταῖος Τερζῆς στὰ
Γιάννινα κεντώντας ἓνα
χρυσὸ γιλέκο.

(Φωτογρ. Κ. Φαλταίτης)

— Τί λέει λοιπόν ὁ Κουμπάρος μας, καὶ γιὰτὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ;

Καὶ ὁ κατακλυσμὸς τῶν ἐρωτήσεων ἐπνιγε τὰ ἐπίσημα ἐκεῖνα πρόσωπα, ποῦ μὲ προθυμία, μὲ πόνο, μὲ λυγμοὺς πολλὰς φορές, ἔλεγαν ὅ,τι ἤξευραν, ὅ,τι εἶχαν τὰ ποῦν.

— "Οχι. Ὁ Βασιλεὺς ἦτο μέσα στὸ παλάτι. Δὲν εἶχε φύγει ἀκόμη. Ἐμενε στὸ γραφεῖο του καὶ ἔγραφε τὰς τελευταίας του παραγγελίας. . . . "Οχι. . . .

Ὁ Βασιλεὺς γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδος διέτασεν ὑπακοή καὶ ὑπομονή. Ἐπρεπε νὰ φύγῃ ἀφοῦ ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ζητοῦσε τὴν θυσία αὐτή.

Μὰ ὁ κόσμος ξέσπαζε σὲ φωνές, σὲ διαμαρτυρίες, σὲ ἀντικρούσεις.

— "Οχι, δὲν τὸν ἀφίνομε νὰ μᾶς φύγῃ. Δὲν θὰ τὸν ἀφίσωμε νὰ πάῃ πουθενά.

— Εἴμαστε ὅλοι μαζί του, καὶ πρέπει ν᾿αἰχῇ πεποιθήσι στὸ λαό του.

"Ἄλλοι ἐφώναζαν σ' ἄλλο ὕφος, θυμωμένοι γιὰ τὴν καλωσύνη τοῦ Βοσιλιᾶ· μιλοῦσαν ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησι μὲ ἀσέβεια ἀκόμη γύρω στ' ὄνομά του.

— Καλὰ θὰ κάνῃ, ἔλεγαν, νὰ μὴν ἀκούσῃ κανένα, καὶ νὰ τὸν πάρωμε νὰ πᾶμε στὰ βουνά.

— Θὰ τὸν τραβήξωμε μὲ βία στὴν Πελοπόννησο ἢ στὴ Στερεά.

Μέσα στὸ γραφεῖο του ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐδέχετο ὅλα τὰ γνωστὰ καὶ ἀφωσιωμένα πρόσωπα καὶ τὰ ἐχαίρετα σὰν γιὰ τελευταία φορά. Στὸ μεταξὺ οἱ ὑπασπισταὶ τοῦ παλατιοῦ καὶ οἱ πρίγκηπες ἤρχοντο καὶ ἄλλαζαν ἓνα λόγο καὶ τραδιόνταν πάλι σιωπηλοὶ καὶ βιαστικά.

Κάθε στιγμή τὸ πρόσωπο τοῦ Κωνσταντίνου κοκκίνιζε, τὰ μάτια φούσκωναν, καὶ τὰ δάκρυα ἐχύνοντο, ἀδέσμευτα, ἄφθονα, πικρά. Τὸ χέρι τοῦ ἔσφιγγε τὸ χέρι τῶν ἀγαπημένων προσώπων ποῦ ἤρχοντο νὰ τὸν χαιρετίσουν, καὶ τραβοῦσε τοὺς πιὸ πολλοὺς κοντὰ του σ' ἓνα κίνημα ἀγκαλιάσματος.

Ἦτο ἓνα προσκύνημα ποῦ διήρκεσεν ὅλη τὴ νύχτα. Καὶ ὅλοι εἶχαν κατεδασμένον τὸ κεφάλι, καὶ ὅλοι εἶχαν κόκκινα τὰ μάτια ἀπὸ τὴ συγκίνησι.

— Χάριν τοῦ Κράτους καὶ τοῦ λαοῦ πρέπει νὰ φύγω, κύριοι. Εἶπε στὴν ἐπιτροπὴ τῶν προέδρων τῶν Σωματείων ποῦ τὸν ἐπεσκέφθη. Σᾶς ὀρκίζομαι εἰς τὸν Θεό, δὲν πρέπει νὰ γίνῃ καμμιὰ ἀντίστασις, διότι ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι, θὰ εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν Χώρα. Εἶμαι Ἕλλην, γέννημα καὶ θρέμμα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ διὰ ν' ἀποφασίσω νὰ φύγω, τὸ κάμνω μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ σώσω τὴν πατρίδα μου καὶ τὸν λαό μου.

Σὲ ἄλλην ἐπιτροπὴν, στὴν ἐπιτροπὴ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὁ Βασιλεὺς εἶπε :

— Ἄν ἀγαπᾶτε τὸν Βασιλέα σας καὶ τὴν πατρίδα σας, σᾶς παρακαλῶ νὰ εἰσθε ψύχραιμοι. Σᾶς ζητῶ νὰ πειθαρχήσετε διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος. Ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι ἀμετάκλητος. Καθησυχάσατε τὸν λαόν, καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὰς θέσεις καὶ τὰς ὑπηρεσίας σας.

Πραγματικὰ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔκαναν συμβούλια ἐπὶ συμβουλίῳν καὶ εἶχαν ἀπόφασιν νὰ μὴν ἀφίσουν νὰ φύγῃ ὁ Βασιλεὺς.

Σ' ἄλλο ἀπολύτως ἐπίσημο πρόσωπο, ὁ Βασιλεὺς εἶπε :

— Βεβαιωθῆτε, ὅτι ὁ δρόμος τὸν ὅποιον ἠκολούθησα

στην Ελλάδα που να μην έχει επίθετο Βλάχος, Βλαχόπουλος, Βλαχάκης, Βλαχούσης, Βλαχίβας, Βλαχίδης, Βλαχανδρέας Βλαχογιώργος κ.λ.π. προσερχόμενα από τους εμπόρους, ή τεχνίτες που έσκορπισθήσαν και σιγά—σιγά έμειναν μόνιμοι κάτοικοι σε ένα τόπο, ενώ επίθετο Σαρακατσάνος είναι δυτικοιώτατο να βρεθῇ

Οι πληθυσμοί λοιπόν αυτοί των εμπόρων και τεχνιτών που μετ' από τις μεγάλες ειδικότητες των τεχνών των είχαν και την ύφαντουργική και ραπτική μὲς άπασχολούν σήμερα. Η τέχνη όμως του καποτά, του ύφαντουργού δηλαδή και ράφτη μάλλινων έξωτερικών ρούχων ναυτικών και τῆς στεριάς βοίσκεται τώρα σε μεγάλη παρακμή και διαρκώς χάνεται, γιατί ο κόσμος και στις πολιτείες και στα χωριά, ντύνεται περισσότερο με ευρωπαϊκά ύφασματα μάλλινα ή με έγχώρια βαμβακερά, παρὰ με μάλλινα που βγαίνουν από τὰ χέρια των άνυφαντάδων. Παρ' όλα αυτά, ράφτες Συρακιώτες, τῆς παλιάς αὐτῆς σχολῆς, καθώς και Άγναντίτες και Άσπροποταμίτες που έμειναν την τέχνη από τους Συρακιώτες, θα βρῆτε και τώρα ακόμη στη Θήβα, Λεβαδεία, Λαμία, Άγρίνιον, Τρίκαλα, Λάρισσα, Έλλάσσωνα και άλλου. Ράβουν έγχώρια είδη και έχουν στο μαγαζί τους έπιγραφὴ **Καποτάς** ή ονομάζονται από τὸν κόσμο καποτάδες.

Είναι ακόμη αξιοπαρατήρητο πὼς οι βλαχόφωνοι πληθυσμοί δὲν άνακατεύτηκαν διόλου με τὸ φάσιμο βαμβακερῶν ύφασμάτων και πὼς ή τέχνη αὐτὴ άνέκαθεν βρίσκεται στα χέρια των έλληνοφώνων τῆς Θεσσαλίας πληθυσμῶν. Τὰ

άμπελάκια, ή Ραψάνη, ο Τύρνάβος, ή Τσαριτσάνη, τὸ Ζάрко και άλλα ἦσαν μέρη που ὅλος σχεδὸν ὁ πληθυσμὸς άνδρες και γυναίκες, άσχολοῦνταν με τὸ γνέσιμο βαμβακῶν νημάτων, με τὸ βάψιμο, με τὸ φάσιμο, με τὴν πώληση βαμβακερῶν ύφασμάτων. Και ἐδὼ ὕφαντες ἦσαν οἱ άντρες. Η τέχνη μάλιστα παρὰ τὰ κοινῶς πιστεύμενα δὲν έχάθηκεν από τὰ μέρη αὐτά. Ὑφαντουργοί άντρες βρίσκονται πολλοί ακόμη και στα Άμπελάκια, και στη Ραψάνη και στο Ζάрко, και τὰ ὀνομαστὰ έγχώρια «νταμωτὰ» τῆς Λαρίσης που τότε άρθονα γίνονται σήμερα, βγαίνουν από τὰ χέρια κυρίως των Ζαρκινῶν άνυφαντῶν.

Κατὰ τὸν ευρωπαϊκὸ μάλιστα πόλεμο οἱ Ζαρκινοί άνυφαντάδες, οἱ περιφημότεροι από ὅλους τοὺς άνυφαντάδες τῆς Θεσσαλίας αφού τὸ μισὸ χωριὸ αὐτὴ τὴν τέχνη κάνει, ἤθραν εὐκνιρία νὰ εργασθοῦν πολὺ και ή τέχνη εἶχε πάθει τότε κάτι σάν νεκρανάσταση.

Από τοὺς Ζαρκινούς άνυφαντάδες ὅμως οἱ περισσότεροι άλλαξαν τώρα ἐπάγγελμα ή άναγκάστησαν νὰ άσχοληθοῦν με τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Σ' ένα τελευταῖό μου ταξεῖδι στὴν Κανερλίη εἶδα ένα γέρο Ζαρκινὸ παλιὸν άνυφαντὴ φορτωμένο μ' ένα σακκὶ μέσκα στο ὁποῖον εἶχε τὰ σύνεργά του μπλωτῆ.

—Στὰ γεράματά μου εἶπεν ὁ γέρο Ζαρκινός, πὺ εἶχα άλλοτε πέντε άργαλειούς σπίτι μου, κατάντησα νὰ γυρίζω στὰ χωριά και νὰ μπαλῶνω παπούτσια, ποι'ς όμως νὰ δόση δουλειὰ σ' ένα γέρο άνυφαντῆ.

ἦτο ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον μοῦ ἔλεγεν ἡ συνείδησίς μου ν' ἀκολουθήσω. Ἀποχωρῶν τοῦ θρόνου, καὶ ἀπομακρυνόμενος τῆς μητρικῆς γῆς με σπαρασσομένην τὴν καρδιά, αἰσθάνομαι ὅτι ἐκτελῶ ὑπέρτατον πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον. Ποτὲ δὲν ἀπέδρεψα νὰ ἐξυπηρετήσω δυναστικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ μόνον ἐθνικά. Ἀκριβῶς δὲ τὰ ἐθνικά συμφέροντα μοῦ υπαγορεύουν τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐγκαταλείψω τὸν θρόνον καὶ νὰ ἐκπατρισθῶ. Δὲν μνησικακῶ ἐναντίον οὐδενός.

Ἐξω ἀπὸ τ' ἀνάκτορα ἡ συγκέντρωσις τοῦ κόσμου εἶχε φθάσει τὴν μεγαλειτέραν ἑντάσιν, καὶ ὅλοι ἐπέμεναν νὰ δοῦν τὸν λυπημένον Κουμπάρο, ἢ νὰ μαθαίνουν σὲ κάθε στιγμή τί ἐγίνετο μέσα στὰ Ἀνάκτορα. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Λαοῦ νὰ δῇ τὸν Βασιλεῖα του, εἶχε φουσκώσῃ σὰν τρικυμία καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν Ἀνακτόρων ἐταράσσετο ἀπὸ τὴν λαϊκὴ βύρην. Μιὰ λαϊκὴ ἐπιτροπὴ, ἐκλεγείσα ἐπὶ τόπου, ἔγινε δεκτὴ ἐπὶ τέλους στὰ Ἀνάκτορα, καὶ προσέφερε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπόνιαν τοῦ πλήθους πρὸς Ἐκεῖνον.

ΛΙΙ

Ὁλος ὁ κόσμος ἤξευρε πιά πῶς Βασιλεὺς καὶ Κυβέρνησις εἶχαν δεχθῇ τὸ τελεσίγραφο τοῦ Ζοννάρ. Ἡ εἶδησις ὅτι θάφευγε ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε σηκώσῃ στήν Ἀθῆνα ἀληθινὴν τρικυμίαν. Τὰ πλήθη δὲν ὠμίλουν πλέον οὔτε συνεζήτουν. Αἱ φωναὶ τῶν ἦσαν ξέσπασμα θυέλλης καὶ κατακλυσμοῦ. Εἰς κάθε καφενεῖο, εἰς κάθε ζαχαροπλαστεῖο, εἰς κάθε ζυθοπωλεῖο, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς θαμῶνας ἐστηκῶνοντο πάνω στὶς καρέκλας, καὶ ρήτορες τῆς στιγμῆς, ρήτορες μετὰ τὴν πυρκαϊὰ καὶ τὸν σπαραγμὸν στὰ στήθη ὠρκίζοντο κι' ἔλεγαν πῶς κατὰ κανένα τρόπο δὲν θάφιναν νὰ φύγῃ ὁ Βασιλεὺς. Ἐλεγαν πῶς θ' ἀπλώσουν τὰ κορμιά των ἐμπρὸς στ' Ἀνάκτορα, γιὰ νὰ πε-

ράσουν πρώτα ἀπὸ κεῖ τὰ ξένα στρατεύματα καὶ νὰ τὸν πάρουν.

Κι' ὁ κόσμος φώναζε, διαρκῶς φώναζε:

—Θὰ πέσουμε ὅλοι γιὰ τὸ Βασιλιᾶ.

—Δὲ θὰ μᾶς τὸν πάρουν ἔτσι.

Μέσα στὴν πόλι εἶχε δημιουργηθῇ μιὰ τέτοια κατάστασις πνευμάτων κι' αἰσθημάτων ὥστε πουθενὰ δὲν μποροῦσε νὰ φανῇ ἡ Κυβερνητικὴ δύναμις, ἡ κυβερνητικὴ ἐπιβολή.

Ἡ Κυβέρνησις ἔστελλε περιπολίας καὶ στρατὸ πυκνὸ νὰ διαλύσῃ τὸν κόσμον καὶ ὁ στρατὸς ἐνώνετο μαζὶ μὲ τὸν κόσμον, ξέσπαζε μαζὶ μὲ τὸν κόσμον σὲ κατάρεις καὶ ἔδειχνε φανερά τὴν πρόθεσί του νὰ μὴν ὑπακούσῃ σὲ κανένα.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ὠδηγοῦσαν τὰς περιπολίας τὸ ἔλεγαν φανερά:

—Δὲν ὑπάρχει Κυβέρνησις ἐδῶ, οὔτε διαταγαί. Ὑπάρχει μόνον ὁ Βασιλιᾶς μας ποὺ τὸν διώχνουν μὲ τὸν πιὸ ἄτιμο τρόπο καὶ ποὺ δὲν ἐννοοῦμε νὰ τὸν ἀφίσουμε νὰ φύγῃ.

Καὶ ὁ κόσμος φώναζε:

—Κάτω ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ζαΐμη.

—Κάτω οἱ δειλοί.

—Δὲν ἔχομε ἄλλη Κυβέρνησι ἀπὸ τὸ Στρατό.

—Ζήτω ὁ στρατὸς κι' οἱ ἀξιωματικοὶ μας.

Κατὰ τὰς ἐννέα τὸ βράδυ ἡ ἰδέα ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀντιταχθῇ ἄμυνα καὶ νὰ μὴ φύγῃ ὁ Βασιλεὺς εἶχε δυναμώσῃ τὰ αἰσθήματα τοῦ πλήθους.

Ἡ βοή τοῦ κόσμου ἔφθανεν ὡς τὸν οὐρανόν.

—Νὰ γίνῃ στρατιωτικὴ Κυβέρνησις, φώναζαν.

—Νὰ πέσῃ ὁ Ζαΐμης καὶ νὰ ῥθουν οἱ ἀξιωματικοί.

—Ν' ἀναλάβῃ ὁ Μεταξᾶς ἢ ὁ Δούσμανης.

τε καὶ δὲν σᾶς ἐδόσαμε ; Τί μᾶς εἶπατε καὶ δὲν σᾶς ἀκούσαμε !

Οἱ Τοῦρκοι μᾶς ἔβγαλαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά καὶ μᾶς ἔφεραν στὴν αὐλὴ ἀλλὰ ἓνας Τοῦρκος ὑπαξιωματικὸς ποῦ τὸν ἐφώναζαν Μπαϊράμ Τσαοῦ ; ἦρθε μὲ τὸ ἄλογο καὶ ἄρχισε νὰ φωνάζῃ :

— Τί τοὺς βγάλατε ἔξω τοὺς γκιουόρ ; Μέσα μέσα πάλι.

Μᾶς ἔβαλαν πάλι μέσα στὴν ἐκκλησιά. Μᾶς ἐπῆραν τὰ ρούχα μας, μας ἄφισαν ξυπόλυτους μὲ τὸ σάβρακο καὶ μὲ τὸ πουνκάμισο, καὶ μᾶς ἐπῆγαν σὲ μιὰ γραμμὴ στὸ Σχολεῖο. Τὴν πρώτη νύχτα μέσα στὸ Σχολεῖο οἱ Τοῦρκοι εἶναν διαλέξῃ τίς πὺ ὠμορφες καὶ πὺ νέες γυναῖκες καὶ τίς ἀτίμαζαν μπροστὰ στίς μητέρες των. Ἐδιάλεγαν τίς γυναῖκες ἀπὸ δέκα χρονῶν καὶ ἀπάνω, καὶ ἔβαζαν τὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ κρατοῦν κερὰ καὶ νὰ τοὺς φέγουν. Τὰ κορίτσια δὲν ἤθελαν τὴν ἀτιμία καὶ προτιμοῦσαν τὸν θάνατο μὰ οἱ μητέρες των ἔλεγαν :

— Πήγαινε, πήγαινε, παιδί μου γιὰ νὰ μὴ σὲ σφάζουν.

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐβίαζαν τίς γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια καὶ ὕστερα τίς ἔσφαζαν μὲ τὰ χειρότερα βασανιστήρια, καὶ οἱ φωνές των ἀκούονταν σὲ ὅλο τὸ χωριό.

Ἀφοῦ μᾶς ἔφεραν στὸ Σχολεῖο ποῦ ἦταν γεμάτο ἀπὸ γυναίκες καὶ πτώματα καὶ ἀπὸ κομμάτια σάρκες μᾶς ἐμέτρησαν, μᾶς ἔδωσαν δύο δύο καὶ μᾶς πήγαιναν ὕστερα κάτω ἀπὸ τὰ σπίτια μας.

Ἐβάζαν φωτιά στὰ σπίτια, καὶ ὅταν σηκώνονταν οἱ φλόγες μᾶς ἔσφαζαν μὲ μαχαίρι ἢ μὲ σφαῖρα.

Ἐγὼ κατὰ τύχην βρέθηκα στὸ Σχολεῖο κοντὰ στὸ ἀποχωρητήριό καὶ χώθηκα μέσα καὶ κρύφτηκα. Πάνω ἀπὸ τὸ ταβάνι ἔβλεπα νᾶναι κρυμμένο ἓνα κορίτσι ὡς εἴκοσι χρονῶν ἡ Μαρία Καραγιάννη, καὶ ἔλεγα πῶς θὰ γλύτωνα καὶ ἐγὼ καὶ αὐτή. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως τὴν ἐπῆραν εἰδηση, τὴν κατέβασαν κάτω, τῆς ἔδωσαν ἓνα τενεκε πετρέλαιο νὰ ρίξῃ στίς πόρτες καὶ στα παράθυρα τοῦ σχολείου καὶ ὕστερα ἔβαλαν φωτ ἂν στὸ σχολεῖο κλείνονταν τὸ κορίτσι μέσα.

Ὅταν οἱ φλόγες ἄρχισαν νὰ φουντώνουν ἐγὼ τινάχτηκα ἔξω καὶ πήδησα ἀπὸ τὸ παράθυρο. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως μὲ εἶδαν, μοῦ ἔοριξαν πολλὲς σφαῖρες καὶ πληγώθηκα στὸ λαιμὸ καὶ στὸ χέρι. Τράβηξα λίγα βήματα καὶ ὕστερα ἔπεσα σ' ἓνα ποταμάκι, κάτω ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ μέσα σχεδὸν στίς φλόγες. Ἐμείνα ἐκεῖ λιποθυμημένος ὡς τὴ νύχτα, καὶ ὅταν ξελιποθύμησα ἐπῆρα τὸ ρεῦμα καὶ ἔφθασα σερόνόμενος σ' ἓνα λόφο τοῦ χωριοῦ. Τὸ μέρος ὅλο φωτίζεταν σὰν νᾶτανε ἡμέρα ἀπὸ τίς φλόγες τοῦ χωριοῦ

—Ζήτην ὁ στρατός... Νὰ λείψουν οἱ δειλοὶ καὶ οἱ προδόται.

Ἡ Κυδερνήσις τοῦ Ζαῖμη εὗρισκε ἄδικα τὸν μπελᾶ της, καὶ κατηγορεῖτο ὅτι εἶχε προδόσῃ τὴν πατρίδα καὶ τὸ Βασιλεῖον. Ὁ κόσμος στὸ κόχλασμα τῆς ψυχῆς του, ὠδηγεῖτο μόνο ἀπὸ τὸ αἰσθημά του, καὶ δὲ μπορούσε νὰ νιώσῃ τὴν πολιτικὴ τῆς Κυδερνήσεως.

Ρεύματα πλήθους κατέβαιναν ἀπὸ τὸ δρόμο τῶν Ἀνακτόρων πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἄλλα ρεύματα καὶ χεῖμαρροι ἀνέβαιναν πρὸς τὰ Ἀνάκτορα. Ἀπὸ τὰ σπίτια ἐφαίνοντο νὰ βγαίνουν γυναῖκες, ἀποτελειώ-
νουςαι τὸ ντύσιμό των στὸ δρόμο, καὶ σπεύδουσαι στὸ μεγάλο συναγερμό.

Ἰσχυρὰ αἱ φωναὶ πάνω σ' αὐτὸ τὸν τόνο ἄρχισαν νὰ δυναμώνουν καὶ νὰ κυριαρχοῦν πάνω ἀπὸ τὴν ἄλλῃ βοή.

—Στὴ Στρατιωτικὴ Λέσχῃ!

—Στὴ Στρατιωτικὴ Λέσχῃ!

—Νὰ μᾶς ποῦν οἱ ἀξιωματικοὶ μας τί μπορούμε νὰ κάνουμε.

—Δὲ μπορούμε νὰ ἀφίσουμε νὰ μᾶς φύγῃ ὁ Βασιλεὺς.

—Κάτω ἡ Ὀρφάνεια!

Κι' ἐνῶ τὰ ρεύματα τοῦ πλήθους ἄρχισαν νὰ ρίχνωνται ἀπὸ τὸ παλάτι, πρὸς τὴν Λεωφόρον Κηφισίας, πρὸς τὴ Στρατιωτικὴ Λέσχῃ, ἡ ἀγανάκτησις, ὁ θυμὸς, ἡ λύπη, ἡ ἀπόγνωσις, ἔκαναν τὸν κόσμον σὰν τρελλό, σὰν μεθυσμένο.

Ὅλοι ἐκίνουν τὰ χέρια, τὰ μπαστούνια, τὰ καπέλλα. Ὅλοι ἐφώναζαν:

—Δὲν ἔχουμε ὄπλα, ἀλλὰ ἔχουμε τὰ δόντια μας, τίς γροθιές μας, τὰ μπαστούνια, τίς πέτρες... Θὰ πέ-

καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐγύριζαν στοὺς λόφους καὶ ὅσους ἔβρισκαν τοὺς ἐσκότωναν. Ἐμένα δὲν κατώρθωσαν πάλι νὰ μὲ βροῦν καὶ σιγὰ σιγὰ τράβηξα μέσα στὰ βουνὰ τοῦ Οὐφλάκ ὅπου εἶχαν καταφύγη καὶ ὅσοι εἶχαν σωθῇ ἀπὸ τῆ σφαγῇ τοῦ χωριοῦ μας. Μέσα στὰ βουνὰ ἐμείναμε σὰν τὰ ἄγρια θηρία δύο σχεδὸν μῆνες· σκοτώσαμε τὰ παιδιά μας γιὰ νὰ μὴ φωνάζουν καὶ προδινόμαστε, καὶ τρώγαμε χόρτα καὶ ρίζες. Πολλοὶ ἀπὸ ἐμᾶς δὲν ἄντεξαν στὴν πείνα καὶ στὸ κρύο καὶ πέθαναν· καὶ θὰ πεθαίναμε ὅλοι ἂν δὲν ἐπερνοῦσαν τὸν Δεκαπενταῦγουστο οἱ Καρασιῶτες ποὺ ἔφευγαν ὥπλισμένοι ἀπὸ τὰ Καρασοχώρια γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ δὲν μᾶς ἔπερναν μαζί των στὴ Νικομήδεια.

σουμε μὰ θὰ σηκώσουμε ὁδοφράγματα μὲ τὰ κορμιά μας μπρὸς στὸ παλάτι, μπρὸς στὸ Βασιλεῖον.

Καὶ ὁ χεῖμαρρος τοῦ λαοῦ τοῦ πεινασμένου, τοῦ ἀόπλου, τοῦ χωρὶς φίλους, τοῦ χωρὶς καμμιά ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον ἢ γιὰ τὸ παρὸν τραβοῦσε, τραβοῦσε πρὸς τὴ Στρατιωτικὴ Λέσχη, παράσερνε τ' ἄλλα πλῆθη ποὺ ἀνέβαιναν πρὸς τὸ παλάτι, σταματοῦσε τὰ τράμι, γύριζε τ' ἀμάξια πρὸς τὴ διεύθυνσι τοῦ δρόμου του.

Μέσα στὴ Στρατιωτικὴ Λέσχη, ἐμαίνετο ἡ θύελλα. Οἱ ἀξιωματικοὶ χωρισμένοι σὲ δύο μέρη ἐφώναζαν, ἐχειρονόμουν, ἔδριζαν, ἐδημιουργοῦν σωστὸ πανδαιμόνιο, ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ ἐρθοῦν στὰ χέρια.

Καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ ὁποῖοι ἐτάσσοντο ὑπὲρ τῆς ἀντιστάσεως, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ ὁποῖοι ἐτάσσοντο ὑπὲρ τῆς ὑποταγῆς εἶχαν τὰ ἐπιχειρήματά των.

Ὅλοι ὅμως ἐγνώριζαν πολὺ καλὰ τὴν θέσι τῆς χώρας καὶ ἰδίως τῆς πρωτεύουσας.

Αἱ Ἀθῆναι δὲν εἶχαν οὔτε μιᾶς ἡμέρας φωμὶ, οὔτε μισῆς ἡμέρας κρέας, οὔτε λίγων ὥρων ὀσπρια, γάλα, κονσέρβες, χόρτα, ἄλλα τρόφιμα. Περισσότερες ἀπὸ δέκαπέντε τώρα ἡμέρες ὅλοι ζοῦσαν μὲ τὸ τίποτα. Ζοῦσαν μὲ τὸν ἀέρα, μὲ τὸν ἥλιο, μὲ τὸ νερό, μὲ τὸ ψέμμα.

Ἀπὸ κανένα μέρος δὲν μπορούσε νὰ περιμένῃ κανεὶς τρόφιμα, ὅπλα, ἢ ἄλλη βοήθεια. Ὅλη σχεδὸν ἡ Ἑλλάς ἦτο κάτω ἀπὸ τὴν πτέρνα τῶν ἀνταντικῶν στρατευμάτων, ἢ ἐμπρὸς στὴ μποῦκα τῶν κανονικῶν τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου. Ἡ Θεσσαλία εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ τὰ Ἀνταντικὰ στρατεύματα τὰ ὁποῖα διαρκῶς καὶ κατέδαιναν πρὸς τὰ κάτω.

Ἀκόμη ἄλλα Ἀνταντικὰ στρατεύματα, εἶχαν σχεδὸν καταλάβῃ τὸν Πειραιᾶ, εἶχαν κἀνῃ ἀποβάσεις

στὸν Ἴσμθό, στὴν Ἐλευσίνα, σὲ τόσα ἄλλα μερῇ. Μέσα στὴν Ἀθῆνα δὲν ὑπῆρχαν οὔτε χίλια στρατιωτικά ὄπλα, οὔτε ἓνα κανόνι, οὔτε ἓνα πολυβόλο. Ἡ κατάστασις ἦτο περισσότερο ἀπὸ ἀπελπιστική. Στὴν παραμικρὴ ἀντίστασι ἡ Ἀθῆνα θὰ ἐγίνετο στάχτη, στάχτη σὲ τρεῖς ὥρες ἀπὸ τὸν Ἀγγλογαλλικὸ στόλο καὶ τὸν Ἀναντικὸ στρατό, ἢ σὲ τρεῖς μέρες μέσα ὁλος ὁ πληθυσμὸς θὰ πέθαινε ἀπὸ τὴν τελεία ἔλλειψι καθε τροφῆς. Ποτὲ ἴσως ἡ ἀπελπισία ἐνὸς ὁλοκλήρου λαοῦ δὲν βρέθηκε σὲ τέτοια θέσι, χωρὶς κανένα ἀπολύτως στήριγμα, χωρὶς καμμιὰ ἐλπίδα, χωρὶς καμμιὰ ὑπεράσπισι.

Καὶ μίλησαν τὰ λογικὰ μυαλά, καὶ παρέστησαν τὴν κατάστασι ὅπως ἦτο, καὶ εἶπαν ὅτι δὲν θὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀπεγνωσμένης ἀντιστάσεως, ἀν ἤθελαν νὰ ἀντισταθοῦν, ἀλλὰ περὶ πραγματικῆς τρέλλας μὲ ἀνυπολογίστους συμφοράς.

Παρ' ὅλην ὁμῶς τὴν λογικότητα τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς μερίδος αὐτῆς τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ οἱ ἀντίθετοι ἀξιωματικοὶ εἶχαν τὰ ἰδικὰ τῶν ἐπιχειρήματα.

Ὁ στρατὸς θὰ ἀπήγαγε τὸν Βασιλέα, καὶ θὰ ἀπεχώρει μαζί του στὴν Δυτικὴ Στερεὰν Ἑλλάδα, ἢ ἀνμποροῦσε, στὴν Πελοπόννησο. Ἡ Πρωτεύουσα θὰ κατελαμβάνετο ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, οἱ ὅποιοι θὰ ἐτροφοδότην βέβαια τὸν πληθυσμό. Ὁ κόσμος δὲν θὰ εἶχεν ἔτσι νὰ πάθῃ τίποτε, καὶ ὁ ἀγαπημένος Βασιλιάς δὲν θὰ παρεδίνετο αἰχμάλωτος στοὺς ξένους.

Καὶ οἱ πιὸ θερμοὶ καὶ ποιηταὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ αἰσθήματος, ἐπλαθάν τὴν εἰκόνα ἐνὸς Βασιλιά μὲσα σὲ κάποιο ὄρεινὸ καὶ ἀπόκοσμο χωριὸ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, διατηροῦντα τὴν φωτιά καὶ τὸν πυρῆνα τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, περιστοιχιζόμενον ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ λίγους στρατιώτας, καὶ μέ-

KONZES

Στὴν δεξιὰν ἀκτὴ καθὼς μπαίνομε στὸν κόλπο τῆς Νικομηδείας βρίσκονται τώρα τὰ καμένα εἰσέπια τοῦ ἑλληνικοῦ Κονζε.

Θαῖμα ὠμορφιάς, εὐγενικότητας, χαρᾶς, εἶχεν ὁ Κονζες διακόσες εἴκοσι ἑλληνικὲς πλούσιες καὶ καλὰς οἰκογενεῖες, καὶ τὸ καλοκαίρι ἐχρησίμευε γιὰ διαμὸνὴ τῶν πλουσίων τῆς Νικομηδείας, τοῦ Ἀδᾶ Παζαρ τοῦ Μπαχτσεζίκ, τῶν Κιουπλιῶν, τοῦ Ἑσκῆ-Σεχίρ, τῆς Πόλης ἀκόμη. Τὰ φρούτα τοῦ Κονζε ἦσαν ἀπὸ τὰ πιὸ φημισμένα ποῦ πουλιοῦνται στὴν ἀγορὰ τῆς Πόλης καὶ τὰ νερά του ἀπὸ τὰ πιὸ κρῦα καὶ πιὸ χονευστικά ποῦ μπορεῖ κανένας νὰ πῇ. Παράδεισος παραθαλάσσιος ὁ Κονζες μὲ τὰ σπίτια του τὰ ψηλά καὶ καλοχτισμένα καὶ μὲ τὴν παλιὰ βυζαντινὴ ψηφιδοντυμένη ἐκκλησιὰ τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου ἦταν τὸ καυὰρι τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ φθόνος τῶν Τούρκων τῶν γύρω χωριῶν.

Καθὼς προελαίναμε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1921 μὲ τὴν ἑλληνικὴ μεραρχία τῆς Νικομηδείας ἀπὸ τὸν Κονζε καὶ ἀπὸ ὅλη τὴν ἄλλη σφαγιασμένη παραλία τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας ἐσταματήσαμε μὲ φρίκη ἐμπρὸς στὰ εἰσέπια καὶ στὴ σιάντρη τοῦ καμένου Κονζε, γιὰτὶ ἡ βαρεῖα ὁσμὴ ποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὰ χαλάσματα καὶ τὴν τέφρα τῶν σπιτιῶν, μᾶς ἔδειχνεν ὅτι τὰ πτώματα τῶν δυστυχισμένων Κονζιανῶν ποῦ εἶχαν σφαγιασθῇ ἐκεῖ δὲν εἶχαν ἀκόμη τελείως ἀποσυνθεθῇ. Ἀπὸ τίς πληροφορίες ποῦ μοῦ εἶχε δώσῃ πρὶν στὴ Νικομήδεια ὁ Κ. Θεοδώρου καὶ οἱ ἄλλοι λίγοι ποῦ ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ Κονζιανοὶ θὰ προσπαθήσω νὰ δώσω ἐδῶ κάποιαν ὠχρὰν ἀναπαράστασιν τῆς καταστροφῆς.

— Κατέβηκα στὸ καφενεῖο τοῦ Θ. Μόσχου ἐκείνη τὴν αὐγὴ — ἦταν ἡ 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1921 — μᾶ λέγει ὁ Κ. Θεοδώρου, νοικοκύρης ἄνθρωπος ἐξήντα χρόνων, καὶ εἶδα τὸν Τζεμάλ τῆς Νίκαιας μὲ δερματένια στρατιωτικὴ στολή, μὲ ἄγριο μαῦρο πρόσωπο νὰ συριανίζει ἀπ' ἐξῶ ἐκεῖ.

— Σαμπαλαέρολσουμ, εἶπα, ἂν καὶ δὲν ἤθελα νὰ τὸν καλημερίσω.

— Σαμπαλαέρολσουμ μοῦ εἶπε καὶ ἔκανε πῶς κύτταζε μὲ ἀδιαφορίαν τάχα ἄλλου.

Μεῖσα στὸ καφενεῖο τρεῖς τέσσερις Τούρκοι χωρικοὶ ὠπλισμέ-

νοντα ἐκεῖ γιὰ νὰ φυλάττῃ τὴν φωτιὰ τοῦ καινούργιου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ποῦ θὰ ἐδγαίνεν ὕστερα ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν.

Ἐνὰ ὄνειρο ἅγιο καὶ μεγάλο θὰ ἀνθίζεν ἀπὸ κεῖ καὶ ὁ μαρτυρικός Βασιλεὺς μέσα στὸ ἀπάτητο ἐκεῖνο βουνό, θὰ ἦτο πραγματικὰ ὁ γυιὸς τοῦ ἀητοῦ καὶ ὁ παραμυθένιος Βασιλιάς ποῦ θὰ ξεκινούσεν ἀπὸ κεῖ γιὰ νὰ σκεπάσῃ πάλι μὲ τὰ φτερά του ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Ὅταν ὁ κόσμος ποῦ ξεκίνησε σὲ διαδήλωσι ἀπὸ τὸ Παλάτι ἐφθάσεν ἔξω ἀπὸ τὴ Στρατιωτικὴ Λέσχη, μέσα συνεδρίαζαν καὶ συνεσκέπτοντο ἀκόμη οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ πρόεδροι τῶν Σωματείων καὶ Συντεχνειῶν.

Καμμιά ὀριστικὴ ἀπόφασις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ληφθῇ. Οἱ ζητοῦντες ν' ἀρπάσουν τὸν Βασιλέα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἐπεκράτουν καὶ ἐπλεινοψήφουν. Ἡ θέλησις ὅμως τοῦ Βασιλέως ἤρθεν ὕστερα ἀπὸ ὦρα ρητὴ καὶ κατηγορηματικὴ.

Ὁ Βασιλεὺς εἶχε πῇ στὴν ἐπιτροπὴ τῶν ἀξιωματικῶν:

— Τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος ἐπιβάλλει εἰς πάντας νὰ πειθαρχοῦν. Εἴτε πολῖται εἴτε στρατιῶται εἶναι αὐτοί. Τὸ παράδειγμα τῆς πειθαρχίας τὸ εἶδινε πρῶτος αὐτός. Ὅσοι ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα πρέπει νὰ πειθαρχήσουν.... Ὁ κόσμος ὅμως ποῦ ἐπερίμενε κάτω ἀπὸ τὴν Στρατιωτικὴ Λέσχην ν' ἀκούσῃ ἀποφάσεις ἀντιστάσεως καὶ ἀμύνης, ξέσπαζε σὲ κύματα φωνῶν γεμάτων ἀπὸ ἀγανάκτησι ἐναντίον ὅλων ἐκείνων ποῦ συνεβούλευαν τὴν ὑποταγὴν.

Ἡ λογικὴ εἶχε φύγῃ ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοὺς ζητοῦντας τὴν ἀρπαγὴ τοῦ Βασιλέως. Λαὸς καὶ ἐπαναστατημένοι ἀξιωματικοὶ ἐφώ-

νοι ἄρπαζαν τὰ πράγματα τοῦ μαγαζιοῦ, ἐνῶ ὁ καφετζῆς Θ. Μόσχος εἶχεν ἀνάηψῃ τὸ τζάκι καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς ψήσῃ καφέ.

— Τί κάνουν αὐτοί ; τὸν ρώτησα ἑλληνικά.

— Σῶπα καὶ τὴν πάθαμε, μοῦ εἶπε. "Ἐδесαν τὸν Κοντζέ;

Καὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ σκύβῃ στὸ τζάκι... "Ἐκανα νὰ φύγω, μὰ ἓνας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ Χουσνὴ Ἀγᾶς, ἀπὸ τὸ γειτονικὸ τουρκοχωρὶ τὸ Λάσι, μ' ἐπίασεν ἀπὸ τὸ σιῆθος καὶ μοῦ εἶπε :

— Ξεγυμνώσου.

"Ἦταν γινώριμός μου καὶ νόμιζα πῶς ἀστεieiόταν.

Γι' αὐτὸ ἐγέλασα.

— Τί γελᾶς γκισούρ ; μοῦ εἶπε καὶ ἄρχισε νὰ μὲ ψάχνῃ.

Μοῦ ἐπῆρε δεκαπέντε λίρες ποῦ εἶχα μαζί μου, τὸ ρωλόι μου, μιὰ πιπα, καὶ ὕστερα, μοῦ λείει :

— Βγάλε τὰ παπούτσια σου.

— "Εβγαλα τὰ παπούτσια μου, τὰ ἐφόρεσε πετώντας τὰ τσαρούχια του, καὶ ὕστερα πάλι μὲ διατάξε :

— Βγάλε τὸ παντελόνι σου.

Τὸ παντελόνι μου ἦταν μπαλωμένο καὶ ὁ Τούρκος προτίμησε τὸ καινούργιο σῶβρακό μου καὶ τὸ πουκάμισό μου ἀπὸ τὸ παντελόνι μου. Ὁ Τζεμᾶλ ποῦ ἔβλεπε τὴν σκηνὴ ἐφώναζε :

Πάρτε τοὺς αὐτοὺς.

"Ὁ Χουσνὴ Ἀγᾶς καὶ οἱ δύο ἄλλοι Τούρκοι μᾶς ἔφεραν ἐμεῖς νὰ καὶ τὸν καφετζῆ, σ' ἓνα σπίτι καὶ μᾶς ἔκλεισαν μέσα. Ἐκεῖ εἶχαν κλείσῃ καὶ ἄλλους πέντε συγχωριανούς μου καὶ μαζεψτήκαμε τὸ ὅλον ἐπτά. "Υστερα ἔφυγαν οἱ Τούρκοι παραγγέλλοντάς μας νὰ μείνωμεν ἐκεῖ καὶ ἔδесαν τὴν πόρτα μ' ἓνα σχοινί. Καθὼς ὁμως τὸ σπίτι ἦταν ἀπὸ πλίνθους ἐμεῖς τρυπήσαμε τὸν πίσω τοῖχο, ἐφύγαμε, καὶ ἐκρυφτήκαμε ἄλλος ἐδῶ καὶ ἄλλος ἐκεῖ. Ἐγὼ κρύφτηκα σ' ἓνα παλιόσπιστο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἄκουα τὸ ἐρέξιμο τῶν Τούρκων ποῦ ἐμάζευαν τὸν κόσμον καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἄκουσα τὸ συχωριανό μας κήρυκα, τὸν Ἀριστείδη Φωτίου, ποῦ ἐφώναζε :

— Ὁ Τζεμᾶλ διατάζει νὰ βγοῦν ἔξω οἱ κρυμμένοι γιὰτὶ ὁποῖον κιάνει σὲ σπῆτια ἢ σὲ μπαξὲ θὰ ἰὸν τουφεκίσῃ». Ἐγὼ ἀντὶ νὰ βγῶ ἔξω ἀνέβηκα καὶ κρύφτηκα στὸ ταβάνι τοῦ σπιτιοῦ, καὶ ἔβλεπα ἀπὸ ἐκεῖ νὰ σέρνουν οἱ Τούρκοι κάτω στοὺς δρόμους τὸν κόσμον, ἄνδρες γυναῖκες παιδιὰ, δεμένους καὶ νὰ τοὺς τραβοῦν στὰ βουλά. Ἀκούοταν θρηῆνος μεγάλος καὶ ὀδυρμός.

Οἱ Τούρκοι ἔλεγαν.

— Μὴ φοβᾶσθε, μωρὲ μὴ φοβᾶσθε. Σχολεῖο θὰ σᾶς πᾶμε.

ναζαν προστάγματα ἀπεγνωσμένων ἐνεργειῶν καὶ ἀμύνης, καὶ ἀντιστάσεως καὶ πολέμου ἀκόμη μέχρι τελείας καταστροφῆς τοῦ λαοῦ μαζί με τὸν Βασιλέα του.

Ὅποιαδήποτε λύσι μποροῦσε νὰ δεχθῇ ὁ κόσμος, καὶ μόνο τὴν παράδοσι τοῦ Βασιλέως εἰς τοὺς ξένους δὲν ἔθελε ν' ἀκούσῃ, δυσπιστῶν εἰς ὅλα, δυσπιστῶν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θρυλλουμένην διὰ τοῦ μέσου τούτου σωτηρίαν τῆς Πατρίδος.

Μέσα εἰς τὴν Στρατιωτικὴ Λέσχην συνεδρίαζαν καὶ συνεδρίαζαν χωρὶς νὰ βρίσκουν βάσι λήψεως ὀριστικῶν ἀποφάσεων, καὶ ἔξω ὁ κόσμος ἐμαίνετο, δεχόμενος τὸ πᾶν, καὶ μόνο τὴν φυγὴν τοῦ Βασιλέως μὴ ἀνεχόμενος ν' ἀκούσῃ.

Περασμένα μεσάνυχτα ἀπεφασίσθη ἐπὶ τέλους στὴ Στρατιωτικὴ Λέσχην νὰ μὴ γίνῃ καμμιά ἔνοπλος ἀντίστασις, ἀλλὰ ἄοπλος ὁ κόσμος νὰ συγκεντρωθῇ ἐμπρὸς εἰς τὸν χώρον τῶν Ἀνακτόρων, ἐμποδίζων ἔτσι μετὸν πυκνὸ ἀδιαπέραστο ὕγκο τῶν σωμάτων του, τὴν ἐξοδὸ τοῦ Βασιλέως. Συγχρόνως, ἐπιτροπὴ τοῦ λαοῦ θὰ παρουσιάζετο εἰς τὸν Ζωννάρ καὶ θὰ τὸν παρεκάλει νὰ μὴ ἐπιμένουν αἱ Δυνάμεις στὴν ἀναχώρησι τοῦ Βασιλέως, ἀφοῦ ὁ λαός, ὅλα τὰ αἰτήματα καὶ τοὺς ὅρους τῶν Δυνάμεων ἦτο πρόθυμος νὰ δεχθῇ.

Μεγάλον καὶ βαρὺ τὸ πένθος εἶχεν ἀπλωθῇ σ' ὅλην τὴν πόλιν. Ἦτο κάτι σὰν ἐφιάλτης ποῦ διαρκεῖ ὥρες πολλὰς, ἀτέλειωτες ὥρες αὐτὴ ἢ νύχτα. Τὰ στήθη τοῦ κόσμου πιεζόμενα ἀπὸ τὸν πόνον καὶ τὸ παράπονον δὲν ἤξεραν πῶς νὰ ξεσπάσουν τὰ αἰσθήματά των. Μεγάλῃ Παρασκευῇ πένθους, πένθους καὶ πόνου ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ εἶχε δοκιμάσῃ ἡ παναθηναϊκὴ ψυχὴ.

Ὅλη ἡ Ἀθήνα ἀγρυπνοῦσε γύρω ἀπὸ τὰ Ἀνάκτορα, καὶ φύλαγε νὰ μὴ φύγῃ ὁ Βασιλεὺς.

Καὶ ἦρθε στὸν κόσμον, στὴ μαύρῃ πλημμύρᾳ τοῦ

κόσμου, ποῦ στάθηκε ὅλο τὸ ἀπόγεμα κι' ὅλη τὴ νύχτα φρουρὸς καὶ φύλακας ἐκεῖ, ἄθελα ἢ σκέψις καὶ ἢ σύγκρισις δύο ἐποχῶν.

Ἦτο ἀκριδῶς πρὸ δυὸ χρόνων ἡ ἴδια ἐποχή. Ἴσως μάλιστα νὰ ἦτο καὶ ἡ ἴδια ἡμερομηνία. Μέσα στὸ πένθιμο σκοτάδι ποῦ σκέπαζε τὴν ὁδὸν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὁλόγυρα στὸ παλάτι τοῦ Βασιλιᾶ Κωνσταντίνου, αἱ χιλιάδες τοῦ κόσμου μὲ τὸ πένθος στὴν ψυχὴ καὶ τὸ δάκρυ στὰ μάτια, ἐστέκοντο φύλακες καὶ δράκοντες νὰ μὴν ἀφίσουν τὸν ἄρρωστο, τὸ μελλοθάνατο τότε Βασιλιᾶ νὰ φύγῃ, νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸ Λαό του. Ἀκριδῶς σὰν καὶ πρὸ δυὸ χρόνων.

Μέσα στὸ λυπημένο σκοτάδι τῆς δενδροστοιχίας μαζεύτηκαν καὶ πάλι τὰ πλήθη καὶ μὲ τὸ πένθος στὴ ψυχὴ καὶ τὸ δάκρυ στὰ μάτια, ἐστάθηκαν φύλακες καὶ δράκοντες καὶ κύκλωσαν τὸ παλάτι γιὰ νὰ μὴ φύγῃ ὁ Βασιλιᾶς.

Ἐνα ἡφαίστιο ψυχῆς τάραζε τὶς χιλιάδες τοῦ πλήθους καὶ ἡ ἀπόφασι νὰ μὴν ἀφίσουν τὸ λατρευτὸ Βασιλιᾶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του—γιατὶ αὐτὴ ἡ σχέσις ἦτο μεταξὺ Αὐτοῦ καὶ τοῦ Λαοῦ—διεκρίνετο ἄγρια χαραγμένη σὲ κάθε ἔκφρασι, σὲ κάθε κίνημα.

Τὸ λυπημένο παλάτι τοῦ Κωνσταντίνου εἶχε μεταβληθῇ σὲ φρούριον ἱερουργίας καὶ θρησκείας. Τὸ πένθος ποῦ ἀπλώνετο τριγύρω του εἶχε τὴν ὄψι καὶ τὸ ἀνάστημα τοῦ εὐγενικωτέρου Ἴσως πένθους ἀπ' ὅσα ἐγνώρισε ἡ ἱστορία.

Ὑπῆρξαν χιλιάδες καὶ χιλιάδες κόσμου ποῦ δὲν ἐκλείσαν μάτι, καὶ ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ποῦ ἔμειναν, στὴν ἴδια θέσι ἀπὸ τὸ ἀπόγεμα, ἀκίνητοι. ἄπνοι, χωρὶς νὰ βάλουν τίποτα στὸ στόμα των, χωρὶς νὰ γυ-

Καὶ ὁ κόσμος ἐφώναζε :

— Πηγαῖνοι νὰ μᾶς σφάξουνε !

— Πηγαῖνουν νὰ μᾶς σφάξουνε !

Οἱ Τοῦρκοι ἀνοίγαν τὶς πόρτες, τραγουδοῦσαν, ἐφόρτωναν τὰ πράγματά μας σὲ ζῶα, σὲ βάρκες σὲ καΐκια. Ὁ τόπος εἶχε μαυρίση ἀπὸ αὐτοὺς· θὰ εἶχαν μαζευνθῇ ὡς δύο χιλιάδες ἄνδρες γυναῖκες, παιδιὰ, ἀπὸ τὰ γειτονικά τουρκοχώρια, Λάσι, Ἐρεγλι, Χαλὶ-Ντερέ, Ἄκ Πουνάρ, Ὀζοῦν-Ντερέ, ἀπὸ τὸ Καραμουσάλ, καὶ ἀρπάζανε τὰ πράγματά μας μὲ φωνὲς καὶ μὲ τραγούδια. Μαζὶ μὲ τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς ἀνιάρτες ἐβλεπα καὶ τακτικὸ στρατὸ καὶ χωροφύλακες. Οἱ Τοῦρκοι ἐφώναζαν :

Ἦρθεν ἡ ὥρα ποῦ τὰ πράγματά τῶν ἀπίστων γίνονται δικὰ μας.

— Ἄς ἔρθουν οἱ Γιουνάν ἀπὸ τὴ Νικομήδεια καὶ τὰ Ἐγγλέζικα καράβια νὰ εἰς γλυτώσουν τώρα.

Ὑστερα ἄκουσα μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὸ διπλᾶνὸ σπίτι :

— Ἀριστείδη, Ἀριστείδη, τὸ παιδί !

Ἦταν μιὰ γυναικεία φωνὴ ἀλλὰ σὲ λίγο βγῆκαν πρὸ δυνατέες φωνές καὶ φαίνεται πῶς οἱ Τοῦρκοι ἐσφάξαν τὴ γυναῖκα καὶ τὸ παιδί. Ἄλλες φωνές Τοῦρκων ποὺ ἀρπαζαν τὰ πράγματά μας ἢ ποῦ ἐσοχναν νὰ βροῦν τὸν κόσμο ἔλεγαν :

— Γιουσούφ Τσαούς, Ἀρίμ Μπέη, Χουσνοῦ ἐφέντη, Χουσεῖν Τσαούς.

Αὐτοὶ ἦσαν πρὶν χωροφύλακες στὸ χωριό μας καὶ τώρα μαζὶ μὲ τὸν Τζεμάλ, μαζὶ μὲ τὸν Τελώνη τοῦ Καραμουσάλ Σεκιπ καὶ μὲ ἄλλους μαζὶ ἀπὸ τὸ Καραμουσάλ δημοσίους ὑπαλλήλους ἀξιοματικούς καὶ ὑπαξιωματικούς διοικοῦσαν τὴν σφαγὴ καὶ τὴν ἀρπαγὴ.

Ὑστερα ἄκουσα πάλι :

— Βάλτε δύο σκοποὺς νὰ μὴ μᾶλλον ἄλλος μέσα. Αὐτὸ τὸ σπῆι εἶναι δικό μας.

Πραγματικά μιὰ ἐμάδα ἀπὸ Τοῦρκους ποῦ εἶχεν ἔρθῃ στὸ διπλᾶνὸ σπίτι καὶ ἄρχισε νὰ τὸ γυμνῶν φιλονεικοῦσε μὲ ἄλλους Τοῦρκους ποῦ ἐφθασαν ἀργότερα καὶ ἤθελαν νὰ λάβουν μερίδιον στὴν ἀρπαγὴ.

Ὑστερα ἄκουσα θόρυβο στὰ ἀπέναντι κεραμίδια καὶ βλέπω τὸ γείτονά μου Νικόλαο Κυλέα νὰ πηδᾷ στὶς οτέγες μαζὶ μὲ τὰ δύο τοῦ παιδιὰ τὸν Γεώργη καὶ τὸν Μανώλη γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς πυροβολοῦσαν ἀπὸ κάτω.

Ἀπὸ τὸ ταβάνι ποῦ ἤμουν κρυμμένος ἐβλεπα τὸν Τζεμάλ νὰ κάθεται στὴ μέσῃ τῆς πλατείας τοῦ Κοντζέ. Οἱ Τοῦρκοι ἐφερναν

ρίσουν κἄν τὸ μάτι των πρὸς ἄλλη διεύθυνσι, ἀπὸ τῇ διεύθυνσι τοῦ παλατιοῦ. Γυναῖκες, ἄνδρες, παιδιὰ, τοῦ καλλιτέρου κόσμου καὶ τοῦ λαοῦ, ἀγρύπνησαν ἔξω ἀπὸ τὸ παλάτι, μὲ τὸ δάκρυ ἀστεῖρευτο στὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ γονατισμένη σ' ἀτέλειωτο προσκύνημα. Καὶ τὰ μάτια τὰ κόκκινα κι' ἀγρυπνισμένα, ἔκαιαν, ὅλο ἔκαιαν ἀπὸ τῇ φωτιᾷ τῆς ἀναμονῆς, τῆς ἀγάπης, τοῦ πόνου, τῆς ἐλπίδας ἀκόμη, μιᾶς ἀόριστης ἐλπίδας, ποῦ φτερούγιζε στιγμές-στιγμές σ' ὅλων τὴν ψυχὴ, κι' ἔλεγε πῶς ἦτο ἀδύνατο νὰ φύγῃ ὁ λατρευτὸς Βασιλεὺς. Γύρω καὶ μέσα στὸν κόσμον αἱ διαδόσεις ὠργιάζαν καὶ τραβοῦσαν τοὺς πιὸ παράξενους κι' ἀπίστευτους δρόμους.

— Ἐφυγε, ἔφυγε, ἔλεγαν πολλοί.

— Ἐφυγε ἀπὸ νωρίς.

— Ἐφυγε ἀπὸ μιὰ μιὰ μικρὴ ἔξοδο τοῦ κήπου, χωρὶς νὰ μπορέσῃ κανεὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ.

Ἄλλοι ὅμως ἐβεβαίωναν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶχε φύγῃ ἀκόμη, καὶ ὅτι θὰ ἔφευγε τὸ πρῶτ'.

Ἀκόμη αἱ διαδόσεις γύρω ἀπὸ τὴν τύχην τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ζαΐμη, καὶ γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, ἔπερναν τοὺς πιὸ ἀντίθετους δρόμους.

Ἄλλοι ἐβεβαίωναν ὅτι ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος, ὁ δευτερότοκος τοῦ Κωνσταντίνου, δὲν ἐδέχετο νὰ γίνῃ Βασιλεὺς, καὶ ὅτι θὰ ἔμενε ὁ τριτότοκος, ὁ πρίγκηψ Παῦλος. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι θὰ φευγεν ὁλόκληρη ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, καὶ ὅτι παρὰ τὰς βεβαιώσεις τοῦ Ζοννάρ ἢ ἐλληνικῇ Δυναστείᾳ θὰ ἐξερριζώνετο τελείως.

Γιὰ τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη κανεὶς δὲν εἰδειχεν οἶκτον ἢ ἔλεος. Τὴν θεωροῦσαν γιὰ παρατημένην, καὶ

μπροστά του τὰ καλὰ ἐπιπλα τοῦ χωριοῦ, καὶ ἕνας γραμματικός του τὰ περνοῦσε στὸν κατάλογο.

“Υστερα εἶδα νὰ ὀδηγοῦν μὲ ξύλο καὶ μὲ φωνές καμμιὰ πενηταριά συγχωριανούς μιν, ἄνδρες γυναῖκας καὶ παιδιὰ στὸν Τζεμαλ, ἐνῷ οἱ Τούρκοι, ποὺ ὀδηγοῦσαν τοὺς φώναζαν;

Γιαούρηδες νὰ μάθετε ἄλλη φορὰ νὰ τρώτε χοιρινό!

Στὶς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα ἄκουσα μιὰ φωνή.

— Μιλεφρέ!

Ὁ κήρυκας ἐφώναζε σύναξη.

.. Ἡ νύχτα ἦρθε μὲ χιόνι καὶ μὲ βροχὴ καὶ μ’ ἕνα σκοτάδι ποῦ δὲν ἐβλεπες μισὸ δάχτυλο ἐμπρός σου.

Ἐκαγα τὸ σταυρό μου καὶ κατέβηκα κάτω ἀπὸ τὸ ταβάνι μὲ δυσκολίαν ὅμως μπόρεσα νὰ περάσω τὸ προαύλιο τοῦ σπιτιοῦ, γιατί ἦταν γεμάτο ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὰ ἐπιπλα ποῦ εἶχαν μαζέψῃ ἐκεῖ οἱ Τούρκοι. Μὲ πρὶο μεγάλη ἀκόμη δυσκολία κατώρθωσα νὰ βγῶ ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ πιάσω τὸ βουνὸ τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου, γιατί ἦταν κίνδυνος σὲ κάθε βῆμα νὰ πέσω πάνω στοὺς Τούρκους. Τράβηξα ἀπὸ τὸ βουνὸ σὲ βουνό. Τὰ ξημερώματα ἄκουσα κοντά μου ὀμιλίες καὶ εἶπα:

Δικοὶ μας θάναι.

Πραγματικά ἦταν τέσσερις συγχωριανοὶ μου ποῦ εἶχαν γλυτώσῃ καὶ αὐτοί.

Σιγὰ-σιγὰ φθάσαμε στὸ χωριὸ τὸ Ντεϊρμέντερε, ὅπου οἱ Τούρκοι χωρικοὶ ἐπλήρωναν Ἀλβανοὺς φύλακες γιὰ νὰ τοὺς φυλάγουν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τοῦ Καραμουσάλ. Ἡύραμεν ἐκεῖ μιὰ βάρκα, τὴν ἐπήρσαμε καὶ ἐφθάσαμε μὲ τὰ κουπιὰ ἀπέναντι στὸ Ντέριντζε, στὴν ἐλληνικὴ ζώνη. Ἀναφέρομε τὴν καταστροφὴ τοῦ Κοντζε καὶ τὴν ἄλλην ἡμέρα, στίς 20 Φεβρουαρίου ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἔκανε ἀπόβασιν ἐκεῖ. Οἱ Τούρκοι ποῦ βρίσκονταν ἀκόμη στὸν Κοντζε καὶ ἐμάζευαν τὰ πράγματα τοῦ χωριοῦ ἐπῆραν τὰ βουγά μόλις εἶδαν τὸν ἐλληνικὸ στρατό. Τὸ ἐλληνικὸ ἀπόσπασμα προχώρησεν ὥς τέσσερα χιλιόμετρα δυτικὰ πρὸς τὸ δρόμο τοῦ Καραμουσάλ καὶ εἶδε τὸν τόπο σπαρμένο ἀπὸ ἀνθρώπινες σάρκες, ἀπὸ ροῦχα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀπὸ χέρια, πόδια, μύτες, αὐτιά, δάχτυλα.

Οἱ Τούρκοι εἶχαν ἀποτελειώσῃ στὸ δρόμο μὲ τὰ πρὶο φοριχτὰ βασανιστήρια αὐτοὺς ποῦ εἶχαν συλλάβῃ, καὶ ὅταν ἐφυγε τὸ ἐλληνικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Κοντζε, ἦρθαν πάλιν οἱ Τούρκοι καὶ τοῦ ἔβαλαν φωτιά.

δὲν ἦσαν λίγοι ποὺ ζητοῦσαν τὸ κρέμασμα τοῦ ἰδίου τοῦ Ζαΐμη καὶ τῶν Ὑπουργῶν του.

Μεσάνυχτα καὶ βαθεῖα ἀγγὴ αἱ κινούμεναι ἢ ἀκίνητοι μάζαι καὶ σκιαὶ τοῦ κόσμου, ζοῦσαν μὲ μιὰ σκέψι, μ' ἓνα αἰσθημα. Τὴ σκέψι καὶ τὸ αἰσθημα γύρω ἀπὸ τὴν ὕπαρξι τοῦ Βασιλιᾶ.

Αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ὁμιλίαι δὲν εἶχαν ἀλλάξῃ χρῶμα καὶ μορφή.

— Μήπως ἔφυγε ;

— Δὲν ἔφυγε, γιατί φυλάμε καλὰ νὰ μὴ μᾶς φύγῃ.

Τὰς πρωῒνας ὥρας ἡ ἀπόφασις τοῦ κόσμου νὰ ἐμποδίσῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀναχώρησι τοῦ Βασιλέως, εἶχε φανερωθῇ ἔντονος, ἰσχυρά, μεγαλουργός, γεμάτη ἀπὸ τὴν πιδὺ ὑπέροχον πνοὴ τῆς ἀποφάσεως, χωρὶς νὰ ρυθμίζεται ἀπὸ κανένα μέτρο σκέψεως, ἀπὸ καμμιὰ ρύθμισι λογικῆς. Δίπλα στὴν ἀπόφασι τοῦ κόσμου, ἡ ἀπόφασις μιᾶς μεγάλης μερίδος μονίμων καὶ ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. Ὅριστε ὁ ταγματάρχης Λιακόπουλος μὲ τὸ τάγμα του τοῦ 34 συντάγματος, καὶ ὁ ταγματάρχης τοῦ πρώτου πεζικοῦ Κοσμοπούλος μὲ διλοχίαν πεζικοῦ, καὶ ἓνας οὐλαμὸς ἱππικοῦ καὶ ἓνα μεγάλο μέρος κατωτέρων μονίμων καὶ ἐφέδρων ἀξιωματικῶν ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ Ἀνάκτορα, μέσα σὲ κάθε δρόμο ποὺ ἔφερνε στὰ Ἀνάκτορα καὶ στὸν ἀνακτορικὸ κήπο. Ὅλοι οἱ δρόμοι ἦσαν φυλαγμένοι καλὰ, καὶ ὅλοι οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἀποφασισμένοι νὰ ἐμποδίσουν μὲ κάθε θυσία τὴν ἀναχώρησι τοῦ Βασιλέως.

Πάνω στοὺς τοίχους τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου πολῖται, ἀποφασισμένοι νὰ θυσιάσουν τὴ ζωὴ των, ἐφύλατταν σκοποί, μὲ ὅπλα στὰ χέρια, καὶ κατεσκόπευαν κάθε ἐξοδο, κάθε λεπτομέρεια τοῦ παλατιοῦ.

ΛΕΥΚΕΣ

Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλένης Βαφειάδη, εἶναι ἡ ἱστορία τῆς σφαγῆς τῶν Λευκῶν. Τὴν ἄκουσα ἀπὸ τῆς Ἰδίας τὸ στόμα τὸ Μάη τοῦ 1921 εἰς τὸ Ἀδᾶ-Παζάρ, καὶ δὲν θὰ ἀλλάξω ἐδῶ—ὅπως δὲν ἀλλάξω καὶ σιῶν ἄλλων τὴν ἀφήγησι—τίποτα ἀπὸ τὸν τόνο καὶ τὸ χρῶμα τῶν λόγων τῆς.

—Τὴν παραμονὴ τῶν Ἀνίων Ἀποστόλων τοῦ 1920, ἄρχισεν ἡ Ἑλένη Βαφειάδη, ἦλθαν πεντακόσιοι Τοῦρκοι στρατιῶτες καὶ ἀντάρτες μετ' ἀρχηγὸν τὸν Τζεμόλ καὶ ἐπάτησαν τίς Λεῦκες. Ὁ κόσμος ἄλλοι ἐπῆραν τὰ βουνά καὶ ἄλλοι δὲν ἐπρόλαβαν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ. Ἐγὼ μὲ τὸν ἄνδρα μου καὶ τὸ μωρό μου ἔμειναι με σπῖτι, γιατί δὲν μπορούσαμε νὰ τραβοῦμε τὸ παιδί μας στὰ βουνά. Τότε οἱ κεμαλικοὶ ἄρχισαν νὰ μαζεύουν μετὰ τὰ σκυλλιά τὸν κόσμο ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ τὸν φέρουν σὲ μιὰ πλατεῖα ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπῖτι μας, καὶ ἄρχισαν νὰ μαζεύουν καὶ τοὺς ἄνδρες ποῦ εἶχαν μείνῃ στὸ χωριὸ καὶ νὰ τοὺς κλείνουν σ' ἓνα μεγάλο σπῖτι. Ὁ τόπος εἶχε μαυρίσῃ ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ ὁ αἶρας ἀπὸ τίς φωνὲς τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἐκλαιαν καὶ φώναζαν.

Ἀπὸ μιὰ χαραμὰδα τοῦ παραθύρου τοῦ σπιτιοῦ μας ἐκύτταζα μετὰ πλακωμένη τὴν καρδιά καὶ εἶδα ἓναν ἄγριο Τοῦρκο μετὰ μακρὰ μαλλιά καὶ γένεια νὰ κρατᾷ ἓνα μεγάλο μαχαίρι, μεγαλύτερο ἀπὸ μισὴν ὀργιά, ποῦ ἡ ἄκρη του ἦταν λυγισμένη. Εἶχεν ἀνασηκωμένα τὰ μανίκια του καὶ εἶχε τυλιγμένα τὰ χέρια του μετὰ κόκκινο πανί γιὰ νὰ διακρίνεται πῶς εἶναι τζελάτης σφαγέας.

Ὑστερα εἶδα τὸν τζελάτ νὰ γυρίξῃ γύρω-γύρω τὸ μαχαίρι του καὶ τὸν ἄκουσα νὰ τοῦ λέῃ:

— Μπιτσαίμ μπάκ σάμ κὰτς κεσελέρ τσὸκ γκιαβουρλάρ κεσετζέκσιν.—Νὰ σὲ δῶ πόσες ἐλληνικὲς ψυχὲς θὰ φᾶς σήμερον μαχαίρι μου!

Τὸν μαζεμένον κόσμον τὸν ἐφύλαγαν οἱ Τοῦρκοι ὥπλισμένοι, καὶ ὅλο καὶ νέον κόσμον ἐμάζευαν.

— Θὰ μᾶς σκοτώσουν, εἶπα στὸν ἄνδρα μου, νὰ φύγωμε.

— Στάσου νὰ βρῶ κανένα τούρκικο σπῖτι τῆς γειτονίας νὰ μᾶς κρύψουν, εἶπεν ὁ ἄνδρας μου, καὶ νὰ ἐρθῶ νὰ σᾶς πάρω.

Βγῆκεν ἀπὸ τὴν πίσω πόρτα τοῦ κήπου στὸ δρόμον, ἀλλὰ τὸν εἶδε μιὰ γειτόνισσά μας χανούμισσα.

Καὶ μέσα στήν πράσινη χλόη τῆς εἰσόδου τοῦ κήπου, κάτω ἀπὸ τὸ ὠχροκόκκινο αὐγινὸ φῶς, ὠχρὰ τὰ πρόσωπα τῶν εὐζώνων τῆς φρουρᾶς, λυγισμένα τὰ σώματα των εἶχαν ἀπομείνει ἐκεῖ.

Ἀπὸ τὸ Λυκαθητὸ ἀπάνω, ἀπὸ τὴ Μητρόπολι, ἀπὸ τὸ Νεκροταφεῖο πέρα, ἀπὸ τὸ Κολωνάκι, ἀπὸ τὴ Νεάπολι, ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πόλι, οἱ καμπάνες, ἀργές, βαρυπένθιμες, τρομασμένες, ἄρχισαν πάλι νὰ στέλνουν τὸν βόγγο καὶ τὸ μοιρολόγι των, σ' ὅλη τὴν πόλι.

Καὶ ἡ αὐγὴ ἀνέβαινε, ὅλο ἀνέβαινε, καὶ ρόδιζεν ἡ ἡμέρα πάνω ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Ὑμηττοῦ, σκεπασμένη κι' αὐτὴ μὲ σύννεφα, ἔτοιμα νὰ σταλάξουν τὸ παραπονὸ των, σὲ κλάμμα, σὲ βροχή.

Μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ ὁ Κωνσταντῖνος δὲν εἶχε κλείση μάτι. Τὰ δάκρυά του, ὅταν ἔγραφε, ἔπεφταν καὶ χαλοῦσαν τὰ γράμματα, καὶ τὸ αὐτί του προσηλωμένο πρὸς τὰ ἔξω, παρακολουθοῦσε τὴν ἀπειλητικὴ, τὴν ἐπίφοβη βοή τοῦ κόσμου. Δυὸ ἢ τρεῖς φορές, στὸ διάστημα τῆς αὐγῆς, φάνηκε μέσα ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ κήπου, καὶ προχώρησε πρὸς τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὰς ὀπισθίας ἐξόδους τοῦ κήπου, προσπαθὼν νὰ φύγῃ, καὶ ἰσάριθμες φορές ἠναγκάσθη νὰ γυρίσῃ πίσω. Οἱ τοῖχοι τοῦ κήπου καὶ αἱ θύραι ἐφυλάσσοντο καλά, ἀπὸ ὀπλισμένους πολίτας καὶ στρατιώτας, καὶ κάτω στοὺς δρόμους ἡ δυναμωμένη βοή τοῦ πλήθους, καὶ τὸ ξαφνικὸ καὶ ἀπότομο σήκωμά της, ἔδειχναν πῶς εἶχεν ἐννοηθῇ.

Ἡ τραγωδία ποῦ ἐπαίζετο στὴ ψυχὴ τοῦ Βασιλέως ἦτο μεγάλῃ, ἦτο ἀφάνταστος. Ἡ εἰδωλολατρικὴ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις τοῦ λαοῦ του, κινδύνευαν νὰ καταστρέψουν ὅλο τὸ σωτήριο ἀποτέλεσμα τῆς ἰδικῆς του θυσίας. Ἡξευρεν αὐτὸς πολὺ καλά, πῶς ὁ λαὸς ποῦ τὸν ἠμποδίζε νὰ φύγῃ θὰ ἐγίνετο ἀφορμὴ τοῦ

βομβαρδισμού τῶν Ἀθηνῶν, τῆς σφαγῆς χιλιάδων, ἰσως ἀνθρώπων, τῆς καταστροφῆς ἀκόμη τῆς Ἑλλάδος. Ἐνας ὑπασπιστῆς του, ἐκάλεσε κατὰ διαταγὴν του, τοὺς ταγματάρχας Διακόπουλο καὶ Κοσμιόπουλο νὰ παρουσιασθοῦν στὸ γραφεῖο του. Ὑπῆκοι καὶ πειθαρχικοὶ οἱ δυὸ ἀξιωματικοὶ στάθηκαν ἐμπρὸς στὸν Βασιλεῖα σὲ προσοχή, ἀκούσαν τὰς παρακλήσεις του καὶ τοὺς ἐξορκισμοὺς του νὰ ἀποσυρθοῦν μὲ τὸν στρατό, γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος, καὶ ἔδωσαν τὴν συγγνὴ, τὴν ἀποφασιστικὴν ἀπάντησι.

— Ὅχι. Στρατὸς καὶ Λαὸς εἶχαν πάρῃ πιά τὴν ἀπόφασιν. Δὲν θάφιναν τὸν Βασιλεῖα νὰ φύγῃ.

VIII

Κομμάτια-κομμάτια ἀπὸ ἐνιζελικὲς ἐφημερίδες εὐρίσκοντο σκορπισμέναι, ἢ ἐκαίοντο σ' ὅλην τὴν ἑκτασι, ἐνῷ αἱ ἄλλαι ἐφημερίδες ποῦ εἶχαν ταχθῇ γύρω ἀπὸ τὰ δίκαια τοῦ ἀγῶνος τῆς μὴ ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος καὶ τοῦ Στέμματος, ἐδιαβάζοντο ἅπληστα καὶ δυνατὰ ἀπὸ τὸ πλῆθος.

Αἱ διαμαρτυρίαι καὶ ἡ ἀγανάκτησις τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν ἐστηκῶνοντο κατὰ τὸν πι συνκρικτικόν, τὸν πιὸ ἐπαναστατημένον, κατὰ μιᾶς μεγάλης ἀδικίας, τρόπο. Τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕφος τῆς ἀρθρογραφίας τῶν ἦτο αὐτό:

«Ὡστε τὸ ἀπηνές, τὸ ἀπάνθρωπον μαρτύριον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔπρεπε νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν δολοφονίαν του; Ἡ Ἀντάντ ἠπείλησε. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὑπέκυψε καὶ διὰ νὰ δώσῃ τὸ τελευταῖον μέγα δεῖγμα τῆς ὑψηλοφροσύνης του, τῆς μεγαλοψυχίας του, τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ τὸν

— Ποῦ πηγαίνεις γκισούρ ; τοῦ ἐφώναξε.

— Χρήματα χρήματα ὅσα θέλετε σᾶς δίνω νὰ μᾶς κρύψετε, εἶπεν ὁ ἄνδρας μου.

Ἐπήγαμε στοῦ σπίτι τῆς Τουρκάλας ἀλλὰ πρὶν καθήσωμεν ἦρθεν ὁ ἄνδρας τῆς.

— Τί τρέχε ; ρώτησε.

— Ἀμάν, κρύψε μας, καὶ ὅτι ἔχω, χρήματα, χρυσαφικά, ὅλα δικά σου εἶναι, εἶπεν ὁ ἄνδρας μου.

— Στοῦ σπίτι μου, δὲν γίνεται, ἔλεγεν ὁ Τοῦρκος. Βρῆτε κανένα ἄλλο σπίτι.

Στὸ τέλος ὅμως δέχθηκε νὰ μᾶς κρύψῃ στὸν ἀχυρῶνά του. Ἔδοσα στοῦ μαρό μου ἀφιόνι νὰ κοιμηθῇ, τό ἔχωσα στὰ ἄχυρα καὶ παρακαλοῦσαμε τὸν Θεὸ νὰ μὴ πέσωμε στὰ χέρια τῶν Τοῦρκων.

Ἐπειτα ἀκούσαμεν ἔξω μεγάλες φωνές καὶ παρακαλέσαμε τὸν Τοῦρκο—Μουσταφᾶ τὸν ἔλεγαν—νὰ βγῇ ἔξω νὰ δῇ τί γίνεται.

Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἦρθεν ὁ Τοῦρκος καὶ εἶπε :

— Ὁ Τζεμάλ ἔβαλε κήρυκα καὶ φωνάζει πῶς ὅποιος Τοῦρκος τοῦ χωριοῦ ἔχει κρυμμένον γκισούρ στοῦ σπίτι του νὰ τὸν βγάλῃ ἀμέσως ἔξω νὰ τὸν παραδώσῃ γιατί ἀλλοιόωτικα θὰ τοῦ κάψῃ τὸ σπίτι του.

Ὁ ἄνδρας μου ἔδωκεν ὅσα καὶ ἂν εἶχεν ἀπάνω του χρήματα στὸν Τοῦρκο, ἔπεσε στὰ πόδια του καὶ ἔλεγε :

— Ἐμένα ἃς μὲ κόψουν, μόνο τῆς γυναίκας μου ἡ τιμὴ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ μου νὰ σωθοῦν.

Ἀπὸ τὸ δίπλα σπίτι ἔβγαιναν φωνές, καὶ ὕστερα ὅλος ὁ ἄνδρας τριγύρω ἄρχισε νὰ γεμίζει ἀπὸ φωνές καὶ κλάματα. Οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ σφάζουν τὸν κόσμον... Ἐγὼ καὶ ὁ ἄνδρας μου ἐλιποθυμήσαμε.

Ὑστερα ἀπὸ ὥραν ἦρθε πάλιν ὁ Τοῦρκος στὸν ἀχυρῶνα.

— Φῶς στὰ μάτια σου, λέγει τοῦ ἄνδρα μου. Ἦρθε τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν Κεμάλ νὰ μὴ κοποῦν οἱ χριστιανοί, μόνο νὰ σᾶς πάρωμε τὰ χρήματά σας. Πηγαίνετε στοῦ σπίτι σας, μὴ φοβᾶσθε.

Ἀναγκασθήκαμε νὰ φύγωμε ἀπὸ τὸν ἀχυρῶνα καὶ ἐτραβήξαμε καὶ ἐκρουφτήκαμε στὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἐκεῖ ἦρθεν ὁ συγγενής μας, ὁ Στρατῆς Βαφειάδης, πολὺ πλούσιος, μὲ τὴν κόρη του, καὶ ἐμείναμεν ὅλοι κρυμμένοι στὸν κῆπο. Κατὰ τὸ ἀπόγευμα ἀργὰ οἱ Τοῦρκοι ἀφισαν ὅσες γυναῖκες εἶχαν πιάσῃ ἐλεύθερες, τοὺς ἄνδρες ὅμως τοὺς ἐφύλαγαν κλεισμένους στοῦ μεγάλο σπίτι.

λαόν Του, ἐθυσίασε τὸν Θρόνον του, διὰ νὰ μὴ χυθῇ αἷμα Ἑλληνικόν !

Ἡ Ἀντάντ θριαμβεύει. Ἡ προδοσία πανηγυρίζει. Ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ λαοῦ ποδοπατεῖται. Τί δὲν ὑπέστη ὁ μάρτυς αὐτὸς Βασιλεὺς καὶ μετ' Αὐτοῦ ἡ δυστυχὴς αὐτὴ χώρα ; Ἀποκλεισμούς, διχασμούς, ἀφοπλισμούς, ἐξευτελισμούς, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἤμπορεῖ νὰ παραβληθῇ οὔτε τὸ Βέλγιον, οὔτε ἡ καταληφθεῖσα Σερβία, οὔτε ἡ ἐρημωθεῖσα Πολωνία. Ὅλα δὲ αὐτὰ μὲ μίαν πλαστήν ἐπινόησιν ἀνάγκης, ἐνὸς ἀνυποστάτου κινδύνου Βαλκανικῆς στρατιᾶς, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὁποίας οὕτως ἐπεβάλλετο νὰ ὑποστῇ ἡ Ἑλλὰς ὅλα τὰ δεινὰ χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀρνοῦνται κάθε δίκαιον καὶ κάθε ἠθικὸν ἢ ἀνθρώπινον ἀντιστήκωμα.

Διὰ νὰ καταλήξῃ τὸ δρᾶμα αὐτὸ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἐνὸς λαοῦ, ἄνευ κεφαλῆς, ἄνευ πολιτεύματος, ἄνευ στρατοῦ καὶ στόλου καὶ ἄνευ ἄρτου ἀκόμη. Ἔπρεπε ὑπὸ διάφορα προσχήματα ἡ Ἑλλὰς νὰ ἀπογυμνωθῇ τῶν πάντων, νὰ μεταβληθῇ εἰς ἓνα ἐρείπιον Κράτους διὰ νὰ ἔλθῃ ἡ σειρὰ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ Βασιλέως της. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἤκουσε ἐμδρόντητος τὸ ἀπροσδόκητον, τὸ ἀπίστευτον κατόρθωμα μιᾶς διπλωματίας σκληρᾶς. Καὶ εἰς τὸν βαθύτατον πόνον του, εἰς τὴν ἄπειρον θλίψιν του, τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖται μάρτυρας καὶ τιμωροὺς πράξεων αἱ ὁποῖαι εἶναι μία ἀποτροπαία παραδίασις κάθε νόμου καὶ κάθε ἀρχῆς.

Ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀνάξιος καὶ ἐνὸς μνημοσύνου ἐκ μέρους τῆς ἱστορίας καὶ ἐνὸς ἱλέου βλέμματος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὁ λαὸς αὐτός, ἐὰν δὲν ὀρκισθῇ ὅρκον φρικτὸν ὅτι θὰ ζήσῃ ἢ θὰ ἀποθάνῃ μὲ τὸν Βασιλέα του Κωνσταντῖνον. Ὅ,τι ἔγινε εἶναι προῖόν βίας, καὶ

“Υστερᾷ ἀκούσαμε νὰ κτυποῦν δυνατὰ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ φωνὲς νὰ καλοῦν τὸν ἄνδρα μου:

— Βογιατζῆ ἐφέντη, Βογιατζῆ ἐφέντη.

Ἐφύγαμεν ἔξω πάλι ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κήπου, ἐνῶ ἀκούαμε τὴ φωνὴ τῆς συννιφάδας μου Πολυξένης ποὺ τὴν ἔσφαζαν οἱ κεμαλικοί.

Οἱ Τοῦρκοι ποὺ εἶχαν σταματήσῃ γιὰ λίγο, ἄρχισαν πάλι νὰ γδύνουν τὰ σπῖτια, νὰ βιάζονται τὶς γυναῖκες καὶ νὰ σκοτώνουν πολλούς.

Κοιμημένοι πάλι στὸν ἀχνεῶνα ἐμάθαμε πῶς ἓνας χότζας παρουσιάσθηκε στὸν Τζεμάλ καὶ τοῦ εἶπε:

— Τὸ δικό μου χαρτί γράφει πῶς οἱ Ἕλληνες τῆς Λεύκας δὲν εἶναι κακοὶ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ τοὺς ἀφίσχῃς νὰ ζήσουν.

Καὶ ὁ Τζεμάλ εἶπε:

— Σοὺ κάνω τὸ χατήρι, ἀλλὰ πρέπει ὥς τὶς ἐννέα τὸ βράδυ νὰ φέρονται 20,000 λίρες γιὰτὶ ἀλλοιωτικά θὰ σκοτωθοῦν.

Ἐβγήκαν οἱ παπᾶδες καὶ οἱ πρόκριτοι καὶ ἐμάζεψαν 2800 λίρες, 2000 ὀκάδες κουκούλι καὶ τὰ χρυσαφικά τῶν γυναικῶν.

Τὰ ἐπῆγαν στὸ χότζα καὶ τοῦ εἶπαν οἱ πρόκριτοί μας καὶ οἱ παπᾶδες:

— Αὐτὰ εἶναι τὰ χρήματα καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ψυχὴ μας. Ἄλλα δὲν ἔχομε. Ἄν θέλῃ ὁ Τζεμάλ ἄς πῶρῃ τὰ χρήματα, ἂν θέλῃ ἄς πῶρῃ τὴ ψυχὴ μας.

Ὁ Τζεμάλ ἐπῆρε τὰ χρήματα τὸ μετὰξὶ καὶ τὰ χρυσαφικά καὶ μᾶς ἀφίσε νὰ ζήσωμε.

Ἐνάμισυ μῆνα ἔμειναν οἱ Τοῦρκοι τοῦ Τζεμάλ στὶς Λεῦκες καὶ ἔπειτα ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν στὴ Νίκαια καὶ στὶς 15 Αὐγούστου ἐσκότωσαν ἐκεῖ ὅλους τοὺς χριστιανούς.

Τὴ νύκτα τῆς 16 Αὐγούστου ἦρθαν πάλιν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἔξωσαν κρυφὰ τὸ χωριὸ καὶ τὸ πρωὶ ἐσκότωσαν 60—65 ἀνθρώπους ποὺ τοὺς εἶχαν πιάσῃ νὰ πηγαίνουν στὰ χωράφια τῶν. Μετὰ τὴν σφαγὴν αὐτὴν ὁ Τζεμάλ ἔβγαλε πάλι κήρυκα καὶ εἶπε:

— Ὅσοι ἐσκοτώθησαν ἐσκοτώθηκαν, ἄλλοι δὲν θὰ σκοτωθοῦν.

Εἶχε πέσῃ στὴ μέσῃ ὁ χότζας, ἔπιασε τοὺς προκρίτους καὶ εἶπε πῶς πρέπει οἱ χριστιανοὶ τῆς Λεύκας νὰ γίνουν Τοῦρκοι ἂν θέλουν νὰ σώσουν τὴν ζωὴ τῶν. Τότε ἐγίναμεν ὅλοι Τοῦρκοι. Ἀλλάξαμε τὰ ὀνόματά μας καὶ δόσαμε τὸν κατάλογο στὸ χότζα. Ἐγὼ ἐπῆρα τὸ ὄνομα Χαϊριέ, ὁ ἄνδρας μου Ἀχμέτ, ὁ κουνιαδὸς μου Μουσταφᾶς. Οἱ γυναικες ἐβάλαμε χανουμίστικα, ἐκρύψαμε τὸ πρόσωπό μας, καὶ ὅσοι νέοι ἦταν ραβωνισμένοι στεφανώθηκαν ἀπὸ τὸ χότζα ὅπως λέγει τὸ Κοράνι. Ἐπειτα

ἡ βία δὲν θὰ εἶναι μετὰ τὸν πόλεμον τὸ δίκαιον. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀπάγεται αἰχμάλωτος. Τὸν αἰχμάλωτον αὐτὸν ὡς ὀρκισθῇ τὸ Ἔθνος νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ. Ὁ Κωνσταντῖνος δὲν εἶναι Ἡγεμὼν Κράτους. Εἶναι ἱστορικὸς Βασιλεὺς μιᾶς φυλῆς ἱστορικῆς. Ἡ δὲ φυλὴ αὐτὴ θὰ χάσῃ πᾶν δίκαιον ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ πᾶν δίκαιον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐὰν ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς σημερινοὺς δυνάστας τῆς νῆς τὴν χωρὶς αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὀνειρευτὸν Βασιλέα τῆς. Ὅ,τι γίνεται καὶ ὅ,τι θὰ γίνῃ μετὰ τὴν βιαιάν ἀπαγωγὴν τοῦ Βασιλέως θὰ εἶναι ἀπλὴ κωμῳδία, διὰ δὲ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἓνα κακὸν ὄνειρον. Ἡ Ἑλλὰς ἓνα ἀναγνωρίζει Βασιλέα τῆς. Διὰ τοῦτο μία φωνὴ πρέπει νὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Μαλέα:

— Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος παρητήθη: Ζήτη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος»!

Καὶ ὅσο ἡ ὥρα περνοῦσε, ἡ πλημμύρα τοῦ κόσμου γύρω ἀπὸ τὰ Ἀνάκτορα, γύρω ἀπὸ κάθε δρόμον καὶ πάροδον ποῦ ἔφερνε στ' Ἀνάκτορα, ὅλον καὶ ἐγένετο πιὸ πυκνὴ, πιὸ μεγάλη.

Σ' ὅλη τὴν ἄλλη πόλιν, βασιλεύει ἡ ἐρημία καὶ τὸ κενό. Ὅλα τὰ καταστήματα καὶ τὰ κέντρα κλειστά, καὶ ἀπὸ τίς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τῶν ἐρημωμένων σπιτιῶν; κάποιο κεφάλιν γυναικας ἢ ὠχροῦ ἀνθρώπου ἐφαίνετο νὰ βγαίνει ἀνῆσυχο καὶ νὰ ρωτᾷ δῶ καὶ κεῖ τοὺς σπάνιους διαβάτες.

— Ἐφυγε; ἔφυγεν ὁ Βασιλεὺς;

— Δὲν ἔφυγε, καὶ οὔτε θὰ τὸν ἀφίσουμε νὰ φύγῃ.

Μία ἀπόφασιν τῶν Σωματείων καὶ Συντεχνιῶν ὅπως κατέλθῃ σύσσωμος ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων στὸν Πειραιᾶ καὶ παρακαλέσῃ γονατιστὸς τὸν Ζωννάρ ν' ἀφίσῃ τὸν Βασιλέα ὡς ἰδιώτη πλέον στὴν Ἀθήνα, ἢ

οἱ κεμαλικοὶ ἐπῆραν ἓνα γέρο συγγενή μας Βαφειάδη, τοῦ ἔδωσαν ἓνα φτιάρι καὶ κασμά, τὸν ἐπῆραν στὰ χωράφια νὰ σκάψῃ μόνος του τὸν λάκκο του, καὶ τὸν ἐσκοτώσαν μέσα στὸ λάκκο ποῦ εἶχεν ἀνοίξῃ ὁ ἴδιος. Ἐνὸς νέου Γιαγκου τὸ ὄνομα τοῦ ἄρπαξαν τὸ σακκάκι, καὶ μέσα στὴν τσέπη του ἦσαν ἓνα μικρὸ εἰκόνημα. Τὸν ἐσκοτώσαν καὶ αὐτὸν ἀφοῦ τὸν ἔβαλαν καὶ ἀνοίξε πάλι μόνος του τὸν λάκκο του.

Ὑστερα ἐπῆγαν στὸ σαῆτι τοῦ παπᾶ Ἰορδάνη Βαφειάδη, τοῦ ἐπῆραν ὅλα τὰ πράγματά του, κατέβασαν τὸν παπᾶ, τὴν παπαδιά Ρεβέκα, νέα τριάντα χρόνων, τὰ τρία του παιδιὰ καὶ τὴν μητέρα τοῦ παπᾶ στὸ δρόμο, ἔδεσαν τὸν παπᾶ Ἰορδάνη, ἀτίμασαν τὴν γυναῖκά του ἐμπρὸς στὰ μάτια τῶν παιδιῶν της, καὶ τοὺς ἔσφαξαν ὕστερα ὅλους. Τὸν ἄλλο παπᾶ τῆς Λεύκας, τὸν παπᾶ Κωστή, τὸν ἐσκοτώσε μὲ τὸ μαχαῖρι του ὁ τζελάτης μαζί μὲ τὴν γυναῖκά του καὶ τὰ δύο παιδιὰ του.

Ἐπέρασαν ὕστερα 10 — 15 ἡμέρες μὲ ἡσυχία ἀλλ' ἓνα βράδυ ἐχτύπησε τὸ τύμπανο στὸ χωριό, ἐμαζεύθησαν οἱ κεμαλικοὶ καὶ ἄρχισαν νὰ σπάζουν τὶς πόρτες καὶ νὰ φωνάζουν πῶς θὰ σφάζουν ὅλους τοὺς γκιαοῦρ.

Ἐπῆραμε τὸ παιδί μας καὶ ἐτρέξαμε στὸν κῆπο. Ἐκεῖ ἀκούσαμε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸ δρόμο ποῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸν κῆπό μας μὴ φωνὴ τῆς νεοπανδρεμένης Ροδάνθης Πασχαλίδη ποῦ ἔλεγε:

— Μὴ μοῦ χαλάτε τὴν ζωὴ καὶ δὲν ἐχόρτασα ἀκόμη τὸν κόσμο.

— Ἀκόμη φωνάζεις γκιαοῦρ; ἐφώνησεν ἓνας Τοῦρκος καὶ τὴν ἐλυροβόλησεν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἤρθεν ἡ σφαῖρα. Ἡ Ροδάνθη ἐφώνησε:

— Δὲν εἶμαι κορμὶ ἐγὼ νὰ μὲ σκοτώσετε.

Εἶδα ἓνα Τοῦρκο ποῦ ἀναψεν ἓνα σπέρτο νὰ δῇ τὸ πρόσωπό της ἀλλὰ ἓνας ἄλλος Τοῦρκος τὴν ἐχτύπησε μὲ τὸ μαχαῖρί του, καὶ ἡ φωνὴ της δὲν ἀκούσθηκε πιά.

Μέσα στὸν κῆπό μας εἶχαν μαζευθῇ καὶ ἄλλοι γείτονες μὲ τὰ παιδιὰ των καὶ ὅταν ἀκούσαμε τοὺς Τοῦρκους νὰ ἀναβαίνουν στὸ σπίτι μας ἐπηδησαμεν ἀπὸ τὸν φράχτη καὶ ἐσκορπίσαμε.

Βρέθηκα μὲ τὸ παιδί μου σ' ἓνα μικρὸ σπίτι μὰ ἓνας Τοῦρκος ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τὴν πόρτα καὶ ἐγὼ παρακάλεσα τὸν Θεὸ νὰ δώσῃ σὲ μένα καὶ στὸ παιδί μου ἀμέσως τὸν θάνατο.

Ἐνας ἄλλος Τοῦρκος ἐφώνησε τότε:

— Τί κάνεις μωρὲ σ' αὐτὸ τὸ παλιόσπιτο! Δὲν πᾶ; νὰ σκοτώσῃς στ' ἄλλα σπίτια ποῦ εἰν' γεμάτα ἀπὸ γκιαοῦρ.

Δὲν ξέρω ὕστερα πῶς ἦρθε καὶ μᾶς ἤρθεν ὁ ἄνδρας μου καὶ

σὲ ὅποια δὴποτε πόλις ἢ γωνιά τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν κόσμο, ποῦ δίκαια φοδόταν ὅτι ἂν ἄφινε τῇ θέσιν τῶν Ἀνακτόρων, θὰ εὑρίσκε τὸ δρόμο ἀνοιχτὸ καὶ θάφευγεν ὁ Ἀγαπημένος.

Ἐκλέγεται ὁμοῦς ἐπιτροπὴ ἀπὸ γνωστούς πολίτας τῆς πόλεως, ἡ ὁποία κατῆλθε στὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπέ-
ρασε στὸ θωρηκτὸ «Μπροῦξ» γιὰ νὰ διαδηλώσῃ στὸ Ζοννάρ τὴν εὐχὴ καὶ τὴν παράκλησι τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ... Στὸ Γαλλικὸ θωρηκτὸ μέσα, ἐστάθη ξαφνιασμένη ἡ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ ποῦ τῆς εἶχε γίνῃ. Γάλλοι ναῦται καὶ ἀξιωματικοὶ ἐκύτταζαν τοὺς Ἀθηναίους πολίτας μὲ λοξὸ μάτι, μὲ τρόπο ποῦ μόνον ἀπειλή, ἀπέχθεια καὶ ἐχθροτητα ἔδειχνε. Τὸ κατὰστρωμα τοῦ θωρηκτοῦ ἐφαίνετο κατὰστρωμα πάνοπλου ἐχθρικοῦ πλοίου, καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἀντίκρουσε τὴ μεγάλη κανόνια τῶν πύργων τοῦ γυρισμένα ἀπειλητικὰ πρὸς τὸν Πειραιᾶ.

Ὁ κυβερνήτης τοῦ θωρηκτοῦ, παρουσιάσθη ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὴν ὥρα στὴν ἐπιτροπὴ, ἀντὶ τοῦ Ζοννάρ, ἄκουσε τὴν παράκλησι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀπάντησεν ἀπολύτως ἀρνητικῶς. Ἡ θέλησις τῆς Ἀντάντ ἦτο ὀριστικὴ καὶ ἀμετάκλητος.

Δευτέρᾳ ἐπιτροπῇ τοῦ Λαοῦ, παρουσιασθεῖσα ἐπίσης στὸ γαλλικὸ θωρηκτὸ, ἐδέχθη τὴν ἴδια στυγνὴ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν κυβερνήτη τοῦ πλοίου. Ὁ Ζοννάρ δὲν ἐφαίνετο πούθενά...

Καὶ ἀπάνω στὴν Ἀθήνα, μέσα στοὺς ἐρημωμένους δρόμους τῆς, ἠκούσθησαν ἔξαφνα οἱ χτύποι πετάλων ἀλόγων. Ἱππεῖς στρατιῶται μὲ ἀμίλητα κατεδασμένα πρόσωπα ἐσκόρπιζαν στὴν πόλιν ἄσπρα τυπωμένα χαρτιά. Ἄλλοι πεζοὶ στρατιῶται κολλοῦσαν τοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν χαρτιά καὶ αὐτοί, τυπωμένα.

“Ὅσοι πολῖται βρίσκονταν στὸ δρόμο, ἔπαιρναν τὰ χαρτιά αὐτὰ—ἀντίτυπα ἐκτάκτου φύλλου τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως—καὶ ἐδιάβαζαν. Ἄλλοι πολῖται στριμωγμένοι ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, γεμάτοι συγκίνησι καὶ πόνο, μὲ συγκρατημένη τὴν ἀναπνοή προσπαθοῦσαν νὰ διαβάσουν τὸ κολλημένο ἐντυπο χαρτὶ σὲ κάποιον τοῖχο.

Στὰ πρόσωπα τοῦ κόσμου μιὰ δυνατὴ ὠχράδα βασίλευε.

Τὰ τοιχοκολλημένα χαρτιά καὶ αὐτὰ ποῦ ἐμοίραζαν, ἦσαν τὰ φύλλα τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ποῦ εἶχαν τὸ ἀποχαιρετιστήριό διάγγελμα τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὸν λαόν του.

«Υπέικων εἰς ἀνάγκην καὶ ἐπιτελῶν καθήκον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἔγραφε τὸ διάγγελμα, ἔχων δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν Αὐτῆς μόνης τὸ συμφέρον, ἀναχωρῶ ἐκ τῆς ἀγαπητῆς μου πατρίδος μετὰ τοῦ Διαδόχου Μου, ἀφίνων εἰς τὸν Θρόνον τὸν υἱόν μου Ἀλέξανδρον.

Καὶ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ἡ Βασίλισσα καὶ ἐγώ, θέλομεν διατηρῇ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἀγάπην πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Σὰς παρακαλῶ ὅλους ν’ ἀποδεχθῆτε μὲ ἡρεμίαν καὶ ψυχικὴν γαλήνην τὴν ἀπόφασίν μου, μὲ πίστιν εἰς τὸν πανάγαθον Θεόν, τοῦ Ὁποίου ἐπικαλοῦμαι ὑπὲρ τοῦ ἔθνους τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν.

Διὰ νὰ μὴ ματαιώσητε ὅμως τὴν σκληρὰν θυσίαν μου αὐτὴν πρὸς τὴν Πατρίδα, σὰς ἐξορκίζω ὅλους, ἂν ἀγαπᾶτε τὸν Θεόν, ἂν ἀγαπᾶτε τὴν Πατρίδα, ἂν ἀγαπᾶτε τέλος Ἐμέ, νὰ τηρήσητε ἀπόλυτον τάξιν, ἰσυχίαν καὶ πειθαρχίαν. Ἡ μικροτέρα παρεκτροπὴ καὶ ἂν προέρχεται ἐξ ἀγαθοῦ αἰσθήματος, εἶναι ἀρκετὴ σήμερον νὰ ἐπιφέρῃ μεγάλην καταστροφὴν.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀποτελεῖ παρηγορίαν, διὰ τὴν

πῶς βρεθήκαμε κρυμμένοι δέκα σωστοὶ ἄνθρωποι στὴν καταβόθρα ἐνὸς ἀπολάτου.

Οἱ Τοῦρκοι ἐγ ῥευναν τὸν κόσμον στὰ σπίτια καὶ στοὺς κήπους. Ἀκούαμε τίς φωνές αὐτῶν ποῦ ἐσφάζονταν καὶ τὸ κλάμα τῶν μικρῶν παιδιῶν ποῦ μὲ γνώση μεγάλην ἔλεγαν:

— Ἐμᾶς γιατί μᾶς σφάζετε ; Τί σᾶς ἐκάναμεν ἡμεῖς ;

— Θὰ σᾶς πᾶμε στὸ δάσκαλο νὰ μάθετε γράμματα ἔλεγαν οἱ κακοῦργοι, καὶ τοὺς ἔσπαζαν τὰ κεφάλια τῶν.

Ὅταν ξημέρωσε καὶ ἔγινεν ἡμέρα ἐβλέπαμε τὰ σκυλιὰ ποῦ ἔτρεχαν νὰ ἀρπάξουν τὰ κομμάτια τῶν σφαγμένων ἀνθρώπων, καὶ εἶχαν φέρῃ κοντὰ ἐκεῖ ποῦ ἡμαστέ κρυμμένοι, ἓνα γυναικεῖο κεφάλι μὲ τὰ μαλλιά ποῦ τὰ ἄρπαζαν οἱ πέτρες καὶ ἓνα πόδι μὲ τὸ παπούτσι. Οἱ δρόμοι πρέπει νὰ ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ κομμάτια σφαγμένων χριστιανῶν καὶ οἱ Τουρκάλες τῆς Δεῦκας ἔκαναν περὶ-πατο στοὺς δρόμους, ἐβλεπαν τὰ πτώματα καὶ ἐγελοῦσαν.

Ἦταν μιὰ γενικὴ σφαγή. Οἱ Τοῦρκοι ἐσχότωναν τὸν κόσμον μὲ τὸ μαχαῖρι γιατί ἐλυπίνταν νὰ χαλάσουν τίς σφαῖρές τῶν καὶ μέσα στὴ βοή καὶ τὸ κλάμα ποῦ ἀνέβαιναν ὥς τὸν οὐρανὸ ἀκούονταν τὰ οὐτῖα τῶν Τούρκων καὶ οἱ ἀμανέδες τῶν.

— Τί φωνάζετε, γκισοὺρ τί φωνάζετε ; ἔβγαιναν φωνές. Ἐμεῖς οὔτε τὸ σπόρο τοῦ Γιουνάν δὲν θ' ἀφίσωμε.

Κανένας χριστιανὸς δὲν τολμοῦσε νὰ φέρῃ ἀντίστασιν εἶχαν τόσην ἀγριότητα οἱ Τοῦρκοι ὥστε μόλις τοὺς ἐβλεπες ἐκόβονταν τὰ γόνατά σου καὶ ἔπεφταν κάτω τὰ χέρια σου στεγνά... Οἱ Τουρκάλες ἔμπαιναν στὰ σπίτια μας, ἔπαιρναν τὰ ρεῦχά μας, τὰ ἐδοκίμαζαν, τὰ ἐθαύμαζαν, τὰ ἐφοροῦσαν.

Ὁ κόσμος ἐφώναζε:

— Ἐμεῖς τί φταῖμε γιὰ τὸν πόλεμον ποῦ γίνεται ; Τί ἀφορμὴ εἴμαστε ἡμεῖς ;

Καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια ποῦ μόλις εἶχαν ὀμιλία ἔλεγαν πιάνοντας τῶν Τούρκων τὰ πόδια:

— Ἀμτζα—μπάρμπα—μὴ μᾶς σφάξης νὰ γίνουμε δικὰ σου παιδιά.

Οἱ γυναῖκες παρακαλοῦσιν:

— Μὴ μᾶς σφάζετε ἔτσι μὲ τυραννία, σφάζτε μας μιὰ καὶ καλή.

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἔπαιζαν μὲ τίς γυναῖκες, τίς ἀτίμαζαν, ἔκοβαν τίς ῥάγες ἀπὸ τὰ στήθη τῶν, τίς ἐπερνοῦσαν καὶ ἔπαιζαν κομπολόϊ, καὶ ὕστερα ἐσχότωναν τίς γυναῖκες μὲ τὰ μεγαλεῖτερα μαρτύρια.

Μέσα στὴν καταβόθρα ἡμουν αἰσολιποθυμημένη ἀπὸ τὴ

Βασίλισσαν καὶ Ἑμέ, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις, τὴν ὁποίαν Μᾶς ἐπεδείξατε πάντοτε εἰς εὐτυχεῖς καὶ δυστυχεῖς ἡμέρας.

Ὁ Θεὸς σκέποι τὴν Ἑλλάδα.

ΚΩΝΤΑΝΙΙΝΟΣ Β.,

“Ολοι κρατοῦσιν ἀπὸ ἓνα φύλλο τοῦ τραγικοῦ διαγγέλματος, ἢ ὅλοι πιά το εἶχαν διαδόσῃ.

Ἡ ἀποφασίς ὁμῶς τοῦ πλήθους νὰ μὴν ἀφίσῃ, κατὰ κανένα τρόπο, νὰ φύγῃ ὁ Βασιλεὺς του, φανερώθηκε ἔπειτα ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ διαγγέλματος, περισσύτερον ἔντονος, περισσότερον ἰσχυρά, περισσότερον δυνατή. Τὰ χαρακτηριστικὰ ὅλων εἶχαν σκοτεινιάσῃ, καὶ αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου ἔδειχναν ἀτυγκράτῃτη ἔξαψι καὶ ἀγριότητα.

Πολῖται κατέχοντες μεγάλας θέσεις στὴν κοινωνία, ἀνώτεροι στρατιωτικοί, γνωστότατοι πολιτευόμενοι, ὑδρίζοντο καὶ ἐγίνοντο ἀντικείμενα ἐπιθέσεως ἀπὸ τὸ πλῆθος, μόλις ἀνοιγαν τὸ στόμα των γιὰ νὰ συστήσουν σωφροσύνη, ὑπακοή καὶ μετριοπάθεια.

— Κάτω, κάτω.

— Δὲν θέλομε ἀπὸ κανένα συμβουλή.

— Ὅξω ἀπὸ δῶ.

— Ὁ λαὸς δὲν ἔχει ν’ ἀκούσῃ κανένα.

Ἐδγαιναιαν αἱ διαμαρτυρίαι καὶ ἡ ἀπειλητικὴ βοή τοῦ πλήθους.

Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἶχε παρακαλέσῃ ἀπὸ τὸ βράδυ ὅλους τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγούς, καὶ ἄλλα γνωστὰ πρόσωπα τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας νὰ συνιστοῦν σὶν συγκεντρωμένο Δαὸ ἐγκαρτέρησι καὶ πειθαρχίᾳ εἰς τὴν βασιλικὴν ἀπόφασιν, καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοί, ὅσοι ἐτόλμων νὰ ἀνακοινώσουν δημοσίᾳ τὰς βασιλικὰς συστάσεις, ἐδέχοντο γιὰ ἀπάντησιν τὰς

βρῶμα. Εἶχα στήν ἀγκαλιά μου τὸ μωρό μου ποῦ ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ οἱ ἄλλες γυναῖκες εἶπαν :

— Θὰ μᾶς προδώσῃ μὲ τίς φωνές του.

Τότε μιὰ γυναῖκα, ἡ Ἀθηνᾶ Χατζῆ, ἐπῆρε τὸ παιδί μου ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μου, τοῦ ἔσφιξε πολὺ πολὺ τὸ λαιμό του, τὸ ἐπνίξε καὶ μοῦ τὸ ἔδωσεν ὕστερα στὰ χέρια μου νεκρό.

Οἱ Τοῦρκοι ἦρθαν πάνω ἀπὸ τὴν καταβούρα, ἐλέρωσαν ἀπάνω μας καὶ εἶπαν:

— Ἀπόπατοι εἶναι ἐδῶ, δὲν θὰ εἶναι κανένας μέσα.

Ἐμεῖναμ' πέντε ἡμέρες καὶ πέντε νύχτες ἐκεῖ χωρὶς νὰ φᾶμε, χωρὶς νὰ πιοῦμε, χωρὶς ὁ ὕπνος νὰ σφαλίσῃ τὸ μάτι μας. Εἶχα τὸ νεκρὸ παιδί μου στήν ἀγκαλιά μου καὶ ἐβλεπα τὰ σκουλήκια ποῦ ἄρχισαν νὰ τοῦ τρῶνε τὰ ματάκια του. Ἕνα μούδιασμα ἦταν ὅλο τὸ κορμί μου ποῦ ἤμουν ἔτσι ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ κουβαριασμένη καὶ τὰ μάτια μου εἶχαν φουσκώσῃ καὶ εἶχαν πρὶσθῇ.

Ἐλέγαμε :

— Θεέ μου ἐσὺ ποῦ μᾶς ἔδωσες τὴν ψυχὴ ἐσὺ νὰ μᾶς τὴν πάρῃς, μὴ μᾶς ἀφίσης νὰ μᾶς τὴν πάρουν αὐτοί.

Καὶ περιμέναμε τὴν Ἑλλάδα νὰ ἔρθῃ νὰ μᾶς σώσῃ.

Πέντε ἡμέρες καὶ πέντε νύχτες ἀκούαμε τίς φωνές καὶ τὸ κλάμα τῶν σφαζομένων καὶ τὰ τραγούδια καὶ τὰ ὄργανα αὐτῶν ποῦ ἔσφαζαν.

Ἐπειτα ἀκούσαμε πάλιν τὸν κήρυκα ποῦ ἐφώναζε:

— Νὰ βγοῦν ὅλοι οἱ κρυμμένοι χριστιανοὶ ἔξω γιατί ἄλλη σφαγὴ δὲν ἔχει πιά.

Δὲν ἐπιστέψαμεν εἰς τὸν κήρυκα μὰ ὅλοι εἶπαμε πῶς καλλίτερα ἦταν νὰ μᾶς σκοτώσουν παρὰ νὰ βαττάξῃ πρὸ πολὺ αὐτὸ τὸ μαρτύριο.

Βγήκαμε ἔξω καὶ τραβήξαμε στὰ σπίτια μας. Ἦσαν ὅλα ἄδεια καὶ δὲν εἶχε μείνῃ μέσα τίποτα. Καὶ τὸ χωριό μας εἶχεν ἀδειάσῃ ἀπὸ τὸν κόσμον, γιατί ἀπὸ τίς πέντε χιλιάδες χριστιανούς δὲν εἶχαν μείνῃ περισσότεροι ἀπὸ 40 50 ζωντανοί.

Ἀφοῦ εἶχε τελειώσῃ ἡ σφαγὴ τοῦ χωριοῦ ἀνέβηκαν οἱ Τοῦρκοι στὰ βουνὰ μὲ σκυλλὰ καὶ ἔσφαζαν ὅλο τὸν κόσμον ποῦ εἶχε κρυφθῇ ἐκεῖ. Ὅσους ἔβρισκαν τοὺς ἔκοβαν τὰ πόδια, τοὺς ἔβγαζαν τὸ ἓνα μάτι καὶ τοὺς ἄφιναν ἔτσι ἐκεῖ, καὶ μερόνυχτα πολλὰ οἱ φωνές των ἐξέσχιζαν τὸν ἀέρα ὥς ποῦ νὰ ἔβγαιναν ἡ ψυχὴ των.

Ἐνὸς Χαραλάμπου Σ-βαστοῦ, ποῦ τὸν εἶχαν βρῇ στὸ βουνὸ μὲ τὰ τρία του κορίτσια, τὴ Σοφία, τὴν Ἐλένη καὶ τὴν Μαρίκα, τοῦ ἔκοψαν τὰ δύο του πόδια ὥς τὸ γόνατο, τοῦ ἔβγαλαν τὸ ἓνα μάτι, τοῦ ἔβαλαν τὰ κορίτσια του στήν ἀγκαλιά του, καὶ ἐπῆραν

διαμαρτυρίας καὶ τὴν κατακραυγὴ τοῦ κόσμου.

Ὁ πολιτευτὴς Ν. Στράτος θελήσας νὰ καθήσυχάσῃ τὸ πλῆθος καὶ νὰ μεταβιδάσῃ τὴν παράκλησιν τοῦ Βασιλέως, ἐκακοποιήθη κατὰ τὸν πιὸ ἄδικον τρόπο.

Ἡ φωνὴ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Βότση, συνιστῶντος πειθαρχία, ἐπνίγη εἰς τὴν βοή καὶ τὴν κατακραυγὴ. — Ὁ Βασιλεὺς μὲ ἐξουσιοδότησε, ἐφώναζε στὸ μανιασμένο πλῆθος, ὁ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς, νὰ σᾷ συστήσω ἀπόλυτον πειθαρχίαν... Θὰ εἶναι καταστρεπτικὴ διὰ τὴν χώραν, θὰ εἶναι ματαία, θὰ εἶναι αὐτόχρημα παραφροσύνη κάθε ἀντίθετος προσπάθεια...

Τὸ πλῆθος ὅμως δὲν ἄκουε, δὲν ἐννοοῦσε ν' ἀκούσῃ, καὶ σήκωνεν ἀπειλητικὴ τὴν ἐκδήλωσί του, πάντω ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἀξιωματικοῦ.

Κάθε ἀπόπειρα συμβουλῆς, κάθε λόγος μετριοπαθείας καὶ σωφροσύνης, ἔφερνε τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα στὸ πλῆθος ποὺ φέρνει τὸ λάδι ριχνόμενο στὴ φωτιά.

Ἡ φωνὴ ἀκόμη τοῦ τόσο ἀγαπημένου ἀπὸ τὸ λαὸ πρῶτον πρεσβευτοῦ Ἰωνος Δραγούμη μόλις γίνηκεν ἀκουστή :

— Ἀπαιτεῖται, ἔλεγεν ὁ Ἰων Δραγούμης, ὑψίστη ψυχραιμία, ἢ ὅποια ὅμως ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀπομακρύνῃ τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπαναφέρῃ μίαν ἡμέραν τὸν Βασιλέα του.

IX

Κατὰ τὰς δέκα τὸ πρωῒ, μιὰ ἄμαξα ἐφάνη νὰ καταβαίνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ἦτο μέσα στὴν ἄμαξα ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος, καὶ ἤρχετο γιὰ νὰ ὁρκίσῃ τὸν νέον Βασιλέα.

ἔτσι τὸ κεφάλι των. Ὅστερα πάλι ξαναβγῆκαν οἱ Τοῦρκοι στὸ βουνό καὶ ὅσους ἐζοῦσαν ἀκόμη ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ τοὺς εἶχαν κόψη τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, τοὺς ἐσφαζαν κάνοντάς τους κομμάτια κομμάτια.

Ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοὺς 40 50 ἀνθρώπους ποῦ εἶχαν ἀπομείνη ζωντανοὶ στὸ χωριό καὶ ἐπῆγαν σπίτια των, ἔβγαιναν πάλιν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐδιάλεγαν ἂν ἦταν καμμία νέα καὶ ὠραία γυναῖκα καὶ τὴν ἔπαιρναν δική των.

Μόλις εἶδα πῶς θὰ μὲπαιρναν οἱ Τοῦρκοι εἶπα στὸν ἄνδρα μου:

— Κρύψε με σ' ἓνα λάκκο νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰ χέρια των.

Ὁ ἄνδρας μου ἔσκαψεν ἓνα μεγάλο λάκκο στὸ ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ μ' ἔβαλε μέσα. Ἀπὸ τὸ λάκκο μέσα ἄκουσα τὴ φωνὴ ἑνὸς Τοῦρκου ποῦ ἔλεγε στὸν ἄνδρα μου:

— Φανέρωσε τὴ γυναῖκά σου.

— Ἐγὼ γυναῖκα δὲν ἔχω πιά τὴν σκοτώσατε εἶπεν ὁ ἄνδρας μου.

— Τὴν ξέρω ἐγὼ τὴν γυναῖκά σου. Γύρισα ὅλα τὰ πτώματα καὶ δὲν τὴν εἶδα. Ἡ ὥρα ὅχιτῶ ἂν δὲν τὴν ἔχης νὰ μοῦ τὴν παραδώσης θὰ σὲ σφίξω.

Ὅταν ἔφυγεν ὁ Τοῦρκος καὶ κατέβηκε στὸ ὑπόγειο ὁ ἄνδρας μου, τὸν ἀγκάλιασα καὶ τοῦ εἶπα :

— Πάρε μου τὸ κεφάλι μου, μὴ μὲ δίνης σ' αὐτόν.

— Μὴν κλαῖς, εἶπεν ὁ ἄνδρας μου. Τὴν ὥρα ποῦ θάρθῃ νὰ σὲ πάρῃ σὲ σκοτώνω σένα, κι' ὕστερα σκοτώνομαι κι' ἐγώ.

Ὁ τσέτης αὐτὸς ἐλεγόταν Ἀλῆ Τσαοῦς καὶ ἐγύριζε καὶ ἐμάζεψε γιὰ τὸν ἑαυτό του ἂν εἶχε καμμιὰ νέα γυναῖκα σωθῇ. Τὸ ἔμαθεν ὁ Τζεμάλ ποῦ ἔμενε σ' ἓνα χωριό, τὸ Ἀράπ Ὅστοῦ, μισὴν ὥρα μακρυνὰ ἀπὸ τὴς Λεῦκες, τοῦ ἐμήνυσε τὴν ἴδιαν ἡμέρα καὶ τοῦ εἶπε :

— Ἐσὺ δὲν πηγίνεις στὸν πόλεμο μόνο μαζεῦεις ὅλα τὰ κορίτσια καὶ γλεντᾷς;

Καὶ τὸν ἐκρέμασε.

Ὁ Τζεμάλ Βέης ἐπῆρε κι' ἓνα κορίτσι ποῦ εἶχεν ὁ Ἀλῆ Τσαοῦς, τὴν ἐκράτησε μιὰ βδομάδα μαζί του κι' ὕστερα τὴν ἐσκοτώσε.

Ὅστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ποῦ εἶχαν βγῇ αὐτοὶ ποῦ ἐσώθησαν ἔξω ὁ Τζεμάλ διάταξε καὶ ἔπιασαν τοὺς ἄνδρες, εἰκοσιπέντε σχεδὸν τὸν ἀριθμό, τοὺς ἔδεσε, καὶ τοὺς ἔστειλεν ἔξωρ' αὐτὴν Ἀγκυρα, στὸ Μπέι Παζάρ, στὸ Σιβρι Χισσάρ.

Ὅταν ἔφυγεν ὁ ἄνδρας μου ἐξόριστος, μοῦ εἶπε :

Ἡ παρουσία τοῦ Μητροπολίτου μέσα στήν τρικυμιασμένη θάλασσα τοῦ πλήθους, ἐδυνάμωσεν ἀκόμη περισσότερο τήν θύελλα. Χέρια ἐσηκώθησαν καί ἤρπασαν τὰ χαλινάρια τῶν ἀλόγων, φωναί ἠκούσθησαν πολλαί «πίσω-πίσω», μπαστούνια ἔπεσαν πάνω στήν ἄμαξα καί ἔσπασαν τὰ τζάμια της.

Ὁ Μητροπολίτης ἐπέμενε νά προχωρήσῃ, ἀλλά ἡ ὀργή τοῦ πλήθους ἔφθασε τότε σέ τέτοιο σημεῖο, ὥστε νά ἀπειλῇται καί ἡ ἴδια ἡ ζωή τοῦ Μητροπολίτου.

— Δέν θά ὀρκίσῃς κανένα Βασιλέα. Βασιλιᾶς μας εἶναι μόνον ὁ Κωνσταντῖνος.

— Νά φύγῃ ὁ τράγος ἀπό δῶ !

Ὁ Μητροπολίτης ἄδικα ἐπίμενε νά περάσῃ καί ἔλεγεν ὅτι ἐπήγαινε νά ἐπισκεφθῇ τόν Βασιλέα Κωνσταντῖνο. Τό πλήθος δέν εἶχε διάθεσι νά πιστεύσῃ, καί ἡ ἄμαξα γύρισεν ἐπὶ τέλους πίσω, ἐνῶ ἀπὸ πίσω της ἐξηκολούθουν νά χειρονομοῦν ἀγανακτισμένα τὰ πλήθη καί νά στέλνουν βρυσιᾶς καί κατάρεις.

Ἡ ὀρκομωσία τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς Βασιλέως μόλις κατὰ τήν μία κατορθώθη νά γίνῃ, ἀλλά εἶχε περισσότερο χαρακτήρα νεκρώσιμης ἱεροτελεστίας, ἢ τελετὴ ἐκείνῃ, παρὰ ἐορτῆς ἀναρρήσεως σέ θρόνο. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἡ Βασίλισσα Σοφία, ὁ Διάδοχος Γεώργιος, δέν βάσταξαν νά παρασταθοῦν στήν τραγικὴν ἐκείνῃ τελετῇ.

Ἀπὸ τῆ μιᾶ ἀπογευματινῇ ὥς τὸ μεγαλείτερο μέρος τοῦ ἀπογεύματος, τὰ πράγματα τράδηξαν τὸν δρόμον αὐτό :

Μιὰ ἐπιτροπὴ λαοῦ παρουσιασθεῖσα στὸν πρωθυπουργὸ Ζαῖμη, ἄκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα του, τὰς δηλώσεις ποῦ ὁ Ζοννάρ εἶχε κάνῃ στὸν Ἑλληνα πρωθυπουργό.

Αἱ δηλώσεις αὐταὶ ἔλεγαν :

— "Ὅτι ἡ παραίτησις τοῦ Κωνσταντίνου θὰ ἦτο προσωρινή, καὶ ὁ λαὸς θὰ ἠδύνατο μετὰ τὸν πόλεμον νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ εἰς τὸν Θρόνον.

— "Ὅτι οἰαδήποτε ἀντίδρασις, ἄρνησις ἢ ἀντίπραξις τοῦ λαοῦ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Δυνάμεων θὰ συνεπήγετο τὴν ἄμεσον κατάργησιν τῆς Δυναστείας καὶ ἐγκαθίδρυσιν τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τὸν Βενιζέλον, ἐν ᾧ συγχρόνως αἱ Ἀθίνοι θὰ ἐδομδαρδίζοντο.

— "Ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετο στρατιωτικὴ κατάληψις, καὶ ὅτι ὁ κόσμος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνησυχήσῃ ἀν τμήματα Ἀνταντικῶν στρατευμάτων ἀπεδιδαζόντο στὴν παραλία τοῦ Πειραιῶς γιὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς διαρκοῦς παραμονῆς των εἰς τὰ μεταγωγικά.

Τὴν ἀποδίδασι τῶν Ἀνταντικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὰ μεταγωγικά τὰ εὐρισκόμενα στὸ λιμάνι τοῦ Πειραιῶς, ἐζήτησεν ὁ Ζοννάρ καὶ δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν πρωθυπουργὸ Ζαῖμη, ζητῶν αὐτὴν γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν κουρασμένων στρατιωτῶν.

Πραγματικά, ἡ ἀποδίδασις ἄρχισε νὰ γίνεται ἀπὸ τὰς δυνάμεις τὸ ἀπόγευμα. Τὰ «κουρασμένα» ὅμως ὅπως ἐχαρκτηρίζοντο ἀπὸ τὸν Ζοννάρ στρατεύματα, ἀντὶ νὰ σταθμεύσουν σὲ ὀρισμένο μέρος, ἄρχισαν καταλαμβάνοντα τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ Πειραιῶς, τὰ πυροβολεῖα τοῦ Ἀγίου Βασιλείου καὶ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, τὸ Δημαρχεῖο, τὸν σταθμὸ τοῦ σιδηροδρόμου, ἄρχισαν ὑψώνοντα παντοῦ τὴν γαλλικὴ σημαία, ἄρχισαν προελάνοντα πρὸς τὰς Ἀθήνας, διὰ τοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ Ρέντη.

Συγχρόνως πάνω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πάνω ἰδίως ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Παλατιοῦ, γαλλικὰ ἀερο-

— Σ' ἀφίνω τώρα στοὺς Θεοὺς. Παρακάλε τον νὰ πεθάνῃ; γλή-
γῃ· καὶ νὰ τελειώσουν τὰ βασινά σου.

Ἐμείνα περισσότερο ἀπὸ δύο μῆνες κρυμμένη στοὺς λάκκους στὰ
θεμέλια τοῦ σπιτιοῦ μου. Καὶ μὴ γιὰ μού ἔφερεν κρυφὰ ψωμί
καὶ νερὸ καὶ ἔξουσα.

Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα οἱ Τούρκοι διασκεδάσαν μὲ ὄργανα
καὶ τραγουδοῦσαν. Μιὰ Παρασκευὴν ὅμως τοῦ Σαρανταμέρου
βγήκεν ἓνας τελάλης καὶ ἐφώνησε :

— Νὰ φύγῃ ὅλος ὁ κόσμος καὶ ἔρχονται οἱ Ἕλληνες.

Ἦταν ἡ πρώτη προέλασις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὸν Δεκέμ-
βρι τοῦ 1920, πρὸς τὸ Ἑσκή-Σεχέρ.

Ἐβγήκα ἔξω ἀπὸ τὸν λάκκόν μου καὶ εἶδα τοὺς Τούρκους, ἄν-
δρες, γυναῖκες, παιδιὰ, νὰ φεύγουν φορτωμένοι αὐτοὶ καὶ τὰ ζῶα
των μὲ τὰ πράματά μας καὶ νὰ φωνάζουν.

Ὅταν ἄδαισεν ὅλη ἡ Λεῦκα ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἔβγῃκα καὶ
ἐγὼ ἔξω καὶ ἐτράβηξα κατὰ τὸ δρόμον τοῦ Μπιλεζίκ.

Περιπάτησα δύο μερόνυχτα καὶ ἔφθασα στοὺς Μπιλεζίκ ποῦ τὸ
εἶχε καταλάβῃ ὁ ἑλληνικὸς στρατός.

Ἀγκάλιασα τοὺς στρατιῶτάς μας καὶ τοὺς ἐφιλοῦσα. Ὅλοι
ἦσαν συγκινημένοι καὶ δὲν ἐκρατοῦσαν τὰ δάκρυά των. Ὑστερα
ὅταν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγύρισε στὴν Προῦσσα, ἔφυγα μαζί του,
καὶ τώρα βρίσκομαι μόνη καὶ ἔρημη στοὺς Ἀδά-Παζάρ.

πλάνα, ἐπέτων διαρκῶς, καὶ ἀνίχνευαν κάτω τὴν πόλι.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ κατάληψις τοῦ Πειραιῶς εἶχε τελείως, συντελεσθῇ, ἐνῶ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐπροχώρουν μεθοδικά, συντεταγμένα πάντοτε εἰς τάξιν μάχης, διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ πλῆθος γύρω ἀπὸ τὸν χῶρον τῶν Ἀνακτόρων, μάθαινε, ἀκίνητο, ἀδιάφορο τὸ πλησίασμα τοῦ ξενικοῦ στρατοῦ, ποῦ ἦταν ἕτοιμος νὰ σκορπίσῃ παντοῦ τὴ φωτιά, τὸ σίδηρο καὶ τὸν θάνατο.

Περνοῦσαν αἱ ὥραι, ἡ μιὰ δεμένη πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην, καὶ ἡ πλημμύρα τοῦ κόσμου πιὸ δυνατὴ, πιὸ συμπαγὴς εἶχε πῆξῃ γύρω ἀπὸ ὅλους τοὺς δρόμους τοῦ παλατιοῦ.

Στὰ πρόσωπα ὄλων, ποῦ οἱ γραμμὲς τοῦ πόνου ἀπελιθώθησαν ἐκεῖ, βαθειὰ πιὰ διεκρίνετο ἡ τελειωτικὴ ἀπόφασις νὰ μὴν ἀφίνουν νὰ φύγῃ ὁ Βασιλεὺς με κάθε τρόπο, με ὅποιανδὴποτε θυσία. Καὶ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα προχωροῦσαν, ὅλο προχωροῦσαν. Εἶχαν φθάσῃ τῶρα στὴν Καλλιθέα καὶ στοῦ Ρούφ, βρίσκονταν μέσα σχεδὸν στὴν Ἀθήνα..

Ἡ ψυχὴ τοῦ πλῆθους προχωροῦσε γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸ θάνατο ποῦ θαῤῥαίνει ἀπὸ τὰ ὅπλα καὶ τὶς ξιφολόγχες τῶν ξένων. Ἡ ἱερολογία τοῦ θανάτου ἄρχισε νὰ πλέκῃ στὸν κόσμον τὰ ἐγκώμια καὶ τοὺς ψαλμούς της. Ὅλο τὸ πλῆθος τρελλό, μεθυσμένο, ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῆς πιὸ βαθειᾶς ἀπογνώσεως περιμενεν ἐκεῖ.

Εἶχε φθάσῃ ἡ πέμπτη ἀπογευματινὴ, καὶ ἡ πολιορκία τοῦ παλατιοῦ ἀντὶ νὰ χαλαρώνεται, διαρκῶς καὶ πιὸ σφιχτῇ, πιὸ πεισματικῇ ἐγίνετο.

Ἐξαφνα μιὰ δυνατὴ φωνὴ ἤκούσθη, καὶ ἔπειτα ἄλλαι, καὶ ἄλλαι φωναί:

Η ΔΑΣΚΑΛΑ

ΤΟΥ ΟΡΤΑΚΙΟΪ

Τὸ δειλινὸ εἶχε πέσῃ στὴν πόλιν τοῦ Ἀδᾶ-Παζάρ καὶ ἔξω στὸν κηπᾶκο μὲ τὴ δροσερὴν ἀτμόσφαιρα ἡ ὑγρασία ἐγίνετο ὅσο περνοῦσεν ἡ ὥρα πρὸ δυσάρεστη. Ἡ Παρασκευὴ Ἀναστασιάδου ὅμως δὲν εἶχε τελειώσῃ ἀκόμη τὴν ἱστορίαν της. Μιλοῦσε ὅλο μιλοῦσε ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ἐνῶ ἐμεῖς ἐκοιμίζαμε τὰ δάκρυά μας ἢ τᾶφίναμε νὰ πέφτουν ἀστεῖρευτα στὴ γῆ. Τὸ ὥχρὸ πρόσωπο μὲ τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια τῆς κόρης τῶν δεκαοχτῶ χρόνων εἶχε πάρῃ κάποια κοκκινάδα ἀπὸ τὸν πυρετὸ τῆς ὀμιλίας καὶ ἡ φωνὴ πότε ἐδυνάμωνε καὶ πότε ἔπεφτε καὶ ἐχομήλωνε.

Ὅταν ἐτελειώσε τὴν ἱστορίαν της ἡ Παρασκευὴ ὁ ἥλιος εἶχε πιά βασιλέψῃ χωρὶς κανέναν νὰ ἔχῃ καταλάβῃ πῶς ἦρθε τόσο γλήγορα τὸ βασιλεῖμα... Δασκάλα στὸ Ὀρτάκιοϊ μὲ τὶς δεκα χιλιάδες Ἕλληνες μὲ τὰ πολλά του ἐργοστάσια μὲ τὰ πολλά του σχολεῖα καὶ μὲ τὸ μεγάλο πολιτισμὸ τῶν κατοίκων του, ἡ Παρασκευὴ, ἦταν μὴ ἀπὸ τὶς πρὸ ὁμορφες καὶ πρὸ σεμνὲς κόρες τῆς πατρίδας της. Καὶ τώρα ποῦ ἔλεγε τὴν ἱστορίαν της, ἦταν ἐτοιμὴ, στὸν καιρὸ της, νὰ φέρῃ στὸν κόσμον ἕνα βρέφος, ἕνα μισητὸ βρέφος γεννημένο ἀπὸ ἕνα Τοῦρκο.

Ἡ ἱστορία τῆς Παρασκευῆς εἶναι ἐντὶ, χωρὶς διόλου νὰ ἀλλάζωνται τὰ λόγια της:

— Στὰ τέλη τοῦ Μαρτίου τοῦ 1920 ἦρθαν γιὰ πρώτη φορὰν οἱ κεμαλικοὶ στὸ Ὀρτάκιοϊ, τακτικὸς στρατὸς καὶ ἀτακτοὶ μὲ πράσινες καὶ κόκκινες σημοῖες. Ἐπαιρναν τὶς γυναῖκες, ατάστρεφαν τὰ κορίτσια, ἐζητοῦσαν χρήματα ἀπὸ τοὺς ἄνδρες καὶ τοὺς ἐτουφέκίζαν.

Εἶχαν ἀρχηγὸ τὸν Καϊμακάμη τοῦ Γκέϊβε Χαμίτ βέη καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἐπαιρναν χρήματα ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν ἐσοφάζαν. Ἐκαψαν τὴν μισὴ πολιτείαν τότε καὶ τὴν μεγάλην μας ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Οἱ στρατιῶτες καὶ οἱ τσέτες ἐλήστευαν τὸν κόσμον, ἀτίμαζαν τὶς γυναῖκες καὶ ἐτραγουδοῦσαν αἰσχρὰ τραγούδια. Ἐκείνῃ τὴν ἡμέραν ἐσκότωσαν καὶ πολλοὺς προκρίτους, ὁ πολὺς ὅμως κόσμος εἶχε γλυτώσῃ καὶ ἄρχισε νὰ παίρνῃ τὰ βουνά.

Σιγά-σιγά ἄρχισαν νὰ μαζεύωνται στὸ Ὀρτάκιοϊ χιλιάδες

— 'Από τῇ μεγάλῃ πόρτα! 'Από τῇ μεγάλῃ πόρτα!

— 'Από τῇ μεγάλῃ πόρτα! Φεύγει! Φεύγει ἀπὸ κεῖ!

Τὰ πλήθη ταράχτηκαν· κινήθηκαν σαστισμένα στὴν ἀρχὴ σὲ κάθε κατεύθυνσι, παραλογισμένα καὶ ἀναποφάσιστα, καὶ στὸ τέλος ρίχτηκαν πρὸς τὴν βορεινὴν μεγάλῃ θύρᾳ τῆς ὁδοῦ Θεοχάρους.

Ἦτο τέχνασμα αὐτὸ, τέχνασμα ποῦ ἔσωσε τὴν κατάστασι, καὶ ἔσωσ-ἔσωσε τὴν τύχῃ τῆς ἰδιαῆς τῆς Ἑλλάδος. Στὸν ἴδιο καιρὸ ποῦ τὰ πλήθη ἔτρεχαν ἀπὸ κάθε μεριά, ἀπὸ κάθε δρόμο πρὸς τὴν ὁδὸ Θεοχάρους, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια, ἐνεφανίζοντο ἀπὸ μιὰ μικρὰ θύρα τοῦ βασιλικοῦ παλατιοῦ, ἀπὸ μιὰ θύρᾳ τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ ἔσπευδαν στὴν ἀνοιγμένη θύρᾳ τοῦ κήπου τῶν παλαιῶν Ἀνακτόρων.

Ἕνας ἀπέροντος λυγμὸς σηκώθηκεν ἀπὸ τὴν ἀνθρωποθάλασσα τοῦ πλήθους, ἓνας μηκυθμὸς πληγωμένης ἀγέλης ἀγριμιῶν, καὶ τὰ πλήθη χύθηκαν πρὸς τὸ μέρος ποῦ ἔφευγεν ὁ Βασιλεὺς.

Στὸ πρόσωπο τοῦ Κωνσταντῖνου εἶχε δυνατὰ χαρὰς ἢ ἐξάντλησις, ὁ κόπος καὶ τὸ πένθος. Ἦτο ὠχρὸς καὶ ἡ κίνησις του δὲν εἶχε τίποτε ποῦ νὰ θυμίσῃ τὸ σταθερὸ καὶ μεγαλόπρεπο ἐκεῖνο βᾶδισμά ποῦ τόσο ἐγνώρισαν οἱ ὑπῆκοοί του.. Τὸ πλῆθος ποῦ εἶχε προλάβῃ νὰ βρεθῇ πρὸς τὸ μέρος Ἐκείνου ἔσπασε τὴν στρατιωτικὴν παράταξι, καὶ χύθηκε πρὸς τὸν Κωνσταντῖνο, ἐνῶ μιὰ φωνὴ σπαραγμοῦ ἔσχισε τὸν ἀέρα.

— Ἀχ! Βασιλεῦ!

Οἱ πλησιέστεροι πρὸς τὸν Βασιλεῦα τὸν ἤρπασαν ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ ροῦχα, τὸν ἀγκάλιασαν, τὸν

ἀντάρτες καὶ χωρικοὶ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Ἀδὰ-Παζάρ, ἀπὸ τὴ Σαπάτζα, ἀπὸ τὸ Χεντέκι, ἀπὸ τὸ Γκέϊβε, ἀπὸ μακρότερα ἀκόμη, καὶ ἐλήστευαν ὅλο τὸν τόπο. Ἀρχηγὸς των ἦταν ὁ Γιασούρ Ἀλῆς ποῦ μόνος τοῦ αὐτοῦ εἶχε σφάξῃ ἑκατοντάδες πολλοὺς χριστιανοὺς.

Τὸ Ὀρτάκιοι μὲ τὰ μεγάλα του πλούτη, μὲ τὰ ὑψηλὰ καλοχτισμένα σπίτια του, μὲ τὰ περιβόλια του, μὲ τὰ ἐργοστάσια τοῦ μεταξιοῦ ὅπου σιὸ καθ' ἓνα ἐδοῦλεναι διακόσιες καὶ τριακοσίες γυναῖκες, τὸ Ὀρτάκιοι μὲ τὰ ὠραία κορίτσια του, μὲ τοὺς ἐπιστήμονές του, γιατροὺς, δικηγόρους, δασκालους, μὲ τοὺς μεγάλους ἐμπόρους του μὲ τὸν πλούσιό του κόσμον, ἄρχισε νὰ ἐρημώνεται, νὰ χάνεται, νὰ γίνεται φωλιά τῶν τσέτηδων καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ὅσοι ἔμεναν στὴν πολιτεία ἔχαναν τὸ κεφάλι των, καὶ ὅσοι εἶχαν φύγη στὰ βουνὰ δὲν ἦσαν ἀσφαλισμένοι. Οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐκυνηγοῦσαν μὲ τὰ σκυλλὰ καὶ ἔβαζαν φωτιά στὰ δάση γιὰ νὰ τοὺς βγάλουν ἀπὸ ἐκεῖ, ἢ νὰ τοὺς κάψουν ζωντανούς.

Ἐφύγαμε μὲ τὸν πατέρα μου, δάσκαλο καὶ αὐτόν, μὲ τὴν μητέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδελφία μου σ' ἓνα βουνὸ πάνω ἀπὸ τὸ Ὀρτάκιοι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ βλέπαμε τοὺς Χριστιανοὺς ποῦ τοὺς ἔφερναν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ κάτω σὲ μιὰ χαράδρα καὶ τοὺς ἔσφαζαν. Διαρκῶς ἐμάζευαν κόσμον καὶ διαρκῶς ἔσφαζαν μὲ τὰ μαχαίρια καὶ μὲ τὰ τσεκούρια. Καμμιά βοή τουφεκιοῦ δὲν ἀκούοταν καὶ μόνο οἱ φωνὲς τοῦ κόσμου ποῦ ἐσφάζοταν ἐφθάναν ὡς ἐμᾶς. Ὑστερα σηκώθηκε μιὰ μεγάλη φλόγα ἀπὸ τὴ χαράδρα, καὶ καθὼς μάθαμε ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπον ποῦ ἔφθασε στὸ βουνὸ ξεφεύγοντας ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ρίξῃ πετρέλαιον στὸν κόσμον ποῦ εἶχαν μαζέψῃ στὴ χαράδρα, σὲ ζωντανούς καὶ σφαγμένους, καὶ τοὺς ἔβαλαν φωτιά.

Φύγαμε ἀπὸ ἐκεῖνον τὸ βουνὸ καὶ ἐτραβήξαμε μέσα στὸ πυκνὸ δάσος ποῦ ἦταν γεμάτο ἀπὸ λύκους καὶ ἀπὸ τσακάλια.

Ἐκεῖ στὸ δάσος ἦταν καὶ ἄλλος κόσμος μαζεμένος καὶ οἱ μητέρες ἐπνίγαν τὰ μωρὰ των παιδιὰ γιὰ νὰ μὴ φωνάζουν, καὶ ἄλλες τοὺς ἔδιναν πολὺν ἀφίον νὰ πιοῦν καὶ ἔτσι τὰ ἐσκοτώναν. Ἡ Ἰδία ἡ μάννα ἔδινε στὸ παιδί της φαρυμάκι, καὶ ἄλλοι λένε πῶς χίλια παιδιὰ, ἄλλοι πῶς δύο χιλιάδες, ἐθανατώθηκαν ἔτσι ἀπὸ τίς μητέρες των καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Τὴ νύχτα οἱ λύκοι καὶ τὰ τσακάλια ἐφθάναν ὡς ἐμᾶς καὶ τραβοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια μας τοὺς πεθαμένους.

Ὅσοι δὲ κόσμος ἐπέθανεν ἀπὸ τὴν πείνα ἀπὸ τὸ κρύον καὶ

κράτησαν γιὰ λίγο ἀκίνητο σχεδόν. Μὲ μεγάλη προ-
σπάθεια κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαχθῇ ὁ Κωνσταντῖνος
ἀπὸ τὸν πολὺν τὸν κόσμον, μὲ σχισμένο ὅμως τὸ λαι-
μοδέτη καὶ τὸ κολλάρου, καὶ κατεστραμμένα τὰ
ροῦχα του.

Τὰ ἄλλα μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας εἶχαν
εἰσέλθῃ καὶ αὐτὰ εἰς τὸν κήπον, καὶ ἐνῶ ἡ θύρα τοῦ
ἔμενεν ἀκόμῃ ἀνοιχτή, μὲ στρατιώτας ἐμπρὸς ποῦ
τὴν ἐφύλασσαν, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος στάθηκε
γιὰ μιὰ στιγμή ἐμπρὸς στὸ πλῆθος, καὶ τὰ χεῖλη τοῦ
ἐδγαλαν τὴν τελευταίαν αὐτῆ φωνή τοῦ χαιρετισμοῦ :

— Καλὴ ἀντάμωσι. Καλὴ ἀντάμωσι.

Ὅστερα ἡ θύρα τοῦ κήπου ἔκλεισε, καὶ ὁ Βασι-
λεὺς τῆς λύπης χάθηκε σὰν ὀπτασία καὶ σὰν ὄνειρο,
ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν πιστῶν του.

X

Ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια θὰ διευθύνετο στὰ Ἀνά-
κτορα τοῦ Τατοῦ, ὅπου θὰ ἔμενεν ὅλο ἐκεῖνο τὸ
βράδυ καὶ ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὴν νύχτα τῆς 31
Μαΐου, συμπληρώνοντας τὰς ἐτοιμασίας τῆς γιὰ τὴν
ἐξορία τῆς μακρὰ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πατρίδα, σὲ κά-
ποια γωνιὰ τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἄλλο πρωτῆ, τὸ πρωτῆ
τῆς πρώτης Ἰουνίου, θὰ ἐφευγεν ἀπὸ τὸν Ὠροπό, ἐνῶ
τὸ ἑλληνικὸ πλοῖο ποῦ θὰ τὴν ἐπήγαινε στὴν ἐξορία
θὰ συνοδεύετο καὶ θὰ ἐφυλάσσετο ἀπὸ δύο ξένα πο-
λεμικά.

XI

Ἡ μυσταγωγία τοῦ πιὸ μεγάλου βωδοῦ πένθους, ἐπαί-
χθη εἰς τὸν δραματικὸν χῶρον τῶν ἐρειπωμένων Βα-

σιλικῶν Ἀνακτόρων τοῦ Τατοῦοῦ, τὸ πρῶτ' τῆς 1ης Ἰουνίου.

Ὅλοι ἐκεῖναι αἱ ὀλίγαι πρῶται ὥραι ποῦ ἔμενεν ἀκόμη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰς τὸν ἀγαπημένον χώρον ποῦ τοῦ ἔδειξε στήν ἐξέλιξι τῆς ἡλικίας του τὸ μεγάλο Εὐαγγέλιο τῆς Φύσεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς ἐξοχῆς, ἦσαν ὥραι σιωπῆς, ἀποκαλύψεως, ἱεροτελεστίας πρὸς κάποιον ἀόρατον κόσμον ποῦ μόνον ἡ διαίσθησις του ὑπῆρχε, μόνον ἡ πνοή του ἐδημιούργει τὴν μουσική.

Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἦτο μέσα εἰς τὸν χώρο τοῦ κήπου καὶ τῶν Ἀνακτόρων, ὁ Βασιλεὺς τῆς σιωπῆς, ὁ Βασιλεὺς τοῦ πένθους, ὁ Βασιλεὺς τοῦ μοιραίου, τὸ ὅποτον ἐδέχετο μὲ λυγμούς.

Ὁλοτρύγυρά του μακρὰν ἢ πλησίον ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν προσώπων ποῦ εἶχαν κάθε δικαίωμα νὰ γίνουν μάρτυρες τῆς μοναχικῆς αὐτῆς λειτουργίας, μὲ τὸ κεφάλι ἀσκεπές, ἔμεναν ἐκεῖ μαρμαρωμένοι στὸ σῶμα, ἀγάλατα αὐτοὶ στήν τρικυμία τῆς ψυχῆς.

Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, μόνος του στὸν Ἀνακτορικὸν Κήπον, μέχρι τῆς ἐννέα καὶ εἴκοσι, δὲν ἐδέχθη κανένα. Ἀκόμη καὶ οἱ πρίγκηπες ὄρθιοι ἢ καθήμενοι στοὺς ξύλινους πάγκους ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ Ἀνάκτορα τῆς Βασιλίσσης Ὁλγας, δὲν ὠμίλουν μὲ τὸν Βασιλέα. Ἡ Βασίλισσα Σοφία δὲν ἐφαίνετο καθόλου εἰς τὸν ἀνοικτὸν χῶρον.

Μόνος του ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπεριπάτησεν ἀρκετὴν ὥρα στὸ κήπον. Μόνος του ἀκόμη ἐπεσκέφθη ὅλα τὰ μέρη, ὅλα τὰ καμένα ἐρείπια, τὰ ὅποια τὸν εἶδαν νὰ μεγαλώνῃ, καὶ τὸν ἐγνώρισαν μικρό. Σὲ μιὰ στιγμὴ μόνον ἤλθε πάλι πρὸς τὰ Ἀνάκτορα τῆς Βασιλίσσης Ὁλγας, ἐπῆρε τὴν μικρὴν πριγκήπισσα

ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὸ δάσος εἶχε γεμίσει ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ εἶχαν χάσει τὸ μυαλό των καὶ ἐγύριζαν τρελλοί. Τὰ παιδιὰ ἐκλαίαν ἀπὸ τὴν πείνα μὲ μεγάλες φωνές, καὶ δὲν ἔπαιναν ὥς ποῦ οἱ μητέρες των τοὺς ἔδιναν ἀφιόνι καὶ πεθαίνανε.

Κάθε ἡμέρα ἀκούαμε πυροβολισμοὺς ἀπὸ τοὺς Τούρκους ποῦ ἔβγαιναν καὶ ἐκυνηγοῦσαν μέσα στὸ δάσος καὶ ἐσκοτώναν τοὺς χριστιανούς, καὶ ἐβλέπαμεν ὅλο καπνοὺς καὶ φλόγες στὰ γύρω βουνὰ καὶ στὰ δάση ποῦ τὰ ἔκαιαν οἱ Τούρκοι... Ἐμείναμεν εἰκοσιπέντε ἡμερόνυχτα στὸ δάσος καὶ μίαν ἡμέραν ἀκούσαμε καὶ πολὺ κοντὰ μας τοὺς πυροβολισμοὺς. Ὅστερα εἶδαμε νὰ πετιῶνται μπροστά μας ἑπτὰ Τούρκοι χωρικοὶ ὀπλισμένοι ποῦ εἶχαν μαζί καὶ σκυλιά. Ἡμαστέ μαζεμένοι στὸ ἴδιο μέρος ὡς ἐβδομηντα ἀνθρώποι ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Οἱ Τούρκοι μᾶς ἔπιασαν ὅλους καὶ ἄρχισαν νὰ μᾶς ψάχνουν καὶ νὰ μᾶς παίρνουν ὅτι εἶχαμε ἀπάνω μας καὶ ὅτι ἐφορούσαμε. Ἀφοῦ μᾶς ἔψαξαν καλὰ καὶ μᾶς ἔγδυσαν μᾶς ἔβαλαν στὴ γραμμὴ καὶ ἄρχισαν νὰ μᾶς κατεβάζουν ἀπὸ τὸ δάσος γιὰ νὰ μᾶς πᾶνε, ὅπως μᾶς εἶπαν, στὸ δικό των τὸ χωριό, τὸ Ἐπτεσελέρ. Ὅταν μᾶς ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ δάσος καὶ μᾶς ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὴν πόλιν μας εἶδαμεν ὅλο τὸ Ὀρτάκιοι καμένο στάχτη κεραμίδια καὶ κάρβουνα. Μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια ἔβγαιναν ἀνθρώπινες σάρκες καὶ καμένοι ἀνθρώποι. Ὅλοι οἱ δρόμοι ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ πτώματα καὶ οἱ Τούρκοι μὲ τὸ καμτσίκι των μᾶς ἀνάγκαζαν νὰ πηγαίνωμε γλήγορα καὶ νὰ τρέχωμε γιὰτὶ ὁ τόπος ἔβρωμοῦσε πάρα πολὺ.

Μέσα στὴν πόλιν θὰ ἦταν καθὼς μᾶς εἶπαν οἱ ἴδιοι οἱ Τούρκοι ὡς τρεῖς—τρισημίσι χιλιάδες πτώματα, καὶ χωριστὰ ἄλλοι τόσοι ἀνθρώποι ποῦ εἶχαν σφαχτῇ καὶ κατὰ στίς χαράδρες στὰ δάση καὶ στὰ βουνά.

Καθὼς περνούσαμε ἀπὸ τοὺς δρόμους σκοντάφταμε καὶ πέφταμε πάνω στὰ πτώματα, καὶ δυὸ γοιῆς γυναῖκες οὐ εἶχαν πέσει κάτω δὲν μπόρεσαν νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ ἀπὸ τὴν ἀδυναμία καὶ οἱ Τούρκοι τίς ἐσκοτώσαν.

Περπατήσαμε ἔτσι ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ ἐμείναμε σ' ἓνα μεταξοσκολληχοτροφεῖο.

Ἐπῆγα μιὰ στιγμή ποῦ δὲν μὲ ἔβλεπαν οἱ φύλακές μου κοντὰ στὸν πατέρα μου καὶ τοῦ εἶπα:

— Πατέρα μου θὰ σὲ σκοτώσουνε, γιὰτὶ τοὺς ἄνδρες τοὺς σκοτώνουν αὐτοί.

Ἐκλαία πολὺ μὰ ὁ πατέρας μου μὲ ἐλύτταξεν ἄφωνος καὶ σὰν νὰ μὴν ἄκουε.

Τρεῖς ἄγριοι Τούρκοι ἤρθαν καὶ ἐπῆραν σὲ λίγο μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρες καὶ τὸν πατέρα μου καὶ τοὺς ἐπῆγαν ἔξω ἀπὸ τὸ

Αίκατερίνην ἀπὸ τὸ χέρι καὶ περιπάτησαν λίγους βηματισμοὺς μαζύ.

Ὁλόγυρα ἀπὸ τὸ βασιλικὸ πένθος τῶν τελευταίων ἀποχαιρετιστηρίων ὧρῶν οἱ ἐξαιρετικὰ λίγοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπετράπη ἡ εἰσοδος εἰς τὸ Τατόϊ, μὲ τὸ καπέλλο στὸ χέρι, ἀμίλητοι ἔκλαιαν, ἔκλαιαν διαρκῶς.

Ἦσαν ἐκεῖ ὁ πρῶην πρωθυπουργὸς Λάμπρος μὲ τὴν σύζυγό του καὶ τὴν κόρη του, ὁ πρύτανις Σκουφός, μερικαὶ κυρίαι ἀπὸ τὰς στενῶς μὲ τὰ Ἀνάκτορα συνδεδεμένας, πέντε ἑξη αξιωματικοὶ καὶ πολῖται, καὶ σὲ κάποια μεγαλείτερη ἀπόστασι δύο τρεῖς χωρικὲς τοῦ Τατοῦ.

Σὲ μιὰ στιγμή κάποιος κύριος ποῦ ἐστηρίζετο σὲ ἓνα δένδρο ἐκλονίσθη, ἐταλαντεύθη λίγο, καὶ ἔπεσε κάτω λυπόθυμος στὴν ὑγρὰ πρωϊνὴ χλόη. Κανεῖς ὅμως δὲν εἶχε τὴν διάθεσι νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα ἀπὸ τὴν τραγωδίᾳ ποῦ ἐκινεῖτο στὴν παράστασι τοῦ Βασιλέως, πλησιέστερα ἢ μακρύτερα ἀπὸ τὸν λυποθυμημένον ἄνθρωπο.

Ἕνας ἄλλος κύριος, ὁ ἐπόπτης στὸν βασιλικὸ κήπο τοῦ Τατοῦ, κρατῶν δυὸ ἀνθοδέσμας ἀπὸ ἄσπρα κρίνα παισιωμένα ἀπὸ κλωνιὰ πεύκων, ἔμενε ξεχάσας τὸν ἑαυτό του, κοντὰ στὸν κορμὸ ἐνὸς δένδρου.

Γιὰ κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς παρισταμένους ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ καὶ κάποιος κορμὸς δένδρου ἢ κάποια σκιά γιὰ στήριγμα καὶ σκέπη.

Τρεῖς-τέσσερις γυναῖκες ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίᾳ τοῦ Παλατιοῦ, μὲ σταχτὸ ὁμοιόμορφο ντύσιμο, ἐμπρὸς στὴν πόρτα τοῦ οἴκηματος τῆς ὑπηρεσίας ἔπνιγαν τοὺς λυγμούς των, καὶ στὴν ἀκροῦλα μιᾶς παρόδου δυὸ εὖζωνοι εἶχαν ξεχάσῃ τὴν λεδεντιὰ τοῦ παρα-

μεταξοσκοληκοτροφεῖο γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν. Ἐμᾶς τὰ κορίτσια δὲν μᾶς εἶχαν πειράξη ἀκόμη· τίς νέες ὅμως παντρεμένες γυναῖκες τῆς ἐκοράτησαν ὅλη τὴ νύχτα μαζί των.

Τὸ πρῶτ' ἐτραβήξαμε οἱ γυναῖκες τὰ κορίτσια καὶ τὰ παιδιά γιὰ τὸ χωριὸ τῶν Τούρκων. Καθὼς ἐπερνούσαμε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἐβγαῖναν οἱ γριεὲς Τουρκάλες καὶ ἐζητοῦσαν ἀπὸ μιὰ κόρη νὰ τὴν κάνουν γυναῖκα στοὺς γιούς των. Μᾶς ἔδιναν νὰ φᾶμε κορόμηλα, ἀλλὰ ἐμεῖς μόλις τὰ ἐτρώγαμεν ἐκάναμεν ἐμεττό γιὰτὶ τὸ στομάχι μας ἦταν ἀδυνατισμένο ἀπὸ τὴν μεγάλη πείνα, καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἐμᾶς ἐπέθαναν ἀπὸ τὸν ἐμεττό.

Τὴν μητέρα μου καὶ ἐμένα μᾶς ἐπῆρε μιὰ γριά Τουρκάλα ποῦ εἶχεν ἓνα παιδί ὡς δεκαπέντε χρόνων καὶ ἤθελε νὰ μὲ δώσῃ γυναικά του.

— Νὰ φαρμακωθῶ ἔλεγα στὴν μητέρα μου δὲν πέρνω ἄνδρα ἓνα Τούρκο, καὶ τῆς ἐξήτησα ἀφίονι νὰ πῶ.

Ἡ μητέρα μου ἔκλαιε καὶ μὲ παρακαλοῦσε: Δὲν κάνει παιδί μου νὰ δώσῃς τέλος στὴ ζωὴ σου μόνη σου, μοῦ ἔλεγε. Εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἁμαρτία στὸ Θεὸ ποῦ μᾶς φυλάγει. Ἐσὺ θὰ γλυτώσῃς τώρα γιὰτὶ εἶσαι κορίτσι, ἀλλὰ ἐμένα τὴ γριά σου μάννα τί νὰ μὲ κάνουν. Θὰ μὲ σκοτώσουνε.

Ἡ γριά Τουρκάλα ποῦ μᾶς εἶχε πάρῃ σπίτι της ἦρθε καὶ μοῦ εἶπε:

— Τὸν πατέρα σου τὸν τρώνε τώρα τὰ σκυλλιά ἔξω ἀπὸ τὸ μεταξοσκοληκοτροφεῖο.

— Χαίρεσαι γι' αὐτό; τῆς εἶπα.

Αὐτὴ ἔβαλε τὰ γέλια, καὶ οἱ ἄλλες Τουρκάλες τοῦ σπιτιοῦ ἐγελοῦσαν μαζί της.

Ἐγὼ πιὸ πολὺ εἶχα λύπη γιὰτὶ δὲν μπόρεσα νὰ σκεπάσω τὸν πατέρα μου μὲ χῶμα παρὰ ποῦ τὸν ἐσκότωσαν, ἀφοῦ μὲ τὸ θάνατό του ἐτελείωναν καὶ τὰ μαρτύριά του.

Ἐμείναμε κάμποσες ἡμέρες στὸ σπίτι τῆς Τουρκάλας ποῦ ὅλο μοῦ ἔλεγε νὰ πάρω γιὰ ἄνδρα μου τὸ παιδί της. Ἐγὼ δὲν ἤθελα μὲ κανένα τρόπο, τραβοῦσα τὰ μαλλιά μου καὶ ἔκλαια. Ἡ γριά ὅμως Τουρκάλα εἶχεν ὑπομονὴ καὶ ἔλεγε πῶς ἂν δὲν γίνῃ σήμερα θὰ γίνῃ αὔριο μεθαύριο.

Στὸ ἴδιο τὸ χωριὸ ἦρθαν πάλιν οἱ τσέτες καὶ ἐμάζεψαν τίς νέες γυναῖκες γιὰ προστυχιά. Τὴν μητέρα μου τὴν ἤῤῥαγε γριά καὶ τὴν ἔδιωξαν ἀπὸ τὸ χωριό. Τῆς εἶπαν νὰ πάῃ νὰ γίνῃ δοῦλα καὶ αὐτὴ ἐπῆρε τὴ μικρὴ μου ἀδελφὴ τὴ Φωτεινὴ καὶ ἐπῆγε στὸ σταθμὸ τοῦ Γκέιβε καὶ ἐγίνε δοῦλα στὸ σταθμάρχη.

Ὅστερα πάλιν ἀπὸ ἡμέρες ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ χωριὸ ὁ Γκαιοῦρ

στήματός τῶν καὶ διπλωμένοι παράστεκαν ἐκεῖ. Αὐτὸ ἦτο ὅλο τὸ κάντρο ποῦ ἐστεφάνωνε τὴν τελευταία ὥρα τῆς διαμονῆς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου στὸ παλάτι του.

Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ οἱ βασιλόπαιδες καὶ οἱ πρίγκηπες μὲ τὸ κεφάλι γυρτό, ἔκλαιαν, ἔκλαιαν ἕνα ἀτελείωτο κλάμμα λυγμῶν.

Ὁ Διάδοχος Γεώργιος, μὲ σταχτιὰ πολιτικὴ ἐνδυμασία, μὲ βαθεῖα ἀλλοιωμένη τὴν ὄψι, οὔτε ἐκινήθη σχεδὸν ἀπὸ τὴ θέσι του, σ' ἕνα πλεχτὸ κάθισμα κοντὰ στὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρο.

Ἐπειτα ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπροχώρησε ἀπὸ τὸ σκίασμα τῶν δένδρων, ἐχάθη ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἄλλων καὶ τράβηξε μόνος στὸν τάφο τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.

Ἐμείνει ἐκεῖ γιὰ κάμποσα λεπτά, στὸ σιγῆλὸ προσκύνημα τοῦ πατέρα, στὸν τάφο ποῦ ὁλόγυρα ἡ πυρκαϊὰ ἔδειχνε τὰ καπνίσματά της καὶ τοὺς μαύρους κορμούς τῶν δένδρων.

Ὅταν κατήλθε ἀπὸ τὸ προσκύνημα, ἐκράτει κάποιον ἄσπρο χαρτὶ στὸ χέρι, καὶ τὸ χεῖλί του δὲν εἶχε καμμιά διαφορὰ χρώματος, ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ χαρτιοῦ.

Γιὰ κάμποσες φορές οἱ ἐσωτερικοὶ σπαραγμοὶ ποῦ τὸν συνεῖχαν ἐνίκησαν τὴν βασιλικὴ μεγαλοπρέπεια, καὶ τὸ σῶμα τοῦ Βασιλέως ἄρχισε νὰ ταράσσεται σὰν κάποιον δυνατὸ ἡλεκτρικὸ ρεῦμα νὰ πέρασε. Σὲ λίγο ὅμως ἐδάμασε τὸν ἑαυτό του, πλησίασε τὸν ὑπασπιστὴ του Παπαρρηγόπουλο, ποῦ εὗρίσκετο κοντὰ στὸ αὐτοκίνητο τοῦ Διαδόχου, καὶ τοῦ μίλησε γιὰ ἀρκετὴ ὥρα δίνων ὁδηγίαις γιὰ τὰς τελευταίας λεπτομερείας τῆς ἀναχωρήσεως.

Ἀπὸ τοὺς πρίγκηπας, ποῦ περισσότερο ἐκάθηντο

παρά ἐκινούντο, ὁ πρίγκηψ Κριστόφορος καὶ ὁ πρίγκηψ Νικόλαος ἐφόρουν πολιτικά. Οἱ ἄλλοι πρίγκηπες ἔφεραν στρατιωτικὴ στολὴ ἐκστρατείας ἀπὸ χακί.

Ὁ βασιλόπαις Παῦλος, ὥρατος δυνατὸς πειᾷ ἔφηβος, μὲ τὸ ἀνάστημα ποῦ τὸν ἔδειχνε μεγαλείτερο ἀπὸ τὴν ἡλικία του, μὲ σταχτεῖα πολιτικὴ ἐνδυμασία, ἡ βασιλοπούλα Εἰρήνη μὲ μπλὲ φοῦστα καὶ ζακέττα ποῦ τὴν ἔδειχνε σεμνὴ μαθήτρια ἀκόμη κάποιου σχολείου καὶ ἡ μικρὰ Αἰκατερίνη μὲ μπλὲ ζακεττοῦλα, λευκὴ φοῦστα καὶ κόκκινα παπουτσάκια.

Οἱ πρίγκηπες πολὺ λίγο μίλησαν τίς ὥρες αὐτές. Δυνατὴ ἔδειχνετο ἡ συγκίνησις τοῦ πρίγκηπος Νικολάου μὲ τὸ ἀτελείωτο σκύψιμο τοῦ κεφαλοῦ, καὶ βαθεῖα ἡ λύπη ποῦ ἔκανε ἀγῶνας γιὰ νὰ μὴ ξεφανερωθῇ στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τοῦ Διαδόχου Γεωργίου.

Οἱ πρίγκηπες δὲν ὠμίλουν παρὰ ὅταν κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπασπιστὰς ἤχετο νὰ λάβῃ ὁδηγίαν ἢ νὰ ἀνακοινώσῃ κάτι, συνήθως ὁμως ἦτο ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ὁ ὁποῖος εἶχε τὴ γενικὴ προσταγὴ.

XII

Καὶ ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως ὅλο ἐπλησίαζε.

Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ Διάδοχος Γεώργιος κύτταξε τὸ ρωλόι του, μὲ κίνημα ποῦ ἔδειχνε ὅτι ἡ προθεσμία τῆς παραμονῆς στὸ βασιλικὸ ἐκεῖνο τόπο, πλησίαζε πιά νὰ σβύσῃ.

Καὶ τότε ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, τὴν τελευταία στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἐκάλεσεν ὅλους ὅσοι εὗρισκοντο ἐκεῖ κοντά του. Ἐφώνησε τοὺς πιὸ κοντὰ μὲ τὰ ὀνόματά των καὶ ἔκανε κίνημα στοὺς πάρα πέρα μὲ τὸ χέρι του.

Ἀκόμη φώνησε καὶ πλησίασαν οἱ δύο τρεῖς ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς τοῦ Τατοῦ τοῦ εὐλαδικά εἰ-

Ἀλῆς καὶ μάζεψεν ἑλα τὰ νεοπαντρεμένα με Τούρκους κορίτσια καὶ τὰ ἐπῆρε μαζί του.

Ἡμεῖθα δεκαπέντε νέες στὸ χωριὸ καὶ μιὰ μεσόκοπη γυναῖκα ποὺ τὴν ἐσκότωσεν ὁ Γκiausὺρ Ἀλῆς γιατί, ἔλεγε, τοῦ ἦταν ἀχρηστὴ.

Ἐφοβέροντες ὅτι θὰ ἔκαιεν ὁποιοὺς τούρκικο σπίτι εἶχε κρύψη κορίτσια καὶ ἔφυγε σέγοντάς μας πίσω ἀπὸ τὸ ἀλογό του.

Ὅταν ἐβγήκαμε ἀπὸ τὸ χωριὸ ὁ Γκiausὺρ Ἀλῆς ἐσήκωσε τὸ ὄπλο του γιὰ νὰ ἀρχίσῃ νὰ μᾶς σκοτώνῃ. Ὁ Θεὸς ὅμως ἔκρινε τὸ ἀλογό του καὶ ἀφηνίασε καὶ ἐγύριζεν ὅλο γύρω γύρω καὶ ὁ Γκiausὺρ Ἀλῆς ἐφοβήθη καὶ δὲν μᾶς ἐσκότωσε.

Ἐξακολουθήσαμε τὸ δρόμο μας καὶ ἐπεράσαμε ἀπὸ μιὰ πόλη, τὸ Χουδί, ποὺ ἔμεναν Τούρκοι καὶ ὡς πέντε χιλιάδες Ἑλλήνες. Ἡ πολιτεία ὅμως ἦταν ἀδεια ἀπὸ τοὺς χριστιανούς γιατί τοὺς εἶχαν σκοτώσῃ τότε ὅλους οἱ Τούρκοι. Τοὺς ἐμάζεψαν καὶ τοὺς ἐσφαζαν, καὶ ὕστερα ἔρριζαν τὰ πτώματα σ' ἓνα παραπόταμο τοῦ Σαγγαρίου. Καθὼς ἐπερνούσαμε ἀπὸ τὸν παραπόταμον αὐτὸν εἶδαμε τὰ πτώματα ποὺ τὰ κυλοῖσε σιγά σιγά τὸ ρεῦμα καὶ τὸ νερὸ ἦταν ἀκόμῃ θολοκόκκινο ἀπὸ τὸ αἷμα.

Ἐμαθαμεν ὅτι πολὺ ὀλίγοι εἶχαν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό καὶ ὅτι ἀρχηγὸς τῆς σφαγῆς ἦταν πάλιν ὁ Γκiausὺρ Ἀλῆς. Ὁ ἀγχιος αὐτοῦ ἀνθρώπος μετὰ τὰ μαῖρά του μακρὰ μαλλιά ποὺ τὰ ἀνακάτευεν ὁ ἀέρας ἐτραποῦσεν ἐμπρὸς κοβάλλα στὸ ἀλογό του καὶ ἀπὸ πίσω οἱ ἄλλοι τσέτες μᾶς ἔδερναν γὰ νὰ προχωροῦμε.

Σταματήσαμε στὸ σπίτι ἐνὸς χότζα στὸ Χουδί, καὶ ἀφοῦ ἐχώρισεν ὁ Γκiausὺρ Ἀλῆς τίς κόρες ἀπὸ τίς γυναῖκες, εἶπε στὶς γυναῖκες:

— Ἐσεῖς δὲν κάνετε νὰ μένετε μαζί μετὰ τὰ κορίτσια.

Καὶ τίς ἐπῆρε καὶ τίς ἐσκότωσε.

Εἶχαμε μείνῃ ἐννέα κορίτσια καὶ μᾶς εἶπεν ὁ Γκiausὺρ Ἀλῆς:

— Τώρα ὁ χότζας θὰ σᾶς μάθῃ προσευχές. Θὰ γίνετε Τουρκάλες. Δὲν θὰ βγαίνετε ἔξω. Ἐγὼ τώρα φεύγω γιὰ τὸν πόλεμο. Ὅταν γυρίσω θάρθω νὰ σᾶς παντρεύω μετὰ τὰ παλληκάρια μου.

Ὅλα τὰ κορίτσια ἔμειναν στὸ Χουδί στὸ σπίτι τοῦ χότζα καὶ δὲν ξεύρω ἀπὸ τότε τί ἀπέγιναν. Ἐμένα μόνον με ἐπῆραν καὶ με ἐπῆγαν σ' ἓνα ἄλλο χωριό, δὲν ξεύρω τὸ ὄνομά του, γιὰ νὰ κυττάζω ἓνα μωρό.

Ἐκεῖ ἦθε μιὰ Τουρκάλα, ὡς σαράντα χρόνων, Ἀσιὲ τὴν ἔλεγαν, καὶ μοῦ εἶπε:

— Κορίτσι μου θὰ σὲ σκοτώσουν ἂν μείνης ἔδω. Νὰ σὲ κρύψω σπίτι μου.

Μὲ ἔκρυψε, καὶ στὸ σπίτι τῆς Τουρκάλας ἔκλαια ἡμέρα

χαν σταθῇ παράμερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, σὲ κάμποσιν ἀπόστασι ἀπὸ τὸν Βασιλιᾶ τοὺς κρυμμένοι σχεδὸν στὸ κλάδωμα τῶν δένδρων. Οἱ πρίγκηπες εἶχαν σηκωθῇ ἀπὸ τὰ καθίσματα τῶν. Καὶ ἐκείνη τὴν ὥρα ἐφάνη, βαρυπενθής, σιγηλὴ, περισσότερο, ἐξαὐλωσις σώματος ἀπὸ σῶμα, ἡ Βασίλισσα Σοφία νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ παλάτι.

Αὐτὴ τὴν ὥρα ἔκλαιαν ὅλοι σὰ μικρὰ παιδιὰ. Ἐκλαιαν καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ πρίγκηπες καὶ οἱ ὑπασπισταί, καὶ οἱ ὀλίγοι πολῖται, καὶ οἱ τραδηγμένοι μὲ σέβας σὲ μιὰ ἄκρη ἄνθρωποι τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἡ βασιλικὴ φρουρὰ ἀπὸ τὴν ἐνωμοτία τῶν εἰκοσιπέντε χωροφυλάκων, ποῦ ἐστάθη σὲ διπλὸ στίχον στὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου, ποῦ θὰ περνοῦσαν τὰ βασιλικὰ αὐτοκίνητα.

Οἱ ἄνδρες μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι, καὶ αἱ γυναῖκες μὲ υπόκλισι ἐφίλησαν τὸ χέρι τῶν Βασιλέων.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μὲ λυγμοὺς πλέων στὸ κλάμμα του, μὲ φουσκωμένα τὰ μάτια, τοὺς ἐχαίρετα ὅλους, καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀφίσῃ τὸ χέρι του ἀπὸ τὸ δικό τους. Κανεὶς δὲν μιλοῦσε, κανεὶς δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἡ ἱερουργία τῆς σιγῆς, λίγες φορὲς θὰ ἐσηκώθη στὴν θρησκευτικότητά ἐκείνων τῶν στιγμῶν.

Ὁ Βασιλεὺς ἦτανε ἄρρωστος ἀκόμη.

Ἡ πληγὴ ποῦ εἶχε μείνῃ ἀπὸ τὴν περασμένη μεγάλη ἀρρώστεια του εἶχε ἀνοίξῃ ἀπὸ τὸ σύσπασμα τῆς τραγωδίας τῶν τελευταίων ἡμερῶν, καὶ τὸ ἀνοιγμα τῆς πληγῆς ἐπέρασε ἀπὸ τὸν ἔσω ρουχισμό του. ἐπέρασε ἔξω ἀκόμη καὶ ἄφισε μιὰ πλατυτάτην ὠχροκίτρινον κηλίδα νὰ φαίνεται πίσω στὴ λευκὴ ναυτικὴ στολή.

Τώρα τὰ βασιλικὰ αὐτοκίνητα εἶχαν πλησιάσῃ.

καὶ νύχτα γιατί ἄκουα πῶς εἶχαν σκοτώσῃ τόσους χριστιανοὺς οἱ Τούρκοι, καὶ πάλι ἄλλους καὶ πῶς εἶχαν κάψῃ τὴν ἡμέραν αὐτὴ τόσα χωριά, καὶ τὴν ἄλλῃ ἡμέρα πάλι τόσα.

Ἐμεῖνα ἐκεῖ ἐνάμισυ μῆνα καὶ ὕστερα ἦρθεν ἓνας γέρος γεωργὸς καὶ με ζήτησε γιὰ τὸ γυιό του.

Ὁ Τούρκος ὅμως ποῦ ἦταν ὁ ἄνδρας; τῆς Ἀσιεῖ εἶπε :

— Αὐτὸ τὸ κορίτσι δὲν κάνει γιὰ σᾶς. Δὲν τὴν δίνω τὴν κόρη μου σὲ σᾶς· εἶναι ἓνα καλομαθημένο κορίτσι καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σπαίρῃ καὶ νὰ σκάβῃ.

Ὁ γέρος χωρικός ἐθύμωσε καὶ τὸ εἶπε στὸ μουχτάρη, καὶ ὁ μουχτάρης τὸ εἶπε σ' ἓνα λοχία, τὸν Τσαοῦς Ὀσμάν, ποῦ εἶχεν ἔρθῃ ἐκείνην τὴν ἡμέρα στὸ χωριὸ ἀπὸ τὸ Χουδι νὰ μαζέψῃ στρατιῶτες.

Ὁ Τσαοῦσης ἐφοβέρισε τὸν Τούρκο ποῦ ἐκαθόμουν σπίτι του καὶ αὐτὸς ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ πῇ:

— Δὲν κάνει νὰ μείνῃς ἄλλο μαζί μας. Ὅτι καὶ νὰ γίνῃ πρόπει νὰ παντρευτῇς. Ἄλλο δὲν μπορούμε νὰ σὲ κρατήσωμε. Νὰ πάρῃς τὸν λοχία.

Ὁ γεωργὸς ὅμως εἶπε πάῃ καὶ αὐτὸς σ' ἓνα χωριό, τὸ Σέτσι, ὅπου ἦταν τσέτες καὶ εἶπε :

— Ἐκεῖνο τὸ χωριὸ ἔχει ἓνα γκιοῦρ κορίτσι, νὰ πάτε νὰ τὸ πάρετε.

Ἦρθαν οἱ τσέτες καὶ ἔβωσαν τὸ σπίτι ὅπου ἔμενα. Ἦσαν ἔξη τσέτες καὶ οἱ πέντε ἀπὸ αὐτοὺς ἤθελαν νὰ με σφάζουν καὶ ἐμάλωναν γιὰ τὸν τρόπον ποῦ θὰ με ἔσφαζαν. Ὁ ἔκτος ὅμως, ὁ Ὀσμάν, εἶπε:

— Ἐγὼ γιὰ τὴν ψυχὴ μου τὴν παίρνω γυναῖκα, νὰ τὴν γινώσω.

Οἱ ἄλλοι ἐλίμεναν νὰ με σκοτώσουν καὶ ὁ Ὀσμάν με δυσκολία με ἐγλύτωσε καὶ μέφερε στὸ Σέτσι σ' ἓνα τούρκικο σπίτι. Ἐμεῖνα ἐκεῖ ἓνα μῆνα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν μῆνα ἔγινα γυναῖκά του. Με ἔκανε πιά σὺν ἀληθινῇ Τουρκάλα, μοῦ εἶχε βάλῃ τούρκικα ρούχα καὶ με ἔβαζε νὰ βάφω κόκκινα τὰ νύχια μου σὺν τις ἄλλες Τουρκάλες. Ἐγὼ παρακαλοῦσα τὸν Θεὸ νὰ μὴν πεθάνω στὸ μέρος αὐτὸ γιατί δὲν ἤθελα νὰ με βάλουν σὲ τούρκικο ν. κροταφεῖο, καὶ ἐπερίμενα τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ νὰ ἔρθῃ νὰ με σώσῃ.

Ἐπέρασαν ἔτσι ἐνάμιση μῆνας καὶ μίαν ἡμέρα Παρασκευὴ οἱ Ἕλληνες ἐμπήκαν μέσα εἰς τὸ Ἀδᾶ-Παζάρ καὶ ἔφυγαν οἱ Τούρκοι στρατιῶτες ἀπὸ ἐκεῖ. Ὁ Ὀσμάν ἔτρεμεν ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ μοῦ ἔλεγε :

— Ὅταν ἔλθουν οἱ Ἕλληνες νὰ τοὺς πῆς πῶς καὶ ἐγὼ εἶμαι μετὰ τὸ μέρος των, γιατί σὲ ἔσωσα.

Καμμιὰ πολυτέλεια στὰ ὀχήματα, καμμιὰ βασιλικὴ λιδραῖα στὴ στολὴ τῶν σωφέρ.

“Ὅλα ἀπλοῦκὰ καὶ πένθιμα καὶ τίποτα σὲ παράστασι φέρνον στὸ νοῦ τὴν ὕπαρξι ἐνὸς Βασιλιᾶ.

Τὸ πρῶτο αὐτοκίνητο ἐπλησίασε. Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς ἐπῆρε στὰ χέρια του τὸ πιὸ μικρὸ παιδί του, τὴν μικρὴ Αἰκατερίνη καὶ τὴν ἔδωσε στὰ χέρια τῆς παιδαγωγοῦ της, μέσα στὸ αὐτοκίνητο. Καὶ τὸ ὄχημα ξεκίνησε σιγὰ-σιγὰ, ἐνῶ οἱ λίγοι πολῖται καὶ στρατιωτικοὶ ποῦ παράστεκαν ἐκεῖ, ἔσκυψαν τὸ κεφάλι των, καὶ μὲ κλάμμα χαιρέτισαν τὴν μικρὴ πριγκηποπούλα ποῦ τοὺς ἐχαιρέτα κουνῶντας τὸ κεφαλάκι της, ἐνῶ τὸ ὠχρὸ πρόσωπό της καὶ τὸ βαθὺ λυπημένο βλέμμα, καθρέφτιζε ὅλη τὴν ἐπίγνωσι τῆς πραγματικότητος ποῦ εἶχε τυπωθῇ στὴν ψυχὴ τοῦ τετραετοῦ παιδιοῦ.

Ἐπειτα ἦλθε τὸ δεῦτερο αὐτοκίνητο. Μία μικρὴ βαλιτσοῦλα τοῦ Βασιλέως ἐδόθη στὸ σωφὲρ καὶ ἀμέσως εἰσῆλθαν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Διάδοχος Γεώργιος.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ὅλων οἱ ψυχές, αὐτῶν ποῦ ἔφευγαν καὶ αὐτῶν ποῦ ἔμεναν, εἶχαν ἀναλύση, καὶ ἐξεχύνοντο σὲ κάποιον λυγμῶδες παράπονο ποῦ ἀδύνατο νὰ περιγράψῃ κανεὶς.

Ἦταν σὰν ὄνειρο καὶ σὰν ἐφιάλτης. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μὲ τὰ βουρκωμένα μάτιζ, δὲν ἦτο πλέον ὁ Βασιλεὺς. Ἦτο τὸ παράπονο, ἦτο τὸ κλάμμα, ἦτο ἡ διαμαρτυρία, ἦτο ἡ καλωσύνη ἡ ἀτελείωτη ποῦ ἀδικήθηκε. Ἦτο τὸ παιδί ποῦ ἀπόμεινεν ὀρφανό. Ἦτο ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐδιώχθη ἀπὸ τὸ σπῖτι του, ποῦ ἔφευγε ἀπὸ ἓνα παλάτι καμμένο καὶ κατεστραμμένο.

Αὐτὸς ἦτο ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Τὸ κλάμμα ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μάτι του ποτάμι, ἡ ψυχὴ του εἶχε

γίνη ψυχὴ παιδιοῦ ποῦ ἔχασε καὶ χωρίζεται ἀπὸ ὅ,τι πιὸ πολὺ ἀγάπησε στὸν κόσμον.

Καὶ ὅλοι οἱ τριγύρω, καὶ ὅλοι ποῦ ἐστέκοντο καὶ περίμεναν γιὰ νὰ στείλουν τὸν τελευταῖον χαιρετισμὸ τῆς ψυχῆς των στὸν Βασιλέα, ἔσκυψαν τὸ κεφάλι καὶ ἀντίκρυσαν γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ βλέμμα Ἐκείνου.

Ὁ ἐπόπτης τοῦ κήπου τοῦ Τατοῦ, πλησίασε καὶ προσέφερε στὸν Βασιλέα τὴν ἀπλὴ ἀνθοδέσμη μὲ τὰ κρίνα καὶ τοὺς πεύκους.

Ὑστερα ἡ φρουρὰ τῶν εἰκοσιπέντε χωροφυλάκων παρουσίασε ὅπλα. Ἐκλαιαν ὅλοι, ἔκλαιαν ἀστείρευτα, ἔκλαιαν μαζὺ μὲ τὸν Βασιλέα των ποῦ περνοῦσε καὶ ἔφευγε τελειωτικὰ πιά ἀπὸ κοντὰ τους.

Ὅταν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπέρασε μὲ τὸ αὐτοκίνητο ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν τιμητικὴν φρουρὰ τῶν εἰκοσιπέντε χωροφυλάκων, σταμάτησεν ἡ φωνὴ του γιὰ πολὺ.

Καὶ ὕστερα ὅταν ξέσπασε, μπόρεσε καὶ εἶπε :

— ὦρα καλὴ, παιδιά ! ὦρα καλὴ, παιδιά !

Αὐτὸ ἦταν ὅλο.

Τὸ Βασιλικὸ αὐτοκίνητο, ἐχάανετο σιγὰ - σιγὰ κάτω ἀπὸ τὴν συστάδα τῶν σκοτεινῶν πεύκων.

“Υστερα ὅμως πάλι μοῦ εἶπε:

— Ἐγὼ ποτὲ στὰ χέρια τῶν γκιοῦρ δὲν σὲ ἀφίνω.

Μὲ ἔφερε σ’ ἓνα ἀψηλὸ βουνὸ καὶ αὐτὸς κατέβηκε στὸ Σαγγάριο νὰ ἰδῇ ἂν ἦταν καμιὰ βάρκα νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ ποῦ τὴν ἐκρατοῦσαν οἱ κεμαλικοί. Ὅταν ἔφυγε ἐγὼ παρακαλοῦσα τὸν Θεὸ νὰ μὴ ξαναγυρίσῃ ποτέ, καὶ μὲ τὴν βοήθειά Του δὲν ἐξαναγύρισε γιατί τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶχε ζωσθῇ πιά ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες.

Ἀπὸ τὸ βουνὸ ποῦ ἦμουν κρυμμένη εἶδα τότε νὰ καίεται τὸ σπίτι του ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ στρατό, γιατί ἦταν τσέτης, καὶ ἐγὼ μέσα στῇ χαρᾷ ποῦ μὲ ἔπιασε γι’ αὐτὸ παρακάλεσα πάλι τὸν Θεὸ νὰ μὲ σώσῃ ὥς τὸ τέλος.

Ἐμείνα μιὰ βδομάδα στὸ βουνὸ μὴ τολμῶντας νὰ κατεβῶ κάτω, χωρὶς ψωμί καὶ νερό. Ἡ δίψα ποῦ μὲ ἔκαιε ἦταν τόση μεγάλη ποῦ ἐπῆρα ἐπὶ τέλους θάρρος καὶ κατέβηκα στὸ δημόσιο-δρόμο ὅπου ἦταν μιὰ βρύση.

Κάτι γυναῖκες ἦσαν στῇ βρύσῃ καὶ ἔπαιρναν νερό. Μοῦ ἔδοσαν ψωμί, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν μπόρεσα νὰ τὸ καταπιῶ.

Τὶς ρώτησα ποῦ ἐπῆλθιναν καὶ μοῦ εἶπαν στὸ Ἀδᾶ.

— Στὸ Ἀδᾶ πηγαίνω καὶ ἐγὼ εἶπα.

Οἱ γυναῖκες αὐτὲς δὲν ἦσαν Τουρκάλες, ἦσαν Τσερκέζες, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸ ἤξευρα καὶ εἶπα αὐτὸ τὸ ψέμμα:

— Ἐγὼ ἓνα ἀδελφό, Μεμέτη τὸν λένε, ποῦ δουλεύει σ’ ἓνα φουρνάριο στὸν ἐλληνικὸ μαχαλᾶ. Ὁ ἄνδρας μου εἶνε τσέτης καὶ ἔφυγε, καὶ ἐγὼ ποῦ νὰ πάω τώρα, ποῖος νὰ μοῦ δώσῃ ψωμί!

Οἱ γυναῖκες ἄρχισαν νὰ μιλοῦν τσερκέζικα καὶ ἀπὸ αὐτὸ κατάλαβα πῶς δὲν ἦσαν Τουρκάλες.

Ὅταν ἐμπαίναμε στὸ Ἀδᾶ-Παζάρ εἶδα στὸ δρόμο μιὰ συγχωριανή μου γυναῖκα, Ἐλένη τὸ ὄνομά της. Μόλις μὲ ἐγνώρισε ἐφώνηξε:

— Ἀμάν, σύ εἶσαι!

Ἐρριξε κάτω τὸν φερετζέ μου καὶ τὸν ἔξεσχίσαμε. Οἱ Τσερκέζες γυναῖκες ὅταν εἶδαν αὐτὸ ἐσάστισαν καὶ ἐχάθησαν γλήγορα ἀπὸ τὸν δρόμο.

Εἶσα στὸ Ἀδᾶ-Παζάρ τὸν περῶτον Ἕλληνα στρατιώτη καὶ ἔπεσα στὰ πόδια του καὶ τὸν ἀγκάλιασα. Ἐμαζεύτηκαν καὶ ἄλλοι στρατιῶτες καὶ τοὺς ἐφιλοῦσιν ὅλων τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια καὶ ἡ φωνή μου εἶχε κοπῇ στὸ στόμα μου. Μὲ ἐπῆγαν στὸ Φρουραρχεῖο

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Ἡ περιγραφὴ τοῦ χρονικοῦ τῆς ἐκθρο-
νίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου δὲν
προχωρεῖ, καθὼς βλέπει καὶ ὁ ἀναγνώ-
στης, πέρα ἀπὸ τὴν ἀναχώρησι τοῦ Βασι-
λέως ἀπὸ τὸ Τατόϊ.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς μικρᾶς αὐτῆς μονο-
γραφίας γράφει ἀπὸ προσωπικὰς του ἐντυ-
πώσεις. Καὶ αἱ ἐντυπώσεις αὗται φθάνουν
μόνον ὡς τὸ σημεῖον αὐτό.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ "ΕΚΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ,, Μεγ. 11x16

N ^ο 1.	Χάμσον Κ. Βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ καὶ ἄλλα διηγήματα	Δρ. 2.50
N ^ο 2.	Γκεΐγερσταμ Γ. Τὸ Ἀγόρι τῆς κυρά-Λενης διήγημα	» 2.50
N ^ο 3.	Κίλαντ Ἀλ. Ἡ Μάχη τοῦ Βατερλῶ. Δύο φίλοι. διηγήματα	» 2.50
N ^ο 4.	Γκεΐγερσταμ Γ. Ὁ Πέτρος με τὸνα μάτι. Χιονισμένος χειμῶνας	» 1.75
N ^ο 5.	Ἰγνεν Ἑρρ. Ἐντα Γκάμπλερ. Δράμα σὲ 4 μέρη. μετάφρ. Λ. Κουκούλα	» 2.75
N ^ο 6.	Φλωμντέρ Γ. Μία ἀπλοϊκὴ καρδιά, Ἡρωδίας. διηγήματα	» 1.75
N ^ο 7.	Γκωτιέ Θ. Τὸ Κακὸ Μάτι, Ρομάντισο.	» 2.50
N ^ο 8.	Γκαΐτε. Ἑρμάννος καὶ Δωροθέα. μετάφρasis Κ. Θεοτόκη	» 2.00
N ^ο 9.	Μπγιέρσον Μ. Ἡ κόρη τοῦ Βοννοῦ	» 2.50
N ^ο 10.	Χάϊνε Ε. Αὐρικὸν Ἰντερμέδιο. Μετάφρasis Λ. Κουκούλα	» 2.00
N ^ο 11.	Θεοτόκη Κ. Κατάδικος	» 2.50
N ^ο 12.	Ἀντ έργεφ Λ. Τὸ σκοτάδι καὶ ἄλλα διηγήματα	» 2.50
N ^ο 13.	Ῥοΐδη Ἑμμ. Ἡ Πάπισσα Ἰωάννα	» 4.00
N ^ο 14.	Φὸς Ρ. Δύο Ῥωμαϊκὰ διηγήματα	» 2.50
N ^ο 15.	Οὐέλς. Ἡ Χώρα τῶν Τυφλῶν καὶ ἄλλα διηγήματα	» 2.50
N ^ο 16.	Βοντᾶ Δ. Ὁ Παππᾶς εἰδωολάτρης καὶ ἄλλα διηγήματα	» 3.50
N ^ο 17.	Ὁφμαν Ε. Βιολὶ τῆς Κρεμῶνας καὶ ἄλλα διηγήματα. Μετάφρ. Γ. Μπαρλά	» 2.50
N ^ο 18.	Σωμοῦ Δ. Ποιήματα	» 3.50
N ^ο 19.	Τοστοῖ Δ. Σονάτα Κροῦζερ	» 2.50
N ^ο 20.	Θεοτόκη Κ. Ὁ Καραβέλας	» 3.50
N ^ο 21.	Σιέγκεβιτς Οἱ Ἀντίζηλοι	» 2.50
N ^ο 22.	Γκέγερσταμ Ἡ Ντόρ	» 3.—

καὶ ὕστερα ἦρθεν ὁ συνταγματάρχης κ. Κακοῦστος, ἄκουσε τὰ βάσανά μου καὶ μὲ ἔφερε στὸ σπίτι αὐτὸ ἐδῶ.

Στὴ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ, τὴν κυρία Φανή, εἶπε :

— Αὐτὸ τὸ κορίτσι νὰ τὸ φυλάγῃς σὰν παιδί σου, καὶ θὰ τό πᾶμε στὴν Ἀθήνα.

16 Rayli's

9 ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ "ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ,, 9

Ἑθνικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον 4κις τοῦ μηνὸς

ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΕΙΡΑ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ

ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

**ΑΘΗΝΑΙ
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ "ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ,,
Β. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ
1913**

ΓΚΙΑΟΥΡ ΑΛΗΣ

— Στὸ ξενοδοχείό μου, ἄρχισεν ὁ Βενιαμὶν Λαζιάν, ἰδιοκτήτης τοῦ μεγάλου κοντὰ στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Ἀδὰ-Παζάρ ξενοδοχείου, ἐσύγναζαν ὅλοι οἱ κεμαλικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς περιφερείας τοῦ Ἀδὰ-Παζάρ. Εἶχα τὴν τύχη νὰ εἶναι ἡ γυναῖκά μου Γερμανίδα καὶ γι' αὐτὸ εἶμαι μία ἐξαίρεση ἐδῶ Ἀρμενίου ποῦ δὲν τὸν ἐξόρισαν οἱ Τούρκοι. Τὸ πρόγραμμα τῶν Τούρκων ἦταν νὰ κλέψουν ὅσα μπορέσουν περισσότερα ἀπὸ τοὺς χριστιανούς καὶ νὰ μὴν ἀφίσουν κανένα χριστιανὸ στὴν Ἀνατολή. Στὸ ξενοδοχεῖο μου ἔρχονταν πολλοὶ κεμαλικοὶ ἀξιωματικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν μεγάλων σφαγῶν τῆς Νικομήδειας καὶ ὁ Γκιαοῦρ Ἀλῆς ὁ μεγαλύτερος κακοῦργος ἀπὸ ὅσους ἐγνώρισεν ὁ κόσμος.

Ἦταν ἓνας ἀγριάνθρωπος μελαχρινός, κάπως κοντὸς καὶ ἀδύνατος ὥς τριάντα χρόνων μὲ μακρὰ ἀχτένιστα μαλλιά. Κατέβαινε στὸ Ἀδὰ Παζάρ μὲ ἓναν ἀραμπᾶ καὶ ἔπαιρνε τὶς διαταγὰς τῶν σφαγῶν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ κεμαλικούς ἀρχηγούς. Μαζὶ μὲ τὸν τακτικὸ κεμαλικὸ στρατὸ ποῦ εἶχε τοὺς ἀρχηγούς του καὶ μαζὶ μὲ τοὺς δικούς του ἀντάρτες ἔκανε τὶς σφαγὰς τοῦ Ὁρτάκιοϊ, τοῦ Ἑσμὲ τοῦ Ἀκ-Ἰσάρ, τοῦ Χουδιοῦ, τοῦ Χεντέκι, τοῦ Ντοῦτσε, τοῦ Μπόλου, τοῦ Μιχαλιτσοῦ, καὶ τόσες ἄλλες ἀκόμη σφαγὰς. Μόνο τὸ Κορά-Τεπέ δὲν ἐπείραξεν ὁ Γκιαοῦρ Ἀλῆς γιατί ἡ μάνα του εἶχε ζητήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ ψωμί καὶ τοῦ τῷχε ἀφίσῃ εἰρήνῃ καὶ κατάρρα, ὅλα τὰ χριστιανικὰ μέρη νὰ τὰ κἀνῃ ὅτι ἤθελε, μόνο τὸ Καρά-Τεπέ νὰ μὴν πειράξῃ... Ὁ ἴδιος ὁ Γκιαοῦρ Ἀλῆς κανχόταν στὸ ξενοδοχεῖό μου πῶς εἶχε σκοτώσῃ περισσότερους ἀπὸ χίλιους χριστιανούς καὶ πῶς εἶχε καταστρέψῃ περισσότερες ἀπὸ ἑκατὸ παρθένες Τσερκέζες καὶ χριστιανές. Εἶχε γεννηθῇ στὸ Σερίντερε τοῦ Μπαχτζεζίκ καὶ πέντε χρόνια εἶχε κἀνῃ ληστὴς στὰ βουνά. Ὑστερα τὸν ἐπῆραν οἱ κεμαλικοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ τὸν ἔκαναν σύντροφό τους στὶς σφαγὰς τῶν χριστιανῶν.

Τοὺς ἄνδρες τοὺς ἔκοβεν ἀπὸ τὰ πόδια κομμάτια-κομμάτια ὥς τὸν ἀφαλὸ, τὶς γυναῖκες τὶς ἔσχιζεν ἀπὸ τὴν κοιλία καὶ τὰ παιδιὰ τὰ ἔσερνε κοπάδι ὥς ποῦ νὰ βρισκόταν κανένα γεφύρι. Ἐσπαζε τὰ κεφάλια τους στὴ ράχη τοῦ γεφυριοῦ καὶ ὕστερα τὰ πετοῦσε στὸ νερό.

В. И. ВАСИЛЬЕВ. АКТЫ

В. И. ВАСИЛЬЕВ. АКТЫ

В. И. ВАСИЛЬЕВ. АКТЫ

В. И. ВАСИЛЬЕВ. АКТЫ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΜΑΣ

Ποιὸς θὰ σὲ τραγουδήσῃ;
καὶ ποιὸς θὰ σ' ἀνυμνήσῃ,
χρυσῇ μας λεβεντιά;

ὦ, δός μου τὴ φωτιά
τῇ θεία, ποῦ σ' ἀρπάζει,
τὸ πῦρ, ποῦ σ' ἀνεβάζει
σὲ δόξεις οὐρανοῦς.

Δός μου τοὺς κεραυνοὺς
ποῦ βρέμουν καὶ σφυρίζουν.

Δός μου τὴ μουσικὴ τῶν
καὶ τὴν ἀναλαμπὴ τῶν,
ποῦ μέθῃ σὲ ποτίζουν.

Τέτοιο τραγοῦδι σοῦ ἀνήκει,
ὦ ἥρωϊκὴ μας λεβεντιά,
πλεγμένο μὲ φωτιά,
μὲ κεραυνοὺς πλεγμένο,
μ' αἵματα ἐχθρῶν βαμμένο!
Τέτοιο τραγοῦδι σοῦ ἀνήκει,
μὲ τὴ θριαμβικὴ κραυγὴ
τῶν νικητῶν χρυσοπλεγμένο,
μ' Ἀναστάσεως αὐγὴ
φωτοπερεχυμένο,

Καθὼς περνοῦσε ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ Ἀδᾶ-Παζάρ ἐκλει-
ναν ὅλα τὰ σπίτια, οἱ χριστιανοὶ ἔτρεχαν νὰ κρυφτοῦν, καὶ κανεὶς
δὲ μπορούσε νὰ τὸν κυττάξῃ στὰ μάτια. Τόσῃ ἀγριότητῃ εἶχε τὸ
βλέμμα του. Ὅλοι οἱ Τούρκοι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ
τῶν κεμαλικῶν, ἀντάρτες, πολιτικοὶ ὑπάλληλοι, ἐπιστήμονες καὶ
χοτζάδες, εἶχαν καὶ ξόδευαν ἀμέτρητο χοῦμα ποῦ τὸ εἶχαν μαζέ-
ψῃ ἀπὸ τίς χριστιανικὰς ἀρπαγὰς, ἀλλὰ ὁ Γκισοῦρ Ἀλῆς τοὺς περ-
νοῦσεν ὅλους. Μετροῦσε τίς χρυσὰς λίρες μὲ τοὺς γκαζοτενεκέδες.
Εἶχε μαζέψῃ τόσο πολὺ χοῦμα καὶ εἶχε ἀποχτήσῃ τόσο δύναμιν
σὲ ὅλους τοὺς ἀντάρτες, ὥστε φοβήθηκαν οἱ ἐδῶ ἀρχηγοὶ τῶν κε-
λικῶν τὴ δύναμίν του καὶ ἀποφάσισαν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ αὐτὸν
καὶ νὰ κερδίσουν τὰ χρήματά του.

Τὸν ἐφώναξαν τάχα γιὰ νὰ κἀνὴ σφαγὴ τῶν χριστιανῶν τοῦ
Ἀδᾶ-Παζάρ, καὶ τὸν ἔφεραν στὶς χριστιανικὰς συνοικίαις νὰ τίς
ἐπιθεωρήσῃ.

Ἦταν Ὀκτώβρης, νομίζω τοῦ 1920. Ὑστερα, ἐνῶ τὸν περ-
νοῦσαν ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία, βαλμένοι ἄνθρωποι τὸν ἄρπαξαν,
τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν ἐφυλάκισαν. Αὐτὸς ἐφώναζε σὰν λυσσασμένην
ἀρκοῦδα καὶ τὰ οὐρλιάσματά του ἀκούονταν πολὺ μακριά:

— Ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα μου ἔσφαξα χιλιάδες χριστιανούς,
ἔκαψα χωριά καὶ πολιτεῖες, τόσα ἄλλα καλὰ ἔκανα καὶ σεῖς μὲ
φυλακίζετε !.. Πάρτε δέκα χιλιάδες λίρες, πάρτε ἑκατὸ χιλιάδες
λίρες καὶ ἀφίστε με... Εἶναι κρῖμα στὸν Ἀλλάχ νὰ μὲ κρεμάσετε
ἔμπρὸς στοὺς χριστιανούς.

Τὸν ἐκρέμασαν τὴ νύχτα σὲ μιὰ σκάλα μὲ τρία ξύλα, καὶ τὸ
μικρότερό του ἀδελφὸ τὸν ἐκρέμασαν δίπλα του σ' ἓνα σίδερο
μαγαζιοῦ.

Ἀλλὰ καὶ κρεμασμένος ποῦ ἦταν, πάλι εἶχαν φόβον οἱ χρι-
στιανοί, καὶ πολλοὶ λίγοι πῆγαν νὰ τὸν ἰδοῦν.

πλεγμαμένο με τὴ Δόξα.

πλεγμαμένο με τὴ Νίκη!

ὦ, τί φωτιά οὐράνια
φλογίζει τὴν ψυχὴ σου
καὶ τρέμουν τὰ Μπαλκάνια
στὴν κεραυνώδη ὁρμή σου!
Εἰν' ἡ φωτιά ποῦ παίρνεις
ἀπ' τῆς πατρίδος τὸν βωμό.
καὶ στοὺς βαρβάρους φέρνεις
τρομάρα καὶ χαμό.

Σὺ Μακεδονία
λυτρώνεις τὴν ὠραία
ἀπ' τὴν κατάρατη γενιὰ.
Μὲ λυτρωτοῦ ρομφαία,
μ' ἐκδικητοῦ μανία
συντρίβεις τὸν φονηά.
Ὁργὴ τοῦ "Αδου εἰν' ἐκεῖνοι.
Ἄλλ' εἶσαι σὺ Θεοῦ ὁργή,
εἶσαι Θεοῦ δικαιοσύνη.
Εἰν' ἡ ὁρμή σου σωτηρία
στὴ ματοκυλισμένη γῆ.
Εἰν' ἡ ὁργή σου τιμωρία
σὲ τέρατα Θεοστυγῇ.

Σ' ἐσένα ἡ δόξα κ' εὐλογία
δικαίων κ' εὐγενῶν ἀγώνων.
Σ' ἐκείνους μέν' ἡ κακουργία
καὶ ἡ κατάρα τῶν αἰώνων.
Στὸ βῆμά σου θὰ ξανανθίσῃ
τὸ χῶμα τὸ πυρπολημένο,
καὶ τὸ χωριὸ τὸ ῥημωμένο
ζωὴ καινούργια θὰ στολίσῃ.

ΑΡΜΕΝΙΟΙ

Με δέχτηκε με την άπλοϊκήν ελικορίνεια με την όπσιαν οί άνθρωποι τών πατριαρχικών χρόνων έδέχονταν τούς επισκέπτες τής στέγης των και μου έπρόσφερε μούρα από τό πιότο που έτρωγε.

Ήμουν στή μητροπολιτική στέγη του 'Αρμενίου Μητροπολίτη τής Νικομηδείας Ισσεφάν 'Ιοβακιμιάν, ενός σ' βασιτοϋ ήλικωμένου ανθρώπου ως έβδομήςντα χρόνων, με μεγάλη κάτασπρη γενειάδα, με αγαθώτατα αλλά διαπεραστικά μαύρα μάτια και με πλατύτατο μέτωπο.

— Σας κάνει έτύπωση, μου είπεν, ή προσφορά μου, αλλά είναι τά πρώτα μουρα τής έποχής. Μου τά έφερεν ή άνηψιά μου για να τά εύλογήσω.

Ο σεβαστός ποιμενάρχης δέν άργησε να μάθη ποιον λόγον είχεν ή επίσκεψή μου, και είπε :

— Θέλετε την ιστορία του ποιμνίου μου! Υπάρχει ιστορία, πολύ μεγάλη μάλιστα ιστορία, αλλά δέν υπάρχει πιά ποιμνιον.

Από τις όγδόντα χιλιάδες 'Αρμενίους τής εκκλησιαστικής μου περιοχής τής Νικομηδείας, οί έβδομήςντα χιλιάδες έχάθησαν στήν έξορία, και από τις δέκα χιλιάδες που έγυρίσαμε οί Τούρκοι έβραν ότι μπορούσαν πάλι να περιορίσουν και τον αριθμόν αυτό.

Καθώς θα έχετε βέβαια μάθη, εξακολούθησεν ό σεβαστός ποιμενάρχης, τό 'Αρμενικό στοιχείο ήταν σ' όλη τή Νικομηδεία πλούσιο, πυκνό στον αριθμό, και εξααιρετικά προσδευμένο. Οί Τούρκοι μās έξόρισαν όλους τό 1915, έκαψαν τις πολιτείες μας και τά χωριά μας, μās επήραν όλες τις περιουσίες μας κινητές και ακίνητες, εκληρονόμησαν τά σπίτια μας και τά χωριά μας όσα δέν είχαν κάψη, και μās έστειλαν στήν έρημο τής 'Αραβίας για να μη γυρίσουμε πιά από εκεί ζωντανοί. Δέν έμεινε κανένας σχεδόν 'Αρμένιος σέ όλη την περιοχή τής Νικομηδείας.

Έξη μήνες πηγαίναμε πορεία, και ύστερα από έξη μήνες οί Τούρκοι αξιωματικοί και στρατιώτες που μās συνόδευαν άρχι-

Μέσ' ἀπ' τὰ χίματα π' ἀχνίζουν,
κι' ἀπ' τὰ ρημάδια ποῦ καπνίζουν
ἀναπηδᾷ ἡ λευθεριά
μὲ τὰ οὐράνιά της δῶρα,
εἰρήνη καὶ παρηγοριά
μέσ' στὴ βασανισμένη χώρα.
Ἀναπηδᾷ ἡ λευθεριά!
Κ' ἐμπρὸς στὸ φωτεινὸ της στέμμα
κ' ἐμπρὸς στὸ φλογερὸ της βλέμμα
φεύγουν τοῦ σκότους τὰ θεριά!

Εὐλογημένα παλληκάρια!
τῆς εὐμορφῆς μας πόλεις σῶστε,
στὸν μέγαν Βασιλῆά σας δῶστε
τὰ σκόρπια αὐτὰ μαργατάρια,
ποῦ ξέπεσαν μέσ' στὸν αἰῶνα
ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ κορώνα!

Ἐμπρὸς, ἐμπρὸς! κι' ἂν πόνου δάκρυ
κάποια ματιὰ γιὰ σένα κρύβῃ,
κι' ἂν στὴ φτωχὴ σου τὴν καλύβῃ,
ἐκεῖ στῆς λαγκαδιᾶς τὴν ἄκρῃ
κάποια καρδιὰ γιὰ σένα πάλλῃ,
ἀλλὰ ἡ μάννα σου ἡ μεγάλη
σ' ἀνοίγει δόξας μονοπάτια,
σ' ἀνοίγει μαγικὰ παλάτια.
Ἡ μάννα σου ἡ μεγάλη ἐκεῖ
μὲ λάμψιν Ἀρχαγγέλου στέκει
καὶ στέφανα γιὰ σένα πλέκει
μὲ δάφνη Μακεδονικὴ.

Ἐν Ἀθήναις, 8 Ἰουλίου 1913.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΟΙ ΕΥΖΩΝΟΙ

ΔΙΑΤΙ ΟΙ ΕΥΖΩΝΟΙ ΕΙΝΑΙ ΤΥΧΕΡΟΙ

Ὁ δεκανεὺς τῶν εὐζώνων Θεσσαλὸς Ἀρσενόπουλος διηγήθη:

—Εἰς μίαν μάχην ὁ λοχίας Μαλάμος μὲ μίαν διμοιρίαν διετάχθη νὰ καταλάβῃ ἓνα λόφον καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ πλευρὸν τοῦ ἑοῦ εὐζωνικοῦ τάγματος, ἐπιχειροῦντος ἔφοδον.

Ἀπὸ τὴν διμοιρίαν αὐτήν, ἡ μία ἡμιδιμοιρία ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου καὶ τοῦ δεκανέως Χρ. Σίμου. Μᾶς διέταξαν νὰ περικυκλώσουμε ἓναν οὐλαμὸ βουλγαρικῶν πυροβόλων ποῦ εἶχε στηθῇ σὲ μιὰ κορφοῦλα κ' ἔκανε καλὰ τὸ μέρος του. Πήραμε μιὰ ρεμματιά κι' ἀνεβαίναμε προφυλακτικά. Ἐνας Τοῦρκος ἔφτασε λαχανιασμένος καὶ μᾶς εἶπε πῶς στὴν κορφὴ ἦσαν πολλοὶ Βούλγαροι καὶ νὰ φυλαχτοῦμε. Οἱ εὐζωνοὶ δὲν ἤξεραν ὅλοι τούρκικα.

—Τ' ἀκούσατε, παιδιά, τί εἶπε ὁ Τοῦρκος; Εἴμαστε τυχεροί. Οἱ Βούλγαροι εἶνε διπλοὶ ἀπὸ μᾶς... (Ὡραῖο δὲν εἶνε αὐτό;) Ἀπάνω τους!

Τὰ εὐζωνάκια ἔσφιξαν τὰ μάνλιχερ στὰ χέρια καὶ ἐσκαρφαλώσανε γρηγορώτερα. Ἄμα βγήκαμε στὴν κορφὴ τῆς ρεμματιάς ἀρχίσαμε πῦρ ὁμαδόν. Οἱ Βούλγαροι ἔαφνίστηκαν. Ἀρπαξαν τὰ πυροβόλα τους καὶ τῶσκαν. Ὁ ἀξιωματικὸς τους δὲν μπορούσε νὰ τρέξῃ καὶ τὸν πιάσαμε ζωντανό. Ἐτρεψε ὁλόκληρος καὶ μᾶς παρακαλοῦσε νὰ μὴ τὸν πειράξουμε. Ἐνας εὐζωνος ἤξερε λίγα βουλγάρικα.

σαν νὰ σφάζουν τοὺς ἄνδρες καὶ νὰ ἀτμάζουν τὶς γυναῖκές μας. Στὸ δρόμο ὁ περισσότερος κόσμος ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν ἐξάντληση τῆς πορείας καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐσκότωναν ὅσους δὲν μπορούσαν νὰ προχωρήσουν... Τί ἔτρωγεν ὁ κόσμος σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διασπῆμα ; Τίποτα. Οἱ Τοῦρκοι δὲν μᾶς ἄφιναν νὰ περᾶσωμεν οὔτε ἀπὸ τὰ μέρη ποὺ ἦταν νερό, καὶ οἱ νῆοι μας ποὺ ἦσαν πιὸ δυνατοὶ καὶ βαστοῦσαν στὰ πόδια προχωροῦσαν ἐμπρὸς καὶ ἔτρωγαν τὰ χόρτα καὶ τὰ κλαδιά, ἐνῶ οἱ πιὸ ἀδύνατοι καὶ οἱ πιὸ ἡλικιωμένοι ποὺ ἔρχονταν κατοπινὲν δὲν ἔβρισκαν τίποτα καὶ ἔπεφταν κάτω γιὰ νὰ μὴ σηκωθοῦν πιά.

Στὴν ἔρημο τῆς Ἀραβίας, στὸ Ντέρζορ, εἶχαν μαζέψῃ οἱ Τοῦρκοι ὥς ἓνα ἑκατομμύριον Ἀρμενίους ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκίας, οἱ ἐξόριστοι ὅμως θὰ ἦσαν διπλάσιοι ἀφοῦ οἱ περισσότεροι ἀπέθαναν ὥς ὅτεν φθάσεν ἐκεῖ, ἢ ἐσφάγησαν ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους στὸ διάσπῆμα τῆς πορείας.

Οἱ Τοῦρκοι μᾶς εἶχαν πάρῃ τὰ ροῦχά μας καὶ τὰ παπούτσια μας καὶ οἱ γυναῖκες προσπαθοῦσαν μὲ χόρτα καὶ μὲ κλαδιά νὰ κρύψουν τὰ μυστικά μέρη τοῦ σώματός των. Ἡ σφαγὴ ποὺ εἶχεν ἀρχίσῃ ἀπὸ τὶς πρώτες σχεδὸν ἡμέρες τοῦ δρόμου, στὴν ἐξορίαν γινόταν διαρκῶς πιὸ γενικὴ καὶ πιὸ ἀγρία. Οἱ Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες μᾶς ἐσφαζαν γιὰ νὰ διασκεδάξουν τὶς ὥρες τῆς μονοτονίας των, ἐσχημάτιζαν μὲ τὶς κεφαλὰς τῶν σφαγμένων πυραμίδες καὶ ἐσχίζαν τὰ ἐντόσθιά μας γιὰ νὰ βροῦν μέσα χρυσὰ νομίσματα καὶ κοσμήματα, ποὺ ἔλεγαν ὅτι εἶχαμε καταπιῇ. Ὑστερα ἀρχισαν νὰ ἀνάβουν μεγάλες φωτιές, νὰ βάζουν ἐλάνω, πενήντα, ἑκατὸ, διακοσίους ἀνθρώπους ζωντανούς, νὰ τοὺς καίουν, καὶ νὰ ψάχνουν στὴ στάχτη τῶν καμένων σωμάτων γιὰ βόλους χρυσοῦ.

Τέσσερα χρόνια ἐμείναμεν ἐξόριστοι στὴν ἔρημο καὶ ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέραν, ὥρα μὲ τὴν ὥρα, στιγμὴ μὲ τὴ στιγμὴ ὁ ἀριθμὸς μας λιγόστευε καὶ οἱ νεκροὶ περισσεύαν ἀπὸ τοὺς ζωντανούς. Οἱ Τοῦρκοι ἀτίμασαν ὅλες τὶς γυναῖκες ἀπὸ ἔξη χρονῶν ὥς τὶς πιὸ περασμένες στὰ χρόνια, ὥς τὶς γριές, τὶς ἐσχημάτιζαν ὕστερα στὸ μέτωπο, στὰ χεῖλη, σὲ ὅλο τὸ σῶμα καὶ στὸ τέλος τὶς ἐσκοτώνανε ἢ τὶς ἐπουλοῦσαν σκλάβες στὰ χαρέμια τῶν Ἀράβων.

Τοὺς ἄνδρες καὶ τὶς ἄρρωστες καὶ ἡλικιωμένες γυναῖκες τοὺς ἔβαζαν τετρακόσιους πεντακόσιους σὲ μιὰ γραμμὴ, τοὺς ἔκαναν καὶ ἔσκαβαν ἓνα μεγάλο λάκο καὶ τοὺς ἔθαβαν μέσα, ἀνακατεμένους σκοτωμένους μαζὶ καὶ ζωντανούς.

Πόσοι ἐξόριστοι Ἀρμένιοι ἐγυρίσαμε ἀπὸ τὰ ἐνάμισυ ἢ δύο ἑκατομμύρια ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα μας ;

Ἄν κρίνετε ἀπὸ τὶς δέκα μόνο χιλιάδες τοῦ ἰδικοῦ μου ποι-

— Πές του, τοῦ εἶπα, πῶς οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε Βούλγαροι. Ἄν δὲν τῶξεραι ἄς τὸ μάθῃ τώρα. Τίποτα δὲν ἔχει νὰ πάθῃ στὰ χέρια μας...

— Ἐκεῖνος ἐξακολουθοῦσε νὰ λήῃ, νὰ λήῃ, νὰ λήῃ, τραυλίζοντας.

— Τί λέει, μωρὲ εὐζωνα, ὁ μαγκούφης ποῦ τῷφυγε ὅλο τὸ αἷμα καὶ κτυπάει ἡ καρδουλά τ' σὰν τὸ μπα-
τάνι τῆς νεροτριβῆς;..

— Λέει, κύρ δεκανέα, πῶς σὰν τὸ δικό μας τὸ πυροβολικό καὶ σὰν τὸ εὐζωνικό μας δὲν ὑπάρχει ἄλλο στὸν κόσμον. Ἔτσι ποῦ πᾶμε, λέει, σὲ μιὰ βδομάδα θάμαστε στὴ Σόφια.

— Ἀπ' τὸ στόμα του καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί, πές του.

Ἐκεῖ ποῦ κατεβαίναμε νὰ παραδώσουμε τὸν ἀξιωματικό, δυὸ- τρεῖς Βούλγαροι τραυματῖται κρυμμένοι μᾶς ἐπυροβόλησαν καὶ λάβωσαν δυὸ-τρεῖς κ' ἐμένα. Ἐρρίξαμε κ' ἐμεῖς καὶ τοὺς πῆραμε τὰ τουφέκια ἀπ' τὰ χέρια.

ΠΕΡΑΣΟΥΛΑ ΕΙΝΑΙ!

Ὁ εὐζωνος Σπῦρος Βασιλόπουλος ἢ Παπατράμπας — ὅπως τὸν λένε στὸ χωριό του Βρώστιανι τῆς Ναυπακτίας — ἓνας πελώριος ἑλατος ἴσα μ' ἐκεῖ πάνω, ἔχει τρία τραύματα σοβαρὰ καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα ἐπιπόλαια.

Ἐνας συνάδελφός του, ὁμοιοπαθῆς του καὶ πατριώτης του τρόμαξε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ.

— Ὅρέ, τί ἐγίνες ἔτσι, Σπῦρο; Κάνα μελίσσι σ' ἔφας;

— Ὅχι, ὁρὲ Νάσο, σὲ μιὰ βατουλιά ἔπεσα καὶ γρατσουνίστηκα. Περassoῦλα εἶνε. Μὴ χλοπαθᾶς.

ΤΑ ΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΖΩΝΩΝ

Ἐνας ἄλλος εὐζωνας ἐπείραζεν ἄλλον συνάδελφό του γεμᾶτον ἐπιδέσμους.

μνίου, δὲν εἶνε διόλου δύσκολο νὰ κάνετε τὸν ὑπολογισμό.

Καὶ σηκωνόμενος ἐπάνω μὲ ἔκρηξιν ἀστραπῶν θυμοῦ, καὶ πνιγμένος ἀπὸ τὴν ἀγανάκτηση γιὰ τὴν φιλάνθρωπο πολιτισμένη καὶ χριστιανικὴν Εὐρώπῃ, ὁ γέρος Μητροπολίτης τοῦ ἐτίναξε στὸ πρόσωπο :

— Θέλετε τώρα νὰ μάθετε ἀκόμη ποιά ἦταν ἡ τροφή μας στὰ τέσσαρα ἐκαῖνα χρόνια τῆς ἐξορίας ; Ἐτρώγαμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἐκάναμε γεύματα μὲ τὰ πεθαμένα μας παιδιά.

— Πολλά κεντρώματα έχεις συνάδελφε.
 — Χαρά σέ μένα ἂν πιάσουν, δὲ λές.
 — Καὶ σὰν τί λές πῶς θὰ φυτρώσουν;
 — Χμ... Ξέρω κι' ἐγώ... Τὰ κεντράδια ἀπὸ μάν-
 λιχερ κι' ἀπὸ πολυβόλα εἶνε.

***

Ἕνας ἄλλος εὐζωνος εἶχε τραυματισθῇ καὶ στὸν ἄλλο πόλεμο. Ἡ πληγὴ ἐκείνη τοῦ ἄφησε μιὰ οὐλὴ στὸ πρόσωπο. Ἡ νέα πληγὴ τοῦ ἄφησε καὶ δευτέραν οὐλὴν πλησίον τῆς πρώτης.

— Ποιὰ εἶνε καλλίτερη ἀπ' τις δύο; τὸν ρώτησε ἡ νοσοκόμος του.

— Ἡ πρώτη θέλει βούλωμα μ' ἀσήμι· κι' ἡ δεύ-
 τερη μὲ μάλαμα, ἦτο ἡ ἀπάντησίς του.

ΕΥΖΩΝΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ

Εἰς μίαν ἀντεπίθεσιν τῶν Βουλγάρων εἰς εὐζωνος κεκαλυμμένος κατὰ τοῦ πυρὸς τῶν βουλγαρικῶν ὀβίδων, δὲν ἀντελήφθη ὅτι ἡ διμοιρία τοῦ ὑπεχώρησε καὶ ἔμεινε κατάμονος εἰς θέσιν προκεχωρημένην ἐξακολουθῶν νὰ πυροβολῇ ἐκ τῆς κρύπτῃς του. Ἕνας Βούλγαρος ἀξιωματικὸς πλησιάσας ἐκ τῶν πλαγίων ἤρπασεν αἰφνηδίως τὸ ὄπλον τοῦ ἀπὸ τὴν κἀννην καὶ ἐπειδὴ ἡ κἀννη ἔκαεν ἐκ τῆς πολλῆς χρήσεως, τὸ ἤρπασε διὰ ταχείας κινήσεως ἀπὸ τοῦ ξυστοῦ. Ὁ εὐζωνος ἐγερθεὶς ἀντέστη καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ μάνλιχερ συνήφθη ζωηρὸς ἀγών. Ὁ Βούλγαρος ἀξιωματικὸς βλέπων ὅτι πρόκει-
 ται νὰ καταβληθῇ ἐξερράγη εἰς προσκλητηρίους κραυγὰς εἰς τὰς ὁποίας ἔτρεξαν δεκάδες στρατιωτῶν του. Ὁ εὐζωνος ἀντελήφθη ἀμέσως τὸν κίνδυνον. Καταβάλλει ὑστάτην προσπάθειαν, ὥθει διὰ τοῦ ὄπλου τοῦ τὸν Βούλγαρον ἀξιωματικόν, τὸν ἀνατρέπει καὶ ὑποχωρεῖ δρομαίως πρὸς τὰς τάξεις του. Ὅπισθέν του ἐξαπολύον-
 ται ὁμοβροντῖαι πυροβολισμῶν. Ἐν τούτοις καμμία σφαῖρα δὲν τὸν θίγει.

Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥ

— Καρδιά ἀρνιού νὰ ἔχη κανένas γίνεται λεοντάρι, ἄρχισε νὰ λέγῃ ὁ Ἀλέξιος Καρασελίδης νέος ἄνδρας ἀπὸ τὸ Κεστενέ — Πουνάρ, ἀκούοντας τὰ πάθη τοῦ Καρασοῦ. Δεκατέσσερα πλούσια εὐτυχημένα ἀγνὰ ἑλληνικὰ χωριά ποῦ ἀποτελοῦσαν τὴν περιφέρειὰ τοῦ Καρασοῦ, ἀνατολικά πρὸς τὶς ἐκβολὰς τοῦ Σαγγαρίου, δὲν ὑπάρχουν πιά, καὶ ἀπὸ τὶς δεκαπέντε σχεδὸν χιλιάδες τοῦ πληθυσμοῦ των, ἄλλοι σκοτωθῆκανε καὶ κατήκανε μέσα στὰ σπίτια των καὶ στοὺς δρόμους, ἄλλοι χαθῆκανε στὰ βουνὰ καὶ στὰ ποτάμια, καὶ ὅσοι σωθῆκαμε βρισκόμαστε τώρα ἄχρηστοι ἄνθρωποι, κουρέλια βρώμικα καὶ πειναγμένα ἐδῶ στὴ Νικομήδεια.

Τὸν Μάρτη τοῦ 1920 ἐμάθαμεν οἱ χριστιανοὶ τοῦ Καρασοῦ ὅτι οἱ Σύμμαχοι κατέλαβαν τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ μεγάλη χαρὰ ἀλάφρωσε τὶς ψυχές μας. Ὑστερα ἀπὸ δέκα ἡμέρες ἐμάθαμε πάλιν ὅτι οἱ Σύμμαχοι κατέβηκαν καὶ στὸ Ἀδᾶ Παζάρ καὶ σκεφθῆκαμε πῶς γλήγορα θὰ ἔρθουν νὰ ἐλευθερώσουν καὶ τὸ Καρασοῦ. Νεώτερη ὁμως εἶδηση μᾶς ἐγνώρισεν ὅτι τὸ Ἀδᾶ Παζάρ τὸ εἶχαν κυριεύσει οἱ κεμεαλικοί. Τότε μεγάλος φόβος μᾶς ἔπιασε καὶ ἀρχίσαμε νὰ συλλογιζόμαστε πῶς δὲν θὰ ἦταν διόλου καλὴ ἡ τύχη μας.

Ἀπὸ τὶς 17 Ἀπριλίου οἱ Τοῦρκοι ἔδεσαν ὅλους τοὺς δρόμους τοῦ Καρασοῦ καὶ δὲν ἄφιναν κανένα Καρασιώτη νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὴν περιφέρειά του...

Ὑστερα, ὅταν ἦρθεν ὁ Μάης, ὁ Μουδρίης τοῦ Καρασοῦ Κιαρὴμ ἐφέντης, ἄρχισε νὰ μᾶς βάζῃ μεγάλους φόρους μετριοῖα πληρωμῆς μιᾶς ἢ δυὸ ἡμερῶν, καὶ ὕστερα ἄρχισε νὰ μᾶς ζητᾶ καὶ ἀπὸ τόσα ὅπλα γιὰ κάθε χωριό, ποῦ ἐπειδὴ δὲν τὰ εἶχαμε, τὰ ἀγοράζαμε μὲ μεγάλη τιμὴ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Τούρκους καὶ τοῦ τὰ παραδίναμε.

Τὴν πρώτην Ἰουνίου πενήντα κεμεαλικοὶ ἐπάτησαν τὸ Κε-

Ὁ στρατιώτης Τσοῦκας τοῦ ἑνὸς εὐζωνικοῦ, ἀνῆ-
κεν εἰς τὰ μεταγωγικὰ μάχης. Ἐνῷ μετέφερεν εἰς τὴν
γραμμὴν τοῦ πυρὸς πολεμικοῦ μόνος κατὰ μόνον βλέπει
ὄμιλον ἐκ 10 Βουλγάρων στρατιωτῶν ἐρχόμενον πρὸς
τὸ μέρος του. Ἀρπάζει τὸ ὄπλον του, τὸ προτείνει καὶ
τοὺς προστάζει νὰ σταματήσουν. Οἱ Βούλγαροι τὰ ἔχασαν.

— "Ἄλτ, τοὺς φωνάζει. Στόν τόπο. Μὴ κουνηθῇτε
γιατὶ θὰ διατάξω πῦρ. Κι' ἔδειχνε τὰ χαμόκλαδα εἰς
τὰ ὁποῖα δυνατόν νὰ ἐκρύπτοντο πέρδικες, κανεῖς ὅμως
στρατιώτης.

Οἱ Βούλγαροι προσεπάθησαν ν' ἀραιωθοῦν. Ὁ
Τσοῦκας πυροβολεῖ ἀμέσως καὶ ἐξαπλώνει τὸν ἓνα ἐξ
αὐτῶν νεκρόν. Οἱ ἄλλοι ἐτρομοκρατήθησαν. Ἐπέταξαν
ἀμέσως τὰ ὄπλα καὶ ἐσήκωσαν τὰ χέρια. Ὁ Τσοῦκας
τοὺς διέταξε τότε νὰ πλησιάσουν ἓνας-ἓνας μὲ τὰ χέρια
ὑψωμένα. Ἐπῆρε σχοινιά ἀπὸ τὰ μεταγωγικά του καὶ
ἔναν-ἔναν τοὺς ἔδεσε καὶ τοὺς ἔννηά. Ἐφόρτωσε καὶ
τὰ ὄπλα τους καὶ ἐν θριάμβῳ τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὸ
τάγμα του.

Ὁ Μέραρχος κ. Δελαγραμμάτικας πληροφορηθεὶς
τὸ γεγονός διέταξεν ἀνακρίσεις καὶ ὅταν ἐξηκριθῇ
τὸ γεγονός προήγαγε τὸν Τσοῦκαν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ
δεκανέως.

ΤΙ ΕΚΑΜΕ ΑΕΕΙ;

Εἰς τὴν Δεκάτην Μεραρχίαν εὐρίσκετο ἓνας εὐζω-
νος, ὁ ὁποῖος ἔπασχε τόσον πολὺ ἀπὸ τὰ νεφρά του
καὶ τὴν μέσσην του, ὥστε εἶχε «κουλουριασθῇ» καὶ μπο-
ροῦσε νὰ βαδίσῃ μόνον τῇ βοήθειᾳ καὶ τῶν δύο χει-
ρῶν του. Οἱ πόνοι του ἦσαν δεινοί, πλην εἰς οὐδὲν τοὺς
ἐλογάζαζε.

Οἱ ἀξιωματικοὶ του καὶ οἱ συστρατιῶταί του τὸν
παρώτρυναν ν' ἀπέλθῃ ἕνεκα τῆς καταστάσεώς του. Καὶ

ὁ ἄρρωστος, ὁ πάσχων εὐζωνος, ἀνορθούμενος δι' ἐσχάτης προσπάθειας ἀπήντησε:

—Θέλω νὰ φάω δέκα Ἀρκουδιαρέους πρῶτα καὶ ἔπειτα θὰ γυρίσω...

Οἱ συνάδελφοί του παρετήρησαν ἀστεϊζόμενοι ὅτι ἔνεκα τῆς καταστάσεώς του δὲν μπορούσε νὰ βάλλῃ.

—Τί ἔκανε λέει;... Βάλε μιὰ δεκάρα στὸ σημάδι νὰ ἰδῇς πῶς τὴν κόβω...

Ἔτσι ἐπολέμησαν οἱ στρατιῶταί μας...

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΟΝ ΘΗΡΙΟΝ

Κάποιος ἐκ τῶν τραυματιῶν μᾶς διηγήθη ἓνα ἀνέκδοτον χαρακτηριστικὸν τῆς περὶ Βουλγάρων ιδέας τῶν εὐζώνων μας. Ἐνας εὐζωνος ἔπιασε Βούλγαρον τραυματίαν. Αὐτὸς τότε ὡς θηρίον ἤρχισε νὰ δαγκῶνῃ τὸ πόδι τοῦ εὐζώνου.

—Ἀφησέμ' οὐρὴ ἀρκούδα, λέγει ὁ εὐζωνος. Θὰ σὲ στεῖλου πισκέσι στοῦ χάρι, ἄφησέ μ'.

Ὁ Βούλγαρος ἀντὶ ἀπαντήσεως ἐνέπηξε περισσότερο τοὺς ὀδόντας του εἰς τὸ πόδι. Ὁ εὐζωνος τὸν ἐσκότωσε. Κατόπιν ἐκούτσενε καὶ ἓνας συνάδελφός του, ὁ ὁποῖος τὸν εἶδε, τὸν ἠρώτησε:

—Τί σὲ δάγκουσε οὐρέ; Λύκος, ἀρκούδα, σκύλους;

—Οὐόχι, ἀπαντᾷ.

—Ἀμ' τότενις τί ἄλλου;

—Μεγαλῆτερον θηρίου, ἀπαντᾷ ὁ ἀφελὴς Ρουμῆλιώτης, Βούλγαρος.

Ο ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΑ... ΧΑΜΟΚΛΑΔΑ

Ὁ εὐζωνος Γ. Μπινίτσας τοῦ 5ου εὐζωνικοῦ διηγεῖτο μὲ τὴν χαρακτηρίζουσάν τοὺς εὐζώνους ἀφέλειαν τὰ ἐπόμενα:

Στῆς 15 Ἰουλίου πολεμούσαμε στὰ ὑψώματα τοῦ κί' ἀπὸ δῶ.

στὰν Πουνάο καὶ μᾶς μάζεψαν καμμὴν ἐξ ἑνταυριᾶ ἄνδρες στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἄνδρες καὶ τὰ γυναικόπαιδα ἐπῆραν τῶν ματιῶν τῶν καὶ σώθηκαν στὰ βουνά.

Μέσα στὴν ἐκκλησίᾳ τὸ σκοτάδι ἐπεφευγὲ στὴν ψυχὴ μας γιατί ὁ Τούρκος ἀξιωματικὸς Ντεμερτζή Μεμέτ καὶ ὁ λοχίας Μουσταφᾶ, ποῦ εἶχαν τὴν ἀρχηγία στοὺς ἄλλους μὲ φλόγες στὰ μάτια τῶν, μὲ τὴ λύσσα στὴν ψυχὴ τῶν, μὲ τὴ φωτιά τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς φιλαργυρίας μέσα τῶν, μᾶς φοβέριζαν ἀφρισμένοι καὶ μᾶς ἐφώναζαν :

— Παρὰ, παρὰ. Δόστε, γκισούρ, δόστε.

Μᾶς ἔβαλαν στὴ γραμμὴ καὶ ἄρχισαν νὰ δοκιμάζουν μὲ γέλια τὰ ὅπλα τῶν ἀπάνω μας.

— Ἐμένα τὸ τουφέκι μου περνᾷ πέντε κορμιὰ, ἔλεγεν ὁ ἕνας.

— Ἐμένα κόβει ἐπτά.

— Τὸ δικό μου ὀχτώ.

Μέσα στὴν ἐκκλησίᾳ, κάτω ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων τρέμαμε καὶ σπαραττούσαμε σὰν τὰ ψάρια.

Ἐσκότωσαν τὸν πρόκριτό μας Παῦλο Σπυρίδη, καὶ ἐμεῖς πετάξαμε στὰ πόδια τῶν ὅσα χρήματα εἶχαμε μαζί μας. Τὰ μάζεψαν οἱ Τούρκοι καὶ ἔφυγαν μὲ βουσιές, μὲ φωνές καὶ μὲ τραγοῦδια.

Ἐκάναμε διαμαρτυρία στὸ μουδίσιο τοῦ Καρασοῦ Κιαρῆμ ἐφέντη ποῦ ἔμενε στὸ Ἰντζερλί καὶ ἦρθε μὲ ἑκατὸ στρατιῶτες, μὲ τὸ χιλίαρχο Κιαζήμ βέης καὶ μὲ ἄλλους Τούρκους ἀρχηγούς νὰ προστατεύσουν τάχα τὸ χωριό. Ἐφαγαν καὶ ἤπιαν στὸ χωριό μας καὶ ἔφυγαν ἀρπάζοντας ἀπὸ τὰ σπῆτια μας, ὅ,τι εἶχαν ἀφίση ἀπείραχτο οἱ ἄλλοι.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἄρχισεν ἡ συστηματικὴ λεηλασία, ὁ φόνος, ἡ βαρεῖα φορολογία καὶ ἡ ἀρπαγὴ.

Ἀρχηγοὶ στίς σφαγές καὶ στίς λεηλασίες ἦσαν ὁ ἴδιος ὁ μουδίσιο τοῦ Καρασοῦ Κιαρῆμ, ὁ χιλίαρχος Κιαζήμ βέης, ὁ Τουρκολαζὸς Ἀχρέπ Ἰμπραήμ, ὁ Μπετοχουσέιν Ἀχράπογλου, ὁ ταγματάρχης Ρουστί βέης, ὁ Χατζή—Μπέης καὶ ἄλλοι Τούρκοι ἀξιωματικοί, πρόκριτοι καὶ δημόσιοι υπάλληλοι. Εἶχαν σχηματίσῃ ἀποσπᾶσματα καὶ συμμορίες, ἐκύκλωναν τὰ χωριά μᾶς γιὰ νὰ μὴ μπορούμε νὰ φύγωμε, καὶ κάθε τόσο κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς μὲ τὴν συμμορία του ὅλο καὶ νέα μεγάλα χηματικά ποσὰ μᾶς ἐξητοῦσε δίνοντας μας προθεσμία εἰκοπτεσάρων ὥρων ἢ μόνον μισῆς ἡμέρας νὰ τοῦ τὰ παραδώσωμε. Εἶχαν κυκλώσῃ καὶ τὰ δάση ἀκόμη καὶ ἄρναν ἀνοιχτοὺς μόνον τοὺς δρόμους ποῦ ἔβλεπαν πρὸς τὰ τουρκικὰ χωριά. Ἐμεῖς ἐδίνουμε τὰ χρήμα.

Πετσόβου. Οί Βούλγαροι μάς είχαν ριχτή σ' ἄν τὰ σκυλ-
λιά καὶ τοὺς ἀλλάξαμε τὸν ἀδόξαστο στὸ τουφεκίδι.
Πλησίον στὰς θέσεις μας ἦταν δάσος ποῦ δὲν τοῦ εἶχαμε
δώσει προσοχή. Καμμιά φορὰ κυττάζω ἐκεῖθε καὶ βλέπω
νὰ ξετρυπώνουν καμμιά δεκαριά Βούλγαροι. Τρέχω στὸν
ἀνθυπασπιστὴ μου Παπαϊωάννου.

— Βούλγαροι; τοῦ φωνάζω, κύρ ἀνθυπασπιστή,

— Ποῦθε, μωρὶ Μπινίσι;

— 'Απ' τὸ δάσος ἐκεῖ.

— 'Απ' τὸ δάσος; 'Απάνω τους.

Ὁ κ. Παπαϊωάννου εἶχε πάρει τὸ μάνλιχερ ἐνὸς
πληγωμένου κι' ἔρριχνε μαζί μας. Κίνησε μπροστά, τὸν
ἀκολουθήσαμε καμμιά δεκαριά κι' ἐτρέξαμε στὸ δάσος.
Μὲ τὴν πρώτη μπαταριά οἱ Βούλγαροι χαθήκανε. Μπή-
καμε μέσα στὸ λόγγο κι' ἐψάχναμε. Ὅπου ξετρυπώ-
ναμε κανένα, μιὰ καὶ κάτω. Ἐνας εὐζωνος Σιδηρο-
λιάς, ἐθελοντὴς ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολι, ἔκανε σὰ μεθυ-
σμένος. Ἐψαχνε σ' ἄν λαγωνικὸ μέσα στὰ χαμόκλαδα.

— Ποῦνε, μωρέ, ὁ Φερδινάνδος, φώναζε.

Οἱ Βούλγαροι ἔταν τοὺς εὗρισκε, κύτταζαν νὰ τὸ
σκάσουν.

— Στάσου, μωρὲ Φερδινάνδε, στάσου.

Μιὰ σφαῖρα τοῦ εἶχε, πάρτον κάτω.

Ὁ ἀνθυπασπιστὴς μας Παπαϊωάννου ἐκεῖ ποῦ προ-
χωροῦσε μοναχὸς του, βλέπει πέντε βήματα μπροστά
ἓνα Βούλγαρο. Τοῦ ρίχνει μιὰ, δυό, τρεῖς. Κι' οἱ τρεῖς
τὸν πῆραν κι' ἀκόμα ζοῦσε. Ἐπесе κατὰ γῆς κι' ἀπὸ
κεῖ ἐπυροβόλησε. Ἡ σφαῖρά του βρῆκε τὸν ἀνθυπασπιστὴ
μας στὸ πόδι. Γονάτισε ἀμέσως καὶ τοῦ ἔρριξε ἄλλη
μιὰ. Ἐμεῖς τρέξαμε δυὸ-τρεῖς εὐζωνοὶ καὶ σηκώσαμε
τὸν ἀνθυπασπιστὴ μας. Δὲν εἶχαμε κάμει δυὸ-τρία βή-
ματα καὶ πέφτει πίσω μας ἄλλο τουφέκι. Ὁ ἐφτά-
φυχος ὁ Βούλγαρος ζοῦσε ἀκόμη. Ἡ σφαῖρά του ἔκοψε
πέρα-πέρα τὸ δάχτυλο ἐνὸς εὐζωνα καθὼς κρατοῦσε
τὸν κύριο ἀνθυπασπιστὴ ἀπὸ τὸν ὦμο, προχώρησε, ἐτρύ-

τά μας γιὰ νὰ σωθοῦμε, τὰ χρήματα ἔπεφταν μὲ τὸ φέσι, μὰ αὐτοὶ ὄλο καὶ νέα ποσὰ μᾶς ἐζητοῦσαν καὶ ὄλο μᾶς γελοῦσαν καὶ μᾶς ἔλεγαν :

— Κιντᾶτε, ἔμεῖς γιὰ σᾶς πολεμοῦμε καὶ γιὰ σᾶς φροντίζομε. Βλέπετε τίς προσπάθειές μας καὶ τίς θυσίες μας ποὺ θέλομε νὰ σᾶς προσφυλάξωμε ἀπὸ τοὺς ληστὲς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες.

Καὶ οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἦσαν οἱ ληστὲς καὶ οἱ ἀντάρτες.

Στὶς 12 Ἰουνίου βγῆκε στὸ χωριὸ τὸ Παράλι ὁ χιλιάρχος Κιαζήμ βέης καὶ κατήγγειλε στοὺς παπάδες τῶν δεκατεσσάρων χωριῶν καὶ στοὺς προκρίτους μας νέα βαρεῖα φορολογία ἀπὸ χίλιες καὶ δυὸ χιλιάδες λίρες γιὰ κάθε χωριό. Ἐδόσαμε καὶ τὴν νέαν αὐτὴν φορολογία νομίζοντας πῶς θὰ ἦταν ἡ τελευταία, ἀλλὰ στὶς 25 Ἰουνίου, ἡμέρα Σάββατο, βγῆκεν ὁ Μουδίουης Κιαρῆμ καὶ ἐζήτησε καὶ αὐτὸς νέα λύτρα ἀπὸ χίλιες, δυὸ χιλιάδες, τρεῖς χιλιάδες καὶ τέσσερις χιλιάδες λίρες, φοβερίζοντας ὅτι ἂν δὲν μαζεῦονταν σωστὰ ὅλα τὰ χρήματα θὰ ἐσκότωνε τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ ἔκαιε τὰ χωριά. Ἀπὸ ποῦ ὅμως νὰ εὐρίσκαμε τὰ νέα αὐτὰ ποσὰ ; Ἀπὸ τοὺς πλουτίους ; Αὐτοὶ δόσε-δόσε εἶχαν γίνῃ πιά φτωχοί. Ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς ; Αὐτοὶ εἶχαν μείνῃ μόνο μὲ τὴ ψυχὴ των.

Ἐσκεφθήκαμε νὰ πουλήσωμε τὰ ζῶά μας καὶ τὰ δημητριακὰ μας στὰ γύρω τουρκικὰ χωριά, καὶ ἀρχίσαμε νὰ τὰ δίνωμε σὲ ἐξευτελιστικές, σὲ τιποτένιες τιμές.

Πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς, γιὰ νὰ βροῦν καλλίτερες τιμές κατέβασαν τὰ ζῶά των καὶ τοὺς καρπούς των καὶ τὰ πούλησαν στὰ μακρότερα τουρκοχώρια, κοντὰ στὴ θάλασσα, μὰ ὅταν ἀνέβαιναν ἀπάνω τοὺς ἔπιασαν οἱ ἴδιοι οἱ Τοῦρκοι ποῦ τὰ εἶχαν ἀγορίσῃ, τοὺς ἐπῆραν πάλι τὰ χρήματα, καὶ τοὺς εἶπαν :

— Ἐμεῖς δὲν ἤρθαμε γιὰ χρήματα, ἤρθαμε γιὰ ψυχές.

Τοὺς ἔβαλαν σὲ μιὰ γραμμὴ ἀπὸ τρεῖς, τέσσερις καὶ πέντε λέγοντας :

— Δὲν ἀξίζει νὰ δώσωμεν ἓνα βόλι γιὰ ἓναν ἄνθρωπο.

Καὶ τοὺς ἐσκότωσαν ἔτσι σωροὺς-σωροὺς.

Τὸ ἄρπαγμα τῶν περιουσιῶν μας, ἡ λεηλασία τῶν σπιτιῶν μας, οἱ φόροι ποῦ μᾶς ἐζητοῦσαν κάθε ἡμέρα, ὁ φόνος τῶν ἀνθρώπων μέσα στὰ σπίτια των καὶ ἔξω στὰ χωράφια δὲν σταματοῦσαν οὔτε μίαν ἡμέρα, οὔτε μὲν ὥρα, οὔτε μιὰ στιγμή.

Ἐνας ἀπέραντος θρήνος καὶ ὀδυρμὸς βασιλεῦσε στὰ δεκατέσσερα χωριά τοῦ Καρασου, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ ἔδιναν ὅσα εἶχαν νὰ δώσουν χρήματα, καρπούς, ἐπιπλά, ζῶα, ἔφρουγιν καὶ ἐκρύβονταν στὰ βουνὰ γιὰ νὰ μὴ τοῦ κάουν νὰ σώσουν τὴ κορμιὰ τον. Ἐφρουγιν σὰν τρελλοὶ ἀρπάζοντα ; Αἰῶς τὰ πιδιὰ του, ἀλ-

πησε πέρα-πέρα τὸν ὦμο τοῦ κ. ἀνθυπασπιστῆ καὶ βγῆκε μπροστά στὸ στῆθός του. Εὐτυχῶς καὶ τὸ δεύτερο τραῦμά του ἦταν ἀκίνδυνο. Ὁ Σιδηρολιᾶς ἔτρεξε τότε, ἀνεκάλυψε τὸ Βούλγαρο μέσα στὰ χαμόκλαδα καὶ τὸν ἐξεπάστεψε.

ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

(Ἐντυπώσεις νοσοκόμου κυρίας)

Τὸν Ζαχαρόπουλον τὸν Δημήτρη, τὸν εὐζωνα, δὲν τὸν ἐγνώρισα μὲ δύο πόδια. Μοῦ τὸν φέρανε μετὰ τὴν ἐγχείρησιν ζαλισμένον ἀκόμη ἀπὸ τὸ χλωροφόρμιον. Τὸν τοποθέτησα σιγά-σιγά ἀπὸ τὸ φορεῖο στὸ κρεβάτι καὶ τοῦ ἐστήριξα τὸ κομμένο πόδι ἐπάνω σ' ἓνα μαξιλάρι. Ἐκάθησα στὸ πλάγι του καὶ περίμενα μὲ σφιγμένη καρδιά νὰ ξυπνήσῃ. Σὲ λίγο ἀρχίζει νὰ κινῆται, ἀνοίγει τὰ μάτια του, συνέρχεται σιγά-σιγά, ρίχνει μιὰ ματιὰ στὴν ἄδεια ἀπὸ πόδι θέσι τοῦ κρεβατιοῦ, ἀρχίζει τὰ κλάματα, κᾶτι κλάματα..... "Ὅλοι κλαῖμε, γεροὶ καὶ ἄρρωστοι, σακατεμένοι καὶ μὴ. Δὲν λέγει τίποτε καὶ κλαίει. Σιωποῦμε καὶ ἡμεῖς καὶ κλαῖμε. Τί νὰ ποῦμε καὶ τί νὰ πῇ; Τὸ πρωὶ τῆς ἄλλης ἡμέρας τὸν πλησιάζω καὶ τὸν ἐρωτῶ πῶς πέρασε τὴν νύκτα.

— "Αἰ! κυρία μου, νὰ μὴ μὲ ξαναδώσῃ ὁ Θεὸς τέτοια νύκτα. Κάνετέ με ὅ,τι θέλετε ἀλλὰ μὴν ἀφήσετε νὰ μοῦ ξαναέλθῃ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα.

— Ποιὸ πρᾶγμα παιδί μου;

— Νά, μόλις ψόφησεν ὁ ὕπνος, ἔτσι σὰν κάποιος ἀνθρώπος μοῦ φάνηκε πῶς μ' ἔπιασε καὶ μὲ τραβοῦσε δυνατὰ ἀπὸ τὸ πόδι ποῦ δὲν ἔχω πιά. Εὐπνήσα, ρίχτηκα ἐπάνω καὶ ἤθελα νὰ σηκωθῶ, μά... δὲν μποροῦσα. Ἐβαλα τῆς φωνῆς· ἤλθαν οἱ νοσοκόμοι καὶ μὲ ἡσύχασαν. Ξανακοιμήθηκα· σὲ λίγο ἀκούω ἐκεῖ στὸ κομμένο ἓνα βούουουουου, ἓνας πόνος μεγαλωμένος καὶ εἶδα πῶς ἔτρεμα ὀλάκερος. Ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην κου-

λος τ' ἀδέλφια του, ἄλλος τοὺς γέρικους γονιούς του, καὶ ἐχώνονταν στὶς ρευματιές, στὰ δάση καὶ στὶς σπιλιές. Ἄλλοι μὴ θέλοντας νὰ χωριστοῦν ὁλότελα ἀπὸ τὰ χωριά των, ἀπὸ τὰ σπίτια των, ἀπὸ τοὺς δικούς των ποὺ τοὺς εἶχαν παρατήρη μέσα στὰ σπίτια, ἀνέβαιναν στὶς ἄκρες τοῦ χωριοῦ, ἐκρύβονταν κάπου γύρω στὰ κλαδιά στὰ δένδρα καὶ στὶς πέτρες, κατέβαιναν κάτω στὸ χωριό των ὅταν ἔφευγαν οἱ Τοῦρκοι, ἄρπαζαν ἓνα ροῦχο, ἓνα σκέπασμα, ἓνα πρᾶγμα τοῦ μαγειριοῦ καὶ ἔφευγαν πάλι γλήγορα καὶ τρομαγμένα καὶ ἐκρύβονταν στὶς σκοπιές των.

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐφύλαγαν στοὺς δρόμους, στὰ χωράφια, στοὺς λόγγους, παντοῦ, ἐπιαναν τὸν κόσμον, τὸν ἐξεγύμνωναν ἀπὸ ὅ,τι κρατοῦσε καὶ φοροῦσε, ἀτίμαζαν τοὺς νέους ἄνδρες καὶ τὶς γυναῖκες καὶ ὕστερα τοὺς σκότωναν μὲ τὰ μεγαλείτερα βασανιστήρια.

Τὴν ἡμέρα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, στὶς 30 Ἰουνίου, ἦρθε στὸ δικό μας χωριό πάλιν ὁ κεμαλικὸς στρατὸς καὶ ἐχτύπησε τὴν καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς γιὰ νὰ μαζενοῦμε, μὰ ἡμεῖς ποὺ εἴμεθα κρυμμένοι ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, βαθύτερα στὰ βουνὰ καὶ στὰ δάση κρυφτήκαμε.

Οἱ Τοῦρκοι βγήκαν στὸ κυνήγι στὰ βουνά, καὶ ἀπὸ ἓνα θάμνο ποῦ ἦμουν ἐγὼ κρυμμένος εἶδα νὰ σέρνουν μπροστά μου ἑπτὰ γυναῖκες καὶ ἓνα μικρὸ αγοράκι ποῦ τοὺς εἶχαν πίσω κυνηγώντας τους στοὺς λόγγους. Τὶς χτυποῦσαν καὶ ἐφώναζαν:

— Παρᾶ, παρᾶ!

— Δὲν ἔχομεν ἡμεῖς χρήματα, κύριε, ἔλεγαν οἱ γυναῖκες, τίποτα πὰ δὲν ἔχομε.

— Τουμανλαρινιζ τσικάριν—Λύστε τὰ βρακιά σας—ἐφώναζαν πάλιν οἱ Τοῦρκοι ἐνῶ ἄρπαζαν τὰ κορμιά τῶν γυναικῶν μὲ τὰ ἄνομα χέρια των.

Ἐγδύθηκαν οἱ γυναῖκες καὶ οἱ Τοῦρκοι πρὶν νὰ τὶς ἀτιμάσουν ἄρχισαν ἄ φωνάζουν:

— Λάχιν λάχιν ἰνλαλάχ...» ἀπὸ τὸ Κοράνι, γιὰ νὰ τὶς κάνουν τάχα Τουρκάλες πρὶν ἀπὸ τὸ ἀτίμασμα.

Ὑστερα ἄρχισαν νὰ τὶς τρυποῦν μὲ τὶς ξιφολόγχες σ' ὅλο τὸ κορμὶ καὶ ἐξακολούθησαν νὰ τὶς χτυποῦν καὶ ἀφοῦ οἱ γυναῖκες εἶχαν ξεψυχήσει.

Ἀπὸ τὰ μέρη ποὺ εἴμεθα κρυμμένοι, ἐβλέπαμε τοὺς Τούρκους νὰ κουβαλοῦν τὰ πράγματά μας μὲ τοὺς ἀραμπάδες, καὶ ὕστερα πάλιν ἐβλέπαμεν ἄλλους Τούρκους ποὺ ἀνήκανε σὲ ἄλλες συμμορίες νὰ ἐρχονται καὶ αὐτοὶ νὰ παίρνουν ὅτι εἶχαν ἀφίσχ. οἱ πρῶτοι, καὶ νὰ χτυποῦν καὶ αὐτοὶ τὶς καμπάνες καὶ νὰ φωνάζουν νὰ κατεβούμε ἀπὸ τὰ δάση, τάχα γιὰ νὰ μᾶς προστατεύσουν.

νούσα τὸ καρμὶ μου γιὰ νὰ μὴ ξαναποκοιμηθῶ καὶ μοῦ ξανάλθῃ ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ πρᾶγμα.

— Εἰ κουράγιο, συνάδελφε, κουράγιο· τοῦ εἶπεν ὁ πλαγιανὸς τοῦ τραυματίας.

— Ἄμ θὰ κάνουμε κουράγιο· πῶς γίνεται ἄλλοιῶς; Ἄν ἓνας δὲν σκοτωθῇ, ὁ ἄλλος δὲν χάσῃ τὸ μάτι του καὶ ὁ τρίτος τὸ πόδι του πῶς θὰ πετύχουμε τὸν σκοπὸ. Ἀπὸ σένα καὶ ἀπὸ μένα ποῦ εἴμασταν τόσον καιρὸ καλὰ στὸ σπῆτι μας δὲν ἔπαιρνε εἶδησι ἡ πατρίδα μας καὶ κανεὶς δὲν τὴν λογάριαζε, ἐνῷ τώρα ποῦ βρῆκε τὴν ἱκανοποίησί της....

ΧΑΛΑΛΙ ΤΟΥ

— Μωρὲ τόπο ποῦ βρῆκανε οἱ παληοβούλγαροι νὰ σημαδεύσουν!

Εἶνε τὸ παράπονο τοῦ Γιάννη Κοζαδίνου ποῦ σφαῖρα βουλγαρικὴ τὸν πέτυχε ἀκριβῶς στὸ ἀριστερὸ μάτι καὶ τοῦ τὸ κατὰστρεψε πέρα καὶ πέρα. Στὴν ἀρχὴ φοβή-
θηκαμε καὶ γιὰ τὴ ζωὴ του· γιατί μαζὶ μὲ τὸ μάτι χύθηκε καὶ ὀλίγος ἐγκέφαλος· εὐτυχῶς μὲ τὴν ἡσυχία τὴν ἀπόλυτην πέρασε κάθε κίνδυνος γιὰ τὴ ζωὴ του.

— Ξέρεις παιδί μου, τοῦ λέγει ὁ γιατρός, τὸ μάτι σου εἶνε ἐντελῶς κατεστραμμένο καὶ πρέπει νὰ τὸ βγάλουμε.

— Ἔ! τί νὰ γίνῃ· χαλάλι του ἀφοῦ εἶνε γιὰ τὴν πατρίδα.

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΑΓΡΙΑΣ ΠΑΛΗΣ ΚΑΙ ΜΕΘΥΣΙΟΥ ΑΠΟ ΜΠΑΡΟΥΤΙ

Ὁ Βαλτινὸς εὐζωνὸς Τοῦλιας Χούτας ἀνῆκεν εἰς τὸ βῶν ἀνεξάρτητον τάγμα τῶν εὐζώνων.

Τὴν νύκτα τῆς 16ης Ἰουλίου κατὰ τὸν θορυβώδη αἰφνηδιασμὸν τῶν Βουλγάρων μία χειροβομβὴς τοῦ ἐθρυμμάτισε τὸν ἀριστερὸ βραχίονα.

— Ἐκείνη τὴ νύχτα ἔγινε ἡ ἀγριώτερη μάχη ποῦ εἶδα, μᾶς εἶπε. Ἐκανε κρύο τρομερό. Τὰ κορφοβούνια ἦσαν χιονισμένα. Ἡ δροσιὰ κρουστάλιαζε τὰ μαλλιά μας... Μόλις νύχτωσε, τὸ φεγγαράκι φάνηκε σὰν πεπονόφλουδα στὰ γυμνά βουνά, κι' ἓνα θαμπὸ φῶς χύθηκε στὴ παγωμένη καθαρή ἀτμόσφαιρα... Ἐμεῖς τὰ μάτια μας τὰ εἶχαμε τέσσερα καὶ τ' αὐτιά μας δέκα τέσσερα... Κάποια στιγμή μακρυὰ-μακρυὰ στὴ φαλακρὴ πλαγιὰ ἐνὸς βουνοῦ βλέπουμε νὰ διαβαίνουν Βούλγαροι. Εἶχαμε ψευτοπροχωρήσει 200 μέτρα καὶ γελάστηκαν.

Σὰς εἶπα τὰ βουνά ἦσαν γυμνά, τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἀρκετὸ καὶ δὲν μπορούσαν νὰ κρυφτοῦν. Τοὺς εἶδαμε ἔπειτα σ' ἄλλο μέρος, καὶ ἔπειτα σ' ἄλλο. Προχωροῦσαν σὰν τίς γάτες κι' ἐμεῖς τοὺς ἀφήναμε νὰ πλησιάζουν.

Ὅταν ἐπλησίασαν ἓνα διάστημα, ἄρχισαν ξαφνικὰ νὰ κτυποῦν σάλπιγγες, ταμπούρλα, κουδούνια κι' ὅ,τι ἄλλο εἶχαν, νὰ οὐρλιάζουν σὰν ἀγρίμια καὶ νὰ ρίχνουν χειροβομβίδες. Τὰ ἴδια εἶχαν κάμει σὲ ἄλλο τάγμα τὴν προηγούμενη νυχτιά.

Τοῦ κάκου ὁμῶς.

Ἐμεῖς τοὺς φωνάζαμε.

— Ἐλᾶτε καὶ θὰ σὰς περιποιηθοῦμε. Ἐλᾶτε.

Τοὺς ἀφήσαμε κι' ἔφτασαν ἔως 100 μέτρα. Τότε τοὺς ἀρχήσαμε πῦρ ὁμαδόν. Δὲν ἔσταμάτησαν.

— Οὔρρα, οὔρρα, ἐφώναζαν κι' ἐπροχωροῦσαν ὠθούμενοι ἀπ' τοὺς ἀξιοματικούς των.

— Καλῶς τοὺς ἀρκουδιάρους, φωνάζαμε ἐμεῖς καὶ δὸς του τουφεκιές. Ἐπέσαμε ὅλοι πρηνεῖς κι' ἐτουφεκιώμαστε ὅλη τὴ νύχτα. Εἶχαμε μεθύσει.

Δὲν ἤξερα ποῦ ἤμουν. Ἄν ζῶ, ἂν εἶμαι. Δὲν ἐπρόσεχα παρὰ πῶς νὰ ρίξω περισσότερες τουφεκιές. Ἐκείνη τὴ στιγμή ἤμουν μιὰ μηχανὴ ποῦ ἔρριχνε τουφέκια· τίποτε ἄλλο. Ὅλη τὴν νύχτα κανεῖς δὲν κουνήθηκε. Οὔτε

Ὑστερα ἄρχισαν πάλιν οἱ Τοῦρκοι νὰ μᾶς κάνουν τὸ φίλο, νὰ λένε πῶς δὲν ἠθελαν πιά τὸ κακὸ μας, καὶ νὰ στέλνουν ὅσους ἔπιαναν χριστιανούς σὲ μᾶς τοὺς ἄλλους, που εἴμεθα κρυμμένοι νὰ κατεβοῦμε πάλι στὰ χωριά μας, παραγγέλλοντας νὰ πιάσωμε τὰ σπίτια μας, νὰ μὴν ἔχωμε κανένα πιά φόβο.

Ἀρχίσαμε νὰ κατεβαίνουμε στὰ σπίτια μας γιὰ νὰ μὴν πεθάνωμε ἀπὸ τὴν πείνα καὶ ἀπὸ τὸ κρύο στὰ ἄγρια βουνά· ἦτανε ὁμως καὶ πολλοὶ ποὺ προτιμοῦσαν τὸ θάνατο σιὸ βουνὸ παρὰ νὰ βρεθοῦν πάλι μπροστὰ στὸν Τοῦρκο.

Ὅταν οἱ Τοῦρκοι εἶδαν πῶς εἶχε μαζευθῇ ὁ πολὺς κόσμος στὰ χωριά του, ἐξήτησαν ἀπὸ κάθε χωριὸ ἓναν ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀνδρῶν μὲ φτιάρια καὶ κασμάδες νὰ κατεβοῦμε στὴ θάλασσα ποῦ θὰ ἐγίνονταν προχώματα γιὰ νὰ προφυλαχθῇ τάχα τὸ μέρος ἀπὸ ἀπόβαση τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ κόσμος δὲν ἠθέλε νὰ πιστέψῃ, στὰ λόγια τῶν Τοῦρκων, ἀλλὰ καβαλαρέοι στρατιῶτες μᾶς ἐμάζευαν ἀπὸ τὰ χωριά καὶ μᾶς ἔστειλαν συνοδεία πρὸς τὸ μεγάλο δρόμο τῆς θάλασσας.

Μαζευτήκαμεν ὥς διακόσιοι πενήντα ἄνδρες ἀπὸ τὰ τέσσερα χωριά, Κεστενέ Πουνάρ, Τσοπὰν Γιατάκ, Κιρεσλί καὶ Κάσπασι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ταχτικὸς στρατὸς, μᾶς ὠδηγοῦσαν.

Στὰ ἄλλα χωριά εἶχε πᾶν ἀργὰ ἡ διαταγὴ καὶ δὲν εἶχαν προλάβῃ τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα νὰ μαζέψουν τοὺς ἄνδρες. Οἱ Τοῦρκοι ποῦ μᾶς ὠδηγοῦσαν εἶχαν ἀρχηγούς τὸν χιλιάρχο Κιαζήμ βέη, τοὺς ἀξιωματικοὺς Ρουστίμπεη, Σουλεϊμὰν βέη, Μπαχαντούρ βέη καὶ ἄλλους ἀκόμη. Οἱ Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ ἦταν μὲ τίς στολές των καβάλα στ' ἄλογα, καὶ οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες ποῦ μᾶς συνώδευαν ἦταν ὅλοι καβαλαρέοι.

Ὅταν ἐφθάσαμε στὸ τουρκοχωρί, τὸ Κοζαλί ποῦ ἦταν ὥς μίαν ὥρα μακρὸν ἀπὸ τὸ θάλασσα, μᾶς εἶπεν ὁ χιλιάρχος Κιαζήμ βέης ποῦ ἦταν ὁ γενικὸς ἀρχηγός.

— Πιάστε παιδιὰ τὸ χορὸ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα.

Μᾶς ἔβαλαν νὰ νὰ χορέψωμε καὶ αὐτοὶ ἔπαιζαν τὰ ὄργανα καὶ μᾶς παρακινοῦσαν. Ὑστερα ἀπὸ τὸ χορὸ ἱεραβήξαμε πάλι κατὰ τὴ θάλασσα.

Μᾶς ἔφεραν κοντὰ στὴν παραλία σ' ἓνα μέρος γεμάτο ἀπὸ ἀγκάθια, καὶ μᾶς ἔβαλαν ν' ἀφίσωμε στὴν ἄκρην τὰ φτιάρια καὶ τοὺς κασμάδες γιὰ νὰ ξεκουρασθοῦμε τάχα λίγην ὥραν ὥς ὅτου νὰρχίσῃ ἡ δουλειά.

Σ' αὐτὸ τὸν καιρὸ ἐβλέπαμε νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνὰ κάτω στὴν παραλία σωροὶ Τοῦρκοι στρατιῶτες καὶ ἀντάρτες, νὰ φθάνουν εἰς τὸ μέρος μας, νὰ μᾶς κυκλώνουν καὶ νὰ μᾶς κάνουν ἓνα φραγμό.

μεῖς, οὔτε κείνοι. Τὰ ξημερώματα ἐκάναμε ἐμεῖς μιὰ ἄγρια ἐπίθεσι μὲ ἐφ' ὄπλου λόγχην.

Τοὺς πήραμε φαλάγγι καὶ τοὺς πήγαμε δυὸ χιλιόμετρα πέρα. Πόλεμος ὁμῶς ἄγριος. Λόγχη μὲ λόγχη, στήθος μὲ στήθος. Ἐκεῖνοι εἶχαν καὶ χειροβομβίδες ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν νὰ κρατηθοῦν πουθενά. Ἐκεῖ πληγώθηκα κι' ἐγώ. Μοῦ τσάκισε μιὰ χειροβομβίδα τὸ χέρι.

Ὁ λοχαγός μου κ. Κεχαγιᾶς ἐπῆρε στὴν ἀντεπίθεσι αὐτὴ τέσσερα τραύματα στὸ στήθος. Ἐγείνε ὁμῶς ἓνα κακό, μιὰ μάχη, μιὰ ὁλονυχτιά, ἓνας χαλασμός κόσμου ποῦ δὲν θὰ ξαναγίνη.

— (ο) —

Β'

ΥΠΕΡΟΧΟΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΗΡΩΙΣΜΟΥ

ΜΙΑ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΣΤΟΡΙΓΗ

Ἐκεῖ κάτω στὴ γωνιά κοντὰ στὸ παράθυρο νοσηλεύεται ἀπὸ καιρὸ ὁ Γιώργος ὁ Βούρλης φοιτητῆς τῆς Νομικῆς ἀπὸ τὴν Σῦρον. Ἐχει πληγωθῇ ἀπὸ τοὺς πρώτους, στὸ νεφρὸ ἀρκετὰ σοβαρά. Τώρα εὐτυχῶς εἶνε ἐκτὸς κινδύνου. Ὑποφέρει ὁμῶς ἀκόμη ὁ δυστυχῆς ἀρκετά. Στὸ πλάγι του ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέρα βρίσκεται ἡ ἀδελφοῦλα του, ἡ Ἐριέττα, μὲ τὴν συμπαθητικὴ τῆς τὴν μορφὴ ποῦ τὴν εὐμορφαίνει περισσότερο ἡ λύπη καὶ ἡ ἀγωνία τῆς γιὰ τὸν ἀδελφὸ τῆς, καὶ τὸν περιποιεῖται μὲ ξεχωριστὴ ἀφοσίωσι καὶ θαυμαστὴ ὑπομονή. Ἐχει μέρες τώρα καὶ μῆνες τώρα νὰ ξαπλώσῃ τὸ κορμὶ τῆς σὲ κρεβάτι· ἐκεῖ, κοντὰ του, σὲ μιὰ καρέκλα, περνᾷ

Ἐτρέμαμε σὰν τὰ φύλλα στὸ δένδρο, μὰ αὐτοὶ ὄλο καὶ μᾶς
ἠσύχαζαν καὶ μᾶς ἔλεγαν πῶς ὁ στριχτὸς καὶ οἱ ἀντάρτες ποῦ μα-
ζεύονταν ἦταν γιὰ νὰ φτιάσουν μαζὺ μὲ μᾶς προχώματα.

Ἦστερα ἄρχισαν νὰ μᾶς ψάχνουν, νὰ μᾶς παίρνουν ὅτι εἶχα-
με μαζί μας καὶ ὅτι φορούσαμε.

Ἀποῦ μᾶς ἔφαζαν καὶ μᾶς ἔγδυσαν ἀπὸ τὰ πιὸ παλιὰ μας
ροῦχα, μᾶς εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς, ὁ Χατζήμπεης :

— Αὐτὸ τὸ πράγμα ἦταν ὡς τώρα μυστικό, μὰ τώρα θὰ
γίνη φανερό.

Καὶ ἄλλος ἀξιωματικὸς εἶπε :

— Μποῦ τοπράκ σιστέν γκεστί—Αὐτὸ τὸ χῶμα πέρασε πιά
ἀπὸ σᾶς. (Θὰ πεθάνετε.) Μὴ σᾶς κακοφαίνεται.

Τότε ὁ Κιαζίμ Βέης ὁ χιλιάρχος διατάξε μὲ ἄγρια φωνή :

— Κουβεῖ μιλιέτ ἀσκερ ἀτές, ἱλερί.—Στρατιῶτες τοῦ Κεμάλ,
ἐμπρός φωτιά !

Πέσαμεν ὁ ἓνας κάτω στὸν ἄλλον ἀγκαλιασμένοι καὶ ἀγκα-
λιάσαμε τοὺς ἴδιους τοὺς δημίους μας.

Τὰ μάνουζερ ἄρχισαν νὰ χτυποῦν κρι-κρι κρι, σὰν κορδέλλα
πολυβόλου καὶ ὁ κόσμος ἐλύγιζε καὶ ἔπεφτε κατω ὅπως λυγί-
ζουν καὶ πέφτουν οἱ καλαμιές.

Οἱ Τοῦρκοι μᾶς εἶχαν βάλλῃ μέσα σ' ἓνα στενὸ κύκλο ποῦ ἦταν
ἀδύνατο νὰ γλυτώσωμε. Βρέθηκα στὴν ἄκρῃ τοῦ ἀνθρωπίνου
σωροῦ καὶ ρίχτηκα καὶ χόθηκα μέσα στὰ καλάμια ποῦ ἐφύττωναν
στὸν ὄχθο μιᾶς μικρῆς λίμνης.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἔβλεπα τὸ ἄγριο μακελιὸ καὶ ἄκουα τὶς μεγάλες φω-
νὲς καὶ τοὺς μεγάλους γογγυσμοὺς τοῦ κόσμου.

— Ἀῖ μάννα ! Ἐῖ Βάχ !

Μισὴν ὥρα ἀκούονταν οἱ χτύποι τῶν πυροβολισμῶν καὶ ὅστε-
ρα οἱ Τοῦροι ἐπῆραν τοὺς κασμάδες καὶ ἄρχισαν νὰ χτυποῦν καὶ νὰ
λιανίζουν τὶς σάρκες ὅπως χτυποῦν καὶ λιανίζουν τὰ δένδρα.

Ἄμα στὸ τέλος ἔπανε καὶ ὁ τελευταῖος γογγυσμὸς τῶν σιο-
τωμένων καὶ τὸ χτύπημα τῶν κασμάδων στὰ κορμιά ἄκουσα μιὰ
δυνατὴ φωνὴ ἀπὸ τὸν Τοῦρκο ἀρχηγὸ ποῦ διατάζε :

— Αἶντε χιουτσούμ κιοῖλερὲ κάρν, τσουτζούκ, ἐρκιάρ νέκ
μπουλνὸν δαν, ἔλντρι.

— Ἰσα ἀπάνω στὰ χωριά τους, γυναῖκες, παιδιά ὅτι βρῖσκε-
τε σκωτώστε.—

Οἱ Τοῦρκοι ρίχτηκαν κατὰ τὸ μεγάλο δρόμο ποῦ φέρνει στὰ
χωριά τοῦ Καρασοῦ, καὶ ἐγὼ εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου :

— Τάχα θὰ βρῶ κανέναν Ἕλληνα σ' ὄλο τὸν κόσμο ζωντανό !

Πετάχτηκα ἔξω ἀπὸ τὰ καλάμια, καὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τοὺς λόγ-
γους καὶ ἀπὸ τὰ κλαδιὰ ἔτρεξα γιὰ νὰ εἰδοποιήσω τὰ χωριά μας

μέρα καὶ νύκτα προλαμβάνοντας τὸ κάθε θέλημά του, πρόθυμη καὶ ὑπόμονη στὴν κάθε ἰδιοτροπία του, ποῦ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχη, σὰν ἄρρωστος ποῦ εἶνε. Καὶ ἄκουσα μιὰ μέρα κάποιον γιατρὸν ποῦ ἔζησε πολλὰ χρόνια στὴν Εὐρώπῃ νὰ λέγῃ: «Ἄν ἀδελφοί ποῦ ξεκοιλιάζουν γιὰ τὸ φύλλου πήδημα τῆς ἀδελφῆς τεμπέλες καὶ ἀνόητες ποῦ προξενοῦν τὴ δυστυχία τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ὅλου τοῦ σπιτιοῦ των, μ' ἔκαναν πολλές φορές ν' ἀναθεματίσω τὴν Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν, μπρὸς στὴν εἰκόνα ὅμως αὐτὴν τῆς ἀδελφικῆς λατρείας καὶ ἀφοσιώσεως δὲν μπορῶ παρὰ νὰ κλίνω γόνυ καὶ νὰ παραδεχθῶ τὴν οἰκογένειαν ὡς εὐλογίαν Κυρίου».

ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΓΛΕΝΤΙ

Στὰς 17 Ἰουλίου ἤρχετο τὸ ἄγγελμα τῆς ἀνακωχῆς. Ὁ δρόμος τῆς Σόφιας ἐκλείετο ἀπὸ τὸ συνέδριον τῶν διπλωματῶν, ἡ ὁδὸς Σταδίου, ὅπως ἔλεγαν, δὲν θὰ ἐδέχετο τὸ τσαρουχὶ καὶ τὴν θαυματουργὴ ἀρβύλα τοῦ φαντάρου.

Ἡ εἰδησι ἀντὶ νὰ τοὺς χαροποιήσῃ τοὺς δυσηρέστησε. Τόσοι κόποι λειπόν, τόσα ὄνειρα, σχέδια, λογαριασμοί, ἔσθυσαν. Μένουν ἐκεῖ, ἀπέναντι τῆς πρωτευούσης τοῦ ἐχθροῦ, δὲν μποροῦν νὰ τὸν κυνηγήσουν, νὰ τὸν πατήσουν ἀκόμα, νὰ βγάλῃ λάδι, ὅπως λένε οἱ μαυρισμένοι τσολιάδες.

Μερικοὶ δὲν ἀνησυχοῦν μόνον καὶ δὲν δυσανασχετοῦν διὰ τὴν μὴ εἰσόδον των εἰς τὴν Σόφίαν.

Εἶνε πικραμμένοι διότι ἔγραψαν εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους των νὰ τοὺς στείλουν εἰς τὴν Σόφίαν τὰ γράμματά των.

Τὸ μυστήριον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτυχίας, ὁ θρίαμβος εἰς αὐτὸ ὀφείλεται. Νὰ πάρουν τὰ γράμματά των οἱ στρατιῶταί των ἀπὸ τὴν Σόφίαν. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, ὅταν ἐπῆραν πλέον τὴν ἀπόφασιν ὅτι δὲν θὰ

νά κρυφθῶν· εἶχε νυχτώσῃ πὰ καὶ στὸ δρόμο ἡῦρα ἓνα τοσπάνη χριστιανὸ καὶ τοῦδ' ὄσα τὸ μεγάλο μῆνυμα τῆς σφαγῆς.

Ἀπὸ ἐμένα καὶ ἀπὸ τέσσερις ἄλλους ἄνδρες ποῦ μόνοι ἐμεῖς εἴχαμε σωθῆ ἀπὸ τῆ μεγάλης σφαγῆ τῆς παραλίας ἔμαθαν οἱ συγχωριανοὶ μας τί τοὺς ἐπερίμενε. Παράτησαν τὰ σπίτια τῶν ὅσσι βρισκόνταν μέσα καὶ χύθηκαν πάλι στὰ βουνά.

Οἱ Τοῦρκοι ποῦ ἔτρεχαν νὰ σκοτώσουν νὰ κάψουν καὶ νὰ λεηλατήσουν ρίχτηκαν πρῶτα στὸ χωριὸ τὸ Κιρεσλί καὶ τοῦ ἔβαλαν φωτιά· ὕστερα τράβηξαν στὸ Κεστενὲ Πουνάρ, τὸ ἔκαψαν καὶ αὐτὸ καὶ ὅσους ἀνθρώπους ἐπρόλαβαν μέσα στὰ σπίτια τῶν τοὺς ἐσταύρωσαν καὶ τοὺς ἐπετάλωσαν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰ βουνὰ ρίχτηκαν στὸ Κουροῦ-Δερέ.

Ὁ κόσμος ποῦ δὲν εἶχε προλῆψη νὰ εἰδοποιηθῇ σ' ὅλα τὰ σπίτια ἐπετοῦσε τὰ παιδιὰ του καὶ ἔφευγε, ρίχνονταν στὰ ποτάμια καὶ στίς ρεματιῆς, σκοτώνονταν τρέχοντας γιὰ νὰ σωθῇ πάντ' ὅτις πέτρες καὶ στοὺς κορμούς τῶν δένδρων.

Βρέθηκα τὴν ἄλλην ἡμέρα τὴν αὐγὴ πάντ' ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ χωριοῦ τοῦ Καραπελίτ, ποῦ εἶχε κρυφθῇ ὁ κόσμος γιὰ νὰ σωθῇ.

Ἀπὸ ἐκεῖ εἶδαμε νὰ μπαῖνῃ στὸ χωριὸ τὸ σῶμα τοῦ Τοῦρκου ἀξιωματικοῦ Ὁσμάν Βέη ποῦ τὸν εἶχαν βάλῃ οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι νὰ μᾶς κἀνῃ τάχα τὸ φίλο καὶ νὰ μᾶς ξεγελᾷ, καὶ ὁ Ὁσμάν Βέης ὁ ἴδιος ἄρχισε νὰ φωνάζῃ στὸν παπᾶ τοῦ Καραπελίτ, τὸν Παπασταῦρο, γιὰ νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὸ βουνό :

— Παπᾶς ἐφέντη ποῦ εἰσθε ! ἐλάτε κἄτω νὰ σᾶς προφυλᾶξω.

Ὁ κόσμος ἄκουε μὲ δὲν ἔβγαине καὶ ὁ Ὁσμάν Βέης ἐφώνηξε πάλι :

— Κυτᾶχτε τὰ χωριά, τὸ Κεστενὲ Πουνάρ καὶ τὸ Κιρεσλί καὶ τὸ Κουροῦ Ντερέ καίονται. Τὰ ἔκαψαν οἱ ἐχθροὶ σας, δὲν τὰ ἐκάψαμε ἐμεῖς. Κατεβῆτε κἄτω νὰ σᾶς προφυλάξω.

Καὶ ὁ κόσμος πὺρ βαθειὰ πάλι ἐκρύβονταν στὰ βουνὰ καὶ στὰ δάση.

Μέσα στὰ δάση καὶ στοὺς λόγγους εἴχαμε μαζευτῇ ὥς δέκα χιλιάδες ἄνθρωποι.— ὅσοι ἐσωθῆκαμε ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ τῶν δεκατεσσάρων χωριῶν—καὶ ἡ πείν' καὶ ὁ φόβος διαρκῶς καὶ ὠλιγόστευε τὸν ἀριθμὸ. Τὰ περισσότερα μικρὰ παιδιὰ τὰ ἐσκοτώναν οἱ γονεῖς τῶν γιὰτὶ μᾶς ἐπρόδιναν μὲ τίς φωνές τῶν, καὶ οἱ νέοι ἄνδρες ἐβγαίναμε καὶ ἀγοράζαμεν ὅπλα ἀπὸ τοὺς Κιρκασίους γιὰ νὰ κρατήσωμε τὴν ἀμυνα τοῦ βουνοῦ.

Πάντ' ὅτ' ἐβγαίναμεν ἐκ τῶν βουνῶν καὶ τολμηρὸς ἄνδρας, ὁ Εὐάγγελος Φωτιάδης, σηκώθηκε ἀρχηγὸς στοὺς ἄλλους ἐμᾶς καὶ

παρελάσουν ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φερδινάνδου τὰ ἑστρω-
σαν στὸ γλέντι καὶ εἰς τὸ σούβλισμα τετραπάχων ἀρνιῶν.

Ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον λοχίου τῶν εὐζώνων ἀντιγράφω
τὸ μενοῦ τῶν ἀνδρῶν τοῦ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν.

18. Ἰουλίου. Ζουμί κόττας καὶ ψωμί σπιτικό.

19. Τὸ πρῶι κόττα βραστή, τὸ μεσημέρι κόττα για-
χνὶ μὲ πατάτες.

20. Τὴν μεσημβρίαν χοιρινὸ μὲ πατάτες.

21. Ἀρνὶ μὲ πατάτες. Τὸ ἑσπέρας κολοκυθάκια
μὲ πατάτες.

22. Πιλάφι.

23. Βιδελάκι μὲ πατάτες καί... νερὸ ἄφθονον.

Ἐννοοῦν βλέπετε οἱ στρατιῶταί μας νὰ καλοτρῶ-
γουν μετὰ τὴν μάχην. Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ μενοῦ μό-
νον ἢ εὐζωνικὴ ὀξυδέρκεια, ὅπως ἔλεγαν οἱ τσολιά-
δες, μπορεῖ νὰ ἔχῃ εἰς τὰ ἀπομεμακρυσμένα αὐτὰ μέρη.

ΠΙΟΑ ΕΙΝΕ Η ΠΡΩΤΗ ΘΕΣΙΣ

Κάποτε δύο τραυματαῖι μπῆκαν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ
στὸν ἡλεκτρικὸ σιδηρόδρομον γιὰ τὰς Ἀθήνας. Κατὰ
λάθος ἀντὶ νὰ μποῦν στὴν τρίτη θέσι μπῆκαν στὴ δευ-
τέρα.

Ἐνῶ τὸ τραῖνον ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Φάληρον, ὁ
ὕπᾱλληλος τῶν εἰσιτηρίων ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του ἀπὸ
τὴν θύραν τοῦ διαδρόμου. Οἱ τραυματαῖι ἔτειναν, μὲ
τὴν σειρὰν τους, τὰ εἰσιτήρια.

—Κάνατε λάθος, παιδιὰ! εἶπεν εὐγενῶς ὁ ὑπάλ-
ληλος, μὲ μαλαχθεῖσαν αὐστηρότητα, ἐν τῇ ἐξασκήσει
τῶν καθηκόντων του.

Οἱ στρατιῶται ἐταράχθησαν.

—Γιατί; Δὲν πάει στὴν Ἀθήνα, πατριώτη;

Ὁ ὑπᾱλληλος ἔχαμογέλασε.

—Σὴν Ἀθήνα πάει, μὰ τοῦ λόγου σας δὲν πᾶτε
καλὰ.

τὰ βουνὰ ἡμέρα καὶ νύχτα ἦτανε οἱ μάρτυρες τῆς σιωπηλῆς δουλειᾶς μας. Σὰν μυρμηκὶ ὁ κόσμος ἀνέβαινε, κατέβαινε, ἐδοποιούσε, μιὰ νέα ζωὴ συνάρπαζε τὸ πᾶν, καὶ μὲ καρδιά καὶ ὄρεξη ἀγοράζαμε ὅπλα ἀπὸ τοὺς Κιρκασίους ποὺ τάχθηκαν μὲ τὸ μέρος μας, συνεννοοῦμαστε μαζί των, παρακινόμαστε, ἐτοιμαζόμαστε γιὰ τὴ γενικὴν ἐξοδο. Οἱ Τοῦρκοι μαζεύνονταν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη γιὰ νὰ μᾶς χτυπήσουν, καὶ ἑμεῖς μαζεύαμε ὅσο μπορούσαμε περισσότερα ὅπλα γιὰ νὰ ἀντισταθοῦμε καὶ νὰ πολήσωμε τὴ ζωὴ μας πολὺ ἀκριβά. Λέγαμε πῶς τὰ βουνὰ τοῦ Καρασοῦ θὰ ἦταν ἡ τελευταία μας κατοικία καὶ εἴχαμε σκοπὸ νὰ μὴν ἀφίσωμε τοὺς Τοῦρκους, νὰ πατήσουν τὰ βουνὰ μας χωρὶς νὰ κάνωμε τὴν τελευταία μας, τὴν ἀπελπισμένην ἀντίσταση.

Οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιά καὶ οἱ γυναῖκες πεθαίνανε καθημερινῶς ἀπὸ τὴν πείνα ἀπάνω στὰ βουνά, τὰ κορμιά μας ἀδυνατίζανε καὶ λιγύζανε, μὰ ἡ ψυχὴ μας θέρεινε καὶ ἀνδρείευε, καὶ ἡ ἀπελπισία μᾶς ἔδινε καινούργια δύναμη καὶ καινούργια καρδιά.

Ἀπὸ τὸ Ντοῦτσε κατέβαιναν ὀχτακόσιοι ταχτικοὶ κεμαλικοὶ στρατιῶτες μὲ ἑπτὰ πολυβόλα καὶ μὲ δυὸ κανόνια γιὰ νὰ μᾶς χτυπήσουν καὶ νὰ μας σκοτώσουν ὅλους ἄνδρες καὶ γυναικόπαιδα, καὶ μεῖς καθὼς σφιγγόταν ἡ πολιορκία μας δὲν εἴχαμε καμιαν ἄλλη σωτηρία παρὰ τὸ πέρασμά μας ἀπὸ τὴν κεμαλικὴ ζώνη καὶ τὴν ἐξοδὸ μας πρὸς τὴ Νικομήδεια ποῦ τὴν κατεῖχεν ὁ ἐλληνικὸς καὶ ὁ ἀγγλικὸς στρατός. Ὅταν τελείωσαν οἱ ἐτοιμασίες μας καὶ εἴχαμε μαζέψῃ ὡς διακόσια πενήντα ὅπλα, ὁ Εὐάγγελος Φωτιάδης ἔστειλε μ' ἓνα Τοῦρκο αἰχμάλωτο αὐτὸ τὸ γράμμα στὸν Κιαρὴμ ἐφέντη, τὸν διοικητὴ τοῦ Καρασοῦ :

«Κιαρὴμ ἐφέντην, Μουδέρη Καρασοῦ, σφαγέα τῶν χριστιανῶν.

Τὰ παιδιά μας ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας γέννα μέχρι δώδεκα χρόνων τὰ σφάζαμε καὶ εἴμαστε ἐλεύθεροι. Οἱ γυναῖκες μας βρίσκονται μὲ κασμάδες καὶ μὲ τσεκούρια, καὶ ἑμεῖς μὲ ὅπλα εἴμαστε ἐτοιμοί. Τώρα σὲ προσκαλοῦμε νὰ πολεμήσωμε».

Τὴν νύχτα τῆς 15 μὲ 16 Αὐγούστου ξεκινήσαμε οἱ κάτοικοι καὶ τῶν δεκατεσσάρων χωριῶν γιὰ τὴ μεγάλη ἐξοδο, ἐνῶ οἱ Κεμαλικοὶ ποῦ εἶχαν νικήσῃ τοὺς Κιρκασίους ὅλο καὶ προχωροῦσαν σὰν πλημμύρα καὶ σὰν χεῖμαρρος καὶ ἐσημείωναν τὸν δρόμο τους μὲ φλόγες καὶ μὲ σφαγές.

Τρεῖς ἡμέρες καὶ τρεῖς νύχτες περνούσαμε πολεμῶντας ἄνδρες καὶ γυναικόπαιδα μέσα ἀπὸ τὴν κεμαλικὴ ζώνη ὡς ποῦ νὰ φθάσωμε στὶς ἀγγλοελληνικὲς προφυλακὰς καὶ στὸ πέρασμα τοῦ Σαγγαρίου τὸ νερὸ ἐφθανε τὸν κόσμον ὡς τὸ λαιμό, παράσερνε τοὺς πρὸ ἀδύνατους καὶ τραβοῦσε καὶ ἔπνιγε τὰ παιδιά. Εἰκοσι-

Ἐκυττάχθησαν ἀπορημένοι.

— Γιατί δὲν πᾶμε καλὰ;

— Γιατί ἔχετε τρίτη θέσι, ἐξήγησεν ὁ ὑπάλληλος, ἐπιδεικνύων τὰ εἰσιτήρια, καὶ ἐδῶ εἶνε πρώτη.

— Πρώτη λείει;

— Πρώτη βέβαια.

Τότε ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς τραυματίας, ἀφοῦ ἐκάρφωσεν ὀλίγα δευτερόλεπτα τὰ βλέμματά του εἰς τὰ μάτια τοῦ ὑπάλληλου, ἐσφενδόνισε τὸ ἐπόμενονον ἀριστούργημα, χωρὶς νὰ τὸ προετοιμάσῃ καθόλου:

— Μωρὲ πρώτη θέσι ἦτανε ἐκεῖ, ποῦ εἴμαστ' ἐμεῖς μὲ τὸ Βασιληά μας. "Οχι ἐδῶ!...

Καὶ δὲν ἐπρόσθεσε λέξιν. Ὁ ὑπάλληλος, ὑπὸ ἓνα ἀλλαλαγμὸν ἐπιδοκιμασίας ὅλου τοῦ βαγονιοῦ, παρητήθη τῶν καθηκόντων του καὶ αἰσθανόμενος καὶ ὁ ἴδιος ἴσως, ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους αὐτοὺς ἐπιβάτας, διότι δὲν εἶχε καλλιτέραν θέσιν νὰ τοὺς τοποθετήσῃ, ἐπροχώρησε χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ πλέον.

ΟΠΙΟΥ ΕΝΝΕΑ ΑΝΔΡΕΣ ΣΤΑΜΑΤΟΥΝ ΕΝΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ!

Τὸ σύνταγμαί μας ἐβάδιζε δεξιὰ τῆς ὁδοῦ Σερρών προπορευομένου τοῦ ἐπιτελείου, διηγεῖτο κάποτε ὁ ἀνθυπολοχαγὸς κ. Δ. Σαπουνάκης. "Όταν ἐφθάσαμεν ἐπὶ τινων ὑψωμάτων ἄνωθεν τῆς Γιουβένζας, εἶδομεν Βουλγαρικὸν τάγμα προελαύνον πρὸς κατάληψιν τῶν ἐφ' ὧν εὕρισκόμεθα ὑψωμάτων. Τὸ σύνταγμα λόγῳ τοῦ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους δὲν εἶχεν ἀκόμη καταφθάσει. Πῶς ἔπρεπε λοιπὸν ν' ἀποκρούσωμεν ἔστω καὶ διὰ μίαν ὥραν, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ συντάγματος, τὸ προελαύνον Βουλγαρικὸν τάγμα;

Νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰ ὑψώματα διὰ νὰ τὰ ἀνακαταλάβωμεν μὲ μεγάλας ἀπωλείας;

τέσσερις σωστὲς ὥρες ἐβάσταξε τὸ πέρασμα τοῦ Σαγγαρίου.

Ποιὰ ἱστορία καὶ ποιὸς τραγουδιστὴς θὰ μπορούσε νὰ παραστήσῃ τὴν ἀπελπισμένην μας αὐτὴν ἔξοδο !

Ὅταν περνούσαμε ἀπὸ τὰ Φουντουκλιὰ τὰ εἶδαμεν ὅλα ὡς ἓνα κάμπο ἀπὸ στάχτη καὶ οἱ Φουντουκλιῶτες, ὅσοι εἶχαν σωθῇ, κατέβαιναν ἀπὸ τὰ βουνὰ ἀδύνατοι καὶ ὠχροὶ σὰν φαντάσματα, κουρελιασμένοι καὶ γυμνοί, καὶ ἐνώνονταν μαζί μας στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας καὶ τῆς φυγῆς.

Τέσσερις ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἔξοδό μας φθάσαμε στὴ Νικομήδεια, καὶ τώρα ποῦ βλέπω τί ἐπεράσαμε καὶ πῶς σωθήκαμεν — ὅσοι σωθήκαμε — λέγω πῶς τὴν σωτηρίαν μας ἀπὸ τοὺς Τούρκους μόνο σ' ἓνα μεγάλο θαῦμα τὴ χρεωστοῦμε ποῦ ἔκανεν ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς.

Δὲν ἤρχετο καθόλου καλὰ αὐτὴ ἡ ἰδέα. Ὁ συνταγματάρχης μας μὲ στιγμιαία σκέψις ἔλυσε τὸ πρόβλημα ποῦ μᾶς ἐτίθετο, καλεῖ τοὺς 6 συνδέσμους ὑπαξιωματικούς καὶ τοὺς λέγει:

«Παιδιά, πρέπει σεῖς οἱ ἕξ ἀπ' τῆ μιᾶ μεριᾶ καὶ μεῖς τρεῖς ἀπ' τὴν ἄλλῃ νὰ ἀρχίσουμε τὸ ντουφέκι μὲ τὸ Βουλγαρικὸ τάγμα. Εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ κρατήσουμε εἰς ἀπόστασιν ἕως ὅτου φθάσει τὸ σύνταγμα. Ἐμπρὸς πῦρ. Εἴσαστε εὐτυχεῖς ποῦ εἰς σᾶς πρῶτους ἀπ' ὅλο τὸ σύνταγμα δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ φανήτε γενναῖοι. Ἐμπρὸς παιδιά».

Τί ἦταν αὐτὰ τὰ λόγια; Πυροτέχνημα; Βεβαίως δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ διαφορετικὰ ἢ δύναιμις καὶ τὸ σθένος μὲ τὸ ὅποιον πολεμοῦσαν ἑννέα ἄνδρες καὶ ἀπέκρουον ἐπιτυχῶς ἓνα τάγμα. Οἱ Βούλγαροι ἐνόμιζαν πῶς εἶχαν νὰ κάμουν μὲ ἴσῃν τοῦλάχιστον πρὸς αὐτοὺς δύναμιν τόση ἢ λύσσα μὲ τὴν ὁποίαν ἐπολεμοῦσαμε.

Ὅταν ὕστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα ἔφθασε τὸ σύνταγμα, δὲν εἶχε κάμει ἄλλῃ δουλειὰ παρὰ μόνον νὰ καταδιώξῃ. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ θέλετε βέβαια νὰ σᾶς τὸ πῶ, εἶνε εὐνόητον.

ΤΟ ΤΥΧΕΡΟ

Ὅταν ἐν τῷ μεταξὺ ἐτραυματίσθην καὶ κατηρχόμενι σιγὰ σιγὰ ἀπὸ ἓνα ὑψωματάκι γιὰ νὰ φθάσω στὸ χειρουργεῖο, βλέπω ν' ἀνεβαίνει τρεχάτος ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Κοκκορός.

Τὸν ἠρώπησα ἀμέσως γιατί τρέχει ἔτσι, καὶ μήπως συμβαίνει τίποτε.

Μόλις ἀνοιξέ τὸ στόμα του νὰ μοῦ μιλήσῃ, μιὰ σφαῖρα εἰσέρχεται καὶ ἐβγήκε πίσω στὴν πλάτη, δὲν εἶχε προφθάσει νὰ μοῦ πῇ οὔτε μιὰ λέξι.

Τί δουλειὰ εἶχε αὐτὸς ὁ καυμένος νὰ ἀνεβῇ ἐκεῖ ἐπάνω ἐνῶ ἀνῆκε εἰς τὸν λόχον τῆς ἐφεδρείας; Εἶνε ὁμως τὸ τυχερό... γιὰ νὰ τραυματισθῇ.

Παρά τὴν Ζωσίτσαν εἶχον ἀφ' ἐσπέρας καταυλισθῆ τρία Ἑλληνικά τάγματα, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γενικοῦ καταυλισμοῦ τῶν Μεραρχιῶν. Οἱ κεκμηκότες ἄνδρες ἐκ τῶν τριημέρων ἐπιχειρήσεων εἶχον παραδοθῆ εἰς γλυκύτατον ὕπνον, ὁ ὁποῖος ἀναζωογονεῖ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ στρατιώτου καὶ τὸν καθιστᾷ ἱκανὸν ἵνα τὴν ἐπιούσαν ἀντιμετωπίσῃ νέους κινδύνους. Κατὰ τὴν διαταγὴν τὴν πέμπτην πρωινὴν οἱ ἄνδρες ἠγέρθησαν καὶ παρετάσσοντο πρὸς πορείαν. Εἰς 300 βημάτων ἀπόστασιν κατηυλίζετο ὁλόκληρος βουλγαρικὴ μεραρχία. Τὴν νύκτα δὲν εἶχον ἀντιληφθῆ ἐκατέρωθεν τὴν ἐπικίνδυνον αὐτὴν γειτονίαν. Ἀλλὰ τὴν πρωΐαν διεκρίθησαν οἱ ἀντιμέτωποι ἐχθροί.

Τὰ τάγματα τίθενται κατόπιν τῆς ἀπροσδοκήτου αὐτῆς ἀναγνώρισεως εἰς τάξιν μάχης. Καὶ ποῦ νὰ παραταχθῶσιν; Εἰς τὰ ἔλη τῶν ὄρυζόνων. Εἶχεν ἀρχίσει ὁ τυφεκιοβολισμὸς σφοδρὸς κατὰ τοῦ ὄγκου τῆς βουλγαρικῆς μεραρχίας καὶ προχώρησις διὰ τῆς λόγχης. Οἱ Βούλγαροι καταφεύγουν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ μεραρχικοῦ πυροβολικοῦ. Δέκα ὀκτὼ πυροβόλα βάλλουσι βολιδοθήκας ἀπὸ ἀποστάσεως 300 μέτρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς μίαν στιγμὴν περὶ τοὺς 160 στρατιῶται μας, εἰς λοχαγὸς καὶ δύο ἀνθυπολοχαγοὶ καλύπτουσι τὸ πολυτίμητον διὰ τοῦ αἵματός των ἔδαφος. Ἡ στιγμή εἶνε ἐκτάκτως σοβαρὰ καὶ κρίσιμος καὶ ἡ θέσεις τῶν ἡμετέρων ἐπικίνδυνος. Δισταγμὸς καὶ βραδυπορία σημαίνουν καταστροφὴν πλήρη. Οἱ στρατιῶται μας μὲ τὴν κεκτημένην πείραν ὁρμοῦν διὰ τῶν ἑλῶν ἀκατάσχετοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ προτείνοντες κατὰ τῶν βουλγαρικῶν τηλεβόλων τὴν ἑλληνικὴν λόγχην. Τὰ βουλγαρικὰ τηλεβόλα σιγῶσι. Οἱ Βούλγαροι πυροβοληταὶ δὲν προλαμβάνουν νὰ ἐκκενώσουν τὰς βολὰς τῶν περιστροφῶν των, καὶ ἄλλοι λογχίζονται εἰς τὰς θέσεις των καὶ ἄλλοι σώζονται διὰ τῆς φυγῆς προτροπάδην. Ἡ

ὀρμητικὴ ἐφοδος τῶν ἡμετέρων, ἡ ταχίστη ἀφ' ἐτέρου κατασίγησις τοῦ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ ἦσαν τὸ σύνθημα τῆς ἀτάκτου καὶ ἐπονειδίστου φυγῆς ὀλοκλήρου τῆς ἐχθρικῆς μεραρχίας ὑπὸ τριῶν μόνον ἐλληνικῶν ταγμάτων.

ΗΜΙΩΡΟΣ ΜΑΧΗ ΜΕ ΠΕΤΡΕΣ

Ὁ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ Μελενίκου καταγόμενος ἰθελοντῆς στρατιώτης Σταῦρος Βάκης τραυματισθεὶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σιμετλῆ ἀφηγεῖται, ὅτι ὁ λόχος τοῦ ἐκ διαβολικῆς συμπτώσεως ἐξήντηλσε τὰ φυσίγγιά του ταυτοχρόνως μὲ τοὺς Βουλγάρους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀπέναντί του. Οἱ δύο διαμαχόμενοι στρατοὶ ἐρρίφθησαν τότε ἐναντίον ἀλλήλων διὰ τῆς λόγχης.

«Οἱ Βούλγαροι ἐφώναζον «Νά-νός».

«Νά-νός», δηλαδή «μὲ τὴν λόγχην», ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι κορυθαντιῶντες ἐξ ἐνθουσιασμοῦ τοὺς ἐπλησίασαν εἰς ἀπόστασιν σχεδὸν ὀλίγων μέτρων. Καὶ τότε ἤρξατο ἐκ μέρους ἡμῶν ἄγριος πετροπόλεμος.

Οἱ Βούλγαροι ἀπήντησαν εἰς τὴν πρόκλησιν ταύτην καὶ οὕτως ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν ἡγωνιζόμεθα μὲ τῆς πέτρης.

Ὅταν μᾶς ἐστειλαν φυσίγγια ἡνοίξαμεν κατὰ τῶν Βουλγάρων σφοδρότατον πῦρ καὶ τοὺς ἠναγκάσαμεν νὰ ἱγκαταλείψουν ἀλληλοδιαδόχως τρία ὀχυρὰ χαρακώματα.

ΕΝΑΣ ΩΡΑΙΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

Εἰς τὸ Κιλκίς δείχνουν ἓνα πλατὺ καὶ βαθὺ ὀχύρωμα, εἰς τὸν πρῶτον λόφον τῆς πεδιάδος, ὅπου ἐγενεν ἡ πρώτη σύρραξις.

Ὁ συνταγματάρχης ἐκάλεσεν ἓνα ἐφεδρον ἀνθυπολοχαγόν, τοῦ ἐδειξε τὸ ὀχύρωμα ἐκεῖνο καὶ τοῦ εἶπε:

— Κύριε ἀνθυπολοχαγέ, ἐνόσω κάθωνται αὐτοὶ ἐκεῖ,

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τελειώνουν τὰ ἀφηγήματά μου γιὰ τοὺς σφαγισμοὺς τῆς Νικομηδείας, ἀφηγήματα ἀληθινὰ ὅπως ἀληθινὸς εἶναι ὁ ἥλιος καὶ τὸ φῶς, ἀλλὰ λίγα καὶ ἀσθενικὰ ὅπως ἀσθενικὸς καὶ λίγος εἶναι ὁ ἥλιος ὅταν μπροστά του βρίσκονται πολλὰ σύννεφα. Ἡ τραγικότητα τῶν σφαγῶν τῆς Νικομηδείας καὶ ὄλων τῶν σφαγῶν καὶ διωγμῶν ποὺ ἔχουν κάνει οἱ Τοῦρκοι καὶ κάνουν στὰ πλάσματα ποὺ σπαράζουν κάτω ἀπὸ τὰ νύχια τῶν δὲν μπορεῖ ἀπὸ καμμιὰν ἴσως ἀνθρώπινη πέννα νὰ χρωματισθῇ μὲ τὸ ἀληθινὸ τῆς χρῶμα, καὶ τὸ ὕλικὸ ποὺ μᾶς δίνουν τὰ πράγματα εἶναι τόσο, ὥστε νὰ χρειάζεται γι' αὐτὸ ἡ συγγραφὴ ὄχι πιά ἐνὸς μικροῦ τόμου, ὅπως αὐτὸς ἐδῶ, ἀλλὰ ὁλόκληρης βιβλιοθήκης.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὅσα καὶ ἂν γραφοῦν γιὰ τὴν ὁμότητα τοῦ Τοῦρκου καὶ ὅπως καὶ ἂν γραφοῦν, θὰ εἶναι λίγα, πτωχὰ καὶ μικρά.

Κ. Φ.

Θὰ μᾶς ἐνοχλοῦν. Πρέπει νὰ τοὺς διώξετε ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ καταλάβετε τὸ ὄχυρῶμα.

— Θὰ τὸ καταλάβω, κύριε συνταγματάρχᾳ.

— Νὰ σᾶς δῶ.

Ὁ ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς — ἦτο νεαρὸς ἐπαρχιώτης συμβολαιογράφος — ἐξιπούληκσε, ἐτίθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου τοῦ καὶ ἐβάδισε πρὸς τὸ ὄχυρῶμα ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ. Ὅταν ἐφθασεν ἐκεῖ, ἐστάθη εἰς τὸ ὄχυρῶμα, καὶ ἀδιάφορος, ἀμέριμνος, ὥς νὰ ἐφθανε εἰς αἰθουσαν ἢ εἰς δωμάτιον, κατέβασε τὸ ξιφὸς τοῦ καὶ ἐγύρισε νὰ ἰδῇ ἂν τὸν βλέπη ὁ συνταγματάρχης τοῦ.

Δέκα πέντε σφαῖραι καὶ ἄλλοι τόσοι λογχισμοὶ ἔκαμαν κόκκινο τὸ σῶμά τοῦ. Ἀλλὰ ὁ λόχος τοῦ ἐσκότωσε μέχρις ἑνὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸ ὄχυρῶμα δὲν ἐμπόδιζε πλέον τὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ μας.

ΜΕ ΜΙΑ ΤΣΟΥΓΚΡΑΝΙΑ ΝΑ ΦΥΓΩ;

Εἰς ἓνα χειρουργεῖον ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ παρακολουθοῦν τὸ στράτευμα, ἐνοσηλεύετο ἓνας στρατιώτης.

Μετὰ τὸ πρῶτον τραῦμα ὁ στρατιώτης διετάχθη νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς γραμμῆς.

— Τί λέτε, κύριε λοχαγέ; Μὲ μιά τσουγκρανιά νὰ φύγω; Δὲν θὰ τὴν ἤθελα τῇ ζωῇ μου.

Ἡ μία τσουγκρανιά γίνονται δύο πληγαί. Ἐπειτα αἱ δύο γίνονται τρεῖς. Ἀλλὰ εἶνε τόση ἡ ὁρμὴ τῆς μάχης ὥστε κανεὶς πλέον δὲν προσέχει τὸν τραυματίαν καὶ ἐκεῖνος ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται.

Καὶ τέλος ὅταν δὲν ἤμπορεῖ πλέον νὰ κρατηθῇ στὰ πόδια τοῦ καὶ πέφτει, τρέχουν οἱ νοσοκόμοι νὰ τὸν πάρουν, μετροῦν κι' εὐρίσκουν ἑννέα τραύματα.

Ὅσον ἐπιπόλαια κι' ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἦσαν τὰ ὀκτώ, εἶνε παράπολυ τὸ νὰ περιμένῃ κανεὶς τὸ ἔννατον γιὰ νὰ πέσῃ.

ΕΠΙΛΟΓΗ

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου τοῦτον τὸν ὅρον
ἐκτίθηται ὁ συγγραφεὺς ὡς ἀπαραίτητον
ἵνα τὸν ἀναγνῶντα ἐκείνην τὴν ἰδέαν
κατανοήσῃ καὶ μὴ ἐκείνην τὴν ἰδέαν
κατανοήσῃ. Ἡ ἐκτίθησις τοῦ ὅρου
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ
καὶ τὸ ἐκείνην τὴν ἰδέαν κατανοήσῃ

Τυπογραφικὴ ἐργασία
τοῦ κ. Π. ΠΟΜΟΝΗ

ΠΩΣ ΑΠΕΘΑΝΕ Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Ἴδου ἀκόμη ἓνας ἐνδοξος θάνατος ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἀποτελοῦν ὀλόκληρον πίνακα.

Ὁ Γεώργιος Κολοκοτρώνης, ὁ τελευταῖος τῆς ἡρωικῆς σειρᾶς τῶν Κολοκοτρωναίων τραυματίζεται τὸ πρῶτον εἰς τὰ στενὰ τῆς Κρέσνας.

Ὁ συνταγματάρχης του σπεύδει.

— Κύριε ταγματάρχα, ν' ἀποχωρήσετε ἀπὸ τὴν μάχην.

Καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἀπαντᾷ:

— Ἐνας ταγματάρχης ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴν μάχην, κύριε συνταγματάρχα. Ἐνας Κολοκοτρώνης δὲν ἀποχωρεῖ ἐνὸςω εἰνε ζωντανός.

Καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται πληγωμένος ἐπὶ πέντε ἢ ἑξ ὥρας ἕως ὅτου μία δευτέρα σφαῖρα τὸν ἀφίνει νεκρόν.

Ποῖος ἄνθρωπος ζῶν, δὲν θὰ ἀντήλλασσε τὴν ζωὴν του μὲ αὐτὸν τὸν ὑπέροχον θάνατον;

ΠΩΣ ΑΠΕΘΑΝΕΝ Ο ΚΟΝΤΟΓΟΥΡΗΣ

Ὁ ἡρωικὸς λοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ πολιτευτῆς Πατρῶν Νικόλαος Κοντογοῦρης ἀπέθανεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἐφίδρου ἀνθυπολοχαγοῦ κ. Σαλῆ.

Ὁ κ. Κ. Σαλῆς, τραυματίας καὶ αὐτός, μᾶς ἀφηγήθη ὡς ἐξῆς τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος.

Τὴν 17ην Ἰουλίου ὁ 12ος λόχος τοῦ 19ου πεζικοῦ, τὸν ὁποῖον διοικοῦσα, ἀποτελοῦσε τὴν πρωτοπορίαν τοῦ συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὡς κέντρον τῆς παρατάξεως προήλαυε πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ὁροσειρῶν Πρέντελ Χάνι. Οἱ ἄνδρες εἶχον ἐνθουσιασθῇ καὶ ἡ προέλασις των ἦτο πολὺ ραγδαία. Ἀπὸ τῆς πεδιάδος ὅμως τὸ βουλγαρικὸν πυροβολικὸν ἀντίληφθὲν τὴν ραγδαίαν

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΜΟΥ. Διήγημα 1918, εξαν-
τλημένο.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ «ΕΛΛΗΣ». Ιστορίημα, 6' έκδοση 1920.

Η ΓΡΙΠΠΗ ΣΤΗ ΣΚΥΡΟ. Χρονικό 1919.

ΑΡΓΙΑ. Διήγημα 1920.

29 ΜΑΪΟΥ. Χρονικό 1920.

προέλασιν μας, έβαλε διὰ ταχείων πυρῶν ἐναντίον μας καὶ κατόπιν πολλῶν ἐπιτυχῶν βολῶν του οἱ ἄνδρες καμφθέντες ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν. Ὁ Κοντογούρης ἦτο διοικητὴς τοῦ τάγματός μας καὶ δὲν μπορούσε νὰ κρατήσῃ τὴν χαρὰν του διότι πρῶτοι ἡμεῖς εἶχαμε προελάσει. Ὅταν ἀντελήφθῃ τὸν κλονισμόν τοῦ λόχου ἔσπευσεν πρὸς τὸ μέρος καὶ σκορπίζων ἐνθουσιασμόν εἰς τοὺς ἄνδρας, τοὺς συνεκράτησε. Φοβούμενος δὲ ἀντεπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι φυσικὸν ἦτο νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ πυροβολικοῦ των, διέταξεν ἔφοδον πρὸς κατάληψιν ὄχυροῦ ὑπερκειμένου λόφου. Κατωρθώσαμεν νὰ ἐγκαρδιώσωμεν τοὺς ἄνδρας καὶ ἡ ἔφοδος ἐκτελεσθεῖσα ἐπέτυχε διὰ τῆς κατάληψεως τοῦ λόφου.

Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ τάγματος ἐπὶ τῆς ἀλωθείσης λοφοσειρᾶς, ὁ Κοντογούρης ἔμεινε πλησίον μου καὶ ἐπειδὴ τὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ ἐξηκολούθουν δριμύτατα, ἐξηπλώθη πρηνὴς καλυπτόμενος κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἐγὼ εἶχα μείνει ὀρθίως καὶ προσεπάθουν νὰ διακρίνω μὲ τὸ τηλεσκόπιον τὰς θέσεις τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ Κοντογούρης μὲ παρώτρυνε νὰ προφυλαχθῶ.

Τὴν σπιγμὴν ἐκείνην εἷς βουλγαρικὸν πολυβόλον ἤρχισε νὰ ἐνεργῇ. Οἱ Βούλγαροι εἶχαν κατορθώσει νὰ τὸ τοποθετήσουν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὑψηλοτέρας λοφοσειρᾶς, ἡ ὁποία δὲν ἀπέχει παρὰ 300 μέτρα.

Ἡ προσβολὴ ἦτο ἀπρόοπτος. Ὁ ταγματάρχης ἠγέρθη νὰ προλάβῃ κλονισμόν τῶν ἀνδρῶν. Μία ἐκ τῶν πρώτων σφαιρῶν τὸν εὗρεν εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευράν καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸ στῆθος. Ἐπέσει πολὺ πλησίον μου. Ἐσπεύσα νὰ τὸν βοηθήσω. Εἶχεν ἀντιληφθῇ τὴν σοβαρότητα τοῦ τραύματός του. Μῆσα εἰς τοὺς συρισμοὺς τῶν σφαιρῶν τὸν ἤκουσα νὰ προφέρῃ κατὰ διαλείμματα τρεῖς φορές αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν φράσιν:

— Νὰ ζήσῃ ἡ Ἑλλάς μεγάλη... Νὰ ζήσῃ ἡ Ἑλλάς μεγάλη... Νὰ ζήσῃ ἡ Ἑλλάς μεγάλη...

C. FALTAÏTS

VOILA LES TURCS!

RÉCITS DES MASSACRES D'ISMIDT

ATHÈNES

1922

Σὲ λίγο μὲ ἐκάλεισε πλησίον τοῦ καὶ μὲ ἠρώτησεν ἂν προχωροῦμε. Τοῦ ἀπήντησα καταφατικῶς.

— Ἀκουσε 'δῶ, μου εἶπε. Θὰ σὰς ζητήσω τὴν τελευταία χάρι... Ἐν περιπτώσει ὑποχωρήσειωσ νὰ μὴ μὲ ἀφήσετε ζωντανὸν στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ... Ἄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μὲ παραλάβετε, νὰ μὴ μὲ λυπηθῆς... Νὰ μὲ σκοτώσης μὲ τὸ περιστροφὸ σου.

Τοῦ τὸ ὑπεσχέθην. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχα παραγγεῖλει νὰ ἔλθῃ φορεῖον γρήγορα. Ἡ κατάστασις τοῦ ὁλονὲν ἐχειροτέρευε. Μὲ ἐκάλεισε καὶ μου ἐνεπιστεύθη μερικὰς οἰκογενειακάς του ὑποθέσεις. Μοῦ ἔδωσε τὰ ἔγγραφα του καὶ τὰ κιάλια του νὰ τὰ παραδώσω εἰς τὸν ἀδελφόν του λοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἐξέπνευσε καθ' ἣν στιγμὴν ἔφθανε τὸ φορεῖον εἰς τὰς ἀγκάλας μου, ψιθυρίζων διὰ τελευταίαν φορὰν.

— Νὰ ζήσῃ ἡ Ἑλλάς μεγάλη...

Εἶχε ζήσει ἐτοιμοθάνατος ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ πυρὸς μίαν περίπου ὥραν καὶ ἀπέθανε σὰν ἥρωας. Τὸ διακηρύττω καὶ θὰ τὸ διακηρύττω ὁ λοχαγὸς Κοντογούρης ἀπέθανε σὰν ἥρωας.

Τὸν νεκρὸν τοῦ ἐνταφιάσαμεν ἀριστερὰ τοῦ Καρακόλι (σταθμοῦ) τῆς λοφοσειρᾶς τοῦ Χάνι Πρέντελι. Παρίστατο ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος κ. Βούρλης καὶ ἀρκετοὶ ἀξιωματικοί. Ἐφροντίσαμεν νὰ σηματοδύσωμεν μὲ ἓνα σταυρὸν τὴν θέσιν ποῦ ἀναπαύεται ὁ ἥρωας.

ΤΡΑΓΙΚΗ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ

Ὁ λοχαγὸς τοῦ 1ου εὐζωνικοῦ συντάγματος τῆς ΣΤ' Μεραρχίας κ. Βλάχσιος Καραχρήστος, συγγενὴς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν κ. Στράτου, ἐξ Ἀμφιλοχίας, φέρει ἐλαφρὸν τραῦμα εἰς τὸ χέρι. Ἐτραυματίσθη εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Οὐρανόβου καὶ ἀκριβῶς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὑψοδείκτου 1378. Μᾶς διηγεῖται σωρεῖαν ἐπεισοδίων, τὰ ὅποια ἀντελήφθη ὁ ἴδιος. Ἀξί-

ζει νὰ σᾶς παραθέσωμεν ἐν ἑξ' αὐτῶν. Ἀποτελοῦν τὰς χαρακτηριστικωτέρας γραμμὰς τῶν εἰκόνων τοῦ δεινοῦ πολέμου.

Εἰς μίαν ἐπίθεσιν οἱ εὐζωνοὶ ἔφθασαν εἰς τὰ βουλγαρικὰ χαρακώματα. Ἐνα τάγμα τοῦ Ἰου εὐζωνικοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ Κρητᾶς. Εἰς ἓκ τῶν Κρητῶν αὐτῶν ὀνόματι Βασιλάκης ἐπήδησε μὲ τὴν λόγχην προτεταμένην μέσα εἰς τὸ βουλγαρικὸν πρόχωμα. Ἐνας Βούλγαρος στρατιώτης ἑκαιοφυλακτοῦσεν ἐκεῖ. Οἱ δύο πολέμισται ἑμετρήθησαν διὰ τοῦ βλέμματος, ἔξεστόμισαν λόγους συντομοτέρους ἐκείνων ποῦ προηγοῦντο τῶν μονομαχιῶν τῶν Ὀμηρικῶν ἡρώων καὶ ὤρμησαν ἐναντίον ἀλλήλων τρομεροὶ μὲ τὰ λογχωτὰ ὄπλα. Εἰς τὴν πρώτην συμβολὴν αἱ λόγχαι περιεπλάκησαν καὶ τὰ ὄπλα τῶν ἐξέφυγον ἀπὸ τὰ χέρια τῶν. Ταχὺς ὁ Βούλγαρος ὀρμαῖ καὶ καταφέρει μιὰ γερὴ γροθιά στὴ σιαγόνα τοῦ Κρητικοῦ εὐζώνου. Ὀρμητικώτερος ὁ Βασιλάκης ἀνθορμαῖ ἀρπάζει τὸν Βούλγαρον ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ ἐντείνων τὰς δυνάμεις τοῦ τὸν ἐξαπλώνει κάτω. Συνάπτεται ἄγριος ἀγὼν σώματος πρὸς σῶμα. Ἐπὶ τέλους ὁ Κρητικὸς ὑπερισχύει, πατᾷ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Βουλγάρου τὸ γόνυ του, φθάνει τὴν λόγχην του καὶ τὸν λογχίζει.

ΠΕΡΙ ΤΟ ΠΤΩΜΑ ΤΟΥ ΗΡΩΟΣ

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 15ης Ἰουλίου ἔπεσεν ἡρωικῶς μαχόμενος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἀξιωματικὸς τοῦ ὀποίου ἡ ἀνδρεία καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους ἦτο παροιμιώδης, ὁ ἑφιδρος ἀνθυπολοχαγὸς Ἀνδρέας Γελαράκης. Οἱ Βούλγαροι ἀπέχοντες ὀλίγα βήματα τὸν εἶδον νὰ πίπτῃ μὲ τὸ ξίφος σφικτὰ εἰς τὸ χέρι πρὸ τῶν χαρακωμάτων τῶν καὶ ὤρμησαν διὰ νὰ σκυλεύσουν τὸ πτώμα του. Οἱ εὐζωνοὶ θεωρήσαντες προσβολὴν νὰ ἀφήσουν εἰς χεῖρας ἐνὸς ἀναίσχυντου ἐχθροῦ τὸ πτώμα τοῦ ἀξιωματικοῦ τῶν συνεσπειρώθησαν ἀρκετοὶ πέραξ αὐ-

τοῦ καὶ τὸ ὑπερίσπισαν. Οἱ Βούλγαροι ἐπέπρισαν πολυ-
πληθέστεροι καὶ πένριξ τοῦ πτώματος τοῦ ἥρωικοῦ ἀνθ-
υπολογαγοῦ συνήφθη ζωηρὰ συμπλοκὴ κατὰ τὴν ὁποίαν
πολλοὶ ἐπесαν ἑκατέρωθεν. Κάποιαν στιγμὴν οἱ Βούλ-
γαροι κατώρθωσαν νὰ ἀρπάσουν τὸ πτώμα, οἱ εὐζωνοὶ
ὁμῶς ἐπιπεσόντες ὡς εἰς ἄνθρωπος τὸ ἤρπασαν ἀπὸ τὰ
χέρια τοὺς καὶ τοὺς ἀπώθησαν τρέψαντες αὐτοὺς εἰς
φυγὴν... Καὶ ὁ ἥρωικὸς ἀνθυπολογαγὸς ἐτάφη τιμη-
τικῶτατα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐνῷ οἱ κανονιο-
βολισμοὶ δεκάδων τηλεβόλων τοῦ ἀπέδιδαν τὰς ἐνδο-
ξοτέρας τιμὰς... Εἶνε λοιπὸν ἢ δὲν ἢ σκηνὴ αὐτὴ ἀντι-
γραφὴ παρομοίας σκηνῆς τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ὅπως
τὴν ἐζωγράφισεν ὁ Ὅμηρος:

ΠΩΣ ΑΠΕΘΑΝΕΝ Ο ΗΡΩΣ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ

Ἴδου πῶς ὁ ἀνθυπασπιστὴς Χαράλαμπος Μουρ-
τζούνης ἐκ Ναυπάκτου, ὅστις εἶχε τραυματισθῇ εἰς τὸν
δεξιὸν βραχίονα, ἀνῆκε δὲ εἰς τὸ 8ον τάγμα τοῦ 1ου
εὐζωνικοῦ συντάγματος μᾶς διηγήθη τὸν θάνατον τοῦ
μεγίστου τῶν ἡρώων μας ταγματάρχου Βελισσαρίου:

— Τὴν 13ην τοῦ μηνός, μᾶς διηγεῖται, ἡ διοίκη-
σις καὶ τοῦ 8ου τάγματος ἀνετέθη εἰς τὸν ταγματάρ-
χην τοῦ 9ου Βελισσαρίου. Ἐπεχειρήσαμεν ἐπιθεσιν κατὰ
τῶν ὑψωμάτων τοῦ Οὐρανόβου. Τὸ ἐχθρικὸν πυροβολι-
κὸν ἤνοιξεν ἐναντίον μας πῦρ ἀφαντάστου σφοδρότητος.
Ἐπροχωροῦσαμεν ὑπὸ τὴν ζέουσαν βροχὴν τῶν μύδρων
του. Εἰς ὠρισμένον σημεῖον εἵμεθα ὅλοι καταδικασμένοι
εἰς θάνατον ἂν προχωροῦσαμε. Ἐπέσαμε πρηνηδόν. Τὰ
πυροβόλα τοῦ ἐχθροῦ ἐλύσσαξαν κυριολεκτικῶς. Δὲν
ἔμεινε μέτρον γῆς ποῦ νὰ μὴ τὸ ἀνέσκαψαν αἱ ὀβίδες
του. Ἐξερράγησαν 2-3 ἀνάμεσα εἰς τὰς τάξεις μας,
οἱ ἄνδρες ἐθορυβήθησαν καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἀνεγερθοῦν.
Ὁ ἐχθρὸς θὰ τοὺς ἀντελαμβάνετο, θὰ ἐπισήμαινε τὰς

C. FALTAÏTS

VOILA LES TURCS!

RECITS DES MASSACRES D'ISMIDT

ATHÈNES

1922

Θέσεις μας καὶ θὰ μᾶς ἔθαπτεν ὑπὸ τοῦς μύδρους του. Ἀνασηκώθηκα καὶ τοὺς διέταξα νὰ μὴ ταραχθῇ κα-
νεῖς, νὰ πέσουν πάλιν πρηνηδόν, ν' ἀκινήτησούν. Τὴν
στιγμὴν αὐτὴν ἐξετέθην καὶ θραῦσμα ὀδίδος μου ἔσπασε
τὸν βραχίονα. Ταυτοχρόνως διεκρίναμεν ὅτι οἱ Βούλγα-
ροι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν χιλιάδων ὀδίδων τῶν ἐπιχει-
ροῦσαν ἀντεπίθεσιν. Δεξιώτερά μου ἐπολεμοῦσεν ὁ ἥρωι-
κὸς μας ταγματάρχης Βελισσαρίου. Ἀντιληφθεὶς τὴν
ἀντεπίθεσιν τῶν Βουλγάρων, ἠνωρθώθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ
πυρὸς τῶν ὀδίδων, ἀνέτεινε τὸ ξίφος καὶ διέταξεν ἐπί-
θεσιν. Ἦτο μεγαλοπρεπέστατος καὶ ὠραῖος εἰς τὴν στά-
σιν αὐτὴν, ξιφῆρης καὶ ἐπιβλητικὸς. Δὲν ἐπρόφθασε
νὰ κάμῃ δύο βήματα καὶ ἐπληρώθη εἰς τὸ δεξιὸν μέ-
ρος τοῦ στήθους. Ἐκράτησε μὲ τὴν παλάμην του τὴν
πληγὴν τοῦ καὶ ἐπροχώρησε φωνάζων.

— Ἐμπρός, παιδιά, ἔμπρός.

Μετὰ τινὰ βήματα ἀκόμη ἄλλη σφαῖρα τὸν εὐρί-
σκει εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ στήθους. Δύο τραύματα
εἰς τὸ στήθος. Τί μεγαλειτέρα τιμὴ. Ὁ ἥρωικὸς Βε-
λισσαρίου ἦτο πράγματι τυχερὸς κατὰ τὸν θάνατόν του.
Μετὰ τὸ δεῦτερον τραῦμα ἔπεσε. Ἦτο 12 1)2 ἀκρι-
βῶς. Οἱ στρατιῶταί του τὸν περιστοίχισαν καὶ ἐνῶ οἱ
ἄλλοι προχωροῦσαν ἀκάθεκτοι, δακρυσμένοι αὐτοὶ ἐξε-
δήλωναν κατὰ τὸν συγκινητικώτερον τρόπον τὴν λατρείαν
τῶν πρὸς τὸν ἥρωα ὁ ὁποῖος εἰς τοὺς Μακεδονικοὺς
κάμπους καὶ τὰ Ἑπειρωτικὰ βουνὰ τοὺς εἶχεν ὀδη-
γήσει εἰς τὸν θρίαμβον καὶ τὴν δόξαν.

— Σὲ χάνουμε, κύριε ταγματάρχα...

— Δὲν πειράζει παιδιά. Τραβᾷτέ με κάτω μόνον.
Τραβᾷτέ με κάτω. Ἀρκεῖ ποῦ μεγαλώνει ἡ πατρίδα.

Μᾶς μετέφεραν μαζὶ εἰς τὸ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον
παρὰ τὸ Γάρνοβον χειρουργεῖον. Ἐζοῦσε ἀκόμη. Ἐξη-
σεν ὀλίγες στιγμῆς διατηρῶν τὰς αἰσθήσεις του καὶ
βαίνων ἐν πλήρει συνειδήσει πρὸς τὸν θάνατον. Διατηρῶ
ἀκόμη ἐναύλους εἰς τ' αὐτιά μου τὰς τελευταίας λέξεις

πού ἐφιθύρισε δίπλα μου ἐπάνω στὴ χειρουργικὴ κλίνη.
« Ἀρκεῖ πού μεγαλώνει ἡ πατρίδα ».

ΝΑ ΠΕΣΟΥΝ ΟΛΟΙ ΑΛΛ' ΟΧΙ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΙΑ

Κατὰ τὰς τελευταίας μάχας τῆς Μαχομίας εἰς τραγικὴν θέσιν εἶχε περιέλθει ἓνα τμήμα τοῦ 15ου συντάγματος, τοῦ Ἡπειρομάχου. Ἡναγκασμένον νὰ κρατήσῃ ἀντὶ πάσης θυσίας τὰς θέσεις του, ἐξετέθη εἰς κίνδυνον νὰ πέσῃ ὁλόκληρον εἰς χεῖρας τῆς ἰσχυρᾶς βουλγαρικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία τὸ περιέσφιγγε.

Ὁ γενναῖος διοικητὴς τοῦ Πολυμενάκου ἀπεφάσισε νὰ πέσῃ μεθ' ὅλων τῶν ἀνδρῶν του μέχρις ἐνὸς παρὰ νὰ ὑποχωρήσῃ ἢ νὰ αἰχμαλωτισθῇ. Εἶχεν ὅμως μαζί του καὶ τὴν ἐνδοξὸν σημαίαν τοῦ συντάγματος.

Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι δὲν ἦσαν ἄξιοι ἐνὸς τοιούτου λαφύρου, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἔκθασις τῆς ἐπικειμένης μάχης ἐκλινεν ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἡ σημαία ἐπρεπε νὰ διασωθῇ.

Ὁ γενναῖος ταγματάρχης τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς σηματοφόρους καὶ τοὺς διέταξε νὰ τὴν μεταφέρουν εἰς τὸ ἀπὸ ἀσφαλεστέρας θέσεως ἀγωνιζόμενον εἰς τὸ κέντρον 19ον σύνταγμα.

Καὶ οὕτως τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ στερούμενον σημαίας 19ον σύνταγμα διὰ πρώτην φορὰν ἠγωνίσθη μετ' ἡμῶν.

Ἡ μάχη ἔληξεν αἰσίως. Οἱ Ἡπειρομάχοι τοῦ κ. Πολυμενάκου, πολεμήσαντες ὡς γίγαντες, ἀπέκρουσαν τὰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν τριπλασίων Βουλγάρων καὶ ἔκριναν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης μάχης, ἡ ὁποία ἔδωκε μίαν ἐτι περιλαμπρὸν νίκην εἰς τὰ Ἑλληνικά ὅπλα.

ΜΙΑ ΑΥΤΟΜΑΤΟΣ ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ

Ἐνας νεοσύλλεκτος τραυματίας μᾶς εἶπε τὰ ἑξῆς :

— Στάς 17 τοῦ μηνός οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μιὰ σφοδρὴ ἐπίθεσι. Ἔπесαν σὰν λυσσασμένοι καὶ σ' ἓνα μέρος ποῦ εἶχαμε 4 ὀρεινὰ κανόνια ἐπλησίασαν ἕως 20 μέτρα.

Θὰ μᾶς ἔπερναν τὰ κανόνια... Οἱ ἀξιωματικοὶ μας ἦσαν ὅλο φαρμάκι. Τοὺς κυττάζαμε στὰ μάτια καὶ μᾶς ἤρχοντο δάκρυα.

— Προσβολὴ μας, παιδιὰ, μᾶς ἔλεγαν, νὰ μᾶς πάρουν οἱ Βούλγαροι τὰ κανόνια....

Τίποτε ἄλλο... Ἐμεῖς βράζαμε... Περιμέναμε νὰ μᾶς διατάξουν ἀντεπίθεσι... Οἱ Βούλγαροι ἦσαν περισσότεροι, ἀλλ' ὅταν ἡμεῖς ὤρμούσαμε ἀποφασισμένοι νὰ μὴ ξαναγυρίσουμε πίσω, ποιὲς βουλγαρικὲς μυριάδες ἦσαν ἱκανὲς νὰ μᾶς σταματήσουν;... Βράζαμε, βράζαμε... Βλέπαμε τοὺς Βουλγάρους νὰ πλησιάζουν στὰ κανόνια. Κυττάζαμε τοὺς ἀξιωματικούς μας.

— Τί περιμένετε; τοὺς ἔλέγαμε μὲ τὰ μάτια... Ἐμπρός, διατάξτε μας. Μὴν ἔχετε φόβο... Θὰ πέσουμε ὅλοι, ἀλλὰ τὰ κανόνια δὲν θὰ μᾶς τὰ πάρουν... Δὲν θὰ μᾶς τὰ πάρουν...

Ἀλλὰ οἱ Βούλγαροι ἐπλησίαζαν καὶ ἡ διαταγὴ ἀργοῦσε. Ὅλοι τὸ προσβλέπαμε. Ἡ ἀντεπίθεσις θὰ ἐνηργεῖτο αὐτομάτως.

Τὴν τελευταίαν στιγμή ἓνας ὑπαξιωματικὸς, ἓνας λοχίας, μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ τὴν ὀργή καὶ ἀπὸ τὴν συγκίνησι, διέταξεν:

— Ἐφ' ὅπλου λόγχην!...

Ἡ φωτιὰ μετεδόθη εἰς ὅλην τὴν γραμμὴν. Ὅλοι ταυτοχρόνως, ὥς δι' ἐλατηρίου, ἐπηδήσαμε ἔξω ἀπὸ τὰ προχώματά μας καὶ ἀκάθεκτοι ὤρμήσαμε κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Ἐσώσαμε τὰ κανόνια μας. Ἐσώσαμε τὴν τιμὴ μας.

Οἱ Βούλγαροι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Χίλια μέτρα τοὺς ἐκυνηγήσαμε καὶ δὲν ἐστρεψάν μιὰ φορὰ νὰ κυττάξουν πίσω.

Avant même de mettre pied sur la côte de Nicomédie, où je me rendais, en avril 1921, pour y suivre, comme envoyé spécial de l'« Embros », les opérations militaires dans ce secteur, j'eus sous les yeux le plus affligeant spectacle d'horreur et de désolation

A peine entrés dans le golfe, nous apercevions la fumée qui s'élevait de Nikhori, d'Ovadjik, de Toughel, de Kara-Tépé, villages chrétiens incendiés par les Turcs. A mesure que nous approchions du port, nous distinguions sur le rivage les groupes compacts de réfugiés grecs, arméniens, circassiens, turcs même, jetés là comme les épaves d'une effrayante tempête. Les rues de Nicomédie, encombrées de pauvres loques humaines retentissaient de cris et d'appels lamentables. L'horreur peinte sur les visages dénonçait à elle seule les traitements cruels que les Turcs avaient infligés à ces populations.

En mai de la même année, le croiseur anglais *Centaurus* venait mouiller en rade de Nicomédie. A bord se trouvait une commission d'enquête sur les atrocités turques et... grecques en cette région. La commission, composée de quatre officiers, deux anglais, un italien et un français, débarquant le lendemain à dix heures, se rendit à la résidence du Haut-Commissaire britannique. En trois heures, elle entendit les délégations de soixante-dix villes et villages grecs, arméniens et circassiens, témoins des massacres turcs. La commission interrogeait le prêtre de la localité ou le chef de la délégation, écoutait deux ou trois mots de réponse, après quoi l'un des officiers disait :

« C'est bien, c'est bien ; aux suivants ! »

Comment, en quelques instants, s'informer sur le massacre de plusieurs milliers d'êtres humains ? Comment la commission elle-même aurait-elle pu être émue par les quelques mots que les sinistrés avaient le loisir de dire ?

Je songeai dès lors à recueillir des témoignages et des renseignements sur les persécutions et les massacres de Chrétiens et de Circassiens dans la région de Nicomédie. Toutefois, mes recherches restèrent incomplètes car, à peu de

Γ'

ΚΡΕΣΝΑ

ΟΙ ΠΑΛΙΟΜΠΡΟΥΝΤΖΟΙ
ΤΟΥ Κου ΜΑΝΟΥΣΟΓΙΑΝΝΑΚΗ

Ἐμπρὸς στὴν εἰσοδὸν τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας. Οἱ Βούλγαροι μὲ ὑπέροχον πυροβολικὸν βάλλοντες δαιμονιωδῶς σταματοῦν τὴν ὁρμὴν τοῦ στρατοῦ μας.

Ἐξω τῶν στενῶν στέκεται ἐπίσης ἄπρακτον τὸ πυροβολικὸν μας, ἀφοῦ τὴν στενὴν εἰσοδὸν τὴν εἶχαν ἐπισημάνει προηγουμένως οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν ἔσκαπταν τώρα ἑκατοντάδες ὀβίδες στὸ λεπτό!

Ὁ Μέραρχος Μανουσογιαννάκης πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν στενῶν ἀδημονεῖ ἐπάνω στὸ ἄλογό του, βλέπων τὸ ἀδύνατον τῆς προελάσεως.

Μετὰ μικρὸν ὁμῶς ἐλάβανε τὴν ἀπόφασιν.

Γεμᾶτος ἀπὸ μένος καὶ μεγαλοπρεπεῖ ἀγανάκτησιν φωνάζει:

— Μὲ τρεῖς παλιομπρούντζους θὰ μοῦ σταματήσουν τὸ πυροβολικό μου; Ἐμπρὸς ὁ κ. Ἡλιάδης.

Καὶ ὁ κ. Ἡλιάδης νεαρὸς ἑφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς διοικητὴς μιᾶς πυροβολαρχίας ρίπτεται ἀκράτητος, ἀδιάφορος διὰ τὸν θάνατον ποῦ ὀργώνει γύρω του τὸ ἔδαφος μέσα στὴν σκόνην τοῦ ὀλέθρου σὰν μυθικὸς ἥρωας. Ἀστραπιαίως ἡ πυροβολαρχία του καταλαμβάνει τὰ ἐπικαίρα σημεῖα καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα λεπτά ἀντηχοῦσε στὸν στενὸ χῶρο μέσα ἡ πρώτη ὁμοβροντία τῶν κανονιῶν μας.

temps de là, les troupes helléniques évacuèrent le secteur.

Redoutant l'approche des Turcs de Kémal, soixante mille réfugiés, parmi lesquels des Circassiens et des Turcs, demandèrent à précéder le départ de nos troupes pour aller chercher un asile en Grèce libre.

Ce dernier épisode, qui mettait fin aux tragiques massacres et aux persécutions de l'infortunée province, me montrait une fois de plus qu'il était nécessaire que le monde civilisé sût ce que sont les Turcs.

On ne voit aujourd'hui que des cendres et des ruines dans une région où florissaient, près de 50 villes et villages grecs, une quarantaine de villages arméniens et autant de villages circassiens. Les cent mille êtres humains atrocement massacrés, les monceaux d'ossements qu'on rencontre dans les montagnes et les champs, les forêts et les ravins de la région de Nicomédie diront assez éloquemment ce que sont les Turcs.

J'ai contrôlé avec le plus grand soin jusqu'aux moindres détails des récits qui vont suivre. Ils ne donneront qu'une pâle image des scènes tragiques qui se sont déroulées à Nicomédie. Tels qu'ils sont, ils justifieront notre titre réprobateur : « Voilà les Turcs ! »

C. F. Athènes, novembre 1921

Ὁ ἰχθυὸς ἀπασχολημένος τὴν φορὰν αὐτὴν ἀπὸ τὰ σφοδρὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ μας ἀμύνεται βάλων ἐναντίον τῆς πυροβολαρχίας μας, ἐνῶ τὸ πεζικόν μας ἐλευθέρων γίνεται κύριον τῆς εἰσόδου τῶν στενῶν.

ΖΙΑΦΕΤΙ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΒΡΟΧΗΝ... ΟΒΙΔΩΝ

Ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν θάνατον ποῦ εἶχαν εἰς τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν οἱ στρατιῶταί μας μιλεῖμέσα στὸ παρακάτω νόστιμο ἐπεισόδιό ποῦ μᾶς διηγήθηκε ὁ ἀνθυπολοχαγὸς κί. Ἀλέξ. Σπυράκης.

— Τρεῖς φαντάροι στοὺς καταυλισμοὺς μπροστὰ στὰ στενὰ τῆς Κρέσνας ἔψηναν ἓνα γουρουνόπουλο στὴ σοῦβλα, κατὰ τὸ σύστημα τῶν προγόνων.

Οἱ Βούλγαροι τοὺς εἶχαν φαίνεται νοιώσει καὶ σὲ λίγο τοὺς ἄρχισαν στίς κανονίες. Ὅβιδες δεξιὰ ζερβά τοὺς ἔσκαζαν μὲ δαιμονισμένους κρότους, ξερίζωναν δένδρα, ἔσκαθαν τὸ χῶμα, χαλοῦσαν τὸν κόσμον! Καὶ αὐτοὶ στωικοί, ἀδιάφοροι, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ πυροτεχνήματα ἑορτῆς ἐξακολουθοῦσαν νὰ γυροῦν τὸν ὁριζό. Ἄν κάποτε πρόσεχαν σὲ καμμιὰ ὁβίδα ποῦ ἔσκαζε πάρα κάτω, ἦταν γιὰ νὰ ποῦν κανένα ἀστεῖο γιὰ τὴν εὐστοχία τοῦ πυροβολητοῦ ἢ γιὰ τὸν παράξενο κρότο τῆς.

Καὶ τὸ γουρουνόπουλο ἐψήνετο.

Τὸ ψήσιμο ἐτελείωσε καὶ τὴν ὥρα ποῦ ἑστήνετο τὸ ζιαφέτι γιὰ τὸ ξεινοκάλισμά του ἓνα θραῦσμα ὁβίδος πλήγωσε ἐλαφρὰ τὸν ἕναν.

Τὸ ζιαφέτι ἐννοεῖται δὲν χάλασε. Ὁ ἕνας εἶχε προτείνει:

— Πᾶμε σὲ κανένα ἀπάγκιο νὰ τὸ φᾶμε, ρε συνάδελφοι.

Καὶ πραγματικῶς μάζεψαν τὰ φαγιά καὶ πῆγαν πάρα πέρα μὲ τὴν ἴδια ἀδιαφορία σὰν νὰ ζητοῦσαν ἓνα κομματί στέγη γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ μιὰ ψυχάλα!

ΑΠ' ΕΚΕΙΝΑ ΠΟΥ ΩΣ ΤΩΡΑ ΔΕΝ ΑΝΕΓΡΑΨΕΝ Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Εκπρόσ στα σκατά της Κρέσνας είχε χαλάσει με 34 άνδρας.

Μεσάνυχτα οί Βούλγαροι με ένα τάγμα τους κάμνουν αίφνηδισμό. Φωνές, ούρα, σφυρίγματα, χαλά ο κόσμος. Ο λοχίας που δεν γνώριζε την ακριβή δύναμιν του έχθρου διέταξεν άντεπίθεσιν.

Άπεγνωσμένοι οί δικοί μας έμάχοντο. Οί Βούλγαροι βλέποντες την ήρωικήν αντίστασιν και υποπτεύοντες ότι αί δυνάμεις των ιδιικών μας είνε άνώτερα των όσων κατ' αρχάς τας υπελόγισαν, θεώρησαν καλόν να τó κόψουν λάσπη.

Όπου φύγει φύγει, οί γενναίοτατοι, ενώ οί ιδικοί μας με τὰ άτελεύτητα ζήτω, κυνηγώντας τους κατώρθωσαν να συλλάβουν αρκετούς αίχμαλώτους και να καταλάβουν 80 όπλα.

Τώρα με την πεποίθησιν ότι αυτά δεν είνε υπερβολαί αλλά γεγονότα έξηκριθωμένα, μετροφυλλήστε την παγκόσμιον ιστορίαν να βρῆτε κάτι παρόμοιον.

ΤΟ ΓΑΛΕΝΤΙ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

Στην μάχη της Κρέσνας δέκα-έπτά Κύπριοι οί όποιοί ανήκον στους λόχους της έφεδρείας με κίνδυνον να κηρυχθούν λιποτάκται άφῆκαν κρυφά τους λόχους των και έτρεξαν γεμάτοι μένος και όρμήν εις την πρώτην γραμμήν του πυρός. Τόσον τους είχε μεθύσει ό κρότος του κανονιοῦ και ή λαχτάρα της εκδικήσεως!

Εκεί έλαβον μέρος εις δύο επίθεσεις διά της λόγης όπου έπολέμησαν ως λέοντες.

Όταν μετά την μάχην οί αξιωματικοί αντίληφθέντες τó πράγμα έζήτησαν να επιπλήξουν τους ήρωι-

FOULADJIK

Fouladjik, avec ses nombreuses fontaines, ses bois touffus, ses hommes vigoureux et ses belles jeunes filles, se trouve à quatre heures de Nicée.

Les Turcs des villages voisins étaient dans le vrai en appelant Fouladjik *Kioutchouk Younan*, Petite Grèce, et, par la continuité de sa vie, Fouladjik, l'Atymylon des Byzantins était aussi dans le vrai.

Paul Balidis, sauvé de Fouladjik et réfugié à Nicomédie, fait ce récit :

Le 23 juin 1920, à l'aube, je partais appeler mes hommes pour faucher les blés. En franchissant le seuil de ma porte, j'entendis un galop de chevaux. Peu après, j'aperçus une trentaine de cavaliers, paysans turcs en armes. Depuis la place du marché, on voyait descendre de Karamoussal et de Nicée, des soldats réguliers turcs et des gendarmes.

Les chrétiens qui se trouvaient au marché pâlirent ; ils coururent en toute hâte vers leurs maisons pour s'y cacher. Ils se disaient à voix basse :

« C'est la troisième fois que les Turcs envahissent notre village, ils en emporteront tout ce qui est resté d'argent, de bêtes et de meubles après les deux premières incursions. »

Je reconnus au café du marché Ismin Elli, Hassan Aga, Daout Tchaous, et les deux fils d'Esmin bey, chef des irréguliers du village de Tchiflik-Keny, voisin du nôtre. Je leur adressai le bonjour mais ils firent comme s'ils ne m'avaient pas vu. Quand ils eurent bu le café que leur servit Nicolas Anastassiou, le président de la communauté, Georges Hadjichristou s'offrit à payer.

« Non, non, dirent les brigands, nous avons ordre de payer les cafés que nous buvons. »

Insensiblement les notables du village s'approchaient et venaient faire cercle autour des cinq Turcs. Certains s'enhardissaient à parler et à prier ces redoutables hôtes :

κοὺς Κυπρίους, αὐτοὶ δὲ συνεσταλμένοι καὶ κα̐πως ντρο-
πιασμένοι ἀπήντησαν, πῶς ἔκαμαν ὅ,τι ἔκαμαν γιὰ νὰ
μὴ χάσουν τὸ γλέντι!

— (ο) —

Δ'

ΠΡΟ ΤΗΣ ΤΖΟΥΜΑΓΙΑΣ

ΟΠΟΥ ΛΟΧΑΓΕΥΕΙ Ο ΛΟΧΙΑΣ

Χαρακτηριστικὸν τῆς λαχτάρας μὲ τὴν ὁποίαν ἐπο-
λέμησαν οἱ ἀξιωματικοὶ μας εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον
εἶνε τὸ ἐξῆς γεγονός:

Εἰς τὰς γιγαντομαχίας ποῦ συνήφθησαν περὶ τὴν
Τζουμαγιάν εἰς τὸ ὕψωμα 1357 εἰς ἓνα λόχον ἀφοῦ
ἐφονεύθη ὁ λοχαγὸς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὁ ἀνθ-
υπολοχαγός. Σὲ ἄλλην ἐπίθεσιν φονεύεται καὶ αὐτὸς
ἐνῶ συγχρόνως τραυματίζεται θανασίμως καὶ ὁ ἐπιλο-
χίας. Ἡ διοίκησις τοῦ λόχου μένει στὸν... λοχίαν.

Αὐτὸς ἔφερε εἰς πέρας τὸν ἄγριο καὶ φονικὸν ἀγῶνα!

ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΓΡΙΩΤΕΡΑΣ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΤΖΟΥΜΑΓΙΑΣ

Εἶνε ἡ ὥρα δεκάτῃ τῆς πρωίας. Οἱ Βούλγαροι
συγκεντρωθέντες ἐπεχείρησαν ἔφοδον γενικὴν εἰς ὅλα τὰ
σημεῖα. Δὲν εἶνε πλέον πόλεμος αὐτὸς Ἀπὸ τὴν Ἑλ-
ληνικὴν γραμμὴν εἶνε ζήτημα ἂν ἐργάζονται 1500 του-
φέκια. Ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴν ὁμως, Θεέ μου τί κατα-

« Nous vous donnons de l'argent, nous vous donnons ce que nous possédons, mais ne nous retenez pas dans le village. C'est l'époque de la moisson et il nous faut récolter notre pain. »

Daout Tchaous répondit :

« Pour le moment, nous n'avons pas l'ordre de vous prendre de l'argent mais de tirer sur quiconque tenterait de sortir du village. Tâchez de nous éviter de perdre des balles. »

Pendant ce temps, sur la place du marché arrivaient et repartaient des Turcs à cheval ou à pied. Et la place s'emplissait de chrétiens arrachés à leurs champs et poussés là.

Tous ces gens en armes, réguliers et irréguliers, obéissaient aux ordres de Kémal, gouverneur civil de Karamoussal. C'est lui qui commanda au prêtre Papas Philippe et aux notables de recueillir l'argent et les bijoux. En trois heures, nous avons livré 1800 livres turques du trésor de l'église, les bijoux restés à nos femmes après les incursions précédentes et trois mille livres recueillies en outre parmi nous.

Malgré les allées et venues bruyantes des Turcs on eût dit que le silence de la mort accablait le village.

A midi, Daout Tchaous et l'un des fils d'Emin bey commandèrent aux villageois de préparer du pain, de la viande, du fromage pour le repas de six cents Turcs. Nos gens portaient des sacs et des paniers pleins de vivres et de gâteaux aux sept cafés du village où les Turcs s'étaient attablés. Ils s'étaient réunis par trente à quarante dans chaque café. Les autres investissaient le village.

Les Turcs mangeaient ce qui leur plaisait et jetaient le reste. Le repas fait, les notables du village s'approchèrent d'Ihmet et de Daout Tchaous, sous-chefs des bandes et leur dirent de nouveau :

« Laissez-nous parler à votre chef pour lui dire que toutes nos bêtes et tous nos biens sont à vous. »

Daout Tchaous répondit :

« Les chefs sont nombreux : Hadji Mehmet bey, de Karamoussal est le nôtre. Vous le trouverez là-bas, en face, sur la colline hors du village. »

Le Président Hadjichristou, C. Karathanassis et moi nous nous présentâmes devant Hadji-Mehmet. Il était étendu dans l'herbe. Notre président qui était de ses grands amis lui dit :

κλυσμός. Βροχή ἀκατάσχετος σφαιρῶν ὅπλων, πολυ-
βόλων, πυροβόλων καὶ χειροβομβίδων. Συντάγματα ὁλό-
κληρα προχωροῦν, ἀναγκάζονται νὰ σταματήσουν, πίπτουν
κάτω, ἐπανερχονται εἰς τὰ προχώματά των, χορεύουν
ἓνα χορὸν ἀπελπιστικόν, τὸν ὅποιον διευθύνουν οἱ ἀτρό-
μητοι τσολιάδες καὶ Κρήτες.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἤνοιξαν οἱ καταρράκται τοῦ
οὐρανοῦ. "Οχι ἀπὸ βροχήν. Ἀπὸ σφαίρας καὶ ὀβίδας.
Δεξιὰ καὶ ἀριστερά, εἰς τὸ κέντρον, ἐμπρός, ὀπισθεν
τὸ ἔδαφος ἰθερίζετο, δὲν ὑπῆρχε σπιθαμὴ ἑδάφους, ἡ
ὅποια νὰ μὴ ἐδέχθη σωρείαν σφαιρῶν, δένδρον τὸ ὅποιον
νὰ μὴ ἰθραύσθῃ ἀπὸ τὰς ὀβίδας, εὐζωνος, ὁ ὅποιος
νὰ μὴ ἐδέχθῃ φιλοφρόνημα Βουλγαρικοῦ τουφεκιοῦ. Τὰ
προχώματα γεμίζουν ἀπὸ πτώματα. Εἰς μίαν σειρὰν εἶνε
δέκα ἄνδρες εἰς ἀκροβολισμὸν. Πολεμοῦν οἱ δύο, οἱ
λοιποὶ κρατοῦν τὰ ὅπλα ἢ τὴν δέσμην τῶν φυσηγγίων
νεκροί.

Ἡ θύελλα αὐτὴ τῶν σφαιρῶν ἀντὶ νὰ σταματήσῃ
ἔξακολουθεῖ μὲ ὀρμήν, δυναμώνει. Φάλαγγες ἀναφαί-
νονται κινούμεναι ἀπέναντί των. Τὰ πολυβόλα μετεκι-
νῆθησαν πρὸς στιγμὴν καὶ κατέλαβον θέσεις πλέον ἐπι-
κινδύνους διὰ τοὺς ἡμετέρους. Ἐπάνω εἰς τοὺς χον-
δροὺς κλώνους μιᾶς ἐλάτης εἶνε τοποθετημένον ἓνα πολυ-
βόλον καὶ διαρκῶς στέλνει στραγαλάκια. Τὰ στραγα-
λάκια ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰν καίνει. Τὰ εὐζωνάκια δε-
κατίζονται καὶ ἐνισχύσεις δὲν ἀναφαίνονται εἰς κανέν
σημεῖον.

Σὰν πληγωμένος λέων περιτρέχει τὴν γραμμὴν ὁ
διοικητὴς Παπαδόπουλος. Ἀναζητεῖ παντοῦ ἀξιωμα-
τικούς. Ἀδύνατον νὰ εὑρῇ κανένα. Ἄλλοι ἐτραυματί-
σθησαν καὶ μὲ τρομεροὺς πόνους μένουν ἐκεῖ, αὐτοὶ ὅμως
δὲν ἐπωφελοῦνται τῆς περιστάσεως, μένουν ἐκεῖ καὶ θὰ
μείνουν ζωντανοὶ ἢ πεθαμένοι.

Τὸ θέαμα εἶνε ὑπέροχον μὲ τὴν τραγικότητά του.
Οὐδέποτε στρατιῶται εὐρέθησαν εἰς τόσον σκληρὰν θέσιν.

« Je te félicite, Hadji-Mehmet, d'être arrivé en ces lieux. Maintenant notre sort est entre tes mains. »

Mehmet se frotta les yeux, s'étira comme un homme qui sort de son lit :

« De moi-même, dit-il, je ne puis rien faire. Je dois me concerter avec notre chef à tous, le gouverneur de Karamoussal qui se trouve actuellement à Papoutchak Derven. »

Il nous jeta un regard farouche et coupa court à la conversation. La crainte alors s'empara de nos cœurs et nous nous retirâmes terrorisés.

En rentrant au village, nous vîmes les Turcs, par petits groupes de trois, quatre ou cinq, entrer dans les maisons et en emporter tout ce qu'ils y trouvaient.

En passant près du café de la communauté, j'entendis Antoni, le fils de Papas Phillipe, disant à Daout Tchaous qui était son ami :

« Que fera-t-on de nous maintenant ?

— Mon brave Antoni, répondit Tchaous, il aurait mieux valu que tu ne fusses pas mon ami. Maintenant il y aura grand massacre et tu y passeras avec les autres. En attendant, donne-moi de bon gré tout ce que tu as d'argent ».

Peu après arrivait Kémal. Il venait de Papoutchik, village grec qu'il avait incendié le matin même. Il donna des ordres en secret. Bientôt, Papas Phillipe passa dans chaque maison, comme le lui avait ordonné Kémal, et dit que tous les hommes et les jeunes gens au-dessus de quatorze ans devaient s'assembler dans l'église car Kémal voulait leur parler lui-même. Mais, sachant ce qui nous attendait, aucun de nous ne voulait se rendre à l'Eglise. Jeunes et vieux, femmes et enfants, nous cherchions un refuge, une cachette dans les caves, les greniers, dans les champs. Quelques-uns tentèrent de tromper la vigilance des sentinelles qui avaient investi le village.

A deux heures trente, le crieur passa dans les rues pour nous appeler :

« Que tous les hommes s'assemblent dans l'église pour entendre les paroles de Kémal. Aucun de ceux qui resteront chez eux n'en sortira vivant ».

Les uns préférèrent être tués chez eux, les autres se rendirent à l'église. Les Turcs entraient dans les maisons et en tiraient les hommes de force. Ils en emportaient aussi tous les meubles à leur convenance.

Χέρια κατάμαυρα τὰ στολίζουσιν ἐπίδεσμοι κατάλευκοι, κεφάλια φέρουσιν τὸν στέφανον τοῦ λευκοῦ ἐπίδεσμου καὶ ἔπειτα τὸν αἰώνιον στέφανον τοῦ θανάτου.

ΑΝ ΕΙΣΤΕ ΕΛΛΗΝΕΣ....

Ἐπάνω στὰ ἀπόκρημνα βουνὰ τῆς Τζουμαγιᾶς. Κρύο, χιονόνερο, ἀέρας, κοσμοχαλασιά. Μιά νύχτα ἀπαίσια, ἄγρια. Ἐνα σύνταγμα τῆς 10ης Μεραρχίας ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην κ. Κωνσταντινόπουλον εἶχε προφυλακὰς μάχης.

Ἐξαφνα πρὸς τὸ μεσονύκτιο τὸ σύνταγμα δέχεται ἓνα ἄγριον αἰφνιδιασμὸν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιτεθῇ μὲ δυνάμεις ἀνωτέρας. Οἱ δικοὶ μας ποῦ ἀγρυπνοῦσαν περιμένοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν τὰ γνωστὰ νυκτερινὰ κόλπα τῶν Βουλγάρων, ἀντεπετέθησαν ἀμειλίχτοι. Ὑπῆρξαν στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἀγὼν μέσα σὲ κείνο τὸ ἀπαίσιο σκοτάδι ἐφαίνετο σκοτεινὸς καὶ ἀθέβαιος.

Ἐκεῖ ἀκούεται ἡ βροντερὴ φωνὴ τοῦ ἥρωικοῦ ἀντισυνταγματάρχου ὁ ὁποῖος παρὰ τὸ πλευρόν τῶν στρατιωτῶν του μὲ γυμνὸ σπαθί πολεμοῦσε, ἐνεθάρρυνε, παρώτρυνε.

— Μπρὸς παιδιὰ, μπρὸς λεθέντες μου, ἀπόψε θὰ τὸ δείξετε ἂν εἰστε Ἕλληνες.

Καὶ ἡ φωνὴ του ἐπιβλητικώτερη ἀπ' τὴ φωνὴ τοῦ κεραυνοῦ, καὶ συντελεστικώτερη κι' ἀπὸ τὸ βρόντο τοῦ τηλεβόλου ἀντηχοῦσε στοὺς βράχους, ἀντηχοῦσε καὶ στῆς πλατειᾶς καρδιᾶς τῶν ἀθανάτων εὐζώνων του.

— Ἕλληνες, εἴμαστε, Ἕλληνες, ἀντιλαλοῦσε κάθε στῆθρος σιδερένιο εὐζώνου.

— Ἐμπρὸς λοιπόν!

— Ζήτω ὁ Βασιλέας Κωνσταντῖνος.

— Ζήτω ὁ κουμπάρος μας, ἀνέβλυζε ἀπὸ κάθε στόμα καὶ ἡ ἐπιθεσις ἐγένετο ἀγριωτέρα, κεραυνωδεστέρα.

Des milliers de mulets et de chevaux chargés de nos biens s'alignaient dans les rues. Tandis que les plus sanguinaires des Turcs traînaient les hommes dans l'église, les plus cupides conduisaient vers leurs villages les bêtes chargées de butin.

Les sabots ferrés des bêtes, les vociférations des conducteurs, les insultes des Turcs qui traînaient nos amis, faisaient, dans les rues de Fouladjik, un vacarme effroyable.

A trois heures, j'entendis sonner la cloche de St. Georges ; le crieur vociférait avec une énergie croissante :

« Que tous les hommes s'assemblent dans l'église parce que Kémal est arrivé de Papoutchak pour leur parler ».

Je fis un trou dans le mur de derrière de ma maison qui était en bois, et j'attendis. Si les Turcs devaient mettre le feu à ma maison, je m'échapperais par là avec ma femme.

Je revins du côté de la rue et je vis, par une fente de la persienne, cinq Turcs attachant leurs chevaux à ma porte.

L'un d'eux disait :

« Hé ! Hé ! les portes sont fermées par ici ! Où seront-ils allés, les ghiaours ?

— A quoi penses-tu de t'occuper des portes fermées, répondit un de ses compagnons.

— Nous brûlerons toutes les maisons », ajouta-t-il, en proférant un ignoble blasphème contre la Croix et la foi chrétienne.

Aussitôt ils commencèrent à briser les portes en les frappant à coups redoublés. De mon poste d'observation, j'ai pu voir la femme et les filles de D. Sarafis traînées vers le marché ; j'ai vu le Turc chargé d'enduire les portes de pétrole et d'y mettre le feu, pour brûler vifs les chrétiens cachés dans les maisons.

J'ai vu Georges Mazani et N. Yoannou se débattre pour échapper aux balles turques, dans la maison voisine de la mienne et qui flambait.

Le Turc incendiaire arriva devant ma maison, détacha les chevaux, jeta du pétrole sur la porte et y mit le feu. Nous nous échappâmes, ma femme et moi, par l'ouverture que j'avais pratiquée. Nous dûmes passer à travers les balles. De tous côtés les charpentes craquaient, les toits s'effondraient. Les Turcs lançaient de sauvages vociférations entremêlées de blasphèmes épouvantables. C'était un véritable enfer. Les Turcs abattaient les fuyards, ceux qu'ils parvenaient à arrêter, ils les menaient dans l'église. J'ai perdu ma femme dès les

Μετὰ τρεῖς ὥρας οἱ Βούλγαροι λυγισμένοι ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τῶν εὐζώνων ὑποχωροῦσαν κακὴν κακῶς.

ΠΑΙΔΙΑ ΕΔΩ ΕΙΝΕ Η ΘΕΣΙΣ ΜΑΣ

Εἰς μίαν γενικὴν καὶ ὀρμητικὴν ἐφοδὸν τῶν Βουλγάρων οἱ λέοντες ἀποσύρονται εἰς μίαν κορυφογραμμὴν. Τὰ λείψανα πλέον, ὅχι οἱ ἄνδρες, τοῦ ταγματάρχου Βασιλοῦνη συγκεντροῦνται ἐκεῖ καθὼς καὶ οἱ ὀλίγιστοι ἄνδρες τοῦ 9ου τάγματος μὲ τὸν διοικητὴν Παπαδόπουλον.

Εἶνε ἐκεῖ τὸ νεκροταφεῖόν των. Ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ἐξέλεξαν διὰ νὰ κοιμηθοῦν τὸν γλυκύτερον, τὸν ἐνδοξότερον θάνατον, τὸν μόνον ὃ ὁποῖος ταιριάζει εἰς "Ελληνὰς στρατιώτας. Σκέπτονται ὅτι πρὸς στιγμὴν θὰ φράξουν τὸν δρόμον μὲ τὰ πτώματά των, ὃ ἐχθρὸς θὰ σταματήσῃ νὰ θαυμάσῃ τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ τσαρουχοῦ.

Ὁ Παπαδόπουλος εἶχε πλέον ἀπολέσει τὴν ἡρεμίαν, τὴν ὄψιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνόμιζέ τις ὅτι θὰ καταξέσχισῃ ὅποιον συναντήσῃ ἔμπροσθέν του. Καὶ αὐτοὶ οἱ μαυρισμένοι, ἐξηντλημένοι, ἀποφασισμένοι διὰ νὰ κοιμηθοῦν ἐκεῖ αἰωνίως ἄνδρες τοῦ τὸν ἐφοβήθησαν.

Ἐνόμιζέ τις ὅτι τὸ πᾶν θὰ ἀνατρέψῃ μὲ μίαν χειρονομίαν, μὲ ἓν βλέμμα θὰ νεκρωθοῦν οἱ ἐχθροί. Ἐξαφνα ἐστράφη πρὸς τὰ λείψανά του καὶ εἶπε:

— Παιδιά, ἰδὼ εἶνε ἡ θέσις μας.

— Ὁ τάφος μας, προσέθεσαν ἄξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται.

"Ἐστρίψε μὲ εὐχαρίστησιν τὰ μεγάλα μουστάκια του, ἐκύτταξε τὸν ἥλιον καὶ εἶπεν:

— "Ἄν μᾶς εὕρῃ ἡ νύχτα τοὺς λοχαριάζω ἐγὼ αὐρίον.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΝ ΤΩΝ ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

"Ἐνα ἀπ' τὰ φλογερότερα παλληκάρια, ἀπ' τοὺς

ἐνθουσιωδεστέρους πατριώτας οἱ ὅποιοι μὲ τὰς πιδ εἰλικρινεῖς προσπάθειας ἐργάσθησαν καὶ εἰς τοὺς δύο τελευταίους πολέμους εἶνε ὁ Ἀλέκος Σπυράκης ἑφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς ἐκ Πατρῶν. Εἰς τὸ 97 ἐπολέμησεν ὡς ἐθελοντῆς 18 ἐτῶν, εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 12 ἐπληρώθη στὸ χέρι. Ὅταν ἐκηρύχθη ὁ Ἑλληνοβουλγαρικὸς, ὁ Σπυράκης εὗρίσκετο ἀκόμη ὑπὸ νοσηλείαν. Δὲν κρατεῖται ὁμως καὶ μὲ κίνδυνον νὰ καταστρέψῃ τὸ χέρι του τρέχει στὴν πρώτην γραμμὴν ὡς διοικητῆς οὐλαμοῦ πολυβόλων. Πολεμᾷ σὲ ὅλας τὰς μάχας μὲ αὐταπαρνησίαν ἀπαραδειγμάτιστον ἀπὸ τοῦ Κιλικίᾳς μέχρι τοῦ Τζουμαγιᾶς. Τὸ βόλι τὸ ἀπαίσιον ἐσεβάσθη τὸν σιδερένιον λεβέντην. Γύρισε γεμᾶτος σφρίγος καὶ κέφι μὰ μὲ τὴν μόνην στενοχώριαν ὅτι τὸ πληγωμένο χέρι του, ἐλλείπει νοσηλείας καὶ περιποιήσεως, ἔπαθε ἀπὸ ἀτροφίαν καὶ ἐλαττωματικότητα.

Μὰ κι' αὐτὴ ἡ σκέψις δὲν τοῦ θολώνει καὶ πολὺ τὴν χαρὰ τοῦ τοῦ γενναῖου, καθὼς μᾶς ἔλεγε, ἡ ιδέα τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος.

Ὁ Ἀλέκος Σπυράκης εἶνε γεμᾶτος ἀπὸ ἀνέκδοτα ἔμφορα, χαρακτηριστικὰ, ἀβίαστα τῶν πολέμων.

BAMMA ΙΩΔΙΟΥ ANTI ΛΑΒΔΑΝΟ

Κάποτε εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς διηγηθῇ τὰ ἑξῆς:

«Εὕρισκόμεθα εἰς πυρετώδεις προετοιμασίας. Ἐμπροσθεν ἐντὸς ὀλίγου οἱ ἄνδρες μου νὰ ἐτοιμασθοῦν γιὰ μιὰ ἐπίθεσιν. Πόνοι τρομεροὶ ὁμως μὲ ὀργώνουν τὴν κοιλιά. Ἡ ἐπάρατος νόσος ποῦ μᾶς κυνηγοῦσε τόσον ἀπεινώσας τὸν τελευταῖον πόλεμον ἔκαμνε τὰ πρῶτα τῆς προανακρούσματα. Τελειωμένος ἀπὸ τὸν πόνον καὶ ἀπὸ τὴν δυσεντερίαν ἐζήτησα νὰ πάρω λίγο λάβδανον. Ὁ στρατιώτης ἀντὶ τούτου μοῦ ἐνεχείρισε βάμμα ἰωδίου. Τὸ

premiers instants. Je continuais de courir éperdûment : Brusquement, je me trouvai devant Ziat Tchaous et ses hommes :

« Où vas-tu ? me demanda l'un d'eux, tandis qu'un autre me serrait la gorge.

— Ma maison a pris feu et j'en suis sorti.

— Que ferons-nous de celui-ci ? demanda l'un des brigands au chef de la bande.

— Conduisez-le à l'église avec les autres, ordonna Ziat Tchaous. »

Dans l'église St. Georges, les jeunes gens de quatorze ans et au-dessus, les hommes, trois cents environ, pleuraient et priaient. Ils se pressaient autour du prêtre septuagénaire, lui demandant de les consoler et de les faire communier. Mais Papas Philippe avait perdu la parole. Kémal de Karamoussal arriva à l'église. Il fit passer, en guise de mors, une corde dans la bouche de Papas Philippe, puis monta à califourchon sur les épaules du prêtre vénérable par qui il voulait se faire promener dans les rues. Mais le vieillard s'affaissa sur le pavé de l'église. Kémal tira alors son couteau, lui creva un œil et ordonna qu'il fût jeté tout évanoui hors de l'église.

Par les fentes de la grand' porte, nous suivions les préparatifs de l'incendie.

« Nous brûlons, nous brûlons ! cria soudain, une voix. »

Nous nous précipitâmes, en hurlant, sur les stalles et les icônes et nous en faisant des massues, nous commençâmes à enfoncer la porte. L'église s'emplit de fumée et de flammes. Les Turcs tiraient sur nous. Mes compagnons roulaient à terre dans leur sang. Finalement, la porte céda. En masse, nous nous élançâmes au dehors. Mais les coups de feu qui nous assaillaient de toutes parts, et deux ou trois grenades à main jetées dans le tas, tuèrent la plupart de nos compagnons. Les survivants se perdirent de vue et s'éparpillèrent dans toutes les directions au milieu d'un épais nuage de fumée et sous une véritable pluie de balles. Nous entendions les Turcs qui vociféraient :

« Tuez-les, tuez-les, ces ghiaours. ! »

Sans savoir comment, je me suis trouvé étendu dans une ornière profonde. Près de là, vingt de nos jeunes filles dansaient, au son des flûtes, devant les Turcs, toute nues. J'ai vu ensuite deux femmes, avec leurs enfants dans les bras,

ἄρπαξα καὶ μιὰ καὶ δυὸ τὸ κατάπια. Οἱ πόνοι ὁμῶς
περίσσεψαν, τὰ μάτια μου μαυρίζουν, ἐνῷ σὲ λίγο οἱ
ἄλλοι στρατιῶται ἐξηκριβώσαν ὅτι πῆρα δηλητήριοι!
"Οἱοι μὲ εἶχανε γιὰ τὸν δρόμο, μὰ δὲν εἶχαν δίκαιο. Ἡ
κρᾶσις μου, ἡ ψυχικὴ μου ταραχὴ, ὁ πόθος τῆς ζωῆς
γιὰ τὴν ἀπόλαυσι ἐνὸς παναγυριοῦ ἴσως μὲ συνεκράτη-
σαν στὴν ζωὴ. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ ἤμουν σὲ
λίγες ὥρες ἐντελῶς Θεραπευμένος.

ΜΙΑ ΑΓΓΕΛΘΕΙΣΑ ΕΙΠΘΕΙΣΙΣ Ἡ ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

"Ἄλλοτε πάλιν, ἐξηκολούθησε διηγούμενος, εὐρι-
σκόμεθα εἰς τὰς προφυλακὰς μάχης, ὅποτε ἐξαφνα
νύκτα μᾶς ἤλθε ἡ διαταγὴ ὅτι τὰς 31)2 χαράγματα
θὰ εἰδοποιούμεθα πρὸς ἐπίθεσιν μὲ μιὰ κανονιά. Ἐπρό-
κειτο περὶ μεγάλης ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως. Θὰ ἐλάμ-
θανον μέρος ἡ δευτέρα, ἡ τετάρτη καὶ ἡ πέμπτη με-
ραρχία. Αὐτὸ εἰς τὰ ὑψώματα ἀριστερᾶ τῆς Τζουμαγιᾶς.

Ἡ διαταγὴ ἦταν ὅλο φλόγα καὶ ἀντάρα. Μᾶς
ὑπενθύμιζε τὸ Κιλκίς, τὴν Στρούμνιτσαν καὶ μᾶς ὑπέ-
σχετο ἐν τέλει ὅτι ὁ Βασιλεὺς βέβαιος περὶ τῆς τελι-
κῆς μας νίκης, θὰ μᾶς ἐσφιγγε τὸ χέρι διὰ τῶν ὑπα-
πιστῶν του.

Χαρά, ἐνθουσιασμός, τραγουδι, πέρα ὡς πέρα στοὺς
καταυλισμούς. Ὁ καθεὶς ξυπνὸς ὄνειρευόντανε μιὰ
νίκη, μιὰ δόξα καὶ ἡ φαντασία μας λυτὴ ἔκαμε σύνορα
μὲ τὴ Σόφια. Τρελλοὶ ὅλοι μας. Τὸ ρίξαμε στὸ κονιάκ.

— Αὐριο ποῖος ξέρει ἂν θὰ ζοῦμε, βρὲ παιδιὰ, ἄς
τὸ τελειώσωμε ὅλο.

Καὶ πράγματι εἶχαμε πιῇ καὶ τὴν τελευταία στάλα.
Λόγοι πατριωτικοὶ ἐξεφωνήθησαν καὶ τὸ αἶσθημά μας
εἶχε πυρρώσει τόσο, ποῦ μέσα στάς φλέβας μας αἰσθανό-
μεθα ἀντὶ αἷμα πυρρὸ σίδερο νὰ τρέχει! Ἡ πολυπόθητη
ὥρα, ἀργοκίνητη, βαρειά, ἐπὶ τέλους πλησίασε. Στῆς

se précipiter dans le vide. D'autres Turcs traînaient à terre, par une corde attachée au cou, le corps déjà inanimé de Papas Philippe.

J'entendais toujours la fusillade, les vociférations, les pleurs et les chants.

La nuit commençait à tomber. Je me décidai à sortir de l'ornière et à gagner la campagne. Arrivé à l'extrémité du village, je me cachai dans les décombres de la maison de Jean Tzivelaki, démolie par les Turcs depuis une vingtaine de jours. Je rencontrai là le docteur Antoine Anagnostopoulo, Anghélakis Hadjianghélidis, Socrate Danaxidis avec sa femme et sa fille, Jordan Tsérexí.

Un coup de sifflet se fit entendre tout près de nous et une voix s'éleva qui dit :

« Hassan Tchaous, je vois encore quelques maisons debout dans le quartier haut. » Une seconde voix répliqua :

« Va-s-y mettre le feu et reviens vite ! »

Un bruit de branches que des gens écartaient sur leur passage, nous persuada que notre cachette n'était pas sûre et nous nous défilâmes vers la campagne. Les balles recommencèrent de siffler autour de moi, je m'arrêtai ; mais peu à peu, les coups de feu s'espacèrent et je poursuivis ma route en rampant.

Je me heurtai à des cadavres. Les maisons du quartier haut flambaient maintenant et à la lueur de l'incendie, je reconnus parmi les morts Athanase Tourounoglou, Sophie Tourounoglou, Anastase Tourounoglou, Jean Dervetli, Apostol Dervetli, Elie Tsoriki, Pierre Pétrides. Près du ruisseau, appelé Tourali, gisait le corps de Papas Philippe, tout déchiré par les pierres du chemin, ses vêtements déchiquetés ; la tête ne tenait plus au tronc que par la peau du cou ; on lui avait arraché la barbe, mais le mors en corde était toujours dans sa bouche.

Dans la nuit qui s'avancait, j'entendais une rumeur de plus en plus lointaine, des grelots qui tintaient, des mugissements, des bêlements. Les Turcs conduisaient vers Karamoussal tout le bétail du village, bœufs, chevaux, mulets, moutons.

II

L'un après l'autre, ceux qui avaient échappé au massacre se retrouvaient dans les montagnes du Kran, cachés dans

νύχτας τὴν ἡρεμία ποῦ διαδέχθηκε τῆς φωνῆς καὶ τοὺς ἀλλαλαγμούς μας ἀκούονται καθαρά οἱ παλμοί μας οἱ γοργοί. Ἀπὸ λεπτὸ σὲ λεπτὸ περιμένουμε τὸ σύνθημα.

Σὲ λίγο ἔρχεται τρέχοντας, λαχανιασμένος ὁ σύνδεσμος τοῦ συντάγματος. Ἀντὶ συνθήματος ἐπιθέσεως μᾶς ἔφερε τὴν ἀναγγελία τῆς ἀνακοχῆς!...

Ἀσπρες σημαῖες κινήθηκαν ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Βουλγάρων καὶ ἓνα ἀτελείωτο, βραχνό, γοερὸ οὐρρά ξύπνησε τοὺς ἀχοὺς στὰ κορφοβοῦνια τῆς Τζουμαγιᾶς. Τρελλοὶ ἀπὸ χαρὰν οἱ Βούλγαροι ποῦ εἶχαν ἀρχύτερα ἀπὸ μᾶς μάθει τὴν ἀνακοχή πανηγύριζαν.

Ὅ,τι αἰσθανθήκαμε ἐμεῖς ἦταν κάτι ἀνάμικτο κείνην τὴν ὥραν οὔτε χαρὰ μὰ οὔτε καὶ λύπη. Ἴσως περισσότερο λύπη γιατί πῆγε χαμένη τόση χαρά, τόσα καρδιοκτύπια, τόσα ὄνειρα δόξης.

ΚΑΠΕΛΛΟ ΠΑΡΜΕΝΟ ΜΕ ΤΗ ΛΟΓΧΗ

Ἐνας τραυματίας τῆς μάχης τῆς Τζουμαγιᾶς, νοσηλευόμενος στὴν Πολυκλινικὴν τῶν Ἀθηνῶν εἶχε πάντα στὸ πλάϊ του ἓνα πηλίκιο Βουλγάρου στρατιώτη, ἐπάνω στὸ ὁποῖον εἶχε προσηλώσει τὸ Ἑλληνικὸ στέμμα.

— Αὐτὸ τὸ πηλίκιο τὸ πῆρα μὲ τὴ λόγχη πρὸ τῆς Τζουμαγιᾶς, μᾶς ἀπήντησε στὴν σχετικὴν ἐρώτησί μας ὁ νεαρὸς στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἔτρεξεν ὡς ἐθελοντῆς ἀκόμη ἀπὸ πέρις νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα του.

Καὶ ἐξηκολούθησε:

— Ἐδούλευε ἐφ' ὅπλου λόγχῃ. Ἐκεῖ, ἐπάνω στὴ λύσσα μου αἰσθάνομαι πῶς κάπου εἶχε σκαλώσει, κάπου εἶχε σφίξει ἡ λόγχη μου. Σὰν καλοπρόσεξα εἶδα πῶς εἶχε σφηνωθῇ μέσα στὴν παλάσκα ἐνὸς Βουλγάρου, ὁ ὁποῖος σπαρταροῦσε μισοπεθαμμένος μπροστά μου. Τράβηξα νὰ τὴν ξεσφηνώσω μὰ μοῦ ἦταν ἀδύνατο. Τέλος ἀναγκάστηκα νὰ τὸν πατήσω, καὶ πατώντας τὸν νὰ σύρω τὴν ξιφολόγχῃ. Ἔτσι ἐπέτυχα νὰ

γλυτώσω τὸ σκάλωμα. Μὰ τὴν ὥρα ποῦ δοκίμαζα γιὰ δεύτερη φορά νὰ τὸν περάσω γιὰ νὰ ξεκάμω τὸ θεριὸ ποῦ ἦταν ἑτοιμο νὰ πυροβολήσῃ ἄν καὶ βαρυπληγωμένο σουβλίζω μὲ τὴ λόγχῃ ἐτοῦτο δῶ τὸ πηλίκιο ποῦ βλέπετε.

Τὸ ἐξελλήνισα καὶ θὰ τὸ φορῶ ὅσο εἶμαι στρατιώτης. Κατόπιν θὰ τὸ κρατήσω γιὰ ἐνθύμιο.

Ο ΚΟΣ ΔΗΜ. ΛΑΜΨΑΣ

Ὁ κ. Ἀλέξανδρος Σπυράκης ἑφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς ἐκ Πατρῶν μᾶς διηγήθη τὰ ἐπόμενα:

— Εὐρισκόμεθα ἀριστερᾷ τῆς Τζουμαγιᾶς εἰς προφυλακὰς μάχης. Γιὰ τὴν ἐπομένην προεμνηύετο μία ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας ἐφόδους. Γενικὴ συγκίνησις καὶ γενικὴ προετοιμασία εἰς τὰς τάξεις. Ἡ ἐφοδος αὐτὴ ἐπρόκειτο νὰ εἶνε ἀποφασιστικὴ διὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ πολέμου. Ἀπὸ βραδύς λοιπὸν ὅλοι παρασκευάζονται διὰ τὴν δόξαν καὶ τὸν θάνατον. Τραγούδια πατριωτικά, λόγοι αὐτοσχέδιοι, κάθε στρατιώτης καὶ ρήτωρ, κάθε ὀπλίτης καὶ ποιητής.

Στὴ διμοιρία μου εἶχα καὶ τὸν κ. Λάμπαν τὸν παιδαγωγόν. Πρὸ τινων ἀκόμη τὸν ἐβλεπα ἀδιάθετον καὶ καταβεβλημένον. Τὸν συνεβούλευα νὰ φεισθῇ τῆς υγείας του, νὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς του, μὰ τοῦ κάκου, ἐκεῖνος σερνόμενος ἀκολουθοῦσε. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἦταν ὑπὲρ ποτε καταβεβλημένος. Εἶχε 39 βαθμοὺς ζέστης.

— Μὰ κύριε Λάμπω δὲν θὰ εἶνε δυνατό νὰ μᾶς παρακολουθήσετε στὸ αὐριανὸ μας γλέντι, καλὰ θὰ κἀνετε νὰ πηγαίνετε γιὰ τὸ νοσοκομεῖο.

Κι' ἐκεῖνος μὲ μάτια ἀστράπτοντα ἀπὸ τὸ πείραγμα ποῦ τοῦ ἔκαναν τὰ λόγια μου μοῦ ἀπαντᾷ:

— Τί μοῦ λέτε, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, ὁ κόσμος δῶ πέρα νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ δόξα καὶ σεῖς νὰ μὲ συμβουλευέτε νοσοκομεῖο.

les grandes forêts épaisses. Un petit nombre de palikares qui nous y avaient précédés, montaient la garde à l'entrée des sentiers.

Nous sommes restés quarante jours sans pain et sans autre nourriture que quelques épis de blé rapportés par Hadji-Paris qui descendait avec ses hommes les cueillir de nuit dans la plaine.

On étouffait les enfants affamés dont les cris risquaient de nous trahir. Beaucoup furent étouffés par leur propre mère.

Un jour Hadji-Paris ramena prisonnier le sergent turc Mehmet Tchaous. Hommes, femmes et enfants se précipitèrent sur lui et le mirent en pièces. Nous avons enterré le Turc tel quel. Mais le lendemain, les femmes le déterrèrent pour le couper en morceaux toujours plus petits, jusqu'à ce qu'elles en eussent fait une véritable bouillie.

Puis les troupes grecques débarquèrent à Nicomédie et occupèrent Karamoussal. Mais les Turcs s'étaient déjà enfuis dans la campagne et sur les monts. Quand cette nouvelle nous fut annoncée, nos cœurs bondirent d'espérance. Nous avons abandonné alors les montagnes du Kran et c'est seulement en arrivant aux avant-postes grecs que nous avons pu croire que nous étions sauvés.

Καὶ σὰν τοῦ θύμισα ὅτι ἡ ἔλλειψίς του γιὰ τὸ ἔθνος
θὰ ἦταν δυσαναπλήρωτος ἐκείνος μοῦ ἀπήντησε:

— Πρέπει νὰ ξεύρετε ὅτι ἓνας μορφωμένος στὴν
πρώτην γραμμὴν πλάϊ στὰς λαϊκὰς ὁμάδας εἶνε πολλὰς
φορὰς ὅ,τι εἶνε ἡ ζωὴ γιὰ τὸ σῶμα. Ἀπ' αὐτὸν ἀντλοῦν
τὸ θάρρος των, ἀπ' αὐτὸν τὴν ἐθελουσίαν.

Δὲν ἐπέμεινα περιπλέον.

Εὐτυχῶς τὴν ἐπομένην ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε καὶ
ἡ ἐφοδος ἡ ὁποία θὰ ἦτο τόσο θανατηφόρος ἀπεσοδήθη.

ΤΑ ΥΨΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΖΟΥΜΑΓΙΑΣ ΜΕΤΑΤΡΕΠΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΑΙΘΟΥΣΑΣ ΩΔΙΚΗΣ

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης τέσσαρες μεραρ-
χίαι τοῦ στρατοῦ μας ἔμειναν ἐπὶ 8 ἡμέρας ἀκόμη εἰς
τὰ ὑψώματα καὶ τὰς λοφοσειράς τῆς Τζουμαγιάς. Ποιὰ
δὲ νομίζετε πῶς ἦταν ἡ ἀπασχόλησις τῶν σιδερένιων
αὐτῶν παιδιῶν;

Κάθε βράδῳ εἰς τοὺς καταυλισμοὺς ἐγένετο μου-
σικὴ διδασκαλία. Οἱ στρατιῶταί μας σὰν σὲ σχολεῖο
ἐγυμνάζοντο κάθε βράδῳ κάτω ἀπὸ τὸν ἐλεύθερον οὐ-
ρανόν, ἐπάνω στὰ ὑψώματα ποῦ κυνήγησαν λαχανιασμέ-
νοι τὴν Νίκη καὶ τὴν Δόξαν, στὰ τραγούδια ποῦ θὰ
ἔψαλλαν στὰς παρελάσεις των μέσα ἀπ' τὴν Θεσσαλο-
νίκη! Καὶ ἂν ἀγαπᾶτε τὰ τραγούδια αὐτὰ ἦσαν ἐμ-
πνεύσεις αὐτοσχεδίων ποιητῶν, στρατιωτῶν ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον!

Κι' ἔτσι ἄκουγες κάθε βράδῳ μέσα στὸ βαθὺ σκο-
τάδι σμιγμένο μὲ τοῦ Γκιώνη τὸν ισόχρονο ψαλμό, ποῦ
θρηνηλογοῦσε τὴν καταστροφή, τὸ χαρῶπὸ τραγούδι τοῦ
στρατιώτη τὸ ἁρμονισμένο στὸν τόνο τῆς ὑπερήφανης
χαρᾶς ποῦ δωρίζει μιὰ ὑπέροχος δόξα.

ΜΑΓΚΟΥΡΟΦΟΡΙΑ

Οἱ ἀξιωματικοὶ μας στὰς τελευταίας των ἀναρ-

LES CHANSONS DE FOULADJIK.

L'heure était tardive, dans les tranchées de Nicomédie il faisait déjà nuit, mais les notes plaintives du violon ne cessaient de s'élever au dessus des platanes du torrent et des bois. La chanson de Jean Paltarès, guerrier de Fouladjik, chanteur de sa patrie mise à feu et à sang par les soldats de Kémal, nous déchirait le cœur et le remplissait de colère.

De beaux jeunes hommes du même Fouladjik, avec les cartouchières croisées sur la poitrine, reprenaient le refrain. La chanson se répandait dans le bois, faisait frissonner les feuilles des platanes et amenait des frémissements de colère sur le visage des guerriers.

Superbes Hellènes sans abri, ils chantaient en chœur maintenant, accompagnés du violon, leur patrie infortunée, leurs femmes, leurs enfants, leurs frères égorgés par Kémal.

La chanson s'exprimait en ture, car ces hommes avaient perdu jusqu'au parler de leur race :

« Sur les montagnes du Kran, on entend des voix de fugitifs. Allez voir ce qu'ils ont dans leur sacoche : une ocque d'herbe et une poignée de sel.

« Leurs yeux sont rouges d'avoir longtemps pleuré, mais la flamme de la vengeance sacrée éclaire ces visages virils. De tous leurs souvenirs, la vengeance jaillit comme le torrent impétueux d'une source inépuisable.

« Qu'est-ce donc que la patrie détruite sinon une chanson pour la vengeance ! »

Une autre chanson disait :

« Sur les montagnes du Kran, j'ai creusé des tranchées. Réjouis-toi, mère, réjouis-toi, car ton fils combat ».

Une autre encore :

« Les Kémalistes vinrent du côté où nichent les oiseaux de proie et leur pied se posa sur Fouladjik un mardi. Ils choisirent nos plus belles filles et les firent danser toute nues. Nos enfants, ils les enterrèrent vivants ; les hommes, ils les

ρηχητικάς ἐπιχειρήσεις ἐπάνω στὰ ἀγριοθούνια καὶ τῆς πετράδικες κορφῆς τῆς βουνοσειρᾶς τῆς Τζουμαγιᾶς πέταξαν τὰ σπαθιά γιατί τοὺς ἐμπόδιζαν καὶ πῆραν ὁ καθεὶς ἀπὸ ἓνα δεκανίκι στὸ χέρι. Στῆς μάχης ἀντὶ νὰ δείχνουν καὶ νὰ διατάζουν μὲ τὸ σπαθί τὸ ἔκαμναν μὲ τῆς μαγκοῦρες.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΑΠΑΝΘΡΩΠΙΑ

Πρὸς τὴν Τζουμαγιάν οἱ Βούλγαροι προσπαθοῦντες μὲ κάθε τρόπον ἄτιμον νὰ κρατήσουν τὴν ὁρμὴν τῶν προελαυνόντων στρατευμάτων μας, ἔρριψαν εἰς τὸ μοναδικὸ ρυάκι ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ὑδρεύετο ὁλόκληρον τὸ ἰον σύνταγμα πτώμα Βουλγάρου στρατιώτου πεθαιμένου ἀπὸ χολέραν!

Τὸ πρᾶγμα εὐτυχῶς περιῆλθεν ἐγκαίρως εἰς γνῶσιν τοῦ διοικητοῦ, ὁ ὁποῖος αὐστηρῶς ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς ἄνδρας τὴν ὑδρευσιν ἀπὸ τὸ ποτάμι.

— (ο) —

Ε΄

ΚΙΛΚΙΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΜΑΡΣ

Ὁ λοχαγὸς ὑπασπιστὴς τοῦ συντάγματος Ἄνδρ. Παναγιωτόπουλος διεθίβασε διαταγὴν εἰς τὸν 12ον λόχον, ὅπως ἀνιχνεύσῃ τὸ ἔδαφος. Ὁ λόχος οὗτος εἶχεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰθναφρουροὺς, ἡλικίας 45—63 ἐτῶν.

Ὁ ἐθνοφουρὸς Ξυδάδης π.χ. ἦτο 63 ἐτῶν, ἐθελοντής, εἶχε λάβει μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Κρήτης τοῦ 1897, τῆς Μακεδονίας καὶ ἐγνώριζε καλὰ τὸ τραγοῦδι τῆς σφαίρας καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ὑπαίθρου.

Ἄλλος ἐθνοφουρὸς, ὁ Χατζηδάκης, ἦτο 60 ἐτῶν. Οὐδέποτε ἔμεινε πίσω στὴν πορείαν, ποτὲ δὲν παρπονέθη διὰ τὰς κακουχίας καὶ τὴν παράτασιν τῆς ἀθεβαιότητος. Ὅταν ἤκουσεν ὅτι θὰ ἀνοίξῃ τὸ ντουφέκι, εἶπεν:

— Ἐπαὲ θὰ μείνουν οἱ Βούλγαροι καὶ ἔδειξε τὸ Κιλκίς.

Ὁ λοχαγεὺς ἐφεδρὸς ὑπολοχαγὸς Μελέτιος Ζαχαρίου διέταξε τὸν ἐφεδρὸν ἀνθυπολοχαγὸν Βασίλειον Ρότταν ὅπως ἐξέλθῃ καὶ ἀναγνώρισῃ τὸ ἔδαφος. Ἡ διαταγὴ ἐξετελέσθη αὐτοστιγμῇ. Ὁ Ρόττας μόλις ἐφθασεν εἰς ἀπόστασιν 1200 μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐδέχθη τὰ πυρὰ αὐτοῦ. Ἐσταμάτησαν καὶ ἤνοιξαν πῦρ. Ὁ νεαρὸς ἀνθυπολοχαγός, μὲ τὸ κόκκινον ὡς τριαντάφυλλον πρόσωπον, ὀρθίως παρατάσσει τοὺς ἀνδρας του, ἀδιαφορεῖ τελείως διὰ τὸν θάνατον, συμβουλεύει νὰ μὴ χάνουν οἱ στρατιῶται οὔτε μίαν σφαῖραν, καὶ ὅτι ὅλοι πρέπει νὰ εὐρίσκουν κεφάλι ἢ κορμὶ ἐχθρικό.

Μετὰ ἓνα τέταρτον ἡ φωτιὰ γενικεύεται, σὰν κατσίκια πηδοῦν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἄλλοι σύρονται καὶ ἄλλοι ὀρθιοὶ πηγαίνουν νὰ μετρηθοῦν μὲ τὸν ἀσφαλισμένο στὰ προχώματά του ἐχθρό. Ὁδηγίαι πλέον δὲν χρειάζονται. Οἱ ἀξιωματικοὶ πυροβολοῦν καὶ αὐτοί. Καθένας ξεύρει τὸν σκοπὸν του, μία εἶνε ἡ τακτικὴ, ὁ θάνατος ἡ ἡ νίκη.

Πηδοῦν, πηδοῦν διαρκῶς πρὸς τὰ ἐμπρός, μία ὁδὸς ἀνασκάπτει ὀλόκληρον περιφέρειαν. Θάπτει δύο στρατιώτας, ἡ καλαμιὰ φλογίζεται, καπνὸς τοὺς τυφλώνει. ἓνας στρατιώτης καίεται, οἱ τρομερώτεροι θάνατοι γίνονται ἐκεῖ, τὸ ἔργον τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ὅλα τὰ στοιχεῖα τὸ ἐμποδίζουν, ἡ ὁδὸς, ἡ φωτιὰ, τὸ ἐπίπε-

brûlèrent dans l'église, et dans la bouche du prêtre, ils passèrent un mors. Viens, ô ma Grèce! viens à mon secours».

Oh! Ces mots, qui troublaient le silence de la forêt!.. Ces mots, dits sur l'air plaintif de la chanson, emplissaient nos cœurs d'un sentiment si farouche que les coups de feu du poste voisin venaient toucher nos oreilles comme une caresse, comme le murmure mélodieux d'un clair ruisseau.

— «Grèce bien-aimée, ô notre Grèce. Nous, les sans-foyer, nous, sans frères, nous t'aimons plus que tout, parce que tu es douce et belle, parce que tu es notre unique mère».

La complainte revenait ensuite sur leur petite patrie détruite.

« Sur les hautes collines apparaît l'armée des Turcs. Leurs fusils retentissent tristement pour nous, car nous n'avons ni fusils ni cartouches. Qui ne croit pas cela, n'a pas de foi ».

« Le Tyran ennemi tire sur nous des balles d'oum-doum; dans chaque rue de Fouladjik, dix, quinze morts gisent à terre ».

« Je regardais du côté de Fouladjik, et j'ai vu ma maison dans la fumée et dans les flammes, mes enfants infortunés criant sous la botte du meurtrier. Viens, ô ma Grèce! viens nous sauver ».

« Sur les montagnes du Kran, je me suis enveloppé et j'ai dormi. Mon dernier enfant a pleuré et je l'ai jeté dans la forêt. Dix jours après je suis allé voir mon enfant mort. Les brigands turcs étaient assis en cercle et ils graissaient leurs fusils. »

..... Subitement, la chanson des guerriers s'éteint sous les platanes du bois, car maintenant, c'est le chant des fusils qui commence.

δον ἔδαφος. Τίποτε ὅμως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τοὺς ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν καὶ νὰ τοὺς κατευνάσῃ τὸν θυμόν. Ὅσοι φθάσουν ἐκεῖ, θὰ ζήσουν, θὰ διακηρύξουν τὸν Ὁρίανθον τῆς Ἑλληνικῆς παλληκαριᾶς.

ΠΑΙΔΙΑ ΣΤ' ἈΡΜΑΤΑ

Τὴν νύκτα τῆς 18ης πρὸς τὴν 19ην Ἰουνίου καλ=
πασμοὶ ἀλόγων ἐτάραξαν τὴν ἡσυχίαν τῶν ἀπηλπισμέ=
νων στρατιωτῶν. Δύο μάτια μὲ φῶς ζωηρὸν ἔτρεχον
εἰς τὸν δημόσιο δρόμον, μέσα εἰς τὰ αὐτοκίνητα αὐτὰ
ἐταξείδευαν ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου καὶ τῶν μεραρ=
χιῶν, ὅπως δώσουν τὸ φῶς τῆς ἀναστάσεως.

Ἡ τετάρτη πρωινὴ τοῦς εὗρηκεν ὅλους στὸ πο=
δάρι καὶ στ' ἄρματα. Ἡ ἀπόφασις ἐλήφθη. Τὸ Θηρίον
θὰ κτυπηθῇ μὲ τὸν πλέον ἄγριον τρόπον, ἀνάγκη δὲ νὰ
πέσῃ μέσα εἰς τὴν φωλιάν του, τὸ ἀπόρθητον Κιλκίς.

Πρώτην φορὰν οἱ στρατιῶται εἶνε ὅλοι εἰς τὸ προσ=
κλητήριο. Κανένas δὲν ἀπουσιάζει. Ὅλοι στ' ἄρματα
ἔτοιμοι νὰ τρέξουν πρὸς τὰ ἔμπρός. Εἰς τὰς 6 ἀκρι=
βῶς ἐτάχθησαν εἰς μάχην κατὰ τετράδας, ἐχώθησαν
μέσα στὰ σπαρτὰ καὶ ἐπερίμεναν μὲ ἀγωνία τὴν ὥρα
νὰ ἐπιπέσουν.

Εἶνε ὁ ἥλιος ζεστός ἀκόμη, πέραν εἰς τὰ βουνὰ
διαλύεται ἀπὸ τὰς ἀκτῖνάς του ἡ πρωινὴ ομίχλη. Μέσα
στὰ σπαρτὰ περιμένουν καὶ τραγουδοῦν ὅλοι. Κανένas
δὲν ἔχει κατεθασμένο τὸ πρόσωπον. Ὁ νοῦς ὅλων εἶνε
στὸ Κιλκίς. Ἐκεῖ θὰ πλαγιάσουν τὸ βράδυ ζωντανοὶ
ἢ νεκροί. Ὁ πόνος τῶσων μηνῶν, ἡ ἀγανάκτησις καὶ
ἡ λύσσα ἐκδηλοῦνται μὲ τραγούδια ποῦ φέρνουν ρίγος,
δάκρυα, τὸ χέρι στὴν σκανδάλῃ, τὸ μάτι στὸ Κιλκίς.

Μέσα ἀπὸ τὴν καλαμιὰ ἀκούεται τρογοῦδι τὸ ὅποιον
κρατᾷ καὶ ἐνώνει σὰν ἀλυσσίδα ὅλον τὸ σύνταγμα τοῦ
Ζούκη.

LE SURVIVANT DE NICEE

Le soir du 21 mai 1921, fête du roi, civils et militaires, portant chacun un cierge, formaient un cortège lumineux qui s'écoulait dans les rues de Nicomédie. Un remous extraordinaire agitait cette masse mobile. Il était provoqué par l'animation d'un groupe que son aspect bigarré rendait encore plus impressionnant. Ce groupe, formé d'hommes, de vieillards et d'enfants appartenant à toutes les classes sociales, comme l'indiquaient leurs vêtements, était agité de mouvements violents. L'expression des visages était tourmentée, les voix enflammées. Un petit homme brun paraissant avoir vingt huit ans, un homme endiable, entraînait ce tumulte. Ce groupe était formé des volontaires des villages de la région, brûlés par les Turcs ; ils venaient de s'enrôler dans l'armée grecque. Leurs voix réclamaient furieusement vengeance contre l'oppresseur et le petit homme brun, une massue à la main, allait de l'un à l'autre pour exalter encore l'ardeur dans tous les cœurs.

J'appris d'un de nos compagnons, que le terrible petit homme était Stathis Lolossidis, le dernier survivant des Grecs de Nicée ; le seul qui eût échappé aux massacres de l'année dernière. Avec d'autres Grecs de la région, échappés eux-aussi, de ci, de là, aux massacres, il avait formé ce corps de volontaires qui se préparait à châtier les bourreaux. Stathis était le seul homme pouvant m'apprendre quelque chose du carnage sans précédent dans l'histoire qui, en quelques heures, fit plus de mille victimes. La procession se dispersait, maintenant. Seul le groupe tumultueux des volontaires parcourait encore les rues, tantôt criant, tantôt chantant la vengeance dont leurs cœurs avaient soif. Nous abordâmes l'homme brun. Sa voix était rauque, mais ses yeux et ses gestes exprimaient éloquemment les sentiments de son âme.

Le lendemain, nous étions, assis Stathis Lolossidis et moi dans un petit café écarté et il me fit ce récit :

Βουνά Μακεδονίτικα γειά σας βουνά καϋμένα
Κι' ἐγὼ πάγω στή Σόφια νὰ πιῶ Βουλγάρικο αἷμα
Νὰ φάω κορμιά καὶ ν' ἀντρειευτῶ, Θεριά καὶ νὰ Θεριέψω
Καὶ νὰ σταθῶ σὲ μιὰ κορφὴ σὲ μιὰ μεγάλη βίγλα
Γιὰ νὰ βιγλίζω σὰν ἀετὸς τὴν Βιέννα καὶ τὴν Πόλι.

Καὶ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἀκούεται ὄχι ἀπὸ λάρυγγα
παλληκαριῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ἔθνοφρουρούς, στρατιώτας μὲ
πέντε παιδιὰ καὶ ἄσπρα μαλλιά. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή
ὁ στρατιώτης μας χαράζει τὸν δρόμον του, ὀρίζει σταθμὸ
τὴν Σόφια, χωρὶς ὅμως νὰ λησμονῇ καὶ τὴν Πόλι.

Ὅλοι ἐσκέφθησαν, γέροι καὶ νέοι, ὅτι κατὰ τρο-
μερό, ἀφάνταστο θά γείνη, ὅλοι θὰ ἀνεβοῦν στὸν Πα-
ράδεισο χειροκροτούμενοι. Μὲ βία μετροῦν τὴν γῆν, ἀνυ-
πομονοῦν σὰν τὰ καλοθερμεμένα ἄλογα ποῦ σκάζουν τὸ
ἔδαφος.

ΘΑ ΤΟ ΠΙΟΥΜΕ ΑΠ' ΤΟ ΛΑΙΜΟ ΤΟΥΣ

Στὰς συμπλοκάς τοῦ Κιλκίς οἱ στρατιῶται βλέ-
ποντες τραυματισμένον στὸ κεφάλι τὸν ἔφεδρον ἀνθυπο-
λοχαγὸν κ. Σπ. Φασόην, διπλασίασαν τὴν ὁρμὴν των
καὶ ἀκράτητοι διὰ τῆς ξιφολόγχης, ἀψηφοῦντες τὰς
βολιδοφόρους μὲ τὰς ὁποίας ἔβαλλον οἱ Βούλγαροι, ὥρ-
μοῦσαν ἐναντίον τῶν προχωμάτων φωνάζοντες:

— «Ὅσο αἷμα χύθηκε, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, ἀπ'
τὸ κεφάλι σου, θὰ τὸ πιοῦμε ἀπ' τὸ λαιμό τους».

ΕΝΑΣ ΛΟΧΙΑΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΝΕΙ ΕΝΑΝ ΒΟΥΛΓΑΡΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗ

Ἕνας μικρὸς μικροῦλὸς λοχίας. Μόλις 12 ἐτῶν!
Πατρίς του ἡ Κεφαλληνία. Τ' ὄνομά του Ραυτόπουλος.
Ἀπὸ τὴν ἀφήγησίν του μανθάνομεν ὅτι ἦτο ὑπηρε-
της καφενεῖου ἐν Μαράθῳ. Ἐφυγεν ἐκεῖθεν τὴν πρώτην

— Des irréguliers tures, six cents hommes environ, et les soldats de Djémal, avec deux canons et des mitrailleuses, entrèrent le 25 mai 1920 à Nicée et nous réclamèrent de l'argent. Ils m'imposèrent pour cent soixante livres, mais, pour plus de sûreté, je leur en donnai deux cent trente. Deux mois après, les Kémalistes exigèrent de nouveau de l'argent. Entre-temps, ils s'étaient installés chez nous, enlevant nos femmes et nous volant tous nos biens.

Le 2 août, les Kémalistes arrêtaient tous les hommes, au nombre de cent soixante et les jetèrent en prison.

Je pratiquais le commerce à Nicée et j'avais une grande fortune. Ils me recherchèrent des premiers, mais j'avais fui dans les montagnes. Les Turcs s'emparèrent de mon frère.

L'avenir était sombre pour les chrétiens de Nicée. Chaque jour, ils se demandaient :

« Serons-nous encore en vie demain ? » En se réveillant le lendemain, ils se disaient :

« Notre tête est encore sur nos épaules. »

Les Turcs creusèrent une grande fosse pour ensevelir les chrétiens ; mais ils se contentèrent de leur enlever tout l'argent qui leur restait.

La dévastation commença à partir du 6 août. De Lefkai, d'Aïneghiol, de Karamoussal, de Brousse même, il était arrivé des paysans tures qui entraient dans nos maisons, nous volaient, outrageaient nos femmes et nos filles et se livraient aux pires des débauches sous les yeux des chrétiens. Dans la nuit, les notables de Nicée, Enthémios Abazi, Nicolas Hadjisavvas et son fils Panteli, beaucoup d'autres encore, furent égorgés.

Le 9 août, les Turcs de Djémal s'en allèrent parce qu'ils avaient appris l'arrivée des Anglais à Bakchidjik. Le 12, Djémal revint à Nicée, avec ses soldats et se mit à réclamer les plus belles jeunes filles pour son harem.

Il s'en présenta dix-huit, mais il les renvoya parce qu'il désirait la belle Sophie qui était fiancée.

C'était la plus belle jeune fille de la ville. Elle fut présentée par ses propres parents à Djémal devant qui ils mirent un genou à terre. Djémal demanda à la jeune fille :

« Pourquoi ne venais-tu pas depuis tant de temps que nous te cherchons ? »

Les parents répondirent :

« Excuse-nous de te l'avoir amenée si tard ; mais notre

ἡμέραν τῆς ἐπιστρατεύσεως, ἤλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐσφηνώθη εἰς τοὺς κρίκους τοὺς ἐνοῦντας δύο βαγόνια τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσσης καὶ ἔφθασεν ἐκεῖ. Ὁ Διοικητὴς τοῦ 18ου συντάγματος τὸν ἐδέχθη ὡς βοηθὸν τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ. Ἐγίνεν ἔπειτα ἀπὸ τὰς πρώτας μάχας τὸ παιδί τοῦ συντάγματος. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου ἠχμαλώτισε ὄπλον Μάνλιχερ. Ἐτάχθη εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μετασχὼν τῶν μαχῶν, εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ τὸν νέον πόλεμον. Εἰς τὸ Κιλκίς ἐπολέμησεν. Ἐφθασεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ 5 Βουλγάρων στρατιωτῶν. Πῶς ἐσώθη; Ἰδοὺ πῶς τὸ λέγει ὁ ἴδιος:

— Μάλιστα ἐγὼ εἶμαι... Μ' ἔπιασαν 5 Βούλγαροι. Εἶχαν τὴν ἐξυπνάδα νὰ μ' ἀφήσουν γιὰ ναῦρουν σχοινὶ νὰ μὲ δέσουν. Ἀρπάζω τὸ Μάνλιχερ. Μπάμ τοῦ ἐνὸς κάτω. Μποῦμ τοῦ ἄλλου. Κάτω. Οἱ ἄλλοι τὸ φυσήξανε. Χά, χά, χά....

Τὸ θαῦμα τοῦ μικροῦ τὸν ἔκανε δεκανέα. Οἱ στρατιῶται οἱ ἄλλοι τὸν εἶχαν ὑπὸ τὴν προστασίαν των. Κατόπιν δεκανεὺς παρήλασε πρὸς τὴν Δοϊράνην καὶ ἔπειτα σιγὰ-σιγὰ εἰς τὴν Τζουμαγιάν. Εἰς μίαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ λόφου 1980 ὁ μικρὸς εὗρέθη πρῶτος εἰς τὰ Βουλγαρικὰ χαρακώματα. Ἐφθασεν ἐκεῖ χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτός. Κρυμμένος πίσω ἀπὸ βράχον ἐπυροβόλησε κατὰ Βουλγάρου συνταγματάρχου καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ὁ λόχος του ὅταν ἐγνώσθη ἡ εἰδησις τὸν ἀνεκήρυξε παμψηφεί λοχίαν. Καὶ ὁ συνταγματάρχης τοῦ ἔδωκε τὰ γαλόνια χωρὶς ἀντίρρησην.

Κάποιος ἐκ τῶν παρισταμένων τοῦ ψιθυρίζει:

— Ἀλήθεια μᾶς τὰ λές;

— Νὰ τὰ χαρτιά μου, κύριε Κουραμπιέ, ἀπαντᾷ ὁ μικρὸς ἀφελέστατα. Καὶ μᾶς δείχνει μαζὶ μὲ τᾶλλα πρότασιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ τάγματος τῶν ἐθνοφρουρῶν κ. Μαυρομιχάλη ὁ ὁποῖος προτείνει νὰ δοθῇ εἰς τὸν

δωδεκαετῇ λοχίαν μετάλλιον τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ καὶ
Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΟΥ ΠΑΡΩΝ

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Οἱ διμοιρίται ἀνα-
μετρεῦν μελαγχολικὰ τὰς διμοιρίας των... Πόσοι λεί-
πουν, Θεέ μου. Ἐφυγαν ἀπὸ τὸν λόχον διὰ νὰ ἐγ-
γραφεῦν εἰς τὴν φάλαγγα τῶν ἀθανάτων.

Βγαίνουν ἐν τούτοις τὰ σημειωματάρια καὶ ἐκφω-
νεῦνται τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν· εἰς πολλὰ καμμία δὲν
δίδεται ἀπάντησις· μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποῦ δὲν ἀπαν-
τοῦν κοίτονται ἐκεῖ χάμω στὰ πόδια τῶν συντρόφων των.

— Παρῶν! φωνάζει ἓνα νέο παιδί ποῦ ἄκουσε τ' ὄνομά
του καὶ ἀνασηκώνεται ἐκ συνηθείας.

— Τσάκ! ἓνας κρότος ξηρὸς σὰν νὰ σπάζῃ κλαρί-
μία κόκκινη γραμμὴ στὸ μέτωπόν του καὶ ὁ στρατιώ-
της πέφτει καθιστός, μὲ τὴν ράχιν πρὸς τὸ χῶμα τοῦ
ὀρύγματος, κυττῶντας τὸν διμοιρίτην του κατὰμματα
μὲ ἡσυχίαν.

— Τί ἔπαθες, βρὲ παιδί; — ἐρωτᾷ ὁ λοχίας καὶ
τὸν ἀνακινεῖ ἀπὸ τὸν βροχίονα· ὁ φαντάρος δὲν ἀπαντᾷ·
ἔπαυσε πλέον διὰ παντός ν' ἀκούῃ.

— (ο) —

ΣΤ'

ΛΑΧΑΝΑΣ

ΠΗΔΗΣΕ ΤΟΥΣ

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ τὰ 17 κυριευθέντα
πυροβόλα τὰ ἐπροστάτευεν ἰσχυρὸν σῶμα πεζικοῦ. Ἡ
ἐφοδος τῶν εὐζώνων καὶ τῶν Κρητῶν ἀπεκρούσθη. Ἡ

filles est encore bien jeune, elle ne savait pas et voilà que nous te l'amènerons nous-mêmes. »

La jeune fille demanda à baiser les pieds de Djémal, mais il ne le voulut pas et la laissa libre en disant :

« Allez-vous en, ce n'est pas moi qui vous ferai du mal.... »

Cette générosité de Djémal donna quelque courage aux chrétiens. Cependant il se tenaient réunis par cinq, dix ou quinze familles dans une seule maison, pour se tenir compagnie. La nuit, on éteignait les lumières par crainte des Turcs. La nuit du 14 août nous entendîmes le bruit lointain du canon et nous pensâmes que l'armée grecque débarquait pour venir nous libérer. Nous restâmes éveillés, attendant la libération ou le massacre.

Vers deux heures de la nuit, on frappa violemment à nos portes qui volèrent en éclats.

Des voix criaient :

« Ghiaours, ouvrez ! »

Les Turcs prirent les hommes à la gorge ; ils saisirent les femmes par les cheveux, en leur appuyant leur couteau sur la poitrine.

Tout le monde pleurait. On suppliait les Turcs en disant :

« Pitié ! Prenez tout, mais épargnez notre vie. »

Et nous leur jetions tout ce que nous avions d'argent.

Les tout petits enfants disaient :

« Ne nous égorge pas, effendi, ne nous égorge pas. »

Eux aussi donnaient leurs habits. Les Turcs prenaient les vêtements, prenaient l'argent, puis ligotaient les Grecs par groupes.

Il y avait là plusieurs milliers de Turcs. Il en était arrivé de toute la région, de Karamoussal, de Lefkai, d'Aïneghiol, même de Sapandja et d'Ada-Bazar pour nous voler, violer nos femmes et nous égorger. Djémal, aidé de ses officiers et sous-officiers, dirigeait les pillards. Quand il ne resta plus rien à prendre dans les maisons, les hommes, liés en groupes, furent séparés des femmes et des enfants qui devaient suivre le convoi. Aucun de nous n'avait pu s'échapper. Les Turcs gardaient toutes les portes du mur d'enceinte de Nicée et avaient fouillé tous les sous-sols, toutes les cachettes. Cependant les hommes et les femmes enfermés dans l'église de marbre où s'était jadis tenu le premier Concile œcuménique, étaient mis en pièces. Les mains jointes, les chrétiens suppliaient d'une voix déchirante la Vierge Sainte

πεδιάς ἐστρώθη μὲ σάρκας, κεφάλια, πόδια, χέρια· οἱ τραυματισμένοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποσυρθοῦν—ὅσων οἱ πόδες δὲν ἐβλάβησαν—διότι σφαίρες καὶ κομμάτια ὀπίσθων ἐπιπτον παντοῦ.

Αἱ ἐφοδοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποκρούωνται μὲ ἀναριθμήτους ἀπωλείας. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου δι' ἐνὸς σημειώματος εἰδοποιεῖ τὸν Παπαδόπουλον ὅτι εἰς τὴν κατεύθυνσίν του καὶ πρὸ τῶν πυροβόλων εἶνε ἰσχυραὶ δυνάμεις πιζῶν αἱ ὁποῖαι ἐμποδίζουν τὴν προέλασιν.

Ὁ Παπαδόπουλος ἀπαντᾷ μὲ δύο λέξεις.

— Πήδησέ τους.

Καὶ ὁ Βελισσαρίου φωνάζει πρὸς τοὺς ἄνδρας του ὅταν ἔλαθε τὴν σημείωσιν.

— Εἰς τὰ πυροβόλα.

Αἱ δυνάμεις τοῦ Βουλγαρικοῦ πιζικοῦ ἐχάθησαν καὶ τὰ 17 πυροβόλα ἐστολίσθησαν μὲ τὴν φούνταν τῶν εὐζώνων.

ΔΕΝ ΑΦΗΚΕ ΤΣΑΡΟΥΧ' ΓΙΑ ΤΣΑΡΟΥΧ'...

Τ' ἀμάξια τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ τὰ αὐτοκίνητα ἦσαν καταπλημμυρισμένα καὶ καταματωμένα.

Ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν τῆς 22ας Ἰουνίου μετέφερον ἀπὸ τὸν Λαχανᾶν τραυματίας, ἄλλους βαρέως καὶ ἄλλους ἐλαφρῶς. Μερικοὶ ἐξεψύχθησαν στὸν δρόμο.

Ἐπάνω στὴν δημοσίαν ὁδὸ ποῦ πηγαίνει στὸ Κιλκίς ὁ Βασιλεὺς σταματᾷ ἕναν εὐζωνὸν καθαλλικευμένον ἐπάνω σὲ ἕνα ἰσχνὸ ἄλογο. Εἶχε δεμένο τὸ κεφάλι καὶ τὸ ἀριστερὸ πόδι.

— Πῶς τὰ πήγατε; ἐρωτᾷ ὁ Στρατηλάτης.

Ὁ εὐζωνὸς χωρὶς νὰ ξέρῃ σὲ ποῖον ὁμιλεῖ ἀπαντᾷ:

— Τοῦ κανόν' καὶ τοῦ πολβόλ' μᾶς θέρισ' καπνίστανε.

— Εἶχατε πολλὰς ἀπωλείας;

de venir à leur secours. Djémal donna l'ordre de partir. Les différents groupes d'hommes, de femmes et d'enfants se mirent en marche dans des directions diverses ; le nôtre prit celle de la porte de Lefkai.

En route, les Turcs qui nous conduisaient nous enlevèrent les vêtements laissés sur nous. Par un raffinement de cruauté, ils cherchaient en même temps à nous tranquilliser en nous disant qu'il nous menaient seulement en exil.

Nous leur répondions :

« Puisque vous nous menez en exil, pourquoi nous dépouillez-vous ainsi ? »

« Ce n'est rien, nous répliquaient-ils, nous vous donnerons d'autres vêtements. »

En sortant de la porte de Lefkai, nous passâmes près d'une fontaine ; Djovani, un de nos compagnons, demanda qu'on le laissât boire un peu d'eau.

« Inutile, disent les Turcs, tu en boiras bientôt tant que tu en voudras. »

Sur la route, ma femme qui n'était pas ligottée, s'approcha de moi :

« Nous, les hommes, nous serons massacrés, lui dis-je, mais toi, tu vivras et tu diras ce que les Turcs nous ont fait.

— Non, non, s'écria ma femme avec élan, qu'on m'égorge plutôt que toi ! »

Nous nous sommes alors mutuellement pardonné nos torts, comme pour nous préparer à mourir.

Mes compagnons pleuraient. Nous disions aux Turcs :

« Pourquoi nous traitez-vous ainsi ? Que nous avons-vous fait ? N'avons-nous pas vécu tant d'années les uns près des autres ? »

Ils feignaient de nous consoler en nous répétant :

« N'ayez pas peur, nous vous menons seulement en exil, vous ne serez pas tués. »

Sans doute, le grand massacre avait commencé dans Nicée. Un peu plus tard, quatre ou cinq de nos gardiens engagèrent une dispute pour le partage de l'argent qu'ils nous avaient volé et ralentirent le pas. Cela, nous permit, aux quatre camarades et à moi, qui étions attachés ensemble, de couper avec nos dents la corde qui nous liait et de nous enfuir. Quand nos gardiens s'en aperçurent, ils nous poursuivirent à coups de fusil ; mes quatre camarades furent tués.

— Δὲν ἄφησε τσαροῦχ' γιὰ τσαροῦχ' ἢ κερατᾶς...
'Εμεῖς οὐλο καὶ ἄρματα (ἄλματα), ἀπ' τὰ ἀξιωματι-
τικοῦδια δὲν ν' ἔμεινε ρουθουν'.

— Ἐχάθηκαν πολλοί;

Ἡ λοχαγός, ἡ ἀνθυπολοχαγός, ἡ ἐπιλουχίας, ἡ
λουχίας Μπελουγιάνσ' ἀπ' τ' Ἀγραφα καὶ μνείσκαμι
στὸ δεκανέα, μὰ 'κί' αὐτὸς καλὰ μᾶς κουμαντάρισ'...
μὰ μὲ τοῦ συμπάθειο καπιτάνις πρέπει νὰ ξεπροβοδάου
γιὰ τὸ σοκομεῖο...

Μὲ μιὰ κλωτσιὰ στὴν κοιλιά ἀνάγκασε τὸ ἄλογο
τοῦ νὰ προχωρήσῃ κυττάζοντας τοὺς ἀξιωματικοὺς ποῦ
γελοῦσαν.

Καὶ ὅταν προχώρησε λίγο εἶπε μουρμουρίζοντας:

— Καὶ νὰ σᾶς εἶχα στοῦ Λαχανᾶ νὰ χαχανίσετε...

ΠΟΙΟΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ ὁ λόχος τοῦ λοχα-
γοῦ Παλαιοδημοπούλου ἐν τῇ ἥρωικῇ ὁρμῇ κατέλαβε
δύο πυροβόλα καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν Βούλγα-
ρον ταγματάρχην Γεωργώφ, τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ συν-
τάγματος Ἴω. Σαρίνσκη, ἐνεπήκοντα στρατιώτας καὶ
τέσσαρας ὑπαξιωματικούς.

Ὁ ὑπασπιστὴς Σαρίνσκης μόλις ὠδηγήθη ἐνώπιον
τοῦ κ. Παλαιοδημοπούλου ἔσκυψε καὶ ἔκαμνε μετάνοιες
καὶ ἐζήτηε νὰ φιλήσῃ τὰ πόδια τοῦ Ἑλλήνος λοχα-
γοῦ διὰ νὰ τοῦ χαρισθῇ ἡ ζωὴ.

— Κύριε ὑπολοχαγέ, τοῦ λέγει ὁ κ. Παλαιοδημο-
πούλος, ἐντρέπομαι νὰ βλέπω ἕνα ἀξιωματικὸν νὰ σέρ-
νεται κάτω κατὰ τοιοῦτον τρόπον. Οἱ ἀξιωματικοὶ πρέ-
πει νὰ εἶνε γενναῖοι καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Μόνον αἱ
γυναῖκες συμπεριφέρονται ὅπως συμπεριφέρεσθε σεῖς.

Ὁ Πρῶστος τῆς Ἀνατολῆς! ἐλάμβανεν οὕτως ἕνα
γενναῖον μάθημα.

Συγχρόνως ὁ ταγματάρχης Γεωργώφ παρεκάλεσε

τὸν κ. Παλαιοδημόπουλον νὰ τῷ παραδώσῃ πρὸς φύ-
λαξιν τὰ χρήματά του. Ὁ Ἑλλήν λοχαγὸς ἐδέχθη
καὶ ὁ Βούλγαρος πράγματι παρέδωκε τέσσαρα χαρτο-
νομίσματα τῶν εἰκοσιπέντε δραχμῶν.

ΚΑΒΑΛΛΑ ΣΤΟ ΠΥΡΟΒΟΛΟ

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ τὸ Ἴον εὐζωνικὸν μετὰ
σφοδρὰς ἐφόδους εἶχε κυριεύσει τὰ Βουλγαρικὰ πυροβο-
λεῖα. Ὅταν κατὰ τὴν τελικὴν ἐφοδὸν αἱ τάξεις μας
κατέλαβον τὰ πυροβολεῖα, εἰς τὴν κἀννην ἐνὸς τηλε-
βόλου εὐρέθη καθάλλα ἕνας εὐζωνος. Καθὼς ἐπρόβα-
λεν ὀρμητικῶς καὶ ἵππευσε πρῶτος τὸ πυροβόλον, μία
ὁμοθροντία τὸν εὐρέκει κατὰστηθα καὶ τὸν ἄφησε νε-
κρὸν ἐπάνω εἰς τὸ ἀνεκτίμητον λάφυρόν του.

— (ο) —

Z'

ΑΙ ΜΑΧΑΙ ΑΝΑ ΤΑ ΦΟΒΕΡΑ ΥΨΩΜΑΤΑ

ΤΙ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ

Ο ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ Ν. ΠΡΑΠΑΣ

Ὁ κ. Νικ. Ἀρ. Πράπας εἶνε νεαρὸς δικηγόρος
τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ 9ου πε-
ζικοῦ συντάγματος τῆς Δ' Μεραρχίας. Κατάγεται ἐξ
ἀρματολικῆς οἰκογενείας τῆς Δωρίδος καὶ μπορεῖ νὰ
εἰπῇ κανεῖς ὅτι τοῦ εἶνε κληρονομικαὶ αἱ ἀρεταὶ τὰς
ὁποίας ἐπέδειξεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Φέρει τραῦμα
ἐκ βολίδος πεζικοῦ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ μηροῦ.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΤΑΞΕΙΔΙ
ΜΕ ΤΗΝ ΤΖΟΥΛΙΑ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑΙ
1931

Pour moi, après m'être heurté à des fils de fer, je me jetai à terre et me cachai dans un buisson. Le sol était humide. J'en profitai pour me couvrir de terre la tête et le corps autant que je pus trouver pour celà. Ainsi caché, j'assistai au massacre qui eut lieu non loin de là.

Le lendemain, samedi 15 août, était le jour de la fête de la Vierge. La dernière messe de notre Vierge de Nicomédie fut célébrée cette année avec le sang des Grecs.

Tapi sous mon buisson, je suivais, à la lueur indécise de l'aube, les tragiques péripéties du massacre. On tuait les hommes à grands coups de couteau, puis on les dépeçait à coups de hache.

Les femmes, depuis les fillettes de six ans jusqu'aux vieilles décrépites, étaient d'abord violées puis égorgées. Les Turcs, à pied ou à cheval, faisaient cercle autour des victimes. Je me bouchai les oreilles avec de la terre, ne pouvant supporter plus longtemps les cris affreux de mes compagnons; mais la clameur était si déchirante qu'elle aurait pu être entendue du ciel. La tuerie dura jusqu'à midi; puis les corps mis en pièces furent jetés dans des charrettes et emportés. De ma famille, je perdus ce jour-là, ma femme Olga, ma mère Sophie, mon frère Kosta, ma fille Sophie. C'étaient là tous les miens.

Dans l'après-midi, j'entendis encore des coups de feu qui se faisaient de plus en plus rares. Un grand silence se fit autour de moi, pareil à celui de la mort. Je restai encore caché jusqu'à une heure avancée de la nuit. Je fis alors ma prière et je me levai pour gagner les montagnes. Les soldats de Djémal m'avaient pris mes chaussures. J'étais nu-pieds, mais je ne sentais ni les épines ni les cailloux de la route tant j'avais hâte de gagner la montagne. J'arrivai ainsi dans le village d'El-Manli, habité par des Géorgiens. Je me rendis chez Aga-Karaméhir que je connaissais. Le Géorgien me reçut avec amitié et me dit :

« Fallait-il que je te voie en cet état, Stathis !

— Par pitié, sauve moi la vie, lui répondis-je, et tu auras de moi tout ce que tu voudras. Maintenant je suis seul au monde, tout seul. »

Il me cacha dans une pièce et m'apporta à manger. Il me dit qu'il ne pourrait me garder que deux jours car il craignait d'être découvert. La troisième nuit, je partis avec lui et deux de ses hommes en armes pour gagner Nicomédie, de

— Ἐτραυματίσθην, μᾶς διηγῆθῃ, τὸ ἀπόγευμα τῆς 15ης Ἰουλίου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυκλωτικῆς κινήσεως τὴν ὁποίαν ἐνήργει ἡ Δ' Μεραρχία κατὰ τῶν ἀπέναντι τῆς Γ' καὶ Γ' Μεραρχίας ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ἦμουν διοικητῆς τοῦ 1ου λόχου τοῦ 9ου πεζικοῦ συντάγματος. Ἐβαδίζαμεν κατὰ τῶν ὑψωμάτων Χασάν-πασσᾶ, κειμένων ΒΔ. τοῦ ὑψομέτρου Ρουγὲν 1257 μ. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται εἰμεθα εἰς μίαν γραμμὴν καὶ μὲ τὰ ξίφη καὶ μὲ τὰς λόγχας ἐπλησιάσαμεν τὰ ἐχθρικά προχώματα μέχρι 259 μέτρων. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀντέταξαν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, πείσμονα, ἀπεγνωσμένην. Μᾶς παρενέβαλλον προσκόμματα σοβαρά. Δὲν ἄφηναν πτυχὴν τοῦ ἰδάφους ἀχρησιμοποίητον, τὸ δὲ ἔδαφος παρείχεν εἰς αὐτοὺς πρὸς τοῦτο ὅλην τὴν εὐνοίαν του.

Ἀπὸ τῆς 7ης Ἰουλίου ἤρχισαν καθημεριναὶ μάχαι πεισματῶδεις καὶ αἱματηραί. Οἱ Βούλγαροι ἐννοοῦσαν νὰ μὴ ἀφήνουν καμμίαν πετρώδη πύχωση, κανένα χλοῖσμένο κυματισμὸν τοῦ ἰδάφους χωρὶς νὰ ὀχυροῦνται εἰς αὐτόν, νὰ ἀνθίστανται ἀπεγνωσμένως καὶ νὰ ὑποχωροῦν κανονικῶς, ὅταν ἡ αἱματοχάρακτος γραμμὴ τῆς προελάσεώς μας ἔφθανε μέχρι τῶν χαρακωμάτων των καὶ αἱ λόγχαι μας ἀπειλοῦσαν τὰ στήθη των. Καὶ σὰς εἶπα ὅτι τὸ ἔδαφος ἦτο πολὺ εὐνοϊκὸν εἰς τὸν σκοπὸν τους.

Αἱ καθημεριναὶ αὗται μάχαι μᾶς ἄφηναν ἡμερήσιον κέρδος 2—3 χιλιομέτρων πρὸς τὰ παλαιὰ Βουλγαρικὰ σύνορα. Ἐκυριεύσαμεν τὴν Βόρειον Μακεδονίαν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν, δαφνόςπαρτον, ἀλλὰ καὶ αἱματοσπαρμένην. Ἀπὸ μόνον τὸν ἰδικόν μου λόχον εἶχομεν ἀλληλοδιαδόχως 7 ἀξιωματικούς ἐκτὸς μάχης μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Κιλκίς. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Διον. Γαρίδης ἔπισε μαχόμενος σὰν ἥρωας ποῦ ἦτο. Ὁ ἀνθυπασπιστῆς Καμπανάρος ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ὑπὸ παρομοίας συνθήκας. Ὁ ἀνθυπασπιστῆς Φουρναράκος ἐπίσης.

montagne en montagne. Il m'avait donné un costume géorgien et m'avait chaussé de babouches. Ils m'accompagnèrent jusqu'en vue d'Hamidié, village occupé par les Grecs et les Anglais. De là, je me rendis seul à la rencontre de nos soldats à qui j'apportai la nouvelle du massacre. Ils me serrèrent dans leurs bras, m'embrassèrent et le lendemain je pris part au combat à leurs côtés.

Je sais aujourd'hui que je suis le seul survivant des mille chrétiens de Nicée, c'est pourquoi je me suis fait volontaire pour venger le sang des miens.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΤΑΞΕΙΔΙ
ΜΕ ΤΗΝ ΤΖΟΥΛΙΑ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑΙ
1931

Πέντε λεπτά πρὶν τραυματισθῶ ἐγώ, ἐπληρώθη βαρέως καὶ ὁ ἐπίσης ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς Δημήτρ. Φράγκος.

Ἄλλ' ὁ στρατιώτης ὅσο αἷμα χύνει ὁ ἀξιωματικός του, τόσο θάρρος καὶ μένος πέρνει αὐτός. Εἶδα τοὺς στρατιώτας μου, τραυματίας ὄν, νὰ φθάνουν εἰς ἀπόστασιν 30 βημάτων ἀπὸ τῶν Βουλγαρικῶν θέσεων. Πῶς θέλετε λοιπὸν νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ ἐπὶ τέλους ὁ ἔχθρος, ὅσον ἀξιόλογος καὶ ἂν εἴνε;

Ἡ ἐκείνη ἡ καταδίωξις;...

«Ἀπὸ 'δῶ ἔφυγαν».

«Ἀπὸ 'κεῖ πᾶνε».

«Νάτοι, Νάτοι».

«Χτυπᾶτε, ρίχτε. Θὰ τοὺς πιάσουμε».

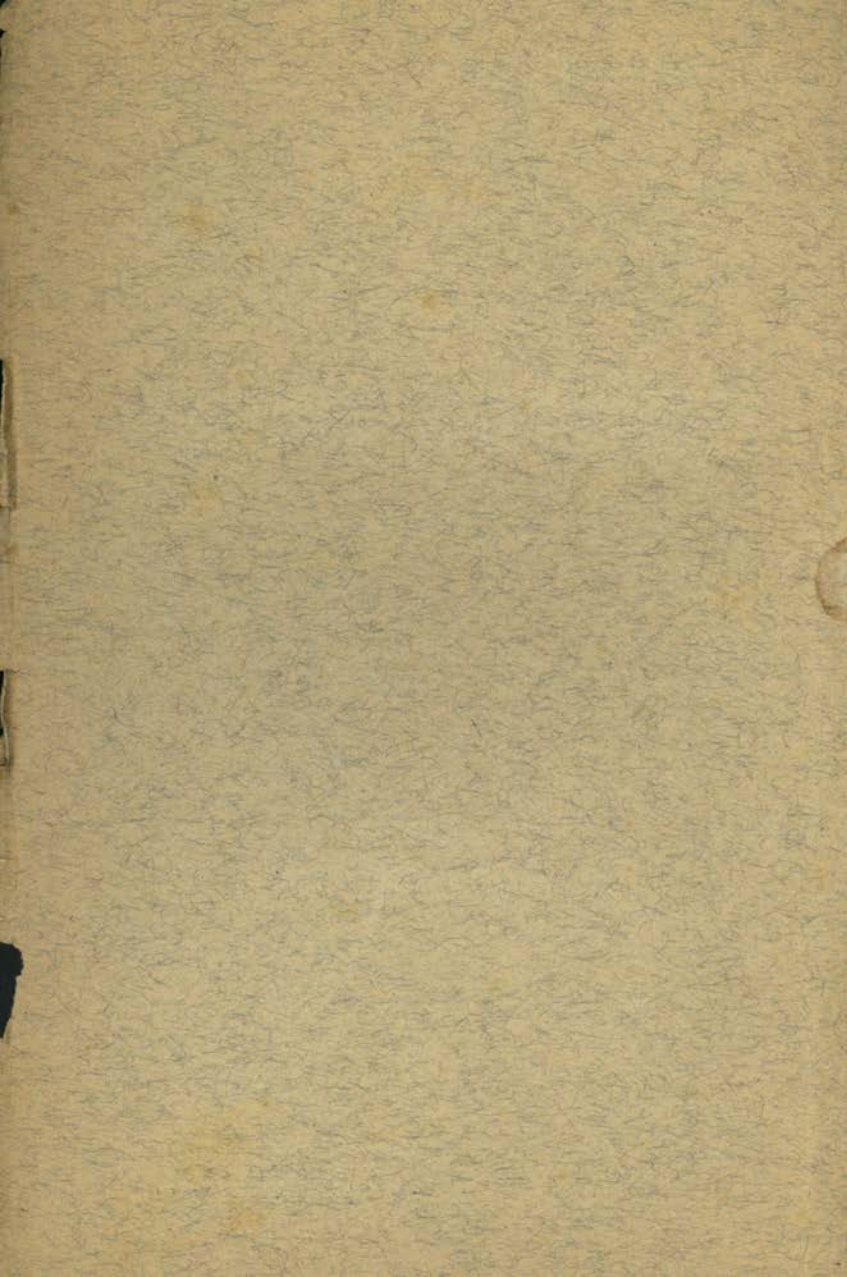
Καὶ δὸς του κυνηγητό.

Σᾶς ἀναφέρω ὀνομαστὶ ἓνα στρατιώτην τοῦ 2ου λόχου Ψυχογιόν. Τὸν κυτοῦσα ὅταν ἐτράπησαν οἱ Βούλγαροι εἰς φυγὴν νὰ τοὺς κυνηγᾷ ὀλομόναχος αὐτὸς μὲ σύντομα, σύντομα ταχέα βήματα, καὶ μοῦ ἔκανε ἀκριβῶς, μὰ ἀκριβῶς τὴν ἐντύπωσιν λαγωνικοῦ ποῦ κύνῃ τὸ λαγὸ πρὸς τὴ φωλιὰ του. Προσπαθοῦσε νὰ τοὺς ξετρυπώσῃ μέσα στὰ χαμόκλαδα, τὰ ὅποια ἐν τούτοις ἔκρυβαν τόσους ἀπροόπτους κινδύνους.

Ἡ ἀντιμέτωπός μας δύναμις τῶν Βουλγάρων ἦτο καταδικασμένη, κατέληξεν ὁ κ. Πράπας, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τζουμαγιᾶς, εἰς ἄμεσον αἰχμαλωσίαν ἢ διασκόρπισιν εἰς τὰς ἀπροσίτους χαράδρας τῶν βουνῶν ὅπου δὲνμποροῦσε νὰ ζήσῃ. Ἡ ἀνακωχὴ ὁμῶς ἐσταμάτησε τὸν κίνδυνόν τους.

ΕΝ ΤΥΜΠΙΑΝΟΙΣ ΚΑΙ ΣΑΛΠΙΝΞΙΝ

Τὴν νύκτα τῆς 15ης πρὸς τὴν 16ην, μᾶς διηγεῖτο κάποιος ἀξιωματικὸς τραυματίας τῆς Γ' Μεραρχίας, αἱ προφυλακαὶ μας ἐστήθησαν ἐπὶ τῶν Βουλγα-

KARA - TÉPÉ

Jusqu'au 25 mars 1921, on trouvait à deux heures et demie au Sud de Nicomédie, le riche village de Kara-Tépé, avec ses deux cents maisons toutes grecques, avec ses magnifiques cerisiers sous un ciel limpide.

Une bande d'irréguliers tures, commandée par Havouz-Maran, Baïraklar-Tchaous et Démir Bey fit, le 15 mai 1920, la première incursion dans le village qu'elle pillait. Ils exigèrent du moukhtar du village, Georges Kostaneoglou, de l'argent et des armes, puis lui donnèrent soixante coups de bâton, sous la plante des pieds. Ils arrêterent ensuite un notable du village, Anesti Stamatiadis et lui donnèrent de la même façon deux cents coups de bâton.

Le village parvint à réunir mille huit cents livres qu'on donna aux Tures, et aussitôt après tous les habitants descendirent à Nicomédie occupée par les troupes grecques. Ils revinrent à Kara-Tépé, libéré par les troupes grecques le 10 Septembre 1920.

Le 25 mars 1921, fête de l'Annonciation, les villageois étaient rassemblés dans l'église de Saint Démètre pour assister à la messe célébrée par les deux prêtres de Kara-Tépé, Papas Mikail et Papas Eleuthérios. A l'épître, une troupe d'enfants se précipita dans l'Eglise en criant :

« Fuyez, fuyez, les Tures arrivent ! »

Au même moment on entendit des coups de feu du poste grec.

Dans l'église, cris, clameurs, tumulte. La foule se dispersa, tandis que les hommes du poste, réguliers et volontaires du village, luttèrent désespérément pour contenir l'attaque brusquée d'un ennemi cinquante fois supérieur en nombre. Les braves défenseurs tombaient comme des épis, fauchés par les balles turques. Mais ceux qui restaient se défendaient avec acharnement pour permettre aux habitants d'évacuer le village. Les gens s'enfuyaient de l'église ou de leurs maisons.

ρικῶν θέσεων τῆς αἱματηρᾶς ἡμέρας, ὀλίγον κάτωθι τοῦ φοβεροῦ ὑψομέτρου 1900, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἡ καταιγίς, αἱ ἀστραπαὶ καὶ αἱ βρονταὶ ἐμαίνοντο.

Τῆς ἀγριότητος τῆς νυκτὸς οἱ Βούλγαροι ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθῶν. Συγκεντρώσαντες ὅλους τοὺς τυμπανιστὰς καὶ τοὺς σαλπικιτάς των διέσπειραν εἰς τὰ κύματα τῆς ὀμίχλης ἡχητικὰ κύματα δαιμονιώδους συναυλίας ἡ ὁποία ἀνεστάτωσε τὰς χαράδρας καὶ τὰς φάραγγας. Οἰστρηλατημένοι ἀπὸ τὴν ταραχὴν αὐτὴν μουσικὴν οἱ Βούλγαροι ἐξώρμησαν εἰς ὀρμητικὸν αἰφνηδιασμὸν κατὰ τῶν προφυλακῶν μας χρησιμοποιοῦντες πρὸς μεγαλειτέραν ἀναστάτωσιν χειροβομβίδας. Μάτην ὅμως ἀπέβησαν ὅλα αὐτά. Ὁ θορυβώδης αἰφνηδιασμὸς, τὸν ὁποῖον δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς πρωτότυπον, διότι ὁ Γεδεὼν εἶχε κάποτε ἐμπνευσθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἰουδαίας ἀκόμη τελειότερους ὥς μέσα καταπλήξειως, ἀπέτυχεν. Ἀπέτυχε πανηγυρικῶς, καθ' ὃν τρόπον δηλαδὴ καὶ ἐπεχειρήθη. Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν ὑπὸ τὴν βροχὴν τῶν Ἑλληνικῶν σφαιρῶν, τὰ τύμπανα διεπράγησαν ὑπὸ τοὺς κεραυνοὺς τῶν Ἑλληνικῶν πυροβόλων καὶ οἱ χειροβομβόλοι αἰφνηδιασταὶ ἐπέστρεψαν κακὴν κακῶς εἰς τὰς θέσεις των.

ΤΙ ΦΟΒΕΡΟ ΕΙΝΕ ΤΟ ΓΚΡΙΤΣΙ ΔΗΛΑΔΗ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ἡ μάχη περὶ τὸ Τζαμί Τσιπέ ὑπῆρξεν ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλειτέρους θριάμβους τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων. Θούρια σάλπισματα μετὰ τυμπανισμάτων ἀντηχοῦσαν καθ' ὅλον τὸ μέτωπον τῆς πυκνῆς παρατάξεως.

Μὲ μίαν φωνὴν ὁ στρατὸς ἀνακράζει:

— Ἐμπρὸς διὰ τῆς λόγχης.

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς!

Εἰς τὰ βάραθρα ἀντηχοῦσιν οἱ ἀλλαλαγμοί, αἱ ἰαχαὶ καὶ τὰ γοργὰ σαλπίσματα τῆς προσβολῆς.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΑΘΗΝΑΙ 1932

Οἱ διοικηταὶ τῶν σωμάτων ἑφιπποὶ καὶ ξιφῆρεις δίδουσι πρῶτοι τὸ παράδειγμα τῆς προσβολῆς τοῦ ἑχθροῦ.

Αἱ Ἑλληνικαὶ γραμμαὶ ἐφορμῶσι διὰ τῆς λόγ-
χης, δὲν εἶνε πλέον στρατιαί, ἀλλὰ καταιγίδες οὐρα-
νόπεμπτοι κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Πρὸ τῆς ἀκατασχέτου ὁρμῆς τῆς ἐπιθέσεως, ὁ διπλασίας δυνάμειος ἑχθρὸς κάμπτεται. Αἱ χεῖρες του παραλύνουν μέχρι βαθμοῦ ὥστε νὰ κρατῶσι τὰ ὅπλα των ἐν ἀχρησίᾳ.

Ὅλαι αἱ φοβεραὶ θέσεις τοῦ Βουλγαρικοῦ μετώ-
που προσβάλλονται καὶ ἀναστηλοῦνται ἐπ' αὐτῶν ὁ σταυ-
ρὸς μας. Ὁ ἑχθρὸς ἐπτοημένος πλέον ἀναγκάζεται νὰ
τραπῇ εἰς ἀκατάσχετον φυγὴν.

Ἡ φθορὰ τοῦ ἑχθροῦ παρίσταται σημαντικὴ. Εἰς
οὐδεμίαν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε μαχῶν ὑπέστη τοσαύτας
ἀπωλείας, ὅσας κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπίθεσιν καὶ κατὰ
τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀκάθεκτον αὐτοῦ καταδίωξιν.

Οἱ Βούλγαροι φεύγοντες πανικόβλητοι καὶ ἐν ἀτα-
ξίᾳ ἔρριπτον κατὰ τὸ σύνηθες ὅπλα καὶ ἐξαρτήματα
φωνάζοντες:

— Μάννα μου, μάννα, τί φοβερό εἶνε τὸ Γκρίτσι!

Η ΕΠΟΠΟΙΙΑ ΤΟΥ ΥΨΩΜΑΤΟΣ 1357

Ὁ λοχαγὸς Παλαιοδημόπουλος, ἕνας ἥρωας τοῦ
9ου συντάγματος τῶν εὐζώνων ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν
κατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1357.

— Αἱ ὀβίδες ἔπεφταν σὰν βροχὴ εἰς τὰς τάξεις
τοῦ τάγματος τῶν εὐζώνων ποῦ ὑπηρετοῦσα. Οἱ εὐζώ-
νοι ἔβλεπαν τοὺς συντρόφους των νὰ τινάζονται εἰς τὸν
ἄερα, ἔβλεπαν πόδια κομμένα ἀπ' ἑδῶ, κεφάλια νὰ
ἀνοίγωνται ἀπ' ἐκεῖ, χέρια νὰ πετιῶνται ψηλά, καὶ αὐ-
τοὶ μέσα εἰς τὴν Θεϊκὴν αὐτὴν ὀργήν, ἀντὶ νὰ ἀπο-
δειλιούν, ἀντὶ νὰ ἀνατριχιάζουν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν,

sans avoir le temps de rien emporter. Tandis que Papas Eleuthérios se mettait à la tête de ses ouailles pour les guider dans l'exode, Papas Mikail recueillait les ornements et les vases sacrés pour les soustraire à la profanation des Turcs. Une balle l'atteignit à la main : il ne quitta pas l'église tant qu'il n'eût pas mis en lieu sûr les objets sacrés. La foule des Turcs couvrait les collines et les champs. Des femmes et des enfants les suivaient en poussant des hurlements et en les excitant.

C'étaient des paysans des villages environnants. Ak-Pounar, Tépédjik, Sérideré, Cazan-Déré, Ak-Chéir, Klikondou, Sapandja. Assoiffés de sang, avides de pillage, ils arrivaient comme un torrent et inondaient déjà les premières maisons de Kara-Tépé. Les chrétiens fuyaient devant cette horde sauvage, toute en armes, en abandonnant, qui ses enfants, qui sa vieille mère, qui ses jeunes frères et sœurs, leurs biens.

Démétrios Gavridis, de Kara-Tépé, m'a fait le récit suivant :

— Ce jour là, j'avais quitté le poste où je servais comme volontaire pour aller couper du bois dans la campagne. Il faisait à peine jour que j'entendis brusquement des coups de feu de toutes parts. Les balles sifflaient tout autour de moi et je me rendis compte qu'il m'était impossible de rejoindre le poste où j'avais laissé mon fusil. J'espérais que la fusillade se calmerait, mais d'heure en heure elle devenait plus nourrie. Les balles déchiquetaient les feuilles et cassaient les branches. Soudain, j'entendis près de moi une voix qui disait en turc :

« Ahmet a été touché. »

Une autre voix demanda :

« D'où est parti le coup ? »

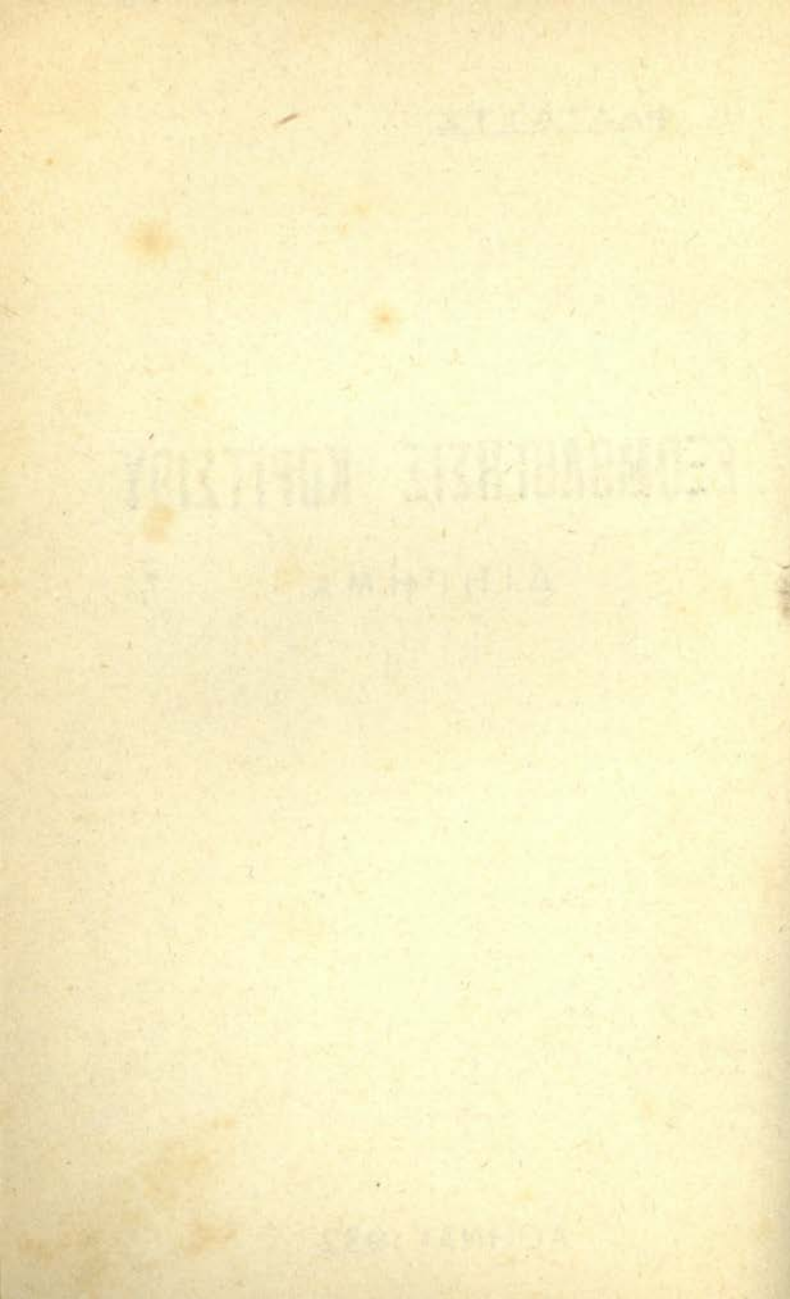
— De ce ravin-là. »

Les Turcs se précipitèrent vers le ravin et j'eus à peine le temps de me jeter dans un trou et de me couvrir de feuillage. En courant, un Turc me marcha sur le dos et alla tomber un peu plus loin. Ils me découvrirent et m'arrêtèrent.

L'un deux voulait me tuer sur le champ, mais un autre cria :

« Laisse-le là le ruffian, pour qu'on lui coupe le nez et les oreilles avec tous les autres. »

La crainte me paralysait les jambes. Huit Turcs me frappèrent à coups de crosse sur la tête et le dos, puis se mirent en marche. L'un deux resta près de moi, les sept autres nous

ἐσηκώνοντο ὄρθιοι καὶ μακινόμενοι πλέον ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων.

Ὡς θεία καὶ ἐκλαμπρὸς φυλή, ποῦ ἔκρυβες τοιοῦτον μεγαλεῖον καὶ ζωτικότητα!

ΔΙΔΩ ΜΕ ΕΥΧΡΙΣΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΛΟ ΠΟΔΙ

Μετὰ τῶν τραυματιῶν τοῦ ὑψώματος 1357 εἶνε καὶ ὁ εὐζώνος Σταματόπουλος. Ὅθις τοῦ εἶχε κόψει τὸν ἕνα πόδα καὶ τὸν ἐτραυμάτισε σοβαρῶς εἰς τὸν ἄλλον. Τὸν μετέφερον εἰς τὸ χειρουργεῖον καὶ ὁ ἱατρὸς ἀπεφάνθη ὅτι πρέπει νὰ κοπῇ καὶ τὸ ἄλλο πόδι διότι ἤρχισεν ἤδη ἡ σηψαιμία.

— Δίδω μὲ εὐχαρίστησιν καὶ τὸ ἄλλο πόδι καὶ τὴν ζωὴν μου ἀκόμη, ἀπαντᾷ, ἀρκεῖ ὅτι ἐνίκησαμεν.

Ἡ ἐγχείρησις ἔγεινε χωρὶς χλωροφόρμιον καὶ ὁ ἥρωικὸς εὐζώνος δὲν ἔβγαλεν οὔτε ἕνα ὄχ. Ὑπέμεινε τοὺς πόνους μὲ τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν γαλήνην τοῦ ἀνθρώπου ποῦ εἶνε ἀφοσιωμένος εἰς τὸ καθῆκον. Οὔτε μεμφομοίραι, οὔτε δάκρυα, οὔτε «τί θὰ γίνω;».

ΜΟΛΙΣ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΑΥΜΑ ΤΟΝ ΠΕΙΘΕΙ...

Ὁ λοχίας τῶν εὐζώνων Φαρμάκης, τραυματισθεὶς κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ 1357 εἰς τὴν χεῖρα ἐξηκολούθει νὰ μάχεται ὄρθιος. Σὲ λίγο τραυματίζεται εἰς τὴν κεφαλὴν. Δένει τὸ ἐπικίνδυνον τραῦμά του καὶ πηγαίνει πάλιν εἰς τὴν διμοίριάν του.

Ὁ ἱατρὸς τὸν συμβουλεύει νὰ ἀπομακρυνθῇ. Αὐτὸς ὁμῶς ἐπιμένει. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ μόνα τὰ πάλη καὶ ἡμέλια του. Δέχεται καὶ τρίτον τραῦμα καὶ τότε πλέον, ἀνίκανος νὰ κινηθῇ, ἐδέχθη νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ πλησίον χειρουργεῖον...

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Μιά κόρη αποκαλύπτει μιὰ πτυχή τῆς ἐρωτικῆς τῆς ζωῆς.

Τὸ χειρόγραφο τῆς Ἀθηναίας κόρης, τὸ ὁποῖον ἔφθασεν εἰς τὰ χέρια τοῦ ὑπογράφοντος, ἀδιάφορο πῶς, ἐκδίδεται σήμερα χωρὶς μεγάλην ἀλλαγὴν εἰς τὴν κάπως ἀκατάστατη γλῶσσα καὶ τὸ λεκτικό.

Ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησιν ὁμως αὐτὴ ἔνα συμπέρασμα βγάνει :

Καμμιά διαφορὰ γιὰ ἓνα μεγάλο πλῆθος γυναικῶν, δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ στὴ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα στὴν παρόρμησι τοῦ φύλου, ἥ δὲ ἀμυντικὴ θέσις τῆς γυναίκας εἰς τὸν ἔρωτα εἶναι περισσότερο κοινωνικὸ ἀποτελέσμα τῆς παραδόσεως τῆς μυϊκῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρὸς μὲ τὴν ὁποίαν ὑπέταξε τὴν γυναῖκα, τὴν ἔκανε κτημῆμα του καὶ προσεπάθησε νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὸ ἐνστικτό της ἀκόμῃ εἰς τὴν ἐγωῦστικὴν τοῦ ἀντίληψι τῶν δικαιωμάτων κυριότητος ἀπέναντί της, παρὰ ἀποτελέσματα τῆς φυσικῆς ἐρωτικῆς τῆς διαθέσεως.

Αὐτὸ τοῦλάχιστον τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὸ προσεκτικὸ διάβασμα τοῦ χειρογράφου ἔβγαλεν ὁ ἐκδότης του.

Κ. Φ.

ΑΘΗΝΑΙ, Νοέμβριος 1923

précédèrent. A un moment donné, mon gardien alla vers ses compagnons pour allumer sa cigarette. Je pensai qu'il valait mieux risquer de tomber sous les balles plutôt que de mourir dans les tourments.

A l'instant, je retrouvai l'agilité de mes membres. Je me jetai dans le ravin. Les Turcs me poursuivirent à coups de fusil. Les balles bourdonnaient à mes oreilles comme des abeilles. J'arrivai pourtant au sommet de la colline d'où je me laissai rouler sur l'autre versant. La pente devait avoir une centaine de mètres et je ne pouvais plus m'arrêter. Je tombai enfin dans un fossé. Je me trouvais à soixante dix mètres environ du village que les Turcs avaient maintenant complètement envahi. De là, je pouvais entendre des voix qui criaient:

« Venez, venez, les infidèles, sont partis. » Et tout le village se remplit d'hommes, de femmes et d'enfants turcs. Ils amenaient des mulets et des chevaux pour les charger. Je voyais les pillards pénétrer dans les maisons et en sortir tout chargés. Les flûtes, les cornemuses et les tambourins jouaient des « Amané » pour accompagner le pillage. De Kara-Tépé à Factory, la campagne était couverte de femmes et d'enfants grecs qui fuyaient. Les Turcs tiraient sur eux, mais n'osaient les poursuivre, parce qu'à Factory se trouvaient de nombreuses troupes grecques.

Dans le village, les pillards dansaient comme des démons, tout était souillé et détruit.

Les femmes mêmes et les enfants aidaient à briser les portes et les fenêtres en criant :

« Saccagez les maisons des ghiaours ! Détruisez la croix, détruisez leur loi, leur foi, leur Evangile ! »

Un groupe de Turcs était entré dans l'église, d'autres tiraient sur la cloche. Ensuite, je vis l'église se soulever de terre, retomber puis s'ouvrir et s'effondrer avec fracas tandis qu'il s'en échappait une colonne de flamme et de fumée.

Les Turcs l'avaient fait sauter en y jetant des bombes.

Dans le village, les Turcs marquaient les meubles d'un trait noir, comme on fait du bétail qu'on mène en grands troupeaux à l'abreuvoir, puis les chargeaient en toute hâte sur leurs bêtes, car, à ce qu'il paraissait, ils craignaient d'être attaqués par nos troupes de Factory.

Des flammes et de la fumée s'échappaient des maisons que

Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΣ ΛΥΧΙΟΥ

Ὁ ταγματάρχης Ἰατρίδης διέταξε τὸν λοχίαν τῶν εὐζώνων Καρατάσον Πέτρον νὰ καταλάβῃ ἓνα ὕψωμα τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μάχης. Ὁ λοχίας παρέλαβε μίαν διμοιρίαν, 60 περίπου ἄνδρας, καὶ μετέβη εἰς τὸ ὑποδειχθὲν μέρος. Τρεῖς ὥρες ἐκράτησε τὸ μέρος αὐτὸ καὶ εἰς τὸ τέλος μὲ μίαν ἔφοδον διεσκόρπισεν ἓνα λόχον Βουλγαρικόν.

Ἡ ἔφοδος ὁμῶς αὐτὴ ἐπληρώθη ἀκριβῶς. 24 παλληκάρια του δὲν ἔφθασαν εἰς τὰ προχώματα τῶν Βουλγάρων.

Ἔπесαν καὶ μένουν φύλακες αἰώνιοι τῆς νέας χώρας μας.

Μετὰ τὴν μάχην ὁ αἰμίμηστος Ἰατρίδης ἐπέπληξε τὸν λοχίαν διότι ὁ ἐνθουσιασμός του παρέστρεψε καὶ ἐφρονέυθησαν οἱ ἄνδρες. Καὶ ὁ λοχίας τοῦ ἀπαντᾷ μὲ τὸν ἀφελέστερον τρόπον:

— Ἀμ' κύριε ταγματάρχα, μὲ π... βάφονταὶ αὐγά:

Ὁ ταγματάρχης ἐγέλασε καὶ τὸν συνεχάρη.

ΠΟΚΕΡ ΕΨΑΝΩ ΣΕ ΥΨΟΣ 1600 ΜΕΤΡΩΝ

Κάθε δυσκολία, κάθε κόπος, κάθε κόρασις εἶχαν νικηθῇ ἀπ' τὴν σιδερένια ψυχὴ καὶ θέλησιν τοῦ στρατοῦ μας. Οἱ ἄνδρες εἶχαν τόσον ἐξοικειωθῇ μὲ τὸν κίνδυνον καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ τὰς κακουχίας καὶ τὰς κοπώσεις ὥστε ἄρχισαν νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην κἄποιας ἡπιωτέρας ψυχικῆς διαχύσεως.

Τὴν νύκτα ἐπάνω στῆς ἄγριες ράχες τῆς Τζουμαγιᾶς ἐνῷ τὸ ἀστραπόβροντο χάραζε φωτεινὲς σειρὰς ἐπάνω στὸ σκοτεινὸ στερέωμα καὶ ἡ βροχὴ, τὸ χαλάζι, ὁ ἀέρας στρύμωχταν στρατιώτας καὶ ἀξιωματικοὺς σαρδελιδὸν κάτω ἀπ' τὸ στενὸ ἀντίσκηνο. ἄκρως πολλὰς φορές σὰν ἀπὸ μύρια στόματα τὸν ὕμνον στήν πατρίδα το-

les Turcs venaient de piller, car en même temps ils y mettaient le feu.

J'entendis ensuite la voix du crieur qui disait :

« Les chevaux, les chevaux ! et chargez-les. »

Et ils s'en allaient avec les bêtes chargées, en chantant et criant.

Toutes les maisons du village ne brûlaient pas, car les Turcs n'avaient pas eu le temps d'y mettre le feu, mais celles qui étaient en feu remplissaient l'air de crépitements.

Quand j'eus la certitude que les Turcs étaient partis, je sortis de mon fossé pour descendre à Factory. En passant par les rues du village, je vis la tête du jeune Christos Karidi au bout d'un pieu. Un peu plus loin, des pieds étaient suspendus à une fenêtre et sur la chaussée, la tête de Stavros Bouridi.

J'ai vu aussi le cadavre de Pantello Sarvidani avec ses dents passées en chapelet autour du cou. J'ai vu aussi Barbara Erenoglou, une vieille de quatre-vingt cinq ans, crucifiée et clouée sur la porte de sa propre maison et qui palpitait encore ; elle avait les yeux crevés.

Comme je m'en allais dans la campagne vers Factory, je fus attiré par des pleurs : je trouvai mon enfant jeté dans les buissons. Je le pris dans mes bras et ma femme que je retrouvai à Factory, m'a avoué qu'elle-même l'avait jeté là afin de pouvoir sauver nos deux plus grands enfants. Beaucoup d'autres mères jetèrent ainsi, par les chemins, leurs enfants que nos troupes ont ensuite recueillis.

νισμένο ἐπάνω στῆς πιὸ τραχιές νότες, στὰ ὀλοσκότεινα, ἢ διέκρινες κᾶπου-κᾶπου δειλὴ ριπὴ τρεμουλιάζοντας φωτὸς ποῦ πρόβαλε ἀπὸ καμμιὰ τρυπίτσα τῶν ἀντισκίνων τῶν ἀξιωματικῶν.

Καὶ ἂν ἀπὸ περιέργεια πλησίαζες τὴν τρυπίτσα αὐτήν, θάβλεπες πέντε ἔξῃ ἀξιωματικοὺς τοῦ λόχου σκυμένους δυὸ κάρτια νὰ παίζουν πόκερ, ἐνῶ ἡ φλόγα τοῦ κεριοῦ τοὺς κυνηγημένη ἀπ' τὰ ρεύματα τοῦ δυνατοῦ βοριᾶ ποῦ εἰσχωροῦσε ἀπ' τὰ ρήγματα ἀπλώνονταν, μαζεύονταν, μάκραινε, πλάταινε, λυώνοντας τὸ κερὶ ποῦ ἔσταζε σὰ δάκρυο ἐπάνω στῆς κουβέρτης. Ἦταν ἡ μόνη τοὺς ξεκουραστικὴ διασκέδασις.

Ἐξω ἀπ' τ' ἀντίσκηνο ὁ ὄλεθρος χόρευε τὸν κολασμένο χορό του. Ὁ θάνατος караδοκοῦσε πίσω ἀπὸ κάθε βράχο, ἀπὸ κάθε θάμνο.

— (ο) —

Η'

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΔΟΪΡΑΝΗΣ

ΟΠΟΥ Ο ΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ ΠΕΤΑ ΤΗ ΣΑΛΠΙΓΓΑ
ΓΙΑ Ν' ΑΓΚΑΛΙΑΣΗ ΤΟ ΝΤΟΥΦΕΚΙ

Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς κ. Ἀνδρέας Χάγιερ ἀνήκων εἰς τὸ βον τάγμα τῶν εὐζώνων, τραυματίας τῆς μάχης τῆς Δοϊράνης, μᾶς διηγήθη τὸ ἔξῃς ἀνέκδοτον, χαρακτηριστικὸν τοῦ ἠθικοῦ μένους τῶν εὐζώνων, τῶν θρυλικῶν παλληκαριῶν μας κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον.

— Ἐφυλάττομεν τὰ ὑψώματα τοῦ Καρασινὰν ἀνωθεν τῆς Γευγελῆς.

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ

‘Η ταραχή ποῦ με κατείχαν ὅλην τὴν ὥρα ποῦ ἤμουν μαζί τοῦ ἄλλαξε σὲ μια ἀνησυχίαν ὅλου μου τοῦ σώματος ὅταν εὗρέθηκα μόνη μου στὸ δωμάτιό μου ἑτοιμὴ νὰ πέσω νὰ κοιμηθῶ.

‘Π ἀνδρική του φωνὴ δὲν ἐχάιδευσε πιά τ’ αὐτιά μου, οὔτε με ἔκανεν ὑπερήφανη τὸ περιπάτημα διπλὰ στὴν ὑψηλὴ του ὀλόισια κορμοστασιά, ἡ αἰσθησις ὁμῶς μιᾶς ἀλλοιωτικῆς ἀτμοσφαίρας ποῦ εἶχα ἀναπνεύσει κοντὰ του μ’ ἐμεθοῦσε πρὸ πολὺ τώρα, μ’ ἐξάλιζε μ’ ἔκανε νὰ ἐπιθυμῶ τὸν ἄνδρα αὐτὸν μέσα στὸ δωμάτιό μου, σιμὰ μου, τὴν ὥραν αὐτὴ ποῦ ἐβγαζα τὰ ροῦχά μου καὶ ἐτοιμαζόμουν νὰ ἀφίσω τὸν ἑαυτό μου στὴν ἀγκαλιὰ τῶν σεντονιῶν.

Πάνω στὸ κρεβάτι ἡ ταραχὴ μου ἔγινεν ἀκόμη πρὸ μεγάλη καὶ ἡ ἀνάμνησις τοῦ ‘Ανδρέα ἐχάιδευσε τὰ μισόγυμνά μου μέλη, ἐπλέκετο στὰ μαλλιά μου, ἐκλούσε μέσα ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς βατίστας τοῦ νυχτικοῦ στὸ στῆθος μου, ἠπλώνετο ἡδονιστικὴ καὶ ἀσυγκράτητη ὀλόγυρα στὴν μέση μου.

‘Απὸ τὸ μισοανοιγμένο παράθυρο τοῦ δωματίου μου ἔφθαναν ὡς τὸ κρεβάτι μου σκιὰ καὶ φωτεινὰ κομμάτια τῆς ἀμυγγαλίας ποῦ ἐσάλευσαν τὰ φύλλα τῆς μέσα στὸ φεγγαρόφωτο, καὶ τὸ θρόνισμα τῶν κλαδιῶν τῆς ἀπὸ τὸν ἀέρα μου ἐφάνη σὰν σιγαλὸ μίλημα τοῦ ‘Ανδρέα σὲ μένα... Σὲ μιὰ στιγμὴ ἐτινάχθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἔτρεξα στὸ παράθυρο τὸ ἀνοιξὰ ἐντελῶς καὶ ἔμεινα ἐκεῖ στηριζομένη στὴν κόφι τοῦ παρὰθύρου. ‘Η κατάρρα ποῦ καὶ ἀπὸ ἄλλοτε ἔρριχνα στοὺς νόμους μας, τοὺς κοινωνικοὺς καὶ στοὺς προγόνους μας ποῦ ἔδεσαν καὶ ἐφυλάκισαν τὴν ἐπιθυμία τῆς γυναίκας πίσω ἀπὸ ἓνα ἀφύσικο καὶ ἄσκοπο καθεστῶς συμβατικῆς ἠθικῆς ἐξέσπασε πάλι μέσα μου.

Εἶχα ἀρχίσῃ πάλι τὴν ἴδιαν ἱστορίαν τοῦ μαλώματος με τὸν ἑαυτό μου. ‘Η ἀγανάκτησις ἐναντίον τῆς ἀνόητης ἀδυναμίας μου νὰ φανῶ εἰλικρινῆς ἀπέναντι τοῦ ‘Ανδρέα, νὰ τὸν ἀφίνω ἐλεόθερο στὰ χάρδια του σὲ

Εἰμεθα μάρτυρες ὅλης τῆς συμπλοκῆς ἣ ὁποία ἔλαθε χώραν μεταξὺ τῶν Σέρβων, ὀλιγίστων ἔθνοφρου-
ρῶν, καὶ τοῦ ἐπελάσαντος Βουλγαρικοῦ στρατοῦ κατὰ
τὴν πρώτην παραχάραξιν τῆς οὐδετέρας ζώνης. Τὸ
τάγμα μας δὲν εἶχε διαταγὰς νὰ κινηθῇ.

Μολαταῦτα χάριν τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑψωμάτων
μας διετάχθη ἐγὼ μὲ δύο διμοιρίας νὰ καταλάβω
ἓνα λόφον δεσπόζοντα ἀριστερᾷ μὲν τῆς Γευγελῆς, δε-
ξιᾷ δὲ τοῦ Σεχόβου, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἦτο κατειλημ-
μένο ἀπὸ Βουλγάρους κομιτατζῆδες.

Πράγματι κατέλαβον τὸ ὕψωμα, ὠχυρώθην, καὶ
μετ' ὀλίγον ἤμην ἠναγκασμένος μὲ τοὺς ὀλίγους μου
στρατιώτας νὰ ἀνοίξω διμέτωπον πῦρ ἐναντίον τῶν ἐκ
Γευγελῆς καὶ Σεχόβου ἐπερχομένων ἐναντίον μου Βουλ-
γάρων.

Ὁ σύνδεσμός μου, ἓνας μικροῦλός ἀλλὰ γεμᾶτος
φωτιά καὶ ἀνδρεία εὐζωνος ὀνόματι Τσελίκας, ὅταν
μυρίστηκε πῶς θὰ ἀνάψῃ ἡ φωτιά, ἤλθε καὶ μὲ πολλή
ταπεινωσύνῃ ἐζήτησε τὴν χάρι νὰ τὸν ἀντικαταστήσω
γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ λάβῃ ἐνεργὸ μέρος μὲ τὸ ντουφέκι
στὴ μάχῃ, ἀλλὰ ἐγὼ ἐπέμεινα νὰ μείνῃ εἰς τὸ καθήκον
τοῦ ὡς σαλπικτῆς καὶ σύνδεσμος.

Δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ ἐπιμείνῃ.

Σὲ λίγο ἡ μάχῃ ἤρχισε.

Ἔλαβα ἀνάγκη τοῦ Τσελίκα, τοῦ συνδέσμου, τὸν
προσεκάλεσα, ἐφώναξα, ξελαρυγγιάστικα, μὰ ποῦ ὁ
Τσελίκας...

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς ἐζήτησα νὰ μοῦ
τὸν φέρουν πρὸς ἀπολογία.

Ντροπιασμένος μὲ τὸ κεφάλι κάτω ἤλθε νὰ ἀνα-
κριθῇ.

— Δὲν μπόραγα, κύρ ἀνθυπολοχαγέ, νὰ βαστάξω.
Τήραζα τοὺς ἀλλουνοὺς ποῦ τὸ γλεντάγανε μὲ τὸ ντου-
φέκι, καὶ ἐγὼ νὰ κάθουμι μὲ τὴ σάλπιγγα στὸ χέρι
ἄπραγους! Γιὰ σαλπικτῆς εἶμαι μαθὲς ἐγώ;

FOUNDOKLIA

Christos Kalantsis commença ainsi le récit de la destruction de Foundouklia, sa patrie :

— Des cinquante maisons grecques de Foundouklia, il n'en reste plus une debout et, des deux mille cinq cents chrétiens du village, il n'en reste ici-bas que la moitié.

Le 20 juin 1920, deux cents soldats kémalistes, commandés par Hadji-bey, arrivèrent à Foundouklia, soi-disant pour nous défendre contre les autres Turcs. Le lendemain, ils nous prirent trois mille livres, trois mille brebis, cinq cents têtes de gros bétail et six charretées de cocons. Nous pensions en être quittes avec cette rançon, mais de nouveau, le lendemain, Hadji-bey exigea trente à quarante mille livres, tout le bétail et nous enjoignit de rester dans le village.

Les habitants commencèrent à s'enfuir, par les ravins et les champs, vers les montagnes, et le matin du 23 juin, je pris avec moi ma femme et mes enfants et je cherchai à m'échapper de la zone kémaliste.

Les Turcs en eurent vent, ils nous rattrapèrent, me prirent tout l'argent que j'avais sur moi, mes vêtements, mes chaussures, les vêtements de ma femme et de mes enfants et nous ramenèrent à Foundouklia. Ils avaient rassemblé les habitants qu'ils répartissaient ; les hommes, à partir de quinze ans, étaient enfermés dans l'église. Ils en réunirent là environ trois cents, et ils rassemblèrent autant et plus de femmes et d'enfants dans l'école, pendant que les détachements envoyés par Hadji-bey ramenaient des champs et de la montagne tous les fuyards. Dans l'église, lamentations et pleurs. Les Turcs nous insultaient :

« Pourquoi pleurez-vous, stupides porcs !, et pourquoi priez-vous la Croix ? C'est nous qui sommes votre Dieu et votre Vierge et votre Croix. Que votre Christ et votre Vierge viennent vous délivrer ! »

Nous, nous les supplions et disions :

μένα, νὰ ἀνταποκριθῶ μάλιστα, ὅπως ἔπρεπε στὰς δι-
κὰς του ἐκδηλωτικὰς κινήσεις, νὰ γίνω κι' ἐγὼ ἐπιθε-
τική ἀκόμη ὅπως μὲ παρεκίνηι τὸ αἷμά μου καὶ ἡ ἐ-
πιθυμία ποὺ ἐξεπέμπετο γιὰ ἐκείνον, εἶχεν ἀνέδει πά-
λι ὡς τὸ πρόσωπό μου, καὶ ἔλουσα εὖν ἐαυτὸ μου μὲ
ἐνα βλέμμα οἴκτου καὶ ἀπογοητεύσεως.

Τὸ φεγγάρι εἶχεν ἀπαλλαχθῇ τώρα ἀπὸ κάποιο
σύννεφο καὶ καθὼς ἐγύθηκε ὁλόκληρο τὸ φῶς ἐπάνω
μου εἶδα τὸ ὁλόγυμνο σχεδὸν στῆθός μου σὰν νὰ ἦτο
ἀπὸ ζωντανὸ φίλντισι, καὶ εἶδα τὰ χέρια μου κανονι-
κὰ καὶ χυτὰ σὰν δυὸ ποτάμια ζωῆς, καὶ εἶδα τὰ ἀπλω-
μένα ἐμπρὸς μαλλιά μου σὰν μιὰ ὑπέροχη ἐσάρπα ποὺ
ἤθελε νὰ προφυλάξῃ τοὺς ὤμους μου. Καὶ συνέβη πά-
λιν ὅτι μοῦ εἶχε συμβῇ τόσες φορές ποὺ ἐγόρισα σπίτ-
μου ἔπειτα ἀπὸ περίπατο μαζί μὲ τὸν Ἀνδρέα. 'Ο οἴ-
κτος γιὰ τὸ σῶμά μου ποὺ ἔμενεν ἀνέγγιχτο ἀπὸ τὰ ἀνι-
δρικά χάρδια ἐχάθηκεν ἀπότομα, ὁ θυμὸς μου γιὰ τὰ
μέλη μου ποὺ ἐστέκοντο ἀδρανῇ ἐπέρασε, καὶ μιὰ ἐ-
ρωτική ἐπιθυμία τοῦ ἑαυτοῦ μου γιὰ τὴν προκλητικό-
τητα τοῦ στῆθους μου μ' ἐκυρίευσε, καὶ μιὰ λύσσα
παθους γιὰ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἴδιου τοῦ κορμιοῦ μου
μ' ἐτάραξε μὲ συνάρπασε, μ' ἔκανε νὰ χῶσω τὰ δάχτυλά
μου βαθειὰ στὸ στῆθός μου νὰ τραβήξω καὶ νὰ ρίξω
στὰ πόδια μου τὸ νυχτικὸ μομ πουκάμισο...

"Ὅταν ἐσηκώθηκα τὸ πρωῒ ἤμουν ἀλλοίμονο, χα-
μηλωμένη ἠθικῶς συντετριμμένη σωματικῶς, τσακισμένη
στὴν διάθεσί μου. Ἐφριξα συλλογισθεῖσα ὅτι χρόνια
πολλὰ τώρα ἔξη ἢ ἑπτὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔνοιωσα
πολὸ καλὰ πιά τὸ ξύπνημα τοῦ ἑαυτοῦ μου, εἶχα ση-
κωθῇ πολλὰ πρωινὰ μὲ τὴν ἴδια συντριβὴ ποὺ κατεῖχε
ὁλόκληρη τὴν διάθεσί μου, μιὰ συντριβὴ ποὺ μὲ ἔκανε
ἄρρωστη χωρὶς νὰ ἔχω πραγματικὰ τίποτα, καὶ ἐπετά-
χτηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι, κι' ἔτρεξα στὸν νιπτήρα μου
νὰ ρίξω νερὸ ἐπάνω μου, νὰ πλύνω τὸ κορμί μου, νὰ
ἐξυγιανθῶ.

Ἀπέναντί μου ὁ καθρέφτης τῆς τουαλέτας μου
μ' ἐκύτταζε μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια, μ' ἐκύτταζεν ἄ-
σχημα καὶ χωρὶς λάμφι, ἐνῶ ἐγὼ ἤμουν ὑποχρεωμένη

Καί τί νομίζετε πῶς ἔκαμε; Εἶχε πάρει 5—6 εὐζώνους καί ρίχτηκε μέσα σ' ἕνα χαντάκι πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σερχόβου ὅπου ἦταν οἱ κομιτατζήδες κι' ἀπ' ἐκεῖ ἀνοιξε τὴ φωτιά. Σ' αὐτοὺς τοὺς ἔζη κυρίως τὸ χρωστᾶμε ἂν καμμιὰ ἐξηνταριὰ ἡμεῖς δὲν ἐκυκλώθημεν ἀπὸ τὰς χιλιάδας τῶν ἐπερχομένων Βουλγάρων.

ΓΙΑ ΜΟΥΛΟΥΣ ΜΑΣ ΠΗΡΑΝΕ ΕΜΑΣ...

"Αλλοτε πάλιν, ἐξακολουθεῖ ὁ ἴδιος ἀνθυπολοχαγός, πρὸ τῆς μάχης τῆς Δοϊράνης.

Ὁ ἐχθρὸς μὲ καὶ μικρομάχας εἶχεν ἀποθηθῇ ὑπὸ τῆς 10ης μεραρχίας μας πρὸς τὸ μέρος τῆς Δοϊράνης. "Ὅλα σχεδὸν τὰ τάγματα ἔλαβον μέρος. Ἡμεῖς περιμέναμεν εἰς ἐφεδρείαν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν.

Οἱ εὐζῶνοι ἀδημονοῦσαν κυριολεκτικῶς.

— Γιατί τάχα οἱ ἄλλοι καὶ ὄχι ἡμεῖς.

Τὸ εἶχαν σὰν ντροπὴ οἱ ἄλλοι νὰ πολεμοῦν κι' αὐτοὶ νὰ κάθονται ἄπραγοι.

Δὲν ἤθελαν νὰ καταλάβουν πῶς ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὰς δυσκολωτέρας ἰσως περιστάσεις, ὅπως καὶ ἔγινεν ἀργότερα κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τῆς Δοϊράνης.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας ὁ ἐχθρὸς εἶχε τραπῇ ὀριστικῶς πρὸς τὰ βόρεια. Διαταγὴ λοιπὸν νὰ ἡσυχάσωμεν διὰ νὰ προχωρήσωμεν μετ' ὀλίγας ὥρας.

Ἐπρεπε νὰ εἰσθεῖ ἐκεῖ καὶ νὰ βλέπατε τὴν ψυχολογίαν τῶν εὐζώνων προδιδομένην τόσο ἀφελῶς ἐπάνω στὸ ὄρεινὸ καὶ παιδιακίτικο πρόσωπόν των.

Ἀπογοητευμένοι, προσβεβλημένοι, τσακισμένοι ὅλοι ἠθικῶς. Καὶ ὅλο αὐτὸ τὸ συναίσθηματικὸ ρεῦμα, ἡ προσβολὴ αὐτὴ ἢ ἀνήκουστη γιὰ τοὺς εὐζώνους, οἱ ὁποῖοι πέρασαν μιὰ μέρα μὲ τὸ ντουφέκι στὸ χέρι ἀναμένοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸ σύνθημα γιὰ νὰ ἀρχίσουν τὴ φωτιά καὶ οἱ ὁποῖοι στὸ τέλος διατάσσον-

« Quel mal vous avons-nous fait pour que vous nous tuiez ? Que nous avez-vous demandé que nous ne vous ayons donné ? Que nous avez-vous dit que nous n'ayons écouté ? »

Les Turcs nous firent ensuite sortir de l'église et nous menèrent dans la cour, mais un sous-officier turc, Baïram-Tchaouch, arriva à cheval et se mit à crier :

« Pourquoi conduisez-vous les ghiaours dehors ? Dedans ! dedans ! »

Ils nous ramenèrent dans l'église, nous prirent nos vêtements, nous laissant nu-pieds avec le caleçon et la chemise, et nous conduisirent en file à l'école. La première nuit, dans l'école, les Turcs choisirent les plus belles et les plus jeunes femmes et les violèrent devant leurs mères. Ils choisissaient les femmes à partir de 10 ans et obligeaient les petits enfants à tenir les bougies pour les éclairer. Les jeunes filles ne voulaient pas subir la honte et auraient préféré la mort, mais leurs mères leur disaient :

« Va, va, mon enfant, pour qu'ils ne te tuent pas ! »

Les Turcs après avoir violenté les femmes et les jeunes filles les firent mourir dans les pires tourments, et les cris des victimes s'entendaient dans tout le village.

Après nous avoir amenés à l'école, qui était remplie de cadavres de femmes et de lambeaux de chair, les Turcs nous comptèrent, nous liant deux à deux et nous conduisirent devant nos maisons.

Ils y mettaient le feu et quand les flammes s'élevaient, ils nous tuaient à coups de couteau et à coups de fusil.

Quant à moi, par hasard, je me trouvais à l'école, près des lieux d'aisances, j'y entrai et je m'y cachai. Au-dessous du toit était cachée une jeune fille de 20 ans, Marie Karayanni.

J'espérai un moment que nous serions sauvés elle et moi, mais les Turcs l'aperçurent, la firent descendre, lui donnèrent un bidon de pétrole pour qu'elle arrosât les portes et les fenêtres de l'école ; ils mirent le feu en enfermant la jeune fille dedans.

Quand les flammes commencèrent à s'étendre, je sautai par la fenêtre. Les Turcs, me virent, m'arrosèrent de balles ; je fus atteint au cou et à la main. Je fis encore quelques pas et je tombai dans un petit ruisseau, en contre-bas de l'école et presque dans les flammes. Je restai là, évanoui, jusqu'à la nuit, et quand je revins à moi, je pris le ravin et en me traînant, j'arrivai sur une colline. Tout Foundouklia

νά βλέπω τὸ ταπεινὸ καὶ ξεπεσμένον ὁμοίωμα τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀνίκανη νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν κοκκινισμένων μου ματιῶν, ἀνίκανη νὰ προφυλαχθῶ.

Ἐπέρασα ὅλο σχεδὸν τὸ πρωῒ χωρὶς νὰ κάνω τίποτα, νευριασμένη καὶ παράλογ· Τὸ μεσημέρι ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα. Γιὰ πρώτη φορὰ ἔδλεπα τὸν χαρακτῆρα τοῦ γράμματός του, ἀφοῦ γιὰ πρώτη φορὰ ἐλάμβανα γράμμα του, καὶ δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ ἂν αἱ ἔννοιαι ποῦ ἔβγαιναν ἀπὸ μέσα τὰ ἀλφαθητικά στοιχεῖα τὰ χαραγμένα ἀπὸ τὸ ἀνδρικό του χέρι μοῦ ἔφεραν πρὸς πολλὴ χαρὰ, πρὸ πολλῆς εὐτοχίας, πρὸ μεγάλῃς ὑπερηφάνειας.

Ὁ Ἀνδρέας μοῦ ἔγραψε πῶς τὸ ἀπόγευμα στάς πέντε θὰ μ' ἐπερίμενε στὸ μέρος ποῦ συνηντώνεθα καὶ ἄλλοτε, καὶ πῶς εἶχε μεγάλῃ, ἀνίκητῃ ἐπιθυμίᾳ νὰ μείνῃ λίγες ὥρες μαζί μου.

Τὸ γράμμα του μοῦ ἐφάνηκε σχεδὸν τυπικόν, ἂν καὶ μ' ἔλεγε στὴν ἀρχή, «μικροῦλα μου κουκλιτσα», καὶ ἐτελείωνε στέλνοντάς μου τὰ πιὸ θερμὰ του φιλιὰ.

Εἶχα ἀρχίσῃ νὰ ντονώμε ἀπὸ τὰς τρεῖς, ἔδοσα ἐξαιρετικὴν προσοχὴν στὸ διόρθωμα τοῦ μπούστου μου, ἔκανα τέσσαρα χτενίσματα ὥς ποῦ νὰ εἶρω τὸ πιὸ κατὰλληλον καί, ἂν καὶ δὲν ἔχω παρὰ τὴ στοιχειώδη φιλικὴν ῥέσκειαν τῶν γυναικῶν, ἐπέρασα περισσότερο ἀπὸ μισὴν ὥραν στὸν καθρέφτη διορθώνουσα καὶ τὴν παραμικρὴν κακὴν πτυχὴν ποῦ ἔκανε τὸ πουκαμισάκι μου, τακτοποιοῦσα τὰ μαλλιά μου, σειάχνουσα τὸ καπέλλο μου, στηλώνουσα πρὸς προκλητικὴν τὴν στάσιν μου. Ἦθελα νὰ ἀρέσω σήμερον πολὺ, νὰ φαίνομαι προκλητικὴ, νὰ φλογίσω τὸν Ἀνδρέα γιὰ τὴν ἐπιθυμίαν σὲ μένα.

Καὶ ἐδγῆκα ἀπὸ τὸ σπίτι ἀνάλαφρῃ, πεταχτῇ, ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορὰν αἰσιόδοξῃ γιὰ τὴν ζωὴν.

Ὁ Ἀνδρέας μ' ἐπερίμενε σ' ἓνα τραπεζάκι τοῦ κήπου τοῦ Κλαυθμῶνος, καὶ μόλις μέειδε ἐσηκώθηκεν ὄρθιος καὶ μ' ἐχαιρέτησε δίνοντάς μου καὶ τὰ δύο του χέρια. Τὸ πρόσωπό του ἦτο φωτισμένο ἀπὸ εὐλιχρίνεια καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἐφαίνετο διόλου στενωχωρημένος ποῦ

ται νὰ ἀφήσουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ ἡσυχάσουν, ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς ἐξετοπίζετο ἀπὸ τοὺς ἄλλους συναδέλφους των, ἡ προσβολὴ λοιπὸν αὐτῇ γένικεν ἀφρός, ἀγανάκτησις, πόνος στὰ στήθη ἐνὸς τολμηροτέρου, καὶ ἀπὸ τὰ στήθη του ἀνέβηκε στὰ χεῖλη:

— Γιὰ μούλους μᾶς πήρανε ἐμᾶς, κύρ ἀνθυπολοχαγέ, καὶ δὲ μᾶς ἄφηκαν νὰ ρίξουμε ντουφέκι!!

ΕΝΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ

Ἐνα μέρος τοῦ στρατοῦ μας κατήρχετο ἀπὸ ἓνα ὕψωμα 800 μέτρων, παρὰ τὸν σταθμὸν τῆς Δοϊράνης Κόπωσης, ἐξάντλησις, πείνα, δίψα θερίζει τοὺς ἄνδρας, εἰς ἐπίμετρον δὲ καὶ ἡ σκόνη ἡ πυκνὴ, ἡ ἀδιαπέραστος σκόνη τοὺς ἐθγαζε τὰ μάτια, τοὺς λάσπωνε τὸ λαϊμό, τοὺς ἔκοθε τὴν ἀναπνοή. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν μετεχειρίζοντο αἰθέρα γιὰ νὰ συνέλθουν. Οἱ στρατιῶται ἀπόστασαν. Κατὰ δεκάδας ὑπελογίζοντο οἱ ὑστεροῦντες. Μάτην τὰ λόγια τῶν ἀξιωματικῶν, μάτην αἱ παροτρύνσεις. Ἦταν ἀδύνατον πολλοὶ νὰ παρακολουθήσουν. Καὶ ὁλονέν οἱ οὐλαμοὶ τῶν καθυστερούντων πληθαίνουν καὶ αἱ τάξεις τῶν προχωρούντων ἀραιοῦνται. Κίνδυνος διασπάσεως. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπηύδησαν νὰ τοὺς ἀνακαλοῦν εἰς τάξιν, ἐννόησαν καὶ αὐτοὶ ὅτι ζητοῦσαν ἀπὸ τοὺς ἐξηντλημένους ἄνδρας ἀδύνατα.

Μερικοὶ ἐν τῇ προσπάθειᾳ των νὰ μὴν ὑστερήσουν πεθαίνουν ἀπὸ συγκοπήν. Ἡ σὰρξ ἔπαυσε νὰ ὑπηρετῇ τὸ σῶμα.

Μιὰ φαινή ιδέα ἔξαφνα περνᾷ ἡλεκτρικὰ ἀπ' τὸν νοῦν ἐνὸς ἀξιωματικοῦ.

— Μπρὸς παιδιὰ καὶ θὰ ὑποδεχτοῦμε τὸν κουμπάρο. Μᾶς ἔρχεται, θὰ μᾶς ἐπιθεωρήσῃ, βάλτε τὰ δυνατά σας παιδιὰ. Νὰ σᾶς δῶ.

Καὶ τὰ λόγια, καὶ τὸ μήνυμα σὲ μιὰ στιγμὴ διαδίδεται ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἀπὸ ψυχὴ σὲ ψυχὴ, σὲ

ἡ συνάντησίς μας ἐγένετο μέσα στὰ μάτια τόσο κό-
σμου.

Ἐγὼ ὅμως ἤμουν σύγχισμένη. δὲν ἐδέχθηκα νὰ
καθίσω καὶ τοῦ εἶπα κάπως ἀπότομα:

— Σὰς παρακαλῶ, νὰ πηγαίνουμε.

Τὸν παρεκκλίεσθ' ἀκόμη πρὶν ν' ἀνεβοῦμε στὸ τραμ
τῶν Ἀμπελοκήπων νὰ καθίσουμε σὲ μακρυνὸ ὁ ἕνας
ἀπὸ τὸν ἄλλον κάθισμα γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἐβλεπε κινεῖς,
ἔμεινα σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς διαδρομῆς κυττάζουσα
ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ ὀχήματος, καὶ μόνον ὅταν
κατεβήκαμε στὸ τέρμα καὶ ἐτραβήκαμε μακριὰ ἀπὸ
τὰ σπίτια πρὸς τὸ Νοσοκομεῖο τῶν Παίδων ἡδὴ ὅλη
τὴν θερμότητά τῆς διαθέσεώς μου. τὸν ἐκύτταξα ἐπέ-
ρασα πεταχτὴ τὸ χέρι μου στὸ μπράτσο του, τὸν ἐκύτ-
ταξα πάλι μὲ ἐπιμονή στὰ μάτια καὶ τὸν ἐχάϊ'δεψα μὲ
τὸ χαμόγελό μου.

Ὁ Ἀνδρέας ποῦ ἦτο κατσομφισμένος ἐπηρεασμέ-
νος βέβαια ἀπὸ τὴν ἰδική μου διστακτικότητα τοῦ τραμ
μοῦ ἐσφίξε τὸ μπράτσο μου, ἐφάνη ὅτι ἡδὴ ὅλη τὴν
χαρούμενη διαθέσιν του, μ' ἐτροβήξε σ' ἓνα γλῆγορο
παιχνιδιάρικο βῆμα καὶ κάποτε μοῦ εἶπε:

— Θέλετε νὰ σὰς μιλῶ μόνο στὸν ἐνικό; Νὰ σὰς,
λέγω μόνο μὲ τ' ὄνομά σας; Νίτσα.

— Καὶ σεῖς, τοῦ εἶπα, θέλετε νὰ σὰς λέγω μόνο μὲ
τὸν ἐνικό σας, χωρὶς τὸ κύριε, ἐμπρός; Νὰ σὰς λέγω,
Ἀνδρέα;

Βρεθήκαμε σύμφωνοι καὶ ἐγελάσαμε καὶ οἱ δύο
γιὰ τὴν ἀφέλεια τῶν ἐρωτήσεών μας.

Σὲ λίγο ὅμως, ὁ Ἀνδρέας πάλι μοῦ εἶπε:

— Γιατὶ μοῦ μιλᾷς Νίτσα στὸν πληθυντικό; Δὲν
ἐκάναμε τὴν συμφωνία μας;

Ἔτσι εἴμεθα ἐμεῖς οἱ γυναῖκες τοῦ εἶπα. Σεῖς ὅ-
μως οἱ ἄνδρες πέρνετε γληγορώτερα οἰκιακὸ τόνο στὴν
ὁμιλία ἀπέναντί μας.

Ὑστερα τὸν ἐρώτησα:

— Τώρα ποῦ θὰ πάμε, Ἀνδρέα;

— Ὅσο μποροῦμε μακρότερα. Δὲν μποροῦμε δέ-
βαια νὰ φθάσουμε ὡς τὸ Ἀστέρι, ἀλλὰ μὲ λίγη καλὴ

ὅλο τὸ στράτευμα. Καὶ γένηται καὶτι ἴσον μὲ θαῦμα!
Ἐκεῖ νικηθῆκεν ἡ ὕλη καὶ ἐπικράτησεν ἡ δύναμις τοῦ
πνεύματος. Ἡ σάρκα ἡ μαραμμένη, ἡ ἀποσταμένη, ἡ
τσακισμένη παίρνει ψυχὴν, ζωὴν, δύναμι. Τὰ κορμιά τὰ
λυγισμένα ἀπ' τὸν κάματο, ἰσάζουν, τὰ πόδια πτερώνουν.

Κάθε ὑστερήσας, κάθε τσακισμένος τρέχει στὴν
γραμμὴν τοῦ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Βασιλέα καὶ κουμπάρο του.

— Δπέρα μωρὲ εἶνε τος. — Βρὲ τὸν κουμπάρο.

— Καλῶς τόνε.

Καὶ οἱ στρατιῶται ὅλοι ντουῖροι, φρέσκοι, ἑτοιμοί,
προχωροῦν μὲ ζητωκραυγὰς νὰ συναντήσουν κεῖνον ποῦ
ἦταν ἀπ' τὴν ἀρχὴν τῶν πολέμων, ἡ ζωοποιὸς τοὺς δύ-
ναμις, τὸ ἰδεῶδες τῶν.

ΑΝΕΚΔΙΗΓΗΤΟ...

Μὲ ἀποτροπισμὸ καὶ φρίκη μᾶς διηγῆθηκε κά-
ποιος λαθωμένος τὰ ἐξῆς:

— Εἶχαμε κάμει τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης... Προ-
χωρούσαμε νικηφόροι πρὸς τὰ βόρεια. Μπροστά μας
συναντήσαμε ἕνα χωριὸ ἀπήραγο σχεδόν, χωριὸ ποῦ ὅλοι
τὸ ξέραμε ἀπὸ πληροφορίες γιὰ Ἑλληνικό.

Περάσαμε ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ μέσα. Οὔτε ψυχὴ.
Οἱ δρόμοι ἄδριοι, τὰ σπίτια ἔρημα, τὰ μαγαζάκια κλει-
στά... Οὔτε ἀνασασμός!

Ἐγὼ μὲ μερικοὺς ἄλλους τραβήξαμε γιὰ τὴν ἐκ-
κλησίαν. Ἐκεῖ μέσα βρήκαμε μιὰ γρηὰ ρωμαίσα καὶ ἀπ-
αυτὴν μάθαμε πῶς οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἀπ' τὸν
φόβο τῶν Βουλγάρων πῆραν τὰ βουνά.

«Μόνον ὁ παπᾶς εἶχε μείνει λειτουργῶντας καὶ προ-
σευχόμενος μέσα στὸ ἱερό» μὲ εἶπε, «μὰ κι' αὐτὸν σὲ
λίγο ἦρταν καὶ τὸν ἔρπαξαν οἱ κομιτατζήδες μὲ μερι-
κοὺς στρατιῶτες. Ποῦ τὸν πῆγαν δὲν ξέρω. Ἐγὼ γλύ-
τωσα κρυμμένη κατ' ἀπ' τὴν ἀγία Τράπεζαν».

Βγήκαμε ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν μὲ σκοπὸ νὰ γυρέ-

brûlait, le village était éclairé comme en plein jour. Les Tures fouillaient les collines, et ils tuaient tous ceux qu'ils trouvaient. Ils ne réussirent pas toutefois à me trouver de nouveau et petit à petit je passai à travers les montagnes d'Ooualak, où étaient réfugiés aussi tous ceux qui avaient échappé à l'anéantissement de notre village. Nous vécûmes dans la montagne comme des bêtes sauvages pendant près de deux mois ; nous fuions nos enfants de peur qu'ils ne nous trahissent par leurs cris, et nous mangions de l'herbe et des racines. Beaucoup d'entre nous ne purent résister à la faim et au froid et moururent. Et nous serions tous morts si, le 15 août, les Karassiotes qui s'en allaient, armés, des villages du Karassou pour fuir les Tures, n'étaient passés par là et ne nous avaient emmenés avec eux jusqu'à Nicomédie.

διάθεση θά βρεθοῦμε σὲ λίγο στοὺς πρόποδας τοῦ Ὑ-
μητοῦ. Θέλεις;

— Δὲν κουράζομαι ποτὲ νὰ περπατῶ στὴν ἐξοχή.

Ἦθελα νὰ τοῦ εἰπῶ, δὲν κουράζομαι νὰ περπατῶ
μαζί σου ἀλλὰ πάλι, χωρὶς νὰ θέλω ἐπιοτίμασα νὰ
πῶ ἔτσι.

Ὁ Ἀνδρέας ποὺ ἐσφιγγε δυνατῶτα πάντα πάντοτε τὸ
γυμνὸ μου μπράτσο, ἔπιασε τὰ δάχτυλά μου καὶ τὰ
ἔφερε στὸ μέρος τῆς καρδιᾶς του. Αὐτὴ τὴν φορὰ
δὲν ἔδειξα καμμία ἀντίστασι καὶ αὐτὸς μ' ἐκύτταξε
εὐτυχισμένος στὰ μάτια καὶ μοῦ εἶπε:

— Ἐὐχαριστῶ!

Τῶνα ὁ Ἀνδρέας μὲ εἶχε πιάσει ἀπὸ τὴ μέση, μὲ
ἐκύτταξε μὲ φανερὴ τὴν ἐπιθυμία στὰ μάτια του, καὶ
μοῦ εἶπε μὲ μιὰ ἀλλοιῶτικη θερμότητα.

— Ἀκουσε Νίτσα, τὸ πρῶτο φίλημα περισσότερο
ἀπὸ κοθε ἄλλο φίλημα πρέπει νὰ δίνεται στὰ χεῖλη.
Ἡ γυναῖκα ἀναγκάζεται νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτὴ μαζί μὲ
τὸν ἄνδρα καὶ βρίσκονται ἔτσι καὶ οἱ δύο προχωρημέ-
νοι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ στὴν ἀγάπη των.

Δὲν μίλησα, ἀν καὶ ἔκαμα ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ
βρεθῶ μὲ τὰ χεῖλη μου ἐνωμένα στὰ δικὰ του, ἀν
καὶ ἤθελα νὰ τὸν ἀγκαλιάσω μὲ ὅλο τὸ σῶμα μου,
νὰ πέσω ὅλη ἐπάνω στὸ ἀνδρικό του στήθος.

Ὁ Ἀνδρέας ποὺ θὰ ἐνόμισεν ὅτι τὰ λόγια του
δὲν εἶσαν σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία μου, ἔσκυψε τὸ
κεφάλι του νὰ μὲ φιλήσῃ μόνο στὸ μέτωπο, ἀλλὰ
ἐγὼ νικημένη αὐτὴ τὴν φορὰ ὀριστικὰ πιά ἀπὸ τὴν
ἀλήθεια καὶ ἀπὸ τὴν παρόρμησιν τοῦ αἵματός μου
ἔφερα τὸ πρόσωπό μου ἐμπρὸς στὸ δικό του, πολὺ
κοντὰ ἐμπρὸς, καὶ τὰ χεῖλη μας εὐρέθησαν ἐνωμένα
γιὰ ἀρκετὲς στιγμὲς στὸ πρῶτο ἐκεῖνο ἅγιο φίλημα.

— Κακὸ παιδί μοῦ εἶπεν ἐκεῖνος, ὅταν ἐχωρισθί-
καμε. Καὶ μὲ βασάνιζες τόσο καιρό!

Καὶ μὲ ἐτράβηξε πάλι κοντὰ του, πολὺ κοντὰ του,
ἀγκάλιασεν ὅλη τὴ μέση μου καὶ ἀρχίσαμε νὰ φιλοῦ-
μεθα στὰ χεῖλη σὲ μιὰ ἀτέλειωτη συνέχεια ἀπὸ φιλή-
ματα, ποῦ, ὅπως τὰ αἰσθανόμουν ἐγὼ τοῦλάχιστον,

ψουμε τὰ ἔχνη τοῦ παπᾶ κυνηγῶντας τοὺς κομιτατζήδες.
Ἐφτάσαμε πίσω ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν σὲ μιὰ μικρὴ
πλατεῖαν. Ὡ φρίκη! Δὲν θὰ ξεχάσω ποτέ μου τὴν
ἄγρια εἰκόνα!

Ὁ παπᾶς σουβλισμένος καὶ στηριγμένος ἐπάνω σὲ
δυὸ πέτρες σὰν ἀρνὶ ἑτοιμὸν γιὰ ψήσιμο!! Γύρω του
καὶ ἀπὸ κάτω ἀπ' τὴ σκᾶρα εἶχαν μαζέψει τὰ σχετικὰ
τσόκαρα καὶ ξύλα γιὰ τὴν φωτιά....

Δὲν θὰ σᾶς περιγράψω τὰ χάλια του. Φτάνει μόνο
νὰ σᾶς πῶ πῶς ὅταν ἡ σουβλα βγῆκε λοξὰ ἀπ' τὴ
ράχη του, τὰ θηρία τὸν ἐλίγησαν σὰν νᾶταν κόττα καὶ
τοῦ ξαναπέρασαν τὴν σουβλα ἀπ' τὸν αὐχένα γιὰ νὰ
βγῇ ἀπ' τὴν κορφή του!...

Μέσα στὸ ἴδιο χωριό, μέσα σὲ μιὰ σπάνη κάτω
ἀπ' τὰ ἄχυρα κρυμμένα βρήκαμε δυὸ χιλιόμορφα κο-
ρίτσια ὠχρὰ σὰν φαντάσματα ἀπ' τὸν τρόμο καὶ ἀπ'
τὴν πείναν.

Ὅταν μᾶς εἶδαν ἄρχισαν νὰ κλαῖνε χωρὶς δύναμι,
τόνο καὶ μᾶς παρακαλοῦσαν βουλγάρικα νὰ τῆς φει-
θοῦμε τὴν τιμὴν. Ἐννοεῖται μᾶς πῆραν γιὰ Βουλ-
γάρους.

Φαντάζεσθε τί γένηκε ὅταν τῆς μιλήσαμε ρωμάϊκα!

— (ο) —

ΓΕΥΓΕΛΗ

ΤΟΥ ΚΛΕΙ ΤΑ ΜΑΤΙΑ Μ' ΕΝΑ ΦΙΔΙ

Ὅταν ἐγένετο ἡ δευτέρα μάχη πρὸ τῆς Γευγελῆς,
πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ

KONZÈS

En entrant dans le golfe de Nicomédie on aperçoit sur la rive droite les ruines d'un village grec incendié, Konzès.

Miracle de beauté, d'élégance et de joie, Konzès comptait deux cent vingt bonnes et riches familles grecques. Les riches de Nicomédie, d'Ada-Bazar, de Bagehidjik, de Kiouplia, d'Eski-Cheir et même de Constantinople venaient y séjourner pendant l'été. Les fruits de Konzès étaient des plus réputés ; ses eaux étaient des plus fraîches et des plus saines.

Ce petit paradis, avec ses hautes maisons bien bâties au bord de la mer, sa vieille église byzantine ornée de mosaïques, était la fierté des Grecs, et l'objet de l'envie des Turcs.

En juin 1921, nous passions avec la division de Nicomédie, sur les rivages dévastés du golfe. Nous nous arrêtâmes, saisis d'horreur devant les cendres fumantes et les ruines de Konzès : la lourde pestilence qui s'échappait des décombres, nous prouvait que les cadavres des malheureux habitants égorgés, étaient encore en décomposition.

J'essaierai de donner une idée de la destruction en utilisant les renseignements fournis par C. Théodorou et quelques autres habitants de Konzès que je rencontrai à Nicomédie.

Voici ce que me dit C. Théodorou, homme respectable de 60 ans :

— Le matin du 18 février 1921, en me rendant au café Moskos, je rencontrai Djémal de Nicée. Il portait un uniforme en peau, son aspect était farouche. Je le saluai, à mon corps défendant ; il me rendit mon salut avec une indifférence affectée. Dans le café, trois ou quatre paysans turcs armés étaient en train de dévaliser la boutique, tandis que Moskos allumait son réchaud, s'efforçant de leur faire du café.

— Que font-ils là ? lui demandai-je en grec.

— Tais-toi, me répondit-il, nous sommes perdus. Ils ont cerné le village. Et il se tenait penché sur son réchaud. Je

τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ μάχη εὐρίσκειτο εἰς τὸ κατακόρυπον, ἓνας γεροντᾶκος Τούρκος ἀψήφῳντας τῆς βουλγαρικῆς σφαῖρας καὶ τὴν ἄγρια τοῦ πολέμου ὀρμὴν κοῦβαλοῦσεν ἐντελῶς ἐκτεθειμένος ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ἐπάνω στὰ Ἑλληνικὰ χαρᾶκώματα μὲ τὸ γαῖδαρό του φυσίγγια.

Μόλις ἔφθασε ἔμπρὸς στὸ πρόχωμα τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποῦ δοκίμαζε στωικὸς καὶ ἥρεμος σὰν Ἀσιανὸς παταλιστὴς ποῦ ἦτον νὰ ξεφορτώσῃ τὸ πολύτιμο γιὰ τὴν ὥρα κείνη φορτίο, μιὰ ἐχθρική σφαῖρα ἔρριχνε νεκρὸ τὸν ἥρωικό γεροντᾶκο.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης καὶ διοικητὴς τῶν κινήσεων κ. Α. Ζέρβας, ποῦ ἀντελήφθη τὰ διατρέξαντα, ὅλος ἐνθουσιασμὸν καὶ μεγαλοδωρίαν, τρέχει καὶ μ' ἓνα φίλὶ ποῦ ἔδειχνε τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς φυλῆς τοῦ πρὸς τὸν καλόκαρδο καὶ ἥρωικό γέρο, τοῦ κλεῖ τὰ μάτια.

ΠΩΣ ΣΑΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ

Μεταξὺ τῶν 100 αἰχμαλώτων ποῦ συνελήφθησαν εἰς τὴν Δοϊράνην ἦσαν καὶ οἱ μουσικοὶ μὲ τῆς «γκράν-κάσσες» τῶν καὶ τοὺς σχετικούς ζουρνάδες καὶ κλαρίνα, νταβούλια καὶ ντέφια, τὰ ὅποια μερικὲς ἡμέρες πρὶν ἔλαβαν διαταγὰς νὰ καθαρίσουν καὶ νὰ ἐτοιμάσουν γιὰ τὴν μεγάλη παράτα τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ ποῦ θὰ γινότανε μέσα στὴ Θερσαλονίκη!

Τί πικρὴ εἰρωνία!

— (ο) —

μετείχαν λίγο ἀπὸ ἰδεολογία καὶ πολὺ ἀπὸ σαρκικὴ παρόρμησι. Ὑστερα ἀπὸ τὸ μεθύσι ἐκεῖνο τῶν φιλημάτων ἐμείναμε νὰ κυττάζωμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἐκστατικῶς καὶ εὐτυχισμένοι, σὲ ἕκτασι καὶ εὐτυχία μικρῶν παιδιῶν.

Τὶ περίεργο πρᾶγμα ! μοῦ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας. Μοῦ ἔδωσαν τὰ φιλήματά σου τὴν αἰσθησι τοῦ πρώτου φιλήματος ποῦ ὅταν ἤμουν σχεδὸν παιδί ἀκόμη, μοῦ ἔδωκε μιὰ... Δὲν θέλησε νὰ τελειώσῃ, ἀλλ' ἐγὼ ποῦ εἶχα νοιώσῃ τί εἶδους γυναῖκα εἶχε δώσῃ στὸν Ἀνδρέα τὸ πρῶτο γι' αὐτὸν φίλημα, κατέδασα ντροπισμένη τὰ μάτια μου, καὶ θρέβηκα ἀμίλητη, ἀμίλητη καὶ σὰν γομνωμένη ποῦ ἕνας ἄνδρας εἶχε αισθανθῇ τόσο καλὰ ποιὰ ἐπανάστασις ὑπῆρχε στὰ φιλήματα ποῦ τοῦ ἔδωσα.

— Δὲν ἤθελα νὰ σὲ προσβάλλω, μοῦ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσῃς Νίτσα. Δὲν ἐσκεπτόμουν τίποτα κακόν.

— Καὶ ὅμως τὸ εἶπατε σχεδὸν φανερά. Ἐζητήσατε νὰ γομνώσῃτε ἀπὸ ὅ,τι δὲν τῆς ἐπιτρέπετε οἱ εἰς οἱ ἄνδρες νὰ φανερώνῃ μιὰ κόρη, καὶ ὅταν τὴν ἐκάνατε νὰ μὴ μπορῇ ν' ἀμυνθῇ πρὸς ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ψευτιά, παρομοιάζετε τὸ φίλημα τῆς, τὸ ἀνθρώπινόν της φίλημα, μὲ τὸ φίλημα, μιᾶς κοκκύτας... Ἡ δὲν ἐννοοῦσατε τάχα αὐτό;

Ὁ Ἀνδρέας δὲν ἤξευρε τί νὰ εἰπῇ. Ἡ εἰλικρινεῖά του τὸν ἔκανε νὰ μὴν εἶναι ψεύτης, καὶ ὁ ἴσιος του χαρακτήρας ὅπως τὸν εἶχα γνωρίσῃ τοῦ ἔκοβε καθὼς ἐφαίνετο τὸν δρόμο τῶν περιστροφῶν καὶ τῶν ὅψεων δῆποτε δικαιολογίων.

Ἄν καὶ εἶχα ἀπὸ τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμὴ ξεθυμώσῃ, ἂν καὶ εὗρισκα εἰς τὸ τέλος πολὺ φυσικὴ τὴν σκέψιν τοῦ Ἀνδρέα, ἂν καὶ ἐκολληθεύτηκα μάλιστα ἀπὸ αὐτήν, ἀφοῦ ὁ Ἀνδρέας καταλάβαινε ἐπὶ τέλους τὴν φύσιν μου, ὅμως δὲν ἠθέλησα νὰ ἀφίσω τὸ ὕψος τῆς προσβεβλημένης καὶ τοῦ εἶπα :

— Σὰς παρακαλῶ νὰ γυρίσωμε πρὸς πίσω. Ἄν δὲν θέλετε μάλιστα, μπορῶ νὰ γυρίσω καὶ μόνῃ μου.

voulus m'en aller, mais Houchni-Aga, un Turc du village voisin de Lassi, me prit à la gorge en me disant :

« Déshabille-toi ! »

Il était de mes connaissances, et je crus qu'il plaisantait, aussi je me mis à rire :

« Pourquoi ris-tu ghiaour ? » cria-t-il en colère, et il se mit à me fouiller. Il me prit 45 livres que j'avais sur moi, ma montre, ma pipe, puis il m'ordonna :

« Ote tes souliers ».

J'ôtai mes souliers qu'il chaussa après avoir jeté ses babouches, puis il m'ordonna encore :

— « Ote ton pantalon ».

Mon pantalon était rapiécé, et le Turc, lui préféra mon caleçon qui était neuf et ma chemise. Djémal qui assistait à la scène, dit :

« Emmenez-les ! »

Houchni-Aga et les deux autres Turcs, nous emmenèrent, le cafédji et moi, dans une maison où ils nous enfermèrent. Là se trouvaient déjà cinq autres chrétiens du village. Les Turcs se retirèrent après avoir lié la porte avec une corde. Comme la maison était en briques, nous pûmes faire, dans le mur de derrière, un trou, qui nous permit de nous échapper, chacun se cachant où il pouvait. Moi, je me cachai dans une masure d'où j'entendais le va-et-vient des Turcs qui rassemblaient les gens. Peu après on entendit la voix du crieur du village, Chirlidi Photios ; il disait :

« Djémal ordonne à tous ceux qui sont cachés de sortir, car quiconque sera pris dans les maisons ou dans les jardins sera fusillé. »

Moi, au lieu de sortir, je montai me cacher sous le toit d'où je voyais la rue pleine d'hommes, de femmes et d'enfants, liés et trainés par les Turcs vers les montagnes.

Les Turcs disaient à ces pauvres gens qui gémissaient et se lamentaient :

« Ne craignez-pas, nous vous menons à l'école. »

Mais eux criaient :

« On va nous égorger, on va nous égorger ! »

Les Turcs ouvraient les portes en chantant et emportaient tout ce qui leur tombait sous la main, chargeant nos meubles et nos ustensiles sur des bêtes, des barques ou des caïques. Maintenant, c'était un fourmillement de Turcs, hommes, femmes et enfants. Il devait bien y en avoir deux mille ve-

Ἐλποῦμαι πολὺ τὸν νέον αὐτὸν ποῦ τὸν ἐβλεπα
νὰ μὲ συνοδεύῃ στὸν γυρισμό μου πρὸς τὴν πόλι τα-
πεινωμένος καὶ ἀμίλητος, ἐθύμωνα μὲ τὴν ἀνδρικήν
ἀπλότητα ποῦ δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ τὴν προσ-
ποίησι τῆς γυναῖκας, ἐβλαστημοῦσα τὴν γυναικεία μι-
κροπονηρία, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ κρατήσω
ὡς τὸ τέλος τὸν ρόλο μου.

Κατεβήκαμε στὴν πόλι μὲ τὸ τράμ, κι' ἐφθάσαμε
ὡς τὸ μέρος ποῦ ἔπρεπε νὰ χωρισθοῦμε ἔξω σχεδὸν
ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἀμίλητοι. Ὅταν ἐχωριστήκαμε ὁ
Ἀνδρέας μ' ἐρώτησε πότε θὰ ξαναβλεπόμεθα, καὶ ἐγὼ
τοῦ εἶπα αὐτό, ἐνῷ τὰ ἀντίθετα ἀκριβῶς ἤθελα νὰ τοῦ
εἰπῶ :

— Δὲν ξέρω. Ἴσως ποτέ.

Καὶ ὁ δυστυχισμένος ὁ Ἀνδρέας, μοῦ εἶπε μὲ
συντριβή.

— Χαίρετε, Δεσποινίς. Καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ
συγχωρήσετε, γιὰ τὸ μεγάλο καὶ ποῦ ἀσυλλόγιστα
σὰς ἔκανα.

II

Ἐπιτέλους! Τὸν εἶχα ἰδῇ, ἐνῷ ἦτο ἑτοιμος νὰ μὴ
στὸ γραφεῖο του, καὶ τοῦ ἐφώναξα, γιὰτὶ δὲν μὲ εἶχε
ἰδῇ:

— Ἀνδρέα!

Ἐγύρισε καὶ μ' ἐκοίταξε μὲ εὐτυχισμένη ἐκπληξι,
καὶ ἦλθεν ἀμέσως κοντὰ μου.

— Δὲν εἴσθε λοιπὸν τώρα πιά θυμωμένη μαζί μου;
μ' ἐρώτησε.

— Δὲν θὰ σὰς πῶ τί εἶμαι ἀφοῦ μὲ βλέπετε ἔξω
ἀπὸ τὸ γραφεῖο σας. Ἐπειτα ἀπὸ μιὰν ἐβδομάδα ποῦ
ἐπέρασε χωρὶς νὰ σὰς δῶ, κατάλαγα πὼς ἐμεῖς οἱ γυ-
ναῖκες τιμωρούμεθα αἱ ἴδιαι μὲ τὸν χαρακτήρα μας.
Σεῖς ὅμως οἱ ἄνδρες εἴσθε κατὰ βάθος ψυχροὶ καὶ ἀ-
διάφοροι.» Ποῦ εἶχα βρῇ τὸ θάρρος καὶ τὴν εἰλικρί-
νεια νὰ μιλῶ ἔτσι, καὶ πὼς τὸν ἀντιμετώπιζα τὸν ἄν-
θρωπο ποῦ δὲν τὸν χγαποῦσα ἀκόμη μὲ ὑποτακτικότη-
τα, ἀντὶ νὰ ζητῶ κατὰ τὴν συνήθειά μου νὰ φανῶ ἐγὼ

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΦΑΓΩΝ ΤΗΣ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΣ

*Οἱ Τοῦρκοι ἐσχημάτιζαν μὲ τὰ κρανία τῶν
σφαγιαζομένων χριστιανῶν πυραμίδες. [σελ. 51]*

mus des villages voisins Lassi, Engli, Deri-Déré, Ak-Pounar, Ozoun-Déré, Karamoussal. Je distinguai, parmi les paysans et les irréguliers, des gendarmes et des soldats de l'armée régulière.

« L'heure est venue, criaient-ils en chantant, où les biens des infidèles deviennent nôtres !

— Que les « Younans » de Nicomédie et les bateaux anglais viennent maintenant vous sauver ! »

De la maison voisine sortait une voix aiguë :

« Aristide ! Aristide ! sauve l'enfant ! »

C'était une voix de femme ; sans doute les Turcs l'égorgeaient-ils avec son enfant.

Pendant le pillage, les Turcs s'appelaient d'une maison à l'autre.

« Youssouf Tchaouch !

— Arim bey !

— Housnou Effendi !

— Houssein Tchaouch ! »

C'étaient d'anciens gendarmes du village et maintenant, avec Djémal, avec Sékip, directeur de la douane de Karamoussal, avec d'autres fonctionnaires, des officiers, ils présidaient au massacre et au pillage.

J'entendis encore :

« Placez deux gardes à la porte de cette maison pour que personne n'y entre, car maintenant, elle est à nous ! »

C'étaient des Turcs qui se disputaient entre eux. Les premiers arrivés ne voulaient pas partager le butin avec un groupe nouvellement venu.

J'ai vu ensuite Nicolas Kiléas et ses deux enfants, Georges et Manoli courir sur un toit voisin pour échapper aux Turcs, qui, d'en bas, les pourchassaient à coups de fusil.

De ma cachette, je voyais Djémal assis au milieu de la place. Les Turcs lui présentaient les plus beaux meubles qu'un secrétaire inscrivait sur un registre. Ensuite, on lui présentait une cinquantaine de nos gens que les Turcs rouaient de coups de batons, en disant :

« Cette fois-ci, ghiaours, vous apprendrez à manger du porc ! »

Vers quatre heures de l'après-midi, le crieur appela au rassemblement.

La nuit vint avec la neige, la pluie, et une obscurité telle qu'on ne voyait pas à un demi-doigt devant soi.

Je fis mon signe de croix et je descendis. J'eus de la dif-

ἐμπρός τοῦ ἡ ἀδιέφορτῃ καὶ ἡ νικήτρια ! Δὲν ξεύρω καὶ ἐγώ, ἀλλὰ ἡ ἔλλειψίς νου μιά ὁλόκληρη ἐβδομάδα, μὲ εἶχε συντρίψει, μὲ εἶχε κἀνὴ νὰ σκεφθῶ πολὺ, μὲ εἶχε πείσῃ ὅτι ἡ σεμνοτυφία καὶ ἡ τυφλὴ παραδοσις στὸν νόμο τῆς γυναικειᾶς συντηρητικότητος δὲν ἦσαν πάντοτε οἱ καλλίτεροι σύμβουλοι γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἓνα κορίτσι ἓνα φίλο καὶ γιὰ νὰ τὸν διατηρήσῃ. Ἐπειτὰ τὴν ἐβδομάδα αὐτὴ ποῦ δὲν εἶχα ἰδῇ τὸν Ἀνδρέα, καὶ ποῦ δὲν ἠθέλησεν αὐτὸς νὰ μὲ ἰδῇ, μοῦ ἐδημιούργηθῃ ἓνας ἀληθινὸς κόσμος συμπαθείας τοῦ γύρω του, τὸν ἐξέτιμησα πρὸς πολὺ, τὸν ἐπεθύμησα τοῦ νὰ χάσω καὶ τὸν Ἀνδρέα ὅπως εἶχα χάσει τόσους ἄλλους φίλους, μόλις ἄρχιζεν ἡ φιλία μας δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπαυληθῇ. Ἀρκετὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου εἶχα περάσῃ μόνῃ, χωρὶς σχεδὸν ἀγάπῃ, χωρὶς σχεδὸν ἀνδρικὰ χάρδια, χωρὶς κανένα προορισμὸ στὴ νέα μου ζωὴ.

Καὶ πόσο καλὸς καὶ πόσο ὡραῖος μοῦ ἐφάνηκεν ἀκόμῃ, ὅταν σφίγγοντάς μου τὸ χερί μου εἶπε :

—Περίμενέ με, ἂν θέλῃς, λίγες στιγμές. Δὲν ἔχω σχεδὸν καμμιά δουλειὰ καὶ μποροῦμε νὰ πᾶμε ὅπου θέλεις, ἀγάπῃ μου.

Πραγματικὰ ἐχάθηκα μέσῃ στὴν μεγάλη στοὰ ποῦ ἦτο τὸ γραφεῖο του καὶ ἐφάνηκε πάλιν ὕστερα ἀπὸ λίγα λεπτά.

Ἐτραβήξαμε καὶ πάλι στὴν ἐξοχή, στὸ ἴδιο μέρος ποῦ εἶχαμε πᾶει στὸν τελευταῖό μας περίπατο.

Ὁ ἥλιος δὲν ἔκαie διόλου, καὶ κάτι σύννεφα ποῦ ἐφαινοντο πυκνότερα πρὸς τὸ μέρος τῆς Καισαριανῆς καὶ πίσω μας πρὸς τὸ Γηροκομεῖο ἐδειχναν ὅτι στὰ μέρη ἐκεῖνα ἔπεφτεν ἡ μπόρα. Καὶ πόσον ὡραῖα ἐφαίνετο κάτω ἀπὸ τὸν ἡλιολουσμένο καὶ βροχερὸ μαζὶ καιρὸ ἡ ἐξοχή ! Πάνω ἀπὸ τὸ Ἀστὲρι ἐσχηματίζετο ἓνα οὐράνιο τόξο ποῦ ἡ μιά του ἄκρῃ ἐχάνετο σ' ἓνα συννεφῶμα οὐρανοῦ ἐνῶ ἡ ἄλλη κατέβαιnen ὡς τὴν μαυροπράσινῃ γῇ.

Κόποις στιγμῇ τοῦ εἶπα :

—Μοῦ ἀρέσει ἡ καλοκαιρινὴ βροχὴ ἀλλὰ τὴν φοβοῦμαι ἐδῶ. Ἄν ἔπεφτε καὶ σὲ μᾶς ἡ μπόρα δὲν θὰ μ'

10112 1074A
1024907 10

ficulté à traverser la cour d'entrée encombrée des meubles qu'y avaient enfassés les Tures. J'en eus plus encore à sortir du village et à prendre le chemin de la montagne St-Georges, car à chaque pas, je risquais de tomber sur les Tures. J'allais de montagne en montagne; à l'aube, j'entendis des conversations et me dis : « Ce doit être des nôtres. »

C'étaient, en effet, quatre habitants du village qui avaient échappé au massacre. Au bout d'un certain temps nous arrivâmes au village ture de Deïrmé-Déré dont les habitants payaient des gardes albanais pour les défendre contre ceux de Karamoussal. Nous trouvâmes là une barque; nous la prîmes et nous arrivâmes à force de rames à Deridjé, sur la rive opposée, dans la zone grecque. Nous y apportions la nouvelle de la dévastation de Konzès et le lendemain, 22 février, les troupes grecques y opérèrent un débarquement. Les Tures qui s'y trouvaient encore pour ramasser le butin s'enfuirent dans les montagnes. Le détachement avança de quatre kilomètres sur la route de Karamoussal parsemée de lambeaux de chair humaine, de pieds, de mains, de nez, d'oreilles, de doigts, de vêtements d'hommes et de femmes. Car les Tures avaient achevé sur la route, en leur enfligeant les plus atroces tourments, ceux qu'ils avaient arrêtés. Quand le détachement grec évacua Konzès, les Tures y revinrent et y mirent le feu.

ἐνοιαζεν ἴσως γιὰ τὸ φόρεμά μου, ἀλλὰ γιὰτὸ καπέλλο μου;

Ἐγέλασε μὲ τὴν καρδιά του γιὰ τὴν «θείαν αὐτὴ γυναικεία ἀφέλεια τῆς ὁμιλίας μου», ὅπως τὴν ἐχαράκτηρισε.

— Σεῖς οἱ ἄνδρες γελάτε, τοῦ ἀπάντησα δταν σὰς λέμε γιὰ τὰ καπέλλα μας, ἀλλὰ μὴ φαντόζεσθε ὅτι εἶσθαι λιγώτερο φιλάρεσκοι ἀπὸ ἐμᾶς. Σὺ ἐξαφνα, Ἀνδρέα, προσέχεις τὴν τσακισι τοῦ παντελονιοῦ σου περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι προσέχω ἐγὼ νὰ μὴ χαλάσω τὰ μαλλιά μου. Δὲν εἶναι ἔτσι;

— Ἐτσι εἶναι, παιδί μου, εἶπεν αὐτὸς κι' ἔτρυψε νὰ μὲ φιλήσῃ. Ἐφερα καὶ πάλι τὸ πρόσωπό μου εἰπρὸς τὸ δικό του, τὸ ἔφερα μὲ θάρρος καὶ αὐτοεγκυτάλειφι καὶ τὰ χεῖλη μας ἔμειναν πολλὰς στιγμὲς ἐνωμένα, ἐνῶ ἕνα ρεῦμα ρίγους ἐπέρνα καὶ ἐτάρχασσε τὸ σῶμά μου.

Ἡ μπόρα εἶχε ξεσπᾶσει ἀπότομα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, μιὰ μπόρα ἀνακατωμένη μὲ ἡλιακὸ φῶς, κι' ἐμεῖς τρέξσαμε καὶ χωθήκαμε σ' ἕνα εἶδος μικρᾶς σπηλιάς ποῦ ἐφάνηκεν ἀριστερὰ στὸ δρόμο μας, καὶ μᾶς χωροῦσε ζαρωμένους.

Ὁ Ἀνδρέας ἔδγαλε τὸ καπέλλο του καὶ τὸ ἄφησε κατω στὸ στεγνὸ χῶμα.

Ἐπρόσεχα τίς στιγμὲς αὐτὰς τὰ μαλλιά του. Βαρεῖά καστανά στὸ χρῶμα πυκνὰ καὶ στρωτά. Ὀλόκληρος πλοῦτος ἢ κόμη του ποῦ ἦ ἐλαφρὰ πνοή τοῦ φυσικοῦ ἀρώματος τῶν λουσμένων μαλλιῶν μου ἔφερνε ἀληθινὴ ζάλη ἡδονῆς.

Ἵστερα ὅταν ἔδγαλα κι' ἐγὼ τὸ καπέλλο μου κι' ἄρχισα νὰ διορθώνω τὰ μαλλιά μου μὲ τὸ χτενάκι, τᾶφησα ἐπιτηδες, σὰν τάχα νὰ μοῦ εἶχαν ξεφύγῃ, νὰ ξεπλεχθοῦν, τὰ ἐμάζεψα γλήγορα γλήγορα, περιώρισα τὸ μαῦρο κῶμα ποῦ εἶχε γιὰ λίγο ξεχυθῇ στίς πλάτες μου πάλι στὸ κεφάλι μου, καὶ ὅταν ἐτελείωσα μὲ τὸ δέσιμο τῶν μαλλιῶν μου τὸν ἄκουσα ποῦ μοῦ ἔλεγε:

— Ἐχεις τὰ πιὸ ὁμορφα μαλλιά τοῦ κόσμου Νίτσι. Μπράβο.

44 μνημόνιο
20 ετών γιν 9400
Α. Καραντζής
Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

—ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ
ΤΩΝ ΣΦΑΓΩΝ ΤΗΣ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΣ—

ΑΘΗΝΑΙ 1921

—Ναί, δὲν εἶναι ἄσχημα τοῦ εἶπα, δὲν εἶναι ὁμοῦ καὶ τὰ πιὸ ὠραῖα. Μὲ νευριάζουν τόσο σὰν χαλοῦν καὶ δικρκῶς ὅλο χαλασμένα εἶναι. . .

Καὶ ἐπρόσθεσα σέ λίγο.

—Ξέρεις. Ἀνδρέα. Τί θάλεγες ἂν θὰ τάκοβα ὅλα αὐτὰ τὰ μαλλιά ;

—Θὰ σοῦ τὰ ἐζητοῦσα νὰ γεμίσω τὸ μαξιλάρι μου καὶ νὰ σὲ βλέπω ἔτσι πάντα στὸν ὕπνο μου.

Ἡ μπόρα ἔπαυε κι' ἄρχιζεν ὅποτε τῆς κατέβαινε καὶ ἀναγκασθήκαμεν ἔτσι νὰ μένωμε ὅλη τὴν ὥρα στὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς σπηλιάς. Πόσο ἐγὼ ὁμοῦς ἔτρεμμα μήπως καθάριζε ξαφνικὰ ὁ οὐρανὸς καὶ ἀφαιροῦσε τὴν δικαιολογία τῆς διαμονῆς μας ἐκεῖ.

Ὁ Ἀνδρέας ἤδρε καιρὸ στὸ διάστημα αὐτὸ νὰ μοῦ καθορίσῃ γιὰ πρώτη φορὰ βαθμὸ εἰς τὸ ὅποιον ἤθελε νὰ φθάσουν αἱ σχέσεις μας. Δὲν αἰσθανόμουν ἄλλοιῶ-
τικα τὰ πράγματα αὐτά, ἀλλὰ τοῦ εἶπα:

—Ἄν προχωροῦσαμε περισσότερο ἀπὸ τὰ φιλήμα-
τα δὲν μοῦ φαίνεται πῶς θὰ εἶχα τὸ θάρρος νὰ σὰς ξα-
ναῖδῶ. . Σὲ λίγο ὁμοῦς, διώρθωσα φοβισμένη μὴ ὁ Ἀν-
δρέας ἔπερνε κατὰ γρόμμα τὰ λόγια μου.

—Κι' ἐγὼ Ἀνδρέα τὴν ἐννοῶ τί θὰ πῇ ἀπόλυτη ἰδεολογία, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ σχηματίσετε κακὴν ἰδέα γιὰ μένα.

—Ἀνόητη χίλιες φορές, μοῦ ἐφώνησεν ἐκεῖνος. Τίποτα δὲν εἶναι ἀνήθικο ἀπὸ ὅσα μᾶς παράγγελοι ἡ φύσις καὶ ἐμεῖς ποῦ θὰ ἀρκοῦμεθα μόνο σ' ἓνα μέρος ἀπὸ ὅσα δικαιούμεθα νὰ ἀπολαμβάνωμε μπορούμε τά-
χα νὰ χαρακτηρισθοῦμε γιὰ τιποτένιοι καὶ ἀνήθικοι !

Ἐσκέπασε μὲ τὴν παλάμη του τὸ πουκαμισάκι μου στὴν καμπυλότητά του, κι' ἐνῶ μὲ ἐσφιγγε ἔτσι στὸ στήθος του καὶ μὲ ἐφιλοῦσε καὶ μὲ ἐχαῖδευε μὲ τὴν πνοή του καὶ μὲ παρακαλοῦσε ἐγὼ δένικημένη ἀπὸ δυὸ νόμους, ἓνα ἀληθινὸ καὶ ἓνα ψεύτικο τοῦ ἐφώναζα «ὄχι, ὄχι. . . Ὅχι, Ἀνδρέα, σὲ παρακυλῶ. » ἐνῶ ἐτραβιό-
μουν πιο κοντὰ του, ἄφηνα τὸ κεφάλι μου στὸν ὤμὸ του, καὶ ἔρριχνα ὅλο τὸ βάρος τοῦ ταρασσομένου κορ-
μιοῦ μου σφιχτὰ ἐπάνω του.

LEFKAI

L'histoire d'Hélène Vafiadis est l'histoire du massacre des Lefkéens. Je l'ai entendue de sa propre bouche, en mai 1924, à Ada-Bazar et je ne changerai rien ici, comme je n'ai rien changé dans les récits précédents, du ton et de la couleur de ses paroles :

— La veille de la fête des Saints Apôtres, en 1920, 500 Turcs, soldats et irréguliers, commandés par Djémal, arrivèrent et occupèrent Lefkai. Des habitants prirent la montagne, d'autres n'en eurent pas le temps et restèrent là. Moi, mon mari et mon enfant, nous restâmes à la maison car nous ne pouvions pas emporter l'enfant à la montagne. Alors, les Kémalistes se mirent avec des chiens, à la recherche des habitants qui avaient fui, et les ramenèrent sur une place en face de notre demeure ; ils rassemblèrent aussi les hommes qui étaient restés dans le village et les enfermèrent dans une grande maison. Le village était noir de monde et l'air rempli des clameurs des hommes qui pleuraient et criaient.

Par une fente de la fenêtre de notre maison, le cœur oppressé, je regardai et je vis un Turc sauvage, la barbe et les cheveux noirs, portant un long poignard recourbé, long de plus d'une demi-aune. Il avait les manches retroussées et les mains enveloppées d'un chiffon rouge pour que l'on reconnaisse en lui l'exécuteur du massacre.

Je le vis ensuite qui faisait tourner son sabre et je l'entendis qui disait :

« Combien d'âmes grecques dévoreras-tu ici, mon poignard ? »

Des Turcs armés gardaient les habitants qu'ils avaient déjà réunis et en rassemblaient encore d'autres.

« Ils vont nous tuer, dis-je à mon mari, fuyons ! »

— Attends que j'aie trouvé une maison turque dans le voisinage pour que nous nous y cachions, dit-il, je viendrai vous chercher et je vous emmènerai, »

W. DAVIES

AT THE END OF THE

AT THE END OF THE

AT THE END OF THE

AT THE END OF THE

III

Ἀνδρέα! Ἀχ Ἀνδρέα! ὅλες αὐτὲς τὲς ἡμέρας κελαιδῶ σὰν πουλὶ καὶ ἡ καρδιά μου εἶναι γεμάτη τι-
τιβισμούς. Αἰσθάνομαι τὰ ἴδια τὰ λόγια μου σὰν τρα-
γοῦδι πουλιῶν καὶ τώρα γιὰ πρώτην φορά νοιώθω τί
ἐρωτική τρέλλα ὑπάρχει στὸ κελαΐδημα τῶν πτερωτῶν
αὐτῶν ἐρωτευμένων. Μέσα στὸ δωμάτιό μου, ἐπάνω
στὸ κρεβάτι μου, σ' ἐπιθυμῶ περισσότερο ἀπὸ παντοῦ
ἀλλοῦ· σ' ἐπιθυμῶ μὲ βία, μὲ λύσσα, μὲ ἀκατανίκητην
ἐπιθυμία.

Κανὼ γάμο στὴ φαντασία μου μαζί σου. Νὰ τώρα
ἀπλώθηκες διπλὰ μου στὸ κρεβάτι κι' ἐγὼ σὲ φιλοῦ
καὶ σὲ ἀγκαλιάζω καὶ σὲ σφίγγω. Τὰ πόδια μας ἐμπερ-
δεύτηκαν καὶ τὰ μαλλιά μου ἔπεσαν στὸ λαιμό σου.
Μόνη μου ἀκουα τὸ τρίξιμο τῆς σπονδυλικῆς μου στή-
λης καὶ τὸ κρεβάτι μου ταράζεται βίαια καὶ συγκλο-
νίζεται.

Ἀνδρέα, δὲν ὑπάρχει ἰδεολογία ὅταν μιὰ γυναῖκα
ἀγαπᾷ.

Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποῦ μὲ ἔχει καταλάβῃ!

Τὸν ἐπιθυμῶ, ἐπιθυμῶ τὸν ἄνδρα μὲ ἀσυγκράτητη
θέρμη καὶ τώρα ποῦ δὲν τὸν ἔχω κοντά μου, πεσιμέ-
νη στὸ κρεβάτι μου ταράζομαι καὶ μονολογῶ σὰν μα-
νιασμένη.

Θα συναντηθοῦμε καὶ σήμερα πάλι μαζί, ὅπως συν-
αντιθήκαμε χθὲς καὶ προχθὲς καὶ κάθε σχεδὸν ἡμέρα
κι' ἐγὼ παλὶ θὰ εἶμαι ἀναγκασμένη νὰ τοῦ μιλήσω μὲ τὸ
φέμα στὰ χεῖλη καὶ τὴν ἔκφρασι, νὰ μὴ τοῦ δείξω τί
εἶναι μιὰ γυναῖκα, πῶς εἶναι μιὰ κόρη ὅταν εἶναι κό-
ρη καὶ ὅταν ἀγαπᾷ. Πόση λοιπὸν φρίκη ὑπάρχει στὸν
κοριτσιστικο θεσμό, καὶ ποιά ἐπανάστασις θὰ χρειασθῇ
γιὰ νὰ τὸν κρημνίσῃ!

Βρίσκω στὸν Ἀνδρέα μιὰν ἐξαιρετικὴν προτίμησι,
ποῦ δὲν τὴν ἔχω εὖρη σὲ κανέναν ἄλλον ἄνδρα, καὶ
τοῦ χρεωστῶ μεγάλη χάρι γιατί κάθε στιγμὴ ὅχι μόνο
προσπαθεῖ νὰ μὲ πείσῃ ποιά εἶναι ἡ πραγματικὴ ἡθι-
κὴ, ἀλλὰ ἀκόμη μου δείνει ἔδαφος νὰ εἶμαι κι' ἐγὼ

Il sortit par la porte derrière le jardin, sur la route, mais une hanoum de nos voisins le vit :

« Où vas-tu, ghiaour ? lui cria-t-elle.

— Je vous donnerai autant d'argent que vous en voudrez, pour que vous nous cachiez, dit mon mari. »

Nous allâmes dans la maison de la Turque, mais avant que nous fussions assis son mari entra :

« Qu'y a-t-il ? demanda-t-il.

— Pitié, cache-nous et tout ce que j'ai, argent, bijoux, tout est à toi, dit mon mari.

— Dans ma maison, c'est impossible, dit le Turc, trouvez en quelque autre. »

A la fin, cependant sur nos instances, il accepta de nous cacher dans sa grange. Je donnai à mon enfant une infusion de pavot pour qu'il dorme, je le cachai dans la paille, et nous priâmes Dieu pour que nous ne tombions pas entre les mains des Turcs. Nous entendîmes ensuite dehors de grands cris et nous demandâmes au Turc, Moustapha, d'aller voir ce qui se passait :

Il rentra peu après et nous dit :

« Djémal a envoyé le crieur pour dire que chaque Turc du village qui a recueilli des ghiaours dans sa maison doit les faire immédiatement sortir et les livrer sans quoi sa maison sera brûlée.

— Mon mari avait donné au Turc tout ce qu'il avait d'argent sur lui. Il tomba à ses pieds et dit :

« Moi, qu'ils me tuent, seulement que l'honneur de ma femme et la vie de mon enfant soient sauvés ! »

De la maison voisine, sortaient des cris et bientôt, tout autour de nous, l'air se remplit de cris et de pleurs. Des Turcs commençaient à massacrer les habitants. Mon mari et moi, nous perdîmes connaissance.

Au bout d'une heure, le Turc vint de nouveau dans la grange.

« Ta vie est sauve, dit-il à mon mari. Il est arrivé un télégramme de Kémal disant de ne pas tuer les chrétiens, mais seulement de leur prendre leur argent. Allez dans votre maison et ne craignez rien. »

Nous dûmes sortir de la grange. Nous nous réfugiâmes dans le jardin de notre maison. Stratis Vafiadis, un de nos parents, très riche, arriva bientôt aussi avec sa fille et nous nous cachâmes tous. Tard, dans la soirée, les Turcs laissè-

Όταν τὸν φετεινὸν Ἀπρίλη ἔφθασα στὴ Νικομήδεια, ἀποσταλμένος ἀπὸ τὴν ἡμερῆδα «Ἐμπρὸς» γιὰ νὰ παρακολουθήσω τὸ ἐκεῖ πολεμικὸ μας μέτωπο, βρέθηκα πρὶν ἀκόμη πατήσω τὸ πόδι μου στὴ στεριά ἔμπρὸς στὴν εἰκόνα τῆς μεγαλειτέρας φρίκης καὶ καταστροφῆς.

Ἀπὸ τὸ βαπόρι ποῦ ἐπλέαμε στὸν κόλπο τῆς Νικομηδείας, ἐδλέπαμε τοὺς καπνοὺς τῶν χριστιανικῶν χωριῶν, Νεοχώρι, Ὁβατζίκ, Τουγκέλ, Καρά-Τεπέ, ποῦ τὰ ἔκαιαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ὅταν ἔφθάσαμε στὸ λιμάνι τῆς Νικομηδείας εἶδαμε τὴν παραλία γεμάτη ἀπὸ πρόσφυγες, Ἕλληνες, Ἀρμενίους, Κιρκασίους, Τούρκους ἀκόμη, ποῦ ἔφευγαν τὸν τουρκικὸ τυφῶνα.

Ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Νικομηδείας ἦταν πνιγμένη ἀπὸ τὶς φωνὲς καὶ τὴ βοή τῶν προσφύγων καὶ δὲν ἐδλεπε τίποτα ἄλλο σ' ὅλη τὴν πολιτεία παρὰ χιλιάδες ἀνθρωπίνων κουρελιῶν ποῦ μετὴν δυνατὴν ἀκόμη φρίκη στὸ πρόσωπό των σοῦ ἔλεγαν, ὅλο σοῦ ἔλεγαν πῶς φέρθηκεν ὁ Τούρκος σ' αὐτοὺς καὶ στὰ χωριά των.

Ὑστερα ἀπὸ κάμποσο καιρόν, ἓνα ἀπόγευμα τοῦ Μάη φάνηκεν ἓνα ἀγγλικὸ καταδρομικόν, ὁ «Κένταυρος» στὸ λιμάνι τῆς Νικομηδείας, καὶ οἱ χιλιάδες τῶν προσφύγων ἐμάθαιναν πῶς στὸ καταδρομικόν αὐτὸ ἦταν μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ δύο Ἀγγλοὺς ἀξιωματικούς, ἓναν Ἰταλὸ καὶ ἓνα Γάλλο, ποῦ ἔρχονταν στὴ Νικομήδεια γιὰ νὰ ἐξετάσουν τὶς ἀγριότητες τῶν Τούρκων καὶ τὶς... ἑλληνικὰς ἀγριότητες. Τὴν ἄλλην ἡμέρα στὶς δέκα ἡ ὥρα, βγήκεν ἡ ἐπιτροπὴ στὴ Νικομήδεια, ἐπῆγε στὸ σπῆτι τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρμοστοῦ τῆς Νικομηδείας καὶ σὲ τρεῖς ὥρες μέσα ἐδέχτηκε καὶ ἄκουσε καὶ ἐξέτασε τὶς ἐπιτροπὰς ἐδόμοινα σχεδὸν Ἑλληνικῶν Ἀρμενικῶν καὶ Κιρκασιακῶν χωριῶν καὶ πολιτειῶν ποῦ εἶχαν πάθῃ καὶ σφαγιασθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ ἐπιτροπὴ ρωτοῦσε δυὸ λόγια τοὺς παπάδες καὶ τοὺς προέδρους τῶν χωριῶν καὶ ὕστερα ἔλεγε :

— Καλὰ καλὰ, νὰ ἔρθουν ἄλλοι.

Τί θὰ μάθαιναν στὴν ὀλιγόλεπτην αὐτὴν ἐξέταση ποῦ ἔκαναν γιὰ τοὺς σφαγιασμοὺς χιλιάδων ἀνθρώπων καὶ πῶς θὰ ἐσυγκινόνταν τὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὰ δυὸ λόγια μόνο ποῦ ἄφιναν τοὺς παθιασμένους ἀνθρώπους νὰ τοὺς ποῦν !

Ἐσκέφθηκα ἀπὸ τότε νὰ μαζέψω πληροφορίες γιὰ τοὺς σφαγιασμοὺς καὶ τοὺς διωγμοὺς ποῦ ἔκαναν οἱ Τοῦρκοι τῆς περιοχῆς

ἐπιθετική στάς σχέσεις μας, νά μὴ περιωρίζωμαι μόνο σὲ μιὰ παθητική ἄμυνα. . Πόσο ὁμως ἔχει κοπιᾶση καὶ πόσος καιρὸς ἔχει περάσῃ ὡς νὰ τὸ καταφέρῃ.

Ἄν τὸ ἤξευραν αὐτὸ οἱ ἄνδρες ἂν ἤξευραν νὰ μᾶς κάνουν νὰ μᾶς ἀναγκάζουν ἀκόμη νὰ γνωρίζωμε καὶ ἡμεῖς μὲ τὰς κινήσεις μας, καὶ μὲ τὰ χέλια μας τὸ σῶμά των ὅπως γνωρίζουν αὐτοὶ τὸ δικό μας, πόσο εἰλικρινέστερες θὰ μᾶς ἔκαναν ἀπεναντί των, πόσο θὰ ἐγνώριζαν καλλίτερα τὴν ψῆσι μας πόσο θὰ μᾶς ἔδωκαν θερμὲς καὶ ἐκδηλωτικές!

Ὁ Ἀνδρέας μοῦ λέγει μὲ εἰλικρίνεια καὶ πειστικότητα ὅ,τι αἰσθάνεται γιὰ μένα καὶ σιγὰ-σιγὰ μὲ ἀναγκάζει νὰ τοῦ λέγω καὶ ἐγὼ μὲ τὸ ἴδιο θάρρος καὶ σχέδον μὲ τὴν ἴδια εἰλικρίνεια, ποῦ οὔτε κἂν ἐφантаζόμουν πρῶτα ὅτι μποροῦσε νὰ τὴν ἔχη μιὰ κόρη ὅ,τι καὶ ἐγὼ αἰσθάνομαι γι' αὐτόν.

— Εἶναι περίεργο, Νίτσα, αὐτὸ ποῦ μοῦ συμβαίνει μαζί σου, μοῦ λέγεις: Σὲ ἐπιθυμῶ περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἐπιθύμησα ἄλλη καμμιά γυναῖκα, καὶ ὁμως τὸ ἰῶμά σου δὲν μοῦ δείχνεται διόλου προκλητικό.

Ἡ ὁμιλία σου εἶναι σεμνὴ καὶ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς σου δὲν ἔχει τὴν βραχναδὰ ποῦ ἐρεθίζει τοὺς ἄνδρας. Τί μὲ τραβᾷ ἔτσι ὀλικά σὲ σένα Νίτσα;

Κι' ἐγὼ ἔφθασα πιά στὸ σημεῖο νὰ τοῦ λέγω:

Τὸ πρόσωπό σου δὲν ἔχει τὴν εὐμορφὴ λάμφι ἄλλων νέων ποῦ ἐγνώρισα, καὶ σὺ δὲν εἶσαι διόλου ὠραίος, Ἀνδρέα. Τί μὲ φέγει ἔτσι βία σὲ σένα;

Καὶ πάλι μοῦ ἀπαντᾷ ἐκεῖνος:

— Ταρ ζομαι στὸ πλησίασμά σου καὶ θέλω νὰ σὲ συντρίψω στὸ χέρι μου, καὶ θέλω νὰ γινώμε μαζί ἓνα σῶμα καὶ μιὰ αἴσθησι.

Καὶ ἐγὼ τοῦ λέγω:

— Λυώνω κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα σου.

Μήλοιπὸν μὲ κυττάζεις ἔτσι, καὶ μοῦ φαίνεται πῶς θάθελα νὰ γινόμουν μιὰ φοραδίτσα ποῦ θὰ τὴν ἐδάμαζες σύ, κι' αὐτὴ θὰ σ' ἔφερνε ὅπου ἤθελε μανισμένη ἀπὸ λύσσα ἀγάπης, μέσα ἀπὸ λαγκαθία καὶ ἀπὸ κάμπους καὶ ἀπὸ δουνά. Ἐφυγα καὶ σήμερ ἀπὸ τοῦ πα-

rent libres toutes les femmes qu'ils avaient prises. Ils gardèrent cependant tous les hommes enfermés dans la grande maison.

On frappa alors avec force à la porte de notre maison et des voix appelèrent mon mari :

« Voyadjî Effendi ! »

Nous sortîmes de nouveau par la porte du jardin pendant que nous entendions la voix de ma belle-sœur Polyxène que les Kémalistes assommaient.

Les Turcs, qui s'étaient contenus un moment, se mirent à piller les maisons, à violer les femmes et ils en tuèrent plusieurs.

Cachés de nouveau dans la grange, nous apprîmes qu'un hodja s'était présenté devant Djémal et lui avait dit :

« L'ordre que j'ai reçu dit que les Grecs de Lefkai ne sont pas de méchants hommes et qu'il faut que tu les laisses vivre. »

Et Djémal dit :

« Je te fais cette faveur, mais il faut qu'avant 9 heures du soir ils m'aient apporté 20.000 livres, sans quoi je les tuerai. »

Les prêtres et les notables sortirent et recueillirent 2.800 livres 2.000 ocques de cocons et les bijoux des femmes.

Ils allèrent les porter au Hodja et lui dirent :

« Voici nos richesses et voici notre vie. Nous n'avons rien d'autre. Si Djémal veut, qu'il prenne l'argent, s'il veut, qu'il prenne notre vie. » Djémal prit l'argent, la soie et les bijoux et nous laissa la vie.

Les Turcs de Djémal restèrent un mois et demi à Lefkai puis ils partirent et s'en allèrent à Nicée où, le 15 août, ils massacrèrent tous les chrétiens. Dans la nuit du 16 août, ils revinrent et cernèrent le village et le matin ils tuèrent 60 à 65 hommes qui allaient aux champs. Après ce massacre, Djémal fit sortir le crieur pour dire :

« Ceux qui sont tués sont tués; nous n'en fuérons pas d'autr. s. »

Le Hodja intervint; il réunit les notables et leur dit que les chrétiens de Lefkai devaient se faire Turcs s'ils voulaient avoir la vie sauve.

Alors nous sommes tous devenus Turcs. Nous avons changé de noms et nous avons donné la liste de nos noms nouveaux au Hodja. Moi j'avais pris le nom de Kaïrié, mon mari le nom d'Ahmed, mon beau-frère celui de Moustapha. Les femmes mirent des habits de hanoums et se voilèrent le

τῆς Νικομηδείας στοὺς Χριστιανούς καὶ στοὺς Κιρκασίους ἀλλὰ ἢ ἐκκένωση τῆς Νικομηδείας ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ ποὺ ἀκολούθησεν ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ δὲ μοῦ ἔδωσεν ὅλη τὴν εὐκαιρίαν νὰ μαζέψω ἄρτιο τὸ ὕλικό μου :

Ἐξήντα χιλιάδες ἄνθρωποι, Ἑλλήνες, Ἀρμένιοι, Κιρκάσιοι, Ἀλβανοί, Πέρσαι καὶ Τοῦρκοι ἀκόμη ἔφευγαν μαζί με τὸν Ἑλληνικὸ στρατό, πέρνοντας μαζί τιν μόνο τῇ ψυχῇ των, στὸ πλησίασμα τῶν Τοῦρκων τοῦ Κεμάλ, καὶ εὕρισκαν σωτηρίαν καὶ ἄσυλο στὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, καὶ ἡ τελευταία ἐκείνη περιπέτεια τῆς αὐτῆς Νικομηδείας, ποὺ ἔδινε καὶ τὴ λύση στὴν τραγωδίαν τῶν σφαγῶν καὶ τῶν διωγμῶν, μοῦ ἔδειχνεν ἄλλη μιὰ φοράν ἀκόμη πόσο ἀνάγκη ἦταν νὰ μάθῃ ὁ πολιτισμένος κόσμος ποιοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι.

Ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Νικομηδείας, μιὰ περιοχὴ με σαρανταπέντε σχεδὸν ἑλληνικῆς πολιτείας καὶ χωριά, με σαράντα σχεδὸν ἄρμενικὰ χωριά καὶ πολιτείες, καὶ με ἄλλα τόσα κιρκασιακὰ, δὲν ἔχει μεῖνῃ σήμερα ἄλλο τίποτα ἀπὸ στάχτη καὶ ἐρείπια, καὶ οἱ ἑκατὸ χιλιάδες τῶν σφκγισμένων κατὰ τὸν ἀγριώτερο τρόπο ποὺ ἔχει νὰ μᾶς δείξῃ ἡ ἱστορία ἀνθρώπων, καὶ οἱ σωροὶ οἱ ἀτέλειωτοι τῶν ἀνθρωπίνων κοκκάλων ποὺ εἶναι σκορπισμένα στὰ βουνά, στοὺς κάμπους, στὰ δάση καὶ στίς χαράδρες τῆς Νικομηδείας, μᾶς λέγουν με τὴ στυγνὴ ρητορικὴ των ποιοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι.

Τὰ ἀφηγήματά μου ποὺ δημοσιεύονται στίς σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἐξακριβωμένα στὸ περιεχόμενό τους με κάθε προσοχή, δίνουν μιὰ ὠχροτάτη εἰκόνα τῆς μεγάλης τραγωδίας τῆς Νικομηδείας, μιὰ εἰκόνα ὅμως ποὺ με ὅλη τὴν ὠχρότητά της, μπορεῖ νὰ μᾶς φωνάξῃ πάλι, πῶς : « Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι ».

Κ. Φ. Ἀθήναι Νοέμβριος 1921.

τέρα μου τὴν αὐστηρὴν ματιὰ, καὶ ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς μου τὴν ἐπιτήρησι, κι' ἀπὸ τῆς ὑπηρετρίας μας τὴν ὠουλη ἐπίβλεψι, γιὰ ν' ἄρθω στή συνάντησί σου. Μπορεῖς νὰ μὲ ὁδηγήσης ὅπου θές, μὰ δὲν θὰ τὸ κάνης.

Τὸ σῶμά μου εἶναι παρθενικὸ καὶ τὰ στήθη μου δὲν ἐγνώρισαν τὰ ἀνδρῖκια χάρδια ἀκόμη. Εἶμαι παρθενικὴ στὸ σῶμα, ἀλλὰ ἡ φαντασία μου εἶναι ποτισμένη ἀπὸ τὴν γνῶσι τῆς ζωῆς. Τίποτε δὲν ὑπάρχει ποῦ νὰ μὴν τὸ ἐδοκίμασα μὲ τὴν φαντασία μου, καὶ καμμιὰ ἀπόλαυσι μὲ τὸν ἄνδρα δὲν εἶναι ξένη στὸ νοῦ μου.

Πολλὲς φορὲς σταματῶ φοβισμένη γιὰ τὴν τόλμη τῶν λόγων μου, ὁ Ἀνδρέας ὅμως μ' ἀκούει μὲ ἄλλοι-ὠτικὴ ἔκφρασι στὰ μάτια καὶ στὸ τέλος μοῦ λέγει:

— Καῦμένο κορίτσι!

Μήπως μὲ λυπᾶται λοιπόν, καὶ μήπως κάνω ἄσχημα νὰ τοῦ φανερώνω ποιά εἶμαι, ποιαὶ εἴμεθα ἓνα μεγάλο πλῆθος τῶν κοριτσιῶν!

Δὲν ξεύρω. Αὐτὸς ὅμως ἀρχίζει νὰ μοῦ λέγη.

— Πρέπει νὰ σοῦ πῶ Νίτσα, πῶς σήμερα τὸ πρωτὶ ἡμουνσὲ ἀληθινὴ ἐπανίστασι. Δὲν ἤθελα ν' ἀσηκωθῶ ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ σὲ ἐλαστημοῦσα ποῦ δὲν σ' εἶχα κοντὰ μου .. γυμνή. Τάχα σὺ δὲν ἐσκέπτεσο τὸ ἴδιο πράμα γιὰ μένα;

— Τὰ κορίτσια ποτὲ δὲν λένε ὅλα τὰ μυστικὰ των, τοῦ λέγω.

— Γιατί δὲν λένε ὅλα τὰ μυστικὰ των;

— Εἶναι τὸ μεγαλεῖτερο των ὅπλον αὐτό. Βλέπεις φαινόμεθα εὐχαρίστως ντεκολτὲ σ' ὅλο τὸν κόσμον, κα-νένας ὅμως διαβάτης δὲν θὰ πῇ πῶς μᾶς εἶδε ὁλόγυμνες.

IV

Σὲ κάθε μας συνάντησι ὁ Ἀνδρέας ἐπιμένει νὰ μοῦ ἀναπτύσῃ τί εἶναι ἀγάπη καὶ πῶς τὴν αἰσθάνεται αὐτὸς τὴν αἰγμὴ ἰδίως ποῦ εἴμεθα πολὺ κοντά.

Ἀγλαπὴ εἶναι, μοῦ λέγει μὲ θερμὴ κρατῶντας μου τὸ χέρι ἢ σφίγγοντάς μου τὸ στήθος, ἡ ἐπιθυμία ποῦ

visage et tous les fiancés furent mariés par le Hodja comme le veut le Coran. Ensuite les Kémalistes prirent un de nos parents déjà vieux, nommé Vafiadis, ils lui donnèrent une pelle et une pioche et l'emmenèrent dans les champs pour qu'il creusât sa tombe, après quoi ils le tuèrent dans la fosse qu'il avait creusée de ses propres mains. Ils prirent la veste d'un jeune homme nommé Jean : dans la poche ils trouvèrent une petite icône. Ils le tuèrent lui aussi après lui avoir fait creuser sa tombe.

Ils se rendirent alors à la maison de Papas Iordanis Vafiadis, ils lui prirent tout ce qu'il possédait, le firent descendre, ainsi que sa jeune femme Rébecca, âgée de 30 ans, leurs trois enfants, et sa mère. Ils déshonorèrent la femme du prêtre devant ses enfants et ils les tuèrent tous. L'autre prêtre Papas Kosti, sa femme et leurs deux enfants furent ensuite égorgés par le bourreau.

Dix à quinze jours s'écoulèrent alors dans la tranquillité ; mais un soir, le tambour roula dans le village, les Kémalistes s'assemblèrent et se mirent à briser les portes et à crier qu'ils allaient tuer tous les ghiaours.

Nous primes notre enfant et nous courûmes nous cacher au jardin. Nous entendions venir par le chemin qui passait par le jardin, la voix de Rodanthis Pascalidis ; nouvellement mariée, lui disait :

« Ne brisez pas ma vie, je ne suis pas rassasiée de ce monde.

— Tu parles encore, ghiaour ! dit un Turc, et il lui tira un coup de feu, mais la balle ne l'atteignit pas ; Rodanthis criait :

— Je suis si peu de chose, pourquoi me tuez-vous ? »

Je vis un Turc qui frottait une allumette pour voir son visage, mais un autre Turc la frappa d'un coup de couteau et sa voix ne se fit plus entendre.

Dans notre jardin s'étaient réunis d'autres voisins et leurs enfants et quand nous entendîmes les Turcs monter dans notre maison, nous sautâmes par-dessus la clôture et nous nous dispersâmes.

Je me trouvai avec mon enfant dans une petite maison, mais un Turc se mit à frapper à la porte et je priai Dieu de nous donner, à moi et à mon enfant, une mort prompte.

Alors, un autre Turc cria :

« Que fais-tu, imbécile, dans cette mesure. Ne vas-tu pas tuer dans les autres maisons qui sont pleines de chrétiens ? »

ἔχομεν ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο, καὶ μάλιστα ἡ σωματικὴ ἐπιθυμία.

Εἶναι μιὰ ἄγρια ἀνάγκη τοῦ ἀνδρὸς νὰ πέσῃ ἐπ' αὐτὴν νὰ καλύψῃ τὴν γυναῖκα.

Ἀγάπη εἶναι τὴν στιγμὴν αὐτὴ μιὰ κηλιδωσις τοῦ ἄσπερου σου μεσοφροῦστανου, Νίτσα. Ἀγάπη εἶναι ἴσως ἀκόμη ἡ αἰσθησις τοῦ τέλους τῆς ζωῆς μας ποὺ ἔρχεται μαλακὴ ἢ ἐμὴ καὶ φυσικὴ ἀμέσως μετὰ τὴν μίξι μας ποὺ ἀσφάλισε τὴν διαιώνισι τοῦ εἵδους. Γι' αὐτὸ θὰ ἔπρεπε μάλιστα ἡμεῖς οἱ ἄνδρες νὰ πεθαίνωμεν, ὅπως τ' ἀρσενικὰ μελίσσια, μετὰ τὸ τέλος τῆς γαμηλίου μας πράξεως καὶ οἱ γυναῖκες νὰ παύετε νὰ νὰ ζῆτε ἀμέσως μόλις ἡ ἀνδρική παρακαταθήκη δὲν θὰ μπορούσε πιά νὰ καρποφορήσῃ στὴ γηρασμένη λεκάνῃ σας.

Κι' ἐγὼ ποὺ δὲν ἠμπόρεσα μὲ ὅλη τὴν τόλμη τῶν σκέψεων τοῦ Ἀνδρέα ποὺ τὴν εἶχε μεταδώσει καὶ σὲ μένα, νὰ φαντασθῶ τόσῃ ὀλικὴ μόνο τὴν ἀγάπη τὸν ρώτησα:

— Καὶ ἡ ἰδαιολογία, ἡ ὁμορφὴ ποίησις δύο ἀγαπωμένων ὑπάρξεων, Ἀνδρέα;

— Ἡ ἰδεολογία εἶναι τὸ προανάκρουσμα τῆς ἀγάπης μοῦ ἔλεγεν αὐτός, ἡ ἀναγνωριστικὴ πράξις τῶν φύλων, ἡ ἀνταλλαγὴ πυρῶν ἀκροδουλίσμου. Μόλις ὅμως ἡ ἀναγνώρισις συντελεσθῇ τὰ χεῖλη ἔρχονται στὸ ἔνωμα, τὰ σώματα ἐπιθυμοῦν ἀνίκητα τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, καὶ ἡ ἔνωσις, ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἔνωσις, ἔρχεται σὶν τὸ φυσικώτερο ἐπακολούθημα.

Καὶ μὲ ρώτησεν ὕστερα ἀπὸ αὐτά:

— Θέλεις νὰ ἀπαχθῶμε;

Ὅταν σ' ἀγαπήσω πολὺ μοῦ φαίνεται φυσικὸ νὰ τὸ κάνω, τοῦ ἔλεγα.

Ἦχεις τόσῃ δίκην. Ἡ ἀπαγωγὴ εἶναι ἡ φυσικώτερη ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης. Οἱ πρωτογόνοι λαοὶ ἀπάγουν τίς κόρες ποὺ ἀγαποῦν, οἱ προϊστορικοὶ ἄνθρωποι μόνον ἔτσι ἐννοοῦσαν τοὺς γάμους των, καὶ τώρα καταλαβαίνω ὅτι ἡ μορφὴ μιᾶς δυνατῆς ἀγάπης μόνο μὲ τὴν ἀπαγωγὴν μπορεῖ νὰ δοθῇ.

ΦΟΥΛΑΖΙΚ

Τέσσερις ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴ Νίκαια βρίσκοταν τὸ Φουλαζικ μὲ τὰ πολλά του νερά, τὰ πυκνὰ δάσ' του, τοὺς δυνατοὺς ἄνδρες του καὶ τὶς ὁραίαις Ἑλληνοποῦλές του.

Δίκαια τὸ Φουλαζικ ἐλέγοταν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τῶν γύρω χωριῶν — Κιουτισὺν Γιουνὰν — Μικρὴ Ἑλλάδα — καὶ τὸ ἀρχαῖο βυζαντινὸ Ἀτύμυλο, στὸ Φουλαζικ, δίκαια διατηροῦσε τὴ συνέχισή τῆς ζωῆς του.

— Στις 23 Ἰουνίου τοῦ 1920, ἀρχίζει τὴ διήγησή του ὁ Παῦλος Μολίδης, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄνδρες τοῦ Φουλαζικ ποὺ ἐσώθησαν καὶ εἶχαν καταφύγη στὴ Νικομήδεια. βγῆκα ἀπὸ τὸ σπίτι πρῶι πρῶι πηγαίνοντας νὰ φωνάξω τοὺς ἀνθρώπους μου ἀπὸ τὰ σπίτια των νὰ θερίσωμε τὸ σιτάρι. Μόλις ὅμως εἶχα βγῆ ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου καὶ ἀκούω δυνατὸ καλπασμὸ ἱππικοῦ ποῦ ἔτρεχε στὸ καλντερίμι τῆς ἀγορᾶς. Τὴν ἴδια στιγμὴ εἶδα καμμιὰ τριανταριά Τούρκους χωριάτες ὀπλισμένους ποῦ ἔτρεχαν καβάλα στ' ἄλογα ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀγορᾶς φάνηκε τακτικός στρατὸς καὶ χωροφύλακες ποῦ κατέβαιναν ἀπὸ τὸ Καραμουσάλ καὶ ἀπὸ τὴν Νίκαια.

Στὴν ἀγορά μας οἱ χριστιανοὶ ἦσαν σὰν ἀσβέστης ἄσπροι, καὶ ἀμίλητοι ἔτρεχαν γλήγορα γλήγορα νὰ κρυφτοῦν στὰ σπίτια των. Πολλοὶ ἔλεγαν σιγὰ σιγὰ, πῶς ἐπειδὴ ἦταν ἡ τρίτη φορὰ ποῦ οἱ Τούρκοι πατοῦσαν τὸ χωριὸ μας, θὰ μᾶς ἔκαιρναν πιά ὅτι μᾶς ἄφισαν ἄπαρτο τίς δύο πρῶτες φορὲς σὲ χρήματα ζῶα καὶ πράγματα. Στὸ καφενεῖο τῆς Ἀγορᾶς εἶδα τοὺς Τούρκους ἀντάρτες ἀπὸ τὸ γειτονικὸ μας χωριὸ Τσιφλικ Κιοϊ, Ἰσμίν Ἐϊλλ Χασὰν Ἀγᾶ, Νταοῦτ Τσαοὺς καὶ τὰ δύο παιδιὰ τοῦ Ἐμὲν Μπέη ἀρχηγοῦ τῶν ἀνταρτῶν. Ἦσαν γνώριμοί μου τοὺς ἐκαλημέρισα μὰ αὐτοὶ ἔκαναν πῶς δὲν μὲ εἶδαν. Μέσα στὸ καφενεῖο ὁ καφετζῆς Νικόλαος Ἀναστασίου τοὺς ἔψηνε καφέ καὶ ὅταν τοὺς τὸν ἔφερε καὶ τὸν ἔπιαν, ὁ πρόεδρος τοῦ χωριοῦ Γεώργιος Χατζηχρήστου ἐπῆγε νὰ πληρώσῃ, ἀλλὰ αὐτοὶ τοῦ εἶπαν :

— Ὁχι, ὄχι, ἔχομε διαταγὴ ἡμεῖς νὰ πίνωμε τοὺς καρέδες καὶ ἡμεῖς νὰ τοὺς πληρώνωμε.

Σιγὰ σιγὰ ἀρχισαν νὰ μαζεύονται γύρω ἀπὸ τοὺς πέντε Τούρκους πολλοὶ πρόκριτοι τοῦ Φουλαζικ νὰ τοὺς παρακαλοῦν καὶ νὰ τοὺς λένε :

Je ne sais pas comment ensuite mon mari arriva et nous découvrit et comment nous trouvâmes cachés dix braves gens dans une fosse d'aisances.

Les Turcs cherchaient les habitants dans les maisons et les jardins. Nous entendions les voix de ceux qu'ils tuaient et les pleurs des petits enfants qui, avec raison, disaient :

« Et nous, pourquoi nous tuez vous ? qu'avons-nous fait, nous ? »

— Nous vous mènerons à l'école pour que vous appreniez à lire », disaient les monstres et ils leur brisaient la tête.

Quand le jour commença à poindre, nous vîmes des chiens qui couraient pour attrapper des lambeaux de cadavres humains.

Et ils avaient apporté près de l'endroit où nous étions une tête de femme, avec ses cheveux qui s'accrochaient aux pierres et un pied, avec son soulier. Les chemins devaient être jonchés de monceaux de cadavres et les Turques de Lefkai se promenaient sur les routes, regardaient les morts et riaient. C'était un massacre général. Les Turcs tuaient les habitants avec leurs poignards, pour épargner leurs balles et au milieu de la clameur qui montait jusqu'au ciel, on entendait les cornemuses des Turcs et leurs chants :

« Que criez-vous ghiaours, que criez-vous ? Nous ne laisserons pas même de la graine de Younan. »

Aucun chrétien n'osa faire de résistance. Les Turcs étaient si sauvages, qu'à les voir les genoux fléchissaient et que les bras tombaient le long du corps.

Les Turcs entraient dans nos maisons, prenaient nos vêtements, les essayaient, les admiraient et les mettaient.

Les gens criaient :

« Nous, sommes-nous coupables de la guerre qui se fait ? En sommes nous la cause ? »

Et les petits enfants qui savaient à peine parler, embrassant les pieds des Turcs imploraient :

« Pitié, oncle, ne nous tue pas, nous deviendrons tes enfants. »

Les femmes suppliaient :

« Ne nous tuez pas ainsi avec cruauté, tuez-nous d'un seul coup. »

Les Turcs cependant, se jouaient des femmes, les violaient, leur coupaient les seins, dont ils faisaient des chapelets puis les tuaient au milieu des plus cruels tourments.

— Ἄν σ' ἀγαποῦσα πολὺ, τοῦ ἀπαντοῦσα κι' ἐγὼ μὲ εἰλικρίνεια, σκέπτομαι ὅτι δὲν θὰ μένοι' εἰς τί θὰ ἔ-
λεγεν ὁ κόσμος ὅταν τὸ ἀσφάσισα Τώρα ὅμως δὲν σ'
ἀγαπῶ τόσῳ ὥστε νὰ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ σ'
ἀκολουθήσω μὲ τὸν τρόπο τῆς ἀπαγωγῆς.

Βλέπω τὸν Ἀνδρέα, τὸν αἰσθάνομαι ἀκόμη, ἅμα
καθήμεθα σὲ κάποιο κέντρο ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν λεί-
πουν οἱ ἄνθρωποι νὰ συσπᾶται στὰ χέρια καὶ στὰ πό-
δια του, νὰ εἶναι ἀνήσυχος καὶ ταραγμένος.

Καὶ μοῦ λέγει στὸ μέρος ἐκεῖνο, ποῦ οὔτε τὸ χέ-
ρι μου δὲν μπορεῖ νὰ κρατᾷ ἐξ αἰτίας τοῦ ἄλλου κόσ-
μου ποῦ εἶναι γύρω μας.

— Θέλω τὸ σῶμά σου, Νίτσα, ὅπως παρουσιάζε-
ται μὲ τὰ γύρω ἐμπόδια ἐμπρός μου γυναικεῖο, προ-
κλητικό, ἀλλοιόωτικο στὴ φύσι ἀπὸ τὸ δικό μου, μὲ
φρέσκο τὸ πρόσωπο, μὲ ἐξοχὲς στὸ μπουστο, μὲ τὰ
χέρια γυμνὰ ἕως πάνω, μὲ τὰ πόδια ποῦ διαφαίνεται
τὸ σχῆμα των κάτω ἀπὸ τὴν λεπτὴ καλοκαιρινὴ φοῦ-
στά σου, μὲ ἔκφρασι τῶν ματιῶν σου μαλακιά, μὲ τὰ
χείλη κόκκινα καὶ προκλητικά, μὲ τὸν ἦχο τῆς φω-
νῆς σου χαϊδευτικὸ γιὰ μένα, μὲ τὸ χαμόγελο πιὸ
κρυσταλλικὸ ἀπὸ τὸ δικό μου.

Καὶ γὼ θέλω νὰ τοῦ ἀπαντήσω, ἂν καὶ τίποτα δὲν
τοῦ λέγω.

— Σὲ θέλω σφιχτὰ κοντὰ μου, δικό μου, νὰ σοῦ
πέζω τὰ χέρια, νὰ σὲ δένω μέσα στὴν ἀγκαλιά μου,
νὰ σοῦ ματώνω τὰ χεῖλη σου μὲ τὰ φηλήματά μου,
νὰ σοῦ μιλῶ γιὰ τὴν ἐπιθυμία μου μὲ τίς πιὸ τολμη-
ρὲς λέξεις.

Καθισμένη στὸ δικό μου κάθισμα κινοῦμαι νευ-
ρικά ταράζομαι, ἀφίνω τὰ χέρια μου νὰ συσπᾶ-
ζονται, νὰ ταράζονται, νὰ τσαλακώνουν μὲ τὴν
σύσπασι τῶν δαχτύλων τὴν ἐφημερίδα ποῦ εἶναι
στὸ τραπέζι. Ἡ δυσκολία ποῦ φέρνουν στὸ πλησίισμά
μας τὰ μάτια τοῦ γύρω κόσμου μοῦ φλογίζει τὴν ἐπι-
θυμία μου, τὴν χιλιοπλασίαιζει, τὴν κάνει ἀσυγράτη-
τη.

Τὸ βράδυ ὅταν γυρίζωμαι σπίτι μου, σταματοῦ-

— Χρήματα καὶ πράματα σὰς δίνομε, ἀλλὰ μὴ μᾶς κλείσετε μέσα στὸ χωριὸ γιὰτὶ εἶναι καιρὸς τοῦ θερισμοῦ καὶ πρέπει νὰ βγοῦμε νὰ θερίσωμε τὸ ψωμί μας.

Καὶ ὁ Νταούτ Τσαοῦς εἶπε :

— Δὲν ἔχομε διαταγὴ ἀκόμη νὰ σὰς πάρωμε χρήματα, ἀλλὰ ὅποιος βγῇ ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ θὰ τὸν χτυποῦμε. Κυτάχτε νὰ μὴ χάσωμε ἔξ αἰτίας σας καμμιά σφαῖρα.

Στὴν ἀγορὰ ἄρχισαν νὰ μαζεύωνται ὅλο νὰ μαζεύωνται καὶ ἄλλοι Τοῦρκοι πεζοὶ καὶ μὲ ἄλογα καὶ τὸ χωριὸ ἐγέμιζεν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ποὺ οἱ Τοῦρκοι καβαλλαρέοι ἔτρεχαν καὶ τοὺς ἐμάζευαν ἀπὸ τὰ χωράφια καὶ τοὺς ἔφερναν μέσα.

Ὅλους τοὺς Τούρκους τακτικοὺς καὶ ἀτάκτους τοὺς διηκοῦσεν ὁ Κεμάλ, ὁ πολιτικὸς διοικητὴς τοῦ Καραμουσάλ. Αὐτὸς εἶχε διατάξῃ τὸν παπᾶ-Φίλιππα καὶ τοὺς ἄλλους προκρίτους νὰ μαζέψουν τὰ χρήματα καὶ τὰ κοσμήματα τοῦ κόσμου, καὶ ἔτσι παραδόσαμε σὲ τρεῖς ὥρες μέσα 1800 λίρες χαρτονομίσματα τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅτι κοσμήματα μᾶς εἶχαν ἀφίσῃ οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὶς ἄλλες φορὲς τῶν γυναικῶν μας, καὶ ἄλλες 3000 λίρες χάρτινες ποὺ μαζεύτηκαν ἀπὸ τὸν κόσμον.

Σ' ὅλο τὸ χωριὸ μὲ ὅλη τὴ κίνησιν ποὺ γινόταν ἀπὸ τοὺς Τούρκους λὲς καὶ εἶχε πέσῃ ἡ σιωπὴ τοῦ θανάτου.

Ὅταν ἔφθασε τὸ μεσημέρι ὁ Δαοὺτ Τσαοῦς καὶ ὁ ἕνας γιουὸς τοῦ Ἐμὶν Βέη παράγγειλαν στὸν κόσμον νὰ φέρῃ τροφὴ γιὰ ἑξακόσιους Τούρκους, ψωμί, τυρί, κρέας. Ὁ κόσμος ἔφεργεν ἀφθονα τροφίμα καὶ γλυκὰ σὲ τσουβάλια καὶ σὲ κοφίνια στὰ ἑπτὰ καφενεῖα τοῦ χωριοῦ, ποὺ εἶχαν μαζευθῇ οἱ Τοῦρκοι. Σὲ κάθε καφενεῖο ἐκάθονταν τριάντα ὡς σεράντα Τοῦρκοι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἦταν ἔξω καὶ εἶχαν κυκλωμένο τὸ χωριό.

Οἱ Τοῦρκοι τῶν καφενείων ὅτι τοὺς ἄρεσε τὸ ἔτρωγαν καὶ ὅτι δὲν τοὺς ἄρεσε τὸ πετοῦσαν. Ὅταν κιὰ εἶχαν φάῃ καλὰ οἱ Τοῦρκοι εἶπαν πάλιν οἱ πρόκριτοι στοὺς ὑπαρχηγούς τῶν ἀνταρτῶν Ἰκμέτ καὶ Νταοὺτ Τσαοῦς.

— Ἀφήστε μας νὰ μιλήσωμε μέ τὸν ἀρχηγό σας καὶ νὰ τοῦ ποῦμε ὅτι ὅλα τὰ ζῶα μας καὶ τὰ πράγματά μας εἶναι δικὰ σας.

Καὶ ὁ Νταοὺτ Τσαοῦς εἶπε:

— Εἶναι πολλοὶ ἀρχηγοὶ ἐδῶ μὰ ὁ δικός μας ἀρχηγός εἶναι ὁ Χατζῆ Μεμέτβης ἀπὸ τὸ Καραμουσάλ. Ἀπέναντι κάθετα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ στὸ λόφο.

Ἐπήγαμεν ὁ πρόεδρος Χατζηχρήστου ὁ Κ. Καραθανάσης καὶ ἐγὼ στὸ Χατζῆ Μεμέτ. Τὸν ἔβραμε ξαπλωμένο στὰ χόρτα καὶ πρόεδρος μας ποὺ ἦταν πολὺ φίλος τοῦ Χατζῆ Μεμέτ, τοῦ εἶπε:

με στὴν γωνιὰ τοῦ δρόμου ὁ ἕνας ἀπέναντι καὶ κοντὰ στὸν ἄλλο. Αἱ φυχαὶ μας εἶναι ἀγκαλιασμένες καὶ τὰ σώματά μας τραδῶνται τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο σὲ μιὰ περίεργη ἐναέριο μίξι. Μένουμε κάμποσο στὴ στάσι καὶ στὴν θέσιν αὐτῇ. Τὰ νεῦρα μου εἶναι ταραγμένα καὶ τρέμω ἐποθυμῶ ὅλο τὸ σῶμά του σφιγμένο ἐπάνω μου μὰ τὸ μέρος εἶναι τέτοιο ποῦ οὔτε τὸ χέρι του δὲν μπορῶ νὰ τοῦ κρατῶ. Εἶμαι βεβαία πῶς τὰ ἴδια αἰσθήματα τῆς ἀνίκητης ὁρμῆς θὰ κατέχουν καὶ τὸν Ἀνδρέα, ἀφοῦ τὰ αἰσθήματα αὐτὰ ἄλλωστε εἶναι τόσῳ συμπαθητικά καὶ ἀφοῦ ὅταν πρόκειται νὰ χωρισθοῦμαι τακτικά μου λέγει :

—Νίτσα, στὸ λέω καὶ πάλι ὅπως στὸ εἶπα τόσες φορές.

Ἡ ἀγάπη εἶναι ἐπιθυμία.

Κι' ἐγὼ τοῦ λέγω, ἕνα μεγάλο «Ναί.

...Ἐνα, βράδυ, μόλις ἀντίκρυσα τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας εἶδα τὴν ἀδελφὴ μου στὸ παράθυρο τοῦ δρόμου, καὶ πρὶν ἔμπρὸς δύο νέους ποῦ ἐπήγαιναν στὸ μισοσκόταδο τῆς νύχτας ἀγκαλιασμένοι.

—Κύτταξε τὸ παλιοκόριτσο, μου φώναξεν ἡ ἀδελφὴ μου, μόλις ἀνοιξα τὴν πόρτα τῆς σάλας, δείχνοντάς μου τὸ ζευγάρι ποῦ ἐπήγαινε τόσο κοντὰ ἀγκαλιασμένο.

Ἐνοιωσα ἀληθινὴν ἀηδία ἀπὸ τὰ λόγια της καὶ γι' αὐτὸ οὔτε κ' ἐν τῇ ἀπῆντησα.

Ἡ ἀδελφὴ μου ἐγύρισε τὸ πρόσωπό της σὲ μένα θυμωμένη.

—Σοῦ ἀρέσει λοιπὸν αὐτὴ ἡ διαγωγή, μου εἶπε κατὰ πρόσωπο, θλέψεις τὰ ζευγαράκια καὶ δὲν ἐπανάστατεῖς.

Θὰ ἔλεγα πῶς ἐπιδοκιμάζεις καὶ σὺ τὴν διαγωγὴν αὐτῇ. Ντροπῇ. Ἐτράβηξα στὸ δωματιό μου, κάποιαν θέλαν ἀπὸ μέρους τῆς ἀδελφῆς μου φοβουμένη, ἀλλὰ αὐτὴ πρὶν προλάβω νὰ μπῶ μέσα εὗρίσκετο ἔμπρὸς μου.

—Εἶναι κάμποσος καιρὸς τώρα, μου εἶπε, ποῦ δὲν σὲ βλέπω μὲ καλὸ μάτι. Βγαίνεις τακτικώτερα

Dans la fosse, j'étais à demi évanouie à cause de la puanteur. Mon enfant, dans mes bras, se mit à pleurer; toutes les femmes dirent :

« Il nous trahira par ses cris. »

Alors une femme, Athina Hadji, me prit l'enfant des bras, lui serra fortement le cou, l'étouffa et le remit ensuite, mort, entre mes mains.

Les Turcs arrivèrent en haut de la fosse, nous salirent, et dirent :

« Ici ce sont des cabinets, il n'y a personne dedans. »

Nous sommes restés là cinq jours et cinq nuits sans manger, sans boire, sans que le sommeil fermât nos yeux. J'avais mon enfant mort entre les bras et je voyais les vers commencer à ronger ses petits yeux. Un engourdissement envahit tout mon corps pour être restée si longtemps toute ramassée et mes yeux étaient enflés.

Nous disions :

« Mon Dieu, toi qui nous as donné la vie, c'est toi qui dois nous la reprendre.

Ne nous la laisse pas prendre par ceux-là. »

Et nous attendions que la Grèce vint nous sauver.

Cinq jours et cinq nuits, nous entendimes les cris et les clameurs de ceux qu'on tuait, les chants et la musique de ceux qui tuaient.

Nous entendimes de nouveau le crieur public :

« Que tous les chrétiens qui sont cachés sortent, car il n'y aura plus d'autre massacre. »

Nous ne le crûmes point, mais tous dirent qu'il valait mieux être tué que de supporter davantage ce martyre.

Nous sortîmes de notre cachette et nous nous rendîmes chez nous. Nos maisons étaient entièrement vides de tout ce qu'elles avaient contenu. Et le village était désert car de cinq mille habitants chrétiens, il n'en restait pas plus de quarante à cinquante vivants.

Depuis qu'avait pris fin le massacre dont le village avait été le théâtre, les Turcs étaient montés dans les montagnes avec des chiens et tuaient tous ceux qu'ils y trouvaient cachés. A tous ceux qu'ils trouvaient, ils coupaient les pieds, ils leur crevaient un œil et les abandonnaient ainsi; et nuit et jour, pendant longtemps leurs cris remplirent l'air, jusqu'à ce qu'ils eussent expiré.

Les Turcs trouvèrent dans la montagne Charalambos Sé-

— Χατζή Μπέη σὲ συγχαίρω ποῦ ἔφθασες σ' αὐτὴ τὴ θέση. Τώρα ἡ καλὴ μας τύχη θὰ εἶναι πιά στὰ χέρια σου.

Ὁ Μεμετ ἔτριψε τὰ μάτια του, τεντώθηκε σὰ νὰ σηκώνοταν ἀπὸ τὸ κρεβάτι του καὶ εἶπε:

— Ἐγὼ μόνος δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτα. Πρέπει νὰ συν-
ενοηθῶ μὲ τὸ γενικὸ ἀρχηγό μας, τὸν διοικητὴ τοῦ Καραμουσάλ,
Κεμάλ ποῦ εἶναι τώρα στὸ Παπουτσάκ Δερβέν.

Μὰς ἐλύταξεν ὕστερα μὲ ἄγριο βλέμμα καὶ ἔκοψε τὴν ὁμιλία.

Τότε μπῆκεν ἡμέσως ὁ φόβος στὴν καρδιά μας καὶ ἐφύγαμε
μὲ τρομάρα.

Ἐνῶ ἐμπαίναμε στὸ χωριὸ ἐβλέπαμε τρεῖς Τούρκους ἑδῶ, τέσ-
σερις ἀλλοῦ, πέντε ἐκεῖ, νὰ μπαίνουν μέσα στὰ σπίτια καὶ νὰ τὰ
ξεγυμνώνουν ἀπὸ τὰ πράγματά μας.

Ἐξω ἀπὸ τὸ κοινοτικὸ καφενεῖο ἀκούσα τὸν γυνὸ τοῦ παπᾶ
Φίλιππα τὸν Ἀντώνη νὰ λέη τοῦ Νταοῦτ Τσαοῦς ποῦ τὸν εἶχε
φίλο.

— Τί θὰ γίνη τώρα μὲ μᾶς ;

— Καλλίτερα Ἀντώνη, τοῦ εἶπεν ἐκεῖνος νὰ μὴ σὲ εἶχα φίλο.
Θὰ γίνη μεγάλη σφαγὴ καὶ θὰ πᾶς καὶ σὺ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους.
Μόνο ὅσα χρήματα ἔχεις δόσε μου τα τώρα ἔτσι μὲ τὸ καλὸ.

Κατὰ τὸ μεσημέρι ἦρθε καὶ ὁ Κεμάλ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ Πα-
πουτσάκ ποῦ τὸ εἶχε πυρπολήσῃ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα καὶ ἄρχισε νὰ
δίη νυστικῶς διαταγές. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ὁ παπᾶ Φίλιππας ἄρ-
χισε νὰ γυρίσῃ κατὰ διαταγὴ τοῦ Κεμάλ στὰ σπίτια καὶ νὰ λέγῃ
ὅτι ὁ Κεμάλ διάταξε νὰ μαζευθοῦν ὅλοι οἱ ἄνδρες καὶ τὰ παιδιά
ἀπὸ δεκατεσσάρων χρόνων καὶ ἀπάνω στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ ἁγίου
Γεωργίου γιατί εἶχε νὰ τοὺς μιλήσῃ ὁ ἴδιος. Ἀπὸ ἐμᾶς ὁμως κα-
νένας δὲν ἤθελε νὰ πάῃ στὴν ἐκκλησιὰ γιατί ξέραμε τί θὰ μᾶς ἐ-
περίμενεν ἐκεῖ, καὶ ὅλοι, γυναῖκες, ἄνδρες, γέροι, παιδιά, ἐκρυβό-
μαστε στὰ ὑπόγεια, στοὺς κήπους, στὶς στέγες τῶν σπιτιῶν, ἢ προ-
σπαθοῦσαμε νὰ γλυτώσωμε φεύγοντας ἀπὸ τὸ πολιορκημένον
χωριό.

Στὶς δύομισν τὸ ἀπόγευμα ἀκούσαμε τὸ ντελάλη τοῦ χωριοῦ
νὰ φωνάζῃ.

— Ὅλοι οἱ ἄνδρες νὰ μαζευθοῦν στὴν ἐκκλησιὰ ποῦ θὰ μιλή-
σῃ ὁ Κεμάλ. Ὅποιος μένῃ στὸ σπίτι δὲν θὰ βγῇ ἀπὸ ἐκεῖ ζων-
τανός.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες ἄλλοι ἄρχισαν νὰ βγαίνουν
ἔξω καὶ ἄλλοι πάλι προτιμοῦσαν νὰ σκοτωθοῦν μέσα στὰ σπίτια
των παρὰ νὰ πάνε στὴν ἐκκλησιὰ. Οἱ Τοῦρκοι ὁμως ἐμπαῖναν
στὰ σπίτια, τραβοῦσαν τοὺς ἄνδρες μὲ τὴ βία, ἐπαίρναν ἀπὸ τὰ

ἀπὸ ἄλλοτε ἔξω ἀργεῖς νὰ ἔρθῃς καὶ ὅταν βρῖσκεσαι
στὸ σπῖτι δλο τραγουδῇς. Δὲν θέλω νὰ φαντασθῶ πῶς
πρέπει νὰ βρεθῶ στὴν θέσι νὰ καταστήσω προσεκτικὸ
καὶ τὸν πατέρα.

Τὴν ἀδελφή μου ποτὲ δὲ τὴν ἀγαποῦσα, ἀλλὰ ἀπὸ
τὴν ἐποχὴ ποὺ αἱ σχέσεις μου μὲ τὸν Ἀνδρέα ἄρχι-
σαν νὰ μοῦ δείχνουν τὴν τιμὴ σημασία τῆς ζωῆς, δὲν
τὴν χονεύω ἀκόμη περισσότερο. Τὸν τελευταῖο καιρὸ
μοῦ ἔρριχνε πολλοὺς ὑπαινιγμούς, καὶ ὁ ἀπροκάλυ-
πτος, σχεδὸν τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μοῦ μιλοῦσε τώρα,
ἔπειτα ἀπὸ τὸ προανηκροσµα ποὺ εἶχε κάνῃ δει-
χνοντάς μου τοὺς δυὸ νέους ποὺ ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ
σπῖτι μας, ἦτο ἓνα πρᾶγμα ποὺ ἀργὰ ἢ γρήγορα ἔπρε-
πε νὰ τὸ περιμένω.

Τὰ μικρά της μαῦρα μάτια τὰ χωμένα θαθεῖα στίς
κόχες μὲ ἐτροποῦσαν καὶ τὸ ἀδύνατό της σῶμα μοῦ
ἐφαίνετο σὰν σῶμα μιᾶς στρίγλας μιᾶς μαινάδος. Μοῦ
ἦρθαν στὸ νοῦ ὅλα τὰ θάσανα ποὺ τραβᾷ ὁ καυμένος
ὁ πατέρας ἀπὸ αὐτὴν, καὶ τώρα βλέπω πόσο δικηὸ ἔ-
χει ὁ Ἀνδρέας ποὺ ἐξηγεῖ τὸν δῶτροπο χαρακτῆρα
τῆς ἀδελφῆς μου σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ τοῦ λέγω ὡς
ἀποτέλεσμα μιᾶς ψυχρᾶς ἀναισθήτου ἴσως κατασκευῆς
νεύρων ἢ ὁποία θὰ ὑπάρχῃ στὴν ἀδελφή μου.

Ἡ ἀηδία ποὺ μοῦ ἐπροξενοῦσε ἡ ἀδελφή μου ποῦ
εἶχεν ὀρχίσῃ τώρα τὴν ἠθικολογικὴ της ιερεµιάδα
ἐξέσπασεν ὅταν μοῦ εἶπε :

— Σὺ θὰ χτυπᾷς τὸ νεφάλι σου στὸν τοῖχο ὅταν
γίνῃς καµµιά...

Ἐσηκώθηκα ἐπάνω ἀπὸ τὸ κρεββάτι πρὶ εἶχα κα-
θίσῃ, ἐστάθηκα ἴσια στὴν ἀδελφή μου, καὶ ἂν καὶ γιὰ
πρώτη φορὰ θὰ ἐφερόµουν ἔτσι σ' αὐτὴν, ποὺ εἶναι
τόσο πιὸ μεγάλη ἀπὸ ἐμένα δὲν ἐδίστασα διόλου. Τὴν
ἐπιασα ἀπὸ τίς πλάτες καὶ τὴν ἔσπρωξα ἔξω ἀπὸ τὸ
δωµάτιο.

Ἐπέρασα τὸν σύρτη τῆς πόρτας τοῦ δωματίου
μου.

Ἐγδόθηκα ἔβηλα τὸ νυχτικὸ μου, καὶ καθισμένη
στὸ μικρὸ μου γραφεῖο ἄρχισα νὰ γράφω τοῦ Ἀνδρέα.

vastos avec ses trois filles, Sophie, Hélène et Marie. Ils lui coupèrent les deux jambes aux genoux, lui crevèrent un œil, lui mirent ses filles dans les bras et leur coupèrent la tête. Puis ils parcoururent de nouveaux la montagne et ceux des mutilés qui vivaient encore étaient égorgés et hachés.

Sur les quarante à cinquante survivants du village qui étaient rentrés chez eux, les Turcs emmenèrent les quelques femmes qu'ils trouvèrent jeunes et belles. Quand je m'aperçus qu'ils m'emmenaient moi aussi, je dis à mon mari :

« Cache-moi dans une fosse pour que je leur échappe. »

Mon mari creusa une grande fosse, dans notre cave et me mit dedans. De là j'entendis une voix qui disait à mon mari :

« Montre nous ta femme. »

— Moi, je n'ai plus de femme, vous l'avez tuée, répond-il.

— Je la connais, moi, ta femme, j'ai examiné tous les cadavres et ne l'ai point vue. Si, à huit heures, tu ne l'as pas pour me la livrer, je t'égorge. »

Quand le Turc fut parti et que mon mari descendit dans la cave, je l'embrassai et lui dis :

« Tue-moi, mais ne me livre pas à celui-là. »

— Ne pleure pas, me dit-il, quand il reviendra pour te prendre, je te tuerai d'abord, et moi ensuite. »

Le tzète qui tournait ainsi pour trouver quelque jeune femme à sa convenance s'appelait Ali Tchaouch. Djémal qui se trouvait à une demi-heure de là, à Arap-Ostou, le fit appeler le même jour et lui dit :

« Toi, tu ne fais pas la guerre, tu ne penses qu'à ramasser des femmes et à t'amuser. »

Et il le fit pendre.

Djémal bey s'appropriâ une jeune fille qu'avait amenée Ali Tchaouch, il la garda avec lui une semaine, puis la tua.

Quelques jours après, Djémal fit arrêter les 25 hommes qui restaient.

Ils les fit lier et les déporta soit à Angora, soit à Beï-Bazar ou à Sivri Hissar.

En s'en allant vers l'exil, mon mari me dit :

« Maintenant, je te remets à Dieu. Prie-le de te faire mourir vite et de mettre ainsi fin à tes tourments. »

Je suis restée plus de deux mois cachée dans la fosse. Une vieille femme m'apportait en cachette du pain et de l'eau et je vivais.

Pendant ce temps, les Turcs chantaient et se divertis-

σπίτια ὅτι ἔβρισκαν, ἐξεγύμνωναν τὴν κ'σμο ἀπὸ τὰ ροῦχά του καὶ ἀπὸ τὰ παπούτσια του.

Χιλιάδες μουλάρια καὶ ἄλογα ἦσαν φορτωμένα μὲ τὰ πράγματά μας καὶ οἱ Τοῦρκοι ἄλλοι ἔσερναν τὸν κόσμον στὴν ἐκκλησιά καὶ ἄλλοι ὠδηγοῦσαν τὰ φορτωμένα ζῶα στὰ χωριά των.

Οἱ δρόμοι τοῦ Φουλαζίκ ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τὰ πέταλα τῶν ζώων, ἀπὸ τὶς φωνὲς τῶν Τούρκων ποὺ τὰ ὠδηγοῦσαν καὶ ἀπὸ τὶς βρυσίδες τῶν ἄλλων Τούρκων ποὺ ἔσερναν τὸν κόσμον.

Στὶς τρεῖς ἡ ὥρα ἀκούστηκε νὰ χτυπᾷ ἡ καμπάνα τοῦ Ἀη Γεώργη καὶ ὁ ντελάλης ποῖο δυνατὰ τώρα φώναζε:

— Νὰ μαζευτοῦν ὅλοι οἱ ἄνδρες γιατί ἤρθε ὁ Κεμάλ ἀπὸ τὸ Παπουτσάκ νὰ μιλήσῃ.

Ἀνοιξα μιὰ τρύπα στὸν ὀπίσω τοῖχον τοῦ σπιτιοῦ μου ποῦ ἦταν ξύλινος καὶ ἐπερίμενα. Ἐλεγα πῶς ἂν ἔβαζαν οἱ Τοῦρκοι φωτιά σπῖτι μου θὰ ἔφευγα μὲ τὴν γυναῖκά μου ἀπὸ τὴν τρύπα.

Ἐξέφρα ἄκουσα ποδοβολητὸ ἁλόγων ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι μου καὶ εἶδα ἀπὸ μιὰ χαραμάδα τοῦ παραθύρου πέντε Τούρκους ποὺ ἔδεναν τὰ ἄλογά των στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοὺς ἔρριχναν σανό.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἶπε.

— Μωρὲ οἱ πόρτες ὅλες εἶναι κλειστὲς ἐδῶ, ποῦ ἐπῆγαν οἱ γκιούρηδες;

— Γαμῶ τὸ σταυρό τους καὶ τὴν πίστη τους, εἶπεν ὁ ἄλλος τί σὲ νοιάζει τώρα γιὰ τὶς κλεισμένες πόρτες ἀφ'οὗ ὅλα τὰ σπῖτια θὰ τ' ἀνοίξωμε.

Ἀρχισαν νὰ χτυποῦν καὶ νὰ σπάζουν τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν καὶ ἀπὸ τὴν χαραμάδα τοῦ παραθύρου εἶδα ἄλλους Τούρκους νὰ τραβοῦν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ κορίτσια τοῦ προκρίτου Δ. Σαράφη καὶ νὰ τὶς φέρουν κατὰ τὴν Ἀγορά. Ἄλλος Τούρκος ἐφαίνονταν ποῦ ἔρριχνε πετρέλαιο στὶς πόρτες καὶ ἔβαζε φωτιά γιὰ νὰ καοῦν μέσα οἱ κλεισμένοι ἀνθρώποι ζωντανοί.

Τὸ διπλὰν σπῖτι εἶχε πιάσει φωτιά καὶ εἶδα ἀπὸ τὴν χαραμάδα τοῦ παραθύρου μου δυὸ νέους τὸν Γεώργιον Μανασῆ καὶ τὸν Ν. Ἰωάννου νὰ τινάζωνται μέσα ἀπὸ τὶς γλόγγες τοῦ σπιτιοῦ καὶ οἱ Τοῦρκοι νὰ τοὺς πιεζοβολοῦν.

Ὁ Τούρκος ποῦ ἔβαζε φωτιά στὰ σπῖτια ἤρθε καὶ στὸ δικό μου, ἔλυσεν ἀπὸ τὴν πόρτα τὰ ἄλογα, ἔρριξε πετρέλαιο καὶ ἔβαλε φωτιά. Τὸ σπῖτι μου φούντωσε σὲ λίγο καὶ τιναχθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὴν τρύπα μαζί μὲ τὴν γυναῖκά μου. Περνούσαμε μέσα ἀπὸ τοὺς πυροβολισμούς. Τὰ σπῖτια ἔτριζαν καὶ ἐκπυροσφοροῦσαν, τὰ ὅλα ἐβόιζαν, οἱ βλασφήμιες καὶ οἱ φωνὲς τῶν Τούρκων ἐσχιζαν τὸν ἀέρα. Ἦταν σὰν μιὰ σωστὴ κόλαση. Ἀνθρώποι ἀπὸ ἐδῶ καὶ

Πόσο τὸν αἰσθανόμουν καὶ πόσο τὸν ἀγαποῦσα ἐκείνη τὴν ὥρα ! Ἐγραφα γλήγορα, γλήγορα χωρὶς διακοπὴ χωρὶς σταματίσμα. Τοῦ ἔλεγα ὅτι εἶχεν ἀπόλυτο δίκην τοινίζων τὴν ἠθικὴ τοῦ ἔρωτος ὅπως τὴν ἐτόνιζε καὶ τὸν παρκαλοῦσα εἰς τὸν μέλλον νὰ μὴ διατάξῃ διόλου νὰ δείχνῃ ὅλη τὴν εἰλικρινεῖα τῆς φύσεώς του ἀπεναντί μου.

Ἐνῶ ἔγραφα τὸ γράμμα, αἰσθανόμουν σιγὰ-σιγὰ τὸ βάρος τῆς λύπης ἀπὸ τὴν σκηνὴ μετὰ τὴν ἀδελφὴ μου νὰ λιγοστεύῃ νὰ φεύγῃ σιγὰ σιγὰ νὰ χάνεται καὶ ὅταν ἐτελείωσα τὸ γράμμα κάτι γέλια ἐτινάχτηκαν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου. Ἄς προσπαθοῦν λοιπὸν ὅσο θέλουν οἱ ἀνόητοι καὶ οἱ κακοὶ καὶ οἱ ἀναίσθητοι, ὅπως εἶναι ἡ ἀδελφὴ μου, νὰ ἐμποδίζουν τὴν νῆα ζωῇ εἰς τὰς ἐκδηλώσεις της!

Εἰς τὸ μέλλον εἶχα ἀποφασίσῃ νὰ φέρνω πραγματικὴν ἀντίρρηση σὲ ὅ,τι μοῦ ἔλεγεν αὐτὴ ἰσόμφωνο μετὰ τὰς τάσεις μου, καὶ νὰ τῆς δείχνω ὅτι μπορῶ νὰ ἀντιστέκωμε στοὺς παραλογισμοὺς της χωρὶς νὰ τὴν ἀκούω.

Ἐδιηγήθηκα στὸν Ἀνδρέα ὅλας τὰς σκηνὰς τοῦ μοῦ ἐδημιουργοῦσεν ἡ ἀδελφὴ μου ἀπὸ τότε ποῦ ὑποψιάσθηκε πῶς ἀγαποῦσα, καὶ αὐτὸς ἐγέλασε μετὰ τὴν καρδίᾳ του.

— Δὲν πιστεύω εἶπε νὰ τὰ πέρνης στὰ σοβαρά.

— Τώρα ὅχι, γιατί ἔχω ὀχυρωθῇ πολὺ καλὰ στὰς ἰδέας μου. Μάλιστα δὲν θὰ μ'ἐνοίαζε διόλου ἂν ἐμαρτυροῦσε καὶ στὸν πατέρα πῶς κάποιον ἐγὼ ἀγαπῶ. Ἐχω διαβάσῃ ἀρκετὰ, ἔχω σκεφθῇ πολὺ, καὶ στὸ τέλος, αἰσθάνομαι περισσότερο ἀκόμη. Δὲν μπορῶ πιά, εἶμαι τώρα εἰκοσιπέντε χρόνων—δὲν ἔκρυφα κανένα χρόνον στὸν Ἀνδρέα—νὰ εἶμαι ψεύτρα στὸν ἑαυτό μου καὶ στοὺς ἄλλους. Ἀρκετὰ τόσα χρόνια τώρα ἔκανα τὸν πῶ ἀτχημο πόλεμο μετὰ τὸν ἑαυτό μου.

Τὶ περίεργος ὅμως ἄνθρωπος στὴν πειστικότητά του ὁ Ἀνδρέας! Ἐχει ἓνα τέτοιο τρόπο στὴν ὁμιλίᾳ του, στὴν κίνησί του, στὸν τρόπο ποῦ με κυττάζει καὶ με παρακαλεῖ ποῦ ποτὲ δὲν θὰ μπορούσα νὰ τοῦ κρύ-

saient au son des musiques ; mais un vendredi de Carême, le crieur parcourut les rues disant :

« Que tout le monde s'en aille ! Les Grecs arrivent ! »

C'était la première avance de l'armée grecque, en décembre 1920, vers Eski-Cheïr.

Je sortis de la fosse et je vis les Turcs, hommes, femmes et enfants s'en aller au milieu d'un grand tumulte chargés, eux et leurs bêtes, d'objets volés.

Quand Lefkai fut évacué, j'en sortis moi aussi et je pris la route de Biledjik. Je marchai deux jours et deux nuits et j'arrivai enfin à Biledjik occupée par les Grecs. J'embrassai nos soldats, tous étaient émus et ne pouvaient contenir leurs larmes. Puis, quand l'armée rentra à Brousse, je la suivis et maintenant je me trouve seule et désolée à Ada-Bazar.

ἀπὸ κεῖ ἔφρευγαν μέσα ἀπὸ τὶς φλόγες καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς χτυποῦσαν μὲ τὰ ὄπλα ἢ τοὺς ἔπιαναν καὶ τοὺς ἔσπρναν γιὰ νὰ τοὺς φέρουν στὴν ἐκκλησιά. Τὴν γυναῖκά μου τὴν ἔχασα ἀπὸ τὴ πρώτη στιγμή ἀπὸ τὰ μάτια μου καὶ ἔτρεχα μόνος μου γιὰ νὰ σωθῶ. Ἐξαφνα φάνηκαν μπροστά μου ὁ Ζιάτ Τσαοὺς μὲ ἄλλους ἀντάρτες καὶ μὲ ἀρπάζουν ἀπὸ τὸ λαιμό.

— Ποῦ πηγαίνεις ; μοῦ εἶπαν.

— Βγῆκα ἔξω γιατί ἔπιασε φωτιά τὸ σπίτι μου.

— Τί νὰ τὸν κάνωμε αὐτόν ; ρώτησεν ἓνας τοῦρκος τὸν Ζιάτ Τσαοὺς.

— Πηγαίνετε τον στὴν ἐκκλησιά μαζί μὲ τοὺς ἄλλους.

Μέσα στὴν ἐκκλησιά τοῦ Ἀη Γεώργη ἦταν μαζεμένοι ὡς τριακόσιοι ἄνδρες καὶ ἀγόρια ἀπὸ δεκατεσσάρων χρόνων καὶ ἀπάνω ἔκλαιαν καὶ προσεύχονταν καὶ μαζεῦονταν στὸ γέρο ἐβδομνητάρη παπᾶ Φίλιππα νὰ βροῦν παρηγοριά καὶ νὰ τοὺς μεταλάβῃ. Αὐτὸς ὅμως εἶχε κομμένη τὴ μιλιὰ καὶ ἦταν ἀδύνατο νὰ μιλήσῃ. Μέσα στὴν ἐκκλησιὰν ἦρθε τότε ὁ ἴδιος ὁ Κεμάλ τοῦ Καραμουσάλ, ἐκαβαλλίκεψε τὸν παπᾶ Φίλιππα ποῦ τοῦ εἶχαν περάσῃ στὸ στόμα δύο Τοῦρκοι χαληνάρι ἀπὸ σχοινὶ καὶ ἄρχισε νὰ τὸν τραβᾷ ἔτσι καβάλλα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά. Ὁ παπᾶ Φίλιππας ἔπεσε κάτω λιποθυμημένος καὶ ὁ Κεμάλ τότε τοῦ ἔβγαλε μὲ τὸ μαχαίρι του τὸ ἓνα του μάτι καὶ ὕστερα διάταξε καὶ τὸν ἔσυραν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.

Ὑστερα εἶδαμε ἀπὸ τὶς χαραμάδες ποῦ εἶχαν οἱ κλεισμένες πόρτες τῆς ἐκκλησιᾶς νὰ ρίχνουν πετρέλαιο στὶς πόρτες καὶ νὰ ἀνάβουν σπύρτα γιὰ νὰ βάλουν φωτιά. Μιὰ φωνὴ βγῆκε τότε.

— Καιόμαστε, καιόμαστε, βάλανε φωτιά.

Καὶ χυθήκαμε μὲ οὐρλιάματα στὰ σταζίδια καὶ στὶς εἰκόνες τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ ἀρχίσαμε μ' αὐτὲς νὰ χτυποῦμε τὴ μεγάλη πόρτα γιὰ νὰ βγοῦμε ἔξω. Οἱ φωτιὲς καὶ ὁ καπνὸς ἐγέμιζαν τὴν ἐκκλησιά καὶ οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ μᾶς πυροβολοῦν καὶ νὰ μᾶς σκοτώνουν. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἡ μεγάλη πόρτα ἀνοίξεν ἀπὸ τὶς μεγάλες μας προσπάθειες καὶ χυθήκαμε ἔξω μὲ μουγγρητά. Τρεῖς τέσσερες χειροβομβίδες ὅμως ποῦ μᾶς ἔρριξαν οἱ Τοῦρκοι στὸ σωρὸ ἄφισαν κάτω τοὺς πρὸ πολλοὺς ἀπὸ ἐμᾶς, ἐνῶ τὰ ὄπλα δὲν σταματοῦσαν νὰ μᾶς χτυποῦν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Οἱ σφαῖρες ἔπεφταν σὰν ἓνα ροδάνι βρρρ ! ἢ σὰν μιὰ δυνατὴ μπόρα χροῖς καυμιὰ διακοπή. Ἐπάψαμε νὰ βλέπωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ στὰ μάτια μας ἦταν μόνον ἓνας πέπλος ἀπὸ θολὸ καπνὸ. Οἱ Τοῦρκοι φωνάζανε:

— Χτυπάτε χτυπάτε τοὺς γκιαούρηδες. Χτυπάτε.

φω κάτι καὶ ἀπὸ τὰς πιὸ βαθυτέρας σκέψεις μου ἀκόμη. Ἀλλωστε οὕτως μοῦ λέγει πάντοτε με ἀπλότητα ἢ με ὀρμὴ ὅ,τι αἰσθάνεται, ὅ,τι σκέπτεται, ὅτι κάνει ἢ ὅ,τι ἔχει κἀνὴ καὶ ὁ δικός του αὐθορμητισμὸς γεννᾷ τὸν δικό μου. Μοῦ κάνει ἐντύπωσι καὶ αὐτὸ ἀκόμη στὸν Ἀνδρέα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο:

Δὲν τὸν ἔχω ἀκούσει ποτὲ σχεδὸν νὰ μιλᾷ ἐναντίον τῶν γυναικῶν. Τὸ ἐναντίον, ὑπορτηρίζει ὅτι ἐμεῖς ἔχομε φυσικὰς τελειότητας ποῦ δὲν τὰς ἔχουν οἱ ἄνδρες, καὶ τὰς ὁποίας ἄλλαξε σὲ ἐλαττώματα ὁ ἀνδρικός ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀνδρικῆς προσοχῆς στὴν γυναῖκα.

— Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ ἄνδρες, λέγει σὰς ἐκάναμε νὰ κρύβετε τὸν χαρακτήρᾱ σας, σὰς ἐκάναμε ὑπνους, κακῆς, διεστραμμένες. Σὰς ἐκάναμεν νὰ κρύβετε τὴν φυσικὴ σας ὀρμὴ κάτω ἀπὸ τὴν σεμνοτυφίαν καὶ τὴν ἀρνησίαν, καὶ ἀπὸ τὸν λόγον αὐτὸ προῆλθε τὸ ἔλλαγμα τοῦ χαρακτήρός σας, ποῦ φέρνει καὶ τὴν σημερινὴ κακομοιρίαν τῆς κοινωνίας μας.

Πόσο ἀγαπητὰ μοῦ εἶναι τὰ λόγια τοῦ αὐτοῦ καὶ πόσο τὰ θρίσκω σύμφωνα με τὰς σκέψεις μου καὶ πρὸ πάντων με τὰ αἰσθήματά μου. Ἄν ἤμουν ἐντελῶς ἀπολυτρωμένη ἀπὸ τὴν δειλίαν μου τῆς συντηρητικῆς οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς μου ἀνατροφῆς ποῦ ἐπέρασα ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου, θὰ ἔλεγα στὸν Ἀνδρέα:

— Θεσπίσατε λοιπὸν σεῖς οἱ ἄνδρες ποῦ κρατᾶτε τοὺς νόμους καὶ κυβερνᾶτε τὴν κοινωνίαν μιὰ νέαν ἐξορτὴ τῶν φαλοφορειῶν εἰς τὴν ὁποίαν θὰ πηγαίνουν ὅλα τὰ κορίτσια περιβάλατε τὴν ἐξορτὴν αὐτὴν με τὰς μεγαλειτέρας τιμᾶς, καὶ ὀρίστε πῶς θὰ ἔχετε ἀμέσως ἀλλαγὴ τῆς γυναικάς.

Κάποτε ὁμως ἐτόλμησα νὰ τοῦ εἰπῶ.

— Κότταξε, εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἀλήθεια αὐτὴ, καὶ ὁμως κανένας δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν διατυπώσῃ σὲ κατηγορηματικὴ φράσι. Ποιὸ εἶναι τὸ μεγαλειτερο ὄνειρο κάθε κόρης; Νὰ παύσῃ νὰ εἶναι. Γιατὶ δὲν τὸ παραδέχεται ἡ κοινωνία αὐτὸ καὶ γιατί δὲν μᾶς ἀφίνει

L'INSTITUTRICE D'ORTAKEUY

Le soir était tombé dans la ville d'Ada-Bazar et dehors, dans le petit jardin, à l'air frais, l'humidité devenait d'heure en heure plus désagréable. Mais Paraskévi Anastassiadou n'avait pas encore terminé son histoire. Elle parlait depuis midi, tandis que nous essuyions nos larmes. La pâle figure, aux grands yeux noirs, de cette jeune fille de 18 ans, s'était empourprée dans le feu du récit. Sa voix devenait tantôt aiguë, tantôt sourde et grave.

Quand Paraskevi eut terminé son histoire, le soleil s'était couché sans qu'aucun de nous s'en fût rendu compte. Paraskévi avait été institutrice à Ortakeuy, ville habitée par 10.000 Grecs, et qui comptait de nombreuses usines et de nombreuses écoles. C'était une des plus belles et des plus modestes jeunes filles de sa patrie. Maintenant, elle était sur le point de mettre au monde un enfant, fruit odieux de la violence turque. Voici sans y rien changer, l'histoire de Paraskévi, telle qu'elle-même nous l'a racontée :

— Vers la fin de mars, 1920, les Kémalistes vinrent pour la première fois à Ortakeuy. C'étaient des soldats réguliers et irréguliers avec des drapeaux verts et rouges. Ils prenaient les femmes, outrageaient les jeunes filles, demandaient de l'argent aux hommes et les fusillaient. Hamdi bey, Kaimakan de Gheïvé, était leur chef, et tandis que d'un côté ils prenaient l'argent, de l'autre, ils tuaient. Ils brûlèrent alors la moitié de la ville et notre église de S. Nicolas. Les soldats et les tzêtes pillaient les gens, violaient les femmes, chantaient des chansons obscènes.

Ce jour-là, ils tuèrent beaucoup de notables, mais la plupart d'entre nous eûmes la vie sauve et nous mîmes en marche vers les montagnes.

Peu à peu, des milliers d'irréguliers et des villageois turcs d'Ada-Bazar, de Gheïvé, et de plus loin encore, s'assemblèrent dans Ortakeuy. Ils avaient pour chef Ghiaour-Ali qui avait

νά κανονίζωμε πάνω σ' αὐτὴ τὴν φυσικὴν ἀλήθεια τὸς σχέσεις μας μὲ σὰς;

V

Ὅλη τὴν ὥρα ποῦ εἶμαι μαζί του, βρίσκομαι σὲ Ἄνοιξι. Εἶμαι μοῦ φαίνεται μάλιστα ἐγὼ ἢ ἴδια ἢ Ἄνοιξις. Ὅπως τὰ φυτὰ ἔχουν τελεία ἰσορροπία τὴν Ἄνοιξι γεμάτα φύλλα καὶ ἄνθη καὶ δροσιά καὶ μύρο καὶ ζωὴ καὶ εὐμορφιά, τὸ ἴδιο καὶ ἐγὼ. Τὸ σῶμά μου ἀνάλαφρο καὶ δυνατό πηγαίνει δλόισιο, καὶ τὰ πόδια μου μὲ φέρνουν γερά, καὶ ἡ φωνή μου εἶναι γλυκεῖα καὶ μαλακὴ στοὺς τόνους της, καὶ τὰ μάτια μου πρέπει νὰ λάμπουν, καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη μου πρέπει νὰ βγαίνει ἓνα ἀλλοιώτικο ἄρωμα.

Τὸν λέγω «χαϊδεμένε μου» καὶ τὸν αἰσθάνομαι σὰν παιδί μου, καὶ σὰν ἄνδρα μου. Φαίνεται πῶς ἡ ἀγάπη ἔχει χίλια αἰσθήματα καὶ πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι μιά, γιατί πῶς ἀλλοιῶς θὰ ἔβλεπα ἐγὼ στὸν Ἀνδρέα, καὶ τὸν ἀδελφό, καὶ ἓνα φίλο καὶ ἓνα πατέρα καὶ ἓνα ἄνδρα μου καὶ παιδί μου ἀκόμη!

Μοῦ φαίνεται ἄλλοτε πῶς πρέπει νὰ τὸν προστατεύσω σὰν νὰ ἦτο μικρὸ παιδί, καὶ ἄλλοτε νὰ τοῦ μιλῶ μὲ σεβασμὸ σὰν νὰ ἦτο πατέρας μου, καὶ ἄλλοτε νὰ εἶμαι ὑπερήφανη γιατί τὸν ἔχω σὰν νὰ ἦτο ἀδελφός μου, καὶ ἄλλοτε νὰ τὸν φιλῶ μὲ ἀλλοιώτικη ἐπιθυμία, μὲ σωματικὴ παρόρμησι σὰν νὰ ἦτο ἄνδρας μου.

Ἡ σκέψις μου τὸν ἀγκαλιάζει ὅλον. Ζῶ μαζί μὲ τὸ σῶμά του καὶ μὲ τὴν ψυχὴ του.

Κάποτε μὲ πιάνει μιὰ παράξενη μελαγχολία γιὰ τὸν κόσμο. Γιατί νὰ μὴν εἶναι ὅλος χαρούμενος καὶ εὐτυχισμένος, γιατί νὰ μὴν εἶναι ὅλος μιὰ ἀγάπη!

Τὰ καθίσματα τοῦ κήπου εἶναι ὅλα πινασμένα ἀπὸ ἐρωτευμένους. Φαίνονται στίς σκιὰς ἀγκαλιασμένοι. καὶ δὲν ἀκούονται αἱ ὁμιλίαι των. Ἀφίρουν τὴν ρητορικὴ τῶν σωμάτων των νὰ μιᾷ.

— Γιατί νὰ μιλοῦν, μοῦ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας. Ἡ ὁμιλία εἶναι ἐφεύρες τῶν ἀνθρώπων ποῦ δὲν ἀγα-

Βρέθηκα πεσμένος σ' ένα χανδάκι χωρίς νά ξεύρω πῶς καί ἔμεινα γιά πολλήν ὥρα ζαρωμένος ἐκεῖ. Πιο πέρα ἔπαιζαν ὄργανα καί καμμιὰ εἰκοσαζιὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ μας ἔχόρευαν ἐμπρός στοὺς Τουρκοὺς ὁλόγυμνα. Ὑστερα εἶδα δύο γυναῖκες ποῦ ἔπεφταν μὲ τὰ παιδιὰ των στὴν ἀγκαλιὰ στὸν κρημνὸ καί ἄλλοι Τοῦρκοι φάνηκαν νὰ σέρνουν τὸν παπᾶ Φίλιππα ποῦ θὰ εἶχε πιά ξεψηλῆσῃ, μ' ένα σχοινὶ περασμένο στὸ λαιμό του. Οἱ πυροβολισμοὶ δὲν σταματοῦσαν οὔτε μιὰ στιγμή καί οἱ φωνὲς καί τὰ κλάματα καί τὰ τραγουδία δὲν σταματοῦσαν οὔτε αὐτά.

Εἶχεν ἐρχίσῃ νὰ νυχτώνῃ καὶ ἀποφάσισα στὸ τέλος νὰ τραβηχτῶ ἀπὸ τὸ χανδάκι μου καὶ νὰ βγῶ ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Στὴν ἀκρὴ τοῦ χωριοῦ, ἔξω σχεδὸν ἀπὸ τὸ χωριό, βρισκόταν τὸ σπίτι τοῦ Γιάννη Τσιβελέκη ποῦ τὸ εἶχαν οἱ Τοῦρκοι ρίξῃ πρὶν ἀπὸ εἴκοσιν ἡμέρες. Κρύφτηκα στὰ ἐσείλια τοῦ σπιτιοῦ καὶ μέσα ἤθῃρα τὸν γιατρὸ Ἀντώνη Ἀναγνωστόπουλο, τὸν Ἀγγελάκη Χατζηνογγελίδη τὸν Σωκράτη Δαναξίδη μὲ τὴν γυναῖκά του καὶ τὴν κόρη του, τὸν Ἰορδάνη Τσερεξή.

Ὑστερα ἀκούσαμεν ἓνα σφύριγμα κοντά μας καὶ μιὰ φωνή:

— Χασάν Τσαοῦς στὸν ἀπάνω μαχαλὰ μείνανε κάτι λίγα σπιτία.

Καὶ ἄλλη φωνή:

— Βάλε φωτιά καὶ ἔλα ἀπὸ δῶ γλήγορα.

Ἀκούσαμε τὸ θόρυβο τῶν κλαδιῶν ποῦ ἐσχίζονταν στὸ πέραςμα ἀνθρώπων καὶ συρτήκαμεν ὅλοι πρὸς τὴ ρεματιά γιὰ νὰ μὴ μᾶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι. Στ' αὐτιά μου σφύριξαν σὲ μιὰ στιγμή πολλὲς σφαῖρες καὶ ὅταν σταμάτησαν οἱ πυροβολισμοὶ προχώρησα πάλι κατὰ τὴ ρεματιά.

Ἐνῶ κατέβαινα τὴ ρεματιά ἐσκόνταβα σὲ πτώματα συγχωριανῶν μας καὶ ἀπὸ τὴ λάμψη τῶν σπιτιῶν τοῦ ἀπάνω μαχαλᾶ ποῦ εἶχαν φουντώσῃ τώρα καὶ ἐκαίονταν ἐγνώρισα σκοτωμένους τοὺς Ἀθανάση Τουρούνογλου, Σοφία Τουρούνογλου, Ἀναστάση Τουρούνογλου, Ἰωάννη Δεσβετλή, Ἀπόστολο Δεσβετλή, Ἡλία Τσορίκη, Πέτρο Πετριδὴ καὶ ἄλλους. Τὰ πτώματα ἦταν πεσμένα ἄλλα προῦμπα, ἄλλα ἀνάσκελα καὶ ἄλλα δίπλα. Κάτω στὸ ποταμάκι, στὸ Τουραλῆ, εἶδα τὸν παπᾶ Φίλιππα ἀπλωμένο στὰ χόρτα μὲ βγαλμένα τὰ γένηα, μὲ τὸ καπίστοι ἀκόμῃ στὸ στόμα, μὲ τὰ ροῦχά του κομμάτια κομμάτια σχισμένα ἀπὸ τὰ κλαδιά καὶ ἀπὸ τίς πέτρες, μὲ τὸ λαιμό του κομμένο καὶ ἀφισμένη μιὰ λουρίδα μόνο δέρμα γιὰ νὰ κρατῇ τὸ κεφάλι.

Ὑστερα ἄκουσα πάλι πολλὲς φωνὲς καὶ θόρυβο καὶ εἶδα τὰ ζῶα τοῦ χωριοῦ μας, βόδια, μουλάρια, ἄλογα, πρόβατα, ποῦ τὰ

de sa propre main tué des centaines de chrétiens.

Ortakeuy, avec ses grandes richesses, ses belles et hautes maisons, ses jardins, ses magnaneries qui occupaient de deux cents à trois cents femmes, Ortakeuy, avec ses avocats, ses instituteurs, ses riches négociants, devenait déserte et se changeait en un nid de têtes et de soldats turcs.

Ceux qui restaient dans la ville avaient la tête coupée et ceux qui s'étaient enfuis dans les montagnes n'étaient point en sûreté. Les Turcs les poursuivaient avec des meutes et ils incendiaient les bois pour les en faire sortir ou pour les y brûler vifs.

Nous parlâmes, mon père qui était instituteur, ma mère, mes frères et moi, sur une montagne des environs d'Ortakeuy. De là-haut, nous pouvions voir les chrétiens emmenés par les Turcs dans un ravin où ils étaient massacrés. Et sans cesse les Turcs arrêtaient des gens pour les tuer au couteau ou à la hache. On n'entendait aucun coup de feu, et seules les clameurs des gens égorgés arrivaient jusqu'à nous. Puis nous vîmes une grande flamme s'élever au dessus du ravin. Comme nous l'apprit quelqu'un qui venait d'échapper des mains des Turcs, les envahisseurs avaient jeté du pétrole sur les vivants et les morts entassés dans le ravin et y avaient mis le feu.

Nous quittâmes la montagne pour nous enfoncer dans un bois touffu plein de loups et de chacals.

D'autres chrétiens s'y étaient déjà rassemblés. Les mères étouffaient leurs petits enfants pour qu'ils ne crient pas, d'autres leur faisaient prendre en abondance de l'infusion de pavot et les petits enfants ne se réveillaient plus. C'était la mère elle-même qui donnait du poison à son enfant.

Mille petits enfants périrent ainsi; certains disent deux mille.

La nuit, les loups et les chacals arrivaient jusqu'à nous et s'attaquaient sous nos yeux, aux cadavres de nos compagnons.

On mourait de faim, de froid et de terreur. Le bois se remplissait de gens que les souffrances avaient rendus fous. Les enfants pleuraient et criaient jusqu'à ce que leurs mères les eussent fait mourir. Nous entendions chaque jour les coups de feu des Turcs qui pourchassaient les nôtres dans les bois.

Des flammes et de la fumée s'élevaient sans cesse des bois d'alentour et des collines environnantes. Nous étions là de-

ποῦν. Ὅσοι ἀγαποῦν μιλοῦν μὲ τὰ χεῖρια καὶ μὲ τὸ σῶμα. Ἡ γλῶσσα εἶναι περιττὴ τὴς στιγμῆς αὐτῆς.

Τοῦ εἶπα

— Νὰ μπορούσαμε νὰ ἀγκλώμεθα τόσο Ἀνδρέα, ὥστε νὰ μὴ μιλοῦμε! Θὰ ἐμέναμε μαζί μὲ τὰ πρόσωπα κολλημένα τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο μὲ τὰ χεῖρια σφιγμένα καὶ θὰ εἴχαμε μιὰ θαυμασία συνεννόησι. Τὰ δαχτυλά εἶναι ὁλόκληρο λεξικό. Τί σοῦ λέγω ἐξαφνα τώρα μὲ τὸ χέρι μου;

— Μὲ ρωτᾷς, εἶπεν, ἂν παραδέχωμαι τὰ λόγια σου καὶ ἂν συμφωνῶ μ' αὐτά.

Ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποῦ τὸν ἐρώτησα.

Καμμιά ἀνάγκη λοιπὸν δὲν εἴχαμε ἀπὸ τὴ γλῶσσά μας, καὶ ἡ ἀμίλητη συνομιλία μας μπορούσε νὰ ἐχῇ ἀκόμη καὶ πολλὰς λέξεις ποῦ δὲν ὑπῆρχαν σὲ κανένα λεξικό.

VI

Δὲν ἄρχισα νὰ σκέπτομαι γιὰ γάμο μὲ τὸν Ἀνδρέα ἀλλὰ σκέπτομαι τὸν τελευταῖο καιρὸ γιὰ τὸ γάμο μου. Σκέπτομαι τὴν κατάστασι μιᾶς γυναικὸς ποῦ ἔχει ἓνα ἄνδρα στὸ δωμάτιό της καὶ κοιμᾶται μαζί του.

Βλέπω τὸ δωμάτιό μου καὶ λογαριάζω:

— Ἐδῶ στὴν κρεμάστρα θὰ εἶναι ἓνα ἀνδρικό κουστοῦμι ἀπλωμένο, καὶ στὸν νυπτήρα θὰ εἶναι τὰ πράγματα τοῦ ξορίσματος, καὶ μέσα στὴν ντουλάπα θὰ βρίσκεται μιὰ ἄλλη καινούργια ἀνδρική φορεσιὰ ρεῦχα, καὶ στὸ κεφάλι τοῦ κρεββατιοῦ θὰ εἶναι ριμέντ ἀκατάστατα ἓνα ἀνδρικό πουκάμισο.

Θὰ ἤθελα νὰ κοιτάξω καὶ κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου. Βλέπω ἓνα ζευγάρι παπούτσια μεγάλα μπερδεμένα μὲ δυὸ λουστρινένια γοβάκια. Ἐχουν ὁμιλία μαζί των καὶ φαίνονται τόσῳ ταιριασμένα καὶ τόσῳ νὰ συνεννοοῦνται. Ἀλλὰ νὰ καὶ τὸ δικό μου μεσοφούστανο μπερδεύτηκε μὲ τὸ σακκάκι τοῦ Ἀνδρέα καὶ μόνον ἐμεῖς μπορούμε νὰ τὰ ξεχωρίσωμε. Ἄν ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπὸ μένα, δὲν θὰ τὰ ξεχωρίσω ποτέ.

Θέλω τόσο τὸ σῶμά του, καὶ φοβοῦμαι τὸ δικό

ὠδηγοῦσαν οἱ Τοῦρκοι σ' ἓνα μεγάλο κοπάδι πρὸς τὸ Καραμουσάλ.

II

Σιγά-σιγά ἀρχίσαμε νὰ μαζευώμαστε στὰ βουνὰ τοῦ Κρὰν μετὰ τὰ μεγάλα πυκνὰ δάση ὅσοι σωθήκαμε ἀπὸ τὴ μεγάλη σφαγὴ, νὰ βάζουμε φυλάκια καὶ νὰ ἀνοίγουμε προχώματα, γιὰ νὰ κρατήσωμε τὴν ἀμυνα μετὰ τὰ λίγα ὅπλα ποῦ εἶχαν μερικὰ παλληκάρια μας ποῦ ἀπὸ καιρὸ εἶχαν φύγῃ στὰ βουνά.

Ἀπάνω στὰ βουνὰ ἐμείναμε σερράντα ἡμέρες χωρὶς ψωμὶ καὶ φαγητό, μετὰ τροφὴ μόνον λίγα στάχια σιτάρη ποῦ ὁ Χατζῆ-Παρῆς μετὰ τὰ παλληκάρια του κατέβαιναν στὰ χωράφια τὴν νύχτα καὶ μᾶς ἔφεζναν.

Ὁ κόσμος ἔπνιγε πάνω στὸ βουνὸ τὰ παιδιά του γιὰτὶ φώναζαν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ ἦταν κίνδυνος νὰ παραδοθοῦμε στοὺς Τοῦρκους καὶ πολλὰ παιδιά τὰ ἔπνιξαν οἱ ἴδιες οἱ μητέρες των.

Κάποιαν ἡμέραν ὁ Χατζῆ-Παρῆς ἐπίασεν ἓνα Τοῦρκο λοχία, τὸ Μεχμέτ Τσαούς, αἰχμάλωτο καὶ ὅλοι οἱ κρυμμένοι στὸ βουνὸ ἄνδρες γυναῖκες παιδιά χυθῆκαν καὶ τὸν ἔκαναν κοιμάτια κοιμάτια. Ἐθάψαμε τὰ κοιμάτια τοῦ Τοῦρκου ἀλλὰ τὴν ἄλλην ἡμέρα οἱ γυναῖκες τὰ ξεθάψανε πάλι καὶ τὰ ἐλιάνισαν ὥς ὅτου τὰ ἔκαναν ἓνα πολτό.

Ἐπειτα ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς κατέβηκε στὴν Νικομήδεια καὶ μίαν ἡμέρα κατάλαβε καὶ τὸ Καραμουσάλ. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Καραμουσάλ ἔφυγαν ἀπὸ ἐκεῖ, ἐπῆραν τὰ λαγνάδια καὶ τὰ βουνὰ καὶ τότε στὴν καρδιά μας ἄναψεν ἡ ἐλπίδα. Ἀφίσαμε τὰ βουνὰ τοῦ Κρὰν τραβήξαμε κατὰ τὴν ἐλληνικὴ ζώνη καὶ σωθήκαμε.

μου σῶμα ὅταν τὸν πλησιάζω. Δὲν ξεύρω ποιὸν φοβοῦμαι περισσότερο τὸν ἄνδρα τὸν Ἀνδρέα ἢ ἐμένα τὴν Νίτσα τὴν γυναῖκα.

Πολλὲς φορές ἡ ἐπιθυμία μου νὰ γίνω ἓνα σῶμα μαζί του εἶναι τόσῳ μεγάλη ὥστε σκέπτομαι πῶς ἡ παράδοσις τῆς Εἰσᾶς ποῦ ἐβγήκεν ἀπὸ τὴν πλάτῃ τοῦ Ἀδάμ δὲν πρέπει νὰ εἶναι διόλου ψεύτικη. Αἰσθάνομαι τόσῳ τραδηγμένο τὸ σῶμά μου στὸ σῶμά του, ὥστε τοῦ εἶπα κάποτε:

— Νὰ εἶμαι τάχα ἡ πλάτῃ σου Ἀνδρέα ποῦ θέλει νὰ γυρίσῃ πάλι σὲ σένα, νὰ γίνῃ πάλιν ἓνα μὲ σένα σῶμα, καταργῶντας τὴν χειρουργικὴ ἐπέμβασι ποῦ γιὰ νὰ μὲ δημιουργήσῃ εἶχε κάνει ὁ Θεὸς σὲ σένα.

Τις ὥρες αὐτὲς δὲν φοβοῦμαι διόλου τὸν Ἀνδρέα σὺν ἄνδρα. Εἶναι τόσῳ φυσικὸ νὰ γίνω ἓνα μ' αὐτόν, τόσῳ ἀνατομικὰ φυσικὸ μάλιστα!

Ὁ Ἀνδρέας ἔχει γίνῃ γιὰ μένα περιβάλλον, ἀτμόσφαιρα, ἥλιος ἄρωμα, εἶναι τόσῳ συμπλήρωμά μου, ὥστε νὰ μὴ μπορῶ νὰ ζῶ ἰσοροπημένη χωρὶς αὐτόν. Δὲν ξεύρω πῶς τὸν ἔχει πλάσῃ ὁ Θεός, ἀλλὰ δὲν βλέπω νὰ εἶναι καὶ καμμιάς ἐξαιρετικῆς σημασίας ἄτομο. Ὅμως δὲν μὲ νοιάζει διόλου ἰδεολογικῶς. Μὲ νοιάζει σωματικῶς, αὐτὸ εἶναι. Ἀπὸ ἐπάνω του δαίνει κάτι ποῦ μὲ ἐμπνέει, ποῦ μοῦ δημιουργεῖ ἐπιθυμίας καὶ ὁρμές, καὶ τί ὠραία! καὶ τόσες θαυμαστὲς σκέψεις. Τὸ σῶμά μου γίνεται σοφώτερο ὅταν κάθωμαι κοντά του. Φαντάζομαι πῶς σκέπτομαι μὲ ὅλο μου τὸ σῶμα, καὶ ὁ νοῦς μου καὶ ἡ καρδίᾳ μου εἶναι χυμένη σ' ὅλο μου τὸ δέρμα. Ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ σώματός μου δαίνουν ἐπιθυμίαι ποῦ σκέπτονται, ποῦ εἶναι σοφαί, ποῦ εἶναι δημιουργικαὶ ἰδεῶν.

VII

— Ἕνας νόμος μᾶς δένει μὲ τὸ θάνατο καὶ ἓνας νόμος μᾶς δένει μὲ τὴ ζωή. Καὶ εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιο πρᾶγμα δαγλμένοι καὶ οἱ δύο αὐτοὶ νόμοι, μοῦ εἶπε προχθὲς ὁ Ἀνδρέας. Εἶναι ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ τῶν δύο φύλων ἀπὸ τὸ πλησίασμά των. Ὅταν γυρίζω σπί-

puis 25 jours, quand des coups de feu partirent près de nous. En même temps, 7 paysans turcs, armés, guidés par des chiens, surgirent devant nous. Nous étions rassemblés là près de soixante-dix personnes : hommes, femmes et enfants. Les Turcs nous arrêtrèrent tous et nous fouillèrent. Après nous avoir tout pris et enlevé nos vêtements, ils nous mirent en rangs pour nous faire descendre à ce qu'ils disaient dans leur village à Eptecheler.

Ils nous firent passer dans Ortakeny qui n'était plus que cendres et décombres. Sur les ruines, on voyait des chairs humaines carbonisées. Les rues étaient encombrées de cadavres et nos conducteurs nous obligeaient à courir à coups de fouet car la peste était trop forte, même pour eux.

Les Turcs eux-mêmes nous dirent qu'il devait y avoir dans la ville environ trois mille cinq cents cadavres, sans compter ceux qui avaient été brûlés dans les ravins, les bois et les montagnes et qui devaient, pour le moins, être aussi nombreux.

Dans notre course à travers les rues, nous heurtions les cadavres et nous tombions sur eux. Deux vieilles femmes qui étaient ainsi tombées, étaient si affaiblies par la faim qu'elles ne purent se relever. Les Turcs les tuèrent sur place.

Ils nous firent ainsi marcher toute la journée. La nuit, ils nous mirent dans une magnanerie. A la faveur de l'obscurité, je m'approchai de mon père et lui dis :

« Père, ils vont te tuer parce que les Turcs tuent les hommes. »

Et mon père me regarda sans parler, et comme s'il n'avait pas entendu.

Peu après, trois sauvages turcs vinrent prendre tous les hommes et les menèrent hors de la magnanerie pour les massacrer. Ils n'avaient pas encore touché aux jeunes filles, mais ils gardèrent avec eux toute la nuit les jeunes mariées. Le lendemain matin, femmes, jeunes filles et enfants, nous nous mîmes en route pour le village turc.

Comme nous passions dans les rues du village, de vieilles femmes turques sortaient de chez elles et demandaient une jeune fille pour la donner à leur garçon. Ils nous donnèrent à manger des oignons, mais à peine les avions-nous avalés que nous fûmes saisis de vomissements, tant la faim avait débilité nos estomacs. Beaucoup d'entre nous moururent.

Ma mère et moi nous avons été livrées à une vieille fem-

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΦΟΥΛΑΖΙΚ

Ἡ ὥρα εἶχε περάσῃ, ἐβράδυνασε στά χαρακώματα τῆς Νικομηδείας, μὰ τὸ βιολὶ δὲ ἔσταμάτησε νὰ σηκώνῃ τὸ κλάμα του πάνω ἀπὸ τὰ πλατάνια τοῦ λόγγου καὶ τῆς ρευματίας. Πολεμιστὴς καὶ τραγουδιστὴς ὁ Γιάννης Παλτάρης ἀπὸ τὸ καμένο καὶ σφαγιασμένο ἀπὸ τὸ στρατὸ τοῦ Κεμάλ ἑλληνικὸ Φουλαζικ ἔσχιζε τὴν καρδιά μας μὲ τὸ τραγοῦδι του καὶ τὴν ἐγέμιζε θυμοὺς καὶ σπαραγμό.

Ὡραῖοι νέσι τοῦ Φουλαζικ μὲ τίς φτισεκοθῆκες σταυρωμένες ἐμπρὸς ἐγύριζαν τὸν ἦχο, καὶ τὸ τραγοῦδι ἐβόιζεν στὸν λόγγο, ἀνατάραζε τὰ φύλλα τῶν πλατανίων, ἔλουζεν στὸ ρῖγος καὶ τὸν θυμὸ τὴν μορφὴ τῶν πολεμιστῶν.

Ὡραῖοι καὶ ὑπέροχοι Ἕλληνες χωρὶς στέγη, χωρὶς παιδιὰ, χωρὶς ἀδέλφια, ἔψαλλαν ὅλοι μαζί τώρα, μαζί μὲ τὴ φωνὴ τῆς χορδῆς τοῦ βιολιοῦ, τὴν καμένη των πατρίδα, τὰ παιδιὰ των, τὰ ἀδελφιά των, καὶ τίς γυναικὲς των ποὺ τίς ἔσφαξεν ὁ Κεμάλ.

Τουρκικὸ στὴ φράση τὸ τραγοῦδι, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν χάσῃ καὶ τὴ γλῶσσά των ἀλόγη, ἔλεγε:

»Κράν νταγλαντάρ μοαζιρ σεσί βάρ
Βάρν υπάκ τσαντασεντὰ νεσί βάρ
Μπίρ δακᾶ ὅτ ἡλὲ μπίρας ντουζοῦ
βάρ Τζαντὰν μπακανᾶ Τζανέμ
κουρμπὰν ὁλοσοῦν Γιουανὰν βατανᾶ.»

«Πάνω στά βουνὰ τοῦ Κεζάν, εἶναι φωνὴ προσφύγων. Πηγαίνετε νὰ ἰδῆτε τί ἔχουν στὸ ντορβᾶ των. Μιά δακᾶ χόρτα, καὶ μία φοῦχτα ἁλάτι..

Κάηκα, Θεέ μου, κάηκα γι' αὐτὸν ποῦ μὲ βλέπει μὲ τὴ ψυχὴ του. Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἄς θυσιασθῇ γιὰ τὴν πατρίδα Ἑλλάδα.» Ἐψάλλαν ὅλοι μαζί οἱ βάρδοι μὲ κόκκινα τὰ μάτια ἀπὸ τὸ κλάμα, ἐνῶ οἱ δυνατὲς φυσιογνομίαι των ἔλαμπαν ἀπὸ τὴν φωτιὰ ποῦ ἀναβε μέσα των γιὰ τὴν ἐκδίκηση. Ἡ ρητορικὴ τῶν πραγμάτων ἀνάβλυζεν ἀστείρευτὴ καὶ καρδιᾶς λεονταριῶν ἐβλάσταναν στὰ σώματα ὄλων καὶ ἀπὸ κάθε μέρος σηκώνονταν τὰ ὄνειρα γιὰ τὴν ἐκδίκηση.

τι μου εδότηχισμένος καὶ ἥρεμος ὕστερα ἀπὸ τὸ χωρισμό μας σκέπτομαι τὸν θάνατο σὰν ἓνα πρᾶγμα φυσικὸ καὶ δίκαιο ποῦ ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ κάθε μας συνάντησι. Καὶ ὅμως πόσο λίγο ἀκόμη ξεύρει ὁ ἓνας τὸ ἄλλον! Φαντάζομαι πῶς μιὰ τελεία ἔνωσις μας θὰ μᾶς ἔδινε τελειωτικὸ καὶ ἀκέραιο τὸ ἔνστικτο τοῦ θανάτου.

Μέσα στὴ δύναμι τῆς ζωῆς ποῦ δίνει ἡ ἀγάπη μας, αἰσθάνομαι καὶ ἐγὼ τὸν θάνατο, καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ τὸν ρώτησα:

— Εἶναι λοιπὸν τὸ ἴδιο πρᾶγμα ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, ἀφοῦ αἰσθάνομαι ἐντονωτέρα τὸν θάνατο· τώρα ποῦ ἐνιονώτερα ζῶ;

— Τὸ ἴδιο πρᾶγμα πρέπει νὰ εἶναι, Νίτσα, μοῦ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας.

Βλέπω τὰ μάτια του πολλὰς φορὲς δακρυσμένα, ἐνῶ ρίχνει τὸ κεφάλι του στὴν ποδιά μου, ἢ τὸ κρύβει στὸ στήθος μου.

— Προφύλαξέ με μητεροῦλά μου, φύλαξέ με ἀπὸ κάθε γακό, μοῦ λέγει. Εἶμαι τώρα τὸ παιδάκι σου καὶ νοιώθω τόσο προστατευτικὰ τὸ χᾶιδεμά σου στὸ κεφάλι μου στὸ μικρὸ μου, τὸ παιδικίστικο κεφαλάκι μου.

Μοῦ φαίνεται τόσῳ φυσικὸ νὰ παίρνω τὸν ρόλο τῆς μητέρας ἀπέναντι στὸν Ἀνδρέα, καὶ νὰ τοῦ ρίχνω τὸ παλτό του στοὺς ὤμους του τὰ βράδια ποῦ εἶναι ψυχρά. Γίνομαι τότε χορόνια πολλὰ πρὸ μεγάλῃ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὁ Ἀνδρέας εἶναι ἓνα μικρὸ παιδάκι, ἓνα τόσο δὴ παιδάκι ποῦ τὸ γέννησα ἐγὼ.

VIII

Μέσα στὴν φυχή μου ἀρχίζουν τώρα νὰ φουσκώνουν ἀνίκητα τὰ αἰσθήματα τῆς μητρότητος, καὶ ἡ λεκάνη μου ὠριμάζει σὲ γυναικότητα. Θέλω νὰ δεχθῶ τὰ δύο αὐτὰ αἰσθήματα σὲ πραγματικόνητα, νὰ τὰ ἰδῶ ἔπειτα ἀπὸ ἓνα διαστήμα ἐννέχ μηνῶν σαρκοποιημένα σὲ μιὰ ζωὴ ὅμοια μὲ τὸν Ἀνδρέα καὶ μ' ἐμένα. Εἶμαι δοῦλῃ τοῦ ἐνστίκτου καὶ ὑπακούω τόσῳ σ' αὐτό.

Τί ἦταν λοιπὸν καὶ τί εἶναι ἡ καταστραμμένη πατρίδα ἄλλο ἀπὸ ἑνα τραγοῦδι γιὰ μιὰν ἐκδίκηση !

« Ἀπάνω στὰ βουνὰ τοῦ Κράν ἔσκαψα τὸ χαράκωμά μου. Χαῖρε, μάννα μου, χαῖρε γιατί ὁ γυιὸς σου πολεμᾷ. »

Ἐλεγεν ἄλλο τραγοῦδι, καὶ ὕστερα ἔρχοταν αὐτό.

« Οἱ κεμαλικοὶ κατέβηκαν ἀπὸ τ' ἁλώνια, κι' ἡμέρα Τρίτη πάτησαν τὸ Φουλαζίκ. Διάλεξαν τίς ὠραῖές μας καὶ τίς ἔβαλαν γυμνές στὸ χορὸ. Ἐθαψαν τὰ παιδιὰ μας ὀλοζώντανα, τοὺς ἄνδρες ἔκαψαν στὴν ἐκκλησιά, καὶ στοῦ παπᾶ τὸ στόμα πέρασαν χαληνάρι. Φθάσε Ἑλλάδα μου, φθάσε, δὲν ἔχω βοήθεια. »

ᾠ ! οἱ στιγμὲς αὐτὲς τοῦ τραγουδιοῦ μέσα στὸ δάσος ! Τὸ αἶσθημα εἶχε γιγαντωθῇ πρωτόγονο καὶ ἄγριο ἀπὸ τὰ λόγια καὶ τὸν ἦχο τοῦ τραγουδιοῦ, καὶ οἱ κρότοι τῶν ἐλληνικῶν ὄπλων τοῦ δίπλα φυλακίου ἔρχονταν στ' αὐτιά μας μαλακοὶ σὰν χᾶδι, μουσικοὶ σὰν νεροῦ ψιθύρισμα.

— Ἑλλάδα ἀγαπημένη, Ἑλλάδα μας, ἔλεγαν οἱ πολεμιστές. Σὲ ἀγαποῦμε ἡμεῖς περισσότερο οἱ χωρὶς στέγη καὶ χωρὶς ἀδελφία, γιατί εἶσαι γλυκειὰ καὶ ὠραία, γιατί εἶσαι ἡ μόνη μητέρα μας.

Καὶ ἄρχιζαν πάλι τὸ μοιρολόγι-τραγοῦδι τῆς καταστρεμμένης πατρίδας τῶν.

» Ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς λόφους φαίνεται ὁ στρατὸς τῶν Τούρκων. Τὰ ὅπλα τῶν βοΐζουν λυπημένα γιὰ μᾶς γιατί ἡμεῖς δὲν ἔχομε οὔτε ὅπλα οὔτε φυσίγγια. Καὶ ὅποιος δὲν πιστεύει σ' αὐτό, πίστη δὲν ἔχει. »

» Ὁ τύραννος ἐχθρὸς μᾶς ὀίγνει σφαῖρες ντούμ ντούμ καὶ σ' ὅλους τοὺς δρόμους τοῦ Φουλαζίκ ἀπὸ δέκα καὶ δεκαπέντε νεκροὶ βρίσκονται ξαπλωμένοι. »

» Ἐκύτταξα στὸ Φουλαζίκ καὶ εἶδα τοῦ σπιτιοῦ μου τίς φλόγες καὶ τὸν καπνὸ, καὶ τὰ ταλαιπώρα παιδιὰ μου φωνάζουν κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι τοῦ Τούρκου φονιᾶ. Φθάσε, Ἑλλάδα μου, φθάσε νὰ μᾶς σώσης. »

» Πάνω στὰ βουνὰ τοῦ Κράν τυλίχτηκα καὶ ἐκοιμήθηκα Ἐξλαψε τὸ τελευταῖό μου παιδί καὶ τὸ ἐπέταξα στὸ δάσος. Κι' ὕστερα ἀπὸ δέκα μέρες ἐπῆγα καὶ εἶδα πεθαμένο τὸ παιδί μου, καγύρω οἱ Τούρκοι ἀντάρτες κάθονται καὶ λάδωναν τὰ ὅπλα τῶν. »

... Κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια τοῦ λόγγου τὸ τραγοῦδι τῶν βάρδων πολεμιστῶν ἔσβυσε ξαφνικὰ γιατί ἡ φωνὴ τοῦ ὅπλου ἄρχισε τώρα τὸ δικό της τραγοῦδι.

me turque qui avait un garçon de 15 ans à qui elle voulait me donner pour femme.

« Je m'empoisonnerai, dis-je à ma mère, mais je ne prendrai pas pour mari un Ture. »

Et je lui demandai du pavot pour le boire.

Ma mère pleurait et m'exhortait en disant :

« Il n'est pas permis, mon enfant, de mettre fin toi-même à tes jours. Ce serait le plus grand péché contre Dieu qui nous garde. Toi, tu seras sauvée maintenant, parce que tu es une jeune fille. Mais moi, ta vieille mère, que deviendrai-je ? Sûrement, ils me tueront. »

La vieille turque qui nous avait prises chez elle, vint et me dit :

« Ton père est maintenant dévoré par les chiens hors de la magnanerie.

— Cela t'amuse ? » demandai-je.

Elle éclata de rire et les autres femmes de la maison riaient avec elle. Moi, j'étais plus affligée de ne pouvoir couvrir de terre le cadavre de mon père que de sa mort, puisqu'elle avait mis fin à ses tourments.

Je restai quelques jours chez la femme turque qui, à chaque instant, me pressait de prendre son fils pour mari. Mais je m'y refusais obstinément. Je pleurais et je me débatais. Mais la vieille était patiente et disait :

« Ce qui ne se fait pas aujourd'hui, se fera demain ou après-demain. »

Les Tzètes revinrent dans le village et ils s'emparèrent des jeunes femmes pour les prostituer. Ils dirent aux autres d'aller se faire servantes. Ma mère s'en alla avec ma petite sœur Photini à la gare de Ghéivé et se fit servante du chef de gare.

Quelques jours après, Ghiaour Ali passa dans le village et emmena toutes les jeunes filles nouvellement mariées à des Tures.

Nous étions une quinzaine, avec une femme entre deux âge que Ghiaour Ali tua parce que, disait-il, elle était inutile. Il menaça de brûler toute maison turque qui cachait une jeune fille grecque et il s'en alla, nous traînant derrière son cheval.

Quand nous fûmes hors du village, Ghiaour Ali épaula son fusil pour tirer sur nous, mais Dieu voulut que son cheval, se cabrant, fit quelques tours. Ghiaour Ali considéra ce-

Ἄν ὁ Ἀνδρέας ἤθελε, ἂν τολμοῦσε νὰ μοῦ ξεσχύσῃ τὰ ροῦχά μου νὰ μὲ κυλήσῃ κάτω νὰ μὲ ἐκμηδενίσῃ στὸ σῶμα καὶ στὸ αἶσθημα καὶ νικημένη ἔτσι νὰ μὲ κἀνῃ γιὰ πρώτη φορὰ γυναικῶς του! Ἡ ἀντίστασις μου θὰ ἦτο ἰσχυροτέρα, γιὰ νὰ φανῇ αὐτὸς ἰσχυρότερος νικητής. Ὁ νόμος τῆς ὑποταγῆς θὰ ἐπληρώνετο τέλει καὶ ἐγὼ θὰ ἤμουν πιά ὅλη δική του.

Μὰ ἀλλοίμονό μου. Ἡ κοινωνία δὲν ἐπιτρέπει στὸν Ἀνδρέα νὰ νικήσῃ τὴν φύσιν, κι' ἡ κοινωνία δὲν μοῦ δίνει σὲ μένα τὸ θάρρος νὰ τοῦ τὸ πῶ.

Καὶ τί κάνομε λοιπὸν καὶ οἱ δύο καὶ τί θὰ κἀνω ἐγὼ ποὺς ξέρει γιὰ πόσον ἀκόμη καιρὸς:

Σφιγμέναι ὁ ἓνας κοντὶ στὸν ἄλλο προσπαθοῦμε νὰ παρανοήσωμε τὸ γεννητικὸ μας ἔνστικτο καὶ ἡ φύσις ποὺ τὴν γελῶ ἐγὼ καὶ τὴ παρακάμπτω κατὰ τέτοιο τρόπο μὲ κἀνει νὰ αἰσθάνωμαι τόσφ μὰ τόσφ τὴν ψευτιά τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν δική μου προπάντων τὴν ψευτιά.

ΤΕΛΟΣ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Μέσα στο φωτεινό ποτάμι τῶν πολιτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ποῦ κρατῶντας λαμπάδες τὸ βράδυ ἐκεῖνο τῆς βασιλικῆς ἐορτῆς, τὸ βράδυ τῆς 21 Μαΐου τοῦ 1921, περνοῦσαν σὲ ἐορτάσιμη πομπὴ τὰ καλντερίμια τῆς Νικομηδείας, ξεχώριζε μιὰ ἀνθρώπινη μάζα γιὰ τὴν ὁμηρικότητά της, γιὰ τὴν παράξενη ζωηρότητά της, γιὰ τὸ πῶς παράξενο ἀκόμη μωσαϊκὸ τῶν ἀνδρῶν ποῦ τὴν ἀποτελοῦσαν. Ἦσαν μέσα στὸ ἀνθρώπινο αὐτὸ ρεῦμα ἄνδρες καὶ παιδιὰ καὶ γέροι κάθε κοινωνικῆς τάξης, ὅπως ἐδειχνεν ὁ ρουχισμὸς των, μὲ ἐπαναστατημένα κινήματα, μὲ τρικυμιασμένην ἔκφραση, μὲ ἀναμμένη τὴ φωνή. Μία τρικυμία καὶ ἓνα ἀναμάλλισμα στοιχείων ποῦ ὡδηγοῦντο ἀπὸ ἓνα κοντὸ μελαψὸν ἄνδρα ὡς εἰκοσιοχτὼ χρόνων, ἓναν ἄνδρα—τυφῶνα ἄνθρωπο—σύφουνα. Μέσα σ' ὅλους τοὺς ἐορταστὲς τὸ ρεῦμα αὐτὸ τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἦταν οἱ νεοκαταταγμένοι στὸν ἑλληνικὸ στρατὸ ἐθελοντῆς τῶν καμένων ἑλληνικῶν χωριῶν τῆς Νικομηδείας κινεῖτο ἀνεξάρτητο ἐξαγριωμένο στίς φωνὲς γιὰ τὴν ἐκδίκηση καὶ στὰ τραγούδια ποῦ ζητοῦσαν τὸ αἷμα τοῦ τυρῖνου, ἐνῶ ὁ κοντὸς μελαψὸς νέος μὲ τὴ μαγκοῦρα του τὴν ἀεικίνητη καὶ τὴ φωτιά στὸ στόμα καὶ στὴν ψυχὴ ἄναβε, ὅλο ἄναβε τὴν ψυχικὴν ἐπανάσταση.

—Εἶπε ὁ Στάθης Λολοσιδης, ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος τῆς Νικαίας, μοῦ εἶπεν ὁ φίλος σύντροφος. Ὁ μόνος ποῦ γλύτωσε τὸ τουρκικὸ λεπίδι ἀπὸ τὴν πειρυσινὴ σφαγὴ. Σχημάτισε αὐτὸ τὸ ἐθελοντικὸ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ποῦ γλύτωσαν ἀπὸ δῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τὰ σφαγιασμένα χωριά καὶ ὅλοι τοὺς τώρα ἐτοιμάζονται γιὰ τὴ μεγάλη ἐκδίκηση· εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος ποῦ θὰ μπορούσε κατὶ νὰ σοῦ μάθῃ γιὰ τὴν φρικιαστικὴν ἐκείνη τραγωδίαν ποῦ σὲ λίγες ὥρες πάνω ἀπὸ χίλια κορμιά κυλίστηκαν στὸ αἷμα τῆς πύθ ἀγρίας ἀπὸ ὅσες ἔχει νὰ μᾶς δόσῃ ἡ ἱστορία σφαγῆς.

Ἡ λαμπαδηφορὰ εἶχε τελειώσῃ, οἱ πολῖτες καὶ οἱ στρατιῶτες διαλύθησαν καὶ μόνον ἡ ἀνθρώπινη τρικυμία τῶν ἐθελοντῶν ἀναμάλλισμένη κινιόταν ἀκόμη στὰ καλντερίμια τῆς Νικομηδείας φωνάζοντας καὶ τραγουδώντας τὴν ἐκδίκηση.

la comme un mauvais présage et ne nous tua pas. Il nous fit traverser Hounti, habité autrefois par des Turcs et cinq mille Grecs, mais il ne s'y trouvait plus aucun chrétien ; tous avaient été tués, égorgés et leurs cadavres avaient été jetés dans un affluent du Sangarios. En traversant la rivière, nous vîmes les cadavres que la rivière roulait doucement dans une eau rougie de sang.

Nous sûmes que fort peu de Grecs avaient échappé à ce massacre, auquel, encore, avait présidé Ghiaour Ali.

Cet homme sauvage, aux longs cheveux noirs flottant au vent, s'en allait devant nous, à cheval, tandis que les tzètes qui nous accompagnaient nous battaient pour que nous suivions,

Nous nous arrêtâmes dans la maison d'un Hodja de Hounti, Ghiaour Ali sépara les jeunes filles des femmes à qui il dit :

« Il ne convient pas que vous restiez avec les jeunes filles. » Et il les tua.

Nous étions restées neuf jeunes filles. Ghiaour Ali nous dit :

« Maintenant le Hodja vous apprendra les prières, vous deviendrez Turques, vous ne sortirez plus. Moi je m'en vais à la guerre. Quand je reviendrai, je vous marierai à mes braves. »

Toutes les jeunes filles restèrent à Hounti dans la maison du Hodja.

Et depuis lors je ne sais ce qu'elles sont devenues, car moi, je fus renvoyée dans un autre village dont je ne sais pas le nom pour garder un nourrisson.

Il y vint une femme turque d'une quarantaine d'années, nommée Assié qui me dit :

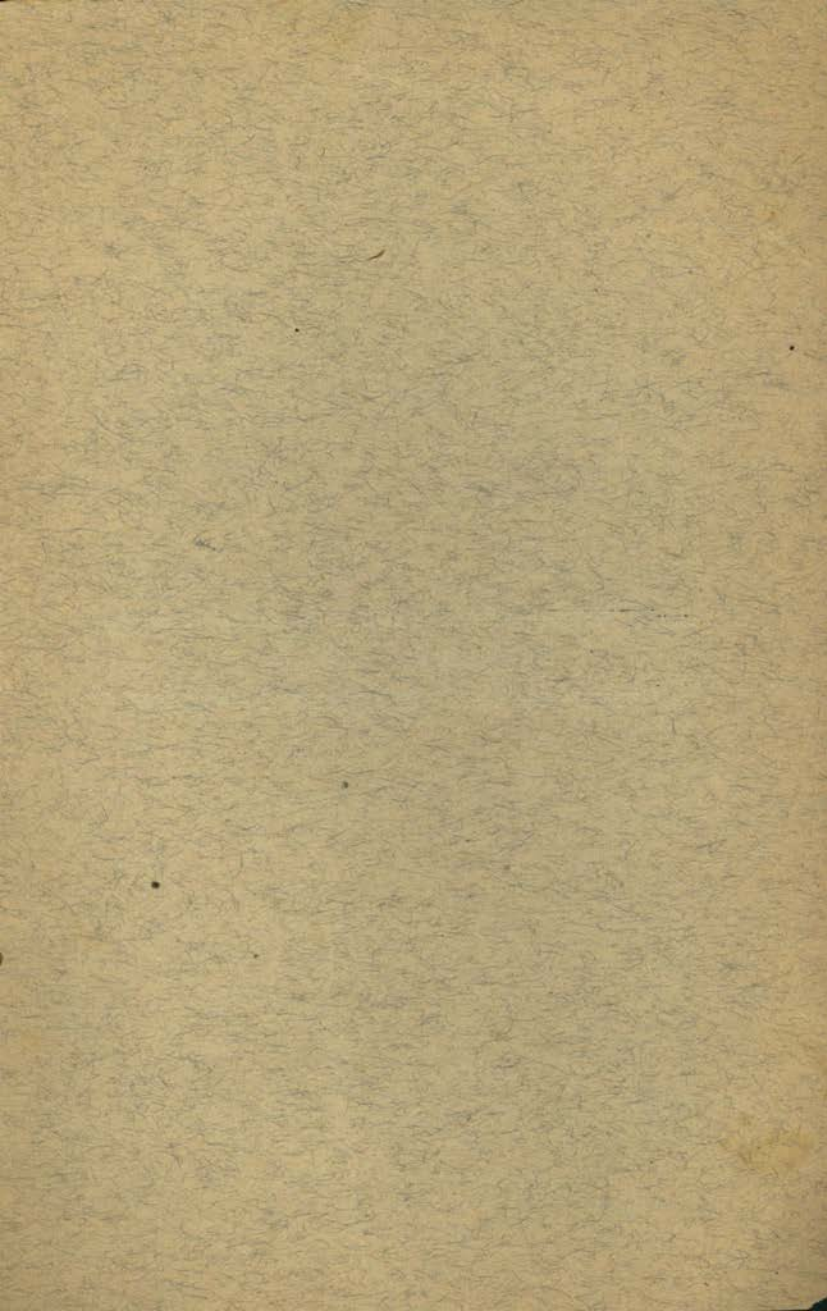
« Si tu restes ici, ma fille, ils te tueront, viens que je te cache chez moi. »

Elle me cacha, en effet, chez elle et je pleurais nuit et jour en apprenant qu'on tuait encore d'autres chrétiens, qu'un jour on brûlait tel village et un autre jour tel autre.

Je restai là un mois et demi ; puis un vieux paysan vint me demander pour son fils. Mais le mari d'Assié lui dit :

« Cette jeune fille n'est pas pour vous, je ne vous donne pas ma fille, qui est bien élevée et ne peut ensemençer ni bêcher. »

Le vieux paysan se fâcha et rapporta la chose au mouktar qui la raconta à un sergent Tchaous Osman, venu ce jour-là

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 3

Πλησιάσαμε τὸ μελαψὸ νέο καὶ πιάσαμε γρήγορη καὶ θερμὴ γνωριμία. Μόλις ἀκούοταν ἡ φωνή του ἀπὸ τὸ βράχνιασμα, τὰ μάτια του ὁμως καὶ οἱ χειρονομίες του ἦταν τόσο μὰ τόσο ρητορικά.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα σ' ἓνα καφεενεδάνι ἀπόμερο τῆς Νικομηδείας ὁ Στάθης Αὐλοσίτης μᾶς ἔλεγεν ἔτσι τὴν ἱστορία του, τὴν ἱστορία τῆς μαρτυρικῆς Νικαίας.

—Στις 25 τοῦ Μάη τοῦ 1920 ἦρθαν οἱ Τοῦρκοι ἀντάρτες καμμιά ἑξακοσαριά τὸν ἀριθμὸ καὶ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς τοῦ Τζεμάλ με δύο κανόνια καὶ τρία μυδραλλιοβόλα καὶ μᾶς ἐζήτησαν χρήματα. Ἀπὸ ἐμένα ἐζήτησαν ἑκατὸν ἐξήντα λίρες καὶ ἐγὼ γιὰ νὰ γλυτώσω τοὺς ἔδωσα διακόσιες τριάντα. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα μῆνα μᾶς ἐζήτησαν ἄλλα ποσὰ οἱ κεμαλικοὶ καὶ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα μένανε στὴ Νίκαια ἀρπάζοντας τίς γυναῖκές μας καὶ κλέβοντας ὅτι εἴχαμε.

—Στις 2 Αὐγούστου οἱ κεμαλικοὶ μάζεψαν ὅλους τοὺς ἄνδρες χριστιανοὺς ἑκατὸν ἐξήντα τὸν ἀριθμὸ καὶ τοὺς φυλάκισαν.

Ἐγὼ ἤμουνα ἔμπορος στὴ Νίκαια καὶ εἶχα μεγάλη περιουσία. Μὲ ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀλλὰ εἶχα πάρῃ τὰ βουνά. Πῆραν οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀδελφὸ μου, καὶ ἡμέρα καὶ νύκτα οἱ χριστιανοὶ τῆς Νικαίας εἶχαν σκοτάδι στὴ ψυχὴ των καὶ ἔλεγαν :

—Τάχα θὰ ζήσωμε καὶ αὔριο !

Καὶ τὴν ἄλλην ἡμέρα τὸ πρῶτ' ἔλεγαν :

—Ζῇ ἡ κεφολή μας.

Οἱ Τοῦρκοι ἔσλαψαν ἓνα μεγάλο λάκκο στὴ Νίκαια γιὰ νὰ θάψουν τοὺς φυλακισμένους χριστιανούς, τοὺς ἐπῆραν ὁμως ὅλα τὰ χρήματά των καὶ τοὺς ἄφισαν.

Ὑστερα, ἀπὸ τίς ἐξῆ Αὐγούστου ἄρχισεν ἡ γενικὴ καταστροφή. Εἶχαν μαζευθῇ Τοῦρκοι χωρικοὶ ἀπὸ τίς Δεῦκες ἀπὸ τὸ Ἀϊνεγινὸλ ἀπὸ τὸ Καρχμουσάλ, ἀπὸ τὴν Προῦσαν ἀκόμη, μπαίνανε στὰ σπίτια μας παίρνανε τὰ ὑπάρχοντά μας, διαφθείρανε μπροστὰ στὰ μάτια μας τίς γυναῖκες μας καὶ τὰ κορίτσια μας, ἔκαναν τὰ μεγαλύτερα ὄργια ἐμπρὸς μας με τραγούδια καὶ διασκέδαση. Τὴ νύκτα ἔσφαζαν τοὺς λεῖο ἐπισήμους τῆς Νικαίας καὶ ἔτσι χάθηκεν ὁ Εὐθύμιος Ἀμπαζῆ, ὁ Νικόλαος Χατζησαββας με τὸ παιδί του τὸν Παντελῆ καὶ ἄλλοι πολλοί.

Στις 9 Αὐγούστου ἔφυγαν οἱ Τοῦρκοι τοῦ Τζεμάλ γιὰτὶ ἔμαθαν πὼς οἱ Ἀγγλοὶ ἔφθασαν στὸ Μπαξεζίκ. Στις 12 ὁμως Αὐγούστου ξαναγύρισεν ὁ Τζεμάλ με τοὺς στρατιῶτές του στὴ Νίκαια καὶ ἄρχισε νὰ μαζεύῃ τὰ πιδ ὁμορφα κορίτσια γιὰ τὸ χαρέμι του. Ἐπῆγαν δεκαοχτὼ κορίτσια στὸ Τζεμάλ ἀλλὰ αὐτοὺς τὰ ἐδιωχεν

à Hounti pour recruter des soldats. Il menaça le Ture chez qui je me trouvais et qui me dit :

« Il n'est plus possible que tu restes avec nous. Quoi qu'il en soit, tu dois te marier, nous ne pouvons plus te garder. Prends pour mari le sergent. »

Mais le vieux paysan s'était rendu au village de Setzi où se trouvaient des Tzètes et leur dit :

« Il y a dans ce village là une jeune fille ghiaour, allez-là prendre. »

Les Tzètes vinrent et cernèrent la maison. Ils étaient six.

Cinq voulaient me tuer et se disputaient la manière de me faire mourir. Mais le sixième, Osman, dit :

« Moi, je la prends pour femme et je la sauverai. »

Les autres insistaient, Osman me sauva à grand peine et me fit entrer dans une maison turque à Sétzi.

Je restai là un mois, après quoi, je devins sa femme. Il fit de moi une femme turque, me mit des vêtements de hanoum et m'obligea à teindre mes ongles en rouge. Moi, je demandais à Dieu de ne pas mourir là, car je ne voulais pas être enterrée dans le cimetière ture. Et j'espérais que l'armée grecque viendrait me sauver.

Un mois et demi après, un vendredi, les Grecs entrèrent à Ada-Bazar, et les soldats tures partirent. Osman tremblait ce jour-là et me disait :

« Quand les Grecs seront venus, tu leur diras que je suis avec eux, parce que je t'ai sauvée. »

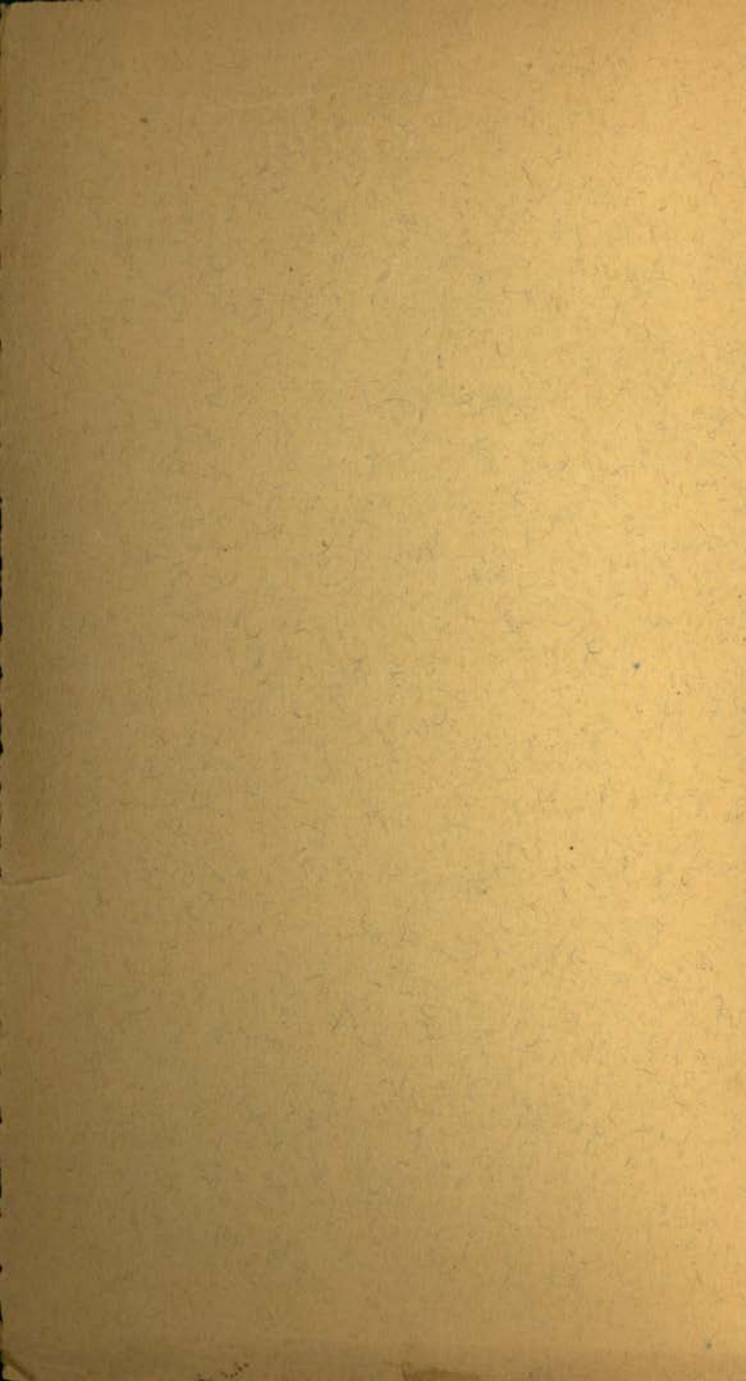
Puis il ajouta :

« Je ne te laisserai jamais entre les mains des ghiaours. »

Il m'emmena sur le sommet d'une haute montagne d'où il redescendit pour voir s'il ne trouverait pas une barque pour passer sur la rive orientale du Sangarios que tenaient les Kémalistes. Quand il fut parti, je demandai à Dieu qu'il ne revienne plus et, avec l'aide de Dieu, il ne revint pas, parce que les Grecs avaient déjà cerné cet endroit.

De la montagne où j'étais cachée, j'ai vu sa maison en flammes, car l'armée grecque y avait mis le feu parce qu'il était tzète.

Dans la grande joie que j'éprouvai, je priai Dieu de me garder jusqu'à la fin. Je suis restée sur la montagne encore une semaine, sans oser en descendre. Je n'avais ni pain, ni eau. La soif qui me brûlait était si grande que j'eus enfin le courage de descendre sur la route où était une fontaine.

ὅλα γιατί ἤθελε τὴν ὥμορφη τὴ Σοφία ποῦ ἦταν ραβωνιασμένη μ' ἓνα νέο χριστιανό.

Ἦταν τὸ πιὸ ὠραῖο κορίτσι τῆς πατρίδας μας. Τὴν Σοφία τὴν ἔφεραν στὸν Τζεμάλ οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς της. Ἐγονάτισαν μπροστά του καὶ ὁ Τζεμάλ εἶπεν στὴν κόρη.

— Γιστὶ τόσο καίρὸ ποῦ σὲ ζητούσαμε δὲν ἦρθες ;

Καὶ οἱ γονεῖς ἀπάντησαν :

— Μᾶς συγχωρεῖτε ποῦ σᾶς τὴν ἐφέραμεν ἔτσι ἀργά, ἀλλὰ δὲν ξεύρει τὸ κορίτσι, εἶναι πολὺ μικρὸ, καὶ σᾶς τὴν ἐφέραμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι.

Ἡ κόρη ἐζήτησε νὰ φιλήσῃ τὰ πόδια τοῦ Τζεμάλ, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν θέλησε. Τὴν ἄφισε ἐλευθέρα καὶ εἶπε.

— Πηγαίνετε, δὲν σᾶς πειράζω ἐγώ.. Οἱ χριστιανοὶ ἐπῆραν καὶ ποιο θάρος ἀπὸ τὴ γενναιοφροσύνην αὐτῇ τοῦ Τζεμάλ, ἔμεναν ὅμως πάντα συγκεντρωμένοι γιὰ συντροφιά. πέντε,δέκα, δεκαπέντε οἰκογένειες μαζί σ' ἓνα σπίτι, μὲ τὰ φῶτα σβυστὰ τὸ βράδυ, καὶ μὲ τὴν καρδιά σφιγμένη καὶ ψυχρά .. Τὸ βράδυ τῆς 14 Αὐγούστου ἀκούσαμε νὰ πέφτουν ἀπὸ μακρυνὰ κανόνια, καὶ ἐνομίσαμε πῶς ἦταν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ποῦ κατέβαινε νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ. Ἐμείναμε ξάγρυπνοι περιμένοντας τὴν ἀπελευθερώσῃ μας ἢ τὴν σφαγὴν.

Κατὰ τίς δύο τὰ μεσάνυχτα ἀκούσαμε νὰ χτυποῦν τίς πόρτες μας οἱ Τοῦρκοι νὰ τίς σπάζουν καὶ νὰ φωνάζουν:

— Γκισοῦρ παραῖ.

Ἐπιαναν τοὺς ἄνδρες ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τίς γυναῖκες ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τοὺς ἔβαζαν τὸ μαχαῖρι ἐμπρὸς στὸ στήθος.

Ὁ κόσμος ἔτρεμεν, ἔκλαιε, ἔλεγε:

— Ἀμὰν ἀφίστε τὴν ζωὴ μας καὶ πάρτε ὅ,τι ἔχουμε.

Καὶ ἔρριχναν τὰ χρήματά των.

Τὰ μικρὰ παιδιὰκια ἔλεγαν :

— Μὴ μᾶς σφάζῃς ἐφέντη, μὴ μᾶς σφάζῃς.

Καὶ ἔβγαζαν καὶ τοὺς ἔδιναν τὰ ρουχαλάκια των. Οἱ Τοῦρκοι ἐγδυναν τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔπερναν τὰ ρούχά των καὶ τὰ πράγματά των, καὶ ὕστερα τοὺς ἔδεναν πολλοὺς πολλοὺς μαζεμένους.

Ἦσαν χιλιάδες Τοῦρκοι τῆς Νίκαιας καὶ ὅλης τῆς περιφερείας τοῦ Καραμουσάλ, τῆς Λεύκας, τοῦ Ἀϊνεγκιόλ. Εἶχαν ἐρθῇ ἀκόμη Τοῦρκοι ἀπὸ τὴ Σαπάτζα καὶ τὸ Ἀδᾶ Παζάρ γιὰ νὰ μᾶς κλέψουν, γιὰ νὰ μᾶς σφάζουν, γιὰ νὰ μᾶς ἀτιμάσουν τίς γυναῖκές μας. Ὁ Τζεμάλ καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ του ὥδηγούσανε σπῆ ἀρπαγῇ. Ὄταν ἐτελείωσε τὸ μάζεμα ἀπὸ τὰ σπίτια ὅλου τοῦ κόσμου ἐχώρισαν τοὺς ἄνδρες δεμένους σὲ τμήματα, καὶ

Des femmes étaient assemblées là pour remplir leurs cruches. Elles me donnèrent du pain, mais je ne pouvais l'avaler. Je leur demandai où elles allaient.

« A Ada-Bazar, me répondirent-elles.

— Je vais, moi aussi, à Ada-Bazar, leur dis-je. »

Ce n'étaient pas des femmes turques, mais des Tcherkesses. Comme je ne le savais pas, je leur fis ce mensonge :

« J'ai un frère qui s'appelle Méhémet. Il travaille chez un boulanger du quartier grec, mon mari est tzète et il est parti. Où dois-je aller maintenant pour avoir du pain ? »

Les femmes se mirent à parler Tcherkesse. Comme nous entrions à Ada-Bazar, je rencontrai Hélène, une femme de chez nous qui me reconnut et s'écria :

« Comment, c'est toi ? »

Elle m'arracha mon voile et nous le déchirâmes. Quand les femmes Tcherkesses virent cela, elles se troublèrent et disparurent rapidement.

Je rencontrai à Ada-Bazar, le premier soldat grec, je tombai à ses pieds et je les embrassai. D'autres soldats s'assemblèrent, et je leur baisai à tous les mains et les pieds. Ma voix s'éteignait dans ma gorge.

Ils me menèrent au commandement de Place ; puis vint le colonel Kakoséos qui entendit le récit de mes malheurs. Il me conduisit dans la maison où je suis encore et me confia à la maîtresse de maison, Kyria Phani, en lui disant :

« Garde cette jeune fille comme ton enfant ; nous l'em mènerons à Athènes. »

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΤΑΞΕΙΔΙ
ΜΕ ΤΗΝ ΤΖΟΥΛΙΑ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑΙ
1931

STANDARD

IDEAL

WE THE PEOPLE

AMERICAN

1914

1914

οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἀκολουθοῦσαν ἀπὸ πίσω. Μᾶς εἶχαν βγάλη ἀπὸ τὰ ὑ-όγεια καὶ ἀπὸ τὶς τρύπες, καὶ ἐφύλαγαν τὶς θύρες τοῦ φρουρίου ποῦ βρίσκεται μέσα κτισμένη ἡ Νίκαια γιὰ νὰ μὴν μπορέσῃ νὰ βγῇ καὶ νὰ γλυτώσῃ κανέναν χριστιανός. Εἰς τὸ μεταξὺ εἶχαν βάλη πολλοὺς ἄνδρες καὶ γυναῖκες μέσα στὴν μεγάλη μας μαρμαρένια ἐκκλησία, τὴν Παναγία ποῦ ἐγένεν ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ τοὺς ἐσφαζαν λιανίζοντας τους.

Θρηῆνος καὶ ὁδουρὸς μεγάλος ἀκούοταν καὶ ὁ κόσμος μὲ πλεγμένα τὰ χέρια ἐφώναζε : Παναγία μου, Παναγία μου, δὲν βλέπεις !

Ὁ Τζεμάλ διάταξεν ὕστερα τὸ δικό μας τμήμα νὰ τὸ πᾶνε πρὸς τὴν Πύλῃ τῆς Λευκᾶς, πρὸς τὴν Λεῦκα Καπουσοῦ, ἐνῶ τὰ ἄλλα τμήματα τῶν ἀνδρῶν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν τὰ ἐπήγαιναν στὴ μάκα στὴν ἄλλῃ διεύθυνση.

Στὸ δρόμο οἱ Τοῦρκοι ποῦ μᾶς συνώδευαν ἄρχιζαν νὰ μᾶς παίρνουν καὶ τὰ τελευταῖα ροῦχα ποῦ μᾶς εἶχαν ἀφίση, ἐνῶ στὸν ἴδιο καιρὸ μᾶς καθήσυχάζαν καὶ μᾶς ἔλεγαν ὅτι θὰ μᾶς ἐδίωχναν ἐξορία.

Καὶ ἐμεῖς τοὺς ἔλέγαμε :

— Ἀφοῦ θὰ μᾶς ἐξορίσετε γιὰτὶ μᾶς βγάζετε ὅλα μας τὰ ροῦχα ;

— Δὲν πειράζει. ἔλεγαν ἐκεῖνοι, θὰ σᾶς δώσωμεν ἄλλα.

— Ἐνῶ μᾶς ἔβγαζαν ἔξω ἀπὸ τὴ Λεῦκα Καπουσοῦ, ἔνας ἀπὸ ἡμᾶς, ὁ Τζοβάνης, ἐζήτησε νὰ πιῇ νερὸ ἀπὸ τὴν βρύση ποῦ ἐπερνούσαμε. ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι δὲν τὸν ἄφισαν.

— Τώρα σὲ λίγο θὰ πιῇς τοῦ εἶπαν.

Στὸν δρόμο ἦρθε κοντά μου ἡ γυναῖκά μου, ποῦ ὡς γυναῖκα ἦταν λυμένη, καὶ ἐγὼ τῆς εἶπα :

— Ἄν σφαχτοῦμε οἱ ἄνδρες θὰ ζῇς καὶ θὰ μαρτυρᾷς τὸ τί μᾶς ἔκαναν οἱ Τοῦρκοι.

Καὶ ἡ γυναῖκα μου μοῦ εἶπε :

Ὅχι, ὄχι, Στάθη, καλλίτερα νὰ μὲ σφάζουνε ἐμένα.

Ἐφίληθῆκαμε καὶ ἐσυγχωρεθήκαμε.

Ὁ κόσμος ἐκλαιε καὶ ἐφώναζε :

— Ἀμὰν ἀμὰν / τί σᾶς ἔκάνανε ποῦ καθόμαστε τόσα χρόνια μαζί.

Καὶ οἱ Τοῦρκοι ὅλο μᾶς ἐπαρηγοροῦσαν καὶ μᾶς ἔλεγαν.

— Ἐννοία σας δὲν θὰ σᾶς κόψωμε, μόνον ἐξορία θὰ σᾶς κάνωμε.

Ἐνῶ ἐξακολουθοῦσαμε νὰ πηγαίνωμε ἀκούσαμε τοὺς πυροβολισμοὺς ἀπὸ τὴν πόλιν.

GHIAOUR-ALI

Benjamin Lazian était propriétaire du Grand Hôtel, près de la gare d'Ada-Bazar.

Mon hôtel, me dit-il était fréquenté par les chefs Kémalistes de la région. La bonne fortune a voulu que j'aie une femme allemande. C'est pourquoi je suis ici le seul Arménien que les Turcs n'aient pas déporté.

Le plan des Turcs était de voler le plus possible de choses aux chrétiens et de n'en laisser aucun en Anatolie. Beaucoup d'officiers et de Kémalistes venaient dans mon hôtel. J'y ai vu les chefs des massacres de Nicomédie; j'y ai vu aussi Ghiaour-Ali, le plus grand criminel que la terre ait jamais connu.

C'était un homme d'environ 30 ans, sauvage, brun, plutôt petit, et maigre, avec de longs cheveux embroussaillés. Il descendait à Ada-Bazar sur une arabat et recevait les ordres de massacres des chefs Kémalistes.

C'est avec l'armée régulière Kémaliste et avec ses propres bandes que Ghiaour-Ali fit les massacres d'Ortakeuy, d'Es-mès et Ak-Kissar, de Hounti, de Henteki, de Douché, de Bolou, de Mihalitsi et tant d'autres encore. Ghiaour-Ali ne respecta que Kara-Tépé, parce qu'un jour, sa mère y avait demandé du pain et qu'on lui en avait donné. Elle lui avait dit en mourant qu'il pouvait faire tout ce qu'il voulait dans les autres localités chrétiennes, mais qu'elle le maudirait s'il touchait à Kara-Tépé. Ghiaour-Ali se vantait lui-même, dans mon hôtel, d'avoir tué plus de mille chrétiens et d'avoir défloré plus de cent vierges chrétiennes et tcherkesses. Il était né à Séridéré de Bak-Sedjik et il avait été cinq ans brigand dans les montagnes; puis les officiers Kémalistes en avaient fait leur compagnon dans les massacres de chrétiens. Il coupait les hommes en morceaux, depuis les pieds jusqu'au nombril. Les femmes, il leur ouvrait le ventre. Il traînait les enfants en troupeaux jusqu'à ce qu'il eût trouvé un pont. Là,

ΤΑΞΕΙΔΙ ΜΕ ΤΗΝ ΤΖΟΥΛΙΑ

Νά πού ἡ Τζούλια ἦλθε πάλι μπροστά μου.

Δέν μέ εἶχεν ἀφίσει ὅλη τήν ὥρα τοῦ ταξειδιοῦ, καί, τὸ ἤξευρα πολὺ καλά, ἡ συντροφιά της δέν θὰ μέ ἀφινεν ὅσο καιρὸ θὰ ἤμουν μακριά της. Τὸ ταξειδί αὐτὸ δέν ἔπρεπε νὰ δεχθῶ νὰ τὸ κάνω, μέ τώρα εἶχε γίνει πιά. Θὰ παρακολουθοῦσα τήν κίνησι πού ἐγένετο ἀπὸ τὸ Κράτος ἐναντίον τῶν ληστῶν τοῦ Ὀλύμπου καί τῶν Χασίων γιὰ νὰ γράψω τίς ἐντυπώσεις μου. Μὰ ἦτο τόσο ἀνούσιο τὸ ἔργο αὐτό, στή δική μου ψυχολογική κατάστασι. Καί πόσο καιρὸ θὰ ἔλειπα; Δέν ἤξερα ἀκόμη τίποτα, καί μόνο τὰ λόγια τῆς Τζούλιας ἐβόιζαν ζωντανά τώρα στ' αὐτιά μου. Τὰ λόγια της τὰ τελευταῖα ὅταν ἐχωριζόμεθα ἐμπρὸς στὸ τραῖνο πού ἐσφύριζε.

— Δέν θὰ λείψης παραπάνω ἀπὸ μιὰ βδομάδα. Μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι

Κι' ἐγὼ εἶχα εἰπεῖ.

— Πὼς μπορῶ νὰ λείψω πιὸ πολὺ, ἀγαπημένη μου; Μὰ ἐγελοῦσα μέσα μου πικρά, γιατί ἤξερα πὼς τὸ ταξειδί αὐτὸ δέν θὰ μποροῦσε νὰ ἦτο τόσο μικρό.

Μέσα στὸ βαγὸν ρεστωρὰν ἦσαν ὅλοι ἀνόητοι, καί ὁ συνταγματάρχης πού ἐταξείδευσεν ἐπίτηδες γιὰ νὰ διευθύνῃ τὸ κυνήγι τῶν ληστῶν, ἀκόμη πιὸ ἀνόητος. Εἶχε μεγάλην ἰδέα γιὰ τὸ ἄτομό του, καί μέ ὅλο πού ἐφαίνετο πὼς δέν ἔδινε προσοχή στὸν κόσμον, ἄκουεν ἀσφαλῶς τίς ὁμιλίες πού ἔλεγαν γι' αὐτὸν στὸ ρεστωρὰν.

— Ὁ κ. Συνταγματάρχης!

— Εἶναι ὁ συνταγματάρχης...

Τὰ φαγητὰ ὅμως τοῦ βαγὸν ρεστωρὰν, πιὸ ἀνούσια καί ἀπὸ τὸν συνταγματάρχη, εἶχαν τήν σοβαρότητά του, γιατί ἦσαν λίγα καί ἐσερβίροντο μέ ξεχωριστὴν ἐπισημότητα. Παρ' ὅλο τὸ εὐγενοφανές τῆς

Εἶχεν ἀρχίση φαίνεται ἡ μεγάλη σφαγὴ καὶ ἐσκότωναν τοὺς χριστιανούς με τὸ τουφέκι. Τέσσαρις πέντε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ποῦ μᾶς συνόδευαν ἔμειναν ὀπίσω καὶ ἐτσακώνονταν γιὰ τὰ χρήματα ποῦ μᾶς εἶχαν ἀρπάξη. Οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι ἐτραβοῦσαν ἐμπρὸς καὶ πλάγια, καὶ πέντε ἄνδρες ἀπὸ ἐμᾶς ἐκόψαμε τὸ σχοινὶ ποῦ εἴμεθα δεμένοι με τὰ δόντια μας καὶ ἐφύγαμε. Οἱ Τοῦρκοι ὄμως ἐπρόφθασαν καὶ ἐσκότωσαν τοὺς συντρόφους μου. Ἐγὼ εἶρεχα παλὺ γλήγορα καὶ οἱ σφαῖρες ἐσφύριζαν στ' αὐτιά μου. Ἐνόμιζα πῶς θὰ ἐγλύτωνα ἔξω στ' ἀμπέλια, ἀλλὰ αὐτὰ ἦσαν ζωσμένα ἀπὸ τοὺς κερβολικούς.

Ἐπεσα κάτω καὶ ἐκρύφτηκα σ' ἓνα θάμνο. Τὸ χῶμα ἦταν μαλακὸ καὶ ἀρχισα νὰ σκάβω με τὰ χερίρια μου καὶ νὰ ρίχνω τὸ χῶμα πάνω στὸ σῶμά μου καὶ στὸ κεφάλι μου γιὰ νὰ μὴ φαίνωμαι. Δέκα πέντε βήματα μακριὰ μου ἐμάζεψαν σὲ λίγο τὸν κόσμον καὶ τὸν ἔσφαζαν.

Ἐξημέρωνεν ἡ 15 Αὐγούστου, ἡμέρα Σάββατο καὶ ἑορτὴ τῆς Παναγίας. Ἡ Παναγία μας τῆς Νικαίας αὐτὴ τὴν χρονιά ἔκανε τὴν τελευταία τῆς λειτουργία. Ἐλειτούργησε με τὸ ἑλληνικὸν αἶμα.

Κάτω ἀπὸ τὸ θάμνον μαζεμένος ἐβλεπα τὴ μεγάλη σφαγὴ ποῦ ἀρχισε πιά νὰ γίνεται μέσα στὸ ὠχρὸ φέγγος τῆς αὐγῆς. Τοὺς ἄνδρες τοὺς ἔσφαζαν με μεγάλες μαχαίρες, τοὺς ἐπελεκοῦσαν καὶ τὶς γυναῖκες ἀπὸ ἕξ χρονῶν κοριτσάκια ἔως τὶς γριές τὶς ἀτίμαζαν καὶ τὶς ἔσφαζαν. Εἶχαν ἔρθῃ πολλοὶ πεζοὶ καὶ γαβαλαρέοι, ἔκαναν μιὰ ζώνην καὶ μέσα στὴν ζώνην αὐτὴν ἐγίνετο τὸ μακαλιό. Ἐβαλα πολὺ χῶμα στὰ αὐτιά μου γιὰ νὰ μὴν ἀκούω, ἀλλὰ ἡ βοή ποῦ ἔσηκώονταν ἀπὸ τὶς φωνές καὶ τὸ κλόμα ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε τὴν ἀκουε καὶ ὁ οὐρανός. Ἐως τὸ μεσημέρι ἀτίμαζαν καὶ ἔσφαζαν καὶ ἔκαναν τὰ κρέατα μικρὰ μικρὰ κομματάκια καὶ ὕστερα ἔφεραν τὰ κάρρα καὶ ἐμάζεψαν τὶς σάρκες. Ἀπὸ τὴν ἰδική μου οἰκαγένεια ἔσφαξαν τὴν γυναῖκά μου Ὀλγα, τὴν μητέρα μου Σοφία, τὸν ἀδελφόν μου Κώστα, τὸ παιδί μου Σοφία. Ἀ.λους δὲν εἶχα.

Ἐως τὸ ἀπόγευμα ἀκοῦονταν ἀκόμα οἱ πυροβολισμοὶ καὶ ὕστερα σιγὰ-σιγὰ ἐγίνε μιὰ σιωπὴ μεγάλῃ σὰν θάνατος. Ἐμείνα σὲ τὸ θάμνον μου ὅλα τὰ ἀπόγευμα καὶ τὴν νύχτα ἐβγήκα ἀπὸ κάτω. Ἦταν μεσάνυχτα. Τὰ τσακάλια ἐφώναζαν καὶ οἱ σκύλλοι οὐρλιαζαν. Ἐκανα τὴν προσευχή μου καὶ εἶπα νὰ πιάσω τὰ βουνὰ νὰ σωθῶ. Τὰ παπούτσια μου μοῦ τὰ εἶχαν πάρῃ οἱ στατιῶτες τοῦ Τζεμάλ καὶ ἤμουν ξυπόλητος. Δὲν κατελόμβαινα ὅμως διόλου τὰ ἀγκάθια καὶ τὶς πέτρες, καὶ ἐσκεπτόμουν μόνον βουνὸ νὰ πιάσω καὶ τίποτε ἄλλο. Κύτταξα νὰ ἰδῶ τοῦ Χατζῆ Ὀσμάν

il leur écrasait la tête sur le pavé puis les jetait dans l'eau.

Quand il passait dans les rues d'Ada-Bazar, toutes les maisons se fermaient. Les chrétiens couraient se cacher ; personne n'osait le regarder dans les yeux tant son regard était farouche. Tous les officiers et autres chefs Kémalistes ou irréguliers, fonctionnaires, ou Hodja dépensaient en abondance de l'argent provenant du pillage des chrétiens. Mais Ghiaour-Ali les dépassait tous ; il mesurait les livres en or, avec des bidons à benzine.

Il avait amassé tant d'argent et son autorité sur les irréguliers était si grande que les chefs Kémalistes en prirent ombrage. Ils résolurent de se défaire de lui et de profiter de son argent. Ils l'appelèrent à Ada-Bazar, sous prétexte d'y exécuter le massacre des chrétiens et l'envoyèrent inspecter les quartiers chrétiens.

Ce devait être en octobre 1920. Mais des hommes, postés devant le commissariat de police, se jetèrent sur lui, le lièrent et le jetèrent en prison. Lui, criait comme un enragé et ses hurlements se faisaient entendre au loin.

« Moi, pour ma patrie, j'ai brûlé des villages et des villes ; j'ai fait tant d'autres bonnes choses et vous m'emprisonnez !.... Prenez dix mille livres, prenez en cent mille et laissez-moi libre, Par Allah ! ça serait dommage de me pendre aux yeux des chrétiens. »

Il fut pendu le soir même et son plus jeune frère fut pendu à côté de lui.

Mais, tout pendu qu'il était, les chrétiens le craignaient encore et bien peu allèrent le voir.

ευρωπαϊκής κουζίνας, τὸ σύνολον ἦτο ταπεινό, γιατί ἔβλεπες πὼς ἤθελαν νὰ σὲ κλέψουν σὲ ὅλα καὶ στὸ νερὸ ἀκόμη ποὺ σοῦ ἔφερναν. Νερὸ Σαρίζης, πέντε δραχμές ἢ μποτίλια, χωρὶς τὸ πουρμποάρ. Καὶ δὲν ἦτο τὸ περιεχόμενό της περισσότερο ἀπὸ ἓκατὸ πενήντα δράμια.

Τὸ ἀνόητο αὐτὸ γεῦμα μοῦ ἐφαίνετο ἀκόμη πιὸ ἀνόητο, γιατί ἐγὼ ἐσυλλογιζόμουν τὴν Τζούλια καὶ δτανἔτρωγα καὶ ὅταν ἔδλεπα τοὺς ἄλλους νὰ τρώγουν.

Ἡ ἀπέναντί μου κυρία, ὅστερα ἀπὸ τὸ φροῦτο ἀναψεν ἓνα τσιγάρο καὶ ἐκάπνιζεν ἱκανοποιημένη. Εἶχε τὸ ὕψος γυναικας ποὺ ταξειδεύει πολὺ καὶ ξέρεي ἀπὸ αὐτά. Γι' αὐτὸ δὲν μιλοῦσε μὲ κανένα καὶ ἔβλεπε τοὺς ἄλλους ἐμᾶς πιὸ μικροὺς ἀπὸ τὸν ἑαυτὴ της. Ἡ Τζούλια ὁμως, τὴν ὥραν αὐτὴν εἶχε τὰ χεῖλη της ἐμπρὸς στὸ στόμα μου καὶ μὲ προκαλοῦσε.

— Νὰ ἓνα φίλημα Τζούλια, καὶ ἄλλο, καὶ ἄλλο. Σὲ γέμισα ἀπὸ φιλήματα.

Τί ἐκέρδισες ὁμως; Οὔτε τὸ κατάλαδες. Μὰ πάλι εἶναι ὡμορφο νὰ σὲ φιλᾷ κανένας, ἔστω καὶ ἀπὸ τριακόσια χιλιόμετρα μακριά.

Τίς τελευταῖες ἡμέρες εἶχα διαβάσει σ' ἓνα λατρικὸ περιοδικὸ γιὰ μιὰ ἀσθένειαν «ἀεροφαγία». Τὸ στομάχι τρώγει ἀέρα. Πὼς τρώγει ἀέρα τὸ στομάχι δὲν τὸ πολυκατάλαβα. Μὰ νὰ ποὺ τώρα ἐτρεφόμεναι κι' ἐγὼ μὲ τ' ἀερένια φιλήματα της Τζούλιας.

Καὶ τί γλύκα ποὺ εἶχαν, ἂν καὶ δὲν ἦσαν τόσο θερμά, ὅπως τὰ πραγματικά. Ἐκλείνα τὰ χεῖλη μου κι' ἐγλυφα τὴν γλῶσσά μου.

— Νὰ κι' ἄλλο, κι' ἄλλο φίλημα Τζούλια.

Ἐξω ἀπὸ τὸ βαγόνι ἀκουσα τὴν μπόρα ποὺ ἄρχισε νὰ πέφτη ξαφνικά, καὶ μοῦ ἤρθεν ἀλλοιῶτικος φόβος, γιατί εἶπα πὼς θὰ δραχοῦν καὶ τὰ ἀερένια φιλήματα. Μὰ τὰ χεῖλη της Τζούλιας σὰν νᾶλυσαν ἀπὸ τὴν βροχὴ καὶ δὲν ἄργησαν νὰ χαθοῦν καὶ αὐτά.

Ἡ βροχὴ ὁμως ποὺ εἶχε σταματήσει ὅταν τὸ

τὰ ἑλληνικά χωριά καὶ εἶδα ἓνα χωριὸν στὸ βουνό, τὸ "Ελ - Μανλί ὅπου καθόνταν Γεωργιανοί. Ἐπῆγα σ' ἓνα γνωστό μου γεωργιανὸ σπῆτι, εἰς τοῦ "Αγὰ Καρὰ Μεῖρ. Μεἰδέχτηκεν ὁ Γεωργιανὸς μετ' ἀγάπῃ καὶ μοῦ εἶπε :

— Σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν θὰ σ' ἐβλεπα, κύριε Εὐστάθιε !

— Ἀμὰν τὴ ζωὴ μου γλύτωσε, τοῦ εἶπα καὶ ζτι θέλεις ὅπο ἔμένα. Τώρα εἶμαι μόνος ὁλομόναχος στὸν κόσμον.

Μεῦ ἔβαλε στὴν κάμαρά του καὶ μοῦ ἔδωσε νὰ φάω. Μοῦ εἶπεν ὅτι μόνον δύο ἡμέρες θὰ μποροῦσε νὰ με κρατῇ εἰς τὸ σπιτι του, γιατί εἶχε μεγάλο φόβον πῶς θὰ τὸν ἀνακάλυπαν.

Τὴν τρίτη νύκτα δύο ἄνθρωποι τοῦ κι' αὐτὸς ὠπλισμένοι ἐτραβήξαμε γιὰ τὴν Νικομήδειαν ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό. Μεῦ εἶχαν ντύσῃ μετὰ τὰ δικὰ των ρούχα καὶ μοῦ ἔβαλαν τσαρούχια εἰς τὰ πόδια. Μεῦ ἄφισαν ἔξω ἀπὸ τὸ Χαμητιὲ ποῦ τὸ κατεῖχαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀγγλοὶ καὶ μεῦ ἄφισαν ἐκεῖ. Συνάντησα τοὺς Ἕλληνες στρατιῶτες, μεῦ ἀγκαλιάσανε μεῦ φιλήσανε, τοὺς ἔφερα τὸ μήνυμα τῆς σφαγῆς τῆς Νικαίας καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔλαβα μαζί των μέρος στὴν μάχῃ.

Καὶ σήμερον ποῦ ζευρῶ ὅτι ἀπὸ τοὺς χίλιους χριστιανούς τῆς Νικαίας δὲν ἐγλύτωσε κανένας ἄλλους ἐκτὸς ἀπὸ ἔμένα, κάνω τὸν ἀντάρτη γιὰ νὰ πάρω τὸ αἷμα τῶν δικῶν μου, ὅσο μπορέσω περισσότερον αἷμα, πίσω, γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ.

τραίνο ἔφθασε στήν Κατερίνη, καί μᾶς ἄφισε νά φθάσωμεν ἀπό τόν σταθμό στήν πολιτεία στεγνοί, ἀρχίζε πάλι. Τί παράξενη πού ἦτο ἡ βροχή αὐτή! Ἐβρεχε μέ σύστημα, μέ ἐπιβολή, μέ σοβαρότητα. Κι' ἐγὼ δὲν εἶχα πάρει οὔτε ὀμπρέλλα.

Μέσα στο καφενεῖο τώρα κλεισμένος, δὲν εἶχα μέ ποιόν νά μιλήσω, γιατί ὁ κόσμος αὐτοῦ μιλοῦσε λίγο καί πρὸ πάντων, δὲν ἤξερε τί νά εἶπῃ. Καί ἐγὼ ἐκύταζα, σάν ἡλίθιος μου φαίνεται, τόν κόσμο καί τὰ τραπεζάκια. Κάπου-κάπου μόνον ἐτινάζετο, μιὰ φράσις, ἓνα κομμάτι ὀμιλίας, πού τίς περισσότερες φορές εἶχε σχέσι μέ τοὺς ληστές.

— Θά πιασθῇ ὁ καπετὰν Πάντος ;

— Θά κατεβῇ μέ τὰ παλληκάρια του μέσα στήν πλατεῖα καί θά πιάσῃ καί τόν κ. συνταγματάρχην.

— Δὲν εἴμεθα ἑμεῖς οἱ γεωργοὶ καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς ληστές, ἔλεγε κάποιος ἄλλος. Τάχουμε ὅλο μέ τὴν γῆ. Τῆς χαλοῦμε τὴν ἡσυχία της, τὴν ἀνακατεῦουμε, τῆς παίρνουμε ὅ,τι ἔχει καί δὲν ἔχει. Ὑστερα λέει, λησταί ! Ἄς ζήσουν οἱ ἄνθρωποι κι' αὐτοί.

Ἐξω ἀπὸ τὸ καφενεῖο φάνηκαν τώρα πού ἔτρεχαν τὰ ἄλογα τοῦ ἱππικοῦ.

— Μὲ τὰ ἄλογα ἦρθαν νά κυνηγήσουν τοὺς κλέφτες πάνω στο κλαρί ! Εἶπεν ὁ ἴδιος γεωργός. Εἶναι νά γελάς, ὅλο νά γελάς.

Μαζὺ μέ τὸ γέλιο του, ἐγέλασαν καί δυὸ τρεῖς ἄλλοι. Μὰ τὰ γέλια ἦσαν λίγα, ὅπως καί οἱ ὀμιλίες λίγες, καί ἐγὼ ἀρχισα νά τραβιέμμι ἀπὸ τοὺς χτύπους πού ἔκαναν τὰ ζάρια καί ἀπὸ τοὺς χτύπους τῶν χαρτιῶν. Ὅσο δὲν μιλοῦσαν, τόσο ἐπαιζαν ἐδῶ, ἐπαιζαν ὅλοι ταῦλι καί χαρτιά, καί εἶχαν ξεχασθῇ παίζοντας μέ ὅλο πού τὰ σικτάδι τοῦ οὐρανοῦ ἔκανε τὸ παιχνίδι σιγά-σιγά, τόσο δύσκολο.

— Πῶς τὰ περνοῦμε ! Μοῦ εἶπε κάποιος ἀπὸ τὸ διπλανὸ τραπέζι, πού δὲν ἐπαιζε. Στο καφενεῖο καί

ΚΑΡΑ ΤΕΠΕ

Διόμισυ ὥρες νότια ἀπὸ τῆ Νικομήδεια βρισκόταν ὡς τὶς 25 Μαρτίου τοῦ 1921 τὸ Καρὰ Τεπέ, χωριὸ πλούσιο καὶ προοδευμένο μὲ τὰ διακόσια του σπίτια ὅλα ἑλληνικά, μὲ τὴν ὀλοκάθαρη ἀτμόσφαιρά του καὶ μὲ τὶς περίφημες κερασιές του ποὺ κάθε μιὰ κατέβαζεν ἑπτακόσιες καὶ χίλιες ὀκάδες κεράσια. Στὶς 15 τοῦ Μάη τοῦ 1920, ἦρθε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ χωριὸ ἀπόσπασμα Τούρκων ἀνταρτῶν μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Χαβούζ Μαραν, Μπαϊρακτάρ Τσαοὺς καὶ Ντεμιρ βέη καὶ ἐλήστευσαν τὰ χωριά.

Ἐζήτησαν ἀπὸ τὸ μouxτάρη τοῦ χωριοῦ Γιώργη Κωνσταντόγλου χρήματα καὶ ὅπλα καὶ ὕστερα τοῦ ἔδωσαν ἐξήντα ξυλιές στὰ πόδια. Ὑστερα ἔπιασαν τὸν πρόκριτο τοῦ χωριοῦ Ἀνέστη Σταματιάδη καὶ τοῦ ἔδωσαν διακόσιες ξυλιές στὰ πόδια.

Τὸ χωριὸ ἐμάζεψε 1.800 λίρες τὶς ἔδωσε στοὺς Τούρκους καὶ οἱ κάτοικοι ἔφυγαν ἀμέσως καὶ κατέβηκαν στὴ Νικομήδεια ποὺ τὴν κατεῖχεν ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Ὑστερα ὅταν στὶς 10 Σεπτεμβρίου τοῦ 1920 ἦλθεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς στὸ Καρὰ Τεπέ διώχοντας τοὺς Τούρκους ἦρθε πάλιν ὁ κόσμος στὴν ἐλευθερωμένη πατρίδα του.

Στὶς 25 Μαρτίου τοῦ 1921 ἀνήμερα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐνῶ μαζεμένοι οἱ ἄνθρωποι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Ἀη Δημήτρη λειτουργοῦσαν τὴ μεγάλην ἡμέρα καὶ οἱ δυὸ παπάδες τοῦ Καρὰ Τεπέ ὁ παπᾶ Μιχαήλης καὶ ὁ παπᾶ Ἐλευθέριος ἔψαλλαν τὸ Ἑξαποστολᾶριο πολλὰ μικρὰ παιδιὰ χύθηκαν λαχανιασμένα στὴν ἐκκλησιὰ μὲ φωνές:

— Φεύγετε, φεύγετε καὶ πλάκωσαν οἱ Τούρκοι.

Τὴν ἴδια στιγμή ἄρχισαν ν' ἀκούωνται οἱ χτύποι τῶν ὅπλων τοῦ ἑλληνικοῦ φυλακίου ποὺ ὑποδέχονταν τοὺς Τούρκους.

Μιὰ βοή καὶ ἓνας ἀλαλαγμὸς τρώμου σηκώθηκε πάνω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ, καὶ ὁ κόσμος ξεχύθηκεν ἔξω καὶ σκόρπισε νὰ φύγῃ νὰ σωθῇ, ἐνῶ πάνω στὸ φυλάκιο οἱ ὀλίγοι ἄνδρες τοῦ τακτικοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ κάμποσοι νέοι ἐθελοντῆς τοῦ χωριοῦ ἀπελπισμένοι ἀγωνίζονταν νὰ κρατήσουν τὴν γραμμὴ ποὺ τὴν χτυποῦσε μὲ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεση πενήντα φορὲς πιὸ δυνατὸς

ARMÉNIENS

Le métropolite Arménien de Nicomédie, Stephane Yovakimian me reçut chez lui avec la franche simplicité des âges patriarchaux. Il m'offrit des mûres de son assiette. Le vénérable métropolite était un homme de 70 ans, à la longue barbe blanche, au large front, aux yeux noirs perçants, mais pleins de bonté.

« Mon offre vous étonne me dit-il, mais ce sont les premières mûres de la saison ; elles m'ont été apportées par ma nièce pour que je les bénisse. »

Le vénéré pasteur apprit bientôt la raison de ma visite, et me dit :

« Vous voulez connaître l'histoire de mon troupeau. Et en effet, il y a une histoire, une très longue histoire, mais il n'y a plus de troupeau.

Sur les quatre-vingt mille arméniens de mon diocèse, soixante-dix mille sont perdus en exil et les Turcs trouvèrent le moyen de sévir encore, pour en diminuer le nombre, sur les dix mille que nous avons réussi à faire revenir.

Vous aurez sans doute appris que la dense population arménienne de la région de Nicomédie était riche et exceptionnellement développée. Les Turcs nous déportèrent tous en 1916 ; ils brûlèrent nos villes et nos villages. Ils nous prirent tous nos biens, meubles et immeubles, héritèrent de toutes nos maisons qu'ils n'avaient pas brûlées et nous envoyèrent dans le désert d'Arabie pour que, de là, nous ne revenions pas vivants. Il ne resta presque aucun Arménien dans toute la région.

Notre marche dura 6 mois, après quoi les officiers et les soldats qui nous conduisaient se mirent à égorger les hommes et à violer les femmes. Beaucoup d'entre nous, du reste, étaient morts par suite de la faim et des marches épuisantes. Les Turcs achevaient ceux qui ne pouvaient plus suivre. Qu'avions-nous à manger ? Mais, rien ; il était interdit de

στο σπίτι, στο σπίτι και στο καφενείο. Σεΐς πότε ήρθατε ;

— Τώρα με το τραίνο.

— Με το ίδιο τραίνο που ήρθε και ο κ. συνταγματάρχης; έχει πολλή πόζα μὰ δὲν θὰ πιάσῃ κανένα ληστή.

— Προτιμώτερο εἶναι νὰ τοὺς μελετήσῃ κανείς.

— Εἶναι καὶ τὸ πιὸ εὐκολο αὐτό. Θὰ εἴρῃτε μπό-
λικο ὀλικό.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ διπλανοῦ τραπεζιοῦ ἦλθε κοντά
μεν τραβώντας τὴν καρέκλα του καὶ μοῦ εἶπε νὰ
προσέξω ἔξω. Ὁ κ. συνταγματάρχης περνοῦσεν ἀπὸ
τὴν πλατεῖα μὲ τίς ψηλὲς μπότες του. Πολλὰ παιδιὰ
καὶ τρεῖς τέσσαρες ἄνδρες προηγοῦντο καὶ ἀκολου-
θοῦσαν.

— Θὰ ὁμολογήσετε, μοῦ εἶπεν ὁ γείτονάς μου,
πὼς τὸ θέαμα εἶναι κωμικό.

— Τὰ ξέρομεν ἔμεῖς αὐτά, τὰ ξέρομε, εἶπε πάλιν
ὁ γείτονάς μου. Οἱ λησταὶ δὲν θορυβοῦνται ἀπὸ ἐμ-
φανίσεις γαλονάδων . . . Νὰ χθὲς τὸ δράδυ ἔγινεν ἄλ-
λη ληστεία ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν μας. Καὶ τὸ ἱππικὸ
γύριζε στὸν κάμπο νὰ πιάσῃ τοὺς ληστές. Ἐμεῖς
κουραστήκαμε πιά νὰ τὰ λέμε αὐτά. Νὰ καὶ ἡ βροχή,
βλέπεις, βοήθῃ κι' αὐτὴ τοὺς ληστές. Τί θὰ κάνῃ ὁ
κ. συνταγματάρχης μὲ τὸ σοβαρὸ του ὕφος ; Θὰ μεί-
νῃ μὲ τὴν ἱκανοποίησιν ἑνὸς ἐπισήμου ταξειδιοῦ.»

Ὁ γείτονάς μου ἄρχισε νὰ λέγῃ πιὸ πυκνὲς τίς
κρίσεις του γιὰ τὸν συνταγματάρχη, μὰ ἐγὼ τὸν ἄ-
κουα ὅλο καὶ μὲ λιγώτερη προσοχή. Θυμόμουν τὰ
μάτια τῆς Τζούλιας, καὶ τὰ χεῖράκια τῆς, καὶ τὰ
δάχτυλά τῆς καὶ τὰ μαλλιά τῆς, καὶ τὸν λαιμὸ τῆς,
καὶ τὴ σιλουέττα τῆς. Μὲ ἐνδιέφερε τὸ κάθε ἓνα ἀπὸ
αὐτὰ χωριστά. Σχεδὸν ἐζήλευα νὰ ξέρω πὼς κι' ἓνα
μέρος ἀπὸ τὸ σύνολό τῆς δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ μένα.
Ἀκόμη ζητοῦσα νὰ μάθω τί γίνεται ἡ σκέψις τῆς
καὶ ἡ θύμισις τῆς γιὰ ὠρισμένα πράγματα ποὺ μᾶς

ἐχθρός. Οἱ στρατιῶτες καὶ τὰ λίγα παλληκάρια τοῦ Καρὰ-Τεπεῖ ἐπεφταν θερισμένοι ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς σφαῖρας, ἀλλὰ ὅσοι ἔμεναν ἐκρατοῦσαν μὲ λύσσα τὴν ἄμυνα γιὰ νὰ προλάβουν οἱ κάτοικοι καὶ νὰ ἀδειάσουν τὸ χωριό, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔφευγαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ καὶ ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν χωρὶς νὰ προλαβαίνουν νὰ πάρουν τίποτα μαζί τῶν, ἔφευγαν κρατῶντας μόνο τὴ ψυχὴ στὰ δόντια τῶν.

Ἐξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ὁ παπᾶ Ἐλευθέριος ὠδηγοῦσε τὸν κόσμο στὴν φυγὴ καὶ μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ὁ παπᾶ Μιχαὴλ ἔμεινε νὰ μαζέψῃ τὰ ἱερά σκεύη καὶ τὰ ἄμφια νὰ μὴ τὰ βεβηλώσουν οἱ Τούρκοι. Μία τουρκικὴ σφαῖρα ἐχτύπησε τὸν Παπᾶ στὸ χέρι, ἀλλὰ αὐτὸς ἔμεινε στὴν ἐκκλησιὰ ὥς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ἄγια καὶ τὰ ἱερά. Οἱ ὀπλισμένοι Τούρκοι εἶχαν γεμίσει τοὺς λόφους καὶ τῆς ρευματιῆς, εἶχαν μαυρίσει τὸν τόπο ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν, καὶ ἀπὸ πίσω γυναῖκες Τουρκάλες καὶ παιδιὰ Τούρκων μὲ φωνὲς καὶ οὐρλιάσματα παρακινοῦσαν καὶ βοηθοῦσαν στὴν ἐπιδρομῇ.

Ἦσαν Τούρκοι χωρικοὶ τῶν γύρω χωριῶν, Ἀκ-Πουνάρ, Τεπεντζίκ, Σερίντερε, Καζάνταρε, Ἀκσίρ, Κλικοντοῦ, Σαπάντζα, ἄγριοι, ὀπλισμένοι, διψασμένοι γιὰ αἷμα καὶ γιὰ ἀρπαγὴ. Σὰν χείμαρρος καὶ σὰν μεγάλο κύμα κατέβαιναν καὶ πλυμμύριζαν τὰ πρῶτα σπίτια τοῦ χωριοῦ, ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ ἔφευγαν παρατῶντας ἄλλος τὸ παιδί του, ἄλλος τὴ γρηά του μάννα, ἄλλος τὰ μωρὰ ἀδελφία του, καὶ ὅλοι τὰ προμματα τῶν καὶ τὰ ρούχά τῶν...

Ἡ ἀφήγηση τοῦ μου ἔδωσε στὴ Νικομήδεια, ὁ Δημήτριος Γιαβρίδης, ἀπὸ τὸ Καρὰ-Τεπεῖ, μπορεῖ νὰ δώσῃ ἐδῶ κάποιον παραστατικὴν ἰδέαν τῆς Τουρκικῆς αὐτῆς ἐπιδρομῆς καὶ τῆς καταστροφῆς.

— Εἶχα ἀφίση τὸ φυλάκιο ὅπου ἐφυλάγα ἐθελοντῆς, ἀρχίζει ὁ Γιαβρίδης καὶ εἶχα τραβήξῃ στὴ ρεματιὰ νὰ κόψω ξύλα. Ἦταν ἀκόμη πολὺ πρωί, ὅταν ξαφνικὰ ἄκουσα τὰ ὅπλα νὰ χτυποῦν ἀπὸ ὅλες τῆς μεριῆς. Οἱ σφαῖρες σφύριζαν τριγύρω μου, καὶ κατὰλαβαν πῶς ἦταν ἀδύνατον νὰ γυρίσω στὸ φυλάκιο καὶ ἀφίση τὸ ὅπλο μου Ἐπερίμενα νὰ πάψῃ τὸ τουφέκι, μὰ αὐτὸ ὅλο καὶ δυνάμωνε. Οἱ σφαῖρες ἔσχιζαν τὰ φύλλα καὶ ἔσπαζαν τὰ κλαδιά ὀλόγυρά μου. Ἐξαφνα ἄκουσα δίπλα μου μιὰ Τουρκικὴ φωνή.

— Ἀχμέτ δροντοῦ—Ὁ Ἀχμέτης χτυπήθηκε.

Μιὰ φωνὴ ρώτησε.

— Ἀπὸ ποῦ ἦρθαν οἱ πυροβολισμοί ;

— Ἀπ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ χαράδρα.

Οἱ Τούρκοι ρίχτηκαν στὴ χαράδρα καὶ ἐγὼ μόλις πρόλαβα

passer auprès des localités où nous aurions trouvé de l'eau. Nos jeunes gens, plus forts et plus résistants, allaient de l'avant et mangeaient l'herbe qu'ils pouvaient trouver.

Les plus faibles et les vieillards qui suivaient ne trouvaient plus rien ; ils tombaient pour ne plus se relever.

Près d'un million d'Arméniens avaient été rassemblés dans le désert de Derzor en Arabie. Ils y avaient été amenés de toutes les parties de la Turquie :

Mais le nombre de déportés devait avoir été le double, car la plupart étaient morts ou avaient été tués sur la route avant d'y arriver.

Les Turcs nous avaient ôté nos habits et nos souliers. Les femmes essayaient de cacher les parties secrètes de leurs corps avec des herbes et des branches.

Le massacre, qui avaient commencé depuis les premiers jours de marche, devenait chaque jour plus intense et plus général, au lieu de l'exil. Les officiers et soldats turcs nous égorgeaient par divertissement et pour passer le temps. Avec les têtes des gens massacrés, ils formaient des pyramides.

Ils nous ouvraient le ventre, pour y trouver des pièces d'argent et des bijoux que nous aurions avalés, disaient-ils. Puis ils faisaient de grands feux où ils nous brûlaient vifs par paquets de cinquante ou de cent ; ils fouillaient ensuite les cendres, pour y trouver des lingots d'or.

Nous sommes restés en exil, dans le désert, pendant quatre ans ; de jour en jour, d'heure en heure, de minute en minute, notre nombre diminuait et les morts étaient plus nombreux que les vivants. Les Turcs violèrent toutes les femmes à partir de l'âge de 6 ans jusqu'aux plus vieilles. Puis ils les marquèrent au fer rouge sur le front et les lèvres et enfin ils les vendirent comme esclaves, pour les harems arabes quand ils ne les avaient pas tuées. Ils ramassaient les femmes et les hommes malades ou très âgés, par groupes de quatre à cinq mille, les mettaient en rangs et les contraignaient à creuser une grande fosse où ils les jetaient pêle mêle, vivants et morts.

Combien sommes-nous d'Arméniens rentrés chez nous sur les deux millions de déportés ? Si vous en jugez par mon diocèse, où dix mille seulement revinrent, il ne vous sera pas difficile de le calculer.

είχαν συμβῆ. Ἄκουα πιδ πολὺ τὰ λόγια τῆς τῶν τελευταίων ἡμερῶν, παρὰ τὰ λόγια τοῦ γείτονά μου ποὺ συνέχιζε τίς κρίσεις του γιὰ τὸν συνταγματάρχην ποὺ ἦλθε νὰ κυνηγήσῃ τοὺς ληστὰς.

Τὰ λόγια τῆς Τζούλιας ἦσαν αὐτά.

— Ἐξῆσα περιωρισμένη ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Ὁ, τι πῆρα, τὸ ἐπῆρα μὲ τὴν θέλησί μου, μὲ τὴν ἐπιμονή μου.

Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ Τζούλια, ἐνῶ ὁ γείτονάς μου ἔλεγε.

— Μποροῦμε νὰ πᾶμε καὶ νὰ φᾶμε. Εἶναι ὥρα μοῦ φαίνεται.

Ὁ ὑποχρεωτικὸς γείτονας μὲ ἔφερε σ' ἓνα ἐστιατόριο ποὺ μέσα τὸ φῶς τοῦ ἐξαερωμένου πετρελαίου ψυσσοῦσε καὶ σφύριζε. Ὁ κόσμος ἔτρωγε μὲ ὄρεξι καὶ μιλοῦσε, κι' ἐδῶ πάλι γιὰ τοὺς ληστὰς. Στὸ τραπέζι μας ἐκάθησαν καὶ τρεῖς ἀξιωματικοὶ τοῦ ἱππικοῦ καὶ πιάσαμε κι' ὅλας τὴν γνωριμία των. Οἱ δύο ἦσαν ἀνθυπὶλάρχοι καὶ ὁ ἄλλος Ἰλαρχος. Ὁ Ἰλαρχος, ἓνα νέο ξανθὸ παλληκάρι, εἶχεν ἓνα εὐχάριστο πρόσωπο, ἓνα καθαρὸ εἰλικρινὲς πρόσωπο. Μποροῦσες Τζούλια νὰ τὸν ἐρωτευθῇς ἂν ἦσο ἐδῶ τώρα. Οἱ τρεῖς ἀξιωματικοὶ τοῦ ἱππικοῦ μιλοῦσαν γιὰ τοὺς ληστὰς μὲ τρόπο ποὺ ἔλεγε.

— Τί ἤρθαμε νὰ κάνουμε ἐδῶ ; Γιὰ παρέλασι ἢ γιὰ ἐπίδειξι ;

Στὸ ἐστιατόριο ἐγίνετο σιγὰ-σιγὰ μιὰ μαλακιὰ ἀτμόσφαιρα, μιὰ ἀλλοιώτικη ἀτμόσφαιρα. Ἡ εἰρήνη ἐγέμισε τὸ ἐστιατόριό μας. Εἶχαμε φάη καὶ ἐκαπνίζαμε καὶ τσιγάρα. Ὁ ὥραϊος ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ δὲν μιλοῦσε τόσο καλὰ καὶ ἡσύχασα γι' αὐτό. Ἄκουεν ὅμως πρόθυμα ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγαν οἱ ἄλλοι. Ἕνας συνάδελφός μου, ποὺ εἶχεν ἔλθει καὶ αὐτὸς γιὰ τοὺς ληστὰς ἔλεγε.

— Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν ληστῶν, νὰ πηγαίνουν νὰ κρύβωνται ἐκεῖ ποὺ εἶναι τὰ ἀποσπάσματα. Τώρα

λοιπόν αὐτοὶ μπορεῖ νὰ εἶναι κοντά μας. Κάπου ἐδῶ στὴ γειτονιά, σὲ κανένα σπίτι ἢ μαγαζί.»

Μὰ ὁ ὠραῖος Ἰλαρχος ἐκορόϊδευε τὶς ἐφημερίδες κι' ἐμᾶς.

— Δὲν σᾶς πιστεύω, δὲν σᾶς πιστεύω, κύριοι δημοσιογράφοι. Σᾶς δλους, σᾶς πιστεύω ὡς ἀνθρώπους, γιὰ κείνα ποὺ μιλάτε. Ὅσο γιὰ κείνα ποὺ γράφετε, δὲν εἶμαι τόσο ἀνόητος νὰ τὰ πιστεύω.

Χάρηκα ποὺ ὁ ὠμορφος ἀξιωματικὸς δὲν μποροῦσε νὰ εἰπῇ καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτά. Ἦμουν ἔτσι ἀσφαλῆς . . . Κύτταξε ! Ἐγὶνα τόσο ζηλιάρης. Νὰ ἔγιναι ζηλιάρης ἐνῶ ἡ Τζούλια ἦτο τόσο μακριά. Τὸ ἐστιατόριο ὅμως σιγά-σιγά ἔχανε τὸν κόσμον του. Ἐφυγεν ὁ ὠμορφος Ἰλαρχος, θὰ ἔφευγαν καὶ οἱ ἄλλοι, ὅλοι θὰ ἔφευγαν. Καὶ ἐγὼ θὰ ἐπήγαινα στὸ ξενοδοχεῖο μὲ τὰ λερωμένα σεντόνια νὰ κοιμηθῶ. Τί νύχτα θὰ ἐπερνοῦσα ὅμως ; Δὲν ἔκανε νὰ σκεφθῶ μὲ τέτοια σεντόνια. Ἡ Τζούλια θὰ ἐλευρώνετο ἔστω καὶ ἀπὸ μακριά.

— Τζούλια ὑπάρχει διάθεσις ἐκ μέρους μου νὰ σοῦ εἰπῶ καλὴ νύχτα. Δὲν θὰ κοιμηθῶ ἀμέσως, μὰ κάποτε θὰ κοιμηθῶ Ἐν τῷ μεταξὺ θὰ σὲ σκέπτομαι. Θὰ σκέπτομαι τὴν τελευταίαν ὥρα ποὺ μᾶς κυλοῦσε τὸ ἀμάξι πρὸς τὸ σιδηροδρομικὸ σταθμό.

II

Ὁ ὑπάλληλος ὅμως μοῦ εἶχε βάλει καθαρώτερα σεντόνια. Καὶ κοιμήθηκα τόσο καλά. Δὲν τὸ ἐπερίμενα αὐτό... Ἐξω ἀπὸ τὸ τηλεγραφεῖο ὁ γέρω διοικητὴς τῶν ἀποσπασμάτων εἶχε νὰ μοῦ εἰπῇ πρῶτ-πρῶτ, μερικὰ νέα. Δὲν εἶχαν σπουδαιότητα, μὰ κάτι ἔπρεπε νὰ τηλεγραφήσω γιὰ νὰ δικαιολογῆται ἡ ἀποστολή. Ἰστερα αὐτὰ ποὺ ἔστειλλα θὰ ἐγίνοντο εἰδήσεις καὶ οἱ εἰδήσεις θὰ ἔμπαιναν στὴν ἐφημερίδα, καὶ τὸ ἀπόγευμα θὰ τὶς ἐδιάβαζεν ἡ Τζούλια. Ἐνδιαφερόμουν νὰ τὶς διαβάσῃ αὐτὴ περισσότερο ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον.

νὰ πέσω σ' ἕνα λάκκο καὶ νὰ ρίξω καὶ φύλλα ἀπὸ πάνω μου. Καθὼς ἔτρεχαν οἱ Τοῦρκοι ἕνας ἀπ' αὐτοὺς πάτησε στὴν πλάτη μου καὶ τινάχτηκε μακριά. Μὲ εὗραν κρυμμένο καὶ μὲ ἔπιασαν ἕνας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἤθελε νὰ μὲ σκοτώσῃ στὸν τόπο μὰ ἕνας ἄλλος ἐφώναξε.

— "Ἄστον τὸ ρουφιάνο νὰ τοῦ κόψωμε μύτες κι' αὐτιά μαζί μὲ τοὺς ἄλλους.

Εἶχαν πιασθῇ τὰ πόδια μου ἀπὸ τὸ φόβο. Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ὀκτώ καὶ μὲ χτυποῦσαν μὲ τὰ ὅπλα των στο κεφάλι καὶ στὴ ράχη. Ἐνῶ μὲ ὠδηγοῦσαν οἱ ἑπτὰ Τοῦρκοι τραβοῦσαν ἐμπρὸς καὶ ὁ ἄλλος ἐπήγαινε κοντά μου. Ὑστερα ὁ Τοῦρκος ποῦ ἦταν κοντά μου τράβηξε ἐμπρὸς νὰ ἀνάψῃ τὸ τσιγάρο του ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἐγὼ σκέφτηκα πῶς καλλίτερα ἦταν νὰ μὲ σκοτώσουν μὲ τὶς σφαῖρες παρὰ νὰ μὲ πεθάνουν μὲ μαρτύρια.

Τὰ πόδια μου σὰν νὰ λύθηκαν τὴν ἴδια στιγμή ἀπὸ τὸ μούδιασμα καὶ ρίχτηκα στὴ χαράδρα. Οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ μοῦ ρίχνουν ἀπὸ πίσω καὶ οἱ σφαῖρες ἐβόιζαν σὰν μελίσσια στ' αὐτιά μου. Ἐφθασα στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου καὶ ἀπὸ κεῖ ρίχτηκα κάτω κατρακυλῶντας. Ἦταν ἕνας κατήφορος ὡς ἑκατὸ μέτρα καὶ διαρκῶς κατρακυλοῦσα χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ σταματήσω. Ὑστερα βρέθηκα σ' ἕνα χανδάκι ποῦ τὸ σκέπαζαν κλαδιὰ καὶ τὸ χωριὸ ἦταν καμμιὰ ἐβδομηνταριὰ μέτρα κάτω ἀπὸ τὰ μάτια μου. Ἀκουσα τὶς φωνὲς τῶν Τούρκων ποῦ εἶχαν πλημμυρίσῃ τὸ χωριό.

— Γιουρὶν, γκιαβουρλὰρ κατσίορ. — Τρέξετε καὶ φύγανε οἱ ἄπιστοι.

Τὸ χωριὸ ὅλο ἐγέμιζεν ἀπὸ Τούρκους ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιά. Ἄλλοι Τοῦρκοι ἦταν ὀπλισμένοι καὶ ἄλλοι ἔσερναν μουλάρια καὶ ἄλογα γιὰ νὰ τὰ φορτώσουν.

"Εβλεπα καλὰ τοὺς Τούρκους νὰ μπαίνουν στὰ σπίτια καὶ νὰ βγαίνουν φορτωμένοι πράγματα. Καὶ τὰ οὔτια καὶ τὰ ταμποῦρλα καὶ οἱ φουσαρμόνικες ἔπαιζαν ἀμανέδες καὶ συνώδευαν τὴν ἀρραγὴν.

Κάτω ἡ ρεματιά ποῦ φέρει στὸ Φάκτορ ἦταν γεμάτη ἀπὸ τὰ γυναικοπαῖδα τοῦ Καρατεπε ποῦ ἔτρεχαν γιὰ νὰ σωθοῦν. Οἱ Τοῦρκοι πυροβολοῦσαν χωρὶς ὅμως νὰ τολμοῦν νὰ προχωρήσουν γιὰτὶ κατὰ τὸ Φάκτορ ἦταν πολὺς ἐλληνικὸς στρατός.

Μέσα στὸ χωριὸ οἱ Τοῦρκοι ἐμοιαζαν σὰν δαίμονες ποῦ πηδοῦν καὶ τρέχουν παντοῦ γιὰ νὰ μολύνουν καὶ νὰ καταστρέψουν.

"Ἄνδρες γυναῖκες παιδιά ἔσπαζαν τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα καὶ ἐφώναζαν:

Et se levant, avec des lueurs de colère dans les yeux, le vieux métropolite me lança à la figure, d'une voix qu'étranglait l'indignation contre l'indifférence de l'Europe chrétienne et civilisée :

« Voulez-vous apprendre encore quelle était notre nourriture pendant ces quatre années d'exil ? Nous nous dévorions les uns les autres ; nous faisons des repas avec les cadavres de nos enfants morts. »

— Γκιαβουλαρίν, μαρλαρίν γκίκν χαςάμετίν σταυροζούν γκίκν. Τινινί Ιυανινί κεταπνί σικεΐμ.—Τῶν γκιαουρήδων τὸ πρῶμα ρημαῖτε. Ρίχτε τὸ σταυρό, τὴν πίστη τους, τὸ νόμο τους τὸ εὐαγγέλιό τους...

Ἐνας σωρὸς ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους εἶχε μπῆ στὴν ἐκκλησιά, καὶ ἄλλοι χτυποῦσαν μὲ τίς σφαῖρες τὴν καμπάνα χωρὶς ὅμως νὰ μποροῦν νὰ τὴν τρυπήσουν.

Ὑστερα εἶδα τὴν ἐκκλησιὰ νὰ ἀνασηκώνεται σὰν ἀπὸ σεισμό, νὰ βυθίζεται ὕστερα, νὰ σχίζεται στὰ δύο καὶ νὰ σωριάζεται κάτω ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμή ἐβγαίνεν ἀπὸ ἐκεῖ ἕνας μέγας κρότος φλόγες καὶ μαῦρος καπνός.

Οἱ Τοῦρκοι τίς εἶχαν ρίξει βόμβες καὶ τὴν ἐτίναξαν στὸν ἀέρα.

Μέσα στὸ χωριὸ οἱ Τοῦρκοι ἐμαύριζαν ὅπως μαυρίζουν τὰ ἀγγελάδια ὅταν τὰ πηγαίνουν σὲ μεγάλο κοπάδι νὰ τὰ ποτίσουν καὶ ἐφαίνονταν νὰ φορτώνουν τὰ πράγματά μας μὲ μεγάλη βία στὰ ζῶά των, γιατί, καθὼς καταλάβαινα, φοβόνταν ἐπίθεση τοῦ στρατοῦ μᾶς ἀπὸ τὸ Φάκτορ.

Ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ ἐξεγύμνωναν ἐβγαίναν φλόγες καὶ καπνὸς γιατί οἱ Τοῦρκοι τὴν ἴδια στιγμή τοὺς ἐβαζαν φωτιά.

Ὑστερα ἄκουσα ἕνα κήρυκα νὰ φωνάξῃ:

— Τοπλάσιν τοπλάσιν γκιλεξελίμ μπεργιλερί.—Στ' ἄλογα στ' ἄλογα νὰ τὰ φορτώσωμε.

Καὶ ἄρχισαν νὰ φεύγουν μὲ τὰ φορτωμένα ζῶά των τραγουδώντας καὶ φωνάζοντας.

Ἀπὸ τοῦ χωριοῦ μας τὰ σπίτια δὲν εἶχαν πιάσει ὅλα φωτιά γιατί οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν προλάβῃ νὰ τὰ κάψουν ὅλα, τὰ σπίτια ὅμως ποὺ ἐκαίονταν ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ κρότους καὶ τριγμούς.

Ὅταν εἶδα πῶς εἶχαν πιά φύγη οἱ Τοῦρκοι σηκώθηκα ἀπὸ τὸ χανδάκι μου καὶ ἄρχισα νὰ καταβαίνω ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ νὰ φύγω καὶ νὰ φθάσω στὸ Φάκτορ. Περνώντας ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ εἶδα τὸ κεφάλι τοῦ νέου τοῦ Χριστοῦ τοῦ Καρύδη, καρφωμένο καὶ στημένο σ' ἕνα παλοῦκι, καὶ πάρα πέρα εἶδα νὰ κρέμονται κάτω πόδια ἀπὸ ἕνα παράθυρο, ἐνῶ κάτω στὸ δρόμο ἦταν τὸ κεφάλι τοῦ Σταύρου τοῦ Μπουρίδη.

Ἀκόμη εἶδα σκοτωμένο τὸν Παντέλο Σαρβιδάνη μὲ περασμένα τὰ δόντια του ἀρμαθιὰ στὸ λαιμό του, καὶ τὴ Βαρβάρα Ἐβρένογλου, γιὰ ὀγδόντα πέντε χρονῶν, ποὺ ἀνάσαινεν ἀκόμη σταυρωμένη καὶ καρφωμένη ἔξω στὴν πόρτα σοῦ ζπιτιοῦ της, καὶ μὲ τὰ μάτια της χυμένα ἔξω...

19 Αυγούστου (ν. ή.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Κεμαλική αντίστασις αὐξάνεται, λόγω μεταφορᾶς δυνάμεων ἐκ Κιλικίας καὶ Καυκάσου, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Αἱ Κεμαλικαὶ δυνάμεις ὑπολογίζονται ἐν ὅλῳ εἰς 60.000 ἄνδρας. Ὁ Κεμάλ ἀποσυρόμενος ἐξαναγκάζει τοὺς κατοίκους ὅπως ἐκκενώσωσιν ἐγκαταλειπομένην περιοχὴν καὶ ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Εἰς Μαμάη—Ὁ γλοῦ 70 κάτοικοι ἀρνηθέντες νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν ἐτυφεκίσθησαν.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

94

19 Αυγούστου (ν. ή.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ἐπληροφορήθην σήμερον παρὰ τινος ἀνωτέρου Ἑλλήνος ἀξιωματικοῦ, λαβόντος μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς ἀντεπιθέσεως τῶν Κεμαλικῶν, ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Κεμάλ ἦτο ἀριστοῦργημα ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως. Χάρις δὲ μόνον εἰς τὸν ἔξοχον ἡρώισμόν καὶ ἀντοχὴν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὡς καὶ εἰς τὴν εὐφυᾶ τακτικὴν τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα, ὅστις μὲ ὑπέροχον ψυχραιμίαν ἡγήθη τῶν ἀνδρῶν του, ἡδυνήθησαν οὗτοι νὰ κρατήσωσι τὰς θέσεις των καὶ νὰ νικήσωσι τὸν ἐχθρόν. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος μοι εἶπεν ὅτι ἀμφοτέρωθεν τὰ μέρη ἐπέδειξαν ὑπέροχον ἀνδρείαν. Φρονεῖ ὅτι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐφεδρειῶν ὁ ἀριθμὸς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἦτο σχεδὸν ἴσος.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

95

20 Αυγούστου (ν. ή.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδίνον

Μάχη ἐν Γορδίῳ ἀνατολικῶς Σαγγαρίου ἐξακολουθεῖ. Κεμαλικοὶ φαίνεται ὅτι ἐδέχθησαν νὰ δώσωσιν ἀποφασιστικὴν μάχην, συγκεντρώσαντες δυνάμεις ἃς μετέφερον ἐξ ὅλων τῶν μετώπων καὶ αἵτινες ὑπολογίζονται εἰς 60.000 ἄνδρας. Ἀγγέλλεται ὅτι ὁ Κεμάλ ἔλαβεν ἐκ Μόσχας χρυσόν, ὅστις διενεμήθη εἰς τοὺς Τούρκους ἀξιωματικούς.

ΜΙΑΛΣ

96

20 Αυγούστου (ν. ή.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ὁ Πρίγκηψ Διάδοχος τῆς Περσίας ἀφίκετο πρὸς ὀλίγον εἰς Σμύρνην ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐγένετο ἐπισήμως δεκτὸς ὑπὸ ἑλληνικῶν ἀρχῶν. Ὁ Κεμάλ ὑπεχώρησε πρὸς τὰ πέραν τοῦ Σαγγαρίου χαρακώματα αὐτοῦ.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

97

20 Αυγούστου (ν. ή.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρόμον

Λονδίνον

Σήμερον πρωτῶν ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σμύρνην Πρίγκηψ Διάδοχος Περσίας κατευθυνόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐγένετο ἐπισήμως δεκτὸς ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν. Ἑλλήνες συνεχίζουν προέλασιν. Κεμάλ ὑποχωρεῖ πρὸς τὰ πέραν τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου χαρακώματά του.

ΜΠΟΥΤΤΟΜΛΕΗ

98

20 Αυγούστου (ν. ή.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδίνον

Πρίγκηψ Διάδοχος Περσίας ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σμύρνην μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν.

ΜΠΩΜΟΝ

Δεινὴ ἥττα τοῦ ἐχθροῦ.

99

20 Αυγούστου (ν. ή.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδίνον

Ἑλλήνες κατὰ τὴν προέλασιν αὐτῶν πρὸς Σαγγάριον, καὶ πέραν αὐτοῦ, κατετρόπωσαν τουρκικὸν ἱππικὸν μετὰ πεισματώδη μάχην. Ταῦτοχρόνως δὲ δι' εὐρείας κυκλωτικῆς κινήσεως ἡχμαλώτισαν 170 ἀξιωματικούς καὶ 4.000 ἄνδρας.

ΜΠΩΜΟΝ

L'EXODE DU KARASSOU

Eut-il un cœur d'agneau, celui qui entendrait raconter les atrocités du Karassou deviendrait un lion, disait Alexios Karasselidis, jeune homme de Kestené-Pounar, car les quatorze villages grecs, heureux et tranquilles que comprenait le district du Karassou, à l'est de l'embouchure du Sangarius, n'existent plus. De ses quinze mille habitants, les uns furent brûlés ou assassinés sur les chemins ou dans leurs maisons, d'autres se sont perdus dans les montagnes ou se noyèrent dans les fleuves. Et nous, continuait Karasselidis, les quelques survivants, nous traînons comme des loques humaines, inutiles et repoussantes, ici, à Nicomédie.

En mars 1920, les Chrétiens du Karassou apprirent que les Alliés avaient occupé Constantinople. Nous en éprouvâmes une grande joie. Dix jours après, nous apprenions que les mêmes Alliés étaient arrivés à Ada-Bazar, et nous espérons qu'ils seraient bientôt venus libérer aussi le Karassou. Mais peu après, nous apprenions que les Kémalistes avaient repris Ada-Bazar, nous fûmes alors saisis d'une grande crainte et nous commençâmes à entrevoir quel serait notre triste sort.

Le 17 avril, les Turcs occupèrent toutes les routes du Karassou. Aucun de nous ne put plus sortir du district. En mai, Kiamir-Effendi, le moudir du Karassou, commença à lever de lourdes contributions, en nous fixant des délais de un ou deux jours. Puis il exigea de chaque village, un certain nombre d'armes.

N'en ayant pas, nous les achetions à des prix élevés aux Turcs eux-mêmes et nous les livrions au moudir.

Le 1er juin, une cinquantaine de Kémalistes envahirent Kestené-Pounar. Ils arrêterent une soixantaine d'hommes et les enfermèrent dans l'église Saint Constantin. Les autres habitants, hommes, femmes et enfants, se hâtèrent de gagner les montagnes. J'étais enfermé dans l'église. La nuit se fai-

Καθὼς κατέβαινα ρευματιὰ ρευματιὰ γιὰ νὰ φθῶ στὸ Φάκτορου ἄκουσα κλάματα καὶ εἶδα πεταγμένο τὸ μωρό μου σὲ κάτω κλαδιά. Τὸ ἐσθῆκωσα καὶ τὸ ἔφερα στὸ Φάκτορου ὅπου ἔβρα ὅλο τὸν ἄλλον κόσμον καὶ τὴν γυναῖκά μου, καὶ ἔμαθα ἀπὸ τὴν ἴδια πῶς τὸ ἐπέταξε γιὰ τὴν σῶση τὰ ἄλλα τὰ δύο τὰ πρὸ μεγάλα μας παιδιά. Καὶ πολλὲς ὅμως ἄλλες μητέρες ἐπέταξαν παιδιά των στὸ ξρόμο, καὶ τὰ ἐμάζωψεν ὕστερα ὁ ἐλληνικὸς στρατός.

sait dans notre âme, parce que l'officier turc Démerdjî-Méhemet et le sergent Moustapha qui étaient les chefs de la bande, nous terrorisaient par leur rage et leur cupidité, par la férocité de leurs regards.

« Donnez, donnez, ghiaours, venaient-ils nous crier sans cesse. »

Ils nous mirent ensuite en files pour essayer sur nous la force de leurs fusils et ils riaient :

« Le mien traverse cinq corps à la fois disait l'un.

— Le mien, sept, disait un second.

— Et le mien, huit. »

Ils tuèrent notre notable Paul Spiridis. Nous jetâmes à leurs pieds tout l'argent que nous avions sur nous. Les Turcs ramassèrent l'argent et s'en allèrent en nous insultant.

Nous envoyâmes une protestation au moudir du Karassou, Kiamir-Effendi qui résidait à Ezerli. Il vint avec cent hommes commandés par Kiazim bey et autres chefs turcs, soi-disant pour protéger le village. Ils mangèrent et burent, puis s'en allèrent, après avoir emporté de chez nous tout ce que les précédents avaient laissé. Depuis lors, commencèrent le pillage systématique, les contributions énormes et les meurtres.

Kiamir Effendi, Kiazim bey, le Turco-laze Ahmed Ibraïm, Beto-Hussein, Acrapoglou le commandant Rousti-Bey, Hadji-Bey d'autres officiers et des fonctionnaires turcs présidaient aux scènes de pillage et de carnage. Ils avaient formé des bandes et des détachements. Ils cernaient un de nos villages et le chef de la bande venait exiger des contributions de plus en plus lourdes, en nous fixant des délais de vingt-quatre, ou même de douze heures. Ils cernaient même les bois et il n'y avait de libres que les routes qui menaient aux villages Turcs.

Nous donnions l'argent pour sauver notre vie ; ils se moquaient de nous en nous disant :

« Voyez, nous combattons pour vous et nous avons soin de vous. Vous voyez nos efforts et nos sacrifices pour vous défendre contre les brigands et les irréguliers. »

Et eux-mêmes étaient les brigands et les irréguliers.

Le 12 juin, le chef de mille, Kiazim bey, entra dans le village de Parali et de là, il ordonna qu'une contribution de mille ou deux mille livres fût levée sur chaque village et il en rendit les notables et les prêtres responsables.

ΦΟΥΝΤΟΥΚΛΙΑ

Ὁ Χρῆστος Κολαντζῆς ἄρχισεν ἔτσι τὴ διήγησή του γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πατρίδας του, τῶν Φουντουκλιῶν:

— Ἀπὸ τὰ πεντακόσια σπίτια μας στὰ Φουντουκλιὰ κανένα τώρα δὲν μένει ὁλόρθο καὶ ἀπὸ τὶς διόμισιν χιλιάδες χριστιανικὲς ψυχές, δὲν μένουν τώρα οὔτε οἱ μισὲς ἐδῶ κάτω.

Στὶς εἴκοσι Ἰουνίου τοῦ 1920 διακόσιοι κεμαλικοὶ στρατιῶτες μὲ ἀρχηγὸ τὸν Χατζῆ μπη ἦρθαν στὰ Φουντουκλιὰ γιὰ νὰ μᾶς φυλάξουν τάχα ἀπὸ τοὺς ἄλλους Τούρκους καὶ τὴν ἄλλην ἡμέρα μᾶς ἐπῆραν τρεῖς χιλιάδες λίρες, τρεῖς ἑκατάδες πρόβατα, πεντακόσια μεγάλα ζῶα καὶ ἕξη ἀμάξια κουκούλια. Ἐνομίζαμε πῶς θὰ σωθοῦμε μὲ τὰ λύτρα αὐτά, ἀλλὰ τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν ὁ Χατζῆ μπῆς μᾶς ἐπῆρε τριάντα ὡς σαράντα χ'ιλιάδες λίρες, ὅλα τὰ ζῶα καὶ μᾶς ἔδωσε καὶ τὸ χωριό.

Ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὶς χαράδρες καὶ τὶς ρευματιεὺς στὰ βουνὰ καὶ τὸ πρωῒ τῆς 23 Ἰουνίου πῆρα καὶ ἐγὼ τὴ γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιὰ μου καὶ κύτταξα νὰ ξεπεράσω ἀπὸ τὴν ζώνη τῶν κεμαλικῶν.

Οἱ Τούρκοι ὅμως μᾶς ἐπῆραν εἰδηση, μᾶς ἐπιασαν, μοῦ ἐπῆραν ὅτι χρήματα εἶχα ἐπάνω μου, τὰ ροῦχα μου, τὰ παπούτσια μου, τὰ ροῦχα τῆς γυναίκας μου καὶ τῶν παιδιῶν μου, καὶ μᾶς κατέβασαν στὸ χωριό. Εἶχαν μαζέψῃ τὸν κόσμο καὶ ἄρχιζαν νὰ τὸν χωρίζουν καὶ νὰ βάζουν τοὺς ἄνδρες ἀπὸ δεκαπέντε χρόνων καὶ ἀπάνω στὴν ἐκκλησίᾳ.

Βρέθηκαν ἔτσι καμμιά τριακοσαριὰ ἄνδρες στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ ἄλλα τόσα καὶ πιὸ πολλὰ γυναικίαι παιδα κλείστηκαν στὸ Σχολεῖο, ἐνῶ τὰ ἀποσπάσματα ποῦ εἶχε στείλῃ ὁ Χατζῆμπη; ὅλο καὶ κατέβαζαν ἀπὸ τὰ χωράφια καὶ τὰ βουνὰ ἄνδρες καὶ γυναικόπαιδα. Μέσα στὴν ἐκκλησίᾳ ἦταν μεγάλος θρῆνος καὶ κλαμὸς καὶ οἱ Τούρκοι μᾶς ἐφώναζαν:

— Τί κλαῖτε μωρὲ γουρουνία καὶ τί παρακαλᾶτε τὸ σταυρό; Ὁ Θεὸς σας, καὶ ἡ Παναγία σας καὶ ὁ σταυρὸς σας εἶμαστε μεῖς. Ἄς ἔρθῃ ὁ Χριστὸς σας καὶ ἄς κατεβῇ ἡ Παναγία σας νὰ σᾶς σώσουν.

Ἐμεῖς παρακαλοῦσαμε καὶ λέγαμε.

— Τί κακὸ σᾶς κάνει καὶ θὰ μᾶς σφάζετε; Τί μᾶς ζητήσα-

100

21 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρομόν

Λονδίνον

Ἑλληνες πιέζοντες τὸν ἔχθρὸν συνέτριψαν ἱππικὸν αὐτοῦ καὶ δι' ἐπιτηδείας κυκλωτικῆς κινήσεως ἡχμαλώτισαν 170 ἄξιωματικούς καὶ 4.000 στρατιώτας.

ΜΠΟΤΟΜΑΕΗ

Ἡ παρὰ τὸν Σαγγάριον μάχη.

101

21 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδίνον

Ἑλληνες μετὰ τετραήμερον μάχην ἐπλησίασαν πλεῖστα σημεῖα τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ Σαγγαρίου. Ταυτοχρόνως δεξιὰ πτέρυξ βαδίζουσα διὰ τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρήμου συνέτριψεν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῶν Κεμαλικῶν καὶ ἡχμαλώτισεν 170 ἄξιωματικούς καὶ 4.000 στρατιώτας. Τουρκικὸν ἱππικὸν ὑπέστη σοβαρὰς ἀπωλείας. Εἰς τὸ κέντρον συνεχίζεται μάχη σκληρὰ ἐπὶ δυτικῆς ὁχθῆς Σαγγαρίου. Αὐριον ἀναμένεται τελικὸν ἀποτέλεσμα.

ΜΙΛΛΣ

102

21 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ἑλληνες μετὰ μάχην πεισματώδη προσήγγισαν τὴν δυτικὴν ὁχθὴν Σαγγαρίου, συντρίψαντες ἀριστερὰν πτέρυγα Κεμαλικῶν, καὶ ἡχμαλώτισαντες 4.000 στρατιώτας καὶ 170 ἄξιωματικούς. Τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν κατετροπώθη. Εἰς τὸ κέντρον οἱ τοῦρκοι ἀντίστανται εἰσέτι. Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς μάχης εἶναι ἀκόμῃ ἄγνωστον

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

103

21 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ἑλληνικὸς στρατὸς διῆλθεν ἐπὶ πολλῶν σημείων τὸν Σαγγάριον. Οἱ εἰς τὸ κέντρον ἀμυνόμενοι εἰσέτι ἔθνικιστὰι ἐσαρώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ. Δὲν ἀναμένεται περαιτέρω ἀντίστασις. Ἡ Ἀγκυρα θὰ καταληφθῇ πιθανῶς ἐντὸς 2 ἢ 3 ἡμερῶν.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

104

22 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδίνον

Ἀγγέλλεται ὅτι Ἑλληνες ἐκβιάσαντες διόδον Σαγγαρίου ποταμοῦ ἀπωθοῦσι Κεμαλικούς πρὸς Ἀγκυραν. Ἑλληνικὸν μέτωπον ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ἀπόστασιν 10 μιλίων ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ. Δὲν θὰ δημοσιευθῇ πιθανῶς ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν πρὸ τῆς τελικῆς συντριβῆς ἢ καταλήψεως τῆς Ἀγκύρας. Οἱ Τοῦρκοι ἠγωνίσθησαν ἀπεγνωσμένως ἐπὶ τῶν ὁρέων τῶν κειμένων ἐκατέρωθεν τῆς πρὸς Ἀγκυραν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

ΜΙΛΛΣ

105

23 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Αἱ εἰδήσεις ἐκ τοῦ μετώπου περὶ ἑλληνικῆς ἐν Σαγγαρίῳ νίκης θεωροῦνται ὑπερβολικαί. Ἡ προέλασις δὲν εἶναι τόσοσιν ταχεῖα ὥς λέγεται. Καίτοι οἱ Ἑλληνες ἔφθασαν εἰς τὸν ποταμόν, δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι τὸν διέβησαν.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

Πῶς διεξήχθη ὁ ἀγών.

106

22 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Καθ' ὃν χρόνον τὸ κύριον σῶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οὗτινος ἡ πορεία ἐπιμηκύνεται ἐλλείψει ὕδατος, συγκεντρῶνται ἐν παρατάξει μάχης, αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ διατηροῦν τὰς θέσεις των χωρὶς νὰ προχωροῦν σημαντικῶς. Αἱ Τουρκικαὶ περίπολοι ἐξ ακολουθοῦν συμπτυσσόμεναι ὀπισθεν τοῦ Σαγγαρίου. Ὁ Κεμαλικὸς στρατὸς συναθροίζει ἀπάσας δυνάμεις του. Ἐκτὸς τῶν πρὸς ἐνίσχυσιν ἀφειχθεῖσων μεραρχιῶν ἐκ Κι-

Nous avons payé cette contribution pensant qu'elle serait la dernière.

Mais un samedi, 23 juin, le moudir exigea, lui aussi, sa part qu'il fixa à plusieurs milliers de livres par village, menaçant d'en tuer les habitants et d'en brûler les maisons si on ne trouvait pas l'argent réclamé. Mais où aurions-nous trouvé ces nouvelles sommes ? Chez les riches, qui à force de donner étaient devenus pauvres ? ou chez les pauvres à qui il ne restait plus que leur âme ? Nous avons pensé à vendre nos bêtes et nos céréales, dans les villages turcs d'alentour où nous les livrions à des prix dérisoires.

Quelques uns d'entre nous, pour trouver de meilleurs prix, se rendirent avec leurs bétail et leur fruits aux plus lointains villages près de la mer. Mais quand ils remontaient vers le district, les Turcs mêmes qui avaient fait les achats les arrêtaient et leur prenaient de nouveau l'argent en leur disant :

« Peu nous importe l'argent, nous voulons votre vie. »

Il les plaçaient en files de quatre ou cinq, disant :

« Une balle pour un seul homme, c'est trop. »

Et ils les tuaient ainsi, par petits groupes.

Le vol de nos biens, le pillage de nos maisons, les contributions, les meurtres dans les maisons ou les champs ne cessèrent plus.

Une immense clameur s'élevait des quatorze villages du Karassou. Après avoir tout donné, argent, récoltes, meubles et bétails, les Grecs allaient se cacher dans les montagnes pour sauver au moins leur vie. Ils s'enfuyaient comme des fous, laissant qui ses enfants, qui ses jeunes frères, qui ses vieux parents, pour aller se cacher dans les bois et les cavernes.

Ceux qui ne voulaient pas s'éloigner des leurs, se cachaient aux abords du village, où ils rentraient en hâte, quand les Turcs en étaient partis, pour prendre un vêtement, une couverture, un ustensile de cuisine, et courir de nouveau dans leurs cachettes.

Cependant, les Turcs faisaient bonne garde sur les routes, dans les champs et sur les collines. Ceux de nous qui étaient arrêtés, étaient dépouillés de ce qu'ils avaient sur eux et de ce qu'ils portaient. Les Turcs violaient les femmes et les jeunes filles, puis les tuaient au milieu des plus cruels tourments.

Le 30 juin, jour de la fête des Saints Apôtres, les soldats Kémalistes revinrent dans notre village. On sonna la cloche

de l'église pour nous assembler. Mais nous qui étions cachés hors du village, nous nous engageâmes plus avant dans les montagnes et les forêts. Les Turcs allèrent à la chasse dans les montagnes. Caché sous un buisson, je les ai vus traînant sept femmes et un garçon qu'ils avaient pris. Ils les frappaient en criant :

« Donne, donne !

— Nous n'avons pas d'argent, disaient en suppliant ces pauvres femmes, nous n'avons plus rien.

— Déshabillez-vous ! » criaient de nouveau les Turcs, tandis qu'ils portaient sur elles des mains infâmes.

Les femmes se déshabillèrent et les Turcs, avant de les violer, récitèrent des versets du Coran comme pour dire qu'ils voulaient d'abord en faire des musulmanes. Après les avoir violées, ils les percèrent à coups de baïonnettes et ils les frappaient encore, même après qu'elles eussent expiré.

De nos cachettes, aux alentours du village, nous pouvions voir les arabas chargées de nos biens. Puis d'autres bandes vinrent dans le village pour prendre ce qui pouvait encore s'y trouver. Ils sonnaient la cloche, eux aussi, pour nous faire descendre dans le village, sous prétexte qu'ils nous protégeraient. Puis les Turcs se mirent de nouveau à nous faire bon visage et à dire qu'ils ne nous voulaient pas de mal. Ils nous envoyaient dire par les chrétiens qu'ils arrêtaient, de descendre au village et de rentrer chez nous, car nous n'avions plus rien à craindre.

Pour ne pas mourir de faim et de froid dans les âpres montagnes, nous rentrâmes pour la plupart chez nous, mais beaucoup préférèrent courir le risque de mourir dans les montagnes plutôt que de se trouver encore devant les Turcs.

Quand les Turcs se furent aperçu que la plupart des gens étaient rentrés, ils demandèrent que chaque village fournît un nombre déterminé d'hommes, avec des pelles et des pioches, pour aller sur le rivage y creuser des tranchées, afin de nous protéger contre un débarquement de l'ennemi.

Nous ne voulions pas croire aux paroles des Turcs, mais des soldats à cheval vinrent nous ramasser dans les villages et nous mirent, sous bonne escorte, sur la grande route qui mène à la mer. Nous étions là environ deux cent cinquante hommes de quatre villages de Kesténé-Pounar, Tchopan-Yatak, Kiresli et Kaspassi. Nous étions escortés par des ré-

λικίας, προσετέθη καὶ ἑτέρα ἐκ Καυκάσου ἀντιπροσωπεύουσα 50 χιλ. ὀπλιτῶν. Τὸ Δυτικὸν μέτωπον, κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ, ἐκτείνεται ἐν σχήματι ὀρθογωνίου, κατὰ μῆκος 50 χιλιομέτρων περιλαμβάνον δύο ὠχυρωμένας γραμμὰς, ὧν ἡ πρώτη, σχεδὸν εὐθεία, δεσπόζει τοῦ ποταμοῦ ἀπ' εὐθείας, ἡ δὲ καμπύλη ἀκολουθεῖ ὀπισθεν τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων. Τὸ Νότιον μέτωπον κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ Γκεούκ, παραποτάμου δεξιόθεν τοῦ Σαγγαρίου, ἐκτείνεται κατὰ μῆκος 40 χιλιομέτρων, ἔχον ὡσαύτως καὶ δύο ὠχυρωμένας γραμμὰς εἰς ἀπόστασιν 500 μέχρις 600 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ παρὰ τὸν παραπόταμον τομεὺς εἶνε ἐξαιρετικῶς ἰσχυρὸς ἕνεκα τῆς θέσεως καὶ ἐπειδὴ ὁ ρυαὶ εἶνε διπλοῦς ἕνεκα τῶν ἑλῶν. Ἐν γένει δὲ ὅλα τὰ μέρη καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Κεμαλικῶν κατεχόμενα ὑψώματα, ἀρχίζουσιν μὲ ἀποκρήμινους κατωφερείας καὶ καταλήγουν εἰς ἐκτεταμένα ὁροπέδια. Ἡ θερμοκρασία κατέρχεται ἐπαισθητῶς τὴν νύκτα. Ὀλίγη φυτεία ὑπάρχει, διὰ κατυλισμόν. Τὸ ἡθικὸν τῶν Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων παραμένει ἐν τούτοις ἀμείωτον.

ΦΕΪΛΕΡ

107

24 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἀεροπόροι ἔφερον νέας εἰδήσεις, καθ' ἃς ὁλόκληρος ἡ Κεμαλικὴ στρατιὰ φαίνεται κινουμένη. Φάλαγγες ἀπομακρυνόμεναι τοῦ Σαγγαρίου ἐκ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, διευθύνονται πρὸς ἀνατολάς, ἡ δὲ ἀριστερὰ συγκεντρωθεῖσα βαδίζει πρὸς νότον, ὥστε ἐπιζητοῦσα κύκλωσιν τῆς δεξιᾶς Ἑλληνικῆς πτέρυγος. Ὁ Στρατηγὸς Παπούλας ἔστειλε διαταγὰς ἵνα ἐπιτεθῶσιν ἀμέσως κατ' αὐτῶν, ἄνευ ἀναμονῆς καὶ εἰς ἣν κατάστασιν εὐρίσκονται τὰ σώματα. Ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατέλαβε τὰς Τουρκικὰς θέσεις τοῦ κάτω Γκιούκ. Τὸ κέντρον ὅμως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων πιέζεται ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ ἔλαβε διαταγὴν νὰ συμπλακῇ σοβαρῶς. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν αἱ πρὸ τοῦ Σαγγαρίου Ἑλληνικαὶ ἐμπροσθοφυλακαὶ, ὀπισθεν τῶν ὁποίων ἐκρύπτετο ἑλληνικὸς στρατός, παρεβίασεν τὴν δίοδον πρὸς τὴν γέφυραν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀγούσης πρὸς τὴν Ἀγκυραν.

ΦΕΪΛΕΡ

Ἡ ἀσθένεια τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.

108

25 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδίνον

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν κ. Θεοτόκης ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν χθὲς ἑσπέρας μετὰ τῶν ἱατρῶν κ. κ. Μανούσου καὶ Χρηστομάνου διὰ Ἑσκή-Σεχέρ μέσω Μουδανίων, πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου προσβληθέντος ἐξ ἐντερίτιδος.

ΜΠΩΜΟΝ

109

25 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρόμον

Λονδίνον

Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀσθενεῖ ἐξ ἐντερικοῦ πυρετοῦ ἐν Ἑσκή-Σεχέρ. Ἐκλήθησαν ἐспеυσμένως ἐξ Ἀθηνῶν δύο ἱατροὶ, οἵτινες καὶ μετέβησαν εἰς Μουδανιά.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

110

25 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἀπὸ χθὲς τὴν μεσημβρίαν ἤρξατο ὁ γενικὸς ἀγών, ἀνατολικῶς τῶν ὑψωμάτων καὶ νοτίως τοῦ Σαγγαρίου, ἐπὶ μετώπου 40 χιλιομέτρων. Ὁλόκληρος ὁ κεμαλικὸς στρατός ἵσταται ἀντιμέτωπος κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐκκινήσας ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ, διὰ Σιβρῆ-Χισάρ εἶχε ἀναπτύξῃ τὴν 17ην Αὐγούστου μέτωπον πρὸς ἀνατολάς, πρὸ τοῦ τουρκικοῦ μετώπου, παραλλήλως τοῦ ροῦ Σαγγαρίου, ἐν σχήματι καμπύλης. Ἡ ἀριστερὰ ἑλληνικὴ πτέρυξ εὐρίσκειτο βορείως τοῦ Πουρσάκ, ἡ δεξιὰ, νοτίως τοῦ Σαγγαρίου. Καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, στρατεύματα τοῦ κέντρου καὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, διεισέδυσαν νοτίως, ὅπως διαβῶσι τὸν ποταμὸν πέραν τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς καὶ συνενωθῶσι μετὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος. Ὁλόκληρος ὁ στρατός τὴν 21ην Αὐγούστου συνεκεντρώθη νοτίως τοῦ Σαγγαρίου, πρὸς ἀπασχόλησιν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν κεμαλικῶν, διὰ στροφῆς πρὸς βορρᾶν. Ἐπιχειρήσεις δυσκολωτάται καὶ λίαν λεπτὴ διότι ὁ στρατός ἐδέησε νὰ διαβῇ μετὰ πολλῆς δυσκολίας στενωπὸν τινα, 20 χιλιομέτρων πλάτους μεταξὺ Σαγγαρίου καὶ ἐρήμου, ὅπως κερδίσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω ἱκανὸν ἔδαφος πρὸς ὑπερφάλαγγισιν τῆς τουρκικῆς πλευρᾶς, ἥτις ἦτο παρατεταγμένη εἰς ἀμυντικὴν καμπήν, ὀπισθεν τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν ἑλῶν τοῦ Γκεούκ παραποτάμου, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου ἐκβάλλοντος παρὰ τὴν καμπύλην.

gouliers. L'ordre était arrivé en retard dans les autres villages et les détachements n'avaient pas eu le temps de réunir les hommes.

Nous étions escortés par des cavaliers que commandait le chef de mille Kiazim bey, les officiers Roussi bey, Souleïman bey, Baknantour bey et d'autres. Arrivés au village turc de Kozali, à une heure de la mer, Kiazim bey nous dit :

« Dansez, mes enfants, pour passer le temps. »

Et nous dansâmes au son des instruments dont jouaient les Turcs.

La danse finie, nous reprîmes notre marche vers la mer.

Ils nous conduisirent sur un lieu du rivage couvert de buissons épineux. Ils nous conseillèrent de poser à terre nos pioches et nos pelles pour nous reposer un peu avant de prendre travail.

Pendant ce temps, des groupes de soldats et d'irréguliers turcs descendaient des montagnes vers le rivage. Ils venaient de notre côté et nous nous rendîmes bientôt compte que nous étions cernés. Nous tremblions comme des feuilles mais nos gardes nous tranquillisaient en nous disant que les soldats et les irréguliers venaient là pour nous aider à creuser les tranchées.

Mais voilà qu'ils se mirent à nous fouiller, à nous prendre ce que nous avions sur nous et à nous ôter nos habits. Alors, un des chefs, Hadji bey dit :

« Ceci était un secret, voilà que la chose devient claire. »

Un autre officier ajouta :

« Cette terre a déjà passé sur vous (vous mourrez) n'en soyez pas fâchés. »

Alors Kiazim bey cria d'une voix sauvage :

« Soldats de Kémal, en avant ! feu ! »

Nous tombions dans les bras les uns des autres, nous embrassions nos propres bourreaux. Les balles des mausers crépitaient. Mes compagnons chancelaient et tombaient comme des arbres frappés à la racine.

Les Turcs nous encerclaient si étroitement qu'il était vain de songer à fuir.

Fort heureusement, j'étais à l'extrémité du groupe, je me jetai à terre et je m'enfonçai sous les roseaux qui poussaient là, au bord d'un petit lac. La boucherie dura près d'une demi-heure. Les lamentations et les râles des victimes étaient affreux à entendre, Quand la fusillade eut cessé, les Turcs

se saisirent de pioches et se mirent à frapper et à hacher les corps de mes compagnons, comme des troncs d'arbres.

Quand cessa le dernier râle avec le dernier coup de pioche, une forte voix se fit entendre qui ordonnait :

« Et maintenant, là haut, dans leurs villages ! Tuez tout ce que vous trouverez femmes et enfants ! »

Les Turcs se précipitèrent sur la grand'route qui mène aux villages du Karassou.

Je me dis, en moi même :

« Il ne restera plus un seul Grec vivant sur la terre. »

Je sortis alors des roseaux et, à travers les haies et les bois, je courus vers nos villages pour avertir les chrétiens. Il faisait déjà nuit, et sur mon chemin, je rencontrai un berger chrétien à qui j'annonçai que l'ordre du massacre était donné. Avec quatre autres de mes compagnons échappés du massacre sur le rivage, j'appris aux villages le sort qui les attendait.

Les gens se dispersèrent de nouveau dans les montagnes. Les Turcs envahirent d'abord Kirezli et y mirent le feu. Puis ils marchèrent sur Kesténé Pounar qu'ils brûlèrent également. Les Grecs qui n'avaient pas eu le temps de fuir, furent arrêtés, mis au fers puis crucifiés. De là, les Turcs firent irruption dans Lourou Déré. Ceux qui n'avaient pas été prévenus à temps abandonnaient leurs enfants ; dans leur fuite précipitée, ils se jetaient dans les fleuves ou se tuaient en courant contre des troncs d'arbres ou en se heurtant à des pierres.

Le lendemain, à l'aube, je me trouvais, avec les autres chrétiens, sur les montagnes qui dominent le village de Karapélit.

De là nous vîmes entrer dans le village le détachement d'Osman bey, officier que les Turcs avaient chargé de nous montrer une feinte amitié pour nous tromper.

Il envoya dire au prêtre de Karapélit :

« Voyez les villages de Kesténé Pounar, de Kirezli, de Kourousdéré. Ils sont en flammes. Ce sont nos ennemis qui les ont brûlés et non pas nous. Descendez et je vous garderai. »

Mais nous nous cachâmes encore plus avant dans les montagnes et les bois. Nous devions être là près de dix mille personnes échappées des quatorze villages. Les privations et les souffrances diminuaient chaque jour notre nombre. La plupart des petits enfants mouraient de la main de leurs propres parents, car leurs cris nous auraient trahis. Les jeu-

Αἱ ὁδοὶ εἶναι δύσβατοι· τὸ δὲ ἔδαφος σχεδὸν ἔρημον, στερούμενον φυτείας καὶ ὕδατος.

Ἡ προέλασις τῶν ἐφοδιοπομπῶν καὶ τῶν στρατευμάτων παρουσιάζει θέαμα ἀξιοθαύμαστον. Τὰ στρατεύματα λαβόντα ἀπόφασιν ἵνα συμπτυχθῶσιν καὶ σχηματίσωσι μέτωπον πρὸς βορρᾶν, ἐπληροφορήθησαν παρὰ τῶν ἀεροπλάνων, ἅτινα ἔκκμον ἀνγνωρίσεις, ὅτι οἱ Τοῦρκοι, ἐγκαταλείψαντες τὸ μέτωπον παρὰ τὸν Σαγγάριον, ἔστρεψαν πρὸς νότον περὶ ταχθέντες ὁπισθεν τοῦ παραποτάμου Γκεούκ. Ἐνεκα τῆς κινήσεως ταύτης, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν νὰ συγκεντρωθῶσι πρὸς ἀνατολὰς, κλιμακῶδόν, ὁπισθεν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν κυκλωτικὴν κίνησιν τοῦ ἐχθροῦ. Λαβὼν τὰς πληροφορίας ταύτας τὸ Ἑλληνικὸν Ἀρχηγεῖον, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς δεξιᾶς θέσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸν παραποτάμον Γκεούκ καὶ Σαγγάριον. Ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τῆς παρατεταγμένης γραμμῆς ἐπεφορτίσθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην κατὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Γκεούκ, τῆς δεξιᾶς οὔσης ἐτοίμης, ἵνα ἀποκρούσῃ ἐνδεχομένην ἀντεπίθεσιν.

Ἡ μάχη ἔδει νὰ συναφθῇ τὴν πρωτὴν τῆς 24ης.

ΦΕΪΛΕΡ

111

25 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Ἡ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου μάχη ἐξακολουθεῖ. Οἱ Ἕλληνες εὐρίσκονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκιόλ. Ἀγγέλλεται ἤδη ἐπιτυχία, καίτοι ἡ εἶδησις δὲν ἐπιβεβαιουται ἐπισήμως. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀσθενεῖ. Ὁ κ. Θεοτόκης ἀνεχώρησεν εἰς τὸ μέτωπον μετ' εἰδικούς ἰατρούς.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

112

25 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Οἱ καθηγηταὶ κ. κ. Χρηστομάνος καὶ Μανούσος εὐρίσκονται παρὰ τῷ Βασιλεῖ. Ἐδήλωσαν ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας τοῦ εἶναι ἱκανοποιητικὴ, ἐλπίζουσι δὲ εἰς ταχεῖαν ἀποκατάστασιν αὐτῆς. Καίτοι οἱ ἱατροὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δεόν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Σμύρνην, ἐν τούτοις οὗτος ἐπιθυμεῖ νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ μέτωπον.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

113

26 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Ἡ μάχη μίνετα εἰς τὸ Γκιόλ μετ' ἄγνωστα εἰσέτι ἀποτελέσματα. Εἰς τὸ Τουλού—Μπουναρ οἱ Τοῦρκοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ἐπανειλημμένοι ἐπιθέσεις ἀπεκρούσθησαν κατόπιν ἰσχυρᾶς μάχης, μετὰ πολλὰς ἀπωλείας ἀμφοτέρωθεν. Ὁ Κεμάλ εἶναι ὠχυρωμένος ἰσχυρῶς, φαίνεται δὲ πρὸς τὸ παρὸν ἱκανὸς πρὸς ἀντίστασιν.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

114

27 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερησίον Ταχυδρόμον

Λονδῖνον

Ἡ ὑγεία τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἐβελτιώθη. Οἱ Ἕλληνες ἐξεδίωξαν τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς πρώτης, τῆς κατὰ μῆκος τοῦ Σαγγαρίου, ἀμυντικῆς αὐτῶν γραμμῆς.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

115

29 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Μάχη κατὰ ὀχυρωματικῶν γραμμῶν κειμένων ἐπ' ἀμφοτέρων ὀχθῶν Σαγγαρίου ἐξακολουθεῖ εὐνοϊκῶς δι' Ἕλληνας. Δεξιὰ πτέρυξ Ἑλλήνων ἐπιτεθεῖσα κατέλαβε Τουρκικὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν ἐπὶ Νοτίου μετώπου. Ἡ γραμμὴ Κεμάλ σχηματίζει ὀρθογώνιον, καὶ ἡ μὲν δεξιὰ γραμμὴ στηρίζεται ἐπὶ ποταμοῦ Σαγγαρίου, ἡ δὲ ἀριστερὰ ἔχει ἐστραμμένον μέτωπον πρὸς τὴν Ἀλμυρὰν Ἐρημον, ἐνθα δρᾷ δεξιὰ πτέρυξ Ἑλλήνων. Αἱ πρώται ληφθεῖσαι ἐνταῦθα πληροφορίαι ἀγγέλλουσιν ὅτι ἀριστερὰ Κεμαλικὴ πτέρυξ σχεδὸν συνελπίσθη. Ἕλληνες προελαύνουσι πρὸς Πολατλή. Στρατὸς Ἑλληνικὸς μάχεται ἔρρωμένως.

ΜΙΛΛΣ

116

29 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Τοῦρκοι κατέχουσιν ἰσχυρὰς εἰσέτι θέσεις ἐπὶ τῆς διακλαδώσεως Σαγγαρίου—Πουρσάκ καὶ διαθέτουσι πρὸς νότον ἐφεδρείας. Ἐθνικισταὶ κρατοῦσι γραμμὴν Κεντουσίλ—Ἰνκίλ—Μογιός—Μέικ. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς

nes gens sortaient pour acheter des armes aux Circassiens, afin de nous défendre au moins sur les montagnes.

Un homme courageux et audacieux, Evanghelos Photiadis, se fit notre chef à tous.

Et les montagnes étaient nuit et jour les témoins de notre travail silencieux.

Nous descendions et montions comme des fourmis. On eût dit qu'une nouvelle vie s'emparait de nous. Nous primes notre tâche à cœur. Nous achetions des armes aux Circassiens qui étaient d'intelligence avec nous : nous nous soutenions mutuellement, préparant notre exode général. Les Turcs s'assemblaient de toutes parts pour nous frapper. Mais nous aussi nous rassemblions autant d'armes que nous en pouvions trouver, pour résister et vendre chèrement notre vie. Nous nous disions que les montagnes du Karassou seraient notre dernière demeure, mais que nous ne laisserions pas le Turc y poser le pied sans lui opposer la plus acharnée résistance.

Les vieillards, les enfants et les femmes mouraient d'inanition.

Nos corps s'affaiblissaient, mais notre âme se trempait dans l'épreuve, et le désespoir nous donnait de nouvelles forces et un nouveau courage.

Un jour, nous vîmes venir de Boutché huit-cents soldats Kémalistes avec sept mitrailleuses et deux canons, pour nous tuer tous avec les femmes et les enfants. Comme le cercle se faisait de plus en plus étroit autour de nous, il ne nous restait plus qu'à tenter une sortie pour rompre le cordon Kémaliste et nous rendre à Nicomédie occupée par les troupes grecques et anglaises.

Quand tous nos préparatifs furent terminés et que deux cent cinquante hommes se tinrent prêts, l'arme au pied, Evanghelos Photiadis envoya, par un prisonnier turc, la lettre suivante à Kiarim Effendi :

« Kiarim Effendi, moudir de Karassou, égorgeur de chrétiens. »

« Nos enfants, depuis les nouveau-nés d'un jour, jusqu'à ceux de douze ans, nous les avons égorvés et nous sommes libres. Nos femmes ont en main des pioches et des haches et nous des fusils, nous sommes prêts. Maintenant, nous te provoquons au combat. »

Dans la nuit du 15 au 16 août nous nous mîmes tous en marche pour le grand exode, tandis que les Kémalistes, qui

avaient vaincu les Circassiens, avançaient toujours, marquant leur route d'incendies et de massacres. Il nous fallut trois jours pour traverser la zone Kémaliste en combattant. Au passage du Sangarius, l'eau nous arrivait jusqu'au cou et le courant entraînait les enfants. Ils nous fallut vingt-quatre heures pour franchir le fleuve.

Quel historien et quel poète pourront jamais raconter cet exode de désespérés !

En passant par Foudouklia, nous le vîmes réduit en cendre. Ceux des Foundoukliotes qui avaient survécu, descendaient des montagnes, pâles et décharnés comme des fantômes, nus ou en haillons, Ils se joignaient à nous sur la route du salut.

A la fin du quatrième jour, nous arrivâmes à Nicomédie.

Et maintenant que je songe aux dangers que nous avons courus et auxquels nous avons échappé, je me dis que nous devons notre salut à un grand miracle de Dieu.

τοῦ Σαγγαρίου ὄχθης οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Γκεοῦκ προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑθνικιστῶν τοὺς ὁποίους ὁμῶς ἀπέκρουσαν καὶ ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς βορρᾶν.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒ'Ε

Εξακολούθησις τοῦ παρὰ τὸν Σαγγάριον δεινοῦ ἀγῶνος. — Ἡ ὑπέροχος ἀνδρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐκμηδενίζει τὰς λυσσώδεις τουρκικὰς ἐπιθέσεις.

117

29 Αὐγούστου (ν. ἡ.).

Πρώτερον

Λονδίνον

Ἀγγέλλεται ὅτι Ἕλληνες προσήγγισαν ἀμυντικὰς γραμμάς κειμένας ἀνατολικῶς Σαγγαρίου ποταμοῦ. Αἱ ἐνταῦθα ἀμυντικαὶ γραμμαὶ Τούρκων εἶναι ὀχυρώταται καὶ φυλάσσονται ὑπὸ ἰσχυρῶν ἀποσπασμάτων καὶ ἀφθόνων ἐφεδρειῶν. Ἕλληνες προελαύνουσι μετὰ μεγάλων προφυλάξεων. Μάχη ἐπὶ τοῦ παρόντος συνάπτεται εἰς μικρὰν κλίμακα, ἐξαιρέσει μόνον τῆς συναφθείσης διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Σαγγαρίου, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι μετὰ ἀντίστασιν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι πέραν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων. Ἀγνοεῖται ἂν οἱ Τούρκοι θὰ ἀνθέξωσιν ἐπὶ τῶν ὀχυρωματικῶν τοῦ Σαγγαρίου θέσεων ἢ θὰ ἀποσυρθῶσιν ἐγκαταλείποντες Ἀγκυραν. Ἐν Τουλού-Μπουναρ, ἐνθα Τουρκικαὶ συμμορίαι παρηώχλουν διαρκῶς Ἕλληνας, συνήφθη μάχη. Γενικὴ κατάστασις ἀσαφής.

ΟὔΤΙΤΑΛ

118

29 Αὐγούστου (ν. ἡ.).

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἐπιβεβαιοῦται ἐπιτυχία Ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος. Κατὰ τὴν νύκτα οἱ Τούρκοι ἀντεπετέθησαν κατὰ τοῦ σημείου τούτου, ἐνθα οἱ Ἕλληνες κατέλαβον κυρίαν γραμμὴν διὰ νυκτερινῆς ἐπιθέσεως, ἥτις ὁμῶς τὴν 8ην ἐσπερινὴν ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν χαρὰν οἱ Ἕλληνες ἐπανάλαβον τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀνεκατέλαβον γραμμὴν ταύτην. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐπέφερε τὴν Τουρκικὴν ὑποχώρησιν, ἥτις ἐκτελεῖται Β. Α. πρὸς κατεύθυνσιν ὁροσειρᾶς Τσάλ κειμένης 10 χιλίωμετρα ὀπισθεν ἀπωλεσθείσης θέσεως. Οἱ Ἕλληνες ἀδιακόπως καταδιώκουσιν ἡττημένους μὲ σκοπὸν ὅπως καταλάβωσιν ὁροσειρὰν ταῦτοχρόνως. Κατὰ δηλώσεις αἰχμαλώτων αἱ θέσεις ὀργανώθησαν πρὸ πολλῶν μηνῶν. Κατεσκευάσθησαν πέντε διαδοχικαὶ ἀμυντικαὶ γραμμαὶ συγκοινωνοῦσαι δι' ὑπονόμων καὶ προστατευόμεναι ὑπὸ συρματοπλεγμάτων. Αἱ αἰχμαλῶτοι λέγουσιν ἐπίσης ὅτι ὁ Κεμάλ μετέφερε πολλὰς μεραρχίας, πρὸς ἐνίσχυσιν, ἐκ Κιλικίας.

Οἱ Ἕλληνες φρονοῦσι ὅτι ἐξηκρίβωσαν 21 ἐν ὄλῳ μεραρχίας, ἀντὶ 17 ἕως 18, ἃς ὑπελόγιζον πρὸ τῆς μάχης. Ἐλλείπουσιν ὀριστικὰς εἰδήσεις ἐκ δεξιῶν Ἑλληνικοῦ, ἐνθα συγκεντρώσεις ἐχθροῦ θὰ ἐπέτρεπον πιθανὴν δρᾶσιν. Ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἀριστεροῦ εἶναι σημαντικὴ, διότι ὁ τομεὺς οὗτος ἦτο ἐπικίνδυνος διὰ Ἕλληνας, λόγῳ τοῦ μήκους τῶν συγκοινωνιῶν, ἐν περιπτώσει δὲ ἀποτυχίας θὰ διέτρεχεν ἡ γραμμὴ σοβαρὸν κίνδυνον. Εὐθὺς μόλις ἀριστερὸν θὰ ἐκέρδιζεν ὀλίγον εἰσέτι ἕδαφος, ἡ συγκοινωνία θὰ ἠδύνατο νὰ σμικρυνθῇ κατὰ πολὺ.

ΦΕΤ'ΑΕΡ

119

29 Αὐγούστου (ν. ἡ.).

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Συμπληροῦται σήμερον ἡ ἕκτη ἡμέρα τῆς μάχης, ἥτις ἐπληρώρισε δραστηριωτέρα. Οἱ Τούρκοι ἤρχισαν συμπτυσσόμενοι, ἀλλ' ὀχυροῦμενοι ἐκάστοτε ἐπὶ κορυφογραμμῶν. Τὴν 10ην ὥραν ἐλήφθη εἶδησις ὅτι ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τῶν Ἑλλήνων ἤρξατο τῆς καταδιώξεως.

ΦΕΤ'ΑΕΡ

120

29 Αὐγούστου (ν. ἡ.).

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Περὰ τὸ Γκεοῦκ ἡ μάχη ἐξακολουθεῖ ἐξελισσομένη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἀντίστασιν. Μετὰ τὴν προοδευτικὴν φάσιν τῆς 26ης, ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ ἀνεχάτισε τὴν πορείαν τῆς πρὸ τῆς νέας ὀχυρωμένης γραμμῆς, τὸ κέντρον ὁμῶς καὶ ἡ δεξιὰ ἀνέπτυξαν τὴν πορείαν τῶν ἐπὶ τὰ πρόσω. Πιστεύεται ὅτι ἡ αὔριον ἡμέρα θέλει στεφθῇ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Αἱ πρὸ τῶν ἀεροπλάνων ἀφίχθεῖσαι τὸ ἐσπέρας τῆς 27ης πληροφορίες ἀγγέλουσιν ὅτι αἱ Τουρκικαὶ φάλαγγες ἐξεκίνησαν πρὸς ἀνατολὰς ἐκ τῶν νότων τῆς Ἀγκύρας. Ἐν τούτοις ἡ ἀντίστασις ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἡ μάχη ἐπληρώρισε σήμερον τὴν πρώϊαν.

ΦΕΤ'ΑΕΡ

121

30 Αὐγούστου (ν. ἡ.).

Πρώτερον

Λονδίνον

Ἐξακολουθεῖ εἰσέτι μάχη ἀρξαμένη 23ην, κατὰ ὀχυρωμάτων Σαγγαρίου ποταμοῦ. Τούρκοι λαμβάνουσιν ἐνισχύσεις ἐκ Κιλικίας καὶ Καυκάσου. Λέγεται ὅτι ἡ ὑπερασπίζουσα τὴν γραμμὴν Σαγγαρίου Τουρ-

EPILOGUE.

J'arrête ici mes récits sur les massacres de Nicomédie.

Récits vrais comme le sont le soleil et la lumière. Faibles récits, comme est faible la lumière du soleil couvert par les nuages. Aucune plume ne saurait présenter sous leurs vraies couleurs, les tragiques massacres de Nicomédie, ni les persécutions subies par les malheureux êtres qui palpitent sous les griffes du Turc. Si on voulait tout raconter, il y aurait matière, non pour une petite brochure comme celle-ci, mais pour toute une bibliothèque.

Et même alors, tout ce que l'on écrirait sur la cruauté du Turc et de quelque manière qu'on l'écrive, serait toujours loin de la réalité.

FIN.

κική δύναμις ὑπερβαίνει τὰς 60.000 πεζικοῦ. Ἀπώλεια ἀμφοτέρωθεν βαρεῖα. Συμμορίαὶ ἀτάκτων Τούρκων εἰσέλασσαι εἰς χωρίον τι ἐφόνευσαν τρεῖς ἄνδρας. Ἀγγέλλεται ὅτι οἱ Τούρκοι ἐπιστράτευσαν ἑτέρας 12.000 ἀνδρῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀτταλείας.

ΟὔΤΑΑ

122

30 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερησίον Ταχυδρόμον

Λονδῖνον

Ἡ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου μάχη ἐξακολουθεῖ μετὰ σφοδρότητος ἀμφοτέρωθεν. Οἱ Ἕλληνες πιέζουσιν ἰσχυρῶς τοὺς Τούρκους, οὔτινες ἐγκαταλείπουν ἔδαφος. Τὰ ἐκ Καυκάσου στρατεύματα προέβησαν εἰς ἀντεπιθέσεις εἰς πολλὰ μέρη, πλὴν ὅμως ἀπεκρούσθησαν μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν, ἀποσυρθέντα ἐν τέλει. Οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὴν ὀχυρὰν θέσιν Καμπούρογλου κατόπιν σφοδρᾶς μάχης.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

123

30 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Πρώτερον

Λονδῖνον

Ἀγγέλλεται ἐξασθένεισι τῆς τουρκικῆς ἀμύνης. Ἡ μάχη ἐξακολουθεῖ σφοδρά. Ἀγγέλλεται: ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος λόγῳ ὑγείας ἀναχωρεῖ ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ εἰς Προῦσαν.

ΟὔΤΑΑ

Καταδίκη Ἰταλοῦ κατασκοπέου.

124

30 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Πρώτερον

Λονδῖνον

Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατοδικεῖον κατεδίκασεν εἰς θάνατον Ἰταλὸν ὑπὴκοον ἐπὶ κατασκοπεῖα ὑπὲρ τῶν Τούρκων.

ΟὔΤΑΑ

125

30 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ταῖς

Λονδῖνον

Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατοδικεῖον κατεδίκασεν εἰς θάνατον Ἰταλὸν κατάσκοπον. Β. Κωνσταντῖνος ἀνεχώρησεν ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ εἰς Προῦσαν διὰ λόγους ὑγείας. Ἡ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου τουρκικὴ ἄμυνα ἐξασθενεῖ.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

126

1 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ταῖς

Λονδῖνον

Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατοδικεῖον κατεδίκασεν εἰς θάνατον Ἰταλὸν ὑπὴκοον Ἀλβέρτον Πέντζον, ἐνεργοῦντα κατασκοπεῖαν ὑπὲρ τῶν Τούρκων. Ἡ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου τουρκικὴ ἄμυνα ἐξασθενεῖ. Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀνεχώρησεν ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ μεταβαίνων εἰς Προῦσαν διὰ λόγους ὑγείας.

ΜΙΛΛΣ

127

30 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Μάχη ἐσυνεχίσθη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 29ης. Τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα τὰ ὅποια ὑπεχώρουν πρὸ τοῦ προσελύοντος ἀριστεροῦ ἄκρου τῶν Ἑλλήνων, κατῴρθωσαν νὰ καταλάβωσι μίαν σειρὰν κορυφογραμμῶν καὶ νὰ ὀργανώσωσι νέαν ἀντίστασιν.

Μία μεραρχία Ἑλληνικὴ κατὰ τὴν διάρκειαν λυσσώδους μάχης εἰς τὸ κέντρον κατέλαβεν ὀχυρὰν ἐχθρικήν θέσιν καὶ ἐκέρδισεν ἀρκετὸν ἔδαφος. Ἡ μάχη πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐφαίνετο στάσιμος. Τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα δεικνύουν μεγάλην γενναίότητα καὶ ἀντοχὴν μαχόμενα ὑπὸ καυσικώτατον ἥλιον καὶ ἄνευ ὕδατος ἐπὶ ἐδάφους ἐσπαρμένου ἐξ ἀποκρήμνων παντελῶς λόφων καὶ χαράδρων.

Ἡ ἀνιχνευτικὴ ὑπηρεσία κοπιᾷ ἐπερβολικᾶ διότι λεκανθασμένοι χάρται καθιστοῦν ἀεροναυτικὰς κατοπτρεύσεις ἀσφαfeῖς.

ΦΕΪΛΕΡ

128

31 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἡ μάχη ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς 30ης θεωρεῖται ἀποκλίνουσα ὑπὲρ Ἑλλήνων. Οἱ Τούρκοι φαίνεται ὅτι ὑποχωροῦν καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, προκαλύπτοντες ὑποχώρησιν των δι' ὀπισθοφυλακῶν, αἱ ὅποια κρατοῦνται εἰσέτι ἐπὶ σειρᾶς κορυφογραμμῶν.

Ἐπιτυχία ἐξησφαλίσμένη ὑπὸ τοῦ Κέντρου τῶν Ἑλλήνων, πρὸ τῆς ὀρμητικότητος τοῦ ὁποίου ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπανειλημμένας ἀντεπιθέσεις, αἱ ὅποια ὅμως ἐξασθένισαν ἐν τέλει τὴν συνοχὴν τῶν δυνάμεων του εἰς τοιοῦτον σημεῖον. ὥστε δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ ἀνθέξῃ ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐπανελάβον τὴν ἐπί-

IMPRIMERIE FRANÇAISE
DU "PROGRÈS"

θεσιν. Τὸ δεξιὸν τῶν Τούρκων ἀπειλούμενον ἐκ τῆς εἰσχωρήσεως εἰς τὰς ἐκ τῶν νότων αὐτοῦ ὀχυράς θέσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Οὕτω δὲ ἐδόθη εἰς τὸ ἀριστερὸν τῶν Ἑλλήνων καιρὸς νὰ παρελάσῃ ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου.

Ἡ ἐπαρὴ ἀπεκατέστη τὴν 26ην μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ὅτε αὐταὶ διέβησαν τὸν Σαγγάριον παρὰ τὴν ἐγγὺς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκύρας κειμένην γέφυραν. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε σπουδαϊότατον, ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, διότι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡ ἐλικοειδὲς διὰ τῆς ἐρήμου Ν. τοῦ Σαγγαρίου ἐγένετο εὐθεῖα διὰ τῆς ἐπιδιορθωθείσης γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ διὰ τοῦ ὁροπεδίου Σιβρῆ—Χισάρ συντομείσασα οὕτω τὴν ἀπόστασιν κατὰ 120 χλμ. Ἡ κατεύθυνσις τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ δὲν καθωρίσθη εἰσέτι. Καθ' ὑπόθεσιν δὲ ἡ Ἀγκυρα θὰ εἶναι ἡ βάσις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἡπιθανῶς καὶ ἀνατολικώτερον ὁ Ἄλως ποταμὸς.

ΦΕΥΛΕΡ

129

1 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδίνον

Αἱ Τουρκικαὶ Δυνάμεις, κατόπιν ἐπανειλημμένων προσπαθειῶν ὅπως διασπάσωσιν ἑλληνικὸν κέντρον, ἀπεκρούσθησαν μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν καὶ ὑπεχώρησαν ἐν ἀταξίᾳ πρὸς τὴν Ἀγκυραν, ἐγκαταλιποῦσαι μεγάλην ποσότητα ὑλικοῦ καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους. Τὰ Ἑλληνικὰ ἀεροπλάνα, καταδιώκοντα τοὺς ὑποχωροῦντας Τούρκους, ἐπαυξάνουσι τὰς ἀπωλείας των.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

130

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρόμον

Λονδίνον

Ἑλληνες μετὰ τὴν κατάληψιν Γορδίου ἐξακολουθοῦσιν ἀπώθησιν Τούρκων πρὸς Πολατλή, καταλαμβάνοντες τουρκικὰς ὀχυρωματικὰς γραμμὰς τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην. Πρὸς νότον Ἑλληνες κατέλαβον ὀχυράς θέσεις Τούρκων ἐπὶ ὄρους Γιλτίς συνεχίσαντες προέλασιν αὐτῶν βορείως. Ἡ παρὰ Ταμπούρογλου μάχη ὑπῆρξε σφοδροτάτη καθ' ὅλον τὸ ἡμερονύκτιον. Οἱ Τούρκοι ἐξετοπίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες καταδιώκουσιν αὐτοὺς πρὸς τὸ ὄρος Ἀρτίτζ.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

131

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδίνον

Ἡ μάχη κατὰ ἐχθρικῶν ὀχυρωματικῶν γραμμῶν προσεγγίζει πρὸς τὸ τέρμα τῆς. Πᾶσα ἐπίθεσις εἶναι καὶ νέα ἀφορμὴ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τοὺς Ἑλλήνας στρατιώτας, οἵτινες ὄντως εἶναι ἀξιοὶ ἐγκωμίων καὶ θαυμασμοῦ διὰ τὴν γενναίαν ὁρμητικότητα καὶ ἀντοχὴν των. Ἐμάχοντο ἐπὶ ἐπτὰ συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας μετ' ἐλαχίστης τροφῆς καὶ ὕδατος καὶ σχεδὸν ἀύπνοι. Οἱ Ἑλληνες ἐν τούτοις δὲν ἐξητλήθησαν, παρὰ τὴν ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας πορείαν διὰ μέσου σχεδὸν ἐρήμου, καθ' ἣν ὑπὲρβησαν ἐμπόδια ἀνυπερβλήτα. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις διαφόρων στρατιωτικῶν ἀκολούθων, τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν τελευταίων μαχῶν ὑπῆρξαν αἱ διὰ λόγῃς καὶ χειροβομβίδων συμπλοκαί, καθ' ἃς οἱ Ἑλληνες διετήρησαν τὰς θέσεις των ἀψηφούντες τὸν θάνατον. Οἱ αὐτοὶ στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι εἶναι λίαν ἐνθουσιασμένοι ἐπίσης μετὰ τὸν ἥρωισμόν των Τούρκων καὶ ἰδιαίτερος μετὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀξιωματικῶν των, οἵτινες μετὰ προτεταμένα τὰ περιστροφὰ ἠνάγκαζον τοὺς στρατιώτας νὰ προσελάνουσιν.

ΜΙΛΛΣ

132

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Αἱ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου καὶ Γκεοῦ τουρκικαὶ θέσεις εὐρίσκονται ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ βάθος. Τὸ τελευταῖον ἔρεισμα κατελήφθη χθὲς τὴν νύκτα. Οὐχ ἥττον ὁ Κεμαλικὸς Στρατός, παρὰ τὴν ἐξασθένησίν του, διατηρεῖ τὴν συνοχὴν του, καὶ ἐγκαθίσταται, ὡς φαίνεται ἐπὶ νέων θέσεων, εὐρισκομένων κατὰ τι ὅπισθεν τῶν ἤδη κατεχομένων, κλύπτων οὕτω τὴν πρὸς τὴν Ἀγκυραν ὁδόν. Ἡ ἀμυνὰ του διεξάγεται λυσσώδως. Τούρκος ἀξιωματικὸς συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἀναφέρει ὅτι ἀξιωματικοὶ ἔχουσι λάβει ἐπιτακτικὴν ἐντολὴν ὅπως οὐδέποτε ἐγκαταλείψωσι τὰς θέσεις τῆς μάχης ἄνευ ἐγγράφου ἐντολῆς. Ἐπίσης ὀφείλουσι νὰ φονεύωσι πάντα ὅστις ἤθελε τυχὸν ὑποχωρήσῃ. Τὸ Ἑλληνικὸν μέτωπον εὐρίσκεται ἤδη 25 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Παρὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ἡ ἀναμονὴ τῆς ἐπιτυχίας διατηρεῖ τὸ ἥθικόν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ. Νέα μάχη φαίνεται ὡς ἐπικειμένη.

ΦΕΥΛΕΡ

133

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἡ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἐπαρὴ δὲν διεκόπη. Οἱ Τούρκοι προσπαθοῦν νὰ τὴν κρατήσωσι ἀντιστάμενοι ἐρρωμένως καὶ βῆμα πρὸς βῆμα ὑπεραμυνόμενοι τοῦ ἐδάφους. Οἱ Ἑλληνες λέγουσι ὅτι ἀνγκάζονται ὅπως ἀντιμετωπίσωσι ἤδη τὸ ὅλον τῶν στελεχῶν τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν οἵτινες ἐνσπείρουσι τὸν φανατισμὸν

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝ ΜΙΚΡΑΙ ΑΣΙΑΙ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ 1921

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΥΠΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1921

τοῦ ἀγῶνος. Αἰχμάλωτοι δὲ εἶναι πολλοὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ πεδίου νεκρούς. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ κατὰ τὰς τελευταίας μάχας ἐπέφερε σοβαρὰς ἀπωλείας εἰς τὸν ἐχθρόν. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἐπίσης σοβαραί, ἀλλ' ἡ ἀποκταχθεῖσα συγκοινωνία διευκολύνει τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν διὰ τῶν στρατευμάτων εἰς τὴν ἀντετιθεμένην φρουρήσιν τῶν νώτων. Ἐκ τῶν ἀραιῶν βολῶν τοῦ ἐχθροῦ ὑποτίθεται ὅτι τὰ πολεμφοδιά του ἐξαντλοῦνται. Ἑλληνικὸν σύνταγμα ἡχμαλώτισε χθὲς ὁλόκληρον ἐχθρικὸν τάγμα μετὰ τῶν ἀξιοματικῶν αὐτοῦ ἀριθμοῦν 400 ἀνδράς. Τοῦτο ἀποδεικνύει ἰσως τὴν σημερινὸν ἀριθμὸν τῶν Τουρκικῶν ταγμάτων. Τάγμα Ἑλληνικὸν ἐπὶ τῆς πηλαιοῦ γραμμῆς συγκοινωνιῶν κατέλαβε αἰφνιδιστικῶς ἀπὸ σπασμα τουρκικοῦ ἱππικοῦ, τὸ ὅποιον περιεστρέφετο περὶ τῶν θέσεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τραπῇ ἔφιππον εἰς φυγὴν ἐγκαταλείψαν ἕνα μόνον αἰχμάλωτον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ ὄρεινόν πυροβολικὸν του μετ' ἀρκετῶν πολεμφοδίων καὶ ὀπλῶν.

ΦΕΪΛΕΡ

Αἱ περὶ τὸ Ἀρντίξ γιγαντομαχίαι.

134

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλν Μαίηλ

Λονδίνον

Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξακολουθεῖ ἡρωϊκῶς ἀντιστεθῆναι τοὺς ἐκ θέσεων ἰσχυρῶς ὠχυρωμένους. Τοῦρκοι ἐπιχειροῦσιν ἀπέλπιδας ἀποπείρας ὅπως σταματήσωσι τοὺς ἐπιτιθεμένους Ἕλληνας, καὶ ὅπως ἀσφαλίσωσιν εἰς ἐκυτοὺς ἄνετον ὑποχώρησιν. Ἕλληνας ὠχύρωσαν τοποθεσίαν τοῦ Τσίλ ἐνθα συνάπτονται αἱματηραὶ συγκρούσεις. Τοῦρκοι ὑποχωροῦσιν ἐκ τῶν ὑψωμάτων Ἀρντίξ μέχρι Παζάρ-Κιόι πυρπολοῦντες τὰ πάντα. Μεραρχία τουρκικοῦ ἱππικοῦ παρενοχλοῦσα ἐκ τῶν ὀπισθεν τοὺς Ἕλληνας παρὰ τὴν λίμνην Ἀκ κατετροπώθη δι' αἰφνιδίας κυκλωτικῆς κινήσεως τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

135

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεῆς

Γενεύην

Ἡ μάχη ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς χθὲς καὶ προχθὲς. Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως, οἱ Κεμαλικοὶ φαίνεται ὅτι ἠναγκάσθησαν νὰ ρίψουν εἰς τὴν μάχην τὸ πλεῖστον μέρος τῶν φαλάγγων, αἵτινες ἐφάνιντο ὑποχωροῦσαι πρὸς ἀνατολάς. Ἡ μάχη θὰ ἐξακολουθῇ σήμερον ἐπὶ τοῦ κάτω Γκεοῦκ. Ἡ ἀριστερὰ ἐλληνικὴ πτέρυξ ἤρξατο κατακτῶσα ἔδαφος.

Πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου, τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα, διαβάνα τὸν ποταμὸν, προσεβλήθησαν ὑπὸ κεμαλικῶν δυνάμεων ἀνερχομένων εἰς τρεῖς ἕως τέσσαρας μεραρχίας. Μετὰ ζωντὴν διήμερον ἀγῶνα, ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπώθησεν ἀντεπίθεσιν καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ γεφυρώματος. Ἡ κατάστασις φαίνεται σήμερον πρῶτον εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς Ἕλληνας.

ΦΕΪΛΕΡ

136

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλν Μαίηλ

Λονδίνον

Μάχη Γορδίου καὶ Σαγγαρίου διήρκεσεν ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας, περατωθεῖσα μὲ πλήρη νίκην τῶν Ἑλλήνων. Τοῦρκοι ἠττήθησαν σκόντες μεγάλας ἀπωλείας. Τουρκικαὶ δυνάμεις ἀνέρχονται εἰς 19 Μεραρχίας συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐνισχύσεων. Ὁ Κεμάλ καὶ ὁ Ἰσμὲτ διηύθυνον προσωπικῶς ἐπιχειρήσεις, διηνεκῶς προσπαθοῦντες ὅπως διὰ παντὸς μέσου κρατήσωσι τὰς θέσεις των. Ἡμερησία διαταγὴ Κεμάλ ἀπευθυνομένη πρὸς τὰ στρατεύματα ἔχει οὕτως. «Ὑπερασπίσατε πάντες Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν. Πέραν τῶν γραμμῶν τούτων δὲν ὑφίσταται πατρις ὑπερασπίσατε αὐτὴν μέχρι θανάτου». Τὸ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἡ φυσικὴ τοποθεσία ἦσαν λίαν εὐνοϊκὰ διὰ τὴν ἄμυναν τῶν Κεμαλικῶν. Οἱ λοφίσκοι, τὰ ὄρη καὶ τὰ ὀροπέδια προσέφερον θέσιν εὐστοχον εἰς τὸ πυροβολικόν, ἐνῶ ταῦτοχρόνως Τοῦρκοι ἐπροφυλάττοντο ἐντὸς βαθέων χαρακωμάτων, περιπεφραγμένων διὰ συρματοπλεγμάτων καὶ ἐξωπλισμένων διὰ ταχυβόλων. Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἐσάρωσε τὸ πᾶν. Τοῦρκοι διενήργησαν συχνὰς ἀντεπιθέσεις ἵνα ἀνακαταλάβωσι τὰς θέσεις, ἐνῶ συγχρόνως ἀξιοματικοὶ αὐτῶν ἐπυροβόλουν κατὰ παντὸς ὑποχωροῦντος. Καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Διοικηταί, οἵτινες ἄνευ διαταγῆς ὀπισθοχώρουν, ἐτουφεκίζοντο αὐθωρεῖ. Τοῦρκοι ὅπως προκαλύψωσιν ὀπισθοχώρησιν των θέτουν πῦρ εἰς μεγάλους σωροὺς χόρτου καὶ ἐν γένει μετέρχονται ὅλα τὰ μέσα ὅπως φέρωσι κωλύματα εἰς τὴν προέλασιν τῶν Ἑλλήνων. Ἀπαντες οἱ Τοῦρκοι τραυματαῖ ἐπέσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Πλεῖστοι τούτων ἐτουφεκίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀξιοματικῶν των ἐνῶ ὑπεχώρουν μαχόμενοι. Τουρκικὴ ἄμυνα ἐνισχύθη διὰ στρατευμάτων ἐκ Κανακίου καὶ Κιλικίας. Ἕλληνας ἐξακολουθοῦσι πιέζοντες Τοὺρκους, οἵτινες ὑποχωροῦν πέραν τῆς ὁροσειρᾶς Ἀρδίξ καὶ Τσάλ.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

137

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ἀπαντῶσαι εἰς διαδοθείσας ἐνταῦθα εἰδήσεις περὶ ἐλληνικῆς ἠττης, στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ διεκέρυξαν

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

ANN ARBOR, MICH.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

ANN ARBOR, MICH.

ὅτι Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐφαρμόζει σχέδιόν του ἐπιτυχῶς, ἀποκρούσας Ἑθνικιστὰς ἐφ' ὧν τῶν ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου ὀχυρῶν αὐτῶν θέσεων. Μεγάλῃ μάχῃ ἐξακολουθεῖ.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

133

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλυ Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Μάχῃ πέραν Σαγγαρίου διήρκεσεν ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας. Ἀδύνατος ἡ περιγραφή τῶν ἡραϊκῶν κατορθωμάτων τῶν Ἑλλήνων, ἅτινα ἐστοίχισαν ὄντως πολὺ εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐχθρὸς συνετρίβη, σγῶν σοβαρώτατας ἀπωλείας. Ἡ Τουρκικὴ δύναμις μετ' ἐνισχύσεων τῆς ἀποτελεῖται ἐκ 19 μεραρχιῶν. Ὁ Κεμάλ καὶ ὁ Ἰσμέτ διηύθυναν προσωπικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις, προσπαθοῦντες νὰ διατηρήσωσι πάσῃ θυσίᾳ τὰ ὀχυρώματά των Ἀπηύθυνον ἡμερησίαν διαταγὴν ἔχουσαν οὕτως «Αἱ γραμμαὶ, ὧν ὑπεραμύνεσθε ἀποτελοῦσι τῶρα τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος. Πέραν τῶν γραμμῶν τούτων δὲν ἔχομεν ἄλλην πατρίδα. Ὑπερασπισθεῖτε αὐτὰς μέχρι θανάτου». Τὸ πεδίου τῆς μάχης ἦτο λίαν εὐνοικὸν διὰ τὴν ἄμυναν τῶν Κεμαλικῶν, ἀποτελούμενον ἐκ λοφίσκων κωνικοῦ σχήματος καὶ ὁρέων μετ' ὀροπεδίων, τὰ ὅποια προσέφεραν στόχον μακρὸν διὰ τὸ πυροβολικὸν των. Ἀπασα ἡ γραμμὴ εἶχεν ὀχυρωθῆ διὰ χαρακωμάτων ἐκ συρματοπλέγματος καὶ πολλῶν ταχυβόλων. Ἀλλ' Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἐσάρωσε τὸ πᾶν. Τοῦρκοι μὴ ἀπολέσαντες τὸ θάρρος των προσεπάθησαν ν' ἀνακαταλάβωσι τὰς ἀπωλεσθείσας θέσεις των. Ἀξιωματικοὶ Τοῦρκοι ἐτυφέκιζον πάντα ὑποχωροῦντα. Διοικηταὶ καὶ ἄνδρες ὑποχωρήσαντες ἄνευ διαταγῆς αὐθαρρῇ ἐτυφεκίσθησαν. Ἑλλήνες κατέλαβον Ἀρντιζ--Ντάγ, Τσάλ--Ντάγ, Βασφῆ--Κιόϊ. Τοῦρκοι ὑπεχώρησαν ἐν βίᾳ πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὑψωνον σωροὺς χόρτων, οὓς ἔκαιον ἀκολούθως, ὅπως καλύψωσιν ὀπισθοχώρησιν. Ἀπαντες οἱ Τοῦρκοι τραυματῖαι ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἑλλήνες ἐξακολουθοῦν νὰ πιέζωσιν ἰσχυρῶς τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὴν Ἀγκυραν. Μάχῃ συνήφθη ὡσαύτως καὶ παρὰ τὴν λίμνην Ἀκ, πλησίον τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρήμου, κατὰ τὴν ὁποίαν μεραρχία Τουρκικοῦ ἱππικοῦ ἐξεμνηδενίσθη.

ΜΠΩΜΟΝ

139

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ρούτερ

Λονδῖνον

Κατόπιν ἐπεμβάσεως Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ὑπόθεσιν Στρατοδικείου δι' Ἰταλὸν ὑπὴρκοον, Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διέταξεν ὅπως μὴ ἐκτελεσθῇ θανατικὴ καταδίκη. Μάχῃ κρατερὰ ἐξακολουθεῖ. Ἑλλήνες ἀγγέλλουσιν ὅτι κατέλαβον θέσεις ὀχυρὰς ἀνατολικῶς Σαγγαρίου. Κεμαλικοὶ ἀνθίστανται εἰσέτι. Κατάστασις παραμένει ἀβεβαία.

ΟΥΤΙΤΑΛ

140

2 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλυ Μαίηλ

Λονδῖνον

Ἑλλήνες καταδιώκοντες Τούρκους, οἵτινες ὑποχωροῦσι μαχόμενοι, κατέλαβον Τζουβερὰν πέραν τῶν ὁρέων Ἀρντιζ καὶ Τσάλ. Τοῦρκοι ὀπισθοχωροῦσι βεβιασμένως. Ὑπὴρκοος Ἰταλὸς κατηγορούμενος ἐπὶ κατασκοπεῖα ὑπὲρ Κεμάλ κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

141

3 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Τάιμς

Λονδῖνον

Τοῦρκοι μετ' ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις ὑποχωροῦν πρὸς νότον καὶ εἰς τὸ κέντρον. Ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ δηλοῦν ὅτι Κεμαλικὴ ἀντίστασις ὑπῆρξεν ἐξοχος, διότι τὰ στρατεύματα τοῦ Κεμάλ ἠγωνίσθησαν μετ' ἐξαιρετικοῦ θάρρους καὶ γενναιότητος. Ἑλληνικὴ προέλασις ἴσως ἐπιταχυνθῇ. Ἡ ποινὴ Ἰταλοῦ ὑπὸ ἐμετριάσθη ὑπὸ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

Ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ποτε δεινὸς περὶ τὸ Καλὲ-Γιρότο.

142

3 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Συντακτικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Κεμάλ μάχεται σφοδρῶς ἐναντίον ὀλοκλήρου Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν. Τελευταία του προσπάθεια τείνει πρὸς διάσωσιν Ἀγκύρας. Στρατὸς του παρὰ ἐξαντλήσεις, ἃς ὑπέστη, ἐπολέμησε μετὰ πολλῆς ἀπαρχιστικότητος καὶ γενναιότητος, πιεζόμενος ὅμως διαρκῶς ὑποχωρεῖ. Τουρκικαὶ ἀπώλειαι ὑπέρογκαι λόγω βιαιοτάτων ἀντεπιθέσεων. Ἑλληνικαὶ ἀπώλειαι σημαντικαὶ λόγω φυσικῆς ἰσχύος Τουρκικῶν θέσεων. Στρατηγὸς Παπούλας ἐδήλωσεν ὅτι ἀπώλειαι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς ἐπιτυγχέντα ἀποτελέσματα. Ὑποτίθεται ὅτι Κεμάλ διοικεῖ αὐτοπροσώπως στρατόν.

ΜΙΛΑΣ

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐκστρατεία, ὡς περιγράφεται ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ὑπὸ τῶν ἀμερολήπτων ἀνταποκριτῶν μεγάλων ὀργάνων τῆς παγκοσμίου γνώμης, παρέχει ἀνάγνωσμα ἐξόχου ἐνδιαφέροντος.

Τῇ εὐγενεῖ συναινέσει τῶν συγγραφέων τῶν ἀποσταλέντων τηλεγραφήματων συνεκεντρώσαμεν ταῦτα καὶ ἐκδίδομεν κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, ἀκριβῶς ὅπως ἐγράφησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῆς μεταδοτικῆς ζήσεως τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος.

Ἀντανακλῶσι πιστῶς τὰς ὥραιάς καὶ ἰσχυρὰς ἀρετάς τοῦ ἡρωικοῦ σφριγῶντος στρατοῦ τῆς Πατρίδος ἡμῶν, μαρτυροῦσι δὲ τὴν προσπάθειαν ἣν κατέβαλεν ἀπαξ ἔτι ἡ Ἑλλάς, ἡ προφυλακὴ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν Ἑθνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς καὶ ἐξασφαλίσῃ διηνεκὴ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ. Ἐὰν ἐν ταῖς ἀρεταῖς ταύταις διαφαίνωνται καὶ τινες ὑπερβολαὶ συναφεῖς πρὸς τὴν νεότητα, ὡς ὁ ἐνθουσιασμός, μὴ ὑπολογίζων πάντοτε τὴν ἀντίστασιν, καὶ ἡ αὐτοπεποίθησις ἥτις ἐξικνεῖται καὶ μέχρι περιφρονήσεως δυσχερεῶν συχνάκις ἀνωτέρων αὐτοῦ τοῦ ὑψίστου θάρρους, δὲν ἐνομίσαμεν ὅτι ἔδει διὰ τοῦτο νὰ περικόψωμεν τὰς περιγραφάς. Ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ ἐκπλαγῇ ἐπίσης συναντῶν λόγους φέροντας τὴν σφραγίδα ἄκρας αἰσιοδοξίας, ἐκφωνηθέντας δ' ὑπὸ διοικητῶν μονάδων πρὸς τοὺς μαχομένους, ἢ ἀποτεινομένους πρὸς τὸ κοινὸν ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἐπιτυχία, ἥτις ἄλλως τε ἔσπευε τὰς προσπάθειάς ἡμῶν, ἐδικαιολόγησε τὴν τοιαύτην αἰσιοδοξίαν καὶ δι' αὐτὴν σημαίνει πιθανὸν θά φανῇ αὕτη ὑπερβολικὴ.

Οὕτως οἱ μὲν φίλοι τῆς Ἑλλάδος θέλουσιν εὖρεϊ εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας σελίδας βαρύτατα ἐπιχειρήματα ὅπως ἐπὶ πλέον κραταιώσωσι τὴν ἐφ' ἡμᾶς ἐμπιστοσύνην, οἱ δὲ καλῆς πίστεως ἀντίπαλοι θέλουσι πιθανῶς ἀντιληφθῇ τὸ ἄδικον βεβιασμένων τιῶν ἐκτιμήσεων. Ἡμεῖς ἀφ' ἑτέρου, ἀποφεύγοντες πᾶσαν διαφῆμιν ἀποβλέπουσαν εἰς δημιουργίαν ἐντυπώσεων αἰτίνας καὶ ἂν ἐπετύγχανον θὰ ἦσαν ἴσως βραχείας διαρκείας, δὲν θὰ προβῶμεν οὐδ' εἰς τὸ ἐλάχιστον σχόλιον ἐπὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας, ἥτις ἐνταῦθα δὲν παρουσιάζεται εἰμὴ ὑπὸ τὴν καθαρὰν στρατιωτικὴν αὐτῆς ἀποψιν. Ἡ Ἑλληνικὴ προσπάθεια καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς θέλουσι ἀλλαχοῦ ἐκτιμηθῇ ἐν τῇ ὁλότητί των καὶ μὲ ἀριθμοὺς ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ.

Οὐδεὶς ἀναγινώσκων τὰ παρατιθέμενα τηλεγραφήματα θ' ἀμφισβητήσῃ ὅτι, ἐν πάσῃ κυριολεξίᾳ, εἰς θαλερός, γενναῖος καὶ ἀκάματος ἑλληνικὸς στρατὸς ἵσταται ἡρωικῶς μαχόμενος ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, μεγάλα ἐπιτελέσας καὶ ἐπιτελὼν καὶ ἄξιος τῆς Ἑθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς.

- 143 3 Σεπτεμβρίου (ν. ή) *Ντέϊλυ Μαίηλ*
Λονδίνον
"Ελληνες κατέλαβον Καλέ--Γρόττο. Ποινή 'Ιταλοῦ ὑπὲρ ὑπὸ Κωνσταντίνου.
ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ
- 144 3 Σεπτεμβρίου (ν. ή) *Ἡμερήσιον Τηλέγραφον*
Λονδίνον
"Ελληνες καταδιώκοντες Τούρκους κατέλαβον Τζουκράν καὶ Καλέ--Γρόττο, δύο ἰχυρωτάτας τοποθεσίας. 'Ιταλὸς ὑπὲρ ὑπὸ Κωνσταντίνου ἔτυχε Βασιλικῆς χάριτος.
ΜΠΩΜΟΝ
- 145 3 Σεπτεμβρίου (ν. ή) *Ἡμερήσιον Ταχυδρομὸν*
Λονδίνον
Θανατικὴ καταδίκη 'Ιταλοῦ κατασκόπου ἔμετριάσθη εἰς ἰσόβια δεσμὰ ὑπὸ Βασιλέως Κωνσταντίνου.
ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ
- 146 3 Σεπτεμβρίου (ν. ή) *Συνεταίρικὸν Τύπον*
Λονδίνον
"Ελληνες προήλασαν περὶ τὰ 10 χιλιόμετρα. Εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν δύο χλμ. ἀπὸ τοῦ χωρίου Πολατλή, κυρίας βάσεως τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς "Αγκυραν. Ἡ ἀπελπιστικὴ τῶν Τούρκων ἀμυνα ἐθαυμάσθη καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν οἵτινες ἀνέγνωσαν τὴν γενναίωτά καὶ ἡρωϊσμὸν τῶν ἀντιπάλων των. Ἀναφέρουσι προσέτι ὅτι ἐν τῷ Κεμαλικῷ στρατῷ ἐπὶ δέκα ἀνδρῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς ἀξιωματικὸς, καὶ ὅτι ἡ ἀνευ διαταγῆς ὑποχώρησις τιμωρεῖται διὰ θανάτου.
ΜΙΛΛΣ
- 147 3 Σεπτεμβρίου (ν. ή) *Τάξις*
Λονδίνον
"Ελληνικὰ στρατεύματα προσελύνουσι σταθερῶς. Μετὰ μάχην κρατερὰν κατέλαβον ὑψώματα Μπάσ-Κιὶ παρὰ σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Πολατλή. Κεμὰλ ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται ὑποχωρῶν. Τελευταία μάχαι ἐστοίχισαν μεγάλας ἀπωλείας εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας.
ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ
- 148 3 Σεπτεμβρίου (ν. ή) *Συνεταίρικὸν Τύπον*
Λονδίνον
Συμπληροῦται ἡ ἑβδόμη ἡμέρα τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου εὗρε τὸν ἐχθρὸν ἐκκενοῦντα βεβιασμένως ὅλας τὰς γραμμάς καὶ ἐν πλήρει ὑποχωρήσει πρὸς "Αγκυραν. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καταδιώκει τὸν ἐχθρὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Πιστεύεται ὅτι ὁ Κεμὰλ δὲν διαθέτει ἄλλας ὀχυρωματικὰς γραμμάς, ὅμοιας πρὸς ἐκεῖνας, ἅς ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ. Οἱ Ἑλληνες ἀξιωματικοὶ εἶναι πεπεισμένοι ὅτι ἐπικεῖται ἡ κατάληξις τῆς Ἀγκύρας ὑπὸ τῶν προκεχωρημένων ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἀπώλειαι ἐχθροῦ εἰς αἰχμαλώτους, πυροβόλα καὶ ὕλικὸν κατὰ τὸ τελευταῖον ἑπτάήμερον δὲν ἐγνώσθησαν εἰσέτι, πάντως ὅμως αὗται εἶναι βαρεῖαι ἐκατέρωθεν.
ΜΙΛΛΣ
- 149 3 Σεπτεμβρίου (ν. ή) *Ἡμερήσιον Τηλέγραφον*
Λονδίνον
Κατόπιν μεγάλης περιουσίας ἀνὰ τὸ ἑλληνικὸν μέτωπον, ἐπανῆλθον εἰς Σμύρνην, ἐνθα εὗρον κοινὴν γνώμην ἀπερροφημένην πλέον ἢ ποτε μετὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχης τῆς ἀρχαμένης πρὸ τῆς ἐξ "Εσκῆ-Σεχῆρ ἀναχωρήσεώς μου. Τὴν προσεχῆ Τρίτην συμπληροῦται δεκαπενθήμερον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς, ἥτις ὑπῆρξε μία τῶν φοβερωτέρων μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κων/πόλεως 1453 καὶ ἥτις δύναται νὰ συγκριθῇ μετὰ τὰς τοῦ παγκοσμίου πολέμου σκληρὰς μάχας. Τόσον οἱ Τούρκοι τῆς Κων/πόλεως ὅσον καὶ οἱ τῆς Ἀγκύρας ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν τὸ «Βερδέν των» Παρὰ ταῦτα ὅμως διαδίδεται μετ' ἐπιτάσεως ὅτι ἡ "Αγκυρα θὰ πέσῃ. Οἱ Ἑλληνες ἀναμένουσι μετὰ πεποιθήσεως τὴν εἰσοδὸν των εἰς τὴν πόλιν, ἐντὸς τῆς τρεχούσης ἑβδομάδος. Οἱ Ἑλληνες κατὰ τὸ δωδεκάήμερον διάστημα τῆς διαρκείας τῆς μάχης καὶ τῆς πρὸ ταύτης διανυθείσης ἑβδομαδιαίας περίπου πορείας, προήλασαν εἰς βάθος 100 χλμ. Ἐκινήσαντες ἐκ γραμμῆς κειμένης μεταξὺ Σιβρῆ-Χισάρ καὶ Ἀλπῆ-Κιὶ ἐξετρίχθησαν ἐπὶ θέσεων κατὰ μῆκος τοῦ Σαγγαρίου, ἐλιγμὸς ὅστις ἐπὶ 50 ἐτι χλμ. τὴν διανυθεῖσαν ἀπόστασιν. Ἡ μέχρι Σαγγαρίου πορεία ἀποτελεῖ τὴν πρώτην φάσιν τῆς ἐπιθέσεως, καθ' ἣν οἱ Ἑλληνες δὲν συνήντησαν εἰμὴ μικρὰ Τουρκικὰ ἀποσπάσματα ἅτινα καὶ κατεδίωξαν εὐκόλως. Ἡ πραγματικὴ δυσχέρεια παρουσιάσθη μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Σαγγαρίου ἐνεργηθεῖσαν εἰς διάφορα σημεῖα. Ἡ δευτέρα φάσις ἤρξατο δι' ἐπιθέσεως πυκνῶ φελλοῦ τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ ἐγκατεστημένου ἐπὶ στρατηγικῶν ὑψωμάτων ἀνατο-

λικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἠκολούθησεν ὁρμητικὴ ἀντεπίθεσις τῶν Ἑλλήνων τὴν Τρίτην (23ην Αὐγούστου) κατὰ τῶν ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου Τουρκικῶν ὀχυρῶν καὶ χαρακωμάτων. Δι' ἄλληπαλ-
λήλων πεισματωδῶν ἐφοδῶν οἱ Ἕλληνες ἐγένοντο κύριοι περιοχῆς ἐκ σημείου Τσαλδάρ-Ντάγ παρὰ τὴν
Σαγγάριον μέχρι τῶν ὑψωμάτων Τσερκέζ-Ντάγ. Ἐκεῖθεν προήλασαν πρὸς Κιουτσούκ-Ντάγ ὅπερ ἀπέ-
χει 60 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Ἐκ τοῦ σημείου τούτου δύναται τις ν' ἀντικρύσῃ τὴν Ἀγκυραν
εὐρισκομένην 45 χλμ. ἀκριβῶς πρὸς ΒΑ. κατεύθυνσιν. Εἰς τὸ νότιον ἄκρον Ἕλληνες προήλασαν μέχρι
Καλὲ-Γκρόττο 75 χλμ. περὶ ΒΑ. τοῦ σημείου τῆς ἐκκινήσεως ἐπὶ τῆς Αἰνῆς. Ἀκ. καταλαμβάνοντες τὸ
χωρίον Σατλῆ μετὰ σφοδρὰν ἄμυναν Κεμαλικῶν. Ἀπασα περιοχὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ ὁροπέδια καὶ
κορυφογραμμὰς ἐξικνουμένας εἰς ὕψος κατὰ μέσον ὄρον 2500 ποδῶν μετὰ κοιλάδων καὶ χαραδρῶν. Ἡ
χώρα αὕτη εἶναι καταλληλοτάτη διὰ πεισματώδη ἄμυναν, ὅποιαν καὶ ἀντιτάσσουσιν οἱ Κεμαλικοὶ ὑπὸ τὴν δι-
οίκησιν αὐτοῦ τοῦ Κεμάλ.

Τὸ κυριώτερον μειονέκτημα τοῦ Κεμάλ εἶναι ἡ ἔλλειψις καταλλήλου πυροβολικοῦ ὅπως ἀντιμετω-
πίσῃ τὰ ἑλληνικὰ τηλεβόλα, ἅτινα διὰ σφοδροῦ κανονιοβολισμοῦ τῶν ἐχθρικών χαρακωμάτων προπα-
σκευάζουσι τὴν προέλασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μεταξὺ Κιουτσούκ καὶ Τσερκέζ ῥεεῖ ὁ ποταμίσκος Ἐγ-
κουρα, ὅστις ἐκβάλλει πρὸς τὴν Ἀγκυραν παραλλήλως τοῦ ὁποίου διέρχεται καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ.
Ἡ γραμμὴ αὕτη δὲν χρησιμοποιεῖται εἰμὴ ἐλάχιστα ὑπὸ τοῦ Κεμάλ, οὐδὲν δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καθό-
σον ὁ ἀνεφοδιασμός καὶ ἡ μεταφορὰ ἐνεργεῖται ἀποκλειστικῶς δι' αὐτοκινήτων καὶ καμήλων. Ἐνεκα
δὲ τῆς βραδείας προσέλασεως, ἡ ὑπηρεσία τῶν μεταγωγικῶν κατάρθωσε νὰ ἐφοδιάσῃ τὸν στρατὸν εὐκόλως.
Αἱ ἐκατέρωθεν ἀπώλειαι δὲν ὑπελογίσθησαν εἰσέτι, πάντως ὅμως μετὰ ἐβδομαδιαίαν μάχην ἀνέρχονται
ἀσφαλῶς εἰς 800 ἢ 1000 ἄνδρας κατὰ μεραρχίαν. Δεδομένου δ' ὅτι κατὰ τὴν λυσσώδη ταύτην μάχην ἔλα-
βον μέρος 10-12 μεραρχίαι, ἡ ἀπώλεια 10000-12000 ἀνδρῶν δὲν φαίνεται κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους ὑπο-
λογισμοὺς ἀριθμὸς πολὺ ὑπερβολικός. Ὑπάρχει βεβαίως ἐκατέρωθεν πεποίλησις ὅτι ὁ ἕτερος τῶν ἀντι-
πάλων ὑπέστη βαρυτέρας ἀπώλειαι. Οἱ Ἕλληνες ἔσχον μεγάλας ἀπώλειαι κατὰ τὰς ἐκ τοῦ συστάδην
καὶ διὰ τῆς λόγῃς ἐπιθέσεις, τὰς γενομένας κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος. Τὰ μανιώδη ὅμως πυρὰ τοῦ πυρο-
βολικοῦ αὐτῶν κατασυνέτριψαν σχεδὸν τοὺς Κεμαλικούς καὶ κατέλαβον νέα ἐδάφη, ἄνευ οὐσιαστικῶν ἀπωλειῶν.

Οὕτω π. χ. ἐκ τοῦ 5θου κεμαλικοῦ συντάγματος, οἱ ὀλίγοι ἐναπομείναντες ἄνδρες ἡγχαλωτίσθησαν
μετὰ τῆς σημαίας αὐτῶν, τῶν λοιπῶν φονευθέντων ἢ διαλυθέντων ἐκ τῶν πυρῶν τοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐπίσης ἐν ὁλόκληρον τάγμα ἐτέρου συντάγματος κατεστράφη τελείως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβο-
λικοῦ καὶ μόνοι ἐπιζήσαντες ὑπῆρξαν ὁ ταγματάρχης μετὰ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ καὶ τινες τραυματῆαι ὀπλι-
ται. Εἰς αὐτὰ δὲ τὰ χαρακώματα ἀνευρέθησαν οὐ μόνον νεκροὶ ἀλλὰ καὶ τραυματῆαι, γεγονός ὅπερ ἀπι-
δεικνύει ὅτι ὁλόκληρα ἀποσπάσματα ἀπεμονώθησαν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ
μεταφορὰ τῶν τραυματιῶν, οὓς ὁ Κεμάλ ἐθεώρει καθ' ἕνα νὰ μεταφέρῃ, κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε, ἐγκαίρως.
Ἐὰν οἱ Ἕλληνες εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Ἀγκυραν ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος θὰ ἐπιτελέσωσιν ὄντως θαυμάσια, κατὰ
κατόπιν μάλιστα τοσούτων διεξαχθέντων ἀγῶνων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ χώρῳ ἀπεχούσης 900 χλμ. πέραν
τῆς Σμύρνης, ἥτις εἶναι καὶ ἡ κυρία αὐτῶν βάσις.

Ὁ Κεμάλ εὐρίσκεται οὕτως εἰπεῖν ἐν τῷ οἴκῳ του, δι' ὃ καὶ δὲν ἔχει πρὸς τὸ πρὸν μακρὰς γρημ-
μὰς συγκοινωνιών. Ἀκριβῶς ὅμως τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ χεῖλος τῆς κατα-
στροφῆς του, καθόσον δὲν διαθέτει εἰμὴ τὸν ἀπολύτως πρὸς τὸ παρὸν ἀναγκαῖον ἐφοδιασμόν, συλλεγόμενα
ἐκ τῶν χωρίων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ καὶ ἐν ταχέως θὰ ἐξαν-
τλήσῃ, ὅποτε θὰ στραφῇ πρὸς ἐξέδρασιν τοιοῦτου ἐν τῇ ἐνδοχώρῳ. Πλὴν ὅμως προλαβόντες ἤδη οἱ Μπo-
σεβίκοι μετέφερον ἐκεῖθεν μεγάλας ποσότητας τροφίμων εἰς Ἐρζερούμ καὶ Καύκασον πρὸς ἀποστολὴν
εἰς Ρωσίαν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι θὰ εὕρισκεν ἀρκετὰ ἐφόδια εἰς τὸ ἐσωτερικόν, θὰ ἔδει νὰ ἐγκαίρως
στήσῃ πρὸς μεταφορὰν αὐτῶν μακρὰς γραμμὰς συγκοινωνιών, δι' ἃς ὅμως δὲν διαθέτει τὰ αὐτὰ ὅσα καὶ
οἱ Ἕλληνες μέσα. Ἀφ' ἐτέρου θὰ ἠναγκάζετο νὰ ἐλαττώσῃ τὴν μαχητικὴν αὐτοῦ δύναμιν, καθόσον
μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἐκ τοῦ εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρὸς εὐρισκομένου, θὰ διετίθετο πρὸς ἀναζή-
τησιν ἐφοδίων. Ἐξ ἄλλου τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον μοι ἐξήγγισεν ὅτι δὲν σκοπεύει νὰ ἀφήσῃ ἐπὶ πολλὰς
ἡμέρας τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀγκυραν. Μετὰ τὴν μετὰ τινὰς ἡμέρας κατάληψίν της θὰ ἐπιστρέ-
ψωσιν εἰς καταλλήλους θέσεις, 100 χιλιόμετρα δυτικῶς τῆς Ἀγκύρας καὶ πέραν ἐπὶ, ἐὰν τοῦτο ἤθελεν κρι-
θῇ συμφέρον, ὅποτε ὡς ἐκ τῆς ἐρημώσεως τῶν χωρίων ἀπὸ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τροφίμων, αἱ Κεμαλικαὶ
συμμορίαι, οὗται ὑποχρεωμένοι νὰ δρῶσιν ἐπὶ ἐρήμου σχεδὸν ἐδάφους, ὅ' ἀποβάλλωσιν ταχέως τὸ θάρος των.

ΜΠΩΜΟΝ

150

3 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδίνον

Κατόπιν πενθημέρου λυσσώδους ἀγῶνος, οἱ Ἕλληνες διέσπασαν τὰς Κεμαλικὰς γραμμὰς ἀνατολικῶς
τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου. Οἱ Τοῦρκοι ἀντεπετέθησαν μετ' ἐξαιρετικῆς σφοδρότητος καθ' ὅλην τὴν νύκτα
τῆς 28ης, τῶν Ἑλλήνων ἀμυνθέντων ἐπιτυχῶς. Οἱ Τοῦρκοι ὑποχωροῦσιν ἤδη πρὸς τὴν Ἀγκυραν κατα-
διωκόμενοι ἀπηνῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ κέντρου. Διαταγὴ εὐρεθεῖσα ἐπὶ αἰχμαλώτου ἀξιωματικοῦ περι-
έχει ἐκκλησίαν πρὸς τὸν στρατὸν ὅπως σώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα, εἰδοποιεῖ δὲ συνάμα τοὺς ἄνδρας
ὅτι ἐτοποθετήθησαν πολυβόλα ὀπισθεν τῶν γραμμῶν ὅπως ἐμποδίσωσι πᾶσαν ἀπόπειραν ὑποχωρήσεως.

ΜΙΛΑΣ

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝ ΜΙΚΡᾷ ΑΣΙΑ.

ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΙΘΕΣΙΝ

Ἀφιὼν Καρὰ-Χισσάρ.

1

14 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντεϊλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Ἑλληνας, παρὰ τὴν ἀγρίαν ἀντίστασιν, ἐξακολουθοῦσι προσέλασιν ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου. Ἀγγέλλεται ὅτι Ἀφιὼν-Καρὰ-Χισσάρ κατελήφθη ὑπὸ Ἑλλήνων.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΝ

2

14 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντεϊλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Κατάληψις Ἀφιὼν-Καρὰ-Χισσάρ ἐπ' βεβαίως.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΝ

3

15 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντεϊλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Στρατὸς ἐλληνικός, βαδίζων πρὸς Τουλῶ Μπουνάρ καὶ προσελάνων πρὸς βορρᾶν, διήλθε ποταμὸν Γιόμορη, κατέλαβεν ὕψωμα Ἐμαλῆ καὶ ἤρξατο ἀγῶνος κατὰ Τουρκικῶν θέσεων, κειμένων νοτίως Κιουτ-χίεας, καλῶς ὠχυρωμένων.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΝ

Ὁ ἀγὼν περὶ ἡν Κιουτάχειαν.

4

16 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Σικάγο Τριμπούνα

Λονδῖνον

Οὐσάκ. Χθὲς πρωΐαν, μετὰ κατάληψιν Ἀφιὼν-Καρὰ-Χισσάρ, Ἕλληνας ἤρξαντο ἐκ τριῶν σημείων προσέλασεως πρὸς Κιουτάχειαν, κατειθυνέμενοι ἐκ Τουλῶ Μπουνάρ μεταξὺ Οὐσάκ-Ἀφιὼν Καρὰ-Χισσάρ. Μάχη ἤρξατο ἤδη τὸ ἑσπέρας νοτίως τῆς Κιουτχίεας, ἐνθα στρατεύματα τομέως Προύσης ἐπιτιθέμενα προσελάνουσι κατὰ μήκος σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης ἐξ Ἀφιὼν Καρὰ-Χισσάρ. Ἐλήφθησαν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην κατὰ τῶν δυσκολιῶν τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν φυσικῶν ὀχυρωμάτων, πᾶσαι αἱ δέουσαι προφυλάξεις, δεδομένου ὅτι ἡ τοποθεσία αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα τῆς Ἀγκύρας, βάσεως ἀμύνης τῶν ἐθνικιστῶν. Ὅστις εἶδε τὰς προετοιμασίας Ἑλλήνων ἀμβόλλει ἂν οἱ Κεμαλικοὶ θὰ διεκινδύνουν ἀποφασιστικὴν μάχην, διότι οἱ Ἕλληνας εὐκόλως θὰ ὑπερισχύσωσιν. Θὰ εἶναι δύσκολον διὰ τὸν ἐχθρὸν νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, μὴ δυνάμενος νὰ διεξαγάγῃ πλέον ἐμὴ κλεφτοπόλεμον ἐπὶ διαφόρων πρὸς ἀμυναν θέσεων. Ἐκάστη σήραγγα ἢ γέφυρα φυλάττεται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Καίτοι δὲ τὸ Γενῆ-κίὸν, μετὰ Ἀλὰ-σεχέρ-Οὐσάκ, ὑπέστη ἐπίθεσιν ἐξακοσίων Τούρκων μετὰ πυροβολικοῦ, ὁ διοικητὴς θέσεως προήσπισεν αὐτὴν μέχρις οὗ ἐνισχύσεις ἐπέτρεψαν αὐτῷ ὅπως ἀπωθήσῃ τὸν αἰφνιδισμὸν. Ἐφονεύθησαν 20 Ἕλληνας συμπεριλαμβανομένων τριῶν ἀξιωματικῶν. Ἐμετρήθησαν δὲ ἐξήκοντα φονευμένοι Τούρκοι ἐπὶ πεδίου μάχης. Τὸ παρὸν τηλεγράφημα ἔγγραφη ἐν σπουδῇ καθ' ὁδὸν πρὸς Ἀφιὼν-Καρὰ-Χισσάρ.

ΛΑΡΓ

5

16 Ἰουλίου [ν. ἡ.]

Συνεταιρικόν Τύπον

Λονδῖνον

Μέτωπον. Τούρκοι ὑπεχρεώθησαν νὰ δεχθῶσι μάχην ἐπὶ ὀχυρᾶς θέσεως Κιουτχίεας. Μάχη διήρκεσεν ὅλην τὴν χθὲς ἡμέραν. Ἕλληνας κατέλαβον τὴν θέσιν ταύτην ὑποχρεώσαντες ἐχθρὸν ὅπως ὑποχω-

151

3 Σεπτεμβρίου (ν. ή.)

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Οἱ Ἕλληνες ἀνεπαύθησαν σήμερον μετὰ ὀκταήμερον ἐξαντλητικὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Ἐπωφελήθησαν τῆς ἀναπαύσεως ταύτης ὅπως μεταφέρωσι τοὺς τραυματίας τῶν καὶ ἀνασυντάξωσι τὰς δυνάμεις τῶν, ἵνα συνεχίσωσι τὴν καταδίωξιν τῶν Τούρκων, ὣν ἡ γραμμὴ, ὡς ἀγγέλλεται, διεσπάρθη τελείως. Ἡ Ἑλληνικὴ γραμμὴ παρατάξεως τῆς σήμερον ἔχει ἔκτασιν 40 μιλίων, ἄρχεται δὲ ἀπὸ σημείου κειμένου 42 μίλια νοτιοδυτικῶς τῆς Ἀγκύρας μέχρι σημείου κειμένου εἰς ἀπόστασιν 16 μιλίων ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Τούρκοι κινῶνται ταχέως πρὸς Πολατλή, προσπαθοῦντες ὅπως ἀποσύρῳσι βαρὺ πυροβολικὸν τῶν. Οἱ Ἕλληνες μηχανικαί ἐργάζονται πυρετωδῶς δι' ἐπισκευὴν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Ἑσκή Σεχλήρ ἀνατολικῶς μέχρι Γορδίου ἐπὶ Σαγγαρίου, ἥτις ἐλπίζεται τερματισθῆ ταχέως. Ἐπισκευὴ γραμμῆς ταύτης θέλει διευκολύνει σοβαρῶς Ἑλληνικὸν ἐφοδιασμόν.

ΜΙΛΛΣ

152

3 Σεπτεμβρίου (ν. ή.)

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Οἱ Τούρκοι κατέλαβον νέας θέσεις 6 περίπου μίλια βορειανατολικῶς, ἐξ ὧν ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Τούρκοι υπερασπίζονται τὸ ἔδαφος βῆμα πρὸς βῆμα. Παρελθοῦσαν νύκτα ἐξετέλεσαν ἀγρίας ἀντεπιθέσεις ἀνακαταλαμβάνοντες προσωρινῶς μίαν τῶν ἀπωλεσθεισῶν θέσεων, ἣν ἀμέσως ἀπώλεσαν ἐκ νέου. Ἀνεπίσημος ὑπολογισμὸς τουρκικῶν ἀπολειπῶν τελευταίων ἐννέα ἡμερῶν ἀνέρχεται εἰς δώδεκα χιλιάδας νεκρῶν καὶ τραυματίας. Ἑλληνικαὶ ἀπώλειαι ἄγναστοι εἰσέτι. Λέγεται ὅτι καὶ αὗται εἶναι σημαντικαί. Ἡ μάχη δὲν ἔπαυσε οὐδὲν ἀπὸ τὴν 20ὴν Αὐγούστου. Τὸ πεδίον τῆς μάχης εἶναι κεκαλυμμένον ἀπὸ Τούρκους νεκρῶν καὶ τραυματίας. Τὰ πτώματα ἀναδίδουσιν ἀνιπόφορον ὁσμὴν. Κατὰ τὴν νύκτα αἱ χαράδραι ἀντηχοῦσιν ἀπὸ πενήτους φωνὰς θωδὸν καὶ λύκων περιφερομένων μεταξὺ πτωμάτων.

ΜΙΛΛΣ

153

4 Σεπτεμβρίου (ν. ή.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Οἱ Τούρκοι οὕτινες ἐφαίνοντο ὅτι ἐπρόκειτο νὰ κρατήσωσι νέαν κορυφογραμμὴν, ἀπέχουσαν χιλιομέτρων ἀπὸ τὰς τελευταίας καταληφθείσας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θέσεις καὶ ἐκτεινομένην κατὰ μήκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκύρας, συνεπιτύχθησαν ἐκ νέου. Ἡ ἀριστερὰ Ἑλληνικὴ πτέρυξ παρηκολούθησε τὸν ἐχθρὸν χωρὶς νὰ συναντήσῃ πλέον ἀντίστασιν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἀπὸ τοῦδε τοῦ σκέπτεται νὰ ὀργανώσῃ ὁ κεμαλικὸς στρατὸς τὴν νέαν του ἄμυναν. Πιθανώτερον ὅμως φαίνεται ἐπὶ τοῦ ὁροπέδιου Κιουτσούκ, ὅπερ δεσπόζει τῆς νοτίας περιοχῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς εἰς ἀπόστασιν 50 περίπου χιλιομέτρων νοτιοδυτικῶς τῆς Ἀγκύρας. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἐμπροσθοφυλακαὶ πλησιάζουν τὸ ὁροπέδιον. Ἡδη εὐρίσκονται εἰς 35 περίπου χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου.

ΦΕΪΛΕΡ

154

5 Σεπτεμβρίου (ν. ή.)

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Τουρκικαὶ ὀπισθοφυλακαὶ ἐμποδίζουν ταχεῖαν προέλασιν Ἑλλήνων ἀνατολικῶς καὶ νοτίως Πολατλή. Ἰσχυραὶ κεμαλικαὶ μεραρχίαι κατέχουσι διαδοχικὰς γραμμάς χαρακωμάτων, ἀμυνόμεναι ἐρρωμένως καὶ ἀμφοισβητοῦσαι βῆμα πρὸς βῆμα ἔδαφος καταλληλότατον πρὸς ἄμυναν. Οἱ Ἕλληνες ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ κεμαλικοὶ εἶναι τελείως ἐξητλημένοι καὶ ὑποχωροῦσι βραδέως. Αἰχμάλωτοι ἀναφέρουσιν ὅτι ἐξεργάγησαν στάσεις εἰς τὸν κεμαλικὸν στρατὸν, ὡς π. χ. εἰς τὸ 159ον σύνταγμα καὶ εἰς τὴν 61ην Μεραρχίαν, ἐνθα οἱ στρατιῶται ἤρνηθησαν νὰ συνεχίσωσι τὴν μάχην φονεύσαντες μάλιστα καὶ ἀξιωματικούς. Ὡσαύτως εἰς ταγματάρχην ἐφονεύθη ὑπὸ διοικητοῦ 4ης ὁμάδος μεραρχιῶν, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ εἰς πρώτην γραμμὴν.

ΜΙΛΛΣ

155

7 Σεπτεμβρίου (ν. ή.)

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Διὰ πρώτην φοράν ἀπὸ ἐβδομάδων χροῖς καὶ σήμερον ἐγένετο παῦσις ἐχθροπραξιῶν. Ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι ἀπολαμβάνουσιν οὕτω ἀπαραιτήτου ἀναπαύσεως.

ΜΙΛΛΣ

156

19 Σεπτεμβρίου (ν. ή.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Οὐδεμία ἐπὶ τοῦ μετώπου μεταβολή, κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς συμπτύξεως. Οἱ Τούρκοι δὲν ἐγκατέλειπον τὰς τελευταίας θέσεις τῶν, ὅπως καταλάβωσι τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Σαγγαρίου

ρήση πρὸς Ἑσκῇ-Σεχέρ. Σημαντικαὶ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐνεργοῦσι κίνησιν κυκλωτικὴν, ἀπειλοῦσαι ν' ἀποκόψωσιν ὀπισθοχώρησιν ὀλοκλήρου Κεμαλικῆς στρατιᾶς.

ΜΙΛΛΣ

6

16 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξεκολούθησε τὰς ἐπιθετικὰς αὐτοῦ κινήσεις κατὰ τὴν 12, 13 καὶ 14. Τὴν 12ην ἡ ὁμάς Οὐσάκ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετ' ἀποσπάσματα ἀριστερᾶς τουρκικῆς πτέρυγος δυτικῶς τοῦ Ἀφιδν-Καρά-χισάρ. Τοῦροι ἐγκατέλειψαν πόλιν κατόπιν ἀσθενοῦς ἀμύνης. Ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰσ-ἦλθον εἰς τὸ Ἀφιδν τὴν πρωτὴν 13ης.

Πρὸ τῆς ὑποχωρήσεως οἱ Κεμαλικοὶ ἐπέφεραν καταστροφὰς εἰς σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Οὐσάκ-Ἀφιδν. Τὸ ἑλληνικὸν μηχανικὸν ἤρχισε τὰς ἐπιδιορθώσεις. Τὸ Τολουῦ-Μπουνάρ ὑπερ' ἀπέχει 120 χιλιομέτρα ἀπὸ τοῦ Ἀφιδν εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ τελευταῖος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς.

Ἡ φάλαγγς τῆς Προύσης ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν τὴν 13ην μετὰ τοῦ τουρκικοῦ κέντρου εἰς περιοχὴν Κιουταχείας. Ἀγνοεῖται ἐὰν Κεμαλικοὶ θὰ ἀπεδεχθῶσι μάχην ἐπὶ τοῦ μετώπου τούτου ἢ θὰ τὴν ἐγκαταλείψωσιν, ὡς ἐπραξάν εἰς Ἀφιδν. Συμπλοκαὶ τινες ἔλαβον ἐπίσης χώραν εἰς τὸ ἄκρον τῆς Βορείου πτέρυγος μεταξὺ Προύσης καὶ Ἑσκῇ-Σεχέρ.

ΦΕΥΛΕΡ

7

17 Ἰουλίου [ν. ἡ.]

Νταϊλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Πεισματοδεῖς ἐπιθέσεις Τούρκων ἐναντίον Ἀφιδν-Καρά-χισάρ ἀπωθήθησαν δι' ὀρμητικῶν ἀντεπιθέσεων. Ἀπώλεια Τούρκων βαρύνεται. Ἐπιθέσεις Ἑλληνικῇ κατὰ θέσεων ὄχυρων, νοτίως Κιουταχείας, ἐξεκολουθεῖ κανονικῶς. Ἀπαταιαὶ ὄχυρως ὀργανωμένοι θέσεις ἀμφοτέρωθεν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης ὡς καὶ ὑψώματα ὄχυρὰ κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διαδοχικῶς, κατόπιν ἐπιμόνου ἀντιστάσεως Τούρκων, οἵτινες ἐν τέλει ἤρξαντο ὑποχωροῦντες μαχόμενοι πρὸς βορρᾶν, ἐγκαταλείποντες δὲ κατὰ τὴν φυγὴν αὐτῶν ἀπειράριθμα ὅπλα καὶ πολεμικὰ ὄπλα.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

8

17 Ἰουλίου [ν. ἡ.]

Νταϊλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Μετὰ πεισματοδεῖς νικηφόρους μάχας, Ἕλληνες ἀνέτρεψαν Τούρκους ἐφ' ἑλὼν τῶν σημείων, καὶ δι' εὐρείας κυκλωτικῆς κινήσεως ὑπεχρέωσαν αὐτοὺς ὅπως ἀποσυρθῶσι βυρείως Κιουταχείας. Καταδιώκονται ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες συνέλαβον 20000 αἰχμαλώτους. Ἕλληνες περισφίγγουσιν ἀδιακώπως Κιουτάχειαν, ἥς πτώσις θεωρεῖται ἐπικειμένη.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

Πῶς κατελήφθη ἡ Κιουτάχεια.

9

19 Ἰουλίου [ν. ἡ.]

Νταϊλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Κιουτάχεια κατελήφθη. Συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων 20000 αἰχμάλωτοι, ἐκυριεύθησαν πλεῖστα μεγάλα καὶ μικρὰ πυροβόλα Ρωσικῆς προελεύσεως, μεγάλα ποσότητες πολεμικῶν, ἀποθήκαι καὶ 3000 κάμηλοι. Ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ μέγας ἐνθουσιασμός. Ἡ πόλις πανηγυρίζει. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα σημαυστόλιστα. Πολεμικὰ σκάφη χαίρουν διὰ κανονιοβολισμῶν.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

10

19 Ἰουλίου [ν. ἡ.]

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Ἀγγέλλουσιν ὅτι κατὰ τὴν μάχην Κιουτάχειας συνελήφθησαν ὑπὲρ τὰς 15,000 αἰχμάλωτοι Τούρκοι, 168 πυροβόλα ἐλαφρὰ καὶ βαρέα, προελεύσεως Ρωσικῆς, καὶ 2000 κάμηλοι. Στρατιῶται Ἕλληνες ἐπιτιθέμενοι ἔφερον ἐπὶ πληθύνει φωτογραφίας Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ Ἑλληνο-Ἀρμενικὸς πληθυσμὸς τῆς Σμύρνης πανηγυρίζει νίκην. Ἐνθουσιασμός ἐπεκράτησεν ἀργὰ μέχρι μεσονυκτίου. Μετεφέρθησαν σήμερον 550 τραυματίαι.

ΜΙΛΛΣ

ἔχθην, ἀλλ' ἐξαπέλυσαν μόνον ἀποσπάσματα τινα, ἀποπειραθέντα νὰ διέλθωσι τὸν ποταμόν, ἅτινα ἔμως ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐγκατασταθέντων ἐπὶ ὑψωμάτων δεσποζόντων τῆς δυτικῆς ἔχθης. Ὡς φαίνεται ἡ κατάστασις αὕτη ὡς διαρκέσῃ ἐπὶ τινι χρόνῳ.

ΦΕΥΛΑΕΡ

157

20 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀνενόχλητος ἐξετέλεσε τὴν διὰ τοῦ ὄροπεδίου Σιβρῆ-Χισσάρ ὑποχώρησιν του. Δύο μερρχαίαι ὀπισθοφυλακῶν ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου ἐκάλυπτον ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας τὴν σύμπτυξιν τῶν κυρίων δυνάμεων, ἀκολούθως δὲ ὑπεχώρησαν καὶ αὐταὶ πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν. Οὕτως ὁ στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ ἀρχικὰς θέσεις ἐκκινήσεως. Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἐθεώρησεν ὅτι αἱ ἔχθαι τοῦ Σαγγαρίου εἶναι λίαν ἐκτεθειμέναι καὶ ἐπικίνδυναι διὰ μακρὰν διαμονήν, κατὰ τὴν χειμερινὴν ἐποχὴν, καθότι καὶ ἀπομεμακρυσμένοι συγκοινωνοῦναι ὑπόκεινται εἰς τὰς συχνὰς τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθέσεις καὶ ὁ ἀνεφοδιασμὸς διὰ μέσου δασωδῶν ὁρέων καθίστατο δύσκολος. Ἡ ὑποχώρησις ἐγένετο ἐγκαίρως, διότι αἱ ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν πίπτουσαι βροχαὶ ἤρχισαν νὰ δυσχεραίνωσι τὴν συγκοινωνίαν. Ὁ καιρὸς εἶναι μᾶλλον ψυχρὸς. Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταδιώξωσι τὰς ὀπισθοφυλακὰς τῶν ἑλλήνων, συνετελέσθη σχεδὸν πλήρης ἡ καταστροφὴ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Οὐδεμία ὑφίσταται ἤδη ἐπαφὴ μετὰ τῶν ἀντιπάλων. Εἰς τὰ νῶτα τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου καταβάλλεται φροντίς δραστηρία διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς μετὰ τῆς Προύσης συγκοινωνίας. Τὰ στρατεύματα ἐγκαθίστανται εἰς χειμερινὰς ἐγκαταστάσεις, ἀρξαμένης δραστηρίως τῆς πρὸς τοῦτο ἐργασίας. Οἱ στρατιῶται εἶναι μὲν κουρασμένοι, τὸ ἥθικόν ὅμως αὐτῶν ἀπομένει ἀκμαῖον καὶ ὑπερήφανον καὶ μετὰ τὸ τραγὸν ἔργον ὑπερῆλθεν. Οἱ ἀξιωματικοὶ τονίζουν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀπέδειξε κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον τὴν ζωτικότητά της.

ΦΕΥΛΑΕΡ

158

23 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Τουρκικὰ ἀποσπάσματα ἵππικοῦ καὶ πεζικοῦ ἦλθον ἀπὸ τινων ἡμερῶν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν τῶν Ἑλλήνων τῶν εὐρισκομένων βορείως καὶ νοτίως Ἑσκή-Σεχέρ. Ἀραιὰ ἀψιμαχίαι ἐν τῇ περιοχῇ Σαγγαρίου καὶ ταῖς πρὸς νότον ὑπώρειοις τοῦ Μπόζ-Ντάγ. Νοτίως σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀφιδὸν Καραχισσάρ, τρεῖς Μεραρχαίαι τουρκικοῦ ἵππικοῦ καὶ πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ μακρᾶς ὀκλής ἀνέλαβον σοβαρωτέραν ἐπιχείρησιν προσέλασσαι ἐλευθέρως μέχρις ἀποστάσεως δεκάδος χιλιομέτρων, Β. Α. καὶ Α. τοῦ Ἀφιδὸν-Καραχισσάρ. Τὴν πρωίαν ἑλληνικὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα ἐπετέθη κατὰ τῶν προελαυνουσῶν ἐκ βορρᾶ ἐχθρικών δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι παρὰ τὸν ὅλως τοπικὸν χαρακτῆρα τῆς ἀντεπιθέσεως, ὑπεχώρησαν ἐν σπουδῇ. Μόλις ὅμως ἀντελήφθησαν περὶ τίνος ἀκριβῶς ἐπρόκειτο, ἀνέκοψαν τὴν ὀπισθοχώρησιν αὐτῶν καὶ ἐπανέλαβον ἐκ νέου τὴν ἐπίθεσιν. Τὸ ἀπῆγυμα οἱ Ἕλληνες ἐπετέθησαν μετὰ μεγαλυτέρων δυνάμεων καὶ ἐξηνάγκασαν οὕτω τὸν ἀντίπαλον νὰ ὀπισθοχωρήσῃ καὶ πάλιν ἀτάκτως. Τὴν ἐπομένην ἡ μάχη ἐπεξετάθη ΝΑ καὶ Ν. τοῦ Ἀφιδὸν-Καρα-Χισσάρ. Νέαι Τουρκικαὶ δυνάμεις ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ βορρᾶ, τὰς ὁποίας ὅμως οἱ Ἕλληνες ἀπόθνησκον. Ἡ γραμμὴ τῶν Τοῦρκων, μετὰ τὴν ὀπισθοχώρησιν ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου, κεῖται τώρα εἰς ἀπόστασιν 20 χιλ. ΒΑ καὶ Α. ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς θέσεως. Ἑλληνικὸν πυροβολικὸν δι' εὐστόχου πυρὸς ἐπέφερε πανικὸν εἰς ὑποχωροῦσαν ὁμάδα, ἡ ὁποία ἐγνατέλιπεν αἰχμαλώτους καὶ ἑκατοντέκχ ὅπλων μάχῃ ἐξακολουθεῖ. Ὁ καιρὸς ἀπεκατεστάθη καὶ ἤδη ἐπιτρέπει τὴν ἐπανάληψιν τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων.

ΦΕΥΛΑΕΡ

159

25 Δεκεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Μάχῃ Ἀφιδὸν-Καρα-Χισσάρ ἐξακολουθεῖ. Αἱ βορείως τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ ἀψιμαχίαι μετεβλήθησαν ἐσχάτως εἰς τακτικὴν μάχην πυροβολικοῦ, καταλήξασαι εἰς ὑποχώρησιν Τουρκικῶν ἀποσπασμάτων. Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἐπεχείρησαν ν' ἐποκόψωσι τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν μετὰ τῶν Ἑσκή-Σεχέρ Καρα-Κιόϊ συγκοινωνοῦσαν καὶ μετὰ Προύσης, ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἀπέτυχεν. Εἶναι ἀνακριβὲς ἡ εἰδησις κεμαλικῶ ἀνακοινωθέντος, ὅτι Τουρκικὸν ἵππικὸν εἰσέλασεν εἰς Ἑσκή-Σεχέρ, καθότι τηλεγραφῶ τὴν σιγμὴν ταύτην ἐντεῦθεν ὅπου οὐδεὶς ὑπάρχει τοῦρκος στρατιώτης. Τὸ μέτωπον εἶναι εἰς ἀπόστασιν 30 χιλμ. ἀνατολικῶς καὶ βορείως τοῦ Μπόζ Ντάγ.

ΦΕΥΛΑΕΡ

160

27 Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Ἀποτέλεσμα τελευταίας μάχης θεωροῦνται λίαν ἱκανοποιητικὰ παρὰ τοῖς Ἑλληνικοῖς στρατιωτικοῖς κύκλοις, οἵτινες οὐ μόνον διαβλέπουσιν ἐν αὐτῇ ἀτυχίαν ἀπὸ ἀπόψεως στρατηγικῆς τακτικῆς διὰ

11

19 'Ιουλίου [ν. ή.]

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Ἐν ἐκστρατείᾳ μετὰ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τουλῶ 17. Κιουτάχεια, θέσις στρατηγικῇ Κεμαλικῶν, κατελήφθη σήμερον ἀπὸ γευμα μετὰ κρατερῶν μάχην, διότι οἱ Τούρκοι ἀντέστησαν ἀγρίως. Ἀντίστασις διήρκεσε 72 ὥρας. Ἀπώλειαί μέγισται ἀμφοτέρωθεν. Ἀποτελέσματα ἐν τούτοις θετικά ἀπέβησαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, εἰς χεῖρας τῶν ἑσθίων περιττῶν πλεῖστοι αἰχμάλωτοι μετὰ προβολικοῦ.

Πτώσις Κιουταχείας προξενεῖ σύγχυσιν τελείαν Κεμαλικοῖς, οἵτινες ἀδυνατοῦν νὰ κρατήσωσιν Ἐσκῇ Σεχέρ, ὅπερ ἀποτελεῖ νέον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν Ἑλλήνων. Στρατηγὸς Παπούλας θεωρεῖ ὅτι Τούρκοι ἀπώλεσαν κυριωτέραν ἀμυντικὴν γραμμὴν αὐτῶν. Ἕλληνες μάχονται μετὰ Σπαρτιατικοῦ ἡρώδισμοῦ, ἐπιτιθέμενοι ἀμειλίκτως κατὰ τῶν ἑθρῶν τῶν Τούρκων. Τὸ πλέον χαρακτηριστικὸν γεγονός ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τῆς Κιουταχείας εἶναι αἱ διὰ λόγχης ἐπιθέσεις. Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως, πρὸ μίᾳς δηλαδὴ περὶ περὶ ἐβδομάδος, προήλασαν 200 χιλμ. Μεραρχία ὑπὸ διοίκησιν Πρίγκηπος Ἀνδρέου ὑπερέβαλε πάντας, προελάσασα 300 χιλιομέτρα εἰς διάστημα δέκα ἡμερῶν.

ΜΙΛΛΣ

12

20 'Ιουλίου (ν. ή.)

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰσῆλθεν γῆς δευτέραν ἀπογευματινὴν Κιουτάχειαν μετὰ τετραήμερον μάχην. Κεμαλικά ἀπώλεια ἀνέρχονται 5000 νεκροὺς, τραυματίας καὶ ἀγνοουμένους. Ἑλληνικά ἀπώλεια ὀλιγώτερα. Τούρκοι προσβληθέντες κατὰ μέτωπον καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν ἐγκαταλιπόντες θέσεις τῶν. Διάδοχος Γεώργιος εἰσῆλθεν σήμερον εἰς τὴν πόλιν γενόμενος ἀντικείμενον μεγάλης λαϊκῆς ἐκδηλώσεως ἐκ μέρους Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ἐπευφύμει αὐτὸν καὶ Ἑλληνικὸν στρατὸν ὡς σωτῆράς του.

Πόλις ἀριθμοῦσα 50000 κατοίκους οὐδεμίαν ὑπέστη ζημίαν ἐκ βομβαρδισμοῦ, καθ' ὅσον ἡ πρὸ τῆς κατοχῆς τῆς μάχης ἔλαβε χώραν μακρὰν τῆς πόλεως. Ἀρμενικὸς καὶ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἀφηγεῖται πολλὰ συγκινητικὰ περὶ τουρκικῶν βιαιοτήτων καὶ καταχρήσεων. Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξακολουθεῖ νικηφόρον πορείαν πρὸς Ἐσκῇ-Σεχέρ καὶ ὑπάρχει μεγάλη πεποίθησις ὅτι προπύργιον τοῦτο θὰ πέσῃ ὡσαύτως προσεχῶς, καθόσον Κεμαλικὴ ὑποχώρησις ἀπειλεῖται ὑπὸ πολλῶν Μεραρχιῶν.

ΜΙΛΛΣ

Ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ Μέτωπον.

13

23 'Ιουλίου [ν. ή.]

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Κωνσταντῖνος ἀνεχώρησε τὴν νύκτα εἰς μέτωπον, συνοδευόμενος ὑπὸ Δούσμανη καὶ λοιπῶν ἀξιωματικῶν ἐπιτελείου. Θὰ διευθύνῃ προσωπικῶς ἐπιθεσὶν κατὰ τοῦ Ἐσκῇ-Σεχέρ.

ΜΙΛΛΣ

14

20 'Ιουλίου [ν. ή.]

Ταίμς

Λονδίνον

Βασιλεὺς, Πρίγκηψ Νικόλαος, Δούσμανης, καὶ Ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Θεοτόκης ἀνεχώρησαν σήμερον πρῶταν Μέτωπον. Α. Μ. Βασίλισσα μετὰ Πρίγκηπίσσης Ἑλένης ἀνεχώρησαν σήμερον πρῶταν διὰ Πειραιᾶ ἐπὶ «Ναρκίσσου» παρακολουθοῦσαι πλωτὸν νοσοκομεῖον μετὰ τραυματιῶν, συνοδευόμενον ὡσαύτως καὶ ὑπὸ ἀντιτορπιλικῶ «Θέτις».

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

15

20 'Ιουλίου [ν. ή.]

Νταίλυ Μαίηλ

Λονδίνον

Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μετὰ Πρίγκηπων, Στρατηγῶν Δούσμανη, ἀνεχώρησαν σήμερον πρῶταν μέτωπον. Ἑλληνικά δυνάμεις βαδίζουσι πρὸς Ἐσκῇ Σεχέρ.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

Ὁ ἀγὼν διὰ τὸ Ἐσκῇ-Σεχέρ.

16

22 'Ιουλίου (ν. ή.)

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Ἀγγέλλουσιν ὅτι ἡ πρὸς τὴν Ἀγκυρὰν ὑποχώρησις Τούρκων ἀπεκόπη διὰ μεγάλης κυκλωτικῆς κινήσεως τῆς δεξιᾶς Ἑλληνικῆς πτέρυγος, νοτίως καὶ ἀνατολικῶς Ἐσκῇ-Σεχέρ. Ὁχυρωματικὴ γραμμὴ

τὸν ἀντίπαλον ἀλλὰ καὶ μείωσιν γοήτρου αὐτοῦ ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας, διακηρύξασα ὅτι δὲν θὰ ἐδέχετο εἰρήνην πρὶν ἢ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπέδειξεν, μετὰ τὴν μάχην ταύτην, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο διὰ τοῦ στρατοῦ της, ὅστις ἐπανειλημμένως ἡττήθη, ὅσας ἐπεχείρησε ν' ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν. Οἱ Ἕλληνικοὶ στρατιωτικοὶ κύκλοι βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς πείρας ταύτης εἶναι πεπεισμένοι ὅτι ἡ νέα ἐκστρατεία κατὰ τὸ 1922 θὰ ἐπισφραγίσῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1921.

ΦΕΥΛΕΡ

Ἐσκή Σεχέρ—Κοβαλίτσας—Ἀβγκίν, ἔνθα εἶχε σταματήσει ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις πρὸ τριῶν περιπτουμένων, ἀπεμονώθη τελείως. Οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι Τούρκοι θεωροῦνται αἰχμαλῶται. Ἀριθμὸς Τούρκων αἰχμαλῶτων μέχρι στιγμῆς σημαντικώτατος. Στρατιωτικοὶ Ἑλληνικοὶ κύκλοι θεωροῦσιν ἦτταν Κεμαλικὴν πιθανῶς πλήρη. Ὁ Κεμάλ πρὸς ἀποφυγὴν αἰχμαλωσίας φεύγει πρὸς τὴν Ἀγκυραν. Πληθυσμὸς Σμύρνης πανηγυρίζει νίκας. Ἑλλειμενισμένα Ἑλληνικὰ σκάφη ἔρριψαν χαρτετιστηρίους κακονιοβολισμοὺς κατὰ τὴν μεσημβρίαν. Κωνσταντῖνος μεταβαίνων ἐπειγόντως Κιουτάχειαν, ἐπευφημήθη πανταχοῦ ἐνθουσιωδῶς. Ἀπειρον πλῆθος σταματᾷ ἀμαξοσινηὴν Βασιλικὴν εἰς σταθμούς, ἵνα ἀσπασθῇ γαστέρα Βασιλέως.

ΜΙΛΛΣ

17

20 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Νταίλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Ἀναμένεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πτώσις Ἐσκή—Σεχέρ ἰσχυρῶς περικυκλωθέντος ὑπὸ Ἑλλήνων, Μεραρχία Πρίγκηπος Ἀνδρέου διήνυσε πρώτη 320 μίλια ἐπὶ 12 ἡμέρας, διαρκῶς μαχομένη. Οἱ συλληφθέντες ἐν Κιουταχείᾳ αἰχμαλῶται ἀνέρχονται ἤδη εἰς 8.000.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

18

22 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Νταίλν Μαίηλ

Λονδῖνον

Ἐσκή—Σεχέρ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

19

22 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συναίτερικόν Τύπον

Λονδῖνον

Στρατὸς Ἑλληνικὸς κατέλαβε χθές, δευτέραν ὥραν μ. μ. Κιουτάχειαν μετὰ τετραήμερους μάχας. Ἀπώλεια Κεμαλικὴν ἀνέρχονται εἰς 5000 φονευθέντας. Πληροφορίαι διὰ τραυματίας ἐλλείπουσιν. Ἑλληνικαὶ ἀπώλεια σημαντικῶς μικρότεραι. Τούρκοι ὑπεχρεώθησαν ὅπως ἐκκενώσωσι θέσεις καὶ κατὰ μέτωπον καὶ ἀπὸ πτερύγων πανταχόθεν περισφιγγομένας. Πρίγκηψ Διάδοχος Γεώργιος εἰσῆλθε σήμερον εἰς τὴν πόλιν ἔνθα ἐγένετο μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὴς ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ὅσις ἐκάλει αὐτὸν Σωτήρα. Πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται εἰς 50.000. Δὲν ὑπέστη ζημίας ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ διότι ἡ μάχη συνήφθη ἔξω ἀρκετὰ μακρὰν τῆς πόλεως. Πληθυσμὸς Ἑλληνικὸς καὶ Ἀρμενικὸς ἀφηγείται πλεῖστα γεγονότα ἀτιμώσεων καὶ καταχρήσεων Τούρκων. Μερὶς τῶν κατοίκων ἠναγκάσθη διὰ τῆς βίας ὅπως ἀκολουθήσῃ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοὺς Κεμαλικούς. Στρατὸς Ἑλληνικὸς ἐξακολουθεῖ βαδίζων νικηφόρος πρὸς Ἐσκή—Σεχέρ, δευτέραν ἑπάλξιν Κεμαλικοῦ στρατοῦ, οὗ ἡ πτώσις ἀναμένεται τάχιστα, ὅτι ὑποχώρησις Κεμαλικὴν ἀπειλεῖται ἀποκοπῇ ὑπὸ Ἑλληνικῶν μεραρχιῶν.

ΜΙΛΛΣ

20

22 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συναίτερικόν Τύπον

Λονδῖνον

Ἑλληνες κατέλαβον ἐν Ἐσκή—Σεχέρ πολλὰ πυροβόλα καὶ 200 βαγόνια. Κεμαλικοὶ στρατιῶται ἐπληροφόρησαν ὅτι ὁ Ἰσμέτ Παιῆς, κατὰ τὴν πρὸς Ἀγκυραν φυγὴν του, ἐτραυματίσθη. Χριστιανικὸς πληθυσμὸς Ἐσκή—Σεχέρ ὑπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ Ἑλληνικὰ στρατεύματα. Πόλις κατελήφθη ἐν ὀνόματι Βασιλέως Κωνσταντίνου.

ΜΙΛΛΣ

21

22 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Γάιμς

Λονδῖνον

Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἐπέτυχε πλήρως. Διὰ ταχείας προελάσεως καὶ λαμπρᾶς ἐφέδου, Ἑλληνικὰ στρατεύματα κατάρθωσαν ὅπως τελείως ἀνατρέψωσιν ἀμυντικὰ σχέδια Κεμάλ. Ὑψώματα Κιουταχείας μετὰ πείσμονα ἄμυναν κατελήφθησαν ὅλα ἀλληλοδιαδόχως. Οἱ Τούρκοι ἐξεδιώχθησαν τῶν θέσεων αὐτῶν μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν. Ἡ ἀπώλεια αὕτη ἐπέφερε βεβιασμένην καὶ ταχεῖαν ὑποχώρησιν ἐκ Κιουταχείας. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη θεωρεῖται ἡ κλεῖς τῆς ὅλης καταστάσεως, ἡ πτώσις τοῦ Ἐσκή—Σεχέρ εἶναι ζήτημα μόνον ἡμερῶν. Ὁ Κεμάλ ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὠχυρωμένην ταύτην θέσιν μετὰ ἡρωικῆν ἄμυναν, ἀφίνων οὕτω τοὺς Ἑλλήνας κυρίους τῆς καταστάσεως. Οἱ ἐθνικισταὶ δύνανται νὰ συνεχίσωσιν μόνον κλεφτοπόλεμον, ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ των δύναμις ἐξητλήθη.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

Ὁ ἑορτασμὸς διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἐσκή—Σεχέρ.

22

23 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Νταίλν Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Ἡ εἰδησις περὶ πτώσεως Ἐσκή—Σεχέρ ἐκυκλοφόρησε χθὲς πρωῒαν ἐν Σμύρνῃ. Ὀλόκληρος ὁ πληθυσμὸς ἤρξατο ἀμέσως πανηγυρίζειν. Ἡ εἰδησις τὸ ἀπόγευμα ἐπεβεβαιώθη ἐπισήμως. Πληθυσμὸς ἐπανηγύρισε

Εἰς τὸ τέλος τῆς θερινῆς ἐκστρατείας.

Ἑσπ. Σελήρ 24 Σεπτεμβρίου 1921

Σήμερον παλινδρομήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀνδρῶν, κτηνῶν καὶ ἀποσκευῶν, ἐτερωτίσθη. Ὁ στρατὸς εὐρίσκειται πάλιν ὁλόκληρος εἰς τὰς θέσεις τὰς ὁποίας κατεῖχεν ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσπ. Σελήρ τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Κιουταχείας καὶ τὴν παραμονὴν τῆς τοῦ Σαγγαρίου. Ἀσχολεῖται δὲ εἰς τὴν ἀνασύνταξίν του, κατόπιν τοῦ συντελεσθέντος σκληροῦ ἔργου του.

Ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἡδύνατό τις νὰ διερωτᾷται ἐὰν ἡ ἀνωτάτη Διοίκησις ἐσκέπτετο νὰ παραμείνῃ ὁ στρατὸς ἐντεῦθεν τοῦ Σαγγαρίου, εἰς τὴν ἀνατολικὴν περιοχὴν τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Σιβρί Χισάρ. Τοῦτο βεβαίως θὰ ἦτο δυνατόν εἰς ἐποχὴν ὀλιγώτερον προεχωρημένην. Σήμερον ὅμως οἱ κίνδυνοι ἔγιναν μεγάλοι. Αἱ γρχμικαὶ συγκοινωνίαι, αἱ λίαν ἀσφαλεῖς δυτικῶς τοῦ Ἑσπ. Σελήρ καὶ ἐξυπηρετούμεναι ὑπὸ σιδηροδρομικοῦ δικτύου ὑπερ εὐκολύνει κατὰ τὸ ἀνώτατον δυνατόν ὅριον τὰς ἐπιβλητικὰς ἀπαιτήσεις τῶν αὐτοκινήτων καὶ μεταγωγικῶν ὑπηρεσιῶν, δὲν θὰ ἐπωφελοῦντο τοῦ πλεονεκτήματος αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ζώνην τοῦ ὄροπεδίου. Ὁ ἐκ τῶν ὑπισθῆν ἀνεφοδιασμὸς θὰ διέθετε τὴν μόνην σιδηροδρομικὴν ὁδὸν τῆς Ἀγκύρας, ἀσθενοῦς ἀποδόσεως καὶ καταληγούσης εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερόν του μετώπου, κατὰ τρόπον ὥστε αἱ συγκοινωνίαι μεταξὺ τοῦ σιδηροδρόμου τούτου, τῶν σταθμεύσεων τοῦ κέντρου καὶ τοῦ δεξιῦ τοῦ στρατοῦ θὰ ἐγίνοντο ταχέως ἐπισφαλεῖς. Βρέχει μάλιστα ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν καὶ ὅμως ἔχομεν ἤδη τὰς πρώτας ἐνδείξεις τῶν ἐμποδίων τὰ ὁποῖα ἔδαφος ἰδιαίτερος καὶ βαθέως λασπώδης παρουσιάζει διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ὀχημάτων. Ἐὰν δὲ τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν ἐπὶ πλέον τὴν σπάνιν τῆς ξυλείας ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Σαγγαρίου, πείθεται ὅτι ἡ διαχείμασις καὶ ἀνασύνταξις τοῦ στρατεύματος ἐκεῖ κάτω δὲν ἦτο δυνατόν, θὰ ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ τὸ μέλλον, τὴν ἐξασφάλισιν ἀκριβῶς τοῦ ὁποίου ἀπεσκόπει ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Σαγγαρίου σύμπτυξις.

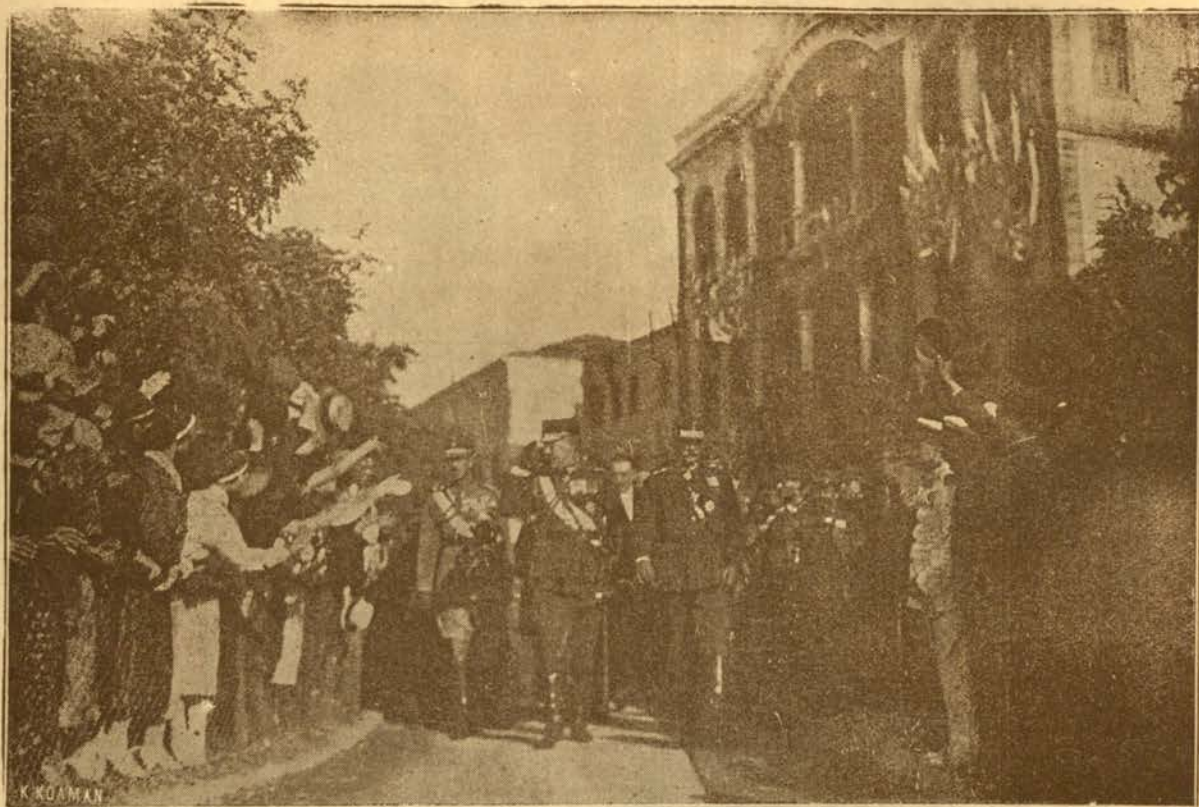
Φυσικῶς ἡ λήψις τῆς ἀποφάσεως ἦτο ὑπὸ τινὰς ἀπόψεις δύσκολος ὅχι διότι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπρόοπτόν τι διὰ τοὺς ἀρχηγούς, ὁ ἀρχηγός· καὶ ὁ πλέον εὐτολμος ὅπως ἐπιχειρήσῃ ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν, εἶναι ἐξοικειωμένως μετὰ τὴν πιθανότητα συμπτύξεως τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ τοῦ ὑπαγορεύουν εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν νέαι περιστάσεις. Εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν τοῦ Σαγγαρίου εἰδικῶς παρουσιάσθη νέα περίπτωσις. Ὑπῆρξεν ἐκεῖ σύνολον πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν συνθηκῶν ὑψίστου ἐνδιαφέροντος καὶ μάλιστα τὸ κλῆρον ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀνατολικοῦ πολέμου, τὸ ὁποῖον σήμερον περιορίζομαι νὰ ὑπαινιχθῶ μόνον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ σᾶς ζητήσω τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανέλθω, καὶ ὅπερ ἠθέλησεν, ὅπως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐξορμήσεως (ἐννοῶ τὴν ἐντελῶς πρώτην, ὅχι τὴν τοῦ Ἑσπ. Σελήρ-τῆς 14ης Αὐγούστου διὰ τὴν ἐπιχειρήσιν τοῦ Σαγγαρίου, ἀλλὰ τὴν τοῦ Οὐσάκ τῆς 10 Ἰουλίου, διὰ τὴν ἐπιχειρήσιν τῆς Κιουταχείας ἢ πιθανότατος ἀναστολῆς ἢ ἐπανόδου εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ Ἑσπ. Σελήρ γίνῃ, διὰ χρόνον ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀλλ' ὑπὸ καθωρισμέναις ὑποθέσεσι, ἐνδεχόμενον θεμελιώδες.

Ἡ λήψις τῆς ἀποφάσεως δὲν ἦτο ὀλιγώτερον δύσκολος, πρῶτον ἕνεκα τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ ἐλαμβάνετο ἡ ἀπόφασις, ἥτοι τὴν ἐπαύριον τῆς μάχης τοῦ Γκέουκ, τοῦθ' ὅπερ, καίτοι οἱ Ἕλληνες εἶχον τακτικῶς νικήσει, θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν ἔχθρον ν' ἀντιποινηθῇ ὅλην τὴν νίκην, εἴτα καὶ κυρίως διότι διὰ τοὺς ἀρχηγούς καὶ στρατιώτας ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ συνδέουσα αὐτοὺς πνευματικὴ ἐξοικίωσις, ἡ ἀντίκρουσις τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ ἰδίᾳ. Δὲν βλέπουν μετὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Ἐξέθεσα ἤδη εἰς προηγουμένης μου ἐπιστολᾷ τὴν πεποιθήσιν ταύτην τῶν ἑλλήνων στρατιωτῶν· θὰ ἔλεγα καλλίτερον τὴν μυστικὴν αὐτὴν πίστιν, ὅτι ἡ εἰς τὴν Ἀγκυρὰν εἰσοδος θὰ ἐσημεῖτο τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν θὰ ἔπρεπε νὰ διατηρηθῇ μέχρις ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκην καὶ τὴν εἰρήνην. Ἦναγκασμένοι οἱ Ἕλληνες στρατιῶται νὰ ἐγκαταλείψουν αἰφνιδίως τὴν πεποίθησιν αὐτῶν καὶ βλέποντες τὴν Ἀγκυρὰν ἀπομακρυνομένην, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ δοκιμάσουν ἀπαγοήτευσιν λίαν φυσικὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν θὰ προετίμων βεβαίως νὰ τοὺς προφυλάξουν μετὰ τὴν τόσῃ ἐπιδειχθεῖσαν ἀνδρείαν καὶ τὰς τόσας θυσίας ἅς γενναίως ὑπέμειναν. Περισσότερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ ἔξις τῆς πειθαρχίας, τὸ περιβάλλον καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος ἐπαναφέρουν ταχέως τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἐλπίδα, τὸ Ἔθνος θὰ ἀπεγοητεύετο βαθέως, ἀφοῦ ὡς φαίνεται, εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ἀγκυρὰ ἦτο ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς τοῦ πολέμου σκοπός, τὸν ὁποῖον ὁ στρατὸς εὐκόλως θὰ ἐπετύγχανε.

Ἄγνοῦ ποῖα εἶναι σήμερον ἡ κατάστασις τῶν πνευμάτων ἐν Ἑλλάδι. Ὁ ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτὴς Καρ. Βελλὲ θὰ σᾶς πληροφρήσῃ ἀναμφιβόλως περὶ αὐτῆς. Ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι τὰ πραγματικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1921, ἅτινα ἐξασφαλίζουν τελειωτικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν κατοχὴν περιοχῆς προστατευομένης ἤδη ὑπὸ τῶν γραμμῶν τοῦ Ἑσπ. Σελήρ, ἐξαρτῶνται ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ Ἐθνους. Πλέον τῶν 100 χιλιομέτρων κατ' εὐθείαν γραμμὴν χωρίζουν τώρα τοὺς πολεμίους, διάστημα τὸ ὁποῖον ἡ καταστροφή τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καθιστᾷ ἀπρόσβατον εἰς τὸν Κεμαλικὸν στρατὸν ἐφ' ὅσον χρόνον δὲν θὰ διοργανώσῃ ἐφοδιοπομπάς, αἵτινες νὰ τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις ὑπῆρξε τὸ μέγα μέσον του κατὰ τὸ 1921. Οἱ Ἕλληνες ἀπ' ἐναντίας στηρίζονται ἐπὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν αἱ ὁποῖαι διπλασιάζουν ἤδη τὰ μεταφορικὰ τῶν μέσων, φθάνει μόνον νὰ τὰς ἐπισκευάζουν καὶ συμπληρώνουν. Ταῦτοχρόνως εἰς τὸ σύνολον τοῦ στρατοῦ τοῦ 1921 διατηρουμένου σταθεροῦ ἐκ τῆς σοφῆς ἀποφάσεως τῆς παλινδρομήσεως, νέαι δυνάμεις θὰ προστεθοῦν. Πάντα ταῦτα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς θελήσεως

Ἡ ὑποδοχὴ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἐν Σμύρῃ.

Ὁ Στρατηγὸς Παπούλας μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του.

τοῦ Ἑθνους, εἴτε νέα ἐκστρατεία στρατιωτικὴ ἐπιβάλλεται, εἴτε ἡ ἐκστρατεία θὰ εἶναι μόνον διπλωματικὴ, ἀμφότεραι δὲν δύνανται νὰ ὑπολογίζουσιν τὴν ἐπιτυχίαν, παρὰ ἀναλόγως τῶν ἡνωμένων δυνάμεων καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἑθνους νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ διὰ τὸν ἀγῶνα μᾶλλον ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ παιγνίδιον εἰς τὸν ἐχθρόν.

Οὐδέποτε πόλεμος ἀπέβη νικηφόρος δι' ἄλλων μέσων. Οἱ στρατιῶται προσελάνουν πάντοτε, ὅταν ὁ λαὸς εἶναι ἀποφασισμένος νὰ συμμετέχῃ ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ ἀγῶνός των.

Φ...Φ...

Γινῶμαι ἀντιφατικαὶ

Ἑσκή Σεχέρ 3 Ὀκτωβρίου 1921

Πρὶν σχολιάσωμεν τὴν πολιτικο-στρατιωτικὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ἑποῖαν ἤγαγον τοὺς ἐμπολέμους τῆς Ἀνατολῆς τὰ τελευταῖα γεγονότα, δὲν εἶναι περιττὸν νὰ διασαφηνίσωμεν τὰ γεγονότα. Ὅπως πάντοτε ἐν ὧρα πολέμου αἱ ἐξηγούμεναι φιλονικίαι καθῶς καὶ αἱ συμπάθειαι καὶ ἀντιπάθειαι τείνουν νὰ συσκοτίσουν τὰς πραγματικότητας. Ἀλλ' εἶναι παρὰ πολὺ γνωστὸν, ὅτι εἰς τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα αἱ πραγματικότητες, ἐπακριβῶς ἐξεταζόμεναι, εἶναι --ἀλλοίμονον-- τὸ μόνον ὑπολογιζόμενον πρᾶγμα.

Λοιπὸν. Οἱ μὲν λέγουσιν. Οἱ Ἕλληνες ἠττήθησαν, οἱ ἴδιοι παρέσχον τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐκ τοῦ Σαγγαρίου ὑποχωρήσεώς των, εἰς τὴν ἐξηναγκάσθησαν, ἀφοῦ διεκήρυξαν πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος καὶ διὰ σύμπαντος τοῦ Ἀθηναίου τύπου ὅτι δὲν θὰ ἐσταμάτων παρὰ εἰς τὴν Ἀγκυραν. Ἡ κατάληψις τῆς θὰ ἦτο ὑπόθεσις ἐνὸς προγεύματος, ὅπως ἔλεγεν ὁ Ναπολέων πρὶν ἀρχίσῃ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ.

Ἀλλ' ἰδοὺ αὐτοὶ μακρὰν τῆς Ἀγκύρας περισσότερον παρὰ ποτε.

Οἱ δὲ ἀπαντῶσιν. Ὁ τύπος καὶ τὰ ἀνακινωθέντα τῶν ἐπιτελείων εἶναι πράγματα διαφορετικά. Οὐδέποτε, οὔτε ἡ κυβέρνησις οὔτε οἱ στρατηγοὶ ἐν Ἑλλάδι ἐσκέφθησαν νὰ ἐγκαταστήσουν τὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀγκυραν, ἔπου οὗτος θὰ εὐρίσκετο πολὺ μακρὰν τῶν βάσεων τῶν ἐπιχειρήσεών του. Νὰ γίνουσι κύριοι τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου Σμύρνης--Ἀφίον Καρᾶ Χισάρ--Ἑσκή Σεχέρ, καὶ ἦτο τοῦτο καλὴ στρατηγικὴ πραγματικότητα. Νὰ συνεχίσουν πρὸς τὴν Ἀγκυραν διὰ ν' ἀναζητήσουν τὰς δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου, νὰ τὰς καταστρέψουν εἰ δυνατόν ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὰς ἐξασθενίσουν ἱκανῶς, ὥστε νὰ μὴ φοβῶνται πλέον τὴν πρὸς Ἑσκή--Σεχέρ ἐπιστροφήν των, καί, καὶ αὐτὸ ἐπίσης ἦτο καλὴ στρατηγικὴ πραγματικότητα.

Ἀλλὰ τὸ νὰ καταλάβουν τὴν Ἀγκυραν ἦτο σημασίας πολιτικῆς καὶ ψυχολογικῆς μόνον. Τὸ νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ κέρδος ὡς συμπληρωματικὴν ἀξίαν καὶ διπλωματικὸν ἐπιχείρημα θὰ ἠδύναντο νὰ τὸ σκεφθοῦν ἐν ἡ περιπτώσει αἱ περιστάσεις ὅς ἀπεδεικνύοντο εὐνοϊκαί, ἀλλ' ὡς πλεονέκτημα παροδικόν, ἐξασφαλισθὲν μὲ μέρος μόνον τοῦ στρατοῦ καὶ μὲ τὴν σκέψιν τῆς ἐπανόδου, ἀφοῦ κατέστρεφον τὰς συγκοινωνίας, καὶ ὅχι ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἀπόλυτον καὶ ἰριστικόν, διότι τὰ μέσα πρὸς τοῦτο δὲν θὰ ἐπῆρκουν, ὑπερ ἥτο γνωστὸν, ἀφοῦ ἦτο εὐκόλον νὰ γίνῃ ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ἐφοδιοπομπῶν.

Ἰδοὺ αἱ δύο θέσεις ἀντιμέτωποι.

Ἀς ἐξετάσωμεν σήμερον τὴν πρώτην. Ὅταν βλέπωμεν τὰ πράγματα ἐπιτοπίως ἢ ἐγγὺς τοῦ τόπου, ἡ θέσις αὕτη φαίνεται ἀμφισβητήσιμος. Δὲν θὰ εἶναι ὅμως τοιαύτη διὰ τοὺς ἀναγνώστας, ὅτινες ἔδωκαν πίστιν εἰς τὰ τελευταῖα ἐπίσημα Κεμαλικὰ ἀνακινωθέντα. Ἀλλ' εἴμαι ὑποχρεωμένος νὰ εἶπω ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἄξια τῆς πίστεως αὐτῆς· εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ Κεμαλικὰ ἀνακινωθέντα, τοῦλάχιστον ἐκεῖνα τῶν ἐποίων ἔλαβον γνῶσιν, διότι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν ὧρα πολέμου αἱ περιορισμέναι πληροφορίαι ἐξαναγκάζουσιν συχνάκις νὰ ἐργάζηται τις εἰς τὸ κενόν, τῇ βοήθειᾳ φαντασίας πάντοτε ἐκτεθειμένης νὰ παρασύρεται καὶ νὰ μὴ διακρίνῃ τὰς πιθανότητας, εἶναι ἀληθὲς λέγω, ὅτι τὰ Κεμαλικὰ ἀνακινωθέντα δὲν ἀπομακρύνονται πάντοτε τῆς πραγματικότητος. Τὰ εἶδομεν πολλάκις νὰ «συμφωνοῦν» πρὸς τ' ἀνακινωθέντα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχηγείου. Ἀλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκ τοῦ Σαγγαρίου παλινδρομήσεως, ἡ φαντασία τῶν συντασσόντων αὐτὰ καὶ ἡ φαντασία ἀπλοϊκῶν δημοσιογράφων ἀπέπτυσε πάντα χαλινὸν καὶ πᾶν μέτρον καὶ πᾶσαν λογικὴν. Περιέγραψε νικηφόρον διὰ μέσου τοῦ ὁροπεδίου τοῦ Σιβρῆ--Χισάρ καταδίωξιν, τὴν ἑποῖαν οὐδεὶς εἶδεν, οὔτε οἱ καταδιώκοντες, οὔτε οἱ καταδιωκόμενοι, ἡ δὲ καταστροφή τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν ἑποῖαν θὰ ἐπέφερον αὕτη, δὲν διαφέρει ἀπὸ ὄνειρον θερινῆς νυκτός.

Οὕτως εἶχεν ἤδη συμβῆναι καὶ μετὰ τὸν ἐλιγμόν τῆς Κιουταχείας. Διὰ τῶν ἀνακινωθέντων οἱ Ἕλληνες εἶχον διαμελισθῆναι. Ἐν τούτοις ἕνα μῆνα βραδύτερον, οἱ διαμελισθέντες αὐτοὶ ἐκυρίευσαν μετὰ ἐπταήμερον κρατερὰν μάχην τὰς ἰσχυρὰς θέσεις τοῦ Γκεούκ.

Ὅχι· ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν εἶνε κατεστραμμένος. Ἐξησθενημένος, μάλιστα, ὡς εἶναι ἐξησθενημένος καὶ ὁ Στρατὸς τοῦ ἀντιπάλου. Θὰ ἦτο ὑπερανθρώπινον ἐὰν στράτευμα ἀποτελούμενον ἀπὸ ὄντα μὲ σάρκα καὶ ὀστέα ἐπανευρίσκετο ζωηρὸν καὶ ἀκμαῖον κατόπιν τριμήνων ἀγῶνων τόσον σκληρῶν καὶ στερήσεων τόσον μεγάλων. Ὑπῆρξεν ἀμφοτέρωθεν σχετικὴ ἐξάντλησις, τὴν ἑποῖαν ἐπιφέρει πολεμικὴ τις ἐκστρατεία. Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἀνὰ πᾶν φθινόπωρον, ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος παρούσας τὸ αὐτὸ φαινόμενον, καὶ ἀνὰ πᾶν φθινόπωρον εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον πάντα τὰ σκεπτόμενα πνεύματα διηρωτῶντο ποῖος ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπολειπομένων δυνάμεων, ἐπὶ τοῦ ἐποίου ἠδύναντο νὰ στηριχθοῦν τὰ δεδομένα καὶ αἱ πιθανότητες τῆς ἐπομένης ἐκστρατείας.

Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ σήμερον μετὰ τὸν Τούρκον καὶ Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἀνατολήν. Δέν νὰ ὑπολογισθῶσιν αἱ ἐναπολειπόμεναι δυνάμεις, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν τῶν πραγματο-

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ

ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΟ ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΟΣΙΩ ΧΡΟΝΙΑ ΕΥΣΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ ΣΗΜΕΡ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΗΜΑΣ ΕΠΕΣΕΝ ΗΡΩΙΚΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΥΣΟΠΟΡΤΑΝ ΕΠΙΣΦΡΑΓΙΣΜΗ ΜΕ ΤΟ ΔΙΗΜΑ ΤΩΝ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΒΩΜΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΣΜΟΥ ΥΠΕΡΟΧΟΝ ΘΥΣΙΑΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΘΝΟΥΣ

ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΗΘΕΛΗΣΕΝ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΨΙΛΗΝ ΑΥΤΗΝ ΕΠΣΤΕΙΟΝ ΕΞΟΡΜΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΩΤΕΥΟΝΣΑΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣ ΜΟΥ ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΗΔΙΟΥ ΣΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΝΤΡΩΤΗΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΩ ΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΙΩΔΗΣ ΦΡΑΓΜΟΣ ΤΟΥ ΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΒΑΡΒΑΡΙΣΜΟΥ

ΕΙ ΧΑΙΡΕΤΩΜΕΝ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΕ ΔΩΔΕΚΑΤΕ

ΜΕΤΑ ΧΕΙΡΑ ΔΙΜΑΤΩΜΕΝΑ ΔΗΟΜΗ ΑΠΟ ΤΑ ΔΕΣΜΑ ΤΥΡΑΝ ΝΙΚΗΣ ΔΟΝΑΕΙΣ Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΛΠΙΣΜΕΝΟΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΛΗΤΑ ΤΩΝ ΕΠΑΜΕΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΟΛΗΤΙΣΜΩΝ ΣΥΜΑΤΕΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΛΦΩΜΕΝΟΣ ΜΕΤΑ ΑΥΤΑ ΕΜΠΕΤΕΙΩ ΕΛΛΗΝΟΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΑΓΓΕΛΙΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΤΩΝ ΑΔΕΛ ΦΩΝ ΠΙΣ ΥΨΩΝΕΙ ΠΡΟΣ ΣΕ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΙΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΩΝ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΟΨΝ

ΑΠΟ ΣΕ ΤΟΝ ΠΕΡΙΚΛΕΙΟΝΤΑ ΕΙΣ ΜΕΝ ΤΗΝ ΚΡΑΤΙΔΙΩΝ ΣΟΥ ΧΕΙΡΑ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΟΛΗΝ ΤΩΝ ΕΘΝΟΥΣ ΕΙΣ ΔΕ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝ ΣΟΥ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΟΝΕΙΡΑ ΤΩΝ ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΔΩΜΙΩΝ ΤΩΝ ΠΟΘΕΝ

ΚΑΙ ΘΕΩΡΩΝ ΩΣ ΕΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΜΨΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΗΝ ΔΟΨΙΝ ΣΟΥ ΤΑΣΣΕΤΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΣΟΥ ΕΤΟΙΜΟΣ ΔΙΑ ΠΑΣΑΝ ΘΥΣΙΑΝ ΟΠΩΣ ΕΜΙΣΧΥΣΗ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΣΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΩΝ

ΜΙΚΡΑ ΒΑΣΙΛΕΥ

ΚΑΙ ΦΕΡΩΝ ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΣΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΚΤΗΣΙΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟ ΓΟΝΙΚΗΣ ΧΑΛΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΘΥΣΕΕΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΕΙΣ ΤΑ ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΑ ΤΗΣ ΘΥΛΗΣ ΟΝΕΙΡΑΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΠΙ ΠΕΚΤΕ ΔΙΩΜΕΝΟ ΑΝΑΜΕΝΟΥΝ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΝΑ ΤΑ ΣΥΝΤΑΝΕΥΣΗ

ΕΝ ΣΥΝΡΗΗ ΤΗ Α ΜΑΙΟΥ Δ' 1908

Ψήφισμα τῶν Σωματείων καὶ Συλλόγων Σμύρνης ἐπιδοθέν τῷ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ
κατὰ τὴν ἐν Σμύρῃ ἀφίξιν του.

ποιηθέντων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως, ὅπως καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ μέλλοντος. Ἐὰν περιορισθῇ τις ἐν πρώτοις εἰς τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας, ἐπιτυχάνει σχετικόν τινα συμβιβασμὸν τῶν ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν θέσεων. Δύο γεγονότα εἶναι ἀναμφισβήτητα. Οἱ Ἕλληνες κατέχουν τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔχουν καταστρέψει μεταξὺ Σαγγαρίου καὶ Ἑσκή-Σεχέρ τὰς συγκοινωνίας τὰς ἀναγκαζούσας εἰς τοὺς Τούρκους, δι' ἐπιθετικὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

Ἐδῶ οἱ Τούρκοι δὲν δύνανται νὰ ἐπανορθώσουν τὰς ἀπωλείας των, παρὰ δι' ἀποκτίσεως ὕλικου ἐφοδίοις, ὅπερ ν' ἀντισταθμίξῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν χρῆσιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Τρίτον τι γεγονός, τὸ τῆς σχετικῆς ἐξασθενήσεως τῶν δύο στρατευμάτων δι' ἀπωλειῶν εἰς ἄνδρας, δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ μετὰ τῆς αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ ἄλλα δύο, ἀκριβεῖς. Τὸ γεγονός εἶναι βέβαιον, ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιον ὁ ἰσολογισμὸς τῶν ἀπωλειῶν. Ἡ φυσικὴ τάσις ἐκάστου τῶν ἐνδιαφερομένων εἶναι ν' ἀποδίδῃ εἰς τὸν ἄλλον τὸ ἀνώτατον ὅριον τῶν νεκρῶν καὶ τραυματιῶν. Ἀς ἀπαλλαγῶμεν τῆς δυσκολίας, ὑποθέτοντες, τοῦλάχιστον προσωρινῶς, ἀπωλείας ἐκατέρωθεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀναλόγους πρὸς τὰς χρησιμοποίησις δυνάμεις, ἀπωλείας αἱ ἱποῖαι πρέπει ν' ἀναπληρωθῶν μέχρι τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου. Τοιαύτη εἶναι σήμερον ἡ κατάστασις ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων σημείων.

Φ...Φ...

Τὸ Ἑλληνικὸν ἠθικὸν κέρδος ἐν Ἀνατολῇ.

Ἑσκή Σεχέρ 6 Ὀκτωβρίου 1921

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀπαισιόδοξον ἐξέτασιν μιᾶς δῆθεν Ἑλληνικῆς ἡττης, προηγουμένη μου ἐπιστολῇ ἐξέθεσε τὴν αἰσιόδοξον ἀποψιν τῆς ἐπιτευχθείσης νίκης. Ἐλεγεν αὕτη, ὅτι πάντα ἐγένοντο συμφώνως πρὸς τὰ προεξετασθέντα ἐνδεχόμενα. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ πολέμου ἦτο ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατάκτησις ἐδάφους, ἐξυπηρετουμένου ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ἥτοι τῆς πλουσιωτέρας περιοχῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ὅπου ὑπάρχουν πυκνότεροι ἑλληνικοὶ συναικισμοί. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπετεύχθη. Οὐσιῶδες δὲ συμπλήρωμα τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου σκοποῦ ἦτο ἡ καταστροφὴ τῶν συγκοινωνιῶν εἰς τὰς ἀμυντικὰς τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ γραμμὰς, αἵτινες προσπύζουσι τὸ καταληφθὲν ἔδαφος, καὶ τὸ συμπλήρωμα τοῦ ἐπετεύχθη.

Τὸ ἐπὶ πλεόν, ἥτοι ἡ εἰσοδος εἰς τὴν Ἀγκυραν, ἦτο ἐπουσιῶδες, δευτερεύων ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἐξαρτώμενος ἀπὸ εὐνοϊκὰς περιστάσεις, τὰς ὁποίας θὰ ἐδημιούργουν τὰ γεγονότα. Ἐὰν παρουσιάζοντο τοιαῦται, τὸ ἐκ τούτων πλεονέκτημα θὰ ἦτο ὅχι ἐπέκτασις τῆς ἐδαφικῆς κατοχῆς, ἢν θὰ ἠδυνάτο τις νὰ προῖδῃ πέραν τοῦ ὁρίου τῶν διατεθειμένων μέσων, ἀλλ' ἐπέκτασις τῆς περιοχῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ μετέπειτα ἀποχώρησις θὰ ἐπέτρεπε τὴν πραγματοποίησιν ἐξασφαλιστικῶν καταστροφῶν. Ἀφοῦ δὲ αἱ ἐπὶ τοῦ Γεοῦκ ποταμοῦ ἐπιχειρήσεις ἀπέδειξαν, ὅτι δὲν ἦτο πλεόν δυνατόν ν' ἀναμένωνται αἱ εὐνοϊκαὶ περιστάσεις, ἀφ' ὧν ἐξηρτᾶτο τὸ μέρος τοῦτο τοῦ προγράμματος, ἡ στρατιὰ ἐπκνήχθη εἰς τὰς καθωρισμένας γραμμὰς τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ.

Ἡ ἐπίσημος αὕτη ἐξήγησις ἔχει τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι εἶναι ὀρθή.

Ὁ σκεπτικισμὸς μου ἔσχεν ἄμεσον τὴν ἀπόδειξιν τούτου πρὸ δέκα πέντε ἡμερῶν καὶ δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ τὴν συζητήσω, καίτοι θὰ προστίμων νὰ τὴν εἶχον τρεῖς μῆνας ἐνωρίτερον. Εἶναι φυσικώτατον ἄλλως τε νὰ μὴ ἀποκαλύπτουν τὰ Ἐπιτελεῖα ἐκ τῶν προτέρων πλήρως τὰ σχέδιά των εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἀνταποκριτὰς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ ἔχω διοικήσει ποτὲ ἔστω καὶ τμήμα πεζικοῦ, διὰ νὰ μὴ κατανοῶ τοῦτο;

Λοιπὸν πρὸ δύο μόνον ἐβδομάδων ἔλαβον γινῶσιν τοῦ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὑπομνήματος τοῦ Ἐπιτελείου, τοῦ καθορίζοντος ὑπὸ ποίας συνθήκας θὰ ἦτο δυνατόν κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον ν' ἀναλάβῃ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ποῖα κατ' ἀνώτατον ὅριον ἀποτελέσματα ἐπέτρεπεν ἡ πλήρης χρῆσις τῶν στρατιωτικῶν μέσων νὰ προσδοκῶνται. Τὰ δὲ ἀποτελέσματα ταῦτα εἶναι τὰ ὡς ἀνωτέρω καθορισθέντα. Ὅταν λοιπὸν τὸ Ἐπιτελεῖον βεβαίωσιν ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκστρατείας διαγράφεται ἐν τῷ ἀρχικῷ προγράμματί του, δικαιούται νὰ ὑπομνήσκῃ εἰς τὴν ἀπληστον καὶ οὐχὶ πάντοτε εὖνον κριτικὴν, τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὑπομνήματός του. Ἄλλως τὸ Ἐπιτελεῖον γνωρίζει ἀρκούντως, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ὑπόμνησιν ἡ κριτικὴ θὰ παραμένῃ ἐνεδρεύουσα -- τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλῶς εἶναι δικαίωμα τῆς -- καὶ δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ εὕρῃ ἄλλα στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ὀξυδερκεῖάν της, ἀφοῦ εἶναι αἰωνίως ἀληθές, ὅτι ἡ νίκη δὲν ἀνήκει εἰς τὸν μηδὲν σφάλμα διαπράττοντα, ἀλλ' εἰς τὸν διαπράττοντα τὰ ὀλιγώτερα.

Τούτου δοθέντος, ἐν ἐκ τῶν στοιχείων αὐτῶν φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἀντελήφθησαν ἐν Ἑλλάδι τὸ ἠθικὸν κέρδος τῶν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, τὸ κέρδος αὐτὸ δὲν ἱκανοποίησεν. Ὑπῆρξε διάστασις μεταξὺ τῶν ἀνακωινωθέντων καὶ τοῦ τύπου. Τὰ πρῶτα ἐβάρυναν πολὺ ἐπὶ τῆς ἐξυμνήσεως τῶν ἐπιτυχιῶν, αἵτινες ἄλλως τε ἦσαν πραγματικά, ἀλλ' ἔκλυον σαφῶς τὴν διάκρισιν μεταξὺ συντελεσθεισῶν ἐπιτυχιῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἠδυνάτο τις νὰ ὁμιλῇ, καὶ ἐπιτυχιῶν, αἵτινες, ἐλπίζόμεναι μόνον, ἀπῆλθον ἐχευμένην. Χαρακτηριστικὴ ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην εἶναι ἡ ἐκθεσις, ἥτις ἐδημοσιεύθη μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γεοῦκ. Ἀφοῦ ἀπέδειξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ὡς πρὸς τὸ παρόν, περιορίσθη σχετικῶς μὲ τὸ μέλλον νὰ εἴπῃ, ὅτι ἄφινε τὸ πεδίον ἐλεύθερον διὰ μετέπειτα ἐπιχειρήσεις.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐτίθετο τὸ ζήτημα τῶν εὐνοϊκῶν περιστάσεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἐπιτελείου ἐξήρτα τὴν πιθανὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀνωτέρου ὁρίου τοῦ προγράμματός του. Περι-

ΑΡΧΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

1 ΣΜΥΡΝΗ,
5 ΚΥΜΗ,
9 ΚΥΖΙΚΟΣ,

2 ΜΥΡΙΝΑ,
6 ΕΦΕΣΟΣ,
10 ΦΩΚΑΙΑ,

3 ΜΑΓΝΗΣΙΑ,
7 ΛΑΜΨΑΚΟΣ,
11 ΚΟΛΟΦΩΝ.

4 ΠΕΡΓΑΜΟΣ,
8 ΚΛΑΖΟΜΕΝΑΙ,
12 ΕΡΥΘΡΑΙ,

στάσεις εὐνοϊκαὶ θὰ ἐπέτρεπον τὴν περαιτέρω προέλασιν. Ἀνεπαρκῶς εὐνοϊκαὶ θὰ συνεβούλευον νὰ σταματήσῃ ἡ προέλασις καὶ νὰ ἐπιδοθῇ ὁ στρατὸς εἰς τὰς ἐξασφαλιστικὰς καταστροφάς, ἐπανερχόμενος εἰς Ἑσκή Σελήρ. Διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους τὸ Ἐπιτελεῖον ἀπεφάσισε τὸ δεύτερον.

Ἀλλ' ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ὁ τύπος εἶχεν ἐκτροχιασθῇ, ἀπὸ μακροῦ δὲν παρηκολούθει πλέον τὰ ἀνακρινωθέντα. Ἦδη εἰς τὴν Κιουτάχειαν εἶχε καταστρέψει τὸν Κεμαλικὸν στρατὸν, κυριεύσας καὶ ὅλον τὸ πυροβολικὸν του, δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ τὸν «καταστρέψῃ» καὶ εἰς τὸ Γκεούκ, κυριεύων καὶ τὰ ἄλλα ὅπλα του. Αἱ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλει ἡ ἔκθεσις, θὰ ἦσαν ἡ προέλασις ἐπὶ τῶν ἐξήκοντα χιλιομέτρων, ἅτινα ἐχώριζον ἀκόμη τὸν στρατὸν ἀπὸ τὴν Ἀγκυραν.

Ὑποχώρησις ἀντὶ προεξοφληθείσης προελάσεως θὰ προῦκάλει ἀπογοήτευσιν, οὐδόλως δὲ θὰ συνέβαινε νὰ μὴ μείνουν πάντες κατὰπληκτοί. Ἀλλ' αἱ ἐξ Ἀθηνῶν καταφθάνουσαι εἰς τὸ μέτωπον εἰδήσεις μᾶς κάμνουν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀπ' ἐνκντίας τὸ Ἔθνος, ἰσχυρὸν ἐκ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων καὶ αἰσθανόμενον ὅτι ἐκ τῆς ἀπρωφάσεώς του ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον, βεβαιοῖ τὴν θέλησίν του, ὅπως συνεχίσῃ τὸ ἔργον καὶ ὑποστηρίξῃ περισσότερον παρὰ ποτε τοὺς στρατιώτας του. Εἰς προηγουμένην μου ἐπιστολὴν ἡσχολήθην ν' ἀποδείξω, ὅτι ἡ θέλησις αὕτη ἦτο ἡ ἀπαραίτητος βάσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ στερεῶς ἡ ἐξακολούθησις τῶν ἐπιχειρήσεων. Προσέχει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τί συμβαίνει ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν θέλωμεν νὰ κάμνωμεν προγνώσεις ἐπὶ τῆς προσεχοῦς ἐκστρατείας. Ἐπίσης, καὶ ἐφ' ὅσον τοῦτο θὰ εἶναι δυνατόν, νὰ ἐξετάσωμεν τί συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κεμαλικῆς πολιτικῆς. Ἀλλ' ἡ ἐξέτασις αὕτη εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἶναι δύσκολος καὶ πολὺ ὀλίγον ἀσφαλής, διὰ νὰ ἐπιτρέπῃ κάτι περισσότερον ἀπὸ κενὰς ὑποθέσεις.

Φ. . . . Φ. . . .

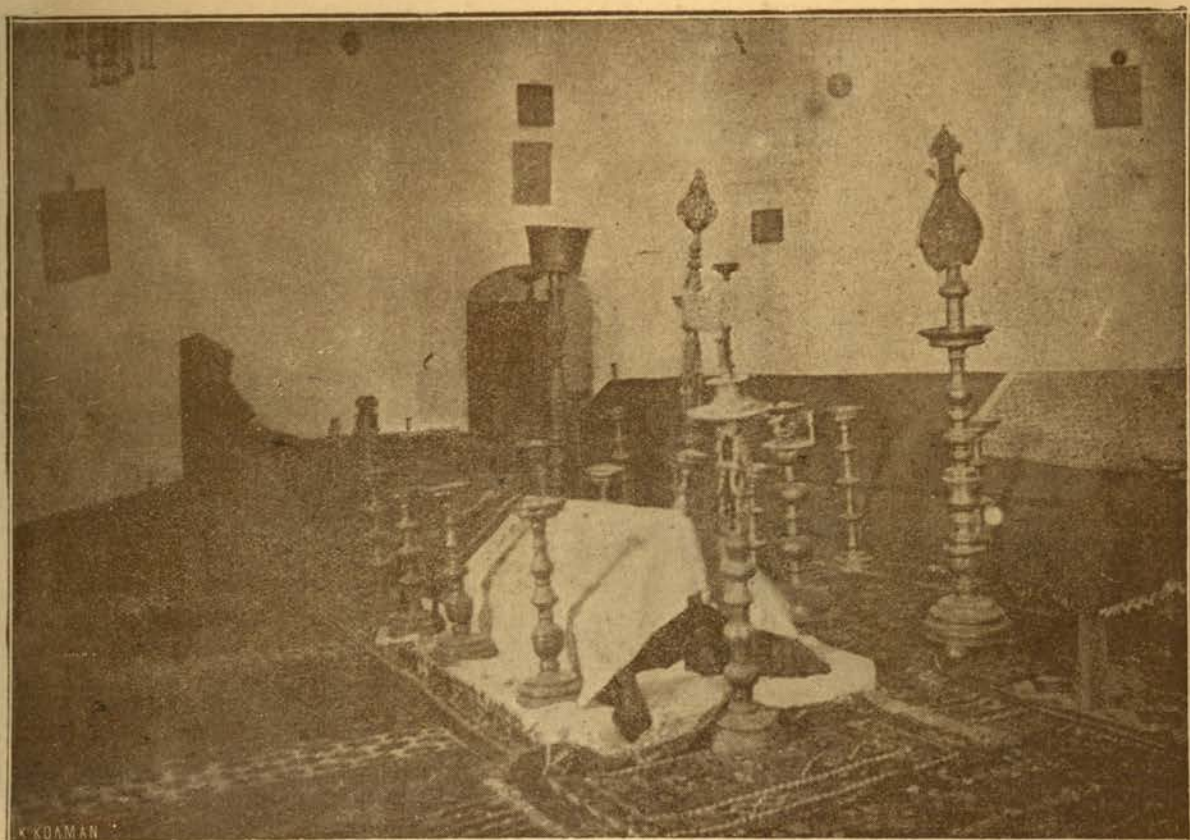
Ἡ Α. Β. Υ. ὁ Διάδοχος, ὁ Στρατηγὸς Παπούλας καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι Ἀξιωματικοὶ ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν διὰ τὸν δρόμον τῆς Νίκης. (Σταθμὸς Οὐσσάκ).

Ἡ πορεία τῆς ΧΙης Μεραρχίας διὰ τοῦ καιομένου Καρᾶ-Μουρσάλ.

Τάφος Βυζαντινῆς Περιγρηπίσσης (τοῦ 8ου ἢ 9ου αἰῶνος) ἀποθανούσης ἐν τῇ Μονῇ Νικολείας (Σεῖντῃ-Γαζί).

Πῆξις γεφύρας ἐπὶ τοῦ Γάλου ποταμοῦ ὑπὸ τῆς Διλοχίας Μηχανικοῦ παρὰ τὸ Κιοπροῦ-Χισάο.

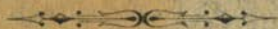

131
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ

K. Papadopoulos
Π. Μ. Μ.
ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

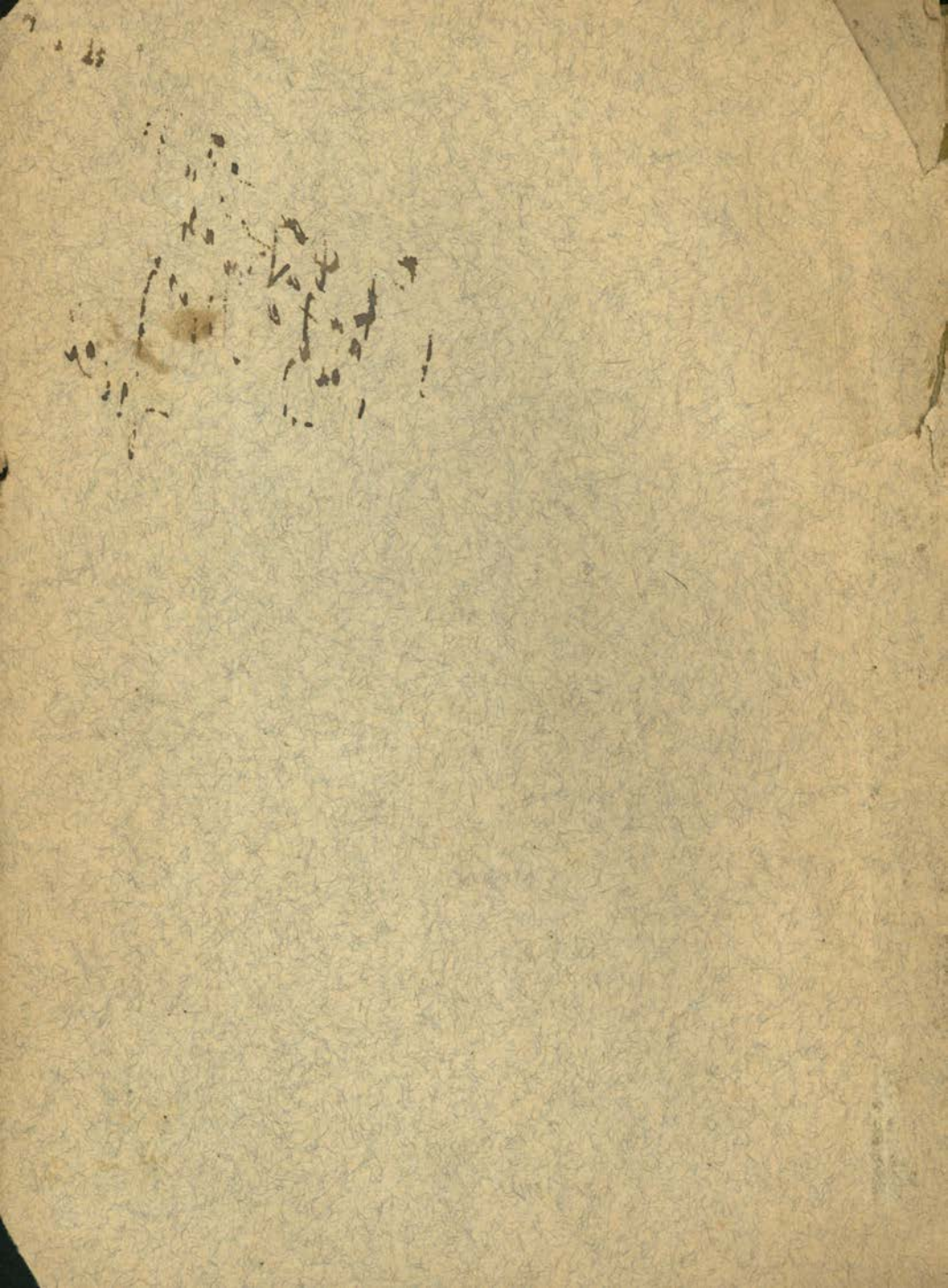
(Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΜΕΣΑ Σ' ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ)

ΥΠΟ ΔΗΜ. ΖΩΤΟΥ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ
ΜΑΪΟΣ 1926

Ὁρειδατικὸν πυροβολικὸν τεταγμένον πρὸς βολὴν κατὰ τὴν μάχην τῆς Κιουτάχιας.

Πυρπόλησις χωρίου Ἀλτιντάγ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀφίων-Κιουτάχιας.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

(Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΜΕΣΑ Σ' ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ)

ΥΠΟ ΔΗΜ. ΖΩΤΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΟΜΑΤΤΕΣ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

ΜΑΪΟΣ 1926

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΣΜΟΝ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ

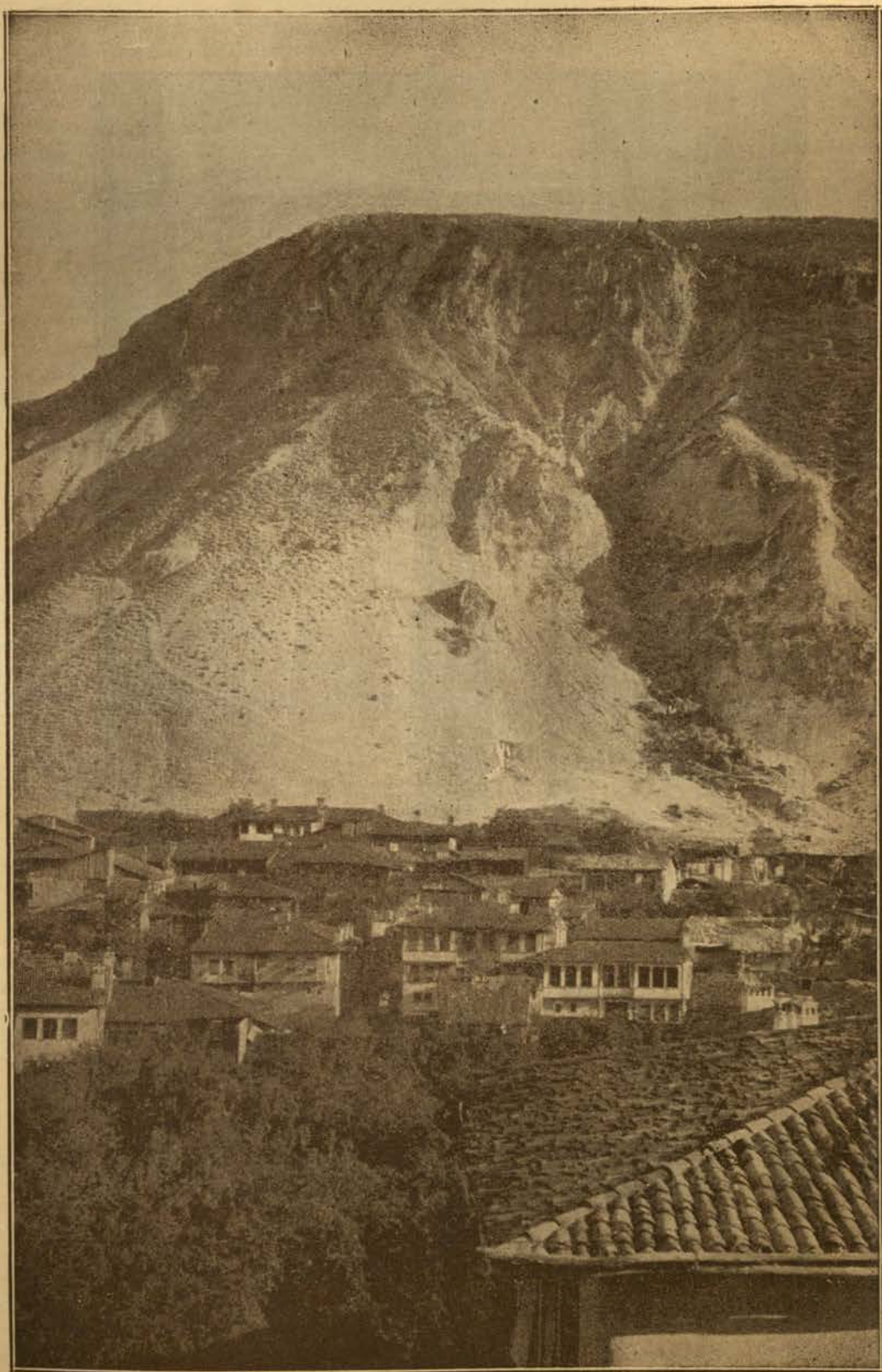
ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ

(Η ΕΚΔΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ
ΕΚΔΟΣΜΟΥ ΠΕΡΙΛΑΒΕΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΟΝ)

ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΟΦΟΥ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΣΩΜΟΥ - ΚΑΛΛΙΝΗ, ΠΕΙΡΑΙΣΥΣ

Συνολική άποψη Κιουταχίας.

* . . . μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων
ἀπάντων τιμιώτερον ἐστὶν ἢ πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτε-
ρον καὶ ἐν μείζονι μοίρῃ καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις
τοῖς νοῦν ἔχουσι, καὶ σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπεικῆιν καὶ
θωπεύειν πατρίδα χαλεπαίνονσαν ἢ πατέρα, καὶ ἢ πείθειν
ἢ ποιεῖν ἃ ἂν κελεύῃ, καὶ πᾶσχειν, εἴν τι προστάτῃ παθεῖν,
ἡσυχίαν ἄγοντα, εἴν τε τύπτεσθαι, εἴν τε δεῖσθαι, εἴν τε εἰς
πόλεμον ἄγῃ τρωθησόμενον ἢ ἀποθανούμενον, ποιητέον ταῦτα
καὶ τὸ δίκαιον οὕτως ἔχει, καὶ οὐχὶ ὑπεικτέον οὐδὲ ἀναχωρη-
τέον, οὐδὲ λειπτέον τὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν δι-
καστηρίῳ καὶ πανταχοῦ ποιητέον ἃ ἂν κελεύῃ ἡ πόλις καὶ
ἡ πατρίς. . . »

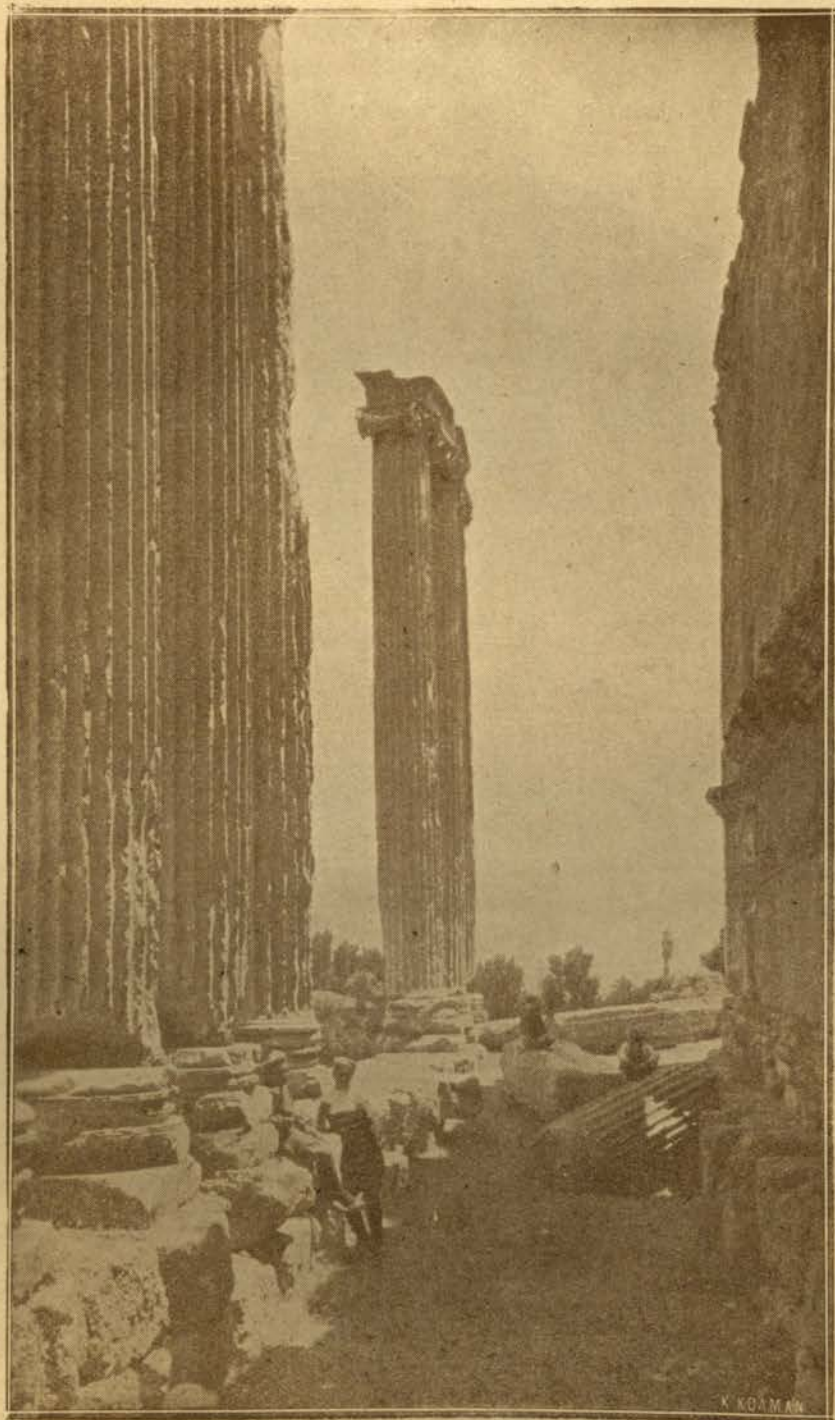
ΠΛΑΤΩΝ

« Καὶ μείζον ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πατρὸς φίλον νομίζει,
τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω ».

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Τὸ περίφημα ἐρείπια ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ναοῦ καὶ Θεάτρου εἰς τὸ χωρίον Αἰζανοί, νῦν
Τσαβνιάο. Ν. Δ. τῆς Κιουταχείας.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ *

ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

(ΜΕΣΑ Σ' ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ)

Φίλοι συμπατριῶται,

Με μεγάλην μου χαρὰ ἐδέχθην τὴν ἐντολὴν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συνδέσμου μας ὅπως ὁμιλήσω εἰς τὴν Ἀ' ἐκησίαν μας Γεν. Συνέλευσιν ἐπὶ τῆς δράσεως τῆς καλῆς μας πατριωτικῆς ὁργανώσεως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἡ χαρὰ μου ἐκείνη εἶνε πολὺ μεγαλειτέρα σήμερον, διότι δὲν πρόκειται νὰ ὁμιλήσω ἐνώπιον μιᾶς Γενικῆς Συνελεύσεως ἑνὸς Συνδέσμου ἀλλ' ἐνώπιον μιᾶς ἐπιβλητικῆς Ἑπειρωτικῆς συγκεντρώσεως.

Μ' ἀνεκλάλητη χαρὰ τὸ Διοικητικὸν μας Συμβούλιον ἀντιχοῦζει εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην τοὺς ἀριστεῖς τοῦ ταξιδευμένου Ἑπειρωτισμοῦ ὅστις ἐκτὸς τῆς Ἑπείρου προοδεύει, θαυματουργεῖ καὶ τιμᾷ τὸ Ἑπειρωτικὸν ὄνομα καὶ διερμηνεύω τὴν ὥραίαν ταύτην στιγμήν τὴν συγκίνησιν ἣ ὁποία κατέχει ὁλόκληρον τὸ Συμβούλιον καὶ τὴν ικανοποίησιν διὰ τὴν πυκνὴν ταύτην συγκέντρωσιν. Μετ' ἐξαιρετικῆς ὑπερηφανείας ἀντικρούομεν σήμερον, φίλοι συμπατριῶται, τὸν ἀδελφωμένον καὶ ἠνωμένον Ἑπειρωτισμὸν τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Πρωτευούσης καὶ ἡ ψυχὴ μας δοκιμάζει τὰ πειδ γυνκὰ συναισθήματα, διότι ἡ πρόσκλησίς μας εὗρεν ἀπήχησιν εἰς τὰς Ἑπειρωτικὰς συνειδήσεις.

Ἐκφράζων πρὸς ὑμᾶς τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην ὁλόκληρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοῦ ἐπιτρέψητε ὅπως ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν ἀνατεθεῖσαν μοι ἐντολήν.

Ποῖος εἶνε ὁ Ἑπειρωτικὸς Σύνδεσμος, φίλοι συμπατριῶται, τὸ γνωρίζετε οἱ περισσότεροι καὶ καλλίτερον ἐμοῦ. Πρὸ 30

* Λογοδοσία τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Συνδέσμου διὰ τοῦ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ κ. ΔΗΜ. ΖΩΤΟΥ, ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ, εἰς τὸ Δημοτικὸν Θέατρον Πειραιῶς.

γεννῶς μέχρις 2ας πρωινῆς ὥρας. Τὴν στιγμὴν ταύτην συνελήφθη καὶ τηλεγράφημα μεταξὺ τηλεγραφικῶν σταθμῶν Οὐσάκ καὶ Θαλαμηγού «Νάρκισσος», ἐφ' οὗ ἐπιβαίνουσα ἡ Βασίλισσα Σοφία ἐπανεκαμπτεν Ἀθήνας. Ἐν τῷ τηλεγραφίῳ τούτῳ Ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν ἀνῆγγελε οὕτω τὴν εἰδησιν τῇ Βασίλισσῃ: «Διαβιάσατε ἐξ Οὐσάκ εἰς ἀντιτορπιλικὴν «Θέτις» διὰ Νάρκισσον ἐν πλῶ, Α. Μ. Βασίλισσαν Σοφίαν ὅτι Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἀφίκετο ἐνταῦθα. Ἐπευφημήθη ζωνρότατα ὑπὸ πληθυσμοῦ, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς. Δύναμις ὡσαύτως ν' ἀναγγεῖλω ὅτι ἔσκη—Σεχέρ κατελήφθη χθὲς Τρίτην». Δι' ἄλλου τηλεγραφήματος ὁ κ. Θεοτόκης κοινοποιεῖ τὰς αὐτὰς εἰδήσεις Πριγκηπίσῃ Ἐλένῃ, ἐπὶ τῆς αὐτῆς Βασιλικῆς Θαλαμηγού, προσθέτων: «Λυποῦμαι διότι δὲν εὐρίσκεσθε ἐδῶ κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ταύτας στιγμὰς». Διερχόμενος σήμερον διὰ νήσου Χίου ἐμαθον ὅτι τὰ αὐτὰ τηλεγραφήματα ἐγνωστοποιήθησαν καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου. Ἡ ἀγγελία αὕτη προξένησε μεγάλην χαρὰν εἰς ὅλας τὰς νήσους. Ὡς εἶχον τηλεγραφήσει ὑμῖν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἐβδομάδος ταύτης Ἑλληνικαὶ μεραρχίαι προσήγγισαν Ἐσχῇ—Σεχέρ ἐκ τοῦ Β. Δ. μέρους, ἔχουσιν κυρίως ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν ἐξαναγκασμὸν τῶν Κεμαλικῶν δυνάμεων ὅπως δεχθῶσιν ἀποφασιστικὴν μάχην, καὶ οὕτω ἐμποδίσωσιν ἐσπευσμένην ὑποχώρησιν των, ἀπασχολοῦσαι συγχρόνως αὐτὰς ἕως οὗ θὰ ἀπληγάς τὸ ἐκ Κιουταχείας ἔλλαι μεραρχίαι, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν, ὅτε πολλαὶ μεραρχίαι μετὰ τὴν πτώσιν Κιουτχέας διηρθύνθησαν πρὸς Ἐσχῇ—Σεχέρ. Ἡ προέλασις ὑπῆρξε τόσον ταχεῖα ὥστε τὴν Δευτέραν τὸ ἀπόγευμα τὸ Τουρκικὸν Ἀρχιστρατηγεῖον ἤρξατο ἐκκενοῦν Ἐσχῇ—Σεχέρ, τὴν πρωίαν δὲ τῆς Τρίτης ἡ θείσι περιεκυκλώθη σχεδὸν ὁλοκληρωτικῶς. Τὴν 7 ἑσπερινὴν τῆς Τρίτης, οἱ Ἕλληνες ἀπέκοψαν σιδηροδρομικὴν ὑποχώρησιν πρὸς Ἀγκυραν, ἤρχισαν δὲ νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν πόλιν, ἐνθα αἱ εὐρισκόμεναι εἰσέτι Τουρκικαὶ δυνάμεις κχτέθεσαν τὰ ὅπλα. Πρὸς στιγμὴν διεδόθη ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Κεμάλ ἤχηλωτίσθη. Π ἄντως μετὰ τὴν αἰχμαλώτων φαίνεται ὅτι ὑπάρχουσι πολλοὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ διοικηταί. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν Κεμαλικῶν καὶ τῶν ἐν Κ) πόλει πρακτόρων αὐτῶν, ὅτι δηλ. τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Κεμαλικῶν δυνάμεων δὲν συμπετέσχεν εἰς τὰς μάχας Κιουταχείας καὶ Ἐσχῇ—Σεχέρ, πληροφόρις προερχόμεναι ἀπὸ μάρτυρας εὐρεθέντας εἰς τὸ μέτωπον βεβαιοῦν ὅτι, αἱ δύο ὁμάδες αἱ συγκεκλιμέναι ἐκ δυνάμεων Κεμαλικῶν ἀπετέλουν πολὺ πλεόν τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῆς Κεμαλικῆς στρατιᾶς. Ὁ Κεμάλ συνέλεξε τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ τοῦ ὅπως ὑπερασπίσῃ τὰ δύο ταῦτα σημεία, ἅτινα ὑπερησπίζοντο ὑπὸ χαρακωμάτων ἐπιμελῶς παρεσκευασμένων καὶ δι' ἀμυντικῶν συρματοπλεγμάτων τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἐφοδιασμένα διὰ πυροβολικῶν. Ἕλληνες ὑπολογίζουσιν ὅτι πλεῖστον μέρος πυροβολικοῦ Κεμάλ κατελήφθη. Ἀριθμὸς συλληφθέντων ἐν Ἐσχῇ—Σεχέρ καὶ Κιουτχέα αἰχμαλώτων δὲν ἠγγέλθη εἰσέτι ἐπισήμως. Κατὰ μετρίους ἐν τούτοις ὑπολογισμοὺς ἀνέρχονται εἰς δέκα χιλιάδας. Δημοσιευθὲν ἀνακοινωθὲν λέγει ὅτι δι' ἀπαριθμήσιν αἰχμαλώτων θὰ ἀπληγῶς ἐβδόμας, καθότι παρουσιάζονται τοιοῦτοι καθ' ἑκάστην. Εἰς τούτους συμπεριλαμβάνονται καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί. Ἐκτὸς τῶν εἰς τὰς δύο ταύτας θέσεις συλληφθέντων αἰχμαλώτων, δέον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν καὶ ἀπώλειαι, ἃς ὑπέστησαν εἰς φονευθέντας, τραυματίας καὶ λιποτάκτας.

Ἀγγέλλουσιν ὅντως σημαντικὸν ἀριθμὸν λιποταξιδῶν, τῆς Κεμαλικῆς στρατιᾶς ἀπωλεσάσης πιθανῶς κατὰ τὴν μικρὰν ταύτην περίοδον τοῦ ἀγῶνος περὶ τὰς πεντήκοντα ἕως ἐξήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν. Δελτία Κεμαλικά ὁμοιάζουσι μὲ δελτία Γερμανικοῦ Στρατηγεῖου κατὰ τελευταῖον πόλεμον. Οὕτως ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἀποτύρεται, ὅπως παρὰ σκευασθῇ κάλλιον ἐπὶ θέσεων ὠχυρωμένων. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ εἰδήσεις αὗται δὲν λαμβάνονται ἐνταῦθα ὑπ' ὄψιν. Πληροφοροῦμαι ὅτι μάχη Ἐσχῇ—Σεχέρ, διαρκέσασα πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως, ὑπῆρξεν ὄντως φοβερά. Οἱ Ἕλληνες τὴν φορὰν ταύτην ἐπέτεθσαν ἀμειλίχως Ἐμάχοντο ἀμοτέρωθεν ἀποφασιστικῶς. Ἀκρῶς βαρεῖται ὑπῆρξαν αἱ Τουρκικαὶ ἀπώλειαι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπώλεσαν σημαντικὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, πλην ἥσαν ἀποφασισμένοι νὰ καταλάβωσι δι' οἰασδήποτε θυσίας ὅλας τὰς ὑποδειχθείσας αὐτοῖς θέσεις. Χάρις εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν ταύτην ἐπίθεσιν, τὸ Ἐσχῇ—Σεχέρ ἔπασσε πέντε ἡμέρας ἐνωρίτερον τῆς προθεσμίας, καθ' ἣν ἀνέμενε τὴν πτώσιν ταύτην ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐσχον συνέντευξιν τὴν παρελθούσαν Τρίτην μετὰ τοῦ κ. Γούναρη, τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἤρξατο ἡ παράδοσις Ἐσχῇ—Σεχέρ, ἣν ἠγνῶει, ὅς μοι ἔλεγεν, κατ' ὅσον ἀνέμενε ταύτην μετὰ πολλὰς ἡμέρας. Ὁ Ἕλληνικὸς στρατὸς ἐν διαστήματι δέκα ἡμερῶν ἐπετέλεσε θαύματα, ἀγωνιζόμενος καὶ προελάντων νυχθημερόν. Μεραρχίαι τινὲς προήλασαν καλονικῶς ἐπὶ πέντε ἡμέρας τοιάκοντα χιλιόμετρα ἡμερησίως καὶ εἰς περιπτώσεις τινὰς διήλθον στενωποὺς ὕψους 3000 ποδῶν, ἄνευ ὁδῶν, ἀκολουθοῦσαι ἀτραποὺς δι' ὧν μόνον διέρχονται ἡμίονοι. Εἰς Ἀδέμ—Ντάχ, θέσιν ἐγγὺς τῆς Κιουταχείας ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Τούρκων εἰς ὕψος 1761 μέτρων ἢ 5200 ποδῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐπέτεθσαν τρίς διὰ λόγῃς εἰς διάστημα τεσσάρων ὥρῶν ἀποσυνθέσαντες τελεῖως τοὺς Τούρκους, ὧν πλεῖστοι ἐφονεύθησαν εἰς τὰ χαρακώματα. Παρόμοια γεγονότα ἔλαβον χώραν καὶ κατὰ τὴν πτώσιν Ἐσχῇ—Σεχέρ, ἐνθα τρεῖς Ἑλληνικαὶ μεραρχίαι ἐπολέμησαν ἀδικοῦτως ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐκδιώξαντες Τούρκους ἐκ δέκα τεσσάρων διαδοχικῶς θέσεων, καλῶς χαρακωμένων.

Μοὶ ὑπέμνησαν περίεργον σύμπτωσιν διὰ τὴν κατάληψιν Κιουταχείας ὑπὸ στρατηγοῦ Παπούλα. Πρὸ ἐκατονταετίας περίπου, κατὰ τὸν ἀγῶνα Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ Τούρκος στρατηγός, Κιουταχῆς Ρεσίτ Πασῆς κηρυχόμενος ἐκ Κιουταχείας διηύθυνε τὴν περιώνυμον πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου ἀπέθανε Λόρδος Βύρων, καὶ ἐνθα μνημεῖον δεικνύει σήμερον τὸν τάφον αὐτοῦ. Κατὰ περίεργον σύμπτωσιν ὁ Στρατηγός Παπούλας, καταγόμενος ἐκ Μεσολογγίου, κατέλαβεν τώρα μεθ' Ἑλληνικοῦ στρατοῦ Κιουταχείαν, τὴν γενέτειραν ὀνομαστοῦ Ρεσίτ—Πασῆ. Εἰσερχόμενος εἰς Κιουταχείαν στρατηγός Παπούλας, εἶπεν εἰς τινὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ὅτι, ἐξεδιχῆθη τοὺς πρὸ 100ετίας περίπου νεκροὺς τῆς γενετῆρας του. Ἐπαναλαμβάνων δὲ τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὸν Δήμαρχον πόλεως, εὐχρηθέντα αὐτῷ «εὖ παρῆσθης», προσέθεσεν: «Εὐχαριστῶ Ὑψιστον, διότι μοὶ ἐπέτρεψε νὰ ἐκδικηθῶ τὴν γενέτειράν μου πόλιν». Ἀγγέλλουσιν ἀνηκούστως ἀγρίότητας Τούρκων κατὰ τὴν

όλοκλήρων ἐτῶν, δηλαδή κατὰ τὸ ἔτος 1896, οἱ συμπατριῶται μας τοῦ Ἐπινείου τῆς Ἑλληνικῆς Πρωτευούσης οἱ ἐγκαταλείψαντες τὴν ὥραϊαν καὶ ἱστορικὴν ἀλλὰ σκλάβα πατρίδα των γὰ νὰ βιοπαλαίσουν καὶ βροῦν τὴν τύχη των εἰς τὴν πόλιν ταύτην τῆς Ἐργασίας καὶ τῆς Προόδου συνηθροίσθησαν μιὰ καλὴ Κυριακάτικη βραδυνὰ καὶ συνέπηξαν τὴν πρώτη Ἑπειρωτικὴ Ἐνωσι τὴν ὁποίαν ἐτιτολοφόρησαν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἀδελφότητα.

Ἡ ὁρ/άνωσις ὑπῆρξε γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μιὰ ἀνάγκη Ἑπειρωτικὴ ἀλλὰ καὶ Ἐθνική. Ὁ Ἑπειρώτης διψοῦσε γιὰ λίγη λευθερίαν καὶ πονοῦσε βαθεῖα γιὰτὶ ἔβλεπε τὴν ὥραϊα του Πατρίδα κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ πέλμα τοῦ Κατακτητῆ. Ὁ τίτλος ὑπῆρξε μᾶλλον προσχηματικὸς. Βεβαίως μεταξὺ τῶν καθηκόντων τῆς πρώτης Ἑπειρωτικῆς Ἐνώσεως τοῦ Πειραιῶς συμπεριλαμβάνετο καὶ τὸ καθῆκον τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐν Ἑπιρῷ ἐκπαιδεύσεως ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψος της—καὶ εἶνε θλιβερόν νὰ τὸ ὁμολογοῦμεν εἰς πολὺ μεγαλείτερον ὕψος τοῦ σημερινοῦ—ἀλλὰ ὁ θεμελιώδης σκοπὸς ὑπῆρξεν ὁ Ἐθνικὸς. Οἱ Ἑπειῶται ἤθελαν ἐλευθέραν τὴν Ἑπειρον καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴν ἠγνόησαν ὅτι ἐπεβάλλετο καὶ ἡ ἰδικὴ των συμβολή. Ἡ Ἑπειρωτικὴ Ἀδελφότης τοῦ Πειραιῶς ἡ ἀνακηρύξασα πρῶτον Πρόεδρόν της τὸν ἀείμνηστον Ἀθ. Πετρίδην, εὐτυχήσασα νὰ διοικηθῇ ἀπὸ πρόσωπα ἱκανὰ καὶ ἀντάξια τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς της κατώρθωσε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπόστασίν της. Καὶ εἰς τοὺς ἀντάρτικους ἀγῶνας ἦλθεν ἀρωγὸς καὶ τὸν ἱερὸν ἐθνουσιασμόν των ἐδῶ Ἑπειρωτῶν ὑπεδαύλιξε διὰ τῶν τακτικῶν διαλέξεων τὰς ὁποίας διοργάνωνε μὲ ὁμιλητὰς διαφόρους Ἑπειρώτας ἀριστεῖς τῶν γραμμάτων καὶ θέματα Ἐθνικῆς καὶ Ἑπειρωτικῆς Ἱστορίας. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑπείρου συνετέλεσεν εἰς τὴν χαλάρωσιν τῆς Ὁργανώσεως. Ἐνομίσθη ὅτι δὲν εἶχε πλέον λόγον ὑπάρξεως ἡ Ἀδελφότης. Ἀλλὰ πολὺ ταχέως κατενοήθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπανασυνδέσεως τοῦ Ἑπειρωτικοῦ στοιχείου διὰ τὴν διατήρησιν τῆς Ἑπειρωτικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν Ἑπειρωτικῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα δὲν ἤργησαν νὰ δημιουργηθοῦν μετὰ τὴν ἀπελευ-

θέρωσιν. Ζητημάτων σοβαρῶν τῶν ὁποίων ἡ ἐπίλυσις ἀπήτει τὸ τακτικὸν κέντρισμα τῶν Κεντρικῶν Κρατικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ Ἀδελφότης μετωνομάσθη κατόπιν εἰς Σύνδεσμον ὅστις ἔδειξε σημεῖα ζωῆς μὲ μικρὰς διαλείψεις μέχρι τοῦ 1923, ὁπότε ἐναρκώθη ἐπὶ διετίαν μέχρι τοῦ 1925.

Ἡ νάρκωσις αὕτη δὲν ὑπῆρξεν οὐδόλως τιμητικὴ διὰ τὸ ἐδῶ ἀρκετὰ μεγάλο καὶ ἀρκετὰ προηγμένον Ἑπειρωτικὸν στοιχεῖον καὶ μία πρόσκλησις μιᾶς Δρακὸς Ἑπειρωτῶν οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἰδρυταὶ τῆς Ἀδελφότητος· μᾶς συνεκέντρωσε μίαν ἀνοιξιάτικη Κυριακὴ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1925. Ἡ πρόσκλησις αὕτη ὑπῆρξε ἀφορμὴ τῆς ἀναζωογονήσεως τοῦ Συνδέσμου μας τοῦ ἔχοντος ἱστορίαν (30) ὀλοκλήρων ἐτῶν. Τὸ τιμηθὲν Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀντίκρουσεν ἐνθουσιασμόν καὶ ἐθαμβώθη ἀπὸ τὴν Ἑπειρωτικὴν ὁμόνοιαν, τὴν Ἀγάπην, τὴν Ἀδελφότητα. Τί ἄλλο ἤθελε διὰ νὰ δεχθῇ τὸ φορτίον; Δὲν ἦσαν αὐτὰ τὰ ἡθικὰ στοιχεῖα ἀρκετὰ διὰ νὰ ἐμπνεύσουν καὶ δημιουργήσουν τὴν πίστιν διὰ μίαν ὥραϊαν Λύριον τῆς Ἑπειρωτικῆς ὁργανώσεως;

Καὶ ἡ ὥραϊα αὕτη Αὔριον δὲν ἄργησε ν' ἀναφανῇ. Τὴν ἐκαμαρώσαμεν ὅλοι πέρυσιν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Χρηματιστηρίου Ἐμπορευμάτων. Τὴν βλέπομεν σήμερον εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου τοῦ Πειραιῶς.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του ἔσπευσε δι' ἐγκυκλίου ν' ἀπευθυνθῇ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἑπειρώτας, νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀρχάς του, νὰ ἐκδηλώσῃ τὰς κατευθύνσεις του καὶ νὰ καθορίσῃ τὰ ζητήματα μὲ τὰ ὁποῖα θ' ἀσχοληθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν παρεξέκλινε τῶν διαγραφεισῶν κατευθύνσεών του καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἐκπληρώσῃ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις του.

Ὑστερα ἀπὸ ἕνα χρόνον ἐρχόμεθα νὰ σᾶς παρουσιάσωμεν τὸν ἀπολογισμό τῆς ἐργασίας μας. Διὰ τῆς ἐγκυκλίου μας τοῦ περυσينوῦ Φεβρουαρίου ἀπηυθύνθημεν πρὸς ὅλους τοὺς Ἑπειρώτας. Καθῆκον μας λοιπὸν καὶ σήμερον νὰ λογοδοτήσωμε

ὑποχώρησιν. Ὁμολογουμένως οὗτοι ἔχουσι κατάθλιπτικὴν ὑπεροχὴν ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς χριστιανικὸν πληθυσμόν, καὶ τοῦτο διότι εἰς πολὺ ὀλίγους Ἕλληνας ἐπέτρεψαν νὰ διαμείνωσιν ἐκεῖ. Ὅταν οἱ Τούρκοι ὑποχρεοῦνται ὅπως ἐγκαταλείψωσι πόλιν, ἱκανοποιοῦσι διὰ τῆς σφαγῆς τὸ κατὰ Ἀρμενίων μῖσος τῶν. Δὲν τοιμῶ νὰ ἐπαναλάβω τὰς ἀγγελθείσας φρικαλεότητες. Λέγουσιν ὅτι Ἕλληνικά στρατεύματα εἰσπρηγόμενα εἰς τὴν πόλιν ἐφριζαν εὐρεθέντα πρὸ σωροῦ πτωμάτων φονευθέντων εἰς Ἀρμενικὴν συνοικίαν, ὡς καὶ πτωμάτων εὐρίσχομένων πρὸ ἐκάστης Ἀρμενικῆς οἰκίας. Τὸ μῖσος τοῦτο κατ' Ἀρμενίων ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἐγνώριζον τὴν πρὸς Ἕλληνας μεγάλην συμπάθειαν τῶν Ἀρμενίων οὔτινες ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς ἐνθουσιωδῶς κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον.

ΜΠΩΜΟΝ

Οἱ Ἕλληνες ἐλευθερωταί.

23

20 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνταγματικὸν Τύπον

Λονδίνον

Σήμερον τὸ ἀπόγευμα Ἑσκή-Σεχέρ ἐπεσεν ἀμαχητεῖ εἰς χεῖρας Ἑλλήνων. Οἱ τελευταῖοι Κεμαλικοὶ ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν τὴν ἡν ἀπογευματικὴν ὥραν. Μετὰ δύο ὥρας ἡ 10ῃ Ἑλληνικῇ Μεραρχίᾳ, διοικουμένη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Πολυμενάκου, εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν. Μεγάλῃ ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ὑποδεχομένου ὡς ἐλευθερωτὰς τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας.

Ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Τύπου ἦτο ὁ πρῶτος δημοσιογράφος ὁ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν. Περιεκυκλώθη ἀμέσως ὑπὸ πολλῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἑλλήνων διακμενόντων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, οἱ ὅποιοι ἐξέθετον αὐτῷ τὰ βάσανα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν ὑπέστησαν. Διεβεβαίωσαν ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ ἄρρενος χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀπηλλάθη ὑπὸ τοῦ Κεμάλ εἰς Ἀγκυραν, Σεβάστειαν καὶ Χαρπὺτ ὅπου ἀγνοεῖται ἡ τύχη τῶν.

ΜΙΛΑΣ

24

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Νταίλν Μαίηλ

Λονδίνον

Μεγάλῃ λεία κατελήφθη ὑπὸ Ἑλλήνων ἐν Ἑσκή-Σεχέρ εἰς ἣν περιλαμβάνεται καὶ ἐργοστάσιον ὀπλῶν καὶ πολεμοφοδίων ἄθικτον. Ἕλληνες καταδιώκοντες Τούρκους φεύγοντας πρὸς Ἀγκυραν.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

25

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Σικάγο Τριμπούνα

Λονδίνον

Βασιλεὺς ἐγένετο δεκτὸς μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων Κιουταχείας. Θὰ ἀναχωρήσῃ σήμερον εἰς μέτωπον πρὸς ἐπιθεώρησιν στρατοῦ ἀναπαυομένου ἐπὶ τοῦ παρόντος, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς πρώτης φάσεως τῆς ἐπιθέσεως. Βασιλεὺς μετέσχε συμβουλίων Γενικοῦ Ἐπιτελείου καταρτίζοντος νέον σχέδιον δράσεως, ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὸ Κεμαλικὸν Τυραννικὸν καθεστῶς. Χωρικοί, κατὰ μῆκος ἰδοῦ ἀπὸ Οὐσάκ εἰς Κιουτάχειαν, ἀναρτῶσιν ἐκ τῶν παραθύρων καὶ δένδρων εἰκόνας τοῦ Βασιλέως.

ΛΑΡΥ

Λεία καὶ λάφυρα.

26

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέιλν Τελεγραφ

Λονδίνον

Μεταξὺ ὕλικου πολέμου καταληφθέντος ἐν Ἑσκή Σεχέρ, εὐρίσκονται 135 πυροβόλα ἐξ ὧν μεγάλης ὀλικῆς 8 καὶ 75 μυδραλλιοβόλα κατασκευασθέντα ἐν Ἑσκή Σεχέρ, μετὰ 3 ἀεροπλάνων ἐγκαταλειμμένων εἰς τὸ ἐκεῖ ἀεροδρόμιον. Ὁμοίως δὲ καὶ πολλὰ χιλιάδες ὀπλῶν καὶ πολεμοφοδίων. Τὰ ἐργοστάσια τῆς πόλεως ταύτης ἐλειτούργουν μέχρι τελευταίας στιγμῆς. Περιήλθον εἰς χεῖρας Ἑλλήνων ἄθικτα, θέλουσι δὲ ἀμέσως πάλιν χρησιμοποιοῦν. Ὑπολογίζομεν ὅτι Κεμαλικοὶ ἀπώλεσαν 4.000 φονευθέντας καὶ πλεον τῶν 10.000 εἰς αἰχμαλώτους ἐν Ἑσκή-Σεχέρ, καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπταμερῆς μάχης, ἥτις προηγήθη τῆς πτώσεως τῆς πόλεως ταύτης. Τὸ πεδίου τῆς μάχης τελευταίων ἡμερῶν ἐξετείνετο εἰς 70 χλμ. περίε τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ. Τούρκοι κατεσκευάσαν πολλὰ ὀχυρώματα, ἐφ' ὧν τῶν πέρει ὁρέων, ὧν πλείστα ὅλως νεωτάτου συστήματος μετὰ τηλεβολοστασίων ἐκ μπετόν ἀρμέ, διὰ τὸ βαρὺ πυροβολικόν. Ἐνεκα τούτου οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν ὅπως καταλάβωσι, διὰ τῆς λόγχης, πλεον τῶν εἰκοσι ἐκ τῶν ὀχυρῶν τούτων. Τὸ πλεῖστον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑποχωρεῖ μαχόμενον καὶ ἀποκομίζον σημαντικὸν ὕλικόν πρὸς νέας θέσεις, ἀρχομένας ἐπὶ γραμμῆς ἀπεχούσης 50 χλμ. ἀπὸ Ἑσκή-Σεχέρ. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ περιβάλλεται ἐνταῦθα ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ ὀχυρωθεισῶν κορυφασείρων. Τὸ ὕψος τινῶν ὑπερβαίνει τοὺς 4.000 πόδας. Κεμάλ συνεκέντρωσεν ἐνταῦθα οὐ μόνον ἀποσυρθείσας ἐξ Ἑσκή-

πρὸς ὑμᾶς· ἀλλὰ νὰ ἀποκαλύψωμε καὶ τὸ ἔργον μας πρὸς ὅλους τοὺς συμπατριώτας τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἡπείρου.

Τὸ ἔργον μας ὑπῆρξεν ὅπως τὸ ἐφαντάσθημεν βαρὺ καὶ κοπιαστικόν, ἀλλὰ μπροστὰ στὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀποτελεσμάτων οἱ κόποι ἐλησμονήθησαν. Μὴ περιμένετε ν' ἀκούσετε κατορθώματα. Κάθε ἄλλο. Θ' ἀκούσητε ἐνεργείας μόνον. Καὶ διὰ μέσου τῶν γραμμῶν μὲ τὰς ὁποίας θὰ σᾶς τὰς παρουσιάσω θὰ διακρίνητε μίαν εἰλικρινῇ πίστιν πρὸς ἓνα ἔργον καὶ ἓνα ἄδολον Ἑπειρωτικὸν ἐνθουσιασμόν. Τίποτε ἄλλο.

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Συνδέσμου ὑπῆρξεν ἀρκετὰ πλουσία. Εἰσῆχθησαν ἐγγραφα 340 καὶ ἐξήχθησαν 420.

Σύμφωνα δὲ μὲ ἀπόφασιν Γεν. Συνελεύσεως καὶ μὲ τὴν υπόσχεσίν μας τὴν δοθεῖσαν διὰ τῆς ἐγκυκλίου προέβημεν καὶ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Καταστατικοῦ συγχρονίσαντες τοῦτο πρὸς τὰς σημερινὰς Ἑπειρωτικὰς ἀνάγκας καὶ εὐρύναντες τοὺς σκοποὺς τοῦ Συνδέσμου ὅπως εἶδατε εἰς τὰ ἐκδοθέντα καὶ διανεμηθέντα αὐτοῦ ἀντίτυπα.

Τὸ ἔργο μας τοῦ περασμένου χρόνου θὰ σᾶς τὸ ζωγραφίσω μὲ ἐλαφρὰς ἀπλὸς γραμμὰς χωρὶς χρωματισμοὺς καὶ εἰς χωριστὰ κεφάλαια. Σᾶς ἀναφέρω τὰ κεφάλαια πρῶτον. Εἶνε τὰ ἐξῆς :

Συγκοινωνία, Ἐκπαίδευσις, Δημοσία ἀσφάλεια, Θρησκευτικὴ Διοίκησις, Γενικὴ Διοίκησις Ἡπείρου, Κοινωφελῆ ἔργα, Κοινωνικὴ Πρόνοια, Ἀποκατάστασις ἀκτημόνων Καλλιεργητῶν, Βορειοηπειρωτικόν, Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον Ἰωαννίνων, Ἐξηπυρετιῆσεις, Ἐρανοὶ, Διάφοροι ἄλλαι ἐνέργειαι, Ἑπειρωτικὰ Χρονικά.

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ποῖος δὲν γνωρίζει ἀπὸ σᾶς, ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑπειρώτας, καὶ ἀπ' ἐκείνους ἀκόμη ποῦ εὐρίσκονται καὶ εἰς τὸς πλεόν ἀπομακρυσμένας γωνίας τοῦ κόσμου τὴν ἀθλιότητα τῆς Ἑπειρωτικῆς συγκοινωνίας;

Τὸ ζήτημα τοῦτο μᾶς ἀπασχόλησεν ἐκ τῶν πρῶτων. Διότι ἦτο καὶ εἶνε σπουδαιότατον. Ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας δημοῦρ-

γεῖ καὶ πλείστας ἄλλας ἐλλείψεις. Ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας δὲν εἶνε παρὰ ἀποτέλεσμα τῆς συγκοινωνιακῆς μας καταστάσεως. Ληστὰὶ δὲν δύνανται νὰ ζήσουν καὶ βασιλεύσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Διαιτί; Διότι ἡ συγκοινωνία ἔφθασεν εἰς σημεῖον τελειότητος. Βασιλεύει ὅμως εἰς τὰ παρθένα Ζαγορίσια βουνὰ καὶ τρομοκρατεῖ τὸν εἰρηνικώτατον Ἑπειρωτικὸν πληθυσμόν. Διότι συγκοινωνία ἐν Ἑπείρῳ σημαίνει καταικτοδρόμος διὰ νὰ μὴ εἴπω μηρυγκόδρομος. Ὑπεβάλαμεν ὑπόμνηματα ἐπὶ ὑπομνημάτων, παρουσιάσθημεν εἰς ὅλους τοὺς ἀρμοδίους καὶ εἰς ὅλας τὰς Κυβερνήσεις, διεξετραγωδήσαμε μὲ τὰ πλέον ζωηρὰ χρώματα τὴν ἐν Ἑπείρῳ συγκοινωνιακὴν κατάστασιν καὶ ἐζητήσαμεν τὴν Κρατικὴν ἐπέμβασιν. Ὑποσχέσεις ἐλάβομεν ἀφθόνους. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ ὑποσχέσεις δὲν μεταβάλλουν τὰ πράγματα καὶ δὲν διορθώνουν καταστάσεις. Ἡ Κυβέρνησις Παγκάλου ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐπέδειξε κάποιον ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον. Εἵμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξάρωμεν τὴν προσοχὴν μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἤκουσε πάντοτε ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὁ σήμερον Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τὸν ὁποῖον δὲν ἀφήσαμεν ποτὲ ἥσυχον χάριν τῶν Ἑπειρωτικῶν συμφερόντων. Ἐζητήσαμεν συμπλήρωσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ δικτύου ἀμαξιτῶν ὁδῶν καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπείρου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Καλαμπάκας. Ὑπεστηρίχθη καὶ τοιαύτη ἔνωσις διὰ Σχηματαρίου Αἰτωλοακαρνανίας.

Κατόπιν ὅμως σοβαρᾶς μελέτης καὶ ἀφοῦ συνεβουλευθῆμεν τοὺς εἰδικοὺς καὶ ἰδίως Ἐπιτελικοὺς ἀξιωματικοὺς δυναμένους νὰ ἔχωσιν ἔγκυρον γνώμην καὶ ἀφοῦ ὑπελογίσσαμεν τὸ Ἑπειρωτικὸν συμφέρον ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ γενικὸν Κρατικὸν τοιοῦτον ἐτάχθημεν ὑπὲρ τῆς διὰ Καλαμπάκας ἐνώσεως ἀντιδράσαντες κατὰ τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ λισσωδῶς ἐνεργούντων ὑπὲρ τῆς δι' Αἰτωλοακαρνανίας ἐνώσεως. Ὁ κ. Πάγκαλος οὐχὶ ἀπαξ μᾶς ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε σύμφωνος καὶ διὰ λόγους ἐθνικοὺς ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς μας ἀπόψεως. Διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο συνειργάσθημεν καὶ μὲ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐδρεύουσαν Πανθεσσαλικὴν Ἐνωσιν καὶ ἐπεκοι-

Σεχέρ δυνάμεις ἀλλὰ καὶ πᾶσας τὰς διαθέσιμους ἐφεδρείας ἐξ Ἀγκύρας καὶ ἐξ οἰουδήποτε μέρους, ὅπουθεν ἦτο δυνατόν νὰ συγκεντρωθῶσιν. Πᾶσαι αὗται ἀντιπροσωπεύουσι μὲν σημαντικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μόνις ἐπαρκέουσας ὅπως σταματήσωσι προέλασιν Ἑλληνικὴν, ἥτις κατέστη ἤδη ὀρμητικὴ. Ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις δύναται νὰ χρησιμοποιοῖσιν ὁλόκληρον τὸν Στρατὸν, τόσον πρὸς ἐπίθεσιν ὅσον καὶ πρὸς κύκλωσιν Κεμαλικῶν ἐπὶ νέων θέσεων. Πληροφοροῦμαι ὅτι περὶ τὰς νέας ταύτας θέσεις ἤρξατο κρατερὰ μάχη. Εἶναι πιθανόν ὅτι ἄμυνα Τούρκων ἔσεται πεισματώδης, δεδομένου ὅτι εἶναι τὸ τελευταῖον σημεῖον τῶν Κεμαλικῶν. Πιστεύουσιν ὅτι Κεμάλ θὰ διευθύνῃ προσωπικῶς τὰς μάχας ἐπὶ νέων θέσεων, περὶ τὸ Ντάγ—Ζιλάρ καὶ Μπουνάρ—Τεπέ. Εὐρίσκειτο μέχρι τελευταίας στιγμῆς ἐν Ἑσκή-Σεχέρ, ὑποθέτουσι δὲ ὅτι μόνις διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν. Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Κεμάλ, διαδίδεται ὅτι οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἐφόνευσαν τὸν ἀρχηγὸν Ἐπιτελείου του. Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Ἰσμέτ—Πασᾶς πρὸ τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ ἐτραυματίσθη. Πρόωρα ἀνακοινωθέντα ἀγγέλλουσιν ὅτι Κεμαλικὴ Κυβέρνησις παρασκευάζεται ἤδη ὅπως ἐκκενώσῃ Ἀγκυραν καὶ μεταβῇ εἰς Σεβάστειαν. Συμφώνως ἐν τούτοις περιέργῳ ἀνακοινωθέντι, κοινοποιηθέντι καὶ ἐνταῦθα ὑπὸ δύο Ἀμερικανῶν νοσοκόμων Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, μόνις ἐκ Σμύρνης διελθόντων, τὸ ἡμῖς τῆς Σεβαστείας κατεστράφη κατὰ διάρκειαν μαχῶν, καθ' ἃς διαδοχικῶς ἐπεσεν ἀπὸ χειρὸς Κεμαλικῶν εἰς χειρὸς τῶν Ἀρμενίων καὶ Ἐπαναστατῶν Κούρδων. Οἱ τελευταῖοι ὑποχωροῦντες ἐκ τῶν περιχώρων, ὅπου ἔμμενον ἐπὶ δύο ἔτη, ἀνήγγειλον ὅτι ἡ Σεβάστεια κατεστράφη τελείως. Ἄπας ὁ τομεὺς Νικομηδείας, συμπεριλαμβανομένου Ἀδᾶ—Παζάρ καὶ Γκένιζες ἐξεκενώθη ὑπὸ τῶν Κεμαλικῶν στρατευμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα λιποτακτοῦσι, μόνις φθάσας ὁρη.

ΜΠΩΜΟΝ

27

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Σικάγο Τριμπούνα

Λονδῖνον

Τούρκοι ὑποχωροῦντες μαχόμενοι, ἐγκατέλιπον μεγάλας ποσότητας πολεμικοῦ ὕλικου. Ἐν μιᾷ μόνῃ θέσει συνελέγησαν ἐκκτοντάδες μεταγωγικῶν ἁμαξῶν συρόμεναι ὑπὸ βοῶν, πέντε πυροβόλα «Σκόντα» συρόμενα ὑπὸ τεσσάρων ζευγῶν βοῶν. Ὡσαύτως πλεῖστα τυφέκια κατεσκευασμένα ἐν Ρωσίᾳ μετὰ σχετικῶν ἡμερομηνιῶν 1920 καὶ 1921.

ΛΑΡΥ

28

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Ἡ εἰδησις περὶ αἰχμαλωσίας τοῦ Κεμάλ ἐν Ἑσκή-Σεχέρ, ἥτις ἐπανυγερθεῖς προώρως, ἀπεδείχθη ψευδής. Ἐξητήθησαν πληροφορίες παρὰ τῷ Στρατηγῷ ὅπερ ἀπήντησεν ὅτι ὡς ἐπληροφορήθη ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ οὐδεμία τοιαύτη εἰδησις ἐλήφθη. Καταδίωξις Κεμαλικῶν δυνάμεων συνεχίζεται ἀπὸ πέντε ἡμερῶν δραστηρίως κατὰ τῶν ὀπισθοφυλακῶν τοῦ ἔχθρου, ἃς οὗτος ἐξαπέλυσεν εἰς διάφορα σημεία. Ἐπὶ ὑψομάτων Σεϊντή—Γαζή, νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ, Κεμάλ συνεχένιρωσεν, ὡς χθὲς ἐκοινοποιοῦν ὑμῖν, δυνάμεις σημαντικὰς μετὰ τὴν πρόθεσιν, ὅπως προβῇ εἰς σοβαρὰν ἀντεπίθεσιν καὶ ἀποπειραθῇ νὰ ἀνακαταλάβῃ Ἑσκή—Σεχέρ. Ἑλληνικαὶ ὁμῶς μεραρχίαι προερχόμεναι ἐκ Κιουταχείας συνεπλάκησαν μετὰ τῶν δυνάμεων τούτων καὶ μετὰ κρατερὰν μάχην 36 ὥρων ἐτρεψαν αὐτάς εἰς πλήρη φυγὴν. Τούρκοι ἐν βίᾳ ἐφυγόν πρὸς Σιβρὴ Χιστάρ ἀτάκτως, καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ, καὶ ἐγκαταλείποντες ὕλικόν καὶ τροφὰς αὐτῶν. Ἕλληνες κατέλαβον ἐν τῷ μεταξῷ, πιθανῶς, Σιβρὴ Χιστάρ, κέντρον σπουδαῖον, κείμενον 75 χλμ. ΝΑ. Ἑσκή-Σεχέρ. Ἐπίσημα Ἑλληνικά ἀνακοινωθέντα κἀμνοῦσι μνεῖν ὅτι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως, σημαντικὴ ποσότης πολεμοφοδίων περιήλθεν εἰς χεῖρας Ἑλλήνων, τοῦθ' ὅπερ μοι ἐπιστοποιήθη καὶ ἐκ πολλῶν πηγῶν. Κατελήφθησαν ἐπίσης ἐν Ἑσκή-Σεχέρ ἐργοστάσια πολεμοφοδίων μεθ' ὧν τῶν ἐναποθηρευμένων πυρομαχικῶν. Ἀποτελοῦσι ταυταλείαν σημαντικωτάτην καὶ ἐμφαίνουσιν ἀπώλειαν κολοσσιαίαν διὰ τὸν Κεμάλ. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Κεμάλ ἐγκατέλιπεν θέσεις τόσον σπουδαίας, ὡς Κιουταχείαν καὶ Ἑσκή-Σεχέρ καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Βαγδάτης, παρήγαγεν ἀναμφιβόλως κατὰπτωσιν ἡθικοῦ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ. Ἄμυνα αὐτῶν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας δὲν εἶναι τόσον ἰσχυρά ὅσον κατὰ τὴν πρώτην περίοδον. Ἐὰν θέλῃ ἐξαχολουθήσῃ ἡ ὑποχώρησις, ὑπάρχει κίνδυνος ὅτι ὁ στρατός του θὰ ἀπωλέσῃ τὸ ἡθικόν του ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἐτερον καταστρεπτικὸν γεγονός διὰ τὸν Κεμάλ θὰ εἶναι πιθανῶς ἡ ἀποκοπὴ ὁλοκλήρου τοῦ νομοῦ Ἰκονίου. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τούτου δὲν θεωροῦντι ἐνθουσιώδεις ὁπαδοὶ τοῦ Κεμάλ. Ἦντα δὲ αὐτοῦ ἐνεθάρρυνεν ἐπὶ πλέον αὐτοὺς ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ στάσει των τόσον, ὥστε σήμερον καθίσταται ἀδύνατος τοιοῦτος διακανονισμὸς μετὰ τοπικῶν ἀρχῶν Ἰκονίου, συνιδὸν τῷ ὅποίῳ ὁ νομὸς Ἰκονίου θὰ ἐξαίρεθῇ τῆς Κεμαλικῆς ζώνης, θὰ παρασχεθῇ δὲ πᾶσα διευκόλυνσις εἰς τοὺς κατοίκους Ἰκονίου ὅπως χρησιμοποιοῦσι σιδηρόδρομον Βαγδάτης δι' Ἀφὶν Καρά—Χιστάρ καὶ Σμύρνην πρὸς ἐξαγωγὴν δημητριακῶν. Ἐκ συνδιαλέξεως, ἣν ἔσχον μετὰ προσωπικότητος γνωρίζουσας καλῶς ἐπισιτισμὸν Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἔμαθον ὡσαύτως ὅτι ὀλίγαι ὑφίστανται δυσκολαὶ διὰ τὸ ἔργον τῆς ἐπιτυχούς ἐξυπηρετήσεως τοῦ Ἐπισιτισμοῦ. Μεγάλαι ποσότητες κριθῆς, σίτου καὶ λοιπῶν τροφίμων δύναται νὰ ἐξευρεθῶσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ὑπολογίζεται μάλιστα ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς κατὰ τὴν πρὸς Ἀγκυραν προέλασιν αὐτοῦ δύναται νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι θέλει ἐξεύρει τὰ 3) ὃ περίπου τῶν πρόμηθειῶν του, τῶν ἐτέρων 2) ὃ δυνάμεων ν' ἀποσταλῶσιν ἐκ Σμύρνης ἢ καὶ ἄλλης τινὸς βάσεως ἐφοδιασμοῦ. Κύριος Γούναρης ἀναμένεται σήμερον

ωνήσαμεν καὶ μετὰ τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ γνωστοῦ Συλλαλλητηρίου τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ ὁμιλῶν τὴν στιγμὴν αὐτὴν εὐρισκόμενος μετὰ εἰδικὴν ἀποστολὴν εἰς Ἰωάννινα, περὶ ἧς θὰ γίνῃ λόγος εἰς ἄλλο κεφάλαιον, ἐτηλεγράφησε παρὰκλήσιν τῶν Κοινοτήτων Κουρέντων ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Ἡγουμενίτης μέχρι Γεφύρας τοῦ Καλαμά. Καὶ ἐντὸς 10 ἡμερῶν ὑπεγράφετο ἡ σύμβασις μετὰ τὴν Ἐταιρείαν Διαμαντοπούλου διὰ τὴν ἐπέκτασιν μέχρι χωρίου Βουτζαρά ἀπὸ Παληουρῆς δηλ. εἰς μῆκος 17 χιλιομέτρων. Ἡ ἐργασία ἤρχισε καὶ μέχρις Αὐγούστου οἱ κάτοικοι 30 καὶ πλέον Κοινοτήτων τῶν Κουρέντων θὰ ἔχουν τὸν ἀμειψιτὸν δρόμον των καὶ θὰ τελειώσουν πολλὰ των βάσανα. Ὑπογραφέντων πρὸ 15θήμερου τῶν Νομ. Διαταγμάτων περὶ κατασκευῆς ὁδοῦ Ζαγορίου καὶ Ζίτσης ἐσπεύσαμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως τὸ ἀναμορφωτικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον του ἐπεκταθῇ εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἠπειρον.

Πληροφορηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Συνδέσμου Ὁδηγῶν καὶ Μηχανικῶν Αὐτοκινήτων ὅτι ἡ Ἀστυνομία ἀπαγορεύει τὴν κίνησιν τῶν καινουργῶν αὐτοκινήτων τῶν παραληφθέντων ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ ὥς στερουμένων ἀδειῶν καὶ ὅτι συνεπῶς ἀπειλεῖται ἀπεργία αὐτοκινητικῇ, ἐνηργήσαμεν καὶ διετάχθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Συγκοινωνίας τηλεγραφικῶς ὁ Μηχανολόγος Πατρῶν ὅπως ἀναχωρήσῃ ἀμέσως εἰς Ἰωάννινα καὶ χορηγήσῃ τὰς σχετικὰς ἀδείας. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι Σύλλογοι μᾶς ἐγνώρισαν τὸ εὐνοϊκὸν ἀποτέλεσμα τοῦ διαβήματός μας καὶ μᾶς ἠὲχαρίστησαν.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἀλησμόνητο Ἡπειρωτικὸ Σχολεῖο. Τὶ ἦσουν καὶ πῶς σὲ κατήντησαν. Τὸ Ἡπειρωτικὸ μας Σχολεῖο κάτω ἀπ' τὴ Μαύρη Σκλαβιά ἐθαυματούργησε. Διετήρησε ἄσβεστη τὴ φλόγα τῆς Ἐλευθερίας. Ἐγαλούχησε γενεὰς ὁλοκλήρους μετὰ τὰ νάματα τῆς ἀθανάτου Ἑλληνικῆς σοφίας. Τὰ Σχολεῖά μας ἐμόρφωσαν

πραγματικῆς ἐλευθέρου συνειδήσεως. Καὶ μέσα ἀπ' αὐτὰ βγῆκαν σοφοί, ἀριστεροὶ τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Ἐπιστημῶν, Διδασκαλοὶ τοῦ Γένους μεταλαμπαδεύσαντες τὸ φῶς τῆς Σοφίας εἰς ὅλον τὸν Κόσμον τὸν σήμερον πολιτισμένον καλούμενον. Κι' ὅμως αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ Σχολεῖο ποῦ ὁ ἔξυπνος Βαλῆς τῶν Ἰωαννίνων τὸ χαρακτήριζε ἐξυπνότατα « ὁ τάφος τῆς Τουρκιᾶς » αὐτὸ τὸ Σχολεῖο τὸ παρέλαβε ἡ τερατόμορφος καὶ ἀρχιτεμπέλα Γραφειοκρατία καὶ τὸ μαράζωσε. Κοντεύει νὰ σβύσῃ ἡ φλόγα του. Κοντεύει ἡ πνοὴ τοῦ Σχολείου τῆς παλῆας Ἑπαιρωτικῆς Κοινότητος νὰ μὴ εἶνε αἰσθητή. Κοντεύει νὰ ξεψυχήσῃ τ' ἀληθινόν τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ Σχολείου. Τοῦ κάκου ὁ Δάσκαλος προσπαθεῖ νὰ τοῦ παρατείνῃ τὴ ζωὴν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ βρεθῇ κι' αὐτός. Αἱ περισσότεραι Κοινότητες; ἔσχασαν πειὰ τὴν ἀσκητικὴ μορφὴ τοῦ Δασκάλου. Γιατί ἡ Ἑλληνικὴ Γραφειοκρατία τοὺς κατεδίδασκε νὰ μένουν χωρὶς Δασκάλους. Νὰ βλέπουν τὰ παιδιὰ τους ἀγράμματα — ξύλα ἀπελέκητα — καὶ τὰ κτίρια ποῦ κάποτε βούιζαν ἀπὸ χαρούμενες παιδικὰς φωνὰς καὶ ἔσφριζαν ἀπὸ τὴν ὠραία ζωὴ τῆς νεότητος, ἄδεια τώρα σὰν στοιχεῖα βουβά, σὰν Κατῖρα ὀρθομένα στὴν ἄκρην τοῦ γραφικοῦ Ἑπαιρωτικοῦ χωριοῦ. Ἡ θλιβερά αὐτὴ κατὰστασις τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑπείρῳ μᾶς ἀπὸσχόλησεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων μας. Ἐζητήσαμεν τὴν τοποθέτησιν Διδασκάλων εἰς τὰς Κοινότητας; πῶς ἐπληροφορήθημεν ὅτι δὲν ἔχουν διορισθῇ. Ἐπεκονωνήσαμε μὲ τοὺς Ἐπιθεωρητάς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καὶ ἐγνωρίσαμεν πᾶσαν ἔλλειψιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Ὅταν ἀνεγνώσαμεν εἰς τὸν τύπον τὸν ὑποβιβασμὸν τῆς ἱστορικῆς μας Ζωσιμαίας Σχολῆς ἡ ὁποία ὑπῆρξε ὁ τηλαυγὴς φάρος ὁ ὁποῖος ἐφώτιζε τὸν σκλάβον Ἑπαιρωτὴν εἰς τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς κι' ἐσκόρπιζεν ἐλπίδα, τὴν ἐλπίδα τῆς Λευτεριᾶς ὡς Γυμνασίου δευτεροβαθμίου, ἐσπεύσαμεν νὰ διαμαρτυρηθῶμεν δι' ὑπομνήματος καὶ προσωπικῶς τὸς ἐν εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας ὅσον καὶ εἰς τὸν κ. Πάγκαλον καὶ νὰ ἐκδηλώσωμεν τὸν βαθὺν πόνον τὸν ὁποῖον ἡσδύανθη κάθε Ἑπαιρωτὴς διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ὕβριν. Ὁ κ. Ὑπουργὸς ἀνεγνώ-

εἰς Σμύρνην ὁπόθεν θὰ μεταβῇ ἀνυπερθέτως εἰς μέτωπον ἵνα συνδιασχεφθῇ μετὰ Βασιλέως ἐπὶ ζητημάτων διπλωματικῶν, λίαν σπουδαίων.

ΜΠΩΜΟΝ

29

19 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Ἐσκῆ-Σεχέρ, κυριώτερον στρατηγικὸν σημεῖον Κεμάλ ἐλπίζεται πέσῃ σήμερον ἐσπέραν. Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπέχει ἤδη 6 μίλια ἀπὸ πόλιν, περίξ ὁποίας ὁλόκληρος Κεμαλικὸς στρατὸς συνεκεντρώθη. Πιστεύεται ἐχθρὸς προτιμῆσιν ὑποχωρήσῃ παρὰ ἀντισταθῇ ταχῆϊν προέλασιν Ἑλλήνων. Ἑλληνες ἀεροπόροι βομβαρδίζουν πανικοβλήτους τρεπομένους εἰς φυγὴν τούρκους. Βασιλεὺς ἀναμένεται μέτωπον αὐρίον. Ἑλληνες μάχονται ἡρωϊκῶς.

ΜΙΛΑΣ

Ἡ μάχη τῆς 8ης Ἰουλίου.

30

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Ἀντεπίθεσις Τουρκικῇ ἐναντίον Ἐσκῆ-Σεχέρ ἀπέτυχε τελείως. Ἐθνικιστὰι ἀπεσύρθησαν 30 περίπου μίλια ἀνατολικῶς Ἐσκῆ-Σεχέρ. Φαίνονται ἔτοιμοι ὅπως προβάλλασιν ἑτέραν ἀντίστασιν εἰς Ἰουστινιανούπολιν καὶ Σιβρῇ-Χισσάρ. Εἶναι δύσκολον νὰ βεβαιωθῶσιν αἱ ἀπώλειαι ἐπακριβῶς. Ὑπῆρξαν ὅμως βαρύνταται ἀμφοτέρων, διότι ἀντίστασις τῶν Τούρκων ὑπῆρξε λίαν πεισματώδης παντοῦ, ὅπου προσεβλήτο. Κεμάλ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν σημαντικὴν ποσότητα πολεμικοῦ ὕλικου. Πλεῖστοι Ἑλληνες τραυματῆται καταφθάνουν καθ' ἑκάστην. Ὑπηρεσίαι βοηθειῶν καὶ νοσοκομειακαὶ εἶναι τελείως διωργανωμέναι.

ΔΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

31

19 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Κεμαλικαὶ δυνάμεις ὑπέστησαν καταδίωξιν καὶ καταθλιπτικὴν ἤτταν κατὰ τὴν μάχην περίξ τοῦ Ἐσκῆ-Σεχέρ. Εὐρίσκονται σήμερον ἐν πλήρει ὑποχωρήσει κατὰ μῆκος σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκύρας. Ἑλληνικὰ στρατεύματα καταδιώκουσι νικηφόρως ἐχθρὸν κατὰ πόδας. Σήμερον πρωτὰν τουρκικαὶ μονάδες εὐρίσκοντο εἰς ἀπόστασιν 25 μιλίων ἀνατολικῶς Ἐσκῆ-Σεχέρ. Λέγεται ὅτι ἡ 3η μεραρχία τοῦ Κεμαλ-σου καὶ αἱ 23η καὶ 41η κατεστράφησαν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου.

Ὁ Διοικητὴς καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς 41ης Μεραρχίας ἡχμαλωτίσθησαν. Ἑλληνικαὶ ἀπώλειαι περίπου 2.000. Κατ' εἰδήσεις ληφθείσας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τὸ ἠθικὸν τῶν Τούρκων ὑπέστη κλονισμόν.

ΜΙΛΑΣ

32

21 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Ἐσκῆ — Σεχέρ. Στρατηγὸς Παπούλας ἐδήλωσε πρὸς Συνεταιρικὸν Τύπον ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κυρίως Κεμαλικοῦ στρατοῦ, τοῦ ὑπερασπίζοντος τὰ φρούρια, διεσπάρθη, τὸ δὲ ἱππικὸν ἐξεμνηστεύθη. Ἡ ὁδὸς πρὸς Ἀγκυραν εἶναι ἀνοικτὴ διὰ τοὺς Ἑλλήνας. Τούρκοι κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ ἐγκαταλείποντες ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τραυματίας καὶ ὅπλα. Ἑλληνες ἐξακολουθοῦσι καταδίωξιν τῶν πρὸς Ἀγκυραν. Στρατηγὸς ὠμίλησεν ἐκφράζων πλήρη πεποίθησιν εἰς τὸν στρατὸν τηροῦντα καὶ τώρα τὰς ἀρχαίας του παραδόσεις. Ὁ Στρατηγὸς ἐπήνεσε μεραρχίας, ἰδιαίτερος δὲ 1,2,4 καὶ 12, ὀνομάσας τὴν τελευταίαν «Μεραρχίαν περωτῆν» ἥτις κατέλαβεν ὀκτὼ πυροβόλα. Ὁ Στρατηγὸς δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀκριβεῆς πληροφορίαν διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν Τουρκικῶν ἀπωλειῶν. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὑπερβαίνουσι κατὰ πολὺ τὰς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες δι' ὀλίγων σχετικῶς ἀπωλειῶν ἐπέτυχον τὸσον λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Στρατηγὸς δηλοῖ ὅτι ὁ συγκεντρωθεὶς ἐξω τοῦ Ἐσκῆ-Σεχέρ Κεμαλικὸς Στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 70.000, ἐλπίζει δ' ὅτι θὰ συντριβῇ ἐντὸς ὀλίγου, καὶ οὕτω θὰ παύσῃ ὑφισταμένη ἡ παράνομος αὐτοῦ Κυβέρνησις. Ἐξεπληρώσαμεν, εἶπε, πάντες τὰς ὑποσχέσεις μας πρὸς ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Τὸ ἔργον τοῦ Στρατοῦ μας ἐστέφθη ὑπὸ ἡρωϊκῆς νίκης. Ἐναπόκειται εἰς τὸν κόσμον νῦν νὰ κρίνῃ ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα δικαιολογοῦσι τὰς Ἐθνικὰς διεκδικήσεις Ἑλλήνων.

ΜΙΛΑΣ

33

22 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Σύνολον Κεμαλικοῦ στρατοῦ συγκεντρωθέντος πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς Ἐσκῆ-Σεχέρ προσέβαλε κέντρον Ἑλληνικόν. Ἐλαβε διαταγὰς ὅπως ἀνακαταλάβῃ τὴν πόλιν, ἐνῷ ταυτοχρόνως δεξιὰ πτέρυξ ἀπεπειράτο ὑπερφάλαγγισιν πρὸς 20 χιλ. ἀνατολικῶς. Μάχη κρατερὰ διήρκεσεν ἐπὶ 48 ὥρας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων Ἑλληνικαὶ φάλαγγες περιέβαλλον ἐχθρὸν ἀναγκάσαντες αὐτὸν ὅπως ἐγκαταλείψῃ ὀχυρὰς θέσεις μετὰ βαρειῶν ἀπωλειῶν. Ἀγγέλλουσιν δὲ ἡχμαλωτίσθαι μία μεραρχία. Ἀπώλειαι Κεμαλικῶν περί 6000 ἀνδρῶν καὶ 40 πυροβόλα. Ὑπόλοιποι Κεμαλικῶν ἀποσύρονται ἐπὶ ὀχυρωθείσης γραμμῆς

ρισε τὸ δίκαιον τῆς ἀγανακτήσεώς μας καὶ ἐδικαιολόγησε τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν ὥς μὴ θίγουσαν τὴν θέσιν τῆς Ζωσιμαίας. Ὁ χαρακτηρισμὸς ἐξήγησε ἀφεώρα τὸ προσωπικὸν μόνον. Ἡ ἐξαγγελθεῖσα κατάργησις Γυμνασίων, Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ τῆς Ἑμπορικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων μὲ τὰς πρό τιнос ἀποφασισθεῖσας αἰμιτηρὰς οἰκονομίας μᾶς συνεκλόνισε. Συνήλθομεν ἀμέσως καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐνεργήσωμεν μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις διὰ νὰ μὴ θιγῇ οὐδαμῶς ἢ ἐν Ἠπειρῷ παιδεία ἢ ἔχουσα ἀνάγκην Κρατικῆς προστασίας διὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ καὶ οὐχὶ καταργήσεως Σχολείων καὶ περιορισμοῦ τοῦ Ἑλληνικωτάτου διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐπεσεκέρθημεν καὶ τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας καὶ τὸν κ. Ὑπουργὸν καὶ τὸν κ. Πάγκαλον καὶ ἐξητήσαμεν ὄχι μόνον νὰ μὴ θιγοῦν τὰ Ἠπειρωτικὰ Σχολεῖα ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ ἐνισχυθοῦν καὶ συμπληρωθῇ τὸ ἀνεπαρκὲς προσωπικόν.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀντικρούσαμεν ἐνδιαφέρον. Ὁ κ. Πάγκαλος μᾶς εἶπεν: « Ἡ Ἠπειρος δικαιούται νὰ ζητήσῃ πολλὰ ἀπὸ τὸ Κράτος. Καὶ μάλιστα δι' Ἑκπαίδευσιν. Καὶ ὅσας ἀξιώσεις τῆς ἐὰν ἐκπληρώσωμεν πάλιν δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐξοφλήσωμεν τὰς ἀμετρήτους πρὸς αὐτὴν καὶ τὰ τέκνα τῆς ὑποχρεώσεις. Τὰς Μεγάλας Εὐεργεσίας τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Οὔτε τὴν Ἑμπορικὴν Σχολὴν Ἰωαννίνων θὰ καταργήσωμεν, οὔτε Γυμνάσιον κανένα, οὔτε Ἑλληνικὰ Σχολεῖα. Τηλεγραφήσατε νὰ ἡσυχάσουν κρὶ ἡσυχάσατε καὶ σεῖς ». Ἡ γνωστοποίησις τεῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐνεργειῶν μας προὐκάλεσαν εὐχαριστίας τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν Ἐπαγγελματιῶν Ἰωαννίνων, τοῦ Ἑμπορ. Συλλόγου καὶ τῶν Κοινοτήτων Ζαγορίου, Τσεπελόβου κλπ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Δημοδιδάσκαλοι μᾶς εὗρον παρὰ τὸ πλευρόν των. Ὁ ἀγὼν τῶν τριτοβαθμίων Διδασκάλων μᾶς ἐγνώρισε πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Εὐρέθημεν πρὸ ἀγῶνος λογικοῦ καὶ δικαίου καὶ τὸν ἐνεκολπώθημεν. Καὶ ἐθεωρήσαμεν καθήκον μας νὰ τὸν προαγάγωμεν. Ὑπεστηρίξαμεν ποίους; Τοὺς ἀθορόβους καὶ εὐγεγεῖς ἐμψυχωτὰς τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ χάριν ὄχι μόνον τοῦ συμφέροντος τοῦ κλάδου των, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς νέας γενεᾶς καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἕθνους. Κατὰ τὴν γνώμην μας

ἡ ἀνύψωσις τοῦ Διδασκαλικοῦ γοήτρου θὰ εἶναι καὶ τοῦ Ἔθνους ἀνύψωσις. Ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ Δασκάλου θὰ εἶναι καὶ βελτίωσις τῆς Παιδείας. Χωρὶς καλοὺς εὐσυνειδήτους καὶ καλῶς ἀμειβομένους δασκάλους δὲν δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν νέαν Γεννεάν μορφωμένην, ἱκανὴν νὰ μᾶς φέρῃ τὴν Ἐθνικὴν Ἀνάστασιν. Ἰδοὺ διατὶ ἠγωνίσθημεν καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τοῦ Δασκάλου.

Ἄλλὰ ποῖα εἶναι αἱ περίφημοι αὐταὶ Διδασκαλικαὶ ἀξιώσεις; Ἀκούσατέ τας.

1) Νὰ ἐπιτραπῇ ἡ μετεκπαιδευσις καὶ εἰς ἔχοντας πτυχίον γ'. Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ ἄνω.

Δικαιοσύνη ἀπαιτήσις. Διότι δέχονται νὰ εἰσαχθοῦν καὶ νὰ ἐξέλθουν μὲ ἐξετάσεις. Διατὶ ν' ἀποκλεισθῶν; Διὰ τὴν ἔλλειψιν ἑνὸς τυπικοῦ χαρτιοῦ; Ἀλλὰ πόσαι ἀξίαι ὑπάρχουν χωρὶς ἀπολυτήρια! Καὶ πόσοι φωστῆρες δὲν ἀνεδείχθησαν χωρὶς ἐνδεικτικὰ σπουδῶν.

2) Οἱ μὴ μετεκπαιδευόμενοι δι' οἷον οἰουσδήποτε λόγους νὰ προάγωνται καὶ εἰς τὴν Δ' κατηγορίαν μετὰ 25ετῇ ὑπηρεσίαν ἀπαλλασσόμενοι δὲ τῆς ὑπηρεσίας νὰ τύχωσιν ὀλοκλήρου συντάξεως τῆς ἀμέσως ἀνωτέρας βαθμίδος ἀσχέτως χρόνου ὑπηρεσίας. Ὡς βλέπετε αἷτημα πολὺ λογικὸν καὶ ἄξιον πάσης ὑποστηρίξεως.

3) Νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον ὁ ἐν ἰσχύϊ νόμος ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ « περὶ ἀναγνωρίσεως διπλοῦ χρόνου ὑπηρεσίας ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐντεῦθεν ».

4) Αἱ προαγωγαὶ νὰ γίνωνται ἀπὸ κατηγορίας εἰς κατηγορίαν οὐχὶ προτάσει τῶν οἰκείων ἐπιθεωρητῶν ἀλλὰ λόγῳ τῆς συμπληρώσεως χρόνου ὑπηρεσίας, καὶ

5) Νὰ εἰσάγωνται τὰ τέκνα τῶν Δημοδιδασκάλων εἰς Κρατικὰ Οἰκοτροφεῖα.

Αὐτὰ εἶναι τὰ αἰτήματα τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως τῶν τριτοβαθμίων Δημοδιδασκάλων, τῆς περιλαμβανούσης εἰς τοὺς κόλπους τῆς τρεῖς (3) χιλιάδας δημοδιδασκάλους.

Τὰ αἰτήματα ταῦτα ἐπραγματοποιήθησαν ἤδη ἐν μέρει,

Σιβρῇ—Χισσάρ προσπιζούσης Ἀγκυραν. Ἐπληροφόρηθην ὅτι ἑλληνική πρὸς Ἀγκυραν πρέλασις θὰ συνεχισθῇ. Κωνσταντῖνος θὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Κιουταχείας εἰς Ἑσκή—Σεχέρ.

ΜΙΛΛΣ

34

9 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικόν Τέρον

Λονδῖνον

Ἦττα Κεμαλικῷ στρατοῦ δύναται κριθῇ ἐξ ἀριθμοῦ αἰχμαλώτων συλληφθέντων κατὰ χιλιάδας ὑπὸ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἔχασε σχεδὸν συνόχην του. Δύο χιλιάδες αἰχμαλῶτοι διήλθον σήμερον διὰ μέσου πόλεως Ἑσκή—Σεχέρ. Δὲν ὁμοιάζουν οὐδόλως μεταξύ των· τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡλικιωμένοι, ἄλλοι δὲ ὁμοιάζουν μὲ ἐπαίτας.

Μόνον οἱ μᾶλλον ἡλικιωμένοι φέρουσιν στολάς, οἱ ἄλλοι εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ πολυποίκιλα ἐνδύματα. Πολὺ ὀλίγοι φέρουσιν στρατιωτικὴν ἐξάρτησιν. Ἡ ἡλικία των περικίλει μεταξύ 16 καὶ 50 ἐτῶν. Ἐφαίνονται θλιβεροὶ καὶ μὲ καταπεπτωκὸς τὸ ἥθικόν των. Ἐδήλωσαν ὅτι τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν συναδέλφων των, ἐπειδὴ ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Κεμάλ δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ νικήσῃ τὸν ἰσχυρὸν ἑλληνικὸν στρατόν, θὰ ἠτύμολοι, ἐὰν δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς ἀξιωματικούς του.

ΜΙΛΛΣ

35

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλν Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Μεγάλος ἀπόψε ἐν Σμύρνῃ ἐνθουσιασμός ἐξ αἰτίας φήμης περὶ αἰχμαλωσίας Κεμάλ κατὰ τὴν μάχην Σαρῇ—Καλαϊζᾷ ἐπὶ ποταμοῦ Πουρσάκ, κειμένου 45 χιλ. ἀνατολικῶς Ἑσκή—Σεχέρ. Μάχη κρατερὰ συνήφθη τὰς τελευταίας δύο ἡμέρας, ἧς ἔκαμον μνείαν εἰς προηγούμενά μου τηλεγραφήματα. Κεμάλ διηύθυνεν ἐπιχειρήσεις προσωπικῶς. Ἀγγέλλουσιν ὅτι Τούρκοι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐτράπησαν τελείως εἰς φυγὴν, τοῦθ' ὅπερ ἐδωκυμένη φήμη περὶ αἰχμαλωσίας Κεμάλ, ἥτις ἐπανηγυρίσθη ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ ἐν ταῦθ' ἐν ἐξέλιξι ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ γενικὸν ἐν τοῦτοις Στρατηγεῖν δὲν ἔχει ἐπιβεβαιώσιν. Ἑλλήνες κατέλαβον θέσιν σπουδαίαν ἐπὶ ὕψους 1330 μέτρων καὶ συνέλαβον αἰχμαλώτους. Οἱ Τούρκοι εὗρισκονται ἐν πλήρει ὑποχωρήσει.

ΜΠΩΜΟΝ

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Βασιλέως. — Συγκινητικαὶ σκηναί.

36

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλν Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Πεδίον μάχης 50 χιλμ. ἀνατολικῶς Ἑσκή—Σεχέρ. Ἀγγέλλουσιν ὅτι μία τῶν Ἑλληνικῶν μεραρχιῶν καταδιώξας κατέλαβεν ἤδη θέσιν ὀχυρὰν μετὰ 4 πυροβόλων, τριῶν πεδινῶν, ἐνὸς ὄρειου καὶ τινων πολεμφοδίων. Ἀξιωματικὸς τις ἐπανακάμψας ἐσχάτως ἐκ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖν μοι ἔδειξε τὰ σχεδιαγράμματα τῆς μάχης, ἥτις συνήφθη περὶ τὴν Κιουτάχειαν καὶ Ἑσκή—Σεχέρ, μετ' ὀνομασιῶν ὄλων τῶν κορυφογραμμῶν καλῶς ὀχυρωθειῶν ὑπὸ Κεμαλικῶν. Τὰ σχεδιαγράμματα ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι τρομακτικὰ καὶ ἐκπλήσσει τὰς τις πῶς ἐν διαστήματι ὀκτὼ ἡμερῶν κατωρθώθη νὰ καταληφθῶσι τοιαῦται θέσεις. Εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβιάσω τηλεγραφικῶς τὰς ὀνομασίας ὄλων τῶν ὁρέων καὶ θέσεων εἰς τὴν βαρβαρικὴν Τουρκικὴν διάλεκτον. Ἀποτελοῦσι κύκλον 55 χιλμ. περὶ τὴν Κιουτάχειαν καὶ ἕτερον 70 περίπου χιλμ. περὶ τὸ Ἑσκή Σεχέρ. Ὑψος κορυφῶν κατὰ μέσον ὄρον 800 μέτρων. Ἐμέτρησα πλέον τῶν 25 τοιούτων ὀχυρῶν περὶ τὴν Κιουτάχειαν, καὶ ἴσον περίπου ἀριθμὸν περὶ τὴν Ἑσκή—Σεχέρ. Ἡ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην θέσιν κορυφὴ τοῦ Μπέζ—Ντόγ ἐξικνεῖται μέχρι ὕψους 1370 μέτρων, τῆς Κοβαλίτης εἰς 2500 καὶ νοτίως ἢ τοῦ Καρα—Ντάγ μέχρι 2000 μέτρων. Ὁμοιάζει ἐν γένει πρὸς τὴν μάχην τοῦ τομέως τῶν Ἀλπεων τοῦ Ἰταλικοῦ μετώπου, εἰς Τρεντίνον. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις Ἕλληνες περιεκύκλωσαν διὰ ταχειῶν κινήσεων τὰς θέσεις ταύτας καὶ ἠνάγκασαν ἐγθρόν ὥπως ἐκκενώσῃ αὐτὰς βεβιασμένως, ἢ νὰ παραδοθῇ. Αἱ διαταγαὶ Κεμάλ φαίνεται ἀποβλέπουσαι μᾶλλον εἰς φειδῶ κατὰ τὸ δυνατόν τῆς μικρᾶς στρατίης του, καὶ εἰς τὴν ἐκκένωσιν τῶν θέσεων, μόλις καθίστανται ἐπικίνδυνοι αἱ κυκλωτικαὶ κινήσεις τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν συλληφθέντων αἰχμαλώτων, ἐνεκα τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ Κεμάλ ἐπὶ τοῦ παρόντος διαθέτει ἀρκετὰς ἐτι δυνάμεις πρὸς σύναψιν καὶ ἐτέρας μάχης. Βασιλεὺς ἀνέλαβεν ἤδη ἀνωτάτην ἐνεργὸν διοίκησιν στρατευμάτων, ἣν θὰ ἀσκήσῃ κατ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας. Τὸ ταξιδεῖόν του, κατὰ τὴν εἰς τὸ μέτωπον διάβασίν του, προὐκάλεσεν ἐκδηλώσεις μεγάλης χαρᾶς τῶν κατοίκων, Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων. Ἐν Μενσινάρ, μεγάλῃν κωμόπολιν ἐξ 6000 κατοίκων, ὧν τὸ ἥμισυ Χριστιανοί, ἐγένετο δευτὸς μετὰ ἀνθέων σημαίων καὶ ἀσμάτων. Ἡ Μαγνησία, πόλις μὲ 70.000 οἰκίων, ἐστολίσθη ὅλη καὶ ἀνεκέρυξε τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον Ἐλευθερωτὴν. Ἐν Κασαμπᾷ Ἕλλην Διοικητὴς ἀπηγόρευσε ὑποδοχὴν ἐν τῷ σταθμῷ, ἀλλὰ πληθυσμὸς ὑπερίσχυσε διασπᾶσας τὴν ταχθεῖσαν φρουρὰν ὥπως ἐπευφημήσῃ Κωνσταντῖνον.

Ἐν ἀρχὴν Φιλὰδελφεῖα ἔστρωσαν ἐπὶ τῶν ὁδῶν πολυτελεῖς Περσικοὺς καὶ Τουρκικοὺς τάπητας, ἀνήγειραν θριαμβευτικὴν ἀψίδα, ὑπεδέχθησαν δὲ τὸν Βασιλέα ἐντὸς μεγάλου περιπτέρου, ἐστολισμένου διὰ προσίων κλάδων καὶ μικρῶν σημαίων καὶ ἀνθέων. Ἐν Ἐλβανλάρ ἡ ἀμαξοστοιχία τοῦ Βασιλέως ἐσταμάτησε

ἔχομεν δὲ ὑπόσχεσιν τόσον τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Αἰγινήτου, ὅσον καὶ τοῦ ἐν τῷ Πολιτικῷ Γραφείῳ Τμηματάρχου τῆς Ἐκπαιδευσεως κ. Ἀντωνάτου, ὅστις μεγάλως μᾶς συνέδραμεν εἰς τὸν ἀγῶνα μας, ὅτι θὰ πραγματοποιηθοῦν σχεδὸν ὁλοκληρωτικῶς διὰ καταριζομένου σχετικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Διατάγματος.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐνεργειῶν μας εἵμεθα εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν Πανελληνίον Ἐνωσιν τῶν Τριτοβαθμίων Δημοδιδασκάλων καὶ μὲ τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσώπους τῆς. Ἐτέθημεν δὲ πάντοτε εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐνταῦθα ἐρχομένων ἀντιπροσωπειῶν τῶν.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Δυστυχισμένη Ἡπειρος. Λευθερώθηκες ἀπὸ ἑνα ζυγόν, τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, διὰ νὰ δοκιμάσης ἑνα ἄλλον. Τὸν ζυγὸν τοῦ Ληστή,

Μάλιστα. Ἡ πατρίς μας εἶναι καὶ πάλιν Σκλάβα. Ὑποδουλώθηκε στῆς ληστρικὰς συμμορίας. Ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ληστοκρατουμένη. Τὰ αἷτια τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶναι πολλὰ καὶ δὲν περιμένετε φυσικὰ νὰ σᾶς τὰ ἀπαριθμήσω ἐγὼ σήμερον, ἀφοῦ σκοπὸς τῆς ὁμιλίας μου εἶναι νὰ σᾶς ἐκθέσω ὅσο τὸ δυνατόν περιορισμένα τὸ ἔργον ἐνὸς Χρόνου τοῦ Συνδέσμου μας. Εἶναι πολλὰ καὶ σοβαρὰ καὶ εἶναι μεταξὺ ὧν αὐτῶν ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας ὥς προανέφερα εἰς τὸ περὶ συγκοινωνίας ὥς προανέφερε εἰς τὸ περὶ συγκοινωνίας κεφάλαιον. Δὲν δύναμαι ἔμως νὰ μὴ σᾶς ἀναφέρω ὅτι μεταξὺ τῶν αἰτίων δύναται νὰ καταλεχθῇ ἡ ἀνεπάρκεια ἀξιωματικῶν Χωροφυλακῆς, ἡ διεσδυσίς στοιχείων παραβάντων οὐχὶ ἅπαξ τὰς διατάξεις τοῦ Ποινικοῦ Νόμου εἰς τὰ καταδικαστικὰ ἀποσπάσματα, ἡ ἔλλειψις συστήματος διώξεως, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ὁπλοφορίας τῶν κατοίκων καὶ ἡ τρομοκρατία τούτων εἰς βαθμὸν ἐξαναγκάζοντα τούτους ν' ἀνέχωνται καὶ μὴ τολμοῦν νὰ καταδώσουν τοὺς Τυράννους τῶν.

Εἶνε ψεύδος ἀσύστολον! Εἶνε συκοφαντία κακοήθης τὸ λεχθὲν ὅτι ὁ Ἡπειρώτης καμαρώνει τὸν ληστήν. Ὁ Ἡπειρώτης ἡνέ-

πρὸς στιγμὴν εἰς θέσιν δεικνύουσιν τοὺς προσφάτους τάφους ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, πεσόντων διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸ ὀλίγων ἀκόμῃ ἡμερῶν. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ὑπῆρξεν ὁ πρόλογος τῆς ἐπιθέσεως. Οἱ δὲ πεσόντες ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα αὐτῆς θύματα. Οἱ Τούρκοι, ὡς ἐν καιρῷ περιέγραψα, ἤλπιζον νὰ ἀποκρίψωσι δι' αἰφνηδιασμοῦ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν μεταξὺ Φιλαδελφείας καὶ Οὐσάκ πρὶν ἀκριβῶς ἀρχίσῃ ἐπίθεσις. Δύναμις ἐκ 400 ἀνδρῶν πεζικοῦ Τουρκικοῦ μετὰ 150 ἵππέων προσήγγισεν, διὰ ταχείας ἐκ τῶν νοτίων τοῦ Ἰσμίτ προσελάσεως, τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν φυλαττομένην εἰς σημεῖόν τι ὑπὸ 40 μόνον ἀνδρῶν. Κατ' εὐτυχίαν σύμπτωσιν ἕτερον μικρὸν ἀπόσπασμα ἐκ 40 ἀνδρῶν διήρξατο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀκριβῶς ἐκ τοῦ σημείου τούτου. Οἱ Τούρκοι εἶχον ἐν μόνον ὀρεῖνόν πυροβόλον καὶ τέσσαρα μυδραλλιοβόλα. Ἡ ἐξ 80 ἀνδρῶν μικρὰ Ἑλληνικὴ δύναμις ἐκράτησεν ἡρωϊκῶς τὸ ἔδαφος, ζητοῦσα ἐπείγοντως, τηλεγραφικῶς ἐκ Φιλαδελφείας καὶ Οὐσάκ ἀποστολὴν ἐνισχύσεων. Ἐπολέμησαν ἀπὸ τῆς 5ης μέχρις τῆς 10ης πρωινῆς ὥρας κρατήσαντες γεναίως τὰς θέσεις αὐτῶν. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἀπώλεσαν 3 ἀξιωματικούς καὶ 15 ἄνδρας εἰς νεκροὺς καὶ 5 ἀξιωματικούς καὶ 37 ἄνδρας εἰς τραυματίας, οὕτως ὥστε τὴν στιγμὴν τῆς ἀφίξεως ἐνισχύσεων δὲν ἔμενον εἰμὴ μόνον 31 ἄνδρες καὶ ἀξιωματικοί. Τούρκοι μάλιστα εἶδον καταρθάνουσιν ἀμαξοστοιχίαν μετὰ μεγάλων ἐνισχύσεων ἔσπευσαν νὰ ὑπεχωρήσουν μαχόμενοι. Μόλις εἶχε τελειώσει ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη, νέα ἐπίθεσις ὀρμητικώτερα ἔλαβε χώραν ἐκ βορρᾶ. Δύναμις Κεμαλικὴ ὑποχωρήσασα ἐκ Κιουταχείας ἐπροχώρησε ταχέως διὰ μέσου χώρας ἀνυπερασπίστου βορείως Τολουῦ—Μπουνάρ καὶ Οὐσάκ, καὶ προσήγγισεν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως σύμπτωσιν συνήντησεν δολοκλήρον τάγμα Ἑλληνικὸν ἀποτυχούσης οὕτω τῆς ἀποπείρας τῆς. Ὁ Βασιλεὺς προσευχθεὶς ἐνταῦθα σιωπηλῶς καὶ ἐν κατανύξει ἐσυνέχισε δρόμον αὐτοῦ. Συνήντησε κατόπιν ἀμαξοστοιχίαν μεταφέρουσαν τραυματίας ἐκ τοῦ μετώπου. Σταθμευσάσης τῆς ἀμαξοστοιχίας, οἱ τραυματικοὶ καὶ ὀπλιταί, ἐξέσπασαν εἰς ἐκδηλώσεις εὐχριστίας καὶ ἀφοσιώσεως αὐτῶν πρὸς τὸν Βασιλέα. Δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν οἰανδήποτε θέλομεν γνῶμην. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι σήμερον διὰ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας Ἑλλήνας εἰς τὸ μέτωπον, καὶ διὰ μεγάλην ἐν τῇ χώρᾳ πλειονοψηφίαν τοῦ λαοῦ, ὁ Βασιλεὺς αὐτῶν παριστᾷ ἐν σύμβολον, μίαν ἰδέαν θρησκευτικὴν ἣν οὐδεὶς, ἰδίως μετὰ τὰ γεγονότα τῶν δύο τελευταίων ἐβδομαδῶν, θὰ δυνηθῇ ν' ἀπαλείψῃ ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἡ διπλωματία, ἀποπειρωμένη νὰ χωρίσῃ τὸ ἀχώριστον, ὁμοιάζει πρὸς κύμα ὅπερ ἐκσπᾷ κατὰ βράχου.

Τραυματίαι μετὰ δυσκολίας βαδίζοντες ἐρρίφθησαν ἐκ τῶν κλινῶν των, διὰ νὰ ἔλθωσι καὶ φιλήσωσι τὴν χεῖρα τοῦ Βασιλέως των. Εἶναι οὗτος ἱερὸν δι' αὐτοὺς. Πλεῖστοι ἐκραύγαζον: «Διὰ τὸν Βασιλέα μας θὰ πολεμήσωμεν ἀκόμῃ μίαν φοράν». Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἀναγινώσκει σελίδας ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ Ἡροδότου. Ἐκεῖ εὐρίσκει τις παρομοίας συνήθεις παιδικὰς ἐκφράσεις χαρᾶς καὶ ἀφοσιώσεως. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ φύσις καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τῆς φυλῆς ταύτης δὲν ἡλλοιώθησαν εἰμὴ κατ' ἐλάχιστον, μετὰ πάροδον ἑκατοντάδος γενεῶν. Οἱ σημερινοὶ εἶναι, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Πολεμοῦντες κατὰ τοῦ κληρονομικοῦ αὐτῶν ἐχθροῦ τῆς Ἀσίας, φαίνονται ὅτι κατέχονται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῶν προγόνων αὐτῶν. Πρόκειται περὶ ἐντυπώσεως ἣν ἔσχον σήμερον ἀνὰ πᾶν βῆμα, ὅταν δὲ μαθάνω τὰ συντελεσθέντα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα εἰς τὰς ἀποτόμους χαράδρας τῆς Φρυγίας καὶ Βιθυνίας κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἐβδομάδας, ἐρωτῶμαι ἐὰν αἱ σικαὶ τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν Σπαρτιατῶν τοῦ δὲν σκικρῶσιν εἰς τοὺς τάφους αὐτῶν ἐξ ὑπερφηφείας.

ΜΗΩΜΟΝ

37

27 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Κατὰ τὴν μάχην τῆς 9ης (ν. ἡ.) καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν καταδίωξιν, οἱ Ἕλληνες κατέλαβον 40 τηλεβόλα καὶ συνέλαβον πλεον τῶν 6000 αἰχμαλώτων.

Ἡ ἀπαρίθμησης ἐξακολουθεῖ. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν Τούρκων ἀπεκρούσθη πρὸς βορρᾶν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκύρας, λαβοῦσα κατόπιν κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολάς. Ἐτέρη φάλαγξ ὑποχωρεῖ νοτίως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Ἡ καταδίωξις ἐξακολουθεῖ. Τὸ ἑσπέρας τῆς 22ας (ν. ἡ.) ἡ δρᾶσις ἐξελίσσετο 50 χιλιόμετρα πέραν τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ.

ΦΕΪΛΕΡ

38

24 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντιέλυ Τέλεγραφ

Λονδίνον

Ἀγγέλλουσιν ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ ὅτι σύμπασα πόλεις πανηγυρίζει ἀπολύτρωσιν αὐτῆς ἀπὸ Κεμαλικοῦ στρατοῦ. Καὶ οἱ Τούρκοι αὐτοὶ φαίνονται ὅτι εἶναι εὐχарιστημένοι. Στρατηγὸς Παπούλας ἐγκαθίδρυσεν Γενικὴν Στρατηγεῖον ἐν Ἑσκή-Σεχέρ.

ὑπολογίζει ὅτι Κεμαλικοὶ συνεχέντρωσαν περὶ Ἑσκή-Σεχέρ 70.000 ἄνδρας. Πιστεύει ἐπίσης ὅτι, καίτοι εἶνε μικρὸς ὁ ἀριθμὸς αἰχμαλώτων, πλεον τοῦ ἡμίσεος τῆς στρατιᾶς ταύτης διεσπάσθη, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀπώλεσεν ἠθικὸν του τελείως. Δὲν δύναται νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς ἀπώλειαν, ὁ Ἑλληνικὸς ὅμως στρατὸς κατέχει πληροφορίας, ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπώλεσαν περὶ Ἑσκή-Σεχέρ 1,500 νεκρούς. Ἐν μόνον ἀπόσπασμα ἱππικοῦ, διαρκούσης τῆς καταδίωξεως ἠρῆθησε 400 Τούρκους νεκρούς. Ἐχθρὸς ἐγκατέλειπεν ἐπίσης πολλοὺς τραυματίας, οὓς Ἕλληνες περιεσυνέλεξαν καὶ περιποιήθησαν ὁμοίως, ὡς καὶ τοὺς τραυματίας Ἑλλήνας. Καταδίωξις ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ κοιλάδι ποταμοῦ Πουρσάκ κατὰ μήκος σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκύρας. Ση-

χθη τὸν ληστήν, διότι δσάκις τὸν ἐπρόδωκεν, ἐφρονειύθη παραδόξως τὴν ἐπομένην καὶ ἐξοντώθη ὅλη ἡ γεννιά του. Περιώδευσα ἕνα ὁλόκληρον μῆνα τὴν ὑπαιθρον Ἑπειρωτικὴν χώραν. Ἡκουσά, εἶδα, ἐμελέτησα καὶ ἐμόρφωσα τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ἑπειρος ἔχει ληστείαν διότι ἐσπερηθῆ ἱκανῶν διωκτῶν ληστείας. Ποῖαι αἱ θλιβεραὶ συνέπειαι τῆς ληστοκρατίας πολὺ καλύτερον ἐμοῦ τὰς γνωρίζετε. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι εἰναι στίγμα διὰ τὸν Πολιτισμὸν μας. Ὅτι ἀποτελεῖ αἶσχος ἡ ἀνυπαρξία Δημοσίας Ἀσφαλείας εἰς μίαν περιφέρειαν κατ' ἐξοχὴν εἰρηνικὴν ὡς εἶναι ἡ Ἑπειρος.

Καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμη δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι τὸ Κράτος εὐθύνεται δι' ὅσον αἷμα ἐχύθη. Δι' ὅσα ἐγκλήματα συνετελέσθησαν. Δι' ὅσα ὑπέφερεν ὁ στενάζας Ἑπειρωτισμός. Ὅτι εὐθύνεται διὰ τὴν ἐγκληματικὴν του ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν Ἑπειρον.

Ἀλλὰ διὰ νὰ εἰμεθα εἰλικρινεῖς, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τελευταίως ἐξεδηλώθη κάποιον ἐνδιαφέρον. Καὶ τὸ κάποιον αὐτὸ ἐνδιαφέρον δὲν ἤργησε ν' ἀποδώσῃ λαμπρὸν ἀποτέλεσμα. Φαντασθῆτε ἔάν ἦτο περισσότερον ἀπὸ κάποιον. Θὰ εἶχον λάβει τὴν τύχην τοῦ Καραπάνου ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς τάξεως, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς Ἑπειρωτικῆς τιμῆς.

Διεμαρτυρήθημεν πολλάκις τόσον εἰς τοὺς κ. κ. Ὑπουργοὺς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν κ. Ἀν. Παναγιωτόπουλον, ὅστις διέταξε τηλεγραφικῶς τὸν Ἀντισυνταγματάρχην κ. Γκεσερλὴν ν' ἀναχωρήσῃ δι' Ἑπειρον, ὅσον καὶ εἰς τὸν κ. Πάγκαλον, ὅστις ἀπέστειλε τὸν κ. Γάσπαρην ὡς Ἀνώτερον Διοικητὴν. Καὶ τὸ Ἀρχηγεῖον Χωροφυλακῆς ἐπεσκέφθημεν καὶ τοὺς Διευθυντὰς τῆς Δημοσίας Ἀσφαλείας οὐχὶ ἀπαξ ἠγοχήσαμεν. Ἡ ἀναγγελία τῆς τελευταίας ἐξοντώσεως τῆς περιβοήτου συμμορίας τοῦ Καραπάνου μᾶς ἔφερε κάποιαν ἀνακούφισιν καὶ ἐσπεύσαμεν νὰ συγχαρῶμεν τὸν κ. Γάσπαρην καὶ νὰ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ διαβιβάσῃ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Ἑπειρωτικοῦ κόσμου καὶ εἰς τὸ ἀπόσπασμα διὰ τὸ κατόρθωμά του.

Προέβημεν δὲ καὶ εἰς διάβημα πλησίον τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἀπονομὴν καὶ ἡθικῆς ἀμοιβῆς.

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι δὲν θὰ εἶναι τὸ μοναδικὸν κατόρθωμα καίτοι τὰ νέα κρούσματα τῆς Φιλιπιάδος καὶ τῶν Φιλιατῶν μᾶς ἐμβάλλουν εἰς νέας ἀνησυχίας καὶ μᾶς γεννοῦν νέους φόβους ἐὰν δὲν συστηματοποιηθῇ ὁ ἀγὼν καὶ δὲν ἀποφασίσῃ σοβαρῶς ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐξαλείψῃ ἓνα αἶσχος. Καὶ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ μίαν Τυραννίαν.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἡ Ἑπειρος δὲν εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ ἔχῃ Σχολεῖα καὶ νὰ γεννήσῃ μεγάλους Διδασκάλους μόνον. Εἶχε καὶ ἓνα ἄλλο ἀκόμα ἔξ Ἰσου μεγάλο. Νὰ ἔχῃ Ἑκκλησίας, νὰ γεννήσῃ Ἱεράρχας διακεκριμένους καὶ νὰ διοικηθῇ ἀπὸ τοιούτους Ἱεράρχας. Ἡ παιδεία καὶ ἡ θρησκεία κατώρθωσαν μαζὺ νὰ διατηρήσουν ἀλώβητον τὸν Ἑπειρωτικὸν πατριωτισμὸν, παρθένον τὴν Ἑπειρωτικὴν ψυχὴν καὶ πολὺ ὑψηλὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν συνείδησιν. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν Ἱεραρχῶν τούτων εὐρέθη καὶ εὐρίσκεται καὶ ὁ Μητροπολίτης Σπυρίδων. Γίγας τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα ἠγωνίσθη διὰ τὴν Πατρίδα μας, ἐπόνεσε διὰ τὰ συμφέροντά της, παθαίνεται διὰ τὸ ζητήματά της. Ἀναπνέει καὶ ζῇ διὰ τὴν Ἑπειρον. Ἐνα τοιοῦτον Μητροπολίτην ἀπεπειράθησαν νὰ τὸν θίξουν. Ποῖοι; Ἀλλὰ τοὺς γνωρίζετε καλύτερον ἐμοῦ. Καὶ ὁ Σύνδεσμός μας ἐθεώρησε καθήκον του νὰ ὀρθώσῃ τὸ ἀνάστημά του καὶ νὰ διακηρύξῃ, ὅτι ὁ Σπυρίδων ἀποτελεῖ πολύτιμον ἠθικὸν κεφάλαιον διὰ κάθε Ἑπειρωτικὴν συνείδησιν.

Πιστεύομεν ὅτι δὲν ἐπράξαμεν παρὰ ἓνα καθήκον μᾶς πρὸς μίαν Φυσιогνωμίαν Ἑπειρωτικὴν ὅχι κοινήν. Φυσιогνωμίαν ὅχι συνήθη. Τὴν φωτεινὴν Φυσιогνωμίαν τοῦ διαπρεποῦς Μητροπολίτου Ἰωαννίνων. Κατόπιν παρακλήσεων τῶν κατοίκων περιφερείας Φιλιατῶν, τῶν ὁποίων ὁ Μητροπολίτης μετετέθη εἰς Φλώριναν διὰ λόγους Ἐθνικούς, ἐνηργήσαμεν καὶ ἐζητήσαμεν ἀπὸ τὰ Ὑπουργεῖα Παιδείας, Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ Οἰκουμέν. Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως νὰ τοποθετηθῇ ὁ ἐκ Φιλιατῶν Ἀρχιμανδρίτης Προκόπιος Παπαδόπουλος ἀρίστης μορφώσεως,

μειοῦνται μόνον δράσεις μεμονωμέναι καὶ συμπλοκαὶ μετὰ στρατοῦ καταδιώξεις. Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι προέλασις πρὸς Ἀγκυραν ἐξακολουθεῖ ραγδαία. Ἀξιωματικὸς τις μόλις ἐπανακάμψας ἐκ τοῦ μετώπου, ἐνθα εὐρίσκειτο ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως, μοι περιέγραψε ζωηρῶς τὴν προθυμίαν τῶν στρατευμάτων ὅπως προσλάσωσι καὶ ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μετ' ἐχθροῦ. Ἀμερικανὸς τις παρηκολούθησας ἐπὶ τινὰ χρόνον μίαν τῶν μεραρχιῶν, μοι ἔλεγε πρὸ τίνος ὅτι παρηκολούθησε τοὺς Ἕλληνας μετὰ θαυμασμοῦ κατὰ τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν. Οὐδέποτε ἐδίστασαν νὰ ἐπιτεθῶσι. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι Ἕλληνες ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ Τούρκων. Εὐθὺς ὡς ἀρχίζει βάλλον τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν κατὰ τῶν προσελανουσῶν φάλαγγων, οἱ Ἕλληνες ἀδιαποροῦντες διὰ κίνδυνον ρίπτονται πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὅπως ἐπιτεθῶσιν. Οὕτω φάλαγγς ἐπιτεθεῖσα κατὰ Οὐρζάκ Μπιμπάς Ἐσκῇ—Σεχέρ κατέλαβε τὰ ἐκεῖ Τουρκικὰ τηλεβόλα.

ΜΠΩΜΟΝ

Ὁ Βασιλεὺς ὁμιλεῖ περὶ Ἰταλίας.

39

25 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τελεγράφ

Λονδῖνον

Κύριος Γούναρης ἀφίκετο Σμύρνην ἡν πρωΐνῃ ὥρᾳ καὶ ἀνεχώρησε πάραυτα Κιουτάχειαν, ὅπως συσχεφθῇ μετὰ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀναμφιβόλως σκοπὸς ταξειδίου τοῦ ἀποβλέπει σπουδαίας διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις ἀρξαμένας ἢ κατ' ἀνάγκην ἀρξομένας. Στεροῦμαι εἰδικῶν πληροφοριῶν σχετικῶς περὶ τοῦ ἀμέσως συζητητέου θέματος. Γνωρίζω ὅμως ἐκ συνδιαλέξεων ἃς εἶχον πρότερον μετὰ τοῦ κ. Γούναρη, ὅτι ἐπιθυμία του εἶνε νὰ κατευθύνῃ πολιτικὴν του καὶ πολιτικὴν Ἑλλάδος πρὸς λύσιν εἰρηνικὴν. Μοι ἐγνώσθη κατὰ σοβαρὰν τινὰ συνομιλίαν ἣν ἔσχον μετ' αὐτοῦ ὅτι τὸ ταχύτερον μέσον πρὸς ἐξασφάλισιν εἰρήνης ἦτο ὁ διακανονισμὸς τοῦ ζητήματος Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν Κων) πόλει εὐρίσκειται τὸ ἀληθὲς κέντρον τῶν Τουρκικῶν μηχανορραφῶν. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετέβησαν πρὸς τὸν Κεμαλικὸν στρατὸν κατὰ χιλιάδας Νεότουρκοι ἀξιωματικοί. Ἐκεῖθεν οὗτος ἔλαβε σημαντικὰς βοηθείας καὶ λαθρεμπορίον πολέμου. Ἐφ' ὅσον τὸ ζήτημα τῆς Κων) πόλεως παραμένει ἐκκενρὸς, θὰ χρησιμεύσῃ πάντοτε ὡς ἀφορμὴ Μωαμεθανικῶν ἢ Τουρκοφίλων ταραχῶν. Ἐγνώριζον ἐπίσης ὅτι μόλις Ἕλληνες ἄρωςι τοιαύτας νίκας σημαντικὰς, οἷαι εἶναι ἡ κατάληψις Ἐσκῇ—Σεχέρ καὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀνυπερθέτως τὴν πρόθεσιν νὰ θέτῃ τὸ ζήτημα τῆς Κ) πόλεως πρὸ τῶν Συμμάχων, καὶ νὰ ἐπιμελῇ διὰ τὴν διὰ παντὸς διακινῶν αὐτοῦ. Δὲν θὰ ὑπῆρχε δὲ τότε λόγος νὰ καταδιωχθῶσιν οἱ Τούρκοι πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολίας, ἀλλὰ θὰ ἠναγκάζοντο νὰ διεξαγάγωσι κλεφτοπόλεμον διὰ συμμοριῶν. Οἱ ἰθὺνόντες στρατιωτικοὶ φαίνονται τοῦναντίον διατεθειμένοι νὰ συνεχίσωσι καταδιώξιν μέχρι τοῦλάχιστον Ἀγκύρας ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ διὰ τῆς καταρτίσεως τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὀργανωμένων δυνάμεων τὰς ὁποίας τυγχόν θὰ διέθετεν ὁ Κεμάλ θ' ἀναγκάσωσιν αὐτὸν ὅπως ἀρχίσῃ διαπραγματεύσεις. Ὑφίσταται καὶ ἕτερον πρὸς διακανονισμὸν μετὰ τῆς Ἰταλίας ζήτημα. Ὁ τύπος ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν συνέτεινεν τὰ μέγιστα εἰς τὴν τήρησιν ἐντεταμένων σχέσεων. Αἱ Ἰταλικαὶ ἐφημερίδες φέρονται μετὰ τῆς μεγαλυτέρας περιφρονήσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα, αἱ δὲ τῶν Ἀθηνῶν ἀπαντῶσι καθ' ἐκάστην σχεδὸν εἰς τὸν αὐτὸν τόνον. Οὐδέποτε ὑφίστατο λόγος διὰ τοιοῦτον ἐξαιρετικὸν ἀνταγωνισμὸν. Δὲν ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ ὑφίσταται τοιοῦτος ἀφ' ἑαυτοῦ Ἰταλία παρητήθη τῶν ἀξιώσεων τῆς ἐπὶ Σμύρνης. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μετ' ἡρώτησεν ἡμέραν τινα «Τὶ θέλει ἡ Ἰταλία; Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὴν στάσιν της». Ἀπήντησα ὅτι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ἐλευθέρας τὰς χεῖρας ἐν τῇ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ζώνῃ της καὶ ὅτι εἶχεν ἐστραμμένα τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν περιφέρειαν εἰδικῶς τῆς Ποντοηρακλείας, ἔνεκεν τῶν γαιανθρωπωχεῖων της». «Γνωρίζω ἀπήντησεν, ὅτι ἡ Ἰταλία στερουμένη γαιάνθρωκος ἐπιθυμεῖ τὰ ὀρυχεῖα τῆς Ποντοηρακλείας, ἅτινα εὐρίσκονται ἐγγύτερον πρὸς τὰς ἀκτὰς της. Ἀς τὰ πάρῃ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει οὔτε τὴν παραμικρὰν ἀντίρρησην. Εἴμεθα τοῦναντίον διατεθειμένοι νὰ τὴν ὑποβοηθήσωμεν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ. Θὰ εἴμεθα μάλιστα πολὺ εὐτυχεῖς νὰ προσφέρωμεν πᾶσαν ἀρωγὴν πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως τηρήσῃ τὴν ἐπιτροπὴν της ἐν τῇ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ζώνῃ της». Ὁμιλῶν ἄλλην τινὰ ἡμέραν μετὰ τοῦ κ. Στράτου μοι ἔλεγεν ὅτι, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διεισδύων βαθύτερον πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ἐξακαθάριζε τὸ μέγιστον μέρος τῆς ὑπὸ Ἰταλίας διεκδικουμένης ζώνης ἐπιρροῆς, προσθέτας: «Δὲν ἀποσκοποῦμεν νὰ καταλάβωμεν δι' ἡμᾶς καμμίαν διεκδικουμένην ὑπὸ τῆς Ἰταλίας χώραν. Μόλις ἐπιθυμῶμεν Ἰταλία νὰ κάμῃ κατοχὴν αὐτῆς θὰ παραχωρήσωμεν προθύμως τὴν θέσιν μας» Συνεπῶς, ἐὰν Διπλωματία ἀποφασίσῃ νὰ ἐργασθῇ λογικῶς, καὶ ἂν ἔπαυεν ἀμφοτέρωθεν ἡ σφοδρὰ πολεμικὴ τοῦ τύπου, δὲν θὰ ὑφίσταντο δυσχέρειαι ὅπως ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλλὰς καταλήξωσιν εἰς συνενόησιν ἐπὶ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ζητημάτων.

ΜΠΩΜΟΝ

Πρὸς τοὺς ἡττημένους.

40

11 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Ἐν ἐκ τῶν πλέον σημαντικωτέρων γεγονότων εἶναι ἡ φιλικὴ στάσις τουρκικῶν πληθυσμῶν πρὸς Ἕλληνας. Πανταχοῦ ὁ στρατὸς ἐγένετο δεκτὸς μετὰ προδῆλου ἐγκαρδιότητος. Διαγωγὴ στρατιωτῶν.

κάτοχος ὅλων τῶν προσόντων καὶ τὸ σπουδαιότερον ἐπιθυμητὸς ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς περιφερείας.

Ἐλπίζομεν νὰ εἰσακουσθῇ ἡ Ἑπειρωτικὴ μας μας εὐχή. Ἀντεδράσαμεν κατὰ τῆς μελετηθείσης ἐπανάδου τοῦ ἐκδιωχθέντος ἐκ Παραμυθίας τέως Μητροπολίτου Νεοφύτου διὰ λόγους πολὺ σοβαροὺς καὶ ὑπεστηρίζαμεν τὴν τοποθέτησιν τοῦ ἀξίου Μ. Πρωτοσυγγέλου τῶν Πατριαρχείων Ἀθηναγόρου.

Εἰς τὸ Κεφάλαιον τοῦτο θ' ἀναφέρωμεν καὶ ἐνεργείας μας πρὸς διορισμὸν ὡς Διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς τοῦ ἐπιλέκτου μέλους μας Ἀρχιμανδρίτου Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, κληρικῷ ἀρίστης μορφώσεως, συγγραφέως περισπουδάστων θεολογικῶν συγγραμμάτων καὶ Ὑφηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἐὰν ἡ Ἑπειρος πάσχει τοῦτο τὸ ὀφείλει εἰς πολλὰ αἷτια. Ἀλλὰ τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἡ ἀνυπαρξία Διοικήσεως σιταβαρῆς. Μὲ Διοικητικὴν ἀποκέντρωσιν καὶ μὲ Γενικὸν Διοικητὴν ἱκανόν, μορφωμένον, μὲ ζῆλον καὶ θέλησιν, ἡ Ἑπειρος πολλὰ δύναται νὰ ὠφεληθῇ. Δύναται ν' ἀλλάξῃ ὄψιν. Ἐχόντες τὴν γνώμην ταύτην ἐσπεύσαμεν νὰ διαμαρτυρηθῶμεν εὐθὺς ὡς ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν κατάργησιν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως καὶ δὲν ἐπαύσαμεν ἐνεργοῦντες ὑπὲρ τῆς ἐπανιδρύσεώς της μὲ εὐρύτερα δικαιώματα καὶ ὑπὲρ τοῦ διορισμοῦ Γεν. Διοικητοῦ, ἱκανοῦ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς Ἑπειρωτικὰς ἀνάγκας καὶ ἀξίου τῆς μεγάλης του καὶ εὐρείας ἀποστολῆς.

Τελευταίως ὁ κ. Πάγκαλος ἤρchiσε κλονιζόμενος χάρις καὶ εἰς ἄλλας ἐνεργείας καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑπειρωτῶν κ. κ. Δημοσιογράφων καὶ ἐλάβομεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐπισκεφθῇ αὐτοπροσώπως τὴν Ἑπείρον, διὰ νὰ λάβῃ καὶ ὁ ἴδιος γινῶσιν τῶν ἀναγκῶν της καὶ ἐὰν κατίδῃ τὴν ἀνάγκην θὰ προβῇ καὶ εἰς τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἑπείρου μὲ εὐρύτερα δικαιώματα.

Εἶναι τόσον σοβαρὸν τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ θεωροῦμεν τό-

σον αναγκαίαν καὶ ὠφέλιμον τὴν Γεν. Διοίκησιν ἐν Ἑπιείρῳ, ὥστε νομίζομεν ὅτι ἀπαιτεῖται διὰ γενικοῦ Ἑπειρωτικοῦ συναγεροῦ ἢ ἐκδήλωσις τῆς τοιαύτης Ἑπειρωτικῆς θελήσεως. Καὶ Καὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ἡ Κυβέρνησις θὰ ὑπολογίσουν τὴν Ἑπειρωτικὴν θέλησιν.

ΚΟΙΝΩΦΕΛΗ ἜΡΓΑ

Πλεῖσται Κοινότητες μᾶς ὑπέβαλον διάφορα αἰτήματα διὰ κοινωφελῆ ἔργα. Τὰ υἱοθετήσαμεν ἀφοῦ ἐξηκριβώσαμεν τὸ δίκαιόν των καὶ ὑπεστηρίζαμεν τὴν ἀναγνώρισίν των εἰς τὰς ἀρμοδίας Ἀρχάς. Τελευταίως υἱοθετήσαμεν λογικωτάτην αἴτησιν τῆς σεισμοπληθοῦς Κοινότητος Ζελίστης τῶν Κουρέντων καὶ ἄλλας διαφόρους τῶν Ἀνω Ραβενίων ὅλων τῶν Κοινοτήτων Πωγωνίου κλπ.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Ἡ Κοινωνικὴ πρόνοια εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν Ἑπειρον. Ἐχει τόσας ἄλλας ἀσχολίας ἢ Γραφειοκρατία τοῦ Κέντρου καὶ εἶναι εἰς τόσην ἀπόστασιν ἢ Ἑπειρος, ὥστε τὰ παράπονα νὰ μὴ ταράσσουν τοὺς κύκλους τῆς καὶ μὴ ἐνοχλοῦν τ' ἀκουστικά της τύμπανα.

Οἱ Ἀμαξοκαρραγωγεῖς Ἑπιείρου δηλ. Ἰωαννίνων, Πρεβέζης, Ἀρτις, καταδικασθέντες ὑπὸ τοῦ Πολιτισμοῦ εἰς ἀναγκαστικὴν ἀνεργίαν, ἐζήτησαν τὴν ἐπέκτασιν τοῦ Νόμου « περὶ ἀποζημιώσεως τῶν Ἀμαξοκαρραγωγέων ἐκ τοῦ Ταμείου τοῦ τροφοδοτουμένου ἀπὸ εἰδικὸν φόρον ἐκ τῆς βενζίνης » καὶ εἰς τὴν Ἑπειρόν.

Ἄλλ' εἰς μάτην! Καμμία ἀπάντησις! Καὶ 800 οἰκογένειαι ἐντίμων βιοπαλαιστῶν, τῶν Ἑπειρωτῶν οἱ ὅποιοι ὥργωσαν τοὺς Ἑπειρωτικούς δρόμους μετὰ τὴν ἱστορικὴν των « νταλίκαν » μέσα στὸ λοπῦρι καὶ μέσα στ' ἀγριοκαίρια διὰ τὸ ἐξυπηρετήσουν τὸ ἐμπόριον καὶ ἐν γένει τὴν συγκοινωνίαν μας, ἀντίκρουσαν τὸ φάσμα τῆς πείνης.

Ἡ αἴτησις τῶν Ἀμαξοκαρραγωγέων μᾶς εὗρε θερμούς συνηγόρους καὶ κατόπιν ἐπανειλημμένων διαβημάτων μας ἐπετεύχθη ἐπὶ τέλους ἢ κατάρτισις τοῦ σχετικοῦ Διατάγματος. Ὑπε-

ἐλλήνων ἐπίσης λίαν ἱπποτική, ἐκτός εἰς τινὰ χωρία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔνθα τοῦρκοι λησται ἐβάλον κατὰ ἐλλήνων στρατιωτῶν. Πανταχοῦ ἔνθα ἑλληνικός στρατός ἡναγκάσθη νὰ ἀνεροδιασθῇ ἐπιτοπίως, οἱ ἰδιοκτητῆται ἀπεζημιώθησαν παραχρῆμα. Ὁ μουσουλμανικός πληθυσμός τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ ἐφοβεῖτο ὅτι ἡ εἰσδοδος ἐλλήνων εἰς τὴν πόλιν θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν σφαγὰς Μουσουλμάνων. Οὐχ ἤττον οὔτε εἰς πυροβολισμός δὲν ἐρρίφθη ὑπὸ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Πλεῖστοι ἐκ τῶν Τούρκων φαίνονται εὐχαριστημένοι δι' ὑποχώρησιν Κεμαλικῶν.

ΜΙΑΛΣ

Μετὰ τὴν νίκην.

41

25 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Τάιμς

Λονδῖνον

Στρατηγὸς Παπούλας προσέβη εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας ἀνακοινώσεις: «Κεμαλικὸς στρατός ὑπέστη πανώλεθρίαν. Ἰππικὸν του φεύγει πρὸς Ἀγκυραν. Τοῦρκοι ἐν τῇ φυγῇ των ἐγκαταλείπουσι τὸ πᾶν:» Ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἐξέφρασεν ἐπαίνους πρὸς στρατεύματα, ἰδίως πρώτην, δευτέραν, τετάρτην, καὶ δωδεκάτην μεραρχίας, ἀναφέρων ὅτι στρατός Κεμαλικὸς ἐξ 70000 συνεκεντρώθη ἐξωθεν Ἑσκή-Σεχέρ καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ συντριβῇ. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, εἶπε ὁ Στρατηγὸς Παπούλας, ἐξεπλήρωσεν ὑποσχέσεις του πρὸς ὅλον τὸν κόσμον· πιστεύει δὲ ὅτι θ' ἀποδοθῇ τώρα δικαιοσύνη εἰς ἀπάσας τὰς ἑλληνικάς διεκδικήσεις».

ΛΕ-ΜΠΟΥΤΙΕ

42

26 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Τάιμς

Λονδῖνον

Γούναρης ἀρίκετο χθὲς διὰ καταδρομικοῦ «Ἑλλήν». Μετέβη ἀμέσως Οὐσάκ ὅπως συσχεφθῇ μετὰ Βασιλέως. Κεμάλ ἐξέδωκε προκηρύξεις δηλῶν ὅτι ἀπεσύρθη ἐπὶ θέσεων ὁχυρῶν καὶ ὅτι ἐκκένωσις Κιουταχείας καὶ Ἑσκή-Σεχέρ δὲν ἔχουσι σημασίαν διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου.

ΛΕ-ΜΠΟΥΤΙΕ

43

26 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέιλι Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Ἀνακοινωθέντα, ληφθέντα ἐξ Ἀγκύρας μετὰ τὴν πτώσιν Ἑσκή-Σεχέρ, ἀναφέρουσιν ὅτι ἤττα Κεμαλικὸς στρατός προὐκάλεσε βαθεῖαν αἴσθησιν. Ἐπηκολούθησεν ἐκρηγξίς στάσεων. Πρῶτον κίνημα ἔλαβε χώραν ἐν τῇ Ἑθνικῇ Ἐθνοσυνελεύσει, ἔνθα μετρίω φρονες καὶ τῶν ἄκρων συνεκρούσθησαν. Λέγεται ὅτι Κεμάλ ἡναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ὡς πολιτικοῦ Δικτάτορος. Ἐτερον ἀνακοινωθέν προσθέτει ὅτι ἐπηκολούθησαν συμπλοκαὶ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς. Ἡκούοντο πυροβολισμοὶ καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἥτις φαίνεται ἐν καταστάσει ἐπαναστάσεως πρόσφυγες καταφύσαντες εἰς Ἑσκή-Σεχέρ δηλοῦσιν ὅτι εἶδον ἀνὰ τὰς ὁδοὺς πολλοὺς φονευμένους πρὶν ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν. Ἐτερον ἀνακοινωθέν ἀναφέρει ὅτι ἡ μεγαλύτερα πλειοψηφία τῶν κατοίκων τῆς Ἀγκύρας καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς στρατιωτικῶν προσεχώρησαν εἰς τὸ Ἐπαναστατικὸν κίνημα καὶ ἀπῆλθον τὴν παράτασιν τοῦ Κεμάλ ὡς προδότου. Ἐπηκολούθησεν αἱματηρὰ σύρραξις, λέγεται δὲ ὅτι Κεμάλ ἀπεπειράθη ν' ἀποδράσῃ τῆς πόλεως, ἐκλήυθη ὁμως ὑπὸ τῶν Ἐπαναστατῶν ὑπογρεωσάντων αὐτὸν νὰ παραμείνῃ. Ἐν τῇ πόλει ἐπικρατεῖ πλήρης ἀναρχία. Λέγεται ὅτι ὁ Ἰσμέτ Πασᾶς, δι' ἑν πρότερον ἀνεφέρθη ὅτι ἐτραυματίσθη, ἐξακολουθεῖ νὰ διευθύνῃ ἐπιχειρήσεις καὶ συγκεντρῶν ὅλας τὰς ἐναπομεινάσας αὐτῷ δυνάμεις ἐπὶ στρατηγικῶν σημείων, μετὰ τὴν πρόθεσιν ὅπως ἀντιτάξῃ ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Ὅλον τὸ διαθέσιμον πυροβολικὸν ἐτέθη εἰς χρῆσιν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀχρήστων σήμερον ἀρχαίων πυροβόλων. Κεμάλ ἐξέδωκε διαταγὰς ἀθρόας στρατολογίας ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρίων. Πᾶς ἱκανὸς νὰ φέρῃ ὅπλον στρατολογεῖται. Καταδίωξις ἐχθροῦ ὑπὸ ἑλληνικοῦ στρατοῦ συνεχίζεται πρὸς Ἀγκυραν κατὰ μῆκος σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ ποταμοῦ Πουρσάκ. Ἑλληνικὸς Στρατός κατέλαβε, πλὴν 15 βαρέων πυροβόλων, καὶ μέγαν ἀριθμὸν μυδραλλιοβόλων. Ὅπλα ἐρριμμένα ὑπὸ φευγόντων Τούρκων εὐρέθησαν παντοῦ κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν, ὁμάδες δὲ αἰχμαλώτων παραδίδονται διαρκῶς. Φαίνεται ὅτι Τοῦρκοι ὑπέστησαν τὰς μεγαλύτερας ἀπωλείας εἰς τὴν ἀριστέραν των πτέρυγα, νοτίως τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ, ἔπου συνελήφθη καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς πυροβόλων. Νοτία πτέρυξ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ φαίνεται ὅτι διήλθε πέραν Σιρρή Χισσάρ καὶ προσεγγίζει Γόρδιον, ὅπου Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, κατὰ θρυλικὴν παράδοσιν, ἔκοψε τὸν Γόρδιον δεσμόν. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ ταύτην θὰ κατελάμβανε τὴν Ἀσίαν ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἔλυε τὸν δεσμόν τοῦτον. Συνετάγη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἐπισκόπων Κιουταχείας καὶ Δορυλαίου κατάλογος ἀριθμοῦ Ἑλλήνων ἀπελαθέντων ἐσωτερικῶν ὑπὸ Κεμαλικῶν πρὸ τῆς ἐπιθέσεως. Ἀριθμὸς ἀνέρχεται μέχρι στιγμῆς εἰς 1500 καὶ πλεον ἐκ Κιουταχείας καὶ 800 ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ.

ΜΠΩΜΟΝ

44

27 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Ἐν ἐκστρατεία μεθ' ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Παπούλας ἐδήλωσε σήμερον Συνεταιρικὸν Τύπον «Δὲν θ' ἀφῶσμεν Κεμάλ ἐφ' ὅσον δὲν θὰ διαλυθῶσιν ὅποτεδήποτε δυνάμεις αὐτοῦ. Ἐὰν πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ

γράφη, ἐδημοσιεύθη καὶ ἀποστέλλεται εἰς Ἰωάννινα διὰ τὴν ἄμεσον συγκρότησιν τῆς προβλεπομένης Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θὰ προβῇ εἰς τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀνέργων συμπατριωτῶν μας τοῦ κατεδίκασε τὸ αὐτοκίνητον εἰς τὸν ἐκ πείνης θάνατον.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΚΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΩΝ

Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο μᾶς ἀπασχόλησε τατὰ τὸν περασμένο χρόνον. Ἀποβλέποντες εἰς ἐφικτὴν τινα ἰσορρόπησιν τῶν συμφερόντων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, δὲν ἐδιστάσαμεν νὰ γίνωμεν ὁπαδοὶ τοῦ νέου ἀνθρωπιστικοῦ δόγματος « ἡ Γῆ εἰς τοὺς καλλιεργητάς της ».

Θιασῶται τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν υἱοθετήσαμεν πολλὰς αἰτήσεις Κοινοτήτων καὶ ὑπεστηρίζαμεν ταύτας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας, ἐκδοθέντων τῶν σχετικῶν Διαταγμάτων. Πρὸ υἱος ὑπεστηρίζαμεν καὶ διάβημα τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ Ἰωαννίνων καὶ τῆς Πανηπειρωτικῆς Ἐνώσεως Ἐφédρων Πολεμιστῶν ὑπὲρ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν πέριξ τῶν Ἰωαννίνων κτημάτων εἰς ὄφελος τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ ἐφédρων μάλιστα τῶν Ἰωαννίνων. Οὐδὲν δикаιότερον τῆς τοιαυτῆς αἰτήσεως, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν καὶ ὁ Δήμαρχος Ἰωαννίνων καὶ ὁ Νομάρχης καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἐποικισμοῦ. Ἐτέθημεν τελευταίως καὶ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀφίχθείσης ἐξ Ἰωαννίνων Ἀντιπροσωπείας τούτων καὶ τὸ ζήτημα λύεται πολὺ προσεχῶς διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ σχετικοῦ Διατάγματος. Ἡ ἐκδοσις αὕτη δὲν ἐπετεύχθη ἀμέσως λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης εἰς ἧς, ὥς γνωστόν, τὴν ἀρμοδιότητα περιῆλθον τὰ κτήματα τῶν ἀνταλλαξίμων Μουσουλμάνων.

ΕΝΟΙΚΙΟΣΤΑΣΙΟΝ

Εἰς τὴν ἔκτασιν τοῦ σοβαροῦ τούτου κοινωνικοῦ ζητήματος περιλαμβάνεται καὶ ἡ Ἑπειρος. Εἰς τὰ Ἰωάννινα υἱοφίσταται ἀκόμη μεγάλη δυσαναλογία μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως στέγης καὶ ἰδίᾳ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ ἀναγγελθεῖσα κατάργησις τοῦ Ἐνοικιοστασίου κατετάραξε τὸν Ἑπειρικὸν ἐνοικιαστικὸν κόσμον. Ἐπενέβημεν ἀμέσως, ἐτονίσαμεν

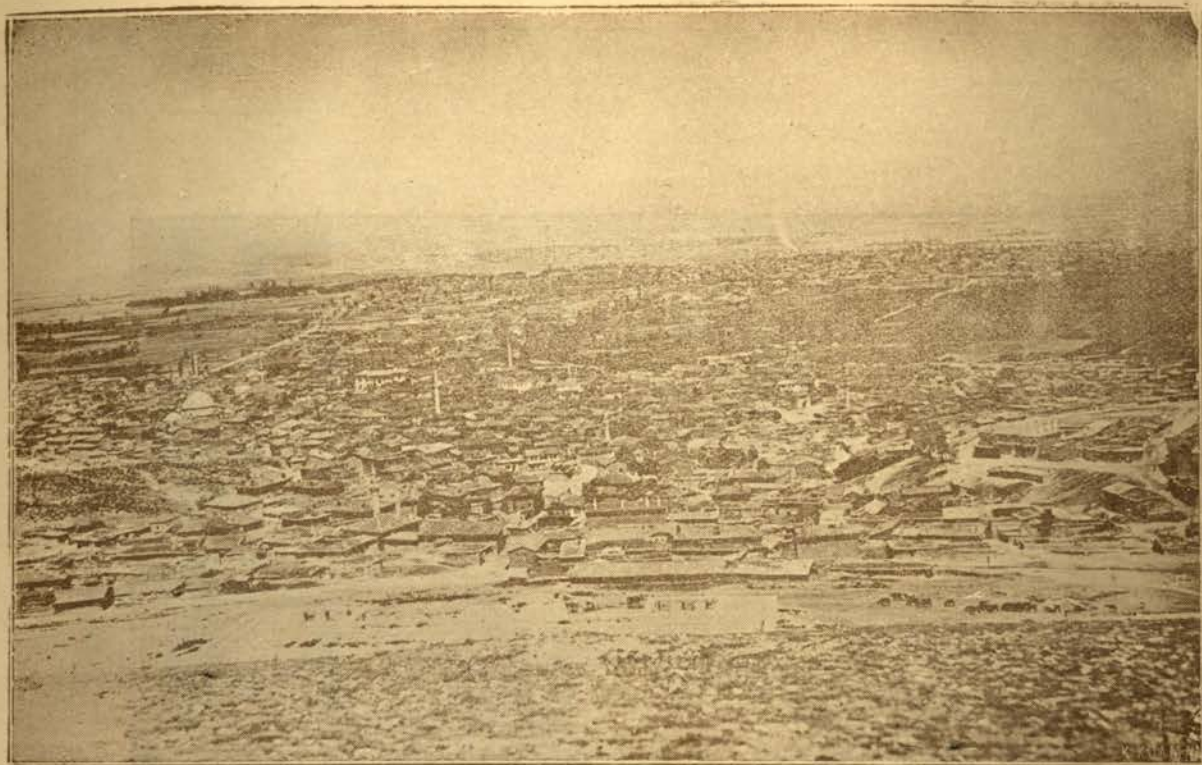
τάς συνθήκας ὑφ' αἷς εὐρίσκονται τὰ Ἰωάννινα καὶ παρεκαλέσαμεν νὰ μὴ θυγῇ τὸ Ἑνοικιοστάσιον. Εἰς τὸ συγκροτηθὲν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο Ἑπαγγελματικὸν καὶ Ἐμπορικὸν Συνέδριον ἔλαβε μέρος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Συνδέσμου μας καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ὀμοσπονδίας Ἑπαγγελματιῶν Ἡπειρου καὶ ἐν γένει τοῦ Ἑνοικιαστικοῦ κόσμου Ἰωαννίνων ὁ ὁμιλῶν τὴν στιγμὴν ταύτην καὶ ὑπεστήριξε ἐνθέρμως τὰς Ἡπειρωτικὰς Ἑνοικιαστικὰς ἀπόψεις. Προεδρεύσας μάλιστα τῆς Ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία ἐνετάλη νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν κ. Πάγκαλον καὶ ἐξουσιοδοτηθεὶς νὰ ὁμιλήσω ἐκ μέρους τοῦ Συνεδρίου ἐπωφελήθην τῆς εὐκαιρίας νὰ συνηγορήσω μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος διὰ τὸ Ἑνοικιοστάσιον τῆς Ἡπειρου. Καὶ ἡ παράκλησίς μας εἰσηκούσθη. Τὰ Ἰωάννινα δὲν ἐξηρέθησαν τοῦ Ἑνοικιοστασίου. Διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπεκοινωνήσαμεν μὲ τὴν Ἐπιτροπὴν Ἑνοικιαστῶν Ἰωαννίνων καὶ τὴν Ὀμοσπονδίαν Ἑπαγγελματιῶν, τὰς ὁποίας ἐπληροφοροῦμεν τηλεγραφικῶς περὶ τῆς πορείας τοῦ ζητήματος.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

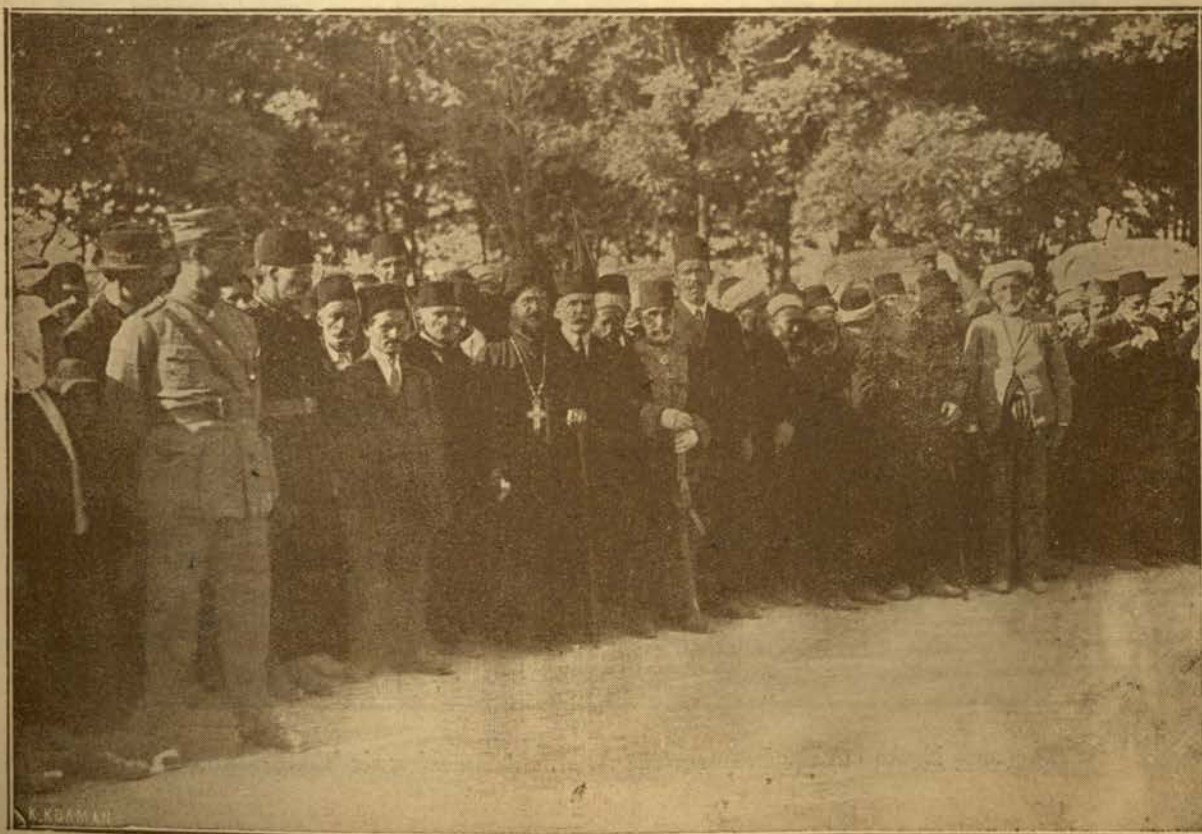
Εἰς ἐπανελημμένα διαβήματα προέβημεν πλησίον τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν κατοίκων Ζαγορίου ἐκ τῆς ἐπιβληθείσης ἀδίκου προσθέτου φορολογίας ἐπὶ τῶν καστανῶν διὰ τὰς μεταφερομένας εἰς Ἰωάννινα ποσότητας ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἰδιοκτητῶν καστανῶν. Τελευταίως διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Χαριτάκη ὁ Δασάρχης Ἰωαννίνων, ὅπως μεταβῇ εἰς Ζαγόριον καὶ διαπιστώσῃ ἐὰν πράγματι εἶναι ἰδιόκτητοι αἱ καστανεαί. Κατὰ τηλεγραφικὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἐλάβομεν ἐξ ἐπτά Κοινοτήτων τοῦ Ζαγορίου, μετέβη ὁ Δασάρχης καὶ διεπίστωσε τὴν ἀλήθειαν τῶν παραπόνων. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁλόκληρος περιφέρεια ἀπηλλάγη μιᾶς ἀδίκου φορολογίας.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει παράπονα ὑποβληθέντα εἰς τὸν ἔχοντα τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῇ πρὸς Ὑμᾶς κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἡπειρον περιοδεῖαν του ἐκ μέρους τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συνδέσμου διὰ τὴν ὑπερβολικότητα τοῦ τέως ἐπιτηδείματος τῶν μικρῶν ἐπαγγελμα-

Ἀποψης Ἐσκή - Σεχίχο.

Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Ἐσκή - Σεχίχο μετὰ Τούρκων ἀντιπροσώπων ἀναμένουν
τὴν ἄφιξιν τοῦ Βασιλέως.

τιῶν καὶ βιοτεχνῶν Ἰωαννίνων, εὐθὺς ὥς ἠγγέλθη ἡ κατάρτισις τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ Διατάγματος τῆς Φορολογικῆς Νομοθεσίας καὶ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ φόρου καθαρᾶς προσόδου διὰ τοὺς ἔχοντας καθαρὸν εἰσόδημα μέχρι 80 χιλ. δραχ. ἑτησίως, διὰ τὸ τέλος ἐπιτηδεύματός προέβημεν εἰς ἔντονα διαβήματα ἐπισκεφθέντες τόσον τὸν κ. Τανταλίδην, Ὑπουργόν, ὅσον καὶ τὸν κ. Νικολόπουλον, Γεν. Γραμματέα καὶ ἐζητήσαμεν, ὅπως τὰ Ἰωάννινα καταταχθοῦν εἰς μικρὰν κατηγορίαν καὶ τὸ ἐλάχιστον ὄριον εἶναι πολὺ μικρότερον τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου τῶν ἄλλων μεγαλουπόλεων ὅπου ἡ φορολογικὴ ἀντοχὴ τῶν πολιτῶν εἶναι πολὺ ἰσχυροτέρα.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΝ

Μεταξὺ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ἐλλείψεων συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις Ἑμπορικῶν καὶ Ἑπαγγελματικῶν Ἐπιμελητηρίων εἰς Ἡπειρον. Ποία ἡ σημασία καὶ ποία ἡ χρησιμότης τῶν Δημοσίου Δικαίου τούτων ἰδρυμάτων τῶν Συμβούλων τοῦ Κράτους καὶ τόσον ἐξυπηρετικῶν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κόσμου, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, δὲν εἶναι θέμα τῆς σημερινῆς μου ὁμιλίας. Τὴν μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ δοᾶσις τῶν ὑφισταμένων Ἐπιμελητηρίων. Τοιαῦτα ἰδρύματα ἔχουν αἱ μεγάλαι πόλεις καὶ ἡ Κεφαλληνία, ἡ Κέρκυρα, ἡ Κρήτη, ἡ Θράκη, ἡ Μυτιλήνη, ἡ Χίος ἀκόμη καὶ μόνον ἡ Ἡπειρος στερεῖται.

Ὡς ἀναμειχθεῖς εἰς τὴν Ἐπιμελητηρικὴν κίνησιν καὶ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ὁργανώσεως τῶν Ἑπαγγελματικῶν καὶ Βιοτεχνικῶν Ἐπιμελητηρίων δὲν ἠδυνάμην ν' ἀνεχθῶ τὴν ἔλλειψιν ταύτην. Ὡς Ἡπειρώτης δὲ καὶ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συνδέσμου ἐδοκίμασα πικρίαν καὶ ἀληθῆ δδύνην, ὅταν ἐπληροφορήθην παρὰ τοῦ Τμήματος Ἑμπορίου τοῦ τότε Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὅτι τὸ Ἐπιμελητήριο Κερκύρας ἐξήτησε νὰ ὑπαχθῇ ὁ Ἑμπορικὸς καὶ Ἑπαγγελματικὸς κόσμος τῆς Ἡπείρου εἰς αὐτό, καὶ νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτό. Δὲν ἠδυνήθην ν' ἀνεχθῶ τὴν τοιαύτην ὑποτέλειαν καὶ ἀνεχώρησα μὲ ἐδικὴν ἀποστολὴν τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῶν Ἑπαγ-

Τουρκική Σχολή δια την υποδοχήν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως εἰς Ἑσκή - Σεχίρ.

γελματιῶν, τῶν Ἐπιμελητηρίων καὶ τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ Συνδέσμου εἰς Ἰωάννινα, ἀφοῦ συνεννοήθην μὲ τὸν ἀρμοδίον Ὑπουργὸν καὶ τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου καὶ ἐξήτησα νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑπείρον καὶ ὁ Τμηματάρχης τοῦ Ἐμπορίου πρὸς μελέτην τῆς ἐν Ἑπείρῃ Ἐμπορικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς καταστάσεως.

Εἰς Ἰωάννινα ἐπεκονώνησα μὲ τοὺς ἀρμοδίους καὶ ἔθεσα τὰς βάσεις τῆς τοιαύτης Ὁργανώσεως, ἐπεσκέφθη δὲ τὴν Ἑπείρον καὶ ὁ Εἰσηγητὴς τοῦ Ἐμπορίου κ. Κοντολέων. Ἡ σύστασις δὲν ἦτο δυνατόν διὰ λόγους φορολογικοὺς καὶ τεχνικοὺς νὰ ἐπιτευχθῇ πρὸ τοῦ 1926—27. Ἐκανονίσθησαν ὁμως ἐν τῷ μεταξὺ ἅπασαι αἱ διατυπώσεις καὶ ἤδη δὲν ὑπολείπεται παρὰ ὁ διορισμὸς τῆς ἐκλογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ πρῶτου, ἵνα ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του. Εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἐπιμελητηρίου θὰ παραστῇ καὶ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ μας Συνδέσμου. Ἡ ἰδρυσις τοῦ Ἐμπορίου καὶ Ἐπαγγελματικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἰωαννίνων θὰ εἶναι ὠφελιμωτάτη καὶ θὰ ὑποβοηθήσῃ καὶ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἑλληνο—Ἀλβανικοῦ Ἐμπορίου Ἐπιμελητηρίου, τόσον ἀπαραιτήτου διὰ τὴν σύσφιγξιν τῶν μετὰ τῆς Ἀλβανίας ἐμπορικῶν μας σχέσεων.

ΑΛΛΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

Κατὰ τὴν εἰς Ἑπείρον περιοδείαν μου συνεχέντροσα διάφορα παράπονα τῶν Κοινοτήτων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν Λασικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ἀποσπασμάτων, ἐμελέτησα πλεῖστα ζητήματα καὶ ὑπέβαλον διεξοδικὴν ἔκθεσιν εἰς τὸ Συμβούλιον, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ὁ Σύνδεσμος ἐστήριξε πολλὰς τοῦ ἐνεργείας πλησίον τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργείων καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως.

Εἰς τὸν Σύνδεσμον κατέφυγον πολλοὶ ἄποροι καὶ ἐξήτησαν ὕλικὴν συνδρομήν. Τοὺς ἐβοηθήσαμεν ἐν τῷ μέτρῳ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ Συνδέσμου. Ἄλλοι ἐξήτησαν τοποθέτησιν εἰς ἐργασίας. Ἐνθρηγήσαμεν διὰ τὴν τοποθέτησίν των καὶ τοὺς συνεστήσαμεν. Ἄλλους εἰσηγάγομεν δωρεὰν εἰς τὸ Δημοτικὸν

Ζάννειον Νοσοκομείον διὰ τοῦ κ. Δημάρχου καὶ τοῦ κ. Διευθυντοῦ. Ἐφωδιάσαμεν μέλη μας καὶ νεοεγγραφέντας Ἑπειρώτας μὲ πιστοποιητικά κατάλληλα διὰ τὴν διεκπεραίωσιν ἐργασιῶν των, διὰ τὴν διευκόλυνσιν ταξειδίων των κλπ. καὶ ἐν γένει ὁ Σύνδεσμός μας παρέσχε πᾶσαν συγδρομὴν καὶ πᾶσαν δυνατὴν εὐκολίαν εἰς πάντα Ἑπειρώτην αἰσθανθέντα τὴν ἀνάγκην τοῦ Συνδέσμου καὶ καταφυγόντα ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Κάθε Ἑπειρώτην τὸν ἀντικρύσαμεν ὡς ἀδελφόν. Τὸν πόνον του τὸν ἡσθάνθημεν ὡς πόνον μας. Τὸ παράπονόν του μᾶς συνεκίνησε, τὸ δίκαιόν του μᾶς εὗρε θερμούς συνηγόρους καὶ δὲν ἡρηγήθημεν εἰς κανένα τὴν συνδρομὴν μας.

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ

Τώρα τελευταίως ὁ ἐνιαῖος καὶ ἀδιαίρετος Ἑπειρωτισμὸς ἐδέχθη καὶ ἓνα πλῆγμα, τὸ ὁποῖον ἡσθάνθη βαθύτατα ὁ Σύνδεσμός μας. Τὸ γνωστόν σας πλῆγμα τῆς διαλύσεως τῶν ἀδελφῶν Βορειοηπειρωτικῶν Συλλόγων.

Τὴν 12ην Φεβρουαρίου ἐλάβομεν τὸ ἐξῆς ἔγγραφον παρὰ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Βορειοηπειρωτῶν ὑπ' ἀριθ. 3203 τῆς 12/2/26.

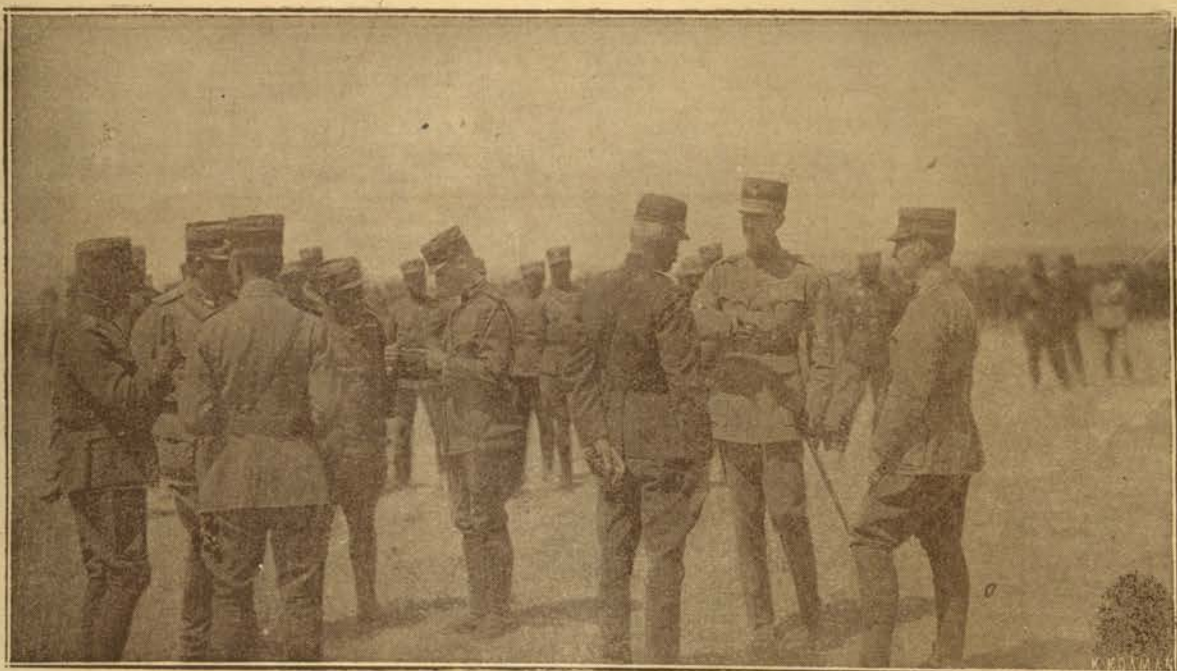
Πρὸς τὸν Ἑπειρωτικὸν Σύνδεσμον Πειραιῶς

Κύριε Πρόεδρε,

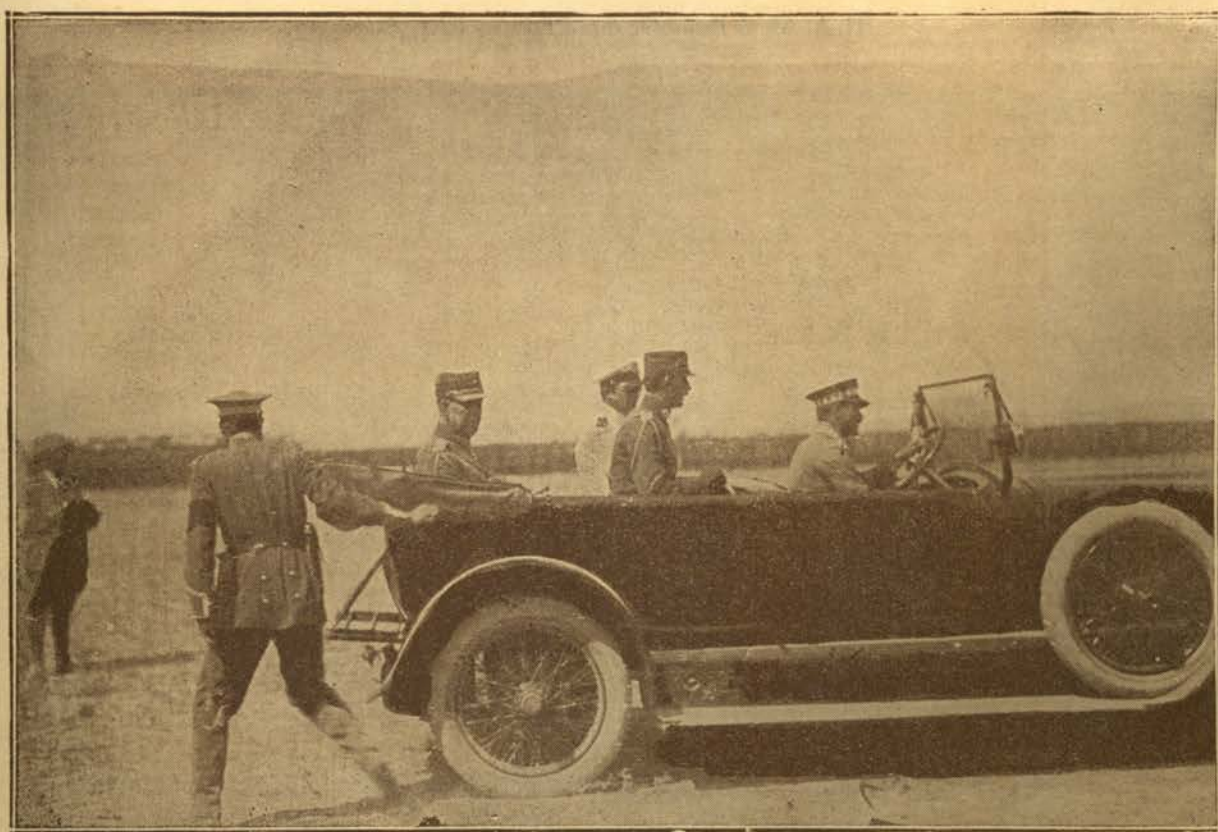
Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν Ὑμῶν ὅτι ἡ Σ^η Κυβέρνησις μεταξὺ τῶν ἄλλων μέτρων ἅτινα ἔλαβεν ἐσχάτως ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἄρσιν πάσης παρεξηγήσεως μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀλβανικοῦ, καὶ τὴν στενωτέραν συνεργασίαν αὐτῶν, εἶναι καὶ ἡ διάλυσις τῶν ἐν Ἑλλάδι Βορειοηπειρωτικῶν Συλλόγων.

Ἡ γνώμη ἡμῶν, κ. Πρόεδρε, εἶναι ὅτι ἄνευ σοβαροῦ λόγου ἡ Σ^η Κυβέρνησις προβαίνει εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, καθόσον οἱ Σύλλογοι Βορειοηπειρωτῶν, ὡς ἐξειλίχθησαν ἀπὸ καιροῦ, ἔπαυσαν νὰ ἔχουν πολιτικὸν χαρακτῆρα. Εἶναι Σωματεῖα φιλανθρωπικά, ἐξυπηρενοῦντα τὰς ἀνάγκας τῶν ἐκ Β. Ἑπείρου εἰς

Ἡ τελετὴ τῆς παρασημοφορίας ἐν Δορυλαίῳ. Αἱ Α. Α. Υ. Υ. ὁ Διάδοχος καὶ ὁ Πρίγκιψ
Ἀνδρέας συνομιλοῦντες μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ Στρατιᾶς Παπούλα.

Ἀφίξις τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.

Ἑλλάδα καταφευγόντων ὁμογενῶν πρὸς εὐρεσιν ἐργασίας. Ἐπὶ πλέον οἱ Σύλλογοι ἡμῶν οὐδέποτε ἔφεραν πρόσκομμά τι εἰς τὴν πολιτικὴν συναδελφώσεως τῶν δύο λαῶν, τὴν ὁποίαν ἔτυχε νὰ ἐφαρμόσουν αἱ Κυβερνήσεις ἀμφοτέρων τῶν Κρατῶν.

Εὐμαθα βέβαιοι, κ. Πρόεδρε, ὅτι δὲν διαφεύγει τὴν ὑμετέραν ἀντίληψιν ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τῶν Βορειοηπειρωτικῶν Συλλόγων ἐν Ἑλλάδι θεματοφυλάκων τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως τῆς Β. Ἡπείρου καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὴν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν ποῦ-θα κάμῃ εἰς πάντα Ἡπειρώτην καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Βορείου Ἡπείρου ἢ διάλυσις αὐτῶν, κάμνομεν ἐκκλησιν πρὸς τὸ ἀδελφὸν Σωματεῖον ὑμῶν, ὅπως σπεύσῃ νὰ διαμαρτυρηθῇ πρὸς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν καὶ καταβάλλῃ πᾶσαν ἐνέργειαν πρὸς ματαίωσιν τῆς διαλύσεως.

Εὐέλπιστοῦντες ὅτι ἡ φωνὴ ὑμῶν θ' ἀκουσθῇ ὅπου δεῖ,
Διατελοῦμεν μετὰ πολλῆς ἀγάπης

Προβάντες εἰς διάφορα διαβήματα ἐν τῷ μεταξὺ καὶ πρὸ τῆς λήψεως τοῦ ἐγγράφου ἀκόμη διότι ἡ εἰδησις ἔλαβε εὐρείαν δημοσιότητα, ἀπεστείλαμεν τὴν ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 140 τῆς 15/2/26 ἀπάντησιν:

Πρὸς τὸν Σύλλογον τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ Βορειοηπειρωτῶν

« Γενόμενοι κάτοχοι τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3203 ἐγγράφου σας τῆς 12/2/26 σπεύδομεν νὰ σᾶς γνωρίσωμεν ὅτι ἡ εἰδησις τῆς διαλύσεως τῶν ἀδελφῶν Βορειοηπειρωτικῶν Συλλόγων προϋξένησε καὶ εἰς ἡμᾶς βαρυτάτην λύπην.

Τὸν αὐτὸν πόνον καὶ ἡμεῖς ἐδοκιμάσαμεν. Δυστυχῶς ὅμως πρόκειται περὶ ἀποφάσεως Κυβερνητικῆς, ἣν οὐδεμία δύναμις εἶναι ἱκανὴ ν' ἀνατρέψῃ. Ἐσπεύσαμεν ἅμα τῇ δημοσιεύσει τῆς Κυβερνητικῆς ἀποφάσεως νὰ ζητήσωμεν ἐξηγήσεις καὶ διαμαρτυρηθῶμεν, ἀλλ' εὐρέθημεν πρὸ σαφῶν καὶ κατηγορηματικῶν δηλώσεων. Μᾶς ἐδηλώθη ὅτι ἡ ἀπόφασις ὑπῆρξε ἀπόρροια Ἑθνικῆς ἀνάγκης. Καὶ ἀκόμη ὅτι οἱ λαβόντες ταύτην ἐνδιαφέρονται καὶ πονοῦν ἐξ ἴσου διὰ τὴν λατρευτὴν Βόρειον Ἡπειρον.

Παρακλήθημεν δὲ ν' ἀποφύγωμεν χάριν αὐτῶν τῶν Ἑθνικῶν συμφερόντων νὰ σχολιάσωμεν τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν καὶ διαμαρτυρηθῶμεν, διότι καὶ μόνη ἡ διαμαρτυρία μας θὰ βλάβῃ, θὰ ζημιώσῃ, ἀντὶ νὰ ὀφελήσῃ.

Κατόπιν τῶν δηλώσεων τούτων θεωροῦμεν καθήκον μας ἀπέναντι τῶν Γενικῶν Ἑθνικῶν συμφερόντων νὰ πνίξωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν πόνον μας καὶ ν' ἀναμείνωμεν τὸν εὐθετὸν χρόνον, καθ' ὃν ἄζημίως θὰ εἶναι δυνατόν ν' ἀποδυσώμεν εἰς τὸν ἐνδεδειγμένον ἀγῶνα ».

Νομίζομεν ὅτι δὲν μᾶς ἐπιτρέπετο νὰ ἐνεργήσωμεν περὶ σότερον. Πᾶσα ἄλλη ἐνέργεια πλέον ἔντονος θὰ ἦτο ὑπερβασίς τῶν καθηκόντων μας καὶ ἐπιζημία Ἑθνικῶς.

ΕΡΑΝΟΙ ΚΑΙ ΛΕΣΧΗ

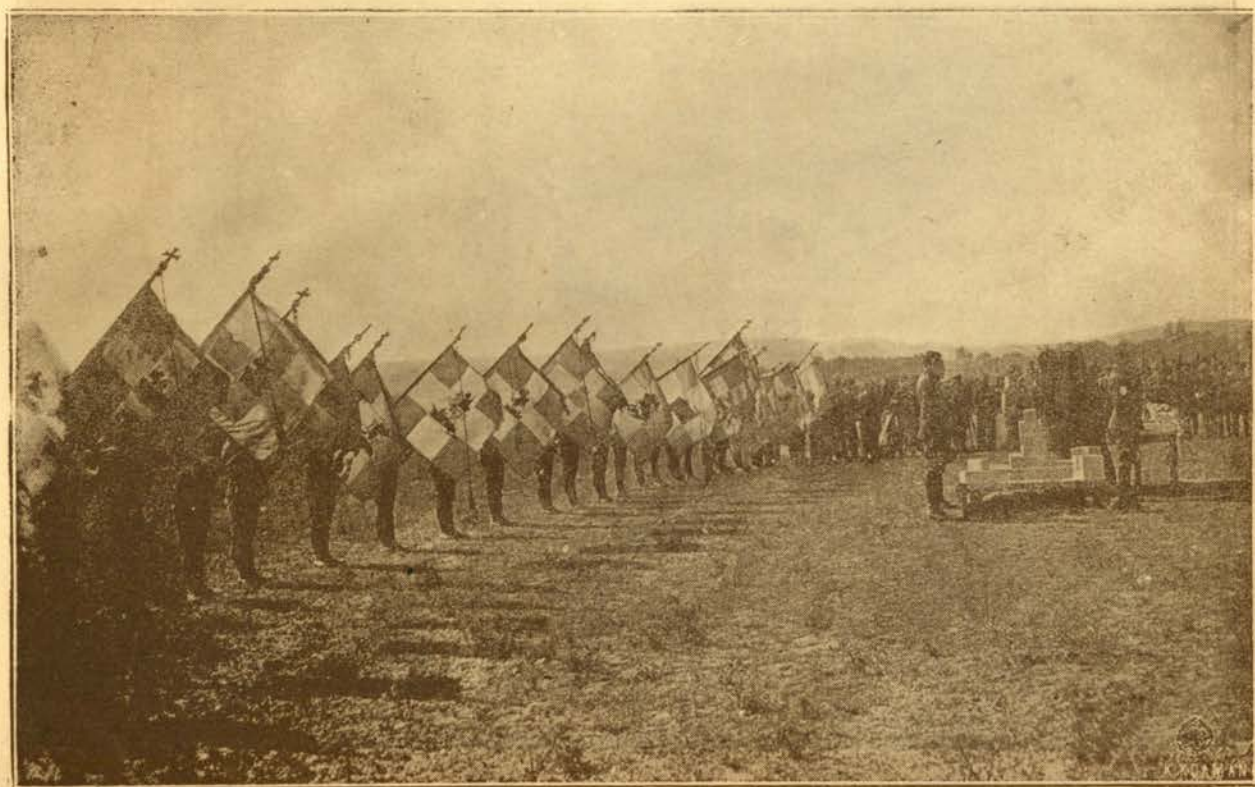
Ὁ Σύνδεσμός μας διενήργησε καὶ ἔρανον μετὰ τῶν μελῶν του ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Ἡρώου καὶ τὸ συγκεντρωθὲν ποσὸν τῶν δραχ. 3,415 ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἐν Ἰωαννίνοις Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ἐράνου καὶ δι' αἰτήσεώς του ἐξήτησε τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοῦ περασμένου χρόνου τὴν χορήγησιν ἀδείας πρὸς ἐνέργειαν ἔρανου διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Ἡπειρωτικῆς Λέσχης ἐν Πειραιῇ. Ὁ ἔρανος οὗτος θὰ ἐνεργηθῇ ἐφέτος καὶ ἐλπίζομεν νὰ εἶναι ἱκανὸς διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἡπειρωτικῆς Λέσχης, περὶ τῆς ὁποίας ἐδώκαμεν ὑπόσχασιν καὶ διὰ τῆς ἐγκυκλίου μας καὶ διὰ τοῦ Καταστατικοῦ μας.

Τὴν Ἡπειρωτικὴν Λέσχην θεωροῦμεν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἡπειρωτικῶν Ἀδελφοτήτων τοῦ Πειραιῶς, τὴν κατάρτισιν βιβλιοθήκης καὶ τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς Ἡπειρωτικοῦ ἀναγνωστηρίου καὶ ἐνὸς ἐντευκτηρίου τοῦ ταξειευμένου Ἡπειρωτισμοῦ.

Ἡ Λέσχη μας θὰ εἶναι ἓνα Ἡπειρωτικὸν κόσμημα, θὰ συμβολίσῃ τὴν Ἡπειρωτικὴν ἐνότητα καὶ ἀδελφότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἡπειρωτικὴν δύναμιν καὶ τὸ Ἡπειρωτικὸν μας λάβαρον ὑψούμενον ἀπὸ τὸν ἐξώστην τῆς Λέσχης καὶ κυματιζόμενον ἀπὸ τοὺς

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἀσπάζεται τὸ Εὐαγγέλιον.

Παράταξις τῶν σημαίων κατὰ τὴν παρασημοφορίαν

αἰθέρας θὰ δεικνύη τι δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ Ἑπειρώτης ἡνωμένος καὶ ἀγαπημένος.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Τὸ Διοικ. Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου μας ἔχον τὴν γνώμην ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν προορισμόν του καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς σκοποὺς δι' οὓς ὑφίσταται καὶ λειτουργεῖ ὁ Σύνδεσμός μας μόνος του ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων του ἀπέβλεψε πρὸς τὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑπειρωτικῶν Ὁργανώσεων, τῶν Ἀδελφοτήτων, τῶν Κοινοτήτων, τῶν κατ' ἐπαρχίας Συλλόγων καὶ τῶν Ἑπειρωτικῶν Ἐνώσεων. Ἐμελέτησε τὸ ζήτημα, ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς τοιαύτης συνεργασίας καὶ περιέλαβε καὶ εἰδικὴν διάταξιν εἰς τὸ Καταστατικὸν περὶ καταβολῆς προσπαθειῶν διὰ τὴν Ὀμοσπονδιακὴν Ἔγερσιν ὅλων τῶν Ἑπειρωτικῶν Σωματείων. Ἀπηθύνθημεν καὶ εὐρισκόμεθα εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Πανηπειρωτικὴν Ἐγερσιν Ἀθηνῶν καὶ τοὺς Ἑπειρωτικοὺς Συλλόγους Κερκύρας, Θεσ/νίκης, Πατρῶν, Κομοτινῆς, Ξάνθης, Δράμας, Βόλου καὶ Λαρίσης, προσπαθοῦμεν δὲ νὰ ἐπικοινωνήσωμεν καὶ μὲ τὰς Ἑπειρωτικὰς Ἐνώσεις τοῦ Ἐξωτερικοῦ καὶ ἰδίᾳ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀμερικῆς, ὅπου λειτουργοῦν εὐδοκίμως τοιαῦται.

Ἐπίσης ἀπηθύνθημεν πρὸς ὅλας τὰς ἐν Πειραιεὶ ἐδρευούσας Ἑπειρωτικὰς Ἀδελφότητας καὶ ἐκτὸς μᾶς ἢ ὅποια μᾶς* ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν συνεργασίαν μας, ὅλαι αἱ ἄλλαι Κοινοτικαὶ Ἀδελφότητες συνεργάζονται στενῶς μεθ' ἡμῶν καὶ οἱ Πρόεδροί των θὰ καλῶνται κατὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ μας Συμβουλίου ἵνα λαμβάνουν γνῶσιν τῶν ἐνεργειῶν μας, ὑποβάλλουν προτάσεις καὶ ἀπὸ κοινοῦ σκεπτόμεθα καὶ ἀποφασίζομεν διὰ κάθε Ἑπειρωτοφίλès διάβημα.

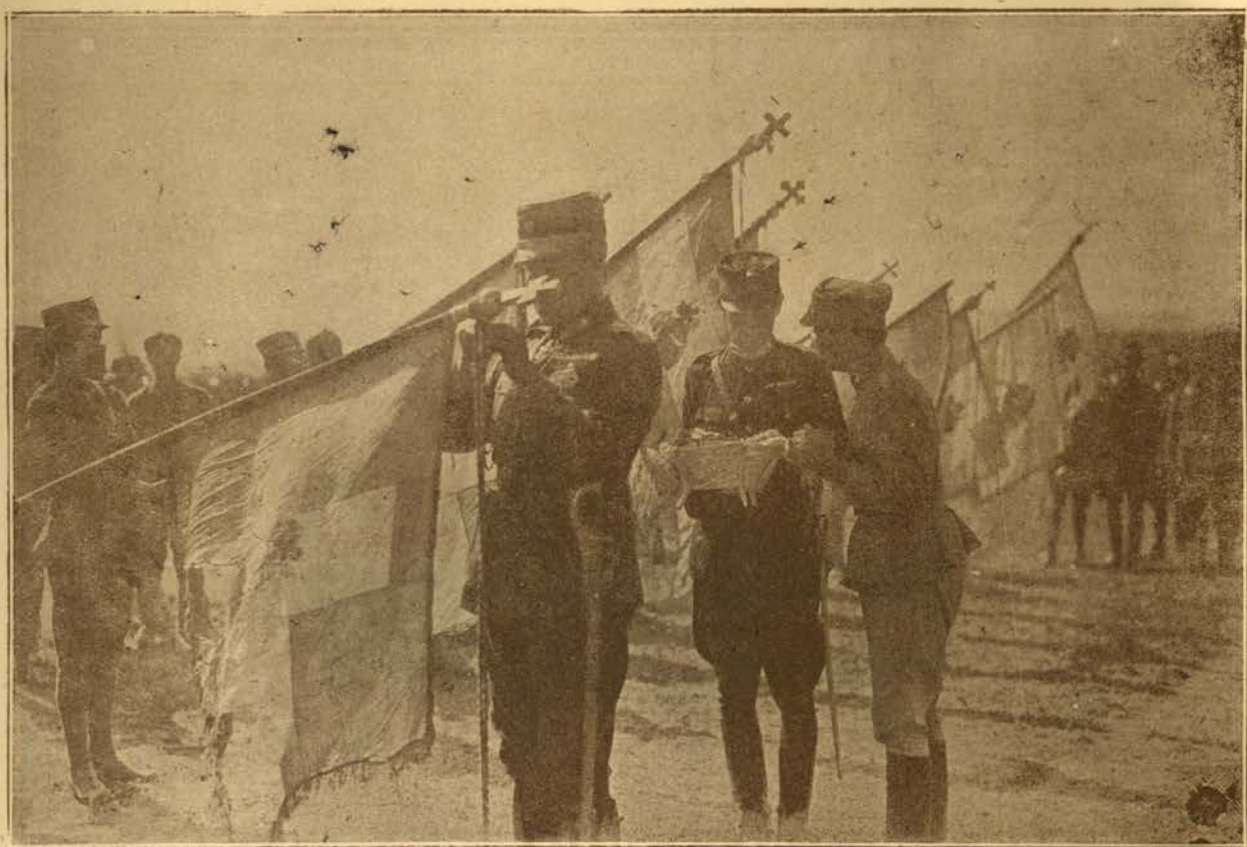
* Ἀνεκoinώθη εἰς τὴν Συνέλευσιν ποία εἶνε. Παραλείπεται ἐνταῦθα κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Διοικ. Συμβουλίου μας ὀφειλομένης εἰς δήλωσιν ὅτι θ' ἀνακληθῇ τὸ ἀρνητικὸν ἐγγράφον.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Δια τῆς ἐγκυκλίου μας τοῦ περυσينوῦ Φεβρουαρίου ἐδίδομεν μίαν ὑπόσχεσιν: Ὅτι θὰ φροντίσωμεν νὰ ὀργανωθῇ Ἑταιρεία Ἑπειρωτικῶν μελετῶν πρὸς ἔκδοσιν Ἑπειρωτικοῦ Περιδικοῦ ἀνταξίου τῆς Πατρίδος τῶν μεγάλων Εὐεργετῶν καὶ διακριθέντων εἰς τὰ γράμματα ἀνδρῶν, ἐνὸς Περιδικοῦ εἰς τὰς σελίδας τοῦ ὁποίου θ' ἀντίκρυζεν ὁ Ἑπειρώτης τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος του. Διότι, ὁμολογοῦμεν, ἡ Ἑπειρωτικὴ ἱστορία δὲν ἔχει μελετηθῇ ὅσον ἔπρεπε καὶ κινδυνεύομεν νὰ μείνωμεν χωρὶς ἱστορικὰς πηγὰς. Εἴμεθα εὐτυχεῖς σήμερον ἀγγέλλοντες Ὑμῖν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο τὸ τόσον βαρὺ καὶ τόσον σοβαρὸν τὸ ἀνέλαβε, ποῖος ἄλλος; Ὁ Ἑπειρώτης Μητροπολίτης Ἰωαννίνων. Ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τῶν « Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν » τετραμήνου περιοδικοῦ μὲ ὕλην πλουσίαν, ἱστορικὴν, λαογραφικὴν καὶ γλωσσικὴν καὶ συνεργασίαν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ ξένων. Ὁ Σύνδεσμός μας ἔμπλεως χαρᾶς διότι εἶδε πραγματοποιουμένην μίαν προγραμματικὴν του ἐπιδιώξιν ἔσπευσε νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου διὰ κάθε συνδρομὴν καὶ ἐνέγραψε μέχρι τοῦδε μεταξὺ τῶν μελῶν του ὑπὲρ τοῦς 200 συνδρομητάς. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἔρχεται νὰ πληρῶσῃ τοιοῦτον κενὸν καὶ ἔχομεν οἱ Ἑπειῶται τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως τὸ ὑποστηρίξωμεν, ὥστε νομίζομεν ὅτι περιττεύει οἰαδήποτε σύστασις καὶ ἐκκλησις.

Θέλομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὅλα τὰ μέλη μας θὰ ἐγγράφουν συνδρομηταὶ τοῦ ἔργου τούτου, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς γνωρίσῃ τὴν ἀθάνατον ἱστορίαν τῆς Πατρίδος μας. Ὅλα τὰ μέλη μας καὶ ὅλοι οἱ Ἑπειῶται. Ἀλλοίμονον ἐὰν δὲν ὑποστηρίχθουν τὰ « Ἑπειρωτικὰ Χρονικὰ » καὶ σβύσουν. Θὰ σημαίνει τοῦτο ὅτι εἴμεθα ἀνάξια τέκνα Μεγάλῃς Πατρίδος. Ὅτι δὲν εἴμεθα Ἑπειῶται. Ἀλλ' ὄχι! Ἡ προθυμία μεθ' ἧς ἐνεγράφησαν ὅλοι οἱ συμπατριῶται πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπηυθύνθημεν, μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὰ « Ἑπειρωτικὰ Χρονικὰ » θὰ γίνουν κτῆμα κάθε Ἑπειώτου πρὸς δόξαν τοῦ Ἑπειρωτισμοῦ.

110
 Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς παρασημοφορῶν τὰς σημαίας τῶν Συνταγμάτων.

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Θὰ ἦτο μεγάλη παράλειψις ἐὰν δὲν σᾶς ἐτόνιζα τὴν συνδρομὴν τὴν ὁποίαν παρέσχε·ν ὁ Ἑπειρωτικὸς Τύπος εἰς τὸ ἔργον μας. Συνδρομὴν πολύτιμον δι' ἣν καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἀπευθύνομεν τὰς Ἑπειρωτικὰς μας εὐχαριστίας. Καθῆκόν μας ἐπίσης θεωροῦμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν καὶ τὰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας « Βραδυνήν », « Ἐλεύθ. Βῆμα » καὶ « Ἐλεύθ. Τύπον » αἱ ὁποῖαι ἀπέστειλαν διωκεκριμένους συνεργάτας των εἰς Ἑπειρὸν τοὺς φίλους κ. κ. Κ. Φαλτάιτς, Μ. Ροδᾶν καὶ Κ. Πολίτην πρὸς εἰδικὴν μελέτην καὶ ἐπισταμένην ἔρευναν τῶν Ἑπειρωτικῶν ζητημάτων καὶ ἀναγκῶν.

ΑΣ ΔΕΙΞΩΜΕΝ ΟΤΙ ΕΙΜΕΘΑ ἙΠΕΙΡΩΤΑΙ

Φίλοι Συμπατριῶται,

Ἐπεχέσθην νὰ εἶμαι σύντομος καὶ πιστεύω νὰ τὸ κατώρθωσα. Σᾶς ὠμίλησα κεφαλαιωδῶς, πολὺ περιορισμένα καὶ σᾶς ἐξέθεσα εἰς γενικά· μόνον γραμμὰς ποία ἡ ζωὴ τοῦ Συνδέσμου μας μέσα σ' ἓνα χρόνον. Ἐπῆρξα εἰλικρινὴς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ λόγου μου, διότι σᾶς προσεῖπα « Μὴ περιμένετε κατορθώματα ». Σᾶς ὑπεσχέσθην μόνον ὅτι διὰ μέσου τῶν ἀπλῶν γραμμῶν θὰ διακρίνητε μίαν εἰλικρινῆ πίστιν πρὸς ἓνα ἔργον καὶ ἓνα ἄδολον Ἑπειρωτικὸν ἐνθουσιασμόν. Καὶ τίποτε ἄλλο. Πιστεύω νὰ μὴ διεψεύσθην. Δύναται οἷσδὴποτε νὰ μᾶς κατηγορήσῃ διότι δὲν κατορθώσαμεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κατορθώσωμεν, διότι δὲν ἐπετύχομεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχωμεν. Δὲν δύναται ὅμως κανεὶς νὰ μᾶς κατηγορήσῃ ὅτι ἐνηργήσαμεν χωρὶς ἐνθουσιασμόν καὶ ὅτι ἐπαλαίσαμεν χωρὶς πίστιν πρὸς ἓνα Ἰδανικόν. Διότι ὅλον μας αὐτὸ τὸ ἐλάχιστον ἔργον δὲν εἶναι παρὰ προῖδόν ἑνὸς ἐνθουσιασμοῦ καὶ μιᾶς Ἑπειρωτικῆς λατρείας.

Ἀποκαλύπτοντες τὸ μικρόν μας τοῦτο ἔργον ἐνώπιόν σας καὶ λογοδοτοῦντες κατὰ Νόμον ἀναμένομεν τὴν κρίσιν σας, ἣ ὁποία δὲν ἀμφιβάλλομεν θὰ εἶναι δικαία. Διότι δικαία πρέπει νὰ εἶναι ἡ Ἑπειρωτικὴ κρίσις.

(Φωναί: Εὖγε! Εὖγε! Εἰσθε ἄξιοι συγχαρητήριον!....).

Καὶ τώρα, φίλοι Συμπατριῶται, ἀφοῦ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὰς εὐμενεῖς κρίσεις σας τὰς τόσον ἱκανοποιητικὰς διὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν ψυχὴν μας, θὰ σᾶς παρακαλέσω ἐκ μέρους τοῦ Διοικ. Συμβουλίου νὰ μᾶς συνδράμητε εἰς τὸ δύσκολον ἔργον μας. Δὲν ἀρκοῦν αἱ ἐνέργειαι ἑνὸς Συμβουλίου ὅσονδήποτε δραστήρια καὶ ἂν εἶναι. Χρειάζεται ἡ συνδρομὴ ὅλων μας; καὶ ἡ ἀδελφικὴ συνεργασία ὅλων τῶν Ἑπειρωτικῶν Ἑνώσεων, ἡ ὁποία πιστεύομε νὰ συνεχισθῇ καὶ πλέον στενωτέρα ἐφέτος. Σκεφθῆτε, φίλοι Συμπατριῶται, ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἡ βιοπάλη ἡ σκληρὰ καὶ ὁ πόθος τῆς προαγωγῆς καὶ τῆς μεγαλουργίας ἔχουν ἐγκατεστημένους περισσοτέρους τῶν 25 χιλ. Ἑπειρωτῶν. Ὑπολογίσατε τὴν δυνάμιν μας. Ὑπερβαίνομεν εἰς πληθυσμὸν τὴν Ἑπειρωτικὴν μας Πρωτεύουσιν. Φαντασθῆτε καλῶς ὀργανωμένοι καὶ ἀδελφωμένοι τί θὰ κατορθώναμεν. Ποίας δικαίας θελήσεις θὰ ἐπεβάλλωμεν καὶ ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις τῆς περιφρονηθείσης Πατρίδος μας. **Δὲν μᾶς χωρίζει τίποτε καὶ μᾶς ἐνώνει ἡ Ἑπειρωτικὴ ἰδέα.** Ἄς ὀργανωθῶμεν λοιπόν. Ἄς συνασπισθῶμεν διὰ νὰ δείξωμεν **ποῦτοι εἴμεθα καὶ τί θέλομεν.** Μὴ λησμονῆτε τὸ ἀθάνατον «Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχη κανένας Δίκην, πρέπει νὰ γνωρίξῃ καὶ νὰ τὸ ζητή. Νὰ δύναται καὶ νὰ τὸ ἐπιβάλλῃ». Καὶ μὴ λησμονῆτε τὸ σοφὸν ἀποφθεγμα τοῦ Μεγάλου Γερμανοῦ Νομοδιδασκάλου τοῦ Γέρινγκ εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ Ἀγὼν διὰ τὸ Δίκαιον» **«Λαοὶ μὴ ἔγωνιζόμενοι διὰ τὸ Δίκαιόν των εἶνε ἰσχυροὶ καὶ ζοῶν».**

Ἄς δείξωμεν λοιπόν οἱ Ἑπειρῶται ὅτι δὲν εἴμεθα ἀνάξιοι νὰ ζῶμεν ὡς Ἑπειρωτικὸς λαός. Ἄς συνασπισθῶμεν. Χάριν τῶν ἀνυπερασπίστων Ἑπειρωτικῶν συμφερόντων. Χάριν τῆς Ἑπείρου. Δὲν εἶναι καὶ ἀπαιτητικὴ ἡ πατρίδα μας. Ζητεῖ, ὅπως ἐγράψαμεν καὶ εἰς τὸν Πρόλογον τοῦ Καταστατικοῦ μας, νὰ μὴ τὴν λησμονήσωμεν. Εἶναι δικαίωμά της. Καὶ εἶναι καθήκόν μας νὰ δείξωμεν καὶ ν' ἀποδείξωμεν ὅτι δὲν τὴν ἐλησμονήσαμεν. Καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν θὰ τὴν λησμονήσωμεν.

(Παρατεταμένα χειροκρατήματα καὶ ἐπευφημίαι).

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἐν μέσῳ τῶν ἡρωϊκῶν τραυματιῶν Του.

Τραυματίαι ἐν Ἰλὰρ Κατραντζῆ.

ΟΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

† ΑΘ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ, † ΔΗΜ. ΔΙΝΟΣ, † Κ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ, Ι.
ΔΑΚΑΣ, Ν. ΜΠΤΣΙΟΣ, † ΙΩΑΝ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ,
Κ. ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ, Γ. ΜΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΑΘΑΝ. Μ. ΒΟΤΣΑΡΗΣ

ΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΚΟΜΗΣΣΑ ΡΙΑΝΚΟΥΡ, ΔΗΜ. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ, † ΚΥΡ. ΛΥΓΙΝΟΣ, † ΑΔΕΞ
ΣΚΟΥΖΕΣ, Γ. ΒΟΥΖΑΣ, † Ν. ΣΑΓΙΑΝΟΣ, ΕΛΕΥΘ. ΣΤΑΜΠΕΛΟΣ,
Γ. ΛΕΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝ. ΤΡΥΦΩΝΑΣ, Ν. ΜΠΑΚΑΛΗΣ.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

1) ΖΕΛΙΣΤΗΣ	ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Γ. ΔΡΟΥΓΚΑΣ
2) ΚΟΣΟΔΙΑΝΗΣ	»	Ε. ΘΕΜΕΛΗΣ
3) ΚΟΥΤΣΙΟΥ	»	Β. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
4) ΚΡΕΤΣΟΥΝΙΣΤΗΣ	»	Γ. Β. ΔΕΝΤΖΙΟΣ
5) ΛΑΒΔΑΝΗΣ	»	Θ. ΚΑΛΥΒΑΣ
6) ΛΙΣΤΗΣ	»	Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
7) ΡΙΖΟΥ	»	Β. ΜΟΥΣΤΑΚΟΣ
8) ΣΙΟΥΤΙΣΤΗΣ	»	Β. ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ
9) ΣΓΡΑΤΙΝΙΣΤΗΣ	»	ΑΘ. ΖΗΚΑΣ
10) ΤΣΕΡΚΟΒΙΤΣΗΣ	»	ΔΗΜ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

1925 - 1926

Πρόεδρος
Γ. ΜΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Γεν. Γραμματέης
ΔΗΜ. Α. ΖΩΤΟΣ

Αντιπρόεδρος
Β. ΕΞΑΡΧΟΣ

Ταμίας
ΑΘ. ΔΕΝΔΟΥΛΗΣ

Κοσμήτωρ
Δ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Σύμβουλοι

Γ. ΜΙΖΑΡΑΣ, Ν. ΤΟΛΗΣ, Κ. ΔΑΛΜΑΣ, Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ, Χ. ΔΙΑΜΑΝΤΙΔΗΣ,
Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, Ι. ΠΟΥΛΙΟΣ.

Μνημόσυνον τῆς ΧΙης Μεραρχίας ὑπὲρ τῶν πεσόντων.

Ἡ Ἀνακτορικὴ φρουρὰ ἐν Ἐσκή-Σελίρ.

1 Σαντσελεν
αφηνι
αχου
1934
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Nº 8

ΔΙΣΚΟΙ

Columbia

ΟΠΕΡΕΤΤΕΣ - ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΙΣ

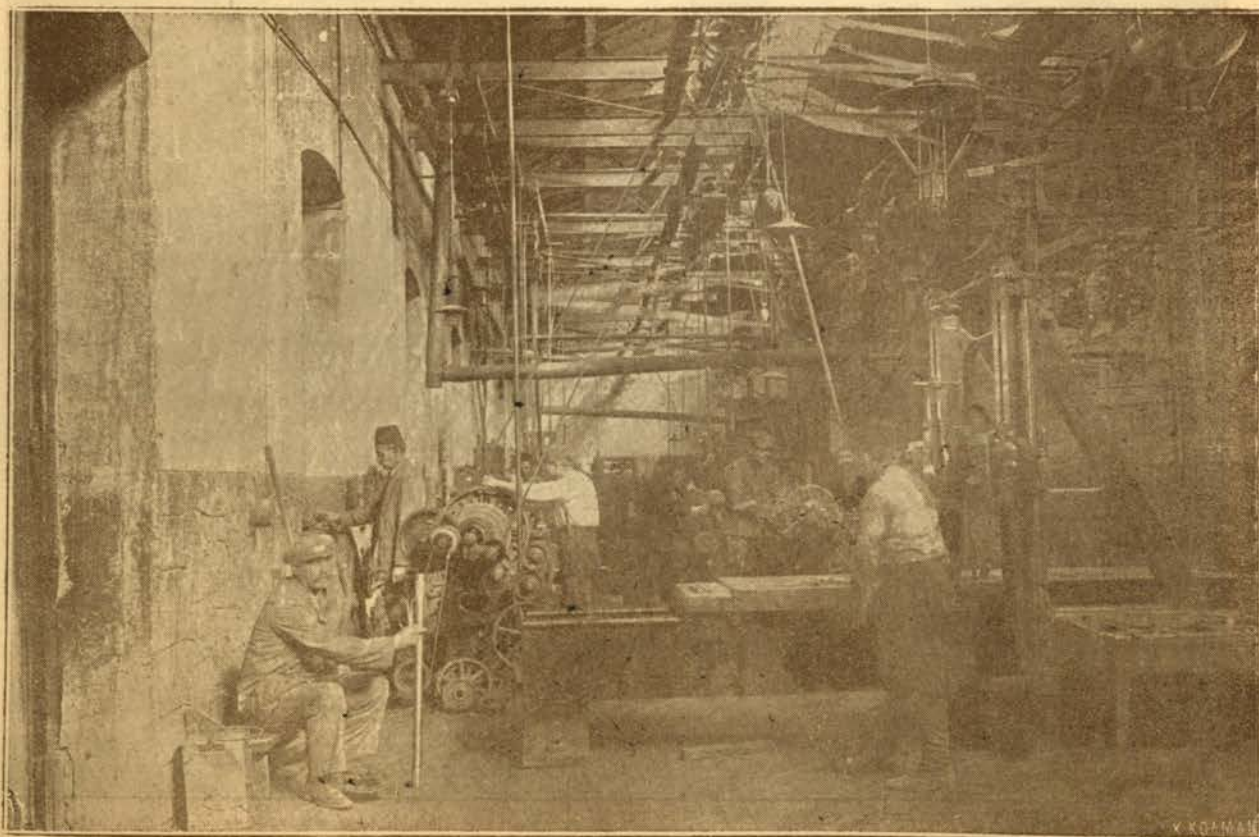
25 εκατοστών

- DG2049 { **Τιριτόμπα** Καντισονέττα Μενεστοέλ V. Mario
 από τὸ φιλμ «'Ανοιξιάτικο τραγουδί» [Μ. Θωμάκος
Στου χωρισμοῦ τὴν ὥρα Ταγκὸ I. Ντάβου Μ. Θωμά-
 [κος - Δ. Εὐστρατίου
- DG2050 { **"Ἦτανε μιὰ νύχτα** Ταγκὸ Π. 'Επιτροπάκης
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. «'Ἄλλο Πρᾶμμα» Ντέ "Αντζελίς
Πονῶ πολὺ Ταγκὸ I. Κομνηνοῦ Π. 'Επιτροπάκης
- DG2057 { **Σερενάτα Σουμπερτ** Ταγκὸ » Μ. Θωμάκος
'Ορκίστηκα Σλόου φὸξ »
- DG2058 { **Βρέ τὸ ἄνθος** Ταγκὸ Δ. Φιλιππόπ. - Δ. Εὐστρατίου
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. «Σερενάτα» Γρ. Κωνσταντινίδου
"Ἐνα φιλιὸ στὸ στόμα Τραγουδάκι Δ. Φιλιππόπουλος Δ.
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. «'Ἄλλο Πρᾶμμα» Ντέ "Αντζελίς [Εὐστρατ.
- DG2067 { **Πές μου σὲ λατρεύω** Βάλς Μαρία Πριμικήρη
 ἀπὸ τὸ φιλμ «Σερενάτα Σουμπερτ» Schmid - Gentner
Μὴ ζητᾷς φιλιὰ Βάλς Μαρία Πριμικήρη
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. «'Ἄλλο Πρᾶμμα» Ντέ "Αντζελίς
- DG2071 { **"Ολικά** Ταγκὸ I. Ριτσιάρδη Μιχ. Κοφινιώτης
'Αγάπη 'Αγάπη Βάλς I. Κομνηνοῦ »
 ἀπὸ τὴν ὀπερέττα «ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ Καζίνου»
- DG2079 { **Γιατὶ νὰ φύγης** Ταγκὸ Δ. Φιλιππόπ. - Δ. Εὐστρατίου
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. «Εὐρωπαϊά» "Αγγ. Μαρτίνο
"Ἡ γυναῖκα ἔχει πάντα καρναβάλι Ταγκὸ Δ. Φιλίπ-
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. «'Ἀλεπού» Κ. Γιαννίδη [πόπουλος
- DG2088 { **Μὴ ζητᾷς φιλιὰ** Βάλς Λάμπρος Μαυράκης
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. «'Ἄλλο πρᾶμμα» Ντέ "Αντζελίς
Τελευταῖο Ταγκὸ Θ. Νάλτσα Λάμπρος Μαυράκης
- DG2089 { **Δὲν σὲ ξεχνῶ** Ταγκὸ Θ. Παπαδοπούλου Μ. Θωμάκος -
 [Δ. Εὐστρατίου
"Όταν ἀγαπᾷς πάντα θὰ πονᾷς Ταγκὸ Ζερβὸ Μ. Θω-
 [μάκος - Χρ. Εὐθυμιάδου
- DG2093 { **Τζιλντα** Ταγκὸ Θ. Νάλτσα Δ. Φιλιππόπ. - Δ. Εὐστρατίου
"Ἀρνη Βάλς Σπ. Ταλιαδούρου "Ορχήστρα Columbia

Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ ἀναχωροῦσα διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ἑργοστασίου Σιδηρ. Σταθμοῦ Δορυλαίου.

- DG2096 { Πιπίτσα Φδξ Στ. Μάστορα Δ. Φιλιππόπ. - Χρ. Εύθυμιάδου
 από την όπερέττα «Πιπίτσα μας»
 'Επίστεψα πώς μ' αγαπούσες Ταγκό Δ. Φιλιποπούλου
 [Δ. Φιλιππόπουλος
- DG2097 { Τὰ δικά σου χείλη Ταγκό Μ. Θωμάκος - Δ. Εύστρατίου
 Σ' ένα βάλς Βάλς » »
 από την επιθ. «Ντόπια τρέλλα» Γρ. Κωνσταντινίδου
- DG2098 { Μιά νύχτα στη Χαβάϊ Σλόου Δ. Φιλιππόπουλος
 από την επιθ. «Γύρος του Κόσμου» 'Αγγ. Μαργίνο
 Πές μου σέ λχτρεύω Βάλς Δ. Φιλιππόπουλος
 από τὸ φίλμ «Σερενάτα Σουμπερτ» Schmid-Gentner
- DG2099 { Σάν μεθώ Ταγκό Θ. Παπαδοπούλου Π. 'Επιτροπάκης
 'Η παραστρατημένη Ταγκό Κ. Φαλταίτς - Ι. Ντάβου Π.
 'Επιτροπάκης - Χρ. Εύθυμιάδου
- DG2125 { Πιπίτσα Φδξ Δ. Φιλιππόπουλος - Χρ. Εύθυμιάδου
 από την όπερέττα «'Η Πιπίτσα μας» Στ. Μάστορα
 'Η ξανθιά βαρωνέζα Ταγκό Κ. Φαλταίτς - Ι. Ντάβου
 [Δ. Φιλιππόπουλος - Χρ. Εύθυμιάδου

ΛΑΪΚΑ - ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ - ΜΑΝΕΔΕΣ

25 εκατοστών

- DG2054 { Σέρφ Χετζαζχιάρ μανές (Καρδιές που κλαΐνε) Κ. Ρού-
 κουνας - Σαμιώτης
 Τὰ λεφτά μου θά χαλῶ Ζεϊμπέκικο Κ. Ρούκουνας »
- DG2056 { Νέο μοδιστράκι Μπάλος Αύγ. Τοπούλη Αύγουλα . . .
 Λαϊκή αγορά Συρτό » » » »
- DG2063 { 'Ο χασάπης Χασάπικο Μ. Βαμβακάρη Μ. Βαμβακάρης
 Στά σίδερα με βάλανε Ζεϊμπέκικο » »
- DG2065 { 'Ηθελα νά 'ρθῶ τὸ βράδυ Καρσιλαμᾶς Σ. Γαβαλά Στ.
 Εἶμα μικρούλα κι 'όρφανή Ζεϊμπέκικο » [Περπινιάδ.
- DG2066 { Στὴ Δραπέτσων Τσιφιτὲ τέλλι Π. Τούντα » »
 'Εμαθα πὼς παντρεύσαι Ζεϊμπέκικο » » »
- DG2072 { 'Ο Μυλωνᾶς Συρτό Παντελίδη-Σέμση 'Αννα Πολίτισσα
 [Στ. Περπινιάδης
 Τσακπίνα μαυρομμάτα Ζεϊμπέκικο Δ. Πολίτη »

- DG2109 { **Ράστ μανές** (Τὸ ἄχ ἔχω μὲς τὴν καρδιά) Κ. Ρούκουνας-
Σέρφ Χετζαζχιάρ (Καρδιὲς ποὺ κλαῖνε) » Σαμιώτης
- DG2114 { **Παπατζῆς** Ζεῖμπέκικο Εὐ. Παπάζογλου Στ. Περπινιάδης
Τσακπίνα μαυρομμάτα Ζεῖμπέκ. Δ. Πολίτη »
- DG2119 { **Μὲ τὸ ζόρι βρὲ μικρὴ** Συρτὸ Ι. Δραγάτη Μαρίκα Πο-
θέλω ἀπόψε νὰ γλεντήσω Ἀράπικο » λτίσσα

Κ Λ Α Ρ Ι Ν Α

Ἑκτέλεσις Νικ. Ρέλλια

25 ἑκατοστῶν

- DG2085 { **Ὁ καϋμὸς τοῦ γέρου** Τσάμικο
Μὰ μιὰ φορὰ εἶναι λεβεντιά »

Η Π Ε Ι Ρ Ω Τ Ι Κ Α

25 ἑκατοστῶν

- DG2080 { **Ποταμιὰ** [redacted] Κλαρίνο Ν. Τζάρας
Παλαμιώτης Βλάχικο συγκαθιστὸ » »
- DG2082 { **Γαλοκαιράκι** Τσάμικο » »
Σελήμ μπένης » »

Κ Ρ Η Τ Ι Κ Α

Νικ. Κουφιανὸς — Ἀντ. Τσεσμές — Στ. Μαυροδημητράκης

25 ἑκατοστῶν

- DG2073 { **Χανιώτικο καὶ Ξεροστεργιανὸ** Μὲ τραγοῦδι
Πότε θὰ κάνει ξαστεργιά » »
- DG2074 { **Νέος χαλεπιανὸς - Κουνουπιδιανὸς** » »
Κοντυλιὲς Λασηθιώτικες » »

Χ Α Β Α Γ Ι Ε Σ

25 ἑκατοστῶν

- DG2070 { **Ὁμορφὴ ταιγγάνα** Ταγκὸ Ἀρ. Δημητρίου
Γυναῖκες ξελογιάστρες Σλόου Φὸξ » »
 Χρ. Εὐθυμιάδου-Ἀρ. Δημητρίου συν. Χαβάγιες Δημητρίου
- DG2095 { **Ἀχ ἔλα σὺ** Σλόου φὸξ Ι. Κυπαρίσση Χρ. Εὐθυμ.
 [καὶ χοροδ. συν. Χαβάγ. καὶ Τζάζ
Φλερέττα Φὸξ Ἰ. Κυπαρίσση - Ρ. Ἀμντόρ - Δ. Φιλίπ-
 ουλῆς συν. δοχήστρας
 ἀπὸ τὴν ὀπερέττα « Ἀπόψε ἀδὸ ἀγαπῶ »

Κ Ω Μ Ι Κ Α

25 ἑκατοστῶν

- DG2051 { **Ὁ Κυριακὸς ντιζέρ** Π. Κυριακοῦ Π. Κυριακὸς-Γ.
Μετὰ τὸ Βορονῶφ Ι. Γιαν. Κάκη-Κ. Γιαννίδη [Καμβύς.
 ἀπὸ τὴν ἐπιθ. « Ἀλεπού »

σκοποῦ τούτου θά ἦτο ἀνάγκη νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἀγκυραν, θά μεταβῶμεν. Ὁ Μουσταφᾶ-Κεμάλ ἐκχυᾷτο πάντοτε ὅτι θά μὲ ἡγμάλωτιζεν. Οἱ ὅροι τῶρα ἀντεστράφησαν ἐλαττώσαμεν κατὰ 400)ο στρατιάν του εἰς ἄνδρας καὶ πυροβολικὸν τὸ ὑπόλοιπον θ' ἀποτελέσῃ προσπάθειαν οὐχὶ δύσκολον». Ἐρωτηθεὶς ὁ Στρατηγὸς, νὰ εἰπῇ ὁποῖον οὗτος διεδραμάτισε πρόσωπον εἰς τὴν μεγάλην τοῦ στρατοῦ του ἐπιτυχίαν καὶ περὶ τῶν κυριωτέρων παραγόντων, οἵτινες ἐβοήθησαν τοὺς Ἕλληνας νὰ συντρίψωσι τοὺς Τούρκους εἰς διάσπασμα χρονικὸν ὀλιγώτερον τῆς μιᾶς ἐβδομάδος: «Καλὰ λοιπόν, ἀπήντησεν μειδιῶν, ὀφείλω καθὼς ὁ Πρόεδρος ὡμῶν Ρουσβελτ νὰ ὁμιλῶ ἡσύχως καὶ μετὰ μεγάλης ἡρεμίας. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν συνετέλεσαν, τὸ ἔσχατον στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, ἐπιδοκιμασθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἡ γενναιότης καὶ τὸ ἥθικόν τῶν στρατιωτῶν μας, καὶ ἡ θαυμασία δραστηριότης ὅλων τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ στρατοῦ. Ἐκαστος εἰς τὸν ρόλον του συνέτεινεν εἰς τὴν νίκην, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ τηλεφωνηταὶ, ἄρτοποιοί, σιδηρουργοί. Εὐνόητον ὅτι οἱ μεγαλύτεροι ἔπαινοι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἀτρομήτους στρατιώτας μας, οἵτινες συγκαίως ἐβάδιζον ἐπὶ ἐβδομάδας ὅλας ἔχοντες πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ἓν μόνον τεμάχιον ἄρτου καὶ τυροῦ.

ΜΙΛΛΣ

45

28 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ἀξίον σημειώσεως ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Ἐθνικιστῶν καταληφθέντος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἶναι Ρωσικῆς κατασκευῆς. Καταφθάνουσιν εἰσέτι εἰς μεγάλας ποσότητας τραυματῖαι, ἀλλ' ἡ σφοδρότης τοῦ ἀγῶνος ἐκόπασεν ἤδη ἀπὸ τινος χρόνου.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

46

28 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Συνεταμικὸν Τέπον

Λονδίνον

Πληροφοροῦμαι ὅτι ἐμφάνισις ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν ὁμάδων 150 χλμ. βορείως Ἐσκή-Σεχέρ καθιστᾷ ἀδύνατον ὑποχώρησιν Κεμαλικῶν δρώντων χερσόνησον Βοσπόρου. Κωνσταντῖνος θά εἰσέλθῃ ἐν λαμπρᾷ συνοδείᾳ καὶ πομπῇ Ἐσκή-Σεχέρ.

ΜΙΛΛΣ

47

28 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ἑλληνικὰ στρατεύματα προήλασαν πρὸς Σαρῆ-Κιόι, 65 μίλια ἀνατολικῶς Ἐσκή-Σεχέρ. Ἀπόστασις Ἐσκή-Σεχέρ—Ἀγκύρας 160 μίλια.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

48

28 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλν Μαίηλ

Λονδίνον

Σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι μεταξὺ Ἐσκή-Σεχέρ καὶ Σαρῆ-Κιόι, ἀποστάσεως 65 χλμ. ἀπεκατεστάθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν καταδίωξιν Ἕλληνες εὐρίσκουσι καθ' ἑκάστην ὕλην πολέμου ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ Τούρκων.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΞΗ

49

30 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Καίτοι ἐπίθεσις ἐλληνικὴ ὑπὲρ ἐξ λαμπρᾷ καὶ ἐπιτυχῆς, Ἕλληνες ἔχουσιν εἰσέτι πρὸ αὐτῶν δύσκολον ἔργον. Αἱ ἐχθροπραξίαι ἐν μεγάλῃ κλίμακῃ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐσταμάτησαν. Ὁ Κεμάλ θ' ἀπαπειραθῇ ἀναμφιβόλως ὅπως ὑπεραμυνθῇ Σιβρῆ-χισσάρ. Ἐὰν ὁμῶς ἀποτύχῃ, ἔλαβε μέτρα ὅπως ἐγκαταλείψῃ καὶ αὐτὴν τὴν Ἀγκυραν καὶ ἀποσυρθῇ Σεβάστειαν. Τὸ σχέδιόν του εἶναι ὅπως ἐπιμηκύνῃ μέτωπον Ἑλληνικὸν καὶ ἐξασθενίσῃ γραμμὴν αὐτῶν.

Μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης ἐπιτυχίας ἐπέμβασις θά ἐγένετο πιθανῶς τῶρα ἀποδεκτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

50

31 Ἰουλίου (ν. ἡ.)

Ντέϊλν Τέλεγραφ

Λονδίνον

Τὰ ἐκ τοῦ μετώπου νέα σπανίζουσιν. Εἰς τὸ μέτωπον ἐπικρατεῖ ἡρεμία. Φαίνεται ὅτι δὲν δύναται νὰ προβλέψῃ τις τὸ ἀποτέλεσμα στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα δύναται νὰ μελετηθῇ κάλλιον ἐπὶ τόπου. Κατάλληλος δὲ διὰ τὴν τοιαύτην μελέτην τόπος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πόλις Τουρκικῆς, ὡς ἡ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ μετώπου τοιαύτη, ὅπου δύναται νὰ μελετηθῇ τις τὸν Τούρκον ὅπως μεμονωμένον, νὰ ἴδῃ τὴν ἀμάθειάν του, τὸν φανατισμὸν του, τὴν θηριωδίαν, τὴν ρυπαρότητα καὶ τὴν ἀθλιότητά του. Τὸ Οὐσάκ χωρίον μικρόν, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ἀγόνων πεδίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καυστικώτατον κατὰ τὸ θέρος καὶ φρικωδῶς ψυχρὸν τὸν χειμῶνα, μετεβλήθη εἰς πόλιν, σχεδὸν δὲ εἰς μικρὰν πρωτεύουσιν. Οἱ Τούρκοι ἐνταῦθα εἶναι πολυπληθεῖς. Τὰ ἐννέα δέκατα τῶν κατοίκων εἶναι Τούρκοι.

και. Φοροῦσι τὸ φέσιον πρὸς ἔνδειξιν τοῦ θρησκευματός των, εἶναι δὲ ρακένδυτοι· χαρακτηριστικὴ ἀποδείξις τῆς πτωχείας των. Ἐρχονται ἐξ ἀπομεμακρυσμένων χωρίων εἰς τὴν πόλιν καθήμενοι ἐπὶ ἰσχυρῶν θναρίων ὑπερφορτωμένων πάντοτε καὶ ταλαντευομένων ἀπὸ τῶ βαρὺ αὐτῶν φορτίου. Οὐδέν περισσώτερον τοῦτου ἐμποιεῖ λυπηροτέρην ἐντύπωσιν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος, καὶ τοῦτο διότι κακῶς αὕτη ἐδῶ διωκθήθῃ καὶ ἐγκαταλείφθῃ ἐν ἀπελπισίᾳ. Εἰς τὴν ἀγορὰν κατέρχονται καὶ Τούρκισσαι χωρिकाί. Ὁμοιάζουσιν πρὸς τὰς Ἰνδοῦς, μὲ μακρὰν μέλαιναν κόμην, φέρουσιν δὲ τὰ μικρὰ νήπια αὐτῶν κρεμάμενα ἐπ' ὤμων ἐπὶ σάκκου, ἢ εἰς τὰ νῦτα τῶν ὄνων των. Παντοῦ πτωχεῖα, ἐλεεινότης καὶ ἔνδεια.

Ἐλαχίστην προσοχὴν ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Κεμαλικὸν πόλεμον καὶ τὸν Ἀρχηγὸν αὐτῶν. Δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι οἱ δύο πολιτισμοὶ τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ἀπομεμακρυσμένης Δύσεως συναντῶνται ἀκριβῶς ἐνταῦθα.

ΜΗΩΜΟΝ

Πόλεμος μετὰ τοὺς Τσέτας.

51

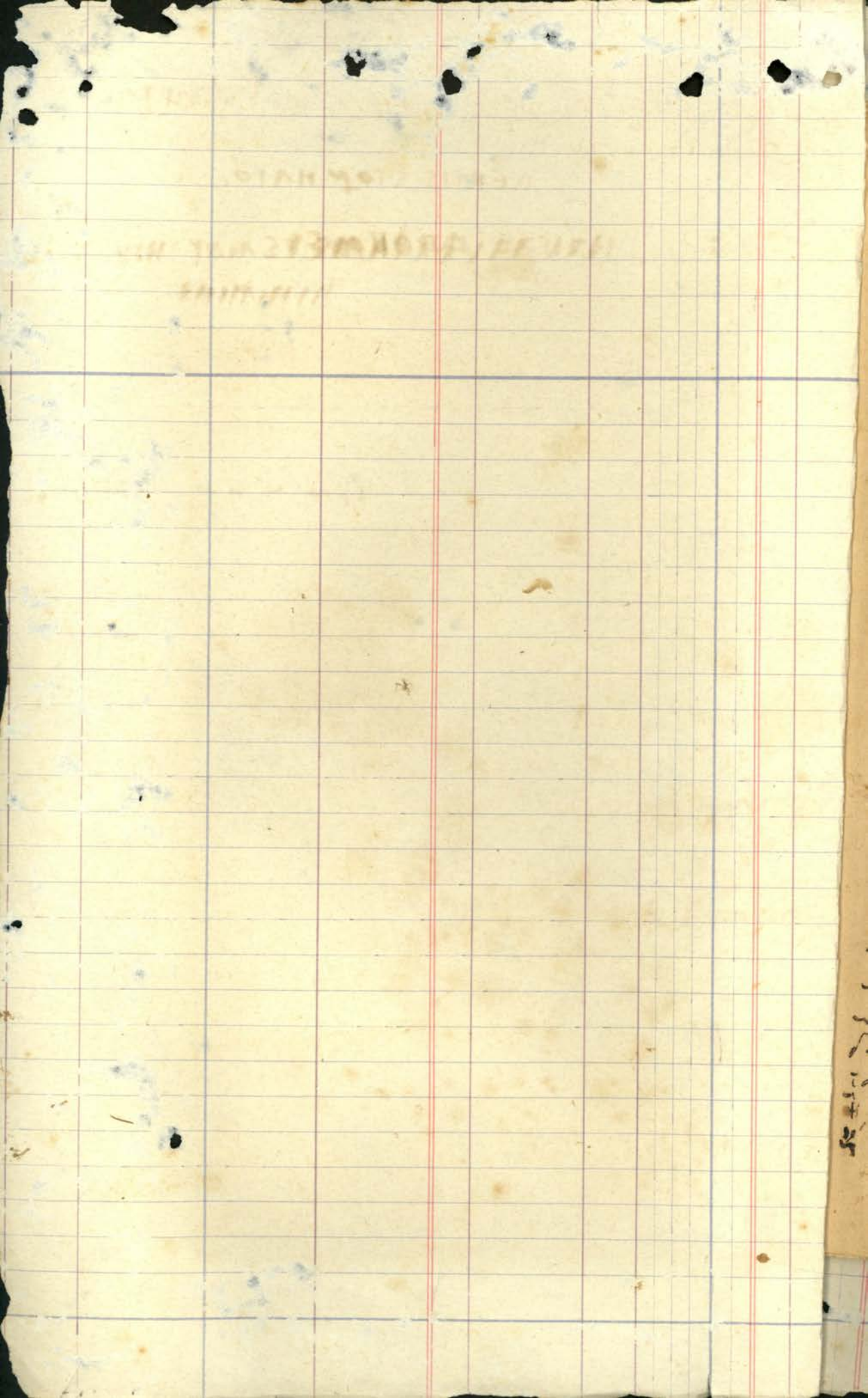
1 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντεῖλν Τέλεγραφο

Λονδῖνον

Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγκαθιδρύθη ὁριστικῶς ἐπὶ νέων θέσεων, ἃς θὰ κρατήσῃ ἀσφαλῶς. Ἀπὸ Τουλῶ-Μπουναρ μέχρις Ἀφιδν-Καρά-χισσάρ καὶ πέραν κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Βαγδάτης εἰς Κιουτάχειαν καὶ Ἑσκή-Σεχέρ ὑπάρχει σειρὰ ἀδιάσπαστος ἰσχυρῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, αἵτινες δύνανται ν' ἀντιπαραταχθῶσιν αὐθωρεὶ κατὰ πάσης ἐπιδρομῆς Κεμαλικῶν. Εἰς σημεῖα τινα, ὡς ἐν Ἀφιδν-Καρά-Χισσάρ, ἡ δύναμις αὐτῆς ἀνέρχεται μέχρι δύο μεραρχιών. Εἰς ἕτερα σημεῖα ὡς ἐν Κιουταχείᾳ καὶ ἀνατολικῶς Ἑσκή-Σεχέρ Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἶναι ἰσχυρότατος, ἀντιθέτως δὲ πρὸς ἰσχυρισμοὺς Κεμαλικῶν, δὲν θὰ δυνηθῶσι οὗτοι νὰ κατισχύσωσι τῶν ἐνταῦθα Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, καλῶς ἄλλως ὀργανωμένων, ἀνεξαρτήτως πάντοτε τῶν δυνάμεων, ἃς θὰ ἡδύναντο νὰ συναθροίσωσιν ἐνταῦθα ἐξ ἄλλων σημείων. Ὑλικὸν τῶν Κεμαλικῶν, ἀνεπαρκές ἤδη κατὰ τὴν ἐναρξιν ἐπιχειρήσεων, τοσοῦτον ἡλαττώθη ἐσχάτως, ὥστε εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποπειραθῶσι σοβαρὰς ἐπιθέσεις. Ἐὰν ἦτο ζήτημα μόνον ἀνδρῶν, ὁ Κεμάλ θὰ ἡδύναντο νὰ στρατολογήσῃ ἐπαρκῆ ἀριθμὸν ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν Ἀνατολίας, ἰσάριθμον περίπου πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων, θὰ ἦτο ὅμως στρατιὰ κακῶς ἐξοπλισμένη καὶ κακῶς ἐφοδιασμένη. Τὸ Κεμαλικὸν πυροβολικὸν ἀποτελεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπὸ 60 πυροβόλα δολιχῆς μετρίας καὶ ἐλαφρῆς, καὶ ἐκ μικροῦ ἀριθμοῦ πολυβόλων. Τὰ πολεμοφόδια αὐτῶν ἡλαττωμένα, μέχρι ποσοῦ 30 ὀβιδίων περίπου μόνον δι' ἑκάστον πυροβόλον. Καὶ αὐτὰ ἐτι τὰ πυρομαχικά ὅπλων ἐξαντλοῦνται ταχέως, ὥστε τὰ στρατεύματά του δὲν θὰ δυνηθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου ν' ἀντιταχθῶσιν ἐν κανονικῇ μάχῃ. Διατηρεῖ, ἀκόμη ἰδίως πρὸ τῆς Ἀγκύρας, ἐξωτερικὴν παράστασιν τακτικοῦ στρατοῦ, ἵνα προξενήσῃ ἐντύπωσιν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις καὶ διατηρήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐν Κων) πόλει ἑπαδῶν του. Κατ' ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς στρατὸς του ἀνέρχεται εἰς 60.000 περίπου ἀνδρῶν, οὐ μόνον κακῶς ἐξοπλισμένων ἀλλὰ καὶ ἀπωλεσάντων κατὰ μέγα μέρος ἠθικὸν αὐτῶν. Μόλις εὐρίσκουσιν εὐκαιρίαν λιποτακτοῦσιν. Εἶχον ἰδεῖ πρό τινος ἀκόμη ἐνταῦθα, ἐν Τουλῶ-Μπουναρ, ὁμάδα τοιοῦτων στρατιωτῶν. Ἐρρίφθησαν ἀναμίζ ὑπὸ τὰς σκληρὰς καθήμενοι ἐκλαθόν κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον. Τινὲς φέρουσιν ἐνδυμασίαν καινουργῇ μὲ στρατιωτικὰ ὑποδήματα, ἄλλοι ὅμως φέρουσιν μανδύαν στρατιωτικὸν ἢ μόνον περισκελίδας, τὸ ἥμισυ δὲ περίπου ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι ὁμοιομόρφως ἐνδεδυμένοι. Κατάγονται ἐξ Ἀνατολίας, ἐστρατολογήθησαν δὲ μετὰ τὰ ράκη ταῦτα, τὰ ὅποια φοροῦσιν. Ἐτερος ὅμως ἀνεφάνη κίνδυνος ἐν Ἀνατολίᾳ, ὑποθαλάπμενος ὑπὸ τοῦ Κεμάλ. Εἶναι οἱ λεγόμενοι Τσέται, οἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι παρακολουθοῦσι τοὺς Κεμαλικούς, διωργανώθησαν εἰς συμμορίας ἀριθμούσας 20 ἢ 30 ἄνδρας, ἐνίοτε δὲ καὶ πολλὰς ἑκατοντάδας. Εἶναι οἱ διάδοχοι τῶν περιφήμων Βασιβούζουκων, συγκεείμενοι ἐκ κακοποιῶν στοιχείων, ζῶντες εἰς ὄρη καὶ κωμπολῆς, προτιμῶντες τὸν πλανόδιον βίον τῶν κλεπτῶν καὶ ληστῶν ἀπὸ πᾶσαν ἐντιμὸν ἐνασχόλησιν. Ὁ Κεμάλ ἐδέχθη συνεργασίαν αὐτῶν, εἶναι ὅμως ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀνακριβὲς ὅτι ἀποτελοῦσι καὶ μέλος τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ του. Δρῶσι μόνον ἐξ ἰδίου ἐνστίκτου, τοῦ ἐνστίκτου ληστείας καὶ κλοπῆς, ὡθούμενοι ἐνίοτε ἀπὸ ἀπλῆν εὐχαρίστησιν ἐπιτίθενται καὶ νὰ μάχωνται. Ἐὰν θὰ ἐπεθύμει ὁ Κεμάλ ὅπως συμμετάσχωσιν εἰς κανονικὴν τινὰ ἐπιχείρησιν ἢ τοὺς διέτασεν νὰ ἐκτελέσωσιν ἰδιαίτερόν τι στρατιωτικὸν ἔργον, θὰ ἤρνούντο νὰ συμμερφωθῶσι. Τὰ ἀποσπάσματα ἢ συμμορίαι αὗται ἀπασχολοῦσι καθ' ἑκάστην ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπὸ τοῦ Ἀφιδν-Καρά-χισσάρ κατὰ μῆκος σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης. Ἐπιθέσεις των ἐνίοτε, ὡς συνέβη τὴν ἡμέραν ἀφίξεώς μου, ἐπιτυγχάνουσιν. Δέκα μίλια περίπου ἐξωθῇ Τουλῶ-Μπουναρ, 17 Ἑλλήνες ἀνευ προασπίσεως, πρὸς στιγμὴν, ἐπισκευάζοντες προχειρῶς τηλεγραφικὴν γραμμὴν προσεβλήθησαν αἰφνιδίως ὑπὸ ἡ 50—60 Τσετῶν ἐρίππων. Ἐζήτησαν τηλεφωνικῶς ἐπικουρίαν ἐκ Τουλῶ-Μπουναρ ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἡμύνθησαν ὅσον ἡδυνήθησαν ἀνδρείως. Δυστυχῶς ὅμως ἐνδεκα τούτων πρὸ τῆς ἀφίξεως ἐνισχύσεων ἐφονεύθησαν. Μόλις ἀνεφάνησαν φορτηγὰ αὐτοκίνητα μετ' ἀνδρῶν, οἱ ἐπιτεθέντες ἐτράπησαν ἐφιπποὶ εἰς φυγὴν διαφυγόντες. Αἱ ἀπόλειαί ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὑπῆρξαν λυπηραὶ διὰ τὸ μικρὸν σῶμα τὸ ὑπὸστάν ἐπίθεσιν, γενικῶς ὅμως δὲν ἐπιτυγχάνουσι πάντοτε αἱ ἐπιθέσεις αὗται. Δὲν φεῖδοντες οὕτε χωρικῶν Τούρκων, ὡς καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῷ προημιμονευθέντι περιστατικῷ πλεῖστοι χωρικοὶ ἤλθον ὅπως εἰδοποιήσωσι τηλεγραφητὰς ὅτι Τσέται ἦσαν εἰς τὰ πέριξ καὶ ἐσκέπτοντο ὅπως τοὺς προσβάλωσιν, ἀλλ' ὡς φαίνεται οὗτοι δὲν

ἔδωσαν τὴν ἀπαιτουμένην προσοχὴν. Οὕτω Κεραλικὸς πόλεμος ἐξελίχθη καὶ ἐξεφυλίσθη εἰς πόλεμον συμμοριῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων Κεμάλ δὲν ἔχει καμμίαν ἰσχὺν. Τοῦναντίον ἔνεκα τούτου καὶ μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἐστράφη κατ' αὐτόν. Εἶναι ἀπολύτως ἀληθὴ ἑλληνικὰ ἀνακοινωθέντα ἀναφέροντα ὅτι Τοῦρκοι ἐν Κιουταχεῖα καὶ ἄλλοις τόποις ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς ἐλευθερωτάς. Εἶμαι αὐτόπτης τοῦ τοιοῦτου μάρτυς. Ἐν ἐκάστη κωμοπόλει ἦν ἐπεσκέφθη, Τοῦρκοι θαυμάζουσι ἐνθουσιασμόν ἑλλήνων στρατιωτῶν. Ἑλληνες ἀξιωματικοὶ ἀπολαμβάνουσιν ὑπολήψεως μετὰ θρησκευτικῆς ἐκ μέρους τῶν σχεδὸν ἀφοσιώσεως. Οἱ Τοῦρκοι εἶναι εὐτυχεῖς καὶ εὐχαριστημένοι καὶ μειδιῶσιν ἐκ χαρᾶς, ὅταν συνομιλῶσι μετ' αὐτῶν, εὐχαριστημένοι διότι ἀπηλλάγησαν τῆς ἐκμυζήσεως τῶν Κεραλικῶν καὶ τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν Τσετῶν. Εἶναι ἐν τούτοις πρόδηλον ὅτι ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν δύναται νὰ ἐξασκῇ ἐπ' ἀόριστον ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἐν Ἀνατολίᾳ. Βασιλεὺς καὶ Γούναρης ἐν Κιουταχεῖα ἐξήτασαν ἐν πάσαις λεπτομερεῖαις στρατιωτικὴν καὶ Διπλωματικὴν κατάστασιν. Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι Κεμάλ ἀναμφιβόλως ἐνθαρρύνεται ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ του στάσει ὑπὸ Εὐρωπαϊκῶν τινῶν δυνάμεων. Ἐφ' ὅσον παραμένει ἐκκρεμῆς ἀναγνώρισις Βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπὶ τοσοῦτον ὥσάυτως ἀναβάλλεται καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς νίκης καὶ ὑπεροχῆς. Ἐπειδὴ οὐδεμία ἐλήφθη παρὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων εὐνοϊκὴ ἀπάντησις, ἡ Ἑλλὰς ἐξακολουθεῖ συνεχίζουσα τὸν ἀγῶνα δι' ἰδίῳν αὐτῆς πόρων, εἶναι δὲ ἀποφασισμένη ὥπως συνεχίσῃ τὰς προσπάθειάς της μέχρις οὗ ἀναγνωρισθῇ τὸ δίκαιον αὐτῆς, ἥτοι μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁμοεθνῶν της.

ΜΠΩΜΟΝ

52

2 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντεϊλν Τέλεγραφ

Λονδίνον

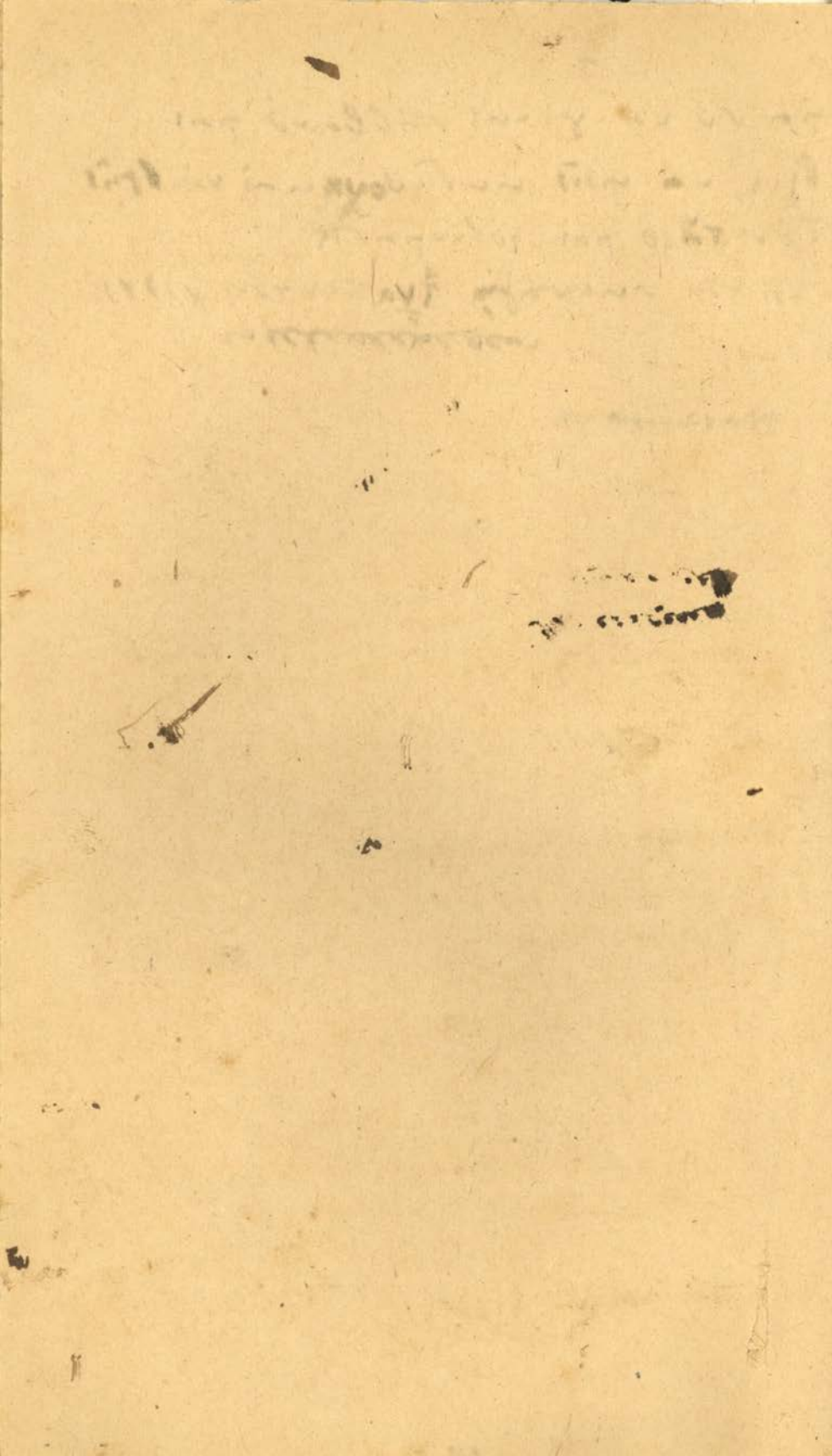
Οὐσὰν μεθ' Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.—Τὰ ἑλληνικὰ ἀνακοινωθέντα δίδουσιν ἐντόπως ὅτι τὸ πᾶν ἡρεμεῖ. Δὲν εἶναι ἐν τούτοις τοῦτο ἀληθές καὶ πείθεται τις ἀμέσως περὶ τοῦ ἀντιθέτου, διερχόμενος τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς συγκοινωνιῶν. Τὸ Οὐσὰν εὐρίσκεται εἰς πυρετώδη κίνησιν, ὁ δὲ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν ἀναπαύεται ἐπὶ τῶν θαφνῶν του. Δὲν φαίνεται κουρασμένος, ἀξιωματικοὶ δὲ καὶ στρατιῶται εἶναι εὐθυμοί, καίτοι τὸ ἔργον αὐτῶν δὲν εἶναι ποσῶς εὐκόλουν. Τὸ Οὐσὰν ὡς ἐκ τοῦ ὑψώματος ἐφ' οὗ κεῖται ὑπερβαίνοντος 2.500 πόδας, εἶναι δροσερώτατον τὴν νύκτα, καίτοι ἡ ἄλλη περιοχὴ εἶναι ἀρκούντως θερμὴ κατὰ τὴν ἡμέραν. Καυστικὰ ἡλιακὰ ἀκτῖνες τοῦ Αὐγούστου πίπτουσιν ἐπὶ τῶν ἀπεμονωμένων σκοπῶν οἵτινες εὐρίσκουσι προσωρινὸν καταφύγιον ὑπὸ τὰς σκηνὰς ἢ ὑπὸ τὰς καλύβας ἐκ φύλλων. Τὸ Τουλου-Μπουναρ εἶναι ἔτι ὑψηλότερον, 3.200 περίπου πόδας, καὶ ἐνταῦθα ὁ καύσων εἶναι ὑπερβολικὸς κατὰ τὴν ἡμέραν. Εὐκολώτερον εἶναι νὰ φαντασθῇ τις παρὰ νὰ περιγράψῃ τὰ ὅσα ὑπέστησαν Ἑλληνες στρατιῶται κατὰ τὰς ὁδοπορίας καὶ μάχας τῶν δέκα πρώτων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἐπιθέσεως. Ὁ συνταγματάρχης συντάγματός τινος ἐπιστρέψας μόλις ἐκ Σεϊντή-Γαζή Α. τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ, ὅπου συνεκροτήθη τελευταία μεγάλῃ μάχῃ, μοι εἶπεν ὅτι τὸ σύνταγμα τοῦ ἡμέραν τινὰ ἔμεινεν ἐπὶ 16 ὥρας χωρὶς νὰ εὕρῃ νερὸ. Οἱ ἄνδρες καὶ οἱ ἵπποι ἦσαν ἐξηγνήμενοι ἐκ τῆς καπνώσεως καὶ δίψης, ἐν τούτοις ὅμως ἔκαμον πορείαν 40 καὶ πλέον χιλιόμετρον εἰς διάστημα 24 ὥρων. Ἡ ἀντοχὴ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν εἶναι λίαν ἀξιοθαύμαστος. Τὸ συσσίτιόν των, κατ' αὐτοὺς, εἶναι ἀρκετόν, καίτοι οὔτε κατὰ τὸ ἥμισυ θὰ ἦτο ἐπαρκὲς δι' Ἀγγλόν στρατιώτην. Λαμβάνουσι κρέας τρεῖς μόνον τῆς ἐβδομάδος, τὰς δὲ ἄλλας ἡμέρας ζῶσι μὲ ὄσπρια, ὀπώρας καὶ ψωμότυρο. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν εἴνε ἐπίσης λιτοί, ὡς καὶ οἱ ὀπλίται, ἀρκούμενοι μὲ ἐν μόνον εἶδος φαγητοῦ. Ὅταν ἐν Οὐσὰν κατάρθωσα νὰ εὕρω μίαν ὀρνιθα, τὸ τοιοῦτον διὰ τὴν τράπεζαν τῶν ἀξιωματικῶν ὑπῆρξεν ἐκπληξίς. Παρὰ τοῖς τούρκοις κατοίκους φαίνεται ὅτι τροφαὶ ἀφθονοῦσι. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν διαπράττει τὴν παραμικρὰν ὑπερβασίαν τὸ σέβας πρὸς τὴν περιουσίαν τῶν Τούρκων φθάνει μέχρις ὑπερβολῆς. Αὐστηρότατα τιμωρεῖται πᾶς στρατιώτης ὅστις θὰ οἰκαιοποιεῖτο ὀρνιθα ἀνήκουσαν εἰς Τοῦρκον. Εἶναι ὅλως ψευδὴ ἀνακοινωθέντα, ἃν ἐκυκλοφόρησαν τοιαῦτα, ὅτι κατελήφθη ὑπὸ Τούρκων τὸ Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ, διότι ἄνδρες καὶ ἀξιωματικοὶ ἔρχονται ἐκεῖθεν καὶ μεταβαίνουν ἐκεῖ συνεχῶς.

Ἀξιωματικὸς τις, ἀρτιθεὶς πρὸ τινος ἐκεῖθεν, μοι παρέσχε λεπτομερεῖας τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων διαπραχθεισῶν σφαγῶν τῶν Ἀρμενίων. πρὶν ἀκριβῶς ἐγκυκλοποιῆσαι τὸ Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ. Εἶναι οὗτος λοχαγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἦτο μετὰ τῶν πρώτων εἰσελθόντων εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

Ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀριθμὸς φονευθέντων Ἀρμενίων καὶ εὐρεθέντων ἐν ταῖς συνοικίαις αὐτῶν ἀνέρχεται εἰκοσινένεα. Εἶδεν ὁ ἴδιος ἰδίους ὁμασιν εἰκοσινεὶς πτώματα ἐπισκεφθεὶς τὰς οἰκίας. Τὰ περισσότερα ἦσαν γυναικοπαῖδων. Τινὰ ἐρονεύθησαν διὰ σφαίρας, ἄλλα εἶχον κεκομμένον τὸν λαιμὸν καὶ ἕτερα πολλοὺς λοχισμοίς. Μικρὸς μόνον ἀριθμὸς Ἀρμενίων κατάρθωσε νὰ κρυφθῇ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν Ἑλλήνων. Σημαντικώτερος ἀριθμὸς ἀπηλλάθη εἰς τὸ ἐσωτερικόν, οὐδεὶς δὲ γνωρίζει πόσος ἦτο καὶ ποία ἡ τύχη αὐτοῦ, μέτροι ὅμως ὑπολογισμοὶ ἀναβιβάζουσιν αὐτὸν εἰς πολλὰς χιλιάδας. Κεραλικοὶ ἤρξαντο ἀπελαύνοντες τοῦτους ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους. Οἱ ἀτυχεῖς οὗτοι εἰς πολλὰς περιστάσεις ὑφίσταντο ἀμέσως ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν Τσετῶν, εἰς χειρὰς τῶν ὁποίων ἐγκυκλοποιεῖτο.

Δύο ἐκ τῶν Τσετῶν τούτων ἐδικάσθησαν ἐν Οὐσὰν καὶ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον σήμερον, διότι εἶχον διαπράξει φρικαλεότητας. Ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις ὅτι ὁ Κεμάλ μεταφέρει πολὺ ὕλην ἐπὶ νέων ὄχυρῶν θέσεων, εἰς 100 περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ Ἀγκύρας καὶ ὄχυροῦται ἐπὶ ὑψώματων μετὰ τῶν Σαρή-Κιὸν ἐπὶ ποταμοῦ Πουρσάκ, καὶ Πολατῇ. Τὸ τελευταῖον εἶναι ὄχυρὸν θέσις ἐπὶ ὕψους 2500 ποδῶν, δεσπόζουσα πεδιάδων καὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐνταῦθα δὲ σχηματίζεται

Ημερᾶς, βασιλῆα, θανταῖς δυνάστεσιν,
 τῶν βασιλέων.
 Μαῖνοι καὶ γένους, τραγῶν
 ἡρώων τῆς δυνάστεως σου τῆς νύκτας,
 οἱ ἡρώες, βασιλεῖς καὶ γένους
 οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες
 καὶ οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες
 καὶ οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες
 καὶ οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες, οἱ ἡρώες

εἰρεῖα κοιλίας. Σιβρῇ Χισσάρ κεῖται χαμηλά ἐντὸς πεδιάδος, τῆς εἰσόδου ἀφ'εὐθείας προφανῶς ἐλευ-
 θέρας, ὅπως εἰσέλθωσιν οἱ Ἕλληνες οἵτινες ὁμῶς δὲν τὸ ἐπραξαν ἐτοιμάζοντες νέον σχέδιον, ὅπως
 ἀντικρύσωσι τὴν νέαν κατάστασιν. Ὁχυρωματικὴ γραμμὴ Κεμάλ θὰ ἐπεκταθῇ 35 χιλ. δυτικῶς Γορδίου.
 Τοποθεσία αὕτη κατοικεῖται ὑπὸ σποραδικῶν νομαδικῶν Κουρδικῶν φυλῶν, αἵτινες δὲν διάκεινται καὶ
 πολὺ εὐνοικῶς πρὸς Κεμάλ. Ἐπεβεβαιώθη τὴν ὥρην ὑπὸ Κεμαλικῶν ἀξιωματικῶν ἀγχιματω-
 σθέντων ὅτι Κεμαλικὸς στρατὸς ἦτο περίπου ὅσος ὑπελογίσθη ὑπὸ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου, ἦτοι
 80-90 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἀπετελεῖτο ἐκ 17 Μεραρχιῶν ἀλλ' ἐκάστη τούτων συνέκειτο ἐκ 5-6 μόνον χιλιά-
 δων. Αἱ μεγαλυτέρας ὑποστάσαι ἀπώλειας τρεῖς Μεραρχίαι ἦσαν ἡ τρίτη καὶ 15 Καυκασιανή, ἐκ τῶν καλλίς
 τέρων στρατευμάτων καὶ 23η. Κατεστράφησαν καὶ αἱ τρεῖς ἐξ ὀλοκλήρου. Καὶ αἱ μὲν 23η καὶ ἡ 2η
 ἐξεμηνίσθησαν ἐν Ἑσκή-Σεχέρ, ἡ δὲ 15η κατὰ τὴν πρὸ τῆς Κιουταχίας μάχην. Τὸ πλεῖστον
 τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀνδρῶν τῶν μεραρχιῶν τούτων ἐφρονεῖτο, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἠγχιματωσθή. Κεμαλικὸς
 στρατὸς ὑπέστη ὥσαυτως, ὡς πρότερον ἀνέφερον, σημαντικὰς ἐλαττώσεις ἀπὸ λιποταξίας. Οἱ ἄνδρες ἐπω-
 φελοῦνται πάσης εὐκαιρίας, ὅπως ρίψωσι τὰ ὅπλα καὶ ἐκαρτήσωσι τὸν εἰς τὰς χαράδρας καὶ τὰ δάση καὶ
 κρυφθῶσιν εἰς τὰ χωρία. Ἐὰν Κεμάλ θεωρῇ ὅτι δύναται νὰ διεξαγάγῃ πραγματικὸν κλερτοπόλεμον, δὲν
 εἶναι ὀλιγώτερον βέβαιον ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ θὰ εἶναι ἐναντίον αὐτοῦ, οἱ δὲ Ἕλληνες θὰ ἐπι-
 τύχωσιν ὅπως ἀντισταθῶσι κατὰ τῶν ἀτάκτων τούτων συμμοριῶν μὲ τὴν σημαντικὴν βοήθειαν τοῦ αὐτό-
 χθονος πληθυσμοῦ. Ἡ βοήθεια αὕτη θὰ εἶναι ὠφέλιμος εἰδικῶς εἰς παροχὴν πληροφοριῶν καὶ τροφίμων εἰς
 Ἕλληνας. Ἀνακοίνωσις διαβιβασθεῖσά μοι σήμερον πῶτις ἐν Σμύρνης, λέγει, ὅτι Ἀγγλικοὶ τινες ἐφη-
 μερίδες ἀγγέλουσιν, ὅτι Τουλὸς Μπουνάρ ἀνεκατελήφθη ὑπὸ Τούρκων. Ἡ εἰδήσις αὕτη μὲ διεσκέδασε
 πολὺ διότι γράφω ἐντεῦθεν, ἐκ Τουλὸς Μπουνάρ, ἐκ τῆς σκηνῆς τῶν Ἑλλήνων Ἐπιτελῶν.

ΜΠΩΜΟΝ

53

4 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδίνον

Ἀντιφατικαὶ εἰδήσεις Ἑλληνικῶν καὶ Τουρκικῶν ἀνακοινωθέντων, ἰδίως δὲ δευτέρων, δημοσιευ-
 θέντων ἐσχάτως εἰς ἐφημερίδα «Χρόνον» Παρισίων δίδουσιν εἰς τὸ κοινὸν ἄοριστον ἰδέαν τῆς σήμερον πραγ-
 ματικῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως. Ἑλληνικὰ ἀνακοινωθέντα, καίτοι συχνάκις ὑπερβολικά, εἶναι πάντοτε
 ἐν τούτοις ἀληθῆ, ἐνὶ εἰδήσεσι ἐκ τουρκικῆς πηγῆς γενικῶς εἶναι ψευδεῖς. Κεμάλ ἐγκατέστησε Γενικὸν
 Στρατηγεῖον ἐν Ἄλπο. Δυνάμεις Τουρκικαὶ κατέχουσι γραμμὴν Ἑσκή-Σεχέρ Ἀλπο-Σιβρῇ-χισσάρ.
 Ἀναμένεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις.

ΛΕ-ΜΠΟΤΒΙΕ

Τὸ γόητρον τοῦ Κεμάλ μειοῦται.

54

4 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τέλεγραφ

Λονδίνον

Μέτωπον Οὐσάκ. Γόητρον Κεμάλ, οἷονδήποτε καὶ ἂν ἀπέμεινεν αὐτῷ ἐν Εὐρώπῃ, ἔσχε βεβαίως
 μεγάλην ἐν ἀνατολῇ μείωσιν. Τοῦτο καταδεικνύεται καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῶν διερχομένων πρὸς τὰς Ἑλ-
 ληνικὰς γραμμάς Τούρκων. Εἶναι εὐχαριστημένοι νὰ δραπετεύσωσιν, εὐθὺς ὡς δυνηθῶσι, καὶ πληροφοροῦσιν
 ὅτι Ἀγκυρὰ κατέχεται ὑπὸ μεγάλου πανικοῦ. Οἱ πολῖται δὲν ἔχουσι ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ
 Κεμάλ ὅπως ἀντιστῇ εἰς Ἑλληνικὴν προέλασιν. Πανικὸς ἤρξατο ἐν Ἀγκυρᾷ τὰς πρώτας μετὰ τὴν κατάλη-
 ψιν Ἑσκή-Σεχέρ ἡμέρας, ἠβέησε δὲ μόλις κάτοικοι ἐπληροφόρησαν ριζικὴν ἦταν Κεμαλικῶν στρατιῶν
 ἐξ ὧν Ἑσκή-Σεχέρ, τὴν 8)21 Ἰουλίου. Τῆς μάχης ταύτης, ἣτις ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀποφασιστικὴ, ἔλα-
 βον γραφικὰς περιγραφὰς ἀπὸ πολλοὺς ἀξιωματικούς συμμαχόντας εἰς αὐτήν. Ἐσχον τοιαύτην περι-
 γραφὴν καὶ παρὰ τοῦ Διοικητοῦ Μεραρχίας ὅστις μοι περιέγραψεν ὅτι μάχη διεξήχθη ἐπὶ ἐκτάσεως ὑπερ-
 βαίνουσας τὰ 35 χιλ. Δεξιὰ φάλαγγς κεμαλικῶν κατῴρθωσε τὴν ἡμέραν νὰ προσεγγίσῃ Ἑσκή-Σεχέρ μέχρι
 5 χιλ. καὶ ἡ τοπικὴ αὕτη ἐπιτυχία ἐκοινοποιήθη εἰς Ἀγκυρὰν ὡς λαμπρὰ ἐκδίκησις Κεμάλ. ἀγγέλλουσα
 ὡσαύτως ἀνακατάληψιν πόλεως. Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, οὗ 13η μεραρ-
 χία ἀπετέλει ἄκρον δεξιὸν ἐν Σεϊντή-γαζή, εἰσῆλθεν ἀποφασιστικῶς εἰς μάχην καὶ μετὰ 14 ὥρας νύκτωρ
 ἀγῶνα ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ὅλην τὴν ἀριστερὰν πτέρυγαν Κεμαλικοῦ στρατοῦ, ἣτις ἐπέφερε καὶ τὸ ἀποτέ-
 λεσμα τῆς μάχης.

Εἰς Ἀγκυρὰν ἐφθασαν τὴν ἐπομένην πληροφορία τῆς νέας ταύτης ἥττης, δι' ἣ ἐπηκολούθησε ἡθικὴ
 κατὰπτωσις. Οὐδεμία πίστις δίδεται εἰς ὑποσχέσεις Κεμαλικῶν περὶ ἀντιστάσεως, ὁ δὲ λαὸς ἐγκαταλείπει
 ἐσπευσμένως τὴν πόλιν. Ἡ πεποίθησις τοῦ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀντιστάσεως αὐξάνει καὶ ἐκ τοῦ γε-
 γονότος ὅτι καὶ στρατιωτικοὶ ἐτι κύκλοι δὲν φαίνονται ἔχοντες ἐμπιστοσύνην εἰς ἐπιτυχὴ ἀντίστασιν. Πα-
 ρατηρεῖται ὅτι ἀπ' θῆκαι καὶ ὕλικόν ἐξεκινώθησαν καὶ μεταφέρονται ἐσωτερικόν. Ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐπεκ-
 τίνεται εἰς ὅλην τὴν Κεμαλικὴν περιοχὴν. Κεμάλ καταβάλλει ἀπελπιστικὰς προσπάθειας ὅπως συγκρατήσῃ
 γόητρον αὐτοῦ, ἐδημοσίευσεν προκηρύξεις νοθετῶν ὅλους τοὺς Μουσουλμάνους νὰ μείνωσιν ἡσυχῶν, νὰ πειθαρχῶ-
 σιν, καὶ ἀποφεύγωσι νὰ δημιουργῶσι δυσκολίας διὰ τὴν Κυβέρνησιν των, ὑποσχόμενος ἐν τέλει ἐπιτυχίαν
 καὶ νίκην. Δι' ἀντεκδίκησιν ἐπιθέσεως τελευταίων ἡμερῶν κατὰ τηλεγραφητῶν παρὰ τὸ Τουλὸς-Μπουνάρ,
 στολίσκος ἀεροπλάνων ἐβομβάρδισεν ἐχθρικὰς ἀποθήκας ἐν Τσιζό, ἀνατολικῶς Ἀφίον Καρᾶ-χισσάρ, καὶ

κατέσπρεψεν αεροναύσταθμον καὶ ἐφοδιοπομπάς. Ἐσχον λίαν ἐνδιαφέρουσαν συνδιάλεξιν μετὰ Ἑλλήνων στρατηγῶν λαβόντος ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς τελευταίας ἐπιχειρήσεις. Δὲν ὑπάρχει, μοι εἶπε, κατ' ἀρχὴν ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία ὅτι Κεμαλικὸς στρατὸς δὲν θὰ ἀνασυγκροτηθῇ εὐκόλως μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἡττάν του ἐν Κιουτάχει. Ἐσχῆ-Σεχῆρ καὶ Σεῖντῆ-Γαζῆ. Κεμάλ κατὰ τὴν τελευταίαν μάχην ἔσχε βαρυτάτας ἀπωλείας. Στρατὸς του κατήντησεν ἀπλοῦς σκελετός. Δὲν εἶναι πλέον ἀντίπαλος διὰ τὸν ἐλληνικὸν στρατόν. Ὑπεροχὴ ἡμῶν εἶναι τώρα τόσο μεγάλη, ὥστε οἰασθῆποτε ἀδιακρίτως καὶ ἂν ἐξέλεγε θέσεις, θὰ εἰμεθα ἐν πάσῃ περιπτώσει ἱκανοὶ νὰ περικυκλώσωμεν στρατόν του καὶ ν' ἀναγκάσωμεν αὐτόν ἢ νὰ πολεμήσῃ ἢ νὰ παραδοθῇ ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ ἀμαχῆται. Δύναται νὰ ὑχυρωθῇ εἰς οἶαν-δήποτε καὶ ἂν ἤθελε θέσιν, πλησίον φρουρίου ἢ κεχαρακωμένης γραμμῆς. Θὰ εἶναι ἀνίκανος πάντοτε πρὸς ἐπιτυχὴ ἀντίστασιν μετὰ τὰς ἡλαττωμένας δυνάμεις, ἃς διαθέτει σήμερον ὁ Κεμάλ, τὰς ὑποίας εἰμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ δυνήθῃ σοβαρῶς ν' αὐξήσῃ. Ὁ πληθυσμὸς Ἀνατολίας βίβ' ἐξανασθῆς εἰς πόλεμον καὶ μὴ ἀναπαυθεὶς ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐπταετίας, ὑπερεκποθῇ ἀπὸ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ πρὸ ἡμῶν πρόβλημα εἶναι διπλοῦν· θὰ βαδίσωμεν πρὸς Ἀγκυραν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θ' ἀπεφάσισεν τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ νὰ κυκλώσωμεν Κεμαλικὰς δυνάμεις κατὰ τὴν προέλασιν ἡμῶν, ἢ θὰ σταματήσωμεν ἰσχυρίζοντες εἰς τὰ καταληφθέντα μέρη ἀποκρούοντες τὰς ἀνευ ἀποτελέσματος ἐπιθέσεις Κεμαλικῶν παντοῦ ἐνθα θὰ ἀπεπειρῶντο. Εἶναι ἀπάντησις, προσέθηκε, πρὸς πάντας, ὅσοι φαντάζονται ὅτι Κεμαλικά στρατεύματα δὲν ἡττήθησαν εἰσέτι. Ὑπέστησαν σειρὰν ἡττῶν ἐπὶ ἐδάφους ἐκτεταμένου, τοῦτο δὲ θέτει ἱριστικῶς τέρμα εἰς τὴν πρώην ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Αὐτοκρατορία αὕτη δὲν ὑφίσταται τώρα, εἰμὴ μόνον ἐν τῇ φαντασίᾳ. Ὅπως Τουρκία οὐδέποτε ἀνέλαβε τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς κατὰ θάλασσαν μετὰ τὴν ναυμαχίαν Ναυπάκτου, οὕτω θὰ περιορισθῇ καὶ κατὰ ξηράν ἐπὶ πλέον, μετὰ τὴν ἡτταν ἐν Ἐσχῆ-Σεχῆρ. Κεμάλ μεθ' ὑπολοίπου στρατιᾶς του ἐκ 50.000 ἀνδρῶν θὰ καταρρεύσῃ καὶ δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ ἐπανορθώσῃ στρατιωτικὸν Τουρκικὸν γόητρον, ὅπερ δύναται ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐπιζήσῃ ὡς παράδοσις μόνον τοῦ παρελθόντος καὶ οὐδὲν πλέον.

ΜΗΩΜΟΝ

55

4 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Ἑλλήνες φαίνονται ἱκανοποιημένοι πρὸς τὸ παρὸν μετὰ τὴν κατάληψιν Κιουτάχειας καὶ Ἐσχῆ-Σεχῆρ καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσιν ὥς φαίνεται τώρα νὰ ἐπιδιώξωσιν τὰ ἐκ ταύτης πλεονεκτήματα. Ἐθνικὸφρονες ἐνοχλοῦν Ἑλληνικὰς γραμμὰς διὰ ἀδιαλείπτων ἐπιθέσεων μεταξὺ Ἀφίων-Καραχισσάρ καὶ Τουλῶ-Μπουνάρ. Κεμάλ προσέβαλεν ἐπίσης καὶ τὴν μεταξὺ Γενῆ-Σεῖρ-Κιοπροῦ-χισάρ περιλαμβανομένην χώραν, ἀλλ' ἀποθῆθη· ἐπ' ἀνέλαβεν ἐπιθέσεις του πρὸς Ἐσελεῖ καὶ ἀνετίναξεν ὅλας τὰς γεφύρας.

ΛΕ-ΜΠΟΤΒΙΕ

Μάταιαι Τουρκικαὶ ἀπόπειραι.

56

4 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλι Τελεγράφη

Λονδῖνον

Ἡ μεταξὺ Τουλῶ-Μπουνάρ καὶ Ἀφίων Καρᾶ-χισσάρ χώρα ὑπὸνικεταί τώρα σχεδὸν εἰς καθ' ἑμερνὰς ἐπιθέσεις ἐκτελουμένας ὑπὸ Τουρκικῶν συμμοριῶν, ὧν ἡ δύναμις ἀνέρχεται εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας. Οἱ Ἑλλήνες ἀντεπεξέρχονται ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων, διαθέτοντες αὐτοκίνητα καὶ δυνάμενοι οὕτω ν' ἀποστέλλωσιν ἐντὸς ὀλίγου ἐνισχύσεις πρὸς πᾶν ἀπειλούμενον σημεῖον. Τὸ τελευταῖον γεγονός ἔσχε σοβαρὰς συνεπειὰς διὰ τοὺς Τούρκους, ὧν αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς βαρεῖαι. Συμμορία ἐκ τριακοσίων ἀνδρῶν, διοικουμένη τὴν φορὰν ταύτην ὑπὸ τινος συνταγματάρχου, προσέβαλε τὰς ἐμπροσθοφυλακάς τῶν Ἑλλήνων, μεταξὺ Τουλῶ-Μπουνάρ καὶ Ἀφίων Καρᾶ-χισσάρ, ἐνθα ἐπιδιώρθωνον τὰς σιδηροδρομικὰς γεφύρας. Συναντήσαντες ἐκεῖ ἰσχυρὰ ἑλληνικὰ ἀποσπάσματα ἀπεκρούσθησαν. Ὁ συνταγματάρχης καὶ τρεῖς λοχαγοὶ ἐφονεύθησαν. Εἰς Κιουτάχειαν μετεφέρθη σημαντικὸς ἀριθμὸς Τούρκων αἰχμαλώτων συλληφθέντων κατὰ τὰς τελευταίας συμπλοκάς, ἀνήκουσι δὲ οὗτοι εἰς διάφορα σώματα καὶ προέρχονται ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Τουρκίας. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι Τούρκοι ἀξιωματικοὶ δηλώσαντες, ὅτι εἶχον μόλις πρὸ μικροῦ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κων)πόλιν διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἀγκυραν. Ἀξιωματικὸς τις, ἐκ Τραπεζοῦντος καταγόμενος, δηλοῖ ὅτι ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Κεμαλικὸς στρατὸς ὑπερέβαινε τὰς 100.000 ἀνδρῶν καὶ ὅτι δυνάμεις μεγάλαι εἶχον ἀποσυρθῇ ἀπὸ τοῦ μετώπου τοῦ Καυκάσου. Ἐφωδιασμένοι δὲ ὅπλων καὶ πολεμοφοδίων ρωσικῶν. Ἡ πληροφορία αὕτη φαίνεται ἐπιβεβαιωμένη ἄλλως τε καὶ ἀπὸ πολλὰ ὅπλα, ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ Τούρκων, ἅτινα εἶναι Ρωσικῆς κατασκευῆς καὶ φέρουσιν ἐπιγραφὰς Ρωσικῶν ἐργοστασίων. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τούτων εὗρον καταφύγιον εἰς τὰ Τουρκικὰ χωρία, ὅπου μετῃμερίεσθησαν, ἀλλὰ τέλος ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλοι τῶν Κεμαλικῶν ἀξιωματικῶν, ἀντιθέτως πρὸς τινὰς εἰδήσεις δηλοῦν, ὅτι ὁ Κεμαλικὸς στρατὸς εἶχε προπαρασκευασθῇ καλῶς πρὸς ἀντίστασιν ἐν Κιουτάχει καὶ Ἐσχῆ-Σεχῆρ καὶ ὅτι ὁ Κεμάλ εἶχεν δώσει διαταγὰς, ὥπως ὑπεραμυνθῶσι πάσῃ θυσίᾳ τῶν θέσεων τούτων. Δὲν ὑπεχώρησαν, εἰμὴ ὅτε ἀντελήφθησαν τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κεμάλ προητοιμάσθη ἐν πλήρει συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐν Κων)πόλει, οἵτινες καὶ τοῦ ἐχορήγησαν πᾶσαν δυνατὴν ἀρωγὴν. Ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι οἱ Ἑλλήνες οὐδέποτε θὰ ἐπετύγχανον καὶ ὅτι εἰς

τὴν πρώτην συνάντησιν μετὰ τῶν Τούρκων θὰ ἡττῶντο. Ἐρωτηθέντες, ἂν ἐνόμιζον ὅτι ὁ Κεμάλ θ' ἀπεσύρετο πέραν τῆς Ἀγκύρας πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ἀξιωματικοὶ τινὲς Τούρκοι ἀπήντησαν ὅτι δὲν ἐπίστευον εἰς τοιαύτην ἐνέργειαν, ἐκτὸς ἂν θὰ ἦνα καὶ εἰς τοῦτο διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸ τῆς Ἀγκύρας. Εἶπον ὅτι ὁ Κεμάλ δὲν ἡσθάνετο ἑαυτὸν ἀρκοῦντας ἀσφαλῆ ἐν μέσῳ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ, καὶ διὰ τοῦτο θὰ προετίμα νὰ μείνῃ ἐν Ἀγκύρᾳ. Αναμένεται ἡ ἐπανάληψις σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα μετὰ τοῦ Τοῦλου-Μπουνάρ καὶ Ἀφὶν Καρᾶ-χισσάρ, συντελεσθεῖσας τῆς ἐπιδιορθώσεως ὅλων τῶν γεφυρῶν. Ἐπίσης ἡ γραμμὴ τῆς Βαγδάτης, ἥτις δὲν ὑπέστη εἰμὴ μικρὰς βλάβας, θὰ εἶναι ἐλευθέρᾳ ἀπὸ Ἀφὶν Καρᾶ-χισσάρ εἰς Ἑσκή-Σεχέρ, ἀποκτώντος οὕτω τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εὐκὸλον σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ μετώπου.

ΜΠΩΜΟΝ

57

5 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τελεγράφ

Λονδίνον

Πρωθυπουργὸς κ. Γούναρης καὶ ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν κ. Θεοτόκης ἀφίκντο σήμερον πρωΐαν Σμύρνην, ἀνεχώρησαν δὲ παράτα Ἀθήνας, ὅπου θὰ φθάσωσι σήμερον ἑσπέραν. Ἀμφότεροι Ὑπουργοί, μεθ' ὧν συνδιέλχον ἐπὶ τινα λεπτά, εἶναι εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς ἐν τῷ μετώπῳ καταστάσεως, καὶ θεωροῦσι πιθανῶς ταχὺ τὸ τέλος τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Θὰ δοθῇ οὕτω εὐκαιρία εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ πληροφορηθῇ κατὰ πόσον ἡλαττώθῃ ὁ Κεμαλικὸς στρατός. Ὑπάρχει μάλιστα πιθανότης ὅτι ἂν παραστῇ ἀνάγκη, πρὶν παρέλθῃ πολὺς χρόνος, ἡ Ἀγκυρα θ' ἀκολουθήσῃ τὴν αὐτὴν τύχην τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ. Ανακοινωθέντα δημοσιευόμενα εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅτι ὁ Γούναρης προτίθεται ὅπως ἐπισκεφθῇ Παρίσιον καὶ Λονδίον, δὲν ἀνταποκρίνονται ἐπὶ παρόντος εἰς πραγματικότητα, θὰ μεταβῇ μόνον ἂν ἐπὶ τούτῳ προσκληθῇ ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως. Δέον νὰ ἀφεθῇ ὅπως τὸ ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως ἐν τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ πραγματοποιηθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ μὴ γίνωσιν ἀπόπειραι πρὸς ταχείαν μὲν ἀλλὰ βεβιασμένην ἀποκατάστασιν. Ὁ Ὑπουργὸς μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέχει θέσεις ἐξόχους. Διατηρεῖ ἀκμαῖον ἡθικὸν καὶ εἶναι ἐφωδιασμένος καλῶς δι' οἰκονομίας ἐκστρατείας. Αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰδήσεις περὶ ἀποβιβάσεως ἀγμάτων πλησίον Κωνσταντινουπόλεως στεροῦνται ὡσαύτως ὑποστάσεως, διότι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν προτίθεται νὰ προβῇ εἰς παρομοίαν ἀσυνεσίαν. Ὁμοίως στεροῦνται πάσης ὑποστάσεως αἱ εἰδήσεις ὅτι Κεμαλικοὶ ἐξήγησαν τὴν μεσολάβησιν καὶ ἔδειξαν ἐπιθυμίαν πρὸς ἑναρξιν διαπραγματεύσεων. Τόσον ἡ Κωνσταντινούπολις, ὅσον καὶ ἡ Ἀγκυρα εἶναι ἀποφασισμέναι νὰ συνεχίσωσιν εἰσέτι τὸν πόλεμον. Ἡ Ἑλλὰς ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἀποφασισμένη νὰ ἀποτελειώσῃ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι Σεπτεμβρίου, αἰσθάνεται δ' ἑαυτὴν ἀρκοῦντας ἱκανὴν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου. Δύο Ἑλληνικὰ πολεμικά, τὸ θωρηκτὸν «Κυλίσ» καὶ ἀντιτορπιλικὸν «Πάνθηρ» ἐφθάσαν εἰς Κωνσταντίνον καὶ ἡγήσαντο τὴν Πριγκιπωνήσου. Ἡ ἀφίξις αὐτῆς ἔδωκε ἀνυπόστατον λαβὴν ὅπως κυκλοφορήσωσι ψευδεῖς διαδόσεις, ὅτι δηλαδὴ Ἑλληνες προτίθενται ν' ἀποβιβάσωσι ἀγήματα παρὰ τὴν Τουρκικὴν πρωτεύουσιν. Ἀμφότερα τὰ σκάφη ἐπέστρεψαν ἀπὸ ἀνιχ εὐσεῖς ἀνὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν, ἐνθα κατὰ τὰς Τουρκικὰς ἐφημερίδας «Πάνθηρ» ἐκλονιστολήθη, συνελήφθη καὶ ἐρυμουλήθη εἰς Τραπεζοῦντα. Ἐπίσημον δελτίον τῆς Ἀνατολίας δημοσιεύει ὀνόματα 28 Ἑλλήνων καταγομένων ἐκ Σμύρνης, Προύσης καὶ Ἀδριανουπόλεως καταδικασθέντων εἰς θάνατον καὶ ἀπαγχινουμένων διαταγῇ τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοδικείου τοῦ Κεμάλ. Ὁ Φεχμή-βέης, εἰς ὃν ἐσχάτως ἐπετρέπη νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ Μάλτας εἰς Κωνσταντινούπολιν, μετέβη εἰς Ἀγκυραν.

ΜΠΩΜΟΝ

58

6 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τελεγράφ

Λονδίνον

Ἑλληνικαὶ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰσῆλθον σχεδὸν εἰς τὴν τελευταίαν των φάσιν, σκυπὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ αἰχμαλωσία ἢ ἡ καταστροφὴ σοβαροῦ ἀριθμοῦ τῆς Κεμαλικῆς στρατιᾶς, καὶ ἡ εἵσοδος εἰς Ἀγκυραν ἂν αὕτη ἤθελε κριθῇ ἀναγκαία. Ἐντὸς 48 ὥρῶν περίπου θὰ ἀρχίσῃ νέα ἐπιθεσις, διότι οἱ Ἕλληνες κατὰ πάντα εἶναι ἐτοιμοὶ διὰ τὸ τελικὸν κτύπημα. Τὴν ἰδιαιτέραν ταύτην πληροφορίαν ἔλαβον παρ' ἐπισήμου ὑπηρεσίας. Συμπεραίνουσιν, ἐκ πληροφοριῶν ληφθεῖσων ἐκ τῶν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμερὰς στρατιωτικῶν κατοπτύσεων, ὅτι Κεμάλ ἀνεδιοργάνωσεν ὑπόλοιπον στρατιᾶς του, ἀνεργομένης σήμερον μόλις εἰς 55,000 ἄνδρας. Ἀθλίως ἐφωδιασμένοι διαθέτουσι καὶ ὀλίγα πολεμφοδία, τὸ δὲ πυροβολικὸν τῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰ 80-90 πυροβόλα. Οἱ ἄνδρες εἶναι ἐξηντλημένοι λόγῳ τῶν ταλαιπωριῶν, ἃς ὑπέστησαν κατὰ τὴν ὑποχώρησιν. Ἡ κατάπτωσις τοῦ ἡθικοῦ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολυαριθμῶν λιποταξιών. Πολλοὶ λιποτακτοὺντες ἡμερησίως καταφθάνουσιν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς γραμμὰς. Λέγουσι δ' ὅτι Κεμαλικὴ στρατιὰ εὐρίσκειται ὑπὸ τὰς χειροτέρας συνθήκας. Τὸ πλεῖστον ταύτης, συμφώνως μετ' ἐλθούσας πληροφορίας, συνεκεντρώθη ἐπὶ γραμμῆς ἐκτεινομένης ἐπὶ κορυφογραμμῶν καὶ πεδίων ἀπὸ σημείου ἀρχομένου ἐπισθεν τοῦ Σιβερ-Χισσάρ ἐν Μπορλέαχαρ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ. Οὕτω δὲ διαθέτει, οὐ μόνον ὀχυρὰς ἐπὶ ὄρεων θέσεις, ἀλλὰ καὶ κλιτύας ἀπὸ τοῦ Σαγγαρίου μέχρι τοῦ σημείου, ἐνθα οὗτος ἐνοῦται μετὰ τὸν ποταμὸν Πουρσάκ. Ἐὰν ἡ παράταξις αὕτη τῶν στρατευμάτων ἔχῃ ἀφ' ἑνὸς τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐξασφαλίσεως ἀκινδύνου ὑποχώρησεως αὐτῶν ἐν περιπτώσει νέας ἡττῆς καὶ ἐπιτρέπῃ συγχρόνως νὰ διαφύγῃ πρὸς βορρᾶν,

εἰς τοποθεσίας ἰσχυρὰς καὶ ὀρεινὰς ἀνατολικῶς τοῦ βυλαετίου Κασταμονῆς, ἀφ' ἧς ὁμοῦς ἀπ' ἐτέρου τὴν Ἀγκυραν ἐκτεθειμένην καὶ ἀνυπεράσπιστον. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Κεμάλ προτίθεται νὰ ἐγκαταλείψῃ Ἀγκυραν ἐν ἀνάγκῃ, ὡς ἐγκατέλιπεν Ἑσκή Σεχέρ. Οἱ ἀρχηγοὶ ὁμοῦς τῆς Ἑλληνικῆς στρατιᾶς ἐλπίζουσιν ὅτι θὰ ματαιώσωσι τὰ σχέδιά του. Ἀγνοοῦσι πῶς τοῦτο θὰ συμβῇ, ἐκφράζονται ὁμοῦς μετὰ πεποιθήσεως διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου του καὶ προβλέπουσι συνεπῶς ὅτι τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις θὰ δημιουργηθῇ κατὰ τὰς προσεχεῖς ἑβδομάδας. Ἡ Ἑλλὰς θὰ καταστρέφῃ τελείως τὸν Κεμαλικὸν στρατὸν καὶ θὰ τὸν περιορίσῃ εἰς μίαν ἢ δύο μεραρχίας ἄνευ συνοχῆς καὶ ἄνευ ἐπίδοις ἐπιτελέσεως οἰουδὴ ποῦ ἐπωφελοῦς ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ. Ἡ Ἀγκυρα δυνατὸν νὰ καταληφθῇ ἢ οὐ, ἀλλ' ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ κρατήσῃ ἀσφαλῶς τὸ ἑδαφος, ὅπερ ἤδη κατέλαβεν καὶ θὰ ἀναμείνῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ φέρωσιν ὑπὸ συζήτησιν δύο ζωτικώτατα ζητήματα. Ἐν πρώτοις θὰ ἐξακολουθήσωσιν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἀντιτάσσουσαι τὴν ἄρνησίν των εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἑλλήνων εἰς Κωνσταντινούπολιν εἴτε ὡς ἐντολοδόχων τῆς Εὐρώπης, μετ' οἷα σδήποτε ἐγγυήσεις θὰ ἐπεθύμουν αἱ Δυνάμεις, εἴτε ὡς συνεντολοδόχων, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμοιως ὅπως τὸ πλεῖστον τῆς φρουρᾶς Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελεῖται ἐξ αὐτῶν. Τὸ δεύτερον θὰ εἶναι ἡ κατοχὴ τῆς Ἀσιατικῆς ὁχθῆς τῶν Δαρδανελλίων καὶ ἐδάφους μετ' ἐξοδον πρὸς τὴν Προποντίδα εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπόστασιν, ἢ ἡ κατοχὴ τῆς Νοτίου πλευρᾶς τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας. Ἐὰν αἱ Δυνάμεις ἄρνηθῶσι νὰ συγκατατεθῶσιν εἰς μίαν τῶν ἐν λόγῳ προτάσεων, ἢ Ἑλλὰς θὰ προβάλλῃ τὸ ἐρώτημα ἐὰν σκέπτονται νὰ διατηρῶσι φρουρὰν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐὰν ἔχωσι σκοπὸν νὰ ὑφίστανται ἐπ' ἀόριστον τὰ ἐξόδα, καὶ νὰ ὑπέχωσι τὴν εὐθύνην διὰ τὴν τήρησιν τῶν Στενῶν, καὶ ἐπὶ πλεόν ποίας λύσεις προτίθενται νὰ ἐπιφέρωσι διὰ τὴν ὀριστικὴν τῆς Ἑγγυᾶς Ἀνατολῆς εἰρήνευσιν. Ἡ Ἑλλὰς θὰ περιμένῃ τὴν ἀπάντησίν των, δὲν θ' ἀποσύρῃ ὁμοῦς οὔτε ἓνα στρατιώτην, οὔτε θὰ παραχωρήσῃ σπιθαμὴν ἐκ τῶν ἐδαφῶν μέχρις οὗ ἐπιτύχῃ ἱκανοποίησιν τῶν νομίμων αὐτῆς διεκδικήσεων καὶ βεβαιωθῇ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ τὴν προστασίαν τῶν τριακοσίων ἢ τετρακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΜΠΩΜΟΝ

Ἑλληνικὴ στρατηγική.

59

6 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Μαίηλ

Λονδῖνον

Στρατηγὸς Παπούλας ἠξιώθη τοῦ ἀνωτάτου μεταλλίου διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ στρατιωτικὴν του ἱκανότητα. Ἡ ἀπονομὴ συνδεύετο δι' ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀπαντῶν πρὸς τὰ συγχορηγία Στρατηγὸς Παπούλας διεκήρυξεν ὅτι, ἡ τιμὴ ἀνήκει εἰς πάντας, ἀπαξάπαντα τὰ Σώματα ὅτινα συνέτεινον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἦτο εὐτυχὴς ἐπιβεβαίωσις ὅτι ἡ ἐφαρμοσθεῖσα κατὰ τὰς παρούσας ἐπιχειρήσεις μέθοδος ἦτο ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐφαρμοσθεῖσαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπεύρῳ, καὶ ἡς ἀπέκτισσε πείραν, ὅταν ἠγωνίζετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Ἡ μέθοδος αὕτη δύναται νὰ ὀνομασθῇ Ἑλληνική. Ἐγκρίνεται δὲ αὕτη εἰς τὸ σχέδιον στενῆς κυκλωτικῆς κινήσεως τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ χωρὶς νὰ συνεπάγῃται ἡ κατάληψις βαρείας ἀπωλείας. Ἐγένετο τοῦτο ἀντιληπτὸν καὶ ἀπὸ τῶν τελευταίων τῶν μαχητῶν οἵτινες ἠγωνίσθησαν μετὰ πεποιθήσεως κατὰ δραστηρίου ἐχθροῦ καὶ ἐκάλυψαν, παρὰ τὰ φυσικὰ ἐμπόδια, μεγάλας ἀποστάσεις. Τελευταῖον ὁ Στρατηγὸς εἶπεν ὅτι ὀφείλομεν ἀληθῶς πάντες εἰς τὸν Βασιλέα μας τὴν ἐμπνευσιν καὶ τὰς ὁδηγίας, δι' ὧν ἡ μεγάλη νίκη ἐδημιούργησεν Ἑλληνικὴν στρατιωτικὴν παράδοσιν. Πρίγκηψ Ἀνδρέας προήχθη ἐν ἐκστρατείᾳ εἰς Στρατηγὸν Διοικητὴν Σώματος Στρατοῦ, διοικεῖ δὲ τὸ δεύτερον Σῶμα στρατοῦ. Ἡ προαγωγή αὕτη ἐγένετο διὰ τὴν ἀξιοσημείωτον ἀνδρείαν καὶ στρατηγικὴν ἱκανότητα ἐν τῇ διεθύνσει τῆς μεραρχίας αὐτοῦ, δι' ἣν οὗτος δικαίως ὑπερηφανεύεται. Ἐν Νιμπῶ-Σερὰρ εἰς στενὴν τινα δίοδον εἶχε ἐκτεθῇ εἰς τὰ πυρὰ πολυβόλων καὶ Πεζικοῦ, παρέμεινεν ὁμοῦς εἰς τὴν θέσιν του ἔχων ὑπισθεν τὸ Ἐπιτελεῖον.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

60

7 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάιμς

Λονδῖνον

Πρωθυπουργὸς Γούναρης ἀνεχώρησε σήμερον ἀκολουθούμενος ὑπὸ Ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν Θεοτόκη. Στρατηγὸς Παπούλας ἀξιώθηκε τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ παρασήμου παρὰ τοῦ Βασιλέως, ἐδήλωσεν ὅτι πάντες συνειργάσθησαν διὰ τὴν νίκην, καὶ ὅτι ὅλοι ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἀξιωματικοῦ μέχρι τοῦ κατωτάτου στρατιώτου ἦσαν ἄξιοι τῆς αὐτῆς τιμῆς. Πρίγκηψ Ἀνδρέας προήχθη εἰς Στρατηγὸν Διοικητὴν Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

ΑΕ - ΜΠΟΥΒΙΕ

~~31~~ ~~Εὐχαριστοῦμεν σε ὁ Θεός~~
~~καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός~~
~~τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀγαπᾶμεν~~
~~ὡς ἀγαπᾷς τὸν πατέρα σου~~
~~ὁ Θεός~~

ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου
καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου
τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

Πάντα τὰ ἔργα σου
τὴν ἐκκλησίαν σου καὶ τὴν βασιλείαν σου
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου καὶ τῇ βασιλείᾳ σου
τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

Καὶ οἱ ἄγγελοί σου, καθήμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου
καὶ οἱ ἄγγελοί σου, καθήμενοι ἐν τῇ βασιλείᾳ σου
τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

καὶ οἱ ἄγγελοί σου, καθήμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου
καὶ οἱ ἄγγελοί σου, καθήμενοι ἐν τῇ βασιλείᾳ σου
τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

Πολλὰ σοὶ εὐχαριστοῦμεν ὁ Θεός
καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός

τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀγαπᾶμεν
ὡς ἀγαπᾷς τὸν πατέρα σου
ὁ Θεός
καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός
τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀγαπᾶμεν
ὡς ἀγαπᾷς τὸν πατέρα σου
ὁ Θεός

61

8 Αυγούστου (ν. ή.)

Τάιμς

Λονδίνο

"Ηρξατο δευτέρα φάσις επιθέσεως. "Ελληνες συμπληρώσαντες προετοιμασίας διὰ νέαν προέλασιν ἤρξαντο ἐπιθέσεως ἀπὸ βορρᾶ πρὸς τὰ ἀριστερά. Τοῦρκοι ἀριθμητικῶς ὑποδεέστεροι ὑπεχώρησαν. "Εὰν "Ελληνες ἠδύναντο νὰ ἐξακολουθήσωσι ἐπιτυχίας των, μετὰ τὴν ἀντίθεσιν των "Εθνικιστῶν, εἰς τὸ "Εσκῆ—Σεχέρ, ὁ Κεμάλ δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ συλλέξῃ δυνάμεις ὅπως ἀντισταθῇ εἰς τὴν προέλασιν. "Ο ἄγων προμηνύεται διαρκὲς καὶ αἱματηρὸς.

ΛΕ - ΜΠΟΥΒΙΕ

62

8 Αυγούστου (ν. ή.)

Ντέιλυ Μαϊνλ

Λονδίνο

"Επιθεσις παρὰ τὴν Νίκαιαν συνεχίζεται ἐπιτυχῶς. "Ελληνες κατέλαβον "Απενῆ—Βεζήρ—Χὰν νοτιῶς τῆς ἐξόδου τῆς στενῆς φάραγγος Κέιβες. "Η ἐνδεκάτη Τουρκικὴ μεραρχία ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Μουχιεντὴν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μαχομένη διὰ μέσου τοῦ Μπουλόν. Καὶ κατέρωθσε μὲν αὕτη νὰ διαφύγῃ αἰχμαλωσίαν ἀλλ' ἐγκατέλιπε πλείστον ὕλικόν. "Ανεκαλύφθη ἐν Κων) πόλει μεγάλη ἐθνικιστικὴ δραγάνωσις. Τινὲς των ἐπαναστατῶν παρεδόθησαν εἰς Πάνορμον, Μπαλού—Κεσέρ.

ΜΠΟΤΟΜΑΕΗ

63

9 Αυγούστου (ν. ή.)

Ντέιλυ Τελέγραφ

Λονδίνο

"Ελληνικὸς ἄγων εἰσῆλθεν εἰς δευτέραν φάσιν ἐπιθέσεως ἀπὸ τοῦ Σαββάτου. Πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ὑπῆρξαν σφοδραί, συνήφθησαν δὲ πρὸς βορρᾶν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τομέως "Ισμὲτ, ἀνατολικῶς "Εσκῆ—Σεχέρ. Μεραρχία Κεμαλικὴ καταλαβοῦσα, εἰς τὸν βόρειον τομέα, Νικομήδειαν, ἀπεπειράθη ὅπως ὑποχωρήσῃ, κατεδιώχθη ὅμως ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὑπὸ "Ελλήνων οἱ ὅποιοι ἐφθασαν εἰς "Αλπή—Κιόϊ, θέσιν κειμένην εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. ΝΑ τῆς Νικομηδείας. "Η Κεμαλικὴ αὕτη μεραρχία ἐπρότεινε νὰ παραδοθῇ ὑπὸ ὄρους, πρότασις ὅμως ἀπεκρούσθη, διότι ὑπάρχει ἐλπίς αἰχμαλωτίσεως αὐτῆς ἐξ ὀλοκλήρου. "Ελληνικαὶ δυνάμεις ἐξαπέλυσαν ἀνιχνευτικὰ τμήματα ἀνατολικῶς "Εσκῆ—Σεχέρ εἰς ἀπόστασιν 120 χλμ. ὁπότε καὶ μόνον ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ Κεμαλικοῦ στρατοῦ. "Εκ κατοπτέσεων, δι' ἀεροπλάνων, προκύπτει ὅτι τὰ στρατεύματα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ μιᾶς ὁμάδος ἐκ 10.000 περίπου ἀνδρῶν ἐφ' ἑνὸς τομέως, καὶ ἐξ ἑτέρας ἐκ 35.000 ἀνατολικῶς τῆς κλιτύος ποταμοῦ Σαγγαρίου. "Ελληνες συνέλαβον 15000 αἰχμαλώτους εἰς τὸν βόρειον τομέα παρὰ "Αλπή—Κιόϊ καὶ ἠνάγκασαν Κεμαλικὴν Μεραρχίαν ὑπὸ διοικητὴν Μουχιεντὴν—Πασᾶν νὰ ὑποχωρήσῃ πέρα ποταμοῦ, ὅπως διαφύγῃ αἰχμαλωσίαν. Τοῦρκοι πρόσφυγες ἐκ Κεμαλικῆς περιοχῆς κατορθώσαντες νὰ διέλθωσιν εἰς "Ελληνικὰς γραμμάς, ἐπιβεβαιοῦσιν πληροφορίας ὅτι κίνημα ἐπαναστατικὸν ἐν "Ικόνιῳ ἐπεκτείνεται. Πολλὰ χωρία ἐπανεστάτησαν μετὰ τὴν ὑπὸ των "Ελλήνων κατὰληψιν "Αφιδν—Καρᾶ—χισσάρ καὶ κατέλαβον συγκοινωνίας μετὰ τοῦ "Αγκύρας—"Ικονίου. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας οἱ κάτοικοι ἐτήρουν στάσιν ἐφεκτικὴν, μολὺς ὅμως ἐβεβαιώθησαν περὶ τῆς ἐλληνικῆς νίκης ἐν Κιουταγείᾳ καὶ "Εσκῆ—Σεχέρ, διωργάνωσαν ἐπανάστασιν. Οἱ κάτοικοι ὅλων των χωρίων ἠνώθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑπακούωσι μόνον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου. Τὴν νύκτα τῆς 2ας Αυγούστου πάντες οἱ ἱκανοὶ νὰ φέρωσιν ὅπλα στρατολογηθέντες ἐξωπλίωθησαν διαταγῇ τοῦ Σαῖτ—Χιλμῆ βέη, καὶ συνεπλάκησαν μετὰ των ἐκεῖ ἐναπομεινασῶν μικρῶν Κεμαλικῶν δυνάμεων, ἅς καὶ ἐξεδίωξαν ἐκ των χωρίων καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ "Ικόνιον ὅπου ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐν Κεμαλικὸν Τάγμα, ὅπερ παρέδωκεν ἀμέσως τὰ ὅπλα. Οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον τὰ Κυβερνητικὰ ἱδρύματα καὶ ἐκήρυξαν Κυβέρνησιν "Επαναστατικὴν. "Ο Κεμαλικὸς Νομάρχης καὶ λοιποὶ ὑπάλληλοι, οἵτινες ἐγκαίρως προειδοποιήθησαν, ἐδραπέτευσαν ἐκ τῆς πόλεως καὶ μετέβησαν εἰς "Αττάλειαν. Οἱ πλείστοι των Κεμαλικῶν στρατιωτῶν οὐ μόνον δὲν ἀντέταξαν ἀντίστασιν κατὰ των ἐπαναστατῶν, ἀλλὰ, ὄντες δυσηρεστημένοι κατὰ τοῦ πρῶην καθεστώτος, προσχώρησαν πρὸς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ὅπερ οὕτω ἀπέκνησεν ὑπακοὴν παντοῦ, ἐνθα ὑπάρχουν τοιοῦτοι ἀποφασισμένοι ν' ἀντιταγῶσιν εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κεμαλικοῦ καθεστώτος. Λέγεται ὅτι Κεμαλικαὶ δυνάμεις ἐστρατοπεδευμέναι δύο ὥρας ἐξώθῃ "Ικόνιον ἐσφαζάν τινὰς των ἀξιωματικῶν των καὶ ἐσπευσαν εἰς "Ικόνιον ὅπως βοηθήσωσι τοὺς ἐπαναστάτας.

ΜΠΩΜΟΝ

Τὰ περὶ "Αγκύρας.

64

5 Αυγούστου (ν. ή.)

Ντέιλυ Τελέγραφ

Λονδίνο

Κατὰ τὴν γνώμην ἐνταῦθα στρατιωτικῶν εἶναι πιθανόν ὅτι νέαι ἐπιχειρήσεις θὰ ἀναγκάσουν "Ελλήνας ὅπως ἀποφασίσωσι διεΐδωσιν εἰς ἐσωτερικὸν πέραν "Αγκύρας. Πληροφοροῦμαι ὅτι ἀπόφασις αὕτη δὲν θὰ ὑπαγορευθῇ ὑπὸ λόγων στρατιωτικῆς φιλοδοξίας, ἀλλ' ὡς ἀπόλυτος ἀνάγκη. "Εὰν πρέπη νὰ ἀποκατασταθῇ

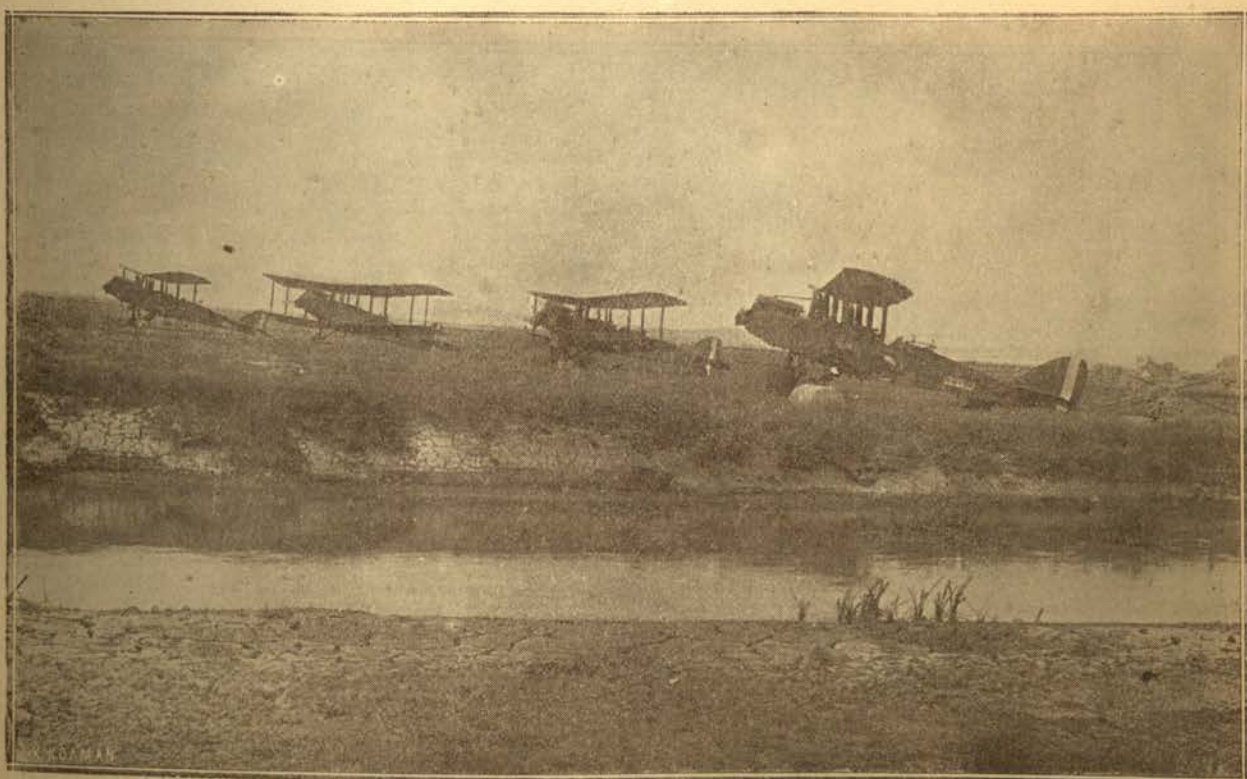
[illegible]

[illegible]

Τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας ἐν Κιουτάχεια.

Σμήνος Ἑλληνικῶν ἀεροπλάνων.

ἐν τῷ τῷ πατρὶ
~~ὅτι καὶ οἱ πατέρες~~ τὴν αἰὶν ἡγέρουσιν

μία λαχνοῖς, καὶ αἰὶν
καὶ ὁ τὸν πατέρα
καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα.
μία λαχνοῖς καὶ ὁ πατέρα
καὶ ὁ πατέρα, καὶ ὁ πατέρα.
~~καὶ ὁ πατέρα~~

ὅτι καὶ οἱ πατέρες καὶ ὁ πατέρα, καὶ
πρὸ τῆς αἰωνίας καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα
καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα.

μία λαχνοῖς καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα
μία λαχνοῖς καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα.

ὅτι καὶ οἱ πατέρες καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα
καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα.

ὅτι καὶ οἱ πατέρες καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα
καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα.

ὅτι καὶ οἱ πατέρες καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα
καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα.
ὅτι καὶ οἱ πατέρες καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα
καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα καὶ ὁ πατέρα.

Εὐα μαρτύρῃ καὶ μαρτυρῶν, ἀλλὰ βουζοῖς.

Εἶπε λοιπὸν ὁ ἄγγελος πρὸς τοὺς πατέρας,
 τὰτα ὅσα ἐλάλησάν μοι ἐν τῷ πνεύματι
 καὶ ἔγραψα ἡμῖν ταῦτα· καὶ ἰδοὺ ἔρχεται
 ἡ ἡμέρα· καὶ ἡ ἄλφα καὶ ἡ ὦmega

1954 年 10 月 1 日, 1954 年 10 月 1 日。

Και ὁ κύριος ἰδὼν τὸ ἐκθέλειν αὐτῆς.

Ale. 570 *giai tai hua ni lita giai wu diai*
non fa wu gao ta ya giai juis ai de wuu

τὴν χρυσίδα, τὴν τὴν γαῖαν.

Edw. *Edw. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶²*

~~The first part of the paper is devoted to a discussion of the~~

מ"א וק"מ. ח"מ וק"מ. ח"מ וק"מ.

~~Worshiping him in this way~~

[illegible]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

Omīdī. 1000.

Den 17/10/1911! Den 17/10/1911!

...
... To ...

...ing a, x'sia, w/ia

49a p111a r. 127r. 128r.

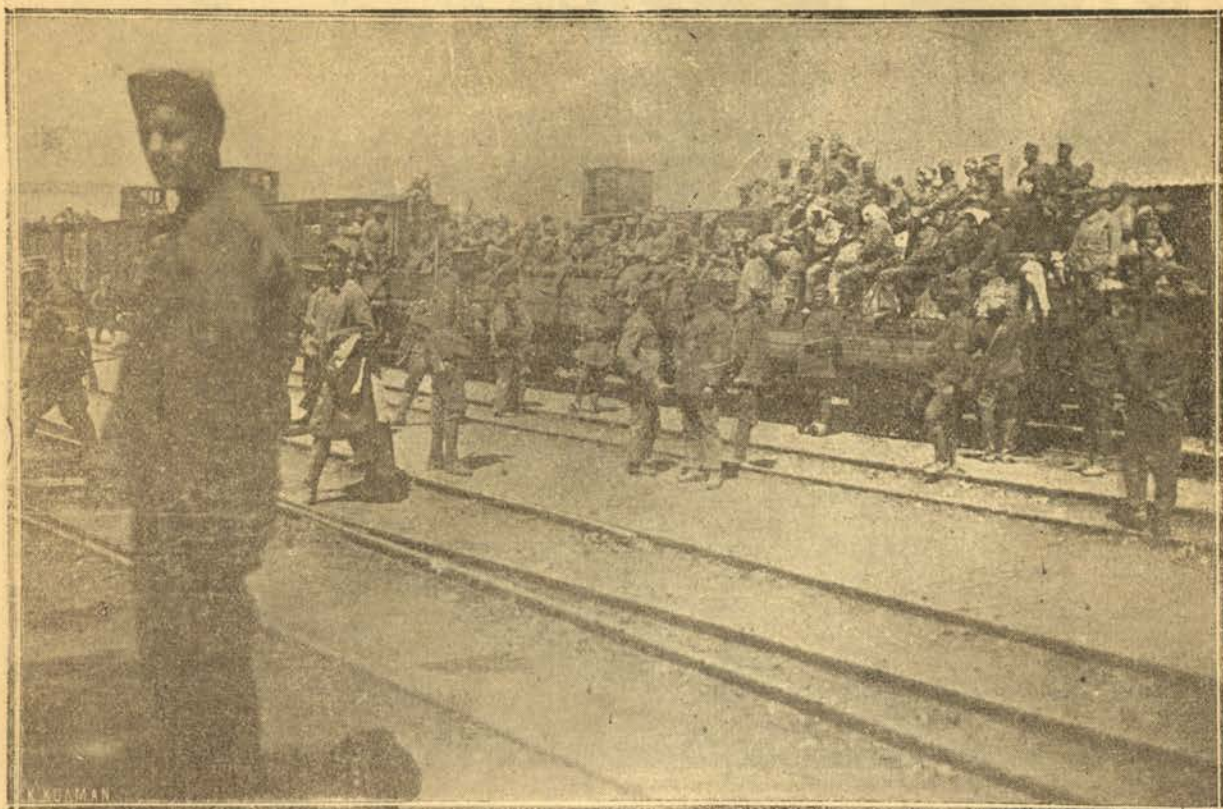
di'li'no wa

Handwritten: *Handwritten text, possibly a signature or name, followed by "E. T. A. M. 1811".*

... 194 ...

THE CENTRAL UNIVERSITY

Μεταφορὰ Στρατοῦ ἀπὸ τὸν Σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Ἑσχῆ-Σεχίρ,

Ὁρειβατικὸν πυροβολικὸν ἐν πορείᾳ.

σπουδής

ἔχε καὶ τὸν αἶμα σου, ~~καὶ τὸν αἶμα σου~~
~~καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου~~

11 μὲν τὰ φίλια λίγ' ἐξείραται,

ὅχι γιὰτ' εἴς' ἄνθρωπο τὸ φίλ' ἔχουσιν,

καὶ σοὶ καὶ θροῦμα εἶναι

στὴν μετὰ τὴν νύκτα φίλιον!

Τὸν σὺνδύον, τὸν μετὰ τὴν νύκτα

αὐτὴ γὰρ αἰνῶς πρὸς τοὺς φίλους.

Να μὴ τὴν αἰώνως τὴν γαῖαν.

Καὶ τὸ χαλκὸν τὸν σίδηρον

στὴν μετὰ τὴν νύκτα φίλιον.

μὲν τὰ φίλια λίγ' ἐξείραται.

Αἶμα, αἶμα γὰρ αἶμα.

Καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

ἔχε καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

ἔχε καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

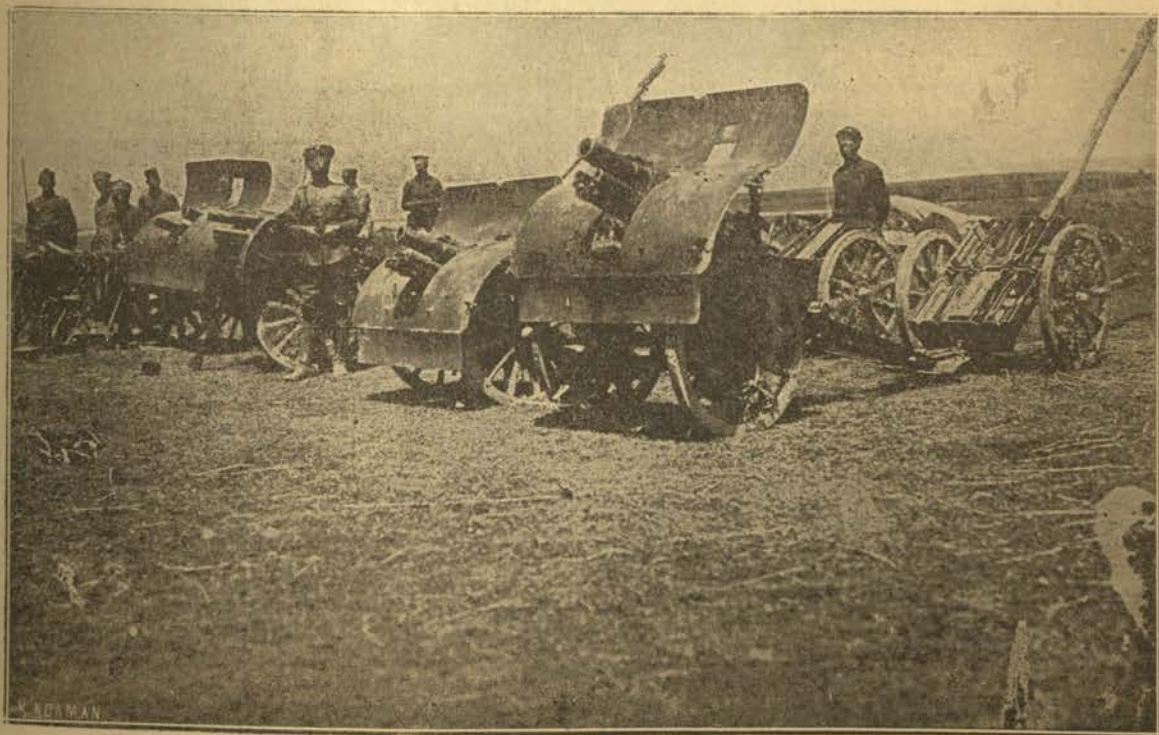
καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

καὶ τὸν αἶμα σου καὶ τὸν αἶμα σου

Διάδασις πυροβολικοῦ ἐπὶ ἀνωφερειῶν.

Ἐχθρικά λάφυρα.

Τὸ 17ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἑτομον πρὸς ἐκκίνησιν.

Χορὸς στρατιωτῶν μετὰ τὴν μάχην.

Ἐργασίαν ἔχει τὸν πατέρα τοῦ

704 18459 249 ± va w i p_{ij}, uat₆
A-tya na aiya wa p_{ij}, uat₆

Handwritten text, likely a signature or name, written in cursive script.

और फिर वृत्तों में निम्नलिखित।

~~Explosive, nitro.~~

Day 1000, 1st waterway

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

~~4.55 p.m. on 11/12/1940~~

~~Wagner's Violin Concerto~~

For River and a Tiger River

Εξέδοξε ουσιαστικώς

Khai trường lớp và lễ dâng hương

παρακαλώ τὸ πρίναι, βίαι

Yoi wadain, xupia. ruyias

ἡμεῖς οὖν ἀγαπᾶμεν αὐτὸν ὡς ἡμεῖς οὖν ἀγαπᾶμεν αὐτὸν

χωρί, παύσα, χωρί, ενταυ...

Fuga di Scabotus, 1898

α'β' = γδ' = α.

[Faint, illegible handwritten text]

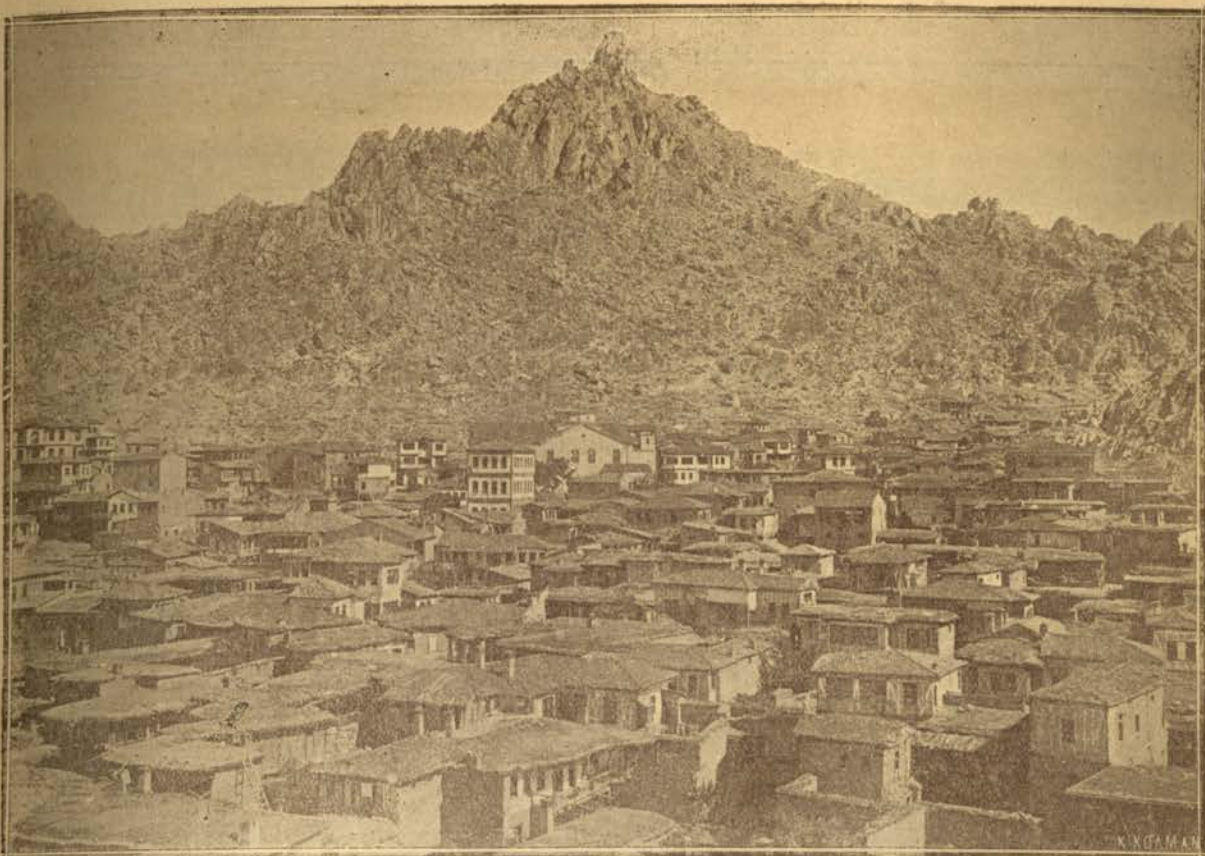
~~Handwritten scribbles and crossed-out text.~~

1010

Ἀποψη Σιρῆ-Χισσάρ.

Βρύσις εἰς Σιρῆ-Χισσάρ. Ἐκ τῶν ἑρειπίων τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ οἱ Τοῦρκοι μεταχειρίζοντα τὰ κιονόκρανα.

Εἰς

~~Παράφρασις καὶ δι' ἑσέως καὶ τοῦ ἑσέως~~~~καὶ τὰ πρὸς τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν καὶ τὸν αὐτὸν~~~~Χριστῶν καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν καὶ τὸν αὐτὸν~~~~τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν~~

φάντασμα καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

τὰ ὄψια, καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

~~καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν~~

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

~~καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν~~

καὶ τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν

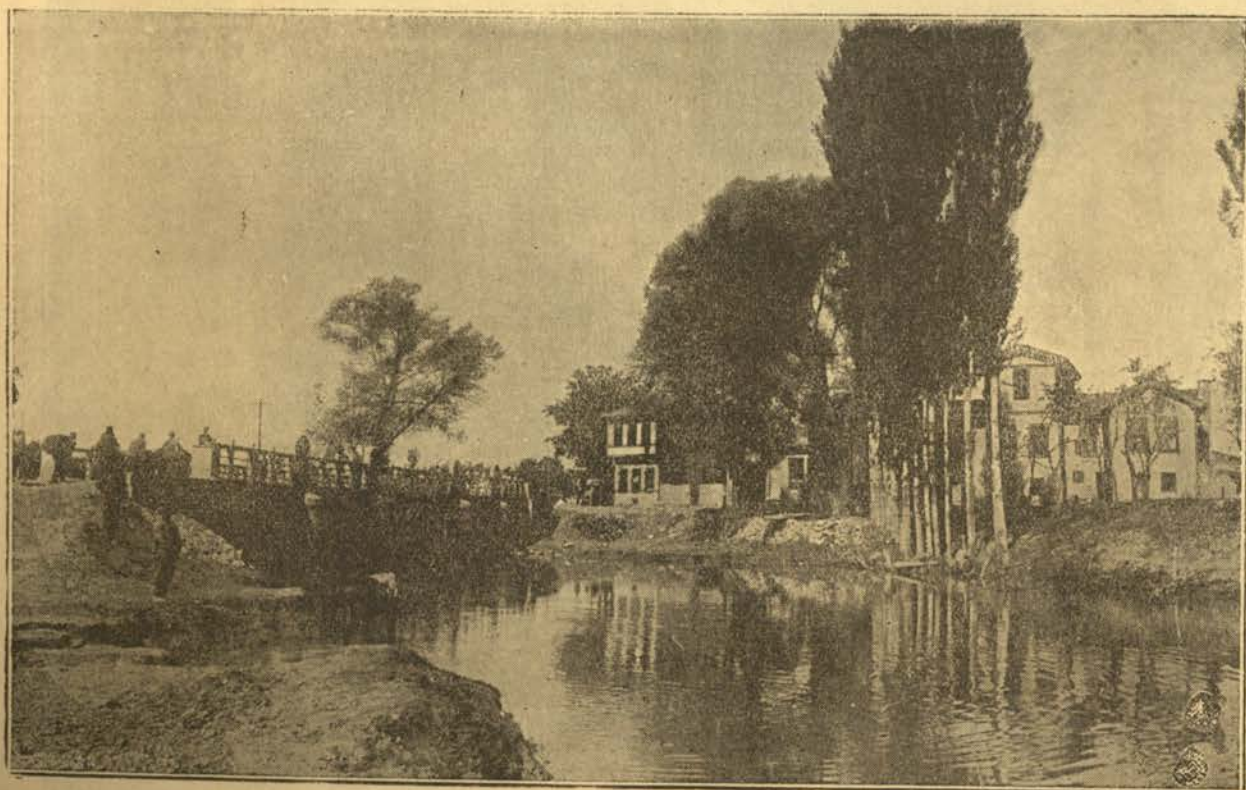
22

[illegible]

Μπουγάδα εἰς Χαμιδιέ, Ν. Α. Ἑσκή Σεχήρ.

Λιβίνη γέφυρα ἐπὶ τοῦ Πουρσάκ.

Wiederholungsfrage

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Kai syu-yau suan - syau jeng neng gwan neng

10. 11. 1910. 10. 11. 1910.

Ποιοι ναί της γ' αγγ. και το κενό

ωούτραχα στὸ δάκρυον στὴν καρδίαν.

θ_{air} ημερ. δάκρυότατος λαοεργίας

και θα ταυωμεν εναντι

~~καὶ οἱ ἄλλοι~~

உதிர சில மரபுகளில்.

11

Kai jw xun tui qin li feng xian

~~There is a great deal of~~

~~un altro di cui non si sa nulla~~

224 11 1070419.

Edwards & Co. Boston

~~for the duration of the~~

[illegible]

~~very variable in magnitude~~

~~with the same yearling~~

Thalassidroma

949. *Madia yuccifolia*

9-10-11

511
 1811
 1812
 1813
 1814
 1815
 1816
 1817
 1818
 1819
 1820
 1821
 1822
 1823
 1824
 1825
 1826
 1827
 1828
 1829
 1830
 1831
 1832
 1833
 1834
 1835
 1836
 1837
 1838
 1839
 1840
 1841
 1842
 1843
 1844
 1845
 1846
 1847
 1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264

How many ¹⁰⁰⁰⁻¹⁰⁰⁰⁰ eggs were laid

Wu hōn q̄q̄wīfī wāipai

... (ii) ...

Παρατηρητήριο πυροβολικοῦ ἐπὶ τοῦ Μέλανος λόφου, ἔναντι Πολατλῆ.

~~V.F. 1000~~

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[illegible]

Τὸ ἄνω, ἡ ἀνωτέρω, ἡ ὑπερῶς, ἡ ὑπερῶς, ἡ ὑπερῶς

with gas $\frac{1}{2}$ in the, wais

maigris - ~~grands~~ je n'en ai pas non.

1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324

[Faint handwritten text]

Plant 1 and 2 with, in all,

an ebenen r_0 , wie wir annehmen.

[illegible]

— Αἰσάται κέρβουα γὰρ ὅτ' οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ
καὶ μετ' αὐτοῖς ἔσθ' ἡ ὑταίχτη.

Τελευτή τὸν ἑταῖρον τὸν ἑαυτοῦ γὰρ
γὰρ καὶ τὴν συνιδαι ἀνδρῶν.

~~Καὶ οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ ὅτ' οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ~~
~~καὶ μετ' αὐτοῖς ἔσθ' ἡ ὑταίχτη.~~

Λίγη γὰρ αἰσάται καὶ αὐτὸς καὶ ἑαυτοῦ
καὶ τὴν συνιδαι ἀνδρῶν.

Τὸν ἑταῖρον γὰρ αἰσάται ὅτ' οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ
καὶ μετ' αὐτοῖς ἔσθ' ἡ ὑταίχτη.

Μαὶ μετ' αὐτοῖς καὶ αὐτὸς ἀνδρῶν γὰρ αἰσάται

δυναμὶς καὶ γυναικὶς

γὰρ αἰσάται

~~δαίβη καὶ αἰσάται καὶ αἰσάται γὰρ αἰσάται~~

— Αἰσάται, ἀνδρῶν γὰρ αἰσάται.

ἔσθ' ἡ ὑταίχτη καὶ γὰρ αἰσάται, καὶ αἰσάται

γὰρ αἰσάται γὰρ αἰσάται καὶ αἰσάται

ἔσθ' ἡ ὑταίχτη, καὶ αἰσάται.

γὰρ αἰσάται γὰρ αἰσάται καὶ αἰσάται γὰρ αἰσάται.

Τὸν ἑταῖρον γὰρ αἰσάται ὅτ' οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ

— Πᾶς γὰρ αἰσάται, καὶ αἰσάται γὰρ αἰσάται.

~~Καὶ οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ ὅτ' οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ~~

— καὶ γὰρ αἰσάται καὶ αἰσάται γὰρ αἰσάται

καὶ αἰσάται καὶ αἰσάται καὶ αἰσάται καὶ αἰσάται.

Τὸ ἑταῖρον γὰρ αἰσάται ὅτ' οὐ γὰρ αἰσάται γὰρ

αἰσάται καὶ αἰσάται καὶ αἰσάται καὶ αἰσάται.

Ἀνώτεροι Ἀγγλοι ἀξιωματικοὶ συνομιλοῦντες μετὰ τοῦ Διοικητοῦ I Μεραρχίας.

πύλας σου, κερύοντα καὶ ἵδρω
 διὰ τὴν πυρκαϊά, διὰ τὴν πυρκαϊά.
 καὶ ἔτι τὴν σιωπὴν σου, ἀκούοντα πύλας
~~καὶ τὴν σιωπὴν σου.~~
 ἔτι οἱ σκῆπτρά, λίαν δόξα, παρρησία καὶ

καὶ κερύοντα. μίαν ἔχον ὡς τοὶ
 ἱερεῖς καὶ παρρησία.

ταὶ πόλεις τῆς γῆς, οὗτοι οὐκ ἐκείναι
 καὶ οὐκ ἐκείναι καὶ οὐκ ἐκείναι;
 καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.

~~καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.~~
 εὐφραν, οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι
 οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι
 καὶ οὐκ ἐκείναι.

καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι
 καὶ οὐκ ἐκείναι, καὶ οὐκ ἐκείναι.

ὁρῶν, τὸ καὶ οὐκ ἐκείναι καὶ οὐκ ἐκείναι
 καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.
 καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.
 ὁρῶν, καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.

καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.

Ἄ καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.

οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι
~~καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.~~

καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.

καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.

καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.
 καὶ οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι οὐκ ἐκείναι.

Δὲ γὰρ τί συνελθὲν, τὴν ἀνδρείαν,
 τί μὲν καὶ μακροχρόνιον,
 τί παρὰ θάλασσαν ἐκέρχεται.
 ὦ δὲ καὶ καὶ δὲ καὶ τὰς ἀνδρείων χροῖαν.
 εἰς αὐτὴν τρέχουσιν, ὅπως τοῦ εὐαγγέλιου
 δόξαν ἵνα θεωρήσῃ, μισοῦντες
 τὸν κυρτὰν, τὸν μακροχρόνιον,
 τὸν φανερὸν. καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ
 οὐδὲν καὶ οὐδὲν καὶ οὐδὲν καὶ οὐδὲν
 γὰρ τὸν μακροχρόνιον, τὸν εὐαγγέλιον
 καὶ τὸν μακροχρόνιον αἰῶνα γὰρ, φανερὸν,
 καὶ καὶ τὸν μακροχρόνιον.
 εἰς αὐτὴν τὸν εὐαγγέλιον, τὸν **μακροχρόνιον**
 γὰρ τὸν αἰῶνα τὸν μακροχρόνιον.
 τὸν γὰρ βρῖσκον τὸν μακροχρόνιον.
 καὶ τὸν μακροχρόνιον, οὐδὲν καὶ
 τὸν μακροχρόνιον, τὸν μακροχρόνιον, ἀντὶ τὸν
 μακροχρόνιον τὸν μακροχρόνιον, καὶ γὰρ τὸν
 ἢ μακροχρόνιον, γὰρ τὸν μακροχρόνιον
 γὰρ τὸν μακροχρόνιον τὸν μακροχρόνιον
 οὐδὲν καὶ μακροχρόνιον.
 καὶ ἢ μακροχρόνιον, τὸν μακροχρόνιον,
 γὰρ τὸν μακροχρόνιον,

εἰρήνη δέον νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ ριζικῆς ἡττης καὶ ἐξαλείψεως ὅλων τῶν ὀργανωμένων δυνάμεων τοῦ Κεμάλ. Οἱ Τούρκοι δὲν θ' ἀναγκασθῶσι ποτὲ νὰ ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης, ἡ μόνη δὲ συνεπὺς λύσις εἶναι νὰ ἐξαφανισθῇ ὅπωςδήποτε ὡς στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. Ὑπάρχουσι πιθανότητες ὅτι, ἐὰν ἐπανεέλθῃ ὁ Μπακὴρ Σαμῆ-βέης θὰ γίνῃ ἀρχηγὸς νέας Κυβερνήσεως, ἥτις θὰ παραιτηθῇ τῶν ἀγρίων σχεδίων τοῦ Κεμάλ. Κυβέρνησις ὅμως τοιαύτη δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σχηματισθῇ ἐφ' ὅσον ὁ Κεμάλ συντηρεῖ ἔστω καὶ σκιὰν μόνον τακτικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς οὗτος δέον νὰ καταστραφῇ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἤρξατο ἡ νέα ἐπίθεσις. Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ καταλάβῃ, ἂν εἶναι ἀνάγκη, οὐ μόνον Ἀγκυραν, ἀλλὰ θὰ προσελάσῃ καὶ μέχρι ποταμοῦ Ἀλως. Ἐχύθη ἤδη ὀλίγον φῶς ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ Κεμαλικῶν καὶ Μπολσεβίκων. Κεμαλικοὶ οὐδέποτεπραγματικῶς ἀνέμενον ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην στρατιωτικὴν συνεργασίαν τῶν Σοβιέτ, ἐπρόκειτο δὲ περὶ μπλόφας καὶ μεγάλης ἀπάτης. Οἱ Μπολσεβίκοι πρόκτορες μεταξὺ Κριμαίας καὶ Μόσχας δὲν ἐστάθμισαν κηλῶς τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Ἐταξείδευσαν ἐπὶ ἀμαξοστοιχιῶν, προπορευομένων καὶ ἀκολουθουμένων ὑπὸ θεωρακισμένων βαγόνων, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ρωσία εὐρίσκεται εἰς ἀντεπαναστατικὴν ζύμωσιν. Ἀλλ' ὡς τε οἱ Μπολσεβίκοι, εὐρισκόμενοι εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Ρώσων ἀγροτῶν, ἔχουσι ἀνάγκη νὰ κρατήσωσιν περ' αὐτοὺς τὰ στρατεύματά των. Τὰ ἐκεῖ ἀποσταλέντα στρατεύματα εἶχον ἐντολὴν νὰ συλλέξωσιν ὅλα τὰ εἰς τὰς περιφερείας ἐκείνας τρόφιμα καὶ τὰ δημητριακά. Οἱ Κεμαλικοὶ ἀντιπρόσωποι εἶναι τελείως πεπεισμένοι ὅτι οἱ Μπολσεβίκοι δὲν δύνανται ν' ἀποστείλωσιν οὔτε ἐν σύνταγμα, ἐδοκίμασαν ὅμως νὰ καταστήσωσι πιστευτὸν τὸ ἀντίθετον εἰς τὴν Εὐρώπην.

ΜΠΩΜΟΝ

65

10 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάμις

Λονδῖνον

"Ελληνες προελαύνοντες κατέλαβον πλεῖστον ὕλικόν πολέμου ἐγκαταλειφθέν ὑπὸ ὑποχωρούντων Τούρκων. Λιποτάχται Κεμαλικῆς στρατιᾶς ἐξακολουθοῦν νὰ παραδίδονται εἰς τοὺς Ἕλληνας.

ΛΕ ΜΠΟΥΒΙΕ

66

10 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Μαίηλ

Λονδῖνον

Συλλαμβάνονται καθ' ἐκάστην πλεῖστοι λιποτάχται Κεμαλικοὶ φέροντες χειρομβοβίδας καὶ ὕλικόν πολέμου πάσης κατηγορίας. Ἐρωτηθέντες ὡμολόγησαν μερικὴν ἀποσύμβασιν Κεμαλικῆς στρατιᾶς. Ἀνεκαλύφθησαν ἀποθηκὴν σιτηρῶν. Τὰ Ἑλληνικὰ ἀεροπλάνα, καταδιώκοντα ἐχθρόν, ἐπιστοποίησαν σύγχυσιν αὐτοῦ κατὰ τὰς κινήσεις του, ὡς ἐκ τοῦ φόβου τῆς Ἑλληνικῆς προσελάσεως.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

67

10 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Ἐξ εὐρεθέντων ἐγγράφων ἐπὶ αἰχμαλώτων Τούρκων προκύπτει ὅτι Κεμάλ συνέλαβε περίπλοκον σχέδιον διὰ τῆς κατὰπονήσεως τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν Ἑλλήνων. Ἀποβλέπει διὰ τούτου εἰς ἐπιθέσεις ἐνεργουμένας καθ' ἐκάστην κατὰ διαφόρων τοποθεσιῶν ὑπὸ συμμορίων ἐνόπλων, καλουμένων Τσετῶν καὶ εὐρισκόμενων ὑπὸ τὴν διοίκησιν Κεμαλικῶν ἀξιωματικῶν, συχνάκις ἐφοδιασμένων διὰ πολυβόλων. Ἡ ἐλληνικὴ διοίκησις ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ μέτρα εἰδικῶς ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὸν κλεφτοπόλεμον τοῦτον, ὁ ὁποῖος κίτοι δὲν βλάπτει τὰς κυρίας ἐπιχειρήσεις, ἐπηρεάζει ὅμως τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ προοριζομένην διὰ τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐμπροσθοφυλακὰς καὶ τὰ ἀπομεμονωμένα ἀποσπάσματα. Αἱ συχνότεραι ἐπιδρομαὶ προσέρχονται ἐκ Τσιβρίλ. Ἐστάλησαν πρὸς καθαρισμόν τῆς περιφερείας ταύτης ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἔχει σήμερον δύο βάσεις ἐφοδιασμοῦ: τὴν Σμύρνην καὶ Προῦσαν. Ἡ βάση τῆς Σμύρνης συνδέεται ἀμέσως μετὰ τοῦ τομέως νοτίου μετώπου διὰ μακρᾶς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀγούσης μέχρι Τουλῶ. Μπουναρ, ἥτις δύναται νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ. Ἡ γραμμὴ αὕτη δέον νὰ φυλάττῃται προσεκτικῶς καὶ ἰσχυρῶς ἀπὸ τοῦ Ἑλβανλάρ καὶ πέραν. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Σμύρνης ἕως Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ κατ' εὐθείαν γραμμὴν εἶναι περὶ τὰ 350 χλμ. ἀλλ' ἀνωτέρα τῶν 450 χλμ. σιδηροδρομικῶς. Τὰ Μουδανιά, εἶναι ὁ λιμὴν καὶ ἡ βάση διὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν τοῦ βορείου τομέως, ἐνοῦται ὅμως σιδηροδρομικῶς μόνον μετὰ τῆς Προῦσης μήκους 650 χλμ. Ἐξ ἄλλου ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ εἶναι ἐξησφαλισμένη διὰ φορτηγῶν αὐτοκινήτων, ἡ ἀπόστασις ὅμως εἰς Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ εἶναι πολὺ ὀλιγωτέρα. Ἡ κατάστασις θὰ ἐβελτιωτο διὰ τῆς Νικομηδείας ἥτις ἔχει καλὴν μετὰ τοῦ Ἑσκή-Σεχλήρ συγκοινωνίαν. ὡς ἐκ τούτου Ἕλληνες ἔχουσι κάθε συμφέρον ἀνακαταλήψεως τῆς Νικομηδείας, ἥτις θὰ ἀποδώσῃ αὐτοῖς συνεχῆ ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἀπὸ Ἰσμίτ εἰς Ἑσκή-Σεχλήρ, Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ καὶ Σμύρνην. Ἕλληνες δραστηρίως ἤδη ἤρξαντο ἐπιδιορθώσεως γραμμῆς μεταξὺ Σεφικέρ-Ἑσκή-Σεχλήρ. Ἡ μεγαλυτέρα βλάβη προῦξε νῆθη περὶ τὸ Μπιλετζίκ, ἐλπίζεται ὅμως ὅτι ἐντὸς τοῦ μηνὸς θὰ ἐπιδιορθωθῶσι καὶ τὰ σημεία ταῦτα. Ἐάν θὰ ἀνακαταληθῇ Νικομήδεια, ὅλον τὸ πρὸς μεταφορὰν ἐκφορτωνόμενον ἐκεῖ ὕλικόν θὰ δύναται νὰ μετακινηθῇ ὅπουδήποτε, εὐκόλως. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἐλληνικὸν μέτωπον, ἀκολουθοῦν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἀπὸ Νικομηδείας εἰς Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ καὶ περαιτέρω εἰς Σμύρνην, θὰ ἐξιχθῇ μέχρι 800 χλμ. περίπου, θὰ εἶναι ὅμως ἡ φρούρησις ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμὸν συγκριτικῶς εὐκολωτέρα. Ἑλληνικὴ χωροφυλακή

είναι ετοίμη όπως αποσταλή εις όλους τους σταθμούς κατά μήκος της γραμμής, θά έχη δὲ τὴν εἰδικὴν ἐντολὴν νὰ τηρήσῃ τὴν τάξιν ἐν ταῖς περιφερείαις ταύταις, καὶ ὅν χρόνον Ἑλληνικὰ ἀποσπάσματα θὰ τοποθετῶνται ἐπὶ διαφόρων γεφυρῶν, όπως ἀντιμετωπίζωσι πᾶσαν ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν κλεπτοσυμμοριτῶν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ.

ΜΠΩΜΟΝ

68

10 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Ἡ εἰδὶς, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ μετώπου εἰς Σμύρνην ἢ Ἀθήνας διεψεύσθη ὑπὸ Γενικοῦ Στρατηγείου. Ἐδημοσιεύθη πληροφορία θετικὴ βεβαιούσα ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ παραμείνῃ πλησίον τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ εἰς τὸ μέτωπον, ἕως οὗ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις θὰ ἐτεσματίζοντο διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, καὶ θὰ ἐγίνετο ἐναρξὺς διαπραγματεύσεων περὶ εἰρήνης. Αἱ ἐν Ἀθήναις γενόμεναι δηλώσεις ὑπὸ τοῦ κ. Γούναρη περιλαμβάνουσι πᾶν ὅ,τι ἰδιαιτέρως μοι ἐδήλου παρελθόν Σάββατον, ὅτι δηλαδὴ, κατὰ τοὺς γενικοὺς ὑπολογισμοὺς, αἱ Κεμαλικαὶ δυνάμεις θὰ ἐκλονίζοντο σοβαρῶς εἰς διάστημα ἑνὸς μηνὸς ἢ ἕξ τὸ πολὺ ἐβδομάδων. Ὁμιλοῦσι περὶ περιέργου σχεδίου διὰ τὸν διακανονισμὸν τοῦ ζητήματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιθυμητοῦ καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ ἰδρύσεως χωριστοῦ ἐν Κων(πόλει) Τουρικοῦ Κράτους, ἐν ᾧ, ὁ μὲν Σουλτᾶνος θὰ ἔμενεν ὡς κυρίαρχος, ἡ δὲ διοίκησις τῆς πόλεως καὶ τοῦ προσαρτωμένου εἰς αὐτὴν ἐδάφους, ἔδει νὰ ἐξασφαλισθῇ τῇ συμμετοχῇ τοῦ μὴ τουρικοῦ πληθυσμοῦ, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν δοκιμαστικὴν περίοδον ὠρισμένου ἀριθμοῦ ἐτῶν, αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις θὰ ἐξήσκουν εἶδος ἀνωτάτου ἐλέγχου. Τὰ ἐδάφη τοῦ ἀνεξαρτήτου τούτου Ὀθωμανικοῦ Κράτους θὰ περιλαμβάνωσιν οὐδετέραν ζώνην, μέρος τῆς χερσονήσου τῆς Νικομηδείας. Τὸ σχέδιον τοῦτο θὰ ἦτο εὐάρεστον ἐπὶ τοῦ χάρτου εἰς ἐκείνους, οἵτινες τὸ προτείνουσιν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀμερολήπτους παρατηρητὰς φαίνεται τὸσον πλήρες περιπλοκῶν, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς οὐτοπία.

ΜΠΩΜΟΝ

69

11 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάιμς

Λονδῖνον

Ἐπὶ τοῦ Στρατιωτικῶν Θεοτόκης ἐδήλωσεν ὅτι Ἑλλὰς δὲν θὰ κάμῃ προτάσεις περὶ εἰρήνης, ἀλλ' ἐὰν πάλιν τῇ ἐγίνοντο τοιαῦται δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ ἀνακωχὴν παρομοίαν πρὸς τὴν ὑπογραφείσαν ἐν Μούδρῳ. Στρατηγὸς Βλαχόπουλος διωρίσθη Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Μ. Ἀσίας εἰς ἀντικατάστασιν στρατηγοῦ Μέξα. Αἱ μεταξύ ἐθνικιστῶν καὶ Ἰταλῶν σχέσεις ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατεχομένη ζώνῃ φαίνονται ἤδη ὀλιγώτερον φιλικαί.

ΛΕ-ΜΠΟΤΒΙΕ

Οἱ Τούρκοι τῆς Σμύρνης.

70

11 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τέλεγραφ

Λονδῖνον

Ἀγανακτοῦσιν ἐνταῦθα διὰ τὴν στάσιν μερίδος τινὸς σοβαροῦ Εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Εἰς συνδιαλέξεις μεθ' Ἑλλήνων ἀκούονται παρατηρήσεις ὡς ἀκολούθως. "Ὅταν εἰς διάστημα τριῶν καὶ πλέον μηνῶν μετεφέρομεν τὸν στρατὸν μας, ὁ Κεμάλ ἐξυψώθη μέχρι θαυμασμοῦ καὶ μᾶς ἡρώτων, διατί δὲν ἐπετιθέμεθα. Οἱ Κεμαλικοὶ ἀντιπρόσωποι προσεκαλοῦντο εἰς Παρίσιους, ὅπου συνετάσσοντο συνθήκαι καὶ συμβάσεις, ὥστε νὰ ὑπελόγιζον μόνον ἐπὶ τοῦ Μπεκχρ Σαμῆ-βέη καὶ τῶν Κεμαλικῶν. Κατελάβομεν Κιουτάχειαν καὶ Ἐσκή-Σεχέρ, κατετροπώσαμεν ἐχθρὸν καὶ κατελάβομεν ἐν διαστήματι ἡμερῶν ἐδάφη ἐκτάσεως διπλασίας τῶν τοῦ Βελγίου. Σήμερον ὁ Εὐρωπαϊκὸς τύπος ἐκ νέου μᾶς ἐρωτᾷ διατί δὲν ἀπωθήσαμεν αὐτὸν καὶ δὲν προσελάσαμεν μέχρις Ἀγκύρας, ἀποδίδει δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἀνικανότητά μας καὶ συμπεραίνει, ὅτι ὁ Κεμάλ ἐν τέλει θὰ θριαμβεύσῃ. Ἡ δυστυχὴς Ἑλλὰς, λέγουσιν, κατέβαλεν εἰς μάτην προσπάθειάς καὶ θυσίαις. Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν συμπάθειαν ταύτην πρὸς τὸν Κεμάλ καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του, οἵτινες μισοῦν πᾶν τὸ Ἀγγλικόν, ἐὰν αὕτη προήρχετο ἐκ Βερολίνου. Ἐλαβον τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας νὰ συνδιαλεχθῶ καὶ μετὰ Τούρκων, καὶ ἐκ παραδόξου συμπτώσεως ἀντελήφθην ἀμέσως ὅτι τινὲς τούτων ἔμειναν ἀμετάβλητοι ἀπὸ τοῦ 1914. Ἡ Σμύρνη δὲν στερεῖται, φυσικῶς, τουρικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀνέρχεται οὗτος εἰς 200.000 κατοίκους οἵτινες ζῶσιν εἰς ἰδιαιτέρας συνοικίας καὶ εἰς τὰ πέριξ, χωριστὰ ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας κατοίκους, ἰσαριθμούς πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ κατέχοντας τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Μεγάλῃ πλειονοψηφίᾳ τῶν Τούρκων εἶναι φιλειρηνικὴ, ἀγράμματος καὶ νομοταγεστάτη, ζῇ δὲ ἄριστα μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, ἐνασχολουμένη μὲ μικροεργασίας μὲ τοὺς ὄνους καὶ καμήλους τῆς. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι Τούρκοι, ἄλλοτε ἀρχηγοί, ἔχοντες ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Κομιτάτου "Ἐνωσις καὶ Πρόδοσις", καὶ συγγενικοὺς μετὰ τῶν Κομιτατικῶν δεσμούς, ἢ τρέφοντες πολιτικὰς συμπάθειάς πρὸς τοὺς Ἐμβέρ-πασῶν, Ταλάτ-βέην. Ἰατρὸν Ναζιμ καὶ ἄλλους. Οὗτοι μόλις ὑπερβαίνουν τοὺς τριακοσίους, εἶναι ὅμως ἐνθιμοὶ ἱππῶν τοῦ Κεμάλ. Ἡ θέα τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων τοὺς ἐξαγριώνει. Προσπα-

θοῦν κατ' ἀρχάς, ὅταν μοι ἐμιλῶσιν, νὰ εὕρωσι δικαιολογίας διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1914. Λέγουσι ὅτι δὲν ἐπεθύμουν τὸ τοιοῦτον, καὶ ὅτι ἡ συμμετοχὴ αὕτη ὤφειλετο εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐξηγούμενας κεφαλὰς. Διατί, λέγουσι, δέκα πέντε ἢ εἴκοσι ἑκατομμύρια ἀνθρώπων νὰ μὴ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ ὑφίστανται, διὰ τὸν λόγον μόνον ὅτι δύο ἀνθρώποι ἐκήρυξαν κατὰ τὸ 1914 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας; Οἱ λόγοι οὗτοι μοι ἐλέγχθησαν αὐτολεξεῖ ὑφ' ἐνὸς ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἔχουσι τὴν ἀφέλειαν νὰ σκέπτονται ὅτι δυνάμεθα νὰ πιστεῦσωμεν εἰς τὴν νοθείαν ταύτην τῆς ἱστορίας. Οἱ ἴδιοι οὗτοι διεδῆλουν κατὰ τὸ 1914 ἐνθουσιασμὸν ἀπεριόριστον διὰ τὸν Ἐμβὲρ καὶ τὸν πόλεμον. Μετ' ἀνυπομονησίας ἀνέμενον νὰ ἴδωσι τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀγγλίας, δύναμαι δὲ καὶ σήμερον κάλλιστα νὰ βεβαιώσω ὅτι δὲν ἀγαπῶσι τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ὅτι λυποῦνται διὰ τὴν ἥτταν τοῦ Κεμάλ, ὡς λυποῦνται ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἥτταν τῆς Γερμανίας. Προφυλάσσονται ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκφράζωσι παράπονα πρὸς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πάλιν ἀποφεύγουσι κάθε προκλητικὸν κατὰ τῶν Τούρκων μέτρον. Τοῦτο καταδεικνύει τὰς δυσκολίας, ἃς συναντᾷ ἡ Ἑλλὰς ἔχουσα τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς. Αἱ τελευταῖαι τῶν Κεμαλικῶν ἤτται κατέστησαν τὴς Τούρκους τούτους περισσότερον ἐπιφυλακτικούς, δὲν ἤλλαξαν ὅμως ποσῶς φρόνημα, καὶ συμπαθοῦσι πάντοτε τοὺς Τούρκους τῆς Κων/πόλεως. Πλεῖστοι Τούρκοι ἀξιωματικοὶ ἀφ' ἐτέρου, αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, δεικνύουσι διαθέσεις πολὺ διαφόρους. Θεωροῦσι τὴν Κεμαλικὴν ἐπιχείρησιν ὡς προοριζομένην νὰ ἀποτύχῃ, καὶ ὡς συνέχειαν μόνον τῆς ἀπὸ τοῦ 1914 μανίας τοῦ Ἐμβέ. Δηλοῦσιν ὅτι ὁ πληθυσμὸς ἐν Ἀνατολῇ, ἐνθα διοικεῖ ὁ Κεμάλ, ἀπέκκαμεν ἐκ τοῦ πολέμου, ὅτι ἀνυπομόνως ποθεῖ τὴν εἰρήνην καὶ ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία θὰ δεχθῇ οἰουσδήποτε ὅρους, ἀρκεῖ νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον

ΜΠΩΜΟΝ

71

13 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τέλεγραφ

Λονδίνον

Ἀποφάσει τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Ἑλληνικὴ διοίκησις Ὑπάτης ἐν Σμύρνῃ Ἑλληνικῆς Ἀρμοστείας ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλης τῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος κατεχομένης ὑπὸ Ἑλληνικῆς στρατιᾶς χώρας. Ἡ ἀπόφασις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνεπαγομένη σοβαρὰς συνεπειάς. Ὁ ἐνταῦθα Ὑπάτος Ἀρμοστής τῆς Ἑλλάδος διωρίσθη τῇ συγκαταθέσει τῶν Δυνάμεων διὰ τὴν περιοχὴν μόνον τῆς Σμύρνης, ἥτις καθορίζεται διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρών. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια ταῦτα ἀφ' ἐαυτῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξηγεῖται ὑπὸ τινων ὡς ἐνδείξεις προθέσεως πρὸς ἐριστικὴν προσάρτησιν ὧν τῶν ἐδαφῶν. Ὑποθέτω ὅμως ὅτι εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ τοιαύτη ἐρμηνεία. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀποβλέπει πιθανῶς εἰς τὸ νὰ παρασκευάσῃ δι' ὅλην τὴν χώραν ταύτην σύστημα τακτικῆς Διοικήσεως. Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ὤφειλον ν' ἀρχίσωσι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐβδομάδος ταύτης, ἀνεβλήθησαν. Φαίνεται ὅτι ἐφθασαν μικρὰ μόνον ἀποσπάσματα Κεμαλικῶν στρατιῶν ἐν Σιβρῇ-χισάφ, τὸ πλεῖστον δὲ τοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθη εἰς τὰ περίξ τῆς Ἀγκύρας, ὅπου Κεμάλ προετοιμάζει σοβαρωτάτην ἀμυναν. Ὁ Ἑλληνικὸς ὅμως στρατὸς δὲν φαίνεται διατεθειμένος νὰ παρακολουθήσῃ τὸν Κεμάλ ἀποσυρόμενος ἐκουσίως. Ὑπάρχουσιν ὡσαύτως ὑπόνοιαι ὅτι Κεμαλικὸς στρατὸς ἐλαττοῦται καθ' ἡμέραν ἀριθμητικῶς λόγω ἀθρόων λιποταξιῶν. Πολλαὶ ἑκατοντάδες λιποτακτῶν αὐτομολοῦσι καθ' ἑκάστην πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς γραμμάς, ὑπολογίζεται δὲ ὅτι Κεμάλ ἀπὸ τῆς πτώσεως Ἐσκῆ-Σεχέρ ἀπώλεσε πολλὰ συντάγματα μόνον ἐκ λιποταξιῶν.

ΜΠΩΜΟΝ

72

14 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ντέιλυ Τέλεγραφ

Λονδίνον

Ἡ μεγάλη ἐορτὴ τοῦ Τουρκικοῦ Μπαϊραμίου ἀρχίζει σήμερον ἢ ἐορτάζουσιν οἱ Τούρκοι τῆς Σμύρνης. Χιλιάδες προβάτων παρήλασαν, προοριζόμενα διὰ τὴν ἐορτὴν, καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα. Ἐκ περιέργου συγκαταβάσεως τὸ εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης Ἑλληνικὸν Πολεμικὸν ἔρριψεν κανονιοβολισμοὺς χαιρετιστηρίους κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπαναληφθέντας καὶ κατὰ τὴν νύκτα ὡς εἴθιστο κατὰ παλαιὰς ἡμέρας τῆς τουρκικῆς κατοχῆς. Ὑπάρχει πρόδηλος ἐπιθυμία ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν, ὅπως ἀποκτήσῃσι τὴν εὐμένειαν τῶν Τούρκων, ἀμφίβολον ὅμως ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο πρὸς ἐπιτυχίαν θὰ ᾔτο τὸ καλύτερον. «Ὅσον περισσότερα προνόμια παραχωροῦνται εἰς τὸν Τούρκον, τόσον περισσότερον θὰ μισήσῃ» μοι εἶπεν εἰς Ἀγγλος. Καὶ τὴν ἐντύπωσιν ταύτην ἐσχημάτισα καὶ ἀπὸ συνομιλίας, ἃς ἔσχον μετὰ πολλῶν ἐνταῦθα διακεκριμένων Τούρκων. Εὐρίσκονται οὗτοι εἰς στενὰς σχέσεις μετὰ τῶν Νεοτούρκων καὶ τῶν μελῶν τοῦ Κομιτάτου «Ἐνωσις καὶ Πρόοδος», τὸ ὅποιον ὑπῆρξεν ὑπεύθυνον διὰ τὴν εἰς τὸν πόλεμον συμμετοχὴν τῆς Τουρκίας. Ἐκφράζονται μετὰ τῆς μεγαλυτέρας περὶ τῶν Ἑλλήνων περιφρονήσεως. Αἱ συμπάθειαι τῶν εἶναι ἀναφανδὸν ὑπὲρ τοῦ Κεμάλ. Διαδίδουσιν εἰς τὸν ἀμαθῆ τῆς Σμύρνης Τουρκικὸν πληθυσμὸν ὅτι ὁ Κεμάλ θὰ εἰσέλθῃ ἐδῶ ἐντὸς ὀλίγου νικητής, δὲ χρειάζεται δὲ εἰμὴ ὀλίγον ἵνα λάβωσιν καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν, ὡς καὶ οἱ Τούρκοι τῆς Ἀγκύρας, ἀλαζονικὴν στάσιν. Ἐν Ἀτταλεῖα ἐκφράζονται ἀναφανδὸν ἐχθρικῶς κατὰ παντός Ἀγγλικῶν. Ἡ Ἐφημερὶς «Ἀνατολοῦ» ληφθεῖσα ἐξ Ἀτταλείας λέγει. «Ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἀνακωχὴν κατάληψις Μικρᾶς Ἀσίας ὡς ἐντολοδόχων τῶν Συμμάχων ἦτο γελοία ἐκδήλωσις τῆς Βρεττανικῆς πολιτικῆς. Ἡ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον στάσις τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἀπόρροια αἱματηρᾶς διψῆς τῆς αὐτῆς πολιτικῆς, καταδεικνύουσα οὕτω τὴν ἀγριότητα τῆς Ἀγγλίας». Ἡ Ἐφημερὶς τῆς Ἀγκύρας «Γενῆ-Κιούν», ἐσχάτως ληφθεῖσα, περιέχει μακροσκελὴ κατάλογον

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΣΚΥΡΙΑΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΟΝΤΕΣ

ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΡΑΦΕΝ ΕΙΔΙΚΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ
ΠΑΝΕΥΒΟΤΙΚΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΧΑΛΚΙΔΟΣ ΤΗΣ 22 ΑΥ-
ΓΟΥΣΤΟΥ 1937 ΔΙΑ ΝΑ ΔΕΙΧΘῃ Ἡ ΣΥΜΒΟΛΗ
ΤΗΣ ΣΚΥΡΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ
ΚΑΙ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΥ ΕΝΩΣΕΩΣ ΣΚΥΡΙΩΝ
1937

Ἑλλήνων καταδικασθέντων εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον ὑπὸ τῶν ἐπαναστατικῶν τῆς Ἀγκύρας στρατοδικείων. Ἡρίθμησα εἰκοσιτέσσαρα ὀνόματα ἀνδρῶν, ὧν τινὲς ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Σμύρνης, Μαγνησίας, Καλλιπόλεως καὶ Θράκης. Ἡ εἰδήσις αὕτη ἐνταῦθα ἐνεποίησε μεγάλην αἵσθησιν. Κεμαλικοὶ φαίνονται προωρισμένοι εἰς γενικὴν καταδίκην. Ἐν τῇ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀφ' ἐτέρου κατεχομένη χώρᾳ οὐδεμία καταδίκη, ἢ ἐκτέλεσις θανατικῆς ποινῆς διὰ ζητήματα πολιτικῆς φύσεως ἐξετελέσθη. Εἰδήσεις, προερχόμεναι ἐκ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τείνουν νὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κατὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς Κεμαλικῆς στρατιᾶς καταδίωξις, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν Μικρᾶς Ἀσίας, ἐσταμάτησεν ὀριστικῶς. Οὐδεὶς ἀντικειμενικὸς σκιόπός δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς καταδίωξεως Κεμάλ εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων μιλίων πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, τοσοῦτο μᾶλλον ἐφ' ὅσον δὲν ἀπέμεινον εἰμὴ ὑπολείμματα τῆς ἄλλοτε στρατιᾶς του. Ἑλληγες δ' ἀφ' ἐτέρου εἶναι ἀσφαλῶς ἐγκατεστημένοι κατὰ μῆκος σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης καὶ ἐπὶ τοῦ βορείου καὶ νοτίου μετώπου. Ἀπόφασις αὕτη φαίνεται ὅτι εἶναι φρόνιμος καὶ ἐπιτρέπει τὴν κατάπαυσιν τῶν αἱματηρῶν ἐχθροπραξιῶν.

ΜΠΩΜΟΝ

Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ νέου ἀγῶνος.

73

14 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Συνεταυρικόν Τύπον

Λονδῖνον

Ἀναμένεται λίαν συντόμως δευτέρα φάσις ἐχθροπραξιῶν κατὰ Κεμάλ. Ἑλληγες ἤλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ Τουρκικῶν στρατευμάτων, ἅτινα ἐξεκένωσαν Σιβρῆ-χισσάρ καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς ἀνατολικὴν ὄχθην Σαγγαρίου ποταμοῦ κειμένου 100 χλμ. δυτικῶς Ἀγκύρας, ἐνθα ἀναμένεται ἀντίστασις ἀπελπιστικὴ πρὸ τῆς ὑποχωρήσεως ἐξ Ἀγκύρας. Ἀμυντικαὶ θέσεις Κεμάλ θεωροῦνται ὀχυρώταται. Λαμβάνεται ὡσαύτως ὑπ' ὄψιν τὸ βάθος ποταμοῦ καὶ ἔλλειψις γεφυρῶν. Δὲν ἀποκρύπτεται, ὅτι Ἑλληγες θὰ βαδίσωσι περαιτέρω. Κωνσταντῖνος ἐπανῆλθεν ἐκ Κιουταχείας εἰς Ἑσκή-Σεχέρ. Παπούλας καὶ Πρίγκιψ Διάδοχος ἐπεσκέφθησαν γραμμὰς μετώπου ἐν Σεϊντή-γαῖῃ.

ΜΙΛΛΣ

1875

THE

LIBRARY

OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND
ANATOMY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND
ANATOMY

1875

ΣΚΥΡΙΑΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΟΝΤΕΣ

Ἡ Σκύρος εἶναι νησί διανοομένων καὶ αἰσθανομένων ἀνθρώπων.

Οἱ περισσότεροι Σκυριανοὶ εἶναι ποιηταί. Καὶ ὅταν τοὺς παρασχεθῇ ἡ εὐκαιρία καὶ μορφωθοῦν, ἡ ποιητικὴ τῶν τάσις ἐκδηλώνεται εἰς τάσιν πρὸς τὸ γράφειν, καὶ τὸ ἐρευνᾶν. Γίνονται ἐπιστήμονες καὶ συγγραφεῖς. Αὕτῃ δὲ ἡ ιδιότης τῶν ἐκδηλώνεται καὶ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ μεταξὺ τῶν γυναικῶν.

Τὸ χρῆμα δὲν τοὺς θαμπώνει, ἀν καὶ δὲν διακρίνονται ἐπὶ σπατάλῃ. Ὅ,τι μὲ οἰκονομίαν κατορθῶνουν νὰ συγκεντρώσουν, τὸ πετοῦν μὲ χαρὰ σὲ μίαν στιγμὴν ἀπὸ πάντων, καὶ μένουν μὲ τὸ τίποτε. Τὸ προσφέρουν ὡς πλουσίαν προῖκα διὰ νὰ δώσουν εἰς τὴν κόρην τῶν ἕνα ἐπιστήμονα, ἀδιάφορον ἂν αὐτὸς εἶναι πτωχότατος, ἢ ἀφειδῶς τὸ δαπανοῦν διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ἀγοριῶν τῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν κοριτσιῶν.

Αὕτῃ εἶναι ἡ κυριώτερα χαρακτηριστικὴ ιδιότης τῶν Σκυριανῶν.

Ἀπὸ τὴν Σκύρον λοιπόν, μολονότι τὸ νησί δὲν εἶναι πλούσιο, καὶ ὁ πληθυσμὸς του εἶναι κάτω τῶν τεσσάρων χιλιάδων, ἐξῆλθον πολλοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων. Μέγα δὲ μέρος ἀπὸ αὐτοὺς ἐξεδήλωσε καὶ ἐκδηλώνει τὴν διανοητικὴν αὐτὴν τάσιν, μὲ τὸ γράφειν. Ἄν οἱ συμπολίται μας εἶχον γενικῶς περισσότερα οἰκονομικὰ μέσα, ἢ κάποιαν — οἱ περισσότεροι — ἥθικὴν ὑποστήριξιν, ὁ ἀριθμὸς τῶν γραφόντων Σκυριανῶν, ἢ τῶν ἐκ Σκύρου καταγομένων, θὰ ἦτο ἀτέλειωτος.

Ἡ ἐν Ἀθήναις «Φιλοπόροδος Ἐνωσις Σκυρίων» ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Πανευβοϊκῆς Ἐκθέσεως Χαλκίδος εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτεθοῦν πλὴν τῶν προϊόντων τῆς Εὐβοίας, καὶ διανοητικὰ ἔργα, ἀπεφασισεν ὅπως ἐμφανίσῃ εἰς ἕνα περιληπτικὸν σημείωμα τοὺς ἐκ Σκύρου συγγραφεῖς καὶ γράφοντας. Τὸ σημείωμα τοῦτο, καὶ διότι δὲν ἔμενεν ἀρετὸς καιρὸς καὶ διότι εἶναι περιληπτικόν, δὲν εἶναι πλῆρες. Ἐχει δὲ καὶ πολλὰς παραλείψεις ἢ ἀτελείας. Ἀλλὰ ὁ καιρὸς ἐβίαζε, διότι ἀργὰ ἐρρίφθη ἡ σκέψις τῆς ἐκδόσεως τοῦ τεύχους.

Ἐν τούτοις ἡ πρόχειρος αὕτῃ ἔκδοσις, γίνεται καὶ διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὥθησις εἰς πολλοὺς γράφοντας συμπολίτας καὶ ἔχοντας τὰ οἰκονομικὰ μέσα νὰ ἐκδίδουν τὰ ἔργα τῶν, ἢ τὰ ἔργα τῶν παι-

ΕΝΑΡΞΙΣ Β' ΣΕΙΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

74

15 Αυγούστου (ν. ή.)

Συνεταιρικών Τύπων

Λονδίνον

Δευτέρα Ἑλληνική ἐπίθεσις ἤρχισεν. Τοῦρκοι ἀποσύρονται ἐσπευσμένως πρὸς ποταμὸν Σαγγάριον, χωρὶς νὰ ἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν.

ΜΙΛΛΣ

75

15 Αυγούστου (ν. ή.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδίνον

Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὅστις ἐπὶ τινα χρόνον εὐρίσκετο ἐν Κιουταχεῖα, ἐπέστρεψεν εἰς Ἑσκή-Σεχέρ, ἐνθα ἐγένετο δεκτὸς ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀρμενικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπεσκέφθη πολλὰ ἐργοστάσια, ἅτινα κατασκευάσθησαν ὑπὸ Γερμανῶν κατὰ διάρκειαν πολέμου. Ὑπάρχουν πολλὰ τοιαῦτα διὰ πᾶν εἶδος κατασκευῆς, μεταξὺ τῶν ὑποίων μέγα ὑπόστεγον ἐνθα δύνανται νὰ ἐπιδιορθώνωνται ταῦτοχρόνως 17 ἀτμομηχαναί. Τὰ ἐργοστάσια ταῦτα εἶναι τὰ τελειότερα τοῦ εἶδους τῶν ἐν Ἀνατολῇ.

Εἰς αὐτὰ ἡδυνήθη ὁ Κεμάλ νὰ ἐπιδιορθώσῃ πολλὰ ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐγκαταλειφθέντων τηλεβόλων ἐν Ἀνατολῇ, οἵτινες εἶχον ἀποσῦρῃ μόνον τὰ σημαντικώτερα αὐτῶν μέρη. Οἱ Ἕλληνες εἰργάσθησαν νυχθημερὸν ὥπως ἐπιδιορθώσωσιν ἐκ νέου τὰ ἐργοστάσια, ἅτινα μεταχειρίζονται ἤδη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Τὰ τελευταῖα ἐναπομείναντα τουρκικὰ στρατεύματα ἀπέσυραν τὰ κλεῖστρα τῶν τηλεβόλων προτοῦ τὰ ἐγκαταλείψωσι. Τὰ τηλεβόλα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ἤδη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὀλόκληρος ἡ πόλις ἐώρταζεν ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ Βασιλέως. Συμφώνως μὲ εἰδήσεις τῆς χθὲς, ἡ ἐπίθεσις ἐφαίνετο ὡς ὀριστικῶς ἀνασταλεῖσα ὡς ἤδη προηγουμένως σὰς ἐτηλεγράφησα. Σήμερον ὅμως διαψεύδονται αἱ εἰδήσεις αὗται. Ὡς δὲ ἐπληροφόρηθην, ἡ ἐπίθεσις δὲν ἀνестάλη εἰμὴ προσωρινῶς, καθόσον ὁ Κεμάλ, ὡς ἐγνώσθη, ἀπεσύρθη ἀνατολικώτερον, οἱ δὲ Ἕλληνες προετοιμάζονται νὰ δράσωσι παραλλήλως. Ὡς σὰς ἐτηλεγράφησα πρὸ δεκαήμερου, ὁ κύριος στρατὸς τοῦ Κεμάλ συγκεντροῦται περὶ τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου ὁ Σαγγάριος εἶναι εὐρύτατος καὶ πλωτός. Ὑψηλὰ ὄρη ὑψοῦνται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους. Αἱ θέσεις εἶναι ἰσχυρόταται καὶ ἐξελέγησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κεμάλ, ὅστις τὰς θεωρεῖ ἀπορήτους. Δὲν ὑπάρχουν οὐδόλως γέφυραι πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, τοῦθ' ὅπερ προξενεῖ ἀνυπερβλήτους δυσκολίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ τὰς καταλάβωσιν, εἰμὴ διὰ πλευρικῶν κινήσεων. Ὁ Διάδοχος καὶ ὁ στρατηγὸς Παπούλας ἐπεσκέφθησαν ἐσχάτως τὸ ἑλληνικὸν μέτωπον τῆς δεξιᾶς πτέρυγος ἐν Σεϊντῇ-Γαζῇ καὶ Σιβρῇ-Χισάρ καὶ ἐπεθεώρησαν τὰς προφυλακάς. Τὰ Κεμαλικὰ στρατεύματα ἐγκατέλειψαν τὸ Σιβρῇ-Χισάρ. Ὡς δὲ διεπιστώθη ὑπὸ ἀναγνωρίσεως ἀεροπλάνων, δὲν ὑπάρχουν οὐδαμοῦ στρατεύματα μέχρι τοῦ ἀρχαίου Γορδίου. Συνεπῶς ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θέλει προχωρήσῃ ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας χωρὶς νὰ συναντήσῃ τὸν ἐχθρόν. Ὁ Κεμάλ ἐκοινοποίησε προκηρύξεις, καλῶν ὑπὸ τὰ ὅπλα πάντας τοὺς μεταξὺ 38-52 ἐτῶν ἀνδρας.

ΜΠΩΜΟΝ

76

15 Αυγούστου (ν. ή.)

Ἐφημερίδα Γενεύης

Γενεύην

Μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας, ἀφιερωθείσας διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν στρατευμάτων καὶ ἀνεφοδιασμὸν τοῦ μετώπου, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξηκολούθησε, τὴν 14ην Αυγούστου, τὴν προέλασίν του. Γραμμὴ ἐκκινήσεως, τριάκοντα χιλιόμετρα, ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ. Ἐκ ληφθεισῶν πληροφοριῶν, ὁ ἐχθρὸς φαίνεται ὀργανούμενος εἰς ἀμυντικὴν θέσιν, 130 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Ἑσκή-Σεχέρ ὀπισθεν ποταμοῦ Σαγγαρίου, ὅστις μετὰ μακρὸν ροὴν πρὸς ἀνατολὰς στρέφεται πρὸς βορρᾶν. Τὸ μέτωπον ἐκτείνεται εἰς γραμμὴν πεντήκοντα χιλιόμετρων. Ὁ ἐχθρὸς εἶνε παρατεταγμένος ἐπὶ ὑψωμάτων, ἅτινα ὑψοῦνται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς πρὸς τὴν Ἀγκυραν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Αἱ κύριαι τουρκικαὶ δυνάμεις ὑπολογίζονται εἰς 14 μεραρχίας, ἐκάστη τῶν ὁποίων σύγκειται ἐκ 3000 ὁπλιτῶν.

Ἐκτὸς αὐτῶν, πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ μία ἀκόμη μεραρχία πεζικοῦ καὶ μία ἱππικοῦ αἵτινες παρετρήθησαν ἐμπροσθεν τῆς δεξιᾶς τουρκικῆς πτέρυγος, ἐν σχήματι γωνίας, σχηματιζομένης ἐκ τοῦ Σαγγαρίου καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Πουρσάκ.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, βαδίζει ἀπ' εὐθείας πρὸς ἀνατολὰς μεταξὺ Σαγγαρίου καὶ Πουρσάκ δισχίζων τὴν πεδιάδα τοῦ Σιβρῇ-Χισάρ. Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ αὕτη, ἰδίᾳ δὲ κατὰ μῆκος τοῦ Σαγγαρίου στερεῖται

διῶν των, καὶ νὰ μὴ τὰ καταδικάζουν εἰς μούχλιασμα εἰς τὰ συρ-
τάρια· καὶ διὰ νὰ παρακινήσῃ γενικῶς εἰς μίαν ἄμιλλαν μεγαλειτέ-
ραν καὶ τοὺς ἄλλους Εὐβοεῖς. Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δοθῇ ἡ νύξις, ἡ
εὐκαιρία καὶ τὸ θάρρος μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν, τῶν γεννηθέντων
ἐν Σκύρῳ καὶ τῶν ἐκ Σκύρου καταγομένων, ὅπως τὸ θεῖον δώ-
ρημα τῆς ποιήσεως, τῆς ἐπιστήμης, τοῦ γράφειν, τοῦ λέγειν, καὶ
τῆς τέχνης, τὸ ὅποιον διετηρήθη εἰς τὴν θαλασσόδαρτον μικρὰν,
ἀλλὰ «μεγάλην κιβωτὸν ἑλληνικότητος» —ὅπως ἐχαρκτηρισθῇ ἡ
Σκύρος ἀπὸ Ἑλλήνας καὶ ξένους— νὰ ἐμφανίζουσιν καὶ νὰ προά-
γουν. Νὰ παρουσιάζουν δηλαδὴ, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπὸ ἀρχαιοτάτην
προγονικὴν κληρονομίαν, τὸ κύτταρό των καὶ τὸ αἷμά των πα-
ρέλαβε.

Ἡ ἀπαρίθμησις τῶν Σκυριανῶν συγγραφέων καὶ γραφόντων,
θὰ γίνῃ κατὰ ἀλφαβητικὴν τάξιν. Ἐπειδὴ ὁμῶς παρατηρεῖται τὸ
φαινόμενον εἰς πολλὰς περιπτώσεις, τῆς ἐπιδόσεως κατὰ οἰκογε-
νείας, θὰ τηρῇται εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνα-
τὸν, ἡ κατὰ οἰκογενείας παράθεσις τῶν ὀνομάτων, διὰ νὰ δείχνηται
καὶ ἐν συνόλῳ τῆς οἰκογενείας ἡ ἐπίδοσις. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐ-
τὴν, θὰ τοποθετοῦνται οἱ γράφοντες εἰς τὸν ἀρχικὸν οἰκογενειακὸν
συγγραφικὸν κλάδον, ἀδιαφόρως πρὸς τὸ σημερινόν των ἐπίθετον.

Ἀλφαβητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ γραφόντων πρώτῃ
πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἡ οἰκογένεια Ἀντωνιάδου. Ὑπάρχουν ὁ-
μῶς περισσότεραι τῆς μᾶς οἰκογένειαι μὲ αὐτὸ τὸ ἐπίθετον ἢ τὸ ἐ-
πίθετον Ἀντωνιάκη, μὴ συγγενεῖς μεταξὺ των. Ἀλλὰ τὸ χαρακτη-
ριστικὸν σημεῖον εἶναι ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ οἰκογένειαι, εἶναι οἰκογέ-
νεια ποιητῶν, ἐπιστημόνων καὶ γραφόντων.

Προήρχοντο ἄρα παλαιότερον ἀπὸ ἕνα οἰκογενειακὸν κορμόν;
Δὲν μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ τὸ ἐρευνήσωμεν.

Ἀναφέρομεν ἤδη τὰ ὀνόματα καὶ τὸ ἔργον.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ἀρχίατρος.

Ἐγεννήθη τὸ 1824. Ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1914. Ἐσπού-
δασε τὴν ἱατρικὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἔλαβε
τὸ δίπλωμά του μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα. Καταταχθεὶς ὡς ἱατρός εἰς
τὸν στρατὸν, κατόπιν διαγωνισμοῦ, ἀπεστάλη εἰς Παρισίους πρὸς
τελειοποίησιν τῶν ἱατρικῶν του σπουδῶν. Ἐπιστρέψας ἐκ Γαλ-
λίας, συνέχισε τὴν ὑπηρεσίαν του εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἔφθασε μέχρι
τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιάτρου.

Ὑπῆρξε τακτικώτατος συνεργάτης τῶν ἱατρικῶν περιοδικῶν

φυτείας σχεδὸν δὲ καὶ ὕδατος. Ἡ πορεία εἶναι ἀνυπόφορος, ὁ δὲ ἥλιος λίαν καυστικὸς μὴ ὑπαρχούσης οὐδόλως σκιάς. Αἱ νύκτες εἶναι δροσεραί, καὶ μᾶλλον ψυχραί ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ ὄροπεδίου.

Τὴν 16ην Αὐγούστου, τὸ ἑσπέρας, αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ τοῦ ἐλληνικοῦ κέντρου εὐρίσκοντο εἰς πεντήκοντα χιλιομέτρων ἀποστάσιν ἀνατολικῶς τοῦ Σιβρῆ-Χισσάρ. Μία πτέρυξ ἐξ ἀριστερῶν βαδίζουσα πρὸς βορρᾶν τοῦ Πουρσάκ, ἐπετέθη σήμερον κατὰ τῶν προκεχωρημένων τουρκικῶν μεραρχιῶν. Μετὰ βραχείαν μάχην, συνεπτύχθησαν αὗται, ὁπισθεν τοῦ Σαγγαρίου. Ἐπικεῖται λίαν προσεχῶς γενικὴ μάχη, ἥτις μέλλει νὰ διασπάσῃ τὴν πρὸς τὴν Ἀγκυραν ἄγουσαν, ἀπέχουσαν 100 περίπου χιλιομέτρα βορειο-ανατολικῶς τῆς θέσεως ταύτης. Εἰς τὸ ἔσχατον ἄκρον, πρὸς νότον, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἰκονίου-Αφίων Καρὰ-Χισσάρ, τουρκικὴ μεραρχία προήλασε πρὸς τὸ Ἀφίον Καρὰ-Χισσάρ. Ἑλληνικαὶ δυνάμεις βαδίζουσι πρὸς συνάντησιν αὐτῆς.

ΦΕΪΛΕΡ

77

15 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Δευτέρα ἐλληνικὴ ἐπίθεσις ἤρχισε. Οἱ Τοῦρκοι ἀποσύρονται ἐσπευσμένως πρὸς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον. Οἱ Ἑθνικόφρονες δὲν ἀντιτάσσουσιν οὐδεμίαν ἀντίστασιν.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

78

16 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Τάϊμς

Λονδῖνον

Αἱ ἐλληνικαὶ δυνάμεις προελαύνουσιν ἀκατασχέτως, μὴ συναντῶσαι εἰμὴ μικρὰν ἀντίστασιν. Οἱ Ἕλληνες κατέχουσιν ἤδη τὴν γραμμὴν Μίγγρα τοῦ Σαγγαρίου Κασμὰκ-Ἀκ-Γόρδιον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ, κειμένου 70 μίλλια ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκῆ-Σεχέρ. Ὁ Κεμάλ ἀποσύρεται μὴ δυνάμενος νὰ σταματήσῃ. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐλληνικῆς ἐπιθέσεως φαίνεται νὰ εἶναι ἡ Ἀγκυρα καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐκεῖ εὐρισκομένου σιδηροδρομικοῦ ὕλικου καὶ ἀποκοπὴν οὕτω τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Κεμάλ. Τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἀπαξ τερματιζομένης, ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐν Ἑσκῆ-Σεχέρ βάσιν του.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

Πρῶτα ἀποτελέσματα τῆς ἐπιθέσεως.

79

16 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιοι Ταχυδρόμοι

Λονδῖνον

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἤρξατο διὰ τῆς καταλήψεως τῶν τουρκικῶν προφυλακῶν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἀντάξαν εἰμὴ ἀσθενῆ ἀντίστασιν ἀποσυρθέντες ἐσπευσμένως πρὸς τὸν Σαγγάριον-Κασμὰκ-Ἀκ-Κιοπρεῦ, ποταμὸν Πουρσάκ, εὐρισκόμενον 70 μίλλια ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκῆ-Σεχέρ.

ΜΠΟΥΤΤΟΜΛΕΗ

80

16 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Συνεταιρικὸν Τύπον

Λονδῖνον

Οἱ Ἕλληνες ἐξακολουθοῦσι προελαύνοντες πρὸς τὴν Ἀγκυραν, ἐνῶ ἐλπίζουσι νὰ φθάσωσιν ἐντὸς 10 ἡμερῶν. Τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς σήμερον ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1/8 ἀγγέλλει προέλασιν 70 χιλιομέτρων ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκῆ-Σεχέρ, πλὴν πιστεύεται ὅτι αἱ ἴλαι τοῦ ἱππικοῦ ἐφθασαν ἤδη εἰς Σαγγάριον, ἐνθα ὁ Κεμάλ εἶναι ἰσχυρῶς ὠχυρωμένος. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα ἡ προέλασις πρὸς τὴν Ἀγκυραν θὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρικῶν συγκοινωνιῶν, γεφυρῶν καὶ ἄλλων ἐγκαταστάσεων. Ὁ στρατὸς κατόπιν θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐν Ἑσκῆ-Σεχέρ βάσιν του. Μέχρι τοῦδε οἱ Τοῦρκοι δὲν ἀντιτάσσουσιν εἰμὴ ἀσθενῆ ἀντίστασιν.

ΜΙΛΛΣ

81

16 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδῖνον

Ἡ προέλασις τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δευτέρας ἐπιθέσεως γίνεται λίαν ταχέως, τὸ δὲ δελτίον τῆς σήμερον ἀγγέλλει ὅτι αἱ προφυλακαὶ ὑπερέβησαν ἤδη τὸ Ἀκ-Κιοπρεῦ. Ὁ ἐχθρὸς δὲν ἀντιτάσσει εἰμὴ ἀσθενῆ ἀντίστασιν. Δὲν ἔλαβον χώραν εἰμὴ μικροσυμπλοκαὶ μεταξὺ τῶν προκεχωρημένων φυλακῶν. Ὁ κυρίως στρατὸς τοῦ Κεμάλ εὐρίσκεται πιθανὸν πλησίον τῆς Ἀγκύρας. Ἡ ἐλληνικὴ προέλασις συντελεῖται διὰ δύο κυρίως φαλάγγων, ἐκκινήσασάν, τῆς μὲν μιᾶς ἐκ τινος σημείου ἐγγὺς τοῦ Ἑσκῆ-

«Ιατρική ἑφημερίς» καὶ «Ἀσκληπιός» αἱ δὲ μελέται του περὶ τῆς ἔλπογσίης θεωροῦνται εἰσέτι καὶ σήμερον κλασσικαί.

Εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἱατρῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος εἰδικευθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῶν κακοήθων ἐλῶδων πυρετῶν, ὃχι μόνον πρῶτος γράψας δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐφαρμοσας μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν ἰδικὴν του θεραπευτικὴν μέθοδον.

Κα ΜΑΡΙΑ Κ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ. Θυγάτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀντωνιάδου.

Ἐδημοσίευσε μὲ τὸ ψευδώνυμον Δάφνη Ἀώρα τόμον διηγημάτων μὲ τὸν τίτλον «Ἀπὸ τὴν Ζωὴν τῆς γυναικός». Δημοσιεύει τακτικῶς εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἑλληνικὴ ἐπιθεώρησις» καὶ «Ἑλληνίς» φιλολογικὰς καὶ κοινωνικὰς μελέτας καὶ ἄρθρα, διακρινόμενα διὰ τὸ ὕφος καὶ τὸ περιεχόμενόν των.

ΘΑΛΗΣ Γ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ. Δικηγόρος καὶ λογοτέχνης Ἐγεννήθη τὸ 1843. Ἀπέθανεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1918.

Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἀθήνας. Ἐξέδιδε (1868—1870) τὸ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Ἰλισσός». Ἐγραψε πλείστας μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀργότερον ἐγκατεστάθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς δικηγόρος καὶ καθηγητὴς τῆς Ἐμπορικῆς σχολῆς τῆς Χάλκης.

Εἰς τὸ ἔργον του εἶχε πολλάκις λογοτεχνικὸν βοηθὸν τὴν ἀδελφὴν του Καλλιρρόην Γ. Ἀντωνιάδου (ἥδη κ. Καλλιρρόην Ν. Μαροῦ), ἡ ὁποία καὶ ἐδημοσίευσεν διαφόρους μεταφράσεις.

Κα ΝΙΚΗ Α. ΠΕΡΙΔΙΚΑ. Θυγάτηρ Καλλιρρόης Γ. Ἀντωνιάδου.

Τὸ ἔργον τῆς Κας Ν. Περδίκας εἶναι εὐρύτατον. Δημοσιεύει φιλολογικά, ἱστορικά, λαογραφικά καὶ κοινωνικά ἄρθρα, διηγήματα καὶ ποιήματα εἰς πλείστας ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ («Νέα Ἐστία» «Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις» «Ἑλληνίς» «Ναυτικὴ Ἑλλάς», «Νεοελληνικά Γράμματα», «Ἀθηναϊκὰ Νέα» «Βραδυνή», «Πρωΐα», «Πάφος», «Κυπριακὰ Γράμματα» κλπ.) Ἐχει κάνει πολλὰς διαλέξεις εἰς τὸν Παρνασσόν, Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν, Λύκειον Ἑλληνίδων.

Κυριώτερα ἔργα τῆς :

Τραγούδια. Χώρα καὶ ἱστορία. Νεοελληνικά ἦθη καὶ ἔθιμα ἐν σχέσει μὲ τ' ἀρχαία. Ἡ ἀνάγκη ἐνὸς ἰδανικοῦ στὴ ζωὴ κλπ.

Ἡ Κα Νίκη Πέρδικα, ἀσχολεῖται μὲ ὅλως ιδιαιτεράν ἀγάπην μὲ τὴν μελέτην τῆς Σκύρου. Ὡμίλησε περὶ αὐτῆς εἰς τὸν Παρνασσόν, τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν, τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων. Ἐξέδωσε εἰς ιδιαιτεράν τόμον τὰ «Σκυριανὰ Τραγούδια» (Ἀθῆναι 1937) καὶ ἔχει ἐτοιμὴν πρὸς ἔκδοσιν ὀγκωδεστάτην ἐργασίαν περὶ Σκύρου, ἀπὸ λαογραφικῆς ἰδίως ἀπόψεως.

ΑΓΑΘΟΝΙΚΗ Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ. Ἐγεννήθη τὸ 1854. Ἀπέθανεν εἰς Σκύρον τὸ 1928.

Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἀρσάκειον Ἀθηνῶν καὶ ἔλαβε τὸ Ράλλειον βραβεῖον. Διηύθυνε τὸ Παρθεναγωγεῖον Σεργῶν καὶ τὸ Ἰωακείμιον Κωνσταντινουπόλεως. Ἐγραψε πλεῖστα πεζὰ καὶ ποιήματα, εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» ἐπίσης καὶ εἰς ἄλλα περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἀγαθονίκης Ἀντωνιάδου, ἔκαμε ιδιαιτεράν διάλεξιν ἡ κ. Νίκη Πέρδικα, εἰς τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων τὸ 1930.

Εἰς τὸν ἀνωτέρω οἰκογενεικὸν κορμὸν, ἀνήκει καὶ ἡ νεαρὰ καθηγήτρια τῆς φιλολογίας δεσποινὶς Ἀννούλα Κλεωμένους Κ. Ἀντωνιάδου ἡ ὁποία ἔχει σειρὰν συλλογῆς ποιημάτων, ἀνέκδοτον εἰσέτι.

ΝΙΚΟΣ ΕΜΜ. ΑΝΤ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1880. Ἐσπούδασεν ἐμπορικά.

Ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιητὴς τῆς Σκύρου, ἀλλὰ καὶ δροσερώτατος πεζογράφος σκυριανῶν κωμωδιῶν καὶ ἡθογραφιῶν. Ὁ θάνατος ἀτυχῶς τὸν ἀφῆρπασεν πρὶν προφθάσῃ καὶ ἐκδόσῃ εἰς βιβλίον τὸ πολύτιμον διὰ τὴν ἡθογραφίαν ἰδίως τῆς Σκύρου ἔργον του. Τὰ χειρόγραφα εὐτυχῶς εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τῆς μητρὸς του. Καὶ Ἑλένης Ἀντωνιάδου, ἔχουν δὲ χειρόγραφα καὶ τινεὶ συμπολιταί μας. Μέρος μόνον ποιημάτων καὶ πεζῶν ἐδημοσιεύθη (1922—1925) εἰς τὴν ἑφημερίδα «Σκύρος».

ΔΕΞΙΠΠΟΣ Ζ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ἰατρὸς καὶ φαρμακοποιός. Ἐγεννήθη τὸ 1888.

Ἐγκατασταθεὶς εἰς Θεσσαλονίκην δημοσιεύει αὐτόθι τακτικῶς εἰς ἑφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια κοινωνικὰς, πολιτικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἄρθρα. Πρωτοστατεῖ εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν τῶν πτωχῶν τάξεων τῆς Θεσσαλονίκης

Σεχέρ-Πουρσάκ, τῆς δὲ ἐτέρας ἐκ Σεϊντῆ Γαζῆ. Αἱ ἐκ βορρᾶ μεραρχίαι ἀκολουθοῦσιν ἤδη τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου, ἐνῶ αἱ ἐκ νότου προελαύνουσι διὰ μέσου τοῦ Πουρσάκ. Ἐκθέσεις ληφθεῖσαι εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιβεβαιοῦσι τὰς διαδόσεις ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς καὶ Ἀρμενικὸς πληθυσμὸς τοῦ Μερζιφούν ἐσφάγη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν συμμοριῶν. Τὸ Πατριαρχεῖον διεμαρτυρήθη εἰς τὸν Ὑπάτον ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρμοστήν. Ἐλήφθησαν ἐπίσημοι πληροφορίες ὅτι οἱ Τοῦρκοι προέβησαν εἰς σφαγὰς εἰς Σουσεχέρ, ἐνθα ὁ Κεμαλικὸς ἀρχηγὸς ἐφόνευσεν εἰς κεντρικὴν πλατεῖαν τὸν Ἕλληνα Στεφανίδην, μετὰ τοῦ υἱοῦ του. Αἱ συνθήκαι, ὅφ' ἃς βιοῦσιν οἱ Ἕλληνες εἰς ὅλα τὰ χωρία κατὰ μῆκος τοῦ Εὐξείνου Πόντου κατέστησαν λίαν δυσχερεῖς κατόπιν τῆς ἡττῆς τῶν κεμαλικῶν. Εἰς Κερασσοῦντα, λιμένα εὐρισκόμενον δυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα τῶν ἄλλοτε πλουσίων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν περιπλανῶνται εἰς τοὺς δρόμους ἄνευ στέγης καὶ ἐπαιτοῦσιν τείνουσαι τὴν μίαν χεῖρα, ἐνῶ μὲ τὴν ἐτέραν καλύπτουσι τὸ πρόσωπόν των. Ὑφίσταται μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων, ὃ δὲ χριστιανικὸς πληθυσμὸς ἀποθνήσκει τῆς πείνης. Ἑλληνικὰ συντάγματα σχηματισθέντα τελευταίως ἐν Θράκῃ καὶ κληθέντα «Μεραρχία τοῦ Παλαιολόγου» ἀνεχώρησαν ἤδη, ἵνα μεταφερθῶσιν εἰς Μικράν Ἀσίαν ἐνθα θὰ ἐπιφορτισθῶσι μὲ τὴν κατοχὴν τοῦ Βορείου τμήματος. Κατ' ἀρχὰς προωρίζοντο ὅπως σχηματίσωσι μεραρχίαν διὰ τὴν προστασίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατ' εἰδήσεις προερχομένας ἐξ Ἀγκύρας, ὁ Κεμάλ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ προέβη εἰς μεταβολὰς ἐν τῇ διοικήσει πολλῶν σχηματισμῶν. Ὁ Γκαλὴπ-πασᾶς διωρίσθη διοικητὴς τῆς νοτίου ὁμάδος καὶ ὁ Νουρεττίν διοικητὴς τῆς βορείου. Ἀμφότεροι ὁμῶς διατελοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰσμέτ-Πασᾶ, ὅστις διοικεῖ τὴν κεντρικὴν ὁμάδα καὶ εἶναι ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Κεμάλ. Ἐκάστη ὁμάς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σώματα στρατοῦ, τὸ σῶμα ἐκ τριῶν μεραρχιῶν καὶ ἡ μεραρχία ἀπὸ 6000 ἀνδρας. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ ὁλικὸς στρατὸς ἀνέρχεται εἰς 54.000 ἀνδρας περίπου. Αἱ εἰδήσεις περὶ ἀφίξεως στρατοῦ ἐκ Καυκάσου εἰς Ἀγκυραν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Καραμπεκὴρ εἶναι ψευδεῖς, διότι ὁ Καραμπεκὴρ εὐρίσκεται ἀπὸ ἀπασχολημένος εἰς τὰ σύνορα τοῦ Κουρδιστάν.

ΜΠΩΜΟΝ

82

16 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρόμον

Λονδίνον

Πιστεύεται ὅτι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως εἶναι ἡ Ἀγκυρα, ἐνθα οἱ Ἕλληνες προτίθενται νὰ καταστρέψωσι τὸ τροχαῖον σιδηροδρομικὸν ὄλικόν, ἀποκόπτοντες οὕτω τὰς συγκοινωνίας τοῦ Κεμάλ, μεθ' ὃ, περατουμένης τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ἐν Ἑσκι-Σεχέρ βάσιν των.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΛΗ

83

16 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ταίμς

Λονδίνον

Τὸ Σιβρῆ -- Χισσάρ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κεμάλ διέταξε τὴν ἐκκένωσιν ἀπάσης τῆς μεταξὺ Σιβρῆ -- Χισσάρ καὶ Ἀγκύρας περιοχῆς.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

Ἐκβασίς τῶν ἐπιχειρήσεων.

84

16 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδίνον

Σήμερον ἀνιγγέθησαν νεώτεραι πρόοδοι τῶν δύο ὁμάδων, νοτίας καὶ βορείας. Ἡ πρώτη κατέλαβε τὸ Σιβρῆ -- Χισσάρ κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως καὶ ἐξακολουθεῖ προελαύνουσα πρὸς ἀνατολὰς μεταξὺ Πουρσάκ καὶ πρὸς νότον τοῦ Σαγγαρίου. Εὐρίσκεται ἤδη 100 χιλ. νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἑσκι -- Σεχέρ καὶ προελαύνει ἐπὶ ἐδάφους ὀλιγώτερον ὁρεινοῦ. Ἡ βορεία ὁμάς ὑπερέβη τὸ Κιζιλ Μπαγλού, πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ, εὐρίσκεται δὲ 80 χιλιόμετρα ἀνατολ κῶς τοῦ Ἑσκι-Σεχέρ. Ἐκτὸς μικροσυμπλοκῶν, οὐδεμία σοβαρὰ σύγκρουσις μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἔλαβεν χώραν. Ὁ ροῦς τοῦ Σαγγαρίου ἀκολουθεῖ εὐθεῖαν γραμμὴν μέχρι τοῦ Γορδίου, ὅπου στρεφόμενος πρὸς νότον, εἰς μῆκος πεντήκοντα μιλίων, ἀνέρχεται ἐκ νέου ἐπειτα μέχρις ἐνὸς σημείου νοτιοανατολικῶς τῆς Κιουταχείας. Ὁ ποταμὸς Πουρσάκ ρεεῖ διὰ τοῦ κέντρου τῆς περιοχῆς ταύτης, περιβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ Σαγγαρίου καὶ ἔχων τὰς ἐκβολὰς του παρὰ τὸ Γόρδιον. Φαίνεται ὅτι ἡ Νοτία πτέρυξ προελαύνει ταχύτερον καὶ διέρχεται νοτίως τοῦ Σαγγαρίου εἰσχωροῦσα εἰς τὸ ἄκρον τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρήμου, ἥτις ἐκτείνεται νοτίως σχεδὸν μέχρι Ἰκονίου. Ἡ ὁμάς αὕτη ἀκολουθεῖται ὑπὸ μεταφορικῶν αὐτοκινήτων μετ' ἀντλιῶν καὶ ἄλλων ἐργαλείων, πρὸς διόρυξιν φρεάτων. Ὁ στρατὸς θὰ ἐξακολουθήσῃ πιθανὸν τὴν κυκλωτικὴν του κίνησιν, μέχρις οὗ δυνήθῃ νὰ στραφῇ πρὸς βορρᾶν καὶ οὕτω ἀποκλείσῃ τὸ Γόρδιον ἐκ νότων, ὁπότε οἱ Κεμαλικοὶ θέλουσιν ἀναγκασθῇ νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς Ἀγκυραν.

ΜΠΩΜΟΝ

καὶ ἐν γένει εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν καὶ διανοητικὴν τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης κίνησιν. ἔχει καὶ σειρὰν ποιημάτων ἀνεκδότων.

Εἰς τὸν αὐτὸν οἰκογενεῖκόν κορμόν, ἀνήκει ὁ νεαρὸς λιμενικὸς ἀξιωματικὸς Ξενοφῶν Ἀντ. Ζ. Ἀντωνιάδης (ἐγεννήθη τὸ 1915). ἔχει σειρὰν διηγημάτων ἀνεκδότων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΤ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1911. Ἐσπούδασε μαθηματικά.

Ἐπιδοθεὶς εἰδικῶς εἰς τὴν κίνησιν τοῦ βιβλίου ἐποπτεύει ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως πλείστων βιβλίων.

Ἐξέδωσε τὸ 1934 μὲ τὸ ψευδώνυμον «Χάρης Λόγγος» τὰ «Ταξείδια τοῦ Σίντ Μπάτ». Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι διασκευὴ διὰ τὰ παιδιά τῶν ταξιδιῶν τοῦ Σεβὰχ τοῦ Θαλασσινοῦ.

Ἄλλο ἔργον του : «Τοκολόγιον». (Τόκος, ὑφαίρεσις, ἀνατοκισμός, ἴσαι καταθέσεις, τοκοχρεωλυσία κ.λ.π.) Σελ. 200 Ἀθῆναι 1936.

ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΣ Κ. ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ νομικὸς σύμβουλος τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἐγεννήθη τὸ 1893.

Ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας. ἤρχισε δημοσιεύων πεζογραφήματα εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑλλὰς» ἀπὸ τοῦ 1908 μαθητῆς ἔτι ὄν τοῦ Γυμνασίου. Ἀργότερον συνέχισε δημοσιεύων γλυκυτάτους στίχους, ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς Σκύρου καὶ μεγάλα διηγήματα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Νεοπτόλεμος, εἰς τὰ «Παναθήναια», τὴν «Νέαν Ἑστίαν», τὴν «Σκύρον» καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀτυχῶς τὴ ἔργον του δὲν ἔχει ἐκδοθῇ μέχρι τοῦδε εἰς ἰδιαιτέρους τόμους.

Ὁ κ. Β. Ἀντωνιάδης ἀνήκει εἰς ποιητικὸν οἰκογενεῖακόν κλάδον. Ὁ πατέρας του Κωνσταντῖνος Ἀντωνιάδης εἶχεν ἐκδώσει εἰς ἰδιαιτέρον τεῦχος ποιητικὴν συλλογὴν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΜΜ. ΑΥΑΩΝΙΤΗΣ. Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ Οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Β. Ναυτικόν.

Ἐγεννήθη τὸ 1892. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἀθήνας καὶ ἐμπορικὰ καὶ γαλλικὴν φιλολογίαν εἰς Παρίσιους. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας κριτικὰ ἄρθρα, ποιήματα, διηγήματα, μεταφράσεις μὲ τὰ ψευδώνυμα Ἴβνκος Ἀλτης, καὶ Σὺλβεστρος Κάζος.

85

16 Αυγούστου (ν. ή.)

Συνεταιρισμὸν Τύπον

Λονδίνον

Ὁ Στρατὸς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου διὰ ταχείας προελάσεως ἔφθασεν εἰς τὰς τελευταίας ἀμυντικὰς γραμμὰς τοῦ Σαγγαρίου, 60 μίλλια ἀνατολικῶς τῆς Ἀγκύρας. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διασχίζει ἤδη τὴν μεγάλην Ἀλμυρὰν Ἐρημον, νοτίως τοῦ ποταμοῦ τούτου, μὲ σκοπὸν ὅπως ἀποκόψῃ τὴν Τουρκικὴν ὑποχώρησιν πρὸς Ἀγκυραν. Τέσσαρες ἐν ὧν φάλαγγες προελαύνουσι πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κεμάλ καὶ μία πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Νικομηδείας ἐκ βορρᾶ.

ΜΙΛΛΣ

86

17 Αυγούστου (ν. ή.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρόμον

Λονδίνον

Οἱ Ἕλληνες προελαύνουσι ταχέως ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου. Τὸ Σιβρῆ -- Χισσάρ κατελήφθη χθὲς κατόπιν νυκτερικῆς ἐπιθέσεως. Οἱ Ἕλληνες προκατέλαβον τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ ὑπεχώρησαν. Κατελήφθησαν ὅλα τὰ μεταγωγικὰ των, συνελήφθησαν δὲ καὶ ἀξιωματικοί. Οἱ Τούρκοι ἀπεσύρθησαν ἐσπευσμένως ἐγκαταλείψαντες τὰς γεφύρας διὰ νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν διάβασιν τῆς Νοτίου κημπύλης τοῦ Σαγγαρίου. Ἐτερεὶ ἐπίσης μεραρχίαι προελαύνουσι πρὸς Ἀγκυραν. Δὲν ἔλαβον χώραν συγκρούσεις, καθόσον οἱ Τούρκοι ἀποφεύγουσι τὴν μάχην.

ΜΠΟΤΤΟΜΑΕΗ

Ἡ ὑπέροχος ἀντοχὴ τοῦ Στρατοῦ μας.

87

17 Αυγούστου (ν. ή.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδίνον

Τὸ χωρίον Ἀλπί-Κιόι εὐρισκόμενον πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ καὶ κατὰ τι βορειοανατολικῶς τοῦ Ἐσκή Σεχέρ ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς Ἑλληνικῆς βορείου Στρατιᾶς κατὰ τὴν νέαν ἐπίθεσιν. Οἱ ἐν τῷ μετώπῳ ἀνταποκριταὶ περιγράφουσι τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐκοινοποιήθη εἰς αὐτοὺς ἡ διαταγὴ προελάσεως, καὶ τὴν ἀκράδαντον πίστιν αὐτῶν εἰς τὸ πεπρωμένον ὅτι ἐπέστη ὁ χρόνος τῆς καταλύσεως τῆς Τουρκικῆς βαναύσου κυριαρχίας. Παράλληλως δὲ πρὸς τὴν πίστιν ταύτην ἔχουσι καὶ ἐξαιρετικὴν οὕτως εἰπεῖν, θρησκευτικὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Βασιλέα των. Τὸ θέαμα τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκκινήσεως, ἅμα τῇ ἀνατολῇ, ὁλοκλήρου τῆς στρατιᾶς, ἦτο μεγαλειώδες. Ἡ βορειοανατολικῶς τοῦ Ἐσκή Σεχέρ πεδιάς ἐκαλύπτετο ὑπὸ μεγάλων φαλάγγων στρατευμάτων, κατὰ τὴν προέλασιν τῶν ὁποίων ἀνυψοῦντο σύννεφα κονιορτοῦ καλύψαντα πρὸς στιγμὴν ὁλόκληρον τὸν ὀρίζοντα. Δὲν διεκρίνετο εἰμὴ ἡ ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ ὄρους Μπόζ--Ντάγ. Ἡ ὑπερβολικὴ θερμότης καὶ ὁ κονιορτὸς ἔκαιον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες προήλκον σχεδὸν τυφλῶς. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς ἐβράδιζον μὲ χαρὰν, ἄδοντες καὶ κραυγάζοντες «στὴν Ἀγκυρὰ» καὶ τὸ ἄσμα ἔκλυε μόνον μετὰ μακρὰν πορείαν καὶ καυστικὴν θερμότητα, ἐνῶ ἡ γενναϊότης καὶ ἀκατάσχετος ὁρμὴ των οὐδόλως ἐμειώθη. Ἐκαστος τῶν ὀπλιτῶν καλύπτεται ὑπὸ στρώματος κονιορτοῦ εἰς τρόπον ὥστε καθίσταται δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις τὰς στολὰς τῶν ἀξιωματικῶν ἀπὸ τὰς τῶν στρατιωτῶν. Οὐδὲν παράπονον ἀκούεται, ὁμοῦ δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται προχωροῦν ἀποφασιστικῶς. Εἶναι πεπεισμένοι ὅτι πλησιάζει ἡ ὥρα ὅποτε θὰ δοθῇ τὸ τελευταῖον πλῆγμα εἰς τοὺς Κεμαλικούς. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς προελάσεως αἱ μεραρχίαι διήνυσαν 25 ἕως 50 χιλιόμετρα ὑπὸ καυστικὸν ἥλιον καὶ ἐκνευριστικὸν κονιορτόν, τὴν δὲ νύκτα ἐστρατοπέδευσαν 65 χιλιόμετρα περίπου ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκή Σεχέρ, διανύσαντες οὕτω τὸ τέταρτον τοῦ πρὸς τὴν Ἀγκυραν δρόμου. Κατὰ τὴν προέλασιν αὐτῶν δὲν συνήντησαν εἰμὴ ἀποσπάσματα τινα ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἅτινα ὑπεχώρησαν πάραυτα ἵνα ἀναγγεῖλωσιν εἰς τὸν Κεμάλ τὴν εἰδησιν τῆς Ἑλληνικῆς προελάσεως. Ὁ Βασιλεὺς ἐπέστρεψεν αὐθημερόν ἐκ Κιουταχίας εἰς Ἐσκή Σεχέρ, γεγονὸς ὅπερ καταστάν γνωστὸν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν ἐνίσχυσε σπουδαιότατα τὸν ἐνθουσιασμόν των. Ἡ πρώτη ἀπόδειξις τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Κεμαλικῶν διεπιστώθη πέραν τοῦ Ἀλπί-Κιόι, ἐνθα ἀνεντίσταξαν μεγάλην γέφυραν. Οἱ Κεμαλικοὶ ἐξετέλεσαν ἐπιτυχῶς τὴν πρᾶξιν ταύτην, χρησιμοποιήσαντες μεγάλην ποσότητα δυναμίτιδος. Τὸ σῶμα τοῦ μηχανικοῦ ἐτέθη εὐθὺς ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς ἐπιδιορθώσεως, καὶ ἐλπίζεται νὰ ἐπιτευχθῇ αὕτη ἐντὸς δεκατετραήμερου, ὅποτε καὶ ὑπολογίζεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σιδηροδρόμου διὰ τὰς μεταφοράς. Οἱ χωρικοί, οἵτινες κατέφυγον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, δηλοῦσιν ὅτι τὰ Κεμαλικά ἀποσπάσματα, ἅτινα κατεῖχον τὴν περιοχὴν ταύτην, ἀπεσύρθησαν τόσον ταχέως πρὸς τὸ Γόρδιον, ὥστε δὲν ἔσχον τὸν χρόνον νὰ καταστρέψωσι τρεῖς ἐτέρας γεφύρας, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ἐλπίζουν νὰ καταλάβωσιν ἀνεπάφους. Οἱ Τούρκοι κατέστρεψαν ἐπίσης τὰς σιδηροδρομικὰς γεφύρας ὡς καὶ τὰς γεφύρας τῆς ὁδοῦ, αἵτινες ὁμῶς ἐπιδιορθοῦνται προχείρως διὰ ξυλίνων ἐπισκευῶν. Τὰ στρατεύματα ἀκολουθοῦνται ὑπὸ μακρῶν ἐφοδιοπομπῶν, αἵτινες παραδίδωσι ἡδηγοῦνται ὑπὸ Τούρκων, ἀποδεχομένων μετὰ προθυμίας νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἔργον τοῦτο. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διενήργησε ἐπίταξιν πλέον τῶν 3000 καμήλων. Τὰ φορτηγὰ ζῶα ταῦτα εἶναι ἀπολύτως χρήσιμα, διότι καίτοι φαίνονται ὅτι βαδίζουν βραδέως, ἐν τούτοις τὰ βήματά των εἶναι μεγάλα καὶ διπλὰ τῶν ἀνθρωπίνων βημάτων. Αἱ μεραρχίαι ὁδεύουσιν συνήθως ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσαρες φάλαγγας. Προηγοῦνται δὲ αὐτῶν τμήματα

Ἐξέδωκε τὸ 1924 συμπεριλαβὼν εἰς πολισέλιδον τόμον συλλογὴν τῶν καλλιτέρων ποιημάτων νεοελλήνων ποιητῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκλογή νεοελληνικῶν ποιημάτων». Τὸ πλείστον πρωτότυπον ἔργον του μένει ἀνέκδοτον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΒΕΝΑΡΔΗΣ. Διευθυντὴς Γενικοῦ Λογιστηρίου.

Ἐγεννήθη τὸ 1903. Τὸ 1923 ἔλαβε τὸ δίπλωμα νομικῆς. Εἰσελθὼν εἰς τὸ οἰκονομικὸν δημόσιον στάδιον, ἐσημείωσε ταχυτάτην λαμπρὰν σταδιοδρομίαν, φθάσας νεώτατος εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ διευθυντοῦ.

Δημοσιεύει τακτικὰ οἰκονομικὰς μελέτας εἰς τὰ οἰκονομικὰ περιοδικά. Ἐξέδωκε τὸ 1932 ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὸν κ. Γ. Τέντε τὸ ἐκ 400 σελίδων λίαν ἐπαινεθὲν ἔργον «Τὰ Ἑλληνικὰ νομίσματα».

Εἰς αὐτὸ περιέχεται ὁλόκληρον τὸ ἱστορικὸν καὶ ἡ νομοθεσία τῶν νομισμάτων τοῦ συγχρόνου Ἑλληνικοῦ Κράτους.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ. Καθηγητὴς τῆς ὁργανικῆς χημείας εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν. Ὑφηγητὴς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου. Καθηγητὴς εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν Εὐελπίδων.

Ἐγεννήθη τὸ 1862. Ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸν Αὐγούστου τοῦ 1935. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν, μετέβη εἰς Γερμανίαν σπουδάσας εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Μονάχου καὶ Βόννης, χημείαν.

Καταλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη ἀρχικῶς εἰς τὰ μεταλλουργεῖα Λαυρίου. Κατόπιν, ἀστυχημικὸς, ἐπιμελητὴς τοῦ Χημείου, καὶ τελικῶς καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου.

Ὑπῆρξεν ἡ ἐκροσώπησις τοῦ ἐπιστήμονος ὑπὸ πᾶσαν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐρευνητὴς διδάσκαλος καὶ συγγραφεὺς ἐπὶ σαράντα συναπτὰ ἔτη, διδάσκων καὶ πειραματιζόμενος, ἀναλύων. ἐρευνῶν. Χαλκέντερος καὶ ἀθόρυβος δύναται καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῇ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Δαμβέργη ὡς πατὴρ τῆς φαρμακευτικῆς χημείας ἐν Ἑλλάδι.

Ἔργα του, ἐκδοθέντα εἰς αὐτοτελεῖς τόμους καὶ μελέται:

1. Ueber die Einwirkung der Fettaldehyde auf Malonsäure und Aethylmalonat 1882. *Annalen der Chemie* 218.

2. Ἀναλυτικὴ χημεία 1890 σελ. 367.

3. Τέταρτον δινιτροβενζόλιον 1892. Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγείᾳ.
4. Περί τῶν προόδων τῆς ὀργανικῆς χημείας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη 1892 ἐναρκτήριος λόγος.
5. Ἡ χημεία ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἐπιστήμῃ 1903, ἐναρκτήριος λόγος.
6. Μαθήματα χημείας· λιθόγραφον 1893—4 Σχολῇ Εὐελπίδων σελίδ. 450.
7. Ἐγκόλπιον τοξικολογίας 1894.
8. Χημικὸν ἐγκόλπιον 1894.
9. Ἐλεγχος λιπαρῶν ἐλαίων 1895.
10. Ὁδηγὸς πρὸς ἐξέτασιν ἐδωδίων, ποτῶν κλπ. ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Δαμβέργη 1902 σελ. 890.
11. Ὅργανι ἡ Χημεία 1904 σελ. 722.
12. Φαρμακογραφίας τόμος Ι 1908 ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Δαμβέργη σελ. 756.
13. Ὁδηγὸς πρὸς χρῆσιν τῆς ὀργανικῆς Χημείας Κ. Ζέγγελι 1909.
14. Ἀναλυτικοὶ πίνακες Ἰούλιος 1910.
15. Φαρμακογραφίας τόμος ΙΙ. Ὅργανικὰ χημικὰ φάρμακα. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Δαμβέργη 1910, σελ. 800. Καὶ πλείστα ἄλλα ἄνω τῶν τριᾶντα ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστί.

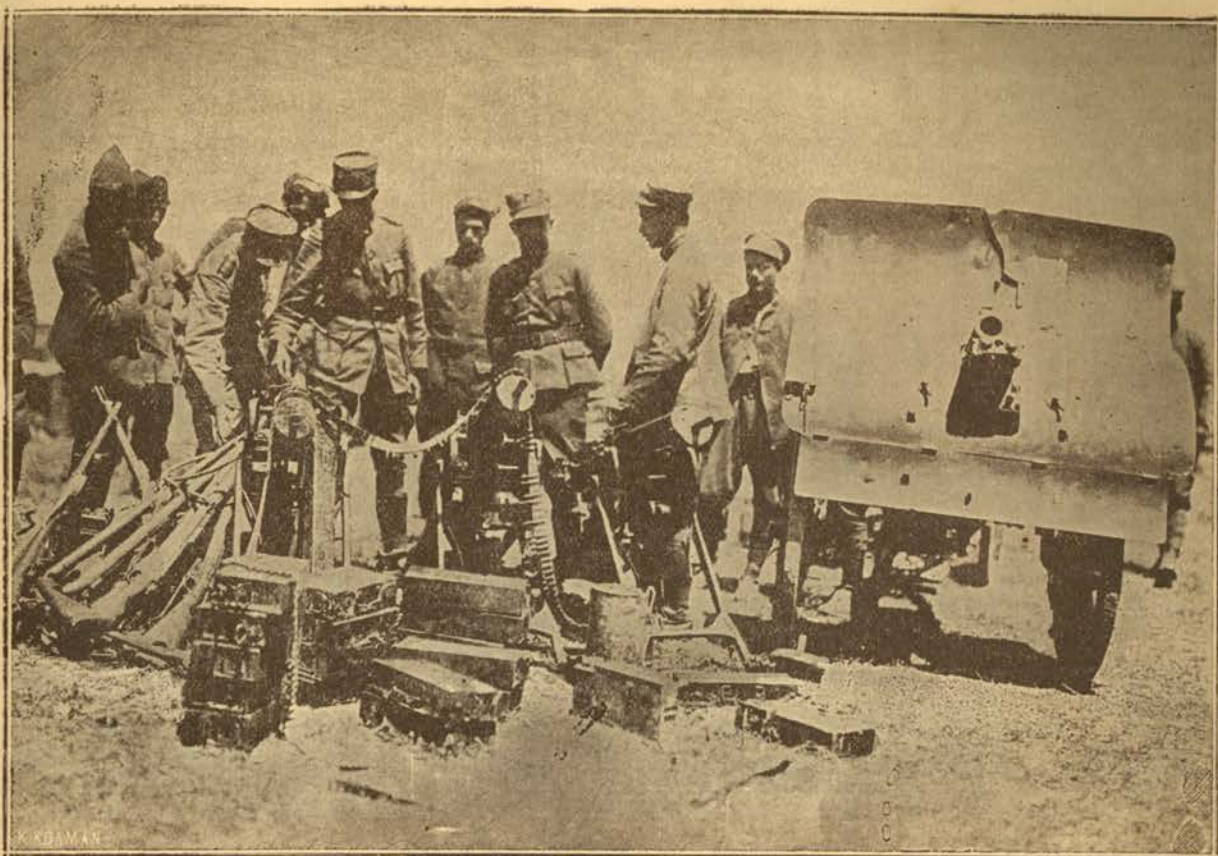
ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Σχολάρχης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1827, καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ μακροτάτην σειρὰν ἐτῶν ὡς σχολάρχης καὶ ἐν Σκύρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Συνεργάζετο εἰς διάφορα περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς γράφων λογοτεχνικὰ ἄρθρα. Τὸ 1868 ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Ἰλισσὸν» τοῦ Θαλῆ Κωνσταντινίδη, ὑπὸ τὸν τίτλον «Βραχέα τινα περὶ τῆς νήσου Σκύρου», τὴν πρώτην περὶ τῆς νήσου, ἱστορικὴν ἐργασίαν. Τὸ 1902 ἐξέδωσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς Σκύρου» ἣ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν τῶν περὶ τῆς νήσου κατόπιν μελετῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἕκτοτε πλείστοι ἡσχολήθησαν καὶ ἀσχολοῦνται. Ἐξέδωσεν ἐπίσης καὶ ἄλλα ἔργα.

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ.

Ἐγεννήθη το 1855. Ἀπέθανεν ἐν Πειραιεὶ τὸ 1920. Τελειώσας τὸ Σχολαρχεῖον εἰς Σκῆρον, μετέβη εἰς Σμύρνην, ἀκολουθήσας ἐπὶ τινα ἀκόμη χρόνον τὴν σπουδὰς του. Ἐπειτα μετέβη εἰς Ρώσσιαν καὶ Ἀδανα τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου ἐμπορεύθη. Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα ἀριστα καταρτισμένος εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν, διετέλεσεν

Ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλίται Ἕλληνες, περιοραζόμενοι ἐχθρικά λάφυρα.

Ἐφοδιοπομπὴ ἐν πορείᾳ πέραν τοῦ Σαγγαρίου.

ἐπὶ δεκαετίαν διερχομένης τῆς ἐν Ἀθήναις Ρωσικῆς Προσβείας καὶ ἀργότερον ὑποπρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Πειραιεὶ, μέχρι τοῦ 1920, ὅτε ἀπέθανε. Ὑπῆρξεν, ὁ κατ' ἐξοχὴν γνωρίσας εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ρωσικὴν φιλολογίαν, μεταφράζων ἀκούραστα καὶ δημοσιεύων εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια («Παναθηναῖα», «Ποικίλη Στοά», «Ἐβρομάς», «Παρνασσός», «Ἑστία», «Ἡμερολόγιον Σπιτιοῦ» κλπ), ἀλλὰ καὶ εἰς βιβλία αὐτοτελῆ καὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ ἔργα τοῦ Τολστόη, Λαζάρεβιτς, Γόγολ, Ἀντρέϊφ, Γκόρκυ, Λέρμον-τωφ, Ποῦσκιν, Σμυρνῶφ κλπ. Ἀλλὰ ἰδίως προτιμώμενος συγγραφεὺς του ὑπῆρξεν ὁ Τσέχωφ, τοῦ ὁποῖου μετέφρασεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἔργον. Μέρος τῶν μεταφρασμένων τούτων τοῦ Τσέχωφ, ἐξέδωκεν ὁ οἶκος Ἐλευθερουδάκη εἰς ἰδιαίτερον τόμον. Σημειωτέον ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Τσέχωφ, γνωρίζων τὴν ἐλληνικὴν συνεχάρη τὸν Ἀγ. Κ. διὰ τὴν πισυτάτην ἀπόδοσιν τῶν μεταφράσεων. Κλασσικὸν μεταφραστικὸν ἔργον του θεωρεῖται τὸ «Κράτος τοῦ Ζόφου» τοῦ Τολστόη, παιχθὲν ἀπὸ τοῦ 1899 ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Ν. Σκηπῆς ἐν Ἀθήναις καὶ ἔκτοτε μέχρι σήμερον παιζόμενον. Τοῦτο ἐξεδόθη καὶ εἰς ἴδιον τόμον. Τὸ 1908 ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαίτερον τόμον συλλογὴν διηγημάτων του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα ἔχουν σκυριανὰ θέματα καὶ ἔμπνευσιν. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ ἐν Πειραιεὶ οἰκία τοῦ Ἀγ. Κ. ὑπῆρξε φιλολογικὸν κέντρον εἰς τὸ ὁποῖον συνεγκεντρώνοντο οἱ γνωστότεροι τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ λογίων. Ὑπῆρξεν εἰς τῶν τριάκοντα ἐλλήνων λογοτεχνῶν τῶν τιμηθέντων τὸ 1910 ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους διὰ χρυσοῦ φιλολογικοῦ βραβείου.

Ν. Φ. ΚΟΣΜΙΔΗΣ, Γραμματεὺς Ταμείου Συντάξεων Σ.Π.Α.Π.

Ἐγεννήθη τὸ 1903. Ἐσπούδασεν ἐμπορικά. Ἀπὸ τοῦ 1920—1922 δημοσιογράφος εἰς τὰς ἑφημερίδας τῆς Σμύρνης «Ἀμάθεια», «Κόσμος» καὶ «Ἀρμονία» καὶ τὸ 1924 εἰς τὴν «Δημοκρατίαν» Ἀθηνῶν. Ἐχει δημοσιεύσει ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι σήμερον πολλὰ ἄρθρα καὶ μελέτας κοινωνικοασφαλιστικοῦ καὶ συγκοινωνιακοῦ περιεχομένου εἰς τὰ περιοδικὰ «Σιδηροδρομικὴ Ἐπιθεώρησις» καὶ «Συγκοινωνία».

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ν. ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1902.

Λαβὼν τὸ δίπλωμα τοῦ ἱατροῦ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἐγκατεστάθη εἰς Θεσσαλονίκην. Δημοσιεύει εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας ἱατρικὰ ἄρθρα, ἀναφερόμενα κυρίως εἰς τὴν γυναικολογίαν.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ. Δημοσιογράφος και μεταφραστής.

Ειργάσθη ἐπὶ ἔτη (1908—1912) εἰς τὴν ἑφημερίδα «Ἀκρόπολις», μεταφράζων ἐκ τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἰταλικοῦ περιγραφάς, ἄρθρα, μυθιστορήματα κτλ. εἰς γλαφυρὸν ὕφος. Ἐφιλοτέχνησεν ἐπίσης μεταφράσεις μυθιστορημάτων αἱ ὁποῖαι ἐξεδόθησαν εἰς βιβλία.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ. Ἀντισυνταγματάρχης μηχανικοῦ. Μηχανικὸς Ἀρχιτέκτων. Καθηγητὴς Σχολῆς Εὐελπίδων.

Ἐγεννήθη τὸ 1898. Περαιώσας τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς εἰς Ἀθήνας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, ἐξελθὼν τὸ 1917 μὲ τὸν βαθμὸν ἀνθυπολοχαγοῦ. Τὸ 1930 μετεξεπαιδεύθη εἰς τὴν École des travaux publics τῶν Παρισίων, λαβὼν δίπλωμα μηχανικοῦ ἀρχιτέκτονος. Ἐγραψε μεταφράσεις καὶ τεχνικὰ ἄρθρα εἰς τὸ περιοδικὸν «Στρατιωτικὴ Ἐπιθεώρησις». Ἐξέδωσεν εἰς αὐτοτελῇ τόμον ἐκ 248 σελ. πρωτότυπον μελέτην μετὰ σχεδίων ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἰκοδομική». Τὸ ἔργον τοῦτο, ἀποτελοῦν μοναδικὸν βοήθημα διὰ τὴν σύγχρονον οἰκοδομικὴν, ἐκδοθὲν δις τὸ 1936 ἐσημείωσε μεγίστην ἐπιτυχίαν, ἐξαντλήσαν ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου δύο ἐκδόσεις. Ἐχει ὑπὸ ἐκδοσιν «Ἀρχιτεκτονικήν».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΑΡΟΥΔΗΣ. Ἰατρός. Ὑφηγητὴς τῆς Μαιευτικῆς καὶ Γυναικολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἐταῖρος πλείστων ἱατρικῶν ἐταιριῶν Ἀθηνῶν καὶ Παρισίων.

Ἐγεννήθη τὸ 1884. Ἐλαβε τὴ δίπλωμα ἱατροῦ τὸ 1906. Εἰδικευθεὶς ἀπὸ τοῦ 1911—1912 ἐν Παρισίοις εἰς τὴν μαιευτικὴν καὶ γυναικολογίαν κατῆλθε μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου εἰς Ἑλλάδα, ὑπηρετήσας ὡς ἑφεδρὸς ἀνθυπίατρος. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου μετέβη εἰς Μόναχον τῆς Γερμανίας πρὸς εὐρύτεραν εἰδίκευσίν του εἰς τὴν γυναικολογίαν. Ἀπὸ τοῦ 1916 κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐσημείωσε εὐρυτάτην ἐπιστημονικὴν δρασίαν εἰς τὸν κλάδον τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας καὶ εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος καὶ εἰς τὸ θεωρητικόν, διδάσκων, μελετῶν, συγγράφων, ἀνακοινῶν. Ἀπὸ τοῦ 1926, ὑποστάς τὴν κεκανονισμένην δοκιμασίαν, ἐγένετο παμψηφεί δεκτὸς ὑπὸ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς καὶ διορίσθη ὑφηγητὴς τῆς Μαιευτικῆς καὶ Γυναικολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐκτοτε διδάσκει τακτικῶς τοὺς τεταρτοετείς καὶ πεμπτοε-

Μεταφορὰ τραυματιῶν ἐν ὥρᾳ μάχης.

Πῶς περιποιοῦνται τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους οἱ στρατιῶται καὶ νοσοκόμοι μας.

τεῖς φοιτητὰς τῆς ἰατρικῆς εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, θεωρητικῶς, κλινικῶς καὶ φροντιστηριακῶς. Ἐδημοσίευσεν περὶ τὰς πεντήκοντα ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, μελέτας καὶ ἀνακρινώσεις εἰς ἰατρικὰ περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν, Παρισίων, Βερολίνου κλπ. Ἐξέδωκεν ἐπίσης εἰς αὐτοτελῆ βιβλία πολλὰς ἐκ τῶς μελετῶν καὶ ἐρευνῶν του. Κυριώτερα ἔργα του καὶ μελέται: «Μαιευτικαὶ ἐπεμβάσεις» 434 σελ. 260 εἰκόνες. Ἀθῆναι 1929. «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐξωμητρίου κυήσεως». 1910. «Ἐγκαιρὸς διάγνωσις τοῦ καρκίνου τῆς μήτρας». 1923. «Δύο περιπτώσεις ἰσθμίου ἀτροφίας τοῦ ἥπατος κατὰ τὴν κύησιν». 1925. «Αἱματοπάθειαι τῆς κυήσεως». 1930. «Φυματώσεις καὶ κύησις». 1931. «Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῆς ἐξελίξεως τῆς Μαιευτικῆς διὰ μέσον τῶν αἰώνων». Ἐναρκτήριον μάθημα ὡς ὑφηγητοῦ 1926. Εἶναι ἀδύνατον αὐτῶς εἰς τὸν περιορισμένον τοῦτον χρόνον νὰ περιλάβωμεν τοὺς τίτλους τῶν ἀπείρων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν καὶ ἀνακρινώσεων τοῦ κ. Γ. Δ. Μαρουδῆ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ. ΜΙΧΑΛΗΣ. Χημικός. Ἐγεννήθη τὸ 1902.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν εἰς Ἀθήνας μετέβη εἰς Γερμανίαν σπουδάζας Χημείαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Βερολίνου (1920—1925). Προσελήφθη καὶ ἐργάσθη ὡς ἐπιμελητὴς εἰς τὸ ἐν Δρέσδῃ Ἰνστιτοῦτον Χημείας τοῦ Κάιζερ Γουλιέλμου ἀπὸ τοῦ 1926—1930. Ἐδημοσίευσεν γερμανιστὶ τρεῖς πραγματείας. Ἐτοιμάζει ἑλληνιστὶ μεγάλην πρωτότυπον μελέτην περὶ ὁρμῶνων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ. ἱατρός. Διευθυντὴς τοῦ χειρουργικοῦ τμήματος τοῦ Νοσοκομείου «Σωτηρία».

Ἐγεννήθη τὸ 1892. Λαβὼν τὸ 1914 τὸ δίπλωμα ἱατροῦ, κατετάχθη τὸ 1916 κατόπιν διαγωνισμοῦ, εἰς τὸν στρατὸν ὡς μόνιμος ἀνθυπίατρος, παραιτηθεὶς ἀργότερον μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἱατροῦ. Ἀπὸ τοῦ 1920—1925. παρηκολούθησεν εἰς τὰ Πανεπιστήμια Μονάχου καὶ Κολωνίας τῆς Γερμανίας εὐρύτερας σπουδὰς. Ἀπὸ τοῦ 1930 κατόπιν διαγωνισμοῦ ὑπὸ ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἔτυχε παμψηφεί τῆς θέσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ χειρουργικοῦ τμήματος τοῦ Νοσοκομείου «Σωτηρία». Εἶναι τακτικὸς συνεργάτης τῶν ἐν Ἀθήναις ἱατρικῶν περιοδικῶν, δημοσιεύων ἰδίως πρωτοτύπους μελέτας καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς θεραπείας τῆς φυματώσεως. Ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαίτερα βι-

βλία τὰς μονογραφίας: 1) Ἡ φρενικοτομή καὶ ἡ φρενικοεξαίρεσις εἰς τὴν χειρουργικὴν θεραπείαν τῶν πνευμόνων. Ἀθῆναι 1928. 2) Ὁ πρακτικὸς ὁδηγὸς τῆς ἀνεν μαγειρικοῦ ἁλατος διαίτης τῶν φυματικῶν. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τῶν Miniccia und Adily Hermannsdorfer. Ἀθῆναι 1929. 3) Ἐγχειρίδιον τῆς κλινικῆς ἐξετάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἀθῆναι 1937.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Κατσαρέλιας. Γυμνασιάρχης.

Πλὴν τῶν ἀξιολόγων ἀρθρῶν καὶ μελετῶν του τῶν ἐγκατεσπαρμένων εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαίτερα βιβλία:

- 1) Ὀλυμπία καὶ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες μετὰ εἰκόνων καὶ λιθογραφικῶν πινάκων.
- 2) Ἀριστοτέλους πολιτεία, μετὰ σχολίων ἐρμηνευτικῶν, ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν.
- 3) Τίτου Λιβίου ἐκλογαὶ ἐκ τοῦ 31 καὶ 32 βιβλίου, μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐρμηνευτικῶν γραμματικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ ἱστορικῶν.

4) Lhomond de viris illustribus urbis Romae, μετὰ σημειώσεων, εἰκόνων καὶ πινάκων.

- 4) «Ἱστορία τῆς Σκύρου» Πάτραι 1909.
- ἔχει ἀφίσει πολὺ ἔργον ἀνέκδοτον. Τὰ χειρόγραφα του ὅμως μετὰ τὸν θάνατόν του συμβάντα εἰς Βόλον τὸ 1914 ἀπώλεσθησαν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ἐφορος ἀρχαιοτήτων Κερκύρας Ἡπείρου. Πτυχιούχος φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐγεννήθη τὸ 1904.

Τὸ ἐπιστημονικόν του στάδιον ἤρχισεν ὡς βιβλιοφύλαξ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μετεκπαιδευθεὶς εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν διωρίσθη ἐπιμελητὴς, προαχθεὶς ταχέως εἰς ἔφορον ἀρχαιοτήτων.

Συνειργάσθη ἐπὶ διαφόρων ἀρχαιολογικῶν ἀρθρῶν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐγκυκλοπαίδειαν.

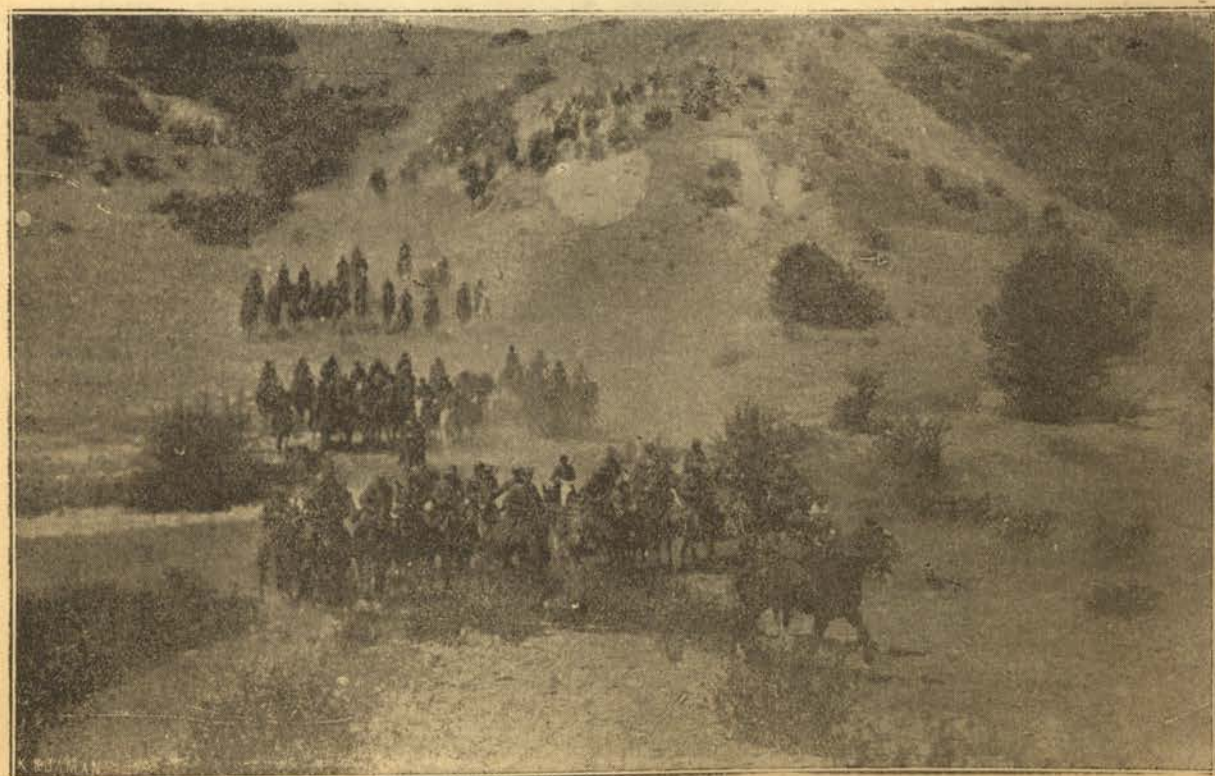
Ἐξέδωσε τὴν κατωτέρω αὐτοτελεῖς μελέτας.

- 1) Βελλερεφόντης καὶ Πήγασσος ἐπὶ σαρκοφάγου ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1932.
- 2) «Ὁ Ἐθνικὸς βος τοῦ Μουστοξύδου» Κέρκυρα 1933.
- 3) «Ὁ ναὸς τοῦ Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου ἐν Κερκύρα», Ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι. 1934—1935. Σελ. 37—55.

Ὁ Πρίγκιψ Ἀνδρέας, ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ Ἐπιτελείου του.

Ἡ ἱππικὴ καταδιώκουσα τὸν ἐχθρόν.

Ἐπιστήμων, συγγραφεὺς καὶ γλαφυρὸς ὁμιλητὴς προσήλκυσε ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου τοὺς τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔργου τοῦ εἶναι ἀνέκδοτον.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΟΥ

Ἐγεννήθη τὸ 1820. Τὸ οἰκογενειακόν της ἐπίθειον εἶναι Μώρου. Νυμφευθεῖσα τὸν εἰς τὴν νῆσον ἐλθόντα Λευκάδιον ἱατρὸν Σαμαρτζίδην, ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα ὅσῳ οὐδεμία ἄλλη γυνὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μεταβάσα κατόπιν μετὰ τοῦ συζύγου τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξέδωκεν ἐκεῖ τὸ 1842 γυναικεῖον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κυψέλη» γενομένη ἡ πρώτη ἑλληνικὴ δημοσιογραφία καὶ ἡ πρώτη σκαπανεὺς τῆς γυναικείας διανοήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἐγραψεν ἐπίσης εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας πάσης φύσεως ἄρθρα καὶ στίχους πολλὰ δὲ τούτων ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Σκύρις». Τὸ 1857 ἐξέδωκεν εἰς Ἀθήνας συλλογὴν ποιητικὴν. Διετήρει φιλολογικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ πλείστους λογίους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀπέθανεν ἐν Βόλῳ τὸ 1877.

Υἱὸς της ὑπῆρξεν ὁ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΗΣ ποιητής, παιδαγωγός, δημοσιογράφος, μυθιστοριογράφος, δραματογράφος, ἐθνικὸς ἀνὴρ, γέννημα καὶ θρόμμα ἐπίσης τῆς Σκύρου.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1843. Ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1900. Ἐγραψεν ἀπειρίαν βιβλίων πάσης φύσεως ὑπῆρξε δὲ ὁ ἀναγὰγων τὸν Βλ. Γαβριηλίδην εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Περὶ τοῦ ἔργου τῆς Εὐφροσύνης καὶ τοῦ Χριστοφόρου Σαμαρτζίδου, οἵτινες ὑπῆρξαν δύο ἐθνικοὶ πρωτοπόροι ἀφυπνίσαντες τὸν δοῦλον ἐν Κωνσταντινουπόλει, Θράκῃ, Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ ἑλληνισμόν, ἔχουν ἱερὰν ὑποχρέωσιν οἱ Σκύριοι νὰ ἀσχοληθοῦν ἰδιαιτέρως. Τὸ γραφόμενον εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἐγκυκλοπαίδειαν (βλ. λέξιν) ὅτι ἡ Εὐφροσύνη Σαμαρτζίδου καὶ ὁ Χριστόφορος Σαμαρτζίδης εἶναι Λευκάδιοι γεννηθέντες ἐν Λευκάδι εἶναι τελείως ἀνακριβεῖς καὶ ἀνυπόστατον.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ. Δικηγόρος.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1830 καὶ ἀπέθανεν εἰς Χαλκίδα τὸ 1922. Διέπρεψεν ὡς δικηγόρος ἐπὶ μακροτάτῃν σειρὰν ἐτῶν εἰς Χαλκίδα, θεωρούμενος ὡς ὁ πρῦτανος τοῦ ἐκεῖ δικηγορικοῦ σώματος. Ἐμβριθῆς μελετητὴς τοῦ δικαίου καὶ ἐγκυκλοποιδικώτατος ἔγραψεν νομικὰ ἄρθρα καὶ πραγματείας εἰς διάφορα νομικὰ περιοδικά. Ἐξέ-

δωσε πραγματείαν με τὸν τίτλον «Περὶ μέμφεως ἀστόργου δωρεᾶς διαθήκης καὶ προικο.». Ἐφίση δὲ ἀνέκδοτον πλήρες οἰκονομικὸν δίκαιον καὶ ἕτερον ἔργον περὶ πολιτευμάτων ἀρχαίων ἐλληνικῶν πόλεων. Ἐκλεγείς πληρεξούσιος τὸ 1909 ἐχημάτισε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς συγκροτήσεως τοῦ σώματος ὡς ἂν πρόεδρος. Εἶχε πλουσιωτάτην νομικὴν βιβλιοθήκην. Γενικῶς ὁ Ἑμμ. Στεφανίδης πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς διακεκριμένας νομικὰς φυσιογνωμίας τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ, ἱατρός. Ἐγεννήθη τὸ 1855. Ἐγραφεν ἱατρικὰ ἄρθρα εἰς τὰ ἱατρικὰ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐδημοσίευσεν φιλολογικὰς μεταφράσεις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐκλεκτὰ μυθιστορήματα». Ἡ «Σελὶς ἔρωτος» τοῦ Αἰμ. Ζολᾶ, τὸ ὁποῖον μετέφρασε τὸ 1882 εἰς τὰ «Ἐκλεκτὰ μυθιστορήματα», ἀργότερον ἐξεδόθη εἰς ἰδιαιτερον βιβλίον. Ἀπέθανεν ἐν Σκύρῳ τὸ 1929.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ἑπίαιτος. Ἐγεννήθη τὸ 1886. Ἀπέθανεν εἰς Ἑλβετίαν τὸ 1919. Ἐλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ ἱατροῦ ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μετὰ ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις κατέταγῃ εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν.

Θεραπεύων ἐκτὸς τῆς ἐπιστήμης τὰς μούσας, ἔγραψε γλυκυτάτους στίχους ἐκ τῶν ὁποίων μικρὸν μόνον μέρος ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν «Παναθηναῖα» καὶ εἰς τὸν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις» κατὰ τὰ ἔτη 1911—1912. Τὰ ποιήματα τοῦ Δ. Στεφανίδου, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς χεῖρας συγγενῶν του, θά ἔπρεπε νὰ ἐκδοθοῦν εἰς ἰδιαιτερον τόμον, διότι πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ μικρὰ ἀριστουργήματα.

Ὁ Δ. Στεφανίδης εἶχεν εἰδικευθῇ εἰς τὴν νευρολογίαν, μεταβάς καὶ εἰς Παρίσιους πρὸς εὐρύτερας σπουδὰς. Ἀτυχῶς ὁ πρόωρος θάνατός του, καθὼς καὶ ὁ ἐπίσης πρόωρος θάνατος τοῦ συμμαθητοῦ συνηλικιώτου, συμπατριώτου του, συναδέλφου του καὶ φίλου του ἐπιάτου Δημ. Ι. Νικολάου ἐστέρησε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν Σκύρον ἀπὸ δύο ἐπιστήμονας τῶν ὁποίων εὐρὺ διεγράφετο τὸ στάδιον. Καὶ οἱ δύο ὑπῆρξαν θύματα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ὁ Δημ. Στεφανίδης ἀπέθανεν συνεπείᾳ τῶν κακουχιῶν τῶν Βαλκανικῶν ἐκστρατειῶν εἰς Ἑλβετίαν, ὁ δὲ Δ. Νικολάου, τὸ 1919 εἰς Ἀκερμαν τῆς Ρουμανίας ἀπὸ ἐξανθηματικὸν τύφον, νοσηλεύων καὶ περιποιούμενος τὸν ἐκστρατεύσαντα εἰς Ρωσσίαν, καὶ κατόπιν εἰς Ρουμανίαν, ἑλληνικὸν στρατόν.

Ἐν πορείᾳ τὰ τρόφμα.

Ὁ Δημ. Στεφανίδης μόνον μίαν ἐπιστημονικὴν μονογραφίαν ἐ-
πρόφθασε νὰ ἐκδόσῃ εἰς εἰδικὸν τεύχος, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Περὶ*
ἐταιροπλεύρου αἵματομυελίας.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ. Καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς
Οἰκονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης.

Ἐγεννήθη τὸ 1895. Τὸ 1917 ἀνηγορεύθη μετὰ λαμπροτάτας
ἐξετάσεις ἀριστοῦχος διδάκτωρ τῆς Νομικῆς. Τὸ 1920 μετέβη εἰς
Γερμανίαν πρὸς εὐρύτερας σπουδάς, ἰδίως εἰς τὸν κλάδον τῶν πο-
λιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, φοιτήσας εἰς τὰ Πανεπιστήμια
Ἰένας καὶ Φραγκφούρτης.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἤρχισε δημοσιεύων σειρὰν ἐπιστημο-
νικῶν οἰκονομικοπολιτικῶν μελετῶν εἰς οἰκονομικὰ περιοδικὰ καὶ ἐ-
φημερίδας, τὰς ὁποίας τὸ 1926 ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαίτερον τόμον ἐξ 170
σελίδων. Σχεδὸν ταυτοχρόνως ἐδημοσίευσεν μεγάλην μελέτην ἐκ 400
σελίδων, περὶ ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων, ἡ ὁποία ἔτυχεν εὐφημο-
τάτης μνείας μεταξὺ τῶν ἰδικῶν μας καὶ ξένων ἐπιστημονικῶν κύ-
κλων. Ἡ μελέτη αὕτη ἐξεδόθη ὡς διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ διὰ τὴν
ἔδραν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου.

Τὸ 1927 ἅμα τῇ συστάσει τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
διωρίσθη μεταξὺ τῶν ὀλίγων πρώτων καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέ-
λεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ νεοσυστάτου Πανεπιστημίου, καθηγητὴς τῆς
πολιτικῆς Οἰκονομίας. Τὸ δὲ 1935 ἐχορημάτισε πρύτανις. Τὸ συγγρα-
φικὸν ἔργον τοῦ κ. Δ. Στεφανίδη εἶναι εὐρύτατον, ἐπιβλητικὸν καὶ
ὀγκῶδες, διαρκῶς πλουτιζόμενον διὰ νέων συμβολῶν.

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ. Πτυχιούχος τῆς Νομικῆς, Πρόεδρος
Κοινότητος Σκύρου. Ἐγεννήθη τὸ 1907.

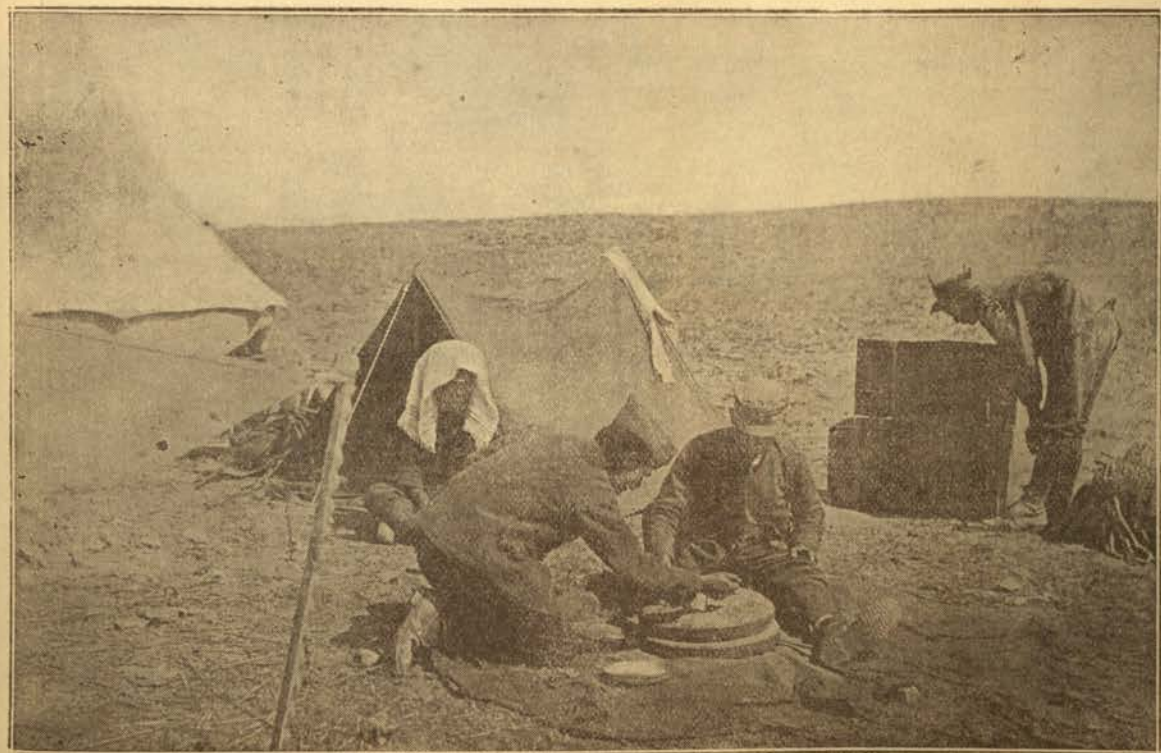
Ἐχει γράψῃ πολλά ἄρθρα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ἐπὶ
ζητημάτων ἰδίως τῆς τοπικῆς διοικήσεως. Ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαίτερον
βιβλίον, τὸ ὁποῖον τιμητικῶς ἐτυπώθη εἰς τὸ Ἑθνικὸν Τυπογρα-
φεῖον, τὸ κατωτέρω: «Αἱ ἐν Σκύρῳ ἑορταὶ τῶν ἀποκαλυπτηρίων
τοῦ μνημείου τοῦ Ἀγγλου ποιητοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ». Ἀθῆναι 1935.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ. Δημοσιογράφος.

Ἐγεννήθη τὸ 1891. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν. ἤρχι-
σε τὸ φιλολογικὸν του στάδιον ἀπὸ μωθητῆς τοῦ Γυμνασίου, δημο-
σιεύων ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κώστας Μάρκελλος. Ἀπὸ τοῦ 1910
ἠκολούθησε τὸ στάδιον τοῦ δημοσιογράφου, ἐργασθεὶς εἰς τὰς πλεί-

Αιχμάλωτοι τῶν μαχῶν τοῦ Σαγγαρίου.

Οἱ στρατιῶται τρῖζοντες σιτάρι δι' ἔλλειψιν ἄρτου ἀπὸ 22 μέχρι 27 Ἀυγούστου, ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀρνίτζ.

στας τῶν ἀθηναϊκῶν ἡμερησίων καὶ περιοδικῶν καὶ δημοσιεύων ἄρθρα πάσης φύσεως, λαογραφικὰ καὶ ἱστοριοεθνολογικὰς ἐρεῦνας, μυθιστορήματα, κοινωνιολογικὰ θέματα, διηγήματα, ποιήματα, μεταφράσεις κλπ. Συνειργάσθη εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἑγκυκλοπαίδειαν.

Ἐχει ἐκδώσει μέχρι τοῦδε εἰς ἰδιαιτέρα βιβλία τὰ ἑξῆς :

Λογοτεχνικά. 1) Ναυτικά ἀνέκδοτα. Δύο τόμοι. 2) Ὁ θάνατος τῆς ἀδελφῆς μου. Διήγημα. 3) Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἑλλης. Ἱστορήμα. 4) Ἡ γρίπη στὴ Σκῦρο. Χρονικό. 5) : 9 Μαΐου 1917. 5) Ἀργία. Διήγημα. 6) Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι. Ἀφηγήματα. 7) Ἐξομογόγησις κοριτσιοῦ. Διήγημα. 8) Χαρίλαος Φαρέλης. Μυθιστόρημα. 9) Οἱ παραστρατημένοι. 10) Ἱστορίες τοῦ καραβιοῦ. Διηγήματα. 11) Ταξίδι μετὰ τὴν Τζούλια. **Μελέται.** 1) Τὸ νοῦ μας στὴ Μακεδονία. 2) Λαϊκὰ πάγκα καὶ παιδικὰ ἑξοχαί. 3) Οἱ ἐχθροὶ τοῦ δένδρου. 4) 5). Τὸ πρόβλημα τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. 6) Ἑλληνικὸ ἢ γυφτικό; 7) Τσιγγάνοι καὶ Ὀρφεύς. 8) Τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Τσιγγάνων. 9) Οἱ Μωράχιδες Τσιγγάνοι τῆς Θεσσαλίας. 10) Γλῶσσα καὶ φωτιά. 11) Ἡ κίνησις εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς γλώσσας. 12). Ἡ ἀρχαιότης τῆς λεγομένης νεοελληνικῆς γλώσσας. 13.) Οἱ πλανόδιοι Ἡπειρώται καὶ ἡ ἐθνικὴ μας ὑπόθεσις. 14). Ὁ Ἅγιος Κοσμάς εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ. 15) Οἱ Ἡπειρώται ποὺ ξενιτεύονται. 16) Ἡ Παναγία ἡ Ἐλεμονίτρα τῆς Σκύρου. 17) Τὸ κρασί. 18) Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ Ἰούλιος Καῖσαρ (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Πλουτάρχου) 19) Ἐνα ἐπιστημονικὸν ἐρωτηματοκόν. Ἐπίσης εἰς ἰδιαιτέρα τεμάχια ἐξεδόθησαν διάφορα τονισθέντα ποιήματά του.

ARTEMIS Δ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ ΠΕΙΡΟΥΝΑΚΗ. Ἐλαβε πτυχίον Ἀρσακείου. Ἐγραψε λίαν ἐπαινεθέντα διηγήματα, περὶ ποιήματα καὶ κοινωνικὰς μελέτας εἰς ἡμερησίδας καὶ περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς φιλολογικὰ ἡμερολόγια. Τὸ πλεῖστον ὅμως τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου της μένει ἀνέκδοτον, λόγῳ τοῦ προώρου θανάτου της, συμβάντος ἐν Σκύρῳ τὸ 1928.

ANTIGONH Δ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ. Ἐλαβε δίπλωμα Ἀρσακείου. Ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ποίησιν. Τὸ 1934 ἐξεδόθη εἰς ἰδιαιτερον τεμάχιον τὸ ποίημά της «Γύρα κοντὰ μου» τονισθὲν ἀπὸ τὸν μουσικὸν κ. Ντάβον.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Δ. Δ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ. Καθηγητὴς τῶν καλλιτεχνι-
μαθημάτων εἰς τὴν Μαράσλειον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν Ἀθη-

νῶν καὶ εἰς τὸ Μορφωτικὸν τμήμα τῆς Ἀνωτάτης σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν του Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν.

Ἐγεννήθη τὸ 1902 Ἐσπούδασε παιδαγωγικὰ μετεκπαιδευθεὶς ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰ τεχνικὰ μαθήματα.

Ἐξέδωσε : 1) Μέθοδον ἰχνογραφίας, ζωγραφικῆς καὶ διακοσμητικῆς. 2) Γεωγραφικὸν Ἀτλαντα. 3) Χάρτην τῆς Ἑλλάδος ἀνάγλυφον καὶ πολιτικόν. 4) Χάρτην Ἑλλάδος πολιτικόν. 5) Σύστημα χαρτογραφίας δι' ἰχνογραφήσεως 6) Χειροτεχνικοὺς ἐγκυκλοπαιδικούς πίνακας. 7) Σύστημα Καλλιγραφίας καὶ ταχυγραφίας.

Εἰκονογράφησε τὰ κατωτέρω σχολικὰ βιβλία : 1) Ἱστορία Ἀδαμαντίου Γ. τᾶξεως Δημοτικοῦ. 2) Ἀναγνωστικὸν Β'. τᾶξεως Ἱ. Παλαιολόγου. 3) Ἀναγνωστικὸν Δ'. τᾶξεως Δημ. Σούλη.

Συνεργάτης τακτικὸς τῶν παιδαγωγικῶν περιοδικῶν «Ἐθνικὴ Νεολαία» «Παιδαγωγικὰ νέα» καὶ «Ἑρμῆς». Τὸ καλλιτεχνικοπαιδαγωγικόν του ἔργον ἐτιμήθη διὰ χρυσοῦ βραβείου εἰς τὴν ἔκθεσιν Θεσσαλονίκης τοῦ 1935.

Εἰς τὸ πρόχειρον αὐτὸ σημείωμα, λόγῳ τοῦ ὀλίγου χρόνου ὃ ὁποῖος ἔμενε διὰ τὴν συγκέντρωσιν στοιχείων, δὲν περιελήφθησαν ὅλοι οἱ Σκυριανοὶ συγγραφεῖς καὶ γράφοντες, ἢ τινες περιελήφθησαν ἑλλειπῶς, ἐνῷ καὶ ἡ μικρότης τοῦ χώρου, ἠμπόδισε νὰ δοθῇ λεπτομερεστέρα εἰκὼν περὶ τοῦ ἔργου ἑνὸς ἐκάστου. Πρέπει ἐπομένως νὰ θεωρηθῇ τοῦτο, ὡς ἀπαρχὴ ἢ αἰτία πρὸς γενικωτέραν ἔρευναν τῶν ἐκ Σκύρου γράφωντων, καὶ πρὸς συγγραφὴν λεπτομερεστέρας μελέτης περὶ αὐτῶν εἰς τὸ μέλλον.

Θὰ ἔπρεπεν ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ ἐν κατακλείδι ὅτι ἡ πρὸς τὸ γράφειν τάσις τῶν Σκυρίων εἶναι γενικὴ, ἔχομεν δὲ τὸ παρόδειγμα συμπολιτῶν μὴ εὐρύτερος μορφωθέντων οἱ ὁποῖοι γράφουν ὠραιότατους στίχους, σατυρικοὺς ἢ αἰσθηματικούς, ἄξιους μεγάλης προσοχῆς. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ κ. κ. Ἀνέστης Φ. Φραγκούλης, ἐκδόσας καὶ σατυρικὴν ἐφημερίδα, Σπύρος Δ. Πάτρας, Ἀντ. Κομνηνὸς κλπ. οἱ ὁποῖοι καὶ θεωροῦνται καὶ εἶναι πράγματι ποιηταί.

Εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σκύρος» ἡ ὁποία ἐξεδίδετο περιοδικῶς κατὰ τὰ ἔτη 1922—1925 καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1930—1931, εἶναι συγκεντρωμένη πυκνὴ καὶ πάσης μορφῆς συνεργασία, ποιητικὴ, καὶ πεζογραφική, πλείστων συμπολιτῶν. Εἰς αὐτὴν κανοποιεῖται ἡ πρὸς τὸ γράφειν εὐδιάθετος καὶ ἐξαιρετικὴ τάσις τῶν Σκυρίων.

Ἀτυχῶς εἰδικωτέρα μνεῖα τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἔργων τῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σκύρος» γραφάντων, εἶναι ἀδύνατον, λόγῳ τοῦ περιορισμένου τοῦ χώρου, νὰ γίνῃ ἐνταῦθα. Θὰ ἦτο ὅμως δίκαιον νὰ περιληφθοῦν.

Εὐζωνικὸς χορὸς μετὰ τὴν νίκην.

Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ φεύγοντες τὴν ἀγριότητα τῶν Τούρκων.

ΣΚΥΡΙΑΝΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΙΘ. 1.

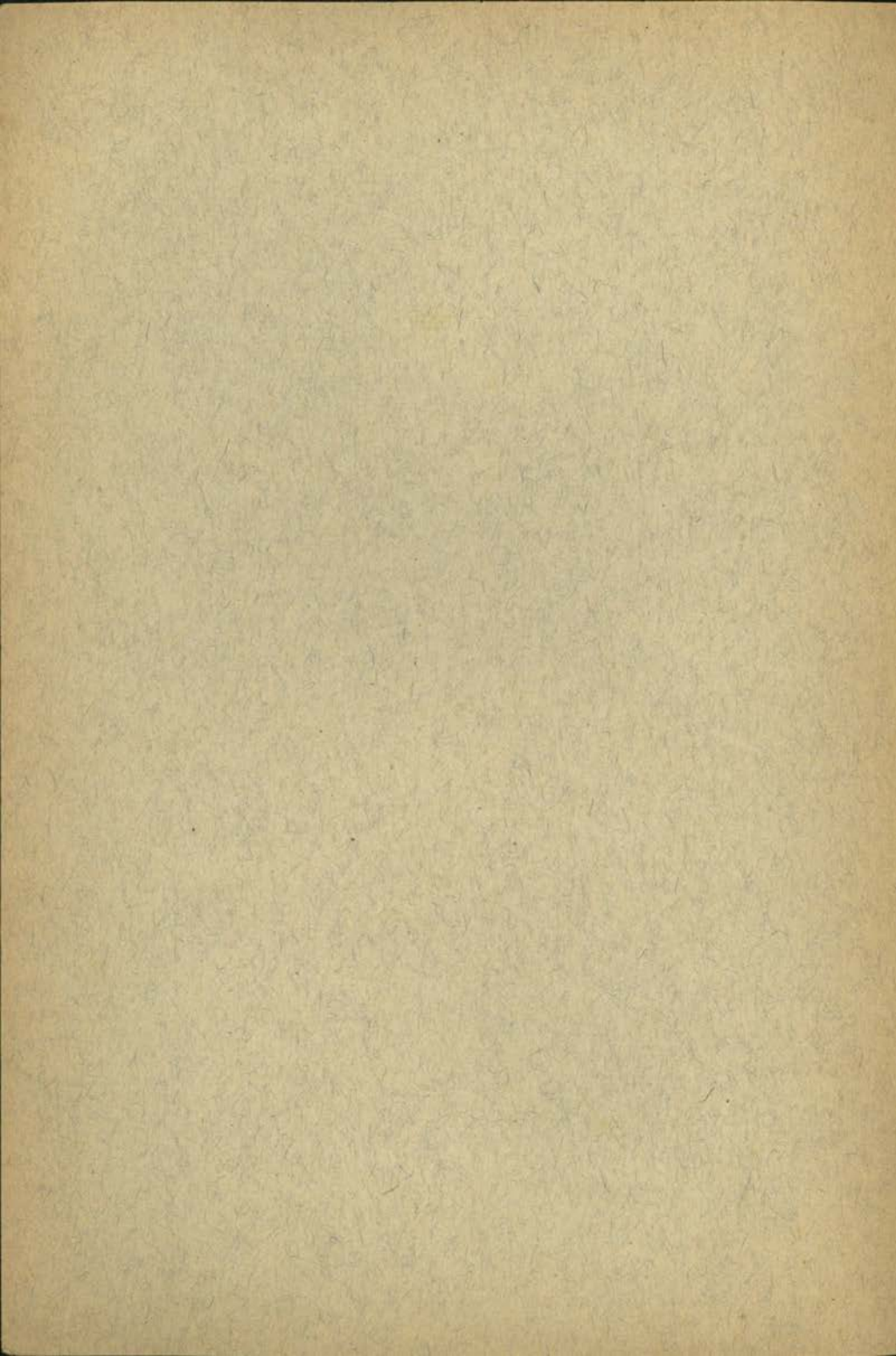
Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

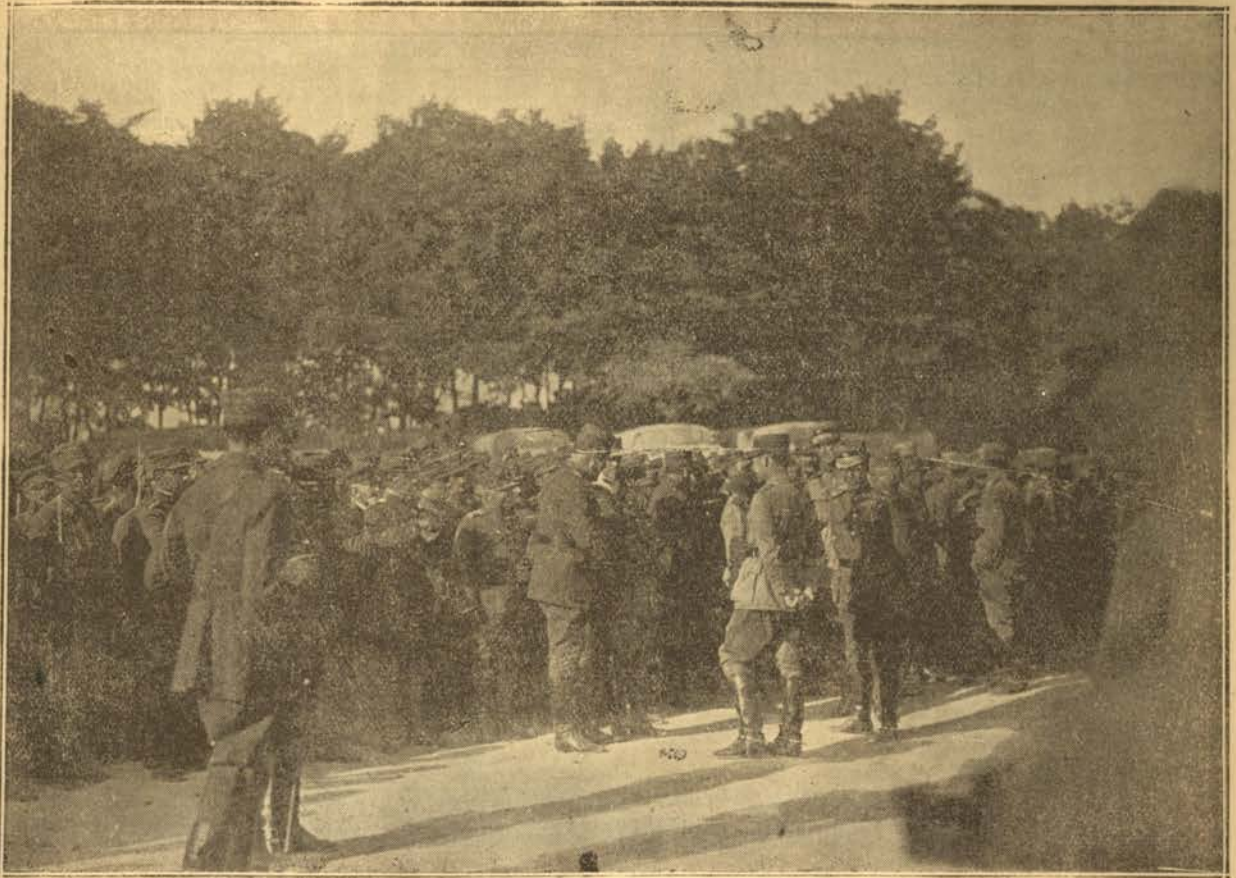
Η ΠΑΝΑΓΙΑ
Η ΕΛΕΗΜΟΝΗΤΡΙΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΚΥΡΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1930

Ὁ Διάδοχος συνομιλεῖ μετὰ τῶν Σωματαρχῶν καὶ τῶν Διοικητῶν Μεραρχιῶν.

Ὁμάς Τούρκων αἰχμαλώτων.

Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΕΛΕΗΜΟΝΗΤΡΙΑ

Ἀπὸ τὰς ὡραιότερας ἐκκλησίας τῆς Σκύρου, ἡ Παναγία ἡ Ἐλεημονήτρια, ἡ Λειμονήτρια ὅπως συνήθως λέγεται ἀπὸ τοὺς κατοίκους, ἔχει ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῆς ἀνεγέρσεώς της, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον παρέμενεν ἄγνωστος.

Ὅτε τὸν παρελθόντα Μάρτιον ἠροχίσαμε συγκεντρώνοντες διάφορα ἔγγραφα καὶ χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα οἱ συμπολῖται μὲ προθυμίαν καὶ χαρὰν προσέφερον διὰ τὰ καταρτίση καὶ ἡ νῆσός μας τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀρχεῖον, εἶδαμε μὲ εὐχάριστον ἐκπληξιν διὰ τὸ ἀρχεῖον ἐπλουτίζετο καὶ μὲ ἀρκετὰ χειρόγραφα βιβλία ἢ τετράδια τὰ ὁποῖα ἀπειτέλουν τὰ κτιτορικὰ διαφόρων τῆς Σκύρου ἐκκλησιῶν. Εἰς τὰ βιβλία αὐτὰ, τὰ ὁποῖα θ έ σ ε ι ς ὀνομάζονται εἰς τὴν νῆσόν μας, εἶνε σημειωμένα διάφορα στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὰ ἀφιερώματά της, εἰς τὴν περιουσιακὴν τῆς κατάστασιν, τοὺς κτίτορας καὶ ἀδελφοὺς τῆς ἐκκλησίας κ. ο. κ. Ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ χύνουν πολὺν φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Σκύρου, αἱ ὁποῖαι μετροῦνται εἰς ἑκατοντάδας, ἐμφανίζουν τὸν τρόπον τῆς λειτουργίας των καὶ ἀποτελοῦν πολυτίμους πληροφορίας ἢ δοκουμένα διὰ τὴν ἐν γένει τῆς νήσου μας ζωὴν τῶν τελευταίων τεσσάρων ἢ πέντε αἰώνων.

Ἀπὸ τότε εἶχα σκεφθῇ πόσο ἐπιβεβλημένη ἦτο ἡ ἐκδοσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων τετραδίων μετὰ σχετικῶν παρατηρήσεων καὶ σχολίων, καθὼς καὶ ἡ βαθμιαία ἐκδοσις καὶ δημοσίευσις καὶ ὅλων γενικῶς τῶν ἐγγράφων τὰ ὁποῖα ἔχουν συγκεντρωθῇ καὶ καθημερινῶς συγκεντροῦνται εἰς τὸ ἱστορικὸν τῆς Σκύρου ἀρχεῖον. Με ὅλην τὴν πτωχείαν τῶν

πόρων τοῦ «Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις Σκυρίων» θὰ ἦτο ἐπιβεβλημένη ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἔναρξις τῆς δημοσιεύσεως ἀριθμοῦ τινος ἐκκλησιαστικῶν θέσεων καὶ ἐγγράφων, διὰ τὰ γίνῃ ἡ καλὴ ἀρχὴ καὶ διὰ τὰ ἔλθουν κατόπιν καὶ ἄλλοι ἀρωγοὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐκδόσεως καὶ δημοσιεύσεως.

Μεταξὺ τῶν χειρογράφων τὰ ὁποῖα πλουτίζουν ἤδη τὸ ἀρχεῖον τῆς Σκύρου εἶναι καὶ ἡ θέσις τῆς Παναγίας τῆς Ἐλεμονητρίας, τὴν ὁποῖαν μαζὺ μὲ ἄλλα ἐγγράφα προσέφερον εἰς τὸ ἀρχεῖον ὁ κ. Κλεομένης Ἀντωνιάδης, εἰς τῶν ἀδελφῶν τῆς ἐκκλησίας.

Τὸ χειρόγραφον τειράδιον, σχήματος 12ου, ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ φύλλα χονδροῦ χάρτου καὶ εἶναι δεδεμένον μὲ δέσμα. Μέρος ὅμως τῶν σελίδων εἶναι γεγραμμένον, ἐνῶ τὸ πλεῖστον τῶν σελίδων παρέμεινεν ἄγραφον, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ ἄλλας θέσεις, διότι κατὰ τὰ τελευταῖα πενήντα ἢ ἐξήντα χρόνια ἡ καὶ παλαιότερον εἶχε ἀρχίσει ἡ διανομὴ τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῶν ἐκκλησιῶν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, ἔπαυσαν δὲ ἐντελῶς καὶ αἱ εἰς ἀκίνητα προσφοραὶ ἀπὸ μέρους τῶν πιστῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας. Οὕτως ἐξέλιπεν ὁ κυριώτερος λόγος ὁ ὁποῖος ἠνάγκαζε τοὺς ἀδελφοὺς νὰ συμπληρῶνουν τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτὰ ἡμερολόγια, καταγράφοντες ἐκάστοτε τὰ νέα ἀφιερῶματα καὶ τὰς προσόδους τῶν κτημάτων, σημειώνοντες τοὺς ἐνοικιαστὰς τῶν κτημάτων καὶ τὰς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ὀφειλὰς καὶ χρῆμα διαφόρων ἀτόμων καὶ αὐτῶν τῶν ἱερέων καὶ ἀδελφῶν.

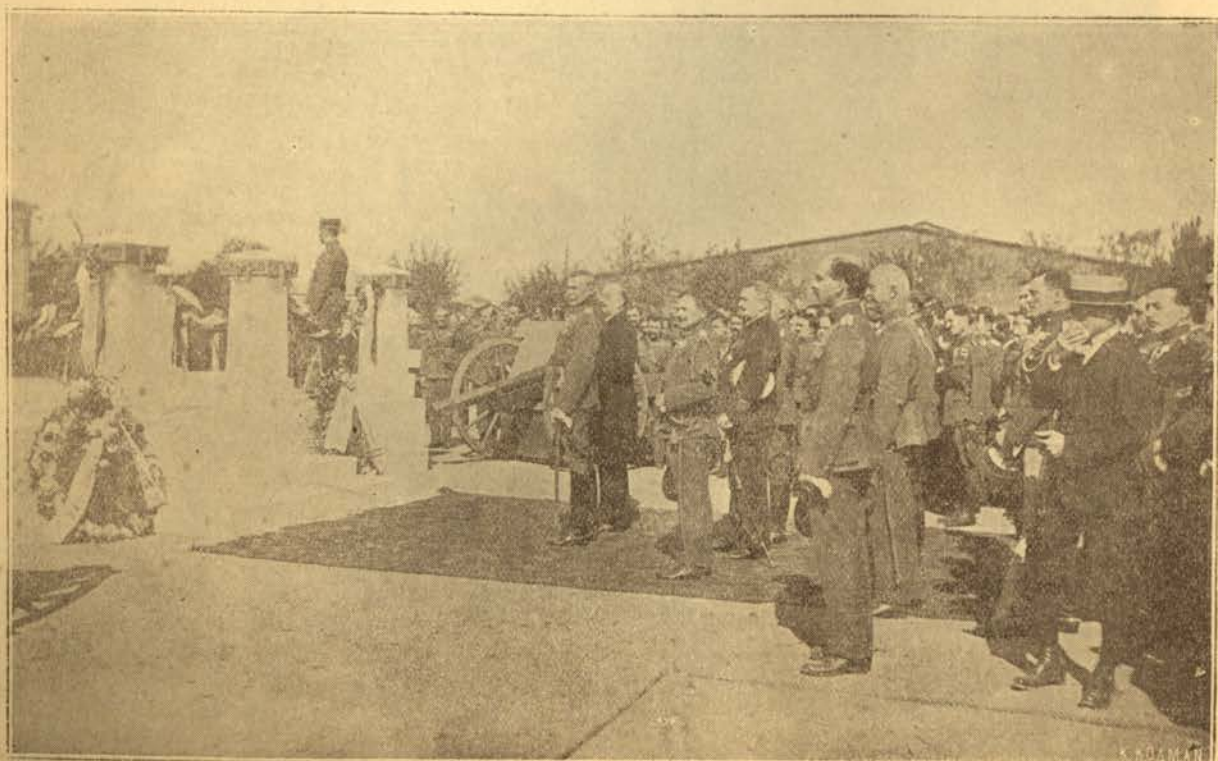
Σήμερα πλὴν τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἡ ὁποία διατηρεῖ τὴν τερασίαν εἰς ἀκίνητα καὶ κινητὰ περιουσίαν της, δύο ἢ τρεῖς μόνον ἐκκλησίαι τῆς νήσου μας ἔχουν περιουσίαν τινὰ ἰδικήν των εἰς ἀκίνητα, ἐνῶ ἡ περιουσία τῶν ἄλλων πρὸ καιροῦ εἶχε διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἢ εἶχε κατακρατηθῇ ἀπὸ τοὺς πολυχρόνιους ἐνοικιαστὰς. Συνέβαινε ὅμως πολλάκις καὶ αὐτομάτως, οὕτως εἰπεῖν, νὰ χάνῃ ἡ ἐκκλησία τὴν περιουσίαν της ἕνεκα τοῦ ἐξῆς λόγου.

Πολλοὶ ἀδελφοὶ ἀπέθνησκον χωρὶς κληρονόμους ἢ ἔχοντες μακρυνοὺς κληρονόμους μὴ δυναμένους νὰ διεκδικήσουν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δικαίωμα τοῦ ἀποθανόντος.

Μνημόσυνον τελεσθέν ἐν Σμύρνη ὑπὲρ τῶν πεσόντων. — Εἵσοδος τῶν ἀρχιερέων.

Οἱ ἐπίσημοι κατὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον δέξιν.

τος ἀδελφοῦ. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡλατιώνειο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀδελφῶν διὰ τοῦ θανάτου ἢ καὶ ἀπὸ ἀδιαφορίας ἀκόμη τῶν κληρονόμων. Οὕτω ἐφθανε νὰ περιέλθῃ ἡ ἐκκλησία μετὰ τῆς περιουσίας της εἰς μίαν μόνον οἰκογένειαν ἢ ὅποια ἔπανε πλέον νὰ θεωρῇ τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν ὡς τοιαύτην καὶ τὴν ἐταύτιζε μὲ τὴν ἰδικὴν της. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λόγους κληρονομικοὺς ἢ ἔνεκα συνοικεσίων συνέπιπεν ὅχι σπανίως ὅλα τὰ ἀδελφικὰ μερίδια τῆς ἐκκλησίας νὰ περιέλθουν εἰς μίαν οἰκογένειαν ἢ εἰς ἄτομον, οὕτω δὲ καὶ πάλιν ἐναντίζετο ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία μὲ τὴν ἀτομικὴν ἢ οἰκογενειακὴν. Κατὰ τοὺς τρόπους αὐτοὺς καὶ ἡ Ἐλεημονήτρια ἔχασε τὴν περιουσίαν της.

Ἡ θέσις τῆς Παναγίας τῆς Ἐλεημονήτριας τελειώνει τὸ 1844 ὅτε καὶ σημειώνεται ἡ τελευταία προσφορά εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Εἰς τὸ πρῶτόν της φύλλον εἶνε γραμμένος ὁ κατωτέρω τίτλος μὲ ἄλλον γραφικὸν χαρακτῆρα ἀπὸ τὸ κείμενον «Θέσις τῆς Παναγίας Ἐλεημονήτριας γραφθὲν παρὰ τοῦ Σεραφεῖμ Ἱερομονάχου Σκύριου».

Μᾶς παρέχεται ἐπομένως ἀπὸ τὸν ἄγνωστον συγγραφέα τοῦ τίτλου πολὺτιμος πληροφορία περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ κειμένου. Καὶ εἶναι αὐτοῦ ὁ Σκύριος Ἱερομόναχος Σεραφεῖμ, ἀρκετὰ μορφωμένος ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἔργον, διότι ἐλάχισται ἀνορθογραφίαι παρατηροῦνται εἰς αὐτὸ, ἐνῶ τὸ ὅλον ὕφος εἶναι καλὸ καὶ δείχνει ἀνθρώπον πολὺ μελετημένον διὰ τὴν ἐποχὴν τὴν.

Ποῖος εἰδικώτερον ὑπῆρξεν ὁ Ἱερομόναχος Σεραφεῖμ δὲν γνωρίζομεν οὔτε ἐκ παραδόσεως, οὔτε ἐκ γραπτοῦ τινος κειμένου· γνωρίζομεν μόνον ὅτι αὐτοῦς ἤκμασε περὶ τὸ 1800, διότι ὁ ἴδιος σημειώνει ἀνωθὶ τῆς συγγραφῆς του «αἰων». Τὸ ἔτος ἐπομένως 1818 κατὰ τὸ ὅποιον ἐγράφη ἡ θέσις τῆς Ἐλεημονήτριας πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελοῦν ἔτος ἀκμῆς τοῦ λογίου μοναχοῦ.

Τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου ἔχει ὡς ἐξῆς, μὴ τηρηθεῖσαν μόνον τῶν ἐλαχίστων, ἀλλωστε, ἀνορθογραφιῶν:

«Κῶδιξ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς Κυρίας Θεοτόκου, οὔσης ἐν τοποθεσίᾳ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μηνᾶ, ἐγγυὲς τοῦ ρυακος, ἥτις ἀνηγέρθη τὸ πρῶτον μὲ τρόπον θαν-

**μάσιον καὶ προσέχητε οἱ παρόντες ἵνα λάβητε ὄφε-
λος ψυχικόν, μετανοῦντες τῶν προτέρων σφαλμά-
των».**

Πρὸ χρόνων διακοσίων εὗρεθεις εἰς μοναχὸς ὀνόματι Θεόδουλος ἐνταῦθα εἰς τὴν νῆσον Σκῦρον ἑκατόκει εἰς τὰ ὄρια τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μηνᾶ ἐν τινι μικρῷ οἴκῳ. Ἐνῶ δὲ οἰκῶν καὶ ἐρχοχειρῶν προσήνχετο ὁ ἀείμνηστος καὶ δὴ κατὰ τὰς ἁγίας ἡμέρας τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς ἐν αἷς καὶ ἅπαντες οἱ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδο-
ξοὶ χριστιανοὶ ἐξομολογούμενοι προσεύχονται συνήθως ἐκτενέστερον, κατ' αὐτὰς φημί, καὶ ὁ ρηθεὶς μοναχὸς προσευχόμενος ἐν ᾧ κατῶκει οἴκῳ ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἀνεπαύθη ὀλίγον ἐπὶ τοῦ συνήθους τόπου τῆς αὐτοῦ ὀλίγου ἀναπαύσεως· καθεύδοντας οὖν αὐτοῦ, φαίνεται ἡ Κυρία Θεοτόκος ὅλη φῶς ἐξαστράπτουσα καὶ λέγει αὐτῷ: «Θεόδου-
λε ἐγέρθητι καὶ μὴ κάθευδε». Ὁ δὲ ἐντρομος ὅλος γε-
νόμενος, ἀπὸ τε τοῦ ἐξαισίου φωτὸς ἐκείνου καὶ τοῦ κάλλους τοῦ θαυμασίου τῆς Θεοτόκου καὶ ὑποπτευόμενος εἶναι φάντασμα τὸ φαινόμενον καὶ ἀπάτη τοῦ διήμονος, καθὼς πολλάκις ἐπείραζεν αὐτὸν ἑ δαίμων, μὲ διαφόρους φαντασίας, διὰ τοῦτο ἤρξατο ἐξορκίζειν αὐτόν, τῇ Κυρίᾳ Θεοτόκῳ πρεσβεύων. Ἡ δὲ Κυρία Θεοτόκος τὸν φόβον αὐτοῦ ἐκβαλοῦσα καὶ ὅλον αὐτὸν χαρᾶς ἀπείρου πληροῦ-
σα, λέγει αὐτῷ: «δοῦλε πιστὲ τοῦ υἱοῦ μου τοῦ Θεοῦ, Θεόδουλε μοναχέ, σήμερον εὗρες χάριν παρὰ τῷ υἱῷ μου καὶ ἐμοὶ διὰ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχεις εἰς ἡμᾶς. Καὶ λοιπὸν ἐσὺ ὁ ἐμὸς φίλος καὶ τοῦ υἱοῦ μου ὁποῦ δὲν εὐχαριστεῖσαι νὰ ἀκούσης οὐδενὸς ὑβρίζοντός τινα τῶν ἀδελφῶν σου χρι-
στιανῶν, θέλεις νὰ ὑβρίζωμαι ἐγὼ ἡ μήτηρ τοῦ Θεοῦ παρὰ πάντων;» Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο: «οὐχὶ Κυρία μου, οὐχί. Τὴν ψυχὴν μου νὰ θύσω διὰ σὲ τὴν μητέρα μου. Ποῖος σὲ ὑβρίσει καὶ ὑβρίζει κυρία μου;» Ἡ δὲ ἔφη: «πάντες σοὶ εἶπον πλὴν ἀκουσίως καὶ οὐχὶ ἐκουσίως καὶ ἄκουσον: Ἐν καιρῷ τῆς εἰκονομαχίας λαβὼν εἰς μοναχὸς δι' ἐμοῦ προτροπῆς ἦν εἶχεν εὐλάβειαν εἰκόνα τῆς μορφῆς μου, ἔκρυπτεν αὐτὴν εἰς ἐν φρέαρ ξηρὸν ὅπερ σήμερον πέλει ἐμπλεον πάσης ἀκαθαρσίας σκουπισμάτων καὶ κόπρων. Δι' ὃ καὶ βουλομένη ἵνα ἐμφανίσω αὐτὴν τοῖς φίλοις μου

ἵππικου καὶ μηχανικοῦ εἰς διάστημα ἡμίσεος μιλίου. Ἐπεταὶ τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν καὶ τέλος τὸ ὑπόλοιπον πεζὸν στράτευμα. Τὰ ἐν πρωτοπορείᾳ σώματα ἀποκρύπτονται διαρκῶς ἀπὸ νέφη κονιορτοῦ. Διάφοροι Μεραρχίαι ἐν προστάσει ἀναγνωρίζονται μακρὸθεν ἀπὸ τὰ μεγάλα σύννεφα τοῦ κονιορτοῦ, ἅτινα ἐγείρουν τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ ἵππικὸν καὶ τὸ πεζικὸν κλπ.. Ἡ πορεία τῶν στρατευμάτων τούτων ὡς καὶ οἱ ἐλιγμοὶ αὐτῶν μετὰ τῶν κινήσεών των εἶναι τελείως εὐδιάκριτοι ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων. Ἐπὶ τῇ προβλέψει ἐλλείψεως ὕδατος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐλήφθησαν πάντα τὰ ἀναγκαζόμενα μέτρα, διὰ νὰ χορηγῇται τοῦτο εἰς τὸ στράτευμα δι' ὕδροφόρων βυτίων, ἅτινα προηγούνται τῶν ἐφοδιοπομπῶν τοῦ στρατεύματος.

ΜΠΩΜΟΝ

Ἡ παρὰ τὸ Γόρδιον μάχη.

88

17 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ταῖμς

Λονδῖνον

Μάχη ἤρξατο εἰς Γόρδιον πλησίον συμβολῆς ποταμῶν Σαγγαρίου καὶ Πουρσάκ, εἰς ἴδιον μέρος, ἔνθα Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐνίκησε τοὺς Πέρσας. Ὁ Κεμάλ ἐσταμάτησεν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην. Ἀγνοεῖται τὸ ἀποτέλεσμα.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

89

17 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρόμον

Λονδῖνον

Σφοδρὸτάτη μάχη ἤρξατο παρὰ τὸ Γόρδιον, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται εἰς θέσιν ἔνθα συμβάλλουσιν ὁ Σαγγάριος μετὰ τοῦ Πουρσάκ. Ἀγνοοῦνται ἀποτελέσματα, ἀλλ' ἀναμένονται μετ' ἀγωνίας. Εἰς τὸ Γόρδιον Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐνίκησε τοὺς Πέρσας καὶ ἔλυσε τὸν Γόρδιον δεσμόν.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

90

18 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Τηλέγραφον

Λονδῖνον

Ἡ μάχη ἤρξατο εἰς τὸ Γόρδιον εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σαγγαρίου καὶ Πουρσάκ.

ΜΠΩΜΟΝ

91

18 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ρώυτερ

Λονδῖνον

Ἀγγέλλεται ὅτι 28 Ἕλληνες, Ὀθωμανοὶ ὑπῆκοι, αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ Τούρκων, παρεπέμφθησαν εἰς τὸ Στρατοδικεῖον καὶ ἐτυφεκίσθησαν ὡς προδότες.

ΓΟΥΪΤΑΛ

92

18 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ταῖμς

Λονδῖνον

Οἱ Ἕλληνες διὰ ταχειῶν πορείων ἔφθασαν εἰς τὰ ὑψώματα ἀνατολικῶς τῆς Μουχότια καὶ προήλασαν πρὸς τὸ Σοφίολου καὶ Ἀμορην. Οἱ Τούρκοι κατόπιν ἀσθενοῦς ἀντιστάσεως ἀπεσύρθησαν καταστρέψαντες γεφύρας καὶ σιδηρόδρομον.

ΛΕ-ΜΠΟΥΒΙΕ

93

18 Αὐγούστου (ν. ἡ.)

Ἡμερήσιον Ταχυδρόμον

Λονδῖνον

Αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις προελαύνουσι, παρὰ τὴν Τουρκικὴν ἀντίστασιν, ἥτις ἐξασθενεῖ βαθμιαίως. Οἱ Τούρκοι μετέφερον μεγάλας δυνάμεις ἐκ Κιλικίας καὶ Καυκάσου, αἵτινες ἀνέρχονται περίπου εἰς 60.000 ἄνδρας, συγκεντρωθεῖσαι εἰς ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Σαγγαρίου. Ὁ Κεμάλ ὑποχωρῶν προτρέπει τὸν πληθυσμὸν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, καθόσον ἄλλως ἀπειλεῖ ὅτι ἐπανερχόμενος θὰ ἐπιβάλλῃ αὐστηροτάτας ποινὰς εἰς ἐκείνους οἵτινες ἤθελον παραμείναι καὶ ὑποδεχθῇ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Κεμαλικὸι κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους ἐνὸς χωρίου ἀρνηθέντας νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν. Μεγάλῃ ποσότητι ὕλικου περιελθόντος εἰς χεῖρας Ἑλλήνων φέρει ρωσικὰ σήματα. Αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι διὰ τὴν μεταφορὰν πολιτῶν ἐπανήρχισαν μετὰξὺ Οὐσάκ καὶ Τουλού-Μπουναρ.

ΜΠΟΤΤΟΜΛΕΗ

εὐσεβέσι πᾶσι, θέλω διὰ σοῦ νὰ ἐμφανίσω αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς νὰ δοξασθῶ ἐγὼ καὶ ὁ μονογενὴς μου υἱός. Διὰ τοῦτο ἐγερθεὶς ἀκολούθει μοι». Ὁ δὲ ἐγερθεὶς καὶ ἀκολουθῶν τῇ Κυρίᾳ Θεοτόκῳ ἀπῆλθονσαν ἀμφοτέρωι πρὸς τὰ μέρη τοῦ ρύακος, ὅθεν καὶ πλησίον αὐτοῦ στάσα ἡ Θεοτόκος ἔδειξεν αὐτῷ δακτυλοειδῶς τὸν τόπον ἐν ᾧ ὑπάρχει κειμένη ἡ εἰκὼν αὐτῆς. Καὶ τούτου γενομένου ἡ μὲν Κυρία Θεοτόκος ἀνῆλθεν εἰς οὐρανούς πρὸς τὸν μονογενῆ της υἱόν, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ δοῦλος Θεόδουλος σταθεὶς εἰς προσευχὴν ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἐδέετο τῆς Θεοτόκου ἵνα μὴν ἀποτύχη τοῦ ποθουμένου θεοῦ εὐρήματος. Ὅθεν καὶ τὸ πρῶτ' λαβὼν δίκελην καὶ ἀξίνην καὶ πτύον εἰς χεῖρας ἀπῆλθεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον πλησίον τοῦ ρύακος, ἔνθα ἡ Θεοτόκος ἔδειξεν αὐτῷ. Καὶ δὴ σκάπτων καὶ ῥίπτων τὰ φρόκαλα εὗρε τὸ στόμα τοῦ φρέατος, οὕτινος ἀφαιρουμένου τὰ ὅπερ ἐκέκτετο ἔνδον δυσώδη διάφορα σκουπίδια εὐρίσκει λίθους δύο, ἐφ' ὧν ἐξηλθε λάμψις καὶ εὐωδία λάμπουσα καὶ εὐωδιάζουσα τὸ φρέαρ καὶ τοὺς παραστάνας πάντας. Καὶ λοιπὸν μετακινήσαντες τοὺς λίθους ἐκείνους οἷτινες ἦσαν ἐν εἵδει καμάρας, εὗρον ὅπισθεν αὐτὴν τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς Κυρίας Θεοτόκου λάμπουσα καὶ ἀκτινοβολοῦσα, ὥσπερ νὰ ἦτον αὐτὴ τῇ ὥρᾳ ἐκεῖ βολμένη ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὥσπερ νὰ τὴν εἶχεν ὁ ζωγράφος αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ζωγραφισμένην, μηδὲν βλάψιμον ἔχουσαν ἀπὸ τε τῆς ὑγρότητος τῆς γῆς καὶ τῆς πολυκαιρίας.

Πύσιν λοιπὸν χαρὰν νὰ ἔλαβεν ἐκεῖνος ὁ σεβάσμιος μοναχὸς Θεόδουλος; Καὶ οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἐγκάτοικοι ταύτης τῆς νήσου μαθόντες, ἔτρεξαν εἰς τὴν θείαν ταύτην θέαν, οἱ προσκυνήσαντες καὶ ἀσπαζόμενοι μετ' εὐλαβείας ἀπεφάσισαν ἵνα ἀναγείρωσιν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τῆς Κυρίας Θεοτόκου δι' ἣ καὶ ἐγείροντες συνεβουλευθήσαν τῷ τότε ἀρχιερεὶ ταύτης τῆς νήσου καὶ πάσῃ τῇ Ἱερᾷ Κλήρῳ ἀπεφάσισαν πάντες ὅτι ἐπεὶ καὶ κατὰ τὰς λυπηρὰς ἡμέρας τῶν θείων παθῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνεφανίσθη ἡ θεία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου καὶ ἐπεὶ εὐρέθη ἐν τῷ πηγαδίῳ, διὰ τοῦτο ὑπάρχει ἀρμοδιώτερον νὰ τιμηθῇ οὗτος ὁ ἀνεγερθεὶς τοῦτος οἶκος εἰς τὸ ὄνομα τῆς ζωοδόχου πηγῆς, ὅπου

ἐορτάζεται κατὰ τὴν λαμπροφόρον ἑβδομάδα ἐν ἡμέρᾳ
ἐκτῇ τῆς διακαινισίμου, καθότι καὶ ἡ Κυρὰ Θεοτόκος ὁ
φθεῖσα, ὅπερ τὸν μονογενῆ υἱὸν ἀναστάντα ἐκ τοῦ μνήμα-
τος ἡμῖν ἔχαροποίησεν καὶ ἡμᾶς ἀπαντας εἰς τὸν Χριστὸν
τοὺς μαθητὰς του καὶ μάλα εἰκότως. Ὅθεν καὶ ἐγκαινι-
σθεῖσα παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐπροικίσθη αὕτη ἡ ἐκκλησία
παρὰ τῶν κτιτόρων αὐτῆς, ἀπὸ τε κινήτων καὶ ἀκινήτων
πρὸς συντήρησιν τῶν τρεχουσῶν ἐξόδων αὐτῆς εἰς ἔλαιον,
φημί, καὶ κηρίον τοῦ δλοκλήρου χρόνου, καὶ λοιπῶν εἰδῶν
λυσιτελῶν τοῖς ἐφημερίοις ἐκάστῳ χρόνῳ, τῶν ὁποίων
κτιτόρων τὰ ὀνόματα θέλομεν καθιστορήσῃ ἔμπροσθεν ἐν
τῇ δε τῇ βίβλῳ, τῇ κοινῶς ᾧδε θέσει καλουμένῃ. Ὅμοιως καὶ
πάντα τὰ ἀφιερωτικά πράγματα τὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα τῆς
ἁγῶ ἐκκλησίας τῆς Κυρίας Θεοτόκου τῆς ἐλεημονητρίας,
ἥτις ἔλαβε καὶ αὐτὴν τὴν κλήσιν διὰ τὸ πολὺ καὶ ἀπειρον
ἔλεος ὅτου ἐδῶκε ᾧδε εἰς τὴν Σκῦρον κατ' αὐτὸν τὸν χρό-
νον τῆς εὐρέσεώς της καὶ εἰς ἄλλους χρόνους, ὅπου ἔλεοῦ-
σα ἐλύτρωνε τὸν κόσμον ἐδῶ ἀπὸ ἐχθρῶν διαφόρων καὶ
τῇ σήμερον ἀπὸ τοὺς ἀγαστηνοὺς. Ἦς ταῖς μητρικαῖς ἱκεσίαις
λυτρωθέντες ἐκ τῶν ἐρχομένων ἡμῶν δεινῶν ὀρατῶν καὶ
ἀοράτων, ἡξιώθημεν καὶ τῆς αἰωνίου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιά-
σεως. Ἀμήν, ἀμήν, καὶ ἀμήν.

* *

Ἐνταῦθα σημειοῦμεν πάντων τῶν τότε καὶ νῦν κτιτό-
ρων καὶ ἀδελφῶν τῆς ἐκκλησίας τῆς γινομένης ἐπ' ὀνόματι
τῆς Θεοτόκου τῆς ἐλεημονητρίας ἐκικαλουμένης τὰ ὀνόματα
ὀνομασίᾳ ἐκάστου, εἰς ἔνδειξιν τῶν μετογενεστέρων.

1818 ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ 15. Πατὰ Δημήτριος Θεοδοσί-
ου κτίτωρ, Πατὰ Δημήτριος Ἀνδρέου κτίτωρ, Γρηγόριος
μοναχὸς τοῦ Ἀντωνίου, Δημήτριος Γεωργίου Τζάνου κτί-
τωρ, Γεώργιος Καριάλης κτίτωρ, Γεώργιος Δημητρίου
Ὀρφανοῦ ἀδελφός, Μανώλης Πετράκη ἀδελφός, Δημή-
τριος Χατζῆ Ἀθανασίου ἀδελφός, Γεώργιος Μανώλη
Μαρκάκης ἀδελφός, Ζαχαρίας Γεωργίου ἀδελφός, Γεώρ-
γιος Μπαλάσος ἀδελφός, Γεώργιος Παρασκευᾶ ἀδελφός,
Ἀνδρέας Βρωμούσης ἀδελφός.

* *

αὐτῇ. Ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ 15.

Ἐνταῦθα σημειοῦμεν πάντα ἀφιερωθέντα ἐξ ἀρχῆς ἁ-

τὸν ναόν, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐπεκταθέντος τοῦτον κατὰ τὸν πρόναον, οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ χωρῇ ὁ ναὸς ἀνέως τοὺς πολυπληθεῖς καὶ εὐσεβεῖς ἐνορίτας.

Ὁ ἀναφερόμενος ρυὰξ νομίζω ὅτι εἶναι τὸ λεγόμενον σήμερα χανδάκι τοῦ Μαχαιρά, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἤρχιζε ἀπὸ τὸ ἱερὸν τῆς Ἐλεημονητρίας καὶ κατέληγεν ἐκεῖ ποῦ καταλήγει σήμερα, σκεπασθὲν εὐτυχῶς μὲ λιθόστρωτον καὶ παῦσαν νὰ ἀποτελῇ ἐστίαν ἀκαθαρσιῶν καὶ ἐλογενοῦς μύσματος.

Ἀπὸ τὸ πολυτιμότεον αὐτὸ χειρόγραφον διδασκόμεθα ἀκόμη ὅτι ὁ πλησίον κείμενος Ἅγιος Μηνᾶς εἶναι ἀρχαιοτάτος, δικαίως δὲ ὀλόκληρος ἡ συνοικία φέρει τὸ ὄνομα «*Ἀη Μηνᾶς*»· ὅτι ἡ εἰκὼν τῆς Ἐλεημονητρίας θὰ εἶναι σύγχρονος τῆς εἰκόνης τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἦλθεν ἐπὶ τῶν κυμάτων εἰς Σκῦρον ριφθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τοὺς εἰκονομάχους ἢ εἰκονοκλάστας· ὅτι τέλος πολλὰκις ἔσωσεν ἡ χάρις τῆς τὴν νῆσον καὶ τοὺς κατοίκους ἀπὸ πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀγαρινούς.

Πιθανῶς νὰ πρόκειται ἐδῶ περὶ πειρατικῶν ἐπιδρομῶν διὰ τὰς ὁποίας διάφορα ἄλλοθεν γνωρίζομεν. Ὁ Ναὸς τῆς Ἐλεημονητρίας φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀρχικῶς παλαιάν τινα θέσιν ἢ ὁποία ἐκάη.

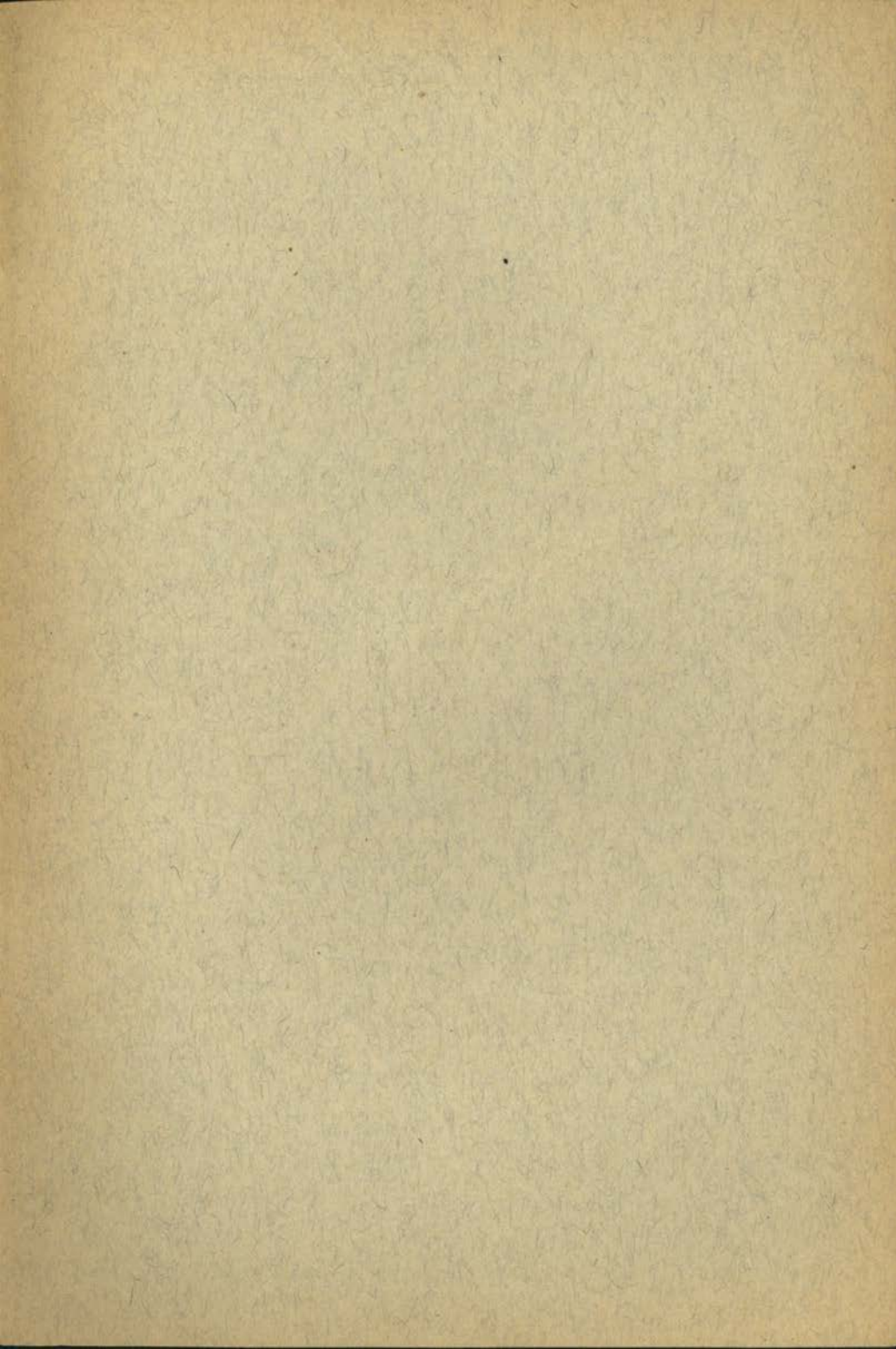
Μετὰ τὸ κείμενον πράγματι τοῦ ἱερομονάχου Σεραφεῖμ βλέπομεν εἰς ἄλλην σελίδα καὶ μὲ ἄλλον γραφικὸν χαρακτῆρα καὶ ἄλλο ὕφος τὴν κατωτέρω σημείωσιν.

«1823 Ἀπριλίου 27.

Μὲ τὸ νὰ ἐκάηκε ἡ παλαιὰ θέσις τῆς ἐκκλησίας ἐσυνάχθημεν ὅλοι οἱ ἀδελφοί, ὁ Παπὰ Δανιὴλ(;) ὁ Παπὰ Δημήτριος Ἀνδρέου, ὁ Γρηγόριος Ἀντώναρον, ὁ Δημήτριος Γεωργίου Τζάνου καὶ ἐπίλοιποι καὶ ἐφέραμεν τὸν γέρο Σταμάτη Τζακλάρη καὶ Γεώργη Δημήτρι Φτούλη οἱ ὁποῖοι τὸ ἔχουν παράδοσι ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοὺς ὅπου τὰ περὶ τὸν καθέκαστον χρόνον ταῦτα τὰ χωράφια κατ' ὄνομα ».

Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ καταγραφὴ τῶν ἀκινήτων τῆς ἐκκλησίας μετὰ τῶν εἰσοδημάτων τῆς, τελειώνει δὲ τὸ χειρόγραφον τὸ 1844 ὅποτε σημειώνεται ἡ τελευταία πρὸς τὴν Ἐλεημονητρίαν ἀφιέρωσις κτήματος.

ΤΥΠΟΙΣ: ΖΑΚΑ ΑΠΕΛΛΟΥ 2-ΑΘΗΝΑΙ
